ספרי׳ — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא״ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו״ר מנחם מענדל שליט״א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים״

770 איסטערן פּאַרקוויי סניף אה״ק כפר חב״ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי׳ תהא שנת נפלאות בכל

צדי״ק שנה להולדת כ״ק אדמו״ר שליט״א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם, שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדֶךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ: וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ, וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשָׁכְבְּךָ, וּבְקוּמֶךָ: וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ, וּבִשְׁעָרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ: הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם: וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ, וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ, וּבְשָׁכְבְּךָ, וּבְקוּמֶךָ: וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ, וּבִשְׁעָרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אֱמֶת:

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ:

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ: אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ, יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת־פָּנֶיךָ:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . שבן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יֹאמַר־נָא
יִשְׂרָאֵל: ב לוּלֵי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוּם עָלֵינוּ אָדָם:
ג אֱזַי חַיִּים בְּלָעוּנוּ בַּחֲרוֹת אַפָּם בָּנוּ: ד אֱזַי הַמַּיִם
שְׁטָפוּנוּ נַחְלָה עָבַר עַל־נַפְשֵׁנוּ: ה אֱזַי עָבַר עַל־
נַפְשֵׁנוּ הַמַּיִם הַזֵּדוֹנִים: ו בָּרוּךְ יְיָ שֶׁלֹּא נְתָנָנוּ טֶרֶף
לְשִׁנֵּיהֶם: ז נַפְשֵׁנוּ כְּצִפּוֹר נִמְלְטָה מִפַּח יוֹקְשִׁים
הַפַּח נִשְׁבָּר וַאֲנַחְנוּ נִמְלָטְנוּ: ח עֶזְרֵנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֹשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבֹּטְחִים בַּיְיָ כְּהַר־צִיּוֹן לֹא־
יִמּוֹט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: ב יְרוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב
לָהּ וַיְיָ סָבִיב לְעַמּוֹ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי
לֹא יָנוּחַ שֵׁבֶט הָרֶשַׁע עַל גּוֹרַל הַצַּדִּיקִים
לְמַעַן לֹא־יִשְׁלְחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעַוְלָתָה
יְדֵיהֶם: ד הֵיטִיבָה יְיָ לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים
בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עֲקַלְקַלּוֹתָם יוֹלִיכֵם יְיָ
אֶת־פֹּעֲלֵי הָאָוֶן שָׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

תחילת זמן קידוש לבנה: יום שלישי בערב, ז׳ סיון

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי׳ בכל מרחבי תבל לקראת חג השבועות, ה׳תש"ל

יומא טבא וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

מנחם שניאורסאהן

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי׳ בארצינו הקדושה לקראת חג השבועות, ה׳תש"ל

יומא טבא וקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ולקיום ההבטחה וישבתם לבטח בארצכם ונפלו אויביכם לפניכם והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם.

מנחם שניאורסאהן

ההבטחה: בחוקותי כו, ה. שם, ז. יב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוכן עניינים

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

ד"ה וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמור
יום ב' דחג השבועות, ה'תשל"ד 6

ד"ה נשא את ראש בני גרשון גם הם
ש"פ נשא, י"א סיון, ה'תשל"ד 11

התוועדויות

שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשל"ד 19
שיחת ש"פ נשא, י"א סיון, ה'תשל"ד 37

לקוטי שיחות

פרשת נשא, כרך כח, א 46

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

חומש יומי - פרשת נשא 55
לוח לתהלים היומי 91
תניא יומי 92
לוח 'היום יום' 102

רמב"ם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם 105
שלושה פרקים ליום 109
פרק אחד ליום 177
ספר המצוות 199
מסכת סוטה לימי ספירת העומר 206

לימוד מחולק לפי ימים

משניות עם ביאור קהתי - מסכת אבות 212
גמרא עם ביאור - מסכת שבועות 222
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי' 256

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן

שולחן ערוך עם הערות וציונים 255
שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 256
לקוטי תורה 259

אדמו"ר האמצעי

תורת חיים 264

אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצוותיך 265

אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל תרל"ג 266

אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים - המשך תער"ב 267

אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - תרפ"ט 267
לקוטי דיבורים - בלה"ק 268
רשימות אדמו"ר מוהריי"צ - אבות החסידות 270
אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ 271

הוספות

ילקוט לוי יצחק על התורה 51
נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח 53
נביאים וכתובים 210
עין יעקב - מסכת ברכות 221
נקודה משיחת קודש מעובדת 272
חומש לקריאה בציבור 273
קריאת התורה למנחה בשבת קודש 282
ביאורים לפרקי אבות - פרק א 284
לוח זמנים 285
סדר מצות הדלקת נרות לחג השבועות וערב שבת קודש 287

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הוראות לחג השבועות

משיחת יום ב׳ דחג השבועות תשמ״ג

על פי הוראת חז״ל[1] דמזכירים ״ומזרזין . . בשעת מעשה״ — כאן המקום להזכיר ולזרז עוד הפעם אודות הענינים דלקמן שהזמן גרמא:

א) ב״תיקון ליל שבועות״ — בכל הדפוסים שראיתי — הסיום דספר יצירה הוא: ״... נאמנת בפנים . . אחד בפה ואחד בלב״.

ולפי עניות דעתי, אינו נכון. כי (נוסף לזה שחסר סיום בדבר טוב, הרי) נוסח זה אינו מובן כלל.

וצריך להיות, כמו שהוא בכמה וכמה הוצאות דספר יצירה הנדפס בפני עצמו: ״... נאמנת. ג׳ רעות ללשון, דיבור רע והמלשין והמדבר אחד בפה ואחד בלב. ג׳ טובות ללשון, שתיקה ושמירת הלשון ודיבור אמת״.

ומענין לענין: ב״תיקון״ שנדפס בסלאוויטא (ועוד) בהעתקת מאמרו של רשב״י: ״אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב כו׳״, הובאו רק ב׳ פסוקים.

וצ״ל כבזהר: ״אנן בחביבותא תליא מילתא דכתיב ואהבת את ה׳ אלקיך, וכתיב מאהבת ה׳ אתכם, וכתיב אהבתי אתכם אמר ה׳״[2].

ב) כמדובר כמה פעמים — על פי מאמר רז״ל[3] ״אמר הקב״ה לישראל, בני היו קורין את הפרשה הזאת בכל שנה ואני מעלה עליכם כאילו אתם עומדים לפני הר סיני ומקבלין את התורה״ — כשם שאמירת עשרת הדברות בפעם הראשונה היתה בנוכחות כל עם ישראל, אנשים נשים וטף, גם הקטני קטנים — כדאי להשתדל אשר בעת קריאת הפרשה הזאת בזמן מתן תורה בכל שנה ושנה,

כל בני ישראל, גם הקטני קטנים(ות), יהיו בבית הכנסת (לכל הפחות) בעת קריאת עשרת הדברות.

ולהעיר אשר מתן תורה הוא על־ידי אשר ״בנינו **עורבים אותנו״**[4].

ג) הרגילים בנתינת צדקה בכל יום — בערב חג השבועות זה, יתנו גם בעד שני הימים דחג השבועות. **ועל־דרך־זה בכל ערב שבת קודש[5] וערב יום־טוב כו׳**[6].

---

1) מכילתא (ורש״י) יתרו יט, כד.

2) עיין לקוטי לוי״צ הערות לזהר פ׳ נשא ס״ע שנה ואילך — ביאור ג׳ פסוקים אלו.

3) פסיקתא דר״כ פ׳ בחודש השלישי (הובא ברוקח סרצ״ו).

4) שהש״ר פ״א, ד (א).

5) אף ד״פרש שבתכם לא קאמר״ ואצ״ל הכנסת אורחים כביו״ט (זח״ב פח, ב. סידור עם דא״ח רא, א. שם ד״ה יגלה לן — רג, ג ואילך).

6) ועיין תניא פל״ז (מח, ב).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מאמר דא"ח

בס"ד. יום ב' דחג השבועות, ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

1 **וַיְדַבֵּר** אֱלֹקִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר[1].

2 וּמְדַיֵּיק בָּזֶה בַּמַּאֲמָר דִּשְׁנַת תש"ד[2]

3 (וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה[3]), שֶׁבְּמַתַּן תּוֹרָה נֶאֱמַר שֵׁם

4 אֱלֹקִים, שֶׁהוּא שֵׁם הַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם (כַּמּוּבָא

5 גַּם בְּפֵירוּשׁ רַשִׁ"י עַל הַפָּסוּק, אֵין אֱלֹקִים אֶלָּא

6 דַּיָּין), אַף שֶׁכְּלָלוּת הָעִנְיָן דְּמַתַּן תּוֹרָה הוּא עִנְיָן

7 שֶׁל קֵירוּב כו'[4]. וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת

8 גִּילוּי עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת לְמַטָּה יֵשׁ צוֹרֶךְ בְּעִנְיָן

9 הַצִּמְצוּם שֶׁעַל יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים, כַּמְבוֹאָר בְּלִקּוּטֵי

10 תּוֹרָה[5] שֶׁנִּתְצַמְצֵם אוֹר אֵין סוֹף בִּבְחִינַת אֱלֹקִים,

11 מִדַּת הַצִּמְצוּם, בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, כִּי מִפִּי

12 הַגְּבוּרָה שְׁמַעֲנוּם[6], מִכָּל מָקוֹם, עֶצֶם הַהַמְשָׁכָה

13 דְּמַתַּן תּוֹרָה הָיְתָה בִּבְחִינַת חֶסֶד וְרַחֲמִים, שֶׁזֶּהוּ

14 עִנְיָנוֹ שֶׁל שֵׁם הֲוָיָ', שֶׁנִּזְכָּר בְּמַתַּן תּוֹרָה, כְּמוֹ

15 שֶׁנֶּאֱמַר[7] וַיֵּרֶד הֲוָיָ' עַל הַר סִינַי, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר[8]

16 פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר הֲוָיָ' עִמָּכֶם, וְגַם הַתְחָלַת עֲשֶׂרֶת

17 הַדִּבְּרוֹת הִיא אָנֹכִי הֲוָיָ' (וְרַק לְאַחֲרֵי זֶה נֶאֱמַר

18 אֱלֹקֶיךָ)[9]. וְאִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים

19 דַּוְקָא. גַּם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁנֶּאֱמַר וַיְדַבֵּר

20 (אֱלֹקִים), שֶׁדִּיבּוּר הוּא לָשׁוֹן קָשֶׁה[10], שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת גְּבוּרָה וְצִמְצוּם, וְאַף עַל

21 פִּי כֵן מְסַיֵּים לֵאמֹר, שֶׁאֲמִירָה הִיא לָשׁוֹן רַכָּה[10] [וּכְפִי שֶׁמָּצִינוּ גַּם בַּתּוֹרָה

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתורה, אודות עשרת הדברות:

2 **וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר**[1]. **וּמְדַיֵּיק** ושואל

3 **בָּזֶה** הרבי הריי"צ **בַּמַּאֲמָר** חסידות בחג השבועות **דִּשְׁנַת תש"ד**[2]

4 **(וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה**[3] שבשנה זו, תשל"ד, מלאו שלושים שנה מאז),

5 **שֶׁבְּמַתַּן תּוֹרָה נֶאֱמַר** בפסוק זה

6 **שֵׁם אֱלֹקִים, שֶׁהוּא שֵׁם** של

7 מידת **הַגְּבוּרָה וְהַצִּמְצוּם**

8 **(כַּמּוּבָא גַּם בְּפֵירוּשׁ רַשִׁ"י**

9 **עַל הַפָּסוּק, אֵין אֱלֹקִים אֶלָּא**

10 **דַּיָּין** וזה לשון רש"י: "אין אלהים

11 אלא דיין, וכן הוא אומר אלהים לא

12 תקלל ותרגומו דיינא, לפי שיש

13 פרשיות בתורה שאם עשאן אדם מקבל

14 שכר ואם לאו אינו מקבל עליהם

15 פורעניות (מכילתא), יכול אף עשרת

16 הדברות כן, תלמוד לומר וידבר אלהים

17 דיין ליפרע"), **אַף שֶׁכְּלָלוּת**

18 **הָעִנְיָן דְּמַתַּן תּוֹרָה הוּא עִנְיָן**

19 **שֶׁל קֵירוּב כו'**[4] של הקדוש ברוך

20 הוא שקירב את בני ישראל והראה את

21 חיבתו עליהם, ואם כן הרי זה ענין של

22 מידת החסד, היפך מידת הגבורה.

23 **וְאַף עַל פִּי שֶׁבִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל**

24 **לִהְיוֹת גִּילוּי עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת**

25 שהם מאמר הקדוש ברוך הוא שהוא

26 בלי גבול ואין סוף **לְמַטָּה** בעולם

27 הזה המוגבל **יֵשׁ צוֹרֶךְ בְּעִנְיָן**

28 **הַצִּמְצוּם שֶׁעַל יְדֵי שֵׁם**

29 **אֱלֹקִים** מידת הגבורה, **כַּמְבוֹאָר**

30 **בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה**[5] לאדמו"ר הזקן

31 **שֶׁנִּתְצַמְצֵם אוֹר אֵין סוֹף** הבלי

32 גבול **בִּבְחִינַת אֱלֹקִים, מִדַּת**

33 **הַצִּמְצוּם,** ובא ונמשך והתגלה

34 למטה **בְּ"כָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה",**

35 של עשרת הדברות **כִּי מִפִּי**

ביאור בדרך אפשר

36 **הַגְּבוּרָה** מפי הקדוש ברוך הוא, **שְׁמַעֲנוּם**[6] שמענו אותם, אנחנו בני

37 ישראל, ואם כן לכאורה מובן מדוע נזכר כאן שם אלקים שהוא השם של

38 מידת הגבורה, כדי כדי שהגילוי האלוקי יומשך למטה היה צריך להיות

39 צמצום, אבל **מִכָּל מָקוֹם, עֶצֶם הַהַמְשָׁכָה** וההתגלות **דְּמַתַּן תּוֹרָה**

40 **הָיְתָה בִּבְחִינַת חֶסֶד וְרַחֲמִים,**

41 **שֶׁזֶּהוּ עִנְיָנוֹ שֶׁל שֵׁם הֲוָיָ',**

42 **שֶׁנִּזְכָּר בְּמַתַּן תּוֹרָה** כמה פעמים,

43 **כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר**[7] **וַיֵּרֶד הֲוָיָ' עַל**

44 **הַר סִינַי, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר**[8] **פָּנִים**

45 **בְּפָנִים דִּבֶּר הֲוָיָ' עִמָּכֶם, וְגַם**

46 **הַתְחָלַת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת הִיא**

47 **אָנֹכִי הֲוָיָ' (וְרַק לְאַחֲרֵי זֶה**

48 אחרי שתחילה נזכר שם הוי' **נֶאֱמַר**

49 **אֱלֹקֶיךָ)**[9]. **וְאִם כֵּן,** השאלה

50 במקומה עומדת **לָמָּה נֶאֱמַר**

51 **וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים דַּוְקָא.?**

52 **גַּם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁנֶּאֱמַר**

53 **וַיְדַבֵּר (אֱלֹקִים), שֶׁדִּיבּוּר הוּא**

54 **לָשׁוֹן קָשֶׁה**[10] (כפירוש רש"י על

55 הכתוב "ותדבר מרים", "ותדבר – אין

56 דיבור בכל מקום אלא לשון קשה, וכן

57 הוא אומר דיבר האיש אדוני הארץ

58 אתנו קשות. ואין אמירה בכל מקום

59 אלא לשון תחנונים וכן הוא אומר

60 ויאמר אל נא אחי תרעו, ויאמר שמעו

61 נא דברי, כל נא לשון בקשה") **שֶׁזֶּהוּ**

62 ענין הדיבור, לשון קשה **בְּחִינַת**

63 **גְּבוּרָה וְצִמְצוּם, וְאַף עַל פִּי**

64 **כֵּן מְסַיֵּים** כתוב זה **לֵאמֹר,**

65 **שֶׁאֲמִירָה הִיא לָשׁוֹן רַכָּה**[10]

66 **[וּכְפִי שֶׁמָּצִינוּ גַּם בַּתּוֹרָה**

---

1) יתרו כ, א. 2) סה"מ תש"ד ס"ע 218 ואילך. 3) לשון הכתוב – יחזקאל א, א. וראה עבוה"ק ח"ד פי"ט. 4) ראה סה"מ שם: "שקירב הקב"ה את ישראל בקירוב פנימי ועצמי, דהניח הקב"ה את העליונים ואת התחתונים, ולא בחר אלא בישראל לתת לנו את תורתו ולבחור בנו להיות עם סגולה"; "הקירוב הגדול הזה"; "תכלית החיבה הנפלאה הלזו". 5) במדבר טו, סע"ג. 6) מכות כד, רע"א. 7) יתרו יט, כ. 8) ואתחנן ה, ד. 9) יתרו כ, ב. 10) ספרי ופרש"י בהעלותך יב, א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

שֶׁבְּעַל־פֶּה הַלָּשׁוֹן רַחֲמָנָא הקדוש ברוך הוא קָרְיָא[11] רַחֲמָנָא אֲמַר[12], שֶׁלְּשׁוֹן אֲמִירָה שַׁיָּיךְ לְרַחֲמָנָא, מִלְּשׁוֹן רַחֲמָנוּת כו׳ שהיא מידה מקו החסד, היפך הגבורה והצמצום]. וְכֵן מָצִינוּ בְּכַמָּה צִיווּיִים בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, וַיְדַבֵּר הַוָיָ׳ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, שֶׁמַּתְחִיל בִּלְשׁוֹן דִּיבּוּר שֶׁהוּא לָשׁוֹן קָשֶׁה, וּמְסַיֵּים בִּלְשׁוֹן אֲמִירָה שֶׁהוּא לָשׁוֹן רַכָּה. וְהַיְינוּ, שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת הָיוּ בבת אחת שְׁנֵי הָעִנְיָנִים דְּלָשׁוֹן קָשֶׁה (וַיְדַבֵּר) וְלָשׁוֹן רַכָּה (לֵאמֹר). וּכְמוֹ שֶׁנִּזְכְּרוּ בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת שהאמורות בתורה בהמשך לפסוק זה ׳וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר׳ הַשֵּׁמוֹת הַוָיָ׳ אֱלֹקִים ביחד, בהתחלת עשרת הדברות בפסוק אָנֹכִי הַוָיָ׳ אֱלֹקֶיךָ (אֶלָּא שֶׁבִּתְחִלַּת הָעִנְיָן נֶאֱמַר וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים, שֵׁם אֱלֹקִים דַּיְקָא) וצריך להבין את תוכן הענין שבעשרת הדברות באו שני הענינים של שם אלקים, מידת הגבורה והצמצום, ושם הוי׳, מידת החסד וההשפעה, ביחד.? גַּם צָרִיךְ לְהָבִין גּוֹדֶל הַהַפְלָאָה הפלא והמיוחדות שֶׁהָיְתָה בִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה, כַּאֲשֶׁר וַיֵּרֶד הַוָיָ׳ עַל הַר סִינַי, שֶׁהָיָה קוֹל הַשּׁוֹפָר, קוֹלוֹת וְלַפִּידִים וְכוּ׳[13], כמו שכתוב בתורה בפרטיות, דִּלְכְאוֹרָה, הֲרֵי הָעִנְיָנִים שֶׁנֶּאֱמְרוּ בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת הֵם עִנְיָנִים פְּשׁוּטִים[14] וכמו שהקשה בליקוטי תורה לאדמו״ר הזקן, ״... להבין ענין ירידת ה׳ על הר סיני בקולות וברקים בעשרת הדברות ועל כל דבור ודבור פרחה נשמתן, ומה כתיב בהון לא תרצח לא תנאף וגו׳, שהם דברים פשוטים שגם שכל אנושי מחייבן״?

ב) וּלְהָבִין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִילָה כְּלָלוּת הַחִידּוּשׁ דְּמַתַּן תּוֹרָה[15], שֶׁקּוֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה הָיְתָה הַגְּזֵירָה שֶׁעֶלְיוֹנִים לֹא יֵרְדוּ לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ לְמַעְלָה[16], וּבְמַתַּן תּוֹרָה בָּטְלָה הַגְּזֵירָה וְעֶלְיוֹנִים יָרְדוּ לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים עָלוּ לְמַעְלָה, וּבְאוֹפֶן דַּאֲנִי הַמַּתְחִיל, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּרֶד הַוָיָ׳ עַל הַר סִינַי, וְאַחַר כָּךְ וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֶל ה׳[17]. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה, אַף עַל פִּי שֶׁלִּימּוּד הַתּוֹרָה הָיָה גַּם קוֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן תּוֹרַת הָאָבוֹת, וְעַד שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא פָּסְקָה יְשִׁיבָה מֵאֲבוֹתֵינוּ אפילו בְּמִצְרַיִם[18], כדברי הגמרא, מִכָּל מָקוֹם, הָיָה זֶה לימוד התורה קודם מתן תורה בְּאוֹפֶן שֶׁהָעֶלְיוֹן נִשְׁאַר עֶלְיוֹן וְהַתַּחְתּוֹן נִשְׁאַר תַּחְתּוֹן, וְהַיְינוּ, שֶׁאֲפִילוּ הַדְּבָרִים הַגַּשְׁמִיִּים שֶׁעַל יָדָם קִיְּימוּ אֶת הַמִּצְוֹות לֹא נִשְׁתַּנּוּ מִגַּשְׁמִיּוּתָם אלא נשארו כפי שהיו קודם שקיימו בהם את המצוות. וְכֵן פְּעוּלַּת הָעֲבוֹדָה שבני ישראל

ביאור בדרך אפשר

תְּחִילָה כְּלָלוּת הַחִידּוּשׁ דְּמַתַּן תּוֹרָה[15], שֶׁקּוֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה הָיְתָה הַגְּזֵירָה שגזר הקדוש ברוך הוא שֶׁעֶלְיוֹנִים לֹא יֵרְדוּ לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים לֹא יַעֲלוּ לְמַעְלָה[16], וּבְמַתַּן תּוֹרָה בָּטְלָה הַגְּזֵירָה וְעֶלְיוֹנִים יָרְדוּ לְמַטָּה וְתַחְתּוֹנִים עָלוּ לְמַעְלָה, וּבְאוֹפֶן דַּאֲנִי הקדוש ברוך הוא הַמַּתְחִיל, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּרֶד הַוָיָ׳ עַל הַר סִינַי, ירידת עליונים לתחתונים וְאַחַר כָּךְ וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֶל ה׳[17] עליית עליונים לתחתונים (כדברי המדרש, ״משל למה הדבר דומה, למלך שגזר ואמר בני רומי לא ירדו לסוריא, ובני סוריא לא יעלו לרומי. כך כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, גזר ואמר השמים שמים לה׳ והארץ נתן לבני אדם. כשביקש ליתן את התורה, ביטל את הגזרה הראשונה ואמר התחתונים יעלו לעליונים, והעליונים ירדו לתחתונים, ואני המתחיל, שנאמר: וירד ה׳ על הר סיני וגו׳. וכתיב, ואל משה אמר עלה אל ה׳״).

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה, אַף עַל פִּי שֶׁלִּימּוּד הַתּוֹרָה הָיָה גַּם קוֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן תּוֹרַת הָאָבוֹת אברהם יצחק ויעקב, וְעַד שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא פָּסְקָה יְשִׁיבָה מֵאֲבוֹתֵינוּ אפילו בְּמִצְרַיִם[18], כדברי הגמרא, מִכָּל מָקוֹם, הָיָה זֶה לימוד התורה קודם מתן תורה בְּאוֹפֶן שֶׁהָעֶלְיוֹן נִשְׁאַר עֶלְיוֹן וְהַתַּחְתּוֹן נִשְׁאַר תַּחְתּוֹן, וְהַיְינוּ, שֶׁאֲפִילוּ הַדְּבָרִים הַגַּשְׁמִיִּים שֶׁעַל יָדָם קִיְּימוּ אֶת הַמִּצְוֹות לֹא נִשְׁתַּנּוּ מִגַּשְׁמִיּוּתָם. וְכֵן פְּעוּלַּת הָעֲבוֹדָה לְמַעְלָה הָיְתָה

11) ברכות סג, א (ע״פ גירסת העין יעקב). 12) ר״ה טז, סע״א. ועוד. 13) יתרו יט, יט. כ, טו. 14) לקו״ת שם יב, ג. טו, ג. ובכ״מ. 15) ראה ד״ה וכל העם רואים תרע״ח (סה״מ תרע״ח ע׳ קסד ואילך), תש״ו (סה״מ תש״ו ע׳ 95 ואילך). ובכ״מ. 16) תנחומא וארא טו. שמו״ר פי״ב, ג. ועוד. 17) משפטים כד, א. 18) יומא כח, א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

למטה עבדו את ה׳ קודם מתן תורה, הנה פעולתה **לְמַעְלָה** באלוקות **הָיְתָה בְּאוֹפֶן שֶׁהִגִּיעָה** ו׳נגעה׳ **רַק לְשֹׁרֶשׁ הַנִּבְרָאִים,** דרגת האלוקות כפי שהיא שורש ומקור לנבראים תחתונים **שֶׁאֲפִילוּ בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוּת שֶׁבָּזֶה** בעבודה ש׳מגיעה׳ לדרגה זו באלוקות, **הֲרֵי זֶה רַק שֹׁרֶשׁ הַנִּבְרָאִים בִּלְבָד, שֶׁהוּא בְּרִיחוּק הָעֲרֵךְ כוּ׳** לגבי הקדוש ברוך הוא בעצמו, בדרגות אלו שלמעלה מלהיות שורש ומקור לנבראים, **כֵּיוָן שֶׁבּוֹרֵא וְנִבְרָא (אֲפִילוּ כְּפִי שֶׁהַנִּבְרָא הוּא בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוּת** ובאופן נעלה ביותר) **הֵם בְּאֵין עֲרוּךְ זֶה לָזֶה** והריחוק והפער בין ׳בורא׳ ל׳נברא׳ הוא ללא כל יחס והשוואה, **שֶׁזֶּה גּוּפָא** עצמו, היינו ריחוק הערך בין ׳בורא׳ ל׳נברא׳ **הוּא עִנְיָנָהּ שֶׁל הַמְּחִיצָה** ההבדלה והריחוק **שֶׁבֵּין תַּחְתּוֹנִים** ׳נברא׳ **לְעֶלְיוֹנִים** ׳בורא׳. **וְאִילוּ הַחִידּוּשׁ דְּמַתַּן תּוֹרָה הוּא הַחִיבּוּר שֶׁבֵּינֵיהֶם, הַיְינוּ, שֶׁהַתַּחְתּוֹן כְּפִי שֶׁהוּא תַּחְתּוֹן** מבלי שיחדל להיות ׳תחתון׳ **יִתְעַלֶּה לִהְיוֹת בְּגֶדֶר עֶלְיוֹן, כְּפִי שֶׁנִּפְעַל בְּמַתַּן תּוֹרָה לְפִי שָׁעָה,** ואחרי מתן תורה ה׳תחתון׳ כבר לא היה באותה התעלות שהיה בעת מתן תורה, **וְאָז** במתן תורה **נִיתַּן הַכֹּחַ גַּם עַל הַזְּמַן שֶׁלְּאַחֲרֵי מַתַּן תּוֹרָה שֶׁיּוּכְלוּ לְשַׁנּוֹת (אֵיבֶּעְרְמַאכְן) אֶת הַתַּחְתּוֹן כוּ׳** (לחולל בו שינוי מהותי). **וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַז״ל**[19] במדרש (על הכתוב בשיר השירים ״לריח שמנך טובים, שמן תורק שמך״) **כָּל הַמִּצְוֹות שֶׁקִּיְּימוּ לְפָנֶיךָ הָאָבוֹת רֵיחוֹת הָיוּ, הַיְינוּ, שֶׁאֵין זֶה עֶצֶם הַדָּבָר, כִּי אִם הֶאָרָה בִּלְבָד,** כמו הריח הנודף מדבר שאינו הדבר עצמו אלא רק הארה והתפשטות ממנו **אֲבָל אָנוּ**

ביאור בדרך אפשר

המצוות שאנחנו, בני ישראל, עושים אחרי מתן תורה **שֶׁמֶן תּוּרַק שִׁמְךָ,** שֶׁזֶּהוּ כְּמַרִיק ומעביר דבר **מִכְּלִי אֶל כְּלִי, שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶת הַשֶּׁמֶן עַצְמוֹ, הַיְינוּ עֶצֶם וּמַהוּת הַדָּבָר.**

וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת נֶאֱמְרוּ דְּבָרִים פְּשׁוּטִים דַּוְקָא[20], **כֵּיוָן שֶׁכְּלָלוּת הַנְּקוּדָה בַּחִידּוּשׁ דְּמַתַּן תּוֹרָה הִיא הַהַמְשָׁכָה** של האור האלוקי שבתורה ומצוות **בַּתַּחְתּוֹנִים דַּוְקָא, שֶׁזּוֹהִי כְּלָלוּת הַכַּוָּונָה דְּנִתְאַוָּוה הַקָּבָּ״ה לִהְיוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה** מקום שבו יהיה גילוי אלוקות והשראת השכינה **בַּתַּחְתּוֹנִים**[21], כדברי המדרש, וזו המטרה והתכלית של בריאת העולם הזה, שהוא העולם התחתון ביותר **שֶׁלָּכֵן הָיָה מַתַּן תּוֹרָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה בָּאָרֶץ דַּוְקָא, וְלֹא בְּאוֹפֶן שֶׁהֶעֱלוּ אוֹתָם** את בני ישראל **לְמַעְלָה עַל הַשָּׁמַיִם לִיתֵּן לָהֶם הַתּוֹרָה שָׁם**[22] וכאמור לעיל, שחיבור עליונים ותחתונים שנפעל במתן תורה היה באופן כזה שהתחתון כפי שהוא נשאר תחתון יתעלה ויתחבר ל׳עליונים׳.

ג) וְהִנֵּה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַחִיבּוּר דְּעֶלְיוֹן וְתַחְתּוֹן, שֶׁהוּא עִנְיַן יְרִידַת הָעֶלְיוֹן לְהַתַּחְתּוֹן כְּפִי שֶׁהוּא תַּחְתּוֹן מבלי שיתהפך להיות עליון **שֶׁיִּתְבָּרֵר** התחתון ויהיה בו תיקון וזיכוך **וְיִתְעַלֶּה עַל יְדֵי הָעֶלְיוֹן, צָרִיךְ לִהְיוֹת שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת** בו זמנית, **הַמְשָׁכַת הַמַּעְלָה** שה׳עליון׳ ירד ויומשך מלמעלה למטה, **וְהַעֲלָאַת הַמַּטָּה** ושה׳תחתון׳ יתעלה מלמטה למעלה, **שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁנֶּאֱמַר**[23] בנבואת יחזקאל על המרכבה העליונה **וְהַחַיּוֹת** מלאכים עליונים הנקראים ׳חיות׳ **רָצוֹא וָשׁוֹב** נמצאים כל הזמן בשתי תנועות של ׳רצוא׳, רצון

1 **בְּאוֹפֶן שֶׁהִגִּיעָה רַק לְשֹׁרֶשׁ הַנִּבְרָאִים, שֶׁאֲפִילוּ**
2 **בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוּת שֶׁבָּזֶה, הֲרֵי זֶה רַק שֹׁרֶשׁ**
3 **הַנִּבְרָאִים בִּלְבָד, שֶׁהוּא בְּרִיחוּק הָעֲרֵךְ כוּ׳, כֵּיוָן**
4 **שֶׁבּוֹרֵא וְנִבְרָא (אֲפִילוּ כְּפִי שֶׁהַנִּבְרָא הוּא**
5 **בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוּת) הֵם בְּאֵין עֲרוּךְ זֶה לָזֶה, שֶׁזֶּה**
6 **גּוּפָא הוּא עִנְיָנָהּ שֶׁל הַמְּחִיצָה שֶׁבֵּין תַּחְתּוֹנִים**
7 **לְעֶלְיוֹנִים. וְאִילוּ הַחִידּוּשׁ דְּמַתַּן תּוֹרָה הוּא**
8 **הַחִיבּוּר שֶׁבֵּינֵיהֶם, הַיְינוּ, שֶׁהַתַּחְתּוֹן כְּפִי שֶׁהוּא**
9 **תַּחְתּוֹן יִתְעַלֶּה לִהְיוֹת בְּגֶדֶר עֶלְיוֹן, כְּפִי שֶׁנִּפְעַל**
10 **בְּמַתַּן תּוֹרָה לְפִי שָׁעָה, וְאָז נִיתַּן הַכֹּחַ גַּם עַל**
11 **הַזְּמַן שֶׁלְּאַחֲרֵי מַתַּן תּוֹרָה שֶׁיּוּכְלוּ לְשַׁנּוֹת**
12 **(אֵיבֶּעְרְמַאכְן) אֶת הַתַּחְתּוֹן כוּ׳. וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ**
13 **רַז״ל**[19] **כָּל הַמִּצְוֹות שֶׁקִּיְּימוּ לְפָנֶיךָ הָאָבוֹת**
14 **רֵיחוֹת הָיוּ, הַיְינוּ, שֶׁאֵין זֶה עֶצֶם הַדָּבָר, כִּי אִם**
15 **הֶאָרָה בִּלְבָד, אֲבָל אָנוּ שֶׁמֶן תּוּרַק שִׁמְךָ, שֶׁזֶּהוּ**
16 **כְּמַרִיק מִכְּלִי אֶל כְּלִי, שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶת הַשֶּׁמֶן עַצְמוֹ,**
17 **הַיְינוּ עֶצֶם וּמַהוּת הַדָּבָר. וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת**
18 **הַדִּבְּרוֹת נֶאֱמְרוּ דְּבָרִים פְּשׁוּטִים דַּוְקָא**[20]**, כֵּיוָן**
19 **שֶׁכְּלָלוּת הַנְּקוּדָה בַּחִידּוּשׁ דְּמַתַּן תּוֹרָה הִיא**
20 **הַהַמְשָׁכָה בַּתַּחְתּוֹנִים דַּוְקָא, שֶׁזּוֹהִי כְּלָלוּת**
21 **הַכַּוָּונָה דְּנִתְאַוָּוה הַקָּבָּ״ה לִהְיוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה**
22 **בַּתַּחְתּוֹנִים**[21]**, שֶׁלָּכֵן הָיָה מַתַּן תּוֹרָה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל**
23 **לְמַטָּה בָּאָרֶץ דַּוְקָא, וְלֹא בְּאוֹפֶן שֶׁהֶעֱלוּ אוֹתָם**
24 **לְמַעְלָה עַל הַשָּׁמַיִם לִיתֵּן לָהֶם הַתּוֹרָה שָׁם**[22]**.**
25 **ג) וְהִנֵּה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַחִיבּוּר דְּעֶלְיוֹן וְתַחְתּוֹן,**
26 **שֶׁהוּא עִנְיַן יְרִידַת הָעֶלְיוֹן לְהַתַּחְתּוֹן**
27 **כְּפִי שֶׁהוּא תַּחְתּוֹן שֶׁיִּתְבָּרֵר וְיִתְעַלֶּה עַל יְדֵי**
28 **הָעֶלְיוֹן, צָרִיךְ לִהְיוֹת שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת, הַמְשָׁכַת**
29 **הַמַּעְלָה, וְהַעֲלָאַת הַמַּטָּה, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁנֶּאֱמַר**[23]
30 **וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב, כְּפֵירוּשׁ רַבֵּינוּ הַזָּקֵן**[24]

---

19) שהש״ר פ״א, ג (א). וראה ד״ה וכל העם רואים שבהערה 15. לקו״ש ח״ח ע׳ 58 ואילך. 20) ראה גם מאמר מצה זו תקפ״ה ע׳ כח (קה״ת, תשס״ז). 21) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב״ר ספ״ג. במדב״ר פי״ג, ו. תניא פל״ו. ובכ״מ. 22) ראה סה״מ תש״ד שם (ע׳ 214). 23) יחזקאל א, יד. 24) הובא בסה״מ שם ריש ע׳ 251. וראה גם אוה״ת תרומה ס״ע

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

ותשוקה לעליה ודבקות במקורן ׳ושוב׳ חזרה וירידה למדרגתם, **כְּפֵירוּשׁ רַבֵּינוּ הַזָּקֵן**[24] **שֶׁקָּאֵי** שהכוונה **(לֹא רַק עַל חַיּוֹת הַמֶּרְכָּבָה, אֶלָּא) עַל הַחַיּוֹת וְאוֹר הָאֲלֹקִי שֶׁל כָּל הַמַּדְרֵיגוֹת דְּסֵדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת** של ירידת האור האלוקי מדרגה לדרגה (כדי להוות עולמות ונבראים מוגבלים) **מֵרֵישׁ כָּל דַּרְגִּין** מראש כל הדרגות, היינו מהדרגה העליונה ביותר **עַד סוֹף כָּל דַּרְגִּין** סוף כל הדרגות, היינו עד הדרגה התחתונה ביותר **שֶׁהוּא** החיות והאור האלוקי בכל הדרגות של ׳סדר השתלשלות׳ **בְּאוֹפֶן דְּרָצוֹא וָשׁוֹב, שֶׁרָצוֹא הוּא עִנְיַן הַגְּבוּרָה וְהַהַעֲלָאָה** מלמטה למעלה, **וָשׁוֹב הוּא עִנְיַן הַחֶסֶד וְהַהַמְשָׁכָה** מלמעלה למטה (וכמבואר בחסידות לגבי אופני העבודה של אברהם אבינו ושל יצחק אבינו, שאברהם שמידתו היא מידת החסד עסק בהמשכת אלוקות מלמעלה למטה, בהתאם לענינה של מידת החסד שהוא גילוי והשפעה. ויצחק שמידתו מידת הגבורה עסק בהעלאת התחתון מלמטה למעלה, לא על ידי שפע וגילוי אור אלוקי מלמעלה, אלא על ידי זיכוך העולם, בהתאם למידתו, מידת הגבורה שענינה התגברות מלמטה).

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, בעבודת ה׳ שיש בה חיבור של העלאה והמשכה **דְּהִנֵּה, תַּכְלִית הַכַּוָּנָה** והמטרה של עבודת ה׳ **הִיא לִפְעוֹל בְּהַנִּבְרָא שֶׁיִּהְיֶה בִּבְחִינַת הִילּוּף**[25] שלא ישאר במעמד ומצב אחד אלא יתעלה מדרגה לדרגה, **שֶׁהֲרֵי הַנְּשָׁמָה קוֹדֶם יְרִידָתָהּ לְמַטָּה הִיא בִּבְחִינַת עֲמִידָה, וְכֵן הוּא בַּמַּלְאָכִים שֶׁנִּקְרָאִים עוֹמְדִים, וְהַיְינוּ שֶׁהֵם רַק בְּמַדְרֵגָה אַחַת [וְאַף עַל פִּי שֶׁלְּמַעְלָה יֵשׁ כַּמָּה מַדְרֵיגוֹת, וְכֵן גַּם בְּהַתַּחְתּוֹן, בָּעוֹלָמוֹת, יֵשׁ רִיבּוּי דַּרְגּוֹת, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר**[26] **וַעֲלָמוֹת אֵין מִסְפָּר, אַל תִּקְרֵי עֲלָמוֹת אֶלָּא עוֹלָמוֹת**[27]**, שֶׁהֵם בְּאוֹפֶן שֶׁל רִיבּוּי אֵין מִסְפָּר, מִכָּל מָקוֹם, כָּל זֶה הוּא בְּמַדְרֵגָה אַחַת]. וְלָכֵן צָרִיךְ לִפְעוֹל בְּהַנִּבְרָא עִנְיַן הַהֲלִיכָה, שֶׁשְּׁלִימוּתָהּ הִיא בִּשְׁנֵי קַוִּין דַּוְקָא. וְעַל דֶּרֶךְ הַמְבוֹאָר בְּתוֹרָה אוֹר**[28] **בְּפֵירוּשׁ מַאֲמַר רַז״ל**[29] **כְּלוּם מַעֲשֶׂה בָּא לְיָדְךָ כוּ׳, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָעֲבוֹדָה הִיא בְּקַו אֶחָד, אִי אֶפְשָׁר לָדַעַת אִם הִיא עֲבוֹדָה אֲמִיתִית, אוֹ שֶׁזֶּהוּ מִצַּד טֶבַע נַפְשׁוֹ כוּ׳, וְרַק כְּשֶׁרוֹאִים שֶׁיֵּשׁ בַּעֲבוֹדָתוֹ גַּם קַו הַהֶפְכִּי, הֲרֵי זוֹ הוֹכָחָה**

ביאור בדרך אפשר

אמיתית מדרגה לדרגה]. **וְלָכֵן צָרִיךְ לִפְעוֹל בְּהַנִּבְרָא עִנְיַן הַהֲלִיכָה** שמשמעותו הוא הליכה מדרגה אחת והתעלות לדרגה יותר גבוהה, **שֶׁשְּׁלִימוּתָהּ** של ׳הליכה׳ **הִיא בִּשְׁנֵי קַוִּין דַּוְקָא** ובמיוחד על ידי ששני הקוין שונים ואף הפכיים זה מזה, המשכה מלמעלה למטה בקו החסד, והעלאה מלמטה למעלה בקו הגבורה.

וְעַל דֶּרֶךְ הַמְבוֹאָר בְּתוֹרָה אוֹר[28] לאדמו״ר הזקן **בְּפֵירוּשׁ מַאֲמַר רַז״ל**[29] **כְּלוּם מַעֲשֶׂה בָּא לְיָדְךָ כוּ׳,** כמסופר בגמרא, ״תנו רבנן, כשחלה רבי יוסי בן קיסמא, הלך רבי חנינא בן תרדיון לבקרו. אמר לו חנינא אחי, אי אתה יודע שאומה זו [הרומאים] מן השמים המליכוה שהחריבה את ביתו ושרפה את היכלו והרגה את חסידיו ואבדה את טוביו ועדיין היא קיימת ואני שמעתי עליך שאתה יושב ועוסק בתורה ומקהיל קהלות ברבים, וספר מונח לך בחיקך. אמר לו, מן השמים ירחמו. אמר לו, אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר לי מן השמים ירחמו, תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ספר תורה באש. אמר לו, רבי מה אני לחיי העולם הבא. אמר לו, כלום מעשה בא לידך. אמר לו, מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה וחלקתים לעניים [ופירש רש״י ״מעות של פורים״, ״שהנחתים לסעודת פורים, נתחלפו לי וסבור הייתי שארנקי של צדקה היא ולא נפרעתי מארנקי של צדקה״]. אמר לו, אם כן מחלקך יהי חלקי ומגורלך יהי גורלי״, ושואל על כך אדמו״ר הזקן בתורה אור, ״ולכאורה מאד תמוה שאלתו מה הוא לעולם הבא, אם הוא מוסר נפשו על קדושת השם שהי׳ מקהיל קהלות ברבים לא יהי׳ לו עדיין חלק לעולם הבא. וגם מה שאל ר׳ יוסי כלום מעשה בא לידך. מהו התשובה על שאלתו״, ומבאר, **שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהָעֲבוֹדָה הִיא בְּקַו אֶחָד, אִי אֶפְשָׁר לָדַעַת אִם הִיא עֲבוֹדָה אֲמִיתִית, אוֹ שֶׁזֶּהוּ מִצַּד טֶבַע נַפְשׁוֹ כוּ׳, וְרַק כְּשֶׁרוֹאִים שֶׁיֵּשׁ בַּעֲבוֹדָתוֹ גַּם קַו הַהֶפְכִּי,** כפי שהיה אצל רבי חנינא בן תרדיון שמצד טבעו היה פזרן ובעל ׳מרה לבנה׳ ובכל זאת עסק בתורה בהתמדה במסירות נפש כבעל ׳מרה שחורה׳ **הֲרֵי זוֹ**

א׳שנז ואילך. סה״מ תרכ״ט ע׳ רג ואילך. 25) ראה תו״א ס״פ וישב (ל, סע״א ואילך). ובכ״מ. 26) שה״ש ו, ח. 27) ראה תקו״ז בהקדמה (יד, ריש ע״ב). וראה תניא אגה״ק סכ״ט (קנא, א). 28) תולדות יט, סע״ב. 29) ע״ז יח, א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

הוֹכָחָה שֶׁעֲבוֹדָתוֹ הִיא עֲבוֹדָה אֲמִיתִּית, וְהַיְינוּ לְפִי שֶׁשְּׁלֵימוּת הָאָדָם הִיא בִּשְׁנֵי קַוִּין שונים ואף סותרים **דַּוְקָא,** ובלשון המאמר ב׳תורה אור׳ שם, ״אך הענין שהי׳ ר׳ חנינא בן תרדיון מסופק בעצמו ענין מסירת נפשו בשביל עסק התורה אם הוא באמיתות לשם שמים בלבד אף שהי׳ צדיק מופלג ולומד לשמה באמת, מכל־מקום לפי שיש בני אדם שמצד טבעו ומזגו ומדותיו להמשיך חשק ותשוקת כל לבבו אל למוד החכמות. ולהיות תמיד מחשבתו ולבו ושכלו דבוק בהן.... יחשוק נפשו ולבו להגות בה יום ולילה לא ישבות. ולפיכך רבי חנינא בן תרדיון היה ירא שמא גם מצד טבעו גופני׳ גורם לו מסירת נפשו בעד החכמה אף שבוודאי אינו אלא מעט מזעיר, מכל־מקום אין זה לה׳ לבדו כו׳. ושאל מר׳ יוסי היאך הוא משיג בו. אם הוא מנוחלי העולם הבא שאין בלבו אלא אחד כו׳. והשיבו זה לא יבורר כי־אם אם בא מעשה לידך. פירוש ניסיון שהחילוק בו שאם הוא מצד טבע הגוף אף שיחשוק חשק נפלא, על־כל־פנים לא יגיע למסירות נפש כו׳, ואמר לו שמעות פורים כו׳, שהוא ענין פיזור ממון שזה אות ומופת שאין במסירות נפש שלו אפילו שרש המרה כו׳. שמדת המרה שחורה הנ״ל גורמת מדת הקמצנות. והמרה הלבנה הפיזור כו׳ לכן השיבו אם כן, מחלקך יהא חלקי שמזה מובן שמסירת נפשו על התורה הוא רק לפי שאין בלבו אלא אחד ואין בו תערובת טבעית כלל...״.

וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל[30] בהתוועדות שבת פרשת בהר בחוקותי שנה זו, תשל״ד, **בְּפֵירוּשׁ הַמִּשְׁנָה**[31] בפרקי אבות **בְּעִנְיַן מַחְלוֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם שֶׁסּוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּים שֶׁזּוֹהִי מַחֲלוֹקֶת הִלֵּל וְשַׁמַּאי, דְּהִלֵּל וְשַׁמַּאי הֵם בְּחִינַת חֶסֶד** ענינו של הלל **וּגְבוּרָה** ענינו של שמאי[32], שהן שתי מידות שונות והפכיות **לָכֵן דַּוְקָא מַחְלוֹקֶת הִלֵּל וְשַׁמַּאי הִיא מַחְלוֹקֶת לְשֵׁם שָׁמַיִם וְסוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּים, וְהַיְינוּ שֶׁעִנְיַן הַקִּיּוּם תָּלוּי בְּכָךְ שֶׁיֶּשְׁנָם שְׁנֵי הָעִנְיָנִים דְּחֶסֶד וּגְבוּרָה בְּיַחַד. וּכְלָלוּת עִנְיַן שְׁנֵי הַקַּוִּין שֶׁעַל יָדָם הִיא שְׁלֵימוּת הָאָדָם הוּא עִנְיַן הָרָצוֹא וְהַשּׁוֹב** כמבואר לעיל.

וּבַעֲבוֹדַת הָאָדָם בְּפַשְׁטוּת הֵם שְׁתֵּי הַתְּנוּעוֹת דְּסוּר מֵרָע (רָצוֹא) במעשה בפועל **וַעֲשֵׂה טוֹב**[33] **(שׁוּב)**[34] שעניינו התעלות והזדככות מלמטה למעלה שעניינו המשכה מלמעלה למטה.

ד) וְזֶהוּ וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים גּוֹ׳ לֵאמֹר[35], **דְּכֵיוָן שֶׁשְּׁלֵימוּת הָעֲבוֹדָה הוּא עַל יְדֵי חִיבּוּר שְׁנֵי הַקַּוִּין דְּרָצוֹא וָשׁוֹב, שֶׁהֵם חֶסֶד וּגְבוּרָה**[36], **לָכֵן נֶאֱמְרוּ בְּכָתוּב זֶה שְׁנֵי הָעִנְיָנִים, וַיְדַבֵּר שֶׁהוּא לָשׁוֹן קָשֶׁה, וְלֵאמֹר שֶׁהוּא לָשׁוֹן רַכָּה.** וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁבְּהַתְחָלַת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת נִזְכְּרוּ שְׁנֵי הַשֵּׁמוֹת דַּהֲוָיָ׳ (חֶסֶד) וֶאֱלֹקִים (גְּבוּרָה), ונאמר **אָנֹכִי הֲוָיָ׳ אֱלֹקֶיךָ** שגם תוכן ענין זה הוא חיבור שני הענינים של חסד וגבורה ביחד. **אָמְנָם בְּהַתְחָלַת הָעִנְיָן נֶאֱמַר וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים** מידת הגבורה **בִּלְבָד** ולא נזכר שם הוי׳ שהוא מידת החסד, **כִּי תַּכְלִית הַכַּוָּנָה** והמטרה **הִיא לִפְעוֹל תִּקּוּן וְזִיכּוּך בַּתַּחְתּוֹנִים וּבַהֶעְלֵם דְּשֵׁם אֱלֹקִים וְכוּ׳**[37] ולהעלות את התחתונים עצמם (כמצוין בהערות המו״ל, המשך וסיום המאמר חסר).

ביאור בדרך אפשר

1 שֶׁעֲבוֹדָתוֹ הִיא עֲבוֹדָה אֲמִיתִּית, וְהַיְינוּ לְפִי
2 שֶׁשְּׁלֵימוּת הָאָדָם הִיא בִּשְׁנֵי קַוִּין דַּוְקָא. וְיֵשׁ
3 לְקַשֵּׁר זֶה עִם מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל[30] בְּפֵירוּשׁ
4 הַמִּשְׁנָה[31] בְּעִנְיַן מַחְלוֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם
5 שֶׁסּוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּים שֶׁזּוֹהִי מַחֲלוֹקֶת הִלֵּל וְשַׁמַּאי,
6 דְּהִלֵּל וְשַׁמַּאי הֵם בְּחִינַת חֶסֶד וּגְבוּרָה[32], לָכֵן
7 דַּוְקָא מַחְלוֹקֶת הִלֵּל וְשַׁמַּאי הִיא מַחְלוֹקֶת לְשֵׁם
8 שָׁמַיִם וְסוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּים, וְהַיְינוּ שֶׁעִנְיַן הַקִּיּוּם
9 תָּלוּי בְּכָךְ שֶׁיֶּשְׁנָם שְׁנֵי הָעִנְיָנִים דְּחֶסֶד וּגְבוּרָה
10 בְּיַחַד. וּכְלָלוּת עִנְיַן שְׁנֵי הַקַּוִּין שֶׁעַל יָדָם הִיא
11 שְׁלֵימוּת הָאָדָם הוּא עִנְיַן הָרָצוֹא וְהַשּׁוֹב.
12 וּבַעֲבוֹדַת הָאָדָם בְּפַשְׁטוּת הֵם שְׁתֵּי הַתְּנוּעוֹת
13 דְּסוּר מֵרָע (רָצוֹא) וַעֲשֵׂה טוֹב[33] (שׁוּב)[34].
14 ד) וְזֶהוּ וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים גּוֹ׳ לֵאמֹר[35], דְּכֵיוָן
15 שֶׁשְּׁלֵימוּת הָעֲבוֹדָה הוּא עַל יְדֵי
16 חִיבּוּר שְׁנֵי הַקַּוִּין דְּרָצוֹא וָשׁוֹב, שֶׁהֵם חֶסֶד
17 וּגְבוּרָה[36], לָכֵן נֶאֱמְרוּ בְּכָתוּב זֶה שְׁנֵי הָעִנְיָנִים,
18 וַיְדַבֵּר שֶׁהוּא לָשׁוֹן קָשֶׁה, וְלֵאמֹר שֶׁהוּא לָשׁוֹן
19 רַכָּה. וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁבְּהַתְחָלַת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת
20 נִזְכְּרוּ שְׁנֵי הַשֵּׁמוֹת דַּהֲוָיָ׳ (חֶסֶד) וֶאֱלֹקִים
21 (גְּבוּרָה), אָנֹכִי הֲוָיָ׳ אֱלֹקֶיךָ. אָמְנָם בְּהַתְחָלַת
22 הָעִנְיָן נֶאֱמַר וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים בִּלְבָד, כִּי תַּכְלִית
23 הַכַּוָּנָה הִיא לִפְעוֹל בַּתַּחְתּוֹנִים וּבַהֶעְלֵם דְּשֵׁם
24 אֱלֹקִים וְכוּ׳[37].

---

30) שיחת ש״פ בהו״ב סכ״ג (לעיל ע׳ 195 ואילך). וראה גם סד״ה כל מחלוקת שהיא לש״ש תער״ב (המשך תער״ב ח״א ע׳ מ [נב]). 31) אבות פ״ה מי״ז. 32) זח״ג רמה, א. תניא אגה״ק סי״ג. לקו״ת שה״ש מח, ג. 33) תהלים לד, טו. 34) ראה תורת חיים תצוה שכא, ב. 35) מכאן ואילך ראשי פרקים בלבד (המו״ל). 36) אוה״ת וארא ע׳ רלו. סה״מ תרח״ץ ע׳ קלו. תרצ״ט ע׳ 104. 37) חסר המשך וסיום המאמר (המו״ל).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מאמר דא"ח

בס"ד. ש"פ נשא, י"א סיון, ה'תשל"ד

(הנחה בלתי מוגה)

נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם[1]. וּמְדַיֵּיק כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ"ר נְשִׂיא דּוֹרֵנוּ בַּמַּאֲמָר דִּשְׁנַת תש"ד[2] (וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה[3] בְּנוֹגֵעַ לַסֵּדֶר בִּכְתוּבִים אֵלּוּ, בְּהַמִּנְיָן דִּמְכֵּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה[4], שֶׁהוּא כְּסֵדֶר עֲבוֹדָתָם, שֶׁתְּחִילָּה נֶאֱמַר בְּסוֹף פָּרָשַׁת בַּמִּדְבָּר[5] נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קְהָת, וְאַחַר כָּךְ מַמְשִׁיךְ בִּתְחִילַת פָּרָשָׁתֵנוּ נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם, הַיְינוּ, שֶׁסִּדְרָם מִמְּנָיָן הָרִאשׁוֹן [וּלְהָעִיר, שֶׁשְּׁאֵלָה זוֹ הִיא בִּתְחִילַת פָּרָשַׁת נָשֹׂא דַּוְקָא, כִּי, בְּסוֹף פָּרָשַׁת בַּמִּדְבָּר נֶאֱמַר רַק הַצִּיווּי בְּנוֹגֵעַ לְמִנְיַן בְּנֵי קְהָת בִּלְבָד, וְרַק לְאַחֲרֵי זֶה, בִּתְחִילַת פָּרָשַׁת נָשֹׂא, שֶׁנֶּאֱמַר נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְאַחֲרֵי נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קְהָת, אֲזַי מִתְעוֹרֶרֶת הַשְּׁאֵלָה שֶׁאֵין זֶה כְּסֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם]. וּמוֹסִיף, וּבֶאֱמֶת הִנֵּה לֹא זוֹ בִּלְבָד מַה שֶׁבַּמִּנְיָן הַשֵּׁנִי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן הֵם הַשְּׁנַיִּים, אֶלָּא עוֹד זֹאת, שֶׁהֵם כְּמוֹ טְפֵלִים לִבְנֵי קְהָת בְּעִנְיַן הַנְּשִׂיאוּת, דְּמִקְרָא מָלֵא דִּבֵּר הַכָּתוּב, נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם (כְּפֵירוּשׁ רַשִׁ"י כְּמוֹ שֶׁצִּוִּיתִיךָ עַל בְּנֵי קְהָת), דְּמַשְׁמַע שֶׁעִיקַּר עִנְיַן הַנְּשִׂיאַת רֹאשׁ הוּא בִּבְנֵי קְהָת, אֶלָּא דִּבְנֵי גֵרְשׁוֹן הִנֵּה גַּם הֵם נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ (וְהַיְינוּ, שֶׁלּוּלֵי זֹאת יֵשׁ קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ שֶׁאֵצֶל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לֹא יִהְיֶה כְּלָל הָעִנְיָן דִּנְשִׂיאַת רֹאשׁ, אַף

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתורה, בפרשת השבועע, פרשת נשא, הקדוש ברוך הוא אומר למשה
2 רבינו:
3 **נָשֹׂא** תמנה ותספור **אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם**[1] כמו את בני קהת,
4 כאמור לעיל בסיום פרשת במדבר. **וּמְדַיֵּיק** ושואל **כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרִי**
5 **וְחָמִי אַדְמוֹ"ר** הרבי הריי"צ
6 **נְשִׂיא דּוֹרֵנוּ בַּמַּאֲמָר דִּשְׁנַת**
7 **תש"ד**[2] (**וַיְהִי בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה**[3]
8 שכעת, בשנת תשל"ד, ימלאו למאמר
9 זה שלושים שנה) **בְּנוֹגֵעַ לַסֵּדֶר**
10 **בִּכְתוּבִים אֵלּוּ, בְּהַמִּנְיָן** של בני
11 שבט לוי **דִּמְכֵּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה**
12 **וָמַעְלָה**[4], בני קהת, אחריהם בני
13 גרשון ואחריהם בני מררי **שֶׁהוּא**
14 **כְּסֵדֶר עֲבוֹדָתָם** במשכן,
15 **שֶׁתְּחִילָּה נֶאֱמַר בְּסוֹף פָּרָשַׁת**
16 **בַּמִּדְבָּר**[5] **נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי**
17 **קְהָת, וְאַחַר כָּךְ מַמְשִׁיךְ**
18 **בִּתְחִילַת פָּרָשָׁתֵנוּ נָשֹׂא אֶת**
19 **רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם,**
20 **הַיְינוּ, שֶׁסִּדְרָם** של בני לוי במנין
21 זה, בו נימנו מבן שלושים שנה ומעלה,
22 **הוּא קְהָת גֵּרְשׁוֹן וּמְרָרִי,**
23 **שֶׁסֵּדֶר זֶה אֵינוֹ כְּסֵדֶר לֵידָתָם,**
24 שהוא **גֵּרְשׁוֹן** תחילה ואחר כך **קְהָת**
25 **וּמְרָרִי, כְּפִי שֶׁנִּימְנוּ בַּפָּרָשָׁה**
26 הקודמת פרשת במדבר **תְּחִילָּה**
27 **בְּהַמִּנְיָן** של שבט לוי **דִּמְכֵּן**
28 **חוֹדֶשׁ וָמַעְלָה**[6], **וְצָרִיךְ**
29 **לְהָבִין, מִפְּנֵי מַה נִּשְׁתַּנָּה**
30 **סִדְרָם בַּמִּנְיָן הַשֵּׁנִי** בו נימנו מבן
31 שלושים ומעלה ששם נימנו לפי סדר
32 עבודתם שהוא קהת, גרשון ומררי
33 **מִמִּנְיָן הָרִאשׁוֹן** ששם נימנו לפי
34 סדר הולדתם שהוא גרשון, קהת ומררי
35 **[וּלְהָעִיר, שֶׁשְּׁאֵלָה זוֹ הִיא**
36 שאלה שמתעוררת ועולה **בִּתְחִילַת**
37 **פָּרָשַׁת נָשֹׂא דַּוְקָא, כִּי, בְּסוֹף**
38 **פָּרָשַׁת בַּמִּדְבָּר נֶאֱמַר רַק הַצִּיווּי בְּנוֹגֵעַ לְמִנְיַן בְּנֵי קְהָת בִּלְבָד**
39 ושם לא נזכר אודות מנין בני גרשון ובני מררי, **וְרַק לְאַחֲרֵי זֶה,**
40 **בִּתְחִילַת פָּרָשַׁת נָשֹׂא, שֶׁנֶּאֱמַר נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן**
41 **לְאַחֲרֵי נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קְהָת, אֲזַי מִתְעוֹרֶרֶת הַשְּׁאֵלָה**
42 **שֶׁאֵין זֶה כְּסֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם]. וּמוֹסִיף** הרבי הריי"צ במאמר הנזכר,
43 **וּבֶאֱמֶת הִנֵּה לֹא זוֹ בִּלְבָד מַה**
44 **שֶׁבַּמִּנְיָן הַשֵּׁנִי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן הֵם**
45 **הַשְּׁנַיִּים,** למרות שנולדו ראשונים,
46 **אֶלָּא עוֹד זֹאת, שֶׁהֵם** בני גרשון
47 **כְּמוֹ טְפֵלִים לִבְנֵי קְהָת בְּעִנְיַן**
48 **הַנְּשִׂיאוּת, דְּמִקְרָא מָלֵא דִּבֵּר**
49 **הַכָּתוּב, נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי**
50 **גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם (כְּפֵירוּשׁ רַשִׁ"י**
51 **כְּמוֹ שֶׁצִּוִּיתִיךָ עַל בְּנֵי קְהָת),**
52 **דְּמַשְׁמַע** מלשון הכתוב 'גם הם'
53 **שֶׁעִיקַּר עִנְיַן הַנְּשִׂיאַת רֹאשׁ**
54 הגבהה ורוממות שעל ידי המנין **הוּא**
55 **בִּבְנֵי קְהָת, אֶלָּא דִּבְנֵי גֵרְשׁוֹן**
56 **הִנֵּה גַּם הֵם נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ**
57 **(וְהַיְינוּ, שֶׁלּוּלֵי זֹאת** אילו בני
58 גרשון לא היו כטפלים לבני קהת בענין
59 זה **יֵשׁ קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ** היה
60 עולה על הדעת **שֶׁאֵצֶל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן**
61 **לֹא יִהְיֶה כְּלָל הָעִנְיָן דִּנְשִׂיאַת**
62 **רֹאשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁבְּסֵדֶר**
63

---

1) נשא ד, כב. 2) סה"מ תש"ד ע' 235. 3) לשון הכתוב – יחזקאל א, א. וראה עבוה"ק ח"ד פי"ט. 4) נשא שם, כג. 5) שם ד, ב. 6) במדבר ג, יז.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

1 עַל פִּי שֶׁבְּסֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם קוֹדֵם גֵּרְשׁוֹן לְקָהָת).
2 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזֶה, מַה שֶּׁכָּתוּב בְּהַדְרוּשִׁים[7]
3 שֶׁהַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית, וְהַיְינוּ, שֶׁאַף עַל פִּי
4 שֶׁהַצִּיווּי לִמְנוֹת הַלְוִיִּם וְהַמִּנְיָן בְּפוֹעַל הָיָה רַק
5 פַּעַם אַחַת, בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם
6 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם[8], הִנֵּה כֵּיוָן שֶׁהַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית,
7 יֶשְׁנָם הָעִנְיָנִים כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּרוּחָנִיּוּת בְּאוֹפֶן נִצְחִי
8 אֵצֶל כָּל אֶחָד בְּכָל זְמַן וּבְכָל מָקוֹם. וּמִזֶּה מוּבָן,
9 שֶׁגַּם בְּהַקְדָּמַת קְהָת לְגֵרְשׁוֹן (אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה
10 הֵיפֶךְ סֵדֶר לֵידָתָם) יֵשׁ הוֹרָאָה נִצְחִית בַּעֲבוֹדָתֵנוּ.

11 ב) **וְהָעִנְיָן** בָּזֶה[9], שֶׁשְּׁנֵי הַסְּדָרִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל
12 הֵם שְׁנֵי אֲפָנִים בְּדַרְכֵי הָעֲבוֹדָה.
13 דְּהִנֵּה, יֵשׁ דֶּרֶךְ עֲבוֹדָה שֶׁהִיא לְפִי סֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם
14 שֶׁל גֵּרְשׁוֹן קְהָת וּמְרָרִי, גֵּרְשׁוֹן הוּא עִנְיָן
15 גֵּירוּשִׁין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[10] וַיִּגְרְשֵׁהוּ וַיֵּלֶךְ, שֶׁזֶּהוּ
16 עִנְיָן סוּר מֵרָע[11], שֶׁמַּרְחִיק וְדוֹחֶה וּמְגָרֵשׁ מִמֶּנּוּ
17 אֶת הָרָע. וְכֵיוָן שֶׁעֲבוֹדָה זוֹ הִיא עִם הַמַּטָּה מַטֶּה
18 בְּיוֹתֵר, לָכֵן נֶאֱמַר גֵּרְשׁוֹן בְּנוּ"ן פְּשׁוּטָה [וּכְמוֹ
19 שֶׁכָּתוּב בְּסִפְרֵי הַשֵּׁמוֹת שֶׁיֵּשׁ גֵּרְשׁוֹם (בְּמֵ"ם
20 סוֹפִית) וְגֵרְשׁוֹן (בְּנוּ"ן סוֹפִית)[12], שֶׁהֵם שְׁנֵי
21 שֵׁמוֹת שׁוֹנִים], לְהוֹרוֹת שֶׁנִּמְשָׁךְ וּבָא עַד לְמַטָּה
22 בִּדְבָרִים פְּחוּתִים בְּיוֹתֵר, לְגָרְשָׁם וְלִדְחוֹתָם כוּ'.
23 וְעִנְיַן קְהָת, מִלְּשׁוֹן וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים[13], כְּפֵירוּשׁ
24 רַשִׁ"י אֲסִיפַת עַמִּים, הוּא עִנְיַן בֵּירוּר נִיצוֹצֵי
25 הַקְּדוּשָׁה שֶׁהֵם מְפוּזָּרִים וּמְפוֹרָדִים בֵּין
26 הָעַמִּים[14], שֶׁנִּיצוֹצוֹת אֵלּוּ נִמְצָאִים לְמַטָּה מַטָּה, וּמִשָּׁם מוֹצִיאִים וְאוֹסְפִים
27 אוֹתָם, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[15] אִם יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם (הִנֵּה) מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ הֲוָ"י
28 אֱלֹקֶיךָ וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ (שֶׁזֶּהוּ שֶׁמִּשִּׁיחַ יְקַבֵּץ נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל[16]), מִשָּׁם דָּיְיקָא,
29 כַּמְבוֹאָר בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה[17] שֶׁמְּקוֹם וּמִשְׁכַּן הַקְּלִיפּוֹת נִקְרָא שָׁם כְּלוֹמַר עָמוֹק

ביאור בדרך אפשר

1 **תּוֹלְדוֹתָם קוֹדֵם גֵּרְשׁוֹן לְקָהָת** ואם כן מסתבר שתחילה צריכה להיות
2 נשיאת ראש אצל בני גרשון ורק אחר כך גם אצל בני קהת, ומכל מקום משמע
3 מהכתוב שעיקר הנשיאות ראש היא אצל בני קהת, ובני גרשון הם כטפלים
4 לבני קהת בענין זה).

5 **וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזֶה, מַה שֶּׁכָּתוּב**
6 **בְּהַדְרוּשִׁים**[7] מאמרי חסידות
7 **שֶׁהַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית, וְהַיְינוּ,**
8 **שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהַצִּיווּי לִמְנוֹת**
9 **הַלְוִיִּם וְהַמִּנְיָן בְּפוֹעַל הָיָה רַק**
10 **פַּעַם אַחַת,** בזמן הכתוב בתורה
11 **בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי** בחודש אייר **בַּשָּׁנָה**
12 **הַשֵּׁנִית לְצֵאתָם מֵאֶרֶץ**
13 **מִצְרַיִם**[8], **הִנֵּה כֵּיוָן שֶׁהַתּוֹרָה**
14 **הִיא נִצְחִית, יֶשְׁנָם הָעִנְיָנִים**
15 **כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּרוּחָנִיּוּת בְּאוֹפֶן**
16 **נִצְחִי אֵצֶל כָּל אֶחָד** מבני ישראל
17 **בְּכָל זְמַן וּבְכָל מָקוֹם. וּמִזֶּה**
18 **מוּבָן, שֶׁגַּם בְּהַקְדָּמַת קְהָת**
19 **לְגֵרְשׁוֹן (אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה**
20 **הֵיפֶךְ סֵדֶר לֵידָתָם** שגרשון נולד
21 לפני קהת) **יֵשׁ הוֹרָאָה נִצְחִית**
22 **בַּעֲבוֹדָתֵנוּ** בעבודה שכל אחד ואחד
23 מישראל עובד את ה', בכל זמן ובכל
24 מקום, וכפי שממשיך ומבאר.

25 **ב) וְהָעִנְיָן בָּזֶה**[9], **שֶׁשְּׁנֵי**
26 **הַסְּדָרִים הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל** האחד
27 סדר בני לוי כפי לידתם, גרשון, קהת
28 ומררי, והשני סדר בני לוי כפי עבודתם
29 קהת, גרשון ומררי, **הֵם שְׁנֵי**
30 **אֲפָנִים בְּדַרְכֵי הָעֲבוֹדָה** שבני
31 ישראל עובדים את ה' כפי שממשיך
32 ומבאר.

33 **דְּהִנֵּה, יֵשׁ דֶּרֶךְ עֲבוֹדָה שֶׁהִיא**
34 **לְפִי סֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם שֶׁל גֵּרְשׁוֹן**
35 **קְהָת וּמְרָרִי, גֵּרְשׁוֹן הוּא עִנְיָן**
36 **גֵּירוּשִׁין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[10]
37 בתהילים **וַיִּגְרְשֵׁהוּ וַיֵּלֶךְ, שֶׁזֶּהוּ**
38 **עִנְיָן סוּר מֵרָע**[11], **שֶׁמַּרְחִיק**
39 האדם **וְדוֹחֶה וּמְגָרֵשׁ מִמֶּנּוּ אֶת**
40 **הָרָע. וְכֵיוָן שֶׁעֲבוֹדָה זוֹ** של

ביאור בדרך אפשר

41 גירוש והרחקת הרע **הִיא עִם הַמַּטָּה מַטָּה בְּיוֹתֵר,** דברים נחותים
42 מבחינה רוחנית **לָכֵן נֶאֱמַר גֵּרְשׁוֹן בְּנוּ"ן פְּשׁוּטָה** נו"ן סופית שהיא
43 בקו המתפשט לאורך **[וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּסִפְרֵי הַשֵּׁמוֹת שֶׁיֵּשׁ גֵּרְשׁוֹם**
44 **(בְּמֵ"ם סוֹפִית) וְגֵרְשׁוֹן (בְּנוּ"ן סוֹפִית)**[12], **שֶׁהֵם שְׁנֵי שֵׁמוֹת**
45 **שׁוֹנִים], לְהוֹרוֹת שֶׁנִּמְשָׁךְ וּבָא**
46 תוכן הענין של 'גרשון' **עַד לְמַטָּה**
47 **בִּדְבָרִים פְּחוּתִים** ונחותים
48 **בְּיוֹתֵר, לְגָרְשָׁם וְלִדְחוֹתָם כוּ'.**
49 **וְעִנְיַן קְהָת, מִלְּשׁוֹן** הכתוב
50 בברכת יעקב אבינו ליהודה **וְלוֹ**
51 **יִקְהַת עַמִּים**[13], **כְּפֵירוּשׁ רַשִׁ"י**
52 **אֲסִיפַת עַמִּים, הוּא עִנְיַן**
53 **בֵּירוּר** וליקוט ואיסוף **נִיצוֹצֵי**
54 **הַקְּדוּשָׁה שֶׁהֵם** הניצוצות
55 **מְפוּזָּרִים וּמְפוֹרָדִים בֵּין**
56 **הָעַמִּים**[14], **שֶׁנִּיצוֹצוֹת** קדושה
57 **אֵלּוּ נִמְצָאִים לְמַטָּה מַטָּה**
58 בדברים נחותים, **וּמִשָּׁם מוֹצִיאִים**
59 **וְאוֹסְפִים אוֹתָם, וּכְמוֹ**
60 **שֶׁכָּתוּב**[15] בתורה שהקדוש ברוך
61 הוא אומר לבני ישראל **אִם יִהְיֶה**
62 **נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם (הִנֵּה)**
63 **מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ** יאסוף אותך **הֲוָ"י**
64 **אֱלֹקֶיךָ וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ (שֶׁזֶּהוּ**
65 **שֶׁמָּשִׁיחַ יְקַבֵּץ** ויאסוף **נִדְחֵי**
66 **יִשְׂרָאֵל**[16]), **מִשָּׁם דָּיְיקָא,**
67 והכתוב מדייק ואומר שהאיסוף
68 והקיבוץ יהיה 'משם' **כַּמְבוֹאָר**
69 **בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה**[17] לאדמו"ר הזקן
70 **שֶׁמְּקוֹם וּמִשְׁכַּן הַקְּלִיפּוֹת**
71 הכוחות של היפך הקדושה (המכסים
72 ומעלימים על האלוקות כמו קליפה
73 המכסה על הפרי) **נִקְרָא "שָׁם"**
74 **כְּלוֹמַר עָמוֹק מְאֹד לְמַטָּה, אַךְ**

---

7) לקו"ת פרשתנו כג, ד. אוה"ת שם ע' רמא. ע' רמג. 8) ר"פ במדבר. 9) ראה לקו"ת נשא כא, א. אוה"ת שם ע' רלד. ע' רלח5. סד"ה נשא תש"ד (שם ע' 242). 10) תהלים לד, א. 11) תהלים לד, טו. 12) ראה שו"ע אה"ע סקכ"ט סכ"א, ובנ"כ שם. 13) ויחי מט, יו"ד. 14) ע"פ אסתר ג, ח. 15) נצבים ל, ד. 16) רמב"ם הל' מלכים ספי"א. 17) חוקת נו, ד. פ' ראה לב,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

מִיָּד כְּשֶׁנּוֹדַע לוֹ לאדם העובד את ה' באופן זה של 'קהת' **שֶׁיֶּשְׁנוֹ נִיצוֹץ קְדוּשָׁה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם** נחות הנקרא 'שם' **[שֶׁזֶּה גּוּפָא** זה עצמו **שֶׁנּוֹדַע לוֹ מִנִּיצוֹץ זֶה הוּא לְפִי שֶׁנִּיצוֹץ זֶה שַׁיָּיךְ לְנִשְׁמָתוֹ** שהיא הנשמה שצריכה לברר ולאסוף ניצוץ זה**], הֲרֵי הוּא יוֹרֵד לְשָׁם וּמְבָרֵר** ומפריד ומוציא את הניצוץ הקדוש המעורב ברע הנחות **וּמְצָרֵף וּמְזַכֵּךְ וּמַעֲלֶה אוֹתוֹ. וּכְלָלוּת** והתוכן הכללי של **אֲסִיפַת וְהַעֲלָאַת הַנִּיצוֹצוֹת דִּקְדוּשָׁה הוּא עִנְיָן דַּעֲשֵׂה טוֹב**[11]**, עֲשֵׂה דָּיְיקָא,** הכתוב מדייק ואומר בהקשר זה לשון 'עשה' **שֶׁמּוֹרֶה עַל עִנְיָן הַכְּפִיָּה, כְּמוֹ מְעַשִּׂין עַל הַצְּדָקָה**[18] כופין ומכריחים לתת צדקה **(כַּמְבוֹאָר בַּחֲסִידוּת**[19] **בְּפֵירוּשׁ עִנְיָן הַמַּעֲשֶׂה** וכמו שמבואר בליקוטי תורה לאדמו"ר הזקן על הכתוב 'ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם', "... כי זהו באמת בחינת עשייה שנשמות ישראל עושין ומכריחין כביכול המשכת אור אין אין סוף בהכלים והוא מלשון גדול המעשה כו', ולכן נקרא כל עובדא בלשון עשיה, פירוש לשון הכרח כי מה שהשכל מתפשט בהמעשה שעושה זהו בחינת הכרח לגבי השכל שיהי' יורד ונמשך בעשייה, כמו כן בעשיית המצוה שנמשך על ידי זה אור אין סוף ברוך הוא מה שהוא נעתק ונבדל מסדר ההשתלשלות ונמשך ושורה בהכלים דזעיר אנפין על כן נקראת בחינה זו בשם עשיה... וזהו ועשיתם אותם אתם כו'"), **וְהַיְינוּ, שֶׁעִנְיָן זֶה** העיסוק בבירור הניצוצות שנפלו למטה ביותר **הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל עֲשִׂיָּה וּכְפִיָּה, לְפִי שֶׁצָּרִיךְ** האדם, למרות רצונו להישאר במעמד ומצב נעלה **לְהוֹרִיד עַצְמוֹ לַעֲבוֹד עִם הַמַּטָּה** הדברים הנחותים **כְּדֵי לְהַעֲלוֹת נִיצוֹצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּמְצָאִים שָׁם.**

ביאור בדרך אפשר

מֵאַד לְמַטָּה, אַךְ מִיָּד כְּשֶׁנּוֹדַע לוֹ שֶׁיֶּשְׁנוֹ נִיצוֹץ קְדוּשָׁה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם [שֶׁזֶּה גּוּפָא שֶׁנּוֹדַע לוֹ מִנִּיצוֹץ זֶה הוּא לְפִי שֶׁנִּיצוֹץ זֶה שַׁיָּיךְ לְנִשְׁמָתוֹ], הֲרֵי הוּא יוֹרֵד לְשָׁם וּמְבָרֵר וּמְצָרֵף וּמְזַכֵּךְ וּמַעֲלֶה אוֹתוֹ. וּכְלָלוּת אֲסִיפַת וְהַעֲלָאַת הַנִּיצוֹצוֹת דִּקְדוּשָׁה הוּא עִנְיָן דַּעֲשֵׂה טוֹב[11], עֲשֵׂה דָּיְיקָא, שֶׁמּוֹרֶה עַל עִנְיָן הַכְּפִיָּה, כְּמוֹ מְעַשִּׂין עַל הַצְּדָקָה[18] (כַּמְבוֹאָר בַּחֲסִידוּת[19] בְּפֵירוּשׁ עִנְיָן הַמַּעֲשֶׂה), וְהַיְינוּ, שֶׁעִנְיָן זֶה הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל עֲשִׂיָּה וּכְפִיָּה, לְפִי שֶׁצָּרִיךְ לְהוֹרִיד עַצְמוֹ לַעֲבוֹד עִם הַמַּטָּה כְּדֵי לְהַעֲלוֹת נִיצוֹצוֹת הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּמְצָאִים שָׁם. וּלְאַחֲרֵי שֶׁיֶּשְׁנָם עִנְיְנֵי הָעֲבוֹדָה דְּגַרְשׁוֹן וּקְהָת, שֶׁזּוֹהִי כְּלָלוּת הָעֲבוֹדָה דְּסוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב, אֲזַי בָּא הָעִנְיָן דִּמְרָרִי, שֶׁהוּא עִנְיָן הַמְּרִירוּת, לֹא עַצְבוּת חַס וְשָׁלוֹם כִּי אִם מְרִירוּת[20], וְהַיְינוּ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהָעִנְיָן דְּסוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב הוּא אֶצְלוֹ בִּשְׁלֵימוּת, וַאֲפִילוּ כִּדְבָעֵי לֵיהּ לְמֶעֱבַד[21], מִכָּל מָקוֹם הוּא מִתְמַרְמֵר עַל זֶה שֶׁעוֹד לֹא הִגִּיעַ לְתַכְלִית הַשְּׁלֵימוּת בָּעֲבוֹדָה, לִהְיוֹת מְאוּחָד עִם אוֹרַיְיתָא וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאוֹפֶן דְּכוּלָּא חַד[22]. וּבִכְלָלוּת הֲרֵי זֶה סֵדֶר הָעֲבוֹדָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, תְּחִלָּה סוּר מֵרָע וְאַחַר כָּךְ עֲשֵׂה טוֹב כו'.

אַךְ יֶשְׁנוֹ גַּם סֵדֶר הָעֲבוֹדָה בַּמִּקְדָּשׁ, כּוֹלֵל גַּם מִשְׁכָּן דְּאִקְרֵי מִקְדָּשׁ[23], שֶׁהַהַתְחָלָה הִיא בְּעִנְיַן הַתּוֹרָה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָנוֹ שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ, כְּמַאֲמַר רַז"ל[24] מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לְהַקָּבָ"ה בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל הֲלָכָה בִּלְבַד. וּלְאַחֲרֵי שֶׁיֶּשְׁנָם עִנְיְנֵי הָעֲבוֹדָה דְּגַרְשׁוֹן וּקְהָת, שֶׁזּוֹהִי כְּלָלוּת הָעֲבוֹדָה דְּסוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב, כמבואר לעיל, אֲזַי בָּא הָעִנְיָן דִּמְרָרִי, שֶׁהוּא עִנְיָן הַמְּרִירוּת, לֹא עַצְבוּת חַס וְשָׁלוֹם כִּי אִם מְרִירוּת[20], וְהַיְינוּ, שהיא דבר מופרך לחלוטין בעבודת ה' שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהָעִנְיָן דְּסוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב הוּא אֶצְלוֹ בִּשְׁלֵימוּת, וַאֲפִילוּ כִּדְבָעֵי לֵיהּ לְמֶעֱבַד[21], כפי שהוא [אדם זה בפרט] היה צריך לעשות, למעלה משלימות רגילה, מִכָּל מָקוֹם הוּא מִתְמַרְמֵר עַל זֶה שֶׁעוֹד לֹא הִגִּיעַ לְתַכְלִית ושיא הַשְּׁלֵימוּת בָּעֲבוֹדָה שהוא עובד ה', לִהְיוֹת מְאוּחָד עִם אוֹרַיְיתָא וְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּאוֹפֶן דְּכוּלָּא חַד[22] שהכל אחד. וּבִכְלָלוּת הֲרֵי זֶה סדר העבודה לפי הסדר של גרשון, קהת ומררי, בני לוי לפי סדר לידתם, סֵדֶר הָעֲבוֹדָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, תְּחִלָּה סוּר מֵרָע וְאַחַר כָּךְ עֲשֵׂה טוֹב כו' שהיא עבודה יותר נעלית מ'סור מרע' ואחר כך ענין המרירות על כך שהעבודה עדיין אינה בתכלית השלימות, ועד לתכלית השלימות בעבודת ה', התאחדות עם האלוקות באופן ש'כולא חד'.

אַךְ יֶשְׁנוֹ גַּם סֵדֶר הָעֲבוֹדָה בַּמִּקְדָּשׁ, כּוֹלֵל גַּם מִשְׁכָּן דְּאִקְרֵי מִקְדָּשׁ[23], כדברי הגמרא שמצינו שהמשכן נקרא מקדש שנאמר בציווי על עשיית המשכן 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (וכן מצינו שהמקדש נקרא משכן שנאמר בתורה 'ונתתי משכני בתוככם' והכוונה לבית המקדש) שֶׁהַהַתְחָלָה של סדר עבודה זה הִיא בְּעִנְיַן הַתּוֹרָה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָנוֹ שֶׁל הַמִּקְדָּשׁ, כְּמַאֲמַר רַז"ל[24] בגמרא מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין לְהַקָּבָ"ה בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל

ג. 18) ראה בית יוסף לטור יו"ד סרמ"ח (ד"ה ומי). 19) ראה לקו"ת בחוקתי מח, א. מאמרי אדמו"ר האמצעי בחוקותי ע' תשסא ואילך. סה"מ תרל"ו ח"ב ע' רפט. תרל"ח ע' רנה. תרע"ח ע' קכא. ע' קכד ואילך. ע' קצב. תרצ"ט ע' 191. 20) ראה תניא פל"א. 21) ראה כתובות סז, רע"א. 22) תניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א. תקו"ז ת"ו בתחילתו. לקו"ת נצבים מו, א. ועוד. 23) עירובין ב, א. וש"נ. 24) ברכות ח, א. וראה תניא פל"ד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

הֲלָכָה, הלכות התורה, **וְעִיקַּר הַמִּקְדָּשׁ הוּא קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, שֶׁבּוֹ מוּנַּח הָאָרוֹן, וְאֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי הַלּוּחוֹת[25], שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַתּוֹרָה. וְכַאֲשֶׁר הַהַתְחָלָה הִיא בַּתּוֹרָה, אֲזַי הָעֲבוֹדָה הִיא בְּאוֹפֶן דְּמִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, שֶׁזֶּהוּ הַסֵּדֶר דִּקְהָת גֵּרְשׁוֹן וּמְרָרִי (כְּפִי שֶׁנִּימְנוּ** בסיום פרשת במדבר והתחלת פרשת נשא **לְפִי סֵדֶר עֲבוֹדָתָם בַּמִּשְׁכָּן), כִּדְאִיתָא** כפי שמובא **בַּמִּדְרָשׁ[26] לְפִי שֶׁהָיָה קְהָת טוֹעֵן** ונושא ממקום למקום את **הָאָרוֹן שֶׁשָּׁם הַתּוֹרָה, הִקְדִּימוֹ הַכָּתוּב לְגֵרְשׁוֹן, שֶׁבַּתְּחִלָּה אָמַר** בסיום פרשת דברים **נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קְהָת, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר** בתחילת פרשת נשא **נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וְגוֹ',** והקדמת קהת לגרשון היא **בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַתּוֹרָה כוּ'[27].**

ג) וְהִנֵּה כְּלָלוּת הַחִילּוּק בֵּין הָעֲבוֹדָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה וְהָעֲבוֹדָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה **הוּא הַחִילּוּק בֵּין תְּפִלָּה וְתוֹרָה, וְכַמְבוֹאָר בִּדְרוּשֵׁי רַשְׁבַּ"י** (דְּרוּשֵׁי ל"ג בָּעוֹמֶר[28]) **שֶׁאוֹתָם הָעִנְיָנִים שֶׁפָּעַל חוֹנִי הַמְעַגֵּל עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַמַּטָּה, שֶׁהִיא עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, תַּעֲנִיתִים וּצְדָקָה כַּמְסוּפָּר הַפְּרָטִים בַּמֶּה שֶׁעָשָׂה[29], הִנֵּה אוֹתָם הָעִנְיָנִים פָּעַל רַשְׁבַּ"י עַל יְדֵי הַתּוֹרָה, כִּדְאִיתָא בַּזֹּהַר[30] זִימְנָא חָדָא הֲוָה צְרִיכָא עָלְמָא לְמִיטְרָא [וְהַיְינוּ, שֶׁיֶּשְׁנוֹ מְציאוּת שֶׁל עוֹלָם, וְהָעוֹלָם הָיָה צָרִיךְ לְמִיטְרָא], אֲתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַשְׁבַּ"י, וְאָמַר בֵּיאוּר בַּתּוֹרָה עַל הַפָּסוּק[31] הִנֵּה מַה טּוֹב וּמַה נָּעִים, וְתֵיכֶף וּמִיָּד יָרְדוּ גְּשָׁמִים. אָמְנָם** בִּפְרָטִיּוּת יוֹתֵר הִנֵּה גַּם בַּתּוֹרָה גּוּפָא יֵשׁ פַּרְדֵּ"ס שֶׁבַּתּוֹרָה, פְּשָׁט רֶמֶז דְּרוּשׁ וְסוֹד, שֶׁהֵם כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת אֲצִילוּת בְּרִיאָה יְצִירָה (נְגְלֶה דְּתוֹרָה) וּבִכְלָלוּת יֶשְׁנוֹ הַחִילּוּק בֵּין חִיצוֹנִיּוּת הַתּוֹרָה (נְגְלֶה דְּתוֹרָה) לִפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, כְּמַאֲמַר רַז"ל[33] דָּבָר גָּדוֹל מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה וְדָבָר קָטָן, דָּבָר גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן הֲוָיוֹת דְּאַבַּיֵּי וְרָבָא, שֶׁהַחִילּוּק שֶׁבֵּינֵיהֶם, שֶׁחִיצוֹנִיּוּת הַתּוֹרָה נִמְשֶׁכֶת**

ביאור בדרך אפשר

1 הֲלָכָה, הלכות התורה, וְעִיקַּר הַמִּקְדָּשׁ הוּא קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים,
2 שֶׁבּוֹ מוּנַּח הָאָרוֹן, וְאֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי הַלּוּחוֹת[25], שֶׁזֶּהוּ
3 עִנְיַן הַתּוֹרָה. וְכַאֲשֶׁר הַהַתְחָלָה הִיא בַּתּוֹרָה, אֲזַי הָעֲבוֹדָה
4 הִיא בְּאוֹפֶן דְּמִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, שֶׁזֶּהוּ הַסֵּדֶר דִּקְהָת גֵּרְשׁוֹן
5 וּמְרָרִי (כְּפִי שֶׁנִּימְנוּ בסיום
6 פרשת במדבר והתחלת פרשת נשא
7 לְפִי סֵדֶר עֲבוֹדָתָם בַּמִּשְׁכָּן),
8 כִּדְאִיתָא כפי שמובא בַּמִּדְרָשׁ[26]
9 לְפִי שֶׁהָיָה קְהָת טוֹעֵן ונושא
10 ממקום למקום את הָאָרוֹן שֶׁשָּׁם
11 הַתּוֹרָה, הִקְדִּימוֹ הַכָּתוּב
12 לְגֵרְשׁוֹן, שֶׁבַּתְּחִלָּה אָמַר בסיום
13 פרשת דברים נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי
14 קְהָת, וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר בתחילת
15 פרשת נשא נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי
16 גֵּרְשׁוֹן וְגוֹ', והקדמת קהת לגרשון
17 היא בִּשְׁבִיל כְּבוֹד הַתּוֹרָה
18 כוּ'[27].
19 ג) וְהִנֵּה כְּלָלוּת הַחִילּוּק בֵּין
20 הָעֲבוֹדָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה
21 שהיא העבודה של בני לוי לפי סדר
22 תולדותם היינו גרשון, קהת ומררי,
23 כמבואר לעיל, וְהָעֲבוֹדָה
24 מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שהיא העבודה
25 של בני לוי כסדר עבודתם, היינו קהת,
26 גרשון ומררי, כמבואר לעיל, הוּא
27 הַחִילּוּק בֵּין תְּפִלָּה וְתוֹרָה,
28 וְכַמְבוֹאָר בִּדְרוּשֵׁי מאמרי חסידות
29 העוסקים בענין רַשְׁבַּ"י (דְּרוּשֵׁי
30 ל"ג בָּעוֹמֶר[28]) שֶׁאוֹתָם
31 הָעִנְיָנִים שֶׁפָּעַל חוֹנִי הַמְעַגֵּל
32 עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַמַּטָּה, שֶׁהִיא
33 עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, תַּעֲנִיתִים
34 וּצְדָקָה בגמרא
35 הַפְּרָטִים בַּמֶּה שֶׁעָשָׂה[29] חוני
36 המעגל כדי להוריד גשמים שהיו
37 פעולות של תפילה, הִנֵּה אוֹתָם
38 הָעִנְיָנִים פָּעַל רַשְׁבַּ"י עַל יְדֵי
39 הַתּוֹרָה, כִּדְאִיתָא כפי שמובא
40 בַּזֹּהַר[30] זִימְנָא חָדָא הֲוָה צְרִיכָא עָלְמָא לְמִיטְרָא פעם אחת
41 היה העולם זקוק לגשם [וְהַיְינוּ, שֶׁיֶּשְׁנוֹ מְציאוּת שֶׁל עוֹלָם,
42 וְהָעוֹלָם הָיָה צָרִיךְ לְמִיטְרָא לגשם], אֲתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַשְׁבַּ"י,
43 באו לפני רשב"י וסיפרו לו על הצורך של העולם בגשם וְאָמַר רשב"י
44 בֵּיאוּר בַּתּוֹרָה עַל הַפָּסוּק[31]
45 בתהילים הִנֵּה מַה טּוֹב וּמַה
46 נָּעִים, וְתֵיכֶף וּמִיָּד יָרְדוּ
47 גְּשָׁמִים ונמצא שישנם שני קוים
48 בעבודת ה', ענין התפילה, עבודתו של
49 חוני המעגל, וענין התורה, עבודתו של
50 רשב"י.
51 אָמְנָם בִּפְרָטִיּוּת יוֹתֵר הִנֵּה גַּם
52 בַּתּוֹרָה גּוּפָא עצמה יֵשׁ אופנים
53 שונים שהוא ענין פַּרְדֵּ"ס
54 שֶׁבַּתּוֹרָה, פְּשָׁט רֶמֶז דְּרוּשׁ
55 וְסוֹד, שֶׁהֵם ארבעה אופנים שונים
56 כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה עוֹלָמוֹת הרוחניים
57 הכלליים אֲצִילוּת בְּרִיאָה יְצִירָה
58 וַעֲשִׂיָּה[32], וּבִכְלָלוּת יֶשְׁנוֹ
59 בתורה עצמה הַחִילּוּק בֵּין
60 חִיצוֹנִיּוּת הַתּוֹרָה (נִגְלֶה
61 דְּתוֹרָה החלק הגלוי, התלמוד
62 וההלכה) לִפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה,
63 כְּמַאֲמַר רַז"ל[33] בגמרא דָּבָר
64 גָּדוֹל וְדָבָר קָטָן, דָּבָר גָּדוֹל
65 מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה שהוא תורת הסוד,
66 פנימיות התורה וְדָבָר קָטָן הֲוָיוֹת
67 דְּאַבַּיֵּי וְרָבָא שהוא חלק הנגלה
68 דתורה, שֶׁהַחִילּוּק שֶׁבֵּינֵיהֶם,
69 שֶׁחִיצוֹנִיּוּת הַתּוֹרָה נִמְשֶׁכֶת

25) מלכים־א ח, ט. דברי הימים־ב ה, י. 26) במדב"ר פ"ו, א. 27) חסר קצת (המו"ל). 28) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן אתהלך ליאזנא ע' רי. אוה"ת ויקרא ע' רנד. סה"מ תרכ"ז ע' רצא ואילך. 29) ראה תענית כג, א. 30) זח"ג נט, ריש ע"ב. 31) תהלים קלג, א. 32) נגיד ומצוה בתחלתו מע"ח. נהר שלום בהקדמת רחובות הנהר בסופו. משנת חסידים מסכת חיוב הנשמות פ"א מ"ב. הובאו ונתבארו בשיחת חג השבועות תרצ"ג (לקו"ד ח"ד תשעא, א). 33) סוכה כח, א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

מֵחִיצוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר מדריגת 'כתר עליון' שלמעלה מעשר הספירות של 'סדר השתלשלות' שהתחלתן היא בספירת החכמה (כשם שהכתר הוא מעל הראש), וּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה נִמְשֶׁכֶת מִפְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר. וְזֶהוּ הטעם על כך שֶׁפְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה הוּא עִנְיַן הַיְחִידָה שֶׁבַּתּוֹרָה[34], שֶׁקְּשׁוּרָה עִם מָשִׁיחַ, כַּיָּדוּעַ בְּעִנְיַן הַחֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ לַנְּשָׁמָה, נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה חַיָּה וִיחִידָה[35], כדברי המדרש, שֶׁדָּוִד הוּא בְּחִינַת נֶפֶשׁ, אֵלִיָּהוּ הוּא בְּחִינַת רוּחַ, מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הוּא בְּחִינַת נְשָׁמָה, אָדָם הָרִאשׁוֹן הוּא בְּחִינַת חַיָּה, וּמָשִׁיחַ הוּא בְּחִינַת יְחִידָה[36], הדרגה הכי העמוקה והכי פנימית בחמש דרגות הנשמה, שֶׁעַל יָדוֹ על ידי משיח יִהְיֶה גִּילוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה לֶעָתִיד לָבוֹא (לְאַחֲרֵי הַהַתְחָלָה בָּזֶה בגילוי פנימיות התורה בְּדוֹרוֹת אֵלּוּ הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁאָז בשונה מדורות הראשונים שתורת הסוד היתה מסורה רק ליחידי סגולה, הרי בדורות אלו האחרונים מוּתָּר וּמִצְוָה לְגַלּוֹת זֹאת הַחָכְמָה (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָאָרִיז"ל)[37], וְעַד לְאוֹפֶן דְּיָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה, גילוי פנימיות התורה באופן של הפצה רחבה שֶׁאָז קָאָתֵי מַר[38] כפי שכותב הבעל שם טוב באגרת הידועה שהיתה לו 'עליית נשמה' להיכל המשיח, ועל שאלתו את המשיח 'אימתי קאתי מר', מתי יבוא אדוני, ענה לו המשיח, 'לכשיפוצו מעינותיך חוצה', היינו כשיתגלו מעינות תורת הבעל שם טוב, תורת החסידות שהיא פנימיות התורה), שֶׁדַּוְקָא אָז לעתיד לבוא יִהְיֶה הַגִּילוּי והארה בעולם דְּפְנִימִיּוּת הַכֶּתֶר[39], לְאַחֲרֵי וְעַל יְדֵי הִתְגַּלּוּתָהּ של פנימיות הכתר בַּתּוֹרָה (כְּכָל הָעִנְיָנִים שֶׁהִתְחָלָתָם עַל יְדֵי הַתּוֹרָה) - פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, בְּחִינַת הַיְחִידָה שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה גילוי ה'יחידה' של התורה, פנימיות התורה נִמְשֶׁכֶת וּמִתְגַּלָּה גַּם בְּחִינַת הַיְחִידָה שֶׁל הָעוֹלָם, פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר שהיא העומק והפנימיות, החלק הנסתר, של חיות העולם.

וְעַל פִּי הַמְבוֹאָר בְּאוֹר הַתּוֹרָה[40] לאדמו"ר הצמח צדק שֶׁקְּהָת נוֹשְׂאֵי הָאָרוֹן הֶעֱלוּ אֶת הַתּוֹרָה (שמצד עצמה התורה היא חָכְמָה וּבִינָה דַּאֲצִילוּת) לִבְחִינַת חָכְמָה וּבִינָה דַּאֲרִיךְ אַנְפִּין 'פנים ארוכות', שֶׁהוּא בְּחִינָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁבַּמַּאֲצִיל הבורא (פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר שהיא עצמה נחלקת לשניים, בחינה תחתונה הנקראת 'אריך אנפין' ובחינה עליונה הנקראת 'עתיק יומין'), וְלָכֵן גָּדְלָה מַעֲלָתָם של בני קהת עַל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן שֶׁעִנְיָנָם לְהַעֲלוֹת הַמִּדּוֹת חסד, גבורה וכו' דַּאֲצִילוּת לְהַמִּדּוֹת שֶׁבַּכֶּתֶר (חִיצוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר), ובסדר הספירות, המוחין חכמה ובינה הן למעלה מהמידות חסד וגבורה וכו', ועל פי ביאור זה במעלת קהת שהעלה את המוחין ל'אריך אנפין' על גרשון שהעלה את המידות למוחין, יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁעִיקַּר עִנְיָנוֹ שֶׁל קְהָת הוּא פְּנִימִיּוּת חלק הסוד של הַתּוֹרָה, שֶׁנִּמְשֶׁכֶת מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר, וְאִילּוּ עִנְיָנוֹ שֶׁל גֵּרְשׁוֹן הוּא חִיצוֹנִיּוּת חלק הנגלה של הַתּוֹרָה, שֶׁנִּמְשֶׁכֶת מֵחִיצוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר.

ביאור בדרך אפשר

נִמְשֶׁכֶת מֵחִיצוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר, וּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה נִמְשֶׁכֶת מִפְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר. וְזֶהוּ שֶׁפְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה הוּא עִנְיַן הַיְחִידָה שֶׁבַּתּוֹרָה[34], שֶׁקְּשׁוּרָה עִם מָשִׁיחַ, כַּיָּדוּעַ בְּעִנְיַן הַחֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ לַנְּשָׁמָה, נֶפֶשׁ רוּחַ נְשָׁמָה חַיָּה וִיחִידָה[35], שֶׁדָּוִד הוּא בְּחִינַת נֶפֶשׁ, אֵלִיָּהוּ הוּא בְּחִינַת רוּחַ, מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הוּא בְּחִינַת נְשָׁמָה, אָדָם הָרִאשׁוֹן הוּא בְּחִינַת חַיָּה, וּמָשִׁיחַ הוּא בְּחִינַת יְחִידָה[36], שֶׁעַל יָדוֹ יִהְיֶה גִּילוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה לֶעָתִיד לָבוֹא (לְאַחֲרֵי הַהַתְחָלָה בָּזֶה בְּדוֹרוֹת אֵלּוּ הָאַחֲרוֹנִים, שֶׁאָז מוּתָּר וּמִצְוָה לְגַלּוֹת זֹאת הַחָכְמָה (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָאָרִיז"ל)[37], וְעַד לְאוֹפֶן דְּיָפוּצוּ מַעְיְנוֹתֶיךָ חוּצָה, גִּילוּי פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה בַּתּוֹרָה (כְּכָל הָעִנְיָנִים שֶׁהִתְחָלָתָם עַל יְדֵי הַתּוֹרָה) — פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, בְּחִינַת הַיְחִידָה שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִמְשֶׁכֶת וּמִתְגַּלָּה גַּם בְּחִינַת הַיְחִידָה שֶׁל הָעוֹלָם, פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר.

וְעַל פִּי הַמְבוֹאָר בְּאוֹר הַתּוֹרָה[40] שֶׁקְּהָת נוֹשְׂאֵי הָאָרוֹן הֶעֱלוּ אֶת הַתּוֹרָה (חָכְמָה וּבִינָה דַּאֲצִילוּת) לִבְחִינַת חָכְמָה וּבִינָה דַּאֲרִיךְ אַנְפִּין, שֶׁהוּא בְּחִינָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁבַּמַּאֲצִיל (פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר), וְלָכֵן גָּדְלָה מַעֲלָתָם עַל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן שֶׁעִנְיָנָם לְהַעֲלוֹת הַמִּדּוֹת דַּאֲצִילוּת לְהַמִּדּוֹת שֶׁבַּכֶּתֶר (חִיצוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר), יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁעִיקַּר עִנְיָנוֹ שֶׁל קְהָת הוּא פְּנִימִיּוּת מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר, וְאִילּוּ עִנְיָנוֹ שֶׁל גֵּרְשׁוֹן הוּא חִיצוֹנִיּוּת הַתּוֹרָה, שֶׁנִּמְשֶׁכֶת מֵחִיצוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר.

---

34) ראה בארוכה קונטרס ענינה של תורת החסידות (תורת מנחם חמ"ה ע' 363 ואילך). וש"נ. 35) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לז. 36) ראה רמ"ז לזח"ב מ, ב. לזח"ג רס, ב. סה"מ תרח"ץ ע' ר. 37) ראה הקדמת הרח"ו (הקדמה הא') לשער ההקדמות (נדפסה ג"כ בהוספה לקונטרס עץ החיים לכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע). תניא אגה"ק רסכ"ו (קמב, ב). 38) אגה"ק דהבעש"ט — כש"ט בתחלתו. ובכ"מ. 39) ראה פע"ח שער הק"ש רפט"ו. לקו"ת שה"ש בסופו. ובכ"מ. 40) אוה"ת שבהערה 9 (ע' רמ).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

וְזֶהוּ הטעם הפנימי על הנאמר **נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם** **(לְאַחֲרֵי שֶׁנֶּאֱמַר תְּחִילָּה נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קְהָת), שֶׁהֵם** בני גרשון **כְּמוֹ טְפֵלִים לִבְנֵי קְהָת, כִּי,** עיקר ענין **הַנְּשִׂיאַת רֹאשׁ** הגבהה ורוממות **הִיא אֵצֶל בְּנֵי קְהָת, לְפִי שֶׁהֵעֱלוּ אֶת הַתּוֹרָה** שמצד עצמה היא במדריגת חכמה ובינה **לִבְחִינַת פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר, וּמִכָּל מָקוֹם נֶאֱמַר נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם,** וגם בבני גרשון יש את ענין ההגבהה והרוממות **לְפִי שֶׁהֵעֱלוּ עַל כָּל פָּנִים לִבְחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר**[40] שגם היא בחינה ב'כתר'. **וְעַל פִּי הָאָמוּר לְעֵיל שֶׁהָעִנְיָן דִּקְהָת וְגֵרְשׁוֹן הוּא פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה** ענינו של קהת **וְנִגְלֶה דְּתוֹרָה** ענינו של גרשון, **יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁעִנְיַן הַנְּשִׂיאַת רֹאשׁ בַּתּוֹרָה אֵצֶל בְּנֵי קְהָת שֶׁעִיקָּרוֹ בִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה, הוּא עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁכָּתַב רַבֵּינוּ הַזָּקֵן בְּאִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ**[41] שבספר התניא **(בְּנוֹגֵעַ לְלִימוּד פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה לֶעָתִיד־לָבוֹא) שֶׁאֶפְשָׁר וְקָרוֹב הַדָּבָר שֶׁיֵּדְעוּ מִפְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה כֹּל גּוּפֵי הַתּוֹרָה הַנִּגְלִית. וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ הָעִנְיָן דְּנָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם, שֶׁעִיקָּרוֹ בַּנִּגְלֶה דְּתוֹרָה, שֶׁגַּם בַּנִּגְלֶה דְּתוֹרָה יִהְיֶה נִיכָּר פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה. וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ גַּם לְמַטָּה מַטָּה בְּעִנְיָן דִּמְרָרִי, שֶׁהוּא עִנְיָן אִתְהַפְּכָא חֲשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא וּמְרִירוּ לְמִיתְקָא**[42]**, שֶׁיִּתְרוֹן הַמְּתִיקוּת הוּא דַּוְקָא כְּשֶׁבָּאָה מִתּוֹךְ הַמְּרִירוּת, כְּמוֹ יִתְרוֹן הָאוֹר מִתּוֹךְ הַחוֹשֶׁךְ**[43].

ביאור בדרך אפשר

הַמְּתִיקוּת הוּא דַּוְקָא כְּשֶׁבָּאָה מִתּוֹךְ הַמְּרִירוּת, שהיא מתיקות גדולה יותר ונעלית יותר ממתיקות שלא באה מתוך מרירות **כְּמוֹ יִתְרוֹן הָאוֹר** ומעלתו הגדולה והמיוחדת כשהוא בא **מִתּוֹךְ הַחוֹשֶׁךְ**[43].

ד) וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה בְּדֶרֶךְ אֶפְשָׁר עִם מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל[44] **בְּעִנְיַן מַה שֶּׁכָּתוּב בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת וַיְדַבֵּר גו' לֵאמֹר**[45]**, הֵן לְשׁוֹן דִּיבּוּר שֶׁהוּא לָשׁוֹן קָשֶׁה וְהֵן לְשׁוֹן אֲמִירָה שֶׁהִיא לָשׁוֹן רַכָּה**[46]**, וְכֵן נִזְכְּרוּ שֵׁם אֱלֹקִים וְשֵׁם הַוָיָ' ביחד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[45] **וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים, וּכְתִיב פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר הַוָיָ'**[47]**, וְכֵן בְּהִתְחַלַּת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת נֶאֱמַר אָנֹכִי הַוָיָ' אֱלֹקֶיךָ**[48]**,** וגם בפסוק נזכרים **שְׁנֵי הַשֵּׁמוֹת דַּהֲוָיָ' וֵאלֹקִים** ביחד. **וְטַעַם הַדָּבָר הוּא, לְפִי שֶׁעִנְיַן הַשְּׁלִימוּת הוּא בִּשְׁנֵי הַקִּוּיִן דַּוְקָא,** דוקא כאשר יש חיבור של דיבור וכן שם אלוקים שהם מצד הגבורה, ושל אמירה וכן שם הוי' שהם מצד החסד **וּכְמוֹ לְמַעְלָה,** כשם שבאלוקות עצמה ישנו חיבור ושילוב של שני הקוין **כְּהַמַּאֲמָר**[49] **הַמּוּבָא בַּחֲסִידוּת**[50] **כְּשֵׁם שֶׁכֹּחוֹ** של הקדוש ברוך הוא **בַּכְּלִי**

1 **וְזֶהוּ** נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם (לְאַחֲרֵי
2 שֶׁנֶּאֱמַר תְּחִילָּה נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קְהָת),
3 שֶׁהֵם כְּמוֹ טְפֵלִים לִבְנֵי קְהָת, כִּי, עִיקַּר עִנְיַן
4 הַנְּשִׂיאַת רֹאשׁ הִיא אֵצֶל בְּנֵי קְהָת, לְפִי שֶׁהֶעֱלוּ
5 אֶת הַתּוֹרָה לִבְחִינַת פְּנִימִיּוּת הַכֶּתֶר, וּמִכָּל מָקוֹם
6 נֶאֱמַר נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם, לְפִי
7 שֶׁהֶעֱלוּ עַל כָּל פָּנִים לִבְחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַכֶּתֶר[40].
8 וְעַל פִּי הָאָמוּר לְעֵיל שֶׁהָעִנְיָן דִּקְהָת וְגֵרְשׁוֹן
9 בַּתּוֹרָה הוּא פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה וְנִגְלֶה דְּתוֹרָה, יֵשׁ
10 לוֹמַר, שֶׁעִנְיַן הַנְּשִׂיאַת רֹאשׁ בַּתּוֹרָה אֵצֶל בְּנֵי
11 קְהָת שֶׁעִיקָּרוֹ בִּפְנִימִיּוּת הַתּוֹרָה הוּא עַל דֶּרֶךְ מַה
12 שֶׁכָּתַב רַבֵּינוּ הַזָּקֵן בְּאִגֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ[41] (בְּנוֹגֵעַ
13 לְלִימוּד פְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה לֶעָתִיד לָבוֹא) שֶׁאֶפְשָׁר
14 וְקָרוֹב הַדָּבָר שֶׁיֵּדְעוּ מִפְּנִימִיּוּת הַתּוֹרָה כֹּל גּוּפֵי
15 הַתּוֹרָה הַנִּגְלִית. וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ הָעִנְיָן דְּנָשֹׂא
16 אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם, שֶׁעִיקָּרוֹ בַּנִּגְלֶה
17 דְּתוֹרָה, שֶׁגַּם בַּנִּגְלֶה דְּתוֹרָה יִהְיֶה נִיכָּר פְּנִימִיּוּת
18 הַתּוֹרָה. וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ גַּם לְמַטָּה מַטָּה בְּעִנְיָן
19 דִּמְרָרִי, שֶׁהוּא עִנְיָן אִתְהַפְּכָא חֲשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא
20 וּמְרִירוּ לְמִיתְקָא[42], שֶׁיִּתְרוֹן הַמְּתִיקוּת הוּא דַּוְקָא
21 כְּשֶׁבָּאָה מִתּוֹךְ הַמְּרִירוּת, כְּמוֹ יִתְרוֹן הָאוֹר מִתּוֹךְ
22 הַחוֹשֶׁךְ[43].
23 ד) **וְיֵשׁ** לְקַשֵּׁר זֶה בְּדֶרֶךְ אֶפְשָׁר עִם מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל[44] בְּעִנְיַן מַה שֶּׁכָּתוּב
24 בַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת וַיְדַבֵּר גו' לֵאמֹר[45], הֵן לְשׁוֹן דִּיבּוּר שֶׁהוּא לָשׁוֹן
25 קָשֶׁה וְהֵן לְשׁוֹן אֲמִירָה שֶׁהִיא לָשׁוֹן רַכָּה[46], וְכֵן נִזְכְּרוּ שֵׁם אֱלֹקִים וְשֵׁם הַוָיָ',
26 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[45] וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים, וּכְתִיב פָּנִים בְּפָנִים דִּבֶּר הַוָיָ'[47], וְכֵן בְּהִתְחַלַּת
27 עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת נֶאֱמַר אָנֹכִי הַוָיָ' אֱלֹקֶיךָ[48], שְׁנֵי הַשֵּׁמוֹת דַּהֲוָיָ' וֵאלֹקִים. וְטַעַם
28 הַדָּבָר הוּא, לְפִי שֶׁעִנְיַן הַשְּׁלִימוּת הוּא בִּשְׁנֵי הַקִּוּיִן דַּוְקָא, וּכְמוֹ לְמַעְלָה,
29 כְּהַמַּאֲמָר[49] הַמּוּבָא בַּחֲסִידוּת[50] כְּשֵׁם שֶׁכֹּחוֹ בַּכְּלִי גְבוּל כְּמוֹ כֵן כֹּחוֹ בַּגְּבוּל,

41) אגה"ק סוסכ"ו (קמה, ב). 42) ראה זח"א ד, א. וראה לקו"ת במדבר א, סע"ד. כא, א. אוה"ת נשא ע' רלח4. 43) קהלת ב, יג. 44) ד"ה וידבר אלקים גו' דיום ב' דחה"ש (לעיל ע' 240 ואילך). 45) יתרו כ, א. 46) פרש"י בהעלותך יב, א. ועוד. 47) ואתחנן ה, ד. 48) יתרו שם, ב. ואתחנן שם, ו. 49) עבוה"ק ח"א רפ"ח. 50) ראה לקו"ת עקב טז, סע"א. ובכ"מ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

גְּבוּל כְּמוֹ כֵן כֹּחוֹ בַּגְּבוּל, ובאלוקות יש חיבור של הכוח האלוקי להאיר בלי גבול יחד עם הכוח האלוקי להגביל ולצמצם את ההשפעה **דְּאִם לֹא כֵן** כי אם יש לו רק את כוח הבלי גבול ואין כוחו בגבול **אַתָּה מְחַסֵּר שְׁלֵימוּתוֹ, וַהֲרֵי עִנְיָן הַשְּׁלֵימוּת קָשׁוּר עִם (אוֹ שֶׁהוּא בְּ)הֶעַצְמוּת,** בעצמות ומהות האלוקות **שֶׁשָּׁם הוּא בְּאוֹפֶן דִּיכּוֹלֶת,** היינו לא 'גבול' ו'בלי גבול' מוגדרים ומוגבלים, אלא היכולת לבלי גבול והיכולת להגביל **כַּמְבוֹאָר בִּדְרוּשֵׁי הֵיכָלוֹת**[51] חלק מספר הזוהר העוסק בעניני ההיכלות העליונים.

וּכְמוֹ כֵן כשם שיש חיבור ושילוב של שני קוין, בלי וגבול, באלוקות עצמה, **יֵשׁ גַּם בַּתּוֹרָה שְׁנֵי קַוִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[52] על התורה **מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ, דְּהַיְינוּ בְּחִינַת יָמִין (חֶסֶד** שהיא מידה השייכת לקו הימין, כמו שנאמר ב'פתח אליהו' שחסד היא זרוע ימין) **וּבְחִינַת אֵשׁ (גְּבוּרָה** שהיא מידה השייכת לצד השמאל, כמו שנאמר ב'פתח אליהו' שם), **וּשְׁנֵיהֶם** הגם שהם שני קוים שונים, נמצאים בתורה **יַחַד בְּאוֹפֶן דְּשָׁלוֹם** ושניהם משתלבים יחד ומשלימים זה את זה. **וּלְמַעְלָה מִזֶּה הֵם שְׁתֵּי הַבְּחִינוֹת שֶׁבְּעִנְיַן הַשַּׁעֲשׁוּעִים, שַׁע שַׁע**[53]**, שֶׁהֵם שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת וְהַטָּיוֹת הָפְכִּיִּים,** כמבואר במאמר אדמו"ר הריי"צ "דכל גילוי בבחינת פנימיות הוא על ידי רצוא ושוב דוקא, ואיתא בעמק המלך דשעשועים הוא ב' פעמים ש"ע שהם ב' התנועות דרצוא ושוב, והיינו דהמשכת השעשועים העצמיים הוא גם כן על ידי רצוא ושוב", ובלשון הזוהר **מָטֵי וְלָא מָטֵי**[54] נוגע ולא נוגע, כמבואר בחסידות שגילוי האור האלוקי הוא באופן של שני ענינים סותרים לכאורה, גם התגלות והתפשטות וגם הסתלקות ועליה (והוא שורש ענין ה'רצוא' ועליה, ו'שוב' והמשכה).

ביאור בדרך אפשר

וּבִכְלָלוּת, וענין חיבור ב' הקוין בתורה באופן כללי הוא מצד אחד **חֶמְדָּה גְּנוּזָה**[55] נעלמת ולמעלה מגילוי, ומצד שני **וְנִיתְּנָה לְמַטָּה בָּאָרֶץ דַּוְקָא. וּשְׁנֵי קַוִּין וּתְנוּעוֹת אֵלּוּ** שבתורה קו הימין והגילוי וקו השמאל והצמצום **יֶשְׁנָם גַּם בְּלִימוּד הַתּוֹרָה עַל יְדֵי הָאָדָם, הָחֵל מֵהַהַקְדָּמָה** וההכנה ללימוד התורה **לְלִימוּד הַתּוֹרָה, שֶׁיֵּשְׁנוֹ עִנְיָן דַּאֲמִירַת מִילְּתָא דִּבְדִיחוּתָא** כדברי הגמרא שהאמורא רבה אמר תחילה 'מילתא דבדיחותא' ו'בדחי רבנן' ורק אחר כך ישב באימה ופתח בלימוד הסוגיא, **וְהָעִנְיָן דְּשִׁפְתוֹתָיו נוֹטְפוֹת מֹר**[56] מתוך אימה ויראה (וכדברי הגמרא, "כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר תכוינה, שנאמר [בשיר השירים] שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר, אל תקרי מור עובר אלא מר עובר אל תקרי שושנים אלא ששונים"). **וְכֵן בְּהַלִּימוּד עַצְמוֹ, שֶׁהַתְּחָלַת הַלִּימוּד הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל בִּיטּוּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[57] בתהילים **תַּעַן לְשׁוֹנִי אִמְרָתֶךָ, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא אִמְרָתֶךָ** של הקדוש ברוך הוא **אֶלָּא שֶׁלְּשׁוֹנִי** של האדם הלומד **תַּעַן כְּעוֹנֶה אַחַר הָאוֹמֵר מַה שֶׁהוּא אוֹמֵר, וְכֵן הוּא בְּפַשְׁטוּת הָעִנְיָנִים, שֶׁהוּא** הלומד תורה **רַק שׁוֹמֵעַ מַה שֶׁהָרַב אוֹמֵר לוֹ כוּ'** והתלמיד בטל כלפי הרב, **וְאַחַר כָּךְ** אחרי התחלת הלימוד מתוך ביטול **צָרִיךְ לִהְיוֹת הַלִּימוּד בְּאוֹפֶן שֶׁל יְגִיעָה (שֶׁהַרֵי** כמאמר הגמרא **לֹא יָגַעְתִּי וּמָצָאתִי אַל תַּאֲמִין**[58]**), וְעַד לְאוֹפֶן שֶׁמְּמִית אֶת עַצְמוֹ עָלֶיהָ**[59] כדברי הגמרא "מנין שאין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל", **וְהַיְינוּ, שֶׁצָּרִיךְ** הלומד תורה **לְהַכְנִיס אֶת עַצְמוֹ בְּהָעִנְיָן** הנלמד **וְלִרְצוֹת לְהָבִין כּוּ', וּלְהִתְיַגֵּעַ בַּהֲבָנַת הָעִנְיָן**

1 **דְּאִם לֹא כֵן אַתָּה מְחַסֵּר שְׁלֵימוּתוֹ, וַהֲרֵי עִנְיָן**
2 **הַשְּׁלֵימוּת קָשׁוּר עִם (אוֹ שֶׁהוּא בְּ)הֶעַצְמוּת,**
3 **שֶׁשָּׁם הוּא בְּאוֹפֶן דִּיכּוֹלֶת, כַּמְבוֹאָר בִּדְרוּשֵׁי**
4 **הֵיכָלוֹת**[51]**. וּכְמוֹ כֵן יֵשׁ גַּם בַּתּוֹרָה שְׁנֵי קַוִּין, כְּמוֹ**
5 **שֶׁכָּתוּב**[52] **מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ, דְּהַיְינוּ בְּחִינַת**
6 **יָמִין (חֶסֶד) וּבְחִינַת אֵשׁ (גְּבוּרָה), וּשְׁנֵיהֶם יַחַד**
7 **בְּאוֹפֶן דְּשָׁלוֹם. וּלְמַעְלָה מִזֶּה הֵם שְׁתֵּי הַבְּחִינוֹת**
8 **שֶׁבְּעִנְיַן הַשַּׁעֲשׁוּעִים, שַׁע שַׁע**[53]**, שֶׁהֵם שְׁתֵּי**
9 **תְּנוּעוֹת וְהַטָּיוֹת הָפְכִּיִּים, מָטֵי וְלָא מָטֵי**[54]**.**
10 **וּבִכְלָלוּת, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא חֶמְדָּה גְּנוּזָה**[55]**, וְנִיתְּנָה**
11 **לְמַטָּה בָּאָרֶץ דַּוְקָא. וּשְׁנֵי קַוִּין וּתְנוּעוֹת אֵלּוּ**
12 **יֶשְׁנָם גַּם בְּלִימוּד הַתּוֹרָה עַל יְדֵי הָאָדָם, הָחֵל**
13 **מֵהַהַקְדָּמָה לְלִימוּד הַתּוֹרָה, שֶׁיֵּשְׁנוֹ עִנְיָן דַּאֲמִירַת**
14 **מִילְּתָא דִּבְדִיחוּתָא, וְהָעִנְיָן דְּשִׁפְתוֹתָיו נוֹטְפוֹת**
15 **מֹר**[56]**. וְכֵן בְּהַלִּימוּד עַצְמוֹ, שֶׁהַתְּחָלַת הַלִּימוּד**
16 **הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל בִּיטּוּל, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[57] **תַּעַן**
17 **לְשׁוֹנִי אִמְרָתֶךָ, שֶׁהַתּוֹרָה הִיא אִמְרָתֶךָ אֶלָּא**
18 **שֶׁלְּשׁוֹנִי תַּעַן כְּעוֹנֶה אַחַר הָאוֹמֵר מַה שֶׁהוּא**
19 **אוֹמֵר, וְכֵן הוּא בְּפַשְׁטוּת הָעִנְיָנִים, שֶׁהוּא רַק**
20 **שׁוֹמֵעַ מַה שֶׁהָרַב אוֹמֵר לוֹ כוּ', וְאַחַר כָּךְ צָרִיךְ**
21 **לִהְיוֹת הַלִּימוּד בְּאוֹפֶן שֶׁל יְגִיעָה (שֶׁהַרֵי לֹא**
22 **יָגַעְתִּי וּמָצָאתִי אַל תַּאֲמִין**[58]**), וְעַד לְאוֹפֶן שֶׁמְּמִית**
23 **אֶת עַצְמוֹ עָלֶיהָ**[59]**, וְהַיְינוּ, שֶׁצָּרִיךְ לְהַכְנִיס אֶת**
24 **עַצְמוֹ בְּהָעִנְיָן וְלִרְצוֹת לְהָבִין כּוּ', וּלְהִתְיַגֵּעַ**
25 **בַּהֲבָנַת הָעִנְיָן עַד מָקוֹם שֶׁיָּדוֹ מַגַּעַת, וּבִלְשׁוֹן**

---

51) ראה המשך תרס"ו ע' קפ [רמא] ואילך. ועוד. 52) ברכה לג, ב. 53) ראה סה"מ תרנ"ט ע' פ [רנג]. סה"מ תער"ב ע' כז. סה"מ תרצ"ו ר"ע 40. ובכ"מ. 54) ראה לקו"ת שה"ש א, ג. וראה המשך תרס"ו ע' מב [נח] ואילך. ועוד. 55) שבת פח, ב. 56) שבת ל, ב. וש"נ. 57) תהלים קיט, קעב. וראה תו"א יתרו סז, ב. לקו"ת דרושים לסוכות פא, ג. שה"ש מד, ב. ובכ"מ. 58) מגילה ו, ריש ע"ב. 59) שבת סג, ב. וש"נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאור בדרך אפשר

עַד מָקוֹם שֶׁיָּדוֹ מַגַּעַת, וּבִלְשׁוֹן רַבֵּינוּ הַזָּקֵן[60] בספר התניא שהיגיעה היא: **כְּפִי יְכוֹלֶת הַשָּׂגָתוֹ (וּמוֹסִיף) וְשֹׁרֶשׁ נַפְשׁוֹ לְמַעְלָה, שֶׁאֵין זוֹ תְּנוּעָה שֶׁל בִּיטּוּל** המציאות האישית של הלומד, **אֶלָּא אַדְּרַבָּה, זוֹהִי תְּנוּעָה שֶׁל הִתְפַּשְּׁטוּת שִׂכְלוֹ לְאוֹרֶךְ וְרוֹחַב וְעוֹמֶק כוּ׳ (כַּמְבוֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת**[61] בתורת החסידות). **וְנוֹסָף עַל הַיְגִיעָה** שהאדם הלומד מתייגע **בַּהֲבָנַת וְהַשָּׂגַת הַסְּבָרוֹת שֶׁבָּעִנְיָן, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה לֹא נִיתְּנָה חֲתוּכָה** כפסק־דין סופי ו׳חתוך׳, **אֶלָּא אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה פָּנִים טָהוֹר וְאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה פָּנִים טָמֵא**[62], **הִנֵּה לְאַחֲרֵי זֶה** לאחר היגיעה בהבנת הדברים **צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם הַיְגִיעָה לְאַסּוּקֵי שְׁמַעְתְּתָא אַלִּיבָּא דְּהִלְכְתָא**[63], לבוא למסקנת הסוגיא על פי ההלכה **שֶׁתְּהֶיה הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ**[64], **שֶׁזּוֹהִי הַמַּעֲלָה דְּמָתוּן וּמַסִּיק לְגַבֵּי חָרִיף וּמַקְשֶׁה**[65] שה׳מתון ומסיק׳ מגיע לידי מסקנת ההלכה יותר מה׳חריף ומקשה׳ שיש לו מעלה בענין החריפות והפלפול אבל לא בענין פסיקת ההלכה למעשה **(כַּמְבוֹאָר בְּשַׁעֲרֵי אוֹרָה**[66] לאדמו״ר האמצעי **וּבַדְּרוּשִׁים** מאמרי חסידות **שֶׁלְּאַחֲרֵי זֶה**[67] של רבותינו נשיאינו בדורות הבאים אחריו).

ה) וְזֶהוּ התוכן הפנימי של הכתוב הפותח את המאמר **נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ וְגוֹ׳, שֶׁהוּא עִנְיַן הַנְּשִׂיאוּת רֹאשׁ כוּ׳** הגבהה ורוממות, והעלאת המוחין והמידות לבחינת הכתר **(כַּמְבוֹאָר בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה**[68]), **וְאַחַר כָּךְ מַמְשִׁיכִים עִנְיָן זֶה** של הרוממות **בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה בְּהַרְחָבָה, וּבְאוֹפֶן שֶׁהַלִּימּוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה**[69], **קִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּהִידּוּר, כּוֹלֵל גַּם הָעִנְיָן דִּבְכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ**[70], לדעת את ה׳ אפילו ׳בכל דרכיך׳, בעניני החול, **וְעַד שֶׁיִּהְיֶה** ידיעת ה׳ והכרת אלוקות **בְּאוֹפֶן דִּרְאִיָּה חוּשִׁית** כפי שרואים דבר מוחשי, **בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, יָבוֹא וְיִגְאָלֵנוּ וְיוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ, בְּקָרוֹב מַמָּשׁ.**

רַבֵּינוּ הַזָּקֵן[60]: כְּפִי יְכוֹלֶת הַשָּׂגָתוֹ (וּמוֹסִיף) וְשֹׁרֶשׁ נַפְשׁוֹ לְמַעְלָה, שֶׁאֵין זוֹ תְּנוּעָה שֶׁל בִּיטּוּל, אֶלָּא אַדְּרַבָּה, זוֹהִי תְּנוּעָה שֶׁל הִתְפַּשְּׁטוּת שִׂכְלוֹ לְאוֹרֶךְ וְרוֹחַב וְעוֹמֶק כוּ׳ (כַּמְבוֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת[61]). וְנוֹסָף עַל הַיְגִיעָה בַּהֲבָנַת וְהַשָּׂגַת הַסְּבָרוֹת שֶׁבָּעִנְיָן, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה לֹא נִיתְּנָה חֲתוּכָה, אֶלָּא אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה פָּנִים טָהוֹר וְאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה פָּנִים טָמֵא[62], הִנֵּה לְאַחֲרֵי זֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת גַּם הַיְגִיעָה לְאַסּוּקֵי שְׁמַעְתְּתָא אַלִּיבָּא דְּהִלְכְתָא[63], שֶׁתְּהֶיה הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ[64], שֶׁזּוֹהִי הַמַּעֲלָה דְּמָתוּן וּמַסִּיק לְגַבֵּי חָרִיף וּמַקְשֶׁה[65] (כַּמְבוֹאָר בְּשַׁעֲרֵי אוֹרָה[66] וּבַדְּרוּשִׁים שֶׁלְּאַחֲרֵי זֶה[67]).

ה) וְזֶהוּ נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ וְגוֹ׳, שֶׁהוּא עִנְיַן הַנְּשִׂיאוּת רֹאשׁ כוּ׳ (כַּמְבוֹאָר בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה[68]), וְאַחַר כָּךְ מַמְשִׁיכִים עִנְיָן זֶה בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה בְּהַרְחָבָה, וּבְאוֹפֶן שֶׁהַלִּימּוּד מֵבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה[69], קִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּהִידּוּר, כּוֹלֵל גַּם הָעִנְיָן דִּבְכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ[70], וְעַד שֶׁיִּהְיֶה בְּאוֹפֶן דִּרְאִיָּה חוּשִׁית, בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, יָבוֹא וְיִגְאָלֵנוּ וְיוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוּת לְאַרְצֵנוּ, בְּקָרוֹב מַמָּשׁ.

60) תניא פ״ד. וראה גם הל׳ ת״ת פ״א סה״ד. 61) ראה אמ״ב בפתח השער פ״ג ואילך. שער היחוד בתחלתו. 62) ראה ירושלמי סנהדרין פ״ד ה״ב. ועוד. 63) יומא כו, א. 64) סנהדרין צג, ב. 65) הוריות בסופה. 66) שער החנוכה ד״ה בכ״ה בכסלו פנ״ו. 67) סה״מ תש״ח ס״ע 123 ואילך. 68) שם כא, ב. כג, סע״ג. 69) קידושין מ, ב. וש״נ. 70) משלי ג, ו. וראה רמב״ם הל׳ דעות ספ״ג.

המשך ביאור למס׳ שבועות ליום רביעי עמ׳ א

לָהּ – מצינו גם בעדות שחיובה קנס, וכגון שאדם אנס או פיתה נערה שהקנס על זה חמישים כסף, והעדים לא ראו את מעשהו אבל יודעים הם זאת בברור. **רְאִיָּה בְּלֹא יְדִיעָה** לא מצינו, **מִי לֹא בָעֵי מֵידַע** – האם אינו צריך לדעת המעיד שפלוני אנס או פיתה אם **נָכְרִית בָּעֵל** או **בַּת יִשְׂרָאֵל בָּעֵל**, וכן האם **בְּתוּלָה בָּעֵל** או **בְּעוּלָה בָּעֵל**, והרי אם אנס או פיתה נכרית או בעולה פטור מן הקנס. ומכיון שאין עדות קנס מתקיימת כשהיתה ראייה בלא ידיעה, פטור עליה משבועת העדות.

הגמרא דנה בכמה אופנים של עדויות ממון שאינם עדות ראייה וידיעה: **יָתֵיב** [–ישב] **רַב הַמְנוּנָא קַמֵּיהּ** [–לפני] **דְּרַב יְהוּדָה, וְיָתֵיב רַב יְהוּדָה וְקָא מִיפַּעֲיָא לֵיהּ** – והסתפק, אמר התובע **מָנֶה מְנִיתִיךָ** – מנה נתתי לך **כִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי** ובתורת הלואה היה,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

התוועדויות

בס"ד. שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.

א. ענינו המיוחד של חג השבועות (נוסף על היותו אחד משלשת הרגלים שענינם "מועדים לשמחה"[1]) — "זמן מתן תורתנו"[1] — קשור עם משה רבינו, ש"קיבל תורה מסיני"[2], והתורה נקראת על שמו[3], כמ"ש[4] "זכרו תורת משה עבדי", ועד שבשעת מ"ת הי' הענין ש"בך יאמינו לעולם"[5], וכמ"ש הרמב"ם "במה האמינו בו — במעמד הר סיני שעינינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר וכו'"[6].

[ולהעיר, שענין זה בא בהמשך להמבואר לפנ"ז[7] — בפרק והלכה בפ"ע (והרי גם חלוקת ההלכות ברמב"ם היא בתכלית הדיוק, ועד שלמדים מזה ענינים להלכה[8]) — מעלת נבואת משה לגבי שאר הנביאים, ומזה מובן שזהו יתרון במעלת דרגת משה[9]].

ויש עוד ענין בחג השבועות, ששייך לדוד המלך — שאז קורין מגילת רות, לפי שבעצרת מת דוד[10], ואיתא באחרונים[11] שגם נולד בשבועות.

ועוד ענין בחג השבועות שניתוסף בדורות האחרונים — שהוא גם יום ההילולא של הבעש"ט.

ב. והנה, אע"פ שכבר דובר כמ"פ[12] אודות ג' ענינים אלו, הרי עניני התורה הם באופן ד"הפך בה והפך בה"[13], כך, שיכולים תמיד להוסיף בביאור הענינים.

והסדר בזה — שהרי אי אפשר לדבר אודות כל ג' הענינים בבת אחת — צריך להיות לפי סדר הזמנים,

— אע"פ שיש גם סברא להיפך, שיש להתחיל בענין היותר קרוב לזמנינו. וע"ד שמצינו להלכה שכיבוד אביו קודם לכיבוד זקנו[14] [אע"פ שיש סברא לומר[15] שכיבוד זקנו קודם לכיבוד אביו, לפי שהוא ואביו חייבים בכבודו, וכמו שכיבוד אב קודם לכיבוד אם, לפי שהוא ואמו חייבים בכבודו[16], ועד"ז כיבוד רבו קודם לכיבוד אביו, לפי שהוא ואביו חייבים בכבודו[17]], לפי שאביו קרוב יותר אליו[18] —

לכל לראש — הענין דמ"ת ששייך למשה רבינו, ולאח"ז ענין הסתלקות דוד, ולאח"ז ענין הסתלקות הבעש"ט, שהרי לפני הסתלקות הבעש"ט היו בחג השבועות רק ב' ענינים, מ"ת והסתלקות דוד, ולפני הסתלקות דוד הי' בחג השבועות רק הענין דמ"ת (שרק ענין זה הי' אז בפועל ובגלוי, ואילו שאר הענינים היו אז בהעלם, ונתגלו לאח"ז), ולכן יש להתחיל בענין דמ"ת ששייך למשה רבינו.

---

1) נוסח התפלה וקידוש דיו"ט.
2) אבות רפ"א.
3) ראה שבת פט, א. מכילתא בשלח טו, א. שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.
4) מלאכי ג, כב.
5) יתרו יט, ט. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חע"א ע' 179. וש"נ.
6) הל' יסוה"ת פ"ח ה"א.
7) פ"ז ה"ו.
8) ראה תורת מנחם יין מלכות ח"א ריש ע' 18, ובהערה 11 שם. ועוד.
9) נתבאר בארוכה בתור השתתפות ב"כינוס תורה" — ראה לקמן ס"ל. וש"נ (המו"ל).
10) ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג.
11) ראה בכור שור לב"ב יד, סע"ב. וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תש"ל ס"י (תורת מנחם — התוועדויות ח"ס ע' 386). שם חס"ד ע' 233. וש"נ.
12) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש דאשתקד סי"ט (תורת מנחם — התוועדויות חע"ב ריש ע' 310). וש"נ.
13) אבות פ"ה מכ"א.
14) רמ"א יו"ד סר"מ סכ"ד.
15) ראה שו"ת מנח"א ח"ג סל"ג.
16) קידושין לא, א. רמב"ם הל' ממרים פ"ו הי"ד. טושו"ע יו"ד שם סי"ד ובש"ך שם.
17) כריתות כח, סע"א (במשנה).
18) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חי"ח ריש ע' 165. וש"נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ג. ויש להוסיף במעלת הענין דמ"ת שקשור עם משה רבינו – שמודגש בו יותר ענין הנצחיות:

לכל לראש – ישנו הענין ד"הימים האלה נזכרים ונעשים"[19], שכאשר "נזכרים" אזי חוזרים ו"נעשים", שכן הוא בכל הענינים.

ונוסף לזה ישנו ענין הנצחיות המודגש במיוחד בתורה – ש"התורה היא נצחית"[20], וכפי שמבאר הרמב"ם[21] (בהמשך לביאור מעלת משה רבינו) מעלת התורה "שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת כו'".

ונוסף לזה ישנו ענין הנצחיות המודגש במיוחד אצל משה רבינו (ש"קיבל תורה מסיני"[2]) – שמעשה ידיו הם נצחיים, כמארז"ל[22] שלא שלטו בהם שונאים, אלא "נגנז אוהל מועד קרשיו קרסיו ובריחיו ועמודיו ואדניו כו'", וכמו"כ נגנזו הארון, המנורה, השולחן והמזבח[23] (וקיימים גם עתה), ולא כמו בית ראשון ושני והכלים שבהם כו'; ועד שאילו זכינו היתה הגאולה ממצרים גאולה שאין אחרי' גלות[24], שזהו מצד ענין הנצחיות שבכל הענינים שנעשו ע"י משה[25].

וענין זה נוגע גם להלכה – כפי שמצינו בנוגע לשבועת משה, "ויואל משה"[26], שאע"פ שהותרה ובטלה, חלה השבועה על המתפיס בה[27], כיון שעניניו של משה רבינו הם נצחיים.

ונמצא, שבענין של מ"ת שקשור עם משה רבינו מודגש ענין הנצחיות באופן משולש.

ד. ובכן:

הענין דמ"ת הוא – שאז ניתנה כל התורה כולה, שהרי עשרת הדברות כוללים את כל התורה כולה[28], כולל גם מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש, שגם זה ניתן במ"ת[29].

ולא עוד אלא שיש מעלה בפרטי עניני התורה כפי שהם כלולים כולם יחד במ"ת לגבי כל פרט כפי שהוא בפני עצמו – כפי שמצינו בנוגע לבנ"י, שדוקא כשיש צירוף של כמה פרטים ביחד אזי נעשה מנין ויכולים לומר דבר שבקדושה, ועד"ז בס"ת, שדוקא כאשר כל היריעות מצטרפות ביחד אזי נעשית ס"ת שמברכים עלי' כו'.

ומזה מובן, שלכל לראש צריכה להיות בחג השבועות החלטה הקשורה עם לימוד התורה (כולל גם ענין הלימוד שמביא לידי מעשה – קיום המצוות, ועד"ז בנוגע לענין דתמכין דאורייתא כו') באופן הקשור עם מ"ת, עד שפועל גם על האברים הגשמיים, כמובן ממארז"ל[30] "מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן כו'", והיינו לפי ש"כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"[31] – שענין זה נאמר בנוגע לכל אחד מישראל, אפילו פשוט שבפשוטים, שאליו נאמר בעשה"ד בלשון יחיד "אנכי ה' אלקיך (ולא אלקיכם) אשר הוצאתיך (ולא הוצאתי אתכם) וגו'"[32].

והחלטה זו צריכה להיות בתוקף נצחי, שנמשכת תמיד, במשך כל השנה כולה, בכל ה"שטורעם", שאז הרי הוא בטוח שלא יהיו לו מניעות בעבודתו, ויוכל לעבוד את ה' בשמחה ובטוב לבב, הן בלימוד התורה והן בקיום המצוות, ועד לעבודה ד"בכל דרכיך דעהו"[33], ובאופן שתומשך לו גם פרנסה כפשוטה בהרחבה, ובשמחה וטוב לבב.

---

19) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.
20) תניא רפי"ד. ובכ"מ.
21) הל' יסוה"ת רפ"ט.
22) סוטה ט, סע"א.
23) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ו ע' 285 בשוה"ג הב' להערה 42.
24) ראה לקו"ש ח"כ ע' 230. וש"נ.
25) ראה גם לקו"ש חי"ט ע' 346. וש"נ.
26) שמות ב, כא.
27) ראה נדרים סה, רע"א. וראה גם מפענח צפונות וצפע"נ שנסמנו בלקו"ש ח"ח ע' 151.
28) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 382. וש"נ.
29) ראה לקו"ש חי"ט ע' 252. וש"נ.
30) ברכות כב, א. וש"נ. וראה תו"א יתרו סז, ב ואילך.
31) ראה תדבא"ר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.
32) יתרו כ, ב. וראה יל"ש עה"פ (רמז רפו).
33) משלי ג, ו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

* * *

ה. נוסף על הדגשת ענין הנצחיות בנוגע למשה רבינו (כנ"ל בארוכה) – ישנו ענין הנצחיות גם אצל דוד המלך:

בנוגע לדוד המלך נאמר[34] "דוד מלך ישראל חי וקיים" (כפי שתיקנו לומר זאת בקידוש לבנה), שזהו ענין מיוחד שמצינו רק בדוד. – בנוגע ליעקב נאמר אמנם ש"יעקב אבינו לא מת"[35], ועד"ז בנוגע לאליהו ש"עלה בסערה השמימה"[36]; אבל הענין ד"חי וקיים" מצינו רק אצל דוד.

והפירוש ד"חי וקיים" הוא – כפשוטו – בכל הזמנים, ולא עוד אלא שהוא "חי וקיים" בתור "מלך ישראל",

– שהרי מ"ש "דוד מלך ישראל חי וקיים", הוא לא רק כדי ליתן סימן שידעו על איזה דוד נאמרו הדברים, שהרי יכולים ליתן סימנים אחרים, אלא הכוונה היא שהוא "חי וקיים" בתור "מלך ישראל", היינו, בזמן שהי' מלך על כל בנ"י (ולא כמו בזמן שהי' מלך רק על חלק מבנ"י[37]) –

והיינו, שגם בשעה ששלמה הי' מלך, ולאחריו רחבעם בן שלמה, הנה אע"פ שמלכות שלמה היתה יכולה להתחיל רק לאחרי הסתלקות דוד, מ"מ, גם אז הרי הוא "חי וקיים" – באופן תמידי, ללא הפסק בינתיים – בתור "מלך ישראל".

ושני ענינים בזה: (א) שמעלת דוד שהוא "חי וקיים" היא בגלל בנ"י, ע"ד האמור בנוגע למשה רבינו "כלום נתתי לך גדולה אלא בשביל ישראל"[38], (ב) שלהיותו "מלך ישראל", הרי הוא ממשיך אצל כל בנ"י ענין המלכות – שהרי "עבד מלך מלך"[39], ובאופן ד"חי וקיים".

ו. והענין בזה:

ענינו של המלך הוא – "אשר יוציאם ואשר יביאם"[40], וכל עניני המדינה מתנהלים ונחתכים על פיו, ועד כדי כך, שמציאותם של אנשי המדינה אינה מציאות בפני עצמה, אלא היא מציאות המלך, שלכן, המורד במלך – ללא נפק"מ אם עובר על ציווי חמור או ציווי קל, ועד אפילו "מחוי במחוג קמי מלכא"[41] – ענשו היפך החיים[42], שזהו עונש ע"פ תורת אמת, לפי שלאמיתו של דבר נוגע קיום ציווי המלך לעצם מציאותו[43].

והיינו, שאין זה כמו החיוב לשמוע בקול אביו או רבו, שאם אינו מקיים ציוויו, הרי זה חסרון בענין פרטי, אבל לא בענין שנוגע לעצם מציאותו; משא"כ אם אינו מקיים ציווי המלך, הרי זה ענין שנוגע לעצם מציאותו, והיינו לפי שכל המציאות של בני המדינה היא מציאות המלך.

ולכאורה אינו מובן: איך אפשר לומר שכל המציאות של בני המדינה היא מציאות המלך – בה בשעה ש"ממך[44] הכל"?!

ויובן בהקדם ענינו של המלך עצמו[45]:

מחד גיסא – הוא בתכלית התוקף, שהרי "מלך פורץ גדר"[46] (שזהו אמנם בנוגע לענין פרטי להלכה,

34) ר"ה כה, א.
35) תענית ה, ב.
36) מלכים־ב ב, א־יא.
37) ראה שמואל־ב ה, ה.
38) ברכות לב, א. הובא בפרש"י עה"ת תשא לב, ז.
39) ספרי ופרש"י דברים א, ז. ועוד.
40) פינחס כז, יז.
41) חגיגה ה, ב.
42) רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ח.
43) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ג ס"ע 230. וש"נ.
44) דברי הימים־א כט, יד.
45) ראה גם שיחת שמחת ביה"ש תרצ"ב סט"ו. וש"נ.
46) פסחים קי, א. וש"נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אבל זוהי הסתעפות מעיקר ענינו של המלך שהוא למעלה מגדרים והגבלות כו'), ועד ש"אמר מלכא עקר טורא"[47].

ומאידך גיסא – הוא בתכלית הביטול לאלקות, כפי שמצינו בנוגע לתפלה, שאף ש"המתפלל כשהוא כורע כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם"[48], הנה "המלך כיון שכרע שוב אינו זוקף"[49], וטעם הדבר – דלכאורה, הנהגה זו, שבשעה שכל העם זוקף, הנה המלך עדיין כורע, היא היפך תוקף המלכות – לפי שדוקא ע"י הביטול לאלקות בתכלית ("כיון שכרע שוב אינו זוקף") נעשה תוקף ענין המלוכה, כיון שכל מציאותו של המלך היא להמשיך בעולם גילוי מלכותו של הקב"ה – "ה' מלך גו' ה'[50] ימלוך לעולם ועד" – באמצעות בשר ודם שכל מציאותו אינה אלא התגלות מלכותו של הקב"ה[51].

וענין זה מודגש במיוחד אצל דוד המלך – כמבואר בקבלה וחסידות[52] שענינו של דוד המלך הוא ספירת המלכות (וכידוע שמשה ענינו חכמה עילאה, ודוד ענינו חכמה תתאה, שזהו"ע ספירת המלכות), ועוד יותר משלמה, שענינו חכמה שבמלכות, ואילו עצם ואמיתת המלכות הוא ענינו של דוד.

וזהו שמצינו גבי דוד[53], שעם היותו מלך ישראל שהוא בתכלית התוקף, הי' בתכלית הענוה והשפלות, ועד ש"אם לא שויתי ודוממתי"[54], בבחי' דומם, ומצד הביטול שלו לאלקות הי' "מפזז ומכרכר לפני ה' .. לעיני אמהות עבדיו .. (כ)אחד הרקים"[55], באמרו, "ונקלותי עוד מזאת וגו'"[56].

ז. וענין זה ממשיך דוד המלך לכל בנ"י – שגם אצלם יהיו ב' קצוות אלו:

בנוגע לעניני תומ"צ – צריך לעמוד בתכלית התוקף, ולהיות בטוח שבודאי יוכל למלא את שליחותו, ועד לאופן ש"אמר מלכא עקר טורא", כולל גם בנוגע ליצה"ר ש"נדמה להם (לא "כחוט השערה" בלבד, ועאכו"כ לא כמו בדוד ש"הרגו בתענית"[57], אלא) כהר"[58] ("טורא"), והרי הפירוש ד"עקר טורא" הוא[59] – לא שה"הר" מתבטל ממציאותו, כמו "עוקר הרים וטוחנן זה בזה"[60], שטוחן את ההר עד שנעשה כעפר, אלא שעוקר את ההר ממקומו ומעבירו למקום אחר – מצד הלעו"ז לצד הקדושה, שזהו אופן העבודה ד"בכל לבבך", "בשני יצריך"[61], באופן דאתהפכא חשוכא לנהורא[62].

אמנם, זהו רק בנוגע לעניני התומ"צ, וכן בנוגע לפעולה על הזולת כו', אבל בנוגע לענינים שלו – צריך להיות בתכלית הביטול כו'. וכמודגש גם בנוגע לענין הצדקה, שאין זה באופן שלכל לראש דואג לעצמו שיהיו לו מלבושי כבוד וזבח משפחה וכו'[63], ואח"כ יתן מה שנשאר לצדקה, אלא אדרבה: הוא בעצמו מסתפק ב"קב חרובין"[64], כיון שאינו מציאות לעצמו כלל, וכל השאר נותן לצדקה[65].

וענין זה שייך לכל אחד מישראל (שהרי דוד הוא מלך ישראל), בכל הזמנים, ובפרט בחג השבועות, יום ההילולא של דוד, ש"כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו" מתעלים לשרשם ומקורם כו', ומתגלים ומאירים בבחי' גילוי מלמעלה למטה (כמבואר באגה"ק[66]), לכל אחד מישראל בעבודתו כו'.

---

47) ראה ב"ב ג, ב.
48) ברכות יב, סע"א. רמב"ם הל' ברכות פ"ה ה"י.
49) שם לד, ריש ע"ב. רמב"ם שם.
50) בשלח טו, יח.
51) ראה גם לקו"ש חי"ז ס"ע 367 ואילך. חכ"ד ע' 104 ואילך.
52) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ב (דרמ"צ קח, ב ואילך). וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חמ"ה ע' 131. ועוד.
53) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ו ריש ע' 94. ועוד.
54) תהלים קלא, ב.
55) שמואל־ב ו, טז־כ.
56) שם, כב.
57) ראה תניא פ"א.
58) סוכה נב, א.
59) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ב ע' 48. וש"נ.
60) סנהדרין כד, א.
61) ואתחנן ו, ה ובספרי ופרש"י.
62) ראה זח"א ד, א. תניא ספ"י.
63) ראה גם תניא אגה"ק סט"ז.
64) ברכות יז, ב. וש"נ.
65) ראה סה"מ תרפ"ט ע' קלג. וש"נ.
66) סי' ז"ך וכ"ח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וכאשר העבודה היא באופן כזה, אזי מתבטלים כל המניעות והעיכובים כו', ובאופן ש"גם אויביו ישלים אתו"[67], ועד שזוכים לקיום היעוד[68] "ועבדי דוד מלך עליהם גו' נשיא להם לעולם".

* * *

ח. בהמשך לב' הענינים של משה ודוד, תורה ומלכות, שנמשכים בכל הדורות לכל אחד מישראל (שיש אצלו ענין לימוד התורה, וכן ענין המלכות) — ישנו גם הענין השלישי שבחג השבועות, שהוא יום ההילולא של הבעש"ט:

בנוגע לבעש"ט — שישנם אצלו ריבוי ענינים — ישנו ענין עיקרי שהובא בשיחת חג השבועות תש"ד[69] ("ויהי בשלושים שנה"[70]): מורנו הבעש"ט אומר שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא[71].

ט. ובהקדמה:

תוכן הענין שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא — ישנו כבר בספרים שלפני הבעש"ט, וכפי שכבר צויין[72] המקור לזה בזהר[73]: "אדם דאיהו מחשבה", ויש גם ראי' לזה בנגלה דתורה — מעירובי תחומין: "מי שצריך לילך ד' אלפים אמה לרוח אחת מרוחות העיר, שיניח מזון ב' סעודות בסוף אלפים מן העיר .. שדעתו של אדם ודירתו במקום מזונותיו הוא, וכיון שמזונותיו מונחים שם בין השמשות, הרי זה כאלו הוא עצמו שבת שם, ויכול להלך למחר ממקום עירובו אלפים אמה לכל רוח אע"פ ששבת ולן בבית"[74].

ואעפ"כ מובא ענין זה בשם הבעש"ט דוקא — לפי שהוא גילה והמשיך[75] ענין זה באופן השייך לכל אחד בעבודתו בחיי היום־יום (ע"ד המבואר בענין "פתח ר"ש כו'"[76]).

וע"ד שמצינו במאמר המשנה בפרקי אבות[77]: "שמואל הקטן אומר בנפול אויבך אל תשמח וגו'" — דלכאורה אינו מובן[78]: הרי זה פסוק מפורש במשלי[79], ולמה נאמר "שמואל הקטן אומר" — אך הענין הוא, שהפסוק במשלי הוא אחד מריבוי הענינים שאמר שלמה המלך, ואילו אצל שמואל הקטן הי' זה ענין מיוחד ועיקרי בשיטתו והנהגתו כו' (וע"ד הלשון בכ"מ: "הוא הי' אומר", שהי' רגיל תמיד לומר כן)[80].

ולא עוד אלא שענין זה התעצם עמו כל כך עד שנקרא על שמו, שלכן אינו צריך לאמרו בשם אומרו — אע"פ ש"כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם"[81] — כיון שאינו זקוק לקבל ענין זה משלמה המלך, אלא הוא בעצמו הגיע אליו כו', ע"ד שכל אחד מישראל יכול לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב[82].

וזהו גם הביאור בנוגע להנהגת רבותינו נשיאינו, שלפעמים אומרים דברים בשם אומרם ולפעמים לא, ולדוגמא בספר התניא, שיש ענינים שכותב עליהם "שמעתי ממורי ע"ה"[83], ויש ריבוי ענינים שאינו מביא בשם אומרם — שאף שבודאי יש בתניא ריבוי ענינים שכתב רבינו הזקן מעצמו [שהרי ח"ו לומר

67) משלי טז, ז. וראה ב"ר רפנ"ד.
68) יחזקאל לז, כד־כה.
69) שיחת ליל ב' דחה"ש בתחלתה (סה"ש תש"ד ס"ע 132). וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשי"ד ס"כ ואילך (תורת מנחם — התוועדויות חי"ד ע' 37 ואילך).
70) יחזקאל א, א. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"כ ע' 108. וש"נ.
71) ראה גם כש"ט בהוספות סמ"ח. וש"נ.
72) ראה גם אג"ק ח"ל ע' רטז בהערה ד"ה שמחשבתו.
73) ח"ג רמז, ב. וראה הנסמן בפלח הרמון אמור ע' רכה.
74) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סת"ח. וש"נ.
75) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חס"ה ע' 46 הערה 139. וש"נ.
76) ראה לקו"ש ח"כ ס"ע 74. וש"נ.
77) פ"ד מי"ט.
78) ראה גם לקו"ש חי"ט ע' 44. וש"נ.
79) כד, יז־יח.
80) ראה גם מד"ש על המשנה (בשם רבינו יונה ז"ל).
81) שם פ"ו מ"ו.
82) ראה תדבא"ר רפכ"ה.
83) פל"ה בהגה"ה. אגה"ק סט"ו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שזהו רק ליקוט בלבד ("לקוטי אמרים כו' מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים כו'"[84]), ללא חידושים משלו], הרי יש שם גם כו"כ ענינים שמצינו בתורת הבעש"ט והרב המגיד בסגנון דומה כו', ואעפ"כ לא הביאם רבינו הזקן בשם אומרם (ועד"ז מצינו אצל גדולי ישראל שלפני רבינו הזקן) — כי, החיוב לומר בשם אומרו הוא בשעה שאומר זאת רק בגלל ששמע מרבו, משא"כ כשאומר זאת לאחרי יגיעתו וכו' עד שהענין נתאחד ונתעצם עמו (נוסף לכך שכללות ענין ההבנה והשגה הוא באופן של "יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו ולא כערכו נמצא כלל בגשמיות כו"[85]), ונעשה ענין שלו[86].

ומזה מובן גם בנוגע למאמר במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא, שבכל המקומות שראיתי (אף שלא ראינו אינו ראי') הובא (סתם או) בשם הבעש"ט — לפי שנעשה אצלו ענין עצמי.

י. והענין בזה:

תורת הבעש"ט הנ"ל נאמרה בקשר לתירוץ הקושיא בפסוק[87] "שרפים עומדים ממעל לו", איך אפשר שיהיו השרפים עומדים ממעל לו, היינו, ממעל לבחי' אד' שנאמר לפנ"ז[88] "וראה את אדנ־י יושב על כסא רם ונשא" — לפי שמחשבתם ורצונם בהשגתם הוא בבחי' קדוש ומובדל שזהו למעלה משם אד', לכן ה"ה כאילו עומדים שם.

ומזה מובן, שהענין דבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא, הוא לא רק ביחס למדרגה הכי נעלית שבנבראים, אלא גם ביחס למדרגות באלקות.

ובהקדמה — שבאלקות יש כו"כ מדריגות, החל ממה שמצינו בפשטות הכתובים שהקב"ה נגלה בים כגבור מלחמה ובמ"ת כזקן מלא רחמים (שלכן הוצרך לומר "אנכי הוא אשר הוצאתיך מארץ מצרים ועל הים")[89], וכפי שמצינו שע' שמות יש להקב"ה[90], ועד לחילוקים שבין ז' שמות הקדושים שאינם נמחקים[91], כמו החילוק בין שם אד' לשם הוי', שהוא שם המפורש, שם העצם וכו'[92], שיש בו גילוי אלקות באופן נעלה יותר מאשר בכל שאר השמות.

וגם בנוגע לחילוקי המדרגות שיש באלקות נאמר שבמקום שנמצא הרצון שם הוא נמצא, שלכן, הנה אע"פ שמקומם של השרפים הוא בעולם הבריאה, עולם הכסא[93], למטה מדרגת האלקות ש"על הכסא", מ"מ, כיון שיש להם רצון ותשוקה להגיע למעלה מבחי' אד' שיושב על הכסא, עד לבחי' שם העצם כו', קובעת תורת אמת שרצונם אכן מעמיד אותם במקום זה — "שם הוא נמצא", ולכן "שרפים עומדים ממעל לו".

וכיון שענין זה נאמר בתורה, הרי זה שייך לא רק למלאכים ושרפים כו', אלא גם לכל אחד מישראל, שבכחו ויכלתו להעמיד את עצמו במעמד ומצב נעלה יותר — ע"י הרצון, כיון שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא; ולא רק בדרגת הנבראים, להתעלות מהדרגא ד"חוטב עציך" לדרגא ד"ראשיכם שבטיכם"[94], אלא גם במדרגות שבאלקות, בדוגמת הענין ד"שרפים עומדים ממעל לו".

יא. ועפ"ז מובן שגם אצל הבעש"ט מודגש ענין הנצחיות, כמו אצל דוד ומשה:

ענין של שינויים אצל איש ישראל (מאיזו סיבה שתהי', מצד מקומו, מצד החינוך וכו') — שייך רק מצד כחותיו ועניניו הגלויים, בלימוד התורה וכו', אבל לא מצד עצם מציאותו; ולכן, כשפוגשים יהודי שחסר אצלו בענין הקבלת עול ובקיום המצוות בהידור כו', ושואלים אותו: היתכן?! — עונה שזהו

84) לשון דף השער של התניא.
85) תניא פ"ה.
86) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חע"ב ע' 143 ואילך. וש"נ.
87) ישעי' ו, ב.
88) שם, א.
89) פרש"י יתרו כ, ב.
90) במדב"ר פי"ד, יב. וראה בעה"ט בהעלותך יא, טז.
91) שבועות לה, סע"א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב.
92) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם שם. הל' ע"ז פ"ב ה"ז ובכס"מ שם. מו"נ ח"א פס"א ואילך. פרדס שי"ט בתחלתו. עיקרים מ"ב פכ"ח.
93) ראה תורת מנחם ספר המאמרים ניסן ס"ע קס. וש"נ.
94) ר"פ נצבים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

באשמת גשמיות העולם שמסביבו, הפרעת בני הבית או בגלל ש״שאור שבעיסה מעכב״[95], אבל מצד רצונו – רוצה באמת לקיים רצון ה׳.

ולכן הדין הוא ש״גט המעושה בישראל כדין כשר״[96], כלומר, ״מי שהדין נותן שכופין אותו לגרש את אשתו ולא רצה לגרש, בית דין של ישראל .. מכין אותו עד שיאמר רוצה אני, ויכתוב הגט, והוא גט כשר״[97] [ועד״ז בנוגע לקרבנות: ״יקריב אותו[98], מלמד שכופין אותו, יכול בעל כרחו, ת״ל לרצונו[98], הא כיצד, כופין אותו עד שיאמר רוצה אני״[99]], ועד שגם ״אם הכוהו גוים ואמרו לו עשה מה שישראל אומרין לך, ולחצו אותו ישראל ביד הגוים עד שיגרש, הרי זה כשר״, כי, ״זה שאינו רוצה לגרש, מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני, כבר גרש לרצונו״[97], והיינו, שאפילו יהודי שנפל למטה ביותר עד כדי כך שלא נוגע לו (״אים רירט ניט אָן״) ציווי הקב״ה, ומתפעל רק מגוי שמראה לו פנים זועפות ומכה אותו (״גיט אים אַ שמיץ״...) – גם בנוגע אליו אומרים שרק נדמה שעושה זאת בגלל הכאת הגוי, אבל האמת היא שעושה זאת בגלל שזהו ציווי ה׳, כיון שאמיתית רצונו הוא לקיים ציווי ה׳.

וענין זה נפעל במ״ת, שאז נאמר ״אנכי הוי׳ אלקיך״, ועי״ז נפעל אצל כל אחד מישראל שהוי׳ הוא הפנימיות שלו – ״אלקיך״, כחך וחיותך[100] (ולאח״ז הרי זה נמשך ומתגלה גם בכחות הגלויים, ע״י לימוד התורה וכו׳).

והוסיף הבעש״ט לגלות ולבאר, שענין זה הוא אצל כל אחד מישראל בכל מקום ובכל זמן, ובכל מעמד ומצב כו׳, אפילו אצל יהודי שהוא בבחי׳ תינוק שנשבה לבין העכו״ם, ומעולם לא שמע אודות יהדות – דכיון שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא, והרי הרצון של כל אחד מישראל הוא בשלימות, שרוצה לקיים רצונו של הקב״ה, הנה ״שם הוא נמצא״, באופן תמידי ונצחי, ולא שייך בזה שינויים או התחלקות בין בנ״י, בני אברהם יצחק ויעקב, שמקבלים את כל עניניהם בירושה.

וגם כאשר אין זה נראה בגלוי – הנה עז״נ[101] ״אל תבט אל מראהו״, כיון שזהו רק מה שנראה בחיצוניות, ולכל היותר צריך לרחוץ את הגוף ונפש הבהמית כו׳, כיון שרצונו של הקב״ה שגם הגוף ונה״ב יהיו במקום ש״שם הוא (רצונו הפנימי והאמיתי) נמצא״, כך, שאין צורך לשנות (״איבערמאַכן״) את עצמו, אלא רק להביא את הגוף ונה״ב למקום ש״שם הוא נמצא״.

יב. וכללות הענין בזה:

משה רבינו פועל שכל אחד מישראל שלומד תורה מתאחד עם נותן התורה באופן ש״ישראל אורייתא וקוב״ה כולא חד״[102]; דוד המלך פועל שבכחו של כל אחד מישראל להיות במעמד ומצב ד״עבד מלך מלך״; והבעש״ט פועל לגלות את הרצון האמיתי שבכל אחד מישראל באופן שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא.

וכאשר מתבוננים בכל הנ״ל, אזי מתבטלים כל המניעות ועיכובים לעסוק בתומ״צ בשמחה וטוב לבב, ונעשים במעמד ומצב ד״תמים תהי׳ עם ה׳ אלקיך״[103], ועד שממשיכים ופועלים תמימות זו גם בארץ, שנעשית ״ארץ טובה ורחבה״[104], החל מחלקו בעולם ועי״ז גם בכללות העולם, שנעשה דירה לו ית׳ בתחתונים[105].

---

95) ראה ברכות יז, א.
96) גיטין פח, ב.
97) רמב״ם הל׳ גירושין ספ״ב.
98) ויקרא א, ג.
99) ר״ה ו, א. וש״נ. רמב״ם הל׳ מעה״ק פי״ד הט״ז.
100) ראה לקו״ת במדבר טז, סע״ד. בלק עג, ג. פינחס פ, א. ר״פ ראה. תורת מנחם ספר המאמרים חשון ע׳ רסח. סיון ע׳ שלח. תמוז ריש ע׳ ט. ועוד.
101) שמואל־א טז, ז.
102) ראה זח״ג עג, א.
103) פ׳ שופטים יח, יג.
104) שמות ג, ח.
105) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב״ר ספ״ג. במדב״ר פי״ג, ו. תניא רפל״ו. ובכ״מ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

* * *

יג. בהמשך להמדובר לעיל אודות ענין הרצון (במקום שרצונו של אדם כו') – הנה בנוגע להתגלות הרצון באברי גוף האדם, יש מעלה לעקב שברגל אפילו לגבי הראש:

ידוע הפתגם[106] שנקל יותר להכניס את הרגל למים חמים מאשר את הראש. וההסברה בזה – לפי שמצד הראש, שענינו שכל, הבנה והשגה, ישנם חשבונות וכו', משא"כ בנוגע לרגל, הנה כשיש צורך להכניס את הרגל במים חמים, שלכן רוצה לעשות כן, אזי תיכף ומיד נעשה הדבר בפועל. ונמצא, שהתגלות הרצון הוא ברגל יותר מאשר בראש.

ועד"ז בנוגע לקיום המצוות – שעיקר גילוי רצון העליון הוא במצוות התלויים ברגל, כי, במצוות התלויים בשכל שבמוח ורגש שבלב, יכול להיות שעשייתם היא מצד השכל והרגש, ודוקא במצוות שאינם תלויים בשכל ורגש, ואעפ"כ מקיימים אותם, ובשמחה וטוב לבב, אזי ניכר בגלוי שעשייתם היא מצד רצון ה'.

וכן הוא בנוגע לכללות סדר הדורות בעם ישראל:

אמרו רז"ל[107] "אם ראשונים בני מלאכים אנו כו'", והיינו, שיש מעלה בדורות הראשונים לגבי דורות האחרונים, בדוגמת מעלת הראש לגבי הרגל.

אבל אעפ"כ, יש גם מעלה יתירה דוקא בדור האחרון, דרא דעקבתא דמשיחא, שלמרות פחיתותו לגבי שאר הדורות, דור יתום, בדוגמת העקב שברגל שבפשטות הוא החלק היותר תחתון שבגוף, וכן הוא גם בנוגע לענין החיות שלא ניכר בו כו'[108], הרי דוקא בדור זה רואים בגלוי מעלת המס"נ כו'.

ועד כדי כך, שאפילו משה רבינו התפעל כשראה את המס"נ של הדור דעקבתא דמשיחא (כמארז"ל[109] ש"הראהו הקב"ה למשה דור דור וכו'"), כידוע ביאור רבינו הזקן[110] במ"ש[111] "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" (לא רק בדורו, אלא גם עד סוף כל הדורות), שעיקר ענוותנותו של משה היתה לגבי דרא דעקבתא דמשיחא; והרי מדתו של משה היא מדת האמת[112], כך, שבודאי ידע מעלותיו כו', ואעפ"כ הי' אצלו באמת רגש של נחיתות ("אַראָפּגעפאַלנקייט") כלפי דרא דעקבתא דמשיחא, מצד גודל מעלת המס"נ שמתגלית דוקא בבחי' העקב שברגל.

וזהו גם מ"ש[113] "והי' עקב תשמעון גו' ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד וגו'", שיש ב' פירושים ב"עקב"[114]: (א) שקאי על מצוות קלות שאדם דש בעקביו, (ב) שקאי על הזמן של עקבתא דמשיחא, ושני הפירושים קשורים זב"ז – שבזמן דעקבתא דמשיחא יש הדגשה יתירה בנוגע למצוות הקשורות עם העקב שברגל, ללא שכל והרגש כו', ודוקא עי"ז זוכים לענין הברית והחסד כו'.

יד. וענין זה קשור גם עם המנהג שהולכים ברגל – ומהלך רב – כדי לשמח יהודים בשמחת יו"ט, שזוהי מצוה התלוי' ברגל, בבחי' "רגליך לטוב ירוצו"[115], ולא עוד אלא שעושים זאת בזריזות, ובשמחה וטוב לבב.

ועל זה מגיע להם שכר מיוחד, ולכל לראש, שבהתאם לכך שדוקא ברגל מתגלה יותר רצון האדם, אשר, במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא, הנה עי"ז נמשך רצון העליון בגילוי ובפועל, והרי הרצון העליון הוא שכל מקום יהי' בבחינת דירה לו ית', בגאולה האמיתית והשלימה.

---

106) ראה סה"מ תרמ"ח ע' קפז ואילך. הנסמן בתורת מנחם ספר המאמרים אדר ס"ע עז.
107) שבת קיב, ב.
108) ראה אבות דר"נ ספל"א.
109) ויק"ר פכ"ו, ז.
110) ראה תו"א שמות נב, ב. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ד ריש ע' 168. וש"נ.
111) בהעלותך יב, ג.
112) ראה סנהדרין קי, סע"א. קיא, סע"א. שמו"ר פ"ה, יו"ד. ועוד.
113) ר"פ עקב.
114) ראה לקו"ש ח"ט ע' 71 ואילך. וש"נ.
115) טואו"ח בתחלתו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ולכן: כל אלו שהלכו כו' — יאמרו עתה לחיים וינגנו ניגון שמחה.

ויה"ר שפעולה זו — בתוך שאר הפעולות בלימוד התורה וקיום המצוות כולל גם הענין ש"בכל דרכיך דעהו", שנעשים מתוך שמחה ברגעי הגלות האחרונים — תמהר ותזרז ביאת משיח צדקנו, שמוכן וממתין לבוא "היום אם בקולו תשמעו"[116], ביחד עם ביהמ"ק השלישי, ש"בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים"[117], ויקויים היעוד[118] "לילה כיום יאיר", בעגלא דידן.

* * *

טו. האמור לעיל (סי"ג) בענין מעלת העקב לגבי הראש, שיש ענינים שנעשים ע"י העקב דוקא, ועד שכאשר הראש רוצה לילך ממקום למקום, הנה דוקא העקב מוליך את הראש כו' — קשור עם הוראה כללית ועיקרית בנוגע לתורה, שלכן הרי זה שייך במיוחד ל"זמן מתן תורתנו":

ידוע מאמר רז"ל[119] "יש חכמה בגוים תאמין, יש תורה בגוים אל תאמין". ומובן, שהכוונה ב"חכמה בגוים" היא לחכמה אמיתית (לא סתם "ווערטלאַך"), שיש לה ערך לגבי התורה, ואעפ"כ יש אצלם רק חכמה, אבל לא תורה.

וכבר עמדו על זה — שלכאורה אינו מובן: מהו הקס"ד שיש תורה בגוים (שלכן צריך לשלול ולומר "אל תאמין"), בה בשעה שמובן וגם פשוט שהתורה ניתנה לבנ"י דוקא, כפי שאומרים בנוסח ברכת התורה: "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", ובפרט ע"פ מאמר רז"ל[120] "שהחזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קבלוה"?!

טז. ויובן בהקדם ביאור החידוש דתורה לגבי חכמה[121]:

בהשקפה ראשונה החילוק שבין חכמה לתורה הוא — שחכמה קאי על הענינים שגם השכל מחייבם, והחידוש דתורה הוא בנוגע לענינים שאינם מחוייבים ומובנים ע"פ השכל.

וזהו שקבלת התורה הוצרכה להיות באופן של הקדמת נעשה לנשמע, כי, היסוד של קבלת התורה הוא, שצריך אמנם להיות הענין ד"נשמע", להבין בשכלו כו', כיון שרצונו של הקב"ה שהאדם יעבוד אותו גם עם שכלו, ולכן צריך להשתדל להבין טעמי המצוות וכו'[122], אבל אעפ"כ, אין זה תנאי שמוכרח להבין כל דבר, אלא גם אם אינו מבין בשכלו, אין זו סתירה ומניעה ח"ו לעבודת ה', שכן, מהו הפלא בכך שנברא אינו מבין את שכל הבורא שבאין ערוך אליו, ואדרבה: הפלא הוא שבאיזהו מקומן נתגלה ונתפרש איזה טעם המובן לנו[123]; ולכן היסוד הוא הענין ד"נעשה".

וכמדובר כמ"פ[124] שאי אפשר לסמוך על השכל בלבד, כפי שראו בפועל בדור האחרון, שדוקא אלו שהתפארו בהנהגה ע"פ שכל כו', הגיעו לתכלית הירידה עד לענינים של רציחה וכו' רח"ל, באמרם, שזהו תכלית הטוב והיושר כו'.

יז. אבל באמת, החידוש ד"תורה" לגבי "חכמה" הוא גם בענינים המובנים ומחוייבים ע"פ שכל:

גם במצוות שהשכל מחייבם, כמו מצוות כיבוד אם ואם, שהשכל מחייב שכיון שאביו ואמו התייגעו לגדלו להיות אדם הראוי לשמו וכו', לכן צריך לכבדם בתור תשלום חוב וכו'[125] — אין ביכולת השכל להכריחו לעשות כן בפועל.

---

116) תהלים צה, ז. וראה סנהדרין צח, א.
117) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.
118) שם קלט, יב.
119) איכ"ר פ"ב, יג.
120) ע"ז ב, ב.
121) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות ח"ה ס"ע 205 ואילך. חי"ד ע' 120. חס"ג ע' 12. ועוד.
122) ראה גם רמב"ם הל' תמורה בסופן.
123) ראה גם תניא אגה"ק סי"ט.
124) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חע"ה ע' 214. וש"נ.
125) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חס"ג ע' 287. וש"נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

השכל יכול להסביר לו, שכדי להיות אדם ישר ומעורב בין הבריות וכו', עליו להתנהג כפי חיוב השכל, אבל אם הוא טוען שלא איכפת לו להיות אדם בלתי ישר והגון, לא לפרוע חובו ולא לעמוד בדיבורו וכיו"ב, ועד להיות חובל בעצמו – אזי אין לשכל מענה על זה.

ובפרט במצב של נסיון מצד ענין של תאווה ורצון כו', שאז אין בכח השכל לסייעו להתגבר ולעמוד בנסיון, ועד שגם אצל חכם גדול ביותר, יכול להיות רצון חזק שיתגבר וישלוט על חיוב שכלו כו'.

וכידוע הסיפור[126] אודות אריסטו – אחד מגדולי חכמי אוה"ע, שנזכר בכ"מ בשם "חכם אחד" – שפעם תפסו אותו בדבר מכוער, שלא הי' מתאים לתורת המוסר שהוא בעצמו לימד לתלמידיו, ושאלו אותו: היתכן? והשיב: עכשיו אני לא אריסטו!...

ועניין זה קשור גם עם האמור לעיל (ס"ח) ש"במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא", רצונו דייקא, ולא אמרו שבמקום ששכלו של אדם שם הוא נמצא – כיון שהרצון שולט ומושל על השכל, ועד שמטה את השכל, כפי שרואים בענין ה"שוחד" ש"יעור עיני חכמים"[127], שאף שנשאר "חכם", הנה מצד לקיחת ה"שוחד" [ולא רק שוחד ממש ע"י קבלת מתנה כו', אלא גם אם רק "עביד נייחא לנפשי"] נעשה השכל מעוות כו', שזהו מצד הרצון שמטה את השכל.

ומזה מובן, שיש צורך בענין שיש בו תוקף יותר מאשר ענין הרצון, שיוכל להתגבר גם על הרצון ששולט על השכל – שזהו ענין ה"תורה", מלשון הוראה[128], היינו, שאין זה רק ענין שכלי, שאז יכול הרצון להתגבר על השכל, אלא זוהי הוראת דרך בחיי היום־יום בנוגע להנהגה בפועל, שמיוסדת על הענין דהקדמת נעשה לנשמע.

יח. והדגשת המעלה שב"תורה" לגבי "חכמה" – נוגעת במיוחד לענין החינוך, שזהו אחד הדברים שלצערנו הגדול לא נתתקן כדבעי[129]:

פעם הי' הסדר שב"חדר", "תלמוד תורה" או "ישיבה" לימדו את הילד "חכמה" – מקרא משנה וגמרא, דיני התורה וכו', ואילו ענין ה"תורה" – ההכרה שאין זה רק ענין של חכמה בלבד, אלא הוראה שכך צריך להתנהג בפועל, מצד יראת שמים ("פרומקייט") וכו' – קיבל הילד מהאווירה ששררה בבית, מההורים, האחים והאחיות הבוגרים [ולא עוד אלא שגם ברחוב היתה אווירה של יראת שמים כו'], שהסבירו לו שכל מה שלמד ב"חדר" עליו לקיים בפועל כו', ורק בגלל טרדתם בעניני פרנסה, אין ביכלתם ללמדו, ובשביל זה שולחים אותו ל"חדר" כו'.

אבל בימינו, שנשתנו העתים ונעשה בלתי־סדר, בלבול ו"מבול" בכל העולם – אי אפשר לסמוך על החינוך שיקבל הילד בבית, אלא יש צורך והכרח שהילד יקבל ב"חדר" או ב"ישיבה" לא רק "חכמה" אלא גם "תורה".

כל מלמד ומדריך, ראש־ישיבה ומשפיע וכו', צריך לדעת, שכדי שהתלמידים יגדלו להיות יראים ושלמים, לא מספיק שילמדם "חכמה", מקצוע של חומש ומקצוע של גמרא וכו', ולסמוך על כך ש"המאור שבה יחזירם למוטב"[130] [ומה גם שאי אפשר לדעת כמה זמן יעבור עד שיחזור למוטב, ובינתיים חבל על הזמן כו'], אלא תפקידו ללמדם גם "תורה" – להחדיר בהם יראת שמים כו'; ואם מלמדם רק "חכמה" ולא "תורה", אינו ממלא תפקידו באמונה, כיון שחסר העיקר!

ואינו יכול לטעון שגם המלמד שלו לימד אותו רק "חכמה" – כיון שהוא גדל ונתחנך לפני ה"מבול" שבדורנו, ואילו עתה בהכרח שהחינוך יהי' באופן שיודגש שהעיקר הוא ענין ה"תורה".

---

126) ראה גם תורת מנחם שם ע' 13. וש"נ.
127) פ' שופטים טז, יט.
128) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.
129) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ד ע' 238. וש"נ.
130) פתיחתא דאיכ"ר ב. ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סה"ג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ועוד ענין בזה, שכאשר עיקר החינוך יהי' בענין ה"תורה", כולל גם להחדיר בתלמידים את ההכרה ביוקר התורה ש"יקרה היא מפנינים"[131], ובלשון הידוע[132]: "די תורה איז די בעסטע סחורה" — הנה גם אם בגלל זה יחסר מהזמן שצריך להשקיע בענין ה"חכמה", להעניק לתלמידים ריבוי ידיעות כו', יהי' זה "די והותר" לפעול על התלמידים שישתדלו מעצמם להוסיף ולהשלים את ידיעותיהם בתורה, בבחי' "תן לחכם ויחכם עוד"[133].

יט. וענין זה קשור במיוחד עם "זמן מתן תורתנו":

איתא במדרש[134]: "בשעה שעמדו ישראל לקבל התורה, אמר להם (הקב"ה) אני נותן לכם תורתי, הביאו לי ערבים טובים שתשמרוה ואתננה לכם, אמרו, אבותינו עורבים אותנו .. נביאינו ערבין לנו וכו'", ולא קיבל הקב"ה ערבות זו, עד ש"אמרו הרי בנינו עורבים אותנו", ואז "אמר הקב"ה, הא ודאי ערבים טובים, על ידיהם אתננה לכם".

וטעם הדבר — לפי שטבע ההורים שמשתדלים לתת לילדים את הטוב ביותר, גם מה שהי' חסר אצלם כו'[135], ולכן, כשמקבלים על עצמם לחנך את הילדים בדרך התורה, הרי זו הערבות הטובה ביותר כו'.

וזהו הסך־הכל מכל האמור לעיל — שכאשר ההורים שולחים את הילדים למוסד חינוך, עליהם לדרוש ולהבטיח שהחינוך יהי' באופן שהילדים יגדלו להיות יהודים יראים ושלמים כו', עי"ז שיעוררו ויגלו אצלם את הרצון כו', באופן שיומשך ויחדור בכל רמ"ח אבריהם ושס"ה גידיהם, בבריאות שלימה כו'.

ואז יוכלו לומר "ראו גידולים שגידלנו" — צבאות ה', שהולכים עמהם לקבל פני משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

כ. בשיחת חג השבועות תש"ד הנ"ל (ס"ח) שבה הובא פתגם מורנו הבעש"ט שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא, מוסיף, שרבינו הזקן חידש שהאדם גם לוקח עמו משם ("ער נעמט מיט מיט זיך פון דאָרטן").

וביאור הענין:

כיון שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא, והרצון הוא בעה"ב שמושל ושולט על כל עניני האדם (כנ"ל סי"ז) — הרי בכחו וביכלתו להשתנות מן הקצה אל הקצה כו'.

וענין זה גילה הבעש"ט ופעל אצל כל בנ"י, מהפשוט שבפשוטים, "חוטב עציך" ו"שואב מימיך", עד לגדול שבגדולים, "ראשיכם שבטיכם": לפשוט שבפשוטים (ועד לתינוק שנשבה בין העכו"ם) — שלא יפול ברוחו בגלל מעמדו ומצבו בהוה, כיון שברגע אחד יכול להשתנות כו'; ולגדול שבגדולים — שאע"פ שעומד בדרגא נעלית, וכבר עברו רוב שנותיו ולא חטא כו'[136], מ"מ, "אל תאמין בעצמך"[137], ועד שצריך להבטיח את מעמד ומצב ומקום הרצון כו'.

[וכידוע ביאור רבינו הזקן[138] במאמר התמוה שאמר ריב"ז לתלמידיו "איני יודע באיזו (דרך) מוליכים אותי"[139], אף שהי' בדרגא נעלית ביותר, ש"לא הלך ד' אמות בלא תורה וכו'"[140] — כיון שידיעת מעמדו ומצבו בנוגע לכחות הגלויים אינה מהוה הוכחה בנוגע למעמד ומצב דפנימיות ועצם הנפש כו']

131) משלי ג, טו.
132) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חע"א ע' 283. וש"נ.
133) שם ט, ט.
134) שהש"ר פ"א, ד (א). וראה תנחומא ויגש ב. וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ט סל"ה ואילך (תורת מנחם — התוועדויות חנ"ו ע' 277 ואילך). וש"נ.
135) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חס"א ע' 66. וש"נ.
136) ראה יומא לח, ב.
137) אבות פ"ב מ"ד.
138) ראה לקו"ת ויקרא נ, סע"ד. מסעי צ, ב. ובכ"מ. וראה גם הנסמן בלקו"ש חט"ז ע' 271 הערה 25.
139) ברכות כח, ב.
140) סוכה כח, א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אמנם, ענין הרצון מצד עצמו יכול להיות בהעלם כו', ועד כדי כך, שיתכן שכדי לגלות את הרצון יהי' צורך בענין של כפי' עד שיאמר רוצה אני[99], וגם אז, הרי זה מספיק רק לפי שעה – כשצריך להקריב קרבן בביהמ"ק "לרצונו"[98], ולאח"ז צריך לפעול שהרצון שנתגלה אצלו בהיותו בביהמ"ק, יומשך גם לאחרי שחוזר מביהמ"ק למקומו, לעסוק בל"ט עובדין דחול כו' באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"[141] ו"בכל דרכיך דעהו"[33].

וענין זה פעל רבינו הזקן ע"י תורת חסידות חב"ד בהוספה על תורת החסידות הכללית – שהרצון יומשך ויתגלה בחכמה בינה ודעת, שענין הדעת (כמודגש גם בענין ד"בכל דרכיך דעהו") הוא "מלשון והאדם ידע את חוה[142], והוא לשון התקשרות והתחברות, שמקשר דעתו כו' ויתקע מחשבתו כו'"[143], שעי"ז תהי' הולדת המדות, כיון שהמוח שליט על הלב[144], ולבא פליג לכל שייפין[145], שנמשך עד למעשה בפועל.

והענין בזה – שמחד גיסא, יש מעלה בענין הרצון שהוא בתוקף בל ישונה, ולא כמו השכל שיש בו שינויים כו',

– וכמו בנוגע לתורה, ש"משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וכו'"[2], עד לתלמיד ותיק שהחידוש שלו נאמר למשה מסיני[146], אבל אעפ"כ אינו דומה המקבל הראשון למקבל השני כו', ועד שבין דורות הראשונים לדורות האחרונים יש חילוק שלא בערך כלל, ועד"ז בנוגע למצוות (שהרי גדול תלמוד שמביא לידי מעשה[147]), ביחס לענין הכוונה כו' –

ולאידך גיסא, יש מעלה בכך שתוקף הרצון נמשך ומתגלה גם בחב"ד, שעי"ז נמשך גם במדות שבלב, ועד למעשה בפועל, שזהו מה שפעל רבינו הזקן ע"י תורת חסידות חב"ד.

כא. וגם ענין זה מודגש במיוחד ב"זמן מתן תורתנו":

כללות הענין דמ"ת הי' ע"י הקדמת נעשה לנשמע – שזהו ענין המשכת ביטול הרצון ("נעשה") בהבנה והשגה דחב"ד ("נשמע").

וגם ההמשכה עד ל"מעשיך" ו"דרכיך" מודגשת במ"ת:

מצינו שיש הדגשה מיוחדת בחג השבועות על הענין דמאכל ומשתה יותר מבשאר המועדים – שבשאר המועדים יש סברא שצ"ל "כולו לה' או כולו לכם", או "חציו לה' וחציו לכם", ואילו בעצרת, "הכל מודים .. דבעינן נמי לכם (שישמח בו במאכל ומשתה), מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הוא" (להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו)[148].

ולכאורה[149]: הענין שנוח ומקובל לישראל יום שניתנה תורה – מתאים יותר להראות ע"י העסק בתורה?!

ואעפ"כ, הנה נוסף לכך שעוסקים בתורה, ואומרים "תיקון ליל שבועות" וכו', יש הדגשה מיוחדת להראות שנוח ומקובל לישראל יום שניתנה תורה ע"י השמחה במאכל ומשתה, וטעם הדבר – לפי שתכלית התורה היא לא רק הלימוד (שאז לא יודעים עדיין כיצד תהי' ההנהגה בפועל), אלא פעולתה בתור הוראה בחיים במעשה בפועל, עד לענינים של מאכל ומשתה, שגם הם קשורים עם התורה (שזהו מה שנפעל במ"ת לגבי לימוד התורה שהי' גם לפני מ"ת, שהרי "מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם"[150]).

---

141) אבות פ"ב מי"ב.
142) בראשית ד, א.
143) תניא ספ"ג.
144) ראה זח"ג רכד, סע"א. הובא בתניא פי"ב (יז, רע"א). ועוד.
145) ראה זהר ח"ב קנג, א. ח"ג קסא, ריש ע"ב. רכא, ב. רלב, א.
146) נסמן בלקו"ש חי"ט ע' 252.
147) קידושין מ, ב. וש"נ.
148) פסחים סח, ב (ובפרש"י).
149) ראה גם שיחת יום ב' דחה"ש תשכ"ו ס"ב (תורת מנחם – התוועדויות חמ"ז ריש ע' 35). וש"נ.
150) יומא כח, ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כב. וכאן המקום להזכיר אודות ההכרח הכי גמור שלכל אחד מישראל תהי' קביעות עתים לתורה,

ובאופן שהקביעות היא לא רק בזמן, אלא גם בנפש (כפתגם רבינו הזקן[151]), שאז הנה גם לימוד בזמן מועט נעשה באופן ש"קבוע לא בטל"[152], בבחי' "עשה תורתך קבע"[153], כך, שבאותה שעה שלומד הרי הוא במעמד ומצב ד"תורתו אומנתו" — שזהו אמנם ענין שנאמר בנוגע לרשב"י וחבריו[154], אבל עד"ז יכול להיות אצל כל אחד מישראל עכ"פ באותה שעה שלומד תורה, שאינו מפסיק מלימודו עבור כל הענינים שבעולם,

ובאופן שנמשך וחודר גם במשך כל היום כולו, ופועל שתהי' "מלאכתך עראי"[153] (גם אם כמות הזמן היא גדולה יותר), ומה גם שמנצל זאת לענין של "תמכין לאורייתא"[155], כך, שבמשך כל היום, כל החודש, כל השנה וכל משך ימי חייו, ה"ה מאוחד עם התורה, ועי"ז מתקשר עם "נותן התורה", באופן ש"ישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד" (כמ"ש בזהר[102]) — כשם שבלימוד התורה מתאחדים השכל והמשכיל והמושכל ב"יחוד נפלא שאין יחוד כמוהו .. להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה" (כמבואר בתניא[85]).

כג. וענין זה נוגע במיוחד בזמננו זה, שריבוי הכמות של אומות העולם עומד נגד בנ"י, ולכן יש צורך לגלות את האיכות של בנ"י שהיא באופן קבוע שאינו מתבטל מפני ריבוי הכמות של הגוים, ע"י פעולתו של כל אחד מישראל בעצמו — שהרי כל מה שיש בעולם יש באדם[156] — שמגביר את האיכות, שזהו"ע התורה (שיש רק בישראל, שהרי תורה בגוים אל תאמין), באופן ד"עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי".

וזוהי גם ההכנה לזמן שעליו נאמר[157] "אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד",

— אבל באופן שגם אז יהי' חילוק בין בנ"י לאומות העולם, כמ"ש "ועמדו זרים ורעו צאנכם"[158], "והיו מלכים אומניך"[159] —

כאשר "יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות .. ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה",

— ולכן הנה גם לפנ"ז צריך כל אחד מישראל להשתדל שיהודי נוסף ילך בדרך התורה והמצוות, ולא להתפעל מהטענה שזוהי "כפי' דתית"... שהרי זוהי דרך העבודה של ימות המשיח —

"וילחם מלחמות ה'" וינצח, "ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל", "ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד"[160], ועד ש"והיתה לה' המלוכה"[161],

בקרוב ממש, ע"י ההוספה בלימוד התורה וקיום המצוות — "היום אם בקולו תשמעו"[116], שעי"ז אתי מר דא מלכא משיחא[162].

* * *

כד. בהמשך להמדובר לעיל אודות ההוספה בלימוד התורה — יש לעורר גם אודות מבצע מזוזה, שגם הוא שייך במיוחד ל"זמן מתן תורתנו".

---

151) ראה סה"ש תרצ"ג ריש ע' 100. וש"נ.
152) ראה זבחים עג, ב ובתוד"ה אלא. עט סופר (להרא"ז סופר) על סוגיות הש"ס כלל קבוע. וש"נ.
153) רמב"ם הל' ת"ת פ"ג ה"ז. ועוד.
154) שבת יא, א.
155) זהר שבהערה 128.
156) אבות דר"נ ספל"א. וראה גם קה"ר פ"א, ד (קרוב לסופו). מדרש תהלים יט, א. תנחומא (באבער) וארא יח.
157) צפני' ג, ט.
158) ישעי' סא, ה.
159) שם מט, כג.
160) רמב"ם הל' מלכים ספי"א.
161) עובדי' בסופו.
162) ראה אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ובהקדים – שהקביעות דחג השבועות אינה תלוי' בימי החודש, אלא ביום החמישים לספירת העומר[163].

וכיון שהתחלת ספה"ע היא ממחרת הפסח, כמ"ש[164] "וספרתם לכם ממחרת השבת", שפירושו ממחרת יו"ט[165] (ראשון של פסח) – שזהו ענין עיקרי, "שמחרת הפסח היא העילה המתרת את החדש"[166] [וכפי שלמדים גם מסברת הצדוקים (בבחי' "מאויבי תחכמני"[167]) שהיו סבורים ש"ממחרת השבת" היינו "שבת בראשית", וטענו שבזה תלוי המשך הכתוב "מיום הביאכם את עומר התנופה", שמניפים את העומר רק ממחרת שבת בראשית, ביום ראשון בשבוע] – הרי מובן שחג השבועות קשור עם חג הפסח.

וכמובן גם ממאמר המדרש[168] "ראוי' היתה העצרת של חג שתהא רחוקה חמשים יום כנגד העצרת של פסח וכו'", שבזה מודגשת השייכות של חג השבועות עם חג הפסח, שנקראת "עצרת של פסח", בדוגמת שמיני עצרת שבא בהמשך לשבעת ימי חג הסוכות (ואין סתירה לזה ממה שמברכים שהחיינו בחג השבועות – שהרי גם בשמע"צ מברכים שהחיינו להיותו רגל בפ"ע לענין פז"ר קש"ב[169]).

והענין בזה – כמ"ש הר"ן[170] (מהגדה): "בשעה שאמר להם משה (ביצי"מ) תעבדון את האלקים על ההר הזה[171], אמרו לו ישראל, משה רבינו, אימתי עבודה זו, אמר להם, לסוף חמשים יום, והיו מונים כל אחד לעצמו, מכאן קבעו חכמים לספירת העומר .. (שאנו) מחשבין נ' יום לשמחת התורה, כמו שמנו ישראל באותו זמן", היינו, שהענין של ספה"ע מבטא את התשוקה לקבלת התורה שהיתה אצל בנ"י בזמן שבין חג הפסח לחג השבועות.

ומתאים גם עם המבואר בזהר[172] שהענין ד"וספרתם לכם גו' שבע שבתות"[164] הוא בדוגמת הענין ד"וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר"[173], שזהו כללות ענין בירור נפש הבהמית, שלכן באה מנחת העומר (וכן מנחת סוטה) מן השעורים שהם מאכל בהמה[174].

וזהו גם א' הביאורים במ"ש[175] "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא אשר בראתי שמים וארץ (כקושיית האבן עזרא)[176] – כיון שהגמר והסיום של יצי"מ הי' במ"ת, וכמ"ש[171] "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה".

כה. והענין דיצי"מ שבחג הפסח קשור עם ענין המזוזה:

קודם יצי"מ באופן ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה"[177] – נצטוו בנ"י "ויקחו להם איש שה גו' ושחטו אותו גו' ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות גו' והי' הדם לכם לאות גו' וראיתי את הדם ופסחתי עליכם ולא יהי' בכם נגף למשחית וגו'"[178].

ומזה למדים גם בנוגע למצות מזוזה[179] – שענינה הוא השמירה על הבית וכל אשר בו, כהר"ת דשם שד"י שמבחוץ למזוזה: "שומר דלתות (או דירות) ישראל"[180], בדוגמת פעולת נתינת הדם על שתי המזוזות ש"לא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף"[181], וכדאיתא בזהר[182] ש"מזוזה" אותיות "זז מות" (ויתירה מזה, שמצות מזוזה מביאה אריכות ימים ושנים טובות, כדלקמן סכ"ו).

---

163) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסתצ"ד. וש"נ.
164) אמור כג, טו.
165) מנחות סה, ב. תו"כ ופרש"י עה"פ.
166) רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ז הי"א.
167) תהלים קיט, צח.
168) שהש"ר פ"ז, ב (ב).
169) סוכה מח, רע"א. וש"נ.
170) סוף פסחים.
171) שמות ג, יב.
172) ח"ג צז, א ואילך.
173) מצורע טו, כח.
174) ראה לקו"ת אמור לה, ד ואילך. ובכ"מ.
175) יתרו כ, ב.
176) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ה ע' 318. וש"נ.
177) בשלח יד, ח.
178) בא יב, ג־יג.
179) ראה מכילתא שם, כג. יל"ש שם רמז רו בסופו. ועוד.
180) ראה לקו"ש חי"ט ע' 123 הערה 22. וש"נ.
181) שם, כג. וראה גם תורת מנחם שם ע' 183. וש"נ.
182) תקו"ז תכ"ב (סו, א).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וכיון שחג השבועות קשור עם חג הפסח – הרי כשם שחג הפסח קשור עם ענין המזוזה, קשור גם חג השבועות עם ענין המזוזה.

ועפ״ז יש לבאר מה שמצינו בטענת קרח שבית מלא ספרים צריך להיות פטור ממזוזה[183] – דלכאורה אינו מובן: הרי בית מלא ספרים הו״ע התורה, ומזוזה הו״ע המצוות, וא״כ, מהי שייכותם זל״ז שבית מלא ספרים יפטור ממזוזה? – שזהו לפי שמצות מזוזה יש לה קשר מיוחד עם מ״ת, מצד שייכותו ליצי״מ, שאז היתה נתינת הדם על שתי המזוזות.

כו. ובהתאם לכך, הנה כאן המקום לחזור ולעורר אודות הענין של מבצע מזוזה, וגם להשיב על דבריהם של אלו שמחפשים תמיד לקרר כל ענין שקשור עם תומ״צ, בהביאם ״ראיות״ מתורה כו׳,

– כדרכו של היצה״ר, ש״היום אומר לו עשה כך וכו׳״[184], כידוע הפירוש בזה[185], שהיצה״ר אינו מתחיל לומר ליהודי שיעשה דבר שהוא היפך רצון ה׳, אלא בתחילה מסכים לו על כל דבר אשר יעשה, שאומר לו מה שעשית כך וכך הוא ראוי ונכון, ״עשה כך״!... ומזה בא אח״כ לומר לו ״לך עבוד כו׳״ –

ובנדו״ד, נתעורר רעש (״אַ גאַנצער טומל״) על זה שאומרים שצריך לפרסם אודות סגולת מצות מזוזה שפועלת שמירה וכו׳, בה בשעה שהרמב״ם מאריך בהלכות מזוזה[186] אודות ״אלו הטפשים .. שעשו מצוה גדולה שהיא יחוד השם של הקב״ה ואהבתו ועבודתו כאילו הוא קמיע של הניית עצמן וכו׳״, באמרם, שהן אמת שאיתא בגמרא[187] שמצות מזוזה פועלת שמירה, אבל בודאי ידע הרמב״ם את דברי הגמרא, ואעפ״כ כתב כן.

אך עזר הקב״ה... שישנו הטור והשו״ע, שבודאי ידעו דברי הרמב״ם...

ובכן: בהתחלת הלכות מזוזה כותב הטור[188]: ״כל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו, דכתיב[189] למען ירבו ימיכם וימי בניכם״, אלא שמסיים ״ומ״מ לא יהא כוונת המקיימה אלא לקיים מצות הבורא יתעלה שצונו עלי׳״.

ובשו״ע[188] (שבו הובא רק הפס״ד להלכה, ולא כמו הטור שבו הובאו גם חילוקי דעות (שלפעמים אינו מכריע ביניהם), סברות וטעמים וכו׳) – מביא הב״י רק ״שכל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו״, ואפילו אינו מביא סיום דברי הטור ש״לא יהא כוונת המקיימה אלא כו׳״ (אף שברור הדבר שאין כוונתו לומר ח״ו שיש לקיים מצות מזוזה בגלל סגולתה לאריכות ימים).

וכיון שכן, הרי בודאי שיש לפרסם ולהכריז בין בנ״י: שכל הזהיר במצות מזוזה יאריכו ימיו וימי בניו (לא רק חיים סתם, אלא אריכות ימים), כמפורש בכתוב – שאומרים בק״ש פעמיים בכל יום – ״למען ירבו ימיכם וימי ביניכם״!

ואם יש למישהו קושיא מדברי הרמב״ם – יכול לפלפל בזה לבריאות (״געזונטערהייט״) וכו׳, אבל בנוגע לפועל ישנו הפס״ד בשו״ע!

ובודאי שאין מקום לצאת נגד זה רק בגלל שההתעוררות על זה באה מפלוני בן פלוני, ולכן צריך הוא לומר ההיפך – כיון שאין זה חידוש של פב״פ, שהרי מפורש הדבר בשו״ע שנדפס עוד לפני שפב״פ עורר על זה!...

כז. וענין זה מודגש במיוחד בגלל המאורע שאירע ל״ע ול״ע בארץ הקודש – ששם הוא המקום

183) במדב״ר פי״ח, ג. תנחומא קרח ב. יל״ש ר״פ קרח. ירושלמי סנהדרין פ״י ה״א.
184) שבת קה, ב. וש״נ.
185) ראה סה״מ תרפ״ט ע׳ 124 [קעג].
186) פ״ה ה״ד. וראה גם שיחת יום ב׳ דחה״ש תשכ״ז סמ״א (תורת מנחם – התוועדויות ח״נ ע׳ 67 ואילך). שם חע״ה ע׳ 146. וש״נ.
187) ע״ז יא, א.
188) יו״ד סרפ״ה.
189) עקב יא, כא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

העיקרי של מצות מזוזה, כמובן מהדין שהשוכר בית בא"י חייב במזוזה מיד, ואילו בחו"ל החיוב הוא רק לאחר שלושים יום[190] — שראו בגלוי שהי' חסר בענין השמירה שע"י מצות מזוזה[191].

בנוגע לסיבת הדבר, מדוע אירע העונש לילדים שנהרגו על קידוש ה' הי"ד — הנה "בהדי כבשי דרחמנא למה לך"[192]; אבל בכל אופן רואים בגלוי שהי' חסר בענין ד"ה' ישמר צאתך גו'"[193] [שכאשר יוצאים לדרך אזי יש צורך בשמירה מפני הלסטים וכו', ע"י נתינת כלי נשק וכו', ובהעדר השמירה עלולים לקרות דברים בלתי רצויים ח"ו], שבמקום שממנו יצאו הילדים היו המזוזות פסולות!

ועד כדי כך הי' הדיוק שבדבר, שכשהודיעו בתחילה על 17 נעדרים, אזי מצאו 17 מזוזות פסולות, וכאשר נודע שיש עוד 4 נעדרים, אזי נתברר שיש עוד 4 מזוזות פסולות!

ואח"כ ניתוספה עוד ידיעה שמדגישה יותר את קשר הדברים — שלפני המאורע בבית־הספר, נכנסו המחבלים לבית פרטי והרגו שלשה בני משפחה, הי"ד. ולאחרי שנעשה רעש אודות ענין המזוזות, הלכו ובדקו את המזוזות שבבית, ומצאו שכולם היו פסולות!

ובכן: כשרואים דבר גלוי כזה, הרי זה הרבה יותר מאשר "מקרא זה אומר דרשני"!...

כח. והסך־הכל מהאמור לעיל הוא:

נוסף לכך שמצוה גדולה בכל הזמנים להשתדל ולפעול על מספר היותר גדול של יהודים לקיים כל עניני תומ"צ, הנה בזמן הזה יש להשתדל במיוחד בנוגע למצות מזוזה, שיש בה סגולה מיוחדת בנוגע לענין השמירה, ולא רק כשנמצאים בתוך הבית, אלא באופן ש"ה' ישמר צאתך וגו'", כיון שיוצא מבית שיש בו מזוזה, והשמירה היא — כסיום הכתוב[193] — "מעתה ועד עולם"; ובפרט בא"י, ששם יש צורך בשמירה יתירה, ובמיוחד לאחרי המאורע הנ"ל, שעדיין מחפשים מחבלים נוספים שחדרו לשם כו'.

ומצד הענין "שכל ישראל ערבים זה בזה"[194], הנה כאשר אחד מישראל מקיים מצות מזוזה בכל מקום שהוא, הרי זה פועל גם בנוגע לכל בנ"י (במכ"ש מכמו שהוא במדה ההפכית, שהרי מרובה מדה טובה כו'[195]).

וענין זה שייך גם לנשי ישראל, שהרי גם נשים חייבות במזוזה[196], כדברי הגמרא[197] בנוגע לשלילת הקס"ד להקיש מזוזה לתלמוד תורה ולומר שנשים פטורות [היינו, שאינן חייבות כמו אנשים, כיון שהחיוב שלהן הוא רק כדי לידע ההלכות הצריכות להן[198], אלא שיש להם חלק גם בלימוד התורה של האנשים, כדברי הגמרא[199] "נשים במאי זכיין באקרויי בנייהו כו' ובאתנויי גברייהו כו'"] — "דכתיב למען ירבו ימיכם, גברי בעי חיי, נשי לא בעי חיי" (בתמי'),

ואדרבה: בנוגע לאנשים הדין הוא ש"הי' צריך לתפילין ולמזוזה ואין ידו משגת לקנות שניהם, תפילין קודמין"[200], משא"כ נשים שאינן חייבות בתפילין (אלא שיכולות להשתתף במבצע תפילין ע"י נתינת כסף לקניית תפילין כו'[201]); ומה גם שכיון שמצות המזוזה קשורה עם הבית ("וכתבתם על מזוזות ביתך"[202]), יש לה שייכות מיוחדת לאשה להיותה "עקרת הבית"[203], שתפקידה לפעול שהבית יהי' באופן שהקב"ה יוכל לומר עליו "ושכנתי בתוכם"[204].

190) מנחות מד, א. רמב"ם שם ה"י. טושו"ע יו"ד סרפ"ו סכ"ב.
191) ראה שיחת ש"פ בהו"ב, מבה"ח סיון ס"ג ואילך (תורת מנחם — התוועדויות חע"ו ע' 175 ואילך).
192) ברכות יו"ד, סע"א.
193) תהלים קכא, ח. וראה ע"ז יא, א. זח"ג רסג, ב. ועוד.
194) שבועות לט, סע"א. וש"נ.
195) יומא עו, א. וש"נ.
196) ברכות כ, ריש ע"ב. רמב"ם שבהערה 186. טושו"ע יו"ד סוסרצ"א.
197) קידושין לד, א.
198) ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א. וראה בארוכה לקו"ש חי"ד ע' 37 ואילך.
199) ברכות יז, סע"א.
200) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סוסל"ח. וש"נ.
201) ראה גם תורת מנחם — התוועדויות חנ"א ע' 87 ואילך.
202) ואתחנן ו, ט. עקב יא, כ.
203) ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתעא. ע' תתנח ואילך.
204) תרומה כה, ח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ויה"ר שיעסקו במבצע זה ביתר שאת וביתר עוז, ובשימת לב המתאימה, ובאופן ש"אל יבוש מפני המלעיגים"[205], ובודאי שעי"ז יתוסף בענין השמירה באופן ש"לא ינום ולא יישן שומר ישראל"[206], ויקויים היעוד "ונתתי שלום בארץ"[207], הן בארץ הקודש והן בחוץ לארץ, ועד – "ואולך אתכם קוממיות"[208], לקבל פני משיח צדקנו, בעגלא דידן.

* * *

[ניגנו ניגון חדש[209] על פסוק בתהלים קאַפּיטל ע"ג[210]: "ואני קרבת אלקים לי טוב וגו'", ואח"כ אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

כט. כיון שכל ענין הוא בהשגחה פרטית, יש לקשר גם הניגון הנ"ל עם "זמן מתן תורתנו":

הענין ד"קרבת אלקים" הוא ע"י לימוד התורה – דכיון שהקב"ה "הלביש בה רצונו וחכמתו ית' המיוחדים במהותו ועצמותו ית' בתכלית היחוד, הרי זה כאילו נתן לנו את עצמו כביכול"[211], כמאמר[212] "אנא נפשי כתבית יהבית", ועי"ז – "אותי אתם לוקחים"[213], וכדאיתא במדרש[214] "אמר הקב"ה לישראל, מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי עמה .. משל למלך שהיתה לו בת יחידה וכו'", כך, שע"י לימוד התורה מתאחדים עם "נותן התורה", וכנ"ל (ס"ט. סכ"ב) שזהו באופן של יחוד נפלא כו'.

ונוסף על לימוד התורה לעצמו, שעי"ז נעשה "קרבת אלקים לי טוב", צ"ל גם הפעולה על הזולת – "לספר (גם לאחרים[215]) כל מלאכותיך".

וכפי שמצינו גבי משה רבינו, שלאחרי ש"משה הי' לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו .. נכנסו בניו .. נכנסו זקנים וכו'", ועד ש"נכנסו כל העם שנה להם משה פרקם"[216], כפי שהי' "סדר משנה", והרי גם סדר בתורה הוא תורה.

ל. ובהמשך לזה – הנה כאן המקום להשתתפותי ב"כינוס תורה" שייערך מחר, כרגיל, ע"י אמירת דבר תורה מענינא דיומא.

הביאור והשקו"ט בדברי הרמב"ם[7] אודות מעלת נבואת משה ושייכותה לתורה, שאף שתורה היא למעלה מנבואה[217], הרי ע"פ החקירה והשקו"ט הידועה אם בדרגא הנעלית נכללת גם הדרגא הפחותה, יש מקום לומר שבענינים ששמעו בנ"י מפי משה (בעת שהתנבא, משא"כ לאח"ז, דחשיב כמו ששומע מפי התורגמן[218]) יש גם הדין דשומע מפי נביא (שהעובר על דבריו חייב מיתה בידי שמים[219] ללא נפק"מ אם זה ענין חמור או קל[220]) – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"ט ע' 177 ואילך[221].

---

205) טור ורמ"א ושו"ע אדה"ז או"ח בתחלתו.
206) תהלים קכא, ד.
207) בחוקותי כו, ו.
208) שם, יג.
209) בההתוועדות נכח המנגן ר' בן ציון שנקר, שהלחין ולימד ניגון חדש זה (המו"ל).
210) פסוק כח.
211) תניא פמ"ז.
212) שבת קה, א (לגירסת הע"י).
213) תנחומא תרומה ג. אמור יז. שמו"ר ר"פ תרומה. פל"ג, ו. ויק"ר פ"ל, יג. וראה תניא שם.
214) שמו"ר שם, א.
215) ראה ראב"ע עה"פ.
216) עירובין נד, ב. הובא בפרש"י עה"ת ס"פ תשא (לד, לב).
217) ולהעיר שאף שבנבואה יש מעלת הראי', ועד לבחי' אספקלריא המאירה, כבנבואת משה (יבמות מט, ב), הרי התורה היא לא רק אספקלריא המאירה, אלא "דברי כאש" (ירמי' כג, כט).
ולהעיר גם מהענין ד"חכם עדיף מנביא" (ב"ב יב, א), שהחכם משיג בדרגות נעלות יותר שבהם לא שייך ענין הראי' (ראה אגה"ק שבהערה 123).
218) שהוא כמו ממוצע – המפסיק או המחבר, כידוע בענין "אנכי עומד בין ה' וביניכם גו'" (ואתחנן ה, ה. וראה סה"ש תורת שלום ע' 58. וראה גם לקו"ש חי"ט ע' 11 ואילך. וש"נ).
219) ע"ד שדברי סופרים חמורים מדברי תורה, לפי שצריכים חיזוק (ראה אנציק' תלמודית (כרך ז) ערך דברי סופרים ס"ה (ע' צט ואילך). וש"נ).
220) וגם ענין שנתפרש בו עונש מלקות כו' – הרי זה רק בנוגע לדור שלאח"ז, משא"כ השומע מפי משה עצמו, עונשו מיתה בידי שמים.
221) וראה גם לקו"ש חכ"ג ע' 82 ואילך.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(וסיים:) ויה"ר שאצל כל אחד מישראל יהי' לימוד התורה באופן ד"כל הקורא ושונה הקב"ה קורא ושונה כנגדו"[31], שלכן נאמר בעשה"ד "וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר"[222], "דלכאורה, מלת לאמר אין לה הבנה, ואינה כמו כל לאמר שבמקרא שפי' לאמר לזולתו, משא"כ בעשה"ד אי אפשר לפרש כך, שהרי כל ישראל שמעו" (כולל גם בנ"י שבכל הדורות, כדאיתא בפרדר"א[223]), אלא הפי' ד"לאמר" הוא, שבמ"ת ניתן כח לישראל שההלכה היוצאת מפיהם תהי' דבר ה' ממש שנאמר למשה מסיני כו'[224], כיון שהלימוד הוא באופן שהקב"ה קורא ושונה כנגדו כו'.

והלימוד יהי' באופן המביא לידי מעשה, ומתוך הרחבה, ללא דאגות, כפי שניתנה התורה לאוכלי המן כו'[225], ומה גם ש"דכו"ע בשבת ניתנה תורה לישראל"[226], והרי בשבת "כל מלאכתך עשוי'"[227], וענין זה נמשך ופועל גם בלימוד התורה בימות החול.

ועד שעי"ז יפעלו ביאת משיח צדקנו, שיבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

* * *

לא. צוה לנגן[228] ואמר מאמר ד"ה וידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר.

* * *

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' — ג"פ), והניגון "ניע זשוריצי כלאָפצי". ואח"כ אמר:]

לב. קודם הסיום — יש להזכיר עוה"פ אודות מבצע מזוזה, ששייך לכל אחד ואחת (גם נשים ובנות), וכן אודות כללות ענין המבצעים: מבצע תורה, מבצע תפילין, מבצע ספרים ומבצע צדקה (וכפי שיתבאר המשך הדברים בענינים אלו בעזה"י בהתוועדות הבאה[229]).

והמעשה הוא העיקר[230] — לפעול בכל ענינים אלו באופן המתאים שיגיע לכל אחד מישראל, ובצירוף כולם יחד — "ברכנו אבינו כולנו כאחד"[231], לקבל ברכת ה' שתהי' שנת תורה, שנת אורה ושנת ברכה וכו', וכל הברכות שמתחילות בשאר אותיות הא"ב, שיומשכו למטה מעשרה טפחים, בטוב הנראה והנגלה לעיני בשר.

ועד לקיום היעוד[232] "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר", בביאת משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

[לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית והבדלה, חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכל הנאספים שיחיו מ"כוס של ברכה", ואח"כ בירך ברכה אחרונה.

טרם צאתו — התחיל לנגן הניגון "כי בשמחה תצאו"].

---

222) יתרו כ, א.
223) פמ"א.
224) תו"א יתרו סז, ב.
225) ראה מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד. וראה גם שיחת יום ב' דחה"ש דאשתקד ס"כ (תורת מנחם — התוועדויות חע"ב ס"ע 310 ואילך). וש"נ.
226) שבת פו, ב.
227) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.
228) לפנ"ז אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שישנם עוד ענינים בקשר למבצעים ושייכותם לזמן מ"ת, שידובר אודותם בשבת הבע"ל; אבל את המאמר — אי אפשר לדחות!
229) ראה שיחת ש"פ נשא ס"ה ואילך (תורת מנחם — התוועדויות חע"ו ע' 281 ואילך).
230) אבות פ"א מי"ז.
231) נוסח ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.
232) ישעי' מ, ה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בס"ד. שיחת ש"פ נשא, י"א סיון, ה'תשל"ד.

בלתי מוגה

א. השייכות של יום הש"ק זה לחג השבועות היא – לכל לראש – להיותו יום השבת שלאחרי חג השבועות, והרי ביום השבת מתעלים כל הענינים של ימי השבוע (שביניהם גם הימים שבהם חל חג השבועות) עד לתכלית העילוי דבחי' התענוג – "וקראת לשבת עונג"[1], כפי שנמשך למטה בענינים גשמיים, שמצוה לענגו בעונג אכילה ושתי'[2].

ואם הדברים אמורים בנוגע לכל עניני ימי השבוע, עאכו"כ בנוגע לעניני חג השבועות שבימי השבוע – כי:

יו"ט בכלל שייך לשבת, לפי ששבת הוא "קודש"[3], ויו"ט הוא "מקראי קודש"[4], כדאיתא בזהר[5] שקוראים ומזמינים בחי' קודש כו',

ובפרט חג השבועות, "זמן מתן תורתנו", ששייך במיוחד לשבת, כמארז"ל[6] "דכו"ע [לב' הדעות בנוגע לזמן מ"ת – ששה בסיון או שבעה בסיון] בשבת ניתנה תורה לישראל", וכמבואר בתורה אור[7] השייכות דמ"ת לשבת, וכפי שמצינו שת"ח נקרא שבת[8] – כמרומז בגמרא[9], ומפורש בזהר[10] שקראו לרשב"י "שבת" [והיינו, שענין זה הוא בגלוי יותר בפנימיות התורה, ששייכת יותר לשבת, כמבואר בקונטרס עץ החיים[11] החילוק בין ימות החול ליום השבת בסדר הלימוד דנגלה דתורה ופנימיות התורה],

ומזה מובן, שהעילוי שניתוסף בשבת הוא באופן מיוחד בנוגע לענינים שמצד עצמם שייכים ליום השבת, שזהו ענין היו"ט בכלל, ובפרט חג השבועות, "זמן מתן תורתנו", שנעשים עוד יותר "שבת'דיק".

ב. ונוסף לכך שזהו השבת שלאחרי חג השבועות, הרי זה גם בימי התשלומין של חג השבועות – עד י"ב סיון.

ובהקדמה – שאף שעיקר הענין דימי התשלומין הוא בנוגע לקרבנות, שזהו ענין ששייך לזמן שביהמ"ק הי' קיים, מ"מ, כיון ש"התורה היא נצחית"[12], הרי מובן שגם עכשיו ישנו ענין זה ברוחניות עכ"פ, וכמבואר באור התורה ריש פרשתנו[13] בנוגע לעניני המשכן, ש"יש כל בחי' אלו בנפש האדם .. גם עכשיו .. כי התורה היא נצחית".

ובפרט שהענין דימי התשלומין נוגע להנהגה במעשה בפועל גם בזמן הזה, כפי שמביא רבינו הזקן בסידורו (השוה לכל נפש) שבימים אלו אין אומרים תחנון ונפילת אפים, והיינו, שענין הנצחיות שבכל עניני התורה בא בגילוי במעשה בפועל, שעי"ז נעשה הענין בקיום ובתוקף יותר, כמבואר בדרשות הר"ן[14] בנוגע לקישור עניני נבואה עם מעשה בפועל.

והרי הענין של ימי התשלומין הוא – שבהם ניתן להשלים כל מה שהי' חסר בחג השבועות, באופן שכל הענינים יהיו בתכלית השלימות.

---

1) ישעי' נח, יג.
2) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב. וש"נ.
3) תשא לא, יד.
4) אמור כג, ב־ד.
5) ח"ג צג, ב. צד, א. צה, א.
6) שבת פו, ב.
7) יתרו ע, ג. ויקהל פח, א ואילך.
8) זח"ג כט, א.
9) ברכות מז, סע"ב. שבת קיט, א.
10) שם קנד, ב.
11) ספכ"ה.
12) תניא רפי"ז.
13) ע' רכה. וראה גם לקו"ת פרשתנו כ, ב. כג, ד.
14) דרוש ב. וראה רמב"ן לך לך יב, ו. לבוש על הרקאנטי לך לך שם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ג. ומעלה יתירה – כשישנם ב' הענינים גם יחד, הן העלי' דיום השבת, והן הענין דימי התשלומין:

מצד ענין השבת שלאחרי היו"ט – נעשית עלי' בעניני היו"ט, אבל לא נעשה ענין של השלמה, כך, שאם הי' חסר ביו"ט איזה ענין, צריך לחפש דרכים כיצד ניתן להשלים זאת.

ומצד הענין דימי התשלומין ניתן להשלים מה שהי' חסר בחג השבועות, אבל עדיין צריך להמתין ליום השבת שבו יתעלו עניני חג השבועות עד לבחי' התענוג כו'.

וזוהי המעלה כשישנם ב' הענינים ביחד – יום השבת שלאחרי חג השבועות שהוא גם בימי התשלומין – שאז נעשים הן השלמת החסר והן העלי' לבחי' התענוג.

ד. ומזה מובן בנוגע לקבלת החלטות טובות כפי שהי' צ"ל בזמן מ"ת בנוגע ללימוד התורה וכו' – שאם מאיזו סיבה שתהי' הי' איזה חסרון באיזה פרט כו', הרי עכשיו הוא הזמן להשלים זאת.

וכיון שענין זה (ועכ"פ – התחלתו) נעשה ביום השבת, הרי זה באופן נקל יותר, כיון שבשבת אין דאגות כו', לפי ש"כל מלאכתך עשוי"[15] – "כל מלאכתך", לא רק בנוגע לענינים גשמיים, כמו חרישה וזריעה, אלא גם בנוגע לענינים רוחניים,

– נוסף לכך שאצל יהודי הנה גם חרישה וזריעה הם ענינים רוחניים, כמובן ממ"ש בפרקי דר"א[16] על הפסוק[17] "ויזרע יצחק": "וכי יצחק זרע דגן ח"ו, אלא .. זרע צדקה .. זרעו[18] לכם לצדקה", והיינו, שכאשר אינו־יהודי מסתכל על זה, אזי רואה פעולה של זריעה גשמית, אבל לאמתתו של דבר הרי זו זריעה רוחנית הקשורה עם תומ"צ כו'[19] –

כמובן מענין התפלה, שבשבת אין בקשת צרכיו[20], גם לא בקשת "סלח לנו"[21] – דלכאורה: כיון ש"מצות עשה (מן התורה) .. שיהא אדם .. שואל צרכיו שהוא צריך להם" (כמ"ש הרמב"ם[22]), איך יתכן שבשבת לא מקיימים מצוה זו?! אך הענין הוא – שזהו לפי שבשבת "כל מלאכתך עשוי", גם מלאכה רוחנית כמו בקשת סליחה כו', כך שאין כאן צרכים שצריך לבקש עליהם כו' –

וללא טירחא, שהרי ענין הטירחא שייך לערב שבת, כמארז"ל[23] "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", ואילו ביום השבת יש רק ענין התענוג.

ומיום השבת – יומשך בעבודת כל השנה כולה בלימוד התורה וקיום המצוות, ועד לענין ד"בכל דרכיך דעהו"[24], מתוך מנוחה ותענוג. ועד שלקראת חג השבועות הבא עלינו לטובה נזכה כבר לתורתו של משיח.

* * *

ה. כאן המקום להשלים איזה ענינים שלא נתבארו בחג השבועות מפני קוצר הזמן:

ולכל לראש – בנוגע לענין המבצעים, שאלו שמחפשים להיטפל ("צוטשעפען זיך") לכל דבר, נטפלו גם לכך שמשתמשים בשם "מבצע", באמרם, שזהו לשון חדש שלא מצינו בתורה, ובמילא הרי זה בגדר "חדש"[25], ומהו הצורך בכך וכו'.

15) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.
16) רפל"ג.
17) תולדות כו, יב.
18) הושע יו"ד, יב.
19) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ס"ע 133 ואילך. וש"נ.
20) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסרצ"ד. וש"נ.
21) ראה רמב"ם הל' תפלה ספ"ה. וראה גם שער הכולל פל"ו ס"ב וס"ו. וש"נ.
22) ריש הל' תפלה.
23) ע"ז ג, סע"א.
24) משלי ג, ו.
25) ראה שו"ת חת"ס חאו"ח סוסכ"ח. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ו ריש ע' 40. וש"נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ובכן[26]:

השורש דתיבת "מבצע" הוא: "בצע", שפירושו תועלת, כמ"ש גבי יוסף: "מה בצע וגו'"[27], שזהו לשון שאמרו השבטים, "שבטי י"ה"[28].

ונוסף לזה, מצינו בספרי קבלה[29] ש"בצע" הם ג' האותיות השניות של שמות האבות: אברהם יצחק יעקב,

— ולהעיר, שבדרך כלל אין ענין להמציא לבד ראשי־תיבות וכו', אבל כאן מדובר אודות ר"ת שמופיע בספרים ברי־סמכא שנזכרו גם בתורת החסידות כו'. ואכ"מ לבאר טעם הדיוק בנוגע לאותיות השניות דוקא (לא האות הראשונה, או האות האחרונה) —

שענינם הוא ג' הקוין דתורה (יעקב) עבודה (יצחק) וגמ"ח (אברהם)[30], שזהו תוכן ג' המבצעים: מבצע תורה, מבצע תפילין — שעבוד המוח והלב[31], שזהו"ע העבודה, ומבצע צדקה (גמ"ח),

ו"בצע" בתוספת מ' היינו "מבצע", שמורה על פעולת הענין ביחס אל הזולת, כמו: אוכל או מאכיל[32], עושה או מעשה וכיו"ב, החל מהפעולה על ה"זולת" בעצמו גופא — שנפש האלקית פועלת על נפש הבהמית והגוף שגם הם עוסקים בענינים אלו כאילו בכח ובהתעוררות עצמם.

וכאשר ישנה הפעולה על הזולת, אזי כל א' מג' ענינים אלו כלול משלשתם,

— מלבד ענין ההתכללות שישנו בכל עניני קדושה, שכל מצוה כלולה מכל תרי"ג המצוות, שלכן, "העוסק במצוה פטור מן המצוה"[33], כיוון שבמצוה שמקיים כלולה גם המצוה שנפטר ממנה, ועד ש"כל תרי"ג מצוות בכלל עשרת הדברות הן" (כמובא בפירוש רש"י[34]), ויתירה מזה, ש"שני דברות הראשונים אנכי ולא יהי' לך הם כללות כל התורה כולה" (כמובא בתניא[35]), ועד שכל המצוות כלולים בתיבת "אנכי", ר"ת "אנא נפשי כתבית יהבית"[36], ועוד זאת, שמצד ענין הראשי־תיבות מובן שאם כל אות בתיבת "אנכי" כוללת תיבה נוספת, הרי בודאי שהאות א' ד"אנכי" כוללת תיבת "אנכי" עצמה —

והיינו, שענין הצדקה ישנו גם בתורה ותפילין, כיון שהפעולה על הזולת בנוגע לתורה ותפילין היא ענין של צדקה; ענין התורה ישנו גם בתפילין וצדקה, שהרי תורה היא מלשון הוראה[37], להורות כיצד לקיים ענין התפילין והצדקה; וענין התפלה (קו העבודה, שהו"ע התפילין) ישנו גם בתורה וצדקה, שהרי אם על ענינים גשמיים צריך להתפלל כדי להצליח, הרי בודאי שצריך להתפלל להצליח בענינים רוחניים כו'.

ו. ויש להוסיף ולבאר השייכות של עניני המבצעים לג' האישים הקשורים במיוחד עם חג השבועות — משה רבינו, שהתורה נקראת על שמו, כמ"ש[38] "זכרו תורת משה עבדי"; דוד המלך, שמת בעצרת[39], וכיון שהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום (כפי שמצינו במשה רבינו בנוגע לז' אדר)[40], הרי מובן שגם נולד בעצרת, ולכן קורין מגלת רות בעצרת[41], שעיקרה לייחס את דוד; והבעש"ט שחג השבועות

26) ראה גם מכתב סיום ירחא תליתאי; תחילת חודש תמוז שנה זו — בהערה (אג"ק חכ"ט ע' קפג; ע' קפט).
27) וישב לז, כו ובפי' ראב"ע.
28) תהלים קכב, ד.
29) ראה ס' ערה"כ (לבעהמ"ס סדה"ד) וס' קה"י — ערך בצע.
30) ראה זהר (ס"ת) ר"פ ויצא. מגלה עמוקות — אופן רנ (בסופו). עה"ת ר"פ לך לך. ועוד.
31) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סכ"ה סי"א. וש"נ.
32) ראה פרש"י וירא כב, ו — בפי' הב'. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חס"ה ע' 172. וש"נ.
33) סוכה כה, סע"א. וש"נ. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חע"ב ע' 104. וש"נ.
34) משפטים כד, יב.
35) רפ"כ.
36) שבת קה, א (לגירסת הע"י).
37) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.
38) מלאכי ג, כב. וראה שבת פט, א. מכילתא בשלח טו, א. שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.
39) ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג.
40) ר"ה יא, א. וש"נ.
41) ראה בכור שור לב"ב יד, סע"ב. וראה גם תורת מנחם — התוועדויות חע"ו ע' 244. וש"נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הוא יום ההילולא שלו, כמבואר באגה"ק סי' ז"ך וכ"ח ש"כל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו", "שעמלה נפשו בחייו כו' מאיר בבחי' גילוי מלמעלה למטה":

מבצע תורה ומבצע ספרים – קשורים עם משה רבינו, שענינו תורה.

וכן מבצע תפילין – שהרי מצינו שמשה רבינו ביקש מהקב"ה "הראיני נא את כבודך"[42], והקב"ה אמר לו "וראית את אחורי"[43], ומפרש רש"י: "הראהו קשר של תפילין", שהוא מאחורי התפילין של ראש.

ויש להוסיף בזה גם בנוגע לראיית התפילין עצמם שקשורה עם ראיית הפנים, כמובן ממ"ש[44] "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", "אלו תפילין שבראש"[45] – שנרמז בהמשך הכתוב "ופני לא יראו":

לכאורה מספיק לומר "וראית את אחורי", ולמה צריך להוסיף "ופני לא יראו"? – והביאור בזה, שאם הי' כתוב רק "וראית את אחורי", נמצא, שלא נשלם המבוקש שלו, ולכן מוסיף הכתוב "ופני לא יראו", שמשמעותו, שיש לו שייכות גם לראיית הפנים, אלא שהיא באופן ד"פני לא יראו" – כמו ידיעת השלילה, שגם היא נחשבת לידיעה (כולל גם ענין הידיעה שהוא מלשון התקשרות כו'[46]), ועד שתכלית הידיעה שלא נדעך[47] – ידיעת השלילה דוקא,

ויתירה מזה: הענין דתכלית הידיעה שלא נדעך הוא ע"פ חקירה, שלא שייך למעלה מזה, שהרי אילו ידעתיו הייתיו[48], אבל תורת החסידות מגלה שאכן ישנו הענין דידעתיו הייתיו[49], כפי שחסידים מספרים בשם כ"ק מו"ח אדמו"ר (אף שלא שמעתי ממנו בעצמו) אודות כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בנוגע ללימוד הלקו"ת כו'[50], והיינו, שגם ענין שאומרים עליו "אילו ידעתיו", שהוא למעלה מידיעה כו', הנה זה גופא נמשך באופן שנעשה המציאות שלו – "הייתיו", ועד שישראל וקוב"ה כולא חד[51].

וכיון שמבצע תפילין שייך למשה רבינו, הרי מובן הקשר גם למבצע מזוזה – כיון שבמזוזה כתובים שתי פרשיות שבתפילין: שמע והי' אם שמוע.

וכן מבצע צדקה שייך למשה רבינו – כפי שמצינו בנוגע לפלפול התורה שניתן למשה, ו"נהג בה טובת עין ונתנה לישראל, ועליו הכתוב אומר[52] טוב עין הוא יבורך וגו'"[53], והיינו, שמשה נתן לישראל ענין הכי נעלה שהי' אצלו – פלפול התורה, ועשה זאת לא מצד ציווי הקב"ה, אלא מדעת עצמו, בתורת צדקה[54].

ז. ובעמדנו ביום השבת שלאחרי חג השבועות, ובימי התשלומין – הרי זה הזמן המתאים לעורר אודות גודל וחשיבות ההתעסקות בעניני המבצעים, ולפעול בזה מתוך "שטורעם", ובאופן ד"נשא את ראש"[55].

ועד שיפעלו קיום היעוד[56] "ואולך אתכם קוממיות", "בקומה זקופה"[57] – עי"ז שעוד בימי הגלות האחרונים עומדים "בקומה זקופה" בכל הקשור להתעסקות בענינים הנ"ל בכל מקום, ועד שבאים למעמד

42) תשא לג, יח.
43) שם, כג.
44) תבוא כח, יו"ד.
45) ברכות ו, א. וש"נ.
46) ראה תניא ספ"ג.
47) ראה בחינות עולם ח"ח פ"ב. עיקרים מ"ב ספ"ל. של"ה קצא, ב.
48) עיקרים שם. מד"ש לאבות פ"ו מ"ז. וראה מו"נ ח"א פנ"ח.
49) ראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 26 ואילך.
50) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ע' רכא. וש"נ.
51) ראה זח"ג עג, א.
52) משלי כב, ט.
53) נדרים לח, א.
54) המשך הענין: בנוגע לדוד המלך – לקמן סכ"ב, ובנוגע לבעש"ט – לקמן סל"א.
55) ריש פרשתנו (ד, כב).
56) בחוקותי כו, יג.
57) תו"כ ופרש"י עה"פ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ומצב ד"קוממיות" כפי שיהי' לעתיד לבוא, "מאתיים אמה, כשתי קומות של אדה"ר", או "מאה אמה כנגד היכל וכתליו"[58], בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

* * *

ח. בהמשך להמדובר אודות ענין המבצעים, הנה נוסף על הקיום בפועל ממש, יש גם תועלת בעצם הזכרון אודות ענינים אלו, נוסף לכך שמעורר ומביא גם את הקיום בפועל ממש.

וזהו תוכן הענין של מבצע (בית מלא) ספרים, שבכל בית יהיו לכל־הפחות חומש, תהלים וסידור וכו'[59], שהכוונה בתיבת "וכו'" היא לכל לראש לספר התניא – שעצם מציאותם של ספרים אלו מזכירה אודות לימוד התורה וענין התפלה;

ועד"ז בנוגע לזכרון על ענין הצדקה[59] – עי"ז שבכל בית תהי' קופת צדקה [משא"כ בנוגע למזוזה, שאין זה ענין של זכרון בלבד, אלא זהו קיום המצוה עצמה], שנוסף על התועלת שבזה בנוגע לקיום מצות הצדקה בפועל, שגם בשעה שהעני אינו עומד לפניו יכול לקיים מצות הצדקה ע"י נתינת המעות בקופת הצדקה, ומה גם שקופת הצדקה עצמה מזכירה ומעוררת שיש לקיים מצות הצדקה – הרי זה מזכיר את ענינה של מצות הצדקה גם בזמן שאין ביכלתו לקיים מצות הצדקה בפועל ממש, אם בגלל שאין בידו מעות מן המוכן, או בגלל שזהו יום השבת ויו"ט שאי אפשר ליתן צדקה ע"י ממון.

ט. והענין בזה:

מצינו בנוגע לקרבן התמיד[60], שהיו אומרים "האיר פני כל המזרח עד שבחברון" (להזכיר זכות ישני חברון[61]), והיינו, שאפילו במעמד ומצב נעלה ביותר, בשעה שכהן עומד בביהמ"ק – "שער השמים"[62] – ומוכן להקריב קרבן התמיד, שזוהי התחלת עבודת היום שפועלת "מהפכה" ("אַ איבערקערעניש") בכל סדר ההשתלשלות כו' – הנה גם אז מחפשים להוסיף ולהזכיר זכות אבות, והיינו, שכיון שאין ביכלתו להמשיך את האבות עצמם, ה"ה עכ"פ מזכיר אותם, עי"ז שמזכיר את חברון (ולא את האבות עצמם, שהרי אינו אומר "ישני חברון"), שזהו רק כמו "קופסא" שבה נמצאים האבות, ועי"ז נפעל עילוי בכללות הענין דהקרבת התמיד!

ומזה מובן גם בנוגע לענין הזכרון שנעשה ע"י קביעת קופסא של צדקה בכותל הבית, וכן ע"י הספרים שנמצאים בבית; ומה גם שענין זה אינו רק בבחי' הזכרת "זכות אבות", אלא הזכרת זכותו של יהודי זה עצמו, שלמד והתפלל בספרים אלו, וקיים מצות צדקה ע"י קופת צדקה זו.

י. ועוד זאת, שיש בזה גם הענין של זכות אבות – הזכרון אודות האישים הנ"ל שעמהם קשורים ענינים אלו:

חומש ותהלים – שקשורים עם משה רבינו ודוד המלך,

וסידור – שקשור עם הבעש"ט, כי:

המעלה שבתפלה (סידור) לגבי לימוד התורה היא, שבה משתווים כל בנ"י מהגדול שבגדולים עד לפשוט שבפשוטים (ולא כמו בלימוד התורה שיש חילוקי דרגות – מהדרגא הכי נעלית ד"תורתו אומנתו"[63] ועד לדרגא הכי פחותה שיוצאים י"ח ע"י אמירת ק"ש[64]), הן בנוגע לנוסח התפלה, שכולם מתפללים בנוסח שתיקנו אנשי כנסת הגדולה שהוא שוה לכל נפש, והן בנוגע לכוונת התפלה, שהכוונה

58) ב"ב עה, א. וראה לקו"ש ח"ז ע' 198 ואילך. וש"נ.
59) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות תע"ו ע' 232. וש"נ.
60) יומא כח, סע"א. וראה גם תורת מנחם שם הערה 109.
61) שו"ת הרשב"א ח"א סתכ"ג. וראה פרש"י יומא שם, ריש ע"ב ד"ה ואיבעית (מירושלמי יומא פ"ג ה"א).
62) ויצא כח, יז ובפרש"י.
63) שבת יא, א.
64) ראה מנחות צט, ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הכללית ד"דע לפני מי אתה עומד"[65] [שאודותה פוסק הרמב"ם[66] "שכל תפלה שאינה בכוונה אינה תפלה", ולא כמו הכוונה הפרטית, שמעכבת רק בברכה ראשונה, שאם לא כיוון בה צריך לחזור, משא"כ בשאר הברכות[67]], היא אצל כל בנ"י בשוה, גם אצל איש פשוט, ואדרבה, כיון שאינו שייך להעמקה והתבוננות של הגדול שבגדולים בענין הוא וחכמתו אחד, שהרי אינו יודע החילוק בין הוא לחכמתו כו', או החילוק בין "מה רבו מעשיך"[68] ל"מה גדלו מעשיך"[69], ה"ה מתפלל להקב"ה בעצמו – עצמות ומהות!...

וענין זה קשור במיוחד עם הבעש"ט – שבתורתו מודגשת מעלת הרצון של כל אחד מישראל, שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא[70], שמצד אמיתית רצונו של כל אחד מישראל – גם אם הוא תינוק שנשבה לבין העכו"ם, וגם אם הוא במעמד ומצב שצריך לכפותו עד שיאמר רוצה אני, ונקרא "לרצונו" כיון שזהו רצונו האמיתי – הרי הוא מאוחד עם הקב"ה.

יא. ויש להוסיף בזה, שכללות ענין הזכרון קשור עם משה רבינו:

כתיב[38] "זכרו תורת משה עבדי", "זכרו" דייקא (אף שהי' הכתוב יכול לומר למדו תורת משה עבדי וכיו"ב) – שבזה מודגשת השייכות של ענין הזכרון למשה דוקא.

והענין בזה – שזכרון הוא בחכמה[71], שזוהי דרגתו של משה – ספירת החכמה[72].

ומודגש גם באופן לימוד התורה אצל משה רבינו – ש"בתחלה הי' משה למד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה, שנאמר[73] ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו"[53], היינו, שהחידוש בנתינת התורה למשה במתנה התבטא בענין הזכרון.

יב. המשך הביאור בענין נבואת משה ושייכותה לענין התורה – נכלל בשיחת יום ב' דחג השבועות ס"ל[74]. ובסיום הענין אמר:

וכיון שהתורה היא נצחית[12], בהכרח לומר שהמדובר אודות השייכות דתורה לנבואה נוגע גם עכשיו, אף שמשחרב ביהמ"ק ניטלה נבואה[75], ולכאורה "מאי דהוה הוה"[76].

והביאור בזה:

בתורת הבעש"ט[70] שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא, הובאה הראי' ממ"ש[77] "שרפים עומדים ממעל לו" (ממעל לשם אד'), דכיון שמחשבתם ורצונם בהשגתם כו' הוא למעלה משם אד', הרי זה כאילו עומדים שם – "עומדים ממעל לו".

ועד"ז בנדו"ד, שכאשר יהודי רוצה להתעלות ולהגיע לדרגא כזו שלימוד התורה שלו יהי' באופן של נבואה, ובפרט כאשר לבו נשבר בקרבו מזה שאינו בדרגא זו, כיון שנוגע לו בנפש כו' [כידוע הסיפור אודות החסיד ר' אייזיל מהאָמיל[78] שכתב פתקא להצ"צ שיאמר לפניו מאמר חסידות, כיון שזה נוגע לו בנפש], הנה אע"פ שמצד סדר ההשתלשלות לא שייך עתה ענין כזה, ביכלתו של יהודי – מצד רצונו כו' – להתעלות לדרגא שלמעלה מסדר השתלשלות כו', באופן שישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד[51].

65) ראה ברכות כח, ב.
66) הל' תפלה פ"ד הט"ו. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ה ע' 46. וש"נ.
67) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסק"א. וש"נ.
68) תהלים קד, כד.
69) שם צב, ו.
70) ראה כש"ט בהוספות סמ"ח. וש"נ. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 250 ואילך.
71) ראה לקו"ת ס"פ קדושים. ובכ"מ.
72) ראה אוה"ת וארא ע' קלג. ועוד.
73) תשא לא יח.
74) תורת מנחם שם ע' 270. וש"נ.
75) ב"ב יב, א־ב.
76) לשון חז"ל – יומא ה, ב. ועוד.
77) ישעי' ו, ב.
78) ראה מכתבו בליקוטים שבסוף חלק המאמרות בספרו חנה אריאל (קה"ת, תשע"ט) ח"ג (אגרות) ע' א'קצז ואילך, וע' א'ר ואילך. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ו ע' 209. וש"נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ועוד זאת, שכבר בהתחלת עבודתו יודע שיש ביכלתו – ולכן חפץ בכך – להגיע לדרגא נעלית זו, ומצד זה עוסק ומתייגע בלימוד התורה כו'.

ועד שבאים לשלימות ענין הראי' (שזוהי מעלת הנבואה[79]) כפי שתהי' לעתיד לבוא – "וכבר הי' לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה"[80] – כמ"ש[81] "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר (בראי' חושיית ממש) .. כי פי ה' דיבר".

* * *

יג. האמור לעיל אודות ההתעסקות בעניני המבצעים הו"ע שצריך להיות בכל הזמנים, אלא שניתוסף בזה הדגשה יתירה בזמנים אלו מצד המאורעות שאירעו לאחרונה,

ועד למאורע שאירע בימים האחרונים עם הילדים כו'[82] – מאורע בלתי רצוי שהוא היפך הטבע והיפך האנושיות כו', כך, שאפילו גוים היו צריכים לצעוק שזהו היפך האנושיות כו', ואעפ"כ, הנה לא זו בלבד שעומדים מסביב ושותקים, אלא יש כאלו ששמחים מזה, כמו שהי' בזמן הנאַצים ימח שמם וזכרם!

וכמדובר לעיל[83] שהתחלת הדיבור אודות עניני המבצעים הי' מבלי לדעת טעם הדבר, ואח"כ נתברר שהי' זה בבחי' הקדמת רפואה למכה[84].

יד. ויש להוסיף ולהבהיר:

כשקורה דבר בלתי רצוי, צריך יהודי לפשפש במעשיו וכו'[85]. אבל, ישנם ענינים שככל שמחפשים כו' לא יכולים למצוא ולא יכולים להבין למה אירעו דברים כאלה[86]. וכפי שמצינו בפ' תבוא[87], שלאחרי שנימנו ריבוי ענינים בלתי־רצויים, מוסיף הכתוב ענין חדש, גרוע יותר – "והפלא ה' את מכותך"... דבר פלא שאינו מובן בשכל כלל...

– כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם[88] לא' שרצה להסביר את המאורעות של ה"שואה": "מ'דאַרף דעם אויבערשטן ניט פאַרענטפערן". צריכים לידע שזהו ענין שאינו מובן ע"פ שכל, והוא בבחינת "והפלא ה'"... ובמילא אין להצדיק את הקב"ה.

ופשוט, שאין זה בסתירה ח"ו לענין האמונה, ואין זה גורם שום חלישות ח"ו בענין האמונה, ואדרבה: מצד תוקף האמונה בה', והידיעה הוודאית שרק מה' יצא הדבר – יש לו אל מי לפנות ולבוא בטענות...

ולאלה התמהים איך אפשר להתבטא כן (שאין להצדיק את הקב"ה כו') – הרי מקור הדברים הוא בדברי הגמרא[89]: "אתא משה אמר הא־ל הגדול הגבור והנורא, אתא ירמי' ואמר, נכרים מקרקרין בהיכלו אי' נוראותיו, לא אמר נורא. דניאל אמר, נכרים משתעבדים בבניו אי' גבורותיו, לא אמר גבור .. היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה .. מתוך שיודעין בהקב"ה שאמתי הוא (מסכים על האמת ושונא את השקר[90]) לפיכך לא כיזבו בו", כלומר, אף שמשה רבינו אמר "הגבור והנורא", ואנשי כנסת הגדולה (ש"החזירו עטרה ליושנה") "אתו ואמרו אדרבה זו היא גבורת גבורותיו .. ואלו הן נוראותיו כו'"[89], מ"מ, כאשר רואים בעיני בשר מאורע שהוא ההיפך ד"הגבור והנורא", לא היו יכולים לומר "הגבור

79) ראה תניא אגה"ק סי"ט. ובכ"מ.
80) תניא פל"ו (מו, א).
81) ישעי' מ, ה.
82) ראה שיחת יום ב' דחה"ש סכ"ז (תורת מנחם – התוועדויות חע"ו ע' 267). וש"נ.
83) ראה שיחת ש"פ בהו"ב, מבה"ח סיון ס"ו (תורת מנחם שם ע' 178).
84) ראה מגילה יג, ב.
85) ראה רמב"ם ריש הל' תעניות.
86) הדברים דלקמן נאמרו בבכיות כו'. ובכמה "יומנים" – שכ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר, כנראה (גם) בנוגע לתאונה שאירעה בליל ח' סיון שבה ניספו רבה של כפר חב"ד, הרה"ח ר' שניאור זלמן גרליק ז"ל; הרה"ח ר' יחיאל מאיר יהודה גולדברג ז"ל; הרה"ח ר' ישעי' וייס; ומרת נחמה רוזנברג ז"ל (המו"ל).
87) כח, נט.
88) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ג ס"ע 165. וש"נ.
89) יומא סט, ב.
90) פרש"י שם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

והנורא", כיון שזהו היפך ממה שרואים הם, ואינם יכולים לומר דבר שהוא היפך האמת – "מתוך .. שאמתי הוא לפיכך לא כיזבו בו"!...

ועד"ז בנדו"ד – שכאשר רואים מאורע שאינו מובן בשכל כלל (גם לאחרי שמפשפשים בהמעשים כו'), צריכים לומר את האמת (ולא לחפש להצדיק את הקב"ה), שאין הדבר מובן בשכל כלל, אלא זהו באופן ד"והפלא ה'", ובמילא, "שרייט ער"...

ובודאי שהקב"ה בעצמו מצטער על זה,

– ומ"ש בהמשך הכתובים (לאחרי "והפלא ה' גו'") "והי' כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם גו' כן ישיש ה' עליכם וגו'"[91], הרי הפירוש בזה הוא ש"ישיש את אויביכם עליכם"[92], כי, שמחתו של הקב"ה אינה אלא "להיטיב אתכם" –

שכן, אף שיודע שכתוצאה מזה נעשה אצל בנ"י מעמד ומצב ש"לבי ער... להקב"ה לתורה ומצוותי'" [תמורת המעמד ומצב ד"אני ישנה, בגלותא"][93], מ"מ, מצטער על כך שהתעוררות זו באה ע"י ענינים כאלה...

אלא מאי, אם מצטער מזה, למה עשה ה' ככה, ומי מעכב בעדו?! – הרי ענין זה גופא הוא באופן ד"והפלא ה'"...

טו. אמנם, מצינו בגמרא[94] שרבה בר בר חנה שמע "בת קול שאומרת אוי לי שנשבעתי ("מן הגלות, כדכתיב קראי טובא בנביאים", ועל זה אומר "אוי לי", "משום דבכל[95] צרתם לו צר"), ועכשיו שנשבעתי מי מיפר לי", ועל זה אמרו לו חכמים "הי' לך לומר לו מופר לך", היינו, שבכחו של יהודי להפר שבועתו של הקב"ה.

ועד"ז בנדו"ד: אף שנאמר בפסוק "והפלא ה' וגו'" בנוגע לענינים דהיפך הטוב, יש בכחם של בנ"י להפר ולבטל את ה"והפלא" דהיפך הטוב, באופן שמכאן ולהבא יהיו רק ענינים טובים, "להיטיב אתכם", בטוב הנראה והנגלה, ובאופן ש"מרובה מדה טובה כו'"[96].

וענין זה נעשה עי"ז שעבודת בנ"י בעניני קדושה היא באופן ד"והפלא", למעלה מטעם ודעת כו'.

ובנדו"ד, שההתעסקות בענין המבצעים צריכה להיות באופן ד"והפלא", למעלה מטבעו ורגילותו, והיינו, שמצד טבעו ורגילותו רצונו ללמוד תורה ולהאריך בתפלה כו', ואעפ"כ עוזב את כל הענינים למשך זמן, ויוצא לרחוב לחפש יהודי שיניח תפילין, יקבע מזוזה, וישים קופת צדקה בביתו וכו'.

יש לו אמנם ראיות שלא זו היא עבודתו ותפקידו, כי אם הענין שאוחז באמצע ההתעסקות בו במשך זמן, והצליח בזה וכו', ואעפ"כ, מתנהג באופן ד"והפלא", לצאת מד' אמותיו ולחפש יהודי לפעול עליו בעניני המבצעים, והיינו, לא רק לפעול על יהודי שפוגש בשכונתו – שאין זה ענין של "והפלא", כי אם סדר הרגיל בעבודה, דכיון שפוגש אותו ומדבר עמו בעניני הרשות, הרי בודאי שצריך לנצל זאת כדי לפעול עליו בעניני תומ"צ כו', אלא עליו לצאת לרחוב, ועד למקום רחוק, מתוך כוונה ורצון (באופן שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא, היינו, שמונח בזה כו') למצוא יהודי שיוכל לפעול עליו בעניני המבצעים.

טז. וכאמור, שכאשר הנהגתו בזה היא באופן ד"והפלא", הרי זה מבטל את ה"והפלא" בצד ההפכי כו', באופן שמכאן ולהבא יהי' רק הענין ד"שש ה' עליכם להיטיב אתכם", היינו שהשמחה היא לא רק מצד התכלית והתוצאה כו' (כנ"ל סי"ד), אלא גם מצד הפעולה עצמה, להיותה טוב הנראה והנגלה.

---

91) שם, סג.
92) פרש"י עה"פ.
93) שה"ש ה, ב. וראה זח"ג צה, א. שהש"ר עה"פ (פ"ה, ב (א)).
94) ב"ב עד, א (ובפרש"י).
95) ישעי' סג, ט.
96) יומא עו, א. וש"נ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ועד שפועלים אצל הקב"ה להביא את הגאולה – שהרי מבואר בשערי אורה[97] שבכחם של בנ"י לפעול ביאת משיח עוד לפני שהגיע הקץ, ועאכו"כ לאחרי ש"כלו כל הקיצין", "ואין הדבר תלוי אלא בתשובה"[98],

– ואף שיש בתשובה כמה דרגות, הרי בכחם של בנ"י לשנות את ההגבלות והגדרים כו', ולפעול שגם ע"י הדרגא הכי תחתונה תהי' התשובה בשלימותה –

וכאשר ישראל עושין תשובה, אזי "מיד הן נגאלין"[99], באופן שבאים מתוך דילוג וריקוד ("מ'טאַנצט אַריין") אל הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

יז. מאמר (כעין שיחה) ד"ה נשא את ראש וגו'.

* * *

המשך השיחה מודפסת בדבר מלכות לפרשת בהעלותך

97) שער הפורים ד"ה יביאו לבוש מלכות פצ"ד ואילך.
98) סנהדרין צז, ב.
99) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אייר, תשי"ח
ברוקלין

שלום וברכה!

מאשרים בזה קבלת מכתביו מימי כח ניסן (ב' מכ') א, ח, יא, יב אייר.

במ"ש אודות הנהגתו עם פלונית תי' וכו' וכיו"ב - כבר ידועה הוראת רבותינו נשיאינו שהעיקר בכגון דא הוא הבאתם הענינים לידי פועל בדרכי נועם. אבל אין זה אומר כלל, שיש לוותר על הדברים הנוגעים ביר"ש וכיו"ב, וביחוד בשטח החינוך, שכל תנועה ושינוי נוגע לעשיריות תלמידים ותלמידות - העומדים לבנות בתים בישראל ולהעמיד הבתים באופן מתאים לחינוכם. וד"ל.

ובנוגע אליו לעצמו, כבר כתבתי מקודם, שאשרי חלקו שהשגחה עליונה העמידתו על חלק היפה, ביסוס והתפתחות מוסדות רבותינו נשיאינו במדינה... והרי הנשיא - וצדיקים בכלל - דומים לבוראם שאין באים בטרוניא עם השלוחים שלהם, ומעוררים ר"ר וממשיכים הכחות בכדי שהשלוחים יוכלו למלאות שליחותם בכי טוב, וק"ל.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ולבשו"ט בכל האמור.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לקוטי שיחות

פרשת נשא

כרך כח, א

מתורגם ללשון הקודש

א.
"ונזרעה זרע"

בסוף פרשת סוטה נאמר[1] "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונזרעה זרע". לאחר שמפרש רש"י את "ונקתה – ממים המאררים...", כדלהלן בסעיף ג', הוא מבאר את המלים "ונזרעה זרע" – "אם היתה יולדת בצער תלד בריוח, אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים".

לכאורה, תמוה: מקורו של פירוש זה הוא בספרי[2], בגמרא במסכת סוטה[3], ובתוספתא[4] (וכן[5] בתלמוד הירושלמי[6] ובמדרש תנחומא[7]), ובכל המקומות הללו מובאים פרטים נוספים בברכה זו – "נקבות יולדת זכרים, קצרים יולדת ארוכים", ובחלק מהמקורות אף נאמר[8] – "אחד יולדת שנים"[9], "יולדת לשתי שנים, יולדת בכל שנה"[10].

מדוע משנה רש"י[11] מכל המקורות הללו ובוחר רק שני פרטים[12] – "אם היתה יולדת בצער תלד בריוח .. שחורים יולדת לבנים"[13]?!

[ויש להעיר, שגם הרמב"ם[14] מציין רק שנים מן הפרטים, אך לא את אלו שמביא רש"י, אלא "שאם היתה יולדת בצער תלד בריוח, היה דרכה לילד נקבות תלד זכרים"[15]].

ויש לומר, שלפי הפשט, שהיא דרכו של רש"י בפירושו על התורה (אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא[16]), ניתן להבין מן הפסוק רק שתי ברכות אלו, שמציין רש"י.

ב.
רש"י – אינו מבאר לפי הפשט?

כדי להבין זאת יש להקדים את התמיהה:

המשמעות הפשוטה של "ונזרעה זרע" היא, שאם

---

1) פרשתנו ה, כח.

2) על אתר. וראה גם במדב"ר פרשתנו פ"ט, כה [אבל ידועה השקו"ט האם ראה רש"י הבמדב"ר כמו שהוא סדור לפנינו].

3) כו, א. וכן בברכות לא, ב (וראה לקמן שוה"ג להערה 9).

4) סוטה פ"ב, ד.

5) אלא שבירושלמי ותנחומא (וכן בבמדב"ר שם, מא) מצרף שתי הדיעות (דרע"ק ור"י בסוטה (ברכות) וספרי שם) יחד: אם היתה עקרת נפקדת יולדת בצער כו'.

כן להעיר, שבירושלמי (וכן בבמדב"ר) שם נלמד מהיתור "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא" (אבל בירוש' שם ממשיך: ולית לי' לר"ש ונקתה ונזרעה זרע). ובתוספתא שם: מה ת"ל ואם לא נטמאה האשה. ובתנחומא שם: שנאמר ואם לא נטמאה האשה וגו' (ובתנחומא באבער (שם א) הועתק כל הכתוב). ואכ"מ.

6) סוטה פ"ג ה"ד.

7) פרשתנו א.

8) אבל זה שבירושלמי, תוספתא ותנחומא שם מפרט "כאורים (כעורים) יולדת נאים שחורים יולדת לבנים" – י"ל דרש"י לא הוצרך לפרט שניהם מאחר שתוכנם חד הוא (ובפשטות זהו הטעם שלא נפרטו בשאר המקומות). אלא שצע"ק, דהו"ל לרש"י לכתוב הכלל (כעורים .. נאים) ולא הפרט (שחורים .. לבנים). וראה לקמן הערה 41.

9) ספרי, ברכות*, ירושלמי, תוספתא ובמדב"ר (שם, כה).

10) במדב"ר שם.

11) להעיר ג"כ משינוי לשון רש"י "תלד בריוח" – דלא כבכל מקומות הנ"ל "יולדת", וכל' רש"ר עצמו "שחורים יולדת לבנים"**. וראה לקמן הערה 39.

12) בדפוס שני דרש"י מביא גם "קצרים יולדת ארוכים". ובשני כת"י רש"י (שתח"י) מביא "נקבות תלד (יולדת) זכרים".

13) ולהעיר, שגם בבמדב"ר (שם, מא) מביא רק "יולדת בצער יולדת בריוח יולדת כעורים יולדת לבנים" (אלא שמקדים "שאם היתה עקרה שהיא נפקדת").

14) הל' סוטה פ"ב ה"י. ולהעיר, שלהלן (פ"ג הכ"ב) כתב: ה"ז מתחזקת ופני' מזהירות ואם הי' בה חולי יסור ותתעבר ותלד זכר (ורק אח"כ מביא דרשת חז"ל שהביא בפ"ב שם – ובשינוי לשון) ואם הי' דרכה לילד בקושי תלד במהרה הי' דרכה לילד נקבות תלד זכרים. ואכ"מ.

ובתיב"ע פרשתנו עה"פ "(ותיפוק זכיא נזיוה מנהר – ראה פי' יונתן) .. ותתעבר בבר דכר". וראה זהר פרשתנו קכד, א: דמתעברא בברא דכר (וראה רע"מ שם, ב. זהר שם קכה, ריש ע"ב).

15) אלא שי"ל שכן היתה גירסת הרמב"ם בש"ס סוטה שם (ראה מס' סוטה עם שינויי נוסחאות כו' (ירושלים תשל"ט) שכ"ה בכמה כת"י ועוד).

16) פרש"י בראשית ג, ח. שם, כד. ועוד.

---

*) בהעתקת הברייתא. ונשמט שם "נקבות יולדת זכרים" – משא"כ בגמ' שם לפנ"ז הועתקו ד' הדברים שבסוטה שם. וראה דק"ס שם. ועוד. ואכ"מ.

**) בכת"י רש"י אחדים שתח"י – "תלד .. תלד" (וכ"ה ברמב"ם שבהערה 14), ובכת"י אחדים – "יולדת .. יולדת". אבל בדפוס ראשון, שני ודפוסים הנפוצים הוא כבפנים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

"טהורה היא" הרי לא זו בלבד שלא תיענש ב"צבתה בטנה ונפלה ירכה"[17], אלא שגם תזכה לילדים. ואכן, כך מבארים מספר פשטנים[18], ש"יתן[19] לה ה' זרע בשכר הקלון שאירע לה".

וכיצד ייתכן, שרש"י, אשר מטרתו לפרש פשוטו של מקרא, כדלעיל, אינו מבאר את המלים "ונזרעה זרע" כפשוטן, שתזכה לילדים[20], אלא "תלד בריוח .. יולדת לבנים"?

בגמרא[21] ובספרי[22] מובאת מחלוקת בין רבי עקיבא לבין רבי ישמעאל: רבי עקיבא אומר "ונקתה ונזרעה זרע, שאם היתה עקרה נפקדת". ועל כך אומר רבי ישמעאל "אם כן יסתרו כל העקרות ויפקדו... אם כן מה תלמוד לומר ונקתה ונזרעה זרע, שאם היתה יולדת בצער...". אומרים המפרשים[23], שרש"י אינו מבאר כדברי רבי עקיבא "שאם היתה עקרה נפקדת" מפני שאלתו של רבי ישמעאל "אם כן יסתרו כל העקרות ויפקדו", ומשום כך הוא בוחר בפירושו של רבי ישמעאל.

אך לכאורה דחוק ביותר לומר שזהו נימוקו של רש"י בבחירת פירושו של רבי ישמעאל, כי:

א) השאלה "אם כן יסתרו כל העקרות ויפקדו" אינה קשה כל כך, ולפחות – בדרך הפשט, שהרי: (א) אין די בסתירה בלבד כדי שתיפקד, אלא הכרחי שהדבר יהיה דוקא לאחר קינוי הבעל[24]. (ב) לגבי עצם הענין – מה "נורא" כל כך בכך שאשה כשרה, שהיא עקרה, ואפילו יותר מעקרה אחת, תעשה זאת[25] כדי להיפקד בזרעא חייא וקיימא?

ב) מצד שני: אותה שאלה יכולה להישאל על דברי רבי ישמעאל, כפי ששואלים בעלי התוספות[26] ושאלתם נשארת בעינה – "יסתרו כל יולדות בצער וילדו בריוח", וכפי שדנים בכך המפרשים.

ג) שאלתו של רבי ישמעאל היא "אם כן" – דוקא לפי פירושו של רבי עקיבא "שאם היתה עקרה נפקדת". כלומר, הברכה "ונזרעה זרע" נאמרה לפי רבי עקיבא דוקא לגבי עקרה, והתמיהה על פירוש רש"י היא, לפי הכלל שהתורה על הרוב תדבר, מדוע אין הוא מפרש שהברכה "ונזרעה זרע" אמורה לגבי רוב הנשים, המסוגלות ללדת[27], שבשכר קלונה של אשה זו "יתן לה ה' זרע", כפי שמובן בפשטות, שגם עבור אשה שכבר יש לה ילדים, הרי ילד נוסף הוא ברכה גדולה ביותר[28].

ג.

"ונקתה, ממים המאררים..." – מהו החידוש?

כן יש להבין את תחילת דברי רש"י על המלה "ונקתה", ואלה דבריו: "ונקתה, ממים המאררים, ולא עוד אלא ונזרעה זרע, אם היתה...". שהרי, לכאורה, מהו החידוש בכך שבמלה "ונקתה" הכוונה היא "ממים המאררים"? הרי מובן מאליו, שזוהי המשמעות הפשוטה של "ונקתה", כפי שנאמר לפני כן במפורש בשבועה שמשביע אותה הכהן "ואם[29] לא שטית... הנקי ממי המרים המאררים האלה"!

רא"ם מסביר, שכוונת רש"י היא להבהיר בדבריו, שלא יחשבו ש"ונקתה" היא הכנה ל"ונזרעה זרע", כפי שמשתמע בפשטות מלשון הפסוק, ש"ונזרעה זרע" היא תוצאה של "ונקתה", ושהמשמעות של הפסוק היא "ונקתה מדברים המונעים הלידה ובזה ונזרעה זרע"[30]. את זאת שולל רש"י, ומבאר, שהמשמעות של "ונקתה" היא "מהמים המאררים, שהוא ענין הצלתה מצביית הבטן ומנפילת הירך", והמלים "ונזרעה זרע, ענין לעצמו".

---

17) פרשתנו שם, כז (ועד"ז שם, כא־כב). וראה הערה 20.

18) רשב"ם, ראב"ע ועוד. וראה במדב"ר (שם, כה) "כדי הוא הצער שינתן לה בנים כו'" (אלא שממשיך "שאם היתה עקרה כו'" – ראה לקמן בפנים בסוף הסעיף). זהר שבסוף הערה 14. מדרש הגדול פרשתנו עה"פ. ועוד.

19) ל' הראב"ע.

20) ולהעיר, שלפי פירוש זה מובן בפשטות ההמשך ד"ונקתה (ממים המאררים) ונזרעה זרע" – ראה רא"ם שהובא לקמן ס"ג – דלא זו בלבד ש"ונקתה", שלא תענש ב"צבתה בטנה ונפלה ירכה" (שבית הרחם מתקלקל. חזקוני) – אלא "ונזרעה זרע".

21) סוטה שם (ובברכות שם – מוחלפת השיטה).

22) שם. – ובבמדב"ר שם בשם ר"א ור' יהושע.

23) ס' זכרון. ועוד.

24) פרשתנו שם, יד ובפרש"י – וזה אינו תלוי בהאשה (ובמשנה ריש סוטה שקינוי צ"ל בפני שני עדים. אלא שבפרש"י עה"ת לא הובא זה רק לענין סתירה – שם, יג).

25) וראה ברכות שם גבי חנה שאמרה "אלך ואסתתר כו'" (וכבר שקו"ט במפרשים בארוכה האיך היתה מותרת לעבור על איסור יחוד כו'. ואכ"מ).

26) סוטה שם. – וביפה מראה לירושלמי סוטה שם, דזוהי שיטת ר"ש בן לקיש (בירושלמי שם). ע"ש.

27) ראה גם מדרש הגדול פרשתנו עה"פ. וכן מוכרח ברמב"ם פ"ג שם שכתב "ותתעבר ותלד זכר" אף שבפ"ב שם מפורש (ע"פ סוטה שם) "שלא נאמר בתורה ונזרעה זרע אלא בראו' לילד".

28) וצ"ע לכאורה בדבק טוב על פרש"י כאן: אם יש לה בנים מה קורת רוח יש לה לכן פירש (רש"י) אם היתה כו'.

29) ה, יט.

30) ראה זהר שהובא לקמן הערה 34.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אך, לכאורה, יש להבין בכך:

א) כיצד מתאים הביטוי "ונקתה" לגבי "דברים המונעים הלידה", אשר היו לה לפני כן? לפי הסבר זה צריכה היתה התורה לומר "ונרפאה" וכדומה.

ב) ועוד ועיקר: כיצד ייתכן לחשוב שההסבר הוא "ונקתה מדברים המונעים הלידה", והרי לפי זה יוצא, שדבריו המפורשים של הכהן – "הנקי ממי המרים המאררים האלה" – אינם מוזכרים כלל בפסוק המדבר על ביצוע הענין למעשה!

כן קשה לקבל את תירוצו של בעל גור אריה, שרש"י מתכוון להדגיש שלא יבארו "ונקתה" – "מן העונש[31] כמו ונקה[32] האיש מעוון" –

שהרי, כיון שנאמר בפסוק לפני כן במפורש "הנקי ממי המרים המאררים האלה", הרי כיצד אפשר לומר שאותו ביטוי "ונקתה" בסוף הענין, משמעותו שונה – "מן העונש"?

ד.

"ונזרעה זרע" – תוצאה ופרט של "ונקתה..."

ויש לומר, שההסבר לכל הענין הוא:

רש"י מתרץ בפירושו שאלה פשוטה המתעוררת על הפסוק: כיון שבהשבעת האשה מנויים כל הפרטים שיתרחשו כתוצאה משתיית "מים המאררים" – הן "אם לא שכב..." והן אם "שטית תחת אישך"[33] – כיצד ייתכן, שלאחר מכן, כאשר מספרת התורה על התוצאות בפועל, נוסף ענין חדש, "ונזרעה זרע", אשר איננו מופיע לפני כן בשבועה?

כדי להשיב לשאלה זו מצטט רש"י את "ונקתה" ואומר "ממים המאררים ולא עוד אלא ונזרעה זרע אם היתה יולדת...". בכך מדגיש רש"י, שבמלים "ונזרעה זרע" אין התורה מתכוונת להוסיף ולציין שכר רגיל שמקבלת אשה זו מפני קלונה, אלא שזוהי תוצאה והשפעה של ה"מים המאררים" עצמם[34]. כלומר, לא זו בלבד שהמים לא יגרמו לפורענות, ותתבטל תכונתם כ"מאררים", אלא להיפך – "ולא עוד אלא" – מים אלו אף יגרמו לברכה, להיפך מ"מאררים"[35] – "ונזרעה זרע"[36].

ולכן מוסיף רש"י "ונקתה, ממים המאררים": הסברו זה אינו בא כל כך כדי לשלול הסבר אחר למלה "ונקתה", אלא כדי להדגיש שהמלים "ונזרעה זרע" המופיעות לאחר מכן מספרות על התוצאה של ה"מים המאררים".

לפי זה יוצא, שהמלים "ונזרעה זרע" מהוות חלק והמשך ל"ונקתה ממים המאררים". ולכן אין מתעורר הקושי מדוע אין פרט זה מוזכר לפני כן בהשבעת האשה – כי הכהן אומר את הענין רק באופן כללי "הנקי ממי המרים...", ולאחר מכן מפרטת התורה שהבטחתו "הנקי ממי המרים" כוללת גם את הפרט[37] של "ונזרעה זרע".

ה.

ההשפעה הברוכה של המים המאררים – הפכית לעונש

לפי כל זה יובן גם מדוע מפרש רש"י "ונזרעה זרע" – "אם היתה יולדת בצער תלד בריוח, אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים":

כיון שלפי רש"י "ונזרעה זרע" היא תוצאה והשפעה של ה"מים המאררים", במקום השפעתם ההפוכה במקרה של "אם שטית", הרי סביר, שהאופן של ההשפעה הטובה דומה לאופן ההשפעה ההפוכה:

כשם שבהשפעה ההפכית, הרי לא זו בלבד שה"מים המאררים" יגרמו להסתלקותה מן העולם, כפירוש רש"י[38] "המאררים, המחסרים אותה מן העולם" – אלא הם גורמים לכך דוקא באופן של צער ויסורים (וצבתה בטנה ונפלה ירכה),

כך גם השפעתם הברוכה של ה"מים", במקרה של "לא שטית", אינה רק בכך שיהיו לה ילדים – "ונזרעה זרע", אלא האופן של "ונזרעה זרע" יהיה בניגוד לצער: "אם היתה יולדת בצער תלד בריוח"[39]. ובדומה לכך – "אם היתה יולדת שחורים יולדת לבנים" – בניגוד

---

31) ראה ספורנו כאן. מלבי"ם. ועוד.

32) לקמן פסוק לא.

33) שם, יט־כ.

34) וראה זהר פרשתנו (קכה, סע"א ואילך): אלין מיין עאלין בגווה ואתהפכן מתיקן ונקאן גרמה וקיימין בגווה עד דמתעברא .. הוו משפרי .. ברא שפירא נקי כו' (והיינו שגם ה"ונקתה" הוא פעולת המים). וראה הערה הבאה.

35) ובפרט שהמים עצמם "קדושים הן" (רש"י פרשתנו ה, יח), ונקראים "מרים" רק "על שם סופן שהם מרים לה" (רש"י שם. וראה רש"י שם, כד). ולהעיר מזהר ורע"מ פרשתנו (קכד, ב) ד"ונקתה ונזרעה זרע" הוא דוגמת "וימתקו המים (המרים)" דמרה (בשלח טו, כג).

36) להעיר מפרש"י ויצא (ל, לט): המים נעשין כו'.

37) ובפרט שהפרט ד"ונזרעה זרע" אינו ענין בשעת מעשה [אלא שאם הי' ענין בפ"ע לגמרי (ולא שייך ל"ונקתה ממים המאררים") הו"ל להכהן לפרטו בהשבועה].

38) שם, יח.

39) ועפ"ז יומתק הטעם שרש"י מדייק "תלד בריוח" (ולא "יולדת") – ראה הערה 11 – להדגיש שזהו ענין בהאשה גופא (היפך הצער שהיו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ל"שחרות" הפנים[40] אשר נגרמת עקב היסורים של "צבתה בטנה ונפלה ירכה"[41].

לעומת זאת, הפרטים האחרים שמציינים חז"ל – "נקבות יולדת זכרים, קצרים יולדת ארוכים" (וכן "אחד יולדת שנים", "יולדת לשתי שנים יולדת בכל שנה") – אינם קשורים ואינם דומים להשפעת המים המאררים במקרה של "שטית".

ו.
בפנימיות: על ידי התשובה מגיעים לגאולה

ענין זה, שההבטחה "ונזרעה זרע" אינה מתארת שכר רגיל, אלא תוצאה של ה"מים המאררים" עצמם – מתאים גם למשמעות הפנימית של הסוטה:

בתחילת הענין, על הפסוק[42] "איש .. כי תשטה אשתו" אומרים חז"ל[43] "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות". כלומר[44], ענין הסוטה רומז ל"רוח שטות" הגורמת לאפשרות שהאדם יהיה "עובר עבירה". זוהי המשמעות של קינוי וסתירה בעבודה הרוחנית, שהיהודי מסתתר מפני הקדוש־ברוך־הוא[45], שהוא ה"איש" של כנסת ישראל, למרות שה"איש" קינא והזהיר "אל תסתרי", "לא יהיה לך... על פני"[46], והוא מסתתר[47] עם "איש אחר" – היצר הרע.

והמלים "ונקתה ונזרעה זרע" רומזות לענין התשובה. על ידי התשובה, הרי לא זו בלבד שהיהודי מזדכך מטומאת החטא – "ונקתה", אלא יותר מכך – הוא מתעלה לעומת מצבו הקודם, כנאמר[48]: מקום שבעלי תשובה עומדין, צדיקים גמורים אינם עומדין.

ואת זאת מבהיר רש"י, גם לפי המשמעות הפנימית, ש"ונזרעה זרע" – ההתעלות שעל ידי התשובה – אינה סתם ענין שולי, אלא היא נובעת מה"מים המאררים" עצמם. ההתעלות כרוכה בהפיכת ה"מים המאררים" עצמם לטוב, "אתהפכא"[49]... "וטעמין מרירו" למיתקא[50], זדונות נעשות לו כזכיות[51].

זהו ההסבר בפנימיות לכך שהענין של "ונזרעה זרע" מופיע רק בסוף הפרשה, בביצוע למעשה, ולא לפני כן בשבועה, כי ענין זה, שעל ידי הירידה עקב החטא ("סוטה") נגרמת לאחר מכן עליה לעומת המצב שלפני החטא – אינו יכול להופיע בגלוי לפני עשיית התשובה.

לפני שיהודי חוזר בתשובה, הרי האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה[52], אסור לחטוא מתוך חישוב שעל ידי כך יגיעו למעלת התשובה[53].

רק לאחר עשיית תשובה בפועל, אז מתגלית הכוונה בכך[54], שלא זו בלבד שיגיעו לידי "ונקתה", כמצב שלפני החטא, אלא "ונזרעה זרע" – נגרמת התרוממות נעלית יותר, ובריוח[55], ולבנים[56].

המים גורמים בהאשה)*; משא"כ "יולדת לבנים" הו"ע בהולד.

40) ולהעיר שבפשטות מראה המים הי' שחור מצד העפר המעורב בהם (וראה ירושלמי סוטה פ"ב ה"ב).

41) כמובן בפשטות (וראה משנה סוטה (כ, א. רמב"ם הל' סוטה פ"ג הט"ד) "פני' מוריקות"). – ועפ"ז יומתק הא דרש"י מביא ענין זה, ולא "כעורים יולדת נאים" (ראה לעיל הערה 8). וראה לקמן הערה 56.

42) ה, יב.

43) סוטה ג, א. – ובתנחומא פרשתנו (ה) "אין המנאפין כו'", הובא בפרש"י עה"ת עה"פ. – ולהעיר שבתנחומא ופרש"י "שתכנס"**. וראה פרש"י עה"ת וישלח לב, ט.

44) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 19 ואילך.

45) ראה רש"י תשא (לב, כ) "נתכוין לבדקם כסוטות". ובבמדב"ר פרשתנו (פ"ט, מד ואילך) דרש כל הפרשה על חטא העגל. ע"ש.

46) יתרו כ, ג.

47) עדמש"נ אם יסתר איש במסתרים (ירמי' כג, כד).

48) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד (בשינוי לשון).

49) זח"א ד, א. תניא ספ"י.

50) ע"ד לשון חז"ל (מנחות מד, א): מצעות שהציעה לו באיסור הציעה לו בהיתר.

51) יומא פו, ב.

52) משנה יומא פה, ב.

53) וכן מצד הזדונות – שלפני עשיית התשובה ה"ה גקה"ט לגמרי והיפך רצונו ית', והפיכתם לזכיות הוא חידוש גמור. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] חכ"ד (ע' 130 ואילך) שלכן לא שייך לומר עליהם שהם בגדר "דבר שיש לו מתירין" (ע"י התשובה). ע"ש.

54) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 66 ואילך ובהערות שם. לקו"ש [המתורגם] חי"ח (ע' 425; 429). לקו"ש חכ"ז שם (ע' 128. 133).

55) פעולת התשובה (מן המיצר קראתי) – עניני במרחב (תהלים קיח, ה).

56) אם יהיו חטאיכם כשנים (ואדום שהוסיף וגם לקה – שחור הוא (נדה יט, א. וש"נ)) כשלג ילבינו (ישעי' א, יח).

– ומתאים להמבואר לעיל (הערה 39) ש"תלד בריוח" הו"ע בהאשה (כי זהו העילוי שבהבע"ת עצמו, שעבודתו היא ב"ריוח", מרחב), ו"יולדת לבנים" הו"ע בהולד (וברוחניות – מה שהחטאים מתלבנים ונהפכים לזכיות).

---

*) אבל אא"פ לרש"י לפרש (ע"ד מ"ש הרמב"ם הל' סוטה פ"ג הכ"ב) "מתחזקת .. ואם הי' בה חולי יסור" – כי בפסוק מפורש "ונזרעה זרע", היינו שהמדובר בענין השייך לזרע, הולדת בנים. – ולכן הוזקק רש"י לפרש "יולדת לבנים", ולא פי' (כבתיב"ע ורמב"ם) "פני' מזהירות" (היפך "פני' מוריקות" – ראה הערה 41) – כי מהפסוק מוכרח שהו"ע בשייכות ללידה.

**) ועד"ז הגירסא בסוטה שם ("נכנסה") – בע"י, כמה כת"י ועוד (ראה מס' סוטה עם שינויי נוסחאות הנ"ל). וכ"ה בהמשך הגמ' שם (גם לפנינו) "אין אדם מקנא כו' אא"כ נכנסה כו'".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ו"ישראל עושין תשובה ומיד הן נגאלין"[57] — שבמקום הצער והיסורים של חבלי משיח נגרם ריוח, ובמקום ה"שחרות" של הגלות — "הושחרו פניהם של ישראל .. כשולי קדירה"[58] — יהיה "לבנים", אור הגאולה.

וה"ריוח" ו"לבנים" מתחיל כבר לפני הגאולה, ברגעים האחרונים של הגלות[59]

— כימי צאתך מארץ מצרים[60], שכבר בהיותם במצרים לפני הגאולה התבטל השעבוד[61], הצער, ויותר מכך "ולכל בני ישראל היה אור במושבותם"[62] —

והולכים לגאולה האמיתית והשלימה, ובאופן של "בשובה ונחת תושעון"[63], ובמהרה בימינו ממש.

(משיחת ש"פ נשא תש"מ)

57) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

58) מגילה יא, א. וראה שהש"ר עה"פ (שה"ש א, ה) שחורה אני גו'. ועוד.

59) הנהגה של חסדים המגולים דוקא.

ואף שיסורי הגלות הם בכדי לברר ולזכך את בנ"י — הרי הקב"ה "יכול לתקן שלא ע"י יסורים וזהו שאנו מבקשים מחוק ברחמיך הרבים אבל לא ע"י יסורים כו' כי הוא כל יכול" (אוה"ת מסעי ע' א'שצא). וראה ס' השיחות תש"ד ע' 15.

60) מיכה ז, טו.

61) ר"ה יא, רע"א.

62) בא י, כג.

63) ישעי' ל, טו. וראה אוה"ת בא ס"ע שה ואילך. המשך וככה תרל"ז בסופו.

ללומדי 'פרוייקט לקוטי שיחות', השבוע לומדים גם את השיחה בלקוטי שיחות כרך כח, פרשת נשא, שיחה ב

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אייר, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מז' אייר, וכבקשתו בא המענה מבלי לחכות על התור.

בו כותב ע"ד ההצעה שיסע לווינה בכדי לסדר העלאת עצמותיו של אבי' זקנה של חמותו שתליט"א לאה"ק ת"ו.

והנה מובן שהידור יש בזה כשאחד מבני המשפחה ילוה הארון מהתם לאה"ק ת"ו, אבל ביחד עם זה צריך להביא בחשבון ההוצאות הכרוכות בדבר, והרי נודע אשר בווינה נמצאים כמה יראי ה' שיש לסמוך עליהם בענינים כהנ"ל, וכן בהאוירון בו יביאו הארון משם לאה"ק ת"ו ודאי שיסעו כמה יהודים בעלי סמכא, ועוד שהרי בטח יהי' זה בלא חליפין מאוירון לאוירון, ז.א. שכשיעלה הארון לאוירון ישאר שם עד ביאתו ללוד, ששם יפגשהו מי מבני המשפחה.

במכתבו מזכיר ע"ד עליית הארון לאה"ק ת"ו מווינה באני' ובודאי הכוונה באם אני' ישראלית, שהנסיעה תהי' רק בימות החול, או באני' לא ישראלית.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ילקוט לוי יצחק על התורה

שמות לד, ו-ז - ויעבר יהוה על פניו ויקרא יהוה יהוה אל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד ואמת.

נצר חסד לאלפים נשא עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה פקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים

פד

רמז דמדת "ואמת" הוא בין "רב חסד" ו"נצר חסד", דבחי' דין ומשפט נמתק ע"י בחי' חסדים

ורב חסד ואמת, נצר חסד.

מדת ואמת, היא בין רב חסד לנצר חסד, כי גבורות[1] צריך להיות בין ב'[2] בחי' חסדים שיתמתקו.

כמו שמדת הגבורה[3] יצחק הוא[4] בין אברהם[5] – חסד,

ויעקב[6] – תפארת הנוטה[7] לחסד.

וכן בשלש[8] דרכים האשה נקנית בכסף בשטר ובביאה הרומזים על חסד גבורה ותפארת,

כסף[9], חסד – קו הימין,

שטר, גבורה[10] – קו השמאל,

---

1) הכוונה, ש"אמת" – שהוא דין ומשפט, בחי' גבורה – הוא באמצע.

2) ראה הנסמן כאן בהערה 12.

3) **יצחק בחי' גבורה:** כמ"ש (ויצא לא, מב) "ופחד יצחק הי' לי". ראה פרדס שער (כג) ערכי הכינויים פרק ג. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות ח"ב עמוד תקפ, ובהנסמן שם. תורת חיים תולדות קמז, ג. שם, ד. לקוטי שיחות חלק ה עמוד 357 ואילך. חלק כ עמוד 101 ואילך.

4) ראה גם הביאור בלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית ע' רכד. רלב. ילקוט לוי יצחק עה"ת **חלק א** סי' סב. קכט. קמב. **חלק ג** סוף סי' ט.

5) **אברהם בחי' חסד:** כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה זהר ח"א דף מז, ב. תניא – אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד וש"נ.

6) **יעקב בחי' תפארת:** ראה זהר ח"א דף קנז, ב. ח"ג דף שב, א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי פרשת ויחי (הוצאת תשע"ה) עה, סוף עמוד ב וז"ל: כל עיקר בחינת יעקב הוא בחינת קו האמצעי שנקרא בריח התיכון המבריח כו' שהוא בחינת תפארת דז"א כידוע, דהיינו בחינת התכללות מחו"ג דוקא שזהו עיקר ענין התפארת כאשר יש כמה גוונים שונים הפכיים יחדיו מעורבים, ולא כאשר אין רק גוון אחד אדום או לבן שאין זה תפארת כלל כידוע, ובחי' ההתכללות מאדום ולבן הוא בחינת התכללות מחו"ג כנודע.

וזהו שיעקב נקרא בחיר שבאבות כי בחינת אברהם הוא רק בחינת החסד בלבד ובחי' יצחק הוא רק מדת הפחד ואין שם בחינת תפארת כו', אבל בחינת יעקב כלול משניהם וכמ"ש אלקי אבי אברהם ופחד יצחק הי' לי שכלולים בו אור חסד דאברהם ופחד דיצחק, וע"כ נק' בריח התיכון כו' שכולל ב' הקוין דימין ושמאל והוא עיקר בחינת התפארת וכו'.

וזהו כל עיקר עבודת יעקב כל ימיו רק להמשיך אור א"ס בבחי' התכללות דחו"ג בכמה אופנים שונים שזהו עיקר בחי' יופי והידור שנק' יקרא דמלכא ולזה הי' כל מגמתו וכל בחי' העבודה שהי' עובד כל ימיו. עיי"ש.

7) ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קלב וז"ל: יעקב מתייחס לאברהם ביחוד, שהוא לו לבן ואברהם לו לאב כמ"ש (בראשית כו, כד) אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק, שעל אברהם – חסד, אמר אביך, דיעקב – תפארת, ולא על יצחק גבורה, כי תפארת נוטה ומתייחס לחסד, כי פעולת התפארת הוא לרחם כמו פעולת החסד, וכתיב (ישעי' כט, כב) ליעקב אשר פדה את אברהם, ע"כ יעקב תפארת הנוטה ושייך לחסד.

וראה גם לעיל סי' ז. לא. ילקוט לוי יצחק עה"ת **חלק א** סימן סב. עט. קטז. קכג. ר. רא בהערה 21. חלק ב סי' ה. ו. ז. ח. יג. סט. קלח. **חלק ג** סי' ט. קנט. חלק ה סי' לב. פב. צא.

8) קידושין ב, א במשנה: "האשה נקנית בשלוש דרכים בכסף בשטר ובביאה". מבאר שאלת המפרשים (ראה ר"ן, תיו"ט, צל"ח השלם. ועוד) מהו הסדר בהשלוש דרכים. וכן מבאר הטעם שהוא ב"**שלש**" דוקא. ראה כל הביאור בילקוט לוי יצחק – מכתבי החתונה ע' קטז ואילך. עה"ת חלק ג סי' קיח.

9) כסף – חסד: כסף הוא בחי' אהבה וחסד, מלשון (ויצא לא, ל) "נכסוף נכספתה". ראה לקוטי תורה פרשת מסעי צ, סע"ב. בהעלותך לב, ד. שיר השירים יד, א. אור התורה פרשת וישב רנג, ב (דכסף הוא גם כן גוון לבן, ולבן מורה על חסד). אמרי בינה שער הציצית פרק ב. לקוטי שיחות חלק ו עמוד 159. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן קנד.

10) **ושטר הרומז על גבורה:** י"ל הטעם בפשטות עפ"י מ"ש בגמרא (קידושין דף ה, א) "מה להנך [לאותן האחרות – היינו כסף וביאה], שכן **הנאתן** מרובה", ופירש"י וז"ל: **כסף וביאה הנאתן מרובה**, אבל שטר אירוסין אין בו לה שום הנאה שהרי אין כתוב בו אלא הרי את מקודשת לי.

וכן מ"ש ברי"ף וז"ל: בשטר מנא לן דכתיב ומנין שאף בשטר אמר קרא ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה, מה יציאה בשטר אף הויה בשטר, ירושלמי [הלכה א] הדא דתימא בשטר שאין בו שוה פרוטה אבל יש

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאה[11], תפארת – קו האמצעי.

בו ש"פ כסף הוא.
ובר"ן כתב וז"ל: ולא ידעתי למה הביאו .. ואפשר משום דמצינו למימר באשה גנאי הוא לה שתקנה את עצמה בשטר שאין בו שוה פרוטה, מה שאין לומר כן בגט דבעל כרחה הוא, ומש"ה מצי למימר האי כדיני' והאי כדיני', לפיכך הי' הדבר צריך לאומרו עיי"ש.
ועפי"ז מובן, דבקנין כסף, האשה מקבלת לכה"פ שוה פרוטה, וזה מעורר איזה רגש של אהבה (חסד), שהאשה רואה שהבעל נתן לה איזה כסף, וע"כ הקנין מצדה הוא מפאת מדת החסד והאהבה, משא"כ בקנין שטר שאין בו אפי' שוה פרוטה, נמצא שהיא מקבלת רק "חספא בעלמא", והבעל בעצם לא נתן לאשה שום דבר של שוויית בעל ערך, וכלשון הר"ן: "גנאי הוא לה שתקנה את עצמה בשטר שאין בו שוה פרוטה" ואפילו הכי היא מחייבת עצמה להתקדש לבעל, ע"כ הוא קנין בקו הגבורה, משא"כ בשוה פרוטה – בכסף – שהוא בקו החסד והאהבה.
וראה אור התורה לך לך פג, ב וז"ל: ענין שטר י"ל מלשון שוטר ומלשון אם תשים משטרו בארץ איוב סי' לח לג. עיי"ש. ועיין לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים ע' רכב. רכג. ועיין לקוטי לוי יצחק אגרות קודש ע' רד וז"ל: ושטר הרומז על גבורה בעצם הוא נאמר בגירושין, שגירושין ח"ו הם רק מגבורות, כמובן. עיי"ש.

ששטר נאמר בין כסף לביאה שיהי' ממותק[12] משני הצדדין דכסף – חסדים, וביאה – רחמים, שיהי' בקדושה גבורות ממותקות.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד ריא. רד

וראה תורת מנחם – יין מלכות ח"ג סי' ב (נדפס גם בתורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ט ח"ד ע' 261) שמקשר הג' דרכים (כסף שטר וביאה) להג' קווים, חסד גבורה תפארת עיי"ש.
11) **ביאה – תפארת.** פירוש: כמו במשל בציור תבנית הגוף, דיש יד ימין (חסד – אברהם), ויד שמאל (גבורה – יצחק), שהם המדות אהבה ויראה כנודע. משא"כ מה"**אמצע**" הגוף הוא ביאה – כלשון הפסוק (תצא כד, א) ".. ובעלה".
וראה לקוטי לוי יצחק, הערות לספר התניא עמוד כא*, דמאברהם – ימין בא ה"חיבוק" ע"י הידים, וע"י יעקב בא "נשיקה" בפה שהיא ג"כ ב"אמצע" הגוף, ולכן דוקא ביעקב – מכל האבות – נזכר בתורה נשיקה כמ"ש "וישק לרחל", עיי"ש, ד"תפארת" הוא קו האמצעי.
*) מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן יד.
12) ממותק משני הצדדים: ראה גם **עד**"ז לעיל סי' יא. לקמן סי' צט. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן סב. קכט. חלק ג סוף סימן ט. מכתבי החתונה מכתב ו' (ע' קלג-קלד), ובמילואים לשם אות יד.

המשך ביאור למס' שבועות ליום שני עמ' א

ומשמע כֹּל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ עד, ואפילו עד אחד אסורה, הרי שאם אותו עד נמנע מלהעיד, הוא מפסיד את הבעל ממון, כיון שאילו היה מעיד, היה הבעל פטור מלשלם לה כתובתה, ולכך מודה תנא קמא שעד זה חייב בשבועת העדות.
וְהַכֹּל מוֹדִים בְּעֵדֵי סוֹטָה, שֶׁפָּטוּר, וזה בְּעֵדֵי קִינּוּי. דְּעדותם הֲוָה גּוֹרֵם דְּגוֹרֵם לממון, שגם אם יעידו עבורו שאכן קינא לאשתו, עדיין הוא צריך עדים על כך שנסתרה, וכשיבואו עדי סתירה, אף הם אינם מחייבים ממון, אלא גורמים הם לממון, שמביאים אותה לידי שתיית מים המאררים, ושמא מיראת המים תודה שנטמאת ותפסיד כתובתה.

המשך ביאור למס' שבועות ליום רביעי עמ' ב

דוחה הגמרא: וּמַאי חוּכָא, דִּלְמָא כִּי פָּרִיךְ – שמא מה שהקשה מִקַּמֵּי דְּתֵיקוּם לֵיהּ – קודם שהעמיד את הַגְּזֵירָה שָׁוָה, אבל בָּתַר דְּקָמָא לֵיהּ – אחר שהעמיד את הלימוד בַּגְּזֵירָה שָׁוָה לא פָּרִיךְ – לא הקשה על דברי עצמו.
מקשה הגמרא: וְלָא – האם לא הקשה כן למסקנתו והאם למד מגזירה שוה שגם בפקדון מושבע בנשבע ומזיד בשוגג, וְהָאֲמַר לְהוּ רָבָא בַּר אִיתַי לְרַבָּנָן, מַאן תָּנָא – מיהו התנא שסובר שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן לא נִיתַּן זְרוֹנָהּ לְכַפָּרָה לפי שלא חייבה בו התורה קרבן, רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, ואם כן זהו החוכא שהרי גם למסקנא לאחר הגזירה שוה סובר שהמזיד פטור.
דוחה הגמרא: דִּלְמָא רבי שמעון במסקנתו רק מֵזִיד כְּשׁוֹגֵג פָּרִיךְ, משום דְּנָמֵר לָהּ שבועת הפקדון מִמְּעִילָה שפטורה במזיד, ולמד ממעילה ולא משבועת העדות משום דְּהָנָךְ נְפִישִׁין – שהדברים השוים בין שבועת הפקדון למעילה רבים הם, וכמו שהתבאר לעיל. אֲבָל מוּשְׁבָּע כְּנִשְׁבָּע, לא פָּרִיךְ רבי שמעון במסקנתו, משום שלאחר הגזירה שוה אכן אפשר ללמוד משבועת העדות לחייב גם מושבע מפי אחרים בשבועת הפקדון. וקשה אם כן מדוע שחקו חכמים על דבריו.
הגמרא מביאה אפשרות נוספת בביאור שחוקם של חכמים. מקשה הגמרא: נמצא אם כן, שהדין שמזיד פטור בשבועת הפקדון הוא גם למסקנת רבי שמעון, לאחר שלמד גזירה שוה בין שבועת העדות לפקדון. וְאם כן, תֶּהֱוֵי עֵדוּת וְתִגְמֹר לָהּ מִפִּקָּדוֹן – תחזור ותלמד שבועת העדות מפקדון לעשות בה מֵזִיד דְּלָאו כְּשׁוֹגֵג – לפטור בה את הנשבע במזיד, וכך תלמד, מַה פִּקָּדוֹן הנשבע בשׁוֹגֵג אִין – אכן חייב, אבל המֵזִיד לא חייב בה, אַף שבועת הָעֵדוּת הנשבע שׁוֹגֵג אִין – אכן יתחייב, אבל מֵזִיד לא, כִּי הֵיכִי דְּיָלִיף פִּקָּדוֹן מִמְּעִילָה, ועל זה שחקו החכמים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

שִׂמְחָה שֶׁאֵינָהּ חַד-פַּעֲמִית

הַשִּׂמְחָה שֶׁל הַגְּאֻלָּה הָעֲתִידָה שַׁיֶּכֶת - לִכְאוֹרָה - רַק בָּרֶגַע הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַגְּאֻלָּה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן שֶׁלְּאַחֲרֵי זֶה, שֶׁאָז הֲרֵי זֶה בִּבְחִינַת תַּעֲנוּג תְּמִידִי אֵינוֹ תַּעֲנוּג.

אֲבָל הָאֱמֶת הִיא, שֶׁשִּׂמְחַת הַגְּאֻלָּה תִּהְיֶה לֹא רַק בָּרֶגַע הָרִאשׁוֹן, הַיְנוּ, בְּרֶגַע הִיְצִיאָה מֵהַגָּלוּת לְהַגְּאֻלָּה, אֶלָּא גַּם בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן שֶׁלְּאַחֲרֵי זֶה, וְעַל זֶה נֶאֱמַר "כִּי בְשִׂמְחָה תֵּצֵאוּ וְגוֹ'", שֶׁהַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא לֹא רַק עַל הִיְצִיאָה מֵהַגָּלוּת, אֶלָּא עַל כָּל מֶשֶׁךְ זְמַן הַגְּאֻלָּה.

(תורת מנחם חי"ט ע' 290-291. מתוך לקראת שבת)

אַהֲבַת וְאַחְדוּת יִשְׂרָאֵל - בִּטּוּל סִבַּת הַגָּלוּת

...כַּיָּדוּעַ פִּתְגַּם רַבֵּנוּ הַזָּקֵן שֶׁתּוֹרַת הַחֲסִידוּת אֵינָהּ עִנְיָן הַשַּׁיָּךְ לְחוּג אוֹ מִפְלָגָה מְיֻחֶדֶת, כִּי אִם, נַחֲלַת כָּל יִשְׂרָאֵל, וּכְבוֹד קְדֻשַּׁת מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ"ר הִכְרִיז וּפִרְסֵם שֶׁעַתָּה הִגִּיעַ הַזְּמַן לְכָךְ, הַיְנוּ, שֶׁתּוֹרַת הַחֲסִידוּת הִיא נַחֲלַת כָּל יִשְׂרָאֵל בִּפְעַל וּבְגָלוּי, וּבְמֵילָא, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הֵם "אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ".

וּלְהָעִיר, שֶׁהַהוֹסָפָה בְּאַהֲבַת יִשְׂרָאֵל עַד לְאַחְדוּת יִשְׂרָאֵל (שֶׁכֻּלָּם נַעֲשִׂים אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ) מְבַטֶּלֶת אֶת סִבַּת הַגָּלוּת (רְאֵה יוֹמָא ט, ב), וּכְשֶׁבָּטְלָה הַסִּבָּה - בָּטֵל בְּדֶרֶךְ מִמֵּילָא הַמְסוֹבָב.

(ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 246 ובהערה 42. מתוך לקראת שבת)

מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת יִהְיֶה בִּשְׁלֵמוּת

אֶחָד הָעִנְיָנִים שֶׁנֶּאֱמְרוּ עַל זְמַן הַמָּשִׁיחַ הוּא - "וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ . . כְּמִצְוֹת רְצוֹנֶךָ", וְהַיְינוּ שֶׁקִּיּוּם הַמִּצְוֹת עַכְשָׁיו אֵינוֹ בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוּת, וְרַק לֶעָתִיד-לָבֹא יִהְיֶה "כְּמִצְוֹת רְצוֹנֶךָ".

וְטַעַם הַדָּבָר, כֵּיוָן שֶׁעַכְשָׁיו הָעוֹלָם אֵינוֹ בִּשְׁלֵמוּת, כַּיָּדוּעַ שֶׁבְּחֵטְא עֵץ-הַדַּעַת יָרְדָה זוּהֲמָא לָעוֹלָם, וְאַף-עַל-פִּי שֶׁבִּשְׁעַת מַתַּן-תּוֹרָה פָּסְקָה זוּהֲמָתָן, הֲרֵי בְּחֵטְא הָעֵגֶל חָזְרָה הַזּוּהֲמָא, וְלָכֵן אֵין הָעוֹלָם בִּשְׁלֵמוּת, וּבְמֵילָא, גַּם הַמִּצְוֹת שֶׁבּוֹ אֵינָן בִּשְׁלֵמוּת.

...וְכֵיוָן שֶׁלֶּעָתִיד יִהְיֶה הַמַּעֲמָד וּמַצָּב כְּמוֹ בִּתְחִילַּת הַבְּרִיאָה, שֶׁ"עוֹלָם עַל מִילּוּאוֹ נִבְרָא", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ", "וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פֶּרֶץ", "תּוֹלְדוֹת" מָלֵא - הִנֵּה מִצַּד שְׁלֵמוּת הָעוֹלָם וּשְׁלֵמוּת הָאָדָם, תִּהְיֶה שְׁלֵימוּת גַּם בִּצְמִיחַת הַמִּצְוֹת, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן "כְּמִצְוֹת רְצוֹנֶךָ".

(תּוֹרַת מְנַחֵם, חֵלֶק כ"ה, ע' 255)

הִתְגַּלּוּת הַמְּצִיאוּת הָאֲמִתִּית

עִנְיָנָהּ שֶׁל גְּאוּלָּה הוּא, שֶׁנִּגְאָל וּמִתְגַּלֶּה מְצִיאוּתוֹ הָאֲמִתִּית שֶׁל הָאָדָם שֶׁהָיָה בַּגָּלוּת. בַּגָּלוּת לֹא נִמְצָא הָאָדָם בַּמָּקוֹם וּמַעֲמָד וּמַצָּב (הָרָגִיל) שֶׁלּוֹ, וּבְמֵילָא הוּא מוּגְבָּל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּשֵּׁט וּלְהִתְנַהֵג בְּטִבְעוֹ וּרְגִילוּתוֹ (מִצַּד הָעֶצֶם וְהַפְּנִימִיּוּת שֶׁלּוֹ) כְּמוֹ שֶׁהוּא נוֹהֵג בַּבַּיִת שֶׁלּוֹ. וּגְאוּלָּה פֵּירוּשָׁהּ שֶׁמִּשְׁתַּחְרֵר מִכָּל הַהַגְבָּלוֹת, וְחוֹזֵר לְמַעֲמָדוֹ וּמַצָּבוֹ הָאֲמִתִּי. וּבְמֵילָא יָכוֹל הוּא לְהִתְבַּטֵּא וּלְהִתְנַהֵג בְּהִתְפַּשְּׁטוּת וּבְהַרְחָבָה, כְּפִי שֶׁנִּבְרָאָה לוֹ.

(הִתְוַעֲדוּיוֹת תשמ"ח, חֵלֶק ג', עמ' 560)

גִּילּוּי הָאָלֶ"ף בַּ'גּוֹלָה'

גְּאוּלָּה הִיא גִּילּוּי הָאָלֶ"ף (אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם) בַּ"גּוֹלָה" - גִּילּוּי הָאֱמֶת וְהַפְּנִימִיּוּת דְּכָל עִנְיְנֵי הַגָּלוּת, וְכָל הַפְּעוּלּוֹת בִּזְמַן הַגָּלוּת; גִּילּוּי הָאָלֶ"ף בְּכָל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם - כְּפִי שֶׁכָּל זֶה מְגַלֶּה אֶת "כְּבוֹדוֹ" שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא (וְ"כָל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא בְּעוֹלָמוֹ, לֹא בְרָאוֹ אֶלָּא לִכְבוֹדוֹ") - שֶׁל אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם.

(הִתְוַעֲדוּיוֹת תנש"א, חֵלֶק ג', עמ' 177)

אֵין מַה לִּדְאוֹג מֵהַגְּאוּלָּה...

לְכָל אֵלּוּ שֶׁמִּתְפַּלְּאִים וְנִבְהָלִים מִכָּךְ שֶׁמַּרְעִישִׁים שֶׁכָּל יְהוּדִי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת וְלִפְעוֹל שֶׁהַגְּאוּלָּה תָּבוֹא תֵּיכֶף וּמִיָּד מַמָּשׁ (וּבִהְיוֹתָם אֲנָשִׁים 'פְּתוּחִים', מְבַטְּאִים הֵם בְּדִבּוּר אֶת פְּלִיאָתָם וְדַאֲגָתָם): כַּאֲשֶׁר מָשִׁיחַ יָבוֹא מִיָּד, מַה יִּהְיֶה - שׁוֹאֲלִים הֵם - עִם כָּל הַפְּעוּלּוֹת וְהָעִנְיָנִים שֶׁפָּעֲלוּ בְּמֶשֶׁךְ כַּמָּה-וְכַמָּה שָׁנִים בַּגָּלוּת: הָעֲסָקִים שֶׁהֵם הִקִּימוּ, הָרְכוּשׁ וְהַנְּכָסִים שֶׁהֵם צָבְרוּ, הַחֲבֵרִים וְהַקְּשָׁרִים, הֵן בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהֵן בֵּין אוּמוֹת הָעוֹלָם, שֶׁקָּשְׁרוּ (וּבִפְרָט עַסְקָנֵי הַצִּבּוּר), וְעוֹד כַּיּוֹצֵא-בָּזֶה?!

מהדורה להדפסה ושימוש-א.ש. בלבן

וְהַמַּעֲנֶה עַל זֶה הוּא, שֶׁאֵין מַה לְּפַחֵד, כֵּיוָן שֶׁגְּאוּלָּה אֵין הַפֵּירוּשׁ שֶׁבָּטֵל כָּל "מִנְהָגוֹ שֶׁל עוֹלָם", הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים שֶׁנִּפְעֲלוּ (עַל-פִּי תּוֹרָה) בַּגָּלוּת; אַדְּרַבָּה: גְּאוּלָּה **כּוֹלֶלֶת בְּתוֹכָהּ** אֶת כָּל הָעִנְיָנִים (טוֹבִים) דְּ"גוֹלָה", בְּאוֹפֶן שֶׁהֵם **מִתְעַלִּים** לְמַצָּב דִּגְאוּלָּה, אַלּוּפוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַכַּוָּנָה וְתַכְלִית הָאֲמִתִּית בְּכָל הַפְּעוּלּוֹת (שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת) - כְּפִי שֶׁזֶּה מְגַלֶּה אֶת "כְּבוֹדוֹ" שֶׁל הַקָּדוֹשׁ-בָּרוּךְ-הוּא.

(הִתְוַעֲדוּיוֹת תנש"א, חֵלֶק ג', עמ' 177)

"אֲמִתַּת הִמָּצְאוֹ"

כָּל גָּלוּת מִשְּׁתַּלְשֵׁל מֵהַ'גָּלוּת' (הָעֹלֶם) הָרִאשׁוֹן - שֶׁזֶּהוּ כְּלָלוּת הָעִנְיָן דִּבְרִיאַת הָעוֹלָם, שֶׁנִּבְרָא עַל-יְדֵי רִיבּוּי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא, וְרִיבּוּי צִמְצוּמִים וְהַעְלָמוֹת כו', עַד שֶׁנִּבְרָא 'עוֹלָם' מִלְּשׁוֹן הֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר, וְעַד יְתֵרָה מִזֶּה - עוֹלָם-הַזֶּה הַגַּשְׁמִי הַ"מָלֵא קְלִיפּוֹת וְסִטְרָא-אַחֲרָא", וְ"כָל מַעֲשֵׂה עוֹלָם-הַזֶּה קָשִׁים וְרָעִים, וְהָרְשָׁעִים גּוֹבְרִים בּוֹ", אֲשֶׁר בָּהֶם נִמְצָא הָאוֹר הָאֱלוֹקִי בְּגָלוּת, "בִּבְחִינַת 'גָּלוּת' תּוֹךְ אוֹתוֹ דָּבָר הַנִּפְרָד, לְהַחֲיוֹתוֹ וּלְקַיְּמוֹ מֵאַיִן לְיֵשׁ כו'", הָעוֹלָם מַעְלִים וּמַסְתִּיר עַל מְצִיאוּתוֹ הָאֲמִתִּית, וְעַל הָאֱמֶת דְּאֱלוקוּת - שֶׁ"כָּל הַנִּמְצָאִים כו' לֹא נִמְצְאוּ אֶלָּא מֵאֲמִתַּת הִמָּצְאוֹ" - הַכֹּחַ הָאֱלוֹקִי הַמְּחַיֶּה וּמְהַוֶּה וּמְקַיֵּם כָּל נִבְרָא בְּכָל רֶגַע מֵחָדָשׁ.

...וּגְאוּלָּה פֵּירוּשׁוֹ, שֶׁבָּעוֹלָם [וּבִפְרָטִיּוּת - בַּגּוּף וְנֶפֶשׁ הַחִיּוּנִית] מִתְגַּלָּה הָאֱמֶת, שֶׁמְּצִיאוּתוֹ הָאֲמִתִּית הִיא רַק כְּלִי לְהָאוֹר הָאֱלוֹקִי [וּלְהַנְּשָׁמָה] שֶׁמְּחַיֶּה אוֹתוֹ, כָּךְ שֶׁבְּכָל פְּרָט וּפְרָט מֵהַבְּרִיאָה, נִכֶּרֶת "אֲמִיתַּת הִמָּצְאוֹ".

(הִתְוַעֲדוּיוֹת תשמ"ח, חֵלֶק ג', עמ' 560)

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אייר, תשי"ח
ברוקלין

ברכה ושלום!

במענה למכתבה מיום 5/7, בו שואלת מה עלי' לעשות בכדי שיצליח מזלה ותהי' מאושרת בחיים.

והנה כבר ענה בורא עולם ומנהיגו על שאלה זו, ככתוב בתורתו, אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אותם, ונתתי וגו' וכל הברכות האמורות בפרשה (ויקרא כו, ג ואילך). ועוד כתיב, והי' אם שמוע תשמע בקול ה' אלקיך וגו' ובאו עליך כל הברכות וגו' (דברים כח, א, ב). ומצות האמורות הרי מפורשות הן לפרטיהן בשולחן ערוך ובכמה מקומות.

ובשאלתה, מתי תנשא לאיש וכו', הלא אין זה בנוהג לחפש עתידות, כי הרי נאמר תמים תהי' עם ה' אלקיך (דברים יח, יג), אלא שעל איש ואשה הישראלים להיות חזקים בבטחונם בהבורא יתברך ויתעלה, אשר יתן להם חיים מאושרים, שהרי הם מצדם יתנהגו מתאים לרצונו לתורתו ומצותיו.

תקותי שלומדת ומתנהגת כיאות לבת ישראל שכל אחת מהן נקראת בת שרה רבקה רחל ולאה, ותשפיע גם על החבירות שלה בכגון דא, והשם יתברך יצליחה לבשר טוב בכל האמור.

מהדורת הלכה לפסח ושימוש אישי בלבד

חומש יומי

פרשת נשא

~ יום ראשון ה׳ סיון ~

ד (כא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

כא וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(כב) נָשֹׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם׃

כב קַבֵּל יָת חֵשְׁבַּן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן אַף אִנּוּן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן לְזַרְעַיַתְהוֹן׃

רש״י◄ נָשֹׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם־הֵם • כְּמוֹ שֶׁצִּוִּיתִיךָ עַל בְּנֵי קְהָת, לִרְאוֹת כַּמָּה יֵשׁ שֶׁהִגִּיעוּ לִכְלָל עֲבוֹדָה.

(כג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הַבָּא לִצְבָא צָבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד׃

כג מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָא עַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין תִּמְנֵי יָתְהוֹן כָּל דְּאָתֵי לְחַיָּלָא חֵילָא לְמִפְלַח פֻּלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃

(כד) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא׃

כד דֵּין פֻּלְחַן זַרְעַיַת גֵּרְשׁוֹן לְמִפְלַח וּלְמַטּוֹל׃

(כה) וְנָשְׂאוּ אֶת־יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִכְסֵּהוּ וּמִכְסֵה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְּמָעְלָה וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃

כה וְיִטְּלוּן יָת יְרִיעַת מַשְׁכְּנָא וְיָת מַשְׁכַּן זִמְנָא חוּפָאֵהּ וְחוּפָאָה דְּסַסְגּוֹנָא דִּי עֲלוֹהִי מִלְּעֵלָא וְיָת פְּרָסָא דִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

רש״י◄ אֶת־יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן • עֶשֶׂר הַתַּחְתּוֹנוֹת. וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד • יְרִיעוֹת עִזִּים הָעֲשׂוּיוֹת לְאֹהֶל עָלָיו. מִכְסֵהוּ • עוֹרוֹת אֵילִים מְאָדָּמִים. מָסַךְ פֶּתַח • וִילוֹן הַמִּזְרָחִי.

(כו) וְאֵת קַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח שַׁעַר הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כְּלֵי עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם וְעָבָדוּ׃

כו וְיָת סְרָדֵי דַרְתָּא וְיָת פְּרָסָא דְּמַצַּלְּנָא דִּתְרַע דַּרְתָּא דִּי עַל מַשְׁכְּנָא וְעַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר וְיָת אַטּוּנֵיהוֹן וְיָת כָּל מָנֵי פֻּלְחָנְהוֹן וְיָת כָּל דִּי יִתְמְסַר לְהוֹן וְיִפְלְחוּן׃

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כא) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הָלְאָה.

(כב) הַעֲלוּ אֶת סַךְ כָּל בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם כֵּן (כמו בבני קהת) לְבָתֵּי אֲבוֹתָם לְפִי מִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם.

(כג) מִבֶּן שְׁלוֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּמְנֶה אוֹתָם, כָּל הַנִּכְנָס לַצָּבָא לְשֵׁרוּת בְּאֹהֶל הַוִּעִידָה.

(כד) וְזֶהוּ שֵׁרוּתָם: עֲבוֹדָה וַהֲרָמָה.

(כה) יִשְׂאוּ אֶת (עשר) יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן (מעשה רוקם) וְאֶת אֹהֶל הַוִּעִידָה (11 היריעות מצמר עזים) וְאֶת מִכְסֵהוּ (שכבה מעורות אילים), וּמִכְסֵה עוֹרוֹת תְּחָשִׁים אֲשֶׁר עָלָיו לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ וְאֶת וִילוֹן פֶּתַח אֹהֶל הַוִּעִידָה.

(כו) וְאֶת וִילוֹנוֹת הַמִּפְרָשׂ לֶחָצֵר וּוִילוֹן פֶּתַח חֲצַר הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּזְבֵּחַ וְאֶת חֶבְלֵי קְשִׁירָתָם וְאֶת שְׁאַר כְּלֵי שֵׁרוּתוֹ וְכָל הָאַבִּיזָרִים הַנִּלְוִים, הֵם יְשָׁרְתוּהוּ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן • כְּלוֹמַר, הַקְּלָעִים וְהַמָּסָךְ שֶׁל חָצֵר, הַסּוֹכְכִים וּמְגִנִּים עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת סָבִיב. וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם • כְּתַרְגּוּמוֹ: "וְיַת כָּל דִּי יִתְמְסַר לְהוֹן" — לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן.

(כז) עַל־פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי לְכָל־מַשָּׂאָם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּפִקַּדְתֶּם עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת כָּל־מַשָּׂאָם:

כז עַל מֵימַר אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יְהֵי כָּל פָּלְחַן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְכָל מַטּוּלְהוֹן וּלְכֹל פָּלְחַנְהוֹן וּתְמַנּוּן עֲלֵיהוֹן בְּמַטְּרָא יָת כָּל מַטּוּלְהוֹן:

רש"י◄ עַל־פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו • וְאֵיזֶה מֵהַבָּנִים מְמֻנֶּה עֲלֵיהֶם? בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן.

(כח) זֹאת עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּמִשְׁמַרְתָּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: ס

כח דֵּין פָּלְחַן זַרְעַיַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וּמַטַּרְתְּהוֹן בִּידָא דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא:

~ יום שני ו' סיון ~

(כט) בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית־אֲבֹתָם תִּפְקֹד אֹתָם:

כט בְּנֵי מְרָרִי לְזַרְעַיַתְהוֹן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן תִּמְנֵי יָתְהוֹן:

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּנֵי מְרָרִי . . תִּפְקֹד אֹתָם (ד, כט)

לא נֶאֱמַר בָּהֶם נְשִׂיאַת רֹאשׁ, כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר בִּקְהָת וּבְגֵרְשׁוֹן. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה עֲבוֹדַת הַמִּשְׁכָּן דָּרְשָׁה שְׁנֵי תְּנָאִים. מְציאוּת — נְדִיבַת הַלֵּב וְחָכְמַת לֵב. וְזֶה בָּא לִידֵי בִּטּוּי בִּקְהָת וְגֵרְשׁוֹן, שֶׁנָּשְׂאוּ אֶת הַכֵּלִים הַיּוֹתֵר חֲשׁוּבִים. **בִּטּוּל** — "לִי לִשְׁמִי", בְּלִי פְּנִיּוֹת אִישִׁיּוֹת. וְזֶה בָּא לִידֵי בִּטּוּי בִּמְרָרִי (לְשׁוֹן מְרִירוּת וּבִטּוּל), שֶׁנָּשָׂא אֶת הַקְּרָשִׁים. לָכֵן לֹא נֶאֱמַר בּוֹ נְשִׂיאַת רֹאשׁ, כִּי מַעֲלָתוֹ הִיא הַבִּטּוּל וְהַפַּשְׁטוּת.

(ספר השיחות תשמ"ח, כרך ב, עמ' 465)

(ל) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקְדֶם כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:

ל מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין תִּמְנֵנּוּן כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְמִפְלַח יָת פָּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא:

(לא) וְזֹאת מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו:

לא וְדָא מַטְּרַת מַטּוּלְהוֹן לְכָל פָּלְחַנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דַּפֵּי מַשְׁכְּנָא וְעַבְרוֹהִי וְעַמּוּדוֹהִי וְסַמְכוֹהִי:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כז) עַל פִּי מַאֲמַר [בְּאוּר וְצִוּוּי] אַהֲרֹן וּבָנָיו יִהְיֶה כָּל שֵׁרוּת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בְּמִשָּׂאָם וּבִשְׁאַר עֲבוֹדָתָם, וּמִנּוּ לָהֶם בְּמִנְיָן לִשְׁמִירַת כָּל מַשָּׂאָם.

(כח) זֶה שֵׁרוּת מִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן בְּאֹהֶל הַוְּעִידָה וְהַחֲפָצִים שֶׁבְּאַחֲרָיוּתָם לִשְׁמֹר בְּיַד אִיתָמָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן.

(כט) בְּנֵי מְרָרִי, לְפִי מִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם וּבְתֵי אֲבוֹתָם תִּמְנֶה אוֹתָם.

(ל) מִבֶּן שְׁלוֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּמְנֶה אוֹתָם, כָּל הַנִּכְנָס לַצָּבָא לְשֵׁרוּת בְּאֹהֶל הַוְּעִידָה.

(לא) וְזוֹהִי שְׁמִירַת מַשָּׂאָם וּשְׁאָר עֲבוֹדָתָם בְּאֹהֶל הַוְּעִידָה: (ארבעים ושמונה) קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(לב) וְעַמּוּדֵי֙ הֶחָצֵ֔ר סָבִ֖יב וְאַדְנֵיהֶ֑ם וִיתֵדֹתָ֕ם וּמֵיתְרֵיהֶ֖ם לְכָל־כֵּלֵיהֶ֑ם וּלְכָ֣ל עֲבֹדָתָ֗ם וּבְשֵׁמֹ֤ת תִּפְקְדוּ֙ אֶת־כְּלֵ֣י מִשְׁמֶ֔רֶת מַשָּׂאָֽם׃

לב וְעַמּוּדֵי דְּדַרְתָּא סְחוֹר סְחוֹר וְסַמְכֵיהוֹן וְסִכֵּיהוֹן וְאַטּוּנֵיהוֹן לְכָל מָנֵיהוֹן וּלְכֹל פָּלְחַנְהוֹן וּבִשְׁמָהָן תְּמַנּוּן יָת מָנֵי מַטְּרַת מַטּוּלְהוֹן׃

רש״י◄ **וִיתֵדֹתָם וּמֵיתְרֵיהֶם** • שֶׁל עַמּוּדִים, שֶׁהֲרֵי יְתֵדוֹת וּמֵיתְרֵי הַקְּלָעִים, בְּמַשָּׂא בְּנֵי גֵרְשׁוֹן הָיוּ; וִיתֵדוֹת וּמֵיתָרִים הָיוּ לַיְרִיעוֹת וְלַקְּלָעִים מִלְּמַטָּה, שֶׁלֹּא תַּגְּבִיהֵם הָרוּחַ, וִיתֵדוֹת וּמֵיתָרִים הָיוּ לָעַמּוּדִים סָבִיב לִתְלוֹת בָּהֶם הַקְּלָעִים בִּשְׁפָתָם הָעֶלְיוֹנָה בִּכְלוֹנְסוֹת וְקַנְדָּסִין, כְּמוֹ שֶׁשְּׁנוּיָה בְּ״מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן״.

(לג) זֹ֣את עֲבֹדַ֗ת מִשְׁפְּחֹ֤ת בְּנֵי־מְרָרִי֙ לְכָל־עֲבֹדָתָ֔ם בְּאֹ֖הֶל מוֹעֵ֑ד בְּיַ֥ד אִיתָמָ֖ר בֶּן־אַהֲרֹ֥ן הַכֹּֽהֵן׃

לג דֵּין פָּלְחַן זַרְעַית בְּנֵי מְרָרִי לְכָל פָּלְחַנְהוֹן בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בִּידָא דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא׃

(לד) וַיִּפְקֹ֨ד מֹשֶׁ֜ה וְאַהֲרֹ֗ן וּנְשִׂיאֵ֤י הָעֵדָה֙ אֶת־בְּנֵ֣י הַקְּהָתִ֔י לְמִשְׁפְּחֹתָ֖ם וּלְבֵ֥ית אֲבֹתָֽם׃

לד וּמְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְרַבְרְבֵי כְנִשְׁתָּא יָת בְּנֵי קְהָת לְזַרְעַיָתְהוֹן וּלְבֵית אֲבָהַתְהוֹן׃

(לה) מִבֶּ֣ן שְׁלֹשִׁ֗ים שָׁנָה֙ וָמַ֔עְלָה וְעַ֖ד בֶּן־חֲמִשִּׁ֑ים שָׁנָ֗ה כָּל־הַבָּא֙ לַצָּבָ֔א לַעֲבֹדָ֖ה בְּאֹ֥הֶל מוֹעֵֽד׃

לה מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפָלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃

(לו) וַיִּהְי֣וּ פְקֻדֵיהֶ֗ם לְמִשְׁפְּחֹתָ֔ם אַלְפַ֥יִם שְׁבַ֖ע מֵא֑וֹת וַחֲמִשִּֽׁים׃

לו וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן לְזַרְעַיָתְהוֹן תְּרֵין אַלְפִין שְׁבַע מְאָה וְחַמְשִׁין׃

(לז) אֵ֚לֶּה פְקוּדֵ֣י מִשְׁפְּחֹ֣ת הַקְּהָתִ֔י כָּל־הָעֹבֵ֖ד בְּאֹ֣הֶל מוֹעֵ֑ד אֲשֶׁ֣ר פָּקַ֔ד מֹשֶׁ֥ה וְאַהֲרֹ֖ן עַל־פִּ֥י יְהוָ֖ה בְּיַד־מֹשֶֽׁה׃ ס

לז אֵלֵין מִנְיָנֵי זַרְעַית קְהָת כָּל דְּפָלַח בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה׃

(לח) וּפְקוּדֵ֣י בְנֵי־גֵרְשׁ֗וֹן לְמִשְׁפְּחֹתָם֙ וּלְבֵ֣ית אֲבֹתָֽם׃

לח וּמִנְיָנֵי בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְזַרְעַיָתְהוֹן וּלְבֵית אֲבָהַתְהוֹן׃

(לט) מִבֶּ֣ן שְׁלֹשִׁ֗ים שָׁנָה֙ וָמַ֔עְלָה וְעַ֖ד בֶּן־חֲמִשִּׁ֑ים שָׁנָ֗ה כָּל־הַבָּא֙ לַצָּבָ֔א לַעֲבֹדָ֖ה בְּאֹ֥הֶל מוֹעֵֽד׃

לט מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפָלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא׃

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

וּבְסִיסָיו (מאה אדנים).

(לב) וְעַמּוּדֵי הֶחָצֵר לְכָל הַהֵקֵף סָבִיב וּבְסִיסֵיהֶם וִיתֵדוֹתָם וְחֶבְלֵי קְשִׁירָתָם, וְכָל כְּלֵיהֶם וּשְׁאָר מַעֲשֵׂיהֶם, וּמָנוּ בְּשֵׁמוֹת יְדוּעִים אֶת כָּל הַכֵּלִים הַנִּתּוּנִים תַּחַת שְׁמִירָה הַמֻּטֶּלֶת עַל מַשָּׂאָם.

(לג) זֶה שֵׁרוּת בְּנֵי מְרָרִי בְּאֹהֶל הַוְּעִידָה בְּיַד אִיתָמָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן.

(לד) וְכָךְ מָנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנִכְבְּדֵי הָעֵדָה אֶת בְּנֵי קְהָת לְפִי מִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם וּבָתֵּי אֲבוֹתָם.

(לה) מִבֶּן שְׁלוֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה, כָּל הַנִּכְנָס לַצָּבָא לְשֵׁרוּת בְּאֹהֶל הַוְּעִידָה.

(לו) וְהָיוּ הַמְּנוּיִים שֶׁלָּהֶם לְפִי מִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם, אַלְפַּיִם וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים.

(לז) אֵלּוּ מְנוּיֵי מִשְׁפְּחוֹת הַקְּהָתִי, כָּל אֲשֶׁר יְשֻׁרַת בְּאֹהֶל הַוְּעִידָה אֲשֶׁר מָנָה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פִּי פְּקוּדַת ה׳ בְּיַד מֹשֶׁה.

(לח) וּמִנְיַן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְפִי מִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם וּבָתֵּי אֲבוֹתָם.

(לט) מִבֶּן שְׁלוֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה, כָּל הַנִּכְנָס לַצָּבָא לְשֵׁרוּת בְּאֹהֶל הַוְּעִידָה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(מ) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם אַלְפַּיִם וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים:

מ וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן לְזַרְעַיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן תְּרֵין אַלְפִין וְשִׁית מְאָה וּתְלָתִין:

(מא) אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה:

מא אִלֵּין מִנְיָנֵי זַרְעַיַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל דְּפָלַח בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ:

(מב) וּפְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם:

מב וּמִנְיָנֵי זַרְעַיַת בְּנֵי מְרָרִי לְזַרְעַיָתְהוֹן לְבֵית אֲבָהַתְהוֹן:

(מג) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

מג מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְחֵילָא לְפָלְחָנָא בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא:

(מד) וַיִּהְיוּ פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם שִׁלֹּשֶׁת אֲלָפִים וּמָאתָיִם:

מד וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן לְזַרְעַיָתְהוֹן תְּלָתָא אַלְפִין וּמְאָתָן:

(מה) אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה:

מה אִלֵּין מִנְיָנֵי זַרְעַיַת בְּנֵי מְרָרִי דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל מֵימְרָא דַיְיָ בִּידָא דְמֹשֶׁה:

(מו) כָּל־הַפְּקֻדִּים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:

מו כָּל מִנְיָנָיָא דִּי מְנָא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְרַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל יָת לֵוָאֵי לְזַרְעַיָתְהוֹן וּלְבֵית אֲבָהַתְהוֹן:

(מז) מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה וַעֲבֹדַת מַשָּׂא בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

מז מִבַּר תְּלָתִין שְׁנִין וּלְעֵלָא וְעַד בַּר חַמְשִׁין שְׁנִין כָּל דְּאָתֵי לְמִפְלַח פָּלְחַן פָּלְחָנָא וּפָלְחַן מַטּוּל בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא:

רס"י ◄ **עֲבֹדַת עֲבֹדָה** • הוּא הַשִּׁיר בִּמְצִלְתַּיִם וְכִנּוֹרוֹת, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה אַחֶרֶת. **וַעֲבֹדַת מַשָּׂא** • כְּמַשְׂמָעוֹ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(מ) וְהָיוּ הַמְּנוּיִים שֶׁלָּהֶם לְפִי מִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם וּבָתֵּי אֲבוֹתָם, אַלְפַּיִם וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים.

(מא) זֹאת סְפִירַת מִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן, כָּל אֲשֶׁר יְשָׁרֵת בְּאֹהֶל הַוְּעִידָה, אֲשֶׁר מָנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פִּי מַאֲמַר ה'.

(מב) וּמִנְיַן מִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי מְרָרִי לְפִי מִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם וּבָתֵּי אֲבוֹתָם.

(מג) מִבֶּן שְׁלוֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה, כָּל הַנִּכְנָס לַצָּבָא לְשֵׁרוּת בְּאֹהֶל הַוְּעִידָה.

(מד) וְהָיוּ הַמְּנוּיִים שֶׁלָּהֶם לְפִי מִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּמָאתַיִם.

(מה) זֹאת סְפִירַת מִשְׁפְּחוֹת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר מָנוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל פִּי פְּקוּדַת ה' בְּיַד מֹשֶׁה.

(מו) כָּל הַמְּנוּיִים אֲשֶׁר מָנָה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנִכְבְּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַלְוִיִּים לְפִי מִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם וּבָתֵּי אֲבוֹתָם.

(מז) מִבֶּן שְׁלוֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה, כָּל אֲשֶׁר יִכָּנֵס לְשָׁרֵת שֵׁרוּת עֲבוֹדָה וְשֵׁרוּת מַשָּׂא בְּאֹהֶל הַוְּעִידָה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ נקודות משיחות קודש ~

שִׁירַת הַלְוִיִּים בִּמְצִלְתַּיִם וְכִנּוֹרוֹת דַּוְקָא

מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה

הוּא הַשִּׁיר בִּמְצִלְתַּיִם וְכִנּוֹרוֹת, שֶׁהִיא עֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה אַחֶרֶת (ד, מז. ובפרש"י)

יֵשׁ לְעַיֵּן, מַדּוּעַ אֵין רַשִׁ"י מֵבִיא כְּלָל אֶת הַשִּׁירָה בַּפֶּה? כֵּן יֵשׁ לְדַיֵּק מַה שֶּׁהֵבִיא רַשִׁ"י רַק "מְצִלְתַּיִם וְכִנּוֹרוֹת", וַהֲרֵי בַּמִּקְדָּשׁ הָיוּ הַלְוִיִּים מְנַגְּנִים בְּעוֹד כו"כ כֵּלִים (ראה רמב"ם הל' כלי המקדש פ"ג ה"ד)?

וְיֵשׁ לוֹמַר בְּזֶה בְּאֹפֶן מְחֻדָּשׁ, דְּהִנֵּה זֶה שֶׁרַק הַלְוִיִּים הַצְּעִירִים מֵחֲמִשִּׁים שָׁנָה הָיוּ רְאוּיִים לַעֲבוֹדַת הַמִּשְׁכָּן, מְפָרֵשׁ רַשִׁ"י (במדבר ד, ג ד"ה נשא) כִּי "הַיּוֹתֵר עַל בֶּן חֲמִשִּׁים כֹּחוֹ מַכְחִישׁ".

וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, הֲרֵי שִׁירָה בַּפֶּה, אוֹ בִּנְבָלִים וַחֲלִילִים וְכִיו"ב, הִיא עֲבוֹדָה קַלָּה בְּיוֹתֵר, וְאֵין צְרִיכִים לַעֲבוֹדָה זוֹ כֹּוֹחַ רַב, וְא"כ מַדּוּעַ רְאוּיִים לַעֲבוֹדָה זוֹ רַק אֵלּוּ שֶׁהֵם פְּחוּתִים מֵחֲמִשִּׁים שָׁנָה, הֲרֵי גַּם הַמְּבֻגָּרִים יוֹתֵר יְכוֹלִים לָשִׁיר בַּפֶּה, אוֹ לִנְשֹׁף בַּחֲלִילִים וּנְבָלִים?

וְלָכֵן מְתָרֵץ רַשִׁ"י, שֶׁבְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט אֵין הַמְּדֻבָּר כָּאן עַל שִׁירָה בַּפֶּה אוֹ בִּנְבָלִים, אֶלָּא רַק בִּנְגִינָה "בִּמְצִלְתַּיִם וְכִנּוֹרוֹת", שֶׁהֵם עֲבוֹדוֹת הַקְּשׁוּרוֹת עִם עֲשִׂיָּה וּמְלֶאכֶת יָד, וּבִפְרָט מְצִלְתַּיִם שֶׁהֵם "ב' חֲתִיכוֹת רְחָבוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת" (רש"י ד"ה עבידתא, ערכין יג, ב), וְהָעֲבוֹדָה בָּהֶם מַצְרִיכָה כֹּחַ רַב. וְלָכֵן רַק הַלְוִיִּים הַצְּעִירִים מִ"בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה" רְאוּיִים לִמְלָאכָה זוֹ. וק"ל.

(ע"פ לקו"ש כרך יח, עמ' 44 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

(מח) וַיִּהְיוּ פְּקֻדֵיהֶם שְׁמֹנַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים:

מח וַהֲווֹ מִנְיָנֵיהוֹן תְּמַנְיָא אַלְפִין וַחֲמֵשׁ מְאָה וְתַמְנָן:

(מט) עַל־פִּי יְהוָה פֻּקַד אוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־מַשָּׂאוֹ וּפְקֻדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

מט עַל מֵימְרָא דַיְיָ מְנָא יָתְהוֹן בִּידָא דְמֹשֶׁה גְּבַר גְּבַר עַל פָּלְחָנֵהּ וְעַל מַטּוּלֵהּ וּמִנְיָנוֹהִי דִּי פַקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש"י◄ וּפְקֻדָיו אֲשֶׁר־צִוָּה ה' אֶת־מֹשֶׁה • וְאוֹתָן הַפְּקֻדִים הָיוּ בַּמִּצְוָה "מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים".

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד והי' מידי חודש בחדשו גו'", ולא ההפטרה דפרשת השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע לשבת חול המועד, שבציבור מפטירין בהפטרה המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע".

התוועדויות חלק א תשמ"ה עמוד 351

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(מח) וְהָיוּ הַמְּנוּיִים שֶׁלָּהֶם שְׁמוֹנַת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמוֹנִים.

(מט) עַל פִּי פְּקוּדַת ה' מָנָה אוֹתָם מֹשֶׁה, כָּל קְבוּצָה בַּעֲבוֹדָתָהּ וּבְמַשָּׂאָהּ, וְכָךְ מָנָה אוֹתָם כְּפִי שֶׁצִּוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הפטרה ליום ראשון של חג השבועות

יחזקאל פרק א

א א וַיְהִי | בִּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה בָּרְבִיעִי בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ וַאֲנִי בְתוֹךְ־הַגּוֹלָה עַל־נְהַר־כְּבָר נִפְתְּחוּ הַשָּׁמָיִם וָאֶרְאֶה מַרְאוֹת אֱלֹהִים: ב בַּחֲמִשָּׁה לַחֹדֶשׁ הִיא הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יְוֹיָכִין: ג הָיוֹ הָיָה דְבַר־יְהוָה אֶל־יְחֶזְקֵאל בֶּן־בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כַּשְׂדִּים עַל־נְהַר־כְּבָר וַתְּהִי עָלָיו שָׁם יַד־יְהוָה: ד וָאֵרֶא וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן־הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחַשְׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ: ה וּמִתּוֹכָהּ דְּמוּת אַרְבַּע חַיּוֹת וְזֶה מַרְאֵיהֶן דְּמוּת אָדָם לָהֵנָּה: ו וְאַרְבָּעָה פָנִים לְאַחַת וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם לְאַחַת לָהֶם: ז וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל וְנֹצְצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת קָלָל: ח וִידֵי אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם עַל אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶם וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם לְאַרְבַּעְתָּם: ט חֻבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ כַּנְפֵיהֶם לֹא־יִסַּבּוּ בְלֶכְתָּן אִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ: י וּדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־הַיָּמִין לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאול לְאַרְבַּעְתָּן וּפְנֵי־נָשֶׁר מֵאֲחוֹרֵיו לְאַרְבַּעְתָּן: יא וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם פְּרֻדוֹת מִלְּמֶעְלָה לְזֶה חִבְרוֹת אִישׁ וּשְׁתַּיִם מְכֻסּוֹת לְזֶה מְכֻסּוֹת בָּהֶם, לְאִישׁ לְכָל פָּנִים הָיוּ שְׁתַּיִם שְׁתֵּי כְנָפַיִם חֹבְרוֹת נוֹגְעוֹת אִישׁ אֶל אָחִיו לְכַסּוֹת בָּהֶם הַפָּנִים, וּשְׁתַּיִם וּשְׁתֵּי כְנָפַיִם הָיוּ מְכַסּוֹת אֵת גְּוִיֹּתֵיהֶנָּה אֶת גּוּפָתָן: יב וְאִישׁ כָּל חַיָּה מַחֲיוֹת אֶל מוּל עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ כִּי הָיָה לָהֶם פָּנִים בְּכָל רוּחַ, אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁמָּה הָרָצוֹן שֶׁל הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ הֵלְכוּ וְלֹא יִסַּבּוּ מִצַּד אֶל צַד בְּלֶכְתָּן: יג וּדְמוּת הַחַיּוֹת מַרְאֵיהֶם כְּגַחֲלֵי־אֵשׁ בְּעֵרוֹת כְּמַרְאֵה הַלַּפִּדִים הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת לִכּוּץ הָיָה הַמַּרְאֶה הַהִיא וְנֹגַהּ הָאֶרֶה יָתִירָה וּמִרוּבָּה הָיָה לָאֵשׁ וּמִן מַרְאֵה הָאֵשׁ הָיָה יוֹצֵא בָּרָק: יד וְהַחַיּוֹת לֹא עָמְדוּ בְּמָקוֹם אֶחָד אֶלָּא הָיוּ רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק: טו וָאֵרֶא הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ אֵצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו: טז מַרְאֵה הָאֹפַנִּים וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין תַּרְשִׁישׁ וּתְמוּנָתָן אַחַת לָאַרְבַּעְתָּן וּמַרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּהִיוֹת אוֹפַן בְּתוֹךְ אוֹפָן: יז בְּלֶכְתָּן עַל אַרְבַּע רִבְעֵיהֶן יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן: יח וְגַבֵּיהֶן וַיִּרְאוּ לָהֶן וְגַבֵּיהֶן מְלֵאוֹת עֵינַיִם סָבִיב לְאַרְבַּעְתָּן: יט וּבְלֶכְתָּן הָאֹפַנִּים יֵלְכוּן לְצִדָּם וּבְהִנָּשֵׂא הָאֹפַנִּים מֵעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאֹפַנִּים: כ אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן: כא הָאֵלֶּה בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּן וּבְעָמְדָם יַעֲמֹדוּן וּבְהִנָּשְׂאָם מֵעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ הָאֹפַנִּים לְצִדָּם כִּי רוּחַ חַיָּה בָּאֹפַנִּים: כב וּדְמוּת עַל־רֹאשׁ הַחַיָּה רָקִיעַ כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא נָטוּי עַל־רָאשֵׁיהֶם מִלְּמָעְלָה: כג וְתַחַת הָרָקִיעַ כַּנֵּיהֶם יְשָׁרוֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ לְכָל־אַחַת שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת בָּהֶן הַפָּנִים, כְּנַפֵּיהֶם לֹא־יִסַּבּוּ בְלֶכְתָּן מִצַּד אֶל־עֵבֶר מוּל פָּנָיו יֵלֵכוּ כִּי יֵשׁ לָהֶם פָּנִים לְכָל רוּחַ: כד וּדְמוּת פְּנֵיהֶם מַרְאֵה פְּנֵי הַחַיּוֹת, אַחַת הָיָה לְפָנָיו פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־הַיָּמִין הַפָּנִים לְאַרְבַּעְתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מֵהַשְּׂמֹאול לְאַרְבַּעְתָּן וּפְנֵי־נָשֶׁר מֵאֲחוֹרֵיו לְאַרְבַּעְתָּן: כה וּפְנֵיהֶם וְכַנְפֵיהֶם שֶׁל הַחַיּוֹת וְכַנְפֵיהֶם הָיוּ פְּרֻדוֹת מִלְּמֶעְלָה לְזֶה חִבְרוֹת אִישׁ אֶל אָחִיו לְכַסּוֹת בָּהֶם הַפָּנִים, וּשְׁתַּיִם וּשְׁתֵּי כְנָפַיִם הָיוּ מְכַסּוֹת אֵת גְּוִיֹּתֵיהֶנָּה: כו וְאִישׁ אֶל־עֵבֶר פָּנָיו יֵלֵכוּ אֶל אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ בְּלֶכְתָּן: כז וּדְמוּת הַחַיּוֹת מַרְאֵיהֶם כְּגַחֲלֵי־אֵשׁ בְּעֵרוֹת כְּמַרְאֵה הַלַּפִּדִים הִיא מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנֹגַהּ לָאֵשׁ וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא בָרָק: כח וְהַחַיּוֹת רָצוֹא וָשׁוֹב כְּמַרְאֵה הַבָּזָק: טו וָאֵרֶא הַחַיּוֹת וְהִנֵּה אוֹפַן אֶחָד בָּאָרֶץ אֵצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פָּנָיו:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עטרת מרים

אֶחָד: **טז מַרְאֵה הָאוֹפַנִּים וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין תַּרְשִׁישׁ** כְּעֵין גּוּן הַתְּכֵלֶת
זֶה וּבְהִיר עַד שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ מַעֲבָר אֶל עֵבֶר וּדְמוּת אֶחָד לְאַרְבַּעְתָּן לְאַרְבַּעַת
הָאוֹפַנִּים **וּמַרְאֵיהֶם** תּוֹאַר פְּנֵיהֶם **וּמַעֲשֵׂיהֶם** וּפְעוּלָּתָם הָיָה **כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה**
הָאוֹפָן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן לְהִתְגַּלְגֵּל לְכָל רוּחַ מִבְּלִי סִבּוּב וְהַחֲזָרָה: **יז** מִכֵּיוָן
שֶׁהָיוּ מִתְגַּלְגְּלִים לְכָל צַד **עַל־**
אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶן צְדָדֵיהֶן, **בְּלֶכְתָּם**
בְּחֻפְּץ לֶכְתָּם **יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ**
בְּלֶכְתָּן: **יח וְגַבֵּיהֶן וְגֹב** שֶׁלָּהֶם
וְגֹבַהּ לָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם אֲשֶׁר
מְאֻיָּמִים הֵם לִרְוֹאֶה אוֹתָם **וְגַבֹּתָם**
וְגֹבוֹת עֵינַיִם שֶׁלָּהֶם **מְלֵאֹת** עֵינַיִם
סָבִיב לִרְאוֹת לְכָל רוּחַ **לְאַרְבַּעְתָּן:**
יט וּבְלֶכֶת הַחַיּוֹת יֵלְכוּ גַּם
הָאוֹפַנִּים אֶצְלָם וּבְהִנָּשֵׂא
הַחַיּוֹת עַצְמָן **מֵעַל הָאָרֶץ** לַעֲלוֹת
לְמַעְלָה **יִנָּשְׂאוּ** גַּם **הָאוֹפַנִּים:**
כ עַל אֶל הַמָּקוֹם **אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁם**
הָרוּחַ הָרָצוֹן מֵהָאֵל יִתְבָּרֵךְ הָרוֹכֵב בָּהּ
לָלֶכֶת יֵלְכוּ הַחַיּוֹת כִּי **שָׁמָּה** גַּם
רָצוֹן **הָרוּחַ לָלֶכֶת וְהָאוֹפַנִּים**
כַּאֲשֶׁר יִנָּשְׂאוּ הַחַיּוֹת לְמַעְלָה
לְעֻמָּתָם גַּם הָאוֹפַנִּים **יִנָּשְׂאוּ** כִּי **רוּחַ**
הַחַיָּה תְּקוּעָה **בָּאוֹפַנִּים:**
כא בְּלֶכְתָּם בְּעֵת **יֵלְכוּ הַחַיּוֹת יֵלֵכוּ**
גַּם **הָאוֹפַנִּים וּבְעָמְדָם יַעֲמֹדוּ**
וּבְהִנָּשְׂאָם מֵעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ
הָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם כִּי **רוּחַ**
הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים: **כב** וּדְמוּת
הַשָּׁטוּחַ וּפָרוּשׂ **עַל־רָאשֵׁי הַחַיָּה**
שֶׁל **רָקִיעַ** כְּעֵין כְּגוּן **הַקֶּרַח**
הַנּוֹרָא הַמַּטִּיל אֵימָה עַל רוֹאָיו בַּעֲבוּר
הַפִּלְגַּת זֶהֳרוֹ **הָיָה נָטוּי עַל־**
רָאשֵׁיהֶם מִלְּמַעְלָה: **כג וְתַחַת**
הָרָקִיעַ כַּנְפֵיהֶם שֶׁל הַחַיּוֹת **הָיוּ**
יְשָׁרוֹת מְכֻוָּנוֹת **אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ**
לְאִישׁ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד **הָיוּ שְׁתַּיִם**

עטרת מרים

מְכַסּוֹת לָהֵנָּה לָהֶם, וְלַפָּנִים זֶה הָיוּ **וּלְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת לָהֵנָּה**
לָהֶם **אֵת גְּוִיּוֹתֵיהֶם:** **כד וָאֶשְׁמַע אֶת־קוֹל הַרְעָשַׁת כַּנְפֵיהֶם כְּקוֹל**
מַיִם רַבִּים הַשּׁוֹטְפִים **וּכְקוֹל־שַׁדַּי** בְּדִבְרוֹ בְּסִינַי, הַקּוֹל הַהוּא שָׁמַעְתִּי
בְּלֶכְתָּם כְּקוֹל הַמְּלֶה הֲמִיָּה וְשָׁאוֹן **כְּקוֹל מַחֲנֶה** מַהֲמוֹן עָם. **בְּעָמְדָם**
תִּרְפֶּינָה כַנְפֵיהֶן לֹא הִרְעִישׁוּ אֶלָּא
בְּכַנְפֵיהֶם לְהַשְׁמִיעַ קוֹל: **כה וַיְהִי**
מָתַי עָמְדוּ הַחַיּוֹת וְלֹא הִרְעִישׁוּ, כְּשֶׁהָיָה
הַקּוֹל יוֹצֵא מֵעַל לָרָקִיעַ **אֲשֶׁר**
עַל־רֹאשָׁם כְּשֶׁהָיָה הַמָּקוֹם בְּרוּךְ־הוּא
מְדַבֵּר אֶל הַנְּבִיאִים, אֲבָל **בְּעָמְדָם** אָז
תִּרְפֶּינָה כַנְפֵיהֶן: **כו** וּמִמַّעַל
לָרָקִיעַ **אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם** רָאִיתִי
דָּבָר מְזֻהָּר **כְּמַרְאֵה אֶבֶן־סַפִּיר**
וְהוּא כִּדְמוּת **כִּסֵּא** וְעַל דְּמוּת
הַכִּסֵּא רָאִיתִי דְּמוּת **כְּמַרְאֵה**
אָדָם עָלָיו מִלְּמַעְלָה: **כז כַּאֲשֶׁר**
הִסְתַּכַּלְתִּי לִרְאוֹת מַרְאֵה הָאָדָם הֵישֵׁב
עַל הַכִּסֵּא **וָאֵרֶא** | **כְּעֵין** כְּגוּן
חַשְׁמַל **כְּמַרְאֵה־אֵשׁ** זֶה וְנָקִי, **וְהָיָה**
לָהּ כְּעֵין **בַּיִת כְּמַרְאֵה** אֵשׁ **לָהּ**
סָבִיב כֵּן הוּא מִמַּרְאֶה מָתְנָיו
וּלְמַעְלָה אֲבָל **וּמִמַּרְאֵה** מָתְנָיו
וּלְמַטָּה רָאִיתִי כְּמַרְאֵה־אֵשׁ
וְנֹגַהּ הָאֵרָה וּזְרִיחָה **הָיָה לוֹ סָבִיב:**
כח כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה
בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה
הַנֹּגַהּ **סָבִיב** הוּא מַרְאֵה דְּמוּת
כְּבוֹד־יְהוָה נוֹסֵעַ מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ
כְּדִמּוּת מֶלֶךְ יוֹשֵׁב עַל הַמֶּרְכָּבָה וְנוֹסֵעַ
וָאֶרְאֶה אֶת כָּל זֶה, אָז **וָאֶפֹּל**
עַל־פָּנַי לְהִשְׁתַּחֲוֹת מוּל ה' **וָאֶשְׁמַע**

טז מַרְאֵה הָאוֹפַנִּים וּמַעֲשֵׂיהֶם כְּעֵין תַּרְשִׁישׁ
וּדְמוּת אֶחָד לְאַרְבַּעְתָּן וּמַרְאֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם
כַּאֲשֶׁר יִהְיֶה הָאוֹפָן בְּתוֹךְ הָאוֹפָן: יז עַל־
אַרְבַּעַת רִבְעֵיהֶן בְּלֶכְתָּם יֵלֵכוּ לֹא יִסַּבּוּ
בְּלֶכְתָּן: יח וְגַבֵּיהֶן וְגֹבַהּ לָהֶם וְיִרְאָה לָהֶם
וְגַבֹּתָם מְלֵאֹת עֵינַיִם סָבִיב לְאַרְבַּעְתָּן:
יט וּבְלֶכֶת הַחַיּוֹת יֵלְכוּ הָאוֹפַנִּים אֶצְלָם
וּבְהִנָּשֵׂא הַחַיּוֹת מֵעַל הָאָרֶץ יִנָּשְׂאוּ
הָאוֹפַנִּים: כ עַל אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁם הָרוּחַ לָלֶכֶת
יֵלֵכוּ שָׁמָּה הָרוּחַ לָלֶכֶת וְהָאוֹפַנִּים יִנָּשְׂאוּ
לְעֻמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה בָּאוֹפַנִּים: כא בְּלֶכְתָּם
יֵלֵכוּ וּבְעָמְדָם יַעֲמֹדוּ וּבְהִנָּשְׂאָם מֵעַל הָאָרֶץ
יִנָּשְׂאוּ הָאוֹפַנִּים לְעֻמָּתָם כִּי רוּחַ הַחַיָּה
בָּאוֹפַנִּים: כב וּדְמוּת עַל־רָאשֵׁי הַחַיָּה רָקִיעַ
כְּעֵין הַקֶּרַח הַנּוֹרָא נָטוּי עַל־רָאשֵׁיהֶם
מִלְּמַעְלָה: כג וְתַחַת הָרָקִיעַ כַּנְפֵיהֶם יְשָׁרוֹת
אִשָּׁה אֶל־אֲחוֹתָהּ לְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת לָהֵנָּה
וּלְאִישׁ שְׁתַּיִם מְכַסּוֹת לָהֵנָּה אֵת גְּוִיּוֹתֵיהֶם: כד וָאֶשְׁמַע אֶת־קוֹל כַּנְפֵיהֶם
כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל־שַׁדַּי בְּלֶכְתָּם קוֹל הַמְּלֶה כְּקוֹל מַחֲנֶה בְּעָמְדָם
תִּרְפֶּינָה כַנְפֵיהֶן: כה וַיְהִי־קוֹל מֵעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם בְּעָמְדָם
תִּרְפֶּינָה כַנְפֵיהֶן: כו וּמִמַּעַל לָרָקִיעַ אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁם כְּמַרְאֵה אֶבֶן־סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא וְעַל דְּמוּת
הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם עָלָיו מִלְּמַעְלָה: כז וָאֵרֶא | כְּעֵין חַשְׁמַל כְּמַרְאֵה־אֵשׁ בֵּית־לָהּ סָבִיב
מִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמַעְלָה וּמִמַּרְאֵה מָתְנָיו וּלְמַטָּה רָאִיתִי כְּמַרְאֵה־אֵשׁ וְנֹגַהּ לוֹ סָבִיב: כח כְּמַרְאֵה
הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בֶּעָנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מַרְאֵה הַנֹּגַהּ סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְּמוּת כְּבוֹד־יְהוָה וָאֵרְאֶה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עטרת מרים

קוֹל מְדַבֵּר וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם עֲמוֹד עַל רַגְלֶיךָ וגו׳: **יב** לְאַחַר שֶׁנָּמַר דְּבָרָיו צִוָּה אֶל הָרוּחַ לְשַׂאתוֹ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר בְּנֵי הַגּוֹלָה שָׁם וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי מִמְּקוֹם

וָאֶפֹּל עַל־פָּנַי וָאֶשְׁמַע קוֹל מְדַבֵּר:
ג יב וַתִּשָּׂאֵנִי רוּחַ וָאֶשְׁמַע אַחֲרַי קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ:

עטרת מרים

הַנְּבוּאָה שֶׁהָיִיתִי שָׁם קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל שֶׁהָיָה אוֹמֵר בָּרוּךְ כְּבוֹד־יְהוָה מִמְּקוֹמוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּהְיוֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ בְּבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אַף־עַל־פִּי שֶׁסָּר מִמְּקוֹמוֹ:

~ יום שלישי ז׳ סיון ~

עטרת מרים

כ אוּלָם ה׳ אֲשֶׁר בְּזִיתֶם אוֹתוֹ וְחִלַּלְתֶּם כְּלֵי הֵיכַל קָדְשׁוֹ, **וַיהוָה** עָדַיִן שׁוֹכֵן הוּא בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל, עִם כָּל זֶה **הֵם** שׁוֹתְקִים **מִפָּנָיו** מִפְּנֵי אֵימָתוֹ **כָּל־הָאָרֶץ** כִּי הוּא הַמַּשְׁגִּיחַ בָּהֶם וְרוֹאֶה כָּל מַעֲשֵׂיהֶם: **א תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שִׁגְיֹנוֹת** בַּעֲבוּר שֶׁשָּׁגַג וְהִתְרַעֵם מוּל ה׳: **ב יהוה שָׁמַעְתִּי**

הפטרה ליום שני של חג השבועות בחו״ל

חבקוק פרק ב

ב כ וַיהוָה בְּהֵיכַל קָדְשׁוֹ הַס מִפָּנָיו כָּל־הָאָרֶץ: **ג** א תְּפִלָּה לַחֲבַקּוּק הַנָּבִיא עַל שִׁגְיֹנוֹת: ב יהוה שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֶךָ יָרֵאתִי יהוה פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ בְּקֶרֶב שָׁנִים תּוֹדִיעַ בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכּוֹר: ג אֱלוֹהַּ מִתֵּימָן יָבוֹא וְקָדוֹשׁ מֵהַר־פָּארָן סֶלָה כִּסָּה שָׁמַיִם הוֹדוֹ וּתְהִלָּתוֹ מָלְאָה הָאָרֶץ: ד וְנֹגַהּ כָּאוֹר תִּהְיֶה קַרְנַיִם מִיָּדוֹ לוֹ וְשָׁם חֶבְיוֹן עֻזּוֹ: ה לְפָנָיו יֵלֶךְ דָּבֶר וְיֵצֵא רֶשֶׁף לְרַגְלָיו: ו עָמַד | וַיְמַדֵּד אָרֶץ רָאָה וַיִּתַּר גּוֹיִם וַיִּתְפֹּצְצוּ הַרְרֵי־עַד שַׁחוּ גִּבְעוֹת עוֹלָם הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ: ז תַּחַת אָוֶן רָאִיתִי אֹהֳלֵי כוּשָׁן יִרְגְּזוּן יְרִיעוֹת אֶרֶץ מִדְיָן: ח הַבְּנְהָרִים חָרָה יהוה אִם־בַּנְּהָרִים אַפֶּךָ אִם־בַּיָּם עֶבְרָתֶךָ כִּי תִרְכַּב עַל־סוּסֶיךָ מַרְכְּבֹתֶיךָ יְשׁוּעָה: ט עָרְיָה תֵעוֹר קַשְׁתֶּךָ שְׁבֻעוֹת מַטּוֹת אֹמֶר סֶלָה נְהָרוֹת תְּבַקַּע־אָרֶץ: י רָאוּךָ יָחִילוּ הָרִים זֶרֶם מַיִם עָבָר נָתַן תְּהוֹם קוֹלוֹ רוֹם יָדָיו נָשָׂא:

עטרת מרים

הָאָרוֹן וְשָׁם עֵינוּ בָּאָרֶץ **וַיִּתַּר** הָיָה מַעֲתִיק **גּוֹיִם** אֶת הַכְּנַעֲנִים לְגָרְשָׁם מֵאַרְצָם **וַיִּתְפֹּצְצוּ** וְנִשְׁתַּבְּרוּ **הַרְרֵי־עַד** שָׁרֵי הַכְּנַעֲנִים **שַׁחוּ** כָּרְעוּ וְנָפְלוּ **גִּבְעוֹת עוֹלָם** הַתַּקִּיפִים וְהֶעָרִיצִים שֶׁלָּהֶם, מֵאַחַר שֶׁכָּל **הֲלִיכוֹת עוֹלָם** מוֹלִיכֵי וּמַנְהִיגֵי הָעוֹלָם לוֹ שֶׁל הַמָּקוֹם בָּרוּךְ־הוּא לַעֲשׂוֹת בָּהֶם כִּרְצוֹנוֹ: **ז** הִזְכִּיר עַתָּה גְּבוּרוֹת שֶׁעָשָׂה לָנוּ בְּמִלְחֲמוֹת כּוּשִׁן רִשְׁעָתַיִם עַל יְדֵי עָתְנִיאֵל בֶּן קְנַז וּבְמִלְחֶמֶת גִּדְעוֹן עִם מִדְיָן, וְאָמַר **תַּחַת אָוֶן** בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם הַעֲמָדָה וְקִיּוּם כִּי הֵקִים ה׳ אֶת עָתְנִיאֵל וְהִפִּיל אוֹתָם אֹהָלִים **רָאִיתִי אָהֳלֵי כוּשָׁן יִרְגְּזוּן יְרִיעוֹת אֶרֶץ מִדְיָן:** **ח הַבְּנְהָרִים** וְכִי בִּנְהָרִים **חָרָה** אַף **יהוה** כְּשֶׁקָּרַע אֶת הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל **אִם־בַּנְּהָרִים אַפֶּךָ** לְהַחֲרִיב מִימָיו, **אִם־בַּיָּם עֶבְרָתֶךָ** לְהַחֲרִיב מֵימָיו כְּשֶׁקָּרַע אֶת הַיָּם, אֶלָּא הַסִּבָּה הָיְתָה **כִּי תִרְכַּב** לְפִי שֶׁרָכַבְתָּ **עַל־סוּסֶיךָ מַרְכְּבֹתֶיךָ יְשׁוּעָה** לְהוֹשִׁיעַ עַמְּךָ וְלָכֵן בָּקַעְתָּ הַמַּיִם לָלֶכֶת דֶּרֶךְ הַבְּקִיעָה. וְהַכֹּל עִנְיָן מְלִיצָה: **ט עָרְיָה תֵעוֹר** גִּלָּה גִּלִּית **קַשְׁתֶּךָ** גְּבוּרָתֶךָ, **שְׁבֻעוֹת מַטּוֹת** בַּשְּׁבוּעוֹת שֶׁנִּשְׁבַּעְתָּ לַשְּׁבָטִים **אֹמֶר סֶלָה** הוּא מַאֲמָר הַמַּתְקִים לְעוֹלָם, וּכְמוֹ **נְהָרוֹת תְּבַקַּע** בָּקַעְתָּ לָהֶם הָאָרֶץ לָתֵת לָהֶם מַיִם רַבִּים: **י** כַּאֲשֶׁר **רָאוּךָ** הָרֵי אַרְנוֹן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עטרת מרים

עוֹבֵר לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל יָחִילוּ חִלּוּ וְרָעֲדוּ הָרִים וְנִתְקָרְבוּ זֶה לָזֶה וְהָרְגוּ אֶת הַנִּסְתָּרִים בִּבְקִיעֵי הֶהָרִים זֶרֶם מַיִם מִי הַבְּאֵר עָבֶר בֵּין הֶהָרִים וְהֶעֱלָה מֵאַבְרֵי הַהֲרוּגִים לְהוֹדִיעַ הַגֵּם לְיִשְׂרָאֵל נָתַן תְּהוֹם קוֹלוֹ מַהֲעוֹמֶק הִשְׁמִיעַ מִי הַבְּאֵר קוֹלוֹ לְפָרְסֵם הַגֵּם רוֹם רוֹמְמוֹת יָדֵיהוּ כֹּחַ יַד הַמָּקוֹם נָשָׂא אוֹ עַד לְמַעְלָה כִּי כֻּלָּם הִכִּירוּ בְּנִפְלְאוֹתָיו: **יא** בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ כָּל אֶחָד מֵהֶם עָמַד זְבֻלָה בְּמָדוֹר שֶׁלּוֹ וְלֹא הָלְכָה מַהֲלָכָהּ אֶלָּא לְאוֹר חִצָּיִךְ חִצֵּי הַמָּקוֹם בְּרוּךְ־הוּא יְהַלְּכוּ לְנֹגַהּ בְּרַק חֲנִיתֶךָ: **יב** בְּזַעַם בְּזַעְמְךָ עַל שִׁבְעָה גּוֹיִם תִּצְעַד רָמַסְתָּ יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בְּאַף תָּדוּשׁ גֵּרַשְׁתָּ אֶת שִׁבְעַת גּוֹיִם: **יג** מֵעוֹלָם יָצָאתָ לְיֵשַׁע לְהוֹשִׁיעַ אֶת עַמֶּךָ לְיֵשַׁע אֶת־מְשִׁיחֶךָ חִזְקִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה כִּי מָחַצְתָּ כָּל רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע מִמַּחֲנֵה סַנְחֵרִיב עַל יְדֵי הַמַּלְאָךְ עָרוֹת גִּלִּיתָ אֶת הַיְסוֹד עַד־צַוָּאר הֶאֱבַדְתָּ כָּל הַמַּחֲנֶה סֶלָה עַד עוֹלָם וְלֹא יוֹסִיפוּ לָקוּם: **יד** סַנְחֵרִיב, נָקַבְתָּ בְמַטָּיו בְּמַטֶּךָ כָּל רֹאשׁ אַנְשֵׁיךָ הַיּוֹשְׁבִים בְּעָרֵי פְּרָזָיו בְּלִי חוֹמָה, כִּי מֵרוֹב אַנְשָׁיו לֹא יְכִילֵם מָקוֹם מוּקָף חוֹמָה, הֵם יִסְעָרוּ בָּאוּ בְּרוּחַ סְעָרָה לַהֲפִיצֵנִי בַּאֲרָצוֹת אֲחֵרוֹת, אֲבָל עֲלִיצָתָם סוֹף שִׂמְחַת הַצְּלָחָתָם הָיָה כְּמוֹ אֵלּוּ שֶׁחָשְׁבוּ לֶאֱכֹל אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה עָנִי מְעוּנֶּה וּלְכַלּוֹתָם בַּמִּסְתָּר בַּמִּדְבָּר, כְּמוֹ מְצָרִים שֶׁרָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם לְכַלּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם: **טו** דָּרַכְתָּ רָמַסְתָּ בַיָּם בְּסוּסֶיךָ הֵם

עטרת מרים

הָעֲנָנִים עֲלֵיהֶם חֹמֶר וּבַעֲרֵמַת מַיִם רַבִּים בְּאֹתָן לְחֻלְחֵם עִמָּהֶם וּלְאַבְּדָם: **טז** אָמַר הַנָּבִיא שָׁמַעְתִּי מֵהַצָּרָה שֶׁיִּהְיוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל בָּעֵת הַהִיא בְּיוֹם בֹּא גוֹג, וּבַעֲבוּרָהּ וַתִּרְגַּז תֶּחֱרַד בִּטְנִי לְקוֹל הַשְּׁמוּעָה צָלְלוּ רָעֲדוּ שְׂפָתַי, מֵרֹב הַצַּעַר יָבוֹא רָקָב רִקְבּוֹן בַּעֲצָמַי וְתַחְתַּי בְּכָל מְקוֹם עָמְדִי אֶרְגַּז אֶחֱרַד, כִּי שָׁמַעְתִּי אֲשֶׁר אָנוּחַ הָיִיתִי חָשׁוּב שֶׁאָנוּחַ בְּאַרְצִי אַחַר שׁוּבִי מֵהַגָּלוּת לְאַרְצִי, וְהִנֵּה נֶהְפְּכָה מְנוּחָתִי לְיוֹם צָרָה כִּי הוּא הַיּוֹם שֶׁחָשַׁב גּוֹג לַעֲלוֹת לְעַם יְרוּשָׁלַיִם וְיִשְׂרָאֵל יְגוּדֶנּוּ וְיָבִיא עָלָיו גְּדוּדֵי הָעַמִּים: **יז** כִּי־תְאֵנָה יִשְׂרָאֵל לֹא־תִפְרָח עֲדַיִן לֹא קָנוּ גְּבוּרָה וְאַמְצוּת הַלֵּב לַעֲמוֹד בְּמִלְחָמָה לְמוּלָם וְאֵין יְבוּל עֲדַיִן אֵין פְּרִי בַּגְּפָנִים כְּחֵשׁ כָּחוּשׁ מַעֲשֵׂה־זַיִת וּשְׁדֵמוֹת וּשְׂדוֹת תְּבוּאָה לֹא־עָשָׂה אֹכֶל עֲדַיִן לֹא הִצְמִיחוּ מֵאֲכָל גָּזַר מִמִּכְלָה צֹאן דַּיִן הַצֹּאן נִכְרַת מִמָּקוֹם כִּלָּאוֹ כִּי מָעֲטוּ וְאֵין בָּקָר בָּרְפָתַיִם הִנֵּה יִשְׂרָאֵל בְּהִיוֹתָם בְּבָבֶל נִתְמַעֲטוּ, וְאֵיךְ יַעַמְדוּ מוּל הָמוֹן הָרַב הַזֶּה: **יח** עַם כָּל זֶה וַאֲנִי בְּגִבְעַת יִשְׂרָאֵל בַּיהוָה אֶעֱלֹזָה אָגִילָה אֶשְׂמַח בְּמִשְׁעֶנֶת ה׳ וּבִגְבוּרוֹת בֵּאלֹהֵי יִשְׁעִי: **יט** עַם כִּי אֲנַחְנוּ הַמְּעַט, הִנֵּה יֱהוֹה אֲדֹנָי לִי בְּמָקוֹם חֵילִי וַיָּשֶׂם רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת לִרְדּוֹף אַחַר הָאוֹיֵב וְעַל־בָּמוֹתַי יַדְרִיכֵנִי יַדְרִיךְ אוֹתִי לִרְדּוֹף עַל גַּבֵּי הֶהָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, לַמְנַצֵּחַ לְכֵן לֵוִי הַמְנַצֵּחַ בְּשִׁיר בִּנְגִינוֹתָי לְנַגְּנָה בַּנִּגּוּן אֲשֶׁר יִחַדְתִּי לָהּ:

יא שֶׁמֶשׁ יָרֵחַ עָמַד זְבֻלָה לְאוֹר חִצָּיִךָ יְהַלֵּכוּ לְנֹגַהּ בְּרַק חֲנִיתֶךָ: יב בְּזַעַם תִּצְעַד־אָרֶץ בְּאַף תָּדוּשׁ גּוֹיִם: יג יָצָאתָ לְיֵשַׁע עַמֶּךָ לְיֵשַׁע אֶת־מְשִׁיחֶךָ מָחַצְתָּ רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע עָרוֹת יְסוֹד עַד־צַוָּאר סֶלָה: יד נָקַבְתָּ בְמַטָּיו רֹאשׁ פְּרָזָיו יִסְעֲרוּ לַהֲפִיצֵנִי עֲלִיצָתָם כְּמוֹ־לֶאֱכֹל עָנִי בַּמִּסְתָּר: טו דָּרַכְתָּ בַיָּם סוּסֶיךָ חֹמֶר מַיִם רַבִּים: טז שָׁמַעְתִּי | וַתִּרְגַּז בִּטְנִי לְקוֹל צָלְלוּ שְׂפָתַי יָבוֹא רָקָב בַּעֲצָמַי וְתַחְתַּי אֶרְגַּז אֲשֶׁר אָנוּחַ לְיוֹם צָרָה לַעֲלוֹת לְעַם יְגוּדֶנּוּ: יז כִּי־תְאֵנָה לֹא־תִפְרָח וְאֵין יְבוּל בַּגְּפָנִים כְּחֵשׁ מַעֲשֵׂה־זַיִת וּשְׁדֵמוֹת לֹא־עָשָׂה אֹכֶל גָּזַר מִמִּכְלָה צֹאן וְאֵין בָּקָר בָּרְפָתַיִם: יח וַאֲנִי בַּיהוָה אֶעֱלֹזָה אָגִילָה בֵּאלֹהֵי יִשְׁעִי: יט יֱהוֹה אֲדֹנָי חֵילִי וַיָּשֶׂם רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת וְעַל־בָּמוֹתַי יַדְרִיכֵנִי לַמְנַצֵּחַ בִּנְגִינוֹתָי:

ה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(ב) צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשַּׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ:

רש״י◄ **צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וגו׳** • פָּרָשָׁה זוֹ נֶאֱמְרָה בַּיּוֹם שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן, וּשְׁמוֹנָה פָּרָשִׁיּוֹת נֶאֱמְרוּ בוֹ בַּיּוֹם, כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין בְּפֶרֶק ׳הַנִּזְקִין׳ (דף ס)• **וְיִשַּׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה** • שָׁלֹשׁ מַחֲנוֹת הָיוּ שָׁם בִּשְׁעַת חֲנִיָּתָן: תּוֹךְ הַקְּלָעִים הִיא מַחֲנֵה שְׁכִינָה, חֲנִית הַלְוִיִּם סָבִיב — כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּפָרָשַׁת ״בְּמִדְבַּר סִינַי״ — הִיא מַחֲנֵה לְוִיָּה. וּמִשָּׁם וְעַד סוֹף מַחֲנֵה הַדְּגָלִים לְכָל אַרְבַּע הָרוּחוֹת הִיא מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל. הַצָּרוּעַ נִשְׁתַּלַּח חוּץ לְכֻלָּן; הַזָּב מֵתָר בְּמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וּמְשַׁלֵּחַ מִן הַשְּׁתַּיִם. וְטָמֵא לָנֶפֶשׁ מֵתָר אַף בְּשֶׁל לְוִיָּה, וְאֵינוֹ

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

ב פַּקֵּד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִישַׁלְּחוּן מִן מַשְׁרִיתָא כָּל דִּסְגִיר וְכָל דְּדָאֵב וְכֹל דִּמְסָאֲב לִטְמֵי נַפְשָׁא דֶּאֱנָשָׁא:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מְשֻׁלָּח אֶלָּא מִשֶּׁל שְׁכִינָה. וְכָל זֶה דָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ מִן הַמִּקְרָאוֹת בְּמַסֶּכֶת פְּסָחִים (דף סז). **טָמֵא לָנֶפֶשׁ.** דִּמְסָאֵב לִטְמֵי נַפְשָׁא דֶּאֱנָשָׁא. אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁהוּא לְשׁוֹן עַצְמוֹת אָדָם בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי, וְהַרְבֵּה יֵשׁ בִּ׳בְרֵאשִׁית רַבָּה׳ (פע״ח): אַדְרְיָאנוּס שְׁחִיק טְמָיָא — שְׁחִיק עַצְמוֹת.

(ג) מִזָּכָר עַד־נְקֵבָה תְּשַׁלֵּחוּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם:

ג מִדְּכַר עַד נוּקְבָא תְּשַׁלְּחוּן לְמִבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא תְּשַׁלְּחֻנּוּן וְלָא יְסַאֲבוּן יָת מַשְׁרִיתְהוֹן דִּי שְׁכִנְתִּי שָׁרְיָא בֵּינֵיהוֹן:

(ד) וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְשַׁלְּחוּ אוֹתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

ד וַעֲבָדוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשַׁלְּחוּ יָתְהוֹן לְמִבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא כְּמָא דִי מַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

ה וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ו) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיהוָה וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא:

ו מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גְּבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יַעְבְּדוּן מִכָּל חוֹבֵי אֱנָשָׁא לְשַׁקָּרָא שִׁקָּר קֳדָם יְיָ וְיֵחוֹב אֱנָשָׁא הַהוּא:

רש״י ◄ **לִמְעֹל מַעַל בַּה׳.** חֲרֵי חָזַר וְכָתַב כָּאן פָּרָשַׁת גּוֹזֵל וְנִשְׁבָּע עַל שֶׁקֶר, הִיא הָאֲמוּרָה בְּפָרָשַׁת וַיִּקְרָא (ויקרא ה): ״וּמָעֲלָה מַעַל בַּה׳ וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ וְגוֹ׳״, וְנִשְׁנֵית כָּאן בִּשְׁבִיל שְׁנֵי דְּבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בָּהּ: הָאֶחָד שֶׁכָּתוּב ״וְהִתְוַדּוּ״, לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ חַיָּב חֹמֶשׁ וְאָשָׁם עַל־פִּי עֵדִים עַד שֶׁיּוֹדֶה בַּדָּבָר. וְהַשֵּׁנִי — עַל גֶּזֶל הַגֵּר שֶׁהוּא נִתָּן לַכֹּהֲנִים.

(ז) וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתוֹ יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ:

ז וִיוַדּוּן יָת חוֹבֵיהוֹן דִּי עֲבָדוּ וְיָתֵב יָת חוֹבְתֵהּ בְּרֵישֵׁהּ וְחֻמְשֵׁהּ יוֹסֵף עֲלוֹהִי וְיִתֵּן לְדָחֵב לֵהּ:

רש״י ◄ **אֶת־אֲשָׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ.** (ב״ק קיא) הוּא הַקֶּרֶן שֶׁנִּשְׁבַּע עָלָיו. **לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ.** (כתובות יט) לְמִי שֶׁנִּתְחַיֵּב לוֹ.

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(**א**) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הָלְאָה.

(**ב**) צַוֵּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּזֶה שֶׁיְּגַלּוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל מְצוֹרָע וְכָל זָב וְכָל מִי שֶׁנִּטְמָא לְמֵת.

(**ג**) מִזָּכָר עַד נְקֵבָה תְּגַלּוּ אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת מַחֲנָם אֲשֶׁר אֲנִי שׁוֹכֵן בּוֹ בְּתוֹכָם.

(**ד**) וְעָשׂוּ כָּכָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִגְלוּ אוֹתָם אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כְּפִי שֶׁצִּוָּה ה׳ אֶת מֹשֶׁה, כָּכָה עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

(**ה**) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הָלְאָה.

(**ו**) אֱמֹר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, כָּל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ דָּבָר מִן הַשְּׁגָגוֹת הָרְגִילוֹת אֵצֶל אֲנָשִׁים, לַחְמֹד לְעַצְמוֹ כִּסְפֵּי אֲחֵרִים, הַמְּהֻוָּה מְעִילָה בַּקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא, וַאֲזַי אָשֵׁם (כִּי בִּצַּע אַשְׁמָה).

(**ז**) אַחֲרֵי זֹאת, הוֹדָה בְּשִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה אוֹתָהּ, אַזַי יַחְזִיר אֶת הַגְּזֵלָה בִּשְׁלֵמוּתָהּ, וְיוֹסִיף עָלֶיהָ אֶת חֲמִשִּׁיתָהּ, וִישַׁלֵּם אוֹתָהּ לְמִי שֶׁנִּגְזַל עַל יָדוֹ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ נקודות משיחות קודש ~

תְּשׁוּבָה כְּמִצְוָה כְּלָלִית

וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ (ה, ז) צִוּנוּ לְהִתְוַדּוֹת עַל הָעֲוֹנוֹת . . וְלֵאמֹר אוֹתָם עִם הַתְּשׁוּבָה . . וְהוּא אָמְרוֹ . . וְהִתְוַדּוּ (סהמ״צ להרמב״ם מ״ע עג) כְּבָר הִקְשׁוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת עַל הָרַמְבַּ״ם (מנ״ח מצוה שסד. ועוד), מַדּוּעַ מָנָה רַק הַוִּדּוּי לְמִצְוָה, וְאֶת הַתְּשׁוּבָה עַצְמָהּ לֹא מָנָה. וּבֵאֲרוּ בְּאוֹפַנִּים שׁוֹנִים.

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוּשׁ:

אָמְרוּ חַז״ל שֶׁרְמַ״ח מִצְוֹת־עֲשֵׂה הֵם כְּנֶגֶד רְמַ״ח אֵיבָרָיו שֶׁל אָדָם (מכות כג, סע״ב) וְשָׁסָ״ה מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה הֵם כְּנֶגֶד שָׁסָ״ה גִּידִים (זח״א קע, ב). וּמְבֹאָר בְּסִפְרֵי חֲסִידוּת, שֶׁיֵּשׁ בְּכָל נְשָׁמָה ״תַּרְיָ״ג מִינֵי כֹּחוֹת וְחִיּוּת״ (תניא פרק נא), וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם הוּא שָׁלֵם בִּשְׁמִירַת כָּל הַתַּרְיָ״ג מִצְוֹת, אָז הוּא ״תָּמִים וְשָׁלֵם בְּכָל אֵיבְרֵי הַנֶּפֶשׁ כוּ׳, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן אִם חִסֵּר מִצְוָה אַחַת אוֹ פָּגַם בָּהּ, חָרֵי נַעֲשָׂה מְחֻסָּר אֵיבָר״ (לקוטי תורה, נצבים מה, ג).

אַךְ מִצְוַת הַתְּשׁוּבָה בְּכֹחָהּ לְתַקֵּן אֶת הָאֵיבָרִים הַפְּגוּמִים, כִּי הַתְּשׁוּבָה מַגִּיעָה מֵעֶמְקָא דְּלִבָּא וּמֵעֶצֶם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהוּא מְקוֹר הַחַיּוּת שֶׁל הַ״תַּרְיָ״ג מִינֵי כֹּחוֹת וְחִיּוּת״. וְלָכֵן נִמְשָׁךְ מִשָּׁם חַיּוּת חֲדָשָׁה לְתַקֵּן הָאֵבָר הַפָּגוּם.

וְלָכֵן לֹא נִמְנֵית מִצְוַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁבַּלֵּב בְּמִנְיַן הַמִּצְוֹת, כִּי נִמְנוּ רַק הַמִּצְוֹת שֶׁהֵן כְּנֶגֶד כֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, אַךְ מִצְוַת הַתְּשׁוּבָה מַגִּיעָה מֵעֹמֶק הַנֶּפֶשׁ שֶׁלְּמַעְלָה מִכֹּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, עַד שֶׁבְּכֹחָהּ לְתַקֵּן אֶת הַפְּגָמִים שֶׁבַּכֹּחוֹת, וְרַק מִצְוַת הַוִּדּוּי שֶׁהִיא בַּפֶּה יְכוֹלָה לְהִמָּנוֹת בְּמִנְיַן הַמִּצְוֹת.

(ע״פ לקו״ש, כרך לח, עמ׳ 18 ואילך)

(ח) **וְאִם־אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב לַיהוָה לַכֹּהֵן מִלְּבַד אֵיל הַכִּפֻּרִים אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ עָלָיו:**

ח וְאִם לֵית לִגְבַר פָּרִיק לַאֲתָבָא חוֹבְתָא לֵהּ חוֹבְתָא דִּמְתֵב קֳדָם יְיָ לְכַהֲנָא בַּר מִדְּכַר כְּפוּרַיָּא דִּי יְכַפַּר בֵּהּ עֲלוֹהִי:

רש״י ◄ **וְאִם־אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל** • שֶׁמֵּת הַתּוֹבֵעַ שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים. **לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו** • כְּשֶׁנִּמְלַךְ זֶה לְהִתְוַדּוֹת עַל עֲוֹנוֹ. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: וְכִי יֵשׁ לְךָ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֲלִים, אוֹ בֵּן, אוֹ בַּת, אוֹ אָח, אוֹ שְׁאֵר־בָּשָׂר הַקָּרוֹב מִמִּשְׁפַּחַת אָבִיו לְמַעְלָה עַד יַעֲקֹב? אֶלָּא זֶה הַגֵּר שֶׁמֵּת וְאֵין לוֹ יוֹרְשִׁים. **הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב** • זֶה הַקֶּרֶן וְהַחֹמֶשׁ. **לַה׳ לַכֹּהֵן** • קְנָאוֹ הַשֵּׁם, וּנְתָנוֹ לַכֹּהֵן שֶׁבְּאוֹתוֹ מִשְׁמָר. **מִלְּבַד אֵיל הַכִּפֻּרִים** • הָאָמוּר בְּ׳וַיִּקְרָא׳ שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהָבִיא.

(ט) **וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה:**

ט וְכָל אַפְרָשׁוּתָא לְכָל קוּדְשַׁיָּא דִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי יְקָרְבוּן לְכַהֲנָא דִּלֵּהּ יְהֵי:

רש״י ◄ **וְכָל־תְּרוּמָה וְגוֹ׳** • אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: וְכִי תְּרוּמָה מַקְרִיבִין לַכֹּהֵן? וַהֲלֹא הוּא הַמְחַזֵּר אַחֲרֶיהָ לְבֵית הַגְּרָנוֹת?! וּמַה תַּלְמוּד־לוֹמַר ״אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַכֹּהֵן״? אֵלּוּ הַבְּכוּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמות כג): ״תָּבִיא בֵּית ה׳ אֱלֹהֶיךָ״, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַה יֵּעָשֶׂה בָּהֶם? תַּלְמוּד־לוֹמַר: ״לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה״, בָּא הַכָּתוּב וְלִמֵּד עַל הַבְּכוּרִים שֶׁיִּהְיוּ נִתָּנִין לַכֹּהֵן.

(י) **וְאִישׁ אֶת־קֳדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה:**

י וּגְבַר יָת מַעֲשַׂר קוּדְשֵׁהּ דִּלֵּהּ יְהוֹן גְּבַר דִּיתֵן לְכַהֲנָא דִּלֵּהּ יְהֵי:

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ח) וְאִם לֹא נִמְצָא לַמְּקֻפָּח שְׁאֵר בָּשָׂר לַהֲשָׁבַת הַגְּזֵלָה אֵלָיו, אָז הַגְּזֵלָה הַמֻּחְזֶרֶת אֶל הַקָּב״ה, הִיא תִּהְיֶה לַכֹּהֵן, (וזאת) מִלְּבַד אֵיל הַכַּפָּרָה אֲשֶׁר בּוֹ יְבַקֵּשׁ כַּפָּרָה עָלָיו.

(ט) וְכָל הֲרָמַת תְּרוּמָה מִכָּל קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אָז שִׁלְמוּ אוֹתָהּ לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּהְיֶה, וְנִהְיְתָה שֶׁלּוֹ.

(י) וְכָל אָדָם הִנּוֹ רַשַּׁאי עַל קָדָשָׁיו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **וְאִישׁ אֶת־קֳדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ•** לְפִי שֶׁנֶּאֱמְרוּ מַתְּנוֹת כְּהֻנָּה וּלְוִיָּה, יָכוֹל יָבוֹאוּ וְיִטָּלוּם בִּזְרוֹעַ? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "וְאִישׁ אֶת־קֳדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ", מַגִּיד, שֶׁטּוֹבַת הֲנָאָתָן לַבְּעָלִים, וְעוֹד מִדְּרָשִׁים הַרְבֵּה דָּרְשׁוּ בּוֹ בַּ"סִּפְרֵי". וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה (תנחומא פ' ראה): "וְאִישׁ אֶת־קֳדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ", מִי שֶׁמְּעַכֵּב מַעֲשְׂרוֹתָיו וְאֵינוֹ נוֹתְנָן, לוֹ יִהְיוּ הַמַּעֲשְׂרוֹת, סוֹף שֶׁאֵין שָׁדֵהוּ עוֹשָׂה אֶלָּא אֶחָד מֵעֲשָׂרָה שֶׁהָיְתָה לְמוּדָה לַעֲשׂוֹת. **אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן•** מַתָּנוֹת הָרְאוּיוֹת לוֹ. **לוֹ יִהְיֶה•** מָמוֹן הַרְבֵּה.

~ יום רביעי ח' סיון ~

(יא) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:**

יא **וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:**

(יב) **דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל:**

יב **מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר גְּבַר אֲרֵי תִסְטֵי אִתְּתֵהּ וּתְשַׁקַּר בֵּהּ שְׁקָר:**

רש"י◄ **אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ•** מַה כָּתוּב לְמַעְלָה מִן הָעִנְיָן? "וְאִישׁ אֶת־קֳדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ", אִם אַתָּה מְעַכֵּב מַתְּנוֹת הַכֹּהֵן, חַיֶּיךָ שֶׁתִּצְטָרֵךְ לָבֹא אֶצְלוֹ לְהָבִיא לוֹ אֶת הַסּוֹטָה. **אִישׁ אִישׁ•** לְלַמֶּדְךָ, שֶׁמּוֹעֶלֶת בִּשְׁתַּיִם: בְּאִישׁ מִלְחָמָה שֶׁל מַעְלָה, וְאִישָׁהּ מִלְּמַטָּה. **כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ•** שָׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ: אֵין הַמְנָאֲפִין נוֹאֲפִין עַד שֶׁתִּכָּנֵס בָּהֶן רוּחַ שְׁטוּת, דִּכְתִיב: "כִּי־תִשְׂטֶה", וּכְתִיב בּוֹ (משלי ז): "נֹאֵף אִשָּׁה חֲסַר־לֵב". וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: "כִּי־תִשְׂטֶה" - תֵּט מִדַּרְכֵּי צְנִיעוּת וְתִחְשַׁד בְּעֵינָיו, כְּמוֹ (שם ד) "שְׂטֵה מֵעָלָיו וַעֲבֹר" (שם ז): "אַל יִשְׂטְ אֶל־דְּרָכֶיהָ לִבֶּךָ". **וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל•** וּמַהוּ הַמַּעַל?.

~ נקודות משיחות קודש ~

חֶשִׁיבוּת הַזְּהִירוּת בְּצִוּוּי הַקָּבָּ"ה

אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ (ה, יב)

אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אֶלָּא־אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת, שֶׁנֶּאֱמַר: אִישׁ אִישׁ כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ, "תִשְׂטֶה" כְּתִיב (סוטה ג, א).

יֵשׁ לְבָאֵר מַה שֶּׁהָרְאָיָה לָעִנְיָן דְּאֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה כוּ' נִלְמָד מִדִּין סוֹטָה:

דִּין סוֹטָה שַׁיָּךְ רַק בְּאֵשֶׁת אִישׁ וְלֹא בִּפְנוּיָה. וְהִנֵּה, יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לְאִשָּׁה וְהַקָּבָּ"ה לְבַעַל, וּמִכֵּיוָן שֶׁ"אֵיזוֹהִי אִשָּׁה כְּשֵׁרָה הָעוֹשָׂה רְצוֹן בַּעְלָהּ" (תַּנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ רַבָּא פֶּרֶק ט (בְּשִׁנּוּי לָשׁוֹן קָצָת)), וּמוּבָן שֶׁבָּזֶה נוֹגֵעַ שֶׁלֹּא לַעֲבֹר אֲפִילוּ עַל רָצוֹן קַל, שֶׁהֲרֵי אֲפִילוּ אִם מְשַׁנִּים קְצָת מֵרְצוֹן הַבַּעַל הֲרֵי אֵין זֶה "עוֹשָׂה רְצוֹן בַּעְלָהּ", הֲרֵי כֵּן הוּא בְּיִשְׂרָאֵל וְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שֶׁכָּל עֲבֵרָה נוֹגַעַת, מִכֵּיוָן שֶׁגַּם עַל־יְדֵי עֲבֵרָה קַלָּה נִפְרָדִים רַחֲמָנָא־לִצְלָן מֵהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. וְלָכֵן לוֹמְדִים עִנְיָן זֶה מֵהַפָּסוּק "כִּי תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ", עַל־מְנָת לְהַדְגִּישׁ שֶׁגַּם עֲבֵרָה קַלָּה נוֹגַעַת — עַל־דֶּרֶךְ אִשָּׁה וּבַעַל.

(על־פי לקוטי שיחות, כרך ב, עמוד 311 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(למסרם לְכהן שהוא יבחר בו), וְכָךְ לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּמְסְרֵם, הֵם יִהְיוּ שֶׁלּוֹ.

(יא) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הָלְאָה.

(יב) צַוֵּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וֶאֱמֹר לָהֶם, כָּל אִישׁ שֶׁפָּרְשָׁה מִמֶּנּוּ אִשְׁתּוֹ וּבָכָךְ בָּגְדָה בּוֹ בּוֹגְדָנוּת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יג) וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה:

יג וְיִשְׁכַּב גְּבַר יָתַהּ שָׁכְבַת זַרְעָא וְיֶהֱי מְכַסָּא מֵעֵינֵי בַּעְלָהּ וּמִטַּמְּרָא וְהִיא מְסָאֲבָא וְסָהִיד לֵית בַּהּ וְהִיא לָא אִתְאֲחַזַת:

רש"י ◄ וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ • (סוטה כו) אִישׁ, פְּרָט לְקָטָן וּמִי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ. אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע • (יבמות צה) שְׁכִיבָתָהּ פּוֹסֶלֶת אוֹתָהּ וְאֵין שְׁכִיבַת אֲחוֹתָהּ פּוֹסֶלֶת אוֹתָהּ, כַּמַּעֲשֶׂה בִּשְׁתֵּי אֲחָיוֹת שֶׁהָיוּ דּוֹמוֹת זוֹ לָזוֹ. וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ • (סוטה כז) פְּרָט לְסוּמָא. הָא אִם הָיָה רוֹאֶה וּמְעַמְעֵם (סְפָרִים אֲחֵרִים: וּמַעְלִים), אֵין הַמַּיִם בּוֹדְקִין אוֹתָהּ. וְנִסְתְּרָה • שֶׁעוּר שֶׁתִּרָּאֶה לְטֻמְאַת בִּיאָה. וְעֵד אֵין בָּהּ • הָא אִם יֵשׁ בָּהּ אֲפִלּוּ עֵד אֶחָד שֶׁאָמַר: נִטְמֵאת! לֹא הָיְתָה שׁוֹתָה. וְעֵד אֵין בָּהּ • בַּטֻּמְאָה, אֲבָל יֵשׁ עֵדִים לַסְּתִירָה. נִתְפָּשָׂה • נֶאֱנְסָה, כְּמוֹ (דברים כב): "וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ".

(יד) וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה:

יד וְיִעְבַּר עֲלוֹהִי רוּחַ קִנְאָה וִיקַנֵּי יָת אִתְּתֵהּ וְהִיא מְסָאֲבָא אוֹ עֲבַר עֲלוֹהִי רוּחַ קִנְאָה וִיקַנֵּי יָת אִתְּתֵהּ וְהִיא לָא מְסָאֲבָא:

רש"י ◄ וְעָבַר עָלָיו • קֹדֶם לַסְּתִירָה. רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא • פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ (סוטה ג): לְשׁוֹן הַתְּרָאָה, שֶׁמַּתְרֶה בָּהּ: אַל תִּסְתְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי. וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו וְגוֹ' • כְּלוֹמַר, הוּא הִתְרָה בָּהּ וְעָבְרָה עַל הַתְּרָאָתוֹ, וְאֵין יָדוּעַ אִם נִטְמְאָה אִם לָאו.

(טו) וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירִת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא־יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי־מִנְחַת קְנָאֹת הִוא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן:

טו וְיַיְתִי גַּבְרָא יָת אִתְּתֵהּ לְוָת כַּהֲנָא וַיַיְתִי יָת קָרְבָּנַהּ עֲלַהּ חַד מִן עַסְרָא בִּתְלַת סְאִין קְמְחָא שְׂעָרִין לָא יְרִיק עֲלוֹהִי מִשְׁחָא וְלָא יִתֵּן עֲלוֹהִי לְבֻנְתָּא אֲרֵי מִנְחַת קְנָאתָא הוּא מִנְחַת דּוּכְרָנָא מַדְכֶּרֶת חוֹבָא:

רש"י ◄ קֶמַח • שֶׁלֹּא יְהֵא מִסֹּלֶת. שְׂעֹרִים • וְלֹא חִטִּים (סוטה יב); הִיא עָשְׂתָה מַעֲשֵׂה בְּהֵמָה, וְקָרְבָּנָהּ מַאֲכַל בְּהֵמָה. לֹא־יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן • שֶׁלֹּא יְהֵא קָרְבָּנָהּ מְהֻדָּר, שֶׁהַשֶּׁמֶן קָרוּי "אוֹר", וְהִיא עָשְׂתָה בַּחֹשֶׁךְ. וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה • שֶׁהָאֲמָהוֹת נִקְרָאוֹת "לְבוֹנָה", שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ד): "אֶל גִּבְעַת הַלְּבוֹנָה", (סוטה ה) וְהִיא פִּירְשָׁה מִדַּרְכֵיהֶן. כִּי־מִנְחַת קְנָאֹת הִוא • הַקֶּמַח הַזֶּה. קֶמַח — לְשׁוֹן זָכָר. מִנְחַת קְנָאֹת • מְעוֹרֶרֶת עָלֶיהָ שְׁתֵּי קְנָאוֹת: קִנְאַת הַמָּקוֹם וְקִנְאַת הַבַּעַל.

(טז) וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהֶעֱמִדָהּ לִפְנֵי יְהוָה:

טז וִיקָרֵב יָתַהּ כַּהֲנָא וִיקִימִנַּהּ קֳדָם יְיָ:

(יז) וְלָקַח הַכֹּהֵן מַיִם קְדֹשִׁים בִּכְלִי־חָרֶשׂ וּמִן־הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמָּיִם:

יז וְיִסַּב כַּהֲנָא מֵי כִיּוֹר בְּמַן דַּחֲסַף וּמִן עַפְרָא דִּי יְהֵי בִּיסוֹדֵי מִשְׁכְּנָא יִסַּב כַּהֲנָא וְיִתֵּן לְמַיָּא:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יג) וְאִם שָׁכַב עִמָּהּ אִישׁ שְׁכִיבָה לְהַזְרָעָה וְנֶעֱלַם הַדָּבָר מִבַּעְלָהּ, וְנֶחְבְּאָה וְהִיא נִטְמְאָה בְּאֵין רוֹאֶה, וְלֹא נִכְפָּה עָלֶיהָ (אֶלָּא מֵרְצוֹנָהּ).

(יד) וְעָלְתָה בְּלִבּוֹ קִנְאָה וַאֲזַי קִנֵּא לָהּ, וְהִיא נִטְמְאָה אוֹ לֹא נִטְמְאָה.

(טו) אֲזַי יָבוֹא אוֹתוֹ הָאִישׁ עִם זוּגָתוֹ אֶל הַכֹּהֵן וְיָבִיא אֶת קָרְבָּנָהּ אִתָּהּ. עֲשִׂירִית הָאֵיפָה (2.84 ק"ג) מִקֶּמַח הַשְּׂעוֹרִים, לֹא יִשְׁפֹּךְ עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא יָנִיחַ עָלָיו לְבוֹנָה כִּי הוּא קָרְבַּן הַקִּנְאָה, קָרְבַּן הַזְּכִירָה הַמַּזְכִּיר אֶת הָעֲוֹנוֹת.

(טז) וַיַּגִּישׁ הַכֹּהֵן אוֹתָהּ וְיַעֲמִיד אוֹתָהּ לִפְנֵי ה'.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **מַיִם קְדֹשִׁים•** שֶׁקֻּדְּשׁוּ בַּכִּיּוֹר, (כתובות עב) לְפִי שֶׁנַּעֲשָׂה (הַכִּיּוֹר) מִנְּחֹשֶׁת — מַרְאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, וְזוֹ פִּירְשָׁה מִדַּרְכֵיהֶן, שֶׁהָיוּ נִבְעָלוֹת לְבַעֲלֵיהֶן בְּמִצְרַיִם תַּחַת הַתַּפּוּחַ, וְזוֹ קִלְקְלָה לְאַחַר — תִּבָּדֵק בּוֹ.

בִּכְלִי־חָרֶשׂ• (סוטה ז) הִיא הִשְׁקְתָה אֶת הַנּוֹאֵף יַיִן מְשֻׁבָּח בְּכוֹסוֹת מְשֻׁבָּחִים, לְפִיכָךְ תִּשְׁתֶּה מַיִם הַמָּרִים בִּמְקֻדָּה בְּזוּיָה שֶׁל חֶרֶס.

(יח) **וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֵת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים:**

יח וִיקִים כַּהֲנָא יָת אִתְּתָא קֳדָם יְיָ וְיִפְרַע יָת רֵישָׁא דְּאִתְּתָא וִיהַב עַל יְדָהָא יָת מִנְחַת דּוּכְרָנָא מִנְחַת קִנְאָתָא הִיא וּבִידָא דְּכַהֲנָא יְהוֹן מַיָּא מְרִירַיָּא מְלַטְטַיָּא:

רש"י◄ **וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן וְגוֹ'•** וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "וְהֶעֱמִדָה לִפְנֵי ה'"? אֶלָּא מַסִּיעִין הָיוּ אוֹתָהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם כְּדֵי לְיַגְּעָהּ וְתִטְּרֵף דַּעְתָּהּ וְתוֹדֶה. **וּפָרַע•** (שם יד. ספרי) סוֹתֵר אֶת קְלִיעַת שְׂעָרָהּ כְּדֵי לְבַזּוֹתָהּ. מִכָּאן לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁגִּלּוּי הָרֹאשׁ גְּנַאי לָהֶן. **לִפְנֵי ה'•** (ספרי) בְּשַׁעַר נִקָּנוֹר, הוּא שַׁעַר הָעֲזָרָה הַמִּזְרָחִי, דֶּרֶךְ כָּל הַנִּכְנָסִים. **וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ•** לְיַגְּעָהּ, אוּלַי תִּטְּרֵף דַּעְתָּהּ וְתוֹדֶה, וְלֹא יִמָּחֶה שֵׁם הַמְיַחֵד עַל הַמַּיִם. **הַמָּרִים•** עַל שֵׁם סוֹפָן שֶׁהֵם מָרִים לָהּ. **הַמְאָרְרִים•** הַמְחַסְּרִים אוֹתָהּ מִן הָעוֹלָם, לְשׁוֹן (יחזקאל כד): סִלּוּן מַמְאִיר. וְלֹא יִתָּכֵן לְפָרֵשׁ מַיִם אֲרוּרִים, שֶׁהֲרֵי קְדוֹשִׁים הֵן. וְלֹא "אֲרוּרִים" כָּתַב הַכָּתוּב, אֶלָּא "מְאָרְרִים" אֶת הָאֲחֵרִים. וְאַף אוֹנְקְלוּס לֹא תִּרְגֵּם "לִיטָיָא", אֶלָּא "מְלַטְטַיָּא", שֶׁמַּרְאוֹת קְלָלָה בְּגוּפָהּ שֶׁל זוֹ.

(יט) **וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם־לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה:**

יט וִיוֹמֵי יָתֵהּ כַּהֲנָא וְיֵימַר לְאִתְּתָא אִם לָא שְׁכִיב גְּבַר יָתִיךְ וְאִם לָא סְטִית לְאִסְתָּאֲבָא בַּר מִבַּעְלִיךְ הֱוֵי זַכָּאָה מִמַּיָּא מְרִירַיָּא מְלַטְטַיָּא הָאִלֵּין:

רש"י◄ **וְהִשְׁבִּיעַ וְגוֹ'•** וּמַה הִיא הַשְּׁבוּעָה? אִם לֹא שָׁכַב — הִנָּקִי, הָא אִם שָׁכַב — חִנְקִי (סִפְרִים אֲחֵרִים: לֹא תִּנָּקִי), שֶׁמִּכְּלָל לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן, אֶלָּא שֶׁמִּצְוָה לִפְתֹּחַ בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת תְּחִלָּה לִזְכוּת.

(כ) **וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת־שְׁכָבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ:**

כ וְאַתְּ אֲרֵי סְטִית בַּר מִבַּעְלִיךְ וַאֲרֵי אִסְתָּאֲבְתְּ וִיהַב גְּבַר בִּיךְ יָת שְׁכַבְתֵּהּ בַּר מִבַּעְלִיךְ:

רש"י◄ **וְאַתְּ כִּי שָׂטִית•** "כִּי" מְשַׁמֵּשׁ בִּלְשׁוֹן "אִם".

(כא) **וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בִּשְׁבֻעַת הָאָלָה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה בְּתוֹךְ עַמֵּךְ בְּתֵת יְהוָה אֶת־יְרֵכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת־בִּטְנֵךְ צָבֶה:**

כא וִיוֹמֵי כַּהֲנָא יָת אִתְּתָא בְּמוּמָתָא דִּלְוָטָא וְיֵימַר כַּהֲנָא לְאִתְּתָא יְהֵב יְיָ יָתִיךְ לְלַוָּט וּלְמוּמֵי בְּגוֹ עַמִּיךְ בְּדִיהֵב יְיָ יָת יַרְכִּיךְ מַסְיָא וְיָת מְעַיְכִי נְפִיחִין:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יז) וְיִקַּח הַכֹּהֵן, בִּכְלִי חָרֶס, מִן הַמַּיִם הַמְקֻדָּשִׁים, וּמִן הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן, וַיַּשְׁלִיךְ בַּמַּיִם.

(יח) וַיַּעֲמִיד אוֹתָהּ לִפְנֵי ה' וִיגַלֶּה אֶת רֹאשָׁהּ, וְיָשִׂים עַל יָדָהּ אֶת קָרְבַּן הַזִּכָּרָה שֶׁהוּא קָרְבַּן הַקִּנְאָה, וְיִמְשַׁח בְּיָדוֹ מֵהַמַּיִם הַמָּרִים הַגּוֹרְמִים לַאֲרִירָה (ארור מאת ה').

(יט) וַיַּשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ וְיֹאמַר לָהּ, אִם הָיָה וְלֹא שָׁכַב לִישׁוֹן אִישׁ עִמָּךְ, וְלֹא הִתְיַחַדְתְּ לְטֻמְאָה עִם אַחֵר מִבַּעְלֵךְ, אַזַי תִּהְיִי זַכָּאִית מִן אֵלּוּ הַמַּיִם הַמָּרִים הַגּוֹרְמִים לַאֲרִירָה (ארור מאת ה').

(כ) וְאִם הָיִית בְּמַצָּב שֶׁכָּבָר הִתְיַחַדְתְּ עִם אַחֵר מִבַּעְלֵךְ וְנִטְמֵאת בּוֹ, וְשָׂם אַחֵר מִמֶּנּוּ אֶת שְׁכִיבָתוֹ בְּתוֹכֵךְ.

(כא) וַיַּשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ עַל שְׁבוּעַת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **בִּשְׁבִעַת הָאָלָה** • שְׁבוּעָה שֶׁל קְלָלָה. **יִתֵּן ה' אוֹתְךָ לְאָלָה וְגוֹ'** • שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל מְקַלְּלִין בִּיךָ: יְבוֹאֵךְ כְּדֶרֶךְ שֶׁבָּא לִפְלוֹנִית. **וְלִשְׁבֻעָה** • (סוטה יח, שבועות כד) שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל נִשְׁבָּעִין בִּיךָ: לֹא יֵאָרַע לִי כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵרַע לִפְלוֹנִית. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ישעיה סה): "וְהִנַּחְתֶּם שִׁמְכֶם לִשְׁבוּעָה לִבְחִירַי", שֶׁהַצַּדִּיקִים נִשְׁבָּעִים בְּפֵרְעָנוּתָן שֶׁל רְשָׁעִים, וְכֵן לְעִנְיַן הַבְּרָכָה (בראשית יא): "וְנִבְרְכוּ וְגוֹ'" (שם מח): "בְּךָ יְבָרֵךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר". **אֶת־יְרֵכֵךְ** • בַּקְּלָלָה הִקְדִּים יֶרֶךְ לְבֶטֶן, לְפִי שֶׁבָּהּ הִתְחִילָה בַּעֲבֵרָה תְּחִלָּה. **צָבָה** • כְּתַרְגּוּמוֹ: נְפוּחָה.

(כב) וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹּל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן׳ אָמֵן׳:

כב וְיֵעֲלוּן מַיָּא מְלַטְטַיָּא הָאִלֵּין בִּמְעַיְכִי לַאֲפָקָא מְעִין וּלְאַמְסָאָה יַרְכָּא וְתֵימַר אִתְּתָא אָמֵן אָמֵן:

רש"י◄ **לַצְבּוֹת בֶּטֶן** • כְּמוֹ לְהַצְבּוֹת בֶּטֶן. זֶהוּ שִׁמּוּשׁ פַּתָּח שֶׁהַלָּמֶ"ד נְקוּדָה בּוֹ. וְכֵן (שמות יג): "לַנְחֹתָם הַדֶּרֶךְ", (דברים א): "לִרְאֹתְכֶם בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָהּ". וְכֵן "לִנְפֹּל יָרֵךְ", לְהַנְפִּיל יָרֵךְ, שֶׁהַמַּיִם מְצַבִּים אֶת הַבֶּטֶן וּמַפִּילִים אֶת הַיָּרֵךְ. **לַצְבּוֹת בֶּטֶן וְלִנְפֹּל יָרֵךְ** • בִּטְנוֹ וִירֵכוֹ שֶׁל בּוֹעֵל. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁל נִבְעֶלֶת?

(כג) וְכָתַב אֶת־הָאָלֹת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וּמָחָה אֶל־מֵי הַמָּרִים:

כג וְיִכְתּוֹב יָת לְוָטַיָּא הָאִלֵּין כַּהֲנָא בְּסִפְרָא וְיִמְחוֹק לְמַיָּא מְרִירַיָּא:

(כד) וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִים:

כד וַיַּשְׁקֵי יָת אִתְּתָא יָת מַיָּא מְרִירַיָּא מְלַטְטַיָּא וְיֵעֲלוּן בַּהּ מַיָּא מְלַטְטַיָּא לִמְרִירוּ:

רש"י◄ **וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה** • אֵין זֶה סֵדֶר הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁהֲרֵי בִּתְחִלָּה מַקְרִיב מִנְחָתָהּ, אֶלָּא הַכָּתוּב מְבַשֵּׂרְךָ שֶׁכְּשֶׁיַּשְׁקֶנָּה יָבֹאוּ בָהּ לְמָרִים, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: בֶּטֶן וְיָרֵךְ, מִנַּיִן לִשְׁאָר כָּל הַגּוּף? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "וּבָאוּ בָהּ", בְּכֻלָּהּ. אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד־לוֹמַר "בֶּטֶן וְיָרֵךְ"? לְפִי שֶׁהֵן הִתְחִילוּ בַּעֲבֵרָה תְּחִלָּה, לְפִיכָךְ הִתְחִיל מֵהֶם הַפֵּרְעָנוּת. **לְמָרִים** • לִהְיוֹת לָהּ רָעִים וּמָרִים.

(כה) וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֵת מִנְחַת הַקְּנָאֹת וְהֵנִיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֹתָהּ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ:

כה וְיִסַּב כַּהֲנָא מִידָא דְּאִתְּתָא יָת מִנְחַת קִנְאָתָא וִירִים יָת מִנְחָתָא קֳדָם יְיָ וִיקָרֵב יָתַהּ לְמַדְבְּחָא:

רש"י◄ **וְהֵנִיף** • מוֹלִיךְ וּמֵבִיא, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד, וְאַף הִיא מְנִיפָה עִמּוֹ, שֶׁיָּדָהּ לְמַעְלָה מִיָּדוֹ שֶׁל כֹּהֵן. **וְהִקְרִיב אֹתָהּ** • זוֹ הִיא הַגְּשָׁתָהּ בְּקֶרֶן דְּרוֹמִית מַעֲרָבִית שֶׁל מִזְבֵּחַ קֹדֶם קְמִיצָה, כִּשְׁאָר מִנְחוֹת.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

הָאַשְׁמָה הַזֹּאת (בְּהַרְמַת חֵפֶץ בְּיַד יָמִין), וְיֹאמַר הַכֹּהֵן לָהּ, יַעֲשֶׂה אוֹתְךָ ה' לִהְיוֹת מְקַלְּלִים בְּהַזְכָּרָתֵךְ, וְלִשְׁבוּעָה בְּיָמִין בְּתוֹכְכִי עַמְּךָ, בַּמֶּה שֶׁיָּשִׂים ה' אֶת יֶרֶכְךָ נוֹפֶלֶת וְאֶת בִּטְנְךָ עִם נְפִיחוּת מַמְאִירָה.

(כב) וְזֹאת אִם הִגִּיעוּ אֵלּוּ הַמַּיִם הַגּוֹרְמִים לַאֲרִירָה אֶל מֵעַיִךְ, אֲזַי יִגְרְמוּ נְפִיחוּת מַמְאִירָה בַּבֶּטֶן, וְיַפִּילוּ אֶת הַיָּרֵךְ, וְתֹאמַר הָאִשָּׁה אָמֵן, אָמֵן.

(כג) וְיִכְתֹּב הַכֹּהֵן נֹסַח הָאֲרִירוּיוֹת הָאֵלּוּ בַּחוֹבֶרֶת, וְיִמְחַק אוֹתָהּ (את המחברת על הכתוב בה) בַּמַּיִם הַמָּרִים.

(כד) וְיַשְׁקֶה אוֹתָהּ אֶת הַמַּיִם הַמָּרִים הַגּוֹרְמִים לַאֲרִירָה, וּתְחַלְחֵל בְּתוֹכָהּ מְרִירוּת.

(כה) וְיִקַּח הַכֹּהֵן מִיָּדָהּ אֶת קָרְבַּן הַקִּנְאָה וַיַּנְעֵנַע אוֹתוֹ לִפְנֵי ה', וַיַּגִּישׁ אוֹתוֹ אֶל הַמִּזְבֵּחַ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(כו) וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־הַמָּיִם:

כו וְיִקְמוֹץ כַּהֲנָא מִן מִנְחָתָא יָת אִדְכַּרְתַּהּ וְיַסֵּק לְמַדְבְּחָא וּבָתַר כֵּן יַשְׁקֵי יָת אִתְּתָא יָת מַיָּא:

רש״י◄ אַזְכָּרָתָהּ • הוּא הַקֹּמֶץ, שֶׁעַל־יְדֵי הַקְטָרָתוֹ, הַמִּנְחָה בָּאָה לְזִכָּרוֹן לְגָבֹהַּ.

(כז) וְהִשְׁקָהּ אֶת־הַמָּיִם וְהָיְתָה אִם־נִטְמְאָה וַתִּמְעֹל מַעַל בְּאִישָׁהּ וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים לְמָרִּים וְצָבְתָה בִטְנָהּ וְנָפְלָה יְרֵכָהּ וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאָלָה בְּקֶרֶב עַמָּהּ:

כז וְיַשְׁקֵנַהּ יָת מַיָּא וּתְהֵי אִם אִסְתָּאֲבַת וְשַׁקְרַת שִׁקָּר בְּבַעֲלַהּ וְיֵעֲלוּן בַּהּ מַיָּא מְלַטְטַיָּא לְמָרִירוּ וְיִפְּחוּן מְעָהָא וְתִתְמְסֵי יַרְכַּהּ וּתְהֵי אִתְּתָא לְלוָט בְּגוֹ עַמַּהּ:

רש״י◄ וְהִשְׁקָהּ אֶת־הַמַּיִם • לְרַבּוֹת שֶׁאִם אָמְרָה: אֵינִי שׁוֹתָה! לְאַחַר שֶׁנִּמְחֲקָה הַמְּגִלָּה, מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל־כָּרְחָהּ, אֶלָּא־אִם־כֵּן אָמְרָה: טְמֵאָה אֲנִי (סוטה כז). וְצָבְתָה בִטְנָהּ וְגוֹ׳ • אַף־עַל־פִּי שֶׁבַּקְּלָלָה הִזְכִּיר יֶרֶךְ תְּחִלָּה, הַמַּיִם אֵינָן בּוֹדְקִין אֶלָּא כְּדֶרֶךְ כְּנִיסָתָן בָּהּ. וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאָלָה • כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי, שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּל אָלִין בָּהּ. בְּקֶרֶב עַמָּהּ • הֶפְרֵשׁ יֵשׁ בֵּין אָדָם הַמִּתְנַוֵּל בְּמָקוֹם שֶׁנִּבְּר, לְאָדָם הַמִּתְנַוֵּל בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ נִכָּר.

(כח) וְאִם־לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וּטְהֹרָה הִוא וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע:

כח וְאִם לָא אִסְתָּאֲבַת אִתְּתָא וְדַכְיָאָה הִיא וְתִפּוֹק זַכָּאָה וְתַעְדֵּי עִדּוּי:

רש״י◄ וְאִם־לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה • בִּסְתִירָה זוֹ. וּטְהוֹרָה הִיא • מִמָּקוֹם אַחֵר. וְנִקְּתָה • מִמַּיִם הַמְאָרְרִים, וְלֹא עוֹד אֶלָּא ״וְנִזְרְעָה זָרַע״ — אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת בְּצַעַר, תֵּלֵד בְּרֶוַח, אִם הָיְתָה יוֹלֶדֶת שְׁחוֹרִים, יוֹלֶדֶת לְבָנִים (סוטה כז).

(כט) זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמֵאָה:

כט דָּא אוֹרַיְתָא דְּקִנְאָתָא דִּי תִסְטֵי אִתְּתָא בַּר מִבַּעְלַהּ וְתִסְתָּאֲב:

(ל) אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהֶעֱמִיד אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

ל אוֹ גְבַר דִּי תֶעְבַּר עֲלוֹהִי רוּחַ קִנְאָה וִיקַנֵּי יָת אִתְּתֵהּ וְיִקֵּם יָת אִתְּתָא קֳדָם יְיָ וַיַעְבֵּד לַהּ כַּהֲנָא יָת כָּל אוֹרַיְתָא הָדָא:

רש״י◄ אוֹ אִישׁ • כְּמוֹ (שמות כא): ״אוֹ נוֹדַע״. כְּלוֹמַר, אִם אִישׁ קַנַּאי הוּא, לְכָךְ ״וְהֶעֱמִיד אֶת־הָאִשָּׁה״.

(לא) וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִוא תִּשָּׂא אֶת־עֲוֹנָהּ:

לא וִיהֵי זַכָּאָה גַּבְרָא מֵחוֹבָא וְאִתְּתָא הַהִיא תְּקַבֵּל יָת חוֹבַהּ:

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כו) וְיִתְפֹּס הַכֹּהֵן בְּכַפּוֹ אֶת הַנִּקְמָץ מִמֶּנּוּ, וְיַנִּיעֵנוּ אֶת הַמַּתָּנָה (קרבן הקנאה) וְיַקְטִיר אוֹתָהּ עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְאַחֲרֵי כֵן יַשְׁקֶה אוֹתָהּ אֶת הַמַּיִם.

(כז) וְכַאֲשֶׁר הִשְׁקָה אוֹתָהּ מַיִם, וְהָיָה אִם כְּבָר נִטְמְאָה וּבָגְדָה בְּבַעְלָהּ בְּגִידָה, אֲזַי מְחַלְחֶלֶת בָּהּ מְרִירוּת. לָכֵן תֵּאָחֵז הַנְּפִיחוּת הַמַּמְאִירָה בְּבִטְנָהּ וְתַפִּיל אֶת יְרֵכָהּ, וְתִהְיֶה לִקְלָלָה לִהְיוֹת מְקַלְלִים בְּאִזְכּוּרָהּ בְּתוֹכְכֵי עַמָּהּ.

(כח) וְהָיָה אִם לֹא נִטְמְאָה, אֶלָּא הִיא טְהוֹרָה, אֲזַי הִיא תִּזָּכֶה מִכָּל אַשְׁמָה וְתִקָּלֵט הֵרָיוֹן.

(כט) אֵלּוּ הִלְכוֹת הַקִּנְאָה אִם תִּתְבּוֹדֵד אִשָּׁה מֵעִם בַּעְלָהּ וּלְכָךְ תִּטְמָא.

(ל) אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תַּעֲלֶה בְּלִבּוֹ מַחְשֶׁבֶת קִנְאָה, וּלְכָךְ יְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ, אֲזַי יַעֲמִיד אוֹתָהּ לִפְנֵי ה׳ וְיַעֲשֶׂה בָּהּ הַכֹּהֵן אֶת כָּל הַהֲלָכוֹת הָאֵלּוּ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י◄ **וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן•** אִם בְּדָקוּהָ הַמַּיִם, אַל יִדְאַג לוֹמַר: "חַבְתִּי בְּמִיתָתָהּ!" נָקִי הוּא מִן הָעֹנֶשׁ. דָּבָר אַחֵר: מִשֶּׁיִּשְׁקֻנָּה, תְּהֵא אֶצְלוֹ בְּהֶתֵּר "וְנִקָּה מֵעָוֹן", שֶׁהַסּוֹטָה אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ (ספרי).

ו (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַיהוָה:

ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן גְּבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְפָרֵשׁ לְמִדַּר נִדַּר נְזִירוּ לְמֵיזַר קֳדָם יְיָ:

רש"י◄ **כִּי יַפְלִא•** יַפְרִישׁ. לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת נָזִיר לְפָרָשַׁת סוֹטָה? לוֹמַר לְךָ: שֶׁכָּל הָרוֹאֶה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ יַזִּיר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן, שֶׁהוּא מֵבִיא לִידֵי נִיאוּף (סוטה ב). **נֶדֶר נָזִיר•** אֵין נְזִירָה בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא פְּרִישָׁה, אַף כָּאן שֶׁפִּרֵשׁ מִן הַיַּיִן. **לְהַזִּיר לַה'•** לְהַבְדִּיל עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן לְשֵׁם שָׁמַיִם.

(ג) מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וַעֲנָבִים לַחִים וְיְבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל:

ג מֵחֲמַר חֲדַת וְעַתִּיק יִזַּר חַל דַּחֲמַר חֲדַת וְחַל דַּחֲמַר עַתִּיק לָא יִשְׁתֵּי וְכָל מַתְרוּת עִנְּבִין לָא יִשְׁתֵּי וְעִנְּבִין רַטִּיבִין וִיבֵשִׁין לָא יֵיכוּל:

רש"י◄ **מִיַּיִן וְשֵׁכָר•** כְּתַרְגּוּמוֹ: "מֵחֲמַר חֲדַת וְעַתִּיק", שֶׁהַיַּיִן מְשַׁכֵּר כְּשֶׁהוּא יָשָׁן. **וְכָל־מִשְׁרַת•** לְשׁוֹן צְבִיעָה בְּמַיִם אוֹ בְּכָל מַשְׁקֶה. וּבְלְשׁוֹן מִשְׁנָה יֵשׁ הַרְבֵּה: "אֵין שׁוֹרִין דְּיוֹ וְסַמְמָנִים", "נָזִיר שֶׁשָּׁרָה פִּתּוֹ בְּיַיִן".

(ד) כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן מֵחַרְצַנִּים וְעַד־זָג לֹא יֹאכֵל:

ד כֹּל יוֹמֵי נִזְרֵהּ מִכֹּל דְּיִתְעֲבַד מִגֶּפְנָא דְּחַמְרָא מִפּוּרְצָנִין וְעַד עִצּוּרִין לָא יֵיכוּל:

רש"י◄ **חַרְצַנִּים•** (נזיר לד) הֵם הַגַּרְעִינִין. **זָג•** הֵם הַקְּלִפּוֹת שֶׁמִּבַּחוּץ, שֶׁהַחַרְצַנִּים בְּתוֹכָן כְּעִנְבָּל בַּזּוּג.

(ה) כָּל־יְמֵי נֶדֶר נִזְרוֹ תַּעַר לֹא־יַעֲבֹר עַל־רֹאשׁוֹ עַד־מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יַזִּיר לַיהוָה קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ:

ה כָּל יוֹמֵי נְדַר נִזְרֵהּ מַסְפַּר לָא יֶעְבַּר עַל רֵישֵׁהּ עַד מִשְׁלַם יוֹמַיָּא דְּיִנְזַר קֳדָם יְיָ קַדִּישׁ יְהֵי מַרְבֵּי פֵּרוּעַ שְׂעַר רֵישֵׁהּ:

רש"י◄ **קָדֹשׁ יִהְיֶה•** (ספרי) הַשַּׁעַר שֶׁלּוֹ, לְגַדֵּל הַפֶּרַע שֶׁל שְׂעַר רֹאשׁוֹ. **פֶּרַע•** נָקוּד פַּתָּח קָטָן (סֶגוֹל), לְפִי שֶׁהוּא דָּבוּק לִשְׂעַר רֹאשׁוֹ — פֶּרַע שֶׁל שֵׂעָר. וּפֵרוּשׁ שֶׁל "פֶּרַע": גִּדּוּל שֶׁל שֵׂעָר. וְכֵן (ויקרא כא) אֶת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרָע. וְאֵין קָרוּי 'פֶּרַע' פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם.

(ו) כָּל־יְמֵי הַזִּירוֹ לַיהוָה עַל־נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא:

ו כָּל יוֹמִין דְּיַנְזַר קֳדָם יְיָ עַל נַפְשָׁא דְּמֵתָא לָא יֵעוּל:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(לא) וְלֹא כְּדֵי שֶׁתּוּכַח חַפּוּת הָאִישׁ מִן הַמִּטְעָן הַכָּבֵד שֶׁל אַשְׁמָה. וְאוֹתָהּ הָאִשָּׁה הֶעֱמִיסָה עַל כְּתֵפֶיהָ מִטְעָן כָּבֵד שֶׁל אַשְׁמָה.

(א) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הָלְאָה.

(ב) צַוֵּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וֶאֱמֹר לָהֶם, כָּל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אֲשֶׁר שָׁאַף לְזַכֵּךְ עַצְמוֹ בְּנֶדֶר נְזִירוּת לְהִנָּזֵר לֵאלֹהָיו.

(ג) אַזִּי מִן הַיַּיִן וְהַמְשַׁכֵּר, מִמֶּנּוּ יִבָּדֵל, אַף חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ מַשְׁקֶה מְשַׁכֵּר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל מִי הַשְּׁרִית הָעֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה, וַעֲנָבִים לַחִים אוֹ יְבֵשִׁים לֹא יֹאכַל.

(ד) בְּמֶשֶׁךְ יְמֵי הִבָּדְלוּתוֹ מִכָּל מַה שֶּׁיֵּעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן, מִגַּרְעִינָיו עַד קְלִפָּתוֹ הַמַּקִּיפָה אוֹתוֹ (זג זו הקליפה מלשון זגוגית/זכוכית), לֹא יֹאכַל.

(ה) וּבְמֶשֶׁךְ יְמֵי נֶדֶר הִבָּדְלוּתוֹ לֹא יַעֲבֹר כְּלִי תִּסְפֹּרֶת עַל רֹאשׁוֹ, עַד כִּי יִסְתַּיְּמוּ הַיָּמִים אֲשֶׁר יִבָּדֵל בָּהֶם, לֵאלֹהָיו, יִהְיֶה מְקֻדָּשׁ וִיגַדֵּל פֶּרַע אֶת שְׂעַר רֹאשׁוֹ.

(ו) כָּךְ לְכָל מֶשֶׁךְ יְמֵי הִבָּדְלוּתוֹ לַה'

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(ז) לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ לֹא־יִטַּמָּא לָהֶם בְּמֹתָם כִּי נֵזֶר אֱלֹהָיו עַל־רֹאשׁוֹ:

ז לְאָבוּהִי וּלְאִמֵּהּ לְאַחוּהִי וּלְאַחָתֵהּ לָא יִסְתָּאַב לְהוֹן בְּמוֹתְהוֹן אֲרֵי כְּלִילָא דֵאֱלָהֵהּ עַל רֵישֵׁהּ:

(ח) כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ קָדֹשׁ הוּא לַיהוָה:

ח כֹּל יוֹמֵי נִזְרֵהּ קַדִּישׁ הוּא קֳדָם יְיָ:

רש"י◄ כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ קָדֹשׁ הוּא • זוֹ קְדֻשַּׁת הַגּוּף מִלְּהִטָּמֵא לְמֵתִים.

(ט) וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בְּפֶתַע פִּתְאֹם וְטִמֵּא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְגַלְּחֶנּוּ:

ט וַאֲרֵי יְמוּת מֵתָא עֲלוֹהִי בִּתְכַף שָׁלוּ וִיסָאֵב רֵישׁ נִזְרֵהּ וִיגַלַּח רֵישֵׁהּ בְּיוֹמָא דְּדַכּוּתֵהּ בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה יְגַלְּחִנֵּהּ:

רש"י◄ בְּפֶתַע • זֶה אוֹנֵס. פִּתְאֹם • זֶה שׁוֹגֵג. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: פֶּתַע פִּתְאֹם, דָּבָר אֶחָד הוּא: מִקְרֶה שֶׁל פִּתְאֹם. וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו • בָּאֹהֶל שֶׁהוּא בּוֹ. בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ • בְּיוֹם הַזָּיָתוֹ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בַּשְּׁמִינִי, שֶׁהוּא טָהוֹר לְגַמְרֵי? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי". אִי שְׁבִיעִי, יָכוֹל אֲפִלּוּ לֹא הִזָּה? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ".

(י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבִא שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

י וּבְיוֹמָא תְּמִינָאָה יַיְתִי תְּרֵין שַׁפְנִינִין אוֹ תְּרֵין בְּנֵי יוֹנָה לְוָת כַּהֲנָא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:

רש"י◄ וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבִא שְׁתֵּי תֹרִים • לְהוֹצִיא אֶת הַשְּׁבִיעִי. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְהוֹצִיא אֶת הַתְּשִׁיעִי? קָבַע זְמַן לַקְּרֵבִין וְקָבַע זְמַן לַמַּקְרִיבִין: מַה קְּרֵבִין הִכְשִׁיר שְׁמִינִי וּמִשְּׁמִינִי וָהָלְאָה, אַף מַקְרִיבִין — שְׁמִינִי וּמִשְּׁמִינִי וָהָלְאָה.

(יא) וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנָּפֶשׁ וְקִדַּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא:

יא וְיַעְבֵּד כַּהֲנָא חַד לְחַטָּאתָא וְחַד לַעֲלָתָא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי מִדְּחָב עַל מֵתָא וִיקַדַּשׁ יָת רֵישֵׁהּ בְּיוֹמָא הַהוּא:

רש"י◄ מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנָּפֶשׁ • שֶׁלֹּא נִזְהַר מִטֻּמְאַת הַמֵּת, רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר אוֹמֵר: שֶׁצִּעֵר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן. וְקִדַּשׁ אֶת־רֹאשׁוֹ • לַחֲזוֹר וּלְהַתְחִיל מִנְיַן נְזִירוּתוֹ.

(יב) וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יְמֵי נִזְרוֹ וְהֵבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְאָשָׁם וְהַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ כִּי טָמֵא נִזְרוֹ:

יב וְיַזֵּר קֳדָם יְיָ יָת יוֹמֵי נִזְרֵהּ וַיַיְתִי אִמַּר בַּר שַׁתֵּהּ לַאֲשָׁמָא וְיוֹמַיָּא קַדְמָאֵי יִבְטְלוּן אֲרֵי אִסְתָּאַב נִזְרֵהּ:

רש"י◄ וְהִזִּיר לַה' אֶת־יְמֵי נִזְרוֹ • יַחֲזוֹר וְיִמְנֶה נְזִירוּתוֹ כְּבַתְּחִלָּה. וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ • לֹא יַעֲלוּ מִן הַמִּנְיָן.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

יִהְיֶה מְקֻדָּשׁ לֵאלֹהָיו, לְנֹכַח מֵת לֹא יִכָּנֵס.

(ז) אַף לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ וּלְאָחִיו וְלַאֲחוֹתוֹ, לֹא יִטַּמָּא לָהֶם בְּמִיתָתָם כִּי נְזִירוּת אֱלֹהָיו עָלָיו.

(ח) כָּךְ בְּכָל מֶשֶׁךְ יְמֵי נְזִירוּתוֹ מְקֻדָּשׁ הוּא לֵאלֹהָיו.

(ט) וְלָכֵן אִם נִפְטַר בְּנוֹכְחוּתוֹ מֵת בְּהַפְתָּעָה אוֹ בְּאֹפֶן פִּתְאוֹמִי אֲזַי קָטַע אֶת תְּחִלַּת הִבָּדְלוּתוֹ, וִיסַפֵּר אֶת שַׁעֲרוֹת רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ, וְזֹאת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי.

(י) וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבִיא שְׁנֵי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי גוֹזְלֵי יוֹנִים אֶל הַכֹּהֵן, אֶל פֶּתַח אֹהֶל הַוְּעִידָה.

(יא) וְיַעֲשֶׂה (הכהן) אֶת הָאֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם חַטָּאת וְהָאַחֵר עוֹלָה, וִיבַקֵּשׁ כַּפָּרָה עָלָיו בְּמַה שֶׁטָּעָה בִּדְבַר הַמֵּת, וִיקַדֵּשׁ אֶת רֹאשׁוֹ בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן.

(יב) וְיִבְדֹּל אֶל ה' בִּימֵי נְזִירוּתוֹ לִנְהֹג בְּהַכְנָעָה וּבְיִרְאַת חֵטְא, וְיָבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יג) וְזֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר בְּיוֹם מִלֹּאת יְמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

יג וְדָא אוֹרַיְתָא דִּנְזִירָא בְּיוֹם מִשְׁלַם יוֹמֵי נִזְרֵהּ יַיְתִי יָתֵהּ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:

רש"י◄ **יָבִיא אֹתוֹ** • יָבִיא אֶת עַצְמוֹ; וְזֶה אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה 'אִתִּי"ם' שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ כֵּן, כַּיּוֹצֵא בּוֹ (ויקרא כב): "וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם עָוֹן אַשְׁמָה" — אֶת עַצְמָם; כַּיּוֹצֵא בּוֹ (דברים לד): "וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בַּגַּי", הוּא קָבַר אֶת עַצְמוֹ.

(יד) וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ תָּמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת־שְׁנָתָהּ תְּמִימָה לְחַטָּאת וְאַיִל־אֶחָד תָּמִים לִשְׁלָמִים:

יד וִיקָרֵב יָת קָרְבָּנֵהּ קֳדָם יְיָ אִמַּר בַּר שַׁתֵּהּ שְׁלִים חַד לַעֲלָתָא וְאִמַּרְתָּא חֲדָא בַּת שַׁתַּהּ שְׁלִמְתָּא לְחַטָּאתָא וּדְכַר חַד שְׁלִים לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא:

(טו) וְסַל מַצּוֹת סֹלֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם:

טו וְסַל פַּטִּיר סְלֹתָא גְּרִיצָן דְּפִילָן בִּמְשַׁח וְאִסְפּוּגִין פַּטִּירִין דִּמְשִׁיחִין בִּמְשָׁח וּמִנְחַתְהוֹן וְנִסְכֵּיהוֹן:

רש"י◄ **וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם** • שֶׁל עוֹלָה וּשְׁלָמִים. לְפִי שֶׁהָיוּ בַּכְּלָל וְיָצְאוּ לִדּוֹן בְּדָבָר חָדָשׁ — שֶׁיַּטְעִינוּ לֶחֶם — הֶחֱזִירָן לִכְלָלָן שֶׁיַּטְעִינוּ נְסָכִים כְּדִין עוֹלָה וּשְׁלָמִים. **חַלֹּת בְּלוּלֹת וּרְקִיקֵי מַצּוֹת** • (מנחות עז) עֶשֶׂר מִכָּל מִין.

(טז) וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה אֶת־חַטָּאתוֹ וְאֶת־עֹלָתוֹ:

טז וִיקָרֵב כַּהֲנָא קֳדָם יְיָ וְיַעְבֵּד יָת חַטָּאתֵהּ וְיָת עֲלָתֵהּ:

(יז) וְאֶת־הָאַיִל יַעֲשֶׂה זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה עַל סַל הַמַּצּוֹת וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ:

יז וְיָת דִּכְרָא יַעְבֵּד נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ עַל סַלָּא דְּפַטִּירַיָּא וְיַעְבֵּד כַּהֲנָא יָת מִנְחָתֵהּ וְיָת נִסְכֵּהּ:

רש"י◄ **זֶבַח שְׁלָמִים לַה' עַל סַל הַמַּצּוֹת** • יִשְׁחַט אֶת הַשְּׁלָמִים עַל־מְנָת לְקַדֵּשׁ אֶת הַלֶּחֶם. **אֶת־מִנְחָתוֹ וְאֶת־נִסְכּוֹ** • שֶׁל אַיִל.

(יח) וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ וְלָקַח אֶת־שְׂעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים:

יח וִיגַלַּח נְזִירָא בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא יָת רֵישׁ נִזְרֵהּ וְיִסַּב יָת שְׂעַר רֵישׁ נִזְרֵהּ וְיִתֵּן עַל אֶשָּׁתָא דִּי תְחוֹת דּוּדָא דְּנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא:

רש"י◄ **וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד** • (ספרי) יָכוֹל יְגַלַּח בָּעֲזָרָה? הֲרֵי זֶה דֶּרֶךְ בִּזָּיוֹן! אֶלָּא "וְגִלַּח הַנָּזִיר" —

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

שָׁנָה לְקָרְבַּן הָאָשָׁם, וְהַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים יִפְּלוּ עֲבוּר מָה שֶׁקָּטַע אֶת נְזִירוּתוֹ (עקב טומאתו).

(יג) וְאֵלֶּה הִלְכוֹת הַנָּזִיר בַּיּוֹם שֶׁנִּשְׁלְמוּ לוֹ יְמֵי נְזִירוּתוֹ לַהֲבִיאוֹ אֶל פֶּתַח אֹהֶל הַוּעִידָה.

(יד) אָז יָבִיא לְהַקְרִבָה אֶת קָרְבָּנוֹ אֶל ה', כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ שָׁלֵם לְלֹא מוּם לְעוֹלָה, וּרְחֵלָה בַּת שְׁנָתָהּ לְלֹא מוּם לְחַטָּאת, וְאַיִל שָׁלֵם לְלֹא מוּם לְזֶבַח לְהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמוֹ.

(טו) וְסַל מַצּוֹת: חַלּוֹת סֹלֶת מְעֹרָבוֹת בְּשֶׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצָּה מְשׁוּחִים בְּשֶׁמֶן, וְהַדָּגָן וְנָסְכָּם הַיַּיִן אֲשֶׁר אִתָּם.

(טז) וְיַגִּישׁ הַכֹּהֵן אוֹתָם לִפְנֵי ה', וְיַעֲשֶׂה אֶת חַטָּאתוֹ וְאֶת עוֹלָתוֹ.

(יז) וְאֶת הָאַיִל, יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ זֶבַח לְהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמוֹ אֶל ה' עִם סַל מַצּוֹת. אַחֲרֵי זֹאת, יַעֲשֶׂה (הכֹּהֵן) אֶת הַדָּגָן וְאֶת נִסְכּוֹ הַיַּיִן אֲשֶׁר עִמּוֹ.

(יח) וְיִסְתַּפֵּר הַנָּזִיר לְיַד שַׁעַר אֹהֶל הַוּעִידָה אֶת שַׂעֲרוֹת רֹאשׁוֹ, וְיִקָּחֵם וְיַשְׁלִיכֵם עַל הָאֵשׁ אֲשֶׁר תַּחַת זֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמוֹ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לְאַחַר שְׁחִיטַת הַשְּׁלָמִים, שֶׁכָּתוּב בָּהֶן (ויקרא ג): "וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד". אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים • תַּחַת הַדּוּד שֶׁהוּא מְבַשְּׁלָן בּוֹ, לְפִי שֶׁשַּׁלְמֵי נָזִיר הָיוּ מִתְבַּשְּׁלִין בָּעֲזָרָה שֶׁצָּרִיךְ לִטֹּל הַכֹּהֵן הַזְּרוֹעַ אַחַר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל וּלְהָנִיף לִפְנֵי ה'.

(יט) וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת־הַזְּרֹעַ בְּשֵׁלָהּ מִן־הָאַיִל וְחַלַּת מַצָּה אַחַת מִן־הַסַּל וּרְקִיק מַצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל־כַּפֵּי הַנָּזִיר אַחַר הִתְגַּלְּחוֹ אֶת־נִזְרוֹ:

יט וְיִסַּב כַּהֲנָא יָת דְּרָעָא בְּשֵׁלָא מִן דּוּכְרָא וּגְרַצְתָּא פַּטִּירְתָּא חֲדָא מִן סַלָּא וְאִסְפּוֹג פַּטִּיר חַד וְיִתֵּן עַל יְדֵי נְזִירָא בָּתַר דִּגַּלַּח יָת נִזְרֵהּ:

רש"י ◄ הַזְּרֹעַ בְּשֵׁלָה • לְאַחַר שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה.

(כ) וְהֵנִיף אוֹתָם הַכֹּהֵן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחַר יִשְׁתֶּה הַנָּזִיר יָיִן:

כ וִירִים יָתְהוֹן כַּהֲנָא אֲרָמָא קֳדָם יְיָ קוּדְשָׁא הוּא לְכַהֲנָא עַל חַדְיָא דַּאֲרָמוּתָא וְעַל שָׁקָא דְּאַפְרָשׁוּתָא וּבָתַר כֵּן יִשְׁתֵּי נְזִירָא חַמְרָא:

רש"י ◄ קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן • הַחַלָּה וְהָרְקִיק וְהַזְּרוֹעַ — תְּרוּמָה הֵן לַכֹּהֵן. עַל חֲזֵה הַתְּנוּפָה • מִלְּבַד חָזֶה וָשׁוֹק הָרְאוּיִים לוֹ מִכָּל שְׁלָמִים, מוּסָף עַל שַׁלְמֵי נָזִיר הַזְּרוֹעַ הַזֶּה. לְפִי שֶׁהָיוּ שַׁלְמֵי נָזִיר בַּכְּלָל, וְיָצְאוּ לִדּוֹן בַּדָּבָר הֶחָדָשׁ — לְהַפְרִשַׁת זְרוֹעַ — הֵצְרַךְ לְהַחֲזִירָן לִכְלָלָן, לִדּוֹן אַף בְּחָזֶה וָשׁוֹק.

(כא) זֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר אֲשֶׁר יִדֹּר קָרְבָּנוֹ לַיהוָה עַל־נִזְרוֹ מִלְּבַד אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ כְּפִי נִדְרוֹ אֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ: פ

כא דָּא אוֹרַיְתָא דִּנְזִירָא דִּי יִדַּר קָרְבָּנֵהּ קֳדָם יְיָ עַל נִזְרֵהּ בַּר מִדְּתַדְבֵּק יְדֵהּ כְּפוּם נִדְרֵהּ דִּי יִדַּר כֵּן יַעְבֵּד עַל אוֹרַיְתָא דְּנִזְרֵהּ:

רש"י ◄ מִלְּבַד אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ • שֶׁאִם אָמַר: הֲרֵינִי נָזִיר עַל־מְנָת לְגַלֵּחַ עַל מֵאָה עוֹלוֹת וְעַל מֵאָה שְׁלָמִים. כְּפִי נִדְרוֹ אֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה • מוּסָף עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ — עַל תּוֹרַת הַנָּזִיר, מוּסָף וְלֹא יְחַסֵּר, שֶׁאִם אָמַר: הֲרֵינִי נָזִיר חָמֵשׁ נְזִירֵיוֹת עַל־מְנָת לְגַלֵּחַ עַל ג' בְּהֵמוֹת הַלָּלוּ, אֵין אֲנִי קוֹרֵא בּוֹ: "כַּאֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה".

(כב) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

כב וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(כג) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם: ס

כג מַלֵּל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי לְמֵימַר כְּדֵין תְּבָרְכוּן יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֵּימְרוּן לְהוֹן:

רש"י ◄ אָמוֹר לָהֶם • כְּמוֹ זָכוֹר, שָׁמוֹר. בְּלַעַ"ז דישנ"ט (זאגענד). אָמוֹר לָהֶם • (ספרי) שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם שׁוֹמְעִים. אָמוֹר • (תנחומא) מָלֵא, לֹא תְּבָרְכֵם בְּחִפָּזוֹן וּבְבֶהָלוּת, אֶלָּא בְּכַוָּנָה וּבְלֵב שָׁלֵם.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יט) וְיִקַּח הַכֹּהֵן אֶת הַזְּרוֹעַ בְּשֵׁלָה מֵאוֹתוֹ הָאַיִל, וְחַלָּה אַחַת מִן הַמַּצּוֹת וְרָקִיק אֶחָד, וְיַנִּיחַ אוֹתָם עַל כַּפֵּי הַנָּזִיר אַחַר הִסְתַּפְּרוֹ שְׂעַר רֹאשׁוֹ.

(כ) וִינַעְנֵעַ (הכהן) אֶת כָּל אֵלֶּה (הנאמרים לעיל) נַעֲנוּעִים לִפְנֵי ה', וְיִהְיוּ מְקֻדָּשִׁים עֲבוּר הַכֹּהֵן, נוֹסָף עַל חֲזֵה הַנַּעֲנוּעַ וְשׁוֹק הַתְּרוּמָה, וְאַחֲרֵי כֵן יִשְׁתֶּה הַנָּזִיר יַיִן.

(כא) אֵלּוּ הִלְכוֹת הַנָּזִיר (על עצמו), קָרְבָּנוֹ אֶל ה' עַל הִבָּדְלוּתוֹ, מִלְּבַד אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדוֹ, וִיהִי זֶה בְּהֶתְאֵם לְכַמּוּת הַנְּזִירוּיוֹת שֶׁנָּדַר, וְיִכְלְלֵם בְּהִלְכוֹת נְזִירוּתוֹ.

(כב) אַחֲרֵי זֹאת, דִּבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר הָלְאָה.

(כג) צוּ אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו וֶאֱמֹר לָהֶם, כָּזֹאת תְּבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַקְרָאָה לָהֶם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁתֵּי הַדִּגְמָאוֹת שֶׁמַּבִּיא רַשִׁ"י לְ"אָמוֹר לָהֶם" – "כְּמוֹ זָכוֹר שָׁמוֹר" – אֵינָן מַסְבִּירוֹת רַק אֶת **הַמִּלִּים** "אָמוֹר לָהֶם", אֶלָּא גַּם מְהַוּוֹת הַקְדָּמָה לְבִרְכַּת כֹּהֲנִים:

אֶת "יְבָרֶכְךָ" מְפָרֵשׁ רַשִׁ"י "שֶׁיִּתְבָּרְכוּ נְכָסֶיךָ", וְעַל "יִשְׁמְרֶךָ" אוֹמֵר רַשִׁ"י "שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ עָלֶיךָ שׁוֹדְדִים לִיטּוֹל מָמוֹנְךָ (וְרַשִׁ"י מַרְחִיב כֵּיצַד מִתְרַחֵשׁ עִנְיָן זֶה אֵצֶל בָּשָׂר־וָדָם) שֶׁהַנּוֹתֵן מַתָּנָה... מַה הַנָּאָה יֵשׁ לוֹ בְּמַתָּנָה זוֹ, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא הַנּוֹתֵן הוּא הַשּׁוֹמֵר". וְלִכְאוֹרָה אֵינָהּ מוּבֶנֶת הָאֲרִיכוּת בְּפֵירוּשׁ רַשִׁ"י "כֵּיוָן שֶׁבָּאִים לִסְטִים וְנוֹטְלִים אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ מַה **הַנָּאָה** יֵשׁ לוֹ **בְּמַתָּנָה** זוֹ", כִּי, לִכְאוֹרָה, זֶהוּ דָּבָר פָּשׁוּט, וּמָה רַשִׁ"י מוֹסִיף בְּכָךְ?

אֶלָּא בְּכָךְ מַדְגִּישׁ רַשִׁ"י שֶׁ"יְבָרֶכְךָ וְיִשְׁמְרֶךָ" אֵינָם שְׁנֵי עִנְיָנִים שׁוֹנִים, אֶלָּא בְּרָכָה אַחַת "שֶׁיִּתְרַבּוּ נְכָסֶיךָ" בְּאֹפֶן שֶׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא שׁוֹמֵר אֶת הַנְּכָסִים, כִּי לוּלֵא "יִשְׁמְרֶךָ", הֲרֵי "מַה הַנָּאָה יֵשׁ לוֹ", אֵין שׁוּם בְּרָכָה בְּ"יְבָרֶכְךָ".

בְּדוֹמֶה לְכָךְ "יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם" אֵינָם שְׁנֵי עִנְיָנִים שׁוֹנִים, אֶלָּא בְּרָכָה אַחַת הַכּוֹלֶלֶת חִיּוּב וּשְׁלִילָה, "וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם" יִתְּכֵן רַק כַּאֲשֶׁר "יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ" – יִכְבֹּשׁ כַּעֲסוֹ.

לָכֵן מְפָרֵשׁ רַשִׁ"י עַל "אָמוֹר לָהֶם" (אֲמִירַת הַבְּרָכוֹת), שֶׁבְּרָכָה זוֹ הִיא "כְּמוֹ זָכוֹר שָׁמוֹר": הַזְּכִירָה וְהַשְּׁמִירָה בְּשַׁבָּת אֵינָם שְׁנֵי עִנְיָנִים שׁוֹנִים, אֶלָּא עִנְיָן אֶחָד, עַד־כְּדֵי־כָּךְ שֶׁ"זָכוֹר וְשָׁמוֹר בְּדִבּוּר אֶחָד נֶאֶמְרוּ" הַזְּכִירָה הִיא מֵשְׁלֶמֶת כַּאֲשֶׁר יֶשְׁנָהּ שְׁמִירַת שַׁבָּת. וְכָךְ גַּם "אָמוֹר לָהֶם": כָּל בְּרָכָה שֶׁמְּבָרְכִים הַכֹּהֲנִים אֶת יִשְׂרָאֵל כּוֹלֶלֶת חִיּוּב וּשְׁמִירָה (שְׁלִילָה), וְזֶהוּ עִנְיָן אֶחָד, כִּדְלְעֵיל, שֶׁ"יְבָרֶכְךָ – יִתְבָּרְכוּ נְכָסֶיךָ" הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל "יִשְׁמְרֶךָ" – "הוּא הַנּוֹתֵן הוּא הַשּׁוֹמֵר", וְרַק אָז הַבְּרָכָה מֵשְׁלֶמֶת.

וּבְהֶמְשֵׁךְ לְכָךְ, מְפָרֵשׁ רַשִׁ"י "אָמוֹר לָהֶם, שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם שׁוֹמְעִים", שֶׁהַהַכָּנָה לְכָךְ שֶׁהַבְּרָכָה תִּהְיֶה בְּאֹפֶן כָּזֶה – בְּרָכָה אַחַת הַכּוֹלֶלֶת חִיּוּב וּשְׁמִירָה – הִיא כַּאֲשֶׁר אֵצֶל יִשְׂרָאֵל, וְאֵצֶל כַּוָּנַת הַכֹּהֲנִים יִהְיוּ שְׁנֵי הָעִנְיָנִים: הַחִיּוּב – הַבְּרָכָה הִיא בִּלְשׁוֹן יָחִיד לְכָל אֶחָד בִּמְיֻחָד, הֵן בַּאֲמִירַת הַכֹּהֲנִים וְהֵן בִּשְׁמִיעַת וּבְהַרְגָּשַׁת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּמִצַּד שֵׁנִי: "שֶׁיִּהְיוּ **כֻּלָּם** שׁוֹמְעִים", כָּל יָחִיד שׁוֹמֵעַ שֶׁמְּבָרְכִים אֶת הַיְּהוּדִי הָאַחֵר וְאֶת כָּל הָאַחֵרִים, כִּדְלְעֵיל, וְזֶהוּ עִנְיָן שֶׁל שְׁלִילָה, הִתְבַּטְּלוּת מְציאוּתוֹ הָעַצְמִית.

וְכַאֲשֶׁר "כֻּלָּנוּ כְּאֶחָד" – זֶהוּ הַכְּלִי לְ"בָרְכֵנוּ אָבִינוּ", עַד לִכְלָלוּת הַבְּרָכָה "וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם", שֶׁהוּא "שָׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל", וְעַד לַשְׁלֵמוּת בְּכָךְ בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ שֶׁ"שָׁלוֹם" שְׁמוֹ, שֶׁאָז יִהְיֶה "אֶהְפֹּךְ אֶל עַמִּים כֵּלָם שָׂפָה בְּרוּרָה לִקְרֹא כֻלָּם בְּשֵׁם ה' לְעָבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד" – "כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים".

('לקוטי שיחות', פרשת נשא, כרך י"ח)

(כד) יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ׃ ס

כד יְבָרְכֻנְךָ יְיָ וְיִטְּרֻנָךְ׃

רש"י ◄ יְבָרֶכְךָ • שֶׁיִּתְבָּרְכוּ נְכָסֶיךָ. וְיִשְׁמְרֶךָ • שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ עָלֶיךָ שׁוֹדְדִים לִטֹּל מָמוֹנְךָ, שֶׁהַנּוֹתֵן מַתָּנָה לְעַבְדּוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁמֹרוֹ מִכָּל אָדָם, וְכֵיוָן שֶׁבָּאִים לִיסְטִים עָלָיו וְנוֹטְלִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, מַה הַנָּאָה יֵשׁ לוֹ בְּמַתָּנָה זוֹ? אֲבָל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא הוּא הַנּוֹתֵן, הוּא הַשּׁוֹמֵר. וְהַרְבֵּה מִדְרָשִׁים דָּרְשׁוּ בּוֹ בַּ'סִּפְרֵי'.

(כה) יָאֵר יְהוָה ׀ פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ׃ ס

כה יַנְהֵר יְיָ שְׁכִינְתֵּהּ לְוָתָךְ וִירַחֵם יָתָךְ׃

רש"י ◄ יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ • יַרְאֶה לְךָ פָּנִים שׂוֹחֲקוֹת, פָּנִים צְהֵבוֹת. וִיחֻנֶּךָּ • (ספרי) יִתֵּן לְךָ חֵן.

(כו) יִשָּׂא יְהוָה ׀ פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם׃ ס

כו יִסַּב יְיָ אַפֵּהּ לְוָתָךְ וִישַׂוֵּי לָךְ שְׁלָם׃

רש"י ◄ יִשָּׂא ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ • יִכְבֹּשׁ כַּעֲסוֹ.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כד) יְבָרֶכְךָ ה' וְיִשְׁמֹר אוֹתְךָ. (כה) וְיַעֲשֶׂה אֶת פָּנָיו מוּאָרִים אֵלֶיךָ וְיִחְמֹל עָלֶיךָ. (כו) וְיִכַּוֵּן אֶת יַעֲדוֹ לְהַגִּיעַ אֵלֶיךָ,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(כז) וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם: ס

כז וישׂוון ית בּרכּת שׁמי על בּני ישׂראל ואנא אבּרכנון:

רש"י◄ **וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי•** (ספרי) יְבָרְכוּם בַּשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ. **וַאֲנִי אֲבָרְכֵם•** (חולין מט) לְיִשְׂרָאֵל, וְאַסְכִּים עִם הַכֹּהֲנִים. דָּבָר אַחֵר: "וַאֲנִי אֲבָרְכֵם" — לַכֹּהֲנִים.

~ יום חמישי ט' סיון ~

ז (א) **וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם:**

א והוה ביומא דשׁיצי משׁה לאקמא ית משׁכּנא ורבּי יתהּ וקדּישׁ יתהּ וית כּל מנוהי וית מדבּחא וית כּל מנוהי ורבּנון וקדּישׁ יתהון:

רש"י◄ **וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה•** (במדבר רבה) "כַּלּוֹת" כְּתִיב (רָצָה לוֹמַר בְּפַתָּח וְלֹא "כְּלוֹת" בְּשׁוּא וְדוּ"ק) יוֹם הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ יִשְׂרָאֵל כְּכַלָּה הַנִּכְנֶסֶת לַחֻפָּה. **כַּלּוֹת מֹשֶׁה•** בְּצַלְאֵל וְאָהֳלִיאָב וְכָל חֲכַם לֵב עָשׂוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן וּתְלָאוֹ הַכָּתוּב בְּמֹשֶׁה, לְפִי שֶׁמָּסַר נַפְשׁוֹ עָלָיו לְרָאוֹת תַּבְנִית כָּל דָּבָר וְדָבָר, כְּמוֹ שֶׁהֶרְאָהוּ בָּהָר לְהוֹרוֹת לְעוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה וְלֹא טָעָה בְּתַבְנִית אַחַת. וְכֵן מָצִינוּ בְּדָוִד, לְפִי שֶׁמָּסַר

~ נקודות משיחות קודש ~

הָעֲגָלוֹת הָיוּ מִגִּדְרֵי הַמִּשְׁכָּן עַצְמוֹ

וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת־הַמִּשְׁכָּן . . נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל . . וַיַּכִּיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי ה' . . עֶגְלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים (ז, א)

וְלִכְאוֹרָה דְּבַר פֶּלֶא הוּא, שֶׁהֲרֵי מָצִינוּ שֶׁאֶת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן תָּרְמוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּנְדִיבוּת לֵב גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר (וְכִלְשׁוֹן הַכָּתוּב "דַּיָּם . . וְהוֹתֵר" (ויקהל לו, ז)), וַדַּוְקָא נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל יִתְרְמוּ בְּצִמְצוּם גָּדוֹל כָּל־כָּךְ — עֶגְלָה אַחַת עַל ב' נְשִׂיאִים? [וּבִפְרָט שֶׁתְּרוּמָתָם בְּיוֹם זֶה הָיְתָה בִּזְרִיזוּת גְּדוֹלָה, עַל מְנָת לְתַקֵּן עִכּוּבָם בְּנִדְבוֹת מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, וּמַדּוּעַ צִמְצְמוּ בְּכַמּוּת הַתְּרוּמָה].

וְהַבֵּאוּר בָּזֶה: אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (במדב"ר פי"ב, טז): "וּמִי נָתַן לָהֶם הָעֵצָה הַזֹּאת שִׁבְטוֹ שֶׁל יִשָּׂשכָר, שֶׁכָּךְ אָמְרוּ לָהֶם: מִשְׁכָּן שֶׁעֲשִׂיתֶם פּוֹרֵחַ הוּא בָּאֲוִיר, אֶלָּא הִתְנַדְּבוּ עֲגָלוֹת שֶׁתִּהְיוּ נוֹשְׂאִים אוֹתוֹ בָּהֶם". וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁעַל־יְדֵי הִתְנַדְּבוּת הָעֲגָלוֹת, נַעֲשָׂה הַמִּשְׁכָּן מִמִּשְׁכָּן "פּוֹרֵחַ בָּאֲוִיר" לְמִשְׁכָּן נִשָּׂא, הֲרֵי אֵין הָעֲגָלוֹת אֵיזֶה אֶמְצָעִי לְסִיּוּעַ לַמִּשְׁכָּן, כִּי־אִם תְּרוּמָתָם הִוְתָה חֵלֶק מֵהַמִּשְׁכָּן עַצְמוֹ שֶׁנַּעֲשָׂה לְמִשְׁכָּן הַנִּשָּׂא בַּעֲגָלוֹת, דְּכֵיוָן שֶׁהַמִּשְׁכָּן הָיָה "אֹהֶל מוֹעֵד", שֶׁעִנְיָנוֹ שֶׁהוּא נִשָּׂא מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, הֲרֵי שֶׁאִלּוּלֵי הָעֲגָלוֹת הָיָה חָסֵר בִּשְׁלֵמוּת הַמִּשְׁכָּן עַצְמוֹ.

וּבְזֶה יוּבָן הַטַּעַם שֶׁהֵבִיאוּ רַק שֵׁשׁ עֲגָלוֹת, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁכָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן הֵצְרְכוּ לִהְיוֹת מְדֻיָּקִים בְּתַכְלִית לְלֹא כָּל יִתּוּר בְּכַמּוּת וּבְגֹדֶל הַכְּלִי, עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הָעֲגָלוֹת, כֵּיוָן שֶׁמַּטְרָתָם שְׁלֵמוּת הַמִּשְׁכָּן, הֵצְרְכוּ לִהְיוֹת בְּתַכְלִית הַדִּיּוּק כְּפִי הַצֹּרֶךְ דְּהַמִּשְׁכָּן, וּלְכָךְ לֹא הִפְלִיגוּ הַנְּשִׂיאִים בִּתְרוּמָתָם.

(ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 40 – מתוך 'לקראת שבת')

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

וִיכוֹנֵן בְּךָ שָׁלוֹם.

(**כז**) וְיַקְרִיאוּ אֶת שְׁמִי בְּקוֹל רָם עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַאֲנִי אַעֲבִיר בְּרָכָה אֲלֵיהֶם.

(**א**) וְכַאֲשֶׁר הָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר הִתְפַּנָּה בּוֹ מֹשֶׁה מֵהַעֲמָדַת הַמִּשְׁכָּן, וּמָשַׁח אוֹתוֹ וְקִדֵּשׁ אוֹתוֹ וְאֶת כָּל כֵּלָיו, וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כָּל כֵּלָיו, מָשַׁח אוֹתָם וְקִדְּשָׁם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נַפְשׁוֹ עַל בִּנְיַן בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קלב): "זְכוֹר ה' לְדָוִד אֵת כָּל עֳנוֹתוֹ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּע לַה' וְגוֹ'", לְפִיכָךְ נִקְרָא עַל שְׁמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א יב): "רְאֵה בֵיתְךָ דָוִד". **בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים•** וְלֹא נֶאֱמַר "בְּיוֹם הָקִים", מְלַמֵּד, שֶׁכָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים הָיָה מֹשֶׁה מַעֲמִידוֹ וּמְפָרְקוֹ, וּבְאוֹתוֹ הַיּוֹם הֶעֱמִידוֹ וְלֹא פִּרְקוֹ, לְכָךְ נֶאֱמַר: "בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים", אוֹתוֹ הַיּוֹם כָּלוּ הֲקָמוֹתָיו, וְרֹאשׁ־חֹדֶשׁ נִיסָן הָיָה (גיטין ס). בַּשֵּׁנִי נִשְׂרְפָה הַפָּרָה, בַּשְּׁלִישִׁי הִזּוּ הַדָּיָה רִאשׁוֹנָה, וּבַשְּׁבִיעִי גִּלְּחוּ.

(ב) **וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטּוֹת הֵם הָעֹמְדִים עַל־הַפְּקֻדִים:**

ב וּקְרִיבוּ רַבְּרְבֵי יִשְׂרָאֵל רֵישֵׁי בֵּית אֲבָהַתְהוֹן אִנּוּן רַבְּרְבֵי שִׁבְטַיָּא אִנּוּן דְּקַיְמִין עַל מְנְיָנַיָּא:

רס"י◄ **הֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטּוֹת•** (ספרי) שֶׁהָיוּ שׁוֹטְרִים עֲלֵיהֶם בְּמִצְרַיִם, וְהָיוּ מֵכִּים עֲלֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ה): "וַיֻּכּוּ שֹׁטְרֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'". **הֵם הָעֹמְדִים עַל־הַפְּקֻדִים•** שֶׁעָמְדוּ עִם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּשֶׁמָּנוּ אֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר א): "וְאִתְּכֶם יִהְיוּ וְגוֹ'".

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּכָל פֵּרֵט צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לַעֲבוֹדַת ה'

וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל . . שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צָב.. עֲגָלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים (ז, ב־ג)

עֲגָלוֹת אֵלּוּ שֶׁנָּדְבוּ הַנְּשִׂיאִים הִשְׁתַּמְּשׁוּ בָהֶם לְצֹרֶךְ נְשִׂיאַת הַקְּרָשִׁים וְהַמִּשְׁכָּן, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (ז, ז־ח) "אֵת שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וגו' נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבוֹדָתָם. וְאֵת אַרְבַּע הָעֲגָלוֹת וגו' נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבוֹדָתָם".

וְלִכְאוֹרָה תָּמוּהַּ הַדָּבָר בְּיוֹתֵר, דְּאַף שֶׁבְּנוֹגֵעַ לַמִּשְׁכָּן וּלְבֵית הַמִּקְדָּשׁ יֵשׁ כְּלָל שֶׁ"אֵין עֲנִיּוּת בִּמְקוֹם עֲשִׁירוּת" (שבת קב, ב), מִכָּל־מָקוֹם נִדְּבוּ הַנְּשִׂיאִים רַק אַרְבַּע עֲגָלוֹת לְצֹרֶךְ נְשִׂיאַת הַקְּרָשִׁים הַמְּרֻבִּים, שֶׁרַק בְּדֹחַק הִסְפִּיקוּ לִנְשִׂיאַת הַקְּרָשִׁים (עיין שבת צט, א).

וְיֵשׁ לְבָאֵר בָּזֶה, דְּאַף שֶׁבַּמִּשְׁכָּן הָיָה הַכֹּל צָרִיךְ לִהְיוֹת בְּרַחֲבוּת וּבַעֲשִׁירוּת, מִכָּל־מָקוֹם הָיָה כָּל דָּבָר בַּמִּשְׁכָּן מְנֻצָּל לְגַמְרֵי לְתַכְלִיתוֹ וּבְכָל פְּרָטָיו, מִבְּלִי שֶׁהָיָה אֲפִילוּ פֵּרֵט אֶחָד מְיֻתָּר. וְכִדְאִיתָא בְּסִפְרִי (פרשתנו ז, פה) "הָיוּ כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ מְכַוְּנִים בְּמִשְׁקָלָן כֻּלָּן כְּאֶחָד, לֹא רִיבָה כוּ'".

וְאִם־כֵּן, מִכֵּיוָן שֶׁאַרְבַּע עֲגָלוֹת הִסְפִּיקוּ לִנְשִׂיאַת הַקְּרָשִׁים, הֲרֵי אִם הָיוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּעוֹד עֲגָלוֹת, לֹא הָיוּ עֲגָלוֹת אֵלּוּ מְנֻצָּלוֹת לְגַמְרֵי וּלְכָל תַּכְלִיתָן.

וּמִזֶּה יֵשׁ לִלְמֹד הוֹרָאָה נִפְלָאָה בְּדַרְכֵי עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, שֶׁ"כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּבָּ"ה בְּעוֹלָמוֹ לֹא בָּרָא דָּבָר אֶחָד לְבַטָּלָה" (שבת עז, ב). דְּאַל יֹאמַר הָאָדָם: הֲרֵי רֹב שְׁעוֹת הַיּוֹם הִקְדַּשְׁתִּי לַעֲבוֹדַת ה', וּמַה בְּכָךְ אִם יֵלְכוּ כַּמָּה רְגָעִים לְבַטָּלָה? אֶלָּא עָלָיו לָדַעַת שֶׁכָּל רֶגַע וּפְרָט בְּחַיָּיו צָרִיךְ לִהְיוֹת מְנֻצָּל לְגַמְרֵי לַעֲבוֹדַת ה' וְלִכְבוֹדוֹ יִתְבָּרֵךְ.

(על־פי לקוטי שיחות כרך כח עמוד 40 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

(ג) **וַיָּבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צָב וּשְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר עֲגָלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיַּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן:**

ג וְאַיְתִיוּ יָת קֻרְבָּנֵיהוֹן קֳדָם יְיָ שִׁית עֶגְלָן כַּד מְחַפְּיָן וּתְרֵי עֲשַׂר תּוֹרִין עִגְלְתָא עַל תְּרֵין רַבְּרְבַיָּא וְתוֹר לְחַד וְקָרִיבוּ יָתְהוֹן לָקֳדָם מַשְׁכְּנָא:

רס"י◄ **שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צָב•** אֵין "צָב" אֶלָּא מְחֻפִּים, וְכֵן (ישעיה סו): "וּבַצַּבִּים וּבַפְּרָדִים" — עֲגָלוֹת מְכֻסִּים קְרוּיִים "צַבִּים". **וַיַּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן•** שֶׁלֹּא קִבֵּל מֹשֶׁה מִיָּדָם עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַמָּקוֹם. אָמַר רַבִּי נָתָן: מָה רָאוּ הַנְּשִׂיאִים לְהִתְנַדֵּב כָּאן בִּתְחִלָּה, וּבִמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן לֹא הִתְנַדְּבוּ תְּחִלָּה? אֶלָּא כָּךְ אָמְרוּ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ב) אֲזַי הִקְרִיבוּ הַנִּכְבָּדִים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, רָאשֵׁי בָּתֵּי אֲבוֹתָם אֲשֶׁר הֵם רָאשֵׁי הַשְּׁבָטִים שֶׁהָיוּ נוֹכְחִים אִתָּם בְּעֵת סְפִירָתָם.

(ג) לָכֵן בָּאוּ בְּקָרְבָּנָם אֶל ה': שֵׁשׁ עֲגָלוֹת סְגוּרוֹת סָבִיב וּנְעוּלוֹת, וּשְׁנַיִם עָשָׂר שְׁוָרִים, עֲגָלָה לְכָל שְׁנֵי נִכְבָּדִים, וְשׁוֹר לְכָל אֶחָד מֵהֶם, אֲזַי הִגִּישׁוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַנְּשִׂיאִים: יִתְנַדְּבוּ צִבּוּר מַה שֶׁיִּתְנַדְּבוּ וּמַה שֶׁמְּחַסְּרִין אָנוּ מַשְׁלִימִין, כֵּיוָן שֶׁרָאוּ שֶׁהִשְׁלִימוּ צִבּוּר אֶת הַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לו): "וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַּיָּם", אָמְרוּ: מֵעַתָּה מַה לָּנוּ לַעֲשׂוֹת? הֵבִיאוּ אֶת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם וְהַמִּלּוּאִים לָאֵפוֹד וְלַחֹשֶׁן, לְכָךְ הִתְנַדְּבוּ כָּאן תְּחִלָּה.

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

ד וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(ה) קַח מֵאִתָּם וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנָתַתָּה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ׃

ה קַבֵּל מִנְּהוֹן וִיהוֹן לְמִפְלַח יָת פֻּלְחַן מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתִתֵּן יָתְהוֹן לְלֵוָאֵי גְּבַר כְּמִסַּת פֻּלְחָנֵהּ׃

(ו) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֲגָלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם׃

ו וּנְסִיב מֹשֶׁה יָת עֶגְלָתָא וְיָת תּוֹרֵי וִיהַב יָתְהוֹן לְלֵוָאֵי׃

(ז) אֵת שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם׃

ז יָת תַּרְתֵּין עֶגְלָתָא וְיָת אַרְבְּעָא תּוֹרֵי יְהַב לִבְנֵי גֵּרְשׁוֹן כְּמִסַּת פֻּלְחַנְהוֹן׃

רש"י ◄ כְּפִי עֲבֹדָתָם • שֶׁהָיָה מַשָּׂא בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן קַל מִשֶּׁל מְרָרִי, שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִים הַקְּרָשִׁים וְהָעַמּוּדִים וְהָאֲדָנִים.

(ח) וְאֵת אַרְבַּע הָעֲגָלֹת וְאֵת שְׁמֹנַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן׃

ח וְיָת אַרְבַּע עֶגְלָן וְיָת תְּמַנְיָא תּוֹרֵי יְהַב לִבְנֵי מְרָרִי כְּמִסַּת פֻּלְחַנְהוֹן בִּידָא דְּאִיתָמָר בַּר אַהֲרֹן כַּהֲנָא׃

(ט) וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ׃

ט וּלְבְנֵי קְהָת לָא יְהַב אֲרֵי פֻּלְחַן קוּדְשָׁא עֲלֵיהוֹן בְּכַתְפָּא נָטְלִין׃

רש"י ◄ כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם • מַשָּׂא דְּבַר הַקְּדֻשָּׁה: הָאָרוֹן וְהַשֻּׁלְחָן וְגוֹ׳, לְפִיכָךְ "בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ".

(י) וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֵת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִם אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ׃

י וְקָרִיבוּ רַבְרְבַיָּא יָת חֲנֻכַּת מַדְבְּחָא בְּיוֹמָא דְּרַבִּיוּ יָתֵהּ וְקָרִיבוּ רַבְרְבַיָּא יָת קָרְבַּנְהוֹן קֳדָם מַדְבְּחָא׃

רש"י ◄ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֵת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ • לְאַחַר שֶׁהִתְנַדְּבוּ הָעֲגָלוֹת וְהַבָּקָר לְשֵׁאת הַמִּשְׁכָּן, נִשְׁאַם לְבַם לְהִתְנַדֵּב קָרְבְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ לְחַנְכוֹ. וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ • כִּי לֹא קִבֵּל מֹשֶׁה מִיָּדָם עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַגְּבוּרָה.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(ד) וְדִבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר.

(ה) קַח זֹאת מֵהֶם וְהֵם יִהְיוּ לְשֵׁרוּת אֹהֶל הַוּעִידָה, וּמְסֹר אוֹתָם אֶל כָּל קְבוּצָה מִן הַלְוִיִּים בְּהֶתְאֵם לַעֲבוֹדָתָם.

(ו) וְלָקַח מֹשֶׁה אֶת הָעֲגָלוֹת וְאֶת הַבָּקָר וּמָסַר אוֹתָם אֶל הַלְוִיִּים.

(ז) שְׁתֵּי עֲגָלוֹת וְאַרְבָּעָה שְׁוָרִים, מָסַר אוֹתָם לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן בְּהֶתְאֵם לַעֲבוֹדָתָם (בְּיִרְיעוֹת).

(ח) וְאַרְבַּע עֲגָלוֹת וּשְׁמוֹנָה שְׁוָרִים מָסַר אוֹתָם לִבְנֵי מְרָרִי בְּהֶתְאֵם לַעֲבוֹדָתָם (בְּקַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן), וְכָל זֶה עַל יַד אִיתָמָר בֶּן אַהֲרֹן הַכֹּהֵן.

(ט) וְלִבְנֵי קְהָת לֹא מָסַר דָּבָר (עגלות) כִּי שֵׁרוּת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם. לְמַעֲשֶׂה יָרִימוּ אֶת כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ עַל כִּתְפֵיהֶם.

(י) וְכַאֲשֶׁר הִגִּישׁוּ הַנִּכְבָּדִים אֶת (קרבנות) חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם מְשִׁיחָתוֹ, הִגִּישׁוּ אֶת קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יַקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ׃ ס

יא וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה רַבָּא חַד לְיוֹמָא רַבָּא חַד לְיוֹמָא יְקָרְבוּן יָת קָרְבָּנְהוֹן לַחֲנֻכַּת מַדְבְּחָא׃

רש״י ◄ יַקְרִיבוּ אֶת־קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ • (זבחים כא) וַעֲדַיִן לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מֹשֶׁה הֵאֵיךְ יַקְרִיבוּ; אִם כְּסֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם, אִם כְּסֵדֶר הַמַּסָּעוֹת, עַד שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ מִפִּי הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא: יַקְרִיבוּ לַמַּסָּעוֹת אִישׁ יוֹמוֹ.

(יב) וַיְהִי הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קָרְבָּנוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב לְמַטֵּה יְהוּדָה׃

יב וַהֲוָה דְּמִקְרַב בְּיוֹמָא קַדְמָאָה יָת קָרְבָּנֵהּ נַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה׃

רש״י ◄ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן • אוֹתוֹ הַיּוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת: רִאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, רִאשׁוֹן לַנְּשִׂיאִים וְכוּ׳ כִּדְאִיתָא בְּ׳סֵדֶר עוֹלָם׳. לְמַטֵּה יְהוּדָה • יְחֻסוֹ הַכָּתוּב עַל שִׁבְטוֹ, וְלֹא שֶׁגָּבָה מִשִּׁבְטוֹ וְהִקְרִיב. אוֹ אֵינוֹ אוֹמֵר ״לְמַטֵּה יְהוּדָה״, אֶלָּא שֶׁגָּבָה מִשִּׁבְטוֹ וְהֵבִיא? תַּלְמוּד־לוֹמַר: ״זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן״, מִשֶּׁלּוֹ הֵבִיא.

(יג) וְקָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

יג וְקָרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דְּכַסְפָּא חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלַהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְמִנְחָתָא׃

רש״י ◄ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת • לְמִנְחַת נְדָבָה.

(יד) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

יד בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

רש״י ◄ עֲשָׂרָה זָהָב • כְּתַרְגּוּמוֹ: מִשְׁקַל עֶשֶׂר שְׁקָלֵי הַקֹּדֶשׁ הָיָה בָּהּ. מְלֵאָה קְטֹרֶת • לֹא מָצִינוּ קְטֹרֶת לְיָחִיד וְלֹא עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד. וְהוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה.

(טו) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

טו תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא׃

רש״י ◄ פַּר אֶחָד • מְיֻחָד שֶׁבְּעֶדְרוֹ.

(טז) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃

טז צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃

רש״י ◄ שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת • לְכַפֵּר עַל קֶבֶר הַתְּהוֹם (עיין בראב״ם) וְטַמְאַת סָפֵק.

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יא) וְדִבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה, נִכְבָּד אֶחָד בְּכָל יוֹם יַגִּישׁ אֶת קָרְבָּנוֹ לַחֲנִיכַת הַמִּזְבֵּחַ.

(יב) וְהָיָה הַמְּקָרֵב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת קָרְבָּנוֹ, נַחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב מִשֵּׁבֶט יְהוּדָה.

(יג) וְהָיָה קָרְבָּנוֹ: תַּבְנִית מִמַּתֶּכֶת כֶּסֶף בְּמִשְׁקַל מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, וּמִזְרַק מַתֶּכֶת כֶּסֶף, מִשְׁקָלוֹ שִׁבְעִים מִשְׁקֹלֶת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, שְׁנֵיהֶם מְמֻלָּאִים סֹלֶת הַמְּעֹרֶבֶת בְּשֶׁמֶן לְמַתָּנָה.

(יד) מְגֹרַת זָהָב, מִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ מְמֻלֵּאת בַּסַּמְנִים הַמִּתְאַדִּים.

(טו) וְשׁוֹר מִן הַבָּקָר, אַיִל וָכֶבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה.

(טז) וְשָׂעִיר מִן הָעִזִּים, לְחַטָּאת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(יז) **וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב׃ פ**

יז וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבָּנָא דְּנַחְשׁוֹן בַּר עַמִּינָדָב׃

(יח) **בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר נְשִׂיא יִשָּׂשכָר׃**

יח בְּיוֹמָא תִּנְיָנָא קָרִיב נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר רַבָּא דְּיִשָּׂשכָר׃

רש״י◄ **הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר׃**

(יט) **הִקְרֵב אֶת־קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃**

יט קָרִיב יָת קָרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דְּכַסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלֵהּ מִזְרְקָא חַד דְּכַסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בִּמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃

רש״י◄ **הִקְרֵב אֶת־קָרְבָּנוֹ** • מַה תַּלְמוּד־לוֹמַר ״הִקְרִיב״ בְּשִׁבְטוֹ שֶׁל יִשָּׂשכָר, מַה שֶּׁלֹּא נֶאֱמַר בְּכָל הַשְּׁבָטִים? לְפִי שֶׁבָּא רְאוּבֵן וְעִרְעֵר וְאָמַר: דַּיֵּי שֶׁקְּדָמַנִי יְהוּדָה אָחִי, אַקְרִיב אֲנִי אַחֲרָיו! אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: מִפִּי הַגְּבוּרָה נֶאֱמַר לִי שֶׁיַּקְרִיבוּ כְּסֵדֶר מַסָּעָן לְדִגְלֵיהֶם, לָכֵן אָמַר: ״הִקְרֵב אֶת־קָרְבָּנוֹ״, וְהוּא חָסֵר יוֹ״ד, שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ: ״הַקְרֵב״ לְשׁוֹן צִוּוּי, שֶׁמִּפִּי הַגְּבוּרָה נִצְטַוּוּ: ״הַקְרֵב״. וּמַהוּ ״הִקְרִיב, הִקְרִיב״ שְׁתֵּי פְּעָמִים? שֶׁבִּשְׁבִיל שְׁנֵי דְּבָרִים זָכָה לְהַקְרִיב שֵׁנִי לַשְּׁבָטִים: אַחַת שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דה״ב א יב): ״וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים״, וְאַחַת — שֶׁהֵם נָתְנוּ עֵצָה לַנְּשִׂיאִים לְהִתְנַדֵּב קָרְבָּנוֹת הַלָּלוּ. וּבִיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן מָצָאתִי: אָמַר רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר: נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר הִשִּׂיאָן עֵצָה זוֹ. **קַעֲרַת־כֶּסֶף** • מְנַיִן אוֹתִיּוֹתָיו בְּגִימַטְרִיָּא תתק״ל, כְּנֶגֶד שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן. **שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ** • עַל שֵׁם שֶׁכְּשֶׁהֶעֱמִיד תּוֹלְדוֹת לְקִיּוּם הָעוֹלָם, בֶּן מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ה): ״וַיְחִי אָדָם שְׁלֹשִׁים וּמְאַת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בִּדְמוּתוֹ וְגוֹ׳״. **מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף** • בְּגִימַטְרִיָּא תק״כ, עַל שֵׁם נֹחַ שֶׁהֶעֱמִיד תּוֹלְדוֹת, בֶּן ת״ק שָׁנָה, וְעַל שֵׁם עֶשְׂרִים שָׁנָה שֶׁנִּגְזְרָה גְּזֵרַת הַמַּבּוּל קֹדֶם תּוֹלְדוֹתָיו — כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי אֵצֶל (שם ה): ״וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה״, לְפִיכָךְ נֶאֱמַר: ״מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף״ וְלֹא נֶאֱמַר: ״מִזְרָק כֶּסֶף אֶחָד״ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בַּקְּעָרָה, לוֹמַר שֶׁאַף אוֹתִיּוֹת שֶׁל ״אֶחָד״ מִצְטָרְפוֹת לַמִּנְיָן. **שִׁבְעִים שֶׁקֶל** • כְּנֶגֶד שִׁבְעִים אֻמּוֹת שֶׁיָּצְאוּ מִבָּנָיו.

(כ) **כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃**

כ בְּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמָיָא׃

רש״י◄ **כַּף אַחַת** • כְּנֶגֶד הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִיָּדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא. **עֲשָׂרָה זָהָב** • כְּנֶגֶד עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת. **מְלֵאָה קְטֹרֶת** • גִּימַטְרִיָּא שֶׁל ״קְטֹרֶת״ תַּרְנַ״ג מִצְוֹת, וּבִלְבַד שֶׁתַּחֲלִיף קוֹ״ף בְּדָלֶ״ת עַל־יְדֵי א״ת ב״ש ג״ר ד״ק.

פירוש רס״ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(יז) וּלְזֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמָם: שְׁתֵּי פָּרוֹת וַחֲמִשָּׁה אֵילִים וַחֲמִשָּׁה עַתּוּדִים וַחֲמִשָּׁה טְלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה, זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב.

(יח) וְהָיָה הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר, נְכְבַּד יִשָּׂשכָר.

(יט) וְהָיָה קָרְבָּנוֹ: תַּבְנִית מִמַּתֶּכֶת כֶּסֶף בְּמִשְׁקַל מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, וּמִזְרָק מַתֶּכֶת כֶּסֶף, מִשְׁקָלוֹ שִׁבְעִים מִשְׁקֹלֶת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, שְׁנֵיהֶם מְמֻלָּאִים סֹלֶת הַמְעֹרֶבֶת בְּשֶׁמֶן לְמַתָּנָה.

(כ) מְגֻרַת זָהָב, מִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ מְמֻלָּאת בַּסַּמָּנִים הַמִּתְאַדִּים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(כא) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

כא תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּה לַעֲלָתָא׃

רש"י◄ פַּר אֶחָד • כְּנֶגֶד אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (בראשית יח): "וַיִּקַּח בֶּן־בָּקָר". אַיִל אֶחָד • כְּנֶגֶד יִצְחָק (שם כב): "וַיִּקַּח אֶת־הָאַיִל וְגוֹ'". כֶּבֶשׂ־אֶחָד • כְּנֶגֶד יַעֲקֹב (שם ל): "וְהַכְּשָׂבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב".

(כב) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃

כב צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃

רש"י◄ שְׂעִיר־עִזִּים • לְכַפֵּר עַל מְכִירַת יוֹסֵף, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שם לז): "וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים".

~ נקודות משיחות קודש ~

לְכַפֵּר עַל מְכִירַת יוֹסֵף (רש"י ז, כב)

יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ הֵבִיא גַּם נְשִׂיא בְּנָיְמִין שְׂעִיר־עִזִּים לְכַפֵּר, וַהֲרֵי בְּנָיְמִין לֹא הָיָה קָשׁוּר כְּלָל לִמְכִירָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף. וְיֵשׁ לוֹמַר, עַל שֶׁלֹּא חִפֵּשׂ אוֹתוֹ כָּל אוֹתָן הַשָּׁנִים. אוֹ יֵשׁ לוֹמַר, כְּדֵי לְכַפֵּר עַל יַעֲקֹב אָבִיו, שֶׁשָּׁלַח אֶת יוֹסֵף לִשְׁכֶם. וּשְׁנֵי הַדְּבָרִים שַׁיָּכִים לְכָל שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט.

(לקוטי שיחות, כרך ח, עמ' 46)

(כג) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילֵם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר׃

כג וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׂא גְּדָיֵי חַמְשָׂא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׂא דֵּין קֻרְבַּן נְתַנְאֵל בַּר צוּעָר׃

רש"י◄ וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם • כְּנֶגֶד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שֶׁנָּתְנוּ שָׁלוֹם בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם. אֵילֵם עַתֻּדִים כְּבָשִׂים • שְׁלֹשָׁה מִינִים — כְּנֶגֶד כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים, וּכְנֶגֶד תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים; שָׁלֹשׁ חֲמִשִּׁיּוֹת כְּנֶגֶד חֲמִשָּׁה חֲמָשִׁין, וְחָמֵשׁ הַדִּבְּרוֹת הַכְּתוּבִין עַל לוּחַ אֶחָד וְחָמֵשׁ הַכְּתוּבִין עַל הַשֵּׁנִי, עַד כָּאן מִיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי מֹשֶׁה הַדַּרְשָׁן.

(כד) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן׃

כד בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה רַבָּא לִבְנֵי זְבוּלֵן אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן׃

רש"י◄ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי נָשִׂיא וְגוֹ' • בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הָיָה נָשִׂיא הַמַּקְרִיב לִבְנֵי זְבוּלֻן, וְכֵן כֻּלָּם, אֲבָל בִּנְתַנְאֵל שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "הִקְרִיב נְתַנְאֵל", נוֹפֵל אַחֲרָיו הַלָּשׁוֹן לוֹמַר "נְשִׂיא יִשָּׂשכָר", לְפִי שֶׁכְּבָר הִזְכִּיר שְׁמוֹ וְהַקְרָבָתוֹ, וּבַשְּׁאָר — שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהֶן "הִקְרִיב", נוֹפֵל עֲלֵיהֶן לָשׁוֹן זֶה "נָשִׂיא לִבְנֵי פְלוֹנִי", אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה הַנָּשִׂיא הַמַּקְרִיב לְשֵׁבֶט פְּלוֹנִי.

(כה) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

כה קֻרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סִלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרְקָא חַד דִכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סִלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְפִילָא בְּמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(כא) וְשׁוֹר מִן הַבָּקָר, אַיִל וָכֶבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה.

(כב) וְשָׂעִיר מִן הָעִזִּים, לְחַטָּאת.

(כג) וּלְזֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמָם: שְׁתֵּי פָּרוֹת וַחֲמִשָּׁה אֵילִים וַחֲמִשָּׁה עַתּוּדִים וַחֲמִשָּׁה טְלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה, זֶה קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן צוּעָר.

(כד) וְהָיָה הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֱלִיאָב בֶּן חֵלֹן, נִכְבַּד זְבֻלוּן.

(כה) וְהָיָה קָרְבָּנוֹ: תַּבְנִית מִמַּתֶּכֶת כֶּסֶף בְּמִשְׁקַל מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, וּמִזְרָק מַתֶּכֶת כֶּסֶף, מִשְׁקָלוֹ שִׁבְעִים מִשְׁקֹלֶת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, שְׁנֵיהֶם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(כו) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

(כז) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:

(כח) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

(כט) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: פ

(ל) בַּיּוֹם הָרְבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר:

(לא) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

(לב) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

(לג) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:

(לד) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

(לה) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר: פ

כו בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

כז תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא:

כח צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

כט וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדֵיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֱלִיאָב בַּר חֵלוֹן:

ל בְּיוֹמָא רְבִיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר:

לא קָרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דְּכַסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלֵהּ מִזְרָקָא חַד דְּכַסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלֶת דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְמִנְחָתָא:

לב בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

לג תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא:

לד צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

לה וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדֵיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֱלִיצוּר בַּר שְׁדֵיאוּר:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

מְמֻלָּאִים סֹלֶת הַמְעֹרֶבֶת בְּשֶׁמֶן לְמַתָּנָה.

(כו) מְגֻרַת זָהָב, מִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ מְמֻלֵּאת בַּסַּמְּנִים הַמִּתְאַדִּים.

(כז) וְשׁוֹר מִן הַבָּקָר, אַיִל וָכֶבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה.

(כח) וְשָׂעִיר מִן הָעִזִּים, לְחַטָּאת.

(כט) וּלְזֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמָם: שְׁתֵּי פָרוֹת וַחֲמִשָּׁה אֵילִים וַחֲמִשָּׁה עַתּוּדִים וַחֲמִשָּׁה טְלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה, זֶה קָרְבַּן אֱלִיאָב בֶּן חֵלֹן.

(ל) וְהָיָה הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָרְבִיעִי אֱלִיצוּר בֶּן שְׁדֵיאוּר, נְכִבַּד רְאוּבֵן.

(לא) וְהָיָה קָרְבָּנוֹ: תַּבְנִית מִמַּתֶּכֶת כֶּסֶף בְּמִשְׁקַל מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, וּמִזְרָק מַתֶּכֶת כֶּסֶף, מִשְׁקָלוֹ שִׁבְעִים מִשְׁקֹלֶת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, שְׁנֵיהֶם מְמֻלָּאִים סֹלֶת הַמְעֹרֶבֶת בְּשֶׁמֶן לְמַתָּנָה.

(לב) מְגֻרַת זָהָב, מִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ מְמֻלֵּאת בַּסַּמְּנִים הַמִּתְאַדִּים.

(לג) וְשׁוֹר מִן הַבָּקָר, אַיִל וָכֶבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה.

(לד) וְשָׂעִיר מִן הָעִזִּים, לְחַטָּאת.

(לה) וּלְזֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמָם: שְׁתֵּי פָרוֹת וַחֲמִשָּׁה אֵילִים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(לו) בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי׃

לו בְּיוֹמָא חֲמִישָׁאָה רַבָּא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי׃

(לז) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

לז קֻרְבָּנֵהּ מְגַסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃

(לח) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

לח בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

(לט) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

לט תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אֵמַר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא׃

(מ) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃

מ צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃

(מא) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי׃ פ

מא וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קֻרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בַּר צוּרִישַׁדָּי׃

~ יום שישי י׳ סיון ~

(מב) בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי נָשִׂיא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל׃

מב בְּיוֹמָא שְׁתִיתָאָה רַבָּא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף בַּר דְּעוּאֵל׃

(מג) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

מג קֻרְבָּנֵהּ מְגַסְתָּא דִּכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

וַחֲמִשָּׁה עַתּוּדִים וַחֲמִשָּׁה טְלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה, זֶה קָרְבַּן אֱלִיצוּר בֶּן שְׁדֵיאוּר.

(לו) וְהָיָה הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי שְׁלֻמִיאֵל בֶּן צוּרִישַׁדָּי, נְכִבַּד שִׁמְעוֹן.

(לז) וְהָיָה קָרְבָּנוֹ: תַּבְנִית מִמַּתֶּכֶת כֶּסֶף בְּמִשְׁקַל מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, וּמִזְרָק מַתֶּכֶת כֶּסֶף, מִשְׁקָלוֹ שִׁבְעִים מִשְׁקֹלֶת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, שְׁנֵיהֶם מְמֻלָּאִים סֹלֶת הַמְעֹרֶבֶת בְּשֶׁמֶן לְמַתָּנָה.

(לח) מְגֹרַת זָהָב, מִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ מְמֻלֵּאת בַּסַּמְּנִים הַמִּתְאַדִּים.

(לט) וְשׁוֹר מִן הַבָּקָר, אַיִל וָכֶבֶשׂ בֶּן שָׁנָתוֹ לְעוֹלָה.

(מ) וְשָׂעִיר מִן הָעִזִּים, לְחַטָּאת.

(מא) וּלְזֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמָם: שְׁתֵּי פָרוֹת וַחֲמִשָּׁה אֵילִים וַחֲמִשָּׁה עַתּוּדִים וַחֲמִשָּׁה טְלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה, זֶה קָרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן צוּרִישַׁדָּי.

(מב) וְהָיָה הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי אֶלְיָסָף בֶּן דְּעוּאֵל, נְכִבַּד גָּד.

(מג) וְהָיָה קָרְבָּנוֹ: תַּבְנִית מִמַּתֶּכֶת כֶּסֶף בְּמִשְׁקַל מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁקוֹלוֹת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(מד) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

מד בְּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדְהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

(מה) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

מה תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּה לַעֲלָתָא׃

(מו) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃

מו צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃

(מז) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל׃ פ

מז וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֱלִיסָף בַּר דְּעוּאֵל׃

(מח) בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד׃

מח בְּיוֹמָא שְׁבִיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד׃

(מט) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

מט קָרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלֵהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְמִנְחָתָא׃

(נ) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

נ בְּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדְהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

(נא) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

נא תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּה לַעֲלָתָא׃

(נב) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃

נב צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, וּמִזְרָק מַתֶּכֶת כֶּסֶף, מִשְׁקָלוֹ שִׁבְעִים מִשְׁקֶלֶת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, שְׁנֵיהֶם מְמֻלָּאִים סֹלֶת הַמְעֹרֶבֶת בְּשֶׁמֶן לְמַתָּנָה.

(מד) מְגֻרַת זָהָב, מִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ מְמֻלֵּאת בַּסַּמְמָנִים הַמִּתְאַדִּים.

(מה) וְשׁוֹר מִן הַבָּקָר, אַיִל וָכֶבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה.

(מו) וְשָׂעִיר מִן הָעִזִּים, לְחַטָּאת.

(מז) וּלְזֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמָם: שְׁתֵּי פָּרוֹת וַחֲמִשָּׁה אֵילִים וַחֲמִשָּׁה עַתּוּדִים וַחֲמִשָּׁה טְלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה, זֶה קָרְבַּן אֱלִיסָף בֶּן דְּעוּאֵל.

(מח) וְהָיָה הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אֱלִישָׁמָע בֶּן עַמִּיהוּד, נִכְבַּד אֶפְרַיִם.

(מט) וְהָיָה קָרְבָּנוֹ: תַּבְנִית מִמַּתֶּכֶת כֶּסֶף בְּמִשְׁקַל מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, וּמִזְרָק מַתֶּכֶת כֶּסֶף, מִשְׁקָלוֹ שִׁבְעִים מִשְׁקֶלֶת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, שְׁנֵיהֶם מְמֻלָּאִים סֹלֶת הַמְעֹרֶבֶת בְּשֶׁמֶן לְמַתָּנָה.

(נ) מְגֻרַת זָהָב, מִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ מְמֻלֵּאת בַּסַּמְמָנִים הַמִּתְאַדִּים.

(נא) וְשׁוֹר מִן הַבָּקָר, אַיִל וָכֶבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ, לְעוֹלָה.

(נב) וְשָׂעִיר מִן הָעִזִּים, לְחַטָּאת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(נג) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילֵם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד׃ פ

נג וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדֵיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בַּר עַמִּיהוּד׃

(נד) בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃

נד בְּיוֹמָא תְּמִינָאָה רַבָּא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר׃

(נה) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

נה קָרְבָּנֵהּ מְגַסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃

(נו) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

נו בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

(נז) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

נז תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא׃

(נח) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃

נח צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃

(נט) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילֵם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר׃ פ

נט וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדֵיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בַּר פְּדָהצוּר׃

(ס) בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי׃

ס בְּיוֹמָא תְּשִׁיעָאָה רַבָּא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי׃

(סא) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

סא קָרְבָּנֵהּ מְגַסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(נג) וּלְזֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמָם: שְׁתֵּי פָרוֹת וַחֲמִשָּׁה אֵילִים וַחֲמִשָּׁה עַתּוּדִים וַחֲמִשָּׁה טְלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה, זֶה קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בֶּן עַמִּיהוּד.

(נד) וְהָיָה הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי גַּמְלִיאֵל בֶּן פְּדָהצוּר, נִכְבַּד מְנַשֶּׁה.

(נה) וְהָיָה קָרְבָּנוֹ: תַּבְנִית מִמַּתֶּכֶת כֶּסֶף בְּמִשְׁקַל מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, וּמִזְרָק מַתֶּכֶת כֶּסֶף, מִשְׁקָלוֹ שִׁבְעִים מִשְׁקָלֶת, לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, שְׁנֵיהֶם מְמֻלָּאִים סֹלֶת הַמְעֹרֶבֶת בְּשֶׁמֶן לְמַתָּנָה.

(נו) מְגֹרַת זָהָב, מִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ מְמֻלֵּאת בַּסַּמְנִים הַמִּתְאַדִּים.

(נז) וְשׁוֹר מִן הַבָּקָר, אַיִל וָכֶבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה.

(נח) וְשָׂעִיר מִן הָעִזִּים, לְחַטָּאת.

(נט) וּלְזֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמָם: שְׁתֵּי פָרוֹת וַחֲמִשָּׁה אֵילִים וַחֲמִשָּׁה עַתּוּדִים וַחֲמִשָּׁה טְלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה, זֶה קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בֶּן פְּדָהצוּר.

(ס) וְהָיָה הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי אֲבִידָן בֶּן גִּדְעוֹנִי, נִכְבַּד בִּנְיָמִין.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(סב) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

סב בְּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדְהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

(סג) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:

סג תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא:

(סד) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

סד צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

(סה) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי: פ

סה וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדְיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֲבִידָן בַּר גִּדְעוֹנִי:

(סו) בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי:

סו בְּיוֹמָא עֲשִׂירָאָה רַבָּא לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי:

(סז) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

סז קָרְבָּנֵהּ מְגַסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרָקָא חַד דִּכְסַף מַתְקְלַהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְּפִילָא בְּמִשַּׁח לְמִנְחָתָא:

(סח) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

סח בְּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְּדְהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

(סט) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:

סט תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְּכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא:

(ע) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

ע צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(סא) וְהָיָה קָרְבָּנוֹ: תַּבְנִית מִמַּתֶּכֶת כֶּסֶף בְּמִשְׁקַל מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, וּמִזְרַק מַתֶּכֶת כֶּסֶף, מִשְׁקָלוֹ שִׁבְעִים מִשְׁקֹלֶת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, שְׁנֵיהֶם מְמֻלָּאִים סֹלֶת הַמְעֹרֶבֶת בְּשֶׁמֶן לְמַתָּנָה.

(סב) מְגֹרַת זָהָב, מִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ מְמֻלֵּאת בַּסַּמְמָנִים הַמִּתְאַדִּים.

(סג) וְשׁוֹר מִן הַבָּקָר, אַיִל וָכֶבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה.

(סד) וְשָׂעִיר מִן הָעִזִּים, לְחַטָּאת.

(סה) וּלְזֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמָם: שְׁתֵּי פָּרוֹת וַחֲמִשָּׁה אֵילִים וַחֲמִשָּׁה עַתּוּדִים וַחֲמִשָּׁה טְלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה. זֶה קָרְבַּן אֲבִידָן בֶּן גִּדְעוֹנִי.

(סו) וְהָיָה הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי אֲחִיעֶזֶר בֶּן עַמִּישַׁדָּי, נְכִבַּד דָּן.

(סז) וְהָיָה קָרְבָּנוֹ: תַּבְנִית מִמַּתֶּכֶת כֶּסֶף בְּמִשְׁקַל מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, וּמִזְרַק מַתֶּכֶת כֶּסֶף, מִשְׁקָלוֹ שִׁבְעִים מִשְׁקֹלֶת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, שְׁנֵיהֶם מְמֻלָּאִים סֹלֶת הַמְעֹרֶבֶת בְּשֶׁמֶן לְמַתָּנָה.

(סח) מְגֹרַת זָהָב, מִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ מְמֻלֵּאת בַּסַּמְמָנִים הַמִּתְאַדִּים.

(סט) וְשׁוֹר מִן הַבָּקָר, אַיִל וָכֶבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה.

(ע) וְשָׂעִיר מִן הָעִזִּים, לְחַטָּאת.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(עא) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילֵם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי׃ פ

עא וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בַּר עַמִּישַׁדָּי׃

(עב) בְּיוֹם עַשְׁתֵּי עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃

עב בְּיוֹמָא חַד עַשַׂר יוֹמִין רַבָּא לִבְנֵי אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן׃

(עג) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה׃

עג קָרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרָקָא חַד דִכְסַף מַתְקְלֵהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְפִילָא בִּמְשַׁח לְמִנְחָתָא׃

(עד) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת׃

עד בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְדַהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא׃

(עה) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה׃

עה תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא׃

(עו) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת׃

עו צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא׃

(עז) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילֵם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן׃ פ

עז וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִּכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל בַּר עָכְרָן׃

(עח) בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן׃

עח בְּיוֹמָא תְּרֵי עַשַׂר יוֹמִין רַבָּא לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בַּר עֵינָן׃

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(עא) וּלְזֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמָם: שְׁתֵּי פָּרוֹת וַחֲמִשָּׁה אֵילִים וַחֲמִשָּׁה עַתּוּדִים וַחֲמִשָּׁה טְלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה, זֶה קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בֶּן עַמִּישַׁדָּי.
(עב) וְהָיָה הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הָאֶחָד עָשָׂר פַּגְעִיאֵל בֶּן עָכְרָן, נִכְבַּד אָשֵׁר.
(עג) וְהָיָה קָרְבָּנוֹ: תַּבְנִית מִמַּתֶּכֶת כֶּסֶף בְּמִשְׁקַל מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, וּמִזְרָק מַתֶּכֶת כֶּסֶף, מִשְׁקָלוֹ שִׁבְעִים מִשְׁקֹלֶת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, שְׁנֵיהֶם מְמֻלָּאִים סֹלֶת הַמְעֹרֶבֶת בְּשֶׁמֶן לְמַתָּנָה.
(עד) מְגֹרַת זָהָב, מִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ מְמֻלֵּאת בַּסַּמְּנִים הַמִּתְאַדִּים.
(עה) וְשׁוֹר מִן הַבָּקָר, אַיִל וָכֶבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה.
(עו) וְשָׂעִיר מִן הָעִזִּים, לְחַטָּאת.
(עז) וּלְזֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמָם: שְׁתֵּי פָּרוֹת וַחֲמִשָּׁה אֵילִים וַחֲמִשָּׁה עַתּוּדִים וַחֲמִשָּׁה טְלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה, זֶה קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל בֶּן עָכְרָן.
(עח) וְהָיָה הַמַּקְרִיב בַּיּוֹם הַשְּׁנֵים עָשָׂר אֲחִירַע בֶּן עֵינָן, נִכְבַּד נַפְתָּלִי.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(עט) קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:

עט קָרְבָּנֵהּ מְגִסְתָּא דִכְסַף חֲדָא מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלַהּ מִזְרָקָא חַד דִכְסַף מַתְקְלַהּ שַׁבְעִין סְלְעִין בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא תַּרְוֵיהוֹן מְלַן סֹלְתָּא דְפִילָא בְּמִשַׁח לְמִנְחָתָא:

(פ) כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:

פ בָּזִיכָא חֲדָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הִיא דְדְהַב מַלְיָא קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא:

(פא) פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:

פא תּוֹר חַד בַּר תּוֹרֵי דְכַר חַד אִמַּר חַד בַּר שַׁתֵּהּ לַעֲלָתָא:

(פב) שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:

פב צְפִיר בַּר עִזִּין חַד לְחַטָּאתָא:

(פג) וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן: פ

פג וּלְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא תּוֹרִין תְּרֵין דִכְרֵי חַמְשָׁא גְּדָיֵי חַמְשָׁא אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא חַמְשָׁא דֵּין קָרְבַּן אֲחִירַע בַּר עֵינָן:

~ שבת קודש י"א סיון ~

(פד) זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל קַעֲרֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִזְרְקֵי־כֶסֶף שְׁנֵים עָשָׂר כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה:

פד דָּא חֲנֻכַּת מַדְבְּחָא בְּיוֹמָא דְרַבּוּיוּ יָתֵהּ מִן רַבְרְבֵי יִשְׂרָאֵל מְגִיסֵי כַסְפָּא תַּרְתָּא עַשְׂרֵי מַזְרְקֵי כַסְפָּא תְּרֵין עֲשַׂר בָּזִיכֵי דְדַהֲבָא תַּרְתָּא עַשְׂרֵי:

רש"י ◄ **בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ** • בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁנִּמְשַׁח הִקְרִיב, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם "אַחֲרֵי הִמָּשַׁח"? שֶׁנִּמְשַׁח תְּחִלָּה וְאַחַר־כָּךְ הִקְרִיב, אוֹ "אַחֲרֵי הִמָּשַׁח" — לְאַחַר זְמַן, וְלֹא בָּא לִלְמוֹד "בְּיוֹם הִמָּשַׁח" אֶלָּא לוֹמַר שֶׁנִּמְשַׁח בַּיּוֹם? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (ויקרא ז): "בְּיוֹם מָשְׁחוֹ אֹתָם", לָמַדְנוּ שֶׁנִּמְשַׁח בַּיּוֹם. וּמַה תַּלְמוּד־לוֹמַר: "בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ"? בַּיּוֹם שֶׁנִּמְשַׁח — הִקְרִיב. **קַעֲרֹת כֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה** • (ספרי במ"ר) הֵם הֵם שֶׁהִתְנַדְּבוּ וְלֹא אֵרַע בָּהֶם פְּסוּל.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(עט) וְהָיָה קָרְבָּנוֹ: תַּבְנִית מִמַּתֶּכֶת כֶּסֶף בְּמִשְׁקַל מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, וּמִזְרָק מַתֶּכֶת כֶּסֶף, מִשְׁקָלוֹ שִׁבְעִים מִשְׁקֹלֶת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ, שְׁנֵיהֶם מְמֻלָּאִים סֹלֶת הַמְעֹרֶבֶת בְּשֶׁמֶן לְמַתָּנָה.

(פ) מְגֹרֶת זָהָב, מִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ מְמֻלֵּאת בַּסַּמְּנִים הַמִּתְאַדִּים.

(פא) וְשׁוֹר מִן הַבָּקָר, אַיִל וָכֶבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעוֹלָה.

(פב) וְשָׂעִיר מִן הָעִזִּים, לְחַטָּאת.

(פג) וּלְזֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמָם: שְׁתֵּי פָרוֹת וַחֲמִשָּׁה אֵילִים וַחֲמִשָּׁה עַתּוּדִים וַחֲמִשָּׁה טְלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה, זֶה קָרְבַּן אֲחִירַע בֶּן עֵינָן.

(פד) זֶה סַךְ כָּל (קורבנות) חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם מְשִׁיחָתוֹ מֵאֵת נִכְבְּדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: מִן תַּבְנִיּוֹת מַתֶּכֶת הַכֶּסֶף שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה וּמִן מִזְרְקֵי מַתֶּכֶת הַכֶּסֶף שְׁנֵים עָשָׂר וּמִן מְגֹרוֹת הַזָּהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(פה) שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאַחַת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֶּל כֶּסֶף הַכֵּלִים אַלְפַּיִם וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

רש"י◄ שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאַחַת וְגוֹ'• מַה תַּלְמוּד־לוֹמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ", וְלֹא פֵּירֵשׁ בְּאֵיזוֹ שֶׁקֶל, לְכָךְ חָזַר וּשְׁנָאָהּ כָּאן וְכָלַל בְּכֻלָּן "כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ".

כֹּל כֶּסֶף הַכֵּלִים וְגוֹ'• (ספרי) לְמֵדְךָ שֶׁהָיוּ כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ מְכֻוָּנִים בְּמִשְׁקָלָן, שׁוֹקְלָן אֶחָד אֶחָד וְשׁוֹקְלָן כֻּלָּן כְּאֶחָד, לֹא רִבָּה וְלֹא מִעֵט.

פה מְאָה וּתְלָתִין סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלָא דִּמְגִיסָתָא חֲדָא דְּכַסְפָּא וְשַׁבְעִין דְּמִזְרְקָא חַד כֹּל כְּסַף מָנְיָא תְּרֵין אַלְפִין וְאַרְבַּע מְאָה בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא:

(פו) כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה מְלֵאֹת קְטֹרֶת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הַכַּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל־זְהַב הַכַּפּוֹת עֶשְׂרִים וּמֵאָה:

רש"י◄ כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה• לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר "כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב" — הִיא שֶׁל זָהָב וּמִשְׁקָלָהּ עֲשָׂרָה שְׁקָלִים שֶׁל כֶּסֶף. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כַּף אַחַת שֶׁל כֶּסֶף וּמִשְׁקָלָהּ שְׁקָלֵי זָהָב, וְשִׁקְלֵי זָהָב אֵין מִשְׁקָלָם שָׁוֶה לְשֶׁל כֶּסֶף? תַּלְמוּד־לוֹמַר "כַּפּוֹת זָהָב" — שֶׁל זָהָב הָיוּ (ספרי).

פו בָּזִיכֵי דְּדַהֲבָא תְּרֵתֵי עַשְׂרֵי מַלְיַן קְטֹרֶת בּוּסְמַנְיָא מַתְקַל עֲשַׂר סְלְעִין הֲוָה מַתְקְלָא דְּבָזִיכָא בְּסִלְעֵי קוּדְשָׁא כָּל דְּהַב בָּזִיכַיָּא מְאָה וְעַשְׂרִין:

(פז) כָּל־הַבָּקָר לָעֹלָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילֵם שְׁנֵים־עָשָׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר וּמִנְחָתָם וּשְׂעִירֵי עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר לְחַטָּאת:

פז כָּל תּוֹרֵי לַעֲלָתָא תְּרֵי עַשַׂר תּוֹרִין דִּכְרִין תְּרֵי עַשַׂר אִמְּרִין בְּנֵי שָׁנָא תְּרֵי עַשַׂר וּמִנְחַתְהוֹן וּצְפִירֵי בַּר עִזִּין תְּרֵי עַשַׂר לְחַטָּאתָא:

(פח) וְכֹל בְּקַר זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילֵם שִׁשִּׁים עַתֻּדִים שִׁשִּׁים כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁשִּׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הִמָּשַׁח אֹתוֹ:

פח וְכֹל תּוֹרֵי לְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא עַשְׂרִין וְאַרְבְּעָא תּוֹרִין דִּכְרִין שְׁתִּין גַּדְיָין שְׁתִּין אִמְּרִין בְּנֵי שְׁנָא שְׁתִּין דָּא חֲנֻכַּת מַדְבְּחָא בָּתַר דְּרַבִּיוּ יָתֵהּ:

(פט) וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו: פפפ

רש"י◄ וּבְבֹא מֹשֶׁה• שְׁנֵי כְּתוּבִים הַמַּכְחִישִׁים זֶה אֶת זֶה, בָּא שְׁלִישִׁי וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם. כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (ויקרא א): "וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד" — וְהוּא חוּץ לַפָּרֹכֶת, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (שמות כח): "וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ

פט וְכַד עָלִיל מֹשֶׁה לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְמַלָּא עִמֵּהּ וּשְׁמַע יָת קָלָא דְּמִתְמַלֵּל עִמֵּהּ מֵעִלָּוֵי כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא דְּסַהֲדוּתָא מִבֵּין תְּרֵין כְּרוּבַיָּא וּמִתְמַלֵּל עִמֵּהּ: פ פ פ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

(פה) כָּל תַּבְנִית בְּמִשְׁקַל מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים מִשְׁקָלוֹת מַתֶּכֶת כֶּסֶף, וְכָל מִזְרָק מִשְׁבְּעִים מִשְׁקָלוֹת מַתֶּכֶת כֶּסֶף. אָזַי כָּל מַתֶּכֶת כֶּסֶף הַכֵּלִים אַלְפַּיִם וְאַרְבַּע מֵאוֹת מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ.

(פו) וּמְגֵרוֹת הַזָּהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, מְמֻלָּאוֹת סַמְמָנֵי אִיּוּד, כָּל מְגֵרָה מִן עֲשָׂרָה מִשְׁקוֹלוֹת לְפִי הַמִּשְׁקָל הַמְקֻבָּל בַּקֹּדֶשׁ. אָזַי כָּל זְהַב הַמְּגֵרוֹת מֵאָה וְעֶשְׂרִים מִשְׁקוֹלוֹת.

(פז) וְכָל בְּקַר הָעוֹלָה: שְׁנֵים עָשָׂר שְׁוָרִים וְהָאֵילִים שְׁנֵים עָשָׂר וְהַטְּלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה, שְׁנֵים עָשָׂר וְהַדָּגָן הַבָּא אִתָּם, וּשְׂעִירֵי הָעִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר לְחַטָּאת.

(פח) וְכָל הַבָּקָר לְזֶבַח הַהוֹדָאָה עַל טוּב שְׁלוֹמָם: אַרְבַּע וְעֶשְׂרִים פָּרוֹת וְשִׁשִּׁים אֵילִים וְשִׁשִּׁים עַתּוּדִים וְשִׁשִּׁים טְלָאִים זְכָרִים מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בְּנֵי שָׁנָה. וּבְזֶה חָנַךְ אֶת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי שֶׁנִּמְשַׁח.

(פט) וְהָיָה בְּהִכָּנֵס מֹשֶׁה אֶל אֹהֶל הַוְּעִידָה כְּדֵי שֶׁיְּדַבֵּר אֵלָיו, יִשְׁמַע (והוא ער ועומד) אֶת הַקּוֹל מְדַבֵּר אֵלָיו מִלְּמַעְלָה מִן הַמִּכְסֶה אֲשֶׁר עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים, וּמִיָּד יְדַבֵּר אֵלָיו שָׁמָּה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מֵעַל הַכַּפֹּרֶת". בָּא זֶה וְהִכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם: מֹשֶׁה בָּא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, וְשָׁם שׁוֹמֵעַ אֶת הַקּוֹל הַבָּא מֵעַל הַכַּפֹּרֶת. **מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים•** הַקּוֹל יוֹצֵא מִן הַשָּׁמַיִם לְבֵין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים, וּמִשָּׁם יָצָא לְאֹהֶל מוֹעֵד. **מְדַבֵּר•** כְּמוֹ "מִתְדַּבֵּר". כְּבוֹדוֹ שֶׁל מַעְלָה לוֹמַר כֵּן: מְדַבֵּר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, וּמֹשֶׁה שׁוֹמֵעַ מֵאֵלָיו. **וַיְדַבֵּר אֵלָיו•** (ספרי) לְמַעֵט אֶת אַהֲרֹן מִן הַדִּבְּרוֹת. **וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל•** יָכוֹל קוֹל נָמוּךְ? תַּלְמוּד־לוֹמַר: "אֶת־הַקּוֹל", הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינַי, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לַפֶּתַח הָיָה נִפְסָק וְלֹא הָיָה יוֹצֵא חוּץ לָאֹהֶל (במדבר רבה):

~ נקודות משיחות קודש ~

מ"יֵינָה שֶׁל תּוֹרָה" שֶׁבְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י:

לִכְאוֹרָה זֶה עַצְמוֹ דּוֹרֵשׁ בֵּאוּר: מִכֵּיוָן שֶׁעַל־פִּי טֶבַע הָיָה הַקּוֹל צָרִיךְ לִהְיוֹת נִשְׁמָע לְמֶרְחוֹק גַּם מִחוּץ לְאֹהֶל מוֹעֵד, לָמָּה נִפְסַק כְּשֶׁהִגִּיעַ לַפֶּתַח (וּמִשּׁוּם כָּךְ הוּזְקַק מֹשֶׁה לָבוֹא "אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ")? וּבִפְרָט שֶׁהָיָה בָּזֶה גַּם מְיַחֵד לְהַפְסִיק אֶת הַקּוֹל!

וְהַהַסְבָּרָה בְּזֶה (בִּפְנִימִיּוּת הָעִנְיָנִים) מְבוֹאֶרֶת בְּמַה שֶׁכָּתַב רַשִׁ"י "הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינַי":

בַּקּוֹל "שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינַי" מָצִינוּ גַּם כֵּן עִנְיָן שֶׁל הֶפְסֵק, אֶלָּא שֶׁהֶפְסֵק זֶה הָיָה לֹא **בַּמָּקוֹם** כְּמוֹ בַּקּוֹל שֶׁבַּמִּשְׁכָּן, אֶלָּא **בַּזְּמַן**. שֶׁלְּאַחֲרֵי מַתַּן תּוֹרָה, "בִּמְשֹׁךְ הַיּוֹבֵל", נִפְסַק הַקּוֹל דְּמַתַּן תּוֹרָה, וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: "כְּשֶׁיִּמְשֹׁךְ הַיּוֹבֵל הוּא סִימָן סִלּוּק שְׁכִינָה **וְהַפְסָקַת הַקּוֹל**".

וּכְשֵׁם שֶׁטַּעַם הַפְסָקַת הַקּוֹל דְּמַתַּן תּוֹרָה (בַּזְּמַן) מוּבָן הוּא, כִּי אִילּוּ הָיָה נִמְשָׁךְ גַּם לְאַחֲרֵי מַתַּן תּוֹרָה, הָיָה זֶה שׁוֹלֵל אֶת עִנְיָן הָעֲבוֹדָה הַתְּלוּיָה בִּבְחִירָתָם הַחָפְשִׁית שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי **בְּהִגָּלוֹת** הַ'קּוֹל גָּדוֹל' "אָנֹכִי הֲוָי' – אֱלֹקֶיךָ" – אֵין מָקוֹם לִבְחִירָה בְּאֹפֶן הָפְכִּי,

– כֵּן הוּא גַּם בְּהַפְסָקוֹת הַקּוֹל שֶׁבַּמִּשְׁכָּן (בַּמָּקוֹם) שֶׁ"הוּא הַקּוֹל שֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בְּסִינַי": אִילּוּ הָיָה קוֹלוֹ וְדִבּוּרוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא נִמְשָׁךְ בָּעוֹלָם (בִּקְבִיעוּת וּבִתְמִידוּת) גַּם מִחוּץ לְאֹהֶל מוֹעֵד, הֲרֵי אָז הָיָה נַעֲשָׂה הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בִּבְחִינַת אֹהֶל מוֹעֵד, וְלֹא הָיָה מָקוֹם וְאֶפְשָׁרוּת לִבְחִירָה חָפְשִׁית.

וְעוֹד: נִתְאַוָּה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא לִהְיוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּירָה **בְּתַחְתּוֹנִים** דַּוְקָא, הַיְנוּ שֶׁדַּוְקָא "תַּחְתּוֹן" כָּזֶה שֶׁמִּצַּד־עַצְמוֹ אֵין בּוֹ (בְּגִילּוּי) קוֹלוֹ וְדִבּוּרוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא, יַמְשִׁיכוּ וִיגַלּוּ בּוֹ אֶת קוֹלוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְיֵעָשֶׂה עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת **הָאָדָם** לְדִירָה לוֹ יִתְבָּרֵךְ.

(לקוטי שיחות, כרך יג, פרשת נשא)

קע"ו פסוקים, עמו"ס סימן. חסלת פרשת נשא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעט - רפב

המשך ביאור למס' שבועות ליום שני עמ' ב

לצמצם, ולדבריו החידוש בְּרֵישָׁא של המשנה הוא שֶׁאֶפְשָׁר לְצַמְצֵם, וּלכך **סֵיפָא** – הדין בכפר אחד והודה אחד, **אִיצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוּעִינַן** – הוצרכה משנתינו לאמרו כדי להשמיענו **דְּתוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר כְּדִיבּוּר דְּמֵי. אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן** שפירש את הדין השנוי ברישא כחכמים הסוברים שאי אפשר לצמצם, ואין הכוונה שכפרו בבת אחת ממש אלא שכפרו זה אחר זה בסמיכות בתוך כדי דיבור, לדבריו קשה, שנמצא שחידשה המשנה בְּרֵישָׁא דין **תּוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר**, וכן **בְּסֵיפָא** בכפר אחד והודה אחד חידשה המשנה דין **תּוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר, תִּרְתֵּי לָמָּה לִי** – מדוע צריכה משנתינו להשמיענו פעמיים שתוך כדי דיבור כדיבור דמי.

מתרצת הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא, הָנֵי מִילֵּי** – שמא תאמר, שדברים אלו שתוך כדי דיבור כדיבור דמי, הם רק **בִּכְפִירָה וּכְפִירָה** – שאם הראשון כפר ואחריו כפר השני, התחדש בדין 'תוך כדי דיבור' שנחשבת כפירתם כאחת, ושניהם חייבים, **אֲבָל כְּפִירָה וְהוֹדָאָה** – כשעד אחד כפר וחזר בו תוך כדי דיבור והודה, **אֵימָא לֹא** – שמא לא בטלה כפירתו, **קָא מַשְׁמַע לָן** שאין הדבר כן, אלא גם בכפר והודה, אם היתה ההודאה בתוך כדי דיבור לכפירתו יהיה פטור משבועת העדות.

שנינו במשנתינו: **הָיוּ שְׁתֵּי כִיתֵּי עֵדִים, כְּפָרָה הָרִאשׁוֹנָה וְאַחַר כָּךְ כְּפָרָה הַשְּׁנִיָּה** שתיהן חייבות מפני שהעדות יכולה להתקיים בשתיהן.

הגמרא מבארת באיזה אופן עוסקת משנתינו. מקשה הגמרא: **כִּשְׁלָמָא** – מובן הדין שהכת **הַשְּׁנִיָּה תִּתְחַיֵּיב**, משום **דְּכבר כְּפָרָה לָהּ** הכת **הָרִאשׁוֹנָה**, ונמצא שהכת השניה היא המפסידה את תובע העדות, **אֶלָּא** הכת **הָרִאשׁוֹנָה, אַמַּאי** – מדוע תתחייב בכפירתה,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח תהלים

יום ראשון, ה' סיון > פרק כ, מפרק כט עד סוף פרק לד

יום שני, ו' סיון > פרק כ, מפרק לה עד סוף פרק לח

יום שלישי, ז' סיון > פרק כ, מפרק לט עד סוף פרק מג

יום רביעי, ח' סיון > פרק כ, מפרק מד עד סוף פרק מח

יום חמישי, ט' סיון > פרק כ, מפרק מט עד סוף פרק נד

יום שישי, י' סיון > פרק כ, מפרק נה עד סוף פרק נט

שבת קודש, י"א סיון > פרק כ, מפרק ס עד סוף פרק סה

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי־הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל [פרק] תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תניא יומי

~ יום ראשון ה' סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עו, והנה ענין אהבה זו... עד עמ' עו, שית' במקומה.

– היכן שמדובר אודות האהבה שבבחינת "כמים הפנים", והוא בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרקים מ"ו עד מ"ט.

וְהִנֵּה, עִנְיַן אַהֲבָה זוֹ – האהבה הבאה מהתבוננות, **רָצָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם לִטַּע** – לטעת, **בְּלֵב כָּל יִשְׂרָאֵל, בְּפָרָשָׁה**[7]: **"וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל וְגוֹ'"**, **בַּפָּסוּק: "הֵן לַה' אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וְגוֹ'"**, – בפסוק זה מדובר אודות גדלות ה'; ובפסוקים הבאים אחריו מובאים ענינים המראים על אהבתו הגדולה של הקב"ה לבני ישראל: **רַק בַּאֲבוֹתֶיךָ חָשַׁק וְגוֹ', וּמַלְתֶּם וְגוֹ', בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ וְגוֹ'**, – ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך ה' אלקיך ככוכבי השמים לרוב, דבר הדורש, כפי שהפסוק אומר להלן, את הענין של: **וְאָהַבְתָּ וְגוֹ'"**[8]. – להגיע לאהבת ה'. **וְלָכֵן סִיֵּם דְּבָרָיו** – בפרשה זו, **עַל אַהֲבָה זוֹ: "אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם לַעֲשֹׂתָהּ"**[9], – שלכאורה לא מובן, כיצד מתאים לומר על אהבה – שהיא רגש שבלב – לשון עשיה? – אלא, מפני שמדובר על אהבה הבאה מהתבוננות, עליה מתאים הלשון "לעשותה", משום, **שֶׁהִיא אַהֲבָה עֲשׂוּיָה בַּלֵּב, עַל־יְדֵי הַבִּינָה וְהַדַּעַת** – ההבנה והעמקה, **בְּדְבָרִים הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאַהֲבָה.** – ברם, לכאורה אפשר לשאול: מכיוון שיש לעורר אהבה זו על־ידי התבוננות, היה על הפסוק להורות בתחילה שצריכים להתבונן? מעיר רבנו הזקן מיד, שאכן: **וְעַל זֶה צִוָּה כְּבָר תְּחִלָּה** – בפרשה ראשונה של "קריאת שמע": **"וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם עַל לְבָבֶךָ"**[10], **כְּדֵי שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה תָּבֹא לְאַהֲבָה אֶת ה'**, **כִּדְאִיתָא** – כפי שמובא **בַּ'סִּפְרֵי' עַל פָּסוּק זֶה**[11]. **וְהִנֵּה, עַל אַהֲבָה זוֹ הַשֵּׁנִית** – הבאה מהתבוננות, **שַׁיָּךְ לְשׁוֹן מִצְוָה וְצִוּוּי,** – כלשון הפסוק "אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה". שהרי, לכאורה, לא מתאים להשתמש לגבי אהבה זו בלשון של ציווי, כיוון שאהבה היא הרי רגש הלב, וממה נפשך: אם יש לו רגש זה, מיותר הרי הציווי; ואם חסר לו רגש זה, מה יועיל הציווי? – ברם, לגבי אהבה זו מכיון שהיא באה מהתבוננות, מתאים להשתמש בלשון ציווי: ציווי שיתבונן ויעורר את האהבה. **דְּהַיְנוּ** – כלומר, כוונת הציווי היא: **לָשׂוּם לִבּוֹ וְדַעְתּוֹ בִּדְבָרִים הַמְעוֹרְרִים אֶת הָאַהֲבָה. אֲבָל בְּאַהֲבָה רִאשׁוֹנָה,** – לגבי מדריגת האהבה הראשונה אודותה דובר לעיל, **שֶׁהִיא שַׁלְהֶבֶת הָעוֹלָה מֵאֵלֶיהָ,** – ואין היא אהבה שיוצרים אותה, **לֹא שַׁיָּךְ לְשׁוֹן צִוּוּי וּמִצְוָה כְּלָל. וְלֹא עוֹד,** – לא זו בלבד שמדריגת אהבה ראשונה זו אי אפשר ליצור על־ידי התבוננות, שלכן לא מתאים לגביה לשון ציווי, **אֶלָּא שֶׁהִיא** – אהבה זו היא **מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל צַדִּיקִים, לִטְעֹם מֵעֵין עוֹלָם־הַבָּא בָּעוֹלָם הַזֶּה,** – העולם־הבא הוא הרי הענין של "נהנין מזיו השכינה" – תענוג מאלקות, ומזה נהנים צדיקים בעולם הזה, באהבה זו, **שֶׁעָלֶיהָ** – על מדריגת אהבה זו, **נֶאֱמַר**[12]: **"עֲבוֹדַת מַתָּנָה אֶתֵּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם"**[13], – שישנו אופן עבודה שבא כמתנה מלמעלה, **כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמָהּ** – היכן שמדובר אודות מדריגת אהבה בתענוגים. להלן מסיים רבנו הזקן את אשר התחיל להסביר במה מתבטאת מעלת "חנוך לנער על פי דרכו", עד ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה", כלומר, כש"יזקין", כשיגיע למדריגה עליונה יותר, לא יסור מדרך העבודה שהיא ענין של "חנוך לנער" בלבד. כדי להקל על הבנת הענין, הרי הביאור בקצרה הוא: למרות שהאהבה הנמוכה יותר, הבאה על־ידי התבוננות, היא בבחינה של "חינוך" (דרך העבודה של "נער" שכל אחד יכול להגיע אליה) בהשוואה למדריגה העליונה יותר של אהבה, שהיא עצמותית ותמידית (והשייכת לצדיקים בלבד) – הרי יש בה (באהבה של "חינוך") מעלה, שגם כשנמצא במדריגת צדיק, הכוללת מדריגת האהבה העליונה יותר – עליו להזדקק

ליקוטי חלק שני אמרים

והנה ענין אהבה זו רצה מרע"ה ליטע בלב כל ישראל כפרשה ועתה ישראל וגו' בפסוק הן לה' אלהיך השמים וגו' רק באבותיך חשק וגו' ומלתם וגו' בשבעים נפש וגו' ואהבת וגו'. ולכן סיים דבריו על אהבה זו אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה שהיא אהבה עשויה בלב ע"י הבינה והדעת בדברים המעוררים את האהבה וע"ז צוה כבר תחלה והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך כדי שע"ז תבא לאהבה את ה' כדאיתא בספרי ע"פ זה. והנה על אהבה זו השנית שייך לשון מצוה וצווי דהיינו לשום לבו ודעתו בדברים המעוררים את האהבה אבל באהבה ראשונ' שהיא שלהבת העולה מאליה לא שייך לשון צווי ומצוה כלל ולא עוד אלא שהיא מתן שכרן של צדיקים לטעום מעין עו"הב בע"הז שעליה נאמר עבודת מתנה אתן את כהונתכם כמו שיתב' במקומה

---

7. עקב י, יב – יד – טו – טז – כד. **8.** שם יא, א. **9.** יא, כב. **10.** ואתחנן ו, ו. **11.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "עפ"ז מובנים דברי הספרי **הסתומים** שם: איני יודע כו' ת"ל כו' לבבך – מה מוסיף בזה על מש"נ (ומובא שם) ואהבת את ה"א בכל **לבבך** וק"ל". **12.** קרח יח, ז. **13.** על הפירוש שבחינת כהונה בעבודת האדם היא מדריגת האהבה בתענוגים, כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ג אם כן הוא – ויל"ע אגה"ק רסי"ח".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

גם אז להאהבה של "חינוך" הבאה על־ידי התבוננות. שכן, גם בצדיק יכול להיות אי־פעם, שהמדריגה העליונה שלו באהבה בתענוגים לא תהיה אצלו בגילוי; במיוחד משום שכשעולים ממדריגה למדריגה, **נדרש**, לפני שמגיעים למדריגה העליונה יותר, לסגת מהמדריגה הקודמת, וזאת כדי שהיא לא תפריע להגיע למדריגה העליונה יותר — ואז, כשחסרה לו המדריגה **שלו** באהבה, הוא עובד את ה' במה שנשאר לו ממדריגת האהבה הראשונה שלו, האהבה של "חינוך" הבאה על־ידי התבוננות, בה "התחנך" לפני שהגיע למדריגת צדיק.

~ יום שני ו' סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עו, אך הנה ידוע... עד עמ' עו, יתברך וית':

אַךְ הִנֵּה יָדוּעַ לַיּוֹדְעִים, טַעֲמָא דִּקְרָא מַאי דִּכְתִיב: — טעם הפסוק מה שנאמר: "**כִּי שֶׁבַע יִפּוֹל צַדִּיק וָקָם**"[14], — שגם בצדיק שייך ענין ה"נפילה", שהוא נופל ממדריגתו ועולה לאחר מכן שוב — כך, שישנו זמן שאין הוא במדריגת אהבה בתענוגים, **וּבִפְרָט** — שמצד סדר העבודה נדרש שבזמנים מסויימים לא יעמוד הצדיק במדריגתו, מפני **שֶׁהָאָדָם נִקְרָא "מְהַלֵּךְ" וְלֹא "עוֹמֵד"**, — האדם נקרא "מהלך", הוא הולך ועולה ממדריגה למדריגה, ובאופן שהמדריגה אליה הגיע היא באין־ערוך למעלה מהמדריגה הקודמת, זהו ענינו האמיתי של "מהלך", ולא "עומד" הנמצא תמיד במדריגה אחת, או גם כשהעליונות של המדריגה השניה היא ביחס מסויים למדריגה הראשונה, שאז לא נדרש (כפי שיוסבר להלן) שלפני שהוא מגיע למדריגה השניה, הוא מוכרח לסור ממדריגתו הראשונה. להיפך, המדריגה הראשונה מסייעת למדריגה השניה. ואילו ב"מהלך" אמיתי, ההולך ועולה ממדריגה אחת למדריגה שניה, שהיא עליונה שלא בערך — מפריעה אז המדריגה הראשונה למדריגה העליונה השניה, ולכן מן ההכרח שיסור לגמרי ממדריגתו הראשונה, כדי שיוכל להגיע למדריגה השניה[15], **וְצָרִיךְ** — האדם המהלך, **לֵילֵךְ** — ללכת, **מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה, וְלֹא לַעֲמֹד בְּמַדְרֵגָה אַחַת לְעוֹלָם**, — שכאמור, גם כשהמדריגה (העליונה) השניה היא בערך למדריגה הראשונה, הן נקראות שתיהן מדריגה אחת, **וּבֵין מַדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה טֶרֶם שֶׁיַּגִּיעַ לְמַדְרֵגָה עֶלְיוֹנָה מִמֶּנָּה, הוּא בִּבְחִינַת "נְפִילָה" מִמַּדְרֵגָה הָרִאשׁוֹנָה.** — כך, שאז אין לו את מדריגתו הגבוהה של אהבה בתענוגים. **אַךְ "כִּי יִפֹּל לֹא יוּטָל" כְּתִיב**[16], —גם כשהוא נופל, אין הוא ניטל לגמרי מעבודתו, **וְאֵינָהּ נִקְרֵאת נְפִילָה** — מה שאומרים "כי יפול" ו"שבע יפול צדיק", שלפעמים הצדיק הוא במצב של נפילה, אין זה נקרא נפילה, **אֶלָּא לְגַבֵּי מַדְרֵגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה,** — בהשוואה למדריגתו המעולה הקודמת לפני ה"נפילה", זה נקרא נפילה, **וְלֹא לְגַבֵּי שְׁאָר כָּל אָדָם חַס־וְשָׁלוֹם,** — שיהיה חלילה למטה מאלה שאינם במדריגת צדיק, **שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן** — למרות ה"נפילה" שלו, **הוּא לְמַעְלָה מִכָּל הָאָדָם בַּעֲבוֹדָתוֹ, כִּי נִשְׁאַר בָּהּ** — בעבודתו, **בְּחִינַת רִשִׁימוּ** — רושם, **מִמַּדְרֵגָתוֹ הָרִאשׁוֹנָה. אַךְ עִקָּרָהּ** — עיקר עבודתו באה אז **מֵאַהֲבָה שֶׁנִּתְחַנֵּךְ וְהֶרְגֵּל בָּהּ מִנְּעוּרָיו, בְּטֶרֶם** — לפני, **שֶׁהִגִּיעַ לְמַדְרֵגַת צַדִּיק.** — ולמדריגה העליונה יותר של אהבה; שאז היתה עבודתו באהבה הזאת הבאה מהתבוננות, האהבה של "חינוך" — הנה גם כעת עיקר עבודתו הוא באהבה זו. **וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב: "גַּם כִּי יִזְקִין וְגוֹ'".** — מ"דרכו", בה מחנכים את ה"נער". — לא נאמר "גם בזקנתו לא יסור ממנה", שגם כשיהיה קשיש לא יסור מהדרך בה נתחנך, אלא כתוב "כי יזקין" — כשהוא בתהליך של התבגרות, כלומר: בהליכתו ועלייתו ממדריגה למדריגה, ובהיותו בין מדריגה אחת לשניה (שזה "כי יזקין", שהוא בתהליך של התבגרות ושל התעלות למדריגה עליונה יותר) — לא יסור אז מהדרך (מהאהבה) בה נתחנך בנערותו. **וְהִנֵּה, רֵאשִׁית הַדְּבָרִים הַמְּעוֹרְרִים הָאַהֲבָה וְהַיִּרְאָה וִיסוֹדָן** — אהבה ויראה הן הרי, כאמור, השורש והיסוד לעבודת ה', וראשית ויסוד האהבה והיראה[17], **הִיא הָאֱמוּנָה הַטְּהוֹרָה וְנֶאֱמָנָה בְּיִחוּדוֹ וְאַחְדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְיִתְעַלֶּה:** — "אחדותו"

ליקוטי חלק שני אמרים

אך הנה ידוע ליודעים טעמא דקרא מאי דכתיב כי שבע יפול צדיק וקם ובפרט שהאדם נקרא מהלך ולא עומד וצריך לילך ממדרגה למדרגה ולא לעמוד במדרגה אחת לעולם וכין מדרגה למדרגה טרם שיגיע למדרגה עליונה ממנה הוא בבחי' נפילה ממדרגו' הראשונ' אך כי יפול לא יוטל כתיב ואינה נקראת נפילה אלא לגבי מדריגתו הראשונה ולא לגבי שאר כל אדם ח"ו שאעפ"כ הוא למעלה מכל האדם בעבודתו כי נשאר בה בחי' רשימו ממדריגתו הראשונה אך עיקרה מאהבה שנתחנך והורגל בה מנעוריו בטרם שהגיע למדרגת צדיק וז"ש גם כי יזקין וגו'. והנה ראשית הדברים המעוררים האהבה והיראה ויסודן היא האמונה הטהורה ונאמנה ביחודו ואחדותו יתברך וית':

---

14. משלי כד, טז. **15.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בדוגמא דר"ז צם דלישכח בבלי כו' (ב"מ פה, א)". **16.** תהלים לז, כד. **17.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כ"מ (קצת) הפי' גם בפלח הרמון, אלא שלפ"ז זהו **סותר הנ"ל** — שבאים ע"י הבינה ודעת כו' (היפך,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

היינו מה שכל הנבראים מאוחדים אתו ובטלים לגמרי אליו. — אמונה טהורה, היינו ש"לוקחים" באמונה את הענינים שלמעלה מהשכל ונתפסים בכוח האמונה בלבד. שכן, זה הרי ענין כוח האמונה לתפוס מה שלמעלה מהשכל. שהרי דבר שהשכל יכול לתפוס ו"לוקחים" אותו באמונה, אין זו תפיסה בחוש ובכוח הנכון, כי "כל חוש תופס מוחשו": על שכל "לקחת" ענינים של שכל, ועל אמונה "לקחת" ענינים שלמעלה מהשכל. וכיוון שבענינים שהוא מאמין בהם ישנם כאלה שאפשר להבין אותם — אין זו אמונה טהורה. דוקא כשבשכל מבינים מה שניתן להבנה, והאמונה היא רק במה שלמעלה מהבנה, אז היא אמונה טהורה. כמו בענין אחדות ה', שישנם בו ענינים שהשכל יכול וצריך להבין אותם, וישנם בו ענינים שהם למעלה מהבנה, צריכים איפוא להסביר את הענינים שביכולת השכל להבינם, כדי שהאמונה תהיה טהורה ונקיה רק בענינים שלמעלה מהבנה.

~ יום שלישי ז' סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 152, שער היחוד והאמונה... עד עמ' 152, ימי בראשית.

שער היחוד והאמונה

להבין מעט מזער מ"ש בזהר דשמע ישראל כו' הוא יחודא עילאה ובשכמל"ו הוא יחודא תתאה:

פרק א וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. וצריך להבין וכי תעלה על דעתך שיש אלהים נשרה במים מתחת לארץ שצריך להזהיר כ"כ והשבות אל לבבך. הנה כתיב לעולם ה' דברך נצב בשמים ופי' הבעש"ט ז"ל כי דברך שאמרת יהי רקיע בתוך המים וגו' תיבות ואותיות אלו הן נצבות ועומדות לעולם בתוך רקיע השמים ומלובשות בתוך כל הרקיעים לעולם להחיותם כדכתיב ודבר אלהינו יקום לעולם

שַׁעַר הַיִּחוּד וְהָאֱמוּנָה

(השורות דלהלן, משמשות כמבוא ל"שער היחוד והאמונה") **לְהָבִין מְעַט מִזְעַר מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר, דְּ"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כו'" — הוּא יְחוּדָא עִלָּאָה, וּ"בָרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" — הוּא יְחוּדָא תַּתָּאָה.** — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תוכן שער היחוד והאמונה הוא" — להבין, ולו במעט משהו ממה שכתוב בזהר (ח"א יח, א. יב, א. ועוד), ש"שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" הוא האופן העליון ביותר בהבנת אחדות ה', ו"ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (המלה "ועד" בחילופי אותיות היא "אחד", כנאמר בזהר), הוא האופן התחתון יותר בהבנת אחדות ה', להבין, איך יתכנו שני אופני הבנה באחדות ה', עליון ותחתון, וביאורם —

פֶּרֶק א. כתוב[1]: **"וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ, כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתָּחַת — אֵין עוֹד"**[2] — פירושו הפשוט של הפסוק הוא, שאין א־ל נוסף בשמים ממעל ועל הארץ ומתחת לארץ. **וְצָרִיךְ לְהָבִין: וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁיֵּשׁ אֱלֹהִים נִשְׂרֶה** — שרוי **בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ, שֶׁצָּרִיךְ לְהַזְהִיר כָּל־כָּךְ "וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ"?** — כלומר, להתבונן היטב ולשים לב כי אין הדבר כך? **הִנֵּה, כְּתִיב**[3]: **"לְעוֹלָם, ה', דְּבָרְךָ נִצָּב בַּשָּׁמַיִם", וּפֵרֵשׁ הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב זַ"ל:** — הסביר באריכות, ובביאור באופן של הפצה[4] שפירוש הפסוק הוא: **כִּי דְּבָרְךָ** — של הקב"ה, **שֶׁאָמַרְתָּ "יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמָּיִם וְגוֹ'"** — שמדיבור ואותיות אלו נברא רקיע השמים, **תֵּבוֹת וְאוֹתִיּוֹת אֵלּוּ, הֵן נִצָּבוֹת וְעוֹמְדוֹת לְעוֹלָם בְּתוֹךְ רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וּמְלֻבָּשׁוֹת בְּתוֹךְ כָּל הָרְקִיעִים לְעוֹלָם לְהַחֲיוֹתָם,** — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ול"ק — שהדבר נאמר מכבר, לפני כמה אלפים שנה" — **כְּדִכְתִיב:** — כמו שכתוב[5]: **"וּדְבַר אֱלֹהֵינוּ יָקוּם לְעוֹלָם", "וּדְבָרָיו חָיִים**

דאמונה, ובפרט — טהורה), או ע"י האהבה העליונה — (דרק באבותיך גו'). — וכנראה הפי' שצ"ל האמונה הטהורה ביחודו כו' (יחו"ע ויחו"ת וכו'. שבא לבארם עתה) ואיך מעוררת האהוי"ר כו'? ע"י הבינה ודעת בכ"ז (ושאעפ"כ באבותיך חשק גו' והוא חייו כו') וכו'. ולפ"ז הפי': 'ראשית הדברים' — שכמה 'דברים' ישנם (שה' חייו, גדלות ה' וכו' — כדלעיל) וראשית כולם האמונה כו'. והוא ע"ד מש"כ פל"ג 'כשיעמיק כו' באמונה כו' באמונתו ביחוד ה' כו' כל התרי"ג מצות'. ועד"ז באגה"ק להצ"צ (דרמ"צ סוף ע' 226): אמונת ה' אחד כו' אך כדי שיבוא... בגילוי כו' ע"י התבוננות כו' (עיי"ש). ועייג"כ הקדמה לשער האמונה (ע' 14): ואחר חיזוק האמונה כו' התבוננות ביחו"ע ויחו"ת כו' אהוי"ר כו'". **1.** ואתחנן ד, לט. **2.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה בא בהמשך לקודמו אתה הראת (בעת מ"ת), שאז וידבר גו' (ד, יב) פן תשחיתון גו' (־ מלמטה מטה) דגה אשר במים מתחת לארץ (ועד למעלה) תשא עיניך השמימה גו'". **3.** תהלים קיט, פט. **4.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמובא בלקו"ת ר"פ אחרי שנקודת הענין היא במד"ת" [על הפסוק]. **5.** ישעי' מ, ח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְקַיָּמִים לָעַד כּוּ'" — ולא זו בלבד שהדברים מתייחסים לנברא כמו "בשמים", הקיים תמיד (השמים וצבא השמים שמש וירח כו' "קיימים באיש": כל פרט שבהם קיים תמיד) — אלא גם צבא הארץ (ה"קיימין במין": המין בלבד קיים, ואילו הנבראים הפרטיים מתחלפים) מן ההכרח שבכל נברא תתקיים תמיד החיות האלוקית שבראה אותו, ותיצור ותחיה אותו מחדש, כפי שהדבר הוא לגבי "שמים", שהדיבור מוכרח לעמוד בו תמיד, כפי שהוא מבאר להלן, **כִּי אִלּוּ הָיוּ הָאוֹתִיּוֹת** — של המאמר האלקי שברא את השמים, **מְסֻתַּלְּקוֹת כְּרֵגַע חַס־וְשָׁלוֹם וְחוֹזְרוֹת לִמְקוֹרָן** — לאותה דרגה באלקות שממנה באות האותיות, **הָיוּ כָּל הַשָּׁמַיִם** — כל הרקיעים, **אַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, וְהָיוּ כְּלֹא הָיוּ כְּלָל, וּכְמוֹ קֹדֶם מַאֲמַר "יְהִי רָקִיעַ כּוּ'" מַמָּשׁ** — שאז לא הייתה קיימת כלל שום מציאות של רקיע, כך גם עתה לא היתה קיימת שום מציאות של רקיע אילו האותיות היו מסתלקות ממנו. להלן מסביר רבנו הזקן, שהדברים אמורים לא רק לגבי רקיע, אלא כך הדבר גם בכל הנבראים: **וְכֵן בְּכָל הַבְּרוּאִים שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת עֶלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וַאֲפִלּוּ אֶרֶץ הַלֵּזוּ הַגַּשְׁמִית וּבְחִינַת דּוּמֵם מַמָּשׁ,** — הדברים הדוממים שבהם לא נראית שום תנועה של חיות ושל רוחניות, גם לא החיות הנראית ב"צומח" כשגדל מקטן לגדול, ואילו ב"דומם", כמו אדמה, אבנים וכדומה, לא נראית שום חיות, אלא חומר בלבד — אף־על־פי־כן גם ב"דומם" קיים תמיד הכוח האלקי שברא אותו, **אִלּוּ הָיוּ מִסְתַּלְּקוֹת מִמֶּנָּה כְּרֵגַע חַס־וְשָׁלוֹם הָאוֹתִיּוֹת מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶן נִבְרֵאת הָאָרֶץ בְּשֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית** — בתחילת בריאת העולם, **הָיְתָה** — הארץ, **חוֹזֶרֶת לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, כְּמוֹ לִפְנֵי שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית מַמָּשׁ** — שאז הרי לא היתה קיימת שום מציאות של ארץ, כך לא הייתה קיימת גם עתה שום מציאות של ארץ. **וְזֶהוּ שֶׁכָּתַב**[6] **הָאַר"י זַ"ל, שֶׁגַּם בְּדוּמֵם מַמָּשׁ, כְּמוֹ אֲבָנִים וְעָפָר וּמַיִם,** — בהם לא נראית שום חיות ושום רוחניות, **יֵשׁ בְּחִינַת נֶפֶשׁ וְחַיּוּת רוּחָנִית. דְּהַיְנוּ,** — איזו חיות רוחנית ישנה ב"דומם", מאחר שגם החיות שקיימת ב"צומח", איננה נמצאת בו? — זו **בְּחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת הַמְּחַיּוֹת וּמְהַוּוֹת אֶת הַדּוּמֵם, לִהְיוֹת** — שיהא הדומם **יֵשׁ, מֵאַיִן וָאֶפֶס שֶׁלִּפְנֵי שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית** — שבמקום המצב שלפני ששת ימי בראשית שאז לא היתה קיימת שום מציאות של "דומם", אלא רק "אין ואפס" — תהיה עכשיו מציאות של "דומם", באמצעות האותיות של "עשרה מאמרות" — ואם כן, האותיות של "עשרה מאמרות" הן הנפש והחיות הרוחנית של ה"דומם".

שער היחוד והאמונה

ודבריו חיים וקיימים לעד כו' כי אילו היו האותיות מסתלקות כרגע ח"ו וחוזרות למקורן היו כל השמים אין ואפס ממש והיו כלא היו כלל וכמו קודם מאמר יהי רקיע כו' ממש וכן בכל הברואים שבכל העולמות עליונים ותחתונים ואפי' ארץ הלזו הגשמית ובחי' דומם ממש אילו היו מסתלקות ממנה כרגע ח"ו האותיות מעשרה מאמרות שבהן נבראת הארץ בששת ימי בראשית היתה חוזרת לאין ואפס ממש כמו לפני ששת ימי בראשית ממש וז"ש האר"י ז"ל שגם בדומם ממש כמו אבנים ועפר ומים יש בחי' נפש וחיות רוחנית דהיינו בחי' התלבשות אותיות הדבור מעשרה מאמרו' המחיות ומהוות את הדומם להיות יש מאין ואפס שלפני ששת ימי בראשית

~ יום רביעי ח' סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 152, ואף שלא הוזכר שם... עד עמ' עז, כולא חד:

וְאַף שֶׁלֹּא הֻזְכַּר שֵׁם "אֶבֶן" בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, — כיצד, איפוא, אנו אומרים שב"אבן" נמצאות האותיות של "עשרה מאמרות" שבתורה? **אַף־עַל־פִּי־כֵן נִמְשָׁךְ חַיּוּת לָאֶבֶן** — מ"עשרה מאמרות", **עַל־יְדֵי צֵרוּפִים וְחִלּוּפֵי אוֹתִיּוֹת,** — אות אחת מחליפה את השניה, לדוגמה: האות אל"ף מתחלפת באות ה"א, כי שתיהן הן ממוצא אחד, וכדומה, **הַמִּתְגַּלְגְּלוֹת בְּרל"א**

שער היחוד והאמונה

ואף שלא הוזכר שם אבן בעשרה מאמרות שבתורה אעפ"כ נמשך חיות לאבן ע"י צירופים וחילופי אותיו' המתגלגלות ברל"א שערים

---

6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מע"ח ש"נ (פ"ב, יוד)".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שְׁעָרִים פָּנִים וְאָחוֹר, — המתגלגלות ומתחלפות לפי מאתים שלושים ואחד אופנים, באופן של "פנים ואחור"[7], **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ'סֵפֶר יְצִירָה', עַד שֶׁמִּשְׁתַּלְשֵׁל מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת וְנִמְשָׁךְ מֵהֶן צִרּוּף** — האותיות המהוות שֵׁם "אֶבֶן", **וְהוּא** — צירוף האותיות המשתלשלות מ"עשרה מאמרות" ומצטרפות למלה "אבן", הן **חַיּוּתוֹ שֶׁל הָאֶבֶן. וְכֵן בְּכָל הַנִּבְרָאִים שֶׁבָּעוֹלָם, הַשֵּׁמוֹת שֶׁנִּקְרָאִים בָּהֶם** — הנבראים, **בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ** — לשון הקודש היא הלשון שבה נברא העולם — והשמות בלשון הקודש של הדברים קשורים למהותם — שלא כמו בשפות אחרות, שהן שפות־הסכמה בלבד, שבני אדם החליטו לקרוא לדבר מסויים בשם מסויים — הרי השמות בהם נקראים הנבראים בלשון הקודש — **הֵן הֵן אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, הַמִּשְׁתַּלְשְׁלוֹת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, עַל־יְדֵי חִלּוּפִים וּתְמוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת בְּרל"א שְׁעָרִים, עַד שֶׁמַּגִּיעוֹת וּמִתְלַבְּשׁוֹת בְּאוֹתוֹ נִבְרָא לְהַחֲיוֹתוֹ. לְפִי שֶׁאֵין פְּרָטֵי הַנִּבְרָאִים** — (לא הנבראים הכלליים כמו שמים, ארץ, או שמש וירח, אלא) הנבראים הפרטיים, אינם **יְכוֹלִים לְקַבֵּל חִיּוּתָם מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת עַצְמָן שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁהַחִיּוּת הַנִּמְשָׁךְ מֵהֶן** — מ"עשרה מאמרות" **עַצְמָן — גָּדוֹל מְאֹד מִבְּחִינַת הַנִּבְרָאִים פְּרָטִיִּים,** — מלהיות החיות של הנבראים, **וְאֵין כֹּחַ בָּהֶם** — בנבראים הפרטיים, **לְקַבֵּל הַחִיּוּת, אֶלָּא עַל־יְדֵי שֶׁיּוֹרֵד הַחִיּוּת וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִמַּדְרֵגָה** — שלה, **לְמַדְרֵגָה פְּחוּתָה מִמֶּנָּה,** — וירידה זו נעשית **עַל־יְדֵי חִלּוּפִים וּתְמוּרוֹת הָאוֹתִיּוֹת, וְגִימַטְרִיָּאוֹת שֶׁהֵן חֶשְׁבּוֹן הָאוֹתִיּוֹת,** — החיות היא לא רק על־ידי חילוף אות אחת בשניה, אלא גם על־ידי חישוב חשבון האות, **עַד שֶׁיּוּכַל** — שתוכל החיות, **לְהִתְצַמְּצֵם וּלְהִתְלַבֵּשׁ וּלְהִתְהַוּוֹת מִמֶּנּוּ** — מהחיות, **נִבְרָא פְּרָטִי. וְזֶה שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ** — השם שקוראים לנברא, **בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, הוּא כְּלִי לַחִיּוּת הַמְצֻמְצָם בְּאוֹתִיּוֹת שֵׁם זֶה, שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם** — ב"עשרה מאמרות", **כֹּחַ וְחַיּוּת לִבְרֹא יֵשׁ מֵאַיִן, וּלְהַחֲיוֹתוֹ** — את ה"יש" הנברא, **לְעוֹלָם,** — מדוע יש בהם כח זה? — הרי זה מפני **דְּאוֹרַיְתָא וְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא** — התורה והקדוש־ברוך־הוא **כֻּלָּא חַד** — הם כולם אחד. וכשם שיש בכוחו של הקב"ה לברוא יש מאין, כך יש ל"עשרה מאמרות" שבתורה הכוח והחיות לברוא "יש" מ"אין".

שער היחוד והאמונה

פנים ואחור כמ"ש בס' יצירה עד שמשתלשל מעשרה מאמרות ונמשך מהן צירוף שם אבן והוא חיותו של האבן וכן בכל הנבראים שבעולם השמות שנקראים בהם בלשון הקדש הן הן אותיות הדבור המשתלשלו' ממדרגה למדרגה מעשרה מאמרות שבתורה ע"י חילופים ותמורות האותיות ברל"א שערים עד שמגיעות ומתלבשות באותו נברא להחיותו לפי שאין פרטי הנבראים יכולים לקבל חיותם מעשרה מאמרות עצמן שבתורה שהחיות הנמשך מהן עצמן גדול מאד מבחי' הנבראים פרטיים ואין כח בהם לקבל החיות אלא ע"י שיורד החיות ומשתלשל ממדרגה למדרגה פחותה ממנה ע"י חילופים ותמורות האותיות וגימטריאות שהן חשבון האותיות עד שיוכל להתצמצם ולהתלבש ולהתהוות ממנו נברא פרטי וזה שמו אשר יקראו לו בלה"ק הוא כלי לחיות המצומצם באותיות שם זה שנשתלשל מעשרה מאמרות שבתורה שיש בהם כח וחיות לברוא יש מאין ולהחיותו לעולם דאורייתא וקב"ה כולא חד:

~ יום חמישי ט' סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עז, פרק ב והנה מכאן... עד עמ' 154, הבריאה:

פֶּרֶק ב. בפרק הקודם, פרק א', הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא כל נברא, חייב להתקיים תמיד בנברא, לברוא אותו ולהחיותו מחדש. שכן, אם הכוח האלקי שברא את הנברא היה חוזר למקורו, היה הופך הנברא ל"אין ואפס", הוא היה מתבטל ממציאותו, כפי שהיה לפני שנברא.

שער היחוד והאמונה

פרק ב והנה מכאן תשובת המינים וגילוי שורש

וְהִנֵּה, מִכָּאן — ממה שהוסבר עד עתה, שהכוח האלקי שברא את הנברא חייב להתקיים תמיד

---

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אויסגערעכנט בפרטיות בס' הפרדס ש' הצירוף פ"ה" — מפורטים בפרוטרוט בספר הפרדס שער הצירוף פרק ה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בנברא, לבראו ולהחיותו מחדש, **תְּשׁוּבַת הַמִּינִים** — התשובה למינים, **וְגִלּוּי שֹׁרֶשׁ טָעוּתָם,** — של המינים. הכוונה ב"מינים" כאן, היא לא לאלה שכופרים בחידוש העולם, שהעולם נברא על־ידי הבורא — בכך הם מודים, אלא **הַכּוֹפְרִים בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית וּבְאוֹתוֹת וּמוֹפְתֵי הַתּוֹרָה,** — הם כופרים בכך שהקב"ה משגיח בהשגחה "פרטית" על כל נברא ויצור, וכופרים גם באותות ובמופתים הכתובים בתורה; מדוע הם אכן כופרים בכך, למרות שהם מודים שהקב"ה ברא את העולם? הרי זה מפני **שֶׁטּוֹעִים בִּדְמְיוֹנָם הַכּוֹזֵב,** — הם טועים בהשוואתם הכוזבת והם טועים גם בנוסף לכך. שכן, גם לפי השוואתם הכוזבת צריך להיות אחרת מכפי שהם חושבים, כפי שמובן מההסבר הבא: **שֶׁמִּדַּמִּין** — שהם משווים **מַעֲשֵׂה ה' "עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ" לְמַעֲשֵׂה אֱנוֹשׁ וְתַחְבּוּלוֹתָיו, כִּי כַּאֲשֶׁר יֵצֵא לַצּוֹרֵף כְּלִי** — כשכלי יוצא מתחת ידי האומן, **שׁוּב אֵין הַכְּלִי צָרִיךְ לִידֵי הַצּוֹרֵף, כִּי** — שהרי, **אַף שֶׁיָּדָיו** — של האומן, **מְסֻלָּקוֹת הֵימֶנּוּ** — מהכלי, **וְהוֹלֵךְ לוֹ בַּשּׁוּק** — **הַכְּלִי קַיָּם בְּתַבְנִיתוֹ וְצַלְמוֹ מַמָּשׁ כַּאֲשֶׁר יָצָא מִידֵי הַצּוֹרֵף, כָּךְ מְדַמִּין** — משווים, **הַמְּסֻכָּלִים הָאֵלּוּ מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ.** — שאחרי שהקב"ה ברא שמים וארץ, אין הם צריכים להזדקק יותר, חלילה, להקב"ה, בוראם, ולכן הם כופרים בהשגחה פרטית ובאותות ובמופתים שבתורה המראים שהקב"ה משגיח על הנבראים ולפעמים גם משנה, על־ידי נסים ומופתים, את טבע הנבראים. **אַךְ טֶרֶם מֵרְאוֹת עֵינֵיהֶם,** — את, **הַהֶבְדֵּל הַגָּדוֹל שֶׁבֵּין מַעֲשֵׂה אֱנוֹשׁ וְתַחְבּוּלוֹתָיו, שֶׁהוּא** — מעשה האנוש, **יֵשׁ מִיֵּשׁ,** — מדבר שכבר קיים יוצר האדם יצירה נוספת, כפי המשל המובא להלן, על כלי הנוצר מחתיכת כסף, שהכסף הוא דבר שכבר קיים, **רַק שֶׁמְּשַׁנֶּה** — האומן את **הַצּוּרָה וְהַתְּמוּנָה** — של החומר: **מִתְּמוּנַת חֲתִיכַת כֶּסֶף לִתְמוּנַת כְּלִי,** — הרי כיוון שלא יצר כאן מציאות חדשה, שהרי המציאות, החומר של הכלי, היתה קיימת גם לפני עשיית הכלי; וגם הצורה והתבנית של הכלי שיצר האומן מחתיכת הכסף, אין בהם באמת משום חידוש בכסף, כי מציאות הכסף נבראה כך, שהיא ניתנת לעיצוב בכל מיני צורות ותבניות של כלים — הרי שהאדם לא חידש חידוש מהותי במציאות הכסף, ולכן אין הכלי, אחרי יצירתו, צריך להזדקק לידי האדם שיצר אותו — ואילו ה"מינים" אינם רואים כיצד אי אפשר להשוות יצירת כלי — **לְמַעֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שֶׁהוּא יֵשׁ מֵאַיִן.** — לפני שנבראו השמים והארץ, הם היו אין ואפס, הם לא היו קיימים כלל, ועם התהוותם הם נעשו בבחינת "יש" דבר ממשי — הרי שנתחדש כאן דבר חדש שלא היה קיים מקודם כלל. ומכיוון שנוצרת כאן יצירה מהותית חדשה — יסביר להלן — מן ההכרח, איפוא, שהכוח שיצר חידוש זה יהווה תמיד את החידוש, שאם לא כן — יתבטל הדבר ממציאותו. **וְהוּא** — בהתהוותם של שמים וארץ "יש מאין", **פֶּלֶא גָּדוֹל יוֹתֵר מִקְּרִיעַת יַם סוּף עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל,** — שהיתה על־ידי **שֶׁהוֹלִיךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עַזָּה כָּל הַלַּיְלָה** — כלומר, הכוח שבקע את הים התלבש ברוח הקדים **וַיַּבְקְעוּ הַמַּיִם, וְנִצְּבוּ כְּמוֹ נֵד וּכְחוֹמָה,** — שלא זו בלבד שהמים לא המשיכו בזרימתם הטבעית, אלא גם עמדו כחומה בצורה. **וְאֵלּוּ הִפְסִיק ה' אֶת הָרוּחַ כְּרֶגַע - הָיוּ הַמַּיִם חוֹזְרִים וְנִגְּרִים בְּמוֹרָד כְּדַרְכָּם וְטִבְעָם, וְלֹא קָמוּ כְּחוֹמָה כְּלִי סָפֵק,** — כלומר, אין מקום לחשוב כלל, שהמים היו נשארים עומדים כחומה אחרי שהרוח היתה מפסיקה לנשוב עליהם בחזקה, אלא בודאי היו המים חוזרים לטבעם וניגרים מלמעלה למטה. **אַף שֶׁהַטֶּבַע הַזֶּה בַּמַּיִם גַּם כֵּן נִבְרָא וּמְחֻדָּשׁ יֵשׁ מֵאַיִן,** — שבמקום שמקודם היה "אין", שלא היה טבע כזה — נעשה "יש", נתהווה טבע כזה. כלומר, כפי שמפרש הרבי שליט"א — שטבע זה במים, הניגרים תמיד ואינם עומדים כחומה, גם הוא נברא "יש מאין": לא רק מציאות המים נבראה "יש מאין", אלא שגם נברא במים הטבע להיות ניגרים ולא לעמוד כחומה. הרי כשהרוח החזקה משפיעה על המים שיעמדו כחומה, אין זה באופן שנוצר דבר חדש לגמרי, "יש מאין", אלא רק שינוי "יש" אחד (טבע המים להיות ניגרים) ל"יש" שני (לעמוד כחומה); ואף על פי כן, כדי שהמים יעמדו באופן של חידוש, מן ההכרח שעל הכוח הפועל חידוש זה, לברוא את החידוש בלי הפסק — הרוח מוכרחה תמיד ובאופן סדיר לעשות את המים עומדים כחומה — וכשכוח זה מפסיק לרגע פעילותו זו, מתבטל החידוש. אם כן מוכיח הדבר שגם בחידוש של "יש" מ"יש", מן ההכרח

שער היחוד והאמונה

טעותם הכופרים בהשגחה פרטית ובאותו' ומופתי התורה שטועי' בדמיונם הכוזב שמדמין מעשה ה' עושה שמי' וארץ למעשה אנוש ותחבולותיו כי כאשר יצא לצורף כלי שוב אין הכלי צריך לידי הצורף כי אף שידיו מסולקות הימנו והולך לו בשוק הכלי קיים בתבניתו וצלמו ממש כאשר יצא מידי הצורף כך מדמין הסכלים האלו מעשה שמים וארץ אך טח מראות עיניהם ההבדל הגדול שבין מעשה אנוש ותחבולותיו שהוא יש מיש רק שמשנה הצורה והתמונה מתמונת חתיכת כסף לתמונת כלי למעשה שמים וארץ שהוא יש מאין והוא פלא גדול יותר מקריעת ים סוף עד"מ שהוליך ה' את הים ברוח קדים עזה כל הלילה ויבקעו המים ונצבו כמו נד וכחומה ואילו הפסיק ה' את הרוח כרגע היו המים חוזרים וניגרים במורד כדרכם וטבעם ולא קמו כחומה בלי ספק אף שהטבע הזה במים גם כן נברא ומחודש יש מאין שהרי חומת אבנים נצבת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שהכוח המחדש לא יפסיק מלברוא את החידוש. וכלפי מה שדובר שטבע המים להיות ניגרים הוא בריאה "יש מיש" ולא ענין עצמי במים — כלומר, שנאמר, שאם נוצרת מציאות של מים, מן ההכרח שעליהם להיות ממילא דבר שניגר מלמעלה למטה (כמו למשל, הענין מה שנברא תופס מקום, הרי זה ענין עצמי בנברא, באופן שעל תפיסת המקום שלו אין בריאה מיוחדת "יש מאין", אלא עם יצירת נברא הוא ממילא באופן שהוא תופס מקום, ואילו מה שהמים ניגרים אינו כך), אלא טבע זה עצמו הוא בריאה "יש מאין" — על כך מביא רבנו הזקן מיד להלן ראיה ממה שישנם נבראים, כמו קיר, חומה, העומדים מעצמם מבלי להזדקק לכוח אחר שיחזיק אותם — **שֶׁהֲרֵי חוֹמַת אֲבָנִים נִצֶּבֶת מֵעַצְמָהּ בְּלִי רוּחַ** — שיחזיק אותה, **רַק שֶׁטֶבַע הַמַּיִם אֵינוֹ כֵּן;** — ואם למים יש טבע לא להיות עומדים, אלא להיות ניגרים מלמעלה למטה, הרי שטבע זה הוא בריאה "יש מאין" במים עצמם, הרי שהכוח האלקי שברוח, לא היה צריך ליצור מציאות חדשה "יש מאין", דבר חדש שלא היה לפני כן בנבראים, אלא רק שינוי "יש" אחד ל"יש" שני — מן הטבע להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה — ואף־על־פי־כן יש בכך משום פלא־חידוש גדול, עד שלשם כך מוכרח הכוח מחדש לברוא תמיד את החידוש (ובאם לאו — מתבטל החידוש מיד), הרי מכל־שכן וקל־וחומר שבחידוש של "יש מאין", שזה התהוותם של כל הנבראים, על הכוח האלקי שברא אותם, לברוא את החידוש תמיד ובלי הפסק, שיהיו "יש" ולא יחזרו ל"אין" כלפני בריאתם — הרי שגם לפי ההשוואה הכוזבת, מה שהמינים מדמים מעשה שמים וארץ ("יש מאין") ליצירתו של אדם שהיא רק "יש מיש", צריכים לומר שגם בשינוי מ"יש" אחד ל"יש" שני ובאופן של חידוש (כמו מטבע המים להיות ניגרים, לטבע של עמידה כחומה) מוכרח הכוח לחדש זאת באופן תמידי; דבר זה עצמו כבר מחייב, שהכוח האלקי שברא את הנברא חייב לעמוד תמיד בנברא ולברוא אותו תמיד בלי הפסק. כך, שנוסף על הכזב שבהשוואתם, הם גם טועים, בחשבם שהכוח המחדש אינו מוכרח לעמוד תמיד בחידוש — ואם בקריעת ים סוף, שינוי "יש" אחד לשני בלבד, מן ההכרח שהכוח המחדש יברא את החידוש תמיד ובלי הפסק —

שער היחוד והאמונה

מעצמה בלי רוח רק שטבע המים אינו כן וכ"ש וק"ו בבריאת יש מאין שהיא למעלה מהטבע והפלא ופלא יותר מקריעת ים סוף עאכ"ו שבהסתלקו' כח הבורא מן הנברא ח"ו ישוב הנברא לאין ואפס ממש אלא צריך להיות כח הפועל בנפעל תמיד להחיותו ולקיימו והן הן בחי' אותיות הדבור מעשרה מאמרות שבהם נבראו וע"ז נאמר ואתה מחיה את כולם אל תקרי מחיה אלא מהוה דהיינו יש מאין ואתה הן בחי' האותיות מאל"ף ועד תי"ו והה"א היא ה' מוצאות הפה מקור האותיות ואף שאין לו דמות הגוף הרי מקרא מלא דבר הכתוב

וְכָל־שֶׁכֵּן וְקַל־וָחֹמֶר בִּבְרִיאַת — הנבראים, **יֵשׁ מֵאַיִן, שֶׁהִיא לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, וְהַפְלֵא וָפֶלֶא יוֹתֵר מִקְּרִיעַת יַם סוּף, עַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה שֶׁבְּהִסְתַּלְּקוּת כֹּחַ הַבּוֹרֵא מִן הַנִּבְרָא חַס־וְשָׁלוֹם – יָשׁוּב הַנִּבְרָא לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ. אֶלָּא צָרִיךְ לִהְיוֹת כֹּחַ הַפּוֹעֵל** — המהווה את הנברא, **בַּנִּפְעָל** — בנברא, **תָּמִיד, לְהַחֲיוֹתוֹ וּלְקַיְּמוֹ. וְהֵן הֵן בְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר מֵעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת שֶׁבָּהֶם נִבְרְאוּ** — הנבראים. לכן אומר הפסוק: "לעולם הוי' **דברך** נצב בשמים" — הדיבור, שהוא הכוח האלקי שברא את הנברא, מוכרח לעמוד תמיד בנברא לברוא אותו ולהחיותו מחדש* **וְעַל זֶה נֶאֱמַר:** — על מה שדובר לעיל, שהחיות האלקית שבראה את הנברא מוכרחת לעמוד תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, אומר הפסוק[1]: **"וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם"** — אתה מחיה את השמים ואת הארץ ואת כל הנבראים שבתוכם — הנזכרים בתחילת הפסוק, **אַל תִּקְרֵי "מְחַיֶּה" אֶלָּא "מְהַוֶּה",** — כך נאמר ב"ראשית חכמה" ובשל"ה (מח, ב. ע, א) שלמרות שנאמר "מחיה", אין הכוונה שהקב"ה מחיה בלבד את הנבראים, שבתחילה ברא אותם ועתה הוא רק נותן להם חיים בלבד, כמו מה שהנשמה נותנת לגוף, אלא הכוונה היא שהחיות גם מחדשת את קיומו של הנברא, **דְּהַיְנוּ יֵשׁ מֵאַיִן,** — דבר קיים מדבר שלא היה קיים, ובלעדי החיות האלקית לא היה הדבר נמצא כלל, ועל־ידי החיות הדבר הוא "יש", דבר קיים. **וְ"אַתָּה"** — המלה "אתה", **הֵן בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת מֵאַלֶ"ף** — האות הראשונה באותיות — **וְעַד תָּי"ו,** — האות האחרונה באותיות — זהו הא' והת' שבמלה "אתה", **וְהַהֵ"א** — שבמלת "אתה", **הִיא** — רומזת על **ה' מוֹצָאוֹת הַפֶּה,** — חמשת המוצאות של הדיבור, **מְקוֹר הָאוֹתִיּוֹת.** — זהו פירוש "ואתה מחיה את כולם", ש"אתה" — האותיות שלמעלה, הבאות מה' המוצאות שלמעלה, מקור האותיות, הן מחיות כל הנבראים באופן של התהוות "יש מאין", שהתהוות "יש מאין" באה בעיקר מצד האותיות, ולא מצד האור המאיר על־ידי האותיות. **וְאַף שֶׁאֵין לוֹ** — להקב"ה,

---

*) על השאלה, כיצד אפשר לשכנע את ה"מינים" הכופרים במופתי התורה וגם בקריעת ים סוף, על ידי השתמשות בדוגמה של קריעת ים סוף? — ענה **כ"ק אדמו"ר שליט"א**: "אין זה מכוון אליהם — שהרי אומרים להד"ם — כ"א זהו מעין מאמר המוסגר, המבאר **אליבא דאמת** — איך שזהו פלא גדול וכו' [כן בזה מסולקת **קושיא** עצומה לכאורה ודוקא אצל המאמינים דאין לדמות מעשה ה' עושה שו"א למעשה כו' ולכן מעשיו עצמאים לגמרי אחרי שבראם — אלא שקרי"ס שהוליך ה' מוכיחה שאינו]".

1. נחמיה ט, ו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

דְּמוּת הַגּוּף – כיצד, איפוא, אומרים אנו שקיים ענין האותיות למעלה, ואשר מהן דוקא באה ההתהוות "יש מאין"? – **הֲרֵי מִקְרָא מֻלָּא דִּבֶּר הַכָּתוּב: "וַיְדַבֵּר ה'", "וַיֹּאמֶר ה'"**, – ענין של דיבור ושל אותיות, **וְהֵיא** – מה שכתוב "וידבר ה', ויאמר ה'", הכוונה **לִבְחִינַת הִתְגַּלּוּת הַכ"ב אוֹתִיּוֹת עֶלְיוֹנוֹת לַנְּבִיאִים, וּמִתְלַבְּשׁוֹת** – האותיות העליונות, **בְּשִׁכְלָם וְהַשָּׂגָתָם** – של הנביאים, **בְּמַרְאֵה הַנְּבוּאָה,** – ולא רק בשכלם ובהשגתם, אלא **וְגַם בְּמַחֲשַׁבְתָּם וְדִבּוּרָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[2]: "רוּחַ ה' דִּבֶּר בִּי, וּמִלָּתוֹ עַל לְשׁוֹנִי", וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָאַר"י זַ"ל [בְּשַׁעַר הַנְּבוּאָה].** – הרי, שקיים למעלה ענין של אותיות, השייכות להתלבש עד במחשבתם ודיבורם של הנביאים. **וּכְעֵין זֶה** – דומה לכך, **הִיא הִתְלַבְּשׁוּת הָאוֹתִיּוֹת** – שלמעלה, **בַּבְּרוּאִים, כְּדִכְתִיב:** – כמו שכתוב[3]: **"בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ, וּבְרוּחַ פִּיו** – נבראו, **כָּל צְבָאָם"**, – הרי זה ענין של "דיבור" ו"רוח פה", כמו שבנבואה הוא ענין של "דיבור" ו"רוח ה'" **רַק שֶׁהִיא** – מה שהדיבור מתלבש בנבראים, הוא **עַל־יְדֵי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת רַבּוֹת וְעֲצוּמוֹת, עַד שֶׁיּוֹרְדוֹת לַעֲשִׂיָּה גּוּפָנִית,** – בעולם העשיה, שהוא עולם גופני בעל נבראים גופניים **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַשָּׂגַת הַנְּבִיאִים הִיא** – בעולם **בַּאֲצִילוּת הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה:** – וממדריגה עליונה זו, מאיר ומתגלה לנביאים. ברם, על כל פנים, מדובר כאן על האותיות שלמעלה המתלבשות בנבראים להחיותם באופן של התהוות יש מאין.

שער היחוד והאמונה

וידבר ה' ויאמר ה' והיא בחי' התגלות הכ"ב אותיות עליונות לנביאי' ומתלבשות בשכלם והשגתם במראה הנבואה וגם במחשבתם ודיבורם כמ"ש רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני וכמ"ש האר"י ז"ל [בשער הנבואה] וכעין זה היא התלבשות האותיות בברואים כדכתיב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם רק שהיא ע"י השתלשלות רבות ועצומות עד שיורדות לעשיה גופנית משא"כ השגת הנביאי' היא באצילו' המתלבשת בעולם הבריאה:

~ יום שישי י' סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עח, פרק ג והנה אחרי... עד עמ' עח, בלעדו באמת.

פֶּרֶק ג. לעיל הסביר רבנו הזקן, שהכוח האלקי שברא את הנברא, חייב להתקיים תמיד בנברא לבראו ולהחיותו מחדש, ושאלה הן האותיות שלמעלה, הבאות מ"מוצא פי ה'", המתלבשות בנברא ומחיות אותו באופן של התהוות "יש מאין".

וְהִנֵּה, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֵלֶּה, – שהוסברו לעיל, שהכוח האלקי מוכרח "לעמוד" תמיד בנברא ולברוא אותו בלי הפסק מ"אין ליש". **כָּל מַשְׂכִּיל עַל דָּבָר יָבִין לַאֲשׁוּרוֹ, אֵיךְ שֶׁכָּל נִבְרָא וָיֵשׁ** – למרות שהנברא נראה ל"מציאות", ל"יש", הרי **הוּא בֶּאֱמֶת נֶחְשָׁב לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ לְגַבֵּי כֹּחַ הַפּוֹעֵל וְרוּחַ פִּיו** – של הקב"ה, **שֶׁבַּנִּפְעָל,** – בדבר הנברא, **הַמְּהַוֶּה אוֹתוֹ תָּמִיד וּמוֹצִיאוֹ** – בלי הפסק, **מֵאַיִן מַמָּשׁ לְיֵשׁ.** – שבמקום שיהיה "אין" – דבר שאינו בנמצא – כפי שהיה לפני שנברא – יהיה "יש", דבר קיים. – כיוון שהכוח האלקי צריך תמיד לברוא את הנברא מ"אין" ל"יש", ובלעדי כוח זה, היה הנברא הופך ל"אין ואפס", הרי שהכוח האלקי הוא כל מציאותו של הנברא, וממילא הנברא הוא כלא כלום לגבי הכוח האלקי הממציא בלי הפסק את מציאותו של הנברא. **וּמַה שֶּׁכָּל נִבְרָא וְנִפְעָל נִרְאֶה לָנוּ לְיֵשׁ וּמַמָּשׁוּת,** – כדבר מציאותי וממשי, ולא ככוח אלקי רוחני בלבד, **זֶהוּ מִחֲמַת** – מפני, **שֶׁאֵין אָנוּ מַשִּׂיגִים וְרוֹאִים בְּעֵינֵי בָּשָׂר אֶת כֹּחַ ה' וְרוּחַ פִּיו שֶׁבַּנִּבְרָא, אֲבָל אִלּוּ נִתְּנָה רְשׁוּת לָעַיִן לִרְאוֹת וּלְהַשִּׂיג אֶת הַחַיּוּת וְרוּחֲנִיּוּת שֶׁבְּכָל נִבְרָא, הַשּׁוֹפֵעַ בּוֹ מִמּוֹצָא פִּי ה' וְרוּחַ**

שער היחוד והאמונה

פרק ג והנה אחרי הדברי' והאמת האלה כל משכיל על דבר יבין לאשורו איך שכל נברא ויש הוא באמת נחשב לאין ואפס ממש לגבי כח הפועל ורוח פיו שבנפעל המהוה אותו תמיד ומוציאו מאין ממש ליש ומה שכל נברא ונפעל נראה לנו ליש וממשו' זהו מחמת שאין אנו משיגים ורואים בעיני בשר את כח ה' ורוח פיו שבנברא אבל אילו ניתנה רשות לעין לראות ולהשיג את החיות ורוחניות שבכל נברא השופע בו ממוצא פי ה' ורוח פיו לא היה גשמיות הנברא וחומרו

---

2. שמואל ב, כג, ב. 3. תהלים לג, ו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

פִּיו – אילו היינו רואים בעיני בשר ומבחינים באותו כוח אלקי רוחני השופע בכל נברא, האותיות מ"מוצא פי ה'". **לֹא הָיָה גַּשְׁמִיּוּת הַנִּבְרָא וְחָמְרוֹ וּמַמָּשׁוֹ נִרְאֶה כְּלָל לְעֵינֵינוּ, כִּי הוּא** – החומר והממשות של הנברא, **בָּטֵל בִּמְצִיאוּת מַמָּשׁ** – נחשב כאפס, **לְגַבֵּי הַחַיּוּת וְהָרוּחֲנִיּוּת שֶׁבּוֹ, מֵאַחַר** – כיוון, **שֶׁמִּבַּלְעָדֵי הָרוּחֲנִיּוּת** – שבנברא, **הָיָה** – הנברא, **אַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, כְּמוֹ קֹדֶם שֵׁשֶׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית מַמָּשׁ,** – שאז היה "אין ואפס" ממש; **וְהָרוּחֲנִיּוּת הַשּׁוֹפֵעַ עָלָיו** – על הנברא, **מְמוֹצָא פִּי ה' וְרוּחַ פִּיו, הוּא לְבַדּוֹ הַמּוֹצִיאוֹ תָּמִיד מֵאֶפֶס וָאַיִן לְיֵשׁ, וּמְהַוֶּה אוֹתוֹ** – החיות האלקית מקיימת את הנברא ועושה אותו לדבר ממשי, **אִם־כֵּן אֶפֶס בִּלְעָדוֹ בֶּאֱמֶת.** – אין הוא באמת כלום, מלבד החיות הרוחנית המקיימת אותו, כיון שרק היא, היא המציאות האמיתית; ואילו הנברא, הנברא ללא הרף מן החיות הרוחנית, אין מציאותו אמיתית. שכן, כל מציאותו באה רק ממה שהחיות הרוחנית "עומדת" בו תמיד ומעניקה לו את מציאותו.

שער היחוד והאמונה

וממשו נראה כלל לעינינו כי הוא בטל במציאות ממש לגבי החיות והרוחניות שבו מאחר שמבלעדי הרוחניו' היה אין ואפס ממש כמו קודם ששת ימי בראשי' ממש והרוחניות השופע עליו ממוצא פי ה' ורוח פיו הוא לבדו המוציאו תמיד מאפס ואין ליש ומהוה אותו א"כ אפס בלעדו באמת

~ שבת קודש י"א סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עח, והמשל לזה הוא... עד עמ' 156, להקדים:

וְהַמָּשָׁל לָזֶה – שאנו אומרים, שהנבראים, למרות שהם נראים בעינינו כ"יש" ו"מציאות", אין הם לאמיתו של דבר, מציאות אמיתית, כיוון שכל מציאותם הוא הכוח האלקי שבהם, המשל לכך **הוּא, אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְלַדָּרִים** – עליה, כלומר, קרני השמש, **שֶׁהוּא זִיו וְאוֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט מִגּוּף הַשֶּׁמֶשׁ וְנִרְאֶה** – אור זה, **לְעֵין כֹּל,** – כפי שהוא **מֵאִיר עַל הָאָרֶץ וּבַחֲלַל הָעוֹלָם. וְהִנֵּה, זֶה פָּשׁוּט,** – ודאי הדבר, **שֶׁאוֹר וְזִיו הַזֶּה יֶשְׁנוֹ** – אותו זיו, קרני השמש שמגיעים לארץ, נמצאים, **גַּם־כֵּן בְּגוּף וְחֹמֶר כְּדוּר הַשֶּׁמֶשׁ עַצְמוֹ שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁאִם** – שהרי אם אור זה, **מִתְפַּשֵּׁט וּמֵאִיר לְמֵרָחוֹק כָּל־כָּךְ,** – עד לארץ, **כָּל־שֶׁכֵּן שֶׁיּוּכַל לְהָאִיר בִּמְקוֹמוֹ מַמָּשׁ,** – כלומר, בכדור השמש עצמו; **רַק שֶׁשָּׁם בִּמְקוֹמוֹ מַמָּשׁ** – בכדור השמש עצמו, **נֶחְשָׁב הַזִּיו הַזֶּה לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, כִּי** – הוא, **בָּטֵל מַמָּשׁ בִּמְצִיאוּת לְגַבֵּי גּוּף כְּדוּר הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהוּא** – כדור השמש, מהווה **מְקוֹר הָאוֹר וְהַזִּיו הַזֶּה, שֶׁהַזִּיו וְהָאוֹר הַזֶּה אֵינוֹ רַק הֶאָרָה מְאִירָה מִגּוּף וְעֶצֶם כְּדוּר הַשֶּׁמֶשׁ;** – ומכיוון שאור השמש אינו רק זיו מגוף השמש, לכן בהיותו במקורו, בגוף השמש, בטלה הארה זו במציאות לגבי גוף השמש שהוא ה"עצם" שלה, ואין כל מקום לומר שבגוף השמש מאיר אור השמש, אלא – שם קיימת ומאירה השמש עצמה בלבד, **רַק בַּחֲלַל הָעוֹלָם,** – בלבד, **תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם וְעַל הָאָרֶץ, שֶׁאֵין כָּאן גּוּף כְּדוּר הַשֶּׁמֶשׁ בִּמְצִיאוּת** – אלא קיים כאן זיו השמש בלבד, **נִרְאֶה כָּאן הָאוֹר וְהַזִּיו הַזֶּה** – של השמש, **לְיֵשׁ מַמָּשׁ לְעֵין כֹּל, וְנוֹפֵל עָלָיו כָּאן שֵׁם "יֵשׁ" בֶּאֱמֶת.** – מתאים באמת לומר, שהזיו הוא כאן דבר ממשי, שהרי השמש עצמה איננה נמצאת כאן, רק אורה וזיווה. **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כְּשֶׁהוּא** – הזיו, **בִּמְקוֹרוֹ בְּגוּף הַשֶּׁמֶשׁ – אֵין נוֹפֵל עָלָיו שֵׁם** – אינו מוגדר בתואר "יֵשׁ" **כְּלָל, רַק שֵׁם** של "אַיִן" **וְ"אֶפֶס", כִּי בֶּאֱמֶת הוּא** – הזיו, **שָׁם** – בתוך גוף כדור השמש, **לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, שֶׁאֵין מֵאִיר שָׁם רַק מְקוֹרוֹ לְבַדּוֹ, שֶׁהוּא גּוּף הַשֶּׁמֶשׁ הַמֵּאִיר,**

שער היחוד והאמונה

והמשל לזה הוא אור השמש המאיר לארץ ולדרים שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם והנה זה פשוט שאור וזיו הזה ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש עצמו שבשמים שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ כ"ש שיוכל להאיר במקומו ממש רק ששם במקומו ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש כי בטל ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא מקור האור והזיו הזה שהזיו והאור הזה אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש רק בחלל העולם תחת כל השמים ועל הארץ שאין כאן גוף כדור השמש במציאות נראה כאן האור והזיו הזה ליש ממש לעין כל ונופל עליו כאן שם יש באמת משא"כ כשהוא במקורו בגוף השמש אין נופל עליו שם יש כלל רק שם אין ואפס כי באמת הוא שם לאין ואפס

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שער היחוד והאמונה

ממש שאין מאיר שם רק מקורו לבדו שהוא גוף השמש המאיר ואפס בלעדו וכדברים האלה ממש בדמותם כצלמם הם כל הברואים לגבי שפע האלהי מרוח פיו השופע עליהם ומהוה אותם והוא מקורם והם עצמם אינם רק כמו אור וזיו מתפשט מן השפע ורוח ה' השופע ומתלבש בתוכם ומוציאם מאין ליש ולכן הם בטלים במציאות לגבי מקורם כמו אור השמש שבטל במציאות ונחשב לאין ואפס ממש ואינו נקרא בשם יש כלל כשהוא במקורו רק תחת השמים שאין שם מקורו כך כל הברואי' אין נופל עליהם שם יש כלל אלא לעיני בשר שלנו שאין אנו רואים ומשיגים כלל את המקור שהוא רוח ה' המהוה אותם. ולכן נראה לעינינו גשמיות הנבראים וחומרם וממשם שהם יש גמור כמו שנרא' אור השמש יש גמור כשאינו במקורו רק שבזה אין המשל דומה לנמשל לגמרי לכאורה שבמשל אין המקור במציאות כלל בחלל העולם ועל הארץ שנראה שם אורו ליש גמור משא"כ כל הברואי' הם במקורם תמיד רק שאין המקור נראה לעיני בשר ולמה אינן בטלים במציאות למקורם אך להבין זה צריך להקדים:

וְאֶפֶס בִּלְעָדוֹ. — הרי, למרות שהאור המתפשט מהשמש נמצא בודאי בשמש עצמה, אף על פי כן, אין הוא יכול להיחשב כ"יש". אך באיזה אופן הוא נמצא שם? — באופן שהוא בטל במציאות, וכשאנו רוצים להגדיר מי נמצא שם במציאות — הרי זה רק על השמש עצמה ולא על האור והזיו.

וְכַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מַמָּשׁ, בִּדְמוּתָם כְּצַלְמָם, הֵם כָּל הַבְּרוּאִים לְגַבֵּי שֶׁפַע הָאֱלֹהִי מֵרוּחַ פִּיו, הַשּׁוֹפֵעַ עֲלֵיהֶם וּמְהַוֶּה אוֹתָם, וְהוּא — "רוח פיו" של הקב"ה, **מְקוֹרָם, וְהֵם עַצְמָם** — הנבראים, **אֵינָם רַק כְּמוֹ אוֹר וְזִיו מִתְפַּשֵּׁט מִן הַשֶּׁפַע וְרוּחַ ה' הַשּׁוֹפֵעַ וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם** — בתוך הנבראים, **וּמוֹצִיאָם מֵאַיִן לְיֵשׁ, וְלָכֵן הֵם** — הנבראים, **בְּטֵלִים בִּמְצִיאוּת לְגַבֵּי מְקוֹרָם, כְּמוֹ אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁבָּטֵל בִּמְצִיאוּת וְנֶחְשָׁב לְאַיִן וָאֶפֶס מַמָּשׁ, וְאֵינוֹ נִקְרָא בְּשֵׁם "יֵשׁ" כְּלָל כְּשֶׁהוּא בִּמְקוֹרוֹ,** — גוף כדור השמש, **רַק תַּחַת הַשָּׁמַיִם שֶׁאֵין שָׁם מְקוֹרוֹ,** — שם נקרא האור והזיו בשם "יש", ואילו בתוך גוף כדור השמש, אין הוא נקרא בשם "יש" כלל. **כָּךְ כָּל הַבְּרוּאִים אֵין נוֹפֵל עֲלֵיהֶם שֵׁם "יֵשׁ" כְּלָל, אֶלָּא לְעֵינֵי בָּשָׂר שֶׁלָּנוּ,** — נראים הנבראים כ"יש". מדוע? מפני **שֶׁאֵין אָנוּ רוֹאִים וּמַשִּׂיגִים כְּלָל אֶת הַמָּקוֹר,** — של הנבראים **שֶׁהוּא רוּחַ ה' הַמְּהַוֶּה אוֹתָם, וְלָכֵן** — מפני שאין אנו רואים ומשיגים את מקורם של הנבראים, **נִרְאֶה לְעֵינֵינוּ גַּשְׁמִיּוּת הַנִּבְרָאִים וְחָמְרָם וּמַמָּשָׁם שֶׁהֵם יֵשׁ גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ יֵשׁ גָּמוּר כְּשֶׁאֵינוֹ בִּמְקוֹרוֹ.** — אלא נמצא בחלל העולם או על הארץ. כך, שרק לגבי עיני הבשר שלנו, מכיוון שאין הן רואות את מקור הנבראים, הרי לגביהן הנבראים הם כאילו היו מחוץ למקורם (כמו אור השמש כשהוא נמצא מחוץ לשמש שהיא מקורו). אבל האמת היא, שהמקור נמצא בהם, למרות שאין אנו רואים אותו, ולכן אין הם באמת מציאות כלל, אלא הם בטלים במציאות למקורם.

רַק שֶׁבָּזֶה אֵין הַמָּשָׁל דּוֹמֶה לַנִּמְשָׁל לְגַמְרֵי לִכְאוֹרָה, — יש, לכאורה, הבדל בין המשל לבין הנמשל, **שֶׁבַּמָּשָׁל** — של אור השמש לגבי השמש, **אֵין הַמָּקוֹר** — השמש, נמצא **בִּמְצִיאוּת כְּלָל בַּחֲלַל הָעוֹלָם וְעַל הָאָרֶץ שֶׁנִּרְאֶה שָׁם אוֹרוֹ לְיֵשׁ גָּמוּר,** — הרי כיוון שהשמש המקור, איננה נמצאת שם כלל, לכן אור השמש הוא שם בבחינת מציאות, ומובן מדוע הוא נראה כמציאות. **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כָּל הַבְּרוּאִים הֵם בִּמְקוֹרָם תָּמִיד,** — שהרי המקור, הכוח האלקי, נמצא תמיד בתוך הנברא וברא אותו תמיד מחדש מ"אין" ל"יש", **רַק שֶׁאֵין הַמָּקוֹר נִרְאֶה לְעֵינֵי בָּשָׂר.** — אך, באמת הם נמצאים תמיד במקורם, ואם כך — **וְלָמָּה אֵינָן בְּטֵלִים בִּמְצִיאוּת לִמְקוֹרָם?** — מדוע אין ביטולם במציאות של הנבראים, באופן שייראה איך הם בטלים במציאות, וממילא לא לתת מקום לראות את הנבראים כ"יש" וכ"מציאות"? **אַךְ לְהָבִין זֶה — צָרִיךְ לְהַקְדִּים:** — רבנו הזקן יסביר בפרק הבא, שדבר זה בא מהכוח האלקי של צמצום והעלם המכסה על האור ועל החיות האלקית ו"פועל" שהנבראים יוכלו להיראות כ"יש" וכ"מציאות", למרות שבאמת הם בטלים במציאות.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח היום יום ...

יום ראשון

יום שלישי — ה סיון, עחה"ש, מט לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, שלישי עם פירש"י.
תהלים: כט־לד.
תניא: וז"ש הינוקא . . . במ"א.

ערב חג השבועות תקנ"ז אמר רבינו הזקן תורה:

וקדשתם היום ומחר גו' וקדשתם היום ומחר זהו מלמעלה, אבל וכבסו שמלותם דאָס דארף מען אליין. דאָס איז געווען די גאַנצע תורה. דער צ"צ האָט מבאר געווען: וקדשתם איז געזאָגט געוואָרען צו משה'ן, און אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, וואָס זיי קענען הייליג מאַכען דעם היינט און דעם מאָרגען, אָבער מ'דארף דערצו וכבסו שמלותם – לבושי מחשבה דבור ומעשה, וואָס דאָס דארף מען אליין.

תרגום

עֶרֶב חַג הַשָּׁבוּעוֹת תקנ"ז אָמַר רַבֵּנוּ הַזָּקֵן 'תּוֹרָה':

"וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר גּוֹ'". "וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר" זֶהוּ מִלְּמַעְלָה, אֲבָל "וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם" זֶה צָרִיךְ [לַעֲשׂוֹת] לְבַד. זוֹ הָיְתָה כָּל הַ'תּוֹרָה'. הַ"צֶּמַח צֶדֶק" בֵּאֵר: "וְקִדַּשְׁתָּם" נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה, וְאִתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה בְּכָל דָּרָא וְדָרָא – שֶׁהֵם יְכוֹלִים לְקַדֵּשׁ אֶת 'הַיּוֹם' וְאֶת הַ'מָּחָר'; אַךְ נָחוּץ לְכָךְ "וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם" – לְבוּשֵׁי מַחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה, שֶׁזֶּה צָרִיךְ [לַעֲשׂוֹת] לְבַד.

יום שני

יום רביעי — ו סיון, א דחה"ש — ה'תש"ג

בִּשְׁעַת קְרִיאַת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת עוֹמְדִים וּפְנֵיהֶם אֶל הַסֵּפֶר תּוֹרָה, אֵין אוֹמְרִים אַקְדָּמוּת.

שיעורים. חומש: נשא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לה־לח.
תניא: לקוטי אמרים .. הנקרא בשם . . . ואחדותו ית'.

הִסְתַּלְּקוּת הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב – בַּיּוֹם הָרְבִיעִי א דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תק"ך, וּמְנוּחָתוֹ כָּבוֹד בְּמֶעֶזִיבּוּשׁ. אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן אָמַר עַל זֶה – יוֹם ד כ בְּכִסְלֵו תקנ"ט בְּפִּעֶטֶרְבּוּרְג – בַּיּוֹם הָרְבִיעִי בְּטֵלוּ הַמְּאוֹרוֹת.

יום שלישי

יום חמישי — ז סיון, ב דחג השבועות [בחו"ל] — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: נשא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: לט־מג.
תניא: שער היחוד . . . כולא חד.

בְּשִׂיאוּת כַּפַּיִם:

כְּשֶׁאוֹמְרִים תֵּבַת יְבָרֶכְךָ – הַמִּתְבָּרֵךְ רֹאשׁוֹ בָּאֶמְצַע. ה' – מֵסֵב רֹאשׁוֹ לִימִינוֹ, שֶׁהִיא שְׂמֹאל הַמְבָרֵךְ. וְיִשְׁמְרֶךָ – בָּאֶמְצַע. יָאֵר – לִשְׂמֹאלוֹ שֶׁהִיא יְמִין הַמְבָרֵךְ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וכו׳. שָׁלוֹם – רֹאשׁוֹ בָּאֶמְצַע. אֲמִירַת רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם – בְּשָׁעָה שֶׁהַכֹּהֲנִים מְנַגְּנִים דַּוְקָא, אֲבָל כְּשֶׁאוֹמְרִים הַתֵּבוֹת צָרִיךְ לִשְׁמוֹעַ. כְּשֶׁמְּנַגְּנִים לְ״וְיָשֵׂם״, אוֹמְרִים רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם . . . הַצַּדִּיק. כְּשֶׁמְּנַגְּנִים לְתֵבַת ״לְךָ״ – וְאִם . . . אֱלִישָׁע. לְ״שָׁלוֹם״ – וּכְשֵׁם . . . לְטוֹבָה. כְּשֶׁאוֹמְרִים [הַכֹּהֲנִים] ״שָׁלוֹם״ – אוֹמְרִים [הַקָּהָל] ״וְתִשְׁמְרֵנִי וּתְחָנֵּנִי וְתִרְצֵנִי״. ״אַדִּיר בַּמָּרוֹם״ אוֹמְרִים אַחַר עֲנִיַּת אָמֵן, כְּשֶׁעֲדַיִן הַטַּלִּית עַל פָּנָיו.

יום רביעי

יום ששי — ח סיון, אסרו חה״ש [בחו״ל] — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: נשא, ששי.
תהלים: מד־מח.
תניא: פרק ב. והנה . . . ״154״ אינו כן.

דער עולם הזה הגשמי איז א געמיש פון גינוניא של הקב״ה (א צוזאמענקונפט פלאַץ, וואו השי״ת כביכול קומט זיך צוזאמען מיט דעם אדם בחיר הנבראים) און גנת אגוז (בגימטריא חטא). און השי״ת גיט א בחירה חפשית צום מענשען, אז דער מענש קען זיך אליין אויסקלייבן א וועג אין לעבען.

תרגום

הָעוֹלָם הַזֶּה הַגַּשְׁמִי הוּא תַּעֲרֹבֶת שֶׁל ״גִּינוּנְיָא״ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא (מְקוֹם מִפְגָּשׁ, שֶׁבּוֹ ה׳ יִתְבָּרֵךְ כִּבְיָכוֹל מִזְדַּמֵּן עִם הָאָדָם בְּחִיר הַנִּבְרָאִים) וְ״גִנַּת אֱגוֹז״ [=הַמִּלָּה ׳אֱגוֹז׳ עִם הַכּוֹלֵל] (בְּגִימַטְרִיָּא חֵטְא) . וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מַעֲנִיק בְּחִירָה חָפְשִׁית לָאָדָם, שֶׁהָאָדָם יָכוֹל לִבְחֹר בְּעַצְמוֹ דֶּרֶךְ בַּחַיִּים.

יום חמישי

שבת — ט סיון — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: נשא, שביעי עם פירש״י.
תהלים: מט־נד.
תניא: וכ״ש . . . ״154״ הבריאה.

די וועלט דארף האָבען טהרת האויר. טהרת האויר איז נאָר דורך אותיות התורה. די אותיות שבתורה זיינען א שמירה כללית און א שמירה פרטית. חלוקת השתא סדרי משנה (בעל־פה) איז א ״ובלכתך בדרך״׳דיקער. די משנה משניות וואָס מען וועט חזר׳ן וואו מען וועט זיין, אין וואָס פאר א פלאַץ מען וועט זיין, וועט באלייכטען די פארבינדונג פון ישראל מיט קוב״ה. משנה איז אותיות נשמה. עס איז זייער שווער צו געפינען די ווערטער אויסצודריקען דעם גרעסטען תועלת בעזה״י אין דער שמירה כללית און דער שמירה פרטית, וואָס דער כסדר׳דיגער חזר׳ן משניות וועט בעזה״י ברייגגען. און עס פעלען אויס די ווערטער צו באַשרייבען דעם גרויסען נחת רוח, וואָס מען וועט פארשאַפען דעם בורא עולם ב״ה.

תרגום

הָעוֹלָם זָקוּק לְטָהֲרַת הָאֲוִיר. טָהֲרַת הָאֲוִיר הִיא רַק עַל יְדֵי אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה. הָאוֹתִיּוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה הֵן שְׁמִירָה כְּלָלִית וּשְׁמִירָה פְּרָטִית. חֲלֻקַּת הַשִּׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה (בְּעַל פֶּה) הִיא ״וּבְלֶכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ״. הַמִּשְׁנָה־מִשְׁנָיוֹת שֶׁיְּשַׁנְּנוּ אוֹתָם הֵיכָן שֶׁיִּמָּצְאוּ, בְּאֵיזֶה מָקוֹם שֶׁיִּמָּצְאוּ – יָאִירוּ אֶת הַקֶּשֶׁר שֶׁל יִשְׂרָאֵל עִם קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מִשְׁנָה הִיא אוֹתִיּוֹת נְשָׁמָה. קָשֶׁה מְאֹד לִמְצֹא אֶת הַמִּלִּים לְהַבִּיעַ אֶת הַתּוֹעֶלֶת הַגְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר, בְּעֶזְרַת ה׳ יִתְבָּרֵךְ, בַּשְּׁמִירָה הַכְּלָלִית וּבַשְּׁמִירָה הַפְּרָטִית, שֶׁהַחֲזָרָה הַסְּדִירָה שֶׁל מִשְׁנָיוֹת תָּבִיא, בְּעֶזְרַת ה׳ יִתְבָּרֵךְ, וַחֲסֵרוֹת הַמִּלִּים לְתָאֵר אֶת גֹּדֶל נַחַת הָרוּחַ שֶׁיִּגְרְמוּ לְבוֹרֵא עוֹלָם בָּרוּךְ־הוּא.

יום שישי

יום ראשון — **י סיון** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, פ׳ ראשונה עם פירש״י.
תהלים: נה־נט.
תניא: פרק ג. והנה . . . אפס בלעדו.

רבינו הזקן ענה לאחד בהכנסו ליחידות: ...בני ישראל ווערען אָנגערופען נרות. א נר איז כלול פון כלי פתילה שמן ואש. מען מוז אבער אָנצינדען דעם אש און דעמאָלט איז דאָס מאיר. בא דיר איז א גוטער נר, אָבער עס פעלט דיר דער אָנצינדער. דורך הכאה בכח אין דעם אבן של נפש הבהמית, געהט ארויס א ניצוץ אש, וועלכער צינדט אָן דעם אש אלקי.

תרגום

רַבֵּנוּ הַזָּקֵן עָנָה לְאֶחָד בְּהִכָּנְסוֹ לִיחִידוּת: ...בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְרוּיִים נֵרוֹת. נֵר כָּלוּל מִכְּלִי, פְּתִילָה, שֶׁמֶן וְאֵשׁ. אַךְ חַיָּבִים לְהַצִּית אֶת הָאֵשׁ, וְאָז הוּא מֵאִיר. הַנֵּר שֶׁבְּךָ הוּא טוֹב, אַךְ חָסֵר לְךָ הַמַּדְלִיק; עַל־יְדֵי הַכָּאָה בְּכֹחַ בָּאֶבֶן שֶׁל נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית, נִתָּז נִיצוֹץ אֵשׁ, שֶׁמַּצִּית אֶת הָאֵשׁ הָאֱלֹקִי.

שבת קודש

יום שני — **יא סיון** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: בהעלותך, שני עם פירש״י.
תהלים: ס־סה.
תניא: והמשל . . . ־156־ ואפס בלעדו.

משיחות אאמו״ר: אין דער עבודה פון עבודת ה׳ ע״ד החסידות, זיינען פאראן אלע מדריגות ... די דרגא פון מת באדארף קיין סך הסבר ניט האָבען. עס איז אבער אויך פאראן – ת״ל – תחית המתים אין עבודה רוחנית. א מת איז קאלט, עס איז ניטאָ אזא קאלטע זאך ווי שכל הטבעי און שכל אנושי, און ווען דער שכל הטבעי פארשטעהט א השגה אלקית און די מדות שבשכל ווערען נתפעל און געריירט פון דעם געשמאק שכלי, איז דאָס דער אמת׳ער תחית המתים.

תרגום

מִשִּׂיחוֹת אַדֹּנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ״ב]: בְּסֵדֶר הָעֲבוֹדָה שֶׁל עֲבוֹדַת ה׳ עַל דֶּרֶךְ הַחֲסִידוּת, נִמְצָאוֹת כָּל הָרָמוֹת.. דַּרְגַּת מֵת אֵינָהּ זְקוּקָה לְהֶסְבֵּר רַב. אַךְ קַיֶּמֶת גַּם – תּוֹדָה לַה׳ – תְּחִיַּת הַמֵּתִים בַּעֲבוֹדָה רוּחָנִית. מֵת הוּא קַר, אֵין דָּבָר כָּל־כָּךְ קַר כְּמוֹ הַשֵּׂכֶל הַטִּבְעִי וְשֵׂכֶל אֱנוֹשִׁי, וְכַאֲשֶׁר הַשֵּׂכֶל הַטִּבְעִי מֵבִין הַשָּׂגָה אֱלֹקִית, וְהַמִּדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל מִתְפַּעֲלוֹת וּמְגִיבוֹת מֵהָעֲרֵבוּת הַשִּׂכְלִית – הֲרֵי זוֹ תְּחִיַּת הַמֵּתִים הָאֲמִתִּית.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ה' סיון ~

איסור שבויה לכהן בימינו

הלכות איסורי ביאה פרק יח, הלכה יז: הַשְּׁבוּיָה שֶׁנִּפְדֵּית, וְהִיא בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד אוֹ יָתֵר – אֲסוּרָה לִכְהֻנָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סְפֵק זוֹנָה; שֶׁמָּא נִבְעֲלָה לְגוֹי.

יש אומרים כי מאחר ואיסור שבויה לכהן הוא מפני החשש שמא נבעלה לגוי, הרי כאשר מצטרף לכך ספק נוסף היא מותרת מדין 'ספק ספקא'. וכגון כאשר יש ספק האם נשבתה יש כאן 'ספק ספיקא' – שמא לא נשבתה, ואף אם נשבתה שמא לא נבעלה. ואם נישאה לכהן לא תצא (ראה שער המלך איסו"ב פי"ט הכ"ג בשם כנסת הגדולה).

ויש אומרים כי מטעם זה בימינו אין איסור שבויה לכהן כלל, כי לדעתם עצם מעמדם של הכהנים בימינו נתון בספק (כי אין להם יחוס ברור כבדורות הקודמים) ולכן יש להקל מדין 'ספק ספקא': ספק אם נבעלה ואף אם נבעלה שמא איננו כהן ולא חל עליו האיסור (שו"ת מהרשד"ם אהע"ז סי' רלה).

אך לגבי כתובה, כתב הרמב"ם (הלכות אישות פי"א הל' א-ב): "הנושא בתולה משוחררת או גיורת או שבויה... כתובתן מאה" (ולא מאתיים כבתולה) והטעם: "הואיל וחזקת... הכותית והשבויה שתיבעל – תיקנו לאלו מאה בין נבעלו בין לא נבעלו, והרי הן כבעולות לכל דבר", ומכאן יש ללמוד כי גדרו של איסור זה הוא כי אף שהמציאות אינה ידועה בוודאות, יש להחשיבה כאילו היא בעולה בוודאי כל עוד לא הוכח אחרת (ראה צפנת פענח כאן). ויתירה מזו יש לומר שהאיסור חל גם על האשה עצמה אף אם יודעת בוודאות שלא נבעלה! (צפנת פענח, כתובות כז, א).

ויש שהוכיחו מדברי הגמרא (קידושין סו, א) כי גם בספק אם נשבתה הרי היא אסורה ואין מקילים בזה מטעם 'ספק ספיקא', כי אם אכן נשבתה היא נחשבת כוודאי בעולה ולכן אין כאן אלא ספק אחד (ראה שער המלך שם), ומטעם זה יש לאסור גם בימינו גם אם נניח כי הכהנים אינם וודאיים, בפרט שרבים חולקים על כך וסוברים כי הכהנים בימינו נחשבים וודאי כהנים ולכן אין להקל כלל בספקות (ראה פתחי תשובה אהע"ז סי' ז ס"ב).

~ יום שני ו' סיון ~

שידוך עם בת כהן

הלכות איסורי ביאה פרק כא, הלכה לא: לֹא יִשָּׂא יִשְׂרָאֵל עַם־הָאָרֶץ כֹּהֶנֶת, שֶׁזֶּה כְּמוֹ חִלּוּל לְזַרְעוֹ שֶׁל אַהֲרֹן; וְאִם נָשָׂא – אָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁאֵין זִוּוּגָן עוֹלֶה יָפֶה.

האם בזמן הזה יש לחשוש בשידוך של ישראל עם בת כהן?

כתב ה'צמח צדק' (שו"ת אבה"ע סי' יא): היות וכהנים בזמן הזה אינם אוכלים בתרומה דאורייתא, כדברי הרמב"ם לעיל (פ"כ ה"א) – "לכן אין להחמיר כל כך בהתלמיד חכם שיהיה ממדרגה הגדולה. רק כל שיודע מסכת אחת". והוסיף שיש להתיר גם מהטעם "דדשו ביה רבים- שומר פתאים ה'" וכדברי ה'תרומת הדשן' (סי' ריז).

והנה, בהערות הגר"א קלאצקין על גליון שו"ת צמח צדק (נדפס ביגדיל תורה (נ"י) גליון כ, תשל"ח) – הביא הוראה נוספת בשם רבותינו נשיאנו: "כפי הידוע מכ"ק אבותינו רבותינו הק' זצוקללה"ה נ"ע, היו מצווים ללמוד בע"פ איזה מס' משניות לחזור בכל יום, ובצ"צ אה"ע בהתשובה בענין בת כהן לישראל רשום בכי"ק עצה ליתן כל ימי חייו מטבעות לצדקה בכל יום אפילו מטבעות היותר קטנות וכו'". ולפי זה, לא די בידיעת מסכת בעת הנישואין עצמם אלא צריך להקפיד על הוספה בלימוד התורה ובנתינת צדקה תמיד.

ועל כך כתב הרבי (יגדיל תורה שם. לקו"ש יט עמ' 509) ש"בדורנו ובמקומות אלה... נשתנו העיתים", מכמה סיבות: א. "רובא דרובא דנישואין הן כשהחתן הוא למעלה מעשרים שנה" – כאשר כבר מוטל החיוב לישא אישה ולקיים מצות פו"ר (ראה שו"ע אה"ע סי' א ס"ג וברמ"א ובנ"כ). וכפי שמובא בפוסקים לגבי הזהירות שלא לישא אשה כאשר השמות (של החתן וחמיו, או כלה וחמותה) שווים – שכאשר החתן מעל גיל עשרים אין לחשוש לזהירות זו (ראה אוצר הפוסקים ח"א סי' ב סו"ס יא סקט"ו); ב. "כלות יראות שמים כדבעי – היו בנמצא יותר מלפנים מאשר עתה"; ג. בעיקר, מפני ש"דשו בה רבים – הרבה יותר מאשר בדורות שלפנינו".

ומשום כך, יש להתיר כאשר החתן "יודע מסכת אחת" (כדברי הצ"צ הנ"ל) בזמן הנישואין, והוסיף הרבי שמסכת זו יכולה להיות "אפילו מסכת כלה וכיו"ב".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום שלישי ז' סיון ~

ביטול בתערובת יבש בלח

הלכות מאכלות אסורות פרק ג, הלכה טו: הַחֲמָאָה שֶׁל גּוֹיִם... מִקְצָת גְּאוֹנִים אֲסָרוּהָ, מִפְּנֵי צִחְצוּחֵי חֶלֶב שֶׁיִּשָּׁאֵר בָּהּ, שֶׁהֲרֵי הַקּוֹם שֶׁבַּחֲמָאָה אֵינוֹ מְעֹרָב עִם הַחֲמָאָה כְּדֵי שֶׁיִּבָּטֵל בְּמִעוּטוֹ, וְכָל חֶלֶב שֶׁלָּהֶן חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא עֵרֵב בּוֹ חֵלֶב טְמֵאָה.

לדעת הרמב"ם, הקום שבחמאה לא מתבטל ברוב היתר מפני שהוא עומד בפני־עצמו ו"אינו מעורב עם החמאה כדי שיתבטל במיעוטו". אך הרשב"א (תורת הבית, בית ג ש"ו) כתב על כך: "אינו מחוור כלל", כי גם כאשר האיסור עומד בפני עצמו, כל שאי אפשר לברור את האיסור מתוך ההיתר הרי זה 'תערובת' והמיעוט מתבטל ברוב. והראיה: "שהרי חטים של תרומה שנפלו לתוך החולין או גרוגרות של תרומה שנפלו לתוך החולין, אף על פי שזה עומד בפני עצמו וזה עומד בפני עצמו, בטלים בשיעורן"!

וה'כסף משנה מחלק:

בחטים של תרומה ושל חולין שנתערבו "אע"פ שזה עומד בפני עצמו וזה עומד בפני עצמו, מכל מקום אין האיסור ניכר כלל", ולכן בטל ברוב, אבל בחמאה שהקום ניכר, "הוי האיסור ניכר... ולפיכך אינו בטל".

אמנם אדמו"ר הזקן (שו"ת סי' יח) כתב כי מכך שהרשב"א נקט בשאלתו את הדוגמא של חטים שם אין האיסור ניכר, מוכח ש"הבין הרשב"א בדעתו [של הרמב"ם] שגם הקום אינו ניכר לעין בחמאה, מדמייתי עלה מתרומה, ואפילו הכי סבירא ליה להרמב"ם דלא בטיל". ואם כן לדעת הרמב"ם (להבנת הרשב"א) כל שהאיסור עומד בפני עצמו, אפילו אינו ניכר, אינו מתבטל ברוב!

ולפי זה, בכל תערובת של יבש בלח (ש"אי אפשר לסננו כגון שנפל ברוטב עבה") אין האיסור מתבטל "כיון שבמקומו מובדל הוא [האיסור] מההיתר ויש הפרש בין זה לזה, שזה לח וזה יבש ואין נבללין זה בזה" (קונטרס אחרון סי' תמב, סקט"ו). וכך פסק אדמו"ר הזקן ב'שלחן ערוך', ש"יש לחוש להאומרים שיבש בלח אינו מתבטל כלל" (סי' תסו, ס"י). אך אדמו"ר הצמח־צדק כתב (שו"ת יו"ד סי' ע, ד) ש"זה חומרא גדולה", והסיק שעל כל פנים כאשר האיסור אינו ניכר אין להחמיר כלל.

~ יום רביעי ח' סיון ~

חלב העובר שנמצא בבהמה

הלכות מאכלות אסורות פרק ז, הלכה ג: הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה וּמָצָא בָּהּ שְׁלִיל – כָּל חֶלְבּוֹ מֻתָּר... מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּאֵבֶר מִמֶּנָּה. וְאִם שָׁלְמוּ לוֹ חֲדָשָׁיו... וְאֵינוֹ צָרִיךְ שְׁחִיטָה – חֶלְבּוֹ אָסוּר.

שנינו (חולין עד, א): השוחט בהמה מעוברת ומצא בה עובר חי בן תשעה חדשים – לדעת חכמים אינו טעון שחיטה כי שחיטת אמו מטהרתו ומותר באכילה. והדבר נלמד מהכתוב (דברים יד, ו) "כל... בבהמה אותה תאכלו" – "בהמה הנמצאת בבהמה – תאכלו" (רש"י שם סט, א)..

וכתב ה'מגיד משנה':

מבואר בגמרא (שם) כי לשיטת חכמים שעובר חי בן תשעה חדשים מותר בשחיטת אמו – לא רק בשרו מותר אלא גם חלבו, כי מהכתוב "כל... בבהמה... תאכלו" למדים שכל מה שנמצא בה מותר.

ואכן לדעת כמה ראשונים (רי"ף ורא"ש חולין שם) הלכה כחכמים ששחיטת האם מטהרת את העובר ומתירה לאכול כל מה שנמצא בה, כולל חלב העובר. אך הרמב"ם, אף שפסק (לעיל פ"ה הי"ד) שעובר חי בן תשעה חדשים "שחיטת אמו מטהרתו", פסק בהלכה זו שאף אם שלמו חדשיו של העובר (תשעה חדשים) ואינו צריך שחיטה – חלבו אסור!

ומבאר הגר"מ זמבא (זרע אברהם סי' ב סקי"ט) את דעת הרמב"ם:

שחיטת האם מועילה לבהמה הנמצאת בתוכה שתיחשב כשחוטה רק להתיר איסור הנובע מחיסרון השחיטה, כגון איסור אבר מן החי או נבלה, אבל איסור חלב אינו ניתר על ידי שחיטת האם כי מה ענין שחיטה לאיסור חלבו, גם לאם אין השחיטה מתירה איסור חלב. ורק בעובר שלא שלמו חדשיו (שאינו בן תשעה חדשים) והוא כאחד מאברי הבהמה ("שהוא כאבר ממנה") הותר גם חלבו, כי גזירת הכתוב היא "כל בבהמה תאכלו" כולל גם את חלבו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום חמישי ט' סיון ~

בין האילן לפירות

הלכות מאכלות אסורות פרק י, הלכה ט: הָעֲרֵלָה כֵּיצַד? כָּל הַנּוֹטֵעַ אִילָן מֵאֲכָל־ כָּל פֵּרוֹת שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ אִילָן שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִשֶּׁנִּזְרַע, הֲרֵי הֵן אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָיָה.

איסור ערלה הוא לא רק איסור 'גברא' על האדם, שלא יאכל ויהנה מפירות אלו, אלא הוא גם איסור 'חפצא' שהפירות בעצמם נחשבים לדבר טמא ואסור, כמבואר ב'תניא' (סוף פ"ו) שפירות ערלה יונקים את חיותם מג' קליפות הטמאות כשאר מאכלות אסורות.

ולכאורה, יש לתמוה:

האילן שבו הפירות גדלים הינו דבר של היתר (היונק את חיותו מקליפת נוגה) ובעתיד יצמיח פירות מותרים. ואם כן כיצד יתכן שפירות הערלה – היונקים חיותם מן האילן שהוא דבר היתר – יהיו חפצא של איסור?

ויש לבאר:

מבואר בתורת החסידות (מאמרי חגה"ש תרס"ה וה"ש"ת) שחיותם של הנבראים מתחדשת תמיד ובכל רגע הם מקבלים חיות חדשה ממש, כנאמר: "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". וכמובן, חידוש זה מתייחס לחיות הרוחנית של כל נברא, ואילו הגוף הגשמי נברא פעם אחת בלבד וממשיך להתפתח ולהתקיים.

והוא הדין בעניינו: האילן עצמו הוא אכן דבר טהור, ונשאר טהור, אבל החיות של האילן והכוח שלו להצמיח פירות, הנה במשך שלש שנים הראשונות היא מג' קליפות הטמאות, ולכן הפירות הצומחים ממנו בשנים אלו הם איסור 'חפצא' אבל אח"כ נמשכת באילן חיות חדשה לגמרי והפירות הצומחים ממנו טהורים ומותרים.

(לקוטי שיחות כ"ב, עמ' 107)

~ יום שישי י' סיון ~

גנבים יהודים וגנבים גויים

הלכות מאכלות אסורות פרק יב, הלכה כט: חָבִית שֶׁפִּתְחוּהָ גַּנָּבִים – אִם רֹב גַּנָּבֵי הָעִיר יִשְׂרָאֵל, הַיַּיִן מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה.

הרמב"ם פוסק שכאשר רוב הגנבים בעיר יהודים, היין מותר בשתייה, משום שהולכים אחר הרוב ויש להניח שהגנב הוא יהודי ואינו אוסר את היין. ומכך מובן כי אם מספר הגנבים היהודים והגויים שווה ואין רוב להיתר, יש להחמיר מספק.

ובגמרא (ע"ז ע, א) הובא מעשה של פתיחת חבית שאירע בנהרדעא ושמואל התיר את היין אע"פ שרוב הגנבים בעיר היו גויים, כי יתכן שהגנבים פתחו את החביות כדי לחפש האם מוטמן בהן ממון (כפי שהיה נהוג בזמנם) וכשראו שאין ממון לא נגעו ביין, ונמצא כי לפנינו 'ספק ספיקא'. ספק שמא הגנב הוא יהודי, ואף אם הוא גוי, ספק שמא לא ניסך ולא נגע ביין.

ויש להבין: מדוע הרמב"ם אינו מיקל מטעם זה?

אמנם הרא"ש כתב (שם, יט) כי בימינו אין קולא זו נוהגת כי לא נהוג להטמין ממון בחביות. ולכן, אם הגנב הוא גוי היין אסור כי מן הסתם נגע ביין. אך כתב ה'לחם משנה' כי אין בכך לבאר מדוע הרמב"ם השמיט דין זה, שהרי דרכו להביא דינים מהגמרא אף כשאינם נוהגים בימינו.

ויש שביארו על פי דברי התוספות (שם) כי ההיתר נאמר במקרה שהגנבים פתחו חביות רבות ולכן יש בסיס להניח שמטרתם היתה לחפש ממון המוטמן בהן, ודווקא באופן זה מתירים גם כשאין רוב הגנבים יהודים. ולפי זה מדויקים דברי הרמב"ם שנקט "חבית שפתחוה גנבים – אם רוב גנבי העיר ישראל – היין מותר בשתייה". כלומר, במקרה של חבית אחת שנפתחה היין מותר רק כשרוב הגנבים יהודים ולולי זאת אסור, כי יש לחשוש שמטרתם היתה לשם שתיה או ניסוך, אך אם נפתחו חביות רבות, היין מותר אפילו אם מחצית מהגנבים יהודים ומחציתם גויים כי מן הסתם נפתחו למטרת חיפוש ממון בלבד (לחם אבירים).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ שבת קודש י"א סיון ~

חמץ בפסח אוסר ב'משהו'

הלכות מאכלות אסורות פרק טו, הלכה ט: חָמֵץ בְּפֶסַח – אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאִסּוּרֵי תּוֹרָה, אֵינוֹ בִּכְלָלוֹת אֵלּוּ; לְפִי שֶׁאֵין הַתַּעֲרֹבֶת אֲסוּרָה לְעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי לְאַחַר הַפֶּסַח תִּהְיֶה כָּל הַתַּעֲרֹבֶת מֻתֶּרֶת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. לְפִיכָךְ אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ.

כתב הרמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"א ה"ה): "חמץ שנתערב בדבר אחר תוך הפסח בין במינו בין שלא במינו הרי זה אוסר בכל שהוא".

ונחלקו ראשונים בטעם הדבר שחמץ בפסח אינו בטל בתערובת:

לדעת הרמב"ם, הוא מדיני תערובת, כי דבר שיש לו מתירין אינו בטל ו"הרי לאחר הפסח תהיה כל התערובת מותרת". אך כמה ראשונים כתבו שהטעם הוא בגלל החומרא שיש באיסור חמץ עצמו: א) התורה החמירה באיסור חמץ שחיוב העונש עליו הוא בכרת (רש"י פסחים כט, ב). ב) עוברים עליו ב'בל יראה ובל ימצא'. ג) מחשש שכחה, כי חמץ רגילים בו, "הואיל ואוכלו כל ימות השנה" (רש"י שם. וכ"ה בר"ש ע"ז פ"ה ס"ל).

וב'תורת חסד' (סימן כ) הביא כמה אופנים שיש בהם 'נפקא־מינה' בין הטעמים, ולדוגמא: חמץ שנתערב בערב פסח לאחר זמן האיסור, מחצות ואילך.

לדברי הרמב"ם שחמץ הוא דבר שיש לו מתירין שאינו בטל, הרי כלל זה שייך גם בערב פסח כמו בפסח. ואילו לשאר הראשונים שהוא מטעם שהתורה החמירה עליו בכרת ובבל יראה, הרי חומרות אלו הן רק בפסח עצמו, ולא בערב פסח שאסור רק בלאו, ודינו להתבטל כמו בשאר איסורים. וכך נפסק להלכה (שו"ע סי' תמז ס"א).

ואדמו"ר הזקן הביא בשלחן־ערוך שלו (שם), את ההלכה בטעמה: "חמץ שנתערב בתוך הפסח דהיינו מליל ט"ו... החמירו בו חכמים שאוסר תערובתו במשהו", והנימוק הוא: "כיון שהחמירה בו תורה לענוש כרת ולעבור עליו בבל יראה ובל ימצא, ובני אדם מחמת שהן רגילין בו כל השנה הן קרובין לשכחה".

אגרות קודש

ב"ה, א' סיון, תשי"א
ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ כו' וכו' מוה"ר שלמה זלמן שי'

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מעש"ק ע"ד האיש חיל מר... שי' שחזר עתה לשיקאגא ונמצא בבית החולים כי נפצעה ידו השמאלית.

כפי זכרוני הנה קודם שנסע בקיץ העבר, הורתי לו שיזהר בהנחת תפילין, וצריך לברר אצלו אם מלא זאת, שזהו דבר התלוי בידו השמאלית ג"כ, ובאם ח"ו לא קיים זאת, אזי בהקדם היותר האפשרי צריך שיקבל ע"ע בהחלטה גמורה אשר תיכף בשובו לאיתנו יזהר בתכלית במצות הנחת תפילין ובשמירת הש"ק, ואקוה לשמוע בשורה טובה בזה.

בברכת קבלת התורה בשמחה ובפנימיות ובבריאות הנכונה לו ולכל ב"ב שי'.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ה' סיון ~

פֶּרֶק יח

מי היא הזונה האמורה בתורה, ודין שבויה.

א. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[א] לָמְדוּ, שֶׁהַזּוֹנָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה - הִיא כָּל שֶׁאֵינָהּ בַּת יִשְׂרָאֵל[ב], אוֹ • בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּבְעֲלָה לְאָדָם שֶׁהִיא אֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא לוֹ אִסּוּר הַשָּׁוֶה בַּכֹּלֹ[ג], אוֹ שֶׁנִּבְעֲלָה לְחָלָל[ד] אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא לוֹ.

השגת הראב"ד

או . . לחלל א"א ליתנהו להני כללי שאין זונה אלא מחייבי כריתות או מעכו"ם ועבד שאין בהן קידושין מיהו כל הפסולים לבא בקהל אם באו עליה פסלוה מן הכהונה ומן התרומה ואפילו חלל משום דכתיב ולא יחלל זרעו מה הוא מחלל אף זרעו מחלל אבל ללקות עליה משום זונה לא.

א) דברים שעברו במסורת מדור לדור, ולא נכתבו בתורה שבכתב. ב) אפילו שלא נבעלה, לפי שבאה מן הגויים ששטופים בזימה. ג) כגון שנבעלה לממזר וכדומה כפי שיפרט להלן. ד) אדם שנולד מאיסורי כהונה, כגון כהן שנשא גרושה והוליד ממנה בן.

לְפִיכָךְ, הַנִּרְבַּעַת לִבְהֵמָה - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בִּסְקִילָה, לֹא נַעֲשֵׂת זוֹנָה וְלֹא נִפְסְלָה לַכְּהֻנָּה, שֶׁהֲרֵי לֹא נִבְעֲלָה לְאָדָם. וְהַבָּא עַל הַנִּדָּה - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּכָרֵת, לֹא נַעֲשֵׂת זוֹנָה וְלֹא נִפְסְלָה לַכְּהֻנָּה, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ אֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא לוֹ.

ב. וְכֵן הַבָּא עַל הַפְּנוּיָה, אֲפִלּוּ הָיְתָה קְדֵשָׁה שֶׁהִפְקִירָה עַצְמָהּ לַכֹּל [לזנות] - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא בְּמַלְקוּת[ה], לֹא נַעֲשֵׂת זוֹנָה, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ אֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא לוֹ.

ה) משום הלאו "לא תהיה קדשה מבנות ישראל".

אֲבָל הַנִּבְעֶלֶת לְאֶחָד מֵאִסּוּרֵי לָאוִין הַשָּׁוִין בַּכֹּל, וְאֵינָן מְיֻחָדִין בַּכֹּהֲנִים, אוֹ מֵאִסּוּרֵי עֲשֵׂה[ו], וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְמִי שֶׁהִיא אֲסוּרָה לוֹ מִשּׁוּם עֶרְוָה, אוֹ לְגוֹי וְעֶבֶד הוֹאִיל וְהִיא אֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא לוֹ - הֲרֵי זוֹ זוֹנָה.

ו) גר מצרי ואדומי לפני דור שלישי.

ג. וְכֵן • הַגִּיּוֹרֶת וְהַמְשֻׁחְרֶרֶת - אֲפִלּוּ נִתְגַּיְּרָה וְנִשְׁתַּחְרְרָה פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים - הוֹאִיל וְאֵינָהּ בַּת יִשְׂרָאֵל, הֲרֵי זוֹ זוֹנָה וַאֲסוּרָה לְכֹהֵן.

השגת הראב"ד

וכן . . שנים א"א אינה משום זונה אלא משום דכתיב בתולות מזרע בית ישראל והכי איתא בקידושין.

מִכָּאן אָמְרוּ: גּוֹי אוֹ עֶבֶד אוֹ נָתִין אוֹ מַמְזֵר אוֹ גֵּר עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי, אוֹ מִצְּרִי וַאֲדוֹמִי רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי, אוֹ פְּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה, אוֹ חָלָל, שֶׁבָּאוּ עַל הַיְּהוּדִית - עָשׂוּ אוֹתָהּ זוֹנָה, וְנִפְסְלָה לַכְּהֻנָּה; וְאִם הָיְתָה כֹּהֶנֶת, נִפְסְלָה מִן הַתְּרוּמָה. וְכֵן יְבָמָה שֶׁבָּא עָלֶיהָ זָר, עֲשָׂאָהּ זוֹנָה. וְהָאֵילוֹנִית [עקרה] מֻתֶּרֶת לְכֹהֵן, וְאֵינָהּ זוֹנָה.

ד. הַבָּא עַל אַחַת מִן הַשְּׁנִיּוֹת[ז] וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, כְּגוֹן הַבָּא עַל קְרוֹבַת חֲלוּצָתוֹ אוֹ עַל חֲלוּצָתוֹ - לֹא עָשָׂה אוֹתָהּ זוֹנָה; שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ אֲסוּרָה לְהִנָּשֵׂא לוֹ מִן הַתּוֹרָה, כְּפִי שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת יְבוּם.

ז) שאסורות להינשא רק מדברי חכמים, ונקראים 'שניות'.

ה. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁאֵין הֶיּוֹתָהּ זוֹנָה תָּלוּי בִּבְעִילָה שֶׁל אִסּוּר; שֶׁהֲרֵי הַבָּא עַל הַנִּדָּה וְעַל הַקְּדֵשָׁה, וְהַנִּרְבַּעַת לִבְהֵמָה - נִבְעֲלָה בְּעִילָה שֶׁל אִסּוּר, וְלֹא נַעֲשֵׂת זוֹנָה; וּמִי שֶׁנִּשְׂאַת לְחָלָל - נִבְעֲלָה בְּעִילָה שֶׁל הֶתֵּר כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר, וְנַעֲשֵׂת זוֹנָה. וְאֵין הַדָּבָר תָּלוּי אֶלָּא בַּפְּגִימָה; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁאֵינָהּ פְּגוּמָה אֶלָּא מֵאָדָם הָאָסוּר לָהּ אוֹ מֵחָלָל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ו. כָּל הַנִּבְעֶלֶת לְאָדָם שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָהּ זוֹנָה - בֵּין בְּאֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה, בֵּין כְּדַרְכָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ - מִשֶּׁהֶעֱרָה בָּהּ, נִפְסְלָה מִשּׁוּם זוֹנָה; וּבִלְבַד שֶׁתִּהְיֶה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד[ח], וְיִהְיֶה הַבּוֹעֵל בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וַמַּעְלָה[ט]. לְפִיכָךְ אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁנִּבְעֲלָה לְאַחֵר, בֵּין בְּאֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן - נִפְסְלָה לַכְּהֻנָּה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ח) שפחות מגיל זה אין ביאתה ביאה. ט) ובפחות אין ביאתו ביאה.

ז. וְאִשֶּׁת כֹּהֵן שֶׁנֶּאֱנְסָה - בַּעֲלָהּ לוֹקֶה עָלֶיהָ מִשּׁוּם טֻמְאָה[ז], שֶׁנֶּאֱמַר[86]: "לֹא יוּכַל בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לִהְיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֻטַּמְּאָה". הַכֹּל בִּכְלָל, שֶׁאִם נִבְעֲלוּ נֶאֱסְרוּ עַל בַּעֲלֵיהֶן[א]; פָּרַט לְךָ הַכָּתוּב בְּאִשֶּׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱנְסָה שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר[87]: "וְהִיא לֹא נִתְפְּשָׂה"[ב]; אֲבָל אֵשֶׁת כֹּהֵן בְּאִסּוּרָהּ עוֹמֶדֶת, שֶׁהֲרֵי הִיא זוֹנָה[ג].

י) אם בעלה בא עליה אחרי שנאנסה. יא) הכלל שכל אישה שנבעלה תאסר על בעליה, ולא משנה אם היא נבעלה כאשר היא הייתה נשואה אליו או אחר שנתגרשה ממנו, ובין שנבעלה באונס ובין שנבעלה ברצון. יב) באשת ישראל הכתוב מפרט שהיא נבעלה באונס, היא עדיין מותרת לבעלה. יג) אשת כהן שנאנסה, נאסרת על בעליה, ולכן אם בא עליה לוקה גם משום זונה.

ח. אֵשֶׁת יִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱנְסָה - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה לַכְּהֻנָּה[ד].

יד) אם מת בעלה.

אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁאָמְרָה לְבַעְלָהּ: 'נֶאֱנַסְתִּי', אוֹ 'שָׁגַגְתִּי וּבָא עָלַי אֶחָד', אוֹ שֶׁבָּא עֵד אֶחָד וְהֵעִיד לוֹ עָלֶיהָ שֶׁזִּנְּתָה, בֵּין בְּאֹנֶס בֵּין בְּרָצוֹן - הֲרֵי זוֹ אֵינָהּ אֲסוּרָה עָלָיו, שֶׁמָּא נָתְנָה עֵינֶיהָ בְּאַחֵר[ט]; וְאִם הִיא נֶאֱמֶנֶת לוֹ, אוֹ הָעֵד נֶאֱמָן לוֹ, וְסָמְכָה דַּעְתּוֹ לְדִבְרֵיהֶם - הֲרֵי זֶה יוֹצִיא, כְּדֵי לָצֵאת יְדֵי סָפֵק[ט].

טו) הטעם הזה הולך על המקרה שהיא שאמרה "נאנסתי", כי אולי היא מעוניינת להינשא לאדם אחר, ורוצה לגרום לבעלה שיגרש אותה. ובעד אחד אינה נאסרת, מהטעם שעד אחד אינו נאמן לאסור אשה על בעלה. טז) כלומר לצאת ידי שמים.

ט. אֵשֶׁת • כֹּהֵן שֶׁאָמְרָה לְבַעְלָהּ: 'נֶאֱנַסְתִּי' - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת לְבַעְלָהּ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ[יז], הֲרֵי הִיא אֲסוּרָה לְכָל כֹּהֵן שֶׁבָּעוֹלָם אַחַר שֶׁיָּמוּת בַּעְלָהּ; שֶׁהֲרֵי הוֹדָת שֶׁהִיא זוֹנָה, וְאָסְרָה עַצְמָהּ וְנַעֲשֵׂת כַּחֲתִיכָה הָאֲסוּרָה.

יז) בהלכה הקודמת, שאנו חוששים שמא עיניה נתנה באחר.

י. כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ אִשָּׁה גְּדוֹלָה אוֹ קְטַנָּה, וְאַחַר זְמַן[יח] בָּא עָלֶיהָ וְטָעַן שֶׁמְּצָאָהּ דְּרוּסַת אִישׁ[יט] - נֶאֱסְרָה עָלָיו מִסָּפֵק, שֶׁמָּא קֹדֶם קִדּוּשִׁין נִבְעֲלָה[כ], אוֹ אַחַר קִדּוּשִׁין[כא]. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁטָּעַן טַעֲנָה זוֹ - לֹא נֶאֱסְרָה עָלָיו, שֶׁיֵּשׁ כָּאן שְׁנֵי סְפֵקוֹת: שֶׁמָּא קֹדֶם קִדּוּשִׁין, שֶׁמָּא אַחַר קִדּוּשִׁין, וַאֲפִלּוּ נֹאמַר אַחַר קִדּוּשִׁין - שֶׁמָּא בְּאֹנֶס שֶׁמָּא בְּרָצוֹן, שֶׁהָאֲנוּסָה מֻתֶּרֶת לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יח) כלומר, שעבר הרבה זמן בין הקידושין עד שבא עליה. יט) שלא מצאה בתולה. כ) ומותרת לו. כא) ואסורה לו אפילו אם נאנסה.

יא. לְפִיכָךְ, אִם קִדְּשָׁהּ אָבִיהָ לְיִשְׂרָאֵל, וְהִיא פְּחוּתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, וְטָעַן שֶׁמְּצָאָהּ דְּרוּסַת אִישׁ - נֶאֱסְרָה עָלָיו מִסָּפֵק; שֶׁאֵין כָּאן אֶלָּא סָפֵק אֶחָד - שֶׁמָּא בְּאֹנֶס שֶׁמָּא בְּרָצוֹן[כב] - וּסְפֵק אִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה, לְהַחְמִיר.

כב) ואין כאן ספק שאולי נבעלה לפני הקידושין, שהרי אז הייתה פחותה מבת שלוש שנים ויום אחד ובתוליה חוזרים, ומכיוון שלא היו לה בתולים, הרי נבעלה לאחר קידושין.

יב. כָּל אִשָּׁה שֶׁקִּנָּא לָהּ בַּעְלָהּ[כג], וְנִסְתְּרָה[כד] וְלֹא שָׁתָת מֵי סוֹטָה[כה] - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה לְכֹהֵן[כו], מִפְּנֵי שֶׁהִיא סְפֵק זוֹנָה[כז]; בֵּין שֶׁלֹּא רָצָת הִיא לִשְׁתּוֹת, בֵּין שֶׁלֹּא רָצָה הוּא לְהַשְׁקוֹתָהּ, בֵּין שֶׁהָיְתָה שָׁם עֵדוּת[כח] שֶׁמָּנְעָה אוֹתָהּ מִלִּשְׁתּוֹת, בֵּין שֶׁקִּנְּאוּ לָהּ בֵּית דִּין[כט], בֵּין שֶׁהָיְתָה מִן הַנָּשִׁים שֶׁאֵינָן רְאוּיוֹת לִשְׁתּוֹת - הוֹאִיל וְלֹא שָׁתָת מִכָּל מָקוֹם, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה לַכְּהֻנָּה מִסָּפֵק.

כג) שבעלה אמר לה בפני עדין "אל תיסתרי (תתיחדי) עם איש פלוני". כד) עם אותו אדם שהזהיר אותה שלא תסתר. כה) אישה שנסתרה אחרי קינוי הדין שצריכה לשתות מי סוטה, והמים בודקים אותה אם היא חטאה או לא. במקרה שהיא שתתה ממי הסוטה ולא מתה, הדין שמותרת לשוב לבעלה, אפילו הוא היה כהן. כו) לאחר שמת בעלה. כז) בהלכות סוטה מבאר הרמב"ם שהנשים שאינן שותות אסורות על בעליהן, בין ישראל בין כהן. כח) שעד

השגת הראב"ד

אשת . . אסורה א"א אע"פ שאמר דבר חכמה אין שמועתו מתכוונת שאם אמרה לאחר מיתת בעלה לא אמרתי אלא כדי שיגרשני בעלי למה אינה נאמנת והלא לא הודת על עצמו הודאה לאסור ולא נתקבלו דבריה כלל והרי אשה שאמרה א"א אני ואחר כך אמרה פנויה אני ונתנה אמתלא לדבריה נאמנת אף בזו אם היתה קטטה ביניהם אמתלא גדולה היא זו ונאמנת.

86. דברים-כי־תצא, כד, ד. 87. במדבר-נשא, ה יג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אחד העיד שראה שהיא נבעלה עם זה שקינא לה בעלה, ובמקרה של וודאות לא משקים אותה. כט) במקרה שהבעל לא יכול לקנא את אישתו, ובית דין מזהירין אותה, ובמקרה כזה לא משקים אותה.

יג. פְּנוּיָה שֶׁרָאוּהָ נִבְעֲלָה לְאֶחָד, וְהָלַךְ לוֹ, וְאָמְרוּ לָהּ: 'מִי הוּא זֶה שֶׁבָּא עָלַיִךְ'? וְאָמְרָה: 'אָדָם כָּשֵׁר' - הֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת; וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ רָאוּהָ מְעֻבֶּרֶת, וְאָמְרוּ לָהּ: 'מִמִּי נִתְעַבַּרְתִּ'? וְאָמְרָה: 'מֵאָדָם כָּשֵׁר' - הֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת, וְתִהְיֶה מֻתֶּרֶת[ל] לְכֹהֵן.

ל) אם תלד בת, היא תהיה מותרת להינשא לכהן.

יד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הַמָּקוֹם שֶׁנִּבְעֲלָה בּוֹ פָּרָשַׁת דְּרָכִים, אוֹ בַּקְּרָנוֹת שֶׁבַּשָּׂדוֹת, שֶׁהַכֹּל עוֹבְרִין שָׁם, וְהָיוּ רֹב הָעוֹבְרִין שָׁם כְּשֵׁרִים, וְרֹב הָעִיר שֶׁמִּמֶּנָּה פֵּרְשׁוּ אֵלּוּ הָעוֹבְרִין כְּשֵׁרִים - שֶׁחֲכָמִים עָשׂוּ מַעֲלָה בְּיִחוּסִין, וְהִצְרִיכוּ שְׁנֵי רֻבּוֹת[לא]. אֲבָל אִם הָיוּ רֹב הָעוֹבְרִים פְּסוּלִין, כְּגוֹן גּוֹיִים וּמַמְזֵרִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶם, אַף עַל פִּי שֶׁרֹּב הַמָּקוֹם שֶׁבָּאוּ מִמֶּנּוּ כְּשֵׁרִים, אוֹ שֶׁהָיוּ רֹב אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם פְּסוּלִין, אַף עַל פִּי שֶׁרֹּב הָעוֹבְרִין שָׁם כְּשֵׁרִים - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא לְמִי שֶׁפּוֹסֵל אוֹתָהּ נִבְעֲלָה, וְלֹא תִנָּשֵׂא לְכֹהֵן לְכַתְּחִלָּה; וְאִם נִשֵּׂאת, לֹא תֵצֵא.

לא) שיהיו גם רוב תושבי העיר כשרים וגם רוב העוברים שם כשרים.

טו. רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה בָּעִיר[לב], אוֹ נִתְעַבְּרָה בָּעִיר - אֲפִלּוּ לֹא הָיָה שׁוֹכֵן שָׁם אֶלָּא גּוֹי אֶחָד אוֹ חָלָל אֶחָד וְעֶבֶד וְכַיּוֹצֵא בָהֶם, הֲרֵי זוֹ לֹא תִנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה לְכֹהֵן; שֶׁכָּל הַקָּבוּעַ, כְּמֻחֶצָּה עַל מֻחֶצָּה הוּא[לג]. וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵצֵא, הוֹאִיל וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לְכָשֵׁר נִבְעַלְתִּי'.

לב) שאין לתלות בעוברים ושבים. לג) כל הדין שאנו הולכים אחר הרוב, אינו אלא אם אנו דנים על דבר או אדם שנעקר ממקומו הקבוע והגיע למקום אחר, ואיננו יודעים אם הוא בא מהרוב או מהמיעוט, אז אנו אומרים שהולכין אחר הרוב, כלומר מאחר שהדבר נד ממקומו הקבוע, וודאי מהרוב הוא בא. אבל כשהרוב והמיעוט עומדים במקומם, והספק הוא על האדם שהלך לשם, למי הוא ניגש ובא, אם אל הרוב או אל המיעוט, במקרה זה, אין הדין שהולכין אחרי הרוב, מכיוון שהמיעוט נמצא במקומו ולא פרש, הרי הוא קבוע, ואז הדין שזה נחשב כמחצה על מחצה, שיש כאן ספק שקול.

טז. הָיְתָה אִלֶּמֶת, אוֹ חֵרֶשֶׁת, אוֹ שֶׁאָמְרָה: 'אֵינִי יוֹדַעַת לְמִי נִבְעַלְתִּי', אוֹ שֶׁהָיְתָה קְטַנָּה שֶׁאֵינָהּ מַכֶּרֶת בֵּין כָּשֵׁר לְפָסוּל - הֲרֵי זוֹ סְפֵק זוֹנָה; וְאִם נִשֵּׂאת לְכֹהֵן - תֵּצֵא, אֶלָּא אִם כֵּן הָיוּ שְׁנֵי הָרֻבִּין הַמְּצוּיִין אֲצָלָהּ כְּשֵׁרִים[לד].

לד) כמו שאמרנו לעיל, שנבעלה בפרשת דרכים ורוב העוברים שם כשרים ורוב העיר שפרשו ממנה כשרים.

יז. הַשְּׁבוּיָה שֶׁנִּפְדֵּית[לה], וְהִיא בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד[לו] אוֹ יָתֵר - אֲסוּרָה לִכְהֻנָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סְפֵק זוֹנָה; שֶׁמָּא נִבְעֲלָה לְגוֹי. וְאִם יֵשׁ לָהּ עֵד שֶׁלֹּא נִתְיַחֵד הַגּוֹי עִמָּהּ, הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה לַכְּהֻנָּה. וַאֲפִלּוּ עֶבֶד אוֹ שִׁפְחָה אוֹ קָרוֹב, נֶאֱמָן לְעֵדוּת זוֹ. וּשְׁתֵּי שְׁבוּיוֹת שֶׁהֵעִידָה כָּל אַחַת מֵהֶן לַחֲבֵרְתָּהּ, הֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנוֹת; הוֹאִיל וְאִסּוּר כָּל הַסְּפֵקוֹת כֻּלָּן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[לז], לְפִיכָךְ הֵקֵלּוּ בִּשְׁבוּיָה.

לה) בת ישראל שנשבית בין הגויים. לו) שהיא כבר ראויה לביאה. לז) שזה רק חשש שמא נבעלה לגוי.

יח. וְכֵן קָטָן שֶׁהָיָה מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ[לח], נֶאֱמָן. מַעֲשֶׂה[לט] בְּאֶחָד שֶׁנִּשְׁבָּה הוּא וְאִמּוֹ, וְהָיָה מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ וְאָמַר: 'נִשְׁבִּינוּ לְבֵין הַגּוֹיִים; יָצָאתִי לִשְׁאֹב מַיִם - וְדַעְתִּי עַל אִמִּי; לִלְקֹט עֵצִים - וְדַעְתִּי עַל אִמִּי'[מ] - וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָהּ חֲכָמִים לְכֹהֵן עַל פִּיו.

לח) מספר דבר שלא בכוונה לעדות. לט) דוגמא למסיח לפי תומו. מ) שכל הזמן השגחתי על אמי, גם כשיצאתי לזמן מועט כדי לשאוב מים או ללקוט עצים.

יט. אֵין הַבַּעַל נֶאֱמָן לְהָעִיד בְּאִשְׁתּוֹ הַשְּׁבוּיָה שֶׁלֹּא נִטְמְאַת, שֶׁאֵין אָדָם מֵעִיד לְעַצְמוֹ. וְכֵן שִׁפְחָתָהּ לֹא תָעִיד לָהּ; אֲבָל שִׁפְחַת בַּעֲלָהּ מְעִידָה לָהּ. וְשִׁפְחָתָהּ שֶׁהָיְתָה מְסִיחָה לְפִי תֻּמָּהּ, נֶאֱמֶנֶת.

כ. כֹּהֵן שֶׁהֵעִיד לִשְׁבוּיָה שֶׁהִיא טְהוֹרָה - הֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׂאֶנָּה, שֶׁמָּא עֵינָיו נָתַן בָּהּ; וְאִם פְּדָיָהּ וְהֵעִיד לָהּ - הֲרֵי זֶה יִשָּׂאֶנָּה, שֶׁאִלּוּ לֹא יָדַע שֶׁהִיא טְהוֹרָה, לֹא הָיָה נוֹתֵן מְעוֹתָיו בָּהּ.

כא. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: 'נִשְׁבֵּיתִי, וּטְהוֹרָה אֲנִי' - נֶאֱמֶנֶת, שֶׁהַפֶּה שֶׁאָסַר הוּא הַפֶּה שֶׁהִתִּיר; וַאֲפִלּוּ הָיָה שָׁם עֵד אֶחָד שֶׁמֵּעִיד שֶׁהִיא שְׁבוּיָה[מא]. אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם שְׁנֵי עֵדִים שֶׁנִּשְׁבֵּית - אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת, עַד שֶׁיָּעִיד לָהּ אֶחָד שֶׁהִיא טְהוֹרָה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מא) כי היא יכולה להכחישו, כי אין פוסלין אותה רק בשני עדים שנשבית.

הָיוּ שָׁם שְׁנֵי עֵדִים שֶׁנִּשְׁבֵּית, וְעֵד אֶחָד מֵעִיד שֶׁנִּטְמֵאת, וְאֶחָד מַכְחִישׁ אוֹתוֹ וּמֵעִיד לָהּ שֶׁהִיא טְהוֹרָה, לֹא נִתְיַחֵד עִמָּהּ גּוֹי עַד שֶׁנִּפְדֵּית - אֲפִלּוּ זֶה שֶׁמֵּעִיד שֶׁהִיא טְהוֹרָה אִשָּׁה אוֹ שִׁפְחָה, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת.

כב. מִי שֶׁאָמְרָה: 'נִשְׁבֵּיתִי, וּטְהוֹרָה אֲנִי', וְהִתִּירוּהָ בֵּית דִּין לְהִנָּשֵׂא, וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ שְׁנֵי עֵדִים שֶׁנִּשְׁבֵּית - הֲרֵי זוֹ תִּנָּשֵׂא לְכַתְּחִלָּה, וְלֹא תֵּצֵא מֵהֶתֵּרָהּ. וַאֲפִלּוּ נִכְנַס אַחֲרֶיהָ הַשַּׁבַּאי, וַהֲרֵי הִיא שְׁבוּיָה לְפָנֵינוּ בְּיַד אֲדוֹנֶיהָ - הֲרֵי זוֹ לֹא תֵּצֵא מֵהֶתֵּרָהּ שֶׁהִתִּירוּהָ; וּמְשַׁמְּרִין אוֹתָהּ מֵעַתָּה עַד שֶׁתִּפָּדֶה.

כג. בָּאוּ לָהּ שְׁנֵי עֵדִים אַחַר כָּךְ שֶׁנִּטְמֵאת - אֲפִלּוּ נִשֵּׂאת, וַאֲפִלּוּ הָיוּ לָהּ בָּנִים - הֲרֵי זוֹ תֵּצֵא; וְאִם בָּא עֵד אֶחָד, אֵינוֹ כְּלוּם. אָמְרָה: 'נִשְׁבֵּיתִי, וּטְהוֹרָה אֲנִי, וְיֵשׁ לִי עֵדִים שֶׁאֲנִי טְהוֹרָה' - אֵין אוֹמְרִין: 'נִמְתִּין עַד שֶׁיָּבוֹאוּ עֵדִים', אֶלָּא מַתִּירִין אוֹתָהּ מִיָּד; וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ עֵדֵי טֻמְאָה - מַתִּירִין אוֹתָהּ עַד שֶׁיָּבוֹאוּ; שֶׁבִּשְׁבוּיָה הֵקֵלּוּ.

כד. הָאָב שֶׁאָמַר: 'קִדַּשְׁתִּי אֶת בִּתִּי וְגֵרַשְׁתִּיהָ', וַהֲרֵי הִיא קְטַנָּה - נֶאֱמָן[מב]. 'קִדַּשְׁתִּיהָ וְגֵרַשְׁתִּיהָ כְּשֶׁהָיְתָה קְטַנָּה', וַהֲרֵי הִיא גְּדוֹלָה - אֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַחֲזִיקָהּ גְּרוּשָׁה[מג]. 'נִשְׁבֵּית וּפְדִיתִיהָ', בֵּין שֶׁהִיא גְּדוֹלָה בֵּין שֶׁהִיא קְטַנָּה - אֵינוֹ נֶאֱמָן; שֶׁלֹּא הֶאֱמִינָה אוֹתוֹ תּוֹרָה אֶלָּא לְאָסְרָהּ מִשּׁוּם אִישׁוּת, שֶׁנֶּאֱמַר[88]: "אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה", אֲבָל לֹא לְפָסְלָהּ מִשּׁוּם זְנוּת.

מב) להחזיקה גרושה ואסורה לכהן. מג) שיש נאמנות לאב רק בבתו הקטנה ולא בגדולה.

כה. אֵשֶׁת כֹּהֵן שֶׁנֶּאֱסְרָה עָלָיו מִשּׁוּם שְׁבוּיָה - הוֹאִיל וְהַדָּבָר סָפֵק, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לָדוּר עִמּוֹ בְּחָצֵר אַחַת; וּבִלְבַד שֶׁיִּהְיוּ עִמּוֹ בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ תָּמִיד לְשָׁמְרוֹ.

כו. עִיר שֶׁבָּאָה בַּמָּצוֹר וְנִכְבְּשָׁה - אִם הָיוּ הַגּוֹיִים מַקִּיפִין אֶת הָעִיר מִכָּל רוּחוֹתֶיהָ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּמָּלֵט אִשָּׁה אַחַת עַד שֶׁיִּרְאוּ אוֹתָהּ וְתִעָשֶׂה בִּרְשׁוּתָן - הֲרֵי כָּל הַנָּשִׁים שֶׁבְּתוֹכָהּ פְּסוּלוֹת לַכְּהֻנָּה כִּשְׁבוּיוֹת, שֶׁמָּא נִבְעֲלוּ לְגוֹיִים; אֶלָּא מִי שֶׁהָיְתָה מִבַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וּלְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

כז. וְאִם הָיָה אֶפְשָׁר שֶׁתִּמָּלֵט אִשָּׁה אַחַת וְלֹא יֵדְעוּ בָּהּ, אוֹ שֶׁהָיְתָה בָּעִיר מַחֲבוֹאָה אַחַת, אֲפִלּוּ אֵינָהּ מַחְזֶקֶת אֶלָּא אִשָּׁה אַחַת - הֲרֵי זוֹ מַצֶּלֶת עַל הַכֹּל.

כח. כֵּיצַד מַצֶּלֶת? כָּל אִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: 'טְהוֹרָה אֲנִי' - נֶאֱמֶנֶת, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָהּ עֵד; מִתּוֹךְ שֶׁיְּכוֹלָה לוֹמַר: 'נִמְלַטְתִּי כְּשֶׁנִּכְבְּשָׁה הָעִיר', אוֹ 'בְּמַחֲבוֹאָה הָיִיתִי וְנִצַּלְתִּי' - נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר: 'לֹא נִמְלַטְתִּי וְלֹא נַחְבֵּאתִי, וְלֹא נִטְמֵאתִי'.

כט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּגְדוּד שֶׁל אוֹתָהּ מַלְכוּת, שֶׁהֵן מִתְיַשְּׁבִין בָּעִיר וְאֵינָן יְרֵאִין; לְפִיכָךְ חוֹשְׁשִׁין לָהֶן שֶׁמָּא בָּעֲלוּ. אֲבָל גְּדוּד שֶׁל מַלְכוּת אַחֶרֶת שֶׁפָּשַׁט וְשָׁטַף וְעָבַר - לֹא נֶאֱסְרוּ הַנָּשִׁים, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶן פְּנַאי לִבְעֹל; שֶׁהֵן עוֹסְקִים בַּשָּׁלָל וּבוֹרְחִין לָהֶן. וְאִם שָׁבוּ נָשִׁים וְנַעֲשׂוּ בִּרְשׁוּתָן - אַף עַל פִּי שֶׁרָדְפוּ אַחֲרֵיהֶן יִשְׂרָאֵל וְהִצִּילוּ אוֹתָן מִיָּדָן - הֲרֵי הֵן אֲסוּרוֹת.

ל. הָאִשָּׁה שֶׁנֶּחְבְּשָׁה בְּיַד גּוֹיִים עַל יְדֵי [=בגלל] מָמוֹן - מֻתֶּרֶת[מד]; וְעַל יְדֵי נְפָשׁוֹת - אֲסוּרָה לַכְּהֻנָּה. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה בַּעְלָהּ כֹּהֵן - נֶאֱסְרָה עָלָיו[מה]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁיַּד יִשְׂרָאֵל תַּקִּיפָה עַל הַגּוֹיִים, וְהֵן יְרֵאִין מֵהֶן; אֲבָל בִּזְמַן שֶׁיַּד הַגּוֹיִים תַּקִּיפָה - אֲפִלּוּ עַל יְדֵי מָמוֹן - כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂת בִּרְשׁוּת גּוֹיִים, נֶאֱסְרָה; אֶלָּא אִם כֵּן הֵעִיד לָהּ אֶחָד כְּשִׁבּוּיָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

מד) היות שמטרת השבי היה כדי שירוויחו ממון, הם מפחדים שיפסידו את הממון אם יבעלו אותה. מה) אבל אשת ישראל מותרת לבעלה, כי אין חוששים שמא נבעלה ברצון, ורק חוששים שמא נבעלה באונס, ובאונס הרי מותרת לבעלה ישראל.

88. דברים-כי־תצא, כב, טז.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

פֶּרֶק יט

חללה מהתורה ומדברי סופרים, וחזקת כשרות במשפחות.

א. אֵיזוֹ הִיא חֲלָלָה? זוֹ שֶׁנּוֹלְדָה מֵאִסּוּרֵי כְהֻנָּה; וְכֵן אַחַת מִן הַנָּשִׁים הָאֲסוּרוֹת לַכְּהֻנָּה שֶׁנִּבְעֲלָה לְכֹהֵן, נִתְחַלְּלָה. אֲבָל הַכֹּהֵן עַצְמוֹ שֶׁעָבַר הָעֲבֵרָה, לֹא נִתְחַלֵּל.

ב. וּבֵין שֶׁנִּבְעֲלָה בְּאֹנֶס בֵּין שֶׁנִּבְעֲלָה בִּשְׁגָגָה, בֵּין כְּדַרְכָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ - מִשֶּׁהֶעֱרָה בָּהּ, נִתְחַלְּלָה; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַכֹּהֵן בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה, וְתִהְיֶה זוֹ הָאֲסוּרָה לוֹ בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה.

ג. כֵּיצַד? כֹּהֵן בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד שֶׁבָּא עַל הַגְּרוּשָׁה אוֹ עַל הַזּוֹנָה, וְכֹהֵן גָּדוֹל שֶׁבָּא עֲלֵיהֶן אוֹ עַל הָאַלְמָנָה, אוֹ שֶׁנָּשָׂא בְּעוּלָה וּבָא עָלֶיהָ - הֲרֵי אֵלּוּ נִתְחַלְּלוּ לְעוֹלָם[א]; וְאִם הוֹלִיד מִמֶּנָּה בֵּן, בֵּין זֶה שֶׁחִלְּלָהּ בֵּין כֹּהֵן אַחֵר - הַוָּלָד חָלָל. אֲבָל כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ אִשָּׁה מֵאִסּוּרֵי כְהֻנָּה, וְנִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה מִן הָאֵרוּסִין - לֹא נִתְחַלְּלָה[ב]. וְאִם נִשָּׂאת - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה, נִתְחַלְּלָה; שֶׁכָּל נְשׂוּאָה בְּחֶזְקַת בְּעוּלָה[ג], אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְצֵאת בְּתוּלָה.

א) רק כשקידש אותה, אבל אם לא קידש אותה - אינה נעשית חללה. ב) כלומר, אפילו אם לא הולידה מביאה זו, היא הפכה להיות חללה. ג) אם רק קידש אותה, הם לא הופכות להיות חללות. ולכן אם היא התאלמנה כשרה להנשא לכהן אחר, ואם היא התגרשה והיא הייתה בת כהן, ראויה לחזור לבית אביה ולהמשיך לאכול תרומה.

ד. כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנָּשָׂא בּוֹגֶרֶת אוֹ מֵצַת עֵץ, לֹא חִלְּלָהּ[ד]; וְכֵן אִם בָּעַל בְּעִילָה בְּלֹא נִשּׂוּאִין, לֹא חִלְּלָהּ[ה].

ד) שהרי בדיעבד, אם נשאה מותר לא להישאר עמה ולא חייב לגרשה. ה) שרק בנישואין הוא עובר על מצוות עשה "והוא אשה בבתוליה יקח", שמהלשון "יקח" למדו שצריך לשאת אותה, אבל אם בא על הבעולה שלא בדרך נישואין אינו עובר עליה.

ה. כֹּהֵן הַבָּא עַל עֶרְוָה מִן הָעֲרָיוֹת חוּץ מִנִּדָּה, אוֹ עַל אַחַת מֵחַיָּבֵי לָאוִין הַשָּׁוִין בַּכֹּל - עָשָׂה אוֹתָהּ זוֹנָה[ו], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; חָזַר וּבָא עָלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה[ז], בֵּין הוּא בֵּין כֹּהֵן אַחֵר - נַעֲשֵׂת חֲלָלָה, וְזַרְעוֹ מִמֶּנָּה חֲלָלִים.

ו) ולא חללה, מפני שאין זה מאיסורי כהונה. ז) ועכשיו היא אסורה לו מאיסורי כהונה, שהרי נעשית זונה.

לְפִיכָךְ, כֹּהֵן שֶׁבָּא עַל זְקוּקָה לְיָבָם, וְנִתְעַבְּרָה מִבִּיאָה רִאשׁוֹנָה - הַוָּלָד כָּשֵׁר, לְפִי שֶׁאֵינָהּ מֵאִסּוּרֵי כְהֻנָּה; וְנַעֲשֵׂת זוֹנָה[ח]. חָזַר וּבָא עָלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה, וְנִתְעַבְּרָה וְיָלְדָה - הִיא חֲלָלָה וּוְלָדָהּ חָלָל, לְפִי שֶׁהוּא מֵאִסּוּרֵי כְהֻנָּה.

ח) כי יבמה שבא עליה מישהו זר, נעשית לזונה.

ו. וְכֵן כֹּהֵן הַבָּא עַל הַגִּיּוֹרֶת וְהַמְשֻׁחְרֶרֶת - חִלְּלָהּ[ט], וְזַרְעוֹ מִמֶּנָּה חֲלָלִים.

ט) כי כל מי שבא מאומות העולם, אסורה משום זונה.

כֹּהֵן שֶׁבָּא עַל הַנִּדָּה, הַוָּלָד כָּשֵׁר וְאֵינוֹ חָלָל - שֶׁאֵין אִסּוּר הַנִּדָּה מְיֻחָד בַּכֹּהֲנִים, אֶלָּא שָׁוֶה בַּכֹּל.

ז. כֹּהֵן שֶׁנָּשָׂא גְּרוּשָׁה מְעֻבֶּרֶת, בֵּין מִמֶּנּוּ[י] בֵּין מֵאַחֵר, וְיָלְדָה כְּשֶׁהִיא חֲלָלָה - הַוָּלָד כָּשֵׁר, שֶׁהֲרֵי לֹא בָא מִטִּפַּת עֲבֵרָה.

י) שהוא החזיר את גרושתו.

ח. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַחֲלוּצָה אֲסוּרָה לְכֹהֵן מִדִּבְרֵיהֶם. לְפִיכָךְ, כֹּהֵן שֶׁבָּעַל חֲלוּצָה - הֲרֵי זוֹ חֲלָלָה, וְזַרְעָהּ מִכֹּהֵן חֲלָלִים; וְהַכֹּל מִדִּבְרֵיהֶם. אֲבָל כֹּהֵן שֶׁבָּא עַל אַחַת מִן הַשְּׁנִיּוֹת[יא] - הִיא כְּשֵׁרָה, וְזַרְעוֹ מִמֶּנָּה כְּשֵׁרִים; שֶׁאִסּוּר הַשְּׁנִיּוֹת אִסּוּר הַשָּׁוֶה בַּכֹּל, וְאֵינוֹ מְיֻחָד בַּכֹּהֲנִים.

יא) שאסורות על כולם מדברי חכמים.

ט. כֹּהֵן שֶׁבָּא עַל סְפֵק זוֹנָה, כְּגוֹן סְפֵק גִּיּוֹרֶת אוֹ מְשֻׁחְרֶרֶת, אוֹ שֶׁבָּא עַל סְפֵק גְּרוּשָׁה, וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁבָּא עַל סְפֵק אַלְמָנָה - הֲרֵי זוֹ סְפֵק חֲלָלָה, וּוְלָדָהּ סְפֵק חָלָל.

י. נִמְצְאוּ הַחֲלָלִים שְׁלֹשָׁה - חָלָל מִן הַתּוֹרָה, וְחָלָל מִדִּבְרֵיהֶם[יב], וּסְפֵק חָלָל. וְכָל סְפֵק חָלָל, נוֹתְנִין עָלָיו חֲמָרֵי כֹּהֲנִים וְחֲמָרֵי יִשְׂרָאֵל: אֵינוֹ אוֹכֵל בַּתְּרוּמָה כְּיִשְׂרָאֵל[יג], וְלֹא מִטַּמֵּא לְמֵתִים כְּכֹהֵן[יד], וְנוֹשֵׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְכֹהֵן[טו]; וְאִם אָכַל [תרומה], אוֹ נִטְמָא, אוֹ נָשָׂא גְּרוּשָׁה - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[טז]. וְהוּא הַדִּין לְחָלָל שֶׁל דִּבְרֵיהֶם[יז]. אֲבָל חָלָל שֶׁל תּוֹרָה הַוַּדַּאי - הֲרֵי הוּא כְּזָר, וְנוֹשֵׂא גְּרוּשָׁה,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּמְטַמֵּא לְמֵתִים, שֶׁנֶּאֱמַר[89]: "אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן" - אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּנֵי אַהֲרֹן, עַד שֶׁיִּהְיוּ בְּכֹהֲנוּם[יח].

יב) כהן שבא על החלוצה. יג) שמא הוא חלל שאסור לאכול תרומה. יד) אולי הוא כהן כשר, שאסור להיטמא למתים. טו) שמא אינו חלל. טז) מכין אותו מכות מדברי סופרים, כי הוא עבר על ספק של תורה. יז) שנותנים עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל. יח) מכך שהפסוק כותב "הכהנים" ולא רק "בני אהרון", למדו חז"ל שהאיסור לשאת גרושה וכדומה חל רק על כהנים כשרים - לא על חללים, אף שגם הם בני אהרון.

יא. כֹּהֵן זָכָר, הוּא שֶׁאָסוּר לִשָּׂא חֲלָלָה וְזוֹנָה; וּלְפִיכָךְ אָסוּר בְּגִיּוֹרֶת וּמְשֻׁחְרֶרֶת, שֶׁהִיא כְּזוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל הַכֹּהֶנֶת - מֻתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא לְחָלָל וּלְגֵר וְלִמְשֻׁחְרָר, שֶׁלֹּא הֻזְהֲרוּ כְּשֵׁרוֹת לְהִנָּשֵׂא לִפְסוּלִין, שֶׁנֶּאֱמַר[90]: "בְּנֵי אַהֲרֹן", וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן. נִמְצָא הַגֵּר מֻתָּר לִשָּׂא מַמְזֶרֶת, וּמֻתָּר לִשָּׂא כֹּהֶנֶת.

יב. גֵּרִים וּמְשֻׁחְרָרִים שֶׁנָּשְׂאוּ אֵלּוּ מֵאֵלּוּ וְהוֹלִידוּ בַּת - אֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה דּוֹרוֹת - הוֹאִיל וְלֹא נִתְעָרֵב בָּהֶן זֶרַע יִשְׂרָאֵל, הֲרֵי אוֹתָהּ הַבַּת אֲסוּרָה לְכֹהֵן; וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵּצֵא, הוֹאִיל וְהוֹרָתָהּ וּלֵדָתָהּ בִּקְדֻשָּׁה. אֲבָל גֵּר אוֹ מְשֻׁחְרָר שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל, אוֹ יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּשָׂא גִּיּוֹרֶת וּמְשֻׁחְרֶרֶת - בִּתּוֹ כְּשֵׁרָה לַכְּהֻנָּה לְכַתְּחִלָּה[יט].

יט) מפני שנתערב בה זרע ישראל מצד האב או מצד האם.

יג. גֵּר עַמּוֹנִי שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל, וְכֵן מִצְרִי שֵׁנִי שֶׁנָּשָׂא בַּת יִשְׂרָאֵל - אַף עַל פִּי שֶׁבִּיאָתָם בַּעֲבֵרָה, וַהֲרֵי נְשׂוֹתֵיהֶן זוֹנוֹת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - בְּנוֹתֵיהֶם כְּשֵׁרוֹת לַכְּהֻנָּה לְכַתְּחִלָּה.

יד. חָלָל שֶׁנָּשָׂא כְּשֵׁרָה, זַרְעוֹ מִמֶּנָּה חֲלָלִים; וְכֵן בֶּן בֶּן בְּנוֹ, אֲפִלּוּ אַחַר אֶלֶף דּוֹר - שֶׁבֶּן הֶחָלָל הַזָּכָר, חָלָל הוּא לְעוֹלָם. וְאִם הָיְתָה בַּת - אֲסוּרָה לַכְּהֻנָּה, שֶׁהֲרֵי הִיא חֲלָלָה. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּשָׂא חֲלָלָה, הַוָּלָד כָּשֵׁר; לְפִיכָךְ אִם הָיְתָה בַּת, הֲרֵי זוֹ תִּנָּשֵׂא לַכְּהֻנָּה.

טו. כֹּהֲנִים לְוִיִּים וְיִשְׂרְאֵלִיִּים - מֻתָּרִין לָבוֹא זֶה בְּזֶה, וְהַוָּלָד הוֹלֵךְ אַחַר הַזָּכָר[כ]; לְוִיִּים וְיִשְׂרְאֵלִיִּים וַחֲלָלִים - מֻתָּרִים לָבוֹא זֶה בְּזֶה, וְהַוָּלָד הוֹלֵךְ אַחַר הַזָּכָר[כא], שֶׁנֶּאֱמַר[91]: "וַיִּתְיַלְּדוּ עַל מִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם" - בֵּית אָבִיו הִיא מִשְׁפַּחְתּוֹ, וְאֵין בֵּית אִמּוֹ מִשְׁפַּחְתּוֹ.

כ) אם האב כהן, הולד הוא כהן, ואם האב לוי, הוא לוי. כא) אם האב הוא חלל, הולד חלל. ואם האב כשר, גם הולד כשר, אף־על־פי שהאם היא חללה. הכלל שכל מקום שקידושין תופסים ואין בזה עבירה, הולד הולך אחר הזכר.

טז. לְוִיִּים וְיִשְׂרְאֵלִיִּים וַחֲלָלִים וְגֵרִים וּמְשֻׁחְרָרִים - מֻתָּרִים לָבוֹא זֶה בָּזֶה. וְהַגֵּר וְהַמְשֻׁחְרָר שֶׁנָּשָׂא לְוִיָּה, אוֹ יִשְׂרְאֵלִית, אוֹ חֲלָלָה - הֲרֵי הַבֵּן יִשְׂרָאֵל[כב]; וְיִשְׂרְאֵלִי אוֹ לֵוִי אוֹ חָלָל שֶׁנָּשְׂאוּ גִּיּוֹרֶת, אוֹ מְשֻׁחְרֶרֶת - הַוָּלָד הוֹלֵךְ אַחַר הַזָּכָר.

כב) ואסור בממזרת כמו ישראל. ולמרות שאמרנו שכל מקום שיש קידושין ואין עבירה, הולד הולך אחר הזכר, וכאן האב הרי הוא גר, וגר מותר בממזרת - כלל זה נאמר רק כשהאב הוא ישראל, אבל לא כשהוא גר. וכן גר שנשא ממזרת, שהיא מותרת לגר - הולד ממזר כאמו, ולא הולך אחר אביו.

יז. כָּל הַמִּשְׁפָּחוֹת בְּחֶזְקַת כַּשְׁרוּת, וּמֻתָּר לִשָּׂא מֵהֶן לְכַתְּחִלָּה. וְאַף עַל פִּי כֵן, אִם רָאִיתָ שְׁתֵּי מִשְׁפָּחוֹת שֶׁמִּתְגָּרוֹת זוֹ בָּזוֹ תָּמִיד, אוֹ רָאִיתָ מִשְׁפָּחָה שֶׁהִיא בַּעֲלַת מַצָּה וּמְרִיבָה תָּמִיד, אוֹ רָאִיתָ אִישׁ שֶׁהוּא מַרְבֶּה מְרִיבָה עִם הַכֹּל וְעַז פָּנִים בְּיוֹתֵר - חוֹשְׁשִׁין לָהֶן, וְרָאוּי לְהִתְרַחֵק מֵהֶן; שֶׁאֵלּוּ מִינֵי פַּסְלָנוּת הֵן.

וְכֵן כָּל הַפּוֹסֵל אֶת אֲחֵרִים תָּמִיד, כְּגוֹן שֶׁנּוֹתֵן שֵׁמֶץ בְּמִשְׁפָּחוֹת אוֹ בִּיחִידִים, וְאוֹמֵר עֲלֵיהֶן שֶׁהֵן מַמְזֵרִים - חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא מַמְזֵר הוּא; וְאִם אָמַר עֲלֵיהֶן שֶׁהֵן עֲבָדִים, חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא עֶבֶד הוּא; שֶׁכָּל הַפּוֹסֵל, בְּמוּמוֹ הוּא פּוֹסֵל.

וְכֵן כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עַזּוּת פָּנִים, וְאַכְזָרִיּוּת, וְשׂוֹנֵא אֶת הַבְּרִיּוֹת, וְאֵינוֹ גּוֹמֵל לָהֶן חֶסֶד - חוֹשְׁשִׁין לוֹ בְּיוֹתֵר, שֶׁמָּא גִּבְעוֹנִי[כג] הוּא; שֶׁסִּימָנֵי יִשְׂרָאֵל הָאֱמֶת ♕

89. ויקרא-אמור, כא, א. 90. ויקרא-אמור, כא, א. 91. במדבר, א, יח.

♕ הפניות לשיחות קודש ♕

שסימני ישראל: ביאור שיטת רבינו בענין הסימנים – לקו"ש ח"ל ע' 63. בסדר הבאת הסימנים – לקו"ש חל"ב ע' 200 הע' ד"ה שלושת הסימנים, סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 251 הע' 72.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַקְּדוֹשָׁה - בַּיְשָׁנִים, רַחְמָנִים, וְגוֹמְלֵי חֲסָדִים; וּבַגִּבְעוֹנִים הוּא אוֹמֵר[92]: "וְהַגִּבְעֹנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה" - לְפִי שֶׁהֵעֵזּוּ פְּנֵיהֶם, וְלֹא נִתְפַּיְּסוּ, וְלֹא רִחֲמוּ עַל בְּנֵי שָׁאוּל, וְלֹא זָכְרוּ לְיִשְׂרָאֵל חֶסֶד לִמְחֹל לִבְנֵי מַלְכָּם, וְהֵם עָשׂוּ עִמָּהֶם חֶסֶד וְהֶחֱיוּם בַּתְּחִלָּה[כד].

כג) עם מיושבי כנען שדוד גזר עליהם שלא יבואו בקהל. כד) עם ישראל ריחם על הגבעונים והחיה אותם, אך בתקופת דוד הגבעונים לא ריחמו על בני שאול, ודרשו את הוצאתם להורג.

יח. מִשְׁפָּחָה שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ עַרְעָר, וְהוּא שֶׁיָּעִידוּ שְׁנַיִם שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהֶן חָלָל אוֹ מַמְזֵר, אוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עַבְדוּת[כה] - הֲרֵי זוֹ סָפֵק. וְאִם • מִשְׁפַּחַת כֹּהֲנִים הִיא - לֹא יִשָּׂא מִמֶּנָּה אִשָּׁה, עַד שֶׁיִּבְדֹּק עָלֶיהָ אַרְבַּע אִמָּהוֹת שֶׁהֵן שְׁמוֹנֶה[כו]: אִמָּהּ, וְאִם אִמָּהּ, וְאִם אֲבִי אִמָּהּ, וְאִם אֵם אֲבִי אִמָּהּ; וְכֵן הוּא בּוֹדֵק עַל אֵם אָבִיהָ, וְאֵם אֵם אָבִיהָ, וְאֵם אֲבִי אָבִיהָ, וְאֵם אֵם אֲבִי אָבִיהָ.

השגת הראב"ד

ואם משפחת כהנים א"א תימא דהוה ליה לכתוב כהן לא ישא אותה אבל בישראל לא גזרו שיהא צריך לבדוק כ"כ עד ד' אמהות וצ"ע לדבריו שאינו מצריך לכהנים בדיקה יותר מישראל לא ידעתי לפרש נאמן להאכילו בתרומה ואינו נאמן להשיאו אשה דהא לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים.

כה) וכל המשפחה ספק עבדים. כו) ארבע אמהות מכל צד, שהם שמונה אמהות.

יט. וְאִם הָיְתָה מִשְׁפָּחָה זוֹ שֶׁקָּרָא עָלֶיהָ עַרְעָר יִשְׂרְאֵלִיִּים אוֹ לְוִיִּים, מוֹסִיף לִבְדֹּק זוּג אֶחָד[כז]; וְנִמְצָא בּוֹדֵק עֶשֶׂר אִמָּהוֹת, שֶׁהָעֲרוּב בִּלְוִיִּים וְיִשְׂרְאֵלִיִּים יָתֵר מִן הַכֹּהֲנִים[כח].

כז) אם אם אמה ואם אם אם אביה. כח) הסיכוי שימצא ערוב במשפחות לויים וישראליים גדול יותר, כי הכוהנים מקפידים על יחוסם.

כ. וְלָמָּה בּוֹדֵק בַּנָּשִׁים בִּלְבַד? מִפְּנֵי שֶׁהָאֲנָשִׁים - בְּכָל עֵת שֶׁיָּרִיבוּ זֶה אֶת זֶה, יְחָרֵף אֶת חֲבֵרוֹ בִּפְסוּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בְּיִחוּסוֹ, וְאִלּוּ הָיָה שָׁם פְּסוּל, הָיָה נִשְׁמַע; אֲבָל הַנָּשִׁים, אֵין מִתְחָרְפוֹת בְּיִחוּסִין[כט].

כט) נשים בעת מריבה אינן מגנות אחת את השניה ביחוס שלהן, מה שאין כן הגברים מגנים אחד את השני ביחוס שלו, ולכן ידוע אם יחוסם טוב או לא.

כא. וְלָמָּה יִבְדֹּק הָאִישׁ כְּשֶׁיִּרְצֶה לִשָּׂא מִמִּשְׁפָּחָה זוֹ שֶׁהוּרְעָה חֲזָקָתָהּ, וְלֹא תִּבְדֹּק אִשָּׁה שֶׁתִּנָּשֵׂא לָהֶן? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֻזְהֲרוּ כְּשֵׁרוֹת לְהִנָּשֵׂא לִפְסוּלִין[ל].

ל) התורה לא הזהירה את הנשים להינשא לפסולי הכהונה, לכן גם חכמים לא הקפידו על הנשים בכלל שיצטרכו לבדוק ספק ממזרות, ורק על הגבר מוטלת החובה לבדוק.

כב. כָּל • שֶׁקּוֹרִין לוֹ 'מַמְזֵר' וְשׁוֹתֵק, אוֹ 'נָתִין' וְשׁוֹתֵק, אוֹ 'חָלָל' וְשׁוֹתֵק, אוֹ 'עֶבֶד' וְשׁוֹתֵק - חוֹשְׁשִׁין לוֹ וּלְמִשְׁפַּחְתּוֹ, וְאֵין נוֹשְׂאִין מֵהֶן אֶלָּא אִם כֵּן בּוֹדְקִין אַחֲרֵיהֶן כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

השגת הראב"ד

כל . . ושותק א"א כל אלו שאמרו על שתיקתן שהם פסולים לא אמרו אלא בדורות הראשונים שהיו ב"ד נזקקין לחרפות שאדם מחרף את חבירו כגון הקורא לחבירו עבד יהא בנדוי ממזר סופג את הארבעים וזה ששתק ולא צווח לב"ד כבר הודה אבל עכשיו השותק על המריבה הרי הוא משובח אא"כ קורין לו שלא בשעת מריבה.

כג. מִשְׁפָּחָה שֶׁנִּתְעָרֵב בָּהּ סְפֵק חָלָל - כָּל אַלְמָנָה[לא] מֵאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה, אֲסוּרָה לְכֹהֵן לְכַתְּחִלָּה; וְאִם נִשֵּׂאת - לֹא תֵצֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁתֵּי סְפֵקוֹת: שֶׁמָּא זוֹ אַלְמָנַת אוֹתוֹ חָלָל[לב], שֶׁמָּא אֵינָהּ אַלְמָנָתוֹ; וְאִם נֹאמַר שֶׁהִיא אַלְמָנָתוֹ - שֶׁמָּא חָלָל הוּא, שֶׁמָּא אֵינוֹ חָלָל. אֲבָל אִם נִתְעָרֵב בָּהּ חָלָל וַדַּאי - כָּל אִשָּׁה מֵהֶן אֲסוּרָה לְכֹהֵן עַד שֶׁיִּבְדֹּק, וְאִם נִשֵּׂאת תֵּצֵא.

לא) כלומר, כל אשה כשרה שנשאת לאחד מאותה משפחה ונתאלמנה. לב) ואם היא אלמנתו, היא נאסרה לכהן.

וְהוּא הַדִּין[לג] אִם נִתְעָרֵב בָּהּ סְפֵק מַמְזֵר אוֹ מַמְזֵר וַדַּאי - שֶׁאִשֶּׁת מַמְזֵר וְאִשֶּׁת חָלָל לַכְּהֻנָּה, אִסּוּר אֶחָד הוּא כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

לג) כלומר, ספק ממזר אם נתערב - דינו כספק חלל, שאם נישאת לא תצא. וממזר ודאי אם נתערב - דינו כחלל ודאי, שאם נישאת תצא.

פֶּרֶק כ

מיהו כהן מיוחס וכהן בחזקה

א. כָּל הַכֹּהֲנִים שֶׁבַּזְּמַן הַזֶּה - בַּחֲזָקָה הֵם כֹּהֲנִים[א], וְאֵינָן אוֹכְלִין אֶלָּא בְּקָדְשֵׁי הַגְּבוֹל[ב]; וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה

92. שמואל־ב, כא, ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תְּרוּמָה שֶׁל דִּבְרֵיהֶם[ג]; אֲבָל תְּרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה, וְחַלָּה שֶׁל תּוֹרָה[ד] - אֵין אוֹכֵל אוֹתָהּ אֶלָּא כֹּהֵן מְיֻחָס.

א) הם רק מוחזקים ככוהנים, אבל לא מיוחסים בוודאות כי אין להם עדים. ב) הם אוכלים רק תרומה שנאכלת בכל גבול ישראל (מחוץ למקדש ולירושלים). ג) שחיובה אינה אלא מדרבנן. ד) מצות־עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן.

ב. אֵיזֶה הוּא כֹּהֵן מְיֻחָס? כָּל שֶׁהֵעִידוּ לוֹ שְׁנֵי עֵדִים שֶׁהוּא כֹּהֵן בֶּן פְּלוֹנִי הַכֹּהֵן, וּפְלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי עַד אִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ בְּדִיקָה, וְהוּא הַכֹּהֵן שֶׁשִּׁמֵּשׁ עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ; שֶׁאִלּוּ לֹא בָדְקוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל אַחֲרָיו, לֹא הָיוּ מַנִּיחִין אוֹתוֹ לַעֲבֹד.

לְפִיכָךְ אֵין בּוֹדְקִין מִן הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַעְלָה, וְלֹא מִן הַסַּנְהֶדְרִין וּלְמַעְלָה - שֶׁאֵין מְמַנִּין בַּסַּנְהֶדְרִין אֶלָּא כֹּהֲנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרְאֵלִים מְיֻחָסִין.

ג. חַלָּה בַּזְּמַן הַזֶּה, וַאֲפִלּוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אֵינָהּ שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר[93]: "בְּבֹאֲכֶם אֶל הָאָרֶץ" - בִּיאַת כֻּלְּכֶם, וְלֹא בִּיאַת מִקְצָתְכֶם; וּכְשֶׁעָלוּ בִּימֵי עֶזְרָא, לֹא עָלוּ כֻּלָּם[ה]. וְכֵן • תְּרוּמָה בַּזְּמַן הַזֶּה, שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים; וּלְפִיכָךְ אוֹכְלִין אוֹתָהּ הַכֹּהֲנִים שֶׁבִּזְמַנֵּנוּ, שֶׁהֵן בַּחֲזָקָה.

השגת הראב"ד

וכן . . הכהנים א"א אף בזמנינו אין כהן אוכל תרומה אלא תרומת ח"ל וכהן קטן אבל תרומת הארץ לא דסבירא לן כרבי יוחנן אליבא דרבי יוסי דאמר ירושה שלישית אין להם.

ה) כשעלו לארץ אחרי גלות בבל, חלק מהעם נשאר בבל.

ד. מִי שֶׁהֵעִידוּ לוֹ עֵדִים, שֶׁרָאוּהוּ שֶׁהָיָה אוֹכֵל תְּרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה - הֲרֵי זֶה מְיֻחָס; וְאֵין מַעֲלִין לְיִחוּסִין לֹא מִנְּשִׁיאוּת כַּפַּיִם[ו], וְלֹא מִקְּרִיאָה בַּתּוֹרָה רִאשׁוֹן[ז], וְלֹא מֵחִלּוּק תְּרוּמָה בְּבֵית הַגְּרָנוֹת[ח], וְלֹא עַל פִּי עֵד אֶחָד.

ו) הכוהנים שמברכים את הציבור על הדוכן בבית הכנסת. אם העידו עדים שראוהו עולה לדוכן ומברך את העם, אין מחזיקים אותו משום כך למיוחס. ז) בכל קריאה בתורה הכהן עולה ראשון, אחריו לוי ואחריו ישראל. ח) מקום ששם אוספים את התבואה ומחלקים שם את התרומה.

ה. כֹּהֵן מְיֻחָס שֶׁאָמַר: 'בְּנִי הוּא זֶה, וְכֹהֵן הוּא' - אֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְיִחוּסִין עַל פִּיו, עַד שֶׁיָּבִיא עֵדִים שֶׁהוּא בְּנוֹ.

ו. כֹּהֵן מְיֻחָס שֶׁיָּצָא הוּא וְאִשְׁתּוֹ שֶׁיָּדַעְנוּ שֶׁהִיא כְּשֵׁרָה, לְמְדִינָה אַחֶרֶת, וּבָא הוּא וְהִיא, וּבָנִים כְּרוּכִין אַחֲרֵיהָ, וְאָמַר: 'אִשָּׁה שֶׁיָּצָאת עִמִּי הִיא זוֹ, וְאֵלּוּ בָּנֶיהָ' - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא עֵדִים לֹא עַל הָאִשָּׁה, וְלֹא עַל הַבָּנִים. 'מֵתָה, וְאֵלּוּ בָּנֶיהָ' - צָרִיךְ לְהָבִיא עֵדִים שֶׁאֵלּוּ בָּנֶיהָ; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא עֵדִים עַל אִמָּן שֶׁהָיְתָה כְּשֵׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁכְּבָר הֶחֱזַק שֶׁיָּצָא מֵעִמָּנוּ בְּאִשָּׁה כְּשֵׁרָה.

ז. יָצָא כֹּהֵן מְיֻחָס לִמְדִינָה אַחֶרֶת, וּבָא הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו, וְאָמַר: 'אִשָּׁה זוֹ נָשָׂאתִי, וְאֵלּוּ בָּנֶיהָ' - צָרִיךְ לְהָבִיא עֵדִים שֶׁאִשָּׁה זוֹ כְּשֵׁרָה, וְאֵינוֹ מֵבִיא עֵדִים שֶׁאֵלּוּ בָּנֶיהָ; וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ כְּרוּכִין אַחֲרֵיהָ. וְאִם בָּא בִּשְׁתֵּי נָשִׁים, וְהֵבִיא רְאָיָה עַל הָאַחַת - אַף עַל פִּי שֶׁהַבָּנִים קְטַנִּים וּכְרוּכִין אַחֲרֵיהָ, צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה עֲלֵיהֶן; שֶׁמָּא בָּנָיו מִן הָאַחֶרֶת הֵם, וְנִכְרְכוּ אַחַר זוֹ הַמְיֻחֶסֶת.

ח. בָּא הוּא וּבָנָיו, וְאָמַר: 'אִשָּׁה נָשָׂאתִי[ט] וּמֵתָה, וְאֵלּוּ בָּנֶיהָ' - מֵבִיא עֵדִים שֶׁאוֹתָהּ הָאִשָּׁה כְּשֵׁרָה הָיְתָה, וְאֵלּוּ בָּנֶיהָ.

ט) במדינה האחרת.

וְכַדִּין הַזֶּה דָּנִין בְּיִשְׂרָאֵל מְיֻחָס וּבְלֵוִי מְיֻחָס[י]; וְאַחַר כָּךְ נָעִיד עַל בְּנוֹ זֶה שֶׁהוּא מְיֻחָס, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לַסַּנְהֶדְרִין[יא].

י) כשם שבודקים את היחוס בכהן, כך אם לוי או ישראל יצאו למדינת הים וחזרו עם ילדים, הם צריכים להביא עדים ליחוס בניהם. יא) הסיבה שצריך לבדוק בישראל ולוי שהם מיוחסים, כדי שיוכלו להתמנות לסנהדרין, ששם היו ממנים רק אנשים מיוחסים.

ט. אֵין מַעֲלִין מִשְּׁטָרוֹת לִכְהֻנָּה[יב]. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיָה כָּתוּב בִּשְׁטָר: 'פְּלוֹנִי כֹּהֵן לָוָה מִפְּלוֹנִי אוֹ הִלְוָהוּ כָּךְ וְכָךְ', וְהָעֵדִים מִלְּמַטָּה - אֵין מַחְזִיקִין כֹּהֵן זֶה שֶׁהוּא מְיֻחָס, שֶׁמָּא לֹא הֵעִידוּ אֶלָּא עַל הַמִּלְוָה.

93. במדבר-שלח, טו, יח.

הפניות לשיחות קודש

אין . . ולמעלה: מעין עבודת הכהונה שייכת בזמננו לכל יהודי על ידי עבודת התפילה — יין מלכות סס"ח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? לְעִנְיַן יִחוּס. אֲבָל לַחֲזָקָה שֶׁיִּהְיֶה כֹּהֵן כְּכֹהֲנֵי זְמַן זֶה, וְיֹאכַל בִּתְרוּמָה וְחַלָּה שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים וּבְשְׂאָר קָדְשֵׁי הַגְּבוּל[יג] - מַעֲלִין מִן הַשְּׁטָרוֹת, וְעַל פִּי עֵד אֶחָד, וּמִנְּשִׂיאוּת כַּפַּיִם, וּמִקְּרִיאָה בַּתּוֹרָה רִאשׁוֹן.

יב) להחשיב אדם לכהן על פי מה שכתוב בשטרות. יג) לתת לו מתנות כהונה, כמו: פדיון הבן, פדיון פטר חמור וראשית הגז.

י. וְכֵן כֹּהֵן שֶׁאָמַר: 'בְּנִי זֶה כֹּהֵן' - נֶאֱמָן לְהַאֲכִילוֹ בִּתְרוּמָה וְלִהְיוֹתוֹ בְּחֶזְקַת כֹּהֵן; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה, לֹא עַל הַבָּנִים וְלֹא עַל הָאִשָּׁה.

יא. שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ לִמְדִינָה, זֶה אוֹמֵר: 'אֲנִי וַחֲבֵרִי כֹּהֵן', וְזֶה הַשֵּׁנִי אוֹמֵר: 'אֲנִי וַחֲבֵרִי כֹּהֵן' - אַף עַל פִּי שֶׁנִּרְאִין כְּגוֹמְלִין זֶה אֶת זֶה, חֲרֵי אֵלּוּ נֶאֱמָנִין; וּשְׁנֵיהֶן בְּחֶזְקַת כֹּהֲנִים[יד]. וְכֵן עֵד אֶחָד שֶׁאָמַר: 'רָאִיתִי זֶה שֶׁנָּשָׂא כַּפָּיו', אוֹ 'שֶׁאָכַל בִּתְרוּמָה', אוֹ 'שֶׁחָלַק עַל הַגֹּרֶן', אוֹ 'שֶׁקָּרָא בַּתּוֹרָה רִאשׁוֹן וְקָרָא אַחֲרָיו לֵוִי' - מַחְזִיקִין אוֹתוֹ לִכְהֻנָּה עַל פִּיו. וְכֵן אִם הֵעִיד שֶׁזֶּה קָרָא שֵׁנִי בַּתּוֹרָה אַחַר כֹּהֵן, מַחְזִיקִין אוֹתוֹ בִּלְוִיָּה.

יד) כמבואר לעיל שמחזיקים בכהונה על פי עד אחד.

יב. הֵעִיד שֶׁרָאָה זֶה שֶׁחָלַק עִם אֶחָיו בְּבֵית דִּין, תְּרוּמָה שֶׁהִנִּיחַ לָהֶן אֲבִיהֶן הַכֹּהֵן - אֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לִכְהֻנָּה בְּעֵדוּת זוֹ; שֶׁמָּא חָלָל הוּא, וְלָקַח חֵלֶק יֶרֶשָׁתוֹ מִתְּרוּמָה לְמָכְרוֹ.

יג. מִי שֶׁבָּא בַּזְּמַן הַזֶּה, וְאָמַר: 'כֹּהֵן אֲנִי' - אֵינוֹ נֶאֱמָן, וְאֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לַכְּהֻנָּה עַל פִּי עַצְמוֹ; וְלֹא יִקְרָא בַּתּוֹרָה רִאשׁוֹן, וְלֹא יִשָּׂא אֶת כַּפָּיו, וְלֹא יֹאכַל בְּקָדְשֵׁי הַגְּבוּל - עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ עֵד אֶחָד. אֲבָל אוֹסֵר עַצְמוֹ בִּגְרוּשָׁה וְזוֹנָה וַחֲלָלָה[טו], וְאֵינוֹ מְטַמֵּא לְמֵתִים. וְאִם נָשָׂא, אוֹ נִטְמָא - לוֹקֶה; וְהַנִּבְעֶלֶת[טז] לוֹ סְפֵק חֲלָלָה.

טו) שהרי אומר שכהן הוא, ונעשו פסולי הכהונה עליו כאיסור. טז) מפסולי כהונה, כגון גרושה וזונה.

יד. וְאִם הָיָה מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ, נֶאֱמָן[יד]. כֵּיצַד? מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה מֵסִיחַ לְפִי תֻּמּוֹ, וְאָמַר: 'זָכוּר אֲנִי כְּשֶׁאֲנִי תִּינוֹק, וְהָיִיתִי מֻרְכָּב עַל כְּתֵפוֹ שֶׁל אָבִי שֶׁהוֹצִיאַנִי מִבֵּית הַסֵּפֶר, וְהִכְּשִׁיטַנִי כֻּתָּנְתִּי וְהִטְבִּילוּנִי לֶאֱכֹל תְּרוּמָה לָעֶרֶב, וַחֲבֵרַי בּוֹדְלִין מִמֶּנִּי[ט], וְהָיוּ קוֹרְאִין אוֹתִי יוֹחָנָן אוֹכֵל חַלּוֹת'; וְהֶעֱלָהוּ רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ לַכְּהֻנָּה עַל פִּי עַצְמוֹ.

יז) להיות בחזקת כהן ולאכול קדשי הגבול, שדינו כעד אחד כפי שהוסבר לעיל בהלכה ט'. יח) כדי שלא יטמאו את התרומה.

טו. נֶאֱמָן גָּדוֹל לוֹמַר: 'זָכוּר אֲנִי כְּשֶׁהָיִיתִי קָטָן, וְרָאִיתִי פְּלוֹנִי טוֹבֵל וְאוֹכֵל בִּתְרוּמָה לָעֶרֶב'; וּמַחְזִיקִין אוֹתוֹ בִּכְהֻנָּה, בְּעֵדוּתוֹ.

מִי שֶׁבָּא בַּזְּמַן הַזֶּה, וְאָמַר: 'כֹּהֵן אֲנִי', וְעֵד אֶחָד מֵעִיד לוֹ: 'שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ בְּאָבִיו שֶׁל זֶה שֶׁהוּא כֹּהֵן' - אֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לַכְּהֻנָּה בְּעֵדוּת זוֹ, שֶׁמָּא חָלָל הוּא; עַד שֶׁיָּעִיד שֶׁזֶּה כֹּהֵן הוּא. אֲבָל אִם הֶחְזַק אָבִיו כֹּהֵן, אוֹ שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם וְהֵעִידוּ שֶׁאָבִיו שֶׁל זֶה כֹּהֵן - חֲרֵי הוּא בְּחֶזְקַת אָבִיו.

טז. מִי שֶׁהֶחְזַק אָבִיו כֹּהֵן, וְיָצָא עָלָיו קוֹל [=שמועה] שֶׁהוּא בֶּן גְּרוּשָׁה אוֹ בֶּן חֲלוּצָה - חוֹשְׁשִׁין לוֹ, וּמוֹרִידִין אוֹתוֹ; בָּא עֵד אֶחָד אַחַר כָּךְ וְהֵעִיד שֶׁהוּא כָּשֵׁר, מַעֲלִין אוֹתוֹ לַכְּהֻנָּה עַל פִּיו. בָּאוּ שְׁנַיִם אַחַר כָּךְ וְהֵעִידוּ שֶׁהוּא חָלָל, מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִן הַכְּהֻנָּה; בָּא עֵד אֶחָד אַחַר כָּךְ וְהֵעִיד שֶׁהוּא כָּשֵׁר, מַעֲלִין אוֹתוֹ לַכְּהֻנָּה - שֶׁזֶּה הָאַחֲרוֹן מִצְטָרֵף לְעֵד רִאשׁוֹן, וַחֲרֵי שְׁנֵיהֶן מְעִידִין שֶׁהוּא כָּשֵׁר וּשְׁנַיִם מְעִידִין שֶׁהוּא פָּסוּל, יִדָּחוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ וְיִדָּחֶה הַקּוֹל, שֶׁהַשְּׁנַיִם כְּמֵאָה - וְיִשָּׁאֵר כֹּהֵן בְּחֶזְקַת אָבִיו[יט].

יט) כלל הוא בתלמוד, שאם יש שני עדים כנגד שני עדים - אנו מעמידין את האדם על חזקתו, ואין חוששין לקול במקום עדים, ואפילו כשעדים אחרים מכחישים אותם.

יז. אִשָּׁה שֶׁלֹּא שָׁהֵת שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אַחַר בַּעֲלָהּ, וְיָלְדָה[כ], וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן אִם בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן[כא], וְהָיָה אֶחָד מֵהֶן כֹּהֵן וְהַשֵּׁנִי יִשְׂרָאֵל - חֲרֵי זֶה סְפֵק כֹּהֵן; וְכֵן אִם נִתְעָרֵב וְלַד כֹּהֵן בְּוֹלַד יִשְׂרָאֵל, וְהִגְדִּילוּ הַתַּעֲרֹבֶת [גדלו הילדים] - כָּל אֶחָד מֵהֶן סְפֵק כֹּהֵן. וְנוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חֲמָרֵי יִשְׂרָאֵל וְחֲמָרֵי כֹּהֲנִים: נוֹשְׂאִין נָשִׁים הָרְאוּיוֹת לִכְהֻנָּה, וְאֵין מִטַּמְּאִין לְמֵתִים, וְלֹא אוֹכְלִין בִּתְרוּמָה; וְאִם נָשְׂאוּ גְּרוּשָׁה, מוֹצִיאִין וְאֵינָן לוֹקִין.

כ) התחתנה עם אדם אחר בתוך שלושה חודשים מאז שהתגרשה או התאלמנה מבעלה הראשון. כא) לא יודעים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אם הולד נולד בחודש התשיעי להריון ולכן אביו הוא הבעל הראשון, או שהוא נולד בחודש השביעי להריון, ואביו הוא הבעל השני.

יח. שְׁנֵי כֹּהֲנִים שֶׁנִּתְעָרְבוּ וַלְדוֹתֵיהֶם, אוֹ אִשֶּׁת כֹּהֵן שֶׁלֹּא שָׁהָת אַחַר בַּעֲלָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וְנִשֵּׂאת לְכֹהֵן אַחֵר, וְאֵין יָדוּעַ אִם בֶּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן אוֹ בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן - נוֹתְנִין עַל הַוָּלָד חֲמָרֵי שְׁנֵיהֶן: הוּא אוֹנֵן עֲלֵיהֶם[כב], וְהֵן אוֹנְנִין עָלָיו; הוּא אֵין מִטַּמֵּא לָהֶן[כג], וְהֵן אֵינָן מִטַּמְּאִין לוֹ[כד]; וְעוֹלֶה בְּמִשְׁמָרוֹ שֶׁל זֶה וְשֶׁל זֶה[כה], וְאֵינוֹ חוֹלֵק[כו] - וְאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶן בְּמִשְׁמָר אֶחָד וּבֵית אָב אֶחָד, נוֹטֵל חֵלֶק אֶחָד.

כב) ביום המיתה של שבעת הקרובים, האדם מתאונן על מותו ונקרא "אונן", ודיני אונן מבוארים בהלכות אבל. כג) לכל אחד מהם, שמא הוא לא אביו, וכהן יכול להיטמא רק לשבעת הקרובים. כד) שמא אינו בנו. כה) עשרים וארבעה משמרות של כהנים היו במקדש, והיו מתחלפים כל שבוע לפי תור שנקבע להם ע"י גורל בימי דוד. והמשמרות נחלקו לבתי אב, וכל בית אב היה עובד במקדש יום אחד מימי השבוע של משמרו. כוהנים אלו, היו עולים בשני משמרות, גם לפי האב הראשון וגם לפי השני. כו) אנשי כל בית אב חולקים ביניהם את עורות הקדשים, ואת חלקם בבשר הקרבנות שהקריבו ביומם. הכהן הספק הזה אינו מקבל חלק, כי שני המשמרות דוחים אותו וטוענים: הבא ראיה שאתה ממשמר שלנו - ותקח.

יט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהֵן בָּאִין מִכֹּחַ נִשּׂוּאִין. אֲבָל בִּזְנוּת, גָּזְרוּ חֲכָמִים שֶׁמְּשַׁתְּקִין אוֹתוֹ מִדִּין כְּהֻנָּה כְּלָל - הוֹאִיל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אָבִיו הַוַּדַּאי, וְנֶאֱמַר: "וְהָיְתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו"[94], עַד שֶׁיִּהְיֶה זַרְעוֹ מְיֻחָס אַחֲרָיו.

כ. כֵּיצַד? עֲשָׂרָה כֹּהֲנִים שֶׁפֵּרֵשׁ אֶחָד מֵהֶם וּבָעַל, שֶׁהֲרֵי הַוָּלָד כֹּהֵן וַדַּאי, וְאַף עַל פִּי כֵן, הוֹאִיל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אָבִיו שֶׁיִּתְיַחֵס לוֹ - מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ מִדִּין כְּהֻנָּה; וְאֵינוֹ עוֹבֵד, וְלֹא אוֹכֵל תְּרוּמָה, וְלֹא חוֹלֵק. וְאִם נִטְמָא לְמֵתִים אוֹ נָשָׂא גְּרוּשָׁה - לוֹקֶה, שֶׁאֵין כָּאן סְפֵק הֶתֵּר.

~ יום שני ו' סיון ~

פֶּרֶק כא

איסור קירבה לעריות, הנהגה בשעת תשמיש, דיני צניעות והרחקות נוספות

א. כָּל הַבָּא עַל עֶרְוָה[א] מִן הָעֲרָיוֹת דֶּרֶךְ אֵבָרִים[ב], אוֹ שֶׁחִבֵּק וְנִשֵּׁק דֶּרֶךְ תַּאֲוָה וְנֶהֱנָה בְּקֵרוּב בָּשָׂר - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה[ג], שֶׁנֶּאֱמַר[95]: "לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת"[ד]; וְנֶאֱמַר[96]: "לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה", כְּלוֹמַר: לֹא תִקְרְבוּ לִדְבָרִים הַמְּבִיאִין לִידֵי גִּלּוּי עֶרְוָה.

א) כל ביאות שחייבים עליהן מיתת בית דין או כרת. ב) ולא דרך איברי הביאה. ג) אבל מיתת בית דין וכרת אינו חייב אלא רק בביאה או בהעראה. ד) מנהגים המביאים לתועבות הזימה.

ב. וְהָעוֹשֶׂה דָּבָר מֵחֻקּוֹת אֵלּוּ, הֲרֵי הוּא חָשׁוּד עַל הָעֲרָיוֹת.

וְאָסוּר לְאָדָם לִקְרֹץ בְּיָדָיו וּבְרַגְלָיו אוֹ לִרְמֹז בְּעֵינָיו, לְאַחַת מִן הָעֲרָיוֹת, וְכֵן לִשְׂחֹק עִמָּהּ אוֹ לְהָקֵל רֹאשׁ. וַאֲפִלּוּ לְהָרִיחַ בְּשָׂמִים שֶׁעָלֶיהָ אוֹ לְהַבִּיט בְּיָפְיָהּ - אָסוּר; וּמַכִּין הַמִּתְכַּוֵּן לְדָבָר זֶה מַכַּת מַרְדּוּת[ה]. וְהַמִּסְתַּכֵּל אֲפִלּוּ בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁל אִשָּׁה, וְנִתְכַּוֵּן לֵהָנוֹת - כְּמִי שֶׁנִּסְתַּכֵּל בְּמְקוֹם הַתֹּרֶף [=הערוה]; וַאֲפִלּוּ לִשְׁמֹעַ קוֹל הָעֶרְוָה אוֹ לִרְאוֹת שְׂעָרָהּ - אָסוּר.

ה) ככל העובר על דברי חכמים.

ג. וְהַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֲסוּרִין בְּחַיָּבֵי לָאוִין[ו]. וּמֻתָּר • לְהִסְתַּכֵּל בִּפְנֵי הַפְּנוּיָה וּלְבָדְקָהּ, בֵּין בְּתוּלָה בֵּין בְּעוּלָה - כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה אִם הִיא נָאָה בְּעֵינָיו, יִשָּׂאֶנָּה; וְאֵין בָּזֶה צַד אִסּוּר. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא רָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן. אֲבָל לֹא יִסְתַּכֵּל דֶּרֶךְ זְנוּת; הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "בְּרִית כָּרַתִּי לְעֵינָי, וּמָה אֶתְבּוֹנֵן עַל בְּתוּלָה"[97].

השגת הראב"ד
ומותר . . בעולה א"א חכמים אמרו האי צורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא לידבר עם הארץ בהדיה דילמא מחלפא ליה מיניה אלמא אין דרך ת"ח בכך.

ו) כלומר, גם בנשים שאסור לבוא עליהם שנאסרו באיסור

94. במדבר-פנחס, כה, יג. 95. ויקרא-אחרי־מות, יח, ל. 96. שם, פסוק ו. 97. איוב, לא, א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לא תעשה (ועל ביאתם לא חייבים מיתה או כרת). וחיבוק ונישוק וקרבת בשר בחייבי לאווין איסורן מדרבנן.

ד. **וּמֵתֶר לְאָדָם לְהַבִּיט בְּאִשְׁתּוֹ כְּשֶׁהִיא נִדָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא עֲרֻוָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֲנָאַת לֵב בִּרְאִיָּתָהּ; הוֹאִיל • וְהִיא מֻתֶּרֶת לוֹ לְאַחַר זְמַן, אֵינוֹ בָּא בָּזֶה לִדְבַר מִכְשׁוֹל. אֲבָל לֹא יִשְׂחֹק וְלֹא יָקֵל רֹאשׁ עִמָּהּ, שֶׁמָּא יַרְגִּיל לָעֲבֵרָה.**

השגת הראב"ד
הואיל . . מכשול א"א אבל לא במקום הסתר שלה והכי איתא בנדרים.

ה. **אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאִשָּׁה כְּלָל, בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה, בֵּין שִׁפְחָה בֵּין מְשֻׁחְרֶרֶת - שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר. בְּאֵיזֶה שִׁמּוּשׁ אָמְרוּ? כְּגוֹן רְחִיצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, וְהַצָּעַת הַמִּטָּה בְּפָנָיו, וּמְזִיגַת הַכּוֹס - שֶׁאֵין עוֹשֶׂה לְאִישׁ דְּבָרִים אֵלּוּ, אֶלָּא אִשְׁתּוֹ בִּלְבַד. וְאֵין שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹם אִשָּׁה כְּלָל, וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי שָׁלִיחַ.**

ז) שאסור לעשות להשתמש בה.

ו. **הַמְחַבֵּק אַחַת מִן הָעֲרָיוֹת שֶׁאֵין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם נוֹקְפוֹ עֲלֵיהֶן** [-אינו מתרגש], **אוֹ שֶׁנִּשַּׁק אַחַת מֵהֶן - כְּגוֹן אֲחוֹתוֹ הַגְּדוֹלָה, וַאֲחוֹת אִמּוֹ, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם תַּאֲוָה וְלֹא הֲנָאָה כְּלָל, הֲרֵי זֶה מְגֻנֶּה בְּיוֹתֵר. וְדָבָר אָסוּר הוּא, וּמַעֲשֶׂה טִפְּשִׁים הוּא - שֶׁאֵין קְרֵבִין לְעֶרְוָה כְּלָל, בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה, חוּץ מֵהָאֵם לִבְנָהּ, וְהָאָב לְבִתּוֹ.**

ז. **כֵּיצַד? מֵתֵר הָאָב לְחַבֵּק בִּתּוֹ, וּלְנַשְּׁקָהּ, וְתִישַׁן עִמּוֹ בְּקֵרוּב בָּשָׂר, וְכֵן הָאֵם עִם בְּנָהּ - כָּל זְמַן שֶׁהֵן קְטַנִּים. הִגְדִּילוּ וְנַעֲשָׂה הַבֵּן גָּדוֹל וְהַבַּת גְּדוֹלָה, עַד שֶׁיִּהְיוּ "שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ"[98] - זֶה יָשַׁן בִּכְסוּתוֹ, וְזֶה יָשַׁן בִּכְסוּתוֹ. וְאִם הָיְתָה הַבַּת בֹּשֶׁת לַעֲמֹד בִּפְנֵי אָבִיהָ עֲרֻמָּה, אוֹ שֶׁנִּשֵּׂאת, וְכֵן אִם הָאֵם בֹּשֶׁת לַעֲמֹד בִּפְנֵי בְּנָהּ עֲרֻמָּה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן קְטַנִּים - מִשֶּׁהִגִּיעוּ לְהִכָּלֵם מֵהֶן, אֵין יְשֵׁנִין עִמָּהֶן אֶלָּא בִּכְסוּתָן.**

ח. **נָשִׁים הַמְסוֹלְלוֹת**[ח] **זוֹ בָּזוֹ - אָסוּר, וּמִמַּעֲשֵׂה מִצְרַיִם הוּא שֶׁהִזְהַרְנוּ עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר**[99]**: "כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם וְכוּ' לֹא תַעֲשׂוּ"; אָמְרוּ חֲכָמִים: מֶה הָיוּ עוֹשִׂין? אִישׁ נוֹשֵׂא אִישׁ, וְאִשָּׁה נוֹשֵׂאָה אִשָּׁה, וְאִשָּׁה נִשֵּׂאת לִשְׁנֵי אֲנָשִׁים.**

ח) נשים שמתחככות זו בזו כדרך ביאה.

אַף עַל פִּי שֶׁמַּעֲשֶׂה זֶה אָסוּר, אֵין מַלְקִין עָלָיו - שֶׁאֵין לוֹ לָאו מְיֻחָד, וַהֲרֵי אֵין שָׁם בִּיאָה כְּלָל; לְפִיכָךְ אֵין נֶאֱסָרוֹת לַכֹּהֲנָה מִשּׁוּם זְנוּת, וְלֹא תֵאָסֵר אִשָּׁה עַל בַּעֲלָהּ בָּזֶה - שֶׁאֵין כָּאן זְנוּת. וְרָאוּי לְהַכּוֹתָן מַכַּת מַרְדּוּת, הוֹאִיל וְעָשׂוּ אִסּוּר. וְיֵשׁ לָאִישׁ לְהַקְפִּיד עַל אִשְׁתּוֹ בְּדָבָר זֶה, וְלִמְנֹעַ הַנָּשִׁים הַיְדוּעוֹת בְּכָךְ מִלְּהִכָּנֵס לָהּ וּמִלָּצֵאת הִיא אֲלֵיהֶן.

ט. **אִשְׁתּוֹ שֶׁל אָדָם מֻתֶּרֶת הִיא לוֹ; לְפִיכָךְ, כָּל מַה שֶּׁאָדָם רוֹצֶה לַעֲשׂוֹת בְּאִשְׁתּוֹ, עוֹשֶׂה - בּוֹעֵל בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה, וּמְנַשֵּׁק בְּכָל אֵבֶר שֶׁיִּרְצֶה, וּבָא עָלֶיהָ בֵּין כְּדַרְכָּהּ, בֵּין שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ, בֵּין דֶּרֶךְ אֵבָרִים. וְאַף עַל פִּי כֵן, מִדַּת חֲסִידוּת שֶׁלֹּא יָקֵל אָדָם אֶת רֹאשׁוֹ לְכָךְ, וְשֶׁיְּקַדֵּשׁ עַצְמוֹ בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת דֵּעוֹת; וְלֹא יָסוּר מִדֶּרֶךְ הָעוֹלָם וּמִנְהָגוֹ, שֶׁאֵין דָּבָר זֶה אֶלָּא כְּדֵי לִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת.**

י. **אָסוּר לְאָדָם לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ לְאוֹר הַנֵּר; הֲרֵי שֶׁהָיְתָה לֵיל שַׁבָּת, וְלֹא הָיָה לוֹ בַּיִת אַחֵר, וְהָיָה הַנֵּר דּוֹלֵק - הֲרֵי זֶה לֹא יְשַׁמֵּשׁ כְּלָל. וְכֵן אָסוּר לְיִשְׂרְאֵלִי לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בַּיּוֹם, שֶׁעַזּוּת פָּנִים הִיא. וְאִם הָיָה תַּלְמִיד חֲכָמִים, שֶׁאֵינוֹ בָּא לְהִמָּשֵׁךְ בְּכָךְ - הֲרֵי זֶה מַאֲפִיל בְּטַלִּיתוֹ, וּמְשַׁמֵּשׁ; וְאֵין נִזְקָקִין לְדָבָר זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי צֹרֶךְ גָּדוֹל. וְדֶרֶךְ קְדֵשָׁה, לְשַׁמֵּשׁ בְּאֶמְצַע הַלַּיְלָה.**

יא. **אֵין דַּעַת חֲכָמִים נוֹחָה מִמִּי שֶׁהוּא מַרְבֶּה בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, וְיִהְיֶה מָצוּי אֵצֶל אִשְׁתּוֹ תָּמִיד כְּתַרְנְגוֹל; וּפָגוּם הוּא עַד מְאֹד, וּמַעֲשֵׂה בּוּרִים** [=טפשים]**. אֶלָּא כָּל הַמְמַעֵט בְּתַשְׁמִישׁ, מְשֻׁבָּח; וְהוּא, שֶׁלֹּא יְבַטֵּל עוֹנָה אֶלָּא מִדַּעַת אִשְׁתּוֹ. וְלֹא תִּקְּנוּ בָּרִאשׁוֹנָה**[ט] **לְבַעֲלֵי קְרָאִין שֶׁלֹּא יִקְרְאוּ בַּתּוֹרָה עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ, אֶלָּא כְּדֵי לְמַעֵט בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.**

ט) בעבר תיקנו תקנה ואחר כך בטלו אותה.

יב. **וְכֵן אָסְרוּ חֲכָמִים שֶׁיְּשַׁמֵּשׁ אָדָם מִטָּתוֹ, וְלִבּוֹ מְחַשֵּׁב בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת. וְלֹא יִבְעֹל מִתּוֹךְ שִׂכְרוּת, וְלֹא**

98. יחזקאל, טז, ז. 99. ויקרא-אחרי, יח, ג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מִתּוֹךְ מְרִיבָה, וְלֹא מִתּוֹךְ שִׂנְאָה, וְלֹא יָבוֹא עָלֶיהָ בְּעַל כָּרְחָהּ וְהִיא יְרֵאָה מִמֶּנּוּ, וְלֹא כְּשֶׁיִּהְיֶה אֶחָד מֵהֶן מְנַדֶּה, וְלֹא יָבוֹא עָלֶיהָ אַחַר שֶׁגָּמַר בְּלִבּוֹ לְגָרְשָׁהּ. וְאִם עָשָׂה כֵּן - הַבָּנִים אֵינָן הֲגוּנִין, אֶלָּא מֵהֶן עַזֵּי פָּנִים, וּמֵהֶן מוֹרִידִין וּפוֹשְׁעִים.

יג. וְכֵן אָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁכָּל אִשָּׁה חֲצוּפָה שֶׁהִיא תּוֹבַעַת תַּשְׁמִישׁ בְּפִיהָ, אוֹ הַמְפַתֶּה אִשָּׁה לְשֵׁם נִשּׂוּאִין, אוֹ הַמִּתְכַּוֵּן לָבוֹא עַל רָחֵל אִשְׁתּוֹ וּבָא עַל לֵאָה אִשְׁתּוֹ, וּמִי שֶׁלֹּא שָׁהָת אַחַר בַּעֲלָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַהֲרֵי הַבֵּן סָפֵק - כָּל אֵלּוּ, הַבָּנִים הַיְלוּדִים מֵהֶן הֵן הַמּוֹרִידִים וְהַפּוֹשְׁעִים שֶׁיִּסּוּרֵי הַגָּלוּת בּוֹרְרִין אוֹתָן.

יד. וְאָסוּר לְאָדָם לָבוֹא עַל אִשְׁתּוֹ בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחוֹבוֹת, אוֹ בְּגִנּוֹת וּפַרְדֵּסִין, אֶלָּא בְּבֵית דִּירָה - שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כִּזְנוּת, וְיַרְגִּילוּ עַצְמָן לִידֵי זְנוּת; וְהַבּוֹעֵל אִשְׁתּוֹ בִּמְקוֹמוֹת אֵלּוּ, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ בְּבִיאָה, וְהַמְקַדֵּשׁ בַּשּׁוּק, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּלֹא שִׁדּוּךְ - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

טו. וְאַכְסָנַאי [=אורח] אָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, עַד שֶׁיַּחֲזֹר לְבֵיתוֹ.

וְכֵן • אָסְרוּ חֲכָמִים עַל הָאִישׁ שֶׁיְּדוּר בְּבֵית חָמָיו, שֶׁזּוּת עַזּוּת פָּנִים הִיא; וְלֹא יִכָּנֵס עִמּוֹ לַמֶּרְחָץ.

השגת הראב"ד
וכן . . חמיו א"א אם ייחד לו בית למשכב מותר וכן אכסנאי ובלבד שיישן בטלית של עצמו.

טז. וְכֵן לֹא יִכָּנֵס אָדָם לַמֶּרְחָץ עִם אָבִיו, וְלֹא עִם בַּעַל אֲחוֹתוֹ, וְלֹא עִם תַּלְמִידוֹ; וְאִם הָיָה צָרִיךְ לְתַלְמִידוֹ, מֻתָּר לְהִכָּנֵס עִמּוֹ. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ שְׁנֵי אַחִים כְּאֶחָד לַמֶּרְחָץ.

יז. לֹא יְהַלְּכוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּעֵי רֹאשׁ בַּשּׁוּק, אַחַת פְּנוּיָה[יא] וְאַחַת אֵשֶׁת אִישׁ. וְלֹא תֵּלֵךְ אִשָּׁה בַּשּׁוּק, וּבְנָהּ אַחֲרֶיהָ - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתְפְּסוּ בְּנָהּ וְתֵלֵךְ אַחֲרָיו לְהַחְזִירוֹ, וְיִתְעַלְּלוּ בָּהּ הָרְשָׁעִים שֶׁתְּפָסוּהוּ דֶּרֶךְ שְׁחוֹק.

י) מגולות שער. יא) אלמנה או גרושה או בעולה, אבל בתולה מותרת לצאת פרועת ראש.

יח. אָסוּר לְהוֹצִיא שִׁכְבַת זֶרַע לְבַטָּלָה; לְפִיכָךְ, לֹא יִהְיֶה אָדָם דָּשׁ מִבִּפְנִים וְזוֹרֶה מִבַּחוּץ, וְלֹא יִשָּׁא קְטַנָּה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְוָלָד. אֲבָל אֵלּוּ שֶׁמְּנָאֲפִין בַּיָּד וּמוֹצִיאִין שִׁכְבַת זֶרַע - לֹא דַּי שֶׁהוּא אִסּוּר גָּדוֹל, אֶלָּא שֶׁעוֹשֶׂה זֶה בְּנִדּוּי הוּא יוֹשֵׁב; וַעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר: "יְדֵיכֶם, דָּמִים מָלְאוּ"[100], וּכְאִלּוּ הָרְגוּ נֶפֶשׁ.

יט. וְכֵן אָסוּר לְאָדָם שֶׁיַּקִּישׁ עַצְמוֹ לְדַעַת, אוֹ יָבִיא עַצְמוֹ לִידֵי הִרְהוּר; אֶלָּא אִם יָבוֹא לוֹ הִרְהוּר - יַסִּיעַ לִבּוֹ מִדִּבְרֵי הַבַּאי וְהַשְּׂחָתָה, וְיִפְנֶה לְדִבְרֵי תּוֹרָה שֶׁהִיא "אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן"[101]. לְפִיכָךְ אָסוּר לְאָדָם לִישֹׁן עַל עָרְפּוֹ וּפָנָיו לְמַעְלָה, עַד שֶׁיַּטֶּה מְעַט כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי קְשׁוּי.

כ. וְלֹא יִסְתַּכֵּל בִּבְהֵמָה חַיָּה וָעוֹף, בְּשָׁעָה שֶׁמִּזְדַּקְּקִין זָכָר לִנְקֵבָה; וּמֻתָּר לְמַרְבִּיעֵי בְהֵמָה לְהַכְנִיס כְּמִכְחוֹל בִּשְׁפוֹפֶרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֲסֵקִין בִּמְלַאכְתָּן וְלֹא יָבוֹאוּ לִידֵי הִרְהוּר.

כא. וְכֵן אָסוּר לְאָדָם לְהִסְתַּכֵּל בַּנָּשִׁים בְּשָׁעָה שֶׁהֵן עוֹמְדוֹת עַל הַכִּבְיסָה; וַאֲפִלּוּ לְהִסְתַּכֵּל בְּבִגְדֵי צֶבַע שֶׁל אִשָּׁה שֶׁהוּא מַכִּירָהּ - אָסוּר, שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר.

כב. מִי שֶׁפָּגַע בְּאִשָּׁה בַּשּׁוּק - אָסוּר לוֹ לְהַלֵּךְ אַחֲרֶיהָ, אֶלָּא רָץ וּמְסַלְּקָהּ [ועוקפה] לִצְדָדִין אוֹ לַאֲחוֹרָיו; וְכָל הַמְהַלֵּךְ בַּשּׁוּק אֲחוֹרֵי אִשָּׁה, הֲרֵי זֶה מִקַּלֵּי עַמֵּי הָאָרֶץ. וְלֹא יַעֲבֹר עַל פֶּתַח אִשָּׁה זוֹנָה, עַד שֶׁיִּרְחִיק אַרְבַּע אַמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר[102]: "וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ".

כג. וְאָסוּר לְמִי שֶׁאֵינוֹ נָשׂוּי לִשְׁלֹחַ יָדוֹ בְּמִבּוּשָׁיו [=ביציו], שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר; וַאֲפִלּוּ מִתַּחַת טַבּוּרוֹ - לֹא יַכְנִיס אָדָם יָדוֹ, שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר. וְאִם הִשְׁתִּין מַיִם - לֹא יֶאֱחֹז בָּאַמָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר; וְאִם הָיָה נָשׂוּי, מֻתָּר. וּבֵין נָשׂוּי וּבֵין שֶׁאֵינוֹ נָשׂוּי - לֹא יוֹשִׁיט יָדוֹ לָאַמָּה כְּלָל, אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁהוּא צָרִיךְ לִנְקֵבָיו.

כד. חֲסִידִים הָרִאשׁוֹנִים וּגְדוֹלֵי הַחֲכָמִים - הִתְפָּאֵר אֶחָד מֵהֶן שֶׁמֵּעוֹלָם לֹא נִסְתַּכֵּל בַּמִּילָה שֶׁלּוֹ, וּמֵהֶן מִי שֶׁהִתְפָּאֵר שֶׁלֹּא הִתְבּוֹנֵן מֵעוֹלָם בְּצוּרַת

100. ישעיהו, א, טו. 101. משלי, ה, יט. 102. משלי, ה, ח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אִשְׁתּוֹ; מִפְּנֵי שֶׁלִּבּוֹ פּוֹנֶה מִדִּבְרֵי הַבַּאי לְדִבְרֵי הָאֱמֶת שֶׁהֵן אוֹחֲזוֹת לֵבַב הַקְּדוֹשִׁים.

כה. מִצְוַת חֲכָמִים לְהַשִּׂיא אָדָם בָּנָיו וּבְנוֹתָיו סָמוּךְ לְפִרְקָן [=זמן הבגרות] - שֶׁאִם יַנִּיחֵן, יָבוֹאוּ לִידֵי זְנוּת אוֹ הִרְהוּר; וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחְטָא"[103]. וְאָסוּר לְהַשִּׂיא אִשָּׁה לְקָטָן, שֶׁזֶּה כְּמוֹ זְנוּת הִיא.

כו. וְאֵין הָאִישׁ רַשַּׁאי לֵישֵׁב בְּלֹא אִשָּׁה, וְלֹא יִשָּׂא עֲקָרָה וּזְקֵנָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְוָלָד[יב]; וּרְשׁוּת לְאִשָּׁה שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא לְעוֹלָם, אוֹ תִּנָּשֵׂא לְסָרִיס [=עקר]. וְלֹא יִשָּׂא בָּחוּר זְקֵנָה[יג], וְלֹא יִשָּׂא זָקֵן יַלְדָּה - שֶׁדָּבָר זֶה גּוֹרֵם לִזְנוּת.

יב) כאשר עדיין לא קיים מצות פריה ורביה. יג) אפילו אם היא ראויה ללדת.

כז. וְכֵן מִי שֶׁגֵּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ מִן הַנִּשּׂוּאִין - לֹא תָּדוּר עִמּוֹ בֶּחָצֵר, שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לִידֵי זְנוּת. וְאִם הָיָה כֹּהֵן[יד], לֹא תָּדוּר עִמּוֹ בַּמְּבוּי[טו]; וּכְפָר קָטָן, נִדּוֹן כְּמָבוּי. הָיָה לָהּ מִלְוָה אֶצְלוֹ, עוֹשָׂה שָׁלִיחַ לְתָבְעוֹ; וּגְרוּשָׁה שֶׁבָּאָה עִם הַמְגָרֵשׁ לְדִין - מְנַדִּין אוֹתָן, אוֹ מַכִּין אוֹתָן מַכַּת מַרְדּוּת[טז]. וְאִם נִתְגָּרְשָׁה מִן הָאֲרוּסִין, מֻתֶּרֶת לְתָבְעוֹ בְּדִין וְלָדוּר עִמּוֹ; וְאִם הָיָה לִבּוֹ גַּס בָּהּ, אַף מִן הָאֲרוּסִין אָסוּר. וּמִי נִדְחֶה מִפְּנֵי מִי? הִיא נִדְחֵית מִפָּנָיו; וְאִם הָיְתָה הֶחָצֵר שֶׁלָּהּ, הוּא יִדָּחֶה מִפָּנֶיהָ.

יד) שיש עליו גם איסור גרושה. טו) סמטה קטנה שממנה נכנסים לחצרות ומשם לבתים. טז) מפני שהם צריכים להתרחק אחד מהשניה.

כח. אָסוּר לְאָדָם לִשָּׂא אִשָּׁה וְדַעְתּוֹ לְגָרְשָׁהּ, שֶׁנֶּאֱמַר[104]: "אַל תַּחְרֹשׁ עַל רֵעֲךָ רָעָה, וְהוּא יוֹשֵׁב לָבֶטַח אִתָּךְ". וְאִם הוֹדִיעָהּ בַּתְּחִלָּה שֶׁהוּא נוֹשֵׂא אוֹתָהּ לְיָמִים, מֻתָּר.

כט. וְלֹא יִשָּׂא אָדָם אִשָּׁה בִּמְדִינָה זוֹ, וְאִשָּׁה בִּמְדִינָה אַחֶרֶת - שֶׁמָּא יַאֲרִיכוּ הַיָּמִים, וְנִמְצָא בֶּן נוֹשֵׂא אֲחוֹתוֹ, וַאֲחוֹת אִמּוֹ, וַאֲחוֹת אָבִיו, וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ; וְאִם הָיָה אָדָם גָּדוֹל שֶׁשְּׁמוֹ יָדוּעַ, וַהֲרֵי זַרְעוֹ מְפֻרְסָמִין וִידוּעִין - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

ל. לֹא יִשָּׂא אָדָם אִשָּׁה לֹא מִמִּשְׁפַּחַת מְצֹרָעִין[יז], וְלֹא מִמִּשְׁפַּחַת נִכְפִּין[יח] - וְהוּא, שֶׁהֶחֱזִקוּ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים שֶׁבָּאוּ בְּנֵיהֶם כָּךְ.

יז) משפחה שהוחזקה שכל הזמן חולים שם בצרעת. יח) משפחה שיש בה אנשים שחולים במחלת הנפילה.

לא. אִשָּׁה שֶׁנִּשֵּׂאת לִשְׁנֵי אֲנָשִׁים, וָמֵתוּ - לַשְּׁלִישִׁי לֹא תִּנָּשֵׂא[יט]; וְאִם נִשֵּׂאת, לֹא תֵּצֵא; וַאֲפִלּוּ נִתְקַדְּשָׁה, יִכָּנֵס.

יט) שהוחזקה שבעליה מתים ונקראת "קטלנית" ויש סכנה לבעל השלישי שנושא אותה.

לֹא יִשָּׂא יִשְׂרָאֵל עַם הָאָרֶץ כֹּהֶנֶת, שֶׁזֶּה כְּמוֹ חִלּוּל לְזַרְעוֹ שֶׁל אַהֲרֹן; וְאִם נָשָׂא - אָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁאֵין זוּוּגָן עוֹלֶה יָפֶה, אֶלָּא מֵת בְּלֹא בָנִים, אוֹ מֵת הוּא אוֹ הִיא בִּמְהֵרָה, אוֹ קְטָטָה תִּהְיֶה בֵּינֵיהֶן. אֲבָל תַּלְמִיד חֲכָמִים שֶׁנָּשָׂא כֹּהֶנֶת, הֲרֵי זֶה נָאֶה וּמְשֻׁבָּח - הֲרֵי תּוֹרָה וּכְהֻנָּה כְּאֶחָד.

לב. לֹא יִשָּׂא אָדָם בַּת עַם הָאָרֶץ - שֶׁאִם מֵת אוֹ גּוֹלֶה, בָּנָיו עַמֵּי הָאָרֶץ יִהְיוּ; שֶׁאֵין אִמָּן יוֹדַעַת כֶּתֶר הַתּוֹרָה. וְלֹא יַשִּׂיא בִּתּוֹ לְעַם הָאָרֶץ - שֶׁכָּל הַנּוֹתֵן בִּתּוֹ לְעַם הָאָרֶץ, כְּמִי שֶׁכָּפָתָהּ וּנְתָנָהּ לִפְנֵי הָאֲרָיוֹת: מָה הָאַרְיֵה דּוֹרֵס וְאוֹכֵל, אַף עַם הָאָרֶץ מַכֶּה וּבוֹעֵל, וְאֵין לוֹ בּוֹשֶׁת פָּנִים. וּלְעוֹלָם יִמְכֹּר אָדָם כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְיִשָּׂא בַּת תַּלְמִיד חֲכָמִים - שֶׁאִם מֵת אוֹ גּוֹלֶה, בָּנָיו תַּלְמִידֵי חֲכָמִים; וְכֵן יַשִּׂיא בִּתּוֹ לְתַלְמִיד חֲכָמִים - שֶׁאֵין דָּבָר מְגַנֶּה וְלֹא מְרִיבָה בְּבֵיתוֹ שֶׁל תַּלְמִיד חֲכָמִים.

פֶּרֶק כב

איסור ייחוד

א. אָסוּר לְהִתְיַחֵד עִם עֶרְוָה מִן הָעֲרָיוֹת[א], בֵּין זְקֵנָה בֵּין יַלְדָּה - שֶׁדָּבָר זֶה גּוֹרֵם לְגַלּוֹת עֶרְוָה; חוּץ מֵהָאֵם עִם בְּנָהּ, וְהָאָב עִם בִּתּוֹ, וְהַבַּעַל עִם אִשְׁתּוֹ

---

103. איוב, ה, כד. **104.** משלי, ג, כט.

הפניות לשיחות קודש

הלכה כה: הביאור הפנימי בזה – סה"ש תש"נ ח"א ע' 294, 301 הע' 32 ושוה"ג. **הלכה כח:** החילוק בין מ"ש כאן להל' גירושין פ"י הכ"א – לקו"ש חל"ד ע' 138. **כתר התורה:** הענין בזה – לקו"ש חל"ד ע' 43 והע' 27.

נִדָּה. וְחָתָן שֶׁפִּרְשָׁה אִשְׁתּוֹ נִדָּה קֹדֶם שֶׁיִּבְעֹל - אָסוּר לְהִתְיַחֵד עִמָּהּ, אֶלָּא הוּא יָשֵׁן בֵּין הָאֲנָשִׁים, וְהִיא יְשֵׁנָה בֵּין הַנָּשִׁים; וְאִם בָּא עָלֶיהָ בִּיאָה רִאשׁוֹנָה וְאַחַר כָּךְ נִטְמֵאת - מֻתָּר לְהִתְיַחֵד עִמָּהּ.

א) אבל יחוד עם נשים שנאסרו בחייבי לאוין אינו אסור מן התורה.

ב. לֹא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל מִשְׁכַּב זָכוּר וְעַל הַבְּהֵמָה; לְפִיכָךְ אֵין אִסּוּר לְהִתְיַחֵד עִמָּהֶן. וְאִם נִתְרַחֵק אֲפִלּוּ מִיִּחוּד זָכוּר וּבְהֵמָה, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. וּגְדוֹלֵי הַחֲכָמִים הָיוּ מַרְחִיקִין הַבְּהֵמָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְיַחֲדוּ עִמָּהּ. וְאִסּוּר יִחוּד עֲרָיוֹת - מִפִּי הַקַּבָּלָה[ב].

ב) כלומר, שקיבלו איש מפי איש עד משה רבינו.

ג. כְּשֶׁאֵרַע מַעֲשֶׂה אַמְנוֹן וְתָמָר[ג], גָּזַר דָּוִד וּבֵית דִּינוֹ עַל יִחוּד פְּנוּיָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ עֶרְוָה[ד], בִּכְלַל יִחוּד עֲרָיוֹת. וְשַׁמַּאי וְהִלֵּל גָּזְרוּ עַל יִחוּד גּוֹיִם. נִמְצָא, כָּל הַמִּתְיַחֵד עִם אִשָּׁה שֶׁאָסוּר לְהִתְיַחֵד עִמָּהּ, בֵּין יִשְׂרְאֵלִית בֵּין גּוֹיָה - מַכִּין אֶת שְׁנֵיהֶן מַכַּת מַרְדּוּת, הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה, וּמַכְרִיזִין עֲלֵיהֶן[ה]; חוּץ מֵאִשֶּׁת אִישׁ - שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְהִתְיַחֵד עִמָּהּ, אִם נִתְיַחֵד אֵין לוֹקִין, שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז עָלֶיהָ שֶׁזּוֹנָה, וְנִמְצְאוּ מוֹצִיאִין לַעַז עַל הַבָּנִים שֶׁהֵם מַמְזֵרִין.

ג) שבא אמנון על תמר והיא הייתה פנויה. ד) אין חייבים על ביאה זו מיתה או כרת, אלא זה רק איסור לא תעשה, ואם כן אין היא באיסור יחוד שנלמד מפי קבלה. ה) מכריזים שהם לוקים בגלל הייחוד.

ד. כָּל אִשָּׁה שֶׁאָסוּר לְהִתְיַחֵד עִמָּהּ - אִם הָיְתָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהִתְיַחֵד, מִפְּנֵי שֶׁאִשְׁתּוֹ מְשַׁמַּרְתּוֹ; אֲבָל לֹא תִּתְיַחֵד יִשְׂרְאֵלִית עִם הַגּוֹי, אַף עַל פִּי שֶׁאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ - שֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ שֶׁל גּוֹי מְשַׁמַּרְתּוֹ, וְאֵין לָהֶן בּוּשָׁה.

ה. וְכֵן אֵין מוֹסְרִין תִּינוֹק יִשְׂרְאֵלִי לְגוֹי לְלַמְּדוֹ סֵפֶר וּלְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת, מִפְּנֵי שֶׁכֻּלָּן חֲשׁוּדִין עַל מִשְׁכַּב זָכוּר. וְאֵין מַעֲמִידִין בְּהֵמָה בְּפוּנְדָּקָאוֹת [=מלונות] שֶׁל גּוֹיִם, וַאֲפִלּוּ זְכָרִים אֵצֶל זְכָרִים וּנְקֵבוֹת אֵצֶל נְקֵבוֹת[ו].

ו) כי הם חשודים על הרבעת בהמה.

ו. וְאֵין מוֹסְרִין בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף[ז] לְרוֹעֶה גּוֹי, אֲפִלּוּ זְכָרִים לְזָכָר וּנְקֵבוֹת לַנְּקֵבָה - מִפְּנֵי שֶׁכֻּלָּן חֲשׁוּדִין עַל הַרְבָּעַת בְּהֵמָה. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁהֵן אֲסוּרִין בִּזְכוּר וּבְהֵמָה, וְנֶאֱמַר: "וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל"[105].

ז) שרביעה אסורה גם בעוף, כמבואר לעיל פרק א הלכה טז.

ז. וּמִפְּנֵי מָה אֵין מוֹסְרִין בְּהֵמָה נְקֵבָה לְגוֹיָה? מִפְּנֵי שֶׁכֻּלָּן בְּחֶזְקַת נוֹאֲפִין, וּכְשֶׁיָּבוֹא הַנּוֹאֵף לִשְׁכַּב עִם גּוֹיָה זוֹ, אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִמְצָאֶנָּה, וְיִשְׁכַּב עִם הַבְּהֵמָה; אוֹ אֲפִלּוּ יִמְצָאֶנָּה, יִשְׁכַּב עִם הַבְּהֵמָה.

ח. לֹא תִתְיַחֵד אִשָּׁה אַחַת אֲפִלּוּ עִם אֲנָשִׁים הַרְבֵּה - עַד שֶׁתִּהְיֶה שָׁם אִשְׁתּוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן; וְכֵן לֹא יִתְיַחֵד אִישׁ אֶחָד אֲפִלּוּ עִם נָשִׁים הַרְבֵּה. נָשִׁים הַרְבֵּה עִם אֲנָשִׁים הַרְבֵּה - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְיִחוּד. הָיוּ הָאֲנָשִׁים מִבַּחוּץ וְהַנָּשִׁים מִבִּפְנִים, אוֹ הָאֲנָשִׁים מִבִּפְנִים וְהַנָּשִׁים מִבַּחוּץ, וּפֵרְשָׁה אִשָּׁה לְבֵין הָאֲנָשִׁים אוֹ אִישׁ לְבֵין הַנָּשִׁים - אֲסוּרִין מִשּׁוּם יִחוּד.

אֲפִלּוּ אִישׁ שֶׁעִסְקוֹ וּמְלַאכְתּוֹ עִם הַנָּשִׁים[ח], אָסוּר לוֹ לְהִתְיַחֵד עִם הַנָּשִׁים. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יִתְעַסֵּק עִמָּהֶן וְאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, אוֹ יִכְּנֶה לִמְלָאכָה אַחֶרֶת.

ח) כלומר, אף־על־פי שהיה ראוי להתיר לו, משום שטרוד בעבודתו, ולא יבוא לידי איסור.

ט. מֻתָּר לְהִתְיַחֵד עִם שְׁתֵּי יְבָמוֹת[ט], אוֹ עִם שְׁתֵּי צָרוֹת[י], אוֹ עִם אִשָּׁה וַחֲמוֹתָהּ, אוֹ עִם אִשָּׁה וּבַת בַּעְלָהּ, אוֹ עִם אִשָּׁה וּבַת חֲמוֹתָהּ; מִפְּנֵי שֶׁשּׂוֹנְאוֹת זוֹ אֶת זוֹ, אֵין מְחַפּוֹת זוֹ עַל זוֹ. וְכֵן מֻתָּר לְהִתְיַחֵד עִם אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ עִמָּהּ תִּינֹקֶת קְטַנָּה שֶׁיּוֹדַעַת [ומבינה] טַעַם בִּיאָה, וְאֵינָהּ מוֹסֶרֶת עַצְמָהּ לְבִיאָה - שֶׁאֵינָהּ מְזַנָּה בִּפְנֵיהָ, שֶׁהֲרֵי זוֹ מְגַלָּה אֶת סוֹדָהּ.

ט) שתי נשים הנשואות לשני אחים. י) שתי נשים הנשואות לאדם אחד.

י. תִּינֹקֶת מִבַּת שָׁלֹשׁ וּלְמַטָּה, וְתִינוֹק מִבֶּן תֵּשַׁע וּלְמַטָּה - מֻתָּר לְהִתְיַחֵד עִמָּהֶן; שֶׁלֹּא גָּזְרוּ אֶלָּא עַל יִחוּד אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְבִיאָה, וְאִישׁ הָרָאוּי לְבִיאָה.

יא. אַנְדְּרוֹגִינוֹס[יא] אֵינוֹ מִתְיַחֵד עִם הַנָּשִׁים[יב]; וְאִם

105. ויקרא-קדושים יט, יד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נִתְיַחֵד - אֵין מַכִּין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק. אֲבָל הָאִישׁ מִתְיַחֵד עִם הָאַנְדְּרוֹגִינוֹס[יג] וְעִם הַטֻּמְטוּם[יד].

יא) אדם שיש בו גם איברי זכרות וגם איברי נקבות. יב) כי הוא מתאווה לאשה גמורה. יג) מפני שהאיש אינו מתאווה לאנדרוגינוס. יד) שאיבריו אטומים, ואין יודעים אם הוא זכר או נקבה.

יב. אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁהָיָה בַּעֲלָהּ בָּעִיר - אֵינָהּ חוֹשֶׁשֶׁת לְיִחוּד, מִפְּנֵי שֶׁאֵימַת בַּעֲלָהּ עָלֶיהָ; וְאִם הָיָה זֶה גַּס בָּהּ [=רגיל אליה], כְּגוֹן שֶׁגְּדָלָהּ עִמּוֹ, אוֹ שֶׁהָיְתָה קְרוֹבָתוֹ - לֹא יִתְיַחֵד עִמָּהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁבַּעֲלָהּ בָּעִיר. וְכֵן כָּל הַמִּתְיַחֵד עִם אִשָּׁה, וְהָיָה הַפֶּתַח פָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים - אֵין חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם יִחוּד.

יג. מִי שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה, לֹא יְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאִמּוֹת הַבָּנִים בָּאוֹת לְבֵית הַסֵּפֶר לִבְנֵיהֶם, וְנִמְצָא מִתְגָּרֶה[טו] בַּנָּשִׁים; וְכֵן אִשָּׁה לֹא תְּלַמֵּד קְטַנִּים, מִפְּנֵי אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁהֵן בָּאִין בִּגְלַל בְּנֵיהֶם, וְנִמְצְאוּ מִתְיַחֲדִים[טז] עִמָּהּ. וְאֵין הַמְלַמֵּד צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה אִשְׁתּוֹ שְׁרוּיָה עִמּוֹ בְּבֵית הַסֵּפֶר, אֶלָּא הִיא בְּבֵיתָהּ וְהוּא מְלַמֵּד בִּמְקוֹמוֹ.

טו) ואפילו באופן שאין חשש ליחוד, אסור משום גירוי בנשים. טז) כאן כותב הרמב"ם מתייחדים עמה, מפני שבנשים לא שייך גירוי, ואין אסור אלא אם מתייחדת.

יד. תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיִּהְיוּ הַנָּשִׁים מְסַפְּרוֹת [=משוחחות] זוֹ עִם זוֹ בְּבֵית הַכִּסֵּא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס שָׁם אִישׁ - מִשּׁוּם יִחוּד.

טו. אֵין מְמַנִּין אָדָם נֶאֱמָן וְכָשֵׁר לִהְיוֹת שׁוֹמֵר חָצֵר שֶׁיֵּשׁ שָׁם נָשִׁים, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹמֵד בַּחוּץ - שֶׁאֵין אַפּוֹטְרוֹפּוֹס [=אחריות] לָעֲרָיוֹת; וְאָסוּר לְאָדָם לְמַנּוֹת אַפּוֹטְרוֹפּוֹס עַל בֵּיתוֹ, שֶׁלֹּא יַנְהִיג אִשְׁתּוֹ לִדְבַר עֲבֵרָה.

טז. אָסוּר • לְתַלְמִיד חֲכָמִים לִשְׁכֹּן בְּחָצֵר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אַלְמָנָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְיַחֵד עִמָּהּ - מִפְּנֵי הַחֲשָׁד; אֶלָּא אִם כֵּן הָיְתָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ. וְכֵן אַלְמָנָה אֲסוּרָה לְגַדֵּל כֶּלֶב[יז], מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. וְלֹא תִקְנֶה אִשָּׁה עֲבָדִים זְכָרִים, אֲפִלּוּ קְטַנִּים - מִפְּנֵי הַחֲשָׁד.

השגת הראב"ד
אסור . . אלמנה א"א הפריז על מדותיו שלא אמרו חכמים אלא שלא יתאכסן עמה.

יז) משום לזות שפתים, שלא ירננו אחריה, כשיראו שהכלב הולך אחריה, אבל מותרת להתייחד עם הכלב, שלא נחשדו ישראל על הזכור ועל הבהמה.

יז. אֵין דּוֹרְשִׁין בְּסִתְרֵי עֲרָיוֹת[יח] בִּשְׁלֹשָׁה - מִפְּנֵי שֶׁהָאֶחָד טָרוּד בִּשְׁאֵילַת הָרַב, וְהַשְּׁנַיִם נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין זֶה עִם זֶה וְאֵין דַּעְתָּן פְּנוּיָה לִשְׁמֹעַ, וּלְפִי שֶׁדַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוֹבָה אֵצֶל עֲרָיוֹת, אִם נִסְתַּפֵּק לוֹ דָּבָר שֶׁשָּׁמַע מוֹרֶה לְהָקֵל; לְפִיכָךְ אֵין דּוֹרְשִׁין אֶלָּא לִשְׁנַיִם, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הָאֶחָד הַשּׁוֹמֵעַ מְפַנֶּה לִבּוֹ וְיוֹדֵעַ מַה שֶּׁיִּשְׁמַע מִן הָרַב.

יח) בדיני עריות שאינם מפורשים בתורה.

יח. אֵין לְךָ דָּבָר בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ שֶׁהוּא קָשֶׁה לְרֹב הָעָם, אֶלָּא לִפְרֹשׁ מִן הָעֲרָיוֹת וְהַבִּיאוֹת הָאֲסוּרוֹת. אָמְרוּ חֲכָמִים: בְּשָׁעָה שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל עַל הָעֲרָיוֹת, בָּכוּ וְקִבְּלוּ מִצְוָה זוֹ בְּתַרְעֹמֶת וּבִבְכִיָּה - שֶׁנֶּאֱמַר[106]: "בֹּכֶה לְמִשְׁפְּחֹתָיו", עַל עִסְקֵי מִשְׁפָּחוֹת.

יט. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: גָּזֵל וַעֲרָיוֹת, נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְאַוֶּה לָהֶן וּמְחַמַּדְתָּן. וְאֵין אַתָּה מוֹצֵא קָהָל בְּכָל זְמַן וּזְמַן, שֶׁאֵין בָּהֶן פְּרוּצִין בָּעֲרָיוֹת וּבְבִיאוֹת אֲסוּרוֹת. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: "רֹב [האנשים] בְּגָזֵל, וּמִעוּט בַּעֲרָיוֹת, וְהַכֹּל בַּאֲבַק לָשׁוֹן הָרָע"[יט].

יט) כלומר, מעין לשון הרע, כאבק שאינו עפר ממש. כגון שיאמר: שתקו מפלוני, איני רוצה להודיע מה אירע ומה היה.

כ. לְפִיכָךְ רָאוּי לוֹ לָאָדָם לָכֹף יִצְרוֹ בְּדָבָר זֶה, וּלְהַרְגִּיל עַצְמוֹ בִּקְדֻשָּׁה יְתֵרָה וּבְמַחְשָׁבָה טְהוֹרָה וּבְדֵעָה נְכוֹנָה כְּדֵי לְהִנָּצֵל מֵהֶן; וְיִזָּהֵר מִן הַיִּחוּד, שֶׁהוּא הַגּוֹרֵם הַגָּדוֹל. גְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים הָיוּ אוֹמְרִין לְתַלְמִידֵיהֶם: "הִזָּהֲרוּ בִּי מִפְּנֵי בִתִּי, הִזָּהֲרוּ בִּי מִפְּנֵי כַלָּתִי" - כְּדֵי לְלַמֵּד לְתַלְמִידֵיהֶם שֶׁלֹּא יִתְבַּיְּשׁוּ מִדָּבָר זֶה, וְיִתְרַחֲקוּ מִן הַיִּחוּד.

כא. וְכֵן יִנְהַג לְהִתְרַחֵק מִן הַשְּׁחוֹק, וּמִן הַשִּׂכְרוּת, וּמִדִּבְרֵי עֲגָבִים [=תאווה לדבר] - שֶׁאֵלּוּ גּוֹרְמִין גְּדוֹלִים הֵן, וְהֵן מַעֲלוֹת שֶׁל עֲרָיוֹת; וְלֹא יֵשֵׁב בְּלֹא

---

106. במדבר-בהעלותך, יא, י.

אִשָּׁה, שֶׁמִּנְהָג זֶה גּוֹרֵם לְטָהֲרָה גְּדוֹלָה. יִתְרָה מִכָּל זֹאת אָמְרוּ: יְפַנֶּה עַצְמוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ לְדִבְרֵי תּוֹרָה, וְיַרְחִיב דַּעְתּוֹ בְּחָכְמָה - שֶׁאֵין מַחֲשֶׁבֶת עֲרָיוֹת מִתְגַּבֶּרֶת אֶלָּא בְּלֵב פָּנוּי מִן הַחָכְמָה; וּבַחָכְמָה הוּא אוֹמֵר: "אַיֶּלֶת אֲהָבִים וְיַעֲלַת חֵן, דַּדֶּיהָ יְרַוּךְ בְּכָל עֵת, בְּאַהֲבָתָהּ תִּשְׁגֶּה תָמִיד"[107].

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסִיְּעַן

הִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת

יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת - אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע וְעֶשְׂרִים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פִּרְטָן: (א) לִבְדֹּק בְּסִימָנֵי בְּהֵמָה וְחַיָּה לְהַבְדִּיל בֵּין טְמֵאָה לִטְהוֹרָה; (ב) לִבְדֹּק בְּסִימָנֵי הָעוֹף לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא לְטָהוֹר; (ג) לִבְדֹּק בְּסִימָנֵי חֲגָבִים לְהַבְדִּיל בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר; (ד) לִבְדֹּק בְּסִימָנֵי דָּגִים לְהַבְדִּיל בֵּין טָמֵא לְטָהוֹר; (ה) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בְּהֵמָה וְחַיָּה טְמֵאָה; (ו) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל עוֹף טָמֵא; (ז) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל דָּגִים טְמֵאִים; (ח) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף; (ט) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל שֶׁרֶץ הָאָרֶץ; (י) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל רֶמֶשׂ הָאָרֶץ; (יא) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל תּוֹלַעַת הַפֵּרוֹת כְּשֶׁתֵּצֵא לָאָרֶץ; (יב) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל שֶׁרֶץ הַמַּיִם; (יג) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל נְבֵלָה; (יד) שֶׁלֹּא לַהֲנוֹת בְּשׁוּר הַנִּסְקָל; (טו) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל טְרֵפָה; (טז) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל אֵבֶר מִן הַחַי; (יז) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל דָּם; (יח) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל חֵלֶב בְּהֵמָה טְהוֹרָה; (יט) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל גִּיד הַנָּשֶׁה; (כ) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּחָלָב; (כא) שֶׁלֹּא לְבַשְּׁלוֹ; (כב) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל לֶחֶם תְּבוּאָה חָדָשׁ; (כג) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל קָלִי מִן הֶחָדָשׁ; (כד) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל כַּרְמֶל מִן הֶחָדָשׁ; (כה) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל עָרְלָה; (כו) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם; (כז) שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל טֶבֶל; (כח) שֶׁלֹּא לִשְׁתּוֹת יַיִן נֶסֶךְ. וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

סימני טהרה בעלי חיים; דג שנמצא במעי דג אחר; הנולד מדבר טמא.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה הֵן [-בדיקת][א] הַסִּימָנִין שֶׁמַּבְדִּילִין בָּהֶן בֵּין בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף וְדָג וְחָגָב שֶׁמֻּתָּר לְאָכְלָן, וּבֵין שֶׁאֵין מֻתָּר לְאָכְלָן - שֶׁנֶּאֱמַר[1]: "וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה, וּבֵין הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר", "וּבֵין הַחַיָּה הַנֶּאֱכֶלֶת, וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֵאָכֵל"[2].

א) המצווה לבדוק את סימני הטהרה היא רק אם מעוניין לאכול מהם.

ב. סִימָנֵי [=הטהרה של] בְּהֵמָה וְחַיָּה נִתְפָּרְשׁוּ בַּתּוֹרָה, וְהֵן שְׁנֵי סִימָנִין: "מַפְרֶסֶת פַּרְסָה[3][ב], וּ"מַעֲלַת גֵּרָה[4][ג] - עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶן. וְכָל• בְּהֵמָה וְחַיָּה שֶׁהִיא מַעֲלַת גֵּרָה, אֵין לָהּ שְׁנַיִם בַּלְּחִי הָעֶלְיוֹן. וְכָל• בְּהֵמָה שֶׁהִיא מַעֲלַת גֵּרָה, הֲרֵי הִיא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה[ד] - חוּץ מִן הַגָּמָל; וְכָל בְּהֵמָה שֶׁהִיא מַפְרֶסֶת פַּרְסָה, הֲרֵי הִיא מַעֲלַת גֵּרָה - חוּץ מִן הַחֲזִיר.

השגת הראב"ד
וכל . . העליון א"א זה אינו צודק והוא שקר שהרי יש שפן וארנבת.

השגת הראב"ד
וכל . . פרסה א"א אף זה שקר מפורש בתורה.

ב) שפרסתה מחולקת לשתים. ג) מחזירה את האוכל מהקיבה ללעיסה חוזרת. ד) ואין צורך לבדוק זאת.

ג. לְפִיכָךְ[ה], הַמּוֹצֵא בְּהֵמָה בַּמִּדְבָּר וְאֵינוֹ מַכִּירָהּ, וּמְצָאָהּ חֲתוּכַת [-שנחתכו לה לחלוטין] הַפְּרָסוֹת - בּוֹדֵק בְּפִיהָ [-בלחי העליון]: אִם אֵין לָהּ שְׁנַיִם לְמַעְלָה, בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא טְהוֹרָה[ו] - וְהוּא שֶׁיַּכִּיר גָּמָל[ז]. מָצָא בְּהֵמָה שֶׁפִּיהָ חָתוּךְ[ח] - בּוֹדֵק בְּפַרְסוֹתֶיהָ: אִם הִיא שְׁסוּעָה, טְהוֹרָה[ט] - וְהוּא שֶׁיַּכִּיר חֲזִיר.

ה) מכיוון שאנו יודעים שבהמה וחיה המעלות גרה, בוודאי מפריסות פרסה. ו) על פי המבואר בהלכה הקודמת שאם

107. משלי, ה, יט. 1. ויקרא-קדושים, כ, כה. 2. ויקרא-שמיני, יא, מז. 3. ויקרא-שמיני, יא, יג. 4. שם.

הפניות לשיחות קודש

יתרה . . אמרו: ביאור סיום ההלכה – לקו"ש חל"ז ע' 51 והע' 30. שנאמר: ביאור בסדר הבאת הפסוקים – סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 363 הע' 73 ושוה"ג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אין לבהמה שיניים בלחי העליון זהו סימן שהיא מעלת גירה, וכל בהמה שמעלה גירה ידוע שהיא גם מפרסת פרסה. ז) מכיוון שלגמל צעיר אין שיניים בלחי העליון והוא טמא. ח) ואין אפשרות לבדוק לה את השיניים העליונות. ט) מכיוון שבהמה שפרסותיה מחולקות לשתיים בוודאי מעלה גירה, מלבד חזיר.

מָצָא פִּיהָ חָתוּךְ וְרַגְלֶיהָ חֲתוּכוֹת - בּוֹדֵק בָּהּ אַחַר שֶׁיִּשְׁחָטֶנָּה בְּכַנְפֵי הָעֹקֶץ [=בקצות הזנב]**: אִם מָצָא בְּשָׂרָהּ שָׁם מְהַלֵּךְ שְׁתֵּי וָעֵרֶב** [=שכבה לאורך שכבה לרוחב]**, טְהוֹרָה - וְהוּא שֶׁיַּכִּיר עָרוּד** [חמור בר]**; שֶׁכֵּן הוּא בְּשָׂרוֹ, מְהַלֵּךְ שְׁתֵּי וָעֵרֶב.**

ד. בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין • [-הדומה במראהו ל] **בְּהֵמָה טְמֵאָה - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַפְרִיס פַּרְסָה וְלֹא מַעֲלֶה גֵּרָה, אֶלָּא כְּמִין סוּס אוֹ חֲמוֹר לְכָל דָּבָר - הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּאֲכִילָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁיָּלְדָה בְּפָנָיו. אֲבָל אִם הִנִּיחַ פָּרָה מְעֻבֶּרֶת בְּעִדְרוֹ, וּבָא וּמָצָא כְּמִין חֲזִיר כָּרוּךְ אַחֲרֶיהָ - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹנֵק מִמֶּנָּה - הֲרֵי זֶה סָפֵק, וְאָסוּר בַּאֲכִילָה; שֶׁמָּא מִן הַטְּמֵאָה נוֹלַד, וְנִכְרַךְ אַחַר הַטְּהוֹרָה.**

השגת הראב"ד

כמין בהמה טמאה א"א והוא שיהיה הטמא בעדרו.

ה. בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁיָּלְדָה כְּמִין בְּהֵמָה טְהוֹרָה - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַפְרִיס פַּרְסָה וּמַעֲלֶה גֵּרָה, וַהֲרֵי הוּא כְּמִין שׁוֹר לְכָל דָּבָר, אוֹ כְּמִין שֶׂה - הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּאֲכִילָה; שֶׁהַגָّדֵל מִן הַטָּמֵא - טָמֵא, וְהַגָّדֵל מִן הַטָּהוֹר - טָהוֹר. לְפִיכָךְ' דָּג טָמֵא שֶׁנִּמְצָא בִּמְעֵי דָּג טָהוֹר, אָסוּר, וְדָג טָהוֹר הַנִּמְצָא בִּמְעֵי דָּג טָמֵא, מֻתָּר - לְפִי שֶׁאֵינוֹ גִּדּוּלָיו, אֶלָּא בְּלָעוֹ.

י) כלומר, מכיוון שהטהרה תלויה בכך שבעלי החיים בעצמם גדלו עם סימני טהרה ולא בכך שנמצאו בתוך דבר טהור.

ו. בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁיָּלְדָה, אוֹ שֶׁנִּמְצָא בָּהּ, בְּרִיָּה שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי גַבִּין וּשְׁתֵּי שְׁדָרוֹת[יא] **- אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה; וְזוֹ הִיא הַ"שְּׁסוּעָה" שֶׁנֶּאֱמְרָה בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר**[5]**: "אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפַּרְסָה הַשְּׁסוּעָה", כְּלוֹמַר בְּרִיָּה שֶׁנּוֹלְדָה שְׁסוּעָה לִשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת.**

יא) כגון שני בעלי חיים שגופם מחובר, בדומה לתאומים סיאמיים.

ז. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁנִّמְצָא בָּהּ דְּמוּת עוֹף - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹף טָהוֹר, הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּאֲכִילָה; לֹא הֻתַּר מִן הַנִּמְצָא בִּבְהֵמָה, אֶלָּא מַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ פַּרְסָה.

ח. אֵין לְךָ בְּכָל בְּהֵמָה וְחַיָּה שֶׁבָּעוֹלָם שֶׁמֻּתָּר בַּאֲכִילָה, חוּץ מֵעֲשֶׂרֶת הַמִּינִין הַמְּנוּיִין בַּתּוֹרָה: שְׁלֹשָׁה מִינֵי בְהֵמָה - וְהֵן שׁוֹר, שֶׂה, וָעֵז; וְשִׁבְעָה מִינֵי חַיָּה - אַיָּל, וּצְבִי, וְיַחְמוּר, וְאַקּוֹ, וְדִישֹׁן, וּתְאוֹ, וָזֶמֶר. הֵן וּמִינֵיהֶן - כְּגוֹן שׁוֹר הַבָּר וְהַמְּרִיאִי[יב]**, שֶׁהֵן מִמִּין הַשּׁוֹר. וְכָל הַעֲשָׂרָה מִינִין וּמִינֵיהֶן, מַעֲלֵי גֵּרָה וּמַפְרִיסֵי פַּרְסָה; לְפִיכָךְ, מִי שֶׁהוּא מַכִּירָן, אֵינוֹ צָרִיךְ לִבְדֹּק לֹא בַּפֶּה וְלֹא בָּרַגְלַיִם.**

יב) סוג בקר גדול במיוחד ובעל שומן רב.

ט. אַף עַל פִּי שֶׁכֻּלָּן מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה, צְרִיכִין אָנוּ לְהַבְדִּיל בֵּין בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְחַיָּה טְהוֹרָה; שֶׁהַחַיָּה - חֶלְבָּהּ מֻתָּר, וְדָמָהּ טָעוּן כִּסּוּי [-מצוות כיסוי הדם]**; וְהַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה - חֶלְבָּהּ בִּכְרֵת**[יג]**, וְאֵין דָּמָהּ טָעוּן כִּסּוּי.**

יג) על אכילת חֵלֶב של בהמה טמאה לא חייבים כרת (יבואר בפרק ז').

י. וְסִימָנֵי חַיָּה, מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [=מסורת] **הֵן. כָּל מִין שֶׁהוּא מַפְרִיס פַּרְסָה וּמַעֲלֶה גֵּרָה, וְיֵשׁ לוֹ קַרְנַיִם מְפֻצָּלוֹת** [כמו ענפי עץ] **כְּגוֹן הָאַיָּל - הֲרֵי זֶה חַיָּה טְהוֹרָה בְּוַדַּאי. וְכָל שֶׁאֵין קַרְנָיו מְפֻצָּלוֹת - אִם • הָיוּ קַרְנָיו כְּרוּכוֹת** [=כפופות] **כְּקַרְנֵי הַשּׁוֹר, וַחֲדוּקוֹת** [=מפותלות] **כְּקַרְנֵי הָעֵז, וְיִהְיֶה הַחֵדֶק מֻבְלָע בָּהֶן, וַהֲדוּרוֹת** [=עגולות] **כְּקַרְנֵי הַצְּבִי - הֲרֵי זוֹ חַיָּה טְהוֹרָה; עַד** [=בתנאי] **שֶׁיִּהְיוּ בַּקַּרְנַיִם שְׁלֹשָׁה סִימָנִין אֵלּוּ - כְּרוּכוֹת, וַחֲדוּקוֹת, וַהֲדוּרוֹת.**

השגת הראב"ד

אם . . השור א"א זה הלשון כמה הוא משובש והיה ראוי לומר אם אינן מפוצלות אם היו קרניו כרוכות אע"פ שדומים לקרני השור וחרוקות אע"פ שדומות לקרני העז אם יהיה החרק מובלע בהן והדורות כקרני הצבי הרי זו חיה טהורה כשיהיו בקרנים סימנים הללו כרוכות חרוקות והדורות לפי שאין לך חיה שאין לה שלשה סימנים הללו.

יא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמִין שֶׁאֵינוֹ מַכִּירוֹ;

5. דברים-ראה, יד, ז.

אֲבָל שִׁבְעַת מִינֵי חַיָּה הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה, אִם הָיָה מַכִּיר אוֹתָן, אֲפִלּוּ לֹא מָצָא לוֹ קַרְנַיִם - הֲרֵי זֶה אוֹכֵל חֶלְבּוֹ, וְחַיָּב לְכַסּוֹת דָּמוֹ.

יב. שׁוֹר הַבָּר - מִין בְּהֵמָה הוּא[יד]; וְהַקֶּרֶשׁ • [=שֵׁם חיה] - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא קֶרֶן אַחַת[טו], הֲרֵי (זֶה סָפֵק). וְכָל שֶׁיִּסְתַּפֵּק לְךָ אִם הוּא מִין חַיָּה אוֹ מִין בְּהֵמָה - חֶלְבּוֹ אָסוּר [-מספק] וְאֵין לוֹקִין עָלָיו, וּמְכַסִּין אֶת דָּמוֹ [-מספק].

השגת הראב"ד
והקרש . . הרי זה ספק? א"א ולמה כתב בקרש ספק ובגמרא אסיק דמין חיה הוא.

יד) שור הבר בטבעו הוא בהמה, ורק מפני שהוא חי במדבר רכש תכונות של חיה. טו) בשונה משאר החיות הטהורות שיש להן שני קרניים.

יג. כִּלְאַיִם הַבָּא מִן בְּהֵמָה טְהוֹרָה עִם חַיָּה טְהוֹרָה, הוּא הַנִּקְרָא 'כּוּי' - חֶלְבּוֹ אָסוּר [-כבהמה] וְאֵין לוֹקִין עָלָיו, וּמְכַסִּין אֶת דָּמוֹ [-כמו חיה]; וְאֵין מִין טָמֵא מִתְעַבֵּר מִמִּין טָהוֹר[טז] כְּלָל.

טז) וכן להיפך - מין טהור אינו מתעבר ממין טמא.

יד. סִימָנֵי עוֹף טָהוֹר לֹא נִתְפָּרְשׁוּ מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מָנָה מִינִין טְמֵאִין בִּלְבַד, וּשְׁאָר מִינֵי הָעוֹף מֻתָּרִין. וְהַמִּינִין הָאֲסוּרִין - אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים מִין, וְאֵלּוּ הֵן: (א) נֶשֶׁר; (ב) פֶּרֶס; (ג) עָזְנִיָּה; (ד) דָּאָה, וְהִיא "הָרָאָה" הָאֲמוּרָה בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה[6]; (ה) אַיָּה, וְהִיא "הַדַּיָּה" הָאֲמוּרָה [-המוזכרת] בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה[7]; (ו) מִין הָאַיָּה, שֶׁכֵּן כָּתוּב בָּהּ[8] "לְמִינָהּ", מִכְּלָל שֶׁהֵן שְׁנֵי מִינִין; (ז) עוֹרֵב; (ח) וַזַרְזִיר, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בָּעוֹרֵב[9] "לְמִינוֹ", לְהָבִיא אֶת הַזַּרְזִיר; (ט) וְיַעֲנָה; (י) וְתַחְמָס; (יא) וְשַׁחַף; (יב) וְנֵץ; (יג) וְשׁוֹרְנִיקָא, וְהוּא מִין הַנֵּץ, שֶׁכֵּן כָּתוּב בּוֹ[10] "לְמִינֵהוּ"; (יד) וְכוֹס; (טו) וְשָׁלָךְ; (טז) וְיַנְשׁוּף; (יז) וְתִנְשֶׁמֶת; (יח) וְקָאַת; (יט) וְרָחָם; (כ) וַחֲסִידָה; (כא) וְהָאֲנָפָה; (כב) וּמִין הָאֲנָפָה, שֶׁכֵּן נֶאֱמַר בָּהּ[11] "לְמִינָהּ"; (כג) וְהַדּוּכִיפַת; (כד) וְהָעֲטַלֵּף.

טו. כָּל מִי שֶׁהוּא בָקִי בְּמִינִין אֵלּוּ וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן - הֲרֵי זֶה אוֹכֵל כָּל עוֹף שֶׁאֵינוֹ מֵהֶן, וְאֵין צָרִיךְ בְּדִיקָה [-בסימני הטהרה]; וְעוֹף טָהוֹר נֶאֱכָל בְּמָסֹרֶת [-ללא צורך בבדיקה] - וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה דָּבָר פָּשׁוּט [-מקובל ללא עוררין] בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁזֶּה עוֹף טָהוֹר. וְנֶאֱמָן צַיָּד לוֹמַר: 'עוֹף זֶה הִתִּיר לִי רַבִּי הַצַּיָּד' - וְהוּא שֶׁהֶחְזַק אוֹתוֹ [-רב] צַיָּד שֶׁהוּא בָקִי בְּמִינִין אֵלּוּ וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן.

טז. מִי שֶׁאֵינוֹ מַכִּירָן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ שְׁמוֹתֵיהֶן[יז] - בּוֹדֵק בְּסִימָנִין אֵלּוּ שֶׁנִּתְּנוּ חֲכָמִים: כָּל עוֹף שֶׁהוּא דּוֹרֵס וְאוֹכֵל[יח], בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא מֵאֵלּוּ הַמִּינִין וְטָמֵא[יט]. וְשֶׁאֵינוֹ דּוֹרֵס וְאוֹכֵל - אִם יֵשׁ בּוֹ אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה סִימָנִין אֵלּוּ, הֲרֵי זֶה עוֹף טָהוֹר; וְאֵלּוּ הֵן: אֶצְבַּע יְתֵרָה, אוֹ זֶפֶק [=כיס שהמזון שוהה בו] - וְהִיא [-נקראת בתורה] הַמֵּרָאָה - אוֹ שֶׁהָיָה קֵרְקְבָנוֹ[כ] נִקְלָף [-יכול להתקלף] בַּיָּד.

יז) שני התנאים הכרחיים. יח) תופס את טרפו בעזרת ציפורניו החזקות, ולאחר המתנה אוכל. יט) אפילו אם יש לו סימני טהרה. כ) השכבה הפנימית של קיבת העוף.

יז. לְפִי שֶׁאֵין בְּכָל אֵלּוּ הַמִּינִין הָאֲסוּרִין מִין שֶׁאֵינוֹ דּוֹרֵס וְיֵשׁ בּוֹ אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה סִימָנִין אֵלּוּ, חוּץ מִפֶּרֶס וְעָזְנִיָּה; וּפֶרֶס וְעָזְנִיָּה אֵינָן מְצוּיִין בַּיִּשּׁוּב, אֶלָּא בְּמִדְבָּרוֹת אֵיֵי הַיָּם הָרְחוֹקוֹת עַד מְאֹד שֶׁהֵן סוֹף הַיִּשּׁוּב.

יח. הָיָה הַקֵּרְקְבָן נִקְלָף בְּסַכִּין, וְאֵינוֹ נִקְלָף בַּיָּד, וְאֵין בּוֹ סִימָן אַחֵר [-של טהרה] - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ דּוֹרֵס, הֲרֵי זֶה סָפֵק; הָיָה [-הקורקבן] חָזָק וְדָבֵק, וְהִנִּיחוֹ בַּשֶּׁמֶשׁ וְנִתְרַפֵּה, וְנִקְלָף בַּיָּד - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

יט. אָמְרוּ הַגְּאוֹנִים, שֶׁמָּסֹרֶת בִּידֵיהֶן שֶׁאֵין מוֹרִין לְהַתִּיר עוֹף הַבָּא בְּסִימָן אֶחָד, אֶלָּא אִם הָיָה אוֹתוֹ סִימָן שֶׁיִּקְלֹף קֵרְקְבָנוֹ בַּיָּד; אֲבָל אִם אֵינוֹ נִקְלָף בַּיָּד - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זֶפֶק אוֹ אֶצְבַּע יְתֵרָה, מֵעוֹלָם לֹא הִתִּירוּהוּ.

כ. כָּל עוֹף שֶׁחוֹלֵק אֶת רַגְלָיו[כא] כְּשֶׁמּוֹתְחִין לוֹ חוּט, שְׁתַּיִם לְכָאן וּשְׁתַּיִם לְכָאן, אוֹ שֶׁקּוֹלֵט מִן הָאֲוִיר וְאוֹכֵל בָּאֲוִיר - הֲרֵי זֶה דּוֹרֵס וְטָמֵא. וְכָל הַשּׁוֹכֵן עִם הַטְּמֵאִים וְנִדְמֶה לָהֶן - הֲרֵי זֶה טָמֵא.

כא) בזמן שעומד על מקום צר כמו חוט וכדומה, הוא מניח בכל צד שתי אצבעות.

כא. מִינֵי חֲגָבִים שֶׁהִתִּירָה תּוֹרָה, שְׁמוֹנָה; וְאֵלּוּ הֵן: (א) חָגָב; (ב) מִין חָגָב, וְהִיא הַדּוּבַנִּית; (ג)

6. דברים-ראה, יד, יג. 7. שם. 8. שם. 9. שם, פסוק יד. 10. שם, פסוק טו. 11. שם, פסוק יח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

חַרְגֹּל; (ד) וּמִין חַרְגֹּל, וְהוּא עַצְרוּנְיָא; (ה) אַרְבֶּה; (ו) וּמִין אַרְבֶּה, וְהִיא צִפֹּרֶת כְּרָמִים[כב]; (ז) סָלְעָם; (ח) וּמִין סָלְעָם, וְהִיא יוֹחֲנָה יְרוּשַׁלְמִית.

כב) מצויה לעיתים קרובות בעצי דקל צעירים.

כב. מִי שֶׁהוּא בָּקִי בָּהֶן וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן, אוֹכֵל; וְהַצַּיָּד נֶאֱמָן עֲלֵיהֶן, כְּעוֹף. וּמִי שֶׁאֵינוֹ בָּקִי בָּהֶן - בּוֹדֵק בַּסִּימָנִין; וּשְׁלֹשָׁה סִימָנִין יֵשׁ בָּהֶן: כָּל [-חגב] שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבַּע רַגְלַיִם, וְאַרְבַּע כְּנָפַיִם שֶׁחוֹפוֹת [=מכסות] רֹב אֹרֶךְ גּוּפוֹ וְרֹב הֶקֵּף גּוּפוֹ, וְיֵשׁ לוֹ שְׁנֵי כְּרָעַיִם [-רגליים אחוריות] לְנַתֵּר בָּהֶן - הֲרֵי זֶה מִין טָהוֹר. וְאַף עַל פִּי[כג] שֶׁרֹּאשׁוֹ אָרֹךְ וְיֵשׁ לוֹ זָנָב - אִם הָיָה שְׁמוֹ חָגָב, טָהוֹר.

כג) כלומר, למרות ששונה משמונת המינים המנויים בתורה שאצלם הראש קצר ואין להם זנב.

כג. מִי שֶׁאֵין לוֹ עַכְשָׁו כְּנָפַיִם אוֹ כְּרָעַיִם, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ כְּנָפַיִם הַחוֹפוֹת אֶת רֻבּוֹ, וְעָתִיד לְגַדֵּל אוֹתָן אַחַר זְמַן כְּשֶׁיַּגְדִּיל - הֲרֵי זֶה מֻתָּר מֵעַתָּה[כד].

כד) כלומר, אפילו בזמן שעדיין אין לו את סימני הטהרה.

כד. וּבַדָּגִים שְׁנֵי סִימָנִין - סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת. וּסְנַפִּיר הוּא שֶׁפּוֹרֵחַ [=שט] בּוֹ, וְקַשְׂקֶשֶׂת הִיא הַדְּבוּקָה[כה] בְּכָל גּוּפוֹ. וְכָל שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַשְׂקֶשֶׂת, יֵשׁ לוֹ סְנַפִּיר. אֵין לוֹ עַכְשָׁו וּכְשֶׁיַּגְדִּיל יִהְיוּ לוֹ, אוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ קַשְׂקֶשֶׂת כְּשֶׁהוּא בַּיָּם וּכְשֶׁיַּעֲלֶה יַשִּׁיר קַשְׂקַשָּׂיו - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וּמִי שֶׁאֵין קַשְׂקַשָּׂיו חוֹפִין אֶת כֻּלּוֹ, מֻתָּר; אֲפִלּוּ אֵין בּוֹ אֶלָּא סְנַפִּיר אֶחָד וְקַשְׂקֶשֶׂת אַחַת - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

כה) הקשקשים צריכים להיות דבוקים בלבד, אך דג שהקשקשים שלו אינם ניתנים להפרדה והם חלק אחד מגופו — אינם סימן הטהרה של הקשקשת המופיעה בתורה.

~ יום שלישי ז' סיון ~

פֶּרֶק ב

דיני האוכל מבעל חיים טמא או בשר אדם, דין שמונה שרצים, תולעים הנמצאים בפירות או במים.

א. מִכְּלָל שֶׁנֶּאֱמַר[12]: "וְכָל בְּהֵמָה מַפְרֶסֶת פַּרְסָה, [שש] וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע שְׁתֵּי פְרָסוֹת, מַעֲלַת גֵּרָה, בַּבְּהֵמָה - אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ" - שׁוֹמֵעַ אֲנִי [-ניתן להבין] שֶׁכָּל שֶׁאֵינָהּ מַעֲלַת גֵּרָה וּמַפְרֶסֶת פַּרְסָה, אֲסוּרָה; וְלָאו הַבָּא [=הנלמד] מִכְּלָל [-מתוך מצוות] עֲשֵׂה, עֲשֵׂה[א] הוּא.

א) והעובר עליו נחשב כמי שביטל מצוות עשה.

וּבַגָּמָל וּבַחֲזִיר וּבָאַרְנֶבֶת וּבַשָּׁפָן נֶאֱמַר[13]: "אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפַּרְסָה" וְגוֹ' - הֲרֵי לָמַדְתָּ שֶׁהֵן בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן סִימָן אֶחָד. וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחַיָּה טְמֵאָה שֶׁאֵין בָּהּ סִימָן כְּלָל - שֶׁאִסּוּר אֲכִילָתָהּ בְּלֹא תַעֲשֶׂה, יָתֵר [=בנוסף] עַל עֲשֵׂה הַבָּא מִכְּלַל "אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ".

ב. לְפִיכָךְ, כָּל הָאוֹכֵל מִבְּשַׂר בְּהֵמָה וְחַיָּה טְמֵאָה, כַּזַּיִת - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, בֵּין שֶׁאָכַל מִן הַבָּשָׂר בֵּין שֶׁאָכַל מִן הַחֵלֶב; לֹא חֵלֶק הַכָּתוּב בַּטְּמֵאִים בֵּין בְּשָׂרָן לְחֶלְבָּן.

ג. הָאָדָם - אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ[14]: "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה[ב]", [מכיוון ש] אֵינוֹ בִּכְלַל מִינֵי חַיָּה בַּעֲלַת פַּרְסָה; לְפִיכָךְ [אכילת בשר אדם] אֵינוֹ בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְהָאוֹכֵל מִבְּשַׂר הָאָדָם אוֹ מֵחֶלְבוֹ, בֵּין מִן הַחַי בֵּין מִן הַמֵּת - אֵינוֹ לוֹקֶה. אֲבָל • אָסוּר הוּא בַּעֲשֵׂה, שֶׁהֲרֵי מָנָה הַכָּתוּב שִׁבְעַת מִינֵי חַיָּה וְאָמַר בָּהֶן: "זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ"[15] - הָא כָּל שֶׁהוּא חוּץ מֵהֶן[ג], לֹא תֹאכְלוּ; וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה, עֲשֵׂה הוּא.

השגת הראב"ד

אבל. . חיה א"א ואם כן למה אמרו (כתובות ס. וש"נ) בדמו שאפילו מצות פרוש אין בו.

12. דברים-ראה, יד, ו. 13. ויקרא-שמיני, יא, ד; דברים-ראה, יד, ז. 14. בראשית, ב, ז. 15. ויקרא-שמיני, יא, ב.

הפניות לשיחות קודש

הלכה א: הוראה ומוסר בעבודת ה' ואמיתתה של תורה מענין הסימנים — יין מלכות סס"ט.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ב) כלומר, למרות שהפסוק קורא לו 'נפש חיה' ואין באדם סימני טהרה - באכילת בשר אדם לא עוברים על לא תעשה של "את זה לא תאכלו... וממפריסי הפרסה", מכיוון שהתורה כותבת שהחיות הנכללות במצוות הלא תעשה הן מסוג בעלי החיים שיש ביניהם מפריסי פרסה, ואילו במין האדם אין מפריסי פרסה, ולכן אינו כלול באיסור.
ג) אפילו ממינים כאלו שאין בסוגם מפריסי פרסה.

ד. הָאוֹכֵל כַּזַּיִת מִבְּשַׂר עוֹף טָמֵא - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר[16]: "וְאֶת אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן הָעוֹף, לֹא יֵאָכְלוּ"; וַהֲרֵי עָבַר עַל עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר[17]: "כָּל צִפּוֹר טְהֹרָה תֹּאכֵלוּ" - הָא טְמֵאָה, לֹא תֹּאכְלוּ. וְכֵן הָאוֹכֵל כַּזַּיִת מִדָּג טָמֵא - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר[18]: "וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם, מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ"; וְעָבַר עַל עֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר[19]: "כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת תֹּאכֵלוּ" - מִכְּלָל שֶׁאֵין לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת, לֹא יֵאָכֵל. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁכָּל הָאוֹכֵל דָּג טָמֵא, אוֹ בְּהֵמָה וְחַיָּה טְמֵאָה, אוֹ עוֹף טָמֵא - בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעָבַר עַל לֹא תַעֲשֶׂה.

ה. חָגָב טָמֵא, הֲרֵי הוּא בִּכְלַל שֶׁרֶץ הָעוֹף; וְהָאוֹכֵל כַּזַּיִת מִשֶּׁרֶץ[ד] הָעוֹף - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר[20]: "וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף, טָמֵא הוּא לָכֶם, לֹא יֵאָכֵלוּ". וְאֵיזֶה הוּא שֶׁרֶץ הָעוֹף? כְּגוֹן זְבוּב וְיַתּוּשׁ וּדְבוֹרָה וְצִרְעָה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן.

ד) בשפה המדוברת בזמן הרמב"ם, לא השתמשו במילה 'בשר' ביחס לדגים וחגבים, לכן בדיני אכילתם הרמב"ם משתמש במילה החילופית 'שרץ'.

ו. הָאוֹכֵל כַּזַּיִת מִשֶּׁרֶץ הָאָרֶץ - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר[21]: "וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ - שֶׁקֶץ הוּא, לֹא יֵאָכֵל". וְאֵיזֶה הוּא שֶׁרֶץ הָאָרֶץ? כְּגוֹן חֹלֶד וְצָב וּנְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים וְחִפּוּשִׁית וְנַדָּל [=מרבה רגלים] וְכַיּוֹצֵא בָהֶן.

ז. וּשְׁמוֹנָה שְׁרָצִים הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵן: "הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב .. וְהָאַנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה, וְהַחֹמֶט וְהַתִּנְשֶׁמֶת"[22] - הָאוֹכֵל [-לאחר שמתו] מִבְּשָׂרָם [שיעור נפח] כַּעֲדָשָׁה, לוֹקֶה; שִׁעוּר אֲכִילָתָן, כְּשִׁעוּר טֻמְאָתָן. וְכֻלָּן מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְכַעֲדָשָׁה[ה].

ה) כלומר, איסור האכילה והעונש קיימים גם באכילת כמה חתיכות קטנות משרצים שונים, אם הנפח של כולם יחד הוא 'עדשה'.

ח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאָכַל מֵהֶן אַחַר מִיתָתָן. אֲבָל הַחוֹתֵךְ אֵבֶר מִן הַחַי מִן אֶחָד מֵהֶן, וַאֲכָלוֹ - אֵינוֹ לוֹקֶה עָלָיו, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כַּזַּיִת[ו]; וְכֻלָּן מִצְטָרְפִין לְכַזַּיִת. אָכַל אֵבֶר שָׁלֵם מִן הַשֶּׁרֶץ אַחַר שֶׁמֵּת - אֵינוֹ לוֹקֶה עָלָיו, עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כַּעֲדָשָׁה[ז].

ו) איסור אכילת שיעור עדשה משמונת השרצים, נלמד מגודל השרצים שהנגיעה בהם לאחר מיתתם מטמאה. מובן מכך, שגם איסור אכילת הכמות המזערית של כעדשה מהם, חלה גם כן רק לאחר מיתתם, אבל בעודם בחיים חיים שיעור האכילה מהם האסורה יהיה כמו בשאר האיסורים — כזית. ז) מכיוון שלא מצוי שאבר אחד שלם מהשרץ יהיה בנפח של 'זית', העונש יחול משיעור נפח של עדשה.

ט. דַּם שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים וּבְשָׂרָן מִצְטָרֵף לְכַעֲדָשָׁה, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה הַדָּם מְחֻבָּר לַבָּשָׂר. וְכֵן דַּם הַנַּחַשׁ[ח] מִצְטָרֵף לִבְשָׂרוֹ לְכַזַּיִת, וְלוֹקֶה עָלָיו - לְפִי שֶׁאֵין בְּשָׂרוֹ חָלוּק מִדָּמוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא[ט]; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ מִשְּׁאָר שְׁרָצִים שֶׁאֵינָן מְטַמְּאִין.

ח) שהוא מן השרצים ששיעור איסור אכילתם הוא כזית.
ט) שהרי רק שמונת השרצים האמורים בתורה מטמאים.

י. דַּם[י] שְׁרָצִים שֶׁפֻּרַשׁ [-נפרד מהבשר], וּכְנָסוֹ [-חיברו חזרה לבשר] וַאֲכָלוֹ - לוֹקֶה עָלָיו בְּכַזַּיִת; וְהוּא, שֶׁיַּתִּירוּ בּוֹ מִשּׁוּם אוֹכֵל שֶׁרֶץ; אֲבָל אִם הִתִּירוּ בּוֹ מִשּׁוּם אוֹכֵל דָּם - פָּטוּר [-מעונש], שֶׁאֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל דַּם בְּהֵמָה וְחַיָּה וָעוֹף.

י) אפילו דם של שמונת השרצים ששיעור איסור אכילתם הוא בנפח של עדשה.

יא. וְכָל הַשִּׁעוּרִין וּמַחְלוֹקְתָם [=ההבדלים בשיעור לכל איסור] - הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי.

יב. הָאוֹכֵל כַּזַּיִת מִשֶּׁרֶץ הַמַּיִם - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר[23]: "אַל תְּשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ, וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם"; הֲרֵי כָּלַל בְּלָאוֹ זֶה, שֶׁרֶץ הָאָרֶץ וְשֶׁרֶץ הָעוֹף וְשֶׁרֶץ הַמַּיִם. אֵיזֶה הוּא שֶׁרֶץ הַמַּיִם? אֵלּוּ הַבְּרִיּוֹת הַקְּטַנּוֹת כְּמוֹ הַתּוֹלָעִים

16. ויקרא-שמיני, יא, יג. 17. דברים-ראה, יד, יא. 18. ויקרא-שמיני, יא, יא. 19. דברים-ראה, יד, ט. 20. דברים-ראה, יד, יט.
21. ויקרא-שמיני, יא, מא. 22. ויקרא-שמיני, יא, מא. 23. ויקרא-שמיני, יא, מג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְהָעֲלוּקָה שֶׁבַּמַּיִם, וְהַבְּרִיּוֹת הַגְּדוֹלוֹת בְּיוֹתֵר שֶׁהֵן חַיּוֹת הַיָּם. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר - כֹּל שֶׁאֵינוֹ בְּצוּרַת הַדָּגִים לֹא דָּג טָמֵא וְלֹא דָּג טָהוֹר, כְּגוֹן כֶּלֶב הַמַּיִם וְהַדַּלְפוּן[יא] וְהַצְּפַרְדֵּעַ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

יא) סוג של חיה הנמצאת בים שדומה במראה לאדם ודג יחד.

יג. אֵלּוּ הַמִּינִין הַנִּבְרָאִין בָּאַשְׁפּוֹת וּבְגוּפֵי הַנְּבֵלוֹת, כְּגוֹן רִמָּה וְתוֹלַעָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאֵינָן נִבְרָאִין מִזְּכָר וּנְקֵבָה אֶלָּא מִן הַגְּלָלִים שֶׁהִסְרִיחוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֵן הַנִּקְרָאִין 'רוֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ'; וְהָאוֹכֵל מֵהֶן כַּזַּיִת - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר[24]: "וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ", וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן פָּרִין וְרָבִין. אֲבָל 'הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ', הוּא שֶׁפָּרֶה וְרָבֶה מִזָּכָר וּנְקֵבָה.

יד. אֵלּוּ הַמִּינִין [-תולעים] הַנִּבְרָאִין בַּפֵּרוֹת וּבַמַּאֲכָלוֹת, אִם פֵּרְשׁוּ וְיָצְאוּ לָאָרֶץ - אַף עַל פִּי שֶׁחָזְרוּ לְתוֹךְ הָאֹכֶל - מִי שֶׁאָכַל מֵהֶן כַּזַּיִת, לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר[25]: "לְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ - לֹא תֹאכְלוּם, כִּי שֶׁקֶץ הֵם", לֶאֱסֹר אֵלּוּ שֶׁפֵּרְשׁוּ לָאָרֶץ. אֲבָל אִם לֹא פֵּרְשׁוּ, מֻתָּר לֶאֱכֹל הַפְּרִי וְהַתּוֹלַעַת שֶׁבְּתוֹכוֹ.

טו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁהִתְלִיעַ הָאֹכֶל אַחַר שֶׁנֶּעֱקַר מִן הָאָרֶץ. אֲבָל אִם הִתְלִיעַ וְהוּא מְחֻבָּר [-לעץ או לקרקע] - אוֹתָהּ הַתּוֹלַעַת אֲסוּרָה כְּאִלּוּ פֵּרְשָׁה לָאָרֶץ, [מכיוון] שֶׁעַל הָאָרֶץ נִבְרֵאת; וְלוֹקִין עָלֶיהָ. וְאִם סָפֵק, אֲסוּרָה[יב]; לְפִיכָךְ, כָּל מִינֵי פֵּרוֹת שֶׁדַּרְכָּן לְהַתְלִיעַ כְּשֶׁהֵן מְחֻבָּרִין - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיִּבְדֹּק הַפְּרִי מִתּוֹכוֹ, שֶׁמָּא יֵשׁ בּוֹ תּוֹלַעַת[יג]. וְאִם שָׁהָה הַפְּרִי אַחַר שֶׁנֶּעֱקַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ - אוֹכֵל בְּלֹא בְּדִיקָה, שֶׁאֵין תּוֹלַעַת שֶׁבּוֹ מִתְקַיֶּמֶת שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ.

יב) הכלל הוא שבספק של איסורים מהתורה מחמירים.
יג) ואם תימצא תולעת בפרי - יהיה אסור מספק כאמור.

טז. פֵּרְשׁוּ [התולעים] לָאֲוִיר וְלֹא נָגְעוּ לָאָרֶץ, אוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ מִקְצָתָן לָאָרֶץ, אוֹ שֶׁפֵּרְשׁוּ אַחַר שֶׁמֵּתוּ, אוֹ שֶׁנִּמְצֵאת תּוֹלַעַת עַל הַגַּרְעִינָה מִבִּפְנִים, אוֹ שֶׁיָּצְאוּ מִתּוֹךְ הָאֹכֶל לְתוֹךְ אֹכֶל אַחֵר - כָּל אֵלּוּ אֲסוּרִין מִסָּפֵק, וְאֵינָן[יד] לוֹקִין עֲלֵיהֶן.

יד) עונש המלקות (בשונה מהאיסור עצמו) מתבטל במצב של ספק.

יז. תּוֹלַעַת הַנִּמְצֵאת בִּמְעֵי הַדָּגִים, וּבַמֹּחַ שֶׁבְּרֹאשׁ הַבְּהֵמָה[טו], וְהַנִּמְצֵאת בַּבָּשָׂר[טז] - אֲסוּרָה; אֲבָל • דָּג מָלִיחַ שֶׁהִתְלִיעַ, הֲרֵי הַתּוֹלַעַת שֶׁבּוֹ מֻתֶּרֶת[יז], שֶׁהֵן [-התולעים שבדג] כְּפֵרוֹת שֶׁהִתְלִיעוּ אַחַר שֶׁנֶּעֱקְרוּ מִן הָאָרֶץ, שֶׁמֻּתָּר לְאָכְלָן כֻּלָּן כְּאַחַת בַּתּוֹלַעַת שֶׁבְּתוֹכָן.

השגת הראב"ד
אבל . . מותרת א"א שבוש הוא זה שאף בשר מליח תולעתו מותרת אבל מה שאמרו מורנא דבשרא אסירי דכווורי שריין תולעים שהיו בו מחיים קאמר ודכווורי שרי דחיי הדגים כמיתתן דמו.

טו) תולעים הנמצאים במקומות הללו, בוודאי לא נוצרו בהם, אלא נכנסו דרך הנחיריים וכדומה. טז) שבוודאי נוצרה לאחר שהבהמה נשחטה, והשחיטה בלבד מתירה את הבהמה ואת מה שבתוכה. יז) בתנאי שעדיין נמצאת על הדג.

וְכֵן הַמַּיִם שֶׁבַּכֵּלִים שֶׁהִשְׁרִיצוּ [-שנוצרו מהם שרצים] - הֲרֵי אוֹתָן שְׁרָצִים מֻתָּרִין לִשְׁתּוֹת עִם הַמַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר[26]: "כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת בַּמַּיִם, בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים - אוֹתָם תֹּאכֵלוּ"; כְּלוֹמַר, בַּמַּיִם בַּיַּמִּים וּבַנְּחָלִים הוּא שֶׁאַתָּה אוֹכֵל אֶת שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְאֵין אַתָּה אוֹכֵל אֶת שֶׁאֵין לוֹ; אֲבָל בַּכֵּלִים - בֵּין שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּין שֶׁאֵין לוֹ, מֻתָּר.

יח. שֶׁרֶץ הַמַּיִם הַנִּבְרָא בַּבּוֹרוֹת בַּשִּׁיחִין וּבַמְּעָרוֹת - הוֹאִיל וְאֵינָן מַיִם נוֹבְעִין, וַהֲרֵי הֵן עֲצוּרִין [=מכונסים] - הֲרֵי הֵן כַּמַּיִם שֶׁבַּכֵּלִים[יח], וּמֻתָּר; וְשׁוֹחֶה [=מתכופף] וְשׁוֹתֶה וְאֵינוֹ נִמְנָע, וְאַף עַל פִּי שֶׁבּוֹלֵעַ בִּשְׁעַת שְׁתִיָּה מֵאוֹתָן הַשְּׁרָצִים הַדַּקִּים.

יח) בשונה ממים שבחריצים שאינם עומדים במקום אחד אלא זזים, ודינם כמו ים שהשרץ הנוצר מהם אסור.

יט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא פָּרְשׁוּ מִמְּקוֹם בְּרִיָּתָן. אֲבָל אִם פֵּרַשׁ הַשֶּׁרֶץ - אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר לְתוֹךְ הַכְּלִי אוֹ לְתוֹךְ הַבּוֹר, אָסוּר. פָּרַשׁ לְדָפְנֵי הֶחָבִית, וְחָזַר וְנָפַל לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הַשֵּׁכָר - מֻתָּר[יט]; וְכֵן אִם פָּרַשׁ לְדָפְנֵי הַבּוֹר אוֹ הַמְּעָרָה, וְחָזַר לַמַּיִם - מֻתָּר.

24. ויקרא-שמיני, יא, מד. 25. ויקרא-שמיני, יא, מב. 26. ויקרא-שמיני, יא, ט.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יט) מכיוון שדרך גדילתו היא לזוז בתוך החבית או הכלי בו נמצאים המים.

כ. הַמְסַגֵּן אֶת הַיַּיִן אוֹ אֶת הַחֹמֶץ אוֹ אֶת הַשֵּׁכָר, וְאָכַל מִן הַיִּבְחוּשִׁין אוֹ הַיַּתּוּשִׁין וְהַתּוֹלַעַת שֶׁסִּגֵּן - לוֹקֶה מִשּׁוּם שֶׁרֶץ הַמַּיִם [-ביבחושים], **אוֹ שֶׁרֶץ הָעוֹף וְשֶׁרֶץ הַמַּיִם** [-ביתושים][כ], **וַאֲפִלּוּ חָזְרוּ לִכְלִי אַחֵר שֶׁסִּגְּנָן; שֶׁהֲרֵי פָּרְשׁוּ** [-בוודאות] **מִמְּקוֹם בְּרִיָּתָן. אֲבָל אִם לֹא סִגֵּן, שׁוֹתֶה וְאֵינוֹ נִמְנָע** [-אינו צריך לחשוש שפרשו], **כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ.**

כ) יתוש בדרך כלל נחשב שרץ העוף, אך מכיוון שכאן הוא גדל במים באכילתו מתחייבים במלקות גם בגלל הלאו של שרץ המים.

כא. זֶה שֶׁאָמַרְנוּ בְּפֶרֶק זֶה, 'הָאוֹכֵל כַּזַּיִת' - בְּשֶׁאָכַל כַּזַּיִת מִבְּרִיָּה גְּדוֹלָה, אוֹ שֶׁצֵּרֵף מְעַט מִבְּרִיָּה זוֹ וּמְעַט מִבְּרִיָּה זוֹ שֶׁבְּמִינָהּ[כא] עַד שֶׁאָכַל כַּזַּיִת. אֲבָל הָאוֹכֵל בְּרִיָּה טְמֵאָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ כֻּלָּהּ [-שלימה] **- הֲרֵי זֶה לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה פְּחוּתָה מִכְּחַרְדָּל** [-שגרגרו זעיר], **בֵּין שֶׁאֲכָלָהּ מֵתָה, בֵּין שֶׁאֲכָלָהּ חַיָּה; וַאֲפִלּוּ סָרְחָה** [והרקיבה] **הַבְּרִיָּה וְנִשְׁתַּנִּית צוּרָתָהּ[כב] - הוֹאִיל וַאֲכָלָהּ כֻּלָּהּ, לוֹקֶה.**

כא) בתנאי שאיסורם נלמד מאותו לאו. כב) אך עדיין ראויה למאכל ולא התרסקה לגמרי (יתבאר בפרק י"ד).

כב נִמְלָה שֶׁחָסְרָה אֲפִלּוּ אַחַת מֵרַגְלֶיהָ, אֵינוֹ לוֹקֶה עָלֶיהָ אֶלָּא בְּכַזַּיִת.

לְפִיכָךְ[כג], הָאוֹכֵל זְבוּב שָׁלֵם אוֹ יַתּוּשׁ שָׁלֵם, בֵּין חַי בֵּין מֵת - לוֹקֶה מִשּׁוּם שֶׁרֶץ הָעוֹף.

כג) מכיוון שבאכילת ברייה שלימה אין משמעות לגודל ונפח היצור.

כג. הֲרֵי[כד] שֶׁהָיְתָה הַבְּרִיָּה מִשֶּׁרֶץ הָעוֹף וּמִשֶּׁרֶץ הַמַּיִם וּמִשֶּׁרֶץ הָאָרֶץ, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ לָהּ כְּנָפַיִם[כה] וְהִיא מְהַלֶּכֶת עַל הָאָרֶץ כִּשְׁאָר שְׁרָצִים[כו] וְהָיְתָה רָבָה בַּמַּיִם[כז], וַאֲכָלָהּ - לוֹקֶה שָׁלֹשׁ מַלְקִיּוֹת; וְאִם הָיְתָה יָתֵר עַל זֶה מִן הַמִּינִין שֶׁנִּבְרְאוּ בַּפֵּרוֹת, לוֹקֶה עָלֶיהָ אַרְבַּע מַלְקִיּוֹת; וְאִם הָיְתָה מִן הַמִּינִין שֶׁפָּרִין וְרָבִין, לוֹקֶה חָמֵשׁ. וְאִם הָיְתָה מִכְּלַל עוֹף טָמֵא יָתֵר עַל הֲוָיָתָהּ מִשֶּׁרֶץ הָעוֹף, לוֹקֶה עָלֶיהָ שֵׁשׁ מַלְקִיּוֹת: מִשּׁוּם עוֹף טָמֵא, וּמִשּׁוּם שֶׁרֶץ הָעוֹף, וּמִשּׁוּם שֶׁרֶץ הָאָרֶץ, וּמִשּׁוּם שֶׁרֶץ הַמַּיִם, וּמִשּׁוּם רוֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ, וּמִשּׁוּם תּוֹלַעַת הַפֵּרוֹת; בֵּין שֶׁאֲכָלָהּ כֻּלָּהּ, בֵּין שֶׁאָכַל מִמֶּנָּה כַּזַּיִת. לְפִיכָךְ, הָאוֹכֵל • נְמָלָה הַפּוֹרַחַת הַגְּדֵלָה בַּמַּיִם, לוֹקֶה חָמֵשׁ מַלְקִיּוֹת.

השגת הראב"ד

האוכל . . במים א"א המאסף הזה אסף דברים שאינם בעולם שלא שמענו מימינו נמלה גדלה במים ולא שרץ העוף גדל במים, ואם בשביל ששולין דגים ואוכלין טעות הוא בידו ואילו מצאו חכמים מין זה לא היו משנים מפוטיתא לנמלה ומנמלה לצרעה.

כד) שיטת הרמב"ם היא שאיסור לאו שנכתב בתורה כמה פעמים – לוקים עליו פעם אחת בלבד, ולכן כאן הרמב"ם מסביר שבכל אחד מהשרצים שימנה יש תכונות שונות שעל כל אחת מהן יש לאו אחר, ולכן כאן יהיה עונש מלקות על כל לאו ולאו בנפרד. כה) שיכולה לעוף בהן ואסורה בלאו של 'שרץ העוף'. כו) ההולכים על הקרקע, ולכן היא נכללת בלאו של "בכל השרץ השורץ על הארץ". כז) ומצד זה נוסף בה הלאו של 'שרץ המים'.

כד. רִסֵּק[כח] נְמָלוֹת, וְהֵבִיא אַחַת שְׁלֵמָה וְצִרְפָהּ לְאֵלּוּ שֶׁנִּתְרַסְּקוּ, וְנַעֲשָׂה הַכֹּל כַּזַּיִת, וַאֲכָלָן - לוֹקֶה שֵׁשׁ מַלְקִיּוֹת: חָמֵשׁ מִשּׁוּם הַנִּמְלָה הָאַחַת, וְאַחַת מִשּׁוּם כַּזַּיִת מִנִּבְלַת הַטְּמֵאִים.

כח) הריסוק משנה את הנמלה לגמרי, ולאחריו כבר אינה נחשבת כלל לבריה שלימה.

פֶּרֶק ג

דין מאכל היוצא מדבר האסור, דיני כשרות הביצים.

א. כָּל מַאֲכָל הַיּוֹצֵא מִמִּין מִן הַמִּינִין הָאֲסוּרִין שֶׁלּוֹקִין עַל אֲכִילָתָן[א] - הֲרֵי אוֹתוֹ הַמַּאֲכָל אָסוּר בַּאֲכִילָה מִן הַתּוֹרָה, כְּגוֹן חֵלֶב בְּהֵמָה וְחַיָּה הַטְּמֵאִים וּבֵיצֵי עוֹף וְדָג הַטְּמֵאִים, שֶׁנֶּאֱמַר[27]: "וְאֶת בַּת הַיַּעֲנָה" - זוֹ בֵּיצָתָהּ; וְהוּא הַדִּין לְכָל הָאָסוּר כְּיַעֲנָה [-כל החיות הטמאות], **וּלְכָל הַדְּבָרִים הַדּוֹמִין לַבֵּיצָה**

[-מאכלים היוצאים מגופם].

א) דברים שאיסורם ב'לא תעשה'.

ב. חֵלֶב הָאָדָם מֻתָּר בַּאֲכִילָה, אַף עַל פִּי שֶׁבְּשַׂר הָאָדָם אָסוּר בַּאֲכִילָה; כְּבָר בֵּאַרְנוּ שֶׁהוּא בַּעֲשֵׂה[ב].

ב) והתבאר בהלכה הקודמת שהכלל 'כל היוצא מן הטמא - טמא', חל רק בדברים האסורים ב'לא תעשה'.

27. ויקרא-שמיני, יא, טז.

ג. דְּבַשׁ דְּבוֹרִים וּדְבַשׁ צְרָעִים - מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ מִתַּמְצִית גּוּפָן, אֶלָּא כּוֹנְסִין [=אוספות] **אוֹתוֹ מֵעַל הָעֲשָׂבִים בְּתוֹךְ פִּיהֶן וּמְקִיאוֹת אוֹתוֹ בַּכַּוֶּרֶת כְּדֵי שֶׁיִּמְצְאוּ אוֹתוֹ לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים.**

ד. אַף עַל פִּי שֶׁחֵלֶב הָאָדָם מֻתָּר, אָסְרוּ חֲכָמִים לְגָדוֹל לִינֹק אוֹתוֹ מִן הַשָּׂדַיִם; אֶלָּא • חוֹלֶבֶת אִשָּׁה לְתוֹךְ הַכְּלִי, וְשׁוֹתֶה. וְגָדוֹל שֶׁיָּנַק מִן הַשַּׁד - כְּיוֹנֵק שֶׁרֶץ, וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

ה. יוֹנֵק תִּינוֹק וְהוֹלֵךְ, אֲפִלּוּ אַרְבַּע אוֹ חָמֵשׁ שָׁנִים. וְאִם גְּמָלוּהוּ וּפָרַשׁ שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ יָתֵר מֵחֲמַת בְּרִיוֹ [=כשהוא בריא] **וְלֹא מֵחֲמַת חֹלִי - אֵינוֹ חוֹזֵר וְיוֹנֵק; וְהוּא שֶׁגְּמָלוּהוּ אַחַר אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֹדֶשׁ; אֲבָל בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - אֲפִלּוּ גְּמָלוּהוּ חֹדֶשׁ אוֹ שְׁנַיִם - מֻתָּר לַחֲזֹר וְלִינֹק, עַד סוֹף אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים חֹדֶשׁ[ג].**

ג) כלומר, היונק ברציפות מותר אפילו ארבע או חמש שנים, אבל אם הפסיק לינוק לפני שהגיע לגיל של 24 חודשים, מותר לו לחזור ולינוק עד שיגיע לגיל של 24 חודשים שלמים.

ו. אַף עַל פִּי שֶׁחֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה וּבֵיצֵי עוֹף טָמֵא אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה, אֵין לוֹקִין עֲלֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר[28]: "מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ" - עַל הַבָּשָׂר הוּא לוֹקֶה, וְאֵינוֹ לוֹקֶה עַל הַבֵּיצָה וְעַל הֶחָלָב; וַהֲרֵי הָאוֹכֵל אוֹתָן [דינו] **כְּאוֹכֵל** [מדבר האסור] **חֲצִי שִׁעוּר - שֶׁהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, וְאֵינוֹ לוֹקֶה. אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.**

ז. יֵרָאֶה לִי, שֶׁהָאוֹכֵל בֵּיצֵי דָּגִים טְמֵאִים הַנִּמְצָאִין בִּמְעֵיהֶן - כְּאוֹכֵל קִרְבֵּי דָּגִים[ד], וְלוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה; וְכֵן בֵּיצֵי הָעוֹף הַתְּלוּיוֹת בָּאֶשְׁכּוֹל שֶׁעֲדַיִן לֹא פָּרְשׁוּ וְנִגְמְרוּ[ה] - הָאוֹכֵל אוֹתָן לוֹקֶה, כְּאוֹכֵל בְּנֵי מֵעַיִם שֶׁלָּהֶן.

ד) מכיוון שהם נמצאים בתוך גוף הדג ללא קליפה, הם נחשבים כחלק מבשר הדג. ה) כלומר, שהן באמצע תהליך היווצרותן ועדיין מחוברות לבשר העוף.

ח. בֵּיצַת עוֹף טָמֵא שֶׁהִתְחִיל הָאֶפְרוֹחַ לְהִתְרַקֵּם בָּהּ, וַאֲכָלָהּ - לוֹקֶה מִשּׁוּם אוֹכֵל שֶׁרֶץ הָעוֹף[י]; אֲבָל בֵּיצַת עוֹף טָהוֹר שֶׁהִתְחִיל הָאֶפְרוֹחַ לְהִתְרַקֵּם בָּהּ, וַאֲכָלָהּ - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[ז].

ו) היות שעדיין הוא לא נעשה אפרוח לחלוטין, הוא עדיין לא נחשב עוף ממש אלא שרץ העוף. ז) מכיוון שלפני יציאת האפרוח מהביצה, חכמים אסרו את אכילתה.

ט. נִמְצָא עָלֶיהָ קֹרֶט [=טיפת] **דָּם - אִם עַל הַחֶלְבּוֹן, זוֹרֵק אֶת הַדָּם וְאוֹכֵל אֶת הַשְּׁאָר[ח]; וְאִם עַל הַחֶלְמוֹן, אֲסוּרָה כֻּלָּהּ[ט]. בֵּיצָה הַמּוּזֶרֶת[י], הַנֶּפֶשׁ הַיָּפָה** [=שאינו נגעל ממנה] **תֹּאכַל.**

ח) מפני שהוולד עדיין לא התפשט לכל חלקי הביצה. ט) מכיוון שהוולד התפשט כבר בכל הביצה. י) שלא נוצרה מהזיווג עם הזכר, אלא התרנגולת התחממה מהקרקע ועל ידי כך יצרה ביצים (באופן גידול כזה לא יכולים לגדול מהביצים אפרוחים).

י. אֶפְרוֹחַ שֶׁנּוֹלַד - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפַּתְּחוּ עֵינָיו, מֻתָּר[יא] לְאָכְלוֹ.

יא) בתנאי שיצא מהביצה לאוויר העולם, אך לפני כן נחשב כמו שרץ העוף כפי שהתבאר בהלכה ח'.

בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁנִּטְרְפָה, חֲלָבָהּ אָסוּר כַּחֲלֵב בְּהֵמָה טְמֵאָה; וְכֵן בֵּיצַת עוֹף טָהוֹר שֶׁנִּטְרַף, כְּבֵיצַת עוֹף טָמֵא. נִתְנַבֵּל הָעוֹף - אִם נִמְצֵאת בּוֹ בֵּיצָה גְּמוּרָה כְּנִמְכֶּרֶת בַּשּׁוּק, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת.

יא. אֶפְרוֹחַ • שֶׁל בֵּיצַת טְרֵפָה - מֻתָּר, שֶׁאֵין מִינוֹ טָמֵא[יב]. הָיָה הָעוֹף סְפֵק טְרֵפָה - כָּל הַבֵּיצִים שֶׁתֵּלֵד בַּעֲרֵמָה [=בקבוצה] **רִאשׁוֹנָה[יג], מַשְׁהִין אוֹתָן[יד]: אִם טָעֲנָה עֲרֵמָה שְׁנִיָּה וְהִתְחִילָה לֵילֵד, הֵתִּרוּ הָרִאשׁוֹנוֹת[טו]; וְאִם לֹא יָלְדָה, הֲרֵי הֵן אֲסוּרוֹת.**

השגת הראב"ד

אפרוח . . טמא א"א מה ראה לשנות הטעמים שפירשו בו חכמים שהם מתוקנין יותר מכולם כי ביצת טרפה אינה ממין טמא ואסורה והטעם שפירשו בו לאימת קא גביל לכי קא מסרחא וכי מסרח עפרא בעלמא הוא.

יב) כלומר, מכיוון שמין העוף טהור — האפרוח שיוצא ממנו יהיה גם טהור. הסיבה שמותר למרות שיצא מעוף שנטרף היא, מכיוון שביציאה מהביצה הוא נפרד לחלוטין ממנה וכבר אינו נחשב חלק מגופו של העוף שנטרף. יג) והיו במעיה בזמן שנוצר בה הספק. יד) לאחר שנגמרה הטלת כל הביצים של הקבוצה הראשונה, מחכים עשרים ואחד יום - משך זמן עיבורה של התרנגולת. טו) כי טריפה אינה

28. ויקרא-שמיני, יא, ח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יכולה להתעבר מחדש ולייצר ביצים חדשות (אבל יכולה לסיים את יצירת הביצים הישנות שכבר התחילו להיווצר במעיה), ומכיוון שייצרה ביצים נוספות התברר שהביצים הראשונות אינן טריפה.

יב. חֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה, אֵינוֹ נִקְפֶּה [=מתגבן] **וְעוֹמֵד כַּחֵלֶב הַטְּהוֹרָה; וְאִם נִתְעָרֵב חֵלֶב טְהוֹרָה בַּחֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה - כְּשֶׁתַּעֲמִיד** [=כשתגבן] **אוֹתוֹ - יַעֲמֹד חֵלֶב הַטְּהוֹרָה, וְיֵצֵא חֵלֶב הַטְּמֵאָה עִם הַקּוֹס** [=שיירי חלב] **שֶׁל גְּבִינָה.**

יג. וּמִפְּנֵי זֶה יִתֵּן הַדִּין, שֶׁכָּל חָלָב הַנִּמְצָא בְּיַד גוֹיטז אָסוּר, שֶׁמָּא עֵרַב בּוֹ חֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה; וּגְבִינַת הַגּוֹיִם מֻתֶּרֶת, שֶׁאֵין חֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה מִתְגַּבֵּן. אֲבָל • בִּימֵי חַכְמֵי מִשְׁנָה גָּזְרוּ עַל גְּבִינַת הַגּוֹיִם, וַאֲסָרוּהָ מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּעוֹר הַקֵּבָה שֶׁל שְׁחִיטָתָן שֶׁהִיא נְבֵלָה.

השגת הראב"ד

אבל . . שמעמידין א"א וכמה טעמים אחרים יצאו עליה לאסרה, משום חלב טמא דאיכא דקאי ביני איטפי, ומפני שמחליקין פניה בשומן חזיר, ואם תאמר הני מילי ביבשה אבל בלחה ליכא למיחש, לאיי איכא, ואני שמעתי באזני, מעתה מה שהורו הגאונים בגבינה שהעמידוה בעשבים והם נכרים בגבינה מן הדין היא אסורה ולא מגזרה.

טז) ויהודי לא ראה אם הוא נחלב מבהמה טהורה.

וְאִם תֹּאמַר: 'וַהֲלֹא עוֹר הַקֵּבָה דָּבָר קָטָן הוּא עַד מְאֹד בֶּחָלָב שֶׁעָמַד בּוֹ, וְלָמָּה לֹא יִבְטַל בְּמִעוּטוֹ'? מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַמַּעֲמִיד אֶת הַגְּבִינָה; וְהוֹאִילי וְדָבָר הָאָסוּר הוּא שֶׁהֶעֱמִיד, הֲרֵי הַכֹּל אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יז) דיני דבר המעמיד יתבארו בפרק ט'.

יד. גְּבִינָה שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָהּ הַגּוֹיִם בְּעֲשָׂבִים, אוֹ בְּמֵי פֵּרוֹת כְּגוֹן שְׂרַף תְּאֵנִים, וַהֲרֵי הֵן נִכָּרִין בַּגְּבִינָה - הוֹרוּ מִקְצַת גְּאוֹנִים שֶׁהִיא אֲסוּרָה; שֶׁכְּבָר גָּזְרוּ עַל כָּל גְּבִינַת הַגּוֹיִם, בֵּין שֶׁהֶעֱמִידוּהָ בְּדָבָר אָסוּר בֵּין שֶׁהֶעֱמִידוּהָ בְּדָבָר מֻתָּר - גְּזֵרָהיח, מִשּׁוּם שֶׁהֶעֱמִידוּהָ בְּדָבָר אָסוּר.

יח) מכיוון שדרכם הרגילה הייתה להעמיד את הגבינה בקיבת נבילה, חכמים אסרו את כל גבינות הגויים לחלוטין ללא החרגות.

טו. הָאוֹכֵל גְּבִינַת הַגּוֹיִם, אוֹ חָלָב שֶׁחָלְבוּהוּ וְאֵין יִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ [-שחלבו מבהמה טהורה] **- מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת** [-מלקות מדרבנן]**. הַחֻמְאָה שֶׁל גּוֹיִם - מִקְצַת גְּאוֹנִים הִתִּירוּהָ, שֶׁהֲרֵי לֹא גָּזְרוּ עַל הַחֻמְאָה, וַחֵלֶב הַטְּמֵאָה אֵינוֹ עוֹמֵדיט; וּמִקְצַת גְּאוֹנִים אֲסָרוּהָ, מִפְּנֵי צִחְצוּחֵי** [=טיפות זעירות] **חֶלֶב שֶׁשְּׁאָר בָּהּ, שֶׁהֲרֵי הַקּוֹס** [-הנוזל] **שֶׁבַּחֻמְאָה אֵינוֹ מְעֹרָבכ עִם הַחֻמְאָה כְּדֵי שֶׁיִּבְטַל בְּמִעוּטוֹ, וְכָל חֶלֶב שֶׁלָּהֶן חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא עֵרַב בּוֹ חֵלֶב טְמֵאָה.**

יט) הטיפות הזעירות של החלב הטמא שנשארו בה, אינן אוסרות מכיוון שהן שבטלו ברוב. כ) שטיפות החלב האסורות ניכרות בחמאה (שהיא חומר מוצק) רק שאין אפשרות להפרידן, והכלל הוא שאיסור בטל ברוב רק אם התחבר לדבר המותר.

השגת הראב"ד

יראה . . חלב א"א הכל הבל ורעות רוח שכל האיסורין שנוהגין בגבינה נוהגין בחמאה, ומה שכתב שהלך האיסור ונתמעט ונתבטל, כמה מכוער הדבר שנקנה מהם חשש איסור מפני בטולו ברוב.

טז. יֵרָאֶה • לִי, שֶׁאִם לָקַח חֻמְאָה מִן הַגּוֹיִם, וּבִשְׁלָהּ עַד שֶׁהָלְכוּ לָהֶן צִחְצוּחֵי חֶלֶב [-התאדו מהחום] **- הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶתכא. שֶׁאִם תֹּאמַר: 'נִתְעָרְבוּ עִמָּהּ וְנִתְבַּשֵּׁל הַכֹּל', בָּטְלוּ בְּמִעוּטָן. אֲבָל הַחֻמְאָה שֶׁבִּשְׁלוּ אוֹתָהּ גּוֹיִם - אֲסוּרָה מִשּׁוּם גִּעוּלֵי גוֹיִמכב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.**

כא) אפילו לשיטות שאסרו חמאת גויים כמובא בהלכה הקודמת, כאן יתירו את החמאה לכתחילה, מכיוון שבמקרה כזה יש כמה ספיקות יחד: א. אין וודאות שהיה חלב טמא בחמאה, ב. אפילו אם היה - יתכן שבמהלך היווצרות החמאה הטיפות האסורות נשפכו, ג. אפילו אם נשארו ניתן להניח שהתאדו בבישול ולכן החמאה מותרת לכתחילה לפי כל השיטות. כב) פליטת איסור מהכלי של הגוי, יתבאר בהרחבה בפרק יז.

יז. יִשְׂרָאֵל שֶׁיָּשַׁב בְּצַד הָעֵדֶר שֶׁל גּוֹי, וְהָלַךְ הַגּוֹי וְהֵבִיא לוֹ חָלָב מִן הָעֵדֶר [-חלב עבור היהודי את הבהמה] **- אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּעֵדֶר בְּהֵמָה טְמֵאָה - הֲרֵי זוֹ מֻתָּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָה אוֹתוֹ חוֹלֵב: וְהוּא** [=בתנאי]**, שֶׁיָּכוֹל לִרְאוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא חוֹלֵב כְּשֶׁיַּעֲמֹד, שֶׁהַגּוֹי מִתְיָרֵא לַחְלֹב מִן הַטְּמֵאָה, שֶׁמָּא יַעֲמֹד וְיִרְאֶה אוֹתוֹ.**

יח. בֵּיצָה שֶׁשְּׁנֵי רָאשֶׁיהָ כַּדִּין [=עגולים ככדור]**, אוֹ שֶׁשְּׁנֵי רָאשֶׁיהָ חַדִּין, אוֹ שֶׁהָיָה חֶלְמוֹן מִחוּץ וְחֶלְבּוֹן מִבִּפְנִים - בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא בֵּיצַת עוֹף טָמֵא; רֹאשָׁהּ אֶחָד כַּד וְרֹאשָׁהּ אֶחָד חַד, וְחֶלְבּוֹן מִבַּחוּץ וְחֶלְמוֹן מִבִּפְנִים - אֶפְשָׁר שֶׁהִיא בֵּיצַת עוֹף טָמֵא, וְאֶפְשָׁר שֶׁהִיא בֵּיצַת עוֹף טָהוֹרכג.**

כג) מכיוון שסימני הביצים לא הובאו בתורה, איננו סומכים עליהם לחלוטין והדבר נשאר בספק.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לְפִיכָךְ •, שׁוֹאֵל לַצַּיָּד הַיִּשְׂרְאֵלִי[כד] שֶׁמּוֹכְרָהּ, אִם אָמַר לוֹ: 'שֶׁל עוֹף פְּלוֹנִי הוּא, וְעוֹף טָהוֹר הוּא' - סוֹמֵךְ עָלָיו; וְאִם אָמַר לוֹ: 'שֶׁל עוֹף טָהוֹר הוּא', וְלֹא אָמַר לוֹ שְׁמוֹ - אֵינוֹ סוֹמֵךְ עָלָיו.

השגת הראב"ד
לפיכך . . שמוכרה א"א דבריו אינם אלא בישראל שאינו מוחזק בנאמנות אבל מוחזק בנאמנות שאינו מכניס עצמו על הספק לוקחין ממנו בסתם.

כד) צייד גוי אינו נאמן כמבואר בהלכה הבאה.

יט. לְפִיכָךְ, אֵין לוֹקְחִין בֵּיצִים מִן הַגּוֹיִים, אֶלָּא אִם הָיָה מַכִּיר אוֹתָן, וְיֵשׁ לוֹ בָּהֶן טְבִיעוּת עַיִן שֶׁהֵן בֵּיצֵי עוֹף פְּלוֹנִי הַטָּהוֹר; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן שֶׁמָּא הֵן בֵּיצֵי טְרֵפָה. וְאֵין לוֹקְחִין מִן הַגּוֹיִים בֵּיצָה טְרוּפָה כְּלָל[כה].

כה) אפילו אם מזהה בוודאות שהיא מעוף טהור, מחשש שהעוף נטרף ויהודי מכר את ביצתו לגוי.

כ. בֵּיצֵי דָּגִים, סִימָנֵיהֶן כְּסִימָנֵי בֵּיצֵי הָעוֹף: אִם הָיוּ שְׁנֵי רָאשֵׁיהָ חַדִּין, אוֹ כַּדִּין - טְמֵאִין. אֶחָד כַּד וְאֶחָד חַד, שׁוֹאֵל לַיִּשְׂרְאֵלִי הַמּוֹכֵר: אִם אָמַר לוֹ: 'אֲנִי מְלַחְתִּים[כו] וְהוֹצֵאתִים מִדָּג טָהוֹר' - אוֹכֵל עַל פִּיו[כז]; וְאִם אָמַר לוֹ: 'טְהוֹרִין הֵן' - אֵינוֹ נֶאֱמָן[כח], אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה אָדָם שֶׁהֶחְזַק בְּכַשְׁרוּת.

כו) מכיוון שדגים מלוחים מיובאים ממקומות רחוקים ויש חשש שהתערבבו בדרך גם ביצי דג טמא, חכמים תיקנו שיעיד שהוא בעצמו מלח אותם ויודע שהן מדג טהור בוודאות, אך בעופות מספיק שיאמר שהן מעוף טהור. כז) בתנאי שאינו חשוד למכור בערבוב מאכלים טמאים וטהורים יחד. כח) מפני שעל הסימנים בלבד איננו סומכים כפי שהתבאר בביצי עופות.

כא. וְכֵן אֵין לוֹקְחִין גְּבִינָה וַחֲתִיכַת דָּג שֶׁאֵין בָּהֶן סִימָן [-שהן כשרות], אֶלָּא מִיִּשְׂרְאֵלִי שֶׁהֶחְזַק בְּכַשְׁרוּת; אֲבָל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהָיְתָה רֻבָּהּ לְיִשְׂרָאֵל, לוֹקְחִין מִכָּל יִשְׂרְאֵלִי שֶׁבָּהּ[כט]. וְהֶחָלָב לוֹקְחִין אוֹתוֹ מִכָּל יִשְׂרָאֵל בְּכָל מָקוֹם.

כט) אך בזמן שרוב תושבי ארץ ישראל גויים, חוששים שהישראלי שאינו מוחזק בכשרות קנה מגוי.

כב. הַכּוֹבֵשׁ דָּגִים טְמֵאִים, צִירָן • אָסוּר; אֲבָל צִיר חֲגָבִים טְמֵאִים מֻתָּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶן [-בחגבים] לַחְלוּחִית. לְפִיכָךְ, אֵין לוֹקְחִין צִיר מִן הַגּוֹיִים, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה דָּג טָהוֹר מְשׁוּטָט בּוֹ, אֲפִלּוּ דָּג אֶחָד.

השגת הראב"ד
צירן . . מותר א"א ציר חגבים טהור בירושלמי שאינו מכשיר.

כג. גּוֹי שֶׁהֵבִיא עֲרֵבָה [=ספינה קטנה] מְלֵאָה חֲבִיּוֹת פְּתוּחוֹת שֶׁל צִיר, וְדָג אֶחָד טָהוֹר בְּאַחַת מֵהֶן - כֻּלָּן מֻתָּרוֹת[ל]; הָיוּ סְתוּמוֹת - פָּתַח אַחַת מֵהֶן וְנִמְצָא בָּהּ דָּג טָהוֹר, שְׁנַיִּם וְנִמְצָא בָּהּ טָהוֹר - כֻּלָּן מֻתָּרוֹת[לא]; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה רֹאשׁוֹ שֶׁל דָּג וְשִׁדְרוֹ קַיָּם, כְּדֵי [-באופן] שֶׁיְּהֵא נִכָּר שֶׁהוּא דָּג טָהוֹר[לב].

ל) ומתייחסים לכל החביות הפתוחות כחבית אחת, מפני שאדם עשוי להעביר את הדג מחבית אחת לשנייה. לא) מכיוון שנמצא דג טהור בשתי חביות שנפתחו בצורה אקראית, מוכח שבכולן יש ציר של דגים טהורים והן מותרות. לב) כי לדגים טמאים אין שדרה, וצורת ראשיהם היא אחרת מצורת ראשי הדגים הטהורים.

לְפִיכָךְ, אֵין לוֹקְחִין דָּגִים מְרֻצָּצִין מְלוּחִין מִן הַגּוֹיִים, וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'טָרִית טְרוּפָה'; וְאִם הָיָה רֹאשׁ הַדָּג וְשִׁדְרוֹ נִכָּר - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְרֻצָּץ, מֻתָּר לִקַּח אוֹתוֹ מִן הַגּוֹיִים.

כד. גּוֹי שֶׁהֵבִיא גֶּרֶב [=כד גדול] שֶׁל חֲתִיכוֹת דָּג שֶׁחִתּוּכָן שָׁוֶה[לג], וְהֵן נִפְרָדִין שֶׁכֻּלָּן מִין אֶחָד, וּמָצָא בַּחֲתִיכָה אַחַת מֵהֶן קַשְׁקַשִּׁין - חֲרֵי כֻּלָּן מֻתָּרוֹת.

לג) אבל אם צורת החיתוך שלהם שונה מהחתיכות עם הקשקשים — אסורות.

פֶּרֶק ד

דיני נבלות, נפלים וטרפות.

א. הָאוֹכֵל כַּזַּיִת מִבְּשַׂר בְּהֵמָה שֶׁמֵּתָה, אוֹ חַיָּה שֶׁמֵּתָה, אוֹ עוֹף שֶׁמֵּת - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר[29]: "לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה". וְכֹל שֶׁלֹּא נִשְׁחֲטָה כָּרָאוּי, חֲרֵי זוֹ מֵתָה. וּבְהִלְכוֹת שְׁחִיטָה יִתְבָּאֵר [-מהי] הַשְּׁחִיטָה שֶׁהִיא כָּרָאוּי וְשֶׁאֵינָהּ כָּרָאוּי.

ב. אֵין אָסוּר מִשּׁוּם נְבֵלָה [וטרפה ואבר מן החי] אֶלָּא מִינִין טְהוֹרִין בִּלְבַד, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לִשְׁחִיטָה[א], וְאִם נִשְׁחֲטוּ שְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה, יִהְיוּ מֻתָּרִין בַּאֲכִילָה. אֲבָל מִינִין טְמֵאִין, שֶׁאֵין שְׁחִיטָה מוֹעֶלֶת בָּהֶן - בֵּין שֶׁנִּשְׁחֲטָה, בֵּין שֶׁמֵּתָה כְּדַרְכָּהּ, בֵּין שֶׁחָתַךְ בָּשָׂר מִן הַחַי מִמֶּנָּה, וַאֲכָלוֹ - אֵינוֹ לוֹקֶה מִשּׁוּם נְבֵלָה וּטְרֵפָה, אֶלָּא מִשּׁוּם אוֹכֵל בְּשַׂר טְמֵאָה.

29. דברים-ראה, יד, כא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

א) כלומר, איסור נבילה וטריפה חלים רק כאשר הבהמה יכולה להיות מותרת באכילה על ידי שחיטה.

ג. הָאוֹכֵל עוֹף טָהוֹר חַי כָּל שֶׁהוּא, לוֹקֶה מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי וּמִשּׁוּם אוֹכֵל נְבֵלָה; וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ כַּזַּיִת, הוֹאִיל וַאֲכָלוֹ כֻּלּוֹ [בשלימות]**, לוֹקֶה. וְאִם אֲכָלוֹ אַחַר שֶׁמֵּת,** [האכילה האסורה היא] **עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כַּזַּיִת; וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּכֻלּוֹ בָּשָׂר כַּזַּיִת, הוֹאִיל וְיֵשׁ בְּכֻלּוֹ** [-יחד עם הגידים והעצמות] **כַּזַּיִת, חַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם נְבֵלָה.**

ד. הָאוֹכֵל כַּזַּיִת מִבְּשַׂר נֵבֶל [-עובר מת] **בְּהֵמָה טְהוֹרָה, לוֹקֶה מִשּׁוּם אוֹכֵל נְבֵלָה. וְאָסוּר לֶאֱכֹל מִן הַבְּהֵמָה שֶׁנּוֹלְדָה עַד** [תחילת] **לֵיל שְׁמִינִי** [-מהלידה]**, שֶׁכֹּל שֶׁלֹּא שָׁהָה שְׁמוֹנָה יָמִים בַּבְּהֵמָה** [-לאחר הלידה]**, הֲרֵי זֶה כְּנֵפֶל** [-ספק נפל]**, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו. וְאִם נוֹדַע לוֹ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו בַּבֶּטֶן וְאַחַר כָּךְ נוֹלַד, שֶׁהֵן תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים לִבְהֵמָה גַּסָּה וַחֲמִשָּׁה לְדַקָּה - הֲרֵי זֶה מֵתָר בַּיּוֹם שֶׁנּוֹלַד**[ב].

ב) כי בוודאות אינו נפל.

ה. הַשִּׁלְיָה שֶׁיָּצְאַת עִם הַוָּלָד, אֲסוּרָה בַּאֲכִילָה; וְהָאוֹכְלָהּ פָּטוּר [-משום איסור נבילה]**, שֶׁאֵינָהּ בָּשָׂר.**

ו. הָאוֹכֵל כַּזַּיִת מִבְּשַׂר בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה אוֹ עוֹף טְהוֹרִים שֶׁנִּטְרְפוּ - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר[30]**: "וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ, לַכֶּלֶב תַּשְׁלִכוּן אֹתוֹ".**

"טְרֵפָה" הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה - זוֹ שֶׁטְּרָפָהּ[ג] **אוֹתָהּ חַיַּת הַיַּעַר, כְּגוֹן אָרִי וְנָמֵר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן**[ד]**; וְכֵן עוֹף שֶׁטָּרַף אוֹתוֹ עוֹף הַדּוֹרֵס, כְּגוֹן נֵץ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ. וְאֵין אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר,** [-שכוונת הפסוק היא] **שֶׁטְּרָפָה אוֹתָהּ וְהֵמִיתָה אוֹתָהּ - שֶׁאִם מֵתָה, הֲרֵי הִיא נְבֵלָה; וּמַה לִּי** [-מהו ההבדל בין] **מֵתָה מֵחֲמַת עַצְמָהּ, אוֹ הִכָּהּ בְּסַיִף וְהֵמִיתָהּ, אוֹ שִׁבְּרָהּ אֲרִי וְהֵמִיתָהּ? הָא** [-אלא הפסוק] **אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּשֶׁנִּטְרְפָה וְלֹא מֵתָה.**

ג) כגון שדרסה אותה בידה או גרמה לה פציעה באופן אחר מסוגי הטריפות שיתבארו בהלכות שחיטה פרק ה'. ד) כל חיית יער גדולה שדרסה בהמה גסה וכל־שכן בהמה דקה — נטרפה הבהמה.

ז. אִם הַטְּרֵפָה שֶׁלֹּא מֵתָה אֲסוּרָה, יָכוֹל אִם בָּא זְאֵב וְגָרַר הַגִּדִי בְּרַגְלוֹ אוֹ בִּזְנָבוֹ אוֹ בְּאָזְנוֹ [-פציעות שאינן גורמות למוות]**, וְרָדַף וְהִצִּילוֹ מִפִּיו, יִהְיֶה אָסוּר, שֶׁהֲרֵי נִטְרַף? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה וְגוֹ' לַכֶּלֶב תַּשְׁלִכוּן אֹתוֹ"**[31]**, עַד שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ בָּשָׂר הָרָאוּי לְכֶלֶב.**

הָא לָמַדְתָּ, שֶׁהַטְּרֵפָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה - הִיא שֶׁטָּרְפָה אוֹתָהּ חַיַּת הַיַּעַר וְשָׁבְרָה אוֹתָהּ, וְנָטָת לָמוּת, וַעֲדַיִן לֹא מֵתָה. אַף עַל פִּי שֶׁקָּדַם וּשְׁחָטָהּ קֹדֶם שֶׁתָּמוּת - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה מִשּׁוּם טְרֵפָה, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּחְיֶה מִמַּכָּה זוֹ הַבָּאָה עָלֶיהָ.

ח. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַתּוֹרָה אָסְרָה הַמֵּתָה - וְהִיא הַנְּבֵלָה; וְאָסְרָה הַנּוֹטָה לָמוּת מֵחֲמַת מַכּוֹתֶיהָ, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא מֵתָה - וְהִיא הַטְּרֵפָה. וּכְשֵׁם שֶׁלֹּא תַּחְלֹק בַּמֵּתָה [-באיסור נבילה] **- בֵּין מֵתָה מֵחֲמַת עַצְמָהּ, בֵּין שֶׁנִּפְלָה וּמֵתָה, בֵּין שֶׁחֲנָקָהּ עַד שֶׁמֵּתָה, בֵּין שֶׁדְּרָסַתְּהָ חַיָּה וַהֲרָגַתְּהָ, כָּךְ לֹא תַּחְלֹק בַּנּוֹטָה לָמוּת** [-באיסור טריפה] **- בֵּין שֶׁטְּרָפַתְּהָ חַיָּה וְשִׁבְּרַתְּהָ, בֵּין שֶׁנִּפְלָה מִן הַגַּג וְנִשְׁתַּבְּרוּ רֹב צַלְעוֹתֶיהָ, בֵּין שֶׁנִּפְלָה וְנִתְרַסְּקוּ אֵבָרֶיהָ, בֵּין שֶׁזְّרַק בָּהּ חֵץ וְנִקַּב לִבָּהּ אוֹ רֵאָתָהּ, בֵּין שֶׁבָּא לָהּ חָלִי מֵחֲמַת עַצְמָהּ וְנִקַּב לִבָּהּ אוֹ רֵאָתָהּ אוֹ שִׁבֵּר רֹב צַלְעוֹתֶיהָ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; הוֹאִיל וְהִיא נוֹטָה לָמוּת מִכָּל מָקוֹם, הֲרֵי זוֹ טְרֵפָה - בֵּין שֶׁהָיָה הַגּוֹרֵם בִּידֵי בָּשָׂר וָדָם, בֵּין שֶׁהָיָה בִּידֵי שָׁמַיִם.**

אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "טְרֵפָה"[ה]**? דִּבֵּר הַכָּתוּב בַּהֹוֶה** [=במצוי]**: שֶׁאִם לֹא תֹּאמַר כֵּן, לֹא תֵּאָסֵר אֶלָּא שֶׁנִּטְרְפָה בַּשָּׂדֶה** [-כלשון הפסוק]**; אֲבָל אִם נִטְרְפָה בְּחָצֵר, לֹא תֵּאָסֵר. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בַּהֹוֶה;**

ה) שמשמעותו הפשוטה של הפסוק היא שנטרפה בידי חיה. ו) אלא נתייחס לפסוק במשמעותו הפשוטה בלבד ללא הלימוד.

ט. וְעִנְיַן [-משמעות] **הַכָּתוּב**[ו]**, שֶׁהַנּוֹטָה לָמוּת מֵחֲמַת מַכּוֹתֶיהָ** [או חולי]**, וְאִי אֶפְשָׁר לָהּ לִחְיוֹת** [-12 חודשים] **מֵחֲמַת מַכָּה זוֹ - אֲסוּרָה. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים**[32]**: 'זֶה הַכְּלָל - כֹּל** [-מכה או חולי] **שֶׁאֵין כָּמוֹהָ** [-שכדוגמתו בהמה אינה] **חַיָּה, טְרֵפָה'. וּבְהִלְכוֹת שְׁחִיטָה יִתְבָּאֵר אֵיזֶה**

30. שמות-משפטים, כב, ל. 31. שמות-משפטים, כב, ל. 32. חולין, מב, א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

חֲלִי עוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה, וְאֵיזֶה חֲלִי אֵין עוֹשֶׂה אוֹתָהּ טְרֵפָה.

ז) "ובשר בשדה טרפה לא תאכלו".

י. וְכֵן הַחוֹתֵךְ בָּשָׂר מִן הַחַי מִן הַטְּהוֹרִים - הֲרֵי אוֹתוֹ הַבָּשָׂר טְרֵפָה; וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כַּזַּיִת, לוֹקֶה מִשּׁוּם אוֹכֵל טְרֵפָה [-בלבד], שֶׁהֲרֵי בָּשָׂר זֶה מִבְּהֵמָה שֶׁלֹּא נִשְׁחֲטָה וְלֹא מֵתָה; וּמַה לִּי [=ומהו ההבדל בין] טָרְפָה אוֹתָהּ חַיָּה, מַה לִּי חֲתָכָהּ בְּסַכִּין, מַה לִּי בְּכֶלָּהּ, מַה לִּי בְּמִקְצָתָהּ? הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: "וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ"[33] - כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשֵׂת הַבְּהֵמָה [-דומה ל] בָּשָׂר בַּשָּׂדֶה [-ללא שחיטה או מוות טבעי], הֲרֵי הִיא טְרֵפָה.

יא. בְּהֵמָה שֶׁהִיא חוֹלָה מֵחֲמַת שֶׁתָּשַׁשׁ כֹּחָהּ [=נחלשה], וְנָטָת [=ועומדת] לָמוּת - הוֹאִיל וְלֹא אֵרְעָה [-ולא קיבלה] מַכָּה בְּאֵבֶר מֵאֵבָרֶיהָ הַמְּמִיתִין אוֹתָהּ [-בשונה מטרפה], הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת; שֶׁלֹּא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא כְּעֵין טְרוּפַת חַיַּת הַיַּעַר, שֶׁהֲרֵי נַעֲשֵׂת בָּהּ מַכָּה הַמְּמִיתָה אוֹתָהּ.

יב. אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת, גְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים לֹא הָיוּ אוֹכְלִין מִבְּהֵמָה שֶׁמְּמַהֲרִין וְשׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תָּמוּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁפִּרְכְּסָה בְּסוֹף שְׁחִיטָה [-סימן שהייתה בחיים]; וְדָבָר זֶה אֵין בּוֹ אִסּוּר, אֶלָּא כָּל הָרוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ בְּדָבָר זֶה, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

יג. הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף, וְלֹא יָצָא מֵהֶן דָּם - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין; וְאֵין אוֹמְרִין: 'שֶׁמָּא מֵתִין הָיוּ'. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּרִיאָה וְלֹא פִּרְכְּסָה - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת. אֲבָל הַמְסֻכֶּנֶת [שחולה מאוד], וְהִיא כֹּל שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָהּ וְאֵינָהּ עוֹמֶדֶת - אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אוֹכֶלֶת מַאֲכַל הַבְּרִיאוֹת - אִם שְׁחָטָהּ וְלֹא פִּרְכְּסָה כְּלָל, הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה[ח] וְלוֹקִין עָלֶיהָ; וְאִם פִּרְכְּסָה, הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת; וְצָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה הַפִּרְכּוּס בְּסוֹף הַשְּׁחִיטָה, אֲבָל בִּתְחִלָּה אֵינוֹ מוֹעִיל [-אינו סימן].

ח) מכיוון שבמצב כזה אין לשחיטתה משמעות, אלא היא רק מסיימת את הליך המוות שהתחיל קודם לכן.

יד. כֵּיצַד הוּא הַפִּרְכּוּס? בְּבְהֵמָה דַּקָּה, וּבְחַיָּה בֵּין גַּסָּה בֵּין דַּקָּה - בֵּין שֶׁפְּשָׁטָה [=יישרה] יָדָהּ [=רגלה הקדמית] וְהֶחֱזִירַתָּהּ[ט], אוֹ שֶׁפְּשָׁטָה רַגְלָהּ [-האחורית] אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֶחֱזִירַתָּהּ, אוֹ שֶׁכָּפְפָה רַגְלָהּ בְּלִבַּד - הֲרֵי זֶה פִּרְכּוּס, וּמֻתֶּרֶת; אֲבָל אִם פְּשָׁטָה יָדָהּ וְלֹא הֶחֱזִירַתָּהּ - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה, שֶׁאֵין זוֹ אֶלָּא הוֹצָאַת נֶפֶשׁ [-ואינה סימן שחיה לפני השחיטה].

ט) אבל אם עוד מלפני השחיטה רגלה הקדמית הייתה ישרה, וקיפלה אותה בסוף השחיטה, אינו פרכוס.

וּבְבְהֵמָה גַּסָּה - אֶחָד הַיָּד וְאֶחָד הָרֶגֶל, בֵּין שֶׁפְּשָׁטָה וְלֹא כָּפְפָה, אוֹ כָּפְפָה וְלֹא פְּשָׁטָה - הֲרֵי זֶה פִּרְכּוּס, וּמֻתֶּרֶת; וְאִם לֹא פְּשָׁטָה לֹא יָד וְלֹא רֶגֶל, וְלֹא כָּפְפָה כְּלָל - הֲרֵי זוֹ נְבֵלָה. וּבָעוֹף - אֲפִלּוּ לֹא רִפְרֵף [=מיצמץ] אֶלָּא בְּעֵינוֹ, וְלֹא כִּשְׁכֵּשׁ אֶלָּא בִּזְנָבוֹ - הֲרֵי זֶה פִּרְכּוּס.

טו. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַמְסֻכֶּנֶת [-שחולה מאוד] בַּלַּיְלָה, וְלֹא יָדַע אִם פִּרְכְּסָה אוֹ לֹא פִּרְכְּסָה - הֲרֵי זוֹ סְפֵק נְבֵלָה, וַאֲסוּרָה.

טז. כָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה, אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה [-לשיעור כזית] - חוּץ מֵאִסּוּרֵי נָזִיר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר שָׁם; לְפִיכָךְ, הַלּוֹקֵחַ מְעַט [-פחות מכזית] חֵלֶב, וּמְעַט דָּם, וּמְעַט בְּשַׂר בְּהֵמָה טְמֵאָה, וּמְעַט בְּשַׂר נְבֵלָה, וּמְעַט בְּשַׂר דָּג טָמֵא, וּמְעַט בְּשַׂר עוֹף טָמֵא, וְכַיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ מִשְּׁאָר הָאִסּוּרִין, וְצֵרַף מִן הַכֹּל כַּזַּיִת, וַאֲכָלוֹ - אֵינוֹ לוֹקֶה, וְדִינוֹ כְּדִין אוֹכֵל חֲצִי שִׁעוּר'.

י) אסור מהתורה, אך לוקה על כך רק מדברי חכמים.

יז. כָּל הַנְּבֵלוֹת [-מבהמה, חיה ועוף] מִצְטָרְפוֹת זוֹ עִם זוֹ, וּנְבֵלָה מִצְטָרֶפֶת עִם טְרֵפָה[יא]. וְכֵן כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה הַטְּמֵאִים, מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה; אֲבָל בְּשַׂר נְבֵלָה עִם בְּשַׂר בְּהֵמָה טְמֵאָה, אֵין מִצְטָרְפִין.

יא) מכיוון שבשר האסור בטריפה, יהיה בסופו של דבר גם אסור באיסור נבילה.

כֵּיצַד? הַלּוֹקֵחַ מִנְּבֵלַת הַשּׁוֹר, וְנִבֵלַת הַצְּבִי, וְנִבֵלַת הַתַּרְנְגוֹל, וְקִבֵּץ מִן הַכֹּל כַּזַּיִת בָּשָׂר, וַאֲכָלוֹ - לוֹקֶה; וְכֵן אִם קִבֵּץ חֲצִי זַיִת מִנְּבֵלַת בְּהֵמָה טְהוֹרָה וַחֲצִי זַיִת מִן הַטְּרֵפָה, אוֹ חֲצִי זַיִת מִבְּשַׂר נְבֵלָה וַחֲצִי זַיִת מִבָּשָׂר מִן הַחַי [-האסור משום טרפה] מִן הַטְּהוֹרָה, וַאֲכָלוֹ - לוֹקֶה. וְכֵן בְּשַׂר הַגָּמָל וְהַחֲזִיר וְהָאַרְנֶבֶת[יב], שֶׁקִּבֵּץ

33. שמות-משפטים, כב, ל.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מִכֻּלָּן כַּזַּיִת, וַאֲכָלוֹ - לוֹקֶה. אֲבָל • אִם צֵרַף חֲצִי זַיִת מִנִּבְלַת הַשּׁוֹר וַחֲצִי זַיִת מִבְּשַׂר הַגָּמָל - אֵין מִצְטָרְפִין; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

השגת הראב"ד
אבל . . בזה א"א פלוגתא היא במעילה ורב ורב אסי הוא דאמרי הכי ולוי פליג עלייהו ובריתא מסייעא ללוי דמצטרפי.

יב) מכיוון שחיות אלו נכללו יחד באותו פסוק, נחשב שאסורות באותו לאו ומצטרפות אחת עם השנייה.

וְכֵן כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה וְעוֹף טָמֵא אוֹ דָּג טָמֵא - אֵין בְּשַׂר שְׁנֵיהֶן מִצְטָרֵף, לְפִי שֶׁהֵן שְׁנֵי שֵׁמוֹת [-סוגי איסור], שֶׁהֲרֵי כֹּל אֶחָד מֵהֶן בְּלָאוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל כָּל הָעוֹפוֹת הַטְּמֵאִין מִצְטָרְפִין, כְּמוֹ שֶׁמִּצְטָרְפִין כָּל בְּהֵמָה וְחַיָּה הַטְּמֵאִין. זֶה הַכְּלָל: כֹּל שֶׁאִסּוּרָן בְּלָאוֹ אֶחָד, מִצְטָרְפִין; בִּשְׁנֵי לָאוִין, אֵין מִצְטָרְפִין - חוּץ מִנְּבֵלָה וּטְרֵפָה, הוֹאִיל וְהַטְּרֵפָה תְּחִלַּת נְבֵלָה הִיא.

יח. הָאוֹכֵל מִנְּבֵלָה וּטְרֵפָה, אוֹ מִבְּהֵמָה וְחַיָּה הַטְּמֵאִין - מִן הָעוֹר, וּמִן הָעֲצָמוֹת, וּמִן הַגִּידִים, וּמִן הַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם, וּמִן הַצִּפָּרְנַיִם שֶׁל עוֹף מִמְּקוֹמוֹת שֶׁמִּבַּצְבֵּץ מִשָּׁם הַדָּם כְּשֶׁיַּחְתְּכוּ, מִן הַשִּׁלְיָה שֶׁלָּהֶן - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָסוּר, הֲרֵי זֶה פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אֵלּוּ רְאוּיִין לַאֲכִילָה[יג]; וְאֵין מִצְטָרְפִין עִם הַבָּשָׂר לְכַזַּיִת.

יג) ואינם נחשבים לבשר ולכן לא חול עליהם איסור נבילה וטרפה.

יט. קֵבַת [=נוזל המצוי במעי] הַנְּבֵלָה וְקֵבַת הַטְּמֵאָה - מֻתֶּרֶת, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כִּשְׁאָר טְנוּפָת שֶׁבַּגּוּף; וּלְפִיכָךְ מֻתָּר [-את הגבינה] לְהַעֲמִיד בְּקֵבַת שְׁחִיטַת הַנָּכְרִי וּבְקֵבַת בְּהֵמָה וְחַיָּה טְמֵאָה. אֲבָל עוֹר הַקֵּבָה - הֲרֵי הוּא כִּשְׁאָר הַמֵּעַיִם, וְאָסוּר.

כ. עוֹר הַבָּא כְּנֶגֶד פָּנָיו שֶׁל חֲמוֹר [-שליית החמור], מֻתָּר בַּאֲכִילָה - מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹ • הַפֶּרֶשׁ וּמֵי רַגְלַיִם, שֶׁהֵן מֻתָּרִין.

השגת הראב"ד
כמו . . מותרין א"א רב ששת פשט להו לאיסורא במסכת בכורות ממתני'.

יֵשׁ עוֹרוֹת שֶׁהֵן כְּבָשָׂר, וְהָאוֹכֵל מֵהֶן כַּזַּיִת כְּאוֹכֵל מִן הַבָּשָׂר - וְהוּא, שֶׁיֹּאכַל אוֹתָן כְּשֶׁהֵן רַכִּין[יד].

יד) אבל לאחר שהם מתקשים, אינם נחשבים לאוכל או לבשר.

כא. וְאֵלּוּ שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶן כְּבָשָׂרָן: עוֹר הָאָדָם, וְעוֹר הַחֲזִיר שֶׁל יִשּׁוּב[טו], וְעוֹר חֲטוֹרֶת [-דבשת] הַגָּמָל שֶׁלֹּא טָעֲנוּ עָלָיו מַשָּׂא מֵעוֹלָם וְלֹא הִגִּיעַ [-לגיל הראוי] לְמַשָּׂא, שֶׁעֲדַיִן הִיא רַכָּה, וְעוֹר בֵּית הַבֹּשֶׁת [=הרחם], וְעוֹר שֶׁתַּחַת הָאַלְיָה[טז] [-זנב], וְעוֹר הַשְּׁלִיל, וְעוֹר הָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְּטָאָה וְהַחֹמֶט; כָּל אֵלּוּ הָעוֹרוֹת - כְּשֶׁהֵן רַכִּין - הֲרֵי הֵן כְּבָשָׂר לְכָל דָּבָר, בֵּין לְאִסּוּר אֲכִילָה בֵּין לְטֻמְאָה.

טו) מפני שהוא רך ואוכלים אותו, בשונה מחזיר הבר שעורו קשה. טז) מכיוון שהוא מאוד רך וראוי לאכילה.

כב. נֶאֱמַר בְּשׂוֹר הַנִּסְקָל: "וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ"[34]; וְהִיאַךְ הָיָה אֶפְשָׁר לְאָכְלוֹ אַחַר שֶׁנִּסְקַל, וַהֲרֵי הוּא נְבֵלָה? אֶלָּא לֹא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לְהוֹדִיעֲךָ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ לִסְקִילָה - נֶאֱסַר [-אפילו אם שחטו], וְנַעֲשָׂה כִּבְהֵמָה טְמֵאָה; וְאִם קָדַם וּשְׁחָטוֹ שְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה, הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָיָה, וְאִם אָכַל מִבְּשָׂרוֹ כַּזַּיִת, לוֹקֶה. וְכֵן כְּשֶׁיִּסָּקֵל, לֹא יִמָּכֵר וְלֹא יִתְּנֶנּוּ לִכְלָבִים אוֹ לְגוֹיִים; לְכָךְ נֶאֱמַר: "וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ". וּפֵרֵשׁ שֶׁל שׁוֹר הַנִּסְקָל, מֻתָּר בַּהֲנָיָה [-מכיוון שאינו בשר].

נוֹדַע שֶׁהוּא פָּטוּר מִסְּקִילָה אַחַר שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ, כְּגוֹן שֶׁהוּזַמּוּ עֵדָיו - יֵצֵא וְיִרְעֶה בָּעֵדֶר [-מותר כשאר הבהמות]; וְאִם נוֹדַע אַחַר שֶׁנִּסְקַל, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּהֲנָיָה.

~ יום רביעי ח' סיון ~

פֶּרֶק ה

איסור אכילת אבר מן החי, אכילת עובר בהמה שנשחטה.

א. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [-מסורת ממשה רבינו] לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה[35]: "לֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר", לֶאֱסֹר אֵבֶר שֶׁנֶּחְתַּךְ מִן הַחַי[א]; וְעַל אֵבֶר מִן הַחַי הוּא אוֹמֵר לְנֹחַ[36]: "אַךְ בָּשָׂר בְּנַפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכֵלוּ"[ב].

34. שמות-משפטים, כא, כח. 35. דברים-ראה, יב, כג. 36. בראשית-נח, ט, ד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְאִסּוּר אֵבֶר מִן הַחַי נוֹהֵג בִּבְהֵמָה חַיָּה וָעוֹף - בִּטְהוֹרִים, אֲבָל לֹא בִּטְמֵאִים.

א) אבר מן החי נקרא בפסוק 'נפש', כי כמו שכאשר הנפש נפרדת מהגוף היא אינה יכולה לחזור אליו יותר, כך האיבר שנחתך בזמן שהחיה או הבהמה בחיים לא יחזור לחיות יחד עם הגוף ולכן גם הוא נאסר. ב) וזוהי אחת משבע מצוות בני נח.

ב. אֶחָד אֵבֶר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בָּשָׂר וְגִידִים וַעֲצָמוֹת, כְּגוֹן הַיָּד וְהָרֶגֶל, וְאֶחָד אֵבֶר שֶׁאֵין בּוֹ עֶצֶם, כְּגוֹן הַלָּשׁוֹן וְהַבֵּיצִים וְהַטְּחוֹל וְהַכְּלָיוֹת וְהַחֵלֶב וְכַיּוֹצֵא בָהֶן; אֶלָּא • שֶׁהָאֵבֶר שֶׁאֵין בּוֹ עֶצֶם - בֵּין שֶׁחָתַךְ כֻּלּוֹ בֵּין שֶׁחָתַךְ מִקְצָתוֹ, הֲרֵי זֶה אָסוּר מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי. וְהָאֵבֶר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ עֶצֶם - אֵינוֹ חַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי, עַד שֶׁיִּפְרֹשׁ [-ייחתך] כִּבְרִיָּתוֹ, בָּשָׂר וְגִידִים וַעֲצָמוֹת; אֲבָל אִם פָּרַשׁ מִן הַחַי הַבָּשָׂר בִּלְבַד - חַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם טְרֵפָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, לֹא מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי.

השגת הראב"ד
אלא . . אסור א"א תימא הוא זה ומאי שנא זה מן הבשר החי שאין בו אלא משום טריפה.

ג. הָאוֹכֵל מֵאֵבֶר מִן הַחַי כַּזַּיִת, לוֹקֶה. וַאֲפִלּוּ אָכַל אֵבֶר שָׁלֵם - אִם יֵשׁ בּוֹ כַּזַּיִת[ג], חַיָּב; פָּחוֹת מִכַּזַּיִת, פָּטוּר[ד]. חָתַךְ מִן הָאֵבֶר כִּבְרִיָּתוֹ בָּשָׂר וְגִידִים וַעֲצָמוֹת כַּזַּיִת, וַאֲכָלוֹ - לוֹקֶה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ בָּשָׂר אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא [-כמות מועטת ביותר]; אֲבָל אִם הִפְרִיד הָאֵבֶר אַחַר שֶׁתְּלָשׁוֹ מִן הַחַי, וְהִפְרִישׁ [-חילק את] הַבָּשָׂר מִן הַגִּידִים וּמִן הָעֲצָמוֹת - אֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיֹּאכַל כַּזַּיִת מִן הַבָּשָׂר לְבַדּוֹ[ה], וְאֵין • הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים מִצְטָרְפִין בּוֹ [-אתו] לְכַזַּיִת מֵאַחַר שֶׁשִּׁנָּה בְּרִיָּתוֹ [-צורתו].

השגת הראב"ד
ואין . . ברייתו א"א ולמה ליה למכתב הכי ואפילו חלקו לאבר כמות שהוא לשנים מבחוץ פטור אם אין עליו כזית בשר.

ג) הגידים והעצמות מצטרפים לשיעור נפח הכזית. ד) אפילו אם אכל אבר שלם. ה) כי לאחר שהפריד את הבשר משאר החלקים, הוא כבר אינו נחשב אבר.

ד. חִלְּקוֹ לְאֵבֶר זֶה [-ולא הפריד את העצמות][ו], וַאֲכָלוֹ מְעַט מְעַט - אִם יֵשׁ בְּמַה שֶׁאָכַל כַּזַּיִת בָּשָׂר, חַיָּב; וְאִם לָאו, פָּטוּר. לָקַח כַּזַּיִת מִן הָאֵבֶר כִּבְרִיָּתוֹ, בָּשָׂר וְגִידִים וַעֲצָמוֹת, וַאֲכָלוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁנְּחֻלַּק בְּפִיו בִּפְנִים קֹדֶם שֶׁיִּבְלָעֶנּוּ, חַיָּב.

ו) מדובר שאין באף חלק לבדו כזית, ולכן הגידים והעצמות אינם מצטרפים, אבל אם יש חלק בגודל של כזית, הוא עדיין ייחשב לאבר מן החי, היות ולא הפריד מהבשר את הגידים והעצמות.

ה. תְּלַשׁ אֵבֶר מִן הַחַי, וְנִטְרְפָה בִּנְטִילָתוֹ, וַאֲכָלוֹ - חַיָּב שְׁתַּיִם[ז], מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי וּמִשּׁוּם טְרֵפָה; שֶׁהֲרֵי שְׁנֵי הָאִסּוּרִין בָּאִין [-נוצרים] כְּאַחַת [באותו זמן]. וְכֵן הַתּוֹלֵשׁ חֵלֶב מִן הַחַי וַאֲכָלוֹ - לוֹקֶה שְׁתַּיִם[ח], מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי וּמִשּׁוּם חֵלֶב[ט]; תָּלַשׁ חֵלֶב מִן הַטְּרֵפָה וַאֲכָלוֹ - לוֹקֶה שָׁלֹשׁ.

ז) התחייבות בשני עונשים על מעשה אחד תיתכן, או כאשר שני האיסורים נוצרו בבת אחת, או כאשר היווצרות האיסור השני חומרת האיסור עלתה - נאסר על אנשים נוספים או בזמנים נוספים. ח) איסור אבר מן החי נוצר רק כאשר האיבר נתלש מהבהמה, ובאותה פעולה (תלישת האיבר) חל על החתיכה גם איסור טרפה. ט) אף שאיסור חלב קיים מהרגע שהבהמה נולדה, מכיוון שאיסור אבר מן החי הוא גם על גויים - בזמן בו נוצר על החלב איסור אבר מן החי נוסף בו עוד איסור שלא היה לפני כן (על גויים), ולכן האיסור החדש יחול על החלב וילקו עליו פעמיים. י) משום חלב, טרפה ואבר מן החי.

ו. בָּשָׂר הַמְּדֻלְדָּל[א] בִּבְהֵמָה, וְאֵבֶר הַמְּדֻלְדָּל בָּהּ - אִם אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר [-להתחבר ולהידבק לגוף] וְלִחְיוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּרַשׁ אֶלָּא אַחַר שֶׁנִּשְׁחֲטָה, אָסוּר [-מדרבנן]; וְאֵין לוֹקִין עָלָיו. וְאִם מֵתָה הַבְּהֵמָה, רוֹאִין אוֹתוֹ [-מתייחסים אליו] כְּאִלּוּ נָפַל [-נפרד] מֵחַיִּים [-בחיי הבהמה]; לְפִיכָךְ לוֹקִין עָלָיו מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי. אֲבָל אִם יָכוֹל לַחֲזֹר וְלִחְיוֹת - אִם נִשְׁחֲטָה הַבְּהֵמָה, הֲרֵי זֶה מֻתָּר[יב].

יא) נתלש בחלקו מגוף הבהמה, ומחובר לה עדיין בחתיכות בשר קטנות. יב) כלומר, מכיוון שיכול להידבק בחזרה, השחיטה מתירה אותו ונחשב לחלק רגיל מגוף הבהמה.

ז. שָׁמַט אֵבֶר [ולא תלשו] אוֹ מִעֶכוֹ אוֹ דָכוֹ [=רסקו], כְּגוֹן הַבֵּיצִים שֶׁמִּעֵךְ אוֹתָן אוֹ נִתְּקָן [ולאחר מכן שחט את הבהמה] - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בּוֹ מִקְצָת חַיִּים וּלְפִיכָךְ אֵין מַסְרִיחַ [-נרקב]; וְאַף עַל פִּי כֵן אָסוּר לְאָכְלוֹ מִמִּנְהָג שֶׁנָּהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מִקֶּדֶם, שֶׁהֲרֵי הוּא דּוֹמֶה לְאֵבֶר מִן הַחַי.

ח. עֵצֶם שֶׁנִּשְׁבַּר - אִם הָיָה הַבָּשָׂר אוֹ הָעוֹר חוֹפֶה [=מכסה] רֹב עָבְיוֹ שֶׁל עֶצֶם הַנִּשְׁבָּר וְרֹב הֶקֵּף הַשֶּׁבֶר[יג], הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאִם יָצָא הָעֶצֶם לַחוּץ [-הבשר והעור אינם מכסים אותו], הֲרֵי הָאֵבֶר אָסוּר; וּכְשֶׁיִּשְׁחֹט הַבְּהֵמָה אוֹ הָעוֹף, יַחְתֹּךְ מִמְּקוֹם הַשֶּׁבֶר וַיַּשְׁלִיכוֹ, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יג) כלומר, הבשר או העור עדיין מכסים את רוב העצם ורוב מקום השבר ורק חלק מועט מהעצם גלוי.

נִשְׁבַּר הָעֶצֶם וְהָיָה הַבָּשָׂר חוֹפֶה אֶת רֻבּוֹ, אֲבָל הָיָה אוֹתוֹ בָּשָׂר מְרֻסָּס [לחתיכות קטנות] **אוֹ נִתְאַכֵּל** [=נרקב] **כַּבָּשָׂר שֶׁהָרוֹפֵא גּוֹרְדוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה מִתְלַקֵּט הָרֹב מִמְּקוֹמוֹת הַרְבֵּה**יד**, אוֹ שֶׁהָיָה הַבָּשָׂר שֶׁעָלָיו נְקָבִים נְקָבִים** [-ללא חיסרון בבשר]**, אוֹ שֶׁנִּסְדַּק הַבָּשָׂר, אוֹ שֶׁנִּקְדַּר** [-נחתך סביבו] **כְּמִין טַבַּעַת, אוֹ שֶׁנִּגְרַד הַבָּשָׂר מִלְּמַעְלָה עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר מִן הַבָּשָׂר אֶלָּא** [עובי] **כְּקִלְפָּה, אוֹ שֶׁנִּתְאַכֵּל הַבָּשָׂר מִלְּמַטָּה מֵעַל הָעֶצֶם שֶׁנִּשְׁבַּר עַד שֶׁנִּמְצָא הַבָּשָׂר הַחוֹפֶה אֵינוֹ נוֹגֵעַ בָּעֶצֶם - בְּכָל אֵלּוּ מוּרִין לְאִסּוּר, עַד שֶׁיִּתְרַפֵּא הַבָּשָׂר; וְאִם אָכַל מִכָּל אֵלּוּ, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.**

יד) הבשר מכסה מקומות שונים בעצם ורק כשיחשיבו אותם יחד יצא שרובה מכוסה בבשר.

ט. הַמּוֹשִׁיט יָדוֹ לִמְעֵי הַבְּהֵמָה, וְחָתַךְ מִן הַטְּחוֹל וּמִן הַכְּלָיוֹת וְכֵיוָן שֶׁיָּצָא בָּהֶןטו**, וְהִנִּיחַ** [-השאיר] **הַחֲתִיכוֹת בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ - הֲרֵי אוֹתָן הַחֲתִיכוֹת אֲסוּרוֹת מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא** [-שנשאר] **בְּתוֹךְ מֵעֶיהָ** [בזמן השחיטה]**; אֲבָל אִם חָתַךְ מִן הָעֲבָר שֶׁבְּמֵעֶיהָ וְלֹא הוֹצִיאוֹ, וְאַחַר כָּךְ שְׁחָטָהּ - הֲרֵי חֲתִיכוֹת הָעֲבָר אוֹ אֵבָרוֹ מֻתָּר, הוֹאִיל וְלֹא יָצָא** [-והעובר מותר בשחיטת אימו].

טו) איברים שנטילתם אינה מטריפה את הבהמה.

עֲבָר שֶׁהוֹצִיא יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, נֶאֱסַר אוֹתוֹ אֵבֶר לְעוֹלָם, בֵּין שֶׁחֲתָכוֹ קֹדֶם שֶׁתִּשָּׁחֵט אִמּוֹ [-משום טרפה]**, בֵּין שֶׁחֲתָכוֹ אַחַר שֶׁנִּשְׁחֲטָה אִמּוֹ** [-משום אבר מן החי]**; וַאֲפִלּוּ הֶחְזִיר אוֹתוֹ אֵבֶר לִמְעֵי אִמּוֹ, וְאַחַר כָּךְ נִשְׁחֲטָה אוֹ נוֹלַד הַוָּלָד, וְחָיָה כַּמָּה שָׁנִים - הֲרֵי אוֹתוֹ הָאֵבֶר אָסוּר מִשּׁוּם טְרֵפָה; שֶׁכָּל בָּשָׂר שֶׁיָּצָא חוּץ לִמְחִצָּתוֹ - נֶאֱסַר כְּבָשָׂר שֶׁפֵּרֵשׁ מִן הַחַי, שֶׁנֶּאֱמַר**[37]**: "וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה", כֵּיוָן שֶׁיָּצָא לְמָקוֹם שֶׁהוּא לוֹ כְּשָׂדֶה, נַעֲשָׂה טְרֵפָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.**

י. הוֹצִיא מִקְצָת הָאֵבֶר, וְנִשְׁאַר מִקְצָתוֹ בְּפְנִים - אֲפִלּוּ לֹא נִשְׁאַר אֶלָּא מְעוּטוֹטז **- הֵיוֹצֵא אָסוּר, וְשֶׁבְּפְנִים מֻתָּר**יז**; וְאִם חָתַךְ הֵיוֹצֵא מִן הָאֵבֶר אַחַר שֶׁהֶחְזִירוֹ, וְנִשְׁחֲטָה - אוֹתוֹ שֶׁיָּצָא בִּלְבַד אָסוּר, וּשְׁאָר הָאֵבֶר מֻתָּר. וְאִם לֹא הֶחְזִירוֹ, וַחֲתָכוֹ וְהוּא בַּחוּץ, בֵּין שֶׁחֲתָכוֹ קֹדֶם שְׁחִיטָה אוֹ אַחַר שְׁחִיטָה - מְקוֹם הַחֲתָךְ אָסוּר**יח**, וְהוּא הַמָּקוֹם שֶׁנֶּגֶד הָאֲוִיר: אַחַר שֶׁיַּחְתּוֹךְ הֵיוֹצֵא, חוֹזֵר וְחוֹתֵךְ מְקוֹם הַחֲתָךְ.**

טז) בשונה מהדין של לידה בה הכלל הוא שכאשר יצא רוב העובר נחשב שנולד. יז) אין דין לידה לכל איבר בפני עצמו, ולכן רק החלק שיצא נאסר. יח) מכיוון שהשכבה החיצונית של האיבר עמדה בפתח הרחם בשעת השחיטה, נחשב שלא הייתה בתוך הבהמה.

יא. אֲבָל אֵבֶר עֲבָר שֶׁיָּצָא, וַחֲתָכוֹ קֹדֶם שְׁחִיטָה וְהוּא בַּחוּץ - הֲרֵי זֶה אֵבֶר מִן הַחַי [-ולא טרפה]**, וְלוֹקִין עָלָיו; וְאִם • נֶחְתַּךְ אַחַר שְׁחִיטָה - הָאוֹכְלוֹ אֵינוֹ לוֹקֶה** [משום אבר מן החי]**, וַאֲפִלּוּ מֵת הָעֲבָר קֹדֶם שְׁחִיטָה. וְאִם מֵתָה הַבְּהֵמָה**יט**, וְאַחַר כָּךְ חָתַכוֹ - הָאוֹכְלוֹ לוֹקֶה מִשּׁוּם אֵבֶר מִן הַחַי.**

השגת הראב"ד

ואם . . לוקה א"א זה שבוש שהרי אמר למעלה אפילו החזירה וחתכה אחר שחיטה לוקה משום ובשר בשדה טרפה ובמשנה אמרו שחט את אמו ואח"כ חתכו חכמים אומרים מגע טריפה שחוטה אלמא אית ביה איסור טריפה והל"ל אינו לוקה משום אבר מן החי דאין שחיטה עושה ניפול ועם כל זה מה צורך הואיל ויש בו לאו דטריפה.

יט) כאשר אימו מתה ולא נשחטה, מתייחסים לאיבר כאילו נחתך בעוד הבהמה בחיים.

יב. עֲבָר שֶׁהוֹצִיא אֵבֶר וְנֶאֱסַר הָאֵבֶר, וְאַחַר כָּךְ נוֹלַד, וַהֲרֵי הִיא נְקֵבָה - הֶחָלָב שֶׁלָּהּ אָסוּר לִשְׁתּוֹתוֹ מִסָּפֵק: הוֹאִיל וְהוּא בָּא מִכְּלַל הָאֲבָרִים, וְיֵשׁ בָּהּ אֵבֶר אֶחָד אָסוּר; וַהֲרֵי זֶה כַּחֲלֵב טְרֵפָה שֶׁנִּתְעָרֵב בַּחֲלֵב טְהוֹרָה.

יג. הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה מְעֻבֶּרֶת וּמָצָא בָּהּ שְׁלִיל [=עובר]**, בֵּין חַי בֵּין מֵת - הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּאֲכִילָה; וַאֲפִלּוּ שִׁלְיָה** [-השק בו העובר נמצא] **מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. וְשִׁלְיָה**

37. שמות-משפטים, כב, ל.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁיָּצָאת מִקְצָתָהּ, וְשָׁחַט אֶת הַבְּהֵמָה - אִם • הָיְתָה שִׁלְיָה זוֹ קְשׁוּרָה בַּוָּלָד, מַה שֶּׁיָּצָא מִמֶּנָּה אָסוּר וְהַשְּׁאָר מֻתָּר. וְאִם לֹא הָיְתָה קְשׁוּרָה בּוֹ, כֻּלָּהּ אֲסוּרָה, שֶׁמָּא שִׁלְיָה זוֹ שֶׁיָּצָאת מִקְצָתָהּ הָלַךְ [=התמוסס] וָלָד שֶׁהָיָה בָּהּ, וּוָלָד זֶה שֶׁנִּמְצָא בַּבֶּטֶן הָלְכָה [=התמוססה] שִׁלְיָה שֶׁלּוֹ; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁלֹּא נִמְצָא בַּבֶּטֶן וָלָד כְּלָל, שֶׁהַשִּׁלְיָה כֻּלָּהּ אֲסוּרָה.

יד. מָצָא בָּהּ עֵבֶר חַי - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים גְּמוּרִים, וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּחְיֶה - אֵינוֹ צָרִיךְ שְׁחִיטָה, אֶלָּא שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ; וְאִם הִפְרִיס [=נעמד] עַל גַּבֵּי קַרְקַע, צָרִיךְ שְׁחִיטָה[כ].

כ) מדרבנן משום מראית עין.

טו. קָרַע אֶת הַבְּהֵמָה, אוֹ שָׁחַט בְּהֵמָה טְרֵפָה, וּמָצָא בָּהּ בֶּן תִּשְׁעָה חַי - צָרִיךְ שְׁחִיטָה לְהַתִּירוֹ[כא], וְאֵין שְׁחִיטַת אִמּוֹ מוֹעֶלֶת לוֹ; וְאִם לֹא גָּמְרוּ לוֹ חֳדָשָׁיו - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חַי בִּמְעֵי הַטְּרֵפָה - הֲרֵי זֶה אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּאֵבֶר מֵאִמּוֹ.

כא) מכיוון ששחיטת אימו הטריפה לא התירה אותה לאכילה, כך גם הוא לא נעשה מותר על ידי שחיטה זו.

כָּל עֵבֶר שֶׁהוֹצִיא רֹאשׁוֹ וְהֶחְזִירוֹ, וְאַחַר כָּךְ שָׁחַט אֶת אִמּוֹ - אֵין שְׁחִיטַת אִמּוֹ מוֹעֶלֶת לוֹ; וַהֲרֵי הוּא כְּיָלוּד, וְצָרִיךְ שְׁחִיטָה.

פֶּרֶק ו

דיני אכילת דם, דגים וחגבים ודיני מליחת הבשר.

א. הָאוֹכֵל[א] כַּזַּיִת מִן הַדָּם - בְּמִזִיד, חַיָּב כָּרֵת; בְּשׁוֹגֵג, מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה[ב]. וְדָבָר מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל דַּם בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף בִּלְבַד, בֵּין טְמֵאִין בֵּין טְהוֹרִין - שֶׁנֶּאֱמַר[38]: "וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם, לָעוֹף וְלַבְּהֵמָה"; וְחַיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר[39]: "זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ .. אַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר".

השגת הראב"ד

אם . . אסור א"א מכדי קי"ל דשליא אינו אוכל דפרשא בעלמא היא וכי יש עמה ולד קשור דליכא בה חשש ולד נימוח אמאי אסורה לא כולה ולא מקצתה.

א) לגבי איסור שתיית דם הרמב"ם משתמש בלשון 'אכילה', מכיוון שגם בתורה איסור זה הוגדר כ'אכילה'.
ב) חטאת שקורבנה קבוע ואינו משתנה לפי האדם החוטא.

אֲבָל דַּם דָּגִים וַחֲגָבִים וּשְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, וְדַם הָאָדָם - אֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם דָּם; לְפִיכָךְ •, דַּם דָּגִים וַחֲגָבִים טְהוֹרִים, מֻתָּר לְאָכְלוֹ; וַאֲפִלּוּ כִּנְּסוֹ בִּכְלִי וְשָׁתָהוּ, מֻתָּר. וְדַם חֲגָבִים וְדָגִים טְמֵאִים - אָסוּר, מִשּׁוּם שֶׁהוּא תַּמְצִית גּוּפָן, כַּחֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה; וְדַם שְׁרָצִים כִּבְשָׂרָן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[40].

השגת הראב"ד

לפיכך . . בכלי א"א אלא שאסרוהו במכונס מפני מראית העין אא"כ יש בו קשקשים.

ב. דַּם הָאָדָם - אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אִם פֵּרַשׁ [-יצא מהגוף]; וּמַכִּין עָלָיו מַכַּת מַרְדּוּת [-מלקות מדרבנן]. ♕ אֲבָל דַּם הַשִּׁנַּיִם, בּוֹלְעוֹ וְאֵינוֹ נִמְנָע. הֲרֵי שֶׁנָּשַׁךְ בְּפַת וְיָצָא עָלֶיהָ דָּם - גּוֹרֵד [=מגרד] אֶת הַדָּם וְאַחַר כָּךְ אוֹכֵל, שֶׁהֲרֵי פֵּרַשׁ.

ג. אֵין חַיָּבִין כָּרֵת אֶלָּא עַל דָּם הַיּוֹצֵא בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וּנְחִירָה [=דקירה] אוֹ הַתָּזַת הָרֹאשׁ, כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֲדַמְדּוּמִית, וְעַל הַדָּם הַכָּנוּס [-הנמצא תמיד] בְּתוֹךְ הַלֵּב, וְעַל דַּם הַקָּזָה כָּל זְמַן שֶׁהוּא מְקַלֵּחַ [=זורם בחזקה] וְיוֹצֵא[ג]. אֲבָל הַדָּם הַשּׁוֹתֵת [=מטפטף] בִּתְחִלַּת הַקָּזָה, קֹדֶם שֶׁיַּתְחִיל לְקַלֵּחַ, וְדָם הַשּׁוֹתֵת בְּסוֹף הַקָּזָה, כְּשֶׁיַּתְחִיל הַדָּם לִפְסֹק - אֵין חַיָּבִין עָלָיו, וַהֲרֵי הוּא כְּדַם הָאֵבָרִים: שֶׁדַּם הַקִּלּוּחַ, הוּא הַדָּם שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאָה בּוֹ.

ג) איסור התורה הוא על הדם שחיי הבהמה תלויים בו ('דם יציאת הנפש').

ד. דַּם הַתַּמְצִית [שאין החיים תלויים בו] וְדַם הָאֵבָרִין - כְּגוֹן דַּם הַטְּחוֹל, וְדַם הַכְּלָיוֹת, וְדַם בֵּיצִים [-של זכר], וְדָם הַמִּתְכַּנֵּס לַלֵּב בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה, וְדָם הַנִּמְצָא בַּכָּבֵד - אֵין חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת. אֲבָל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ

38. ויקרא-צו, ז, כו. 39. דברים-ראה, יד, ד-ה. 40. לעיל ב, ט-י.

♕ הפניות לשיחות קודש ♕

ומכין . . מרדות: אין זה מצד הקולא שבאכילת דם האדם, שלכן העונש עליה קל יותר. אדרבה, כל כך חמורה היא עד שאין בכחו של עונש לתקנה — יין מלכות ס"ע.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כַּזַּיִת - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר[41]: "וְכָל דָּם לֹא תֹאכְלוּ"; וּבְחִיּוּב כָּרֵת [-בלבד] הוּא אוֹמֵר[42]: "כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר, בַּדָּם הִיא" - אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת אֶלָּא עַל דָּם שֶׁהַנֶּפֶשׁ יוֹצְאָה בּוֹ.

ה. הַשְּׁלִיל [=עובר] **הַנִּמְצָא בִּמְעֵי הַבְּהֵמָה, הֲרֵי דָּמוֹ כְּדַם הַיְלוּד[ד]. לְפִיכָךְ, הַדָּם הַנִּמְצָא כָּנוּס בְּתוֹךְ לִבּוֹ, חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת; אֲבָל • שְׁאָר דָּמוֹ, הֲרֵי הוּא כְּדַם הָאֲבָרִין.**

השגת הראב"ד
אבל . . האברין א"א וכן דם היוצא מבית שחיטתו שהוא מן הריאה ומן הכבד.

ד) אפילו אם עדיין לא הושלמו ימי ההיריון.

ו. הַלֵּב, בֵּין לְצָלִי בֵּין [בבישול] **לִקְדֵרָה - קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיא אֶת דָּמוֹ, וְאַחַר כָּךְ מוֹלְחוֹ. וְאִם • בִּשֵּׁל הַלֵּב וְלֹא קְרָעוֹ - קוֹרְעוֹ אַחַר שֶׁבִּשְּׁלוֹ, וּמֵתָּר[ה]; וְאִם לֹא קְרָעוֹ - אִם הָיָה בּוֹ כַּזַּיִת דָּם חַיָּב עָלָיו כָּרֵת.**

השגת הראב"ד
ואם . . שבשלו א"א לא נאמר אלא בצלי דכבולעו כך פולטו.

ה) מכיוון שבשר הלב רך ואינו יכול לבלוע את הדם שייצא בבישול, אך אם יבשל יחד עם הלב איברים אחרים הם ייאסרו.

ז. הַכָּבֵד - אִם חֲתָכָהּ[ו] וְהִשְׁלִיכָהּ לְתוֹךְ הַחֹמֶץ, אוֹ לְתוֹךְ מַיִם רוֹתְחִין[ז] עַד שֶׁתִּתְלַבֵּן - הֲרֵי זוֹ מֻתֶּרֶת לְבַשֵּׁל אוֹתָהּ אַחַר כֵּן; וּכְבָר נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְהַבְהֲבָהּ עַל הָאוּר [=לצלותה מעט], **וְאַחַר כָּךְ מְבַשְּׁלִין אוֹתָהּ, בֵּין שֶׁבִּשְּׁלָהּ לְבַדָּהּ, בֵּין שֶׁבִּשְּׁלָהּ עִם בָּשָׂר אַחֵר. וְכֵן מִנְהָג פָּשׁוּט** [-אך לא התפשט לכל המקומות] **שֶׁאֵין מְבַשְּׁלִין הַמֹּחַ שֶׁל רֹאשׁ, וְלֹא קוֹלִין** [=צולים] **אוֹתוֹ - עַד שֶׁמְּהַבְהֲבִין אוֹתוֹ בָּאוּר.**

ו) החיתוך נצרך כדי שהדם שאסוף בתוך סמפונות הכבד ייצא. ז) מטרת החליטה בשמן או במים רותחים היא, כדי שהדם שנמצא בתוך האיברים לא ייצא בבישול.

ח. הַכָּבֵד שֶׁבִּשְּׁלָהּ, וְלֹא הִבְהֲבָהּ עַל הָאוּר וְלֹא חֲלָטָהּ בְּחֹמֶץ אוֹ בְּרוֹתְחִין - הֲרֵי הַקִּדְרָה כֻּלָּהּ אֲסוּרָה, הַכָּבֵד וְכָל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִמָּהּ. וּמֻתָּר לְצָלוֹת [-לכתחילה] **כָּבֵד עִם הַבָּשָׂר בְּשַׁפּוּד אֶחָד - וְהוּא** [=בתנאי], **שֶׁתִּהְיֶה הַכָּבֵד לְמַטָּה[ח]; וְאִם עָבַר וּצְלָיָהּ לְמַעְלָה מִבָּשָׂר, הֲרֵי זֶה אוֹכֵל[ט].**

ח) כדי שהדם שיצא מהכבד לא יטפטף לתוך הבשר. ט) מכיוון שבגלל חום הצלייה, אנו מניחים שכל הדם טפטף יצא גם מהבשר ולא נשאר בו.

ט. הַטְּחוֹל - מֻתָּר לְבַשְּׁלוֹ [-אחרי מליחה] **אֲפִלּוּ עִם הַבָּשָׂר, שֶׁאֵינוֹ** [-כולו] **דָּם אֶלָּא בָּשָׂר הַדּוֹמֶה לְדָם. הַשּׁוֹבֵר מַפְרֶקֶת בְּהֵמָה קֹדֶם שֶׁתֵּצֵא נַפְשָׁהּ, הֲרֵי הַדָּם נִבְלַע בָּאִבְרִים[י]; וְאָסוּר לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה בָּשָׂר חַי, וַאֲפִלּוּ חֲלָטוֹ** [במים רותחים][יא]. **אֶלָּא כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? יַחְתֹּךְ הַחֲתִיכָה, וְיִמְלַח יָפֶה יָפֶה, וְאַחַר כָּךְ יְבַשֵּׁל אוֹ יִצְלֶה. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף וְלֹא יָצָא מֵהֶן דָּם, שֶׁהֵן מֻתָּרִין[יב].**

י) מעוצמת המכה, הבהמה מפסיקה לזוז לחלוטין והדם שלה נבלע באיברים (בשונה מהשחיטה הגורמת לבהמה לנוע ולהוציא את הדם) ואסור (דם שנבלע באיבר ואינו הדם הטבעי הנמצא באיבר - אסור). יא) מכיוון שחליטה מועילה רק לדם האיברים עצמם, ולא לדם ממקומות אחרים שנבלע בהם. יב) ואיננו חוששים שהבהמה מתה לפני השחיטה ולכן לא יצא דם.

י. אֵין הַבָּשָׂר יוֹצֵא [-מתנקה] **מִידֵי דָּמוֹ אֶלָּא אִם כֵּן מוֹלְחוֹ יָפֶה יָפֶה, וּמִדִּיחוֹ יָפֶה יָפֶה. כֵּיצַד עוֹשֶׂה? מֵדִיחַ הַבָּשָׂר** [במים] **תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מוֹלְחוֹ יָפֶה יָפֶה** [-מכל צדדין], **וּמַנִּיחוֹ** [=משאירו] **בְּמִלְחוֹ** [שהות זמן] **כְּדֵי הִלּוּךְ מִיל** [-כקילומטר]; **וְאַחַר כָּךְ • מְדִיחוֹ[יג] יָפֶה יָפֶה, עַד שֶׁיֵּצְאוּ הַמַּיִם** [מהשטיפה] **זַכִּים; וּמַשְׁלִיכוֹ מִיָּד לְתוֹךְ מַיִם רוֹתְחִין, אֲבָל לֹא לְפוֹשְׁרִין - כְּדֵי שֶׁיִּתְלַבֵּן מִיָּד, וְלֹא יֵצֵא דָּם[יד].**

השגת הראב"ד
ואחר . . רותחין א"א (זה) לא שמענו ולא ראינו מימינו וכל האדמימות שיצא אחר מליחה ממנו אינו אלא חמר בשר והמחמיר יותר מכן עליו להביא ראיה.

יג) השטיפה הראשונית מיועדת כדי לשטוף את המלח (שהדם נבלע בו) מהבשר, והאחרונה כדי לוודא שלא נשארו על הבשר מים אסורים מהשטיפה הראשונית. יד) הרמב"ם סובר ששאיבת הדם שנעשית עם המלח בזמן המינימלי, אינה שואבת את כל הדם, ולכן יש להשליך את הבשר למים רותחים כדי שעוצמת החום תגרום לדם להישאר במקומו ולא לצאת, והדם שבטבעו מצוי בתוך האיברים ואינו יכול לצאת מהם — מותר.

יא. כְּשֶׁמּוֹלְחִין הַבָּשָׂר, אֵין מוֹלְחִין אוֹתוֹ אֶלָּא בִּכְלִי מְנֻקָּב; וְאֵין מוֹלְחִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּמֶלַח עָבֶה

41. ויקרא, ג, יז. 42. ויקרא-אחרי, יז, יא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כַּחוֹל הַגַּס, שֶׁהַמֶּלַח הַדַּק כְּקֶמַח יִבָּלַע בַּבָּשָׂר וְלֹא יוֹצִיא דָם. וְצָרִיךְ לְנַפֵּץ [=לנער] הַבָּשָׂר מִן הַמֶּלַח [-שנבלע בו דם], וְאַחַר כָּךְ יְדִיחֶנּוּ [-אפילו בכלי רגיל].

יב. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, לְבָשָׂר שֶׁצָּרִיךְ לְבַשְּׁלוֹ. אֲבָל לְצָלִי, מוֹלֵחַ וְצוֹלֶה מִיָּד [-ללא שהות במלח]. וְהָרוֹצֶה • לֶאֱכֹל בָּשָׂר חַי - מוֹלְחוֹ יָפֶה יָפֶה וּמְדִיחוֹ יָפֶה יָפֶה, וְאַחַר כָּךְ יֹאכַל; וְאִם חֲלָטוֹ בְּחֹמֶץ, מֻתָּר לְאָכְלוֹ כְּשֶׁהוּא חַי, וּמֻתָּר לִשְׁתּוֹת הַחֹמֶץ שֶׁחֲלָטוֹ בּוֹ, שֶׁאֵין הַחֹמֶץ מוֹצִיא הַדָּם[ט].

השגת הראב"ד
והרוצה . . יפה א"א לבשר חי אינו צריך מליחה דדם האברים דלא פירש מותר וכן כתב רב אחאי ז"ל.

ט) אלא רק גורם שהדם יישאר בתוך האיברים ולא יוכל לצאת.

יג. חֹמֶץ שֶׁחָלַט בּוֹ בָּשָׂר, לֹא יַחְלֹט בּוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה[ט]; וַחֲתִיכָה שֶׁהֶאֱדִימָה בְּתוֹךְ הַחֹמֶץ - הִיא וְהַחֹמֶץ אֲסוּרִין[י], עַד שֶׁיִּמְלַח אוֹתָהּ יָפֶה יָפֶה [או] וְיִצְלֶה. בָּשָׂר שֶׁהֶאֱדִים [-בחומץ], וְכֵן בֵּיצֵי בְהֵמָה וְחַיָּה [-של זכר] בַּקְּלָף [=קליפה] שֶׁעֲלֵיהֶן, וְכֵן הָעֹרֶף שֶׁבּוֹ הַמִּזְרָקִים [=עורקים] שֶׁהֵם מְלֵאִים דָּם - אִם חֲתָכָן וּמְלָחָן כַּדָּת, מֻתָּר לְבַשְּׁלָן; וְאִם לֹא חֲתָכָן וּצְלָאָן בְּשַׁפּוּד, וְצָלָה הָעֹרֶף וּפִיו לְמַטָּה, אוֹ שֶׁצְּלָאָן כֻּלָּן עַל הַגֶּחָלִים - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין.

טז) מכיוון שרמת חמיצותו ויכולת השאיבה שלו נחלשת בחליטה הראשונה. יז) כי האדמומיות היא סימן לכך שהדם יצא והתערב גם עם החומץ.

יד. רֹאשׁ הַבְּהֵמָה שֶׁצָּלָהוּ בְּתַנּוּר אוֹ בְּכִבְשָׁן - אִם תָּלָהוּ וּבֵית שְׁחִיטָתוֹ לְמַטָּה, מֻתָּר; שֶׁהַדָּם יוֹצֵא וְשׁוֹתֵת. וְאִם הָיָה בֵּית הַשְּׁחִיטָה מִן הַצַּד, מֻחוֹ אָסוּר - שֶׁהַדָּם מִתְקַבֵּץ לְתוֹכוֹ; וּשְׁאָר הַבָּשָׂר שֶׁעַל הָעֲצָמוֹת מִבַּחוּץ, מֻתָּר[יח]. הִנִּיחַ חָטְמוֹ לְמַטָּה - אִם הִנִּיחַ בּוֹ גְּמִי אוֹ קָנֶה כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁאֵר פָּתוּחַ וְיֵצֵא דָּמוֹ דֶּרֶךְ חָטְמוֹ, מֻתָּר; וְאִם לָאו, מֻחוֹ אָסוּר.

יח) שאר חלקי הראש מותרים בתנאי שלא בישל את הראש אחרי צלייתו.

טו. אֵין מַנִּיחִין כְּלִי תַּחַת הַצָּלִי לְקַבֵּל מִימָיו [-השומן], עַד שֶׁתִּכְלֶה כָּל מַרְאֵה אֲדַמְדּוּמִית שֶׁבּוֹ. וְכֵיצַד עוֹשִׂין? מַשְׁלִיכִין לְתוֹךְ הַכְּלִי מְעַט מֶלַח[יט], וּמַנִּיחַ הַכְּלִי עַד שֶׁיִּצַּל[ה]; וְלוֹקֵחַ הַשַּׁמְנוּנִית שֶׁל מַעְלָה, וְהַמַּיִם שֶׁל מַטָּה שֶׁתַּחַת הַשַּׁמְנוּנִית אֲסוּרָה [-אסורים].

יט) כי ריבוי מלח יגרום שהשומן יתערב עם הדם.

טז. פַּת שֶׁחָתַךְ עָלֶיהָ בָּשָׂר צָלִי, מֻתָּר לְאָכְלָהּ[כ]. דָּגִים וְעוֹפוֹת שֶׁמְּלָחָן זֶה עִם זֶה - אֲפִלּוּ בִּכְלִי מְנֻקָּב, הַדָּגִים אֲסוּרִין; שֶׁהַדָּג רָפֶה [-עורו רך], וּבוֹלֵעַ דָּם הַיּוֹצֵא מִן הָעוֹף. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם מָלַח דָּג עִם בְּשַׂר בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה[כא].

כ) והלחלוחית שרואים על הפת אינה דם אלא שומן. כא) אולם בהמה ועופות מותר למלוח ביחד בכלי נקוב, מכיוון שהעופות פולטים ציר בזמן שבשר הבהמה פולט דם, ומאחר שהעוף פולט את הנוזל הנמצא בתוכו אינו בולע באותו זמן את הדם.

יז. עוֹפוֹת שֶׁהִנִּיחָן שְׁלֵמִים, וּמִלֵּא חֲלָלָן בָּשָׂר וּבֵיצִים, וּבִשְּׁלָן - אֲסוּרוֹת; שֶׁהַדָּם יוֹצֵא לְתוֹכָן[כב]; וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּלָחָן יָפֶה יָפֶה [-לפני הבישול][כג], וַאֲפִלּוּ • הָיָה הַבָּשָׂר שֶׁבְּתוֹכָן שָׁלוּק [-חלוט] אוֹ צָלִי[כד]. וְאִם צָלָן, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁהַבָּשָׂר שֶׁבְּתוֹכָן חַי [-ומליחתו הייתה מועטת], וַאֲפִלּוּ פִּיהֶן לְמַעְלָה[כה].

השגת הראב"ד
ואפילו . . צלי א"א זה אין לו טעם אם הוא מלוח כל צרכו והבשר שבתוכו צלוי איזה דם יאסור אותו.

כב) דם העופות יוצא לתוך הבשר והביצים. כג) מכיוון שכפי שהתבאר בהלכה י', שכדי להשלים את פעולת המליחה לחלוטין צריך להשליך את הבשר למים רותחים, וכאשר חלל העוף מלא בבשר או ביצים — המים לא יגיעו לכל חלקיו ולא יועילו. כד) שהם רכים והיה ניתן לחשוב שאינם מונעים מהמים הרותחים להגיע לכל חלקי העוף. כה) כי עוצמת האש של הצלייה תשאב ותשרוף את כל הדם, ואפילו דם שייבלע בהם בהתחלה ייצא ויישרף בהמשך תהליך הצלייה.

יח. בְּנֵי מֵעַיִם שֶׁמִּלְּאָן עַל דֶּרֶךְ זוֹ בְּבָשָׂר צָלִי אוֹ שָׁלוּק[כו], אוֹ שֶׁמִּלְּאָן בְּבֵיצִים, וּשְׁלָקָן אוֹ קְלָיָן [-בצלייה] - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין, שֶׁאֵין מַחְזִיקִין [שיש] דָּם בִּבְנֵי מֵעַיִם [-באברי העיכול]; וְכֵן הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים.

כו) אבל אם רק מלחו את הבשר — אסור, כפי שהתבאר בהלכה הקודמת.

יט. עוֹפוֹת שֶׁטְּפָלָן [=ציפה אותם] בְּבָצֵק וּצְלָיָן, בֵּין שְׁלֵמִים בֵּין מְחֻתָּכִין - אִם טְפָלָן בְּסֹלֶת גַּסָּה - אֲפִלּוּ הִסְמִיקָה [=האדימה] הַטְּפֵלָה [=הציפוי], אוֹכֵל אֶת הַטְּפֵלָה; מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֹלֶת גַּסָּה, מִתְפָּרֶרֶת וְיוֹצֵא הַדָּם[כז]. וְאִם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

טְפָלָן בְּקֶמַח חִטִּין שֶׁלְּתָתָן[כח] - אִם הָיְתָה הַטִּפֵּלָה לְבָנָה כְּמוֹ הַכֶּסֶף, מֻתָּר לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה; וְאִם לָאו, אֲסוּרָה. טְפָלָן בִּשְׂאָר קְמָחִין - אִם הֶאֱדִימוּ, אֲסוּרִין; וְאִם לֹא הֶאֱדִימוּ[כט], מֻתָּרִין.

כז) הקמח מאוד עבה, ולכן אינו נדבק לחלוטין והדם ייצא מהחורים והרווחים שיש בו. כח) שהקמח שלהן דק והבצק העשוי ממנו נדבק והדם ייבלע בו ולא ייצא. כט) אפילו אם צבען אינו דומה לכסף לבן.

כ. סַכִּין שֶׁשָּׁחַט בָּהּ, אָסוּר לֶאֱכֹל בָּהּ רוֹתֵחַ[ל], עַד שֶׁיְּלַבֵּן הַסַּכִּין, אוֹ יַשְׁחִיזֶנָּה כֻּלָּהּ בְּמַשְׁחֵזֶת, אוֹ יִנְעָצֶנָּה בְּקַרְקַע קָשָׁה עֲשָׂרָה פְּעָמִים; וְאִם חָתַךְ בָּהּ רוֹתֵחַ, מֻתָּר[לא]. וְכֵן אֵינוֹ חוֹתֵךְ בּוֹ צָנוֹן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים הַחֲרִיפִים, לְכַתְּחִלָּה[לב]; וְאִם • הֵדִיחַ הַסַּכִּין, אוֹ קִנְּחָהּ בִּכְלִי - מֻתָּר לַחְתֹּךְ בָּהּ צָנוֹן (צוֹנֵן) וְכַיּוֹצֵא בּוֹ[לג], אֲבָל לֹא רוֹתֵחַ[לד].

השגת הראב"ד
ואם הדיח . . מותר לחתוך בו צונן . . אבל לא רותח א"א וכן אינו חותך בה צנון או כל דבר חורפא.

ל) מחשש שהדם שבלוע בה מהשחיטה, ייפלט. לא) מכיוון שבפועל מקום השחיטה צונן והסכין אינה בולעת את הדם, ואיסור השימוש עם הסכין באוכל רותח הוא רק חומרה ולא מעיקר הדין. לב) מחמת חריפותו חוששים שהצנון יבלע מהדם הבלוע בסכין. לג) מכיוון שחריפות הצנון אינה חזקה מאוד והצנון אינו חם, התירו להשתמש בסכין אפילו אם רק הדיחה לפני כן. לד) כפי שהתבאר בתחילת ההלכה.

כא. קְעָרָה • שֶׁמָּלַח בָּהּ בָּשָׂר, אֲפִלּוּ הָיְתָה שׁוּעָה בְּאָבָר [=מצופה בעופרת] **- אָסוּר לֶאֱכֹל בָּהּ רוֹתֵחַ לְעוֹלָם, שֶׁכְּבָר נִבְלַע הַדָּם בַּחֲרָשֶׁיהָ[לה].**

השגת הראב"ד
קערה . . בחרשיה א"א וקערה של עץ עד שיגעיל.

לה) ואם יאכלו בה אוכל רותח, הדם יצא מהקערה וייבלע בו. דין זה הוא דווקא בקערת חרס, אך אם הקערה עשויה מחומר אחר, השימוש בה יהיה מותר אחרי הגעלה.

פֶּרֶק ז

דיני איסור אכילת חֵלֶב.

א. הָאוֹכֵל כַּזַּיִת חֵלֶב - בְּמֵזִיד, חַיָּב כָּרֵת; בְּשׁוֹגֵג, מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה[א]. וּבְפֵרוּשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל שְׁלֹשָׁה מִינֵי בְּהֵמָה טְהוֹרָה בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר[43]: "כָּל חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז - לֹא תֹאכֵלוּ" - בֵּין שֶׁאָכַל מֵחֵלֶב שְׁחוּטָה, בֵּין שֶׁאָכַל מֵחֵלֶב נְבֵלָה וּטְרֵפָה שֶׁלָּהֶן. אֲבָל שְׁאָר בְּהֵמָה וְחַיָּה, בֵּין טְמֵאָה בֵּין טְהוֹרָה - חֶלְבָּהּ כִּבְשָׂרָהּ[ב]. וְכֵן נֵפֶל שֶׁל שְׁלֹשָׁה מִינֵי בְּהֵמָה טְהוֹרָה, חֶלְבּוֹ כִּבְשָׂרוֹ[ג]; וְהָאוֹכֵל מֵחֶלְבּוֹ כַּזַּיִת, לוֹקֶה מִשּׁוּם אוֹכֵל נְבֵלָה.

א) כבשה או שעירה – ואין הבאתה תלויה במצבו הכלכלי של החוטא. ב) בשאר החיות והבהמות הטהורות מותר לאכול את החלב, ובטמאות החלב אסור כמו הבשר באיסור טומאה (ללא עונש כרת). ג) ואין נענשים על אכילתו כרת. אך זהו דווקא בנפל שהריונו לא נגמר, אך אם ברור שההיריון שלו הושלם – חלבו אסור באיסור חלב מהתורה.

ב. הָאוֹכֵל מֵחֵלֶב נְבֵלָה וּטְרֵפָה - חַיָּב מִשּׁוּם אוֹכֵל חֵלֶב, וּמִשּׁוּם אוֹכֵל נְבֵלָה וּטְרֵפָה; מִתּוֹךְ שֶׁנּוֹסַף הָאִסּוּר בִּבְשָׂרָהּ שֶׁהָיָה מֻתָּר [-בשחיטה לפני שהוטרפה]**, נוֹסָף עַל הַחֵלֶב; וּלְפִיכָךְ לוֹקֶה שְׁתַּיִם[ד].**

ד) כפי שהתבאר בתחילת פרק ה', איסור נוסף חל על איסור קיים רק אם יש בו חידוש, ומכיוון שהתווסף בבשר הבהמה איסור נוסף (טרפה או נבילה), האיסור יחול גם על חלק החלב שבבהמה.

ג. הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה וּמָצָא בָּהּ שְׁלִיל [=עובר][ה] **- כָּל חֶלְבּוֹ מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ מְצָאוֹ חַי; מִפְּנֵי שֶׁהוּא** [-נחשב] **כְּאֵבֶר מִמֶּנָּה** [-ולא נחשב לחלב]**. וְאִם שָׁלְמוּ לוֹ חֲדָשָׁיו** [של העיבור] **וּמְצָאוֹ חַי - אַף • עַל פִּי שֶׁלֹּא הִפְרִיס** [-נעמד על רגליו] **עַל הַקַּרְקַע וְאֵינוֹ צָרִיךְ שְׁחִיטָה - חֶלְבּוֹ אָסוּר[ו], וְחַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת; וּמוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ כָּל הַחוּטִין** [=כעין ווריד‌ים] **וְהַקְּרוּמוֹת הָאֲסוּרִין[ז], כִּשְׁאָר הַבְּהֵמוֹת.**

השגת הראב"ד
אף . .אסור א"א אין זה כדברי הרב ז"ל אלא כדברי הרב רבינו אפרים ז"ל.

ה) שלא נגמרו חודשי הריונו. ו) מכיוון שסיום והשלמת חודשי העיבור, הוא הקובע ומחשיב את החלב לאבר נפרד שיהיה אסור. ז) באיסור חלב, וכן את הקרומות האסורות באיסור אכילת דם.

ד. הוֹשִׁיט יָדוֹ לִמְעֵי הַבְּהֵמָה, וְחָתַךְ מֵחֵלֶב הָעֵבֶר שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו, וְהוֹצִיאוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב עָלָיו כְּאִלּוּ

43. ויקרא-צו, ז, כג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

חֻתְּכוּ מֵחֵלֶב הָאֵם עַצְמָהּ, שֶׁהֲחֲדָשִׁים הֵן הַגּוּרְמִין לֶאֱסֹר הַחֵלֶב.

ה. שְׁלֹשָׁה חֲלָבִים הֵן, שֶׁחַיָּבִין עֲלֵיהֶם כָּרֵת: חֵלֶב שֶׁעַל הַקֵּרֶב [=הקרביים], וְשֶׁעַל שְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת, וְשֶׁעַל הַכְּסָלִים [=מתניים]. אֲבָל הָאַלְיָה [-שומן הזנב], מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה; לֹא נִקְרֵאת 'חֵלֶב' אֶלָּא לְעִנְיַן קָרְבָּן בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁנִּקְרְאוּ 'חֲלָבִים' [גם ה]כְּלָיוֹת וְיוֹתֶרֶת הַכָּבֵד לְעִנְיַן קָרְבָּן; כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר "חֵלֶב הָאָרֶץ"[44] וְ"חֵלֶב כִּלְיוֹת חִטָּה"[45] - שֶׁהוּא טוּבָם [=החלק המשובח]; וּלְפִי שֶׁמִּרִימִין דְּבָרִים אֵלּוּ מִן הַקָּרְבָּן לִשְׂרֵפָה לַה', נִקְרְאוּ 'חֵלֶב'[ח] - שֶׁאֵין שָׁם [-בחלקי הבהמה] דָּבָר טוֹב [-משובח], אֶלָּא הַמּוּרָם לַה'. וּלְכָךְ נֶאֱמַר בִּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר: "בַּהֲרִימְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ"[46].

ח) כלומר, משמעות התואר 'חלב' בהם היא, שהם חלקים מיוחדים שקרבים לה' כליל במזבח.

ו. חֵלֶב שֶׁעַל הַמְּסוֹס וְשֶׁעַל בֵּית הַכּוֹסוֹת [=חלקים מהקיבה] - הוּא [-הנקרא בתורה] הַחֵלֶב שֶׁעַל הַקֵּרֶב; וְחֵלֶב שֶׁבְּעִקְּרֵי [-מקום חיבור] הַיְּרֵכַיִם מִבִּפְנִים - חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת, וְהוּא הַחֵלֶב שֶׁעַל הַכְּסָלִים. וְיֵשׁ שָׁם חֵלֶב עַל הַקֵּבָה - עָקֹם כְּמוֹ קֶשֶׁת, וְהוּא הָאָסוּר; וְחוּט [-של שומן] מָשׁוּךְ כְּמוֹ יֶתֶר [=מיתר], וְהוּא מֻתָּר. חוּטִין שֶׁבַּחֵלֶב אֲסוּרִין [-מדרבנן], וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת.

ז. חֵלֶב שֶׁהַבָּשָׂר חוֹפֶה [=מכסה] אוֹתוֹ, מֻתָּר - שֶׁעַל הַכְּסָלִים אָסַר הַכָּתוּב, לֹא שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּסָלִים; וְכֵן חֵלֶב שֶׁעַל הַכְּלָיוֹת נֶאֱסַר, לֹא שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלָיוֹת. וְאַף עַל פִּי כֵן[ט], נוֹטֵל אָדָם לֹבֶן שֶׁבְּתוֹךְ הַכִּלְיָה [=כמה שמצליח], וְאַחַר כָּךְ אוֹכֵל אוֹתָהּ; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְחַטֵּט אַחֲרָיו.

ט) למרות שמצד הדין החלב שבתוך הכליות מותר.

ח. יֵשׁ כְּמוֹ שְׁתֵּי פְּתִילוֹת [-חתיכות ארוכות] שֶׁל חֵלֶב בְּעִקְּרֵי הַמָּתְנַיִם, סָמוּךְ לְרֹאשׁ הַיָּרֵךְ. כְּשֶׁהַבְּהֵמָה חַיָּה, חֵלֶב זֶה נִרְאֶה בַּמַּעַיִם; וּכְשֶׁתָּמוּת, יִדְבַּק הַבָּשָׂר בְּבָשָׂר וְיִתְכַּסֶּה חֵלֶב זֶה וְאֵינוֹ נִרְאֶה עַד שֶׁיִּתְפָּרֵק [-יפרידו את חלקי] הַבָּשָׂר מִן הַבָּשָׂר; וְאַף עַל פִּי כֵן הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁאֵין זֶה חֵלֶב שֶׁהַבָּשָׂר חוֹפֶה אוֹתוֹ [-בחיי הבהמה]. וְכָל מָקוֹם שֶׁתִּמְצָא בּוֹ הַחֵלֶב תַּחַת הַבָּשָׂר, וְהַבָּשָׂר מַקִּיף אוֹתוֹ מִכָּל סְבִיבָיו וְלֹא יֵרָאֶה עַד שֶׁיִּקָּרַע הַבָּשָׂר - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

י) בחיי הבהמה כל איבר עומד במקום בפני עצמו, וכשמתה חלקים מבשר האיברים נדבקים האחד לשני ומכסים חלקים מסוימים שבחיי הבהמה אינם מכוסים בבשר אלא גלויים.

ט. חֵלֶב הַלֵּב, וְחֵלֶב הַמַּעַיִם, וְהֵם הַדַּקִּין הַמְּלֻפָּפִין [=צינורות העיכול] - כֻּלָּן מֻתָּרִין, וַהֲרֵי הֵן כַּשֵּׁמָן שֶׁהוּא מֻתָּר; חוּץ מֵרֹאשׁ [-תחילת צינורות] הַמַּעַי הַסָּמוּךְ לַקֵּבָה, שֶׁהִיא תְּחִלַּת בְּנֵי מֵעַיִם - שֶׁצָּרִיךְ לִגְרֹד הַחֵלֶב שֶׁעָלָיו [-בכמות כלשהי], וְזֶה הוּא הַחֵלֶב שֶׁעַל הַדַּקִּין שֶׁאָסוּר.

השגת הראב"ד
ויש. . שיאמר א"א וזה עיקר.

וְיֵשׁ • מִן הַגְּאוֹנִים שֶׁיֹּאמַר, שֶׁרֹאשׁ הַמַּעַי הַזֶּה שֶׁצָּרִיךְ לִגְרֹדוֹ, הוּא [חלק] הַמַּעַי שֶׁיֵּצֵא בּוֹ הָרְאִי [-הצואה] שֶׁהוּא [בכ] סוֹף הַמֵּעַיִם.

י. יֵשׁ בְּגוּף הַבְּהֵמָה חוּטִין וּקְרוּמוֹת שֶׁהֵן אֲסוּרִין - [-חלק] מֵהֶן מִשּׁוּם חֵלֶב, וּמֵהֶן מִשּׁוּם דָּם. וְכָל חוּט אוֹ קְרוּם שֶׁאָסוּר מִשּׁוּם "כָּל דָּם לֹא תֹאכֵלוּ"[47] - צָרִיךְ לְנָטְלוֹ, וְאַחַר כָּךְ יִמְלַח וִיבַשֵּׁל הַבָּשָׂר כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ: וְאִם חֻתְּכוּ וּמְלָחוּ [-לבישול], אֵינוֹ צָרִיךְ לְנָטְלוֹ; וְאִם לְצָלִי, אֵינוֹ צָרִיךְ לְנָטְלוֹ[יא]. וְכָל חוּט אוֹ קְרוּם שֶׁהוּא אָסוּר מִשּׁוּם "כָּל חֵלֶב" - בֵּין לְצָלִי בֵּין לְבִשּׁוּל, צָרִיךְ לְנָטְלוֹ מִן הַבְּהֵמָה.

יא) כפי שהתבאר בפרק ו', הצלייה שואבת ומכלה את כל הדם.

יא. חֲמִשָּׁה חוּטִין יֵשׁ בַּכְּסָלִים [=מותניים], שְׁלֹשָׁה מִן הַיָּמִין וּשְׁנַיִם מִן הַשְּׂמֹאל: הַשְּׁלֹשָׁה שֶׁמִּן הַיָּמִין, מִתְפַּצֵּל כָּל אֶחָד מֵהֶן לִשְׁנַיִם שְׁנַיִם; וְהַשְּׁנַיִם שֶׁמִּן הַשְּׂמֹאל, מִתְפַּצְּלִין לִשְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה. וְכֻלָּן מִשּׁוּם חֵלֶב; וְחוּטֵי הַטְּחוֹל וְחוּטֵי הַכְּלָיוֹת, מִשּׁוּם חֵלֶב.

וְכֵן קְרוּם שֶׁעַל הַטְּחוֹל, וּקְרוּם שֶׁעַל הַכְּסָלִים, וּקְרוּם שֶׁעַל הַכְּלָיוֹת - אֲסוּרִין מִשּׁוּם חֵלֶב. וּקְרוּם שֶׁעַל דֹּד הַטְּחוֹל [-מעל חלקו העבה], חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת; וּשְׁאָר הַקְּרוּם [-שבטחול] אָסוּר, וְאֵין חַיָּבִין עָלָיו.

יב. וּשְׁנֵי קְרוּמוֹת יֵשׁ לַכִּלְיָה - הָעֶלְיוֹן, חַיָּבִין עָלָיו

44. בראשית-ויגש, מה, יח. 45. דברים-האזינו, לב, יד. 46. במדבר-קרח, יח, ל. 47. ויקרא-צו, ז, כו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כָּרֵת [-נחשב] **כְּחֵלֶב שֶׁעַל הַכִּלְיָה; וְהַתַּחְתּוֹן, הֲרֵי הוּא כְּשְׁאָר קְרוּמוֹת וְחוּטִין שֶׁהֵן אֲסוּרִין וְאֵין בָּהֶן כָּרֵת.**

יג. חוּטֵי הַלֵּב [-שמלאים בדם], **וְחוּטֵי הַיָּד, וְחוּטֵי הָעֹקֶץ** [=זנב], **וְחוּטֵי הַלְּחִי הַתַּחְתּוֹן שֶׁבְּצַד הַלָּשׁוֹן** [הנמצאים] **מִכָּאן וּמִכָּאן** [-בשני צידי הראש], **וְכֵן הַחוּטִין הַדַּקִּין שֶׁהֵן בְּתוֹךְ חֵלֶב הַדַּקִּין** [=המעיים] **כְּמוֹ בֵּית** [-קורי] **עַכָּבִישׁ מְסֻבָּכִין זֶה בָּזֶה, וּקְרוּם שֶׁעַל הַמֹּחַ שֶׁבַּקְּדְקֹד, וּקְרוּם שֶׁעַל הַבֵּיצִים - הַכֹּל אֲסוּרִין מִשּׁוּם דָּם** [-עד שיחתוך וימלח אותם].

יד. בֵּיצֵי גְּדִי אוֹ טָלֶה שֶׁלֹּא הִשְׁלִים [-חי מהלידה] **שְׁלֹשִׁים יוֹם, מֻתָּר לְבַשְּׁלָן בְּלֹא קְלִפָּה**[יב]. **לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אִם נִרְאוּ בָּהֶן חוּטִין דַּקִּין אֲדֻמִּין - בְּיָדוּעַ שֶׁהָלַךְ בָּהֶן** [-הגיע אליהם]

יב) אף בלי לקלף את הקרום שעליהן. ומותר גם אם יש בהם חוטים אדומים, כי באמת הם אינם דם אלא שומן.

הַדָּם, וְלֹא יְבַשֵּׁל עַד שֶׁיִּקְלֹף [-את הקרום], **אוֹ עַד שֶׁיִּחְתּוֹךְ וְיִמְלַח, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; וְאִם עֲדַיִן לֹא נִרְאוּ בָּהֶן הַחוּטִין הָאֲדֻמִּים, מֻתָּרִין.**

טו. וְכָל בְּנֵי מֵעַיִם [-במקום] **שֶׁהַמַּאֲכָל סוֹבֵב בַּחֲלָלָן, אֵין מַחְזִיקִין בָּהֶן דָּם** [=אינם צריכים מליחה].

טז. יֵרָאֶה לִי, שֶׁכָּל אֵלּוּ הַחוּטִין וְהַקְּרוּמוֹת, אֲסוּרִין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[יג]. **וְאִם תֹּאמַר**[יד] **שֶׁהֵן אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה, בִּכְלָל "כָּל חֵלֶב" .. "וְכָל דָּם" - אֵין לוֹקִין עֲלֵיהֶן אֶלָּא מַכַּת מַרְדּוּת** [=מלקות מדרבנן]; **וְיִהְיוּ כַּחֲצִי שִׁעוּר, שֶׁהוּא אָסוּר מִן הַתּוֹרָה וְאֵין לוֹקִין עָלָיו.**

יג) מכיוון שהם אינם דם רגיל צלול. יד) מלשון הרמב"ם נראה שאינו מכריע בזה לחלוטין, אלא שנוטה יותר לומר שהאיסור מדרבנן.

יז. אֵין מוֹלְחִין חֲלָבִים עִם הַבָּשָׂר[טו], **וְלֹא מְדִיחִין חֲלָבִים עִם הַבָּשָׂר. וְסַכִּין שֶׁחָתַךְ בָּהּ חֲלָבִים, לֹא יַחְתֹּךְ בָּהּ בָּשָׂר; וּכְלִי שֶׁהֵדִיחַ בּוֹ חֲלָבִים, לֹא יָדִיחַ בּוֹ בָּשָׂר**[טז]. **לְפִיכָךְ צָרִיךְ הַטַּבָּח** [-השוחט] **לְהַתְקִין** [-להכין] **שָׁלֹשׁ סַכִּינִין - אַחַת שֶׁשּׁוֹחֵט בָּהּ**[יז], **וְאַחַת שֶׁמְּחַתֵּךְ בָּהּ בָּשָׂר, וְאַחַת שֶׁמְּחַתֵּךְ בָּהּ חֲלָבִים.**

טו) כי במליחה חלק מהחלב ייבלע ויידבק לבשר. טז) מחשש שחלק מהמים יתערב עם השומן של החלב האסור ויידבק בחלק החיצוני של הבשר. יז) ולא ינקה את הדם על ידי שיחתוך בה דבר נוסף לפני השימוש בבשר, מחשש שהסכין תיפגם ותתקלקל והשחיטה תיפסל.

יח. וְאִם דֶּרֶךְ אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁיָּדִיחַ הַטַּבָּח הַבָּשָׂר בַּחֲנוּת - צָרִיךְ לְהַתְקִין לוֹ שְׁנֵי כֵּלִים שֶׁל מַיִם [-עם סימן לזיהוי]**: אֶחָד שֶׁמְּדִיחַ בּוֹ בָּשָׂר, וְאֶחָד שֶׁמְּדִיחַ בּוֹ חֲלָבִים.**

יט. וְאָסוּר לַטַּבָּח לִפְרֹשׁ חֵלֶב הַכְּסָלִים [-בזמן שחם] **עַל הַבָּשָׂר כְּדֵי לְנָאוֹתוֹ - שֶׁהַקְּרוּם שֶׁעַל הַחֵלֶב דַּק, וְיִתְמַעֵךְ בְּיַד הַטַּבָּח** [-במהלך ההתעסקות איתו] **וְיָזוּב הַחֵלֶב וְיִבָּלַע בַּבָּשָׂר. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ** [בשלושת ההלכות האחרונות], **אָסוּר לַעֲשׂוֹתָן; וְאִם נַעֲשׂוּ, לֹא נֶאֱסַר הַבָּשָׂר, וְאֵין מַכִּין** [-מלקות מדרבנן] **אֶת הָעוֹשֶׂה, אֶלָּא מְלַמְּדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה.**

כ. וְכֵן אֵין מוֹלְחִין אֶת הַבָּשָׂר קֹדֶם שֶׁיָּסִיר מִמֶּנּוּ אֶת הַקְּרוּמוֹת וְהַחוּטִין הָאֲסוּרִין[יח]; **וְאִם מָלַח, מְסִירָן אַחַר שֶׁנִּמְלְחוּ. וַאֲפִלּוּ הָיָה בָּהֶן גִּיד הַנָּשֶׁה - מְסִירוֹ אַחַר שֶׁנִּמְלַח, וּמְבַשֵּׁל.**

יח) כלומר, לכתחילה הטבח צריך להסירם לפני המליחה.

כא. וְטַבָּח שֶׁדַּרְכּוֹ לְנַקּוֹת הַבָּשָׂר, וְנִמְצָא אַחֲרָיו חוּט אוֹ קְרוּם - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ[יט], **וּמַזְהִירִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִזְלְזֵל בָּאִסּוּרִין.**

יט) מאחר שאיסורם מדרבנן התירו שימשיך בעבודתו אחרי שילמדו אותו את ההלכות.

אֲבָל אִם נִמְצָא אַחֲרָיו חֵלֶב - אִם הָיָה כִּשְׁעוֹרָה, מַעֲבִירִין אוֹתוֹ [-ולא סומכים עליו יותר]**; וְאִם נִמְצָא אַחֲרָיו כַּזַּיִת חֵלֶב, אֲפִלּוּ בִּמְקוֹמוֹת הַרְבֵּה - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת**[כ], **וּמַעֲבִירִין אוֹתוֹ; מִפְּנֵי שֶׁהַטַּבָּח נֶאֱמָן עַל הַחֵלֶב**[כא].

כ) מפני שעובר על איסור 'לפני עור לא תתן מכשול'. כא) סומכים על הטבח שינקה את החלב מהבשר, ולכן אם התעצל בזה והכשיל אחרים באיסור מהתורה — מפטרים אותו ולא יסמכו עליו יותר לעולם.

~ יום חמישי ט' סיון ~

פֶּרֶק ח

דיני איסור אכילת 'גיד הנשה', דינים שונים במכירת בשר ומכירת בשר נבילות וטריפות.

א. גִּיד הַנָּשֶׁה - נוֹהֵג בִּבְהֵמָה וְחַיָּה הַטְּהוֹרִין

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

[בלבד], **וַאֲפִלּוּ בְּנִבְלוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁלָּהֶן; וְנוֹהֵג בִּשְׁלִיל** [=עובר] **וּבְמֻקְדָּשִׁין** [-קרבנות], **בֵּין קָדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִין בֵּין קָדָשִׁים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין. וְנוֹהֵג בִּירֶךְ שֶׁל יָמִין, וּבִירֶךְ שֶׁל שְׂמֹאל. וְאֵין אָסוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא שֶׁעַל כַּף** ש **הַיָּרֵךְ** [=שקע החיבור של עצם הירך] **בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר**[48]**: "אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ"; אֲבָל שְׁאָר הַגִּיד שֶׁלְּמַעְלָה מִן הַכַּף, וְשֶׁלְּמַטָּה עַד סוֹפוֹ** [-עד סוף הירך], **וְכֵן חֵלֶב** [-שומן] **שֶׁעַל הַגִּיד - אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּשְׁנֵי גִידִין הֵן - הַפְּנִימִי**[א] **הַסָּמוּךְ לָעֶצֶם, אָסוּר מִן הַתּוֹרָה; וְהָעֶלְיוֹן כֻּלּוֹ**[ב]**, אָסוּר מִדִּבְרֵיהֶם**[ג]**.**

א) הגיד הארוך הנמצא בחלק הפנימי של הירך בסמיכות לעצם אסור מהתורה, מכיוון שמקומו על שקע החיבור של עצם הירך. ב) הגיד העליון יותר הנמצא מעל (מסביב) לגיד הארוך. ג) מכיוון שאינו נמצא על עצם הכף, אלא חבוי בתוך בשר הכף.

ב. הָאוֹכֵל מִגִּיד הַנָּשֶׁה הַפְּנִימִי, מִמָּקוֹם שֶׁעַל הַכַּף - לוֹקֶה; וְאִם אָכַל מֵחֶלְבּוֹ, אוֹ מִשְּׁאָר הַגִּיד הַפְּנִימִי, אוֹ מִכָּל הַחִיצוֹן - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת [-מלקות מדרבנן]**. וְכַמָּה שִׁעוּר אֲכִילָה? כַּזַּיִת; וְאִם אָכַל הַגִּיד שֶׁעַל הַכַּף כֻּלּוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ כַּזַּיִת - לוֹקֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּבְרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ**[ד]**.**

ד) הכלל הוא שדבר שנקרא בשמו רק כשהוא שלם (וכשאינו שלם מאבד את שמו המיוחד) נקרא 'בריה', וגיד הנשה נקרא בשמו רק כאשר קיים בשלימותו (אך אם חלק ממנו אבד ייקרא חתיכה מהגיד). לכן כאשר הגיד שלם הוא נחשב לבריה, וילקו על אכילתו אפילו כשאין בכולו שיעור כזית.

ג. אָכַל כַּזַּיִת מִגִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁל יָמִין וְכַזַּיִת מִגִּיד שֶׁל שְׂמֹאל, אוֹ שֶׁאָכַל שְׁנֵי גִידִין כֻּלָּן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהֶן כַּזַּיִת - לוֹקֶה שְׁמוֹנִים[ה]**; וְכֵן הוּא לוֹקֶה עַל כָּל גִּיד וָגִיד.**

ה) בתנאי שהתרו באדם האוכל על כל אכילה ואכילה בפני עצמה, שהיא אסורה ועונשה מלקות.

ד. הָעוֹף - אֵין בּוֹ מִשּׁוּם גִּיד הַנָּשֶׁה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ כַּף יָרֵךְ אֶלָּא יֶרְכּוֹ עָגֹל[ו]**. וְאִם נִמְצָא עוֹף שֶׁיִּרְכּוֹ כְּיֶרֶךְ הַבְּהֵמָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ כַּף - גִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁלּוֹ אָסוּר** [מספק], **וְאֵין לוֹקִין עָלָיו. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁכַּף יִרְכָּהּ אָרֹךְ כְּשֶׁל עוֹף - גִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁלָּהּ אָסוּר** [מספק]**, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו.**

ו) התורה אסרה את עצם הירך של החיה והבהמה הדומה לירך האדם, ואילו ירכו של העוף אינה דומה לה.

ה. הָאוֹכֵל גִּיד הַנָּשֶׁה מִבְּהֵמָה וְחַיָּה הַטְּמֵאִין - פָּטוּר, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג בִּטְמֵאָה אֶלָּא בִּבְהֵמָה שֶׁכֻּלָּהּ מֻתֶּרֶת; וְאֵינוֹ [נחשב] **כְּאוֹכֵל מִשְּׁאָר גּוּפָהּ,** [מכיוון] **שֶׁאֵין הַגִּידִין מִכְּלַל הַבָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאִם אָכַל מֵחֵלֶב שֶׁעַל הַגִּיד, הֲרֵי זֶה כְּאוֹכֵל מִבְּשָׂרָהּ** [-האסור משום בהמה טמאה].

ו. הָאוֹכֵל גִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁל נְבֵלָה, אוֹ שֶׁל טְרֵפָה, אוֹ שֶׁל עוֹלָה - חַיָּב שְׁתַּיִם[ז]**; מִתּוֹךְ שֶׁנִּכְלַל בְּאִסּוּר שְׁאָר גּוּפָהּ שֶׁהָיָה מֻתָּר, נִכְלַל גַּם הַגִּיד וְנוֹסַף עָלָיו אִסּוּר אַחֵר**[ח]**.**

ז) משום גיד הנשה ובנוסף משום נבילה או טריפה או עולה. ח) מכיוון שהאיסור השני כולל איסור על חלקים נוספים בבהמה מלבד הגיד, הוא יחול גם עליו.

ז. הַנּוֹטֵל גִּיד הַנָּשֶׁה - צָרִיךְ לְחַטֵּט [-לחפש ולנקות] **אַחֲרָיו, עַד שֶׁלֹּא יַשְׁאִיר מִמֶּנּוּ כְּלוּם. וְנֶאֱמָן הַטַּבָּח עַל גִּיד הַנָּשֶׁה, כְּשֵׁם שֶׁנֶּאֱמָן עַל הַחֵלֶב; וְאֵין לוֹקְחִין בָּשָׂר מִכָּל טַבָּח, אֶלָּא אִם הָיָה אָדָם כָּשֵׁר וּמֻחְזָק בְּכַשְׁרוּת - הוּא שֶׁשּׁוֹחֵט לְעַצְמוֹ**[ט]**, וּמוֹכֵר, וְנֶאֱמָן.**

ט) למנוע חשש שימכור בשר טריפה שאחרים שחטו.

ח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּחוּצָה לָאָרֶץ[י]**; אֲבָל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּזְמַן שֶׁכֻּלָּהּ לְיִשְׂרָאֵל, לוֹקְחִין מִכָּל אָדָם.**

י) שגרים באזורים יחד עם הגויים.

ט. טַבָּח הַנֶּאֱמָן לִמְכֹּר בָּשָׂר, וְנִמְצָא בְּשַׂר נְבֵלָה אוֹ בְּשַׂר טְרֵפָה - מַחְזִיר אֶת הַדָּמִים לַבְּעָלִים [-אף אם הבשר כבר נאכל]**; וּמְשַׁמְּתִין** [-מנדים] **אוֹתוֹ, וּמַעֲבִירִין אוֹתוֹ**

48. בראשית-וישלח, לב, לג.

ש הפניות לשיחות קודש ש

אשר . . היָרֵך: מאורע חשוב כל כך כהצלתו של יעקב מידי שרו של עשו נזכר רק בענין פרטי, אי אכילת גיד הנשה?! הביאור בזה ע"פ ביאור עמוק בענין השגחה פרטית על ישראל – יין מלכות סע"א.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

[מעבודתו]. **וְאֵין לוֹ תַּקָּנָה לְעוֹלָם לִקַּח מִמֶּנּוּ בָּשָׂר, עַד שֶׁיֵּלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁאֵין מַכִּירִין אוֹתוֹ, וְיַחְזִיר אֲבֵדָה** [-כשמצאה ללא עדים] **בְּדָבָר חָשׁוּב** [-יקר], **אוֹ יִשְׁחֹט לְעַצְמוֹ וְיוֹצִיא** [-יזרוק] **טְרֵפָה לְעַצְמוֹ בְּמָמוֹן חָשׁוּב; שֶׁמַּדַּאי עָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּלֹא הַעֲרָמָה**יא.

יא) אך במקרה שיש ספק אם עשה זאת בגלל האיסור או כדי להחזיר את האמון בו – לא יועיל.

י. הַלּוֹקֵחַ בָּשָׂר וְשִׁלְּחוֹ בְּיַד אֶחָד מֵעַמֵּי הָאָרֶץ, הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן עָלָיו; וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מֻחָזָק בְּכַשְׁרוּת, אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא יַחְלִיףיב. **וַאֲפִלּוּ עַבְדֵי יִשְׂרָאֵל** [-כנענים] **וְאַמְהוֹתֵיהֶן** [=שפחותיהם] **נֶאֱמָנִין בְּדָבָר זֶה**יג; **אֲבָל לֹא גוֹיִם, שֶׁמָּא יַחְלִיף**יד.**

יב) בתנאי שאינו חשוד לגנוב, ולהחלפה סתמית ללא רווח או סיבה איננו חוששים. יג) מכיוון שאינם חשודים בגזל. יד) שהם חשודים בגזל וגניבה.

יא. עֶשֶׂר חֲנֻיּוֹת, תֵּשַׁע מוֹכְרוֹת בְּשַׂר שְׁחוּטָה וְאַחַת מוֹכֶרֶת בְּשַׂר נְבֵלָה, וְלָקַח בָּשָׂר מֵאַחַת מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ מִמִּי לָקַח - הֲרֵי זֶה אָסוּרטו. **אֲבָל בָּשָׂר הַנִּמְצָא מֻשְׁלָךְ בַּשּׁוּק**טז, **הֵלֵךְ אַחַר הָרֹב**יז: **אִם הָיוּ רֹב הַמּוֹכְרִין גּוֹיִם, אָסוּר; וְאִם הָיוּ רֹב הַמּוֹכְרִים יִשְׂרָאֵל, מֻתָּר.**

טו) למרות שרוב החנויות מוכרות בשר כשר, מכיוון שהבשר האסור נמצא במקום זה בקביעות, וישנו כלל בהלכה שבמקרה בו האיסור נמצא במקום בקביעות, אף אם הוא קטן בכמות מתייחסים אליו כאילו הוא שווה בכמותו למותר. לכן בשר זה יהיה אסור מספק, והרוב המותר לא יגבר. טז) ואיננו יודעים מהיכן הגיע. יז) מכיוון שהבשר נמצא במקום בו האיסור לא נמצא באופן קבוע.

יב. וְכֵן בָּשָׂר הַנִּמְצָא בְּיַד גוֹייח **- אִם הָיוּ** [רוב] **מוֹכְרֵי הַבָּשָׂר יִשְׂרָאֵל, מֻתָּר. זֶה הוּא דִּין תּוֹרָה; וּכְבָר אָסְרוּ חֲכָמִים כָּל הַבָּשָׂר הַנִּמְצָא, בֵּין בַּשּׁוּק בֵּין בְּיַד גוֹי - אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַשּׁוֹחֲטִין וְכָל הַמּוֹכְרִין יִשְׂרָאֵל.**

יח) ואיננו יודעים מהיכן הגוי לקח אותו.

וְלֹא עוֹד, אֶלָּא הַלּוֹקֵחַ בָּשָׂר [כשר] **וְהִנִּיחוֹ בְּבֵיתוֹ, וְנֶעֱלַם מִן הָעַיִן - אָסוּר**יט, **אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה לוֹ בּוֹ סִימָן**כ, **אוֹ שֶׁהָיָה לוֹ בּוֹ טְבִיעוּת עַיִן וְהוּא מַכִּירוֹ וַדַּאי שֶׁהוּא זֶה, אוֹ שֶׁהָיָה צָרוּר וְחָתוּם**כא.

יט) מחשש שעוף או חולדה החליפו אותו בבשר טריפה. כ) שהיה חתוך בצורה מיוחדת. כא) ואין אפשרות להוציא אותו בלי לשבור את החותם.

יג. תְּלָה כְּלִי מָלֵא חֲתִיכוֹת בָּשָׂר, נִשְׁבַּר הַכְּלִי וְנָפְלוּ הַחֲתִיכוֹת לָאָרֶץ, וּבָא וּמָצָא חֲתִיכוֹת, וְאֵין לוֹ בָּהֶן סִימָן וְלֹא טְבִיעוּת עַיִן - הֲרֵי זֶה אָסוּר; שֶׁאָנוּ אוֹמְרִין: 'אוֹתוֹ בָּשָׂר גְּרָרָתוּ חַיָּה אוֹ שֶׁרֶץ, וְזֶה בָּשָׂר אַחֵר הוּא'.

יד. גִּיד הַנָּשֶׁה מֻתָּר בַּהֲנָאָהכב. **לְפִיכָךְ, מֻתָּר לְאָדָם לִשְׁלֹחַ לְנָכְרִי יָרֵךְ שֶׁגִּיד הַנָּשֶׁה בְּתוֹכָהּ, וְנוֹתֵן לוֹ הַיָּרֵךְ שְׁלֵמָה בִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יֹאכַל מִמֶּנָּה יִשְׂרָאֵלִי זֶה קֹדֶם שֶׁיְּנַטֵּל הַגִּיד, שֶׁהֲרֵי מְקוֹמוֹ נָפָר**כג. **לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה הַיָּרֵךְ חֲתוּכָה - לֹא יִתְּנֶנָּה לְגוֹי בִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁיִּטֹּל הַגִּיד; שֶׁמָּא יֹאכַל מִמֶּנָּה יִשְׂרָאֵל**כד.

כב) ומותר למכור אותו או לתת אותו במתנה וכדומה. כג) ניכר שלא ניקו וחיטטו את הגיד האסור באכילה. כד) מחשש שהרואה את חתיכת הירך מוחזקת על ידי יהודי, יחשוב שכבר ניקו והסירו את החלקים האסורים מהירך, כי כאשר היא חתוכה מקום הגיד אינו בולט.

טו. כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה "לֹא תֹאכַל", "לֹא תֹאכְלוּ", "לֹא יֹאכְלוּ", "לֹא יֹאכַל" - אֶחָד אִסּוּר אֲכִילָה וְאֶחָד אִסּוּר הֲנָיָה בַּמַּשְׁמָע, עַד שֶׁיִּפְרֹט לְךָ הַכָּתוּב, כְּדֶרֶךְ שֶׁפָּרַט בַּנְּבֵלָה[49]: **"לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ", וּבַחֵלֶב, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ**[50]: **"יֵעָשֶׂה לְכָל מְלָאכָה". אוֹ עַד שֶׁיִּתְפָּרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבַּעַל פֶּה שֶׁהוּא מֻתָּר בַּהֲנָיָה, כְּגוֹן: שְׁקָצִים, וּרְמָשִׂים, וְדָם, וְאֵבֶר מִן הַחַי, וְגִיד הַנָּשֶׁה - שֶׁכָּל אֵלּוּ מֻתָּרִין בַּהֲנָיָה מִפִּי הַקַּבָּלָה** [-במסורת], **אַף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה.**

טז. כָּל מַאֲכָל שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָיָה - אִם נֶהֱנָה וְלֹא אָכַל, כְּגוֹן שֶׁמָּכַר אוֹ נָתַן לְגוֹי אוֹ לִכְלָבִים, אֵינוֹ לוֹקֶהכה; **וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת** [-מלקות מדרבנן], **וְהַדָּמִים** [-הכסף] **מֻתָּרִין. וְכָל דָּבָר שֶׁאָסוּר בַּאֲכִילָה וּמֻתָּר בַּהֲנָיָה - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֻתָּר**

49. דברים-ראה, יד, כא. 50. ויקרא-צו ז, כד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בַּהֲנָיָה, אָסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוֹרָה, וּלְכַוֵּן מְלַאכְתּוֹ [ולתעסק בעיקר] **בִּדְבָרִים אֲסוּרִין; חוּץ מִן הַחֵלֶב, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בּוֹ**[51]**: "יֵעָשֶׂה לְכָל מְלָאכָה". לְפִיכָךְ אֵין עוֹשִׂין סְחוֹרָה**[כו] **לֹא בְּנְבֵלוֹת, וְלֹא בִּטְרֵפוֹת, וְלֹא בִּשְׁקָצִים, וְלֹא בִּרְמָשִׂים.**

כה) כי עונש המלקות מהתורה ניתן רק כאשר השימוש נעשה בדרך ההנאה העיקרית, ומכיוון שבדברי מאכל ההנאה העיקרית היא באכילה אין עונש מלקות לנהנה מהם בצורה אחרת. כו) איסור הסחורה שייך רק במאכלים שאינם מיועדים לעבודה, אך חיות המיועדות לעבודה מותר לסחור בהם, מכיוון שצריך אותם לעבודתו איננו חוששים שיאכל מהם בטעות.

יז. הַצַּיָּד שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ לוֹ חַיָּה אוֹ עוֹף וְדָג טְמֵאִים וְצָדָן, אוֹ שֶׁנִּצּוֹדוּ לוֹ טְמֵאִים וּטְהוֹרִים - מֻתָּר לִמְכָרָן; אֲבָל לֹא יְכַוֵּן מְלַאכְתּוֹ לַטְּמֵאִים. וּמֻתָּר לַעֲשׂוֹת סְחוֹרָה בְּחֶלְבָּם שֶׁחֶלְבוֹ גּוֹי וְאֵין יִשְׂרָאֵל רוֹאֵהוּ, וּבִגְבִינַת הַגּוֹיִם[כז]**, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.**

כז) מכיוון שאפילו איסור האכילה מהם הוא רק מדרבנן (מחשש שהתערב בהם דבר איסור).

יח. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁאִסּוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה, אָסוּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוֹרָה[כח]**; וְכָל שֶׁאִסּוּרוֹ מִדִּבְרֵיהֶם - מֻתָּר לַעֲשׂוֹת בּוֹ סְחוֹרָה, בֵּין בִּסְפֵקוֹ בֵּין בְּוַדָּאוֹ.**

כח) אפילו אם אסור רק מספק.

פֶּרֶק ט

דיני איסור בשר בחלב.

א. בָּשָׂר בְּחָלָב - אָסוּר לְבַשְּׁלוֹ וְאָסוּר לְאָכְלוֹ מִן הַתּוֹרָה, וְאָסוּר בַּהֲנָיָה; וְקוֹבְרִין אוֹתוֹ, וְאֶפְרוֹ אָסוּר כְּאֵפֶר כָּל הַנִּקְבָּרִין. וּמִשֶּׁיְּבַשֵּׁל מִשְּׁנֵיהֶן [יחד] **כַּזַּיִת**[א] **- לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר**[52]**: "לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ". וְכֵן הָאוֹכֵל כַּזַּיִת מִשְּׁנֵיהֶן, מִן הַבָּשָׂר וְהֶחָלָב שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ כְּאֶחָד - לוֹקֶה, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בִּשֵּׁל**[ב]**.**

א) כיצד משערים חלב שהוא משקה בשיעור כזית? מביאים כוס מלא משקה ומביא כזית מאכל ונותן לתוכו — המשקה היוצא לחוץ הוא שיעור כזית. ב) אלא אחרים בישלו.

ב. לֹא[ג] **שָׁתַק הַכָּתוּב מִלֶּאֱסֹר הָאֲכִילָה, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁאָסַר הַבִּשּׁוּל - כְּלוֹמַר: 'וַאֲפִלּוּ בִּשּׁוּלוֹ אָסוּר, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אֲכִילָתוֹ'; כְּמוֹ שֶׁשָּׁתַק מִלֶּאֱסֹר הַבַּת הַבַּת** [בעריות]**, מֵאַחַר שֶׁאָסַר בַּת הַבַּת.**

ג) זהו ביאור לכך שהאוכל בשר בחלב מתחייב במלקות, למרות שאיסור האכילה לא נאמר בתורה במפורש.

ג. אֵין אָסוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא בְּשַׂר בְּהֵמָה טְהוֹרָה בַּחֲלֵב בְּהֵמָה טְהוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי[ד]** בַּחֲלֵב אִמּוֹ" - וּגְדִי הוּא כּוֹלֵל וְלַד הַשּׁוֹר וְוֶלֶד הַשֶּׂה וְוֶלֶד הָעֵז, עַד שֶׁיִּפְרֹט וְיֹאמַר 'גְּדִי עִזִּים'; וְלֹא נֶאֱמַר "גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ", אֶלָּא שֶׁדִּבֵּר הַכָּתוּב בְּהֹוֶה.**

ד) למעט בהמה טמאה.

אֲבָל בְּשַׂר בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁבִּשְּׁלוֹ בַּחֲלֵב בְּהֵמָה טְמֵאָה, אוֹ בְּשַׂר בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁבִּשְּׁלוֹ בַּחֲלֵב בְּהֵמָה טְהוֹרָה - מֻתָּר לְבַשֵּׁל וּמֻתָּר בַּהֲנָיָה; וְאֵין חַיָּבִין עַל אֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם בָּשָׂר בְּחָלָב[ה]**.**

ה) אלא אסור רק מצד היותו בשר בהמה טמאה.

ד. וְכֵן בְּשַׂר חַיָּה וָעוֹף, בֵּין בַּחֲלֵב בְּהֵמָה בֵּין בַּחֲלֵב חַיָּה - אֵינוֹ אָסוּר בַּאֲכִילָה מִן הַתּוֹרָה; לְפִיכָךְ מֻתָּר לְבַשְּׁלוֹ[ו] **וּמֻתָּר בַּהֲנָיָה. וְאָסוּר בַּאֲכִילָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְשְׁטוּ הָעָם וְיָבוֹאוּ לִידֵי אִסּוּר בָּשָׂר בְּחָלָב שֶׁל תּוֹרָה, וְיֹאכְלוּ בְּשַׂר טְהוֹרָה בַּחֲלֵב טְהוֹרָה,** [מחשש שיטעו ויאמרו] **שֶׁהֲרֵי אֵין מִשְׁמַע הַכָּתוּב אֶלָּא גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ מַמָּשׁ, לְפִיכָךְ אָסְרוּ** [באכילה] **כָּל בָּשָׂר בְּחָלָב**[ז]**.**

ו) אפילו מדרבנן, שחכמים גזרו רק באכילה. ז) אפילו בשר חיה ועוף.

ה. דָּגִים וַחֲגָבִים, מֻתָּר לְאָכְלָן בְּחָלָב; וְהַשּׁוֹחֵט עוֹף, וְנִמְצָא בּוֹ בֵּיצִים גְּמוּרוֹת[ח] **- מֻתָּר לְאָכְלָן בְּחָלָב.**

ח) שיש להן חלמון וחלבון.

ו. בָּשָׂר [בחלב] **הַמְעֻשָּׁן וְהַמְבֻשָּׁל בְּחַמֵּי טִבֶרְיָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין לוֹקִין עָלָיו**[ט]**; וְכֵן הַמְבֻשָּׁל בָּשָׂר בְּמֵי חָלָב**[י]**, אוֹ בַּחֲלֵב** [בהמה] **מֵתָה**[יא]**, אוֹ בַּחֲלֵב זָכָר, אוֹ שֶׁבִּשֵּׁל דָּם בְּחָלָב - פָּטוּר** [אבל אסור]**, וְאֵינוֹ לוֹקֶה עַל אֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם בָּשָׂר בְּחָלָב**[יב]**. אֲבָל הַמְבֻשָּׁל בְּשַׂר מֵתָה אוֹ חֵלֶב וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, בְּחָלָב - לוֹקֶה עַל**

51. ויקרא-צו, ז, כד. 52. שמות-משפטים, כג, יט; כי־תשא, לד, כו; דברים-ראה, יד, כא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בְּשׁוּלוֹ; וְאֵינוֹ לוֹקֶה עַל אֲכִילָתוֹ מִשּׁוּם בָּשָׂר בְּחָלָב, שֶׁאֵין אִסּוּר בָּשָׂר בְּחָלָב חָל עַל אִסּוּר נְבֵלָה אוֹ אִסּוּר חֵלֶב - שֶׁאֵין כָּאן לֹא אִסּוּר כּוֹלֵל, וְלֹא אִסּוּר מוֹסִיף, וְלֹא אִסּוּר בַּת אַחַת[יג].

ט) שאיסור בשר בחלב מהתורה הוא רק אם התבשלו יחד בדרך בישולם הרגיל, ועישון או בישול בחמי טבריה אינם בישול רגיל. י) מים שנותרו לאחר עשיית גבינה מחלב. יא) חלב שנשאב מהבהמה לאחר מיתתה. יב) אך בשתיית חלב מתה, לוקה, שעבר על איסור אכילת נבלה. יג) ראה ביאורנו לעיל פרק ה הלכה ה.

ז. הַמְבַשֵּׁל שְׁלִיל [=עוּבּר] **בְּחָלָב, חַיָּב; וְכֵן הָאוֹכְלוֹ. אֲבָל הַמְבַשֵּׁל שִׁלְיָה, אוֹ עוֹר וְגִידִין וַעֲצָמוֹת, וְעִקְּרֵי קַרְנַיִם וּטְלָפַיִם הָרַכִּים, בְּחָלָב - פָּטוּר; וְכֵן הָאוֹכְלָן, פָּטוּר**[יד].

יד) מכיוון שכל החלקים הללו בבהמה, אינם ראויים לאכילה.

ח. בָּשָׂר שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הֶחָלָב, אוֹ חָלָב שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הַבָּשָׂר, וְנִתְבַּשֵּׁל עִמּוֹ - שֶׁעוּרוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם. כֵּיצַד? חֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר שֶׁנָּפְלָה לִקְדֵרָה רוֹתַחַת[טו] **שֶׁל חָלָב - טוֹעֵם הַגּוּי אֶת הַקְּדֵרָה: אִם אָמַר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ טַעַם בָּשָׂר, אֲסוּרָה; וְאִם לָאו, מֻתֶּרֶת. וְאוֹתָהּ חֲתִיכָה, אֲסוּרָה**[טז]**. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁקָּדַם וְהוֹצִיא אֶת הַחֲתִיכָה קֹדֶם שֶׁתִּפְלֹט חָלָב שֶׁבָּלְעָה; אֲבָל אִם לֹא סִלֵּק - מְשַׁעֲרִין אוֹתָהּ בְּשִׁשִּׁים**[יז]**; מִפְּנֵי שֶׁהֶחָלָב שֶׁנִּבְלַע בָּהּ וְנֶאֱסַר, יָצָא וְנִתְעָרֵב עִם שְׁאָר הֶחָלָב**[יח].

טו) כי דווקא רותח בולע ופולט. טז) מכיוון שנבלע בה חלב. יז) אם יש בקדרה פי שישים מגודלה. יח) ואי אפשר להבחין בטעמו, כי טעמו דומה לשאר החלב. לכן משערים בשישים, כי ידוע היה לחז"ל, שביותר מששים אין נתינת טעם.

ט. נָפַל חָלָב לְתוֹךְ קִדְרָה שֶׁל בָּשָׂר[יט] **- טוֹעֲמִין** [-גוי טועם] **אֶת הַחֲתִיכָה שֶׁנָּפַל עָלֶיהָ חָלָב: אִם אֵין בָּהּ טַעַם חָלָב, הַכֹּל מֻתָּר; וְאִם יֵשׁ בַּחֲתִיכָה טַעַם חָלָב - אַף עַל פִּי שֶׁאִם תִּסָּחֵט הַחֲתִיכָה**[כ] **לֹא יִשָּׁאֵר בָּהּ טַעַם - הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהּ עַתָּה טַעַם חָלָב, נֶאֱסָרָה אוֹתָהּ חֲתִיכָה. וּמְשַׁעֲרִין בְּכֻלָּהּ**[כא]**: אִם • הָיָה בְּכָל שֶׁיֵּשׁ בַּקְּדֵרָה, מִן הַחֲתִיכוֹת וְהַיָּרָק וְהַמָّרָק וְהַתַּבְלִין, כְּדֵי שֶׁתְּהְיֶה חֲתִיכָה זוֹ אֶחָד מִשִּׁשִּׁים מִן הַכֹּל - הַחֲתִיכָה אֲסוּרָה**[כב]**, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר**[כג].

יט) כלומר, על חתיכה אחת של בשר. כ) ותפלוט את כל החלב שבתוכה. כא) מכיוון שהיא עצמה נהפכה להיות חתיכת איסור. כב) מכיוון שהיא כבר נהפכה לדבר אסור, כי היה בה טעם חלב. כג) ואם אין שישים הכל אסור.

משמע טיפת חלב שנפלה ע"ג חתיכה ויש בה בנ"ט באותה חתיכה אסור ניער את הקדרה אם יש בנ"ט בכל הקדרה כל הקדרה אסורה למה לי ניער את הקדרה והלא החתיכה קבלה טעם חלב ונעשית נבלה בלא ניעור הרי יוצאת מאותה חתיכה רוטב לשאר חתיכות והוא רוטב נבילה אלא ש"מ דבעינן שיצא מן החלב האסור לחתיכות והוא חלב נבילה שקיבל טעם הבשר ואם יש באותו חלב כדי ליתן טעם בכל החתיכות אסורות לרבנן ולר"י נמי אע"ג דאמר חתיכה עצמה נעשית נבלה הא אמרינן בגמרא נראין דברי ר"י בשלא ניער והוינן בה מאי לא ניער אי לימא לא ניער כלל מיבלע בלע ולא פליט אלמא אע"ג דאמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה ואוסרת כל שאר החתיכות במשהו לא אמרו אלא בשניער והוא תימה שהרי יוצא מן החתיכה רוטב בלא שום ניעור ואם היא נבלה מה צורך לניעור שיצא משם חלב.

י. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[כד]**? בְּשֶׁלֹּא נִעֵר** [=ערבב] **אֶת הַקְּדֵרָה בַּתְּחִלָּה** [מיד] **כְּשֶׁנָּפַל הֶחָלָב אֶלָּא לְבַסּוֹף**[כה]**, וְלֹא כִּסָּה. אֲבָל אִם נִעֵר מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף, אוֹ שֶׁכִּסָּה מִשְׁעַת נְפִילָה עַד סוֹף - הֲרֵי זֶה בְּנוֹתֵן טַעַם**[כו]**. וְכֵן אִם נָפַל חָלָב לְתוֹךְ הַמָّרָק אוֹ לְתוֹךְ הַחֲתִיכוֹת וְלֹא נוֹדַע לְאֵיזוֹ חֲתִיכָה נָפַל - נוֹעֵר אֶת הַקְּדֵרָה כֻּלָּהּ עַד שֶׁיִּתְעָרֵב הַכֹּל**[כז]**; אִם יֵשׁ בַּקְּדֵרָה כֻּלָּהּ טַעַם חָלָב, אֲסוּרָה; וְאִם לָאו, מֻתֶּרֶת.**

כד) שמחשיבים בנפרד את החתיכה שעליה נפל החלב. כה) אחרי שכבר נאסרה החתיכה, והניעור רק גרם לכך, שהחתיכה שנאסרה חזרה ואסרה את כל מה שבקדרה אם אין בכולה ששים כנגדה. אך אם לא ניער כלל, החתיכה שבלעה את החלב אינה פולטת כלום לתוך הקדירה. כו) אם מרגישים את טעם החלב בכל הקדרה, נאסרת, אך אם אין טעם חלב בכל הקדרה, הכל מותר אף על פי שהטעם נרגש בחתיכה שעליה נפל החלב באופן ישיר, כי מכיוון שניער או כיסה מיד את הקדרה בשעת הנפילה, כל הקדרה נחשבת כחתיכה אחת. כז) מיד כשראה נפילת הטיפה לקדירה ולא שם לב על איזו חתיכה בדיוק נפלה, ימהר לנער או לכסות את הקדרה וכך האיסור יתבטל.

אִם לֹא נִמְצָא גּוּי שֶׁיִּטְעַם וְנִסְמֹךְ עָלָיו - מְשַׁעֲרִין בִּשְׁשִׁים, בֵּין בָּשָׂר לְתוֹךְ חָלָב בֵּין חָלָב לְתוֹךְ בָּשָׂר; אֶחָד מִשִּׁשִּׁים, מֻתָּר; פָּחוֹת מִשִּׁשִּׁים, אָסוּר.

יא. קִדְרָה שֶׁבִּשֵּׁל בָּהּ בָּשָׂר, לֹא יְבַשֵּׁל בָּהּ חָלָב; וְאִם בִּשֵּׁל, [נבדק] **בְּנוֹתֵן טַעַם.**

יב. הַכְּחָל [=עטיני הבהמה]**, אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים;**

השגת הראב"ד

אם . . מששים א"א אנו אומרים שלא שמענו כל החתיכה נעשית נבלה אלא לדעת ר' יהודה דמחמיר מין במינו אבל לרבנן לא ולדברי הכל אם לא ניער כלל אין שאר החתיכות נאסרות ומתניתין הכי

שֶׁאֵין בָּשָׂר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בַּחֵלֶב שְׁחוּטָה[כח] אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[53כט]. הַכָּחָל שֶׁקָּרְעוּ וּמֵרַק [=רוקן כל] הֶחָלָב שֶׁבּוֹ, מֻתָּר לִצְלוֹתוֹ וּלְאָכְלוֹ; וְאִם קָרְעוּ שְׁתֵּי וָעֶרֶב[ל], וְטָחוּ [=לחצו] בַּכֹּתֶל עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בּוֹ לַחְלוּחִית חֶלֶב - מֻתָּר לְבַשְּׁלוֹ עִם הַבָּשָׂר. וּכְחָל שֶׁלֹּא קָרְעוּ, בֵּין שֶׁל קְטַנָּה שֶׁלֹּא הֵנִיקָה בֵּין שֶׁל גְּדוֹלָה - אָסוּר לְבַשְּׁלוֹ; וְאִם עָבַר וּבִשְּׁלוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ[לא], מֻתָּר לְאָכְלוֹ[לב]; וְאִם בִּשְּׁלוֹ עִם בָּשָׂר אַחֵר - מְשַׁעֲרִין אוֹתוֹ בְּשִׁשִּׁים, וּכְחָל מִן הַמִּנְיָן[לג].

כח) החלב שנשאר בכחל אחרי שחיטת הבהמה. כט) לעיל הלכה ו. ל) כדי להתירו בבישול עם בשר, לא מספיקה מריקה, מכיוון שטעם הבשר נבלע בחלב שבכחל ויש בו טעם בשר בחלב. לא) ולא קרעו. לב) את כל גודל הכחל, כי אנו לא יודעים כמה חלב פלט. לג) כלומר, אם יש חמשים ותשעה כנגד הכחל, מצרפים גם את הכחל עצמו ומתבטל בששים.

יג. כֵּיצַד? אִם הָיָה הַכֹּל עִם הַכָּחָל כְּמוֹ שִׁשִּׁים בַּכָּחָל - הַכָּחָל אָסוּר[לד], וְהַשְּׁאָר מֻתָּר; וְאִם הָיָה בְּפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים, הַכֹּל אָסוּר. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ[לה], אִם נָפַל לִקְדֵרָה אַחֶרֶת - אוֹסֵר אוֹתָהּ, וּמְשַׁעֲרִין בּוֹ בְּשִׁשִּׁים רָאשׁוֹנָה; שֶׁהַכָּחָל עַצְמוֹ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל, נַעֲשָׂה כַּחֲתִיכָה הָאֲסוּרָה; וְאֵין מְשַׁעֲרִין בּוֹ אֶלָּא כְּמוֹת שֶׁהוּא בְּעֵת שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל, לֹא כְּמוֹת שֶׁהָיָה בְּשָׁעָה שֶׁנָּפַל[לו].

לד) מפני שהבשר נתן טעם בחלב שבתוך הכחל. לה) בין אם יש שישים ובין אם אין שישים. לו) משערים את כמות הכחל כמו שהוא לפנינו, ולא לפי הגודל שהיה לפני הבישול.

יד. אֵין צוֹלִין אֶת הַכָּחָל שֶׁחֻתְּכוּ[לז], לְמַעְלָה מִן הַבָּשָׂר[לח] בְּשַׁפּוּד; וְאִם צָלָהוּ, הַכֹּל מֻתָּר[לט].

לז) כלומר, שקרעו כדין כחל לצלייה, כמובא בהלכה יב. לח) כי יטפטף חלב מהכחל על הבשר. לט) מכיוון שאיסור הכחל הוא רק מדברי סופרים, גזרו זאת רק לכתחילה.

טו. קִבָּה שֶׁבִּשְּׁלָהּ בְּחֶלֶב שֶׁבָּהּ [-המכונס בה], מֻתֶּרֶת; שֶׁאֵינוֹ חֶלֶב, אֶלָּא חֲרִי הוּא כְּטִנּוּפוֹת, שֶׁחֲרִי יִשְׁתַּנֶּה בַּמֵּעַיִם.

טז. אָסוּר לְהַעֲמִיד [=לגבן] הַגְּבִינָה בְּעוֹר הַקֵּבָה שֶׁל שְׁחוּטָה[מ]. וְאִם הֶעֱמִיד - טוֹעֵם [גוי] אֶת הַגְּבִינָה: אִם יֵשׁ בָּהּ טַעַם בָּשָׂר, אֲסוּרָה; וְאִם לָאו, מֻתֶּרֶת. מִפְּנֵי שֶׁהַמַּעֲמִיד[מא] - דָּבָר הַמֻּתָּר הוּא, שֶׁקִּבַּת שְׁחוּטָה הִיא; וְאֵין כָּאן אֶלָּא אִסּוּר בָּשָׂר בְּחֶלֶב, שֶׁשְּׁעוּרוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם.

מ) מכיוון שהקיבה נחשבת בשר גמור. מא) ואין להתחשב בכלל שדבר המעמיד אוסר בכל שהוא ועור הקיבה מעמיד, שזה נאמר כשהמעמיד בעצמו הוא דבר האסור, אבל כשהוא בפני עצמו (לפני הערבוב) מותר, אוסר בנותן טעם בלבד.

אֲבָל הַמַּעֲמִיד בְּעוֹר קֵבַת נְבֵלָה וּטְרֵפָה וּבְהֵמָה טְמֵאָה - הוֹאִיל וְהַמַּעֲמִיד דָּבָר הָאָסוּר בִּפְנֵי עַצְמוֹ, נֶאֱסָרָה הַגְּבִינָה מִשּׁוּם נְבֵלָה, לֹא מִשּׁוּם בָּשָׂר בְּחָלָב. וּמִפְּנֵי • חֲשָׁשׁ זֶה, אָסְרוּ גְּבִינַת הַגּוֹיִם כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[54].

השגת הראב"ד
ומפני . . שביארנו א"א דברי רבינו אבן מגש ז"ל הם אבל אנו אין צריכין לכך שאין הקושיא צריכה תירוץ.

יז. הַבָּשָׂר לְבַדּוֹ מֻתָּר, וְהֶחָלָב לְבַדּוֹ מֻתָּר, וּבְהִתְעָרֵב שְׁנֵיהֶן עַל יְדֵי בִּשּׁוּל יֵאָסְרוּ שְׁנֵיהֶן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ שְׁנֵיהֶן בְּיַחַד, אוֹ שֶׁנָּפַל חֵם לְתוֹךְ חֵם[מב], אוֹ צוֹנֵן לְתוֹךְ חֵם; אֲבָל אִם נָפַל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶן וְהוּא חֵם לְתוֹךְ הַשֵּׁנִי וְהוּא צוֹנֵן - קוֹלֵף הַבָּשָׂר כֻּלּוֹ [במקום] שֶׁנָּגַע בּוֹ הֶחָלָב, וְאוֹכֵל הַשְּׁאָר[מג]. וְאִם נָפַל צוֹנֵן לְתוֹךְ צוֹנֵן - מֵדִיחַ [במים] הַחֲתִיכָה[מד], וְאוֹכְלָהּ.

מב) שבולע, והוא כבישול. מג) שעד שהצונן שהוא למטה מקרר את החם שנפל עליו, החם בולע קצת מהצונן והבליעה מתפשטת בשכבת הבשר החיצונית שניתן לקלפה. אולם, רק את הבשר צריך לקלף כי הוא דבר שאפשר לקלף אותו אבל החלב מותר ללא קילוף. מד) כדי להסיר את החלב שנמצא על הבשר.

לְפִיכָךְ, מֻתָּר לִצְרֹר בָּשָׂר וּגְבִינָה בְּמִטְפַּחַת אַחַת[מה], וְהוּא שֶׁלֹּא יִגְּעוּ זֶה בָּזֶה; וְאִם נָגְעוּ - מֵדִיחַ הַבָּשָׂר וּמֵדִיחַ הַגְּבִינָה, וְאוֹכֵל.

מה) ולא חוששים שאם יגעו אחד בשני לא ידיח אותם, מכיוון שזו טרחה קלה.

53. בהלכה ו. 54. בפרק ג, הלכה יג.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יח. מָלִיחַ [=מזון מלוח] שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל מֵחֲמַת מִלְחוֹמו, הֲרֵי הוּא כְּרוֹתֵחַמז; וְאִם • נֶאֱכָל כְּמוֹת שֶׁהוּא כְּמוֹ הַכּוּתָחמח, אֵינוֹ כְּרוֹתֵחַמט.

השגת הראב"ד

ואם . . כרותח א"א לא כיון יפה שלא נאמר בגמרא נאכל מחמת מלחו על הכותח אלא בר יונה שנפל לתוך הכותח ואף לא ירד לפרש אינו נאכל מחמת מלחו, וכך אנו מפרשים הבשר מליח כל כך שאינו נאכל בעינו מחמת מלחו אלא עם לפתן והרי לפירושו אין כותח נאכל בעינו כדאיתא בפסחים.

מו) כבשר שמלחו אותו לשימור, שלא ניתן לאוכלו מרוב המלח שבו, עד ששורים ומדיחים אותו במים. מז) ובולע ופולט ואוסר. מח) סוג מאכל חלבי מלוח. מט) ודינו כצונן שצריך קליפה או הדחה כמבואר בהלכה יז.

יט. עוֹף שָׁחוּט שֶׁנָּפַל לְחָלָב, אוֹ לְכוּתָח שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חָלָב - אִם חַי [-לא מבושל] הוּא, מְדִיחוֹ וּמֻתָּר; וְאִם צָלִי, קוֹלְפוֹ; וְאִם הָיָה בּוֹ פְּלָחִים פְּלָחִים [=בקעים] אוֹ שֶׁהָיָה מְתֻבָּל בְּתַבְלִין, וְנָפַל לְחָלָב אוֹ לְכוּתָח - הֲרֵי זֶה אָסוּרנ.

נ) כי התבלין מרכך אותו וגורם לו לבלוע בקלות.

כ. אָסוּר לְהַעֲלוֹת הָעוֹף עִם הַגְּבִינָה עַל הַשֻּׁלְחָן שֶׁהוּא אוֹכֵל עָלָיונא - גְּזֵרָה מִשּׁוּם הֶרְגֵּל עֲבֵרָה, שֶׁמָּא יֹאכַל זֶה עִם זֶה; אַף עַל פִּי שֶׁהָעוֹף בְּחָלָב אָסוּר מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

נא) אבל על השולחן שמסדרים עליו את התבשילים, מותר להניח עוף וחלב זה בצד זה.

כא. שְׁנֵי אַכְסְנָאִין [=אורחים] שֶׁאֵינָן מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה - אוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָן אֶחָד, זֶה בְּשַׂר בְּהֵמָה וְזֶה גְּבִינָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין זֶה גַּס לִבּוֹ בָּזֶה כְּדֵי שֶׁיֹּאכַל עִמּוֹ.

כב. אֵין לָשִׁין אֶת הָעִסָּה בְּחָלָב; וְאִם לָשׁ - כָּל הַפַּת אֲסוּרָה, מִפְּנֵי הֶרְגֵּל עֲבֵרָה; שֶׁמָּא יֹאכַל בָּהּ בָּשָׂר. וְאֵין שָׁטִין [=מורחים] אֶת הַתַּנּוּר בְּאַלְיָה [=שומן הזנב]; וְאִם שָׁט - כָּל הַפַּת אֲסוּרָהנב, עַד שֶׁיַּסִּיק אֶת הַתַּנּוּר [ויתנקה]; שֶׁמָּא יֹאכַל בָּהּ חָלָב. וְאִם שִׁנָּה בְּצוּרַת הַפַּת עַד שֶׁתִּהְיֶה נִכֶּרֶת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאכַל בָּהּ לֹא בָּשָׂרנג וְלֹא חָלָבנד - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

נב) כי השומן נותן טעם בקרקעית התנור ונותן טעם בלחם. נג) אם לש את העיסה בחלב. נד) אם אפה פת בתנור שמרח בו שומן אליה.

כג. פַּת שֶׁאָפָיָהּ עִם הַצָּלִינה, וְדָגִים שֶׁצָּלָן עִם הַבָּשָׂר - אָסוּר לְאָכְלָן בְּחָלָב.

קְעָרָה שֶׁאָכְלוּ בָהּ בָּשָׂר, וּבִשְּׁלוּ בָהּ דָּגִים - אוֹתָן הַדָּגִים, מֻתָּר לְאָכְלָן בְּכוּתָחנו.

נה) בתנור אחד בלי שיגעו אחד בשני. נו) מכיוון שאין בדגים טעם ממשי של בשר, כי זהו נותן טעם בן נותן טעם — שהבשר נתן את טעמו בקערה והקערה נתנה טעם בדגים.

כד. סַכִּין שֶׁחָתַךְ בָּהּ בָּשָׂר צָלִי [-בשר חם], וְחָזַר וְחָתַךְ בָּהּ צְנוֹן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים חֲרִיפִּיּותנז - אָסוּר לְאָכְלָן בְּכוּתָחנח; אֲבָל אִם חָתַךְ בָּהּ קְשׁוּת אוֹ אֲבַטִּיחַ - גּוֹרֵד מְקוֹם הַחֲתָךְ, וְאוֹכֵל הַשְּׁאָר בְּחָלָב.

נז) כמו שום או בצל. נח) מכיוון שמאכלים חריפים בולעים מהשמנונית הקרושה על הסכין ולפעמים אינה ניכרת, ויוצא שיש בתוכם בשר ממש.

כה. אֵין מַנִּיחִין כַּד שֶׁל מֶלַח בְּצַד כַּד שֶׁל כָּמָךְ [=כותח] - מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹאֵב מִמֶּנּוּ [דרך הדפנות], וְנִמְצָא מְבַשֵּׁל הַבָּשָׂר בְּמֶלַח זֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ טַעַם הֶחָלָב; אֲבָל • מַנִּיחַ כַּד הַחֹמֶץ בְּצַד כַּד הַכָּמָךְ, שֶׁאֵין הַחֹמֶץ שׁוֹאֵב מִמֶּנּוּ.

השגת הראב"ד

אבל . . הכמך א"א גירסא אחרת יש אצלנו.

כו. מִי שֶׁאָכַל גְּבִינָה אוֹ חָלָב תְּחִלָּה - מֻתָּר לֶאֱכֹל אַחֲרָיו בָּשָׂר מִיָּד, וְצָרִיךְ שֶׁיְּדִיחַ יָדָיו וִיקַנֵּחַ פִּיו בֵּין הַגְּבִינָה וּבֵין הַבָּשָׂר. וּבְמַה יְקַנֵּחַ פִּיו? בְּפַת אוֹ בְּפֵרוֹת, שֶׁלּוֹעֲסָן וּבוֹלְעָן אוֹ פּוֹלְטָן; וּבַכֹּל מְקַנְּחִין אֶת הַפֶּה - חוּץ מִתְּמָרִים אוֹ קֶמַח אוֹ יְרָקוֹת, שֶׁאֵין אֵלּוּ מְקַנְּחִין יָפֶה.

כז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּבְשַׂר בְּהֵמָה אוֹ חַיָּהנט; אֲבָל אִם אָכַל בְּשַׂר עוֹף אַחַר שֶׁאָכַל הַגְּבִינָה אוֹ הֶחָלָב, אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא קִנּוּחַ הַפֶּה וְלֹא נְטִילַת יָדַיִם.

נט) בשונה מבשר עוף, באכילת בשר חיה צריך קינוח והדחה למרות שגם איסורו בחלב הוא רק מדברי סופרים, מכיוון שבשר חיה דומה יותר לבשר בהמה מאשר בשר עוף.

כח. מִי שֶׁאָכַל בָּשָׂר בַּתְּחִלָּה, בֵּין בְּשַׂר בְּהֵמָה בֵּין בְּשַׂר עוֹף - לֹא יֹאכַל אַחֲרָיו חָלָב עַד שֶׁיִּשְׁהֶה בֵּינֵיהֶן כְּדֵי שִׁעוּר סְעוּדָה אַחֶרֶת, וְהוּא כְּמוֹ שֵׁשׁ שָׁעוֹת; מִפְּנֵי הַבָּשָׂר שֶׁל בֵּין הַשִּׁנַּיִם, שֶׁאֵינוֹ סָר בְּקִנּוּחַ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

פֶּרֶק י

דיני חדש, כלאי הכרם, ערלה וטבל

א. כָּל אִסּוּרִין שֶׁאָמַרְנוּ[א], הֵם בְּמִינֵי נֶפֶשׁ חַיָּה[ב]; וְיֵשׁ אִסּוּרִין אֲחֵרִים שֶׁל תּוֹרָה, בְּזֶרַע הָאָרֶץ - וְהֵן הֶחָדָשׁ, וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, וְהָעָרְלָה, וְהַטֶּבֶל[ג].

א) בתשעת הפרקים הקודמים. ב) כלומר, בבעלי־חיים וחלקי הגוף שלהם. ג) בהלכות שלפנינו, מפרש הרמב"ם לפי הסדר את כל דיני האיסורים הללו. וישנם עוד איסורים אחרים בזרע הארץ, כגון תרומה, תרומת מעשר וביכורים, אלא שאיסורם מוגבל לזרים, אבל לכהנים מותרים. והם מבוארים בספר זרעים. בנוסף יש עוד איסורים במיני בעלי־חיים שלא נתבארו בתשעת הפרקים הקודמים, והם עוסקים בקודשים - כגון פיגול, נותר וטמא, ומבוארים בספר עבודה.

ב. הֶחָדָשׁ כֵּיצַד? כָּל אֶחָד מֵחֲמֵשֶׁת מִינֵי תְּבוּאָה בִּלְבַד[ד] - אָסוּר לֶאֱכֹל מִן הֶחָדָשׁ שֶׁלּוֹ[ה] קֹדֶם שֶׁיִּקְרַב הָעֹמֶר [במקדש] **בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, שֶׁנֶּאֱמַר[55]: "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ"; וְכָל הָאוֹכֵל כַּזַּיִת חָדָשׁ קֹדֶם הַקְרָבַת הָעֹמֶר, לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה - בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן, בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ, בֵּין בִּפְנֵי הַבַּיִת בֵּין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת. אֶלָּא שֶׁבִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ מִקְדָּשׁ - מִשֶּׁיִּקְרַב הָעֹמֶר, הֻתַּר הֶחָדָשׁ בִּירוּשָׁלַיִם; וְהַמְּקוֹמוֹת הָרְחוֹקִין, מֻתָּרִין אַחַר חֲצוֹת** [היום], **שֶׁאֵין בֵּית דִּין מִתְעַצְּלִין בּוֹ עַד אַחַר חֲצוֹת. וּבִזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ אָסוּר מִן הַתּוֹרָה; וּבַזְּמַן הַזֶּה, בַּמְּקוֹמוֹת שֶׁעוֹשִׂין שְׁנֵי יָמִים - הֶחָדָשׁ אָסוּר כָּל יוֹם שִׁבְעָה עָשָׂר בְּנִיסָן עַד לָעֶרֶב, מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[ו].**

ד) חמשת מיני דגן: חיטה, שעורה, כוסמת, שיבולת שועל ושיפון. ה) התבואה החדשה שצמחה. ו) שאינם יודעים אם כבר הקריבו את העומר או לא.

ג. הָאוֹכֵל לֶחֶם וְקָלִי[ז] וְכַרְמֶל[ח], כַּזַּיִת מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד - לוֹקֶה שָׁלֹשׁ מַלְקִיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁשְּׁלָשְׁתָּן בְּלָאוִין חֲלוּקִין זֶה מִזֶּה.

ז) גרעיני תבואה קלויים באש. ח) שיבולים קלויות.

ד. כָּל תְּבוּאָה שֶׁהִשְׁרִישָׁה [בקרקע] **קֹדֶם הַקְרָבַת הָעֹמֶר - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגְמְרָה אֶלָּא אַחַר שֶׁקָּרַב הָעֹמֶר, מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה מִשֶּׁקָּרַב הָעֹמֶר; וּתְבוּאָה שֶׁהִשְׁרִישָׁה אַחַר שֶׁקָּרַב הָעֹמֶר - אַף עַל פִּי שֶׁהָיְתָה זְרוּעָה קֹדֶם שֶׁקָּרַב הָעֹמֶר, הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה עַד שֶׁיִּקְרַב הָעֹמֶר שֶׁל שָׁנָה הַבָּאָה. וְדִין זֶה בְּכָל מָקוֹם[ט] וּבְכָל זְמַן[י], מִן הַתּוֹרָה.**

ט) אפילו במקומות שזמני הזריעה וההשרשה שונים מזמנים שבארץ ישראל. י) אף על פי שאין העומר קרב היום, תבואה שהשרישה קודם לט"ז בניסן מותרת באכילה מיום י"ז בניסן בערב, ותבואה שלא השרישה עד ט"ז בניסן, אסורה עד י"ז בניסן בערב בשנה הבאה.

ה. תְּבוּאָה • שֶׁהִשְׁרִישָׁה אַחַר הָעֹמֶר, וּקְצָרָהּ, וְזָרַע מִן הַחִטִּים בַּקַּרְקַע, וְאַחַר כָּךְ קָרַב הָעֹמֶר הַבָּא[יא] וַעֲדַיִן הַחִטִּים בַּקַּרְקַע[יב] - הֲרֵי אֵלּוּ סָפֵק[יג] אִם הִתִּירָן הָעֹמֶר, כְּאִלּוּ הָיוּ מֻנָּחִין בְּכַד, אוֹ לֹא יַתִּיר אוֹתָן, מִפְּנֵי שֶׁבָּטְלוּ בַּקַּרְקַע[יד]. לְפִיכָךְ, אִם לָקַט מֵהֶם וְאָכַל, אֵינוֹ לוֹקֶה; אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[טו].

השגת הראב"ד

תבואה . . העומר א"א זה שיבוש ומי יתירם לאלו אלא שהשרישו קודם לעומר וחזר וזרע היתה השאלה אם התירן העומר שעבר אם לאו.

יא) שהיה מתיר את החיטים אם לא היה זורע אותם. יב) ולא הושרשו. יג) אם החיטים שנזרעו מותרות. יד) והרי זו זריעה חדשה, ומכיוון שלא השרישו לפני הקרבת העומר הבא, אין העומר מתירן. טו) כדין כל ספק של איסורי תורה.

וְכֵן שִׁבֹּלֶת שֶׁהֵבִיאָה שְׁלִישׁ[טז] מִלִּפְנֵי הָעֹמֶר, וַעֲקָרָהּ, וּשְׁתָלָהּ אַחַר שֶׁקָּרַב הָעֹמֶר[יז], וְהוֹסִיפָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם תִּהְיֶה אֲסוּרָה מִפְּנֵי הַתּוֹסֶפֶת[יח] עַד שֶׁיָּבוֹא הָעֹמֶר הַבָּא, אוֹ לֹא תִּהְיֶה אֲסוּרָה, שֶׁהֲרֵי הִשְׁרִישָׁה קֹדֶם הָעֹמֶר.

טז) שיבולת שהגיעה לשליש גידולה נחשבת כגמר הפרי והעומר מתירה. אבל אם לא הביאה שליש ועקר אותה, הרי זה כקוצר שחת ולא תבואה ואין העומר מתירה. יז) היות שהוא שתל אותה מחדש, והיא המשיכה לצמוח נלך אחר התוספת, ותהיה אסורה עד הקרבת העומר הבא. יח) והולכים אחר העיקר.

ו. כִּלְאֵי הַכֶּרֶם כֵּיצַד? מִין מִמִּינֵי תְּבוּאָה אוֹ מִינֵי יְרָקוֹת שֶׁנִּזְרְעוּ עִם הַגֶּפֶן - בֵּין שֶׁזָּרַע יִשְׂרָאֵל, בֵּין שֶׁזָּרַע גּוֹי, בֵּין שֶׁעָלוּ מֵאֲלֵיהֶן, בֵּין שֶׁנָּטַע הַגֶּפֶן בְּתוֹךְ

55. ויקרא-אמור, כג, יד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַיָּרָק - שְׁנֵיהֶם אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר[56]: "פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלֵאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרָע, וּתְבוּאַת הַכֶּרֶם" - כְּלוֹמַר פֶּן תִּתְרַחֵק, וְתֵאָסֵר שְׁנֵיהֶן.

ז. וְהָאוֹכֵל כַּזַּיִת מִכִּלְאֵי הַכֶּרֶם - בֵּין מִן הַיָּרָק, בֵּין מִן הָעֲנָבִים - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה; וּשְׁנֵיהֶם מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה[יט].

יט) אם אכל חצי זית ירק, וחצי זית ענבים - מצטרפים לכזית, שהכל איסור אחד הוא.

ח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁנִּזְרְעוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[כ]; אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ, כִּלְאֵי הַכֶּרֶם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּבְהִלְכוֹת כִּלְאַיִם[כא] יִתְבָּאֵר אֵיזֶה מִין אָסוּר בְּכִלְאֵי הַכֶּרֶם, וְאֵיזֶה מִין אֵינוֹ אָסוּר, וְהֵיאַךְ יֵאָסֵר, וּמָתַי יֵאָסֵר, וְאֵיזֶה דָּבָר מְקַדֵּשׁ[כב], וְאֵיזֶה דָּבָר אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ.

כ) שכלאי הכרם הוא מסוג המצוות התלויות בארץ, ואינן נוהגות אלא בארץ. כא) בספר זרעים, כאן אנו עוסקים רק בדיני איסור אכילה והנאה של כלאי הכרם. כב) כלאי הכרם שאסורים מן התורה באכילה ובהנאה וטעונים שריפה, הרמב"ם מכנה אותם "מקדש" על־פי לשון הכתוב: "פן תקדש".

ט. הָעָרְלָה כֵּיצַד? כָּל הַנּוֹטֵעַ אִילָן מֵאֲכָל - כָּל פֵּרוֹת שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ אִילָן שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִשֶּׁנִּזְרַע, הֲרֵי הֵן אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה וּבַהֲנָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר[57]: "שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים, לֹא יֵאָכֵל"; וְכָל הָאוֹכֵל מֵהֶן כַּזַּיִת, לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה.

י. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנוֹטֵעַ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר[58]: "כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ וְגוֹ'"; אֲבָל אָסוּר עָרְלָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ - הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, שֶׁוַּדַּאי הָעָרְלָה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ אֲסוּרָה, וּסְפֵקָהּ מֻתָּר. וּבְהִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי יִתְבָּאֵר דְּבָרִים הָאֲסוּרִין מִשּׁוּם עָרְלָה וּדְבָרִים הַמֻּתָּרִין.

יא. סְפֵק עָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם - בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָסוּר; וּבְסוּרְיָה, וְהִיא אֲרָצוֹת שֶׁכָּבַשׁ דָּוִד[כג], מֻתָּר. כֵּיצַד? הָיָה כֶּרֶם [וְהוּא] עָרְלָה וַעֲנָבִים נִמְכָּרוֹת חוּצָה לוֹ[כד], הָיָה יָרָק זָרוּעַ בְּתוֹכוֹ[כה] וְיָרָק נִמְכָּר חוּצָה לוֹ - שֶׁמָּא מִמֶּנּוּ[כו] הוּא זֶה, שֶׁמָּא מֵאַחֵר - בְּסוּרְיָה, מֻתָּר. וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, אֲפִלּוּ רָאָה הָעֲנָבִים יוֹצְאוֹת מִכֶּרֶם עָרְלָה, אוֹ יָרָק יוֹצֵא מִן הַכֶּרֶם - לוֹקֵחַ מֵהֶן[כז]; וְהוּא שֶׁלֹּא יִרְאֶה אוֹתוֹ בּוֹצֵר מִן הָעָרְלָה אוֹ לוֹקֵט הַיָּרָק בְּיָדוֹ[כח].

כג) מחוץ לגבולות ארץ ישראל שנקבעו בתורה, ונקראים כיבוש יחיד ולא התקדשו בקדושת הארץ, ולפיכך אם זה ספק ערלה או כלאי הכרם מותר. כד) הענבים נמכרות מחוץ לכרם. כה) והירק אסור משום כלאי הכרם. כו) כלומר, מאותו הכרם שאילנותיו ערלה או מהירקות שגדלו בו האסורים משום כלאים. כז) בחוץ לארץ סומכים גם על ספק רחוק ודחוק, שאפשר לומר אולי הענבים או הירק הגיעו לכרם הזה ממקום אחר, והם לא ערלה או כלאי הכרם. כח) שזה ודאי ערלה או כלאי הכרם, ואסור אפילו בחוצה לארץ.

יב. כֶּרֶם שֶׁהוּא סְפֵק עָרְלָה[כט] אוֹ סְפֵק כִּלְאַיִם[ל] - בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אָסוּר; וּבְסוּרְיָה, מֻתָּר[לא]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּחוּצָה לָאָרֶץ.

כט) ספק עבר על הכרם שלש שנים. ל) ספק אם נזרע בכרם ירק קודם או לא. לא) משמע מותר בכל אופן, אפילו ראה אותו בוצר או לוקט בידו. וזה שונה מההלכה הקודמת, כי כאן הספק הוא בכרם או בכלאיים עצמו, ולא מאיפה הגיעו הפירות או הירקות.

יג. חָבִית יַיִן הַנִּמְצֵאת טְמוּנָה בְּפַרְדֵּס שֶׁל עָרְלָה - מֻתֶּרֶת בַּהֲנָיָה, שֶׁאֵין הַגַּנָּב גּוֹנֵב מִמָּקוֹם וְטוֹמֵן בּוֹ[לב]; אֲבָל עֲנָבִים הַנִּמְצָאִין טְמוּנִים שָׁם - אֲסוּרִין, שֶׁמָּא מִשָּׁם נִלְקְטוּ וְהִצְנִיעָן שָׁם.

לב) אין סברא לומר שהגיע גנב ולקח גפנים מהכרם שהוא עורלה, עשה ממנו יין והטמין אותו באותו מקום שהוא גנב. ולכן סביר להניח שהיין הזה נעשה מכרם אחר, ורוב הכרמים הם לא עורלה.

יד. גּוֹי • וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ שֻׁתָּפִין בִּנְטִיעָה - אִם הִתְנוּ מִתְּחִלַּת הַשֻּׁתָּפוּת שֶׁיִּהְיֶה הַגּוֹי אוֹכֵל שְׁנֵי עָרְלָה[לג], וְיִשְׂרָאֵל אוֹכֵל שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִשְּׁנֵי הֶתֵּר כְּנֶגֶד שְׁנֵי הָעָרְלָה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר[לד]; וְאִם לֹא הִתְנוּ מִתְּחִלָּה, אָסוּר[לה]; וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי חֶשְׁבּוֹן[לו]. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁיַּחְשֹׁב כַּמָּה פֵּרוֹת אָכַל הַגּוֹי בִּשְׁנֵי

השגת הראב"ד

גוי . . השותפות א"א אנו מפרשים באותו מעשה שלא היו צריכין להתנות בתחלה לפי שאין בשני ערלה אכילת איסור אלא שזמר העצים וזרע תחתיהן ירק ואכל שהיו האילנות קטנים והיה השדה ראוי לזרוע שם ולפיכך ישראל שאכל אחריו שני היתרא לא אכל דמי איסורא.

56. דברים-כי־תצא, כב, ט. 57. ויקרא-קדושים, יט, כג. 58. שם.

עָרְלָה, עַד שֶׁיֹּאכַל יִשְׂרָאֵל כְּנֶגֶד אוֹתָם הַפֵּרוֹת - אִם הִתְנוּ כָּזֶה, אָסוּר; שֶׁהֲרֵי זֶה כְּמַחְלִיף פֵּרוֹת עָרְלָה.

לג) ומתעסק בנטיעה באותן השנים. לד) וזה לא נחשב שהישראל נהנה מערלה, שכן התנאי שלהם מלכתחילה, שהגוי יתעסק בנטיעות ויאכל בשנות הערלה, והישראל בשנות היתר. לה) שנהנה מהחלפת אכילת שנות הערלה באכילת השנים המותרות. לו) גם במקרה שהתנו מראש. מכיון שהם מחשבים פירות כנגד פירות, הרי זה חילופי פירות ערלה ממש.

טו. יֵרָאֶה לִי, שֶׁאֵין דִּין נֶטַע רְבָעִי[לז] נוֹהֵג בְּחוּצָה לָאָרֶץ, אֶלָּא אוֹכֵל פֵּרוֹת שָׁנָה רְבִיעִית בְּלֹא פִּדְיוֹן כְּלָל; שֶׁלֹּא אָמְרוּ אֶלָּא הָעָרְלָה. וְקַל וָחֹמֶר הַדְּבָרִים: וּמַה סוּרְיָה שֶׁהִיא חַיֶּבֶת בְּמַעֲשְׂרוֹת וּבִשְׁבִיעִית מִדִּבְרֵיהֶם, אֵינָהּ חַיֶּבֶת בְּנֶטַע רְבָעִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - חוּצָה לָאָרֶץ לֹא כָּל שֶׁכֵּן, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֶטַע רְבָעִי נוֹהֵג בָּהּ?! אֲבָל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - נוֹהֵג בָּהּ בֵּין בִּפְנֵי הַבַּיִת בֵּין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת. וְהוֹרוּ מִקְצָת גְּאוֹנִים, שֶׁכֶּרֶם רְבָעִי לְבַדּוֹ[לח] פּוֹדִין אוֹתוֹ בְּחוּצָה לָאָרֶץ, וְאַחַר כָּךְ יִהְיֶה מֻתָּר בַּאֲכִילָה; וְאֵין לְדָבָר זֶה עִקָּר.

לז) נטע רבעי הם פירות השנה הרביעית, שיש לפדות אותם כפי שיסביר להלן. לח) כלומר, רק בכרם ולא בשאר אילנות.

טז. פֵּרוֹת שָׁנָה רְבִיעִית כֻּלָּהּ[לט], אָסוּר לֶאֱכֹל מֵהֶם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁיִּפְּדוּ; וּבְהִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי יִתְבָּאֵר מִשְׁפְּטֵי פִּדְיוֹנָן, וְדִין אֲכִילָתָן, וּמֵאֵימָתַי מוּתָּרִין לְעָרְלָה וְלִרְבָעִי.

לט) של כל אילנות ולא רק כרם רבעי.

יז. כֵּיצַד פּוֹדִין פֵּרוֹת נֶטַע רְבָעִי בַּזְּמַן הַזֶּה? אַחַר שֶׁאוֹסֵף אוֹתָן, מְבָרֵךְ: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל פִּדְיוֹן נֶטַע רְבָעִי'. וְאַחַר כָּךְ פּוֹדֶה אֶת כֻּלָּן, וַאֲפִלּוּ בִּפְרוּטָה אַחַת[מ], וְאוֹמֵר: 'הֲרֵי אֵלּוּ פְּדוּיִין בִּפְרוּטָה זוֹ'; וּמַשְׁלִיךְ אוֹתָהּ פְּרוּטָה לְיָם הַמֶּלַח[מא]. אוֹ מְחַלְּלָן עַל שָׁוֶה פְּרוּטָה מִפֵּרוֹת אֲחֵרוֹת, וְאוֹמֵר: • 'הֲרֵי כָּל הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ מְחֻלָּלִין עַל חִטִּים אֵלּוּ' אוֹ 'עַל שְׂעוֹרִים אֵלּוּ' וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְשׁוֹרֵף אוֹתָן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ תַּקָּלָה לַאֲחֵרִים. וְאוֹכֵל כָּל הַפֵּרוֹת.

השגת הראב"ד
ואומר . . אלו א"א זהו תימה דהא ילפינן קדש קדש ממעשר שני ומה להלן כסף אף כאן כסף.

מ) אפילו שהפירות שווים הרבה יותר מפרוטה. מא) כדי שלא ימצאנה אדם ויבוא להשתמש בה.

יח. הוֹרוּ מִקְצָת הַגְּאוֹנִים, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁפָּדָה פֵּרוֹת שָׁנָה רְבִיעִית אוֹ חִלְּלָן, אָסוּר לְאָכְלָן עַד שֶׁתִּכָּנֵס שָׁנָה חֲמִישִׁית; וְדָבָר זֶה אֵין לוֹ עִקָּר. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁזּוֹ שִׁגְגַת הוֹרָאָה; וּפָסוּק הִטְעָם, לְפִי שֶׁכָּתוּב: "וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת פִּרְיוֹ"[מב][59]. וְאֵין עִנְיַן הַכָּתוּב אֶלָּא שֶׁבַּשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית תֹּאכְלוּ פִּרְיוֹ בְּלֹא פִּדְיוֹן, כְּכָל חֵלִין שֶׁבָּעוֹלָם. וְאֵין רָאוּי לָחוֹשׁ לְהוֹרָאָה זוֹ.

מב) ואותם גאונים פירשו שהכתוב מדבר בפירות שנה רביעית, ואמרה תורה לאכול אותם בשנה החמישית אחרי שפדה אותם, ולא ברביעית.

יט. הַטֶּבֶל כֵּיצַד? כָּל אֹכֶל שֶׁהוּא חַיָּב לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת - קֹדֶם שֶׁיַּפְרִישׁ מִמֶּנּוּ, נִקְרָא 'טֶבֶל'; וְאָסוּר לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר[60]: "וְלֹא יְחַלְּלוּ[מג] אֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה'", כְּלוֹמַר לֹא יִנְהֲגוּ בָּהֶן מִנְהַג חֵלִין, וַעֲדַיִן קָדָשִׁים שֶׁעֲתִידִין לְהִתָּרֵם לֹא הוּרְמוּ.

מג) חז"ל לומדים גזירה שווה "חילול" "חילול" מטמא שאכל תרומה טהורה, שנאמר בו (ויקרא כב, ט) "ומתו בו כי יחללוהו" שחייב מיתה בידי שמים.

הָאוֹכֵל כַּזַּיִת מִן הַטֶּבֶל קֹדֶם שֶׁיַּפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר - חַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר[61]: "וְלֹא יְחַלְּלוּ אֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ' וְהִשִּׁיאוּ אוֹתָם עָוֹן אַשְׁמָה".

כ. אֲבָל הָאוֹכֵל מִדָּבָר שֶׁנִּטְּלָה מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וַעֲדַיִן לֹא הִפְרִישׁ מִמֶּנּוּ מַעֲשְׂרוֹת[מד],

---

59. ויקרא-קדושים, יט, כה. **60.** ויקרא-אמור, כב, טו. **61.** שם, פסוקים טו-טז.

♕ הפניות לשיחות קודש ♕

ולא . . אשמה: השיטות אם איירי פסוק זה בטבל – לקו"ש חל"ח ע' 69 והע' 36.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וַאֲפִלּוּ• לֹא נִשְׁאַר בּוֹ אֶלָּא מַעֲשֵׂר עָנִי[מה] - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה מִשּׁוּם אוֹכֵל טֶבֶל, וְאֵין בּוֹ מִיתָה; שֶׁאֵין עָוֹן מִיתָה אֶלָּא בִּתְרוּמָה גְּדוֹלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר[מו].

השגת הראב"ד
ואפילו . . מיתה א"א סברא היא זו והיא יפה בעיני משום דכתיב בהנך קראי קדש.

מד) כגון שעבר והפריש תרומת מעשר לפני שהפריש מעשר ראשון. מה) אף על פי שאין בו קדושה, ומותר לזרים ונאכל בכל מקום. מו) שזר חייב על אכילתן מיתה בידי שמים, אבל מעשרות אין בהם מיתה.

כא. אַזְהָרָה לְאוֹכֵל טֶבֶל שֶׁלֹּא הוּרְמוּ מִמֶּנּוּ מַעַשְׂרוֹת, בִּכְלַל שֶׁנֶּאֱמַר[62]: "לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעֲשַׂר דְּגָנְךָ" וְגוֹ'. וּבְהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת יִתְבָּאֵר אֵיזֶה דָּבָר חַיָּב בִּתְרוּמָה וּבְמַעַשְׂרוֹת, וְאֵיזֶה דָּבָר פָּטוּר, וְאֵיזֶה דָּבָר הוּא חַיָּב מִן הַתּוֹרָה, וְאֵיזֶה הוּא הַחַיָּב מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְהָאוֹכֵל כַּזַּיִת מִטֶּבֶל שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, אוֹ מִכִּלְאֵי הַכֶּרֶם וְעָרְלָה שֶׁל חוּצָה לָאָרֶץ - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

כב. הַטֶּבֶל, וְהֶחָדָשׁ, וְהַהֶקְדֵּשׁ[מז], וּסְפִיחֵי שְׁבִיעִית[מח], וְהַכִּלְאַיִם, וְהָעָרְלָה - מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִפֵּרוֹתֵיהֶן[מט] אֲסוּרִין כְּמוֹתָן, וְאֵין לוֹקִין עֲלֵיהֶן[נ]; חוּץ מִיַּיִן וְשֶׁמֶן שֶׁל עָרְלָה וְיַיִן שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם - שֶׁלּוֹקִין עֲלֵיהֶן כְּדֶרֶךְ שֶׁלּוֹקִין עַל הַזֵּיתִים וְעַל הָעֲנָבִים שֶׁלָּהֶן.

מז) פירות שהוקדשו ואסורים באכילה. מח) ירקות שצמחו מעצמם בשנת השמיטה, ונאסרו באכילה מדברי סופרים. מט) כגון: תותים, תאנים ורמונים. נ) שהוא שלא כדרך אכילתו, ואין לוקין עליו.

כג. יֵשׁ בְּקָדָשִׁים[נא] אֲסוּרִין אֲחֵרִים בְּמַאֲכָלוֹת, וְכֻלָּן שֶׁל תּוֹרָה הֵן - כְּגוֹן אֲסוּרִין שֶׁיֵּשׁ בַּאֲכִילַת תְּרוּמוֹת, וּבִכּוּרִים, וְחַלָּה, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי; וְאֲסוּרִין שֶׁיֵּשׁ בְּקָדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ, כְּגוֹן פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטָמֵא. וְכָל אֶחָד מֵהֶן יִתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ.

נא) קורבנות ומתנות כהונה.

כד. וְשִׁעוּר כָּל אֲכִילָה מֵהֶן - כַּזַּיִת, בֵּין לְמַלְקוּת בֵּין לְכָרֵת. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ אִסּוּר חָמֵץ בְּפֶסַח וְדִינָיו בְּהִלְכוֹת חָמֵץ וּמַצָּה[נב]. אֲבָל אִסּוּר אֲכִילָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֵינוֹ אִסּוּר מִין בִּפְנֵי עַצְמוֹ[נג]; וְכֵן אִסּוּר יוֹצֵא מִגֶּפֶן עַל הַנָּזִיר, אֵינוֹ שָׁוֶה בַּכֹּל. וּלְפִיכָךְ[נד] יִתְבָּאֵר אִסּוּר כָּל אֶחָד מֵהֶן וְשִׁעוּרוֹ וְדִינָיו, בִּמְקוֹמוֹ הָרָאוּי לוֹ.

נב) ולפיכך לא נכתבו כאן. נג) שאין שם איסור על המאכל, אלא שביום זה נאסרה אכילה ושתיה בכלל מצד עינוי האדם, ולכן שיעור האכילה ביום כיפור שונה. נד) מפני שאכילה ביום הכיפורים ואכילת נזיר מגפן שונות באופן מהותי משאר איסורי האכילה.

~ יום שישי י' סיון ~

פֶּרֶק יא

דין יין נסך וסתם יינם, וכיצד מכשירין כלים שהיה בהם יין.

א. יַיִן[א] שֶׁנִּתְנַסֵּךְ לַעֲבוֹדָה זָרָה, אָסוּר בַּהֲנָיָה; וְהַשּׁוֹתֶה מִמֶּנּוּ כָּל שֶׁהוּא, לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה[ב]. וְכֵן הָאוֹכֵל כָּל שֶׁהוּא מִתִּקְרֹבֶת[ג] עֲבוֹדָה זָרָה, מִבָּשָׂר אוֹ פֵּרוֹת, אֲפִלּוּ מַיִם וּמֶלַח - הָאוֹכֵל מֵהֶן כָּל שֶׁהוּא לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר[63]: "אֲשֶׁר חֵלֶב זְבָחֵימוֹ יֹאכֵלוּ, יִשְׁתּוּ יֵין נְסִיכָם[ד]".

א) ניסוך יין הוא אחת מארבע עבודות של עבודה זרה שחייבין עליהן סקילה, אפילו אם אין דרך עבודתו של אותו אליל בכך. ב) שתי מלקות, אחת משום "לא תביא תועבה אל ביתך" ואחת משום "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם". ג) מה שמקריבים לעבודה זרה. ד) מפסוק זה לומד הרמב"ם שדינו של יין נסך כדין זבח לעבודה זרה.

ב. יַיִן שֶׁנִּתְנַסֵּךְ לָהּ, [הוא] כְּזֶבַח שֶׁקָּרַב לָהּ; וְכֵיוָן שֶׁאִסּוּר זֶה מִשּׁוּם עֲבוֹדָה זָרָה הוּא, אֵין לוֹ שִׁעוּר[ה], שֶׁנֶּאֱמַר בַּעֲבוֹדָה זָרָה[64]: "וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם".

62. דברים-ראה, יב, יז. 63. דברים-האזינו, לב, לח. 64. דברים-ראה, יג, יח.

הפניות לשיחות קודש

הלכה א: באיסור יין נסך – לקו"ש חל"ד ע' 187 הע' 1. **כל שהוא:** בגדר איסור כלשהוא – לקו"ש חכ"ט ע' 155.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ה) זהו הטעם למה שכתב הרמב"ם בהלכה הקודמת, שלוקה אפילו בכל שהוא ואין צריך שיעור.

ג. יֵין הַגּוֹיִם שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם נִתְנַסֵּךְ אוֹ לֹא נִתְנַסֵּךְ, וְהוּא הַנִּקְרָא 'סְתָם יֵינָם' - אָסוּר בַּהֲנָיָה כְּיַיִן שֶׁנִּתְנַסֵּךְ[ו]; וְדָבָר זֶה, מִגְּזֵרַת סוֹפְרִים הוּא[ז]. וְהַשּׁוֹתֶה מִסְּתָם יֵינָם רְבִיעִית[ח], מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

ו) משום חומרת איסור עבודה זרה, עשו חכמים את סתם יינם כיין נסך גמור שהתנסך לעבודה זרה שאסור מן התורה. ז) הטעם שחכמים גזרו על סתם יינם משום בנותיהם. היות ששתיית יין מביאה לקירוב לבבות, כאשר ישבו יהודים וישתו יין יחד עם הגויים, זה יביא לקירוב לבבות ומתוך כך חששו שיחתנו את בנותיהם עם הגויים, לכן אסור את היין בשתיה. ולאחר זמן אסרו אותו גם בהנאה, מחשש שמא נתנסך. ח) אבל השותה פחות מרביעית אינו לוקה מכת מרדות, ואף על פי שעל יין נסך ממש לוקה בכל שהוא וסתם יינם עשו חכמים כיין נסך, לא החמירו חכמים בשיעורו, מפני שלא נאסר משום עבודה זרה אלא משום חשש חיתון.

ד. וְכָל יַיִן שֶׁיִּגַּעַ[ט] בּוֹ הַגּוֹי - הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁמָּא נִסֵּךְ אוֹתוֹ[י], שֶׁמַּחְשֶׁבֶת הַגּוֹי לַעֲבוֹדָה זָרָה. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁיֵּין יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּגַע בּוֹ הַגּוֹי - דִּינוֹ כְּסִתָּם יֵינָם, שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָיָה.

ט) נגיעה משמעותה שכשוך. י) אם נגע בו בכוונה וידע שזהו יין.

ה. גּוֹי שֶׁנָּגַע בְּיַיִן שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה[יא], וְכֵן תִּינוֹק גּוֹי שֶׁנָּגַע בַּיַּיִן - אָסוּר בִּשְׁתִיָּה[יב], וּמֻתָּר בַּהֲנָיָה[יג]. הַלּוֹקֵחַ עֲבָדִים מִן הַגּוֹיִם, וּמָלָן וּטְבָלָן - מִיָּד אֵינָן מְנַסְּכִין, וְיַיִן שֶׁיִּגְּעוּ בּוֹ מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא נָהֲגוּ בְּדָתֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא פָּסְקָה עֲבוֹדָה זָרָה מִפִּיהֶן.

יא) שלא כיוון לנגוע ביין ונגע במקרה, או שהושיט ידו לחבית וחשב שיש בה שמן ונמצא שיש שם יין. יב) והטעם משום הרחקת עבירה. יג) כיון שוודאי היין לא נתנסך לעבודה זרה, כי זה היה ללא כוונה.

ו. בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת הַגּוֹיוֹת שֶׁנּוֹלְדוּ בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל וּמָלוּ, וַעֲדַיִן לֹא טָבְלוּ - הַגְּדוֹלִים אוֹסְרִין הַיַּיִן כְּשֶׁיִּגְּעוּ בּוֹ, וְהַקְּטַנִּים אֵינָן אוֹסְרִין.

ז. גֵּר תּוֹשָׁב, וְהוּא שֶׁקִּבֵּל עָלָיו שֶׁבַע מִצְוֹת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[יד][65] - יֵינוֹ אָסוּר בִּשְׁתִיָּה, וּמֻתָּר בַּהֲנָיָה[טו]; וּמְיַחֲדִין אֶצְלוֹ יַיִן[טז], וְאֵין מַפְקִידִין אֶצְלוֹ יַיִן[יז]. וְכֵן כָּל גּוֹי שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, כְּגוֹן אֵלּוּ הַיִּשְׁמְעֵאלִים [המוסלמים] - יֵינָם אָסוּר בִּשְׁתִיָּה, וּמֻתָּר בַּהֲנָיָה; וְכֵן הוֹרוּ כָּל הַגְּאוֹנִים. אֲבָל הַנּוֹצְרִים - עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הֵן, וּסְתָם יֵינָם אָסוּר בַּהֲנָיָה.

יד) גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה ושאר מצוות שנצטוו בני נח, ונקרא גר תושב כי מותר לנו להשאיר אותו בארץ ישראל. טו) והטעם שגזירה ראשונה על יין גויים משום בנותיהם, בשתייה בלבד אסרו וגזירה זו כוללת גם גר תושב. אבל איסור הנאה בסתם יינם, גזרו בית דין לאחר מכן משום חשש ניסוך, ולא גזרו זאת אלא על עובד עבודה זרה בלבד. טז) מותר להניח אצלו יין לזמן קצר. יז) בביתו לזמן מרובה, שמא יחליף יין זה ביינו, ויינו אסור בשתייה. אבל בזמן מועט אין חוששים שיחליף את היין.

ח. כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בְּעִנְיָן זֶה שֶׁהַיַּיִן אָסוּר - אִם הָיָה הַגּוֹי שֶׁנֶּאֱסַר הַיַּיִן בִּגְלָלוֹ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, הֲרֵי הוּא אָסוּר בַּהֲנָיָה; וְאִם אֵינוֹ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, הֲרֵי הוּא אָסוּר בִּשְׁתִיָּה בִּלְבַד. וְכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'גּוֹי' סְתָם, הֲרֵי זֶה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה.

ט. אֵין מִתְנַסֵּךְ לַעֲבוֹדָה זָרָה, אֶלָּא יַיִן שֶׁרָאוּי לְהִקָּרֵב עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ; וּמִפְּנֵי זֶה, כְּשֶׁגָּזְרוּ עַל סְתָם יֵינָם וְגָזְרוּ עַל כָּל יַיִן שֶׁיִּגַּע בּוֹ הַגּוֹי שֶׁיִּהְיֶה אָסוּר בַּהֲנָיָה, לֹא גָּזְרוּ אֶלָּא עַל הַיַּיִן הָרָאוּי לְהִתְנַסֵּךְ. לְפִיכָךְ, יַיִן מְבֻשָּׁל שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּגַע בּוֹ הַגּוֹי - אֵינוֹ אָסוּר, וּמֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ עִם הַגּוֹי בְּכוֹס אֶחָד; אֲבָל יַיִן מָזוּג[יח], וְיַיִן שֶׁהִתְחִיל לְהַחְמִיץ וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּשְׁתֶּה - אִם נָגַע בּוֹ, נֶאֱסָר.

יח) יין שמעורב עם מים, אם יש בו טעם ומראה יין.

י. הוֹרוּ גְּאוֹנֵי הַמַּעֲרָב, שֶׁאִם נִתְעָרֵב בְּיֵין יִשְׂרָאֵל מְעַט דְּבַשׁ אוֹ מְעַט שְׂאוֹר [=מחמצת] - הוֹאִיל וְאֵינוֹ רָאוּי לַמִּזְבֵּחַ, הֲרֵי הוּא כִּמְבֻשָּׁל אוֹ כְּשֵׁכָר[יט] וְאֵינוֹ מִתְנַסֵּךְ; וּמֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ עִם הַגּוֹי.

יט) סתם שכר בתלמוד הוא מתמרים או משעורים ואין דרכם לנסכו לעבודה זרה.

יא. מֵאֵימָתַי יֵאָסֵר יֵין הַגּוֹיִם? מִשֶּׁיִּדְרֹךְ וְיִמָּשֵׁךְ הַיַּיִן; אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָרַד לַבּוֹר, אֶלָּא עֲדַיִן הוּא בַּגַּת[כ] - הֲרֵי זֶה אָסוּר; לְפִיכָךְ, אֵין דּוֹרְכִין עִם הַנָּכְרִי בַּגַּת, שֶׁמָּא יִגַּע בְּיָדוֹ[כא] וִינַסֵּךְ, וַאֲפִלּוּ הָיָה כָּפוּת[כב].

65. הלכות איסורי ביאה יד, ז.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְאֵין לוֹקְחִין מִמֶּנּוּ גַּת דְּרוּכָה[כג], וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הַיַּיִן מְעֹרָב עִם הַחַרְצַנִּין וְהַזּוּגִין וְלֹא יָרַד לַבּוֹר.

כ) סדר הכנת היין שהיו מכניסים ענבים לגת ודורכים עליהם, הגת הייתה מונחת בשיפוע ומשם היין היה נשפך לתוך בור. מרגע שהיין היה מתחיל לנזול בגת, למרות שהוא נמצא בין הענבים והחרצנים ועדיין לא נשפך לבור, הוא יכול להיות יין נסך. כא) ומכאן שדריכה ברגל אינה נחשבת ניסוך ולכן יהיה מותר בהנאה, אבל אסור בשתייה. כב) ידיו קשורות, כי גוזרים כפות, שלא יבואו לדרוך עם גוי שאינו כפות. כג) אין קונים מגוי גת שדרכו בה ענבים.

יב. נָכְרִי שֶׁדָּרַךְ הַיַּיִן וְלֹא נָגַע בּוֹ, וַהֲרֵי יִשְׂרָאֵל עוֹמֵד עַל גַּבָּיו[כד], וְיִשְׂרָאֵל הוּא שֶׁכִּנְּסוֹ בֶּחָבִית - הֲרֵי זֶה אָסוּר בִּשְׁתִיָּה.

כד) ושומר עליו שלא יגע בידו.

יג. הַחֹמֶץ שֶׁל גּוֹיִים אָסוּר בַּהֲנָיָה, מִפְּנֵי שְׁנַעֲשָׂה יֵין נֶסֶךְ קֹדֶם שֶׁיַּחְמִיץ.

גּוֹי שֶׁהָיָה דּוֹרֵס עֲנָבִים בְּחָבִית[כה] - אַף עַל פִּי שֶׁהַיַּיִן צָף עַל גַּבֵּי יָדָיו, אֵין חוֹשְׁשִׁין מִשּׁוּם יֵין נֶסֶךְ[כו]; הָיָה אוֹכֵל מִן הַסַּלִּים[כז], וְהוֹתִיר כִּסְאָה וְכִסְאָתַיִם, וּזְרָקָן לַגַּת - אַף עַל פִּי שֶׁהַיַּיִן מְנַתֵּז עַל הָעֲנָבִים, אֵינוֹ עוֹשֶׂה יֵין נֶסֶךְ[כח].

כה) עם הידיים. כו) כי היין לא נמשך ויוצא מהענבים, אלא הוא עדיין מעורב בהם. כז) את הענבים היו מביאים בסלים לגת. כח) היין שבסל שמתערב עם היין שבגת אינו הופך את זה ליין נסך. היות שבסל נשארו הרבה ענבים, אז היין לא נחשב שנמשך מהענבים, אלא עדיין מעורב בהם.

יד. הַחַרְצַנִּים וְהַזּוּגִין שֶׁל גּוֹיִים - אֲסוּרִין בַּהֲנָיָה כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ[כט]; וּלְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ - כְּבָר יָבְשׁוּ וְלֹא נִשְׁאֲרָה בָּהֶן לַחְלוּחִית, וּמֻתָּרִין בַּאֲכִילָה. וְכֵן שְׁמָרִים שֶׁל יַיִן שֶׁיָּבְשׁוּ - לְאַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ מֻתָּרִין, שֶׁהֲרֵי לֹא נִשְׁאַר בָּהֶן רֵיחַ יַיִן, וַהֲרֵי הֵן כְּעָפָר וְכַאֲדָמָה.

כט) כאשר החרצנים והזגין לחים הם אסורים, חז"ל קבעו כי במשך שנים־עשר חודשים דינם כלחים, ורק לאחר מכן נחשבים יבשים.

טו. נוֹדוֹת[ל] הַגּוֹיִים וְקַנְקַנֵּיהֶן שֶׁהִכְנִיסוּ בָּהֶן הַגּוֹיִים יַיִנָם - אָסוּר לִתֵּן לְתוֹכָן יַיִן, עַד שֶׁיְּיַשְּׁנָן שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ[לא], אוֹ עַד שֶׁיַּחְזִירָן לְאוּר[לב] עַד שֶׁיִּתְרַפֶּה הַזֶּפֶת[לג] שֶׁעֲלֵיהֶן, אוֹ [כשהם ללא זפת, עד] **שֶׁיֵּחַמּוּ[לד], אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכָן מַיִם שְׁלֹשָׁה יָמִים מֵעֵת לְעֵת** [=יממה]**, וּמְעָרֶה הַמַּיִם וּמַחְלִיף מַיִם אֲחֵרִים כָּל מֵעֵת לְעֵת שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים בִּשְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים; בֵּין שֶׁהָיוּ הַכֵּלִים שֶׁלָּהֶן, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשָׁאֲלוּ אוֹתָן וְהִכְנִיסוּ בָּהֶן יַיִן. וְאִם נָתַן לְתוֹכָן יַיִן קֹדֶם שֶׁיִּטַּהֵר אוֹתָן, הֲרֵי זֶה אָסוּר בִּשְׁתִיָּה.**

ל) כלים לנוזלים שעשויים מעור. לא) ואז יוצא ריח היין מהם ומתנדף. לב) שיחזיר אותם לכבשן האש. לג) הזפת שבתוך הכלים, וזה סימן שהכלים התלבנו. לד) אם הכלים לא מזופתים, אבל התחממו בשיעור כזה שאילו היו מזופתים היה הזפת מתרפה.

טז. וּמֻתָּר לִתֵּן לְתוֹכָן שֵׁכָר[לה] אוֹ צִיר[לו] אוֹ מוּרְיָס[לז] מִיָּד[לח], וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִכְלוּם; וּמֻתָּר לִתֵּן הַיַּיִן לְתוֹכָן אַחַר שֶׁיִּתֵּן הַצִּיר אוֹ הַמּוּרְיָס[לט], שֶׁהַמֶּלַח שׁוֹרְפָן.

לה) כי השכר מבטל את טעמו של היין. לו) מיצוי שיוצא מדגים שנמלחו. לז) שומן של דגים. לח) ואף על פי שלא מילאוהו מים, מפני שהם שורפין את היין הנבלע בכלים ומכלין אותו. לט) ואין צריך הכשר קודם נתינת היין, מפני שהמלח שבציר ובמורייס שורף את היין שהיה מובלע בכלים, אך אם נתן בו שכר, יש להכשיר את הכלי תחילה כדי לתת בו יין, שהשכר רק מבטל טעם היין אבל לא מכלהו.

יז. הַלּוֹקֵחַ כֵּלִים חֲדָשִׁים שֶׁאֵינָן מְזֻפָּתִין מִן הַגּוֹיִים - נוֹתֵן לְתוֹכָן יַיִן מִיָּד[מ], וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא נָתְנוּ בָּהֶן יֵין נֶסֶךְ; וְאִם הָיוּ מְזֻפָּתִין - מְדִיחָן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן חֲדָשִׁים. וְכֵן כְּלֵי שֶׁנָּתְנוּ בּוֹ יֵין נֶסֶךְ וְאֵין מְכַנְּסוֹ לְקִיּוּם[מא], כְּגוֹן כְּלֵי שֶׁחוֹשֵׁף בּוֹ[מב] אוֹ הַמַּשְׁפֵּךְ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - מְשַׁכְשְׁכוֹ בְּמַיִם, וְדַיּוֹ.

מ) ואין צריכים הדחה. מא) הגוי הכניס בו יין באופן זמני, ולא כדי להשהות בו את היין הרבה זמן. מב) כלי ששואבים בו נוזלים.

יח. וְכֵן • כּוֹס שֶׁל חֶרֶשׂ שֶׁשָּׁתָה בּוֹ הַגּוֹי, אָסוּר לִשְׁתּוֹת בּוֹ [ללא שטיפה] **פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה; וּשְׁלִישִׁית מֻתָּר, שֶׁכְּבָר הָלְכוּ צַחְצוּחֵי הַיַּיִן שֶׁבּוֹ[מג]; וְהוּא שֶׁהָיָה מְצֻפֶּה בְּאָבָר** [=עופרת] **כְּדֶרֶךְ שֶׁהַיּוֹצְרִין עוֹשִׂין, אוֹ שֶׁהָיָה מְזֻפָּת[מד]; אֲבָל שֶׁל חֶרֶשׂ[מה], צָרִיךְ הֲדָחָה[מו].**

השגת הראב"ד

וכן . . מותר א"א אין זאת הגירסא אצלנו ולא בהלכות הרב ז"ל אלא על השתיה ולא על ההדחה, ומה שאמר בסוף אבל של חרס צריך הדחה שבוש גדול הוא זה אטו מעיקרא לא בהדחה קאמר.

מג) אבל בפעם ראשונה ושנייה נשארו עוד טיפות זעירות של יין. מד) ובכלים ישנים, צריכים שלוש הדחות. מה) בלא ציפוי ואינו מזופת. מו) פעם אחת בלבד. כי אם

הוא מצופה בעופרת או מזופת הוא בולע יותר מכלי חרס ללא ציפוי. וכל זה כאשר הציפוי לא חלק, אבל אם הוא חלק הוא בולע פחות מכלי חרס, והוא מכונה 'שוע', כפי שיתבאר בהלכה הבאה.

יט. כְּלֵי חֶרֶשׂ הַשּׁוּעִים[מז] בְּאָבָר שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן בְּיֵין נֶסֶךְ - אִם הָיוּ לְבָנִים, אוֹ אֲדֻמִּים, אוֹ שְׁחֹרִים - מֻתָּרִין[מח]; וְאִם הָיוּ יְרֻקִּין - אֲסוּרִין[מט], מִפְּנֵי שֶׁהֵן בּוֹלְעִין. וְאִם יֵשׁ בָּהֶן מָקוֹם מְגֻלֶּה שֶׁל חֶרֶשׂ[נ] - בֵּין לְבָנִים, בֵּין יְרֻקִּין - אֲסוּרִין[נא], מִפְּנֵי שֶׁהֵן בּוֹלְעִין. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁאֵין הַדָּבָר אֶלָּא בְּשֶׁכִּנְּסוֹ בָּהֶן לְקִיּוּם[נב]; אֲבָל אִם לֹא כִּנְּסוֹ בָּהֶן לְקִיּוּם - מְדִיחָן וּמֻתָּרִין, וַאֲפִלּוּ הֵן שֶׁל חֶרֶשׂ.

מז) חלקים ומצופים יפה. מח) בהדחה בלבד. מט) כאשר צבעם ירוק – סימן שמעורבת בהם אדמה, ולכן הם בולעים. נ) דהיינו שיש בקעים וסדקים בציפוי. נא) ואפילו כמה הדחות אינן מועילות. נב) שהכניסו בהם יין למשך הרבה זמן.

כ. גַּת שֶׁל אֶבֶן וְשֶׁל עֵץ שֶׁדָּרַךְ בָּהֶן הַגּוֹיִם[נג], אוֹ גַּת שֶׁל אֶבֶן שֶׁזִּפְּתָהּ הַגּוֹיִם[נד] אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא דָרַךְ בָּהֶן - מְדִיחָן[נה] בְּמַיִם וּבְאֵפֶר אַרְבָּעָה פְּעָמִים[נו], וְדוֹרֵךְ בָּהֶן. וְאִם הָיְתָה בָּהֶן לַחְלוּחִית, מַקְדִּים הָאֵפֶר לַמַּיִם[נז]; וְאִם לָאו, מַקְדִּים הַמַּיִם.

נג) והם אינם מזופתים. נד) ודרך בגת מעט יין כדי להעביר את ריח העשן של הזפת. נה) כדי להסיר את שיירי היין שעל הזפת. נו) כלומר, שתי פעמים מים ושתי פעמים אפר. נז) זאת אומרת נותן קודם את האפר ואחר כך את המים.

כא. גַּת שֶׁל אֶבֶן מְזֻפֶּתֶת שֶׁדָּרַךְ בָּהּ הַגּוֹי, אוֹ גַּת שֶׁל עֵץ זְפוּתָהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא דָרַךְ בָּהּ - צָרִיךְ לִקְלֹף אֶת הַזֶּפֶת. וְאִם יִשְׁנָהּ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, אוֹ נָתַן בָּהּ מַיִם שְׁלֹשָׁה יָמִים מֵעֵת לְעֵת - אֵינוֹ צָרִיךְ לִקְלֹף; לֹא תִהְיֶה הַגַּת חֲמוּרָה יָתֵר מִן הַקַּנְקַנִּים[נח]; לֹא נֶאֱמַר יִקְלֹף, אֶלָּא לְהַתִּירָהּ מִיָּד[נט].

נח) כי היין נמצא בגת פחות זמן ממה שהיין נמצא בקנקנים. נט) בלי לחכות שנים עשר חודש, ובלי לערות בה מים שלושה ימים.

השגת הראב"ד
גת . . הזפת א"א זה שבוש אלא עד שיכניס בו גחלים ויתלבן כדי שיתרפה הזפת אם היה שם.

השגת הראב"ד
גת . . לקלוף א"א אומר אני לשלשה ימים צריך קליפה לפי שאין המים נכנסין שם אלא לאחר כמה ונמצאו לשלשה ימים חוזרין ויש אומר אף לשנים עשר חדש מידי דהוה אקיטרי דאמרינן אי אית בהו קיטרי שרי להו.

כב. גַּת • שֶׁל חֶרֶשׂ - אַף עַל פִּי שֶׁקָּלַף אֶת הַזֶּפֶת, אָסוּר לִדְרֹךְ בָּהּ מִיָּד, עַד שֶׁיְּחַם אוֹתָהּ בָּאֵשׁ עַד שֶׁיִּרְפֶּה הַזֶּפֶת. וְאִם יִשְׁנָהּ אוֹ נָתַן בָּהּ מַיִם שְׁלֹשָׁה יָמִים - מֻתֶּרֶת כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

כג. מְשַׁמֶּרֶת [=מסננת] שֶׁל יַיִן שֶׁל גּוֹיִם - אִם הָיְתָה שֶׁל שֵׂעָר, מְדִיחָהּ וּמְשַׁמֵּר בָּהּ[ס]; וְאִם הָיְתָה שֶׁל צֶמֶר[סא], מְדִיחָהּ בְּמַיִם וּבְאֵפֶר אַרְבָּעָה פְּעָמִים וּמַנִּיחָהּ עַד שֶׁתִּנָּגֵב, וּמְשַׁמֵּר בָּהּ; וְאִם הָיְתָה שֶׁל שֵׁשׁ [=פשתן], מְיַשְּׁנָהּ שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ; וְאִם יֵשׁ בָּהּ קְשָׁרִים, מַתִּירָן[סב].

ס) כי השיער אינו בולע כלל. סא) שהוא בולע קצת. סב) ואחר כך מנגבן, כי היין נבלע בקשרים.

וְכֵן כְּלֵי חֵלֶף [=מין צמח] וְהוּצִין [=סיבי דקל] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, מִקְּפִיפוֹת [=סלים] שֶׁדּוֹרְכִין בָּהֶן יַיִן - אִם הָיוּ תְּפוּרִין בַּחֲבָלִים, מְדִיחָן; וְאִם הָיוּ אֲחוּזוֹת זוֹ בָּזוֹ בְּסִבּוּךְ קָשֶׁה, מְדִיחָן בְּאֵפֶר וּבְמַיִם אַרְבָּעָה פְּעָמִים וּמְנַגְּבָן, וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן; וְאִם הָיוּ תְּפוּרוֹת בִּפְשִׁתָּן, מְיַשְּׁנָן שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ; וְאִם יֵשׁ בָּהֶן קְשָׁרִים, מַתִּירָן.

כד. כְּלֵי הַגַּת שֶׁדָּרַךְ בָּהֶן הַנָּכְרִי יֵין נֶסֶךְ, כֵּיצַד מְטַהֲרִין אוֹתָן כְּדֵי שֶׁיִּדְרֹךְ בָּהֶן הַיִּשְׂרְאֵלִי? הַדַּפִּין[סג] וְהָעֲדָשִׁים[סד] וְהַלּוּלְבִין[סה], מְדִיחָן. הָעֲקָלִין[סו] שֶׁל נְסָרִין וְשֶׁל בִּצְבּוּץ[סז], מְנַגְּבָן. שֶׁל שִׁיפָּה[סח] וְשֶׁל גֶּמִי, מְיַשְּׁנָן שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ; וְאִם רָצָה לְטַהֲרָן מִיָּד - מַגְעִילָן בְּרוֹתְחִין, אוֹ חוֹלְטָן בְּמֵי זֵיתִים[סט], אוֹ מַנִּיחָן תַּחַת צִנּוֹר שֶׁמֵּימָיו מְקַלְּחִין[ע] אוֹ בְּמַעְיָן שֶׁמֵּימָיו רוֹדְפִין [=שוטפים] שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁעוֹת, וְאַחַר כָּךְ יֶתְּרוּ.

סג) קרשים רחבים שמניחים על גבי הענבים. סד) משקולות שמניחים על גבי הקרשים, כדי לדחוס את הענבים. סה) מטאטא שבו אוספים את הענבים שמתפזרים, או שמנקים בו את הגת. סו) כלים שקושרים בהם את הענבים כדי שלא יתפזרו כאשר מוחצים אותם. סז) קנבוס שבולע יותר. סח) מין עשב הגדל במים. סט) מים שבישלו בהם זיתים כדי שיתרככו. ע) בזרם חזק בלתי פוסק.

כה. בִּזְמַן שֶׁהָיְתָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כֻּלָּהּ לְיִשְׂרָאֵל, הָיוּ לוֹקְחִין הַיַּיִן מִכָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוֹ; וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, לֹא הָיוּ לוֹקְחִין מִכָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל, אֶלָּא מֵאָדָם שֶׁהֶחְזַק בְּכַשְׁרוּת. וּבַזְּמַן הַזֶּה, אֵין לוֹקְחִין יַיִן בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא מֵאָדָם שֶׁהֶחְזַק בְּכַשְׁרוּת; וְכֵן • הַבָּשָׂר וְהַגְּבִינָה וַחֲתִיכַת דָּג שֶׁאֵין בָּהּ סִימָן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

השגת הראב"ד
וכן . . שבארנו א"א זו אינה משנה שאין עמי הארץ חשודים להחליף ולא למכור דבר האסור אא"כ נחשד.

כו. הַמִּתְאָרֵחַ אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן, וְהֵבִיא לוֹ יַיִן אוֹ בָּשָׂר אוֹ גְּבִינָה וַחֲתִיכַת דָּג - הֲרֵי זֶה מֻתָּר[עא] וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִשְׁאֹל עָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מַכִּירוֹ אֶלָּא יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יְהוּדִי בִּלְבַד. וְאִם הֶחְזַק שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר וְלֹא מְדַקְדֵּק בִּדְבָרִים אֵלּוּ, אָסוּר לְהִתְאָרֵחַ אֶצְלוֹ; וְאִם עָבַר וְנִתְאָרֵחַ אֶצְלוֹ - אֵינוֹ אוֹכֵל בָּשָׂר וְלֹא שׁוֹתֶה יַיִן עַל פִּיו, עַד שֶׁיָּעִיד לוֹ אָדָם כָּשֵׁר עֲלֵיהֶן.

עא) שסתם אוכל כשר, ונותן לו ממה שהוא אוכל.

פֶּרֶק יב

כיצד יין נעשה ליין נסך

א. כֵּיצַד • הָיָא הַנִּגִּיעָה שֶׁאוֹסֵר בָּהּ הַגּוֹי הַיַּיִן? הוּא שֶׁיִּגַּע בַּיַּיִן עַצְמוֹ, בֵּין בְּיָדוֹ בֵּין בִּשְׂאָר אֵבָרָיו שֶׁדַּרְכָּן לְנַסֵּךְ בָּהֶן, וּישַׁכְשֵׁךְ [=ינענע]. אֲבָל אִם פָּשַׁט יָדוֹ לְחָבִית, וְתָפְסוּ אֶת יָדוֹ קֹדֶם שֶׁיּוֹצִיאָהּ, וְלֹא יְנִידָהּ, וּפָתְחוּ הֶחָבִית מִלְּמַטָּה עַד שֶׁיָּצָא הַיַּיִן וְיָרַד לְמַטָּה מִיָּדוֹ - לֹא נֶאֱסַר[א] הַיַּיִן.

השגת הראב"ד
כיצד . . ידו א"א זה המחבר לא בא לפרש אלא לסתום וכשפשט ידו לחבית ותפשו את ידו מי לא נגע ביין אלא כך אמרו תפשו את ידו שלא ישכשך שאינו אוסר בהנאה אלא א"כ ישכשך.

א) בהנאה, אבל בשתיה אסור, כמו שנתבאר בפרק הקודם.

וְכֵן אִם אָחַז כְּלִי פָּתוּחַ שֶׁל יַיִן, וְשִׁכְשְׁכוֹ - אַף • עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגְבִּיהַּ הַכְּלִי, וְלֹא נָגַע בַּיַּיִן - נֶאֱסַר הַיַּיִן.

השגת הראב"ד
אע"פ . . היין א"א והוא שנתז מן היין.

ב. נָטַל כְּלִי שֶׁל יַיִן, וְהִגְבִּיהוּ וְיָצַק הַיַּיִן - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שִׁכְשֵׁךְ, נֶאֱסַר; שֶׁהֲרֵי בָּא הַיַּיִן מִכֹּחוֹ. הִגְבִּיהַּ, וְלֹא שִׁכְשֵׁךְ וְלֹא נָגַע - מֻתָּר[ב].

ב) כי ההגבהה עצמה אינה ניסוך עד שיעשה מעשה ניסוך.

ג. נָכְרִי שֶׁהָיָה אוֹחֵז הַכְּלִי בַּקַּרְקַע, וְיִשְׂרָאֵל צַק לְתוֹכוֹ יַיִן - הַיַּיִן מֻתָּר[ג]; וְאִם נִדְנֵד הַגּוֹי הַכְּלִי, נֶאֱסַר הַיַּיִן.

ג) אפילו בשתיה, שהרי לא נגע בו ולא שכשכו.

ד. כְּלִי סָתוּם [סגור] - מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ הַגּוֹי מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַיַּיִן מִתְנַדְנֵד; שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ הַנִּסּוּךְ. הֶעֱבִיר נוֹד שֶׁל יַיִן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְהוּא אוֹחֵז פִּי הַנּוֹד בְּיָדוֹ[ד] - בֵּין שֶׁהָיָה הַנּוֹד מָלֵא אוֹ חָסֵר - מֻתָּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַיַּיִן מִתְנַדְנֵד. הֶעֱבִיר כְּלִי חֶרֶשׂ פָּתוּחַ מָלֵא יַיִן, אָסוּר שֶׁמָּא יִגַּע בּוֹ[ה]; וְאִם הָיָה חָסֵר, מֻתָּר אֶלָּא אִם כֵּן שִׁכְשְׁכוֹ[ו].

ד) הגוי העביר את הנוד ממקום למקום, והישראל סותם את פי הנוד בידו. ה) כיון שהכלי מלא יין ופתוח, קרוב הדבר שהגוי יגע ביין. ו) אין לחשוש שמא נגע ביין, כי צריך להתאמץ לגעת ביין. ז) כפי שנתבאר לעיל בהלכה א, ששכשוך בכלי פתוח אוסר אפילו בלא נגיעה ביין עצמו.

ה. גּוֹי שֶׁנָּגַע בַּיַּיִן, וְלֹא נִתְכַּוֵּן לָזֶה - הֲרֵי הַיַּיִן מֻתָּר בַּהֲנָיָה בִּלְבַד[ח]. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנָּפַל עַל נוֹד שֶׁל יַיִן, אוֹ שֶׁהוֹשִׁיט יָדוֹ לְחָבִית עַל מְנָת שֶׁהִיא שֶׁמֶן[ט] וְנִמְצֵאת יַיִן.

ח) אבל אסור בשתיה. ט) נדמה היה לו שהיא של שמן.

ו. בָּא הַיַּיִן מִכֹּחוֹ שֶׁל גּוֹי בְּלֹא כַוָּנָה - הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בַּיַּיִן, הֲרֵי זֶה מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה[י]. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהִגְבִּיהַּ כְּלִי שֶׁל יַיִן וְיָצַק לִכְלִי אַחֵר, וְהוּא מְדַמֶּה שֶׁהוּא שֵׁכָר אוֹ שֶׁמֶן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר.

י) כוחו של גוי ללא נגיעה ביין - מותר מן התורה, חכמים אסרו וגזרו על כוחו כאשר הוא מתכוון בכוונה בלבד, אבל אם לא התכוון — לא גזרו עליו חכמים.

ז. נִכְנַס • הַגּוֹי לְבֵית אוֹ לַחֲנוּת לְבַקֵּשׁ יַיִן, וּפָשַׁט יָדוֹ כְּשֶׁהוּא מְחַפֵּשׂ, וְנָגַע בַּיַּיִן[יא] - אָסְרוּ; שֶׁהֲרֵי לְיַיִן נִתְכַּוֵּן[יב], וְאֵין זֶה נוֹגֵעַ בְּלֹא כַוָּנָה.

השגת הראב"ד
נכנס . . אסרו א"א זה המעשה של עכו"ם שנכנס לחנות ואמר איכא חמרא לזבוני וכו' ושדא ידיה לכובא ושכשך ביה ואמר האי לאו חמרא הוא ואסרוהו בהנאה מפני השכשוך.

יא) בנגיעה האוסרת, כלומר, על ידי שכשוך. יב) אף־על־פי שבשעת הנגיעה לא ידע שבחבית זו יש יין.

ח. חָבִית שֶׁנִּסְדְּקָה לְאָרְכָּהּ, וְקָדַם הַגּוֹי וַחֲבָקָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְפָּרְדוּ הַחֲרָשִׂים[יג] - הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּהֲנָיָה[יד]; אֲבָל אִם נִסְדְּקָה לְרָחְבָּהּ, וְתָפַס בַּסֶּדֶק

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הָעֶלְיוֹן כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפֹּל - הֲרֵי זֶה מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה, שֶׁהֲרֵי אֵין הַיַּיִן עַל כֹּחוֹ שֶׁל גּוֹי[טו].

יג) לחץ אותה בין זרועותיו, וחיבר את חלקי החרס כדי שלא יישפך היין. יד) כמו הנוגע שלא בכוונה, שהרי הוא רק התכוון להציל היין. טו) שהרי גם בלי מעשה הגוי היין לא ישפך, כל זמן שלא נפל החלק העליון, והוא רק גורם מוסיף משקל על החלק העליון שלא יפול.

ט. גּוֹי שֶׁנָּפַל לְבוֹר שֶׁל יַיִן וְהֶעֱלוּהוּ מִשָּׁם מֵת, אוֹ שֶׁמָּדַד הַבּוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הַיַּיִן בְּקָנֶה[טז], **אוֹ שֶׁהִתִּיז אֶת הַזְּבוּב וְהַצִּרְעָה מֵעָלָיו בְּקָנֶה**[יז], **אוֹ שֶׁהָיָה מְטַפֵּחַ** [=מכה] **עַל פִּי הֶחָבִית הָרוֹתַחַת**[יח] **כְּדֵי שֶׁתָּנוּחַ הָרִתִּיחָה**[יט], **אוֹ • שֶׁנָּטַל חָבִית וּזְרָקָהּ בַּחֲמָתוֹ לַבּוֹר - הֲרֵי זֶה מֻתָּר בַּהֲנָיָה בִּלְבַד; וְאִם עָלָה הַגּוֹי חַי, הַיַּיִן אָסוּר בַּהֲנָיָה**[כ].

השגת הראב"ד
או . . לבור א"א זה שבוש שהרי אם זרקה בחמתו אפילו אזיל מיניה מותר בשתיה ואם זרקה ממש אפילו שלא בחמתו מותר בשתיה מיד.

טז) הגוי מדד את הבור בכלי מדידה. יז) סילק זבוב או צרעה שהיו על היין עם קנה. יח) חבית תוססת שמעלה בועות. יט) ואין דרך ניסוך בכך. כ) כי הוא שמח שניצול, ומודה לאליל שלו ומנסך לו את היין.

י. חָבִית שֶׁהָיָה נָקֵב בְּצִדָּהּ, וְנִשְׁמַט הַפְּקָק מִן הַנֶּקֶב, וְהִנִּיחַ הַגּוֹי אֶצְבָּעוֹ בִּמְקוֹם הַנֶּקֶב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַיַּיִן - כָּל הַיַּיִן שֶׁמֵּרֹאשׁ הֶחָבִית עַד הַנֶּקֶב[כא], **אָסוּר** [בהנאה]; **וְשֶׁתַּחַת • הַנֶּקֶב, מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה.**

השגת הראב"ד
ושתחת . . בשתיה א"א אין בעלי הוראה מודין לו שיהא מותר בשתייה לא יהא אלא מערב ותניא בתוספתא דדמאי קרא שם לשולי חבית לא ישתה מפיה לפיה לא ישתה משוליה מפני שהמשקים מעורבים.

כא) אפילו בהנאה. והטעם, שאלמלא הניח אצבעו, היה היין כולו נשפך, ונמצא שבא כולו מכוחו.

יא. מֵינֶקֶת • כְּפוּפָה[כב] **שֶׁעוֹשִׂין אוֹתָהּ מִמַּתֶּכֶת אוֹ זְכוּכִית וְכֵיוֵּצָא בָּהֶן, שֶׁהִנִּיחַ רֹאשָׁהּ לְתוֹךְ הַיַּיִן שֶׁבַּחָבִית וְהָרֹאשׁ הָאַחֵר חוּץ לֶחָבִית, וּמָצַץ הַיַּיִן וְהִתְחִיל הַיַּיִן לֵירֵד כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין תָּמִיד, וּבָא הַגּוֹי וְהִנִּיחַ אֶצְבָּעוֹ עַל פִּי הַמֵּינֶקֶת וּמָנַע הַיַּיִן מִלֵּירֵד - נֶאֱסַר כָּל הַיַּיִן שֶׁבַּחָבִית: שֶׁהַכֹּל הָיָה יוֹצֵא וְנִגְרָר לוּלֵי יָדוֹ, וְנִמְצָא הַכֹּל כְּבָא מִכֹּחוֹ.**

השגת הראב"ד
מינקת **כפופה** א"א זו היא בת גישתא.

כב) צינור דק בצורת חצי עיגול ששימש להעברת יין מחבית אחת לשנייה. היו מכניסים את קצהו האחד לחבית היין המלאה, ובקצהו השני מוצצים בפה עד שהיין מתחיל לזרום בצינור. לאחר מכן היו מניחים את הקצה השני בחבית הריקה, והיין היה נשפך לתוכה מאליו.

יב. הַמְעָרֶה • יַיִן לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יַיִן גּוֹיִים - נֶאֱסַר כָּל הַיַּיִן שֶׁבַּכְּלִי הָעֶלְיוֹן, שֶׁהֲרֵי הָעַמּוּד הַנִּצּוֹק[כג] **מְחַבֵּר בֵּין הַיַּיִן שֶׁבַּכְּלִי הָעֶלְיוֹן וּבֵין הַיַּיִן שֶׁבַּכְּלִי הַתַּחְתּוֹן; לְפִיכָךְ הַמּוֹדֵד לְגוֹי לְתוֹךְ כְּלִי שֶׁבְּיָדוֹ - יְנַפֵּץ נְפִיצָה**[כד] **אוֹ יִזְרֹק זְרִיקָה**[כה], **כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִצּוֹק חִבּוּר וְיֵאָסֵר עָלָיו מַה שֶּׁיִּשָּׁאֵר בַּכְּלִי הָעֶלְיוֹן.**

השגת הראב"ד
המערה . . שבכלי א"א אני אומר בשתיה.

כג) הזרם של היין שנשפך. כד) יפסיק את העירוי מלמעלה, קודם שיגיע היין לכלי למטה, כדי למנוע חיבור בין היין שבשני הכלים. כה) ישפוך את היין בזריקה מרחוק.

יג. מַשְׁפֵּךְ[כו] **שֶׁמָּדַד בּוֹ לְנָכְרִי - אִם יֵשׁ בִּקְצֵה הַמַּשְׁפֵּךְ עַכְּבֶת יַיִן**[כז] **- לֹא יִמְדֹּד בּוֹ לְיִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁיְּדִיחֶנּוּ וִינַגֵּב; וְאִם לֹא הֵדִיחַ, הֲרֵי זֶה אָסוּר.**

כו) כלי שפיו רחב ונקב קטן בתחתיתו, מונח על צלוחית שפיה צר, שופכים לתוכו יין, והוא נוזל בהדרגה דרך הנקב אל תוך הצלוחית. כז) מקום שמתעכבת שם טיפת יין.

יד. כְּלִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ כְּמִין שְׁנֵי חֲטָמִין [=צינוריות] **יוֹצְאִין מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ הַכֵּלִים שֶׁנּוֹטְלִין בָּהֶן לַיָּדַיִם, שֶׁהָיָה מָלֵא יַיִן בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה יִשְׂרָאֵל מוֹצֵץ וְשׁוֹתֶה מֵחֹטֶם זֶה וְהַגּוֹי מוֹצֵץ וְשׁוֹתֶה מֵחֹטֶם הַשֵּׁנִי - הֲרֵי זֶה מֻתָּר**[כח]. **וְהוּא שֶׁיַּקְדִּים הַיִּשְׂרְאֵלִי וְיִפְסֹק, וַעֲדַיִן הַגּוֹי שׁוֹתֶה; שֶׁמִּשֶּׁיִּפְסֹק הַגּוֹי - יַחֲזֹר הַיַּיִן שֶׁיִּשָּׁאֵר בַּחֹטֶם**[כט] **לַכְּלִי וְיֵאָסֵר • כָּל מַה שֶּׁיִּשָּׁאֵר בּוֹ, שֶׁהֲרֵי בָּא הַיַּיִן מִכֹּחוֹ.**

השגת הראב"ד
ויאסור . . מכחו א"א אני אומר והוא שהתחיל למשוך.

כח) ואין זה דומה לניצוק שבהלכה יב, מפני ששם כל היין סופו לרדת באותה דרך, אבל כאן הקילוח הנמשך לפיו של ישראל, שוטף בכיוון שונה מזה שנמשך לפיו של הגוי. כט) שדרכו שתה הגוי. ל) היין חזר לכלי כי הגוי הפסיק לשתות.

טו. גּוֹי שֶׁמָּצַץ הַיַּיִן מִן הֶחָבִית בַּמְּנִיקֶיקֶת [קש שתיה] **- אָסַר כָּל הַיַּיִן שֶׁבָּהּ; שֶׁכְּשֶׁיִּפְסֹק, יַחֲזֹר הַיַּיִן שֶׁעָלָה בַּמְּנִיקֶיקֶת בִּמְצִיצָתוֹ, וְיִפֹּל לֶחָבִית, וְיֵאָסֵר הַכֹּל.**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

טז. נָכְרִי שֶׁהָיָה מַעֲבִיר עִם יִשְׂרָאֵל כַּדֵּי יַיִן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְהוּא הוֹלֵךְ אַחֲרֵיהֶן לְשָׁמְרָן - אֲפִלּוּ הִפְלִיגוּ [=הרחיקו] **מִמֶּנּוּ כְּדֵי מִיל, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרוֹת; שֶׁאֵימָתוֹ עֲלֵיהֶן, וְאוֹמְרִין: 'עַתָּה יֵצֵא לְפָנֵינוּ וְיִרְאֶה אוֹתָנוּ'. וְאִם אָמַר לָהֶם: 'לְכוּ וַאֲנִי אָבוֹא אַחֲרֵיכֶם' - אִם נִתְעַלְּמוּ מֵעֵינָיו כְּדֵי שֶׁיִּפְתְּחוּ פִּי הַכַּד וְיַחְזְרוּ וְיָגִיפוּ אוֹתָהּ וְתִגֹּב, הֲרֵי הַיַּיִן כֻּלּוֹ אָסוּר בִּשְׁתִיָּה**[לא]**; וְאִם פָּחוֹת מִכֵּן, מֻתָּר.**

לא) שמא פתחו את פי הכד ונגעו ביין ואחר־כך סגרו אותו.

יז. וְכֵן הַמַּנִּיחַ נָכְרִי בַּחֲנוּתוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹצֵא וְנִכְנָס כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, הַיַּיִן מֻתָּר[לב]**; וְאִם מוֹדִיעוֹ שֶׁהוּא מַפְלִיג, וְשָׁהָה כְּדֵי שֶׁיִּפְתַּח וְיִגֹּף וְתִגֹּב - הַיַּיִן אָסוּר בִּשְׁתִיָּה. וְכֵן הַמַּנִּיחַ יֵינוֹ בְּקָרוֹן אוֹ בִּסְפִינָה עִם הַגּוֹיִם, וְנִכְנָס לָעִיר לַעֲשׂוֹת צָרְכּוֹ וְיָצָא - הַיַּיִן מֻתָּר; וְאִם הוֹדִיעָן שֶׁהוּא מַפְלִיג, וְשָׁהָה כְּדֵי שֶׁיִּפְתַּח וְיִגֹּף וְתִגֹּב - הַיַּיִן אָסוּר בִּשְׁתִיָּה. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, בְּחָבִיּוֹת סְתוּמוֹת; אֲבָל בִּפְתוּחוֹת - אֲפִלּוּ לֹא שָׁהָה, מֵאַחַר שֶׁהוֹדִיעָן שֶׁהוּא מַפְלִיג, הַיַּיִן אָסוּר.**

לב) אפילו בשתיה, כי הגוי מתיירא לנגוע ביין, פן יכנס הישראל.

יח. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה אוֹכֵל עִם הַגּוֹי, וְהִנִּיחַ יַיִן פָּתוּחַ עַל הַשֻּׁלְחָן וְיַיִן פָּתוּחַ עַל הַדֶּלְפְּקִי[לג]** וְיָצָא - שֶׁעַל הַשֻּׁלְחָן אָסוּר, וְשֶׁעַל הַדֶּלְפְּקִי מֻתָּר**[לד]**; וְאִם אָמַר לוֹ: 'מְזֹג וּשְׁתֵה'**[לה]** - כָּל הַיַּיִן הַפָּתוּחַ שֶׁבַּבַּיִת אָסוּר.**

לג) משטח עץ שמניחים עליו כלי יין, וממנו מגישים לשולחן. לד) כי ביין שעל השולחן לגוי יש רשות לשתות, אבל ביין שעל הדולפקי אין לו רשות להשתמש, עד שיגישו לשולחן, והגוי מתיירא לגעת בזה שמא יכנס הישראל. לה) היות שהוא חיזק את ידיו ברשות, הגוי סומך דעתו על הרשות ונוגע בכל היין.

יט. הָיָה שׁוֹתֶה עִם הַנָּכְרִי, וְשָׁמַע קוֹל תְּפִלָּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְיָצָא - אַף הַיַּיִן הַפָּתוּחַ, מֻתָּר; שֶׁהַנָּכְרִי אוֹמֵר: 'עַתָּה יִזְכֹּר הַיַּיִן וְיָבוֹא בִּמְהֵרָה וְיִמְצָא אוֹתִי נוֹגֵעַ בְּיֵינוֹ'; וּלְפִי זֶה אֵינוֹ זָז מִמְּקוֹמוֹ, וְאֵין נֶאֱסָר אֶלָּא מַה שֶּׁלְּפָנָיו בִּלְבַד[לו]**.**

לו) ומה שלפניו אסור, שהרי שותה עמו. כמו שנתבאר בהלכה הקודמת, שעל השולחן אסור.

כ. נָכְרִי וְיִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ דָּרִין בְּחָצֵר אַחַת, וְיָצְאוּ שְׁנֵיהֶן בְּבֶהָלָה [=בפתאומיות] **לִרְאוֹת חָתָן אוֹ הֶסְפֵּד**[לז]**, וְחָזַר הַגּוֹי וְסָגַר הַפֶּתַח**[לח]**, וְאַחַר כָּךְ בָּא יִשְׂרָאֵל - הֲרֵי הַיַּיִן הַפָּתוּחַ שֶׁבְּבֵית הַיִּשְׂרְאֵלִי בְּהֶתֵּרוֹ**[לט]**; שֶׁלֹּא סָגַר הַגּוֹי אֶלָּא עַל דַּעַת שֶׁכְּבָר נִכְנַס הַיִּשְׂרְאֵלִי לְבֵיתוֹ וְלֹא נִשְׁאַר אָדָם בַּחוּץ, וְכִמְדֻמֶּה לוֹ שֶׁהוּא קְדָמוֹ**[מ].

לז) ולא סגר הישראל את ביתו. לח) של החצר. לט) כמו שהיה קודם לפני יציאתו בבהלה. מ) הגוי חושב שהישראל כבר חזר ונמצא בביתו, ולכן לא יבוא לגעת ביינו.

כא. יַיִן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל גּוֹי בְּבֵית אֶחָד, וְהָיוּ חָבִיּוֹת פְּתוּחוֹת, וְנִכְנַס הַגּוֹי לַבַּיִת, וְנָעַל הַדֶּלֶת בַּעֲדוֹ - נֶאֱסַר כָּל הַיַּיִן[מא]**. וְאִם יֵשׁ חַלּוֹן בַּדֶּלֶת, שֶׁמִּסְתַּכֵּל מִמֶּנּוּ הָעוֹמֵד אֲחוֹרֵי הַפֶּתַח וְרוֹאֶה כְּנֶגְדּוֹ - כָּל הֶחָבִיּוֹת שֶׁכְּנֶגֶד הַחַלּוֹן מֻתָּרוֹת, וְשֶׁמִּן הַצְּדָדִין אֲסוּרִין; שֶׁהֲרֵי מְפַחֵד מִן הָרוֹאֶה אוֹתוֹ.**

מא) שהרי אין הגוי מפחד שמא יראה אותו ישראל, ובוודאי נסך.

כב. וְכֵן אִם שָׁאַג אֲרִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, וּבָרַח הַגּוֹי וְנֶחְבָּא בֵּין הֶחָבִיּוֹת הַפְּתוּחוֹת - הַיַּיִן מֻתָּר; שֶׁהוּא אוֹמֵר: 'שֶׁמָּא יִשְׂרָאֵל אַחֵר נֶחְבָּא כָּאן, וְהוּא רוֹאֶה אוֹתִי כְּשֶׁאֲגַע'.

כג. אוֹצָר שֶׁל יַיִן שֶׁהָיוּ חָבִיּוֹתָיו פְּתוּחוֹת, וְיֵשׁ לְגוֹי חָבִיּוֹת אֲחֵרוֹת בְּאוֹתוֹ הַפּוּנְדָּק[מב]**, וְנִמְצָא הַגּוֹי עוֹמֵד בֵּין חָבִיּוֹת יִשְׂרָאֵל הַפְּתוּחוֹת - אִם נִבְהַל כְּשֶׁנִּמְצָא וְנִתְפַּס עָלָיו כְּגַנָּב**[מג]**, הֲרֵי הַיַּיִן מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה; שֶׁמִּפַּחְדּוֹ וְיִרְאָתוֹ, אֵין לוֹ פְּנַאי לְנַסֵּךְ. וְאִם לֹא נִתְפַּס כְּגַנָּב אֶלָּא הֲרֵי הוּא בּוֹטֵחַ שָׁם, הַיַּיִן אָסוּר. וְתִינוֹק • [גוי] הַנִּמְצָא בֵּין הֶחָבִיּוֹת - בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ, כָּל הַיַּיִן מֻתָּר**[מד]**.**

השגת הראב"ד

ותינוק . . מותר א"א זה כתב בשביל שראה ההיא רביתא דאשתכחא ביני דני והוה נקיטא אופיא בידה נדמה לו אף על פי שלא היתה נתפסת כגנב התירו את היין מפני שהיתה תינוקת, ולא היא נתפסת כגנב היתה ואע"פ שהיתה אופיא בידה התירוהו.

מב) פונדק הוא מחסן גדול ובו כמה אוצרות של יין. בדין שלפנינו, היה באותו פונדק אוצר יין של ישראל וגם אוצר יין של גוי, ומצאו את הגוי עומד בין החביות הפתוחות של הישראל. מג) והסימן שנבהל כשנמצא, ואף־על־פי שנכנס ברשות לפונדק, מתיירא הוא מפני שנכנס לאוצר שאינו שלו. מד) מפני שעיקר מגע התינוק אינו אוסר את היין אלא בשתיה (כפי שהביא הרמב"ם לעיל פרק יא הלכה ה), לפיכך אם הדבר ספק אם נגע או לא, מותר אפילו בשתיה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כד. גְּדוּד [צבא] שֶׁנִּכְנַס לִמְדִינָה [=לעיר] דֶּרֶךְ שָׁלוֹם - כָּל הֶחָבִיּוֹת הַפְּתוּחוֹת שֶׁבַּחֲנֻיּוֹת, אֲסוּרוֹת; וּסְתוּמוֹת, מֻתָּרוֹת[מה]. וּבִשְׁעַת מִלְחָמָה - אִם פָּשַׁט הַגְּדוּד בַּמְּדִינָה וְעָבַר, אֵלּוּ וָאֵלּוּ מֻתָּרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶן פְּנַאי לְנַסֵּךְ.

מה) שאילו פתחו אותם לא היו טורחים לסגור אותם, כי אין אימת אדם עליהם.

כה. גּוֹי שֶׁנִּמְצָא עוֹמֵד בְּצַד הַבּוֹר שֶׁל יַיִן - אִם יֵשׁ לוֹ מִלְוָה עַל אוֹתוֹ הַיַּיִן[מו], הֲרֵי זֶה אָסוּר[מז]; מִפְּנֵי שֶׁלִּבּוֹ גַּס בּוֹ, שׁוֹלֵחַ יָדוֹ וּמְנַסֵּךְ. וְאִם אֵין לוֹ עָלָיו מִלְוָה, הַיַּיִן מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה[מח].

מו) שהישראל שיעבד לו את היין שיוכל לגבות ממנו כנגד החוב. מז) כיון שיש לו מלוה עליו, הוא אינו נתפס כגנב. מח) אם נתפס עליו כגנב.

כו. זוֹנָה גּוֹיָה בִּמְסִבָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל - הַיַּיִן מֻתָּר, שֶׁאֵימָתָן עָלֶיהָ וְלֹא תִגַּע[מט]; אֲבָל זוֹנָה יִשְׂרְאֵלִית בִּמְסִבַּת גּוֹיִים - יֵינָהּ שֶׁלְּפָנֶיהָ בְּכֵלֶיהָ אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹגְעִין בּוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ[נ].

מט) בגמרא מסבירים את הטעם: אמנם יצר הזנות תקפם, אבל יצר של עבודה־זרה לא, וכיון שאין מסכימים לניסוך, מפחדת הזונה הגויה מפניהם ואינה נוגעת ביין. נ) הם נוגעים ביין שלה שלא ברשותה ואינם מתייראים מפניה, הואיל והיא זולה בעיניהם, והיא נגררת אחריהם.

כז. גּוֹי הַנִּמְצָא בְּבֵית הַגַּת[נא] - אִם יֵשׁ שָׁם לַחְלוּחִית יַיִן כְּדֵי לִבְלֹל הַכַּף[נב], עַד שֶׁתִּבְלֹל הַכַּף לְכַף שְׁנִיָּה - צָרִיךְ לְהָדִיחַ כָּל בֵּית הַגַּת, וִינַגֵּב; וְאִם לָאו - מֵדִיחַ הַגַּת בִּלְבַד, וְזוֹ הַרְחָקָה יְתֵרָה.

נא) ובאותו זמן אין בו יין. נב) להרטיב את כף היד.

כח. חָבִית שֶׁצָּפָה בְּנָהָר - אִם נִמְצֵאת כְּנֶגֶד עִיר שֶׁרֻבָּהּ יִשְׂרָאֵל, מֻתֶּרֶת בַּהֲנָיָה; כְּנֶגֶד עִיר שֶׁרֻבָּהּ גּוֹיִים, אֲסוּרָה.

כט. מָקוֹם שֶׁהָיוּ רֹב מוֹכְרֵי הַיַּיִן בּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְנִמְצְאוּ בּוֹ כֵּלִים גְּדוֹלִים מְלֵאִים יַיִן, וְהֵן כֵּלִים שֶׁדֶּרֶךְ הַמּוֹכְרִין לְבַדָּם לִכְנֹס בָּהֶן הַיַּיִן - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין בַּהֲנָיָה. חָבִית שֶׁפְּתָחוּהָ גַּנָּבִים - אִם רֹב גַּנָּבֵי הָעִיר יִשְׂרָאֵל, הַיַּיִן מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה.

פֶּרֶק יג

דינים שונים ביין נסך.

א. הַלּוֹקֵחַ [=הקונה] בַּיִת אוֹ שֶׁשָּׂכַר בַּיִת בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל גּוֹי, וּמִלְּאָהוּ יַיִן - אִם הָיָה הַיִּשְׂרְאֵלִי דָּר בְּאוֹתָהּ חָצֵר, אַף עַל פִּי שֶׁהַפֶּתַח פָּתוּחַ, הַיַּיִן מֻתָּר; מִפְּנֵי שֶׁהַגּוֹי מְפַחֵד תָּמִיד וְאוֹמֵר: 'עַתָּה יִכָּנֵס לְבֵיתוֹ פִּתְאוֹם וְיִמְצָא אוֹתִי בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ'. וְאִם הָיָה דָּר בְּחָצֵר אַחֶרֶת[א] - לֹא יֵצֵא עַד שֶׁיִּסְגֹּר הַבַּיִת, וְיִהְיֶה הַמַּפְתֵּחַ וְהַחוֹתָם בְּיָדוֹ[ב]; וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יְזַיֵּף הַגּוֹי וְיִפְתַּח הַבַּיִת.

א) אם הישראל דר בחצר אחרת, והיין בחצר ששכר מהגוי. ב) מפתח וחותם הם שני סימנים, והרי זה כאילו היין סגור חותם בתוך חותם.

ב. יָצָא וְלֹא סָגַר הַפֶּתַח, אוֹ שֶׁסָּגַר וְהִנִּיחַ הַמַּפְתֵּחַ בְּיַד הַגּוֹי - הֲרֵי הַיַּיִן אָסוּר בִּשְׁתִיָּה[ג], שֶׁמָּא נִכְנַס הַגּוֹי וְנִסֵּךְ; שֶׁהֲרֵי אֵין הַיִּשְׂרְאֵלִי שָׁם. וְאִם • אָמַר לוֹ: 'אֶחוֹז לִי מַפְתֵּחַ זֶה עַד שֶׁאָבוֹא' - הַיַּיִן מֻתָּר, שֶׁלֹּא מָסַר לוֹ שְׁמִירַת הַבַּיִת אֶלָּא שְׁמִירַת הַמַּפְתֵּחַ[ד].

> השגת הראב"ד
> ואם . . מותר א"א זה שבוש שלא אמרו כך אלא כשהיין והבית של ישראל אבל כשהבית של עכו"ם וישראל דר בחצר אחרת אפי' לא הפקיד לו את המפתח אלא שהניחה בדלת היין אסור משום שיש לו שייכות בבית.

ג) ובהנאה מותר מן הספק. בהלכה זו מדובר בדין השני שבהלכה הקודמת, שישראל גר בחצר אחרת. ד) אבל לא שמירת הבית, ולפיכך הגוי מפחד להיכנס בבית שלא יהיה נתפס כגנב.

ג. נָכְרִי שֶׁשָּׂכַר לְיִשְׂרָאֵל לִדְרוֹךְ לוֹ יֵינוֹ בְּטָהֳרָה, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּהוּ מִמֶּנּוּ, וְהָיָה הַיַּיִן בְּבֵיתוֹ שֶׁל גּוֹי - אִם הָיָה יִשְׂרָאֵל זֶה שֶׁשּׁוֹמֵר הַיַּיִן דָּר • בְּאוֹתָהּ חָצֵר - הַיַּיִן מֻתָּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַפֶּתַח פָּתוּחַ וְהַשּׁוֹמֵר נִכְנָס וְיוֹצֵא. וְאִם הָיָה הַשּׁוֹמֵר דָּר בְּחָצֵר אַחֶרֶת - הַיַּיִן אָסוּר[ה], וְאַף • עַל פִּי שֶׁהַמַּפְתֵּחַ וְהַחוֹתָם בְּיַד יִשְׂרָאֵל; שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַיַּיִן שֶׁל גּוֹי וּבִרְשׁוּתוֹ, אֵינוֹ מְפַחֵד לְזַיֵּף וּלְהִכָּנֵס לַבַּיִת, וְיֹאמַר: 'יְהִי מָה, אִם יֵדְעוּ בִּי לֹא יִקְחוּ מִמֶּנִּי'[ו].

> השגת הראב"ד
> דר . . ויוצא א"א זה שבוש שאין הבית צריך לכך.
>
> השגת הראב"ד
> ואף . . שכיון א"א עד שיהיה שם שומר נכנס ויוצא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ה) הוא אינו שומר קבוע, ולכן לא יועיל שהוא יוצא ונכנס. ו) לעשות מפתח נוסף. ז) במקרה הגרוע שייתפס, הישראלים לא יקנו ממנו יין, אך הוא לא ייתפס כגנב, מכיון שהיין שלו.

ד. אֲפִלּוּ כָּתַב הַגּוֹי לְיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתְקַבֵּל מִמֶּנּוּ הַמָּעוֹת לִמְכֹּר לוֹ בָּהֶן יַיִן[ח] - הוֹאִיל וְאֵין הַיִּשְׂרְאֵלִי יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מֵרְשׁוּת הַגּוֹי עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַמָּעוֹת, הֲרֵי הוּא שֶׁל גּוֹי וְאָסוּר, אֶלָּא אִם הָיָה הַשּׁוֹמֵר דָּר שָׁם בְּחָצֵר. וְאֵין הַשּׁוֹמֵר צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹשֵׁב וּמְשַׁמֵּר תָּמִיד, אֶלָּא נִכְנָס וְיוֹצֵא כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ, בֵּין בִּרְשׁוּת בַּעַל הַיַּיִן, בֵּין בִּרְשׁוּת גּוֹי אַחֵר[ט].

ח) והיין נשאר ביד הגוי כמשכון עד לקבלת המעות. ט) הלכה זו מדברת בין אם היין היה נמצא ברשות הגוי שמכר את היין, לבין אם הוא נמצא אצל גוי אחר שהוא רק שומר עבור המוכר את היין. והסיבה, מפני חוששים להדדיות בין הגויים – שאם גוי אחד לא יפריע לשני היום לנסך, הוא לא יפריע לו מחר לנסך.

ה. הָיָה יַיִן זֶה הַטָּהוֹר שֶׁל גּוֹי מֻנָּח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ בְּבֵית הַפָּתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְיִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים וְשָׁבִים - מֻתָּר, שֶׁעֲדַיִן לֹא נִכְנַס בִּרְשׁוּת הַגּוֹי[י].

י) כולם רואים, ולכן הוא מתיירא לנסך את היין שמא יראו העוברים והשבים.

ו. וְאַשְׁפָּה[יא], וְחַלּוֹן[יב], וְדֶקֶל אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ פֵּרוֹת[יג] - הֲרֵי אֵלּוּ כִּרְשׁוּת הָרַבִּים; וְחָבִית יַיִן שָׁם וְגוֹי הַנִּמְצָא שָׁם, אֵינוֹ אוֹסְרָהּ. וּבֵית הַפָּתוּחַ לְשָׁם, הֲרֵי הוּא כְּפָתוּחַ לִרְשׁוּת הָרַבִּים[יד].

יא) תל של אשפה שעומדים עליה (הלכה זו המשך של ההלכה הקודמת, שמדובר שהיין עדיין לא נכנס לרשות העובד כוכבים). יב) חלון של בית של ישראל. יג) דקל שאפשר לטפס עליו, ולמרות שאין עליו פירות ולכאורה אין סיבה שאנשים יטפסו עליו סתם. יד) דהיינו בין אם היין עצמו נמצא במקום שניתן לראותו מתל האשפה, מהחלון או מהדקל, ובין הבית שבו נמצא היין פתוח למקום שניתן לראותו מתל האשפה, מהחלון או מהדקל - בשני מקרים אלו דינם כמו בהלכה הקודמת, שזה נחשב לרשות הרבים.

ז. חָצֵר הַחֲלוּקָה בִּפְסִיפָס[טו] וְגוֹי בְּצַד זֶה וְיִשְׂרָאֵל בְּצַד אַחֵר, וְכֵן שְׁנֵי גַּגִּין שֶׁהָיָה גַּג יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה וְגַג הַגּוֹי לְמַטָּה, אוֹ שֶׁהָיוּ זֶה בְּצַד זֶה וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶן פְּסִיפָס - אַף עַל פִּי שֶׁיַּד הַגּוֹי מַגַּעַת לְחֵלֶק יִשְׂרָאֵל - אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם יֵין נֶסֶךְ[טז], וְלֹא מִשּׁוּם טְהָרוֹת[יז].

טו) חצר משותפת שמחולקת במחיצות נמוכות. טז) מפני שייתפס כגנב אם ישלח ידו לגג אחר או לחצר אחרת כדי לנגוע ביין. יז) וכן אם דר יחד עם עם־הארץ, שנגיעת עם הארץ מטמא את הפירות הטהורים שלו, במקרה כפי שמדובר בהלכה זו, אין הוא חושש שעם הארץ יגע בטהרותיו, והם יהיו מותרים.

ח. מֵתָּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַפְקִיד יֵינוֹ בִּכְלִי סָתוּם בְּיַד גּוֹיִים - וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה לוֹ בּוֹ שְׁנֵי סִימָנִין; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם'. כֵּיצַד? סָתַם הֶחָבִית בִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ מְהֻדָּק כְּדֶרֶךְ שֶׁסּוֹתְמִין כָּל אָדָם, וְטָח בְּטִיט - הֲרֵי זֶה חוֹתָם אֶחָד; הָיָה כְּלִי מְהֻדָּק, וְטָח עָלָיו מִלְּמַעְלָה - הֲרֵי זֶה חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם. וְכֵן אִם צָר פִּי הַנּוֹד, הֲרֵי זֶה חוֹתָם אֶחָד; הָפַךְ קְצֵה פִּי הַנּוֹד לְתוֹכוֹ וְצָר עָלָיו, הֲרֵי זֶה חוֹתָם בְּתוֹךְ חוֹתָם. וְכֵן כָּל שִׁנּוּי שֶׁמְּשַׁנֶּה מִדְּבָרִים שֶׁהֵן דֶּרֶךְ כָּל אָדָם, הֲרֵי הֵן כְּחוֹתָם אֶחָד; וְהַטִּיחָה אוֹ הַקְּשִׁירָה, הֲרֵי זֶה חוֹתָם שֵׁנִי.

ט. וְאִם הִפְקִיד בְּיַד גּוֹי בְּחוֹתָם אֶחָד - הֲרֵי זֶה אָסוּר בִּשְׁתִיָּה, וּמֻתָּר בַּהֲנָיָה; וְהוּא • שֶׁיִּחַד לוֹ קֶרֶן זָרִית[יח].

השגת הראב"ד
והוא . . זוית א"א זה שבוש אלא או שייחד לו קרן זוית והמפתח בידו.

יח) שקבע לו מקום מסויים ששם יהיה היין, שאם לא כן, אין הגוי מפחד לנגוע בו, ואסור אפילו בהנאה.

י. יַיִן מְבֻשָּׁל, וְהַשֵּׁכָר, אוֹ יַיִן שֶׁעֵרְבוּ עִם דְּבָרִים אֲחֵרִים[ט] כְּגוֹן דְּבַשׁ וְשֶׁמֶן, וְכֵן הַחֹמֶץ, וְהַגְּבִינָה, וְהֶחָלָב[כ], וְכָל שֶׁאִסּוּרוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, שֶׁהִפְקִידוֹ בְּיַד גּוֹי - אֵינוֹ צָרִיךְ שְׁנֵי חוֹתָמוֹת, אֶלָּא חוֹתָם אֶחָד בִּלְבַד דַּיּוֹ; אֲבָל הַיַּיִן וְהַבָּשָׂר[כא] וַחֲתִיכַת דָּג שֶׁאֵין בָּהֶן סִימָן[כב], שֶׁהִפְקִידָן בְּיַד גּוֹיִים - צְרִיכִין שְׁנֵי חוֹתָמוֹת[כג].

יט) שאין בהם משום ניסוך, כמבואר למעלה לעיל. כ) ומדברי סופרים אסור לאכול גבינה וחלב של גוי. כא) שהגוי יכול להחליף בבשר נבילה. כב) ואפשר להחליפה בחתיכת דג טמא. כג) הסיבה להבדל בין יין, בשר וחתיכת דג לשאר המאכלים. כי כל דבר שאנו חוששים שאם יחליפו אותו זה יהיה איסור תורה, חייבו שני חותמות. אבל אם איסורו יהיה רק מדברי סופרים הסתפקו בחותם אחד. ובסתם יינם, למרות שהוא מדברי סופרים, החמירו חכמים שיהיה כמו איסור תורה, מפני שלגויים יש חביבות לנסך יין, ולכן יתאמץ כדי לזייף את החותם, לכן החמירו שיהיה שני חותמות.

יא. יַרְאֶה לִי, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ בְּעִנְיַן יַיִן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁלָּנוּ שֶׁהוּא אָסוּר בִּשְׁתִיָּה וּמֻתָּר בַּהֲנָיָה, מִפְּנֵי צַד נְגִיעָה שֶׁנָּגַע בּוֹ הַגּוֹי[כד] - בִּשְׁהָיָה הַגּוֹי עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה; אֲבָל אִם הָיָה אִסּוּרוֹ בִּגְלַל גּוֹי שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, כְּגוֹן יִשְׂמְעֵאלִי[כה] שֶׁנָּגַע בְּיַיִן שֶׁלָּנוּ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה, אוֹ שֶׁטָּפַח עַל פִּי הֶחָבִית - הֲרֵי זֶה מֻתָּר בִּשְׁתִיָּה[כו]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

כד) כגון גוי שנגע ביין שלא בכוונה וכדומה. כה) מפני שהמוסלמים אינם נחשבים עובדי עבודה זרה. כו) שאין כאן איסור של חתנות מפני שהיין הוא של ישראל, והנגיעה אינה אוסרת מכיון שאינו עובד עבודה־זרה.

יב. אֲבָל הַמַּפְקִיד יַיִן בְּיַד גֵּר תּוֹשָׁב[כז], אוֹ שֶׁשִּׁלְּחוֹ עִמּוֹ וְהִפְלִיג, אוֹ שֶׁהִנִּיחַ בֵּיתוֹ פָּתוּחַ בַּחֲצַר גֵּר תּוֹשָׁב - הֲרֵי זֶה אָסוּר בִּשְׁתִיָּה[כח]; שֶׁכָּל חֲשָׁשׁ שֶׁל חִלּוּף וְזִיּוּף, יֵרָאֶה לִי שֶׁכָּל הַגּוֹיִם שָׁוִין בּוֹ - הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה הַיַּיִן בִּרְשׁוּתָן[כט], נֶאֱסַר בִּשְׁתִיָּה עַל כָּל פָּנִים.

כז) שקיבל עליו שבע מצוות, ודינו כגוי שאינו עובד אלילים, כמו שנתבאר בפרק הקודם. כח) שמא יחליף ביינו, שאסור משום סתם יינם. כט) יכול הוא להחליף מבלי שירגיש בזה הישראל.

יג. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵין בָּהֶן אִסּוּר נִסּוּךְ כְּלָל, וְאָסְרוּ אוֹתָן חֲכָמִים כְּדֵי לְהַרְחִיק מִן הַנִּסּוּךְ; וְאֵלּוּ הֵן: לֹא יִמְזֹג הַגּוֹי הַמַּיִם לְתוֹךְ הַיַּיִן שֶׁבְּיַד הַיִּשְׂרְאֵלִי, שֶׁמָּא יָבוֹא לִצֹּק הַיַּיִן לְתוֹךְ הַמַּיִם; וְלֹא יוֹלִיךְ הַגּוֹי עֲנָבִים לַגַּת, שֶׁמָּא יָבוֹא לִדְרֹךְ אוֹ לִגַּע; וְלֹא יְסַיֵּעַ לַיִּשְׂרְאֵלִי בְּשָׁעָה שֶׁמַּרִיק הַיַּיִן מִכְּלִי לִכְלִי, שֶׁמָּא יַנִּיחַ הַכְּלִי בְּיַד הַגּוֹי וְנִמְצָא הַיַּיִן בָּא מִכֹּחוֹ. וְאִם סִיֵּעַ עִמּוֹ, אוֹ מָזַג הַיַּיִן, אוֹ הֵבִיא עֲנָבִים - מֻתָּר.

יד. וְכֵן מֻתָּר שֶׁיָּרִיחַ הַגּוֹי בְּחָבִית שֶׁל יַיִן שֶׁלָּנוּ; וּמֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל לְהָרִיחַ בְּחָבִית שֶׁל יַיִן נֶסֶךְ, וְאֵין בָּזֶה שֵׁם אִסּוּר - שֶׁאֵין הֲרִיחַ כְּלוּם, לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ.

טו. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[ל], שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָיָה, אִם עָבַר וּמְכָרוֹ דָּמָיו מֻתָּרִין - חוּץ מֵעֲבוֹדָה זָרָה, וּמִשַּׁמְשֵׁיהָ[לא], וְתִקְרֹבֶת שֶׁלָּהּ, וְיַיִן שֶׁנִּתְנַסֵּךְ לָהּ; וְהֶחְמִירוּ חֲכָמִים בְּסִתָּם יֵינָם, לִהְיוֹת דָּמָיו אֲסוּרִין כְּדִמֵּי יַיִן שֶׁנִּתְנַסֵּךְ לַעֲבוֹדָה זָרָה.

ל) בהלכות אישות. לא) שאסורים בהנאה כעבודה־זרה.

לְפִיכָךְ[לב], גּוֹי שֶׁשָּׁכַר אֶת יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּיַיִן, שְׂכָרוֹ אָסוּר[לג].

לב) כיון שהחמירו חכמים באיסור סתם יינם, ואסרו דמיו.

לג) שחכמים הטילו עליו קנס, כמו העושה יין נסך ששכרו אסור.

טז. וְכֵן [גוי] הַשּׂוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהָבִיא עָלָיו יַיִן, אוֹ שֶׁשָּׁכַר סְפִינָה לְהָבִיא בָּהּ יַיִן - שְׂכָרָן אָסוּר[לד]; אִם מָעוֹת נָתְנוּ לוֹ, יוֹלִיכֵן לְיָם הַמֶּלַח[לה]; וְאִם נָתְנוּ לוֹ בִּשְׂכָרוֹ כְּסוּת אוֹ כֵּלִים אוֹ פֵּרוֹת, הֲרֵי זֶה יִשְׂרֹף אוֹתָן וְיִקְבֹּר הָאֵפֶר כְּדֵי שֶׁלֹּא לֵהָנוֹת בּוֹ.

לד) אף־על־פי שהישראל עצמו אינו עושה כלום בגופו. לה) כדי למנוע מצב שישראל אחר ימצא את המעות וייהנה מהם.

יז. שָׂכַר לְגוֹי חֲמוֹר לִרְכֹּב עָלָיו, וְהִנִּיחַ עָלָיו לָגִין שֶׁל יַיִן - שְׂכָרוֹ מֻתָּר; שְׂכָרוֹ לְשַׁבֵּר כַּדֵּי יַיִן נֶסֶךְ - שְׂכָרוֹ מֻתָּר וְתָבוֹא עָלָיו בְּרָכָה, מִפְּנֵי שֶׁמְּמַעֵט בְּתִפְלָה.

יח. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל וְאָמַר לוֹ: 'הַעֲבֵר לִי מֵאָה חָבִיּוֹת שֶׁל שֵׁכָר בְּמֵאָה פְּרוּטוֹת', וְנִמְצֵאת • אַחַת מֵהֶן יַיִן - שְׂכָרוֹ כֻּלּוֹ אָסוּר[לו].

השגת הראב"ד

ונמצאת . . אסור א"א ומאחר דקי"ל כר' אליעזר דאמר יין ביין בסתם יינם יוליך הנאה לים המלח והשאר מותר בהנאה אמאי כולן אסורות א"ו יוליך אחד מהם לים המלח והשאר מותר.

לו) כי השכר הולך על כל העבודה, ובעבודה היה יין.

יט. אָמַר לוֹ: 'הַעֲבֵר לִי חָבִית בִּפְרוּטָה חָבִית בִּפְרוּטָה', וְהֶעֱבִיר, וְנִמְצָא בֵּינֵיהֶן חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן - שְׂכַר חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן אָסוּר, וּשְׁאָר שְׂכָרוֹ מֻתָּר[לז].

לז) כאן השכר הולך בנפרד על כל חבית וחבית. ולכן רק השכר שכנגד חבית היין אסור.

כ. אֲמָנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁשָּׁלַח לָהֶן גּוֹי חָבִית שֶׁל יַיִן בִּשְׂכָרָן, מֻתָּר שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ: 'תֵּן לָנוּ אֶת דָּמֶיהָ'[לח]; וְאִם מִשֶּׁנִּכְנְסָה לִרְשׁוּתָן, אָסוּר[לט].

לח) וזה לא נקרא שהם מחליפים את היין במעות. מפני שהגוי חייב להם מעות ולא יין, והם עדיין לא קנו את היין. לט) כיון שהיין נכנס כבר לרשותם, הם קיבלו את שכרם על העבודה. וכשיתן להם הגוי כסף ויקח את היין בחזרה, הרי הכסף הוא החליפין של היין ואסור.

כא. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה נוֹשֶׁה בְּגוֹי מָנֶה - הָלַךְ הַגּוֹי וּמָכַר עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁלּוֹ וְיַיִן נֶסֶךְ, וְהֵבִיא לוֹ דְּמֵיהֶן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר[מ]. וְאִם אָמַר לוֹ קֹדֶם שֶׁיִּמְכֹּר: 'הַמְתֵּן לִי עַד שֶׁאֶמְכֹּר עֲבוֹדָה זָרָה אוֹ יַיִן שֶׁלִּי וְאָבִיא לְךָ' - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא סְתָם יֵינוֹ[מא] וּמָכַר וְהֵבִיא לוֹ, הֲרֵי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

זֶה אָסוּר; מִפְּנֵי שֶׁהַיִּשְׂרְאֵלִי רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּפָּרַע מִמֶּנּוּ חוֹבוֹ[מב].

מ) כי הכלל שדמי עבודה־זרה ביד הגוי מותרים. מא) אפילו שזה סתם יינם ולא יין נסך ממש. מב) כי הישראל רוצה בקיומו של דבר האיסור בעולם כדי שלגוי יהיה מאיפה להחזיר לו. וכל עבודה זרה שישראל רוצה בקיומם, גזרו חכמים שצריך לאבד.

כב. וְכֵן גֵּר וְגוֹי שֶׁהָיוּ שֻׁתָּפִין, וּבָאוּ לַחְלֹק - אֵין הַגֵּר יָכוֹל לוֹמַר לַגּוֹי: 'טֹל אַתָּה עֲבוֹדָה זָרָה וַאֲנִי מָעוֹת, אַתָּה יַיִן וַאֲנִי פֵּרוֹת'; שֶׁהֲרֵי רוֹצֶה בְּקִיּוּמָן, כְּדֵי שֶׁיִּטֹּל כְּנֶגְדָּן. אֲבָל גֵּר וְגוֹי שֶׁיָּרְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶן גּוֹי - יָכוֹל הַגֵּר לוֹמַר לוֹ: 'טֹל אַתָּה עֲבוֹדָה זָרָה וַאֲנִי מָעוֹת, אַתָּה יַיִן וַאֲנִי פֵּרוֹת'; קַל הוּא שֶׁהֵקִלּוּ בִּירֻשַּׁת הַגֵּר, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחֲזֹר לְסוּרוֹ. וְאִם מִשֶּׁבָּאוּ לִרְשׁוּת הַגֵּר, אָסוּר[מג].

מג) אם הגר כבר קנה את העבודה זרה, מפני שזהו חילופי עבודה־זרה ממש, ובזה כבר לא הקלו בגר.

כג. יִשְׂרָאֵל שֶׁמָּכַר יֵינוֹ לְגוֹי - פָּסַק עַד שֶׁלֹּא מָדַד לוֹ[מד], דָּמָיו מֻתָּרִין; שֶׁמִּשֶּׁפָּסַק סָמְכָה דַּעְתּוֹ[מה], וּמִשֶּׁמָּשַׁךְ קָנָה[מו], וְיֵין נֶסֶךְ אֵינוֹ נַעֲשֶׂה עַד שֶׁיִּגַּע בּוֹ - נִמְצָא בִּשְׁעַת מְכִירָה הָיָה מֻתָּר[מז]. מָדַד לוֹ עַד שֶׁלֹּא פָּסַק הַדָּמִים[מח], דָּמָיו אֲסוּרִין; שֶׁהֲרֵי לֹא סָמְכָה דַּעְתּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁמָּשַׁךְ[מט], וְנִמְצָא כְּשֶׁנָּגַע עֲדַיִן לֹא סָמְכָה דַּעְתּוֹ לִקַּח, וְנֶאֱסַר הַיַּיִן בִּנְגִיעָתוֹ, וַהֲרֵי זֶה כְּמוֹכֵר סְתָם יֵינָם.

מד) אם קבע את מחיר היין, לפני שנתן לגוי את היין. מה) מרגע שהמוכר הישראל קבע את המחיר, הגוי הסכים לזה. מו) הגוי קנה את היין ברגע שהוא הרים את היין (הדין שקנין של גוי הוא במשיכה ולא בכסף), ובאותו רגע הכסף נשאר כחוב שהגוי חייב לישראל. מז) בשעה שנגמר הקנין היין כשר, והכסף אינו חליפי יין נסך. מח) אם הוא נתן לגוי את היין, לפני שקבע את מחיר היין. מט) למרות שהגוי משך ביין, הוא עדיין לא התכוון לקנות כי אולי המחיר יהיה גבוה והגוי יחזיר את היין למוכר.

כד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁמָּדַד הַיִּשְׂרְאֵלִי לְכֵלָיו; אֲבָל אִם מָדַד לִכְלֵי הַגּוֹי, אוֹ לִכְלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּיַד הַגּוֹי[נא] - צָרִיךְ לִקַּח אֶת הַדָּמִים וְאַחַר כָּךְ יִמְדֹּד. וְאִם • מָדַד

השגת הראב"ד

ואם . . יינם א"א הא נמי דלאו כהלכתא שהלכה כרבי אליעזר וכרשב"ג.

וְלֹא לָקַח דָּמִים - אַף עַל פִּי שֶׁפָּסַק, דָּמָיו אֲסוּרִין[נב]; שֶׁמִּשֶּׁגִּיעַ לַכְּלִי, נֶאֱסַר כִּסְתָם יֵינָם.

נ) והיה בתוך הכלי של הגוי קצת יין שלו, והיין החדש נאסר מיד בנפילתו לכלי עוד קודם שהגוי קונה את היין. נא) והגוי מחזיק את הכלי באויר ומנדנד את הכלי, ואז הוא אוסר את היין בנידנוד. נב) כי הגוי עדיין לא קנה את היין, נמצא שהיין נאסר עוד לפני הקניה, ואז המעות הם חליפי יין נסך.

כה. הַנּוֹתֵן דִּינָר לְחֶנְוָנִי גּוֹי, וְאָמַר לְפוֹעֲלוֹ הַגּוֹי: 'לֵךְ וּשְׁתֵה וֶאֱכֹל מִן הַחֶנְוָנִי, וַאֲנִי מְחַשֵּׁב לוֹ' - הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יִשְׁתֶּה יַיִן; שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁקָּנָה לוֹ יֵין נֶסֶךְ, וְהִשְׁקָהוּ[נג]. וּכְנֶגֶד זֶה בִּשְׁבִיעִית אָסוּר[נד], כְּגוֹן שֶׁנָּתַן דִּינָר לְחֶנְוָנִי יִשְׂרָאֵל עַם הָאָרֶץ[נה], וְאָמַר לְפוֹעֲלוֹ הַיִּשְׂרְאֵלִי: 'לֵךְ וֶאֱכֹל וַאֲנִי מְחַשֵּׁב לוֹ'; וְאִם אָכַל הַפּוֹעֵל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מְעֻשָּׂר, אָסוּר[נו].

נג) נמצא שכאילו בעל הבית משלם לפועל באמצעות יין נסך. נד) אותו דבר יהיה בשנת שביעית, שזה כאילו שילם לפועל בפירות שביעית. נה) והוא חשוד שאצלו לא מעושר. נו) ואסור לבעל־הבית לעשות כן.

כו. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם: 'אִכְלוּ וּשְׁתוּ בְּדִינָר זֶה', אוֹ שֶׁאָמַר לָהֶם: 'אִכְלוּ וּשְׁתוּ עָלַי מִן הַחֶנְוָנִי וַאֲנִי פּוֹרֵעַ' - אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּעְבֵּד, הוֹאִיל וְלֹא נִתְיַחֵד שִׁעְבּוּדוֹ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר[נז]; וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם יֵין נֶסֶךְ, וְלֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית, וְלֹא מִשּׁוּם מַעֲשֵׂר.

נז) במקרה הקודם, היות שהבעל הבית קודם שילם לחנוני ואחר כך הם אכלו, נמצא שהפועלים אוכלים ממשהו ששייך לבעל הבית. אבל כאן, מה שהם אוכלים לא שייך לבעל הבית, כי הוא עדיין לא קנה אותו.

כז. מֶלֶךְ • שֶׁהָיָה מְחַלֵּק יֵינוֹ לָעָם, וְלוֹקֵחַ מֵהֶן דָּמָיו כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְצֶה[נח] - אַל יֹאמַר אָדָם לְגוֹי: 'הֵא לְךָ מָאתַיִם זוּז, וְהַכְנֵס תַּחְתַּי בְּאוֹצַר הַמֶּלֶךְ', כְּדֵי שֶׁיִּקַּח הַגּוֹי הַיַּיִן שֶׁכְּתָבוֹ בְּשֵׁם יִשְׂרָאֵל, וְיִתֵּן הַגּוֹי הַדָּמִים לַמֶּלֶךְ[נט]; אֲבָל אוֹמֵר לוֹ: 'הֵא לְךָ מָאתַיִם זוּז, וּמַלְּטֵנִי מִן הָאוֹצָר'[ס].

השגת הראב"ד

מלך . . לעם א"א דבריו מבולבלים וסתומים אלא מלך שיש לו מס על העם לתת לו יין כל אחד לפי מה שהוא ויש על זה הישראל בור אחד יין ששוה מאה דינרים ופרעהו לעכו"ם לא יאמר אליו טול מאה דינרים ועול תחתי לאוצר המלך שהוא כאילו אמר לו קנה לי בור יין ופרעהו למלך בשבילי אבל אמר לו מלטני מן האוצר דמשמע סלקני במעות האלו כלומר קבל אתה עליך חוב המלך ויהיו אלו המעות שלך.

נח) מלך שהיה מכריח את העם לקנות ממנו יין במחיר גבוה, והוא הכריח ישראל לקנות ממנו יין ששווה 300 זוז במחיר של 500 זוז. נט) כדי שלא יפסיד 500 זוז – שכן היין הוא יין נסך ואסור בהנאה - הישראל מציע לתת לגוי 200 זוז, והגוי ישלים 300 זוז משלו וייקח את היין מהמלך. נמצא שהישראל, למעשה, מוכר לגוי את היין שהמלך חייב אותו לקבל. ס) הישראל לא אומר לו בלשון של מכירה, אלא קח את המעות ותציל אותו מהחיוב שאני חייב לאוצר המלך. כאן הגוי משלם כדי להציל את הישראל מהחוב, ואת היין הוא לא מקבל בשליחותו של הישראל, מה שאין כן כאשר הישראל אומר לו הכנס במקומי.

כח. גוי שֶׁנִּגַּע בְּיֵינוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְאָנְסוֹ, מֵתֶר לִמְכֹּר אוֹתוֹ יַיִן לְאוֹתוֹ הַגּוֹי שֶׁאָסְרוּ לְבַדּוֹ; שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּתְכַּוֵּן זֶה הַגּוֹי לְהַזִּיקוֹ וְלֶאֱסֹר יֵינוֹ - הֲרֵי זֶה כְּמוֹ שֶׁשִּׁבְּרוֹ אוֹ שְׂרָפוֹ, שֶׁחַיָּב לְשַׁלֵּם; וְנִמְצָאוּ הַדָּמִים שֶׁלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ דְּמֵי הַהֶזֵּק, לֹא דְּמֵי הַמְּכִירָה.

~ שבת קודש י"א סיון ~

פֶּרֶק יד

שיעור האכילה והשתיה באיסורים, חיוב במאכלים רק כשאכל דרך הנאה, ומי שמותר להאכילו איסור.

א. כָּל אִסּוּרֵי מַאֲכָלוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה - שֶׁעוּרָן[א] בְּכַזַּיִת בֵּינוֹנִי, בֵּין לְמַלְקוּת בֵּין לְכָרֵת בֵּין לְמִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם; וּכְבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁכָּל הַמְחַיֵּב כָּרֵת אוֹ מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם עַל מַאֲכָל, לוֹקֶה.

א) כדי להתחייב בעונשי הגוף הנמנים להלן.

ב. וְשִׁעוּר זֶה עִם כָּל הַשִּׁעוּרִין, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הֵן. וְאָסוּר מִן הַתּוֹרָה לֶאֱכֹל כָּל שֶׁהוּא מִדָּבָר הָאָסוּר, אֲבָל אֵינוֹ לוֹקֶה[ב] אֶלָּא עַל כַּזַּיִת; וְאִם אָכַל כָּל שֶׁהוּא פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת[ג].

ב) מן התורה. ג) מפני עובר על איסור מדרבנן, שעליו מלקים מכת מרדות.

ג. כַּזַּיִת שֶׁאָמַרְנוּ, חוּץ מִשֶּׁל בֵּין הַשִּׁנַּיִם[ד]; אֲבָל מַה שֶּׁל בֵּין הַחֲנִיכַיִם[ה] מִצְטָרֵף לְמַה שֶּׁבַּלַּע, שֶׁהֲרֵי נֶהֱנָה גְּרוֹנוֹ[ו] בְּכַזַּיִת. אֲפִלּוּ אָכַל כַּחֲצִי זַיִת וְהֶקִּיאוֹ, וְחָזַר וְאָכַל אוֹתוֹ חֲצִי זַיִת עַצְמוֹ שֶׁהֵקִיא - חַיָּב[ז]; שֶׁאֵין הַחִיּוּב אֶלָּא עַל הֲנָאַת הַגָּרוֹן בְּכַזַּיִת מִדָּבָר הָאָסוּר.

ד) אם אכל בדיוק כזית, ומעט נשאר מחוץ לשיניים, אין זה נחשב שאכל כזית. ה) המודבק בחיך ולא בלע אותו. ו) ויש כאן שיעור מלא, כיון שהיה כזית שלם סמוך לבית הבליעה והוא נהנה מזה. אבל אוכל שבין השיניים אין גרונו נהנה. ז) שבסך הכול גרונו נהנה מכזית שלם.

ד. כַּזַּיִת חֵלֶב אוֹ נְבֵלָה אוֹ פִּגּוּל וְנוֹתָר וְכַיּוֹצֵא בָהֶן, שֶׁהִנִּיחוֹ בַּחַמָּה וְנִתְמַעֵט - הָאוֹכְלוֹ פָּטוּר[ח]; חָזַר וְהִנִּיחוֹ בַּגְּשָׁמִים וְנִתְפַּח, חַיָּבִין עָלָיו כָּרֵת אוֹ מַלְקוּת. הָיָה פָּחוֹת מִכַּזַּיִת בַּתְּחִלָּה, וְנִתְפַּח וְעָמַד עַל כַּזַּיִת - אָסוּר, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו[ט].

ח) כי עכשיו הוא פחות מכזית. ט) שבמצבו הטבעי לא היה בו כזית, והחלק שטפח לא הגיע מהאיסור.

ה. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁכָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה אֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לְכַזַּיִת - חוּץ מִבְּשַׂר נְבֵלָה עִם בְּשַׂר טְרֵפָה, וְאִסּוּרֵי נָזִיר שֶׁיִּתְבָּאֲרוּ בִּמְקוֹמָן. חֲמִשָּׁה מִינֵי תְבוּאָה[י], וּקְמָחִין שֶׁלָּהֶן, וְהַבְּצֵקוֹת שֶׁלָּהֶן - הַכֹּל מִצְטָרְפִין לְכַזַּיִת, בֵּין לְאִסּוּר חָמֵץ בְּפֶסַח, בֵּין לְאִסּוּר חָדָשׁ מִלִּפְנֵי הָעֹמֶר[יא], בֵּין לְאִסּוּר מַעֲשֵׂר שֵׁנִי[יב] וּתְרוּמוֹת.

י) חיטה, שעורה, שיבולת שועל, כוסמת ושיפון. יא) לפני הקרבת העומר בט"ז בניסן, אם אכל מכולם יחד כזית. יב) אם אכל מכולן כזית חוץ לחומת ירושלים.

ו. יֵרָאֶה• לִי, שֶׁכָּל הַחַיָּב בִּתְרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת - מִצְטָרֵף לְכַזַּיִת בְּטֶבֶל[יג], מִפְּנֵי שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד; הָא לְמָה זֶה דּוֹמֶה? לְנִבְלַת הַשּׁוֹר וְנִבְלַת הַשֶּׂה וְנִבְלַת הַצְּבִי, שֶׁהֵן מִצְטָרְפִין לְכַזַּיִת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[יד].

השגת הראב"ד

יראה . . אחד א"א בענין טעמא שוה כדאמרינן בעלמא ג' שמות והם מין אחד שלשה מינין והם שם אחד אסור ומצטרפין ובירושלמי ניחא ג' שמות והן מין אחד ג' מינין והם שם אחד אמר חזקיה במיני מתיקה אלמא אפילו באיסור אחד דהיינו שם אחד בענין טעם אחד והני שבעה מיני טבל לאו חד טעמא נינהו.

יג) אפילו מינים אחרים חוץ מחמשת מיני תבואה. יד) שכל שאיסורן בלאו אחד - מצטרפין.

ז. הָאוֹכֵל אֲכִילָה גְּדוֹלָה[טו] מִדָּבָר אָסוּר - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ מַלְקוּת אוֹ כָּרֵת עַל כָּל כְּזַיִת וּכְזַיִת, אֶלָּא חִיּוּב אֶחָד לְכָל הָאֲכִילָה; וְאִם הָיוּ הָעֵדִים מַתְרִין בּוֹ בִּשְׁעַת אֲכִילָה עַל כָּל כְּזַיִת וּכְזַיִת, חַיָּב עַל כָּל הַתְּרָאָה וְהַתְּרָאָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא אֲכִילָה אַחַת וְלֹא הִפְסִיק.

טו) הרבה כזיתים בלי הפסק.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ח. הָאוֹכֵל כִּשְׁעוֹרָה אוֹ כְּחַרְדָּל מֵאֶחָד מִמַּאֲכָלוֹת הָאֲסוּרִין, וְשָׁהָה מְעַט וְחָזַר וְאָכַל כְּחַרְדָּל, וְכֵן עַד שֶׁהִשְׁלִים כַּזַּיִת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - אִם שָׁהָה מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף כְּדֵי [זמן] אֲכִילַת שָׁלֹשׁ בֵּיצִים[טז] - יִצְטָרֵף הַכֹּל, וַהֲרֵי הוּא חַיָּב כָּרֵת אוֹ מַלְקוּת אוֹ קָרְבָּן, כְּמוֹ שֶׁאָכַל כַּזַּיִת בְּבַת אַחַת. וְאִם שָׁהָה יָתֵר מִזֶּה מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא שָׁהָה בֵּינֵיהֶן, אֶלָּא אָכַל כְּחַרְדָּל אַחַר כְּחַרְדָּל - הוֹאִיל וְלֹא הִשְׁלִים כַּזַּיִת אֶלָּא בְּיָתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס, אֵינָן מִצְטָרְפִין וּפָטוּר.

טז) והוא נקרא "כדי אכילת פרס".

ט. וְכֵן הַשּׁוֹתֶה רְבִיעִית שֶׁל סְתָם יֵינָם מְעַט מְעַט, אוֹ שֶׁהִמְחָה אֶת הֶחָמֵץ בְּפֶסַח אוֹ אֶת הַחֵלֶב וּגְמָאוֹ מְעַט מְעַט, אוֹ שֶׁשָּׁתָה מִן הַדָּם מְעַט מְעַט - אִם שָׁהָה מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף כְּדֵי [זמן] שְׁתַּיַּת רְבִיעִית, מִצְטָרְפִין; וְאִם לָאו, אֵין מִצְטָרְפִין.

י. כָּל הָאֲכָלִין הָאֲסוּרִין[יז], אֵינוֹ חַיָּב עֲלֵיהֶן עַד שֶׁיֹּאכַל אוֹתָן דֶּרֶךְ הֲנָאָה; חוּץ מִבָּשָׂר בְּחָלָב וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהֶן אֲכִילָה, אֶלָּא הוֹצִיא אִסּוּר אֲכִילָתָן בְּלָשׁוֹן אַחֶרֶת[יח] - בִּלְשׁוֹן בִּשּׁוּל[יט] וּבִלְשׁוֹן הֶקְדֵּשׁ[כ], לֶאֱסֹר אוֹתָן וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ הֲנָיָה.

יז) באכילה או בהנאה. יח) הם לא נאסרו בלשון שאסור לאכול, אלא שנאסרו בלשון שונה שאינה "לא תאכל". יט) בשר וחלב נלמד מהאיסור "לא תבשל גדי בחלב אמו", וחכמים למדו שמדבר על איסור אכילה. כ) בכלאי הכרם נכתב "פן תקדש המלאה", שלא תהנה ממנו אלא תשרפנו.

יא. כֵּיצַד[כא]? הֲרֵי שֶׁהִמְחָה אֶת הַחֵלֶב וּגְמָאוֹ כְּשֶׁהוּא חַם עַד שֶׁנִּכְוָה גְּרוֹנוֹ מִמֶּנּוּ, אוֹ שֶׁאָכַל חֵלֶב חַי, אוֹ שֶׁעֵרֵב דְּבָרִים מָרִים כְּגוֹן רֹאשׁ וְלַעֲנָה לְתוֹךְ יַיִן נֶסֶךְ אוֹ לְתוֹךְ קִדְרָה שֶׁל נְבֵלָה וַאֲכָלָן כְּשֶׁהֵן מָרִין, אוֹ שֶׁאָכַל אֹכֶל הָאָסוּר אַחַר שֶׁהִסְרִיחַ וְהִבְאִישׁ וּבָטַל מֵאֹכֶל [הראוי ל]אָדָם - הֲרֵי זֶה פָּטוּר; וְאִם עֵרֵב דָּבָר מַר בְּתוֹךְ קִדְרָה שֶׁל בָּשָׂר בְּחָלָב אוֹ בְּיֵין כִּלְאֵי הַכֶּרֶם וַאֲכָלוֹ - חַיָּב.

כא) כיצד אוכלים שלא כדרך אכילה והנאה.

יב. הָאוֹכֵל מַאֲכָל מִמַּאֲכָלוֹת הָאֲסוּרוֹת דֶּרֶךְ שְׁחוֹק אוֹ כְּמִתְעַסֵּק [דרך אגב] - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְגוּף הָאֲכִילָה - הוֹאִיל וְנֶהֱנָה, חַיָּב כְּמִי שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְעַצְמָהּ שֶׁל אֲכִילָה; וַהֲנָיָה הַבָּאָה לוֹ לְאָדָם בְּעַל כָּרְחוֹ בְּאִסּוּר מִכָּל הָאִסּוּרִין - אִם נִתְכַּוֵּן, אָסוּר[כב]; וְאִם לֹא נִתְכַּוֵּן, מֻתָּר.

כב) בין איסורי הנאה בין איסורי אכילה.

יג. הָאוֹכֵל מַאֲכָל אָסוּר לְתֵאָבוֹן, אוֹ מִפְּנֵי הָרָעָב - חַיָּב[כג]; וְאִם הָיָה תּוֹעֶה בַּמִּדְבָּר וְאֵין לוֹ מַה יֹּאכַל אֶלָּא דָּבָר אִסּוּר - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, מִפְּנֵי סַכָּנַת נְפָשׁוֹת[כד].

כג) אם אין סכנת נפש. כד) מותר לכל אדם, שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש.

יד. עֲבָרָה[כה] שֶׁהֵרִיחָה מַאֲכָל אָסוּר, כְּגוֹן בְּשַׂר קֹדֶשׁ אוֹ בְּשַׂר חֲזִיר - מַאֲכִילִין אוֹתָהּ מִן הַמָּרָק. אִם נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתָּהּ, מוּטָב; וְאִם לָאו, מַאֲכִילִין אוֹתָהּ פָּחוֹת פָּחוֹת מִכַּשֶּׁעוּר. וְאִם לֹא נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתָּהּ, מַאֲכִילִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּתְיַשֵּׁב דַּעְתָּהּ.

כה) אשה הרה כשהיא מריחה איזה מאכל ומתאווה לאוכלו, תסתכן אם ימנעו ממנה מאכל זה.

טו. וְכֵן הַבְּרִיא שֶׁהֵרִיחַ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֹמֶץ וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִדְּבָרִים שֶׁמְּעַרְעֲרִין אֶת הַנֶּפֶשׁ, דִּינוֹ כְּעֲבָרָה.

טז. מִי שֶׁאֲחָזוֹ בֻּלְמוּס[כו] - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ דְּבָרִים הָאֲסוּרִין מִיָּד[כז], עַד שֶׁיֵּאוֹרוּ עֵינָיו[כח]; וְאֵין מְחַזְּרִין [ומחפשים] עַל דָּבָר הַמֻּתָּר, אֶלָּא מְמַהֲרִין בַּנִּמְצָא[כט]. וּמַאֲכִילִין אוֹתוֹ הַקַּל הַקַּל תְּחִלָּה[ל]; אִם הֵאִירוּ עֵינָיו, דַּיּוֹ[לא]; וְאִם לָאו, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ הֶחָמוּר.

כו) מחלת רעב. כז) ואין מנסים מקודם במרק, ובפחות מכשיעור, אלא נותנים לו מיד דבר האסור. כח) בשלב מסוכן של המחלה עיני החולה כהות. כט) בדברים הנמצאים במקום. ל) אם אין לנו דברים מותרים, ויש לפנינו שני מיני איסורים, מאכילין אותו קודם את הקל. לא) אין מאכילים אותו יותר.

יז. כֵּיצַד? הָיוּ לְפָנֵינוּ טֶבֶל וּנְבֵלָה - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ נְבֵלָה תְּחִלָּה, שֶׁהַטֶּבֶל בְּמִיתָה[לב]; נְבֵלָה וּסְפֵיחֵי שְׁבִיעִית - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ סְפֵיחֵי שְׁבִיעִית, שֶׁאִסּוּרָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת שְׁמִיטָה וְיוֹבֵל; טֶבֶל וּשְׁבִיעִית - מַאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׁבִיעִית[לג]; טֶבֶל וּתְרוּמָה - אִם אִי אֶפְשָׁר לְתַקֵּן הַטֶּבֶל[לד], מַאֲכִילִין אוֹתוֹ טֶבֶל שֶׁאֵינוֹ קָדוֹשׁ כִּתְרוּמָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

לב) הטבל במיתה בידי שמים, ונבלה בלא תעשה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לג) שהטבל במיתה בידי שמים והשביעית בעשה. לד) שיפרישו תרומות ומעשרות ואז יאכילו את החולה, וכאן אי אפשרות כזאת, כי החולה צריך לאכול את הכל, ואם יפרישו ממנו לתרומות ומעשרות - לא יספיק לו.

יח. כְּבָר בֵּאַרְנוּ[66], שֶׁאֵין אִסּוּר חָל עַל אִסּוּר, אֶלָּא אִם הָיוּ שְׁנֵי הָאִסּוּרִין בָּאִין כְּאַחַת[לה], אוֹ שֶׁהָיָה אִסּוּר מוֹסִיף[לו], אוֹ אִסּוּר כּוֹלֵל[לז]; לְפִיכָךְ יֵשׁ אוֹכֵל כַּזַּיִת אֶחָד וְלוֹקֶה עָלָיו חָמֵשׁ מַלְקִיּוֹת - וְהוּא, שֶׁהִתְרוּ בּוֹ בַּחֲמִשָּׁה אִסּוּרִין שֶׁנִּתְקַבְּצוּ בּוֹ.

לה) שני האיסורין חלו ביחד על המאכל. לו) באיסור השני נוסף דבר אסור, שלא היה קיים באיסור הראשון. לז) האיסור השני כולל את האיסור הראשון.

כֵּיצַד? כְּגוֹן טָמֵא שֶׁאָכַל כַּזַּיִת חֵלֶב שֶׁנּוֹתַר מִן הַמֻּקְדָּשִׁין, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים - לוֹקֶה מִשּׁוּם אוֹכֵל חֵלֶב, וּמִשּׁוּם אוֹכֵל נוֹתָר, וּמִשּׁוּם אוֹכֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וּמִשּׁוּם טָמֵא שֶׁאָכַל קֹדֶשׁ, וּמִשּׁוּם שֶׁנֶּהֱנָה מִן הַקֹּדֶשׁ וּמָעַל.

יט. וְלָמָּה חָל כָּאן אִסּוּר עַל אִסּוּר? שֶׁבְּהֵמָה זוֹ הָיָה חֶלְבָּהּ אָסוּר בַּאֲכִילָה וּמֻתָּר בַּהֲנָיָה[לח]. הִקְדִּישָׁהּ - נֶאֱסַר חֶלְבָּהּ בַּהֲנָיָה[לט], וּמִתּוֹךְ שֶׁנּוֹסַף בּוֹ אִסּוּר הֲנָיָה[מ], נוֹסַף עָלָיו אִסּוּר קָדָשִׁים. וַעֲדַיִן הָיָה חֵלֶב זֶה מֻתָּר לַגָּבוֹהַּ[מא] וְאָסוּר לְהֶדְיוֹט; נַעֲשָׂה נוֹתָר[מב] - מִתּוֹךְ שֶׁנּוֹסַף בּוֹ אִסּוּר לַגָּבוֹהַּ, נֶאֱסַר לְהֶדְיוֹט. וְהָאוֹכֵל הַזֶּה[מג] הָיָה מֻתָּר בִּבְשַׂר בְּהֵמָה וְאָסוּר בְּחֶלְבָּהּ; נִטְמָא - נֶאֱסַר אַף בִּבְשָׂרָהּ נוֹסַף לוֹ אִסּוּר עַל הַחֵלֶב. בָּא יוֹם הַכִּפּוּרִים - כָּלַל כָּל הָאֲכָלִין, וּמִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱסַר אַף בְּחֵלִין, נוֹסַף אִסּוּרוֹ בְּחֵלֶב זֶה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

לח) כיוון שהחלב אסור באכילה בלבד, ולא בהנאה. לט) שהקדש אסור בהנאה. מ) הרי הוא איסור מוסיף או איסור חמור שחל על איסור. מא) להקריב למזבח. מב) ואסור להקריב על המזבח. מג) כלומר, האדם שאכל. עד כאן מנה הרמב"ם איסורים שנוספו על חתיכת החלב, ומכאן ואילך עובר הרמב"ם למנות איסורים החלים על האדם עצמו ולא על המאכל עצמו.

פֶּרֶק טוֹ

דיני איסור שנתערב בהיתר.

א. דָּבָר אָסוּר שֶׁנִּתְעָרֵב בְּדָבָר מֻתָּר - מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, [יבטל כשאינו] בְּנוֹתֵן טַעַם[א]; וּמִין בְּמִינוֹ שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל טַעְמוֹ, יִבָּטֵל בְּרֹב[ב].

א) כפי שיבאר להלן. ב) בטל ברוב מן התורה, אבל אסור מדברי סופרים, כפי שיתבאר להלן.

ב. כֵּיצַד? חֵלֶב הַכִּלְיוֹת שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ הַגְּרִיסִין, וְנִמּוֹחַ הַכֹּל - טוֹעֲמִין אֶת הַגְּרִיסִין: אִם לֹא נִמְצָא בָּהֶן טַעַם חֵלֶב, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרִין; וְאִם נִמְצָא בָּהֶן טַעַם חֵלֶב וְהָיָה בָּהֶן מַמָּשׁוֹ[ג], הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה; נִמְצָא בָּהֶן טַעְמוֹ וְלֹא הָיָה בָּהֶן מַמָּשׁוֹ, הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

ג) בהלכה הבאה יבואר מה זה "ממשו".

ג. כֵּיצַד הוּא מַמָּשׁוֹ? כְּגוֹן שֶׁהָיָה מִן הַחֵלֶב כַּזַּיִת בְּכָל שָׁלֹשׁ בֵּיצִים מִן הַתַּעֲרֹבֶת. אִם אָכַל מִן הַגְּרִיסִין הָאֵלּוּ כְּשָׁלֹשׁ בֵּיצִים - הוֹאִיל וְיֵשׁ בָּהֶן כַּזַּיִת מִן הַחֵלֶב, לוֹקֶה; שֶׁהֲרֵי טַעַם הָאִסּוּר וּמַמָּשׁוֹ. אָכַל פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ בֵּיצִים[ד] - מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת מִדִּבְרֵיהֶם[ה]. וְכֵן אִם לֹא הָיָה בַּתַּעֲרֹבֶת כַּזַּיִת בְּכָל שָׁלֹשׁ בֵּיצִים - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן טַעַם חֵלֶב וְאָכַל כָּל הַקְּדֵרָה, אֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא מַכַּת מַרְדּוּת[ו].

ד) ואין בהן כזית של האיסור. ה) כדין חצי שיעור, שאסור מן התורה ואין לוקין עליו אלא מכת מרדות מדברי חכמים. ו) כי נקרא טעמו ולא ממשו.

ד. נָפַל חֵלֶב כְּלָיוֹת לְחֵלֶב הָאַלְיָה[ז] וְנִמּוֹחַ הַכֹּל - אִם הָיָה חֵלֶב הָאַלְיָה כִּשְׁנַיִם בְּחֵלֶב הַכְּלָיוֹת, הֲרֵי הַכֹּל מֻתָּר מִן הַתּוֹרָה[ח]; אֲפִלּוּ חֲתִיכַת נְבֵלָה[ט] שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת שֶׁל שְׁחוּטָה, הַכֹּל מֻתָּר מִן הַתּוֹרָה. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים - הַכֹּל אָסוּר, עַד שֶׁיֹּאבַד דָּבָר הָאָסוּר מֵעֹצֶם מְעוּטוֹ, וְלֹא יִהְיֶה דָּבָר חָשׁוּב שֶׁעֵינוֹ עוֹמֶדֶת [=שניכר], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ז) חלב כליות אסור באכילה, וחלב האליה מותר באכילה. ח) כי מין במינו בטל ברוב. ט) שהחתיכה עומדת בעינה ולא נימוחה, אלא שאין אנו יודעים איזוהי החתיכה האסורה.

ה. וּבְכַמָּה יִתְעָרֵב דָּבָר הָאָסוּר, וְיֹאבַד בְּעֹצֶם מְעוּטוֹ? כַּשְּׁעוּר שֶׁנָּתְנוּ חֲכָמִים: יֵשׁ דָּבָר שֶׁשְּׁעוּרוֹ בְּשִׁשִּׁים, וְיֵשׁ שֶׁשְּׁעוּרוֹ בְּמֵאָה, וְיֵשׁ שֶׁשְּׁעוּרוֹ בְּמָאתַיִם.

66. איסורי ביאה יז, ח.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ו. נִמְצָאתָ לָמֵד, שֶׁכָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה - בֵּין אִסּוּרֵי מַלְקוּת, בֵּין אִסּוּרֵי כָּרֵת, בֵּין אִסּוּרֵי הֲנָיָה, שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּמַאֲכָל הַמֻּתָּר - מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, בְּנוֹתֵן טַעַם; מִין בְּמִינוֹ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל הַטַּעַם, שֶׁעוּרוֹ בְּשִׁשִּׁים אוֹ בְּמֵאָה אוֹ בְּמָאתַיִם; חוּץ מִיַּיִן נֶסֶךְ, מִפְּנֵי חֲמַרַת עֲבוֹדָה זָרָה, וְחוּץ מִטֶּבֶל, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ[י]; וּמִפְּנֵי זֶה, אוֹסְרִין בְּמִינָן בְּכָל שֶׁהֵן, וְשֶׁלֹּא בְּמִינָן, בְּנוֹתֵן טַעַם[יא] כִּשְׁאָר הָאִסּוּרִין.

י) כי אפשר להפריש ממנו תרומות ומעשרות, והכלל שכל דבר שיש דרך להתירו, אינו בטל ואוסר בכל שהוא. יא) שלא החמירו ביין נסך אלא מין במינו, שהרי יש כאן האיסור, אבל מין בשאינו מינו כשאין טעם האיסור בתערובת הרי הוא כאלו אינו קיים לגמרי ולא החמירו.

ז. כֵּיצַד? טִפַּת יַיִן נֶסֶךְ שֶׁנָּפַל עָלֶיהָ כַּמָּה חָבִיּוֹת שֶׁל יַיִן - הַכֹּל אָסוּר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר; וְכֵן כּוֹס שֶׁל יַיִן טֶבֶל שֶׁנִּתְעָרֵב בְּחָבִיּוֹת - הַכֹּל טֶבֶל, עַד שֶׁיְּפָרֵישׁ תְּרוּמָה וּמַעַשְׂרוֹת הָרְאוּיִין לַתַּעֲרֹבֶת[יב] כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ.

יב) לפי כמות הטבל הנמצא באותה תערובת.

ח. פֵּרוֹת שְׁבִיעִית[יג] - אַף עַל פִּי שֶׁאִם נִתְעָרְבוּ בְּמִינָן בְּכָל שֶׁהוּא[יד], וְשֶׁלֹּא בְּמִינָן בְּנוֹתֵן טַעַם - אֵינָן בִּכְלַל אִסּוּרֵי תוֹרָה; שֶׁאֵין אוֹתָהּ הַתַּעֲרֹבֶת אֲסוּרָה, אֶלָּא • חַיָּב לֶאֱכֹל כָּל הַתַּעֲרֹבֶת בִּקְדֻשַּׁת שְׁבִיעִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ[טו].

השגת הראב"ד
אלא . . במקומו א"א ויש ביעור אחר בפירות שביעית שהוא לשריפה או לקבורה והוא שיכלה המין האחרון שבאותה הארץ משלש ארצות החלוקות לביעור ואותו זמן בין במינו בין שלא במינו בנותן טעם.

יג) לפני שהגיע זמן ביעורם והם מותרים באכילה. יד) וצריך לאכול את כל התערובת קודם זמן הביעור בקדושת שביעית, שדינה יתבאר בהלכות שביעית. טו) דהיינו שזה חובת האדם, ולא שהפירות עצמם נאסרים.

ט. חָמֵץ בְּפֶסַח[טז] - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מֵאִסּוּרֵי תוֹרָה, אֵינוֹ בִּכְלָלוֹת אֵלּוּ[יז]; לְפִי שֶׁאֵין הַתַּעֲרֹבֶת אֲסוּרָה לְעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי לְאַחַר הַפֶּסַח תִּהְיֶה כָּל הַתַּעֲרֹבֶת מֻתֶּרֶת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. לְפִיכָךְ אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא, בֵּין בְּמִינוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ[יח].

טז) שאוסר אפילו במשהו. יז) לא נמנה יחד עם שאר האיסורים שאינם בטלים לעולם. יח) ודבר שיש לו היתר, אוסר בכל שהוא.

י. וְהוּא הַדִּין לִתְבוּאָה חֲדָשָׁה שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּישָׁנָה מִלִּפְנֵי הָעֹמֶר - אוֹסֶרֶת בְּכָל שֶׁהוּא, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהּ מַתִּירִין[יט], שֶׁלְּאַחַר הָעֹמֶר יֵתֵר הַכֹּל.

יט) אחרי ט"ז בניסן כשיקריבו את העומר.

וְכֵן כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין, וַאֲפִלּוּ הָיָה אִסּוּרוֹ מִדִּבְרֵיהֶם, כְּגוֹן אִסּוּר מֻקְצֶה וְנוֹלָד בְּיוֹם טוֹב - לֹא נָתְנוּ בּוֹ חֲכָמִים שִׁעוּר, אֶלָּא אֲפִלּוּ אֶחָד בְּכַמָּה אֲלָפִים אֵינוֹ בָּטֵל; שֶׁהֲרֵי יֵשׁ דֶּרֶךְ שֶׁיֵּתֵר בָּהּ, כְּגוֹן הֶקְדֵּשׁ וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן[כ].

כ) הקדש אפשר לפדות אותו, ומעשר שני אפשר לאוכלו בירושלים.

יא. אֲבָל הָעָרְלָה, וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, וְחֵלֶב, וְדָם, וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, וְכֵן תְּרוּמוֹת[כא] - נָתְנוּ חֲכָמִים בָּהֶן שִׁעוּר, שֶׁאֵין בָּהֶן דֶּרֶךְ הֶתֵּר לְכָל אָדָם.

כא) היות שהתרומות מותרות לכהן בלבד, ולזרים אסורות לעולם ולפיכך אינן כדבר שיש להן מתירין.

השגת הראב"ד
יראה . . מתירין א"א משנה שלימה היא.

יב. יֵרָאֶה • לִי, שֶׁאֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין, אִם נִתְעָרֵב בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ וְלֹא נָתַן טַעַם - מֻתָּר; לֹא יִהְיֶה זֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין חָמוּר מִטֶּבֶל, שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לְתַקְּנוֹ; וְאַף עַל פִּי כֵן שֶׁלֹּא בְּמִינוֹ בְּנוֹתֵן טַעַם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאַל תִּתְמַהּ עַל חָמֵץ בְּפֶסַח, שֶׁהַתּוֹרָה[67] אָסְרָה "כָּל מַחְמֶצֶת", לְפִיכָךְ הֶחְמִירוּ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[כב].

כב) שאוסר בכל שהוא בין במינו בין שלא במינו.

יג. וְאֵלּוּ הֵן הַשִּׁעוּרִין שֶׁנָּתְנוּ חֲכָמִים: הַתְּרוּמָה, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְהַחַלָּה, וְהַבִּכּוּרִים - עוֹלִין [=בטלים] בְּאֶחָד וּמֵאָה; וְצָרִיךְ לְהָרִים[כג], וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה[כד]. וְכֵן פְּרוּסָה שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים לְתוֹךְ פְּרוּסוֹת שֶׁל חֻלִּין, עוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאָה.

כג) כשנפלה סאה תרומה למאה סאה, צריך להרים מהם סאה ולתת אותה תרומה לכהן. כי אף על פי שהאיסור בטל במאה, אבל התרומה היא ממונו של הכהן, ואת זה צריך להשיב מפני גזל. כד) אם נפלה חצי סאה מאיסור זה וחצי

67. שמות-בא, יב, יט.

מוקדשת להדפסה ושימוש אישי בלבד

סאה מאיסור אחר מן האיסורים הללו בפחות ממאה סאין חולין - הכל אסור. והטעם, משום שכל אלה נקראו בשם תרומה, ואפילו חלה ובכורים, וכל שנקרא בשם אחד מצטרפים.

כֵּיצַד? סְאָה קֶמַח מֵאֶחָד מֵאֵלּוּ, אוֹ סְאָה מִכֻּלָּן, שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה סְאָה קֶמַח שֶׁל חֵלִין, וְנִתְעָרֵב הַכֹּל - מֵרִים מִן הַכֹּל[כה] סְאָה אַחַת כְּנֶגֶד סְאָה שֶׁנָּפְלָה, וְהַשְּׁאָר מֻתָּר לְכָל אָדָם; נָפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה, נַעֲשָׂה הַכֹּל מְדֻמָּע[כו].

כה) אפילו בלחם הפנים צריך להרים, מפני שזה שייך לכוהנים. כו) תערובת של תרומה וחולין, ואסורה לזרים.

יד. הָעָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם - עוֹלִין בְּאֶחָד וּמָאתַיִם, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה[כז]; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהָרִים[כח]. כֵּיצַד? רְבִיעִית שֶׁל יַיִן עָרְלָה אוֹ כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, אוֹ שֶׁהָיְתָה הָרְבִיעִית מִצְטָרֶפֶת מִשְּׁנֵיהֶן, שֶׁנָּפְלָה לְתוֹךְ מָאתַיִם רְבִיעִיּוֹת שֶׁל יַיִן [של היתר] - הַכֹּל מֻתָּר, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהָרִים כְּלוּם; נָפְלָה • לְפָחוֹת מִמָּאתַיִם, הַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָיָה.

השגת הראב"ד
נפלה . . בהנייה א"א אינו כן שאין לך דבר שאוסר עירובו בהנאה אלא אם כן הוא דבר שבמנין חוץ מאיסורי עכו"ם ויי"נ דוק ותשכח.

כז) למרות שיש להם שמות שונים, היות ששיעוריהם נלמדים זה מזה, לכן מצטרפים. כח) שמותר לאכול הכל ואינו חייב להוציא את הכמות שנפלה.

טו. וְלָמָּה צָרִיךְ לְהָרִים הַתְּרוּמָה, וְלֹא יָרִים עָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם? שֶׁהַתְּרוּמָה, מָמוֹן כֹּהֲנִים; לְפִיכָךְ, כָּל תְּרוּמָה שֶׁאֵין הַכֹּהֲנִים מַקְפִּידִין עָלֶיהָ, כְּגוֹן תְּרוּמַת הַכְּלִיסִין [=תאנים גרועות] וְהֶחָרוּבִין וּשְׁעוֹרִין שֶׁבֶּאֱדוֹם - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָרִים[כט].

כט) מפני שהכהנים לא מקפידים עליהם.

טז. וְלָמָּה כָּפְלוּ שִׁעוּר עָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם? מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בַּהֲנָיָה. וְלָמָּה סָמְכוּ עַל שִׁעוּר מֵאָה בִּתְרוּמוֹת? שֶׁהֲרֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר אֶחָד מִמֵּאָה[ל] וּמִקַּדֶּשֶׁת הַכֹּל[לא], שֶׁנֶּאֱמַר[68]: "אֶת מִקְּדָשׁוֹ מִמֶּנּוּ"; אָמְרוּ חֲכָמִים[69]: 'דָּבָר שֶׁאַתָּה מֵרִים מִמֶּנּוּ[לב] - אִם חָזַר לְתוֹכוֹ, מְקַדְּשׁוֹ'[לג].

ל) התרומה שהלוי מפריש לכהן מן המעשר שהוא מקבל, זה אחד ממאה. לא) אם נפלה התרומה לתוך התבואה, הוא אוסר את הכל (כאילו הוא לא הפריש). לב) מהמילה 'ממנו' למדו חכמים, שאת הדבר שאתה מרים מתוכו כדי לתת תרומה. לג) אם יפול בחזרה לתבואה, הוא יאסור אותה. ותרומת מעשר זה אחד מתוך מאה, לכן אם נפל אחד כנגד מאה - יהיה מותר.

יז. שְׁאָר אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה[לד] כֻּלָּן, כְּגוֹן בְּשַׂר שְׂקָצִים וּרְמָשִׂים וְחֵלֶב וְדָם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - שִׁעוּרָן בְּשִׁשִּׁים. כֵּיצַד? כַּזַּיִת חֵלֶב כְּלָיוֹת שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ שִׁשִּׁים כַּזַּיִת מֵחֵלֶב הָאַלְיָה[לה], הַכֹּל מֻתָּר; נָפַל לְפָחוֹת מִשִּׁשִּׁים[לו], הַכֹּל אָסוּר. וְכֵן אִם נָפַל כִּשְׁעוֹרָה[לז] חֵלֶב, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה שָׁם כְּמוֹ שִׁשִּׁים שְׁעוֹרָה. וְכֵן בִּשְׁאָר אִסּוּרִין. וְכֵן שֵׁמֶן שֶׁל גִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁנָּפַל לְקִדְרָה שֶׁל בָּשָׂר - מְשַׁעֲרִין אוֹתוֹ בְּשִׁשִּׁים, וְאֵין שֵׁמֶן הַגִּיד מִן הַמִּנְיָן[לח]; וְאַף עַל פִּי שֶׁשֵּׁמֶן גִּיד הַנָּשֶׁה מִדִּבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבַּאֲרָנוּ, הוֹאִיל וְגִיד הַנָּשֶׁה בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, הֶחְמִירוּ בּוֹ כְּאִסּוּרֵי תּוֹרָה[לט]. וְהַגִּיד עַצְמוֹ - אֵין מְשַׁעֲרִין בּוֹ וְאֵינוֹ אוֹסֵר, שֶׁאֵין בְּגִידִים בְּנוֹתֵן טַעַם.

לד) למעט איסורי דרבנן ששיעור ביטולם הוא ביחס של אחד לחמישים ותשע. לה) וביחד יהיו ששים ואחד כזית. לו) אפילו נפל לחמשים ותשע כזית, ויחד עם האסור הם ששים. לז) דהיינו גם בחצי שיעור שאין לוקים עליו, לא די שיהיה חמשים ותשע. לח) אלא צריך שיהא ששים מלבדו. לט) לענין ביטול.

יח. אֲבָל כָּחָל [=עטיני הבהמה] שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם הַבָּשָׂר - בְּשִׁשִּׁים, וּכְחָל • מִן הַמִּנְיָן; הוֹאִיל וְהַכָּחָל מִדִּבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[מ][70], הֵקֵלּוּ בְּשִׁעוּרוֹ[מא].

השגת הראב"ד
וכחל . . מדבריהם א"א ויש נותן טעם טוב מזה מפני שהוא היתר כשהוא בעצמו.

מ) שבשר שנתבשל בחלב שחוטה, אינו אסור מן התורה. מא) שהוא חלק מן המנין.

יט. בֵּיצָה שֶׁנִּמְצָא בָּהּ אֶפְרוֹחַ, שֶׁנִּשְׁלְקָה [התבשלה] עִם בֵּיצִים הַמֻּתָּרוֹת - אִם הָיְתָה עִם שִׁשִּׁים וְאַחַת וְהִיא[מב], הֲרֵי הֵן מֻתָּרוֹת; הָיְתָה עִם שִׁשִּׁים בִּלְבַד[מג], נֶאֱסְרוּ הַכֹּל; מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ[מד], עָשׂוּ הֶכֵּר בָּהּ וְהוֹסִיפוּ בְּשִׁעוּרָהּ.

מב) כלומר, שהאיסור וההיתר יחד שווים לשישים ושתיים. מג) וביחד הם ששים ואחת. מד) שהאיסור עצמו, היינו האפרוח, הוא בריה בפני עצמה.

---

68. במדבר-קרח, יח, כט. 69. תלמוד ירושלמי, תרומות, פרק ד', הלכה ו'. 70. ט, יב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כ. אֲבָל בֵּיצַת עוֹף טָמֵא שֶׁנִּשְׁלְקָה עִם בֵּיצֵי עוֹף טָהוֹר, לֹא אָסְרָה אוֹתָן[מה]; וְאִם טָרַף [=שבר וערבב] אֵלּוּ עִם אֵלּוּ, אוֹ שֶׁנִּתְעָרְבָה בֵּיצַת עוֹף טָמֵא אוֹ בֵּיצַת טְרֵפָה עִם בֵּיצִים אֲחֵרוֹת - שִׁעוּרָן בְּשִׁשִּׁים.

מה) כי היא אינה פולטת טעם.

כא. וּמִנַּיִן סָמְכוּ חֲכָמִים עַל שִׁעוּר שִׁשִּׁים? שֶׁהֲרֵי הַמּוּרָם מֵאֵיל נָזִיר, וְהִיא הַזְּרוֹעַ[מו], אֶחָד מִשִּׁשִּׁים מִשְּׁאָר הָאַיִל[מז]; וְהִיא מִתְבַּשֶּׁלֶת עִמּוֹ וְאֵינָהּ אוֹסֶרֶת אוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר[71]: "וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַזְּרוֹעַ בְּשֵׁלָה מִן הָאַיִל"[מח].

מו) החלק שמגיע לכהן מאיל הנזיר, הוא הזרוע. מז) וחכמים שיערו שהזרוע הוא אחד חלקי שישים מבשר ועצמות האיל. מח) שהיא התבשלה עם כל האיל.

כב. מִין בְּמִינוֹ וְדָבָר אַחֵר שֶׁנִּתְעָרְבוּ, כְּגוֹן קְדֵרָה שֶׁהָיָה בָּהּ חֵלֶב אַלְיָה וּגְרִיסִין, וְנָפַל לְתוֹכָהּ חֵלֶב הַכְּלָיוֹת, וְנִמְחָה הַכֹּל וְנַעֲשָׂה גּוּף אֶחָד - רוֹאִין אֶת חֵלֶב הָאַלְיָה וְאֶת הַגְּרִיסִין כְּאִלּוּ הֵם גּוּף אֶחָד[מט], וּמְשַׁעֲרִין חֵלֶב הַכְּלָיוֹת בַּגְּרִיסִין וּבָאַלְיָה; אִם הָיָה אֶחָד מִשִּׁשִּׁים - מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר כָּאן לַעֲמֹד עַל הַטַּעַם[נ].

מט) אף על פי שהם שני מינים של היתר. נ) של האיסור, מכיון שהטעם של חלב אליה ושל חלב כליות אותו דבר.

כג. וְהוּא הַדִּין לִתְרוּמוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ לְשַׁעֲרָן בְּמֵאָה, וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם אוֹ עָרְלָה לְשַׁעֵר אוֹתָן בְּמָאתַיִם.

כד. כְּשֶׁמְּשַׁעֲרִין בְּכָל הָאִסּוּרִין - בֵּין בְּשִׁשִּׁים, בֵּין בְּמֵאָה, בֵּין בְּמָאתַיִם - מְשַׁעֲרִין בַּמֶּרֶק וּבַתַּבְלִין וּבְכָל שֶׁיֵּשׁ בַּקְּדֵרָה וּבְמַה שֶׁבָּלְעָה קְדֵרָה[נא] מֵאַחַר שֶׁנָּפַל הָאִסּוּר, לְפִי אֲמִדַּן הַדַּעַת; שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל מַה שֶּׁבָּלְעָה בְּצִמְצוּם [=בדיוק].

נא) מה שנכנס לתוך הקדרה, או התאדה במהלך הבישול.

כה. אָסוּר לְבַטֵּל אִסּוּרִין שֶׁל תּוֹרָה, לְכַתְּחִלָּה[נב]. וְאִם בִּטֵּל, הֲרֵי זֶה מֻתָּר. וְאַף עַל פִּי כֵן, קָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים[נג], וְאָסְרוּ הַכֹּל. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהוּא קָנָס, אֵין אוֹסְרִין תַּעֲרֹבֶת זוֹ אֶלָּא עַל זֶה הָעוֹבֵר שֶׁבִּטֵּל הָאִסּוּר, אֲבָל לַאֲחֵרִים - הַכֹּל מֻתָּר.

נב) להוסיף הרבה דברי היתר על דבר איסור כדי לבטל אותו. נג) אם עשה זה במזיד, אבל בשוגג לא קנסו.

כו. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁנָּפְלָה סְאָה שֶׁל עָרְלָה לְתוֹךְ מֵאָה סְאָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱסַר הַכֹּל - לֹא יָבִיא מֵאָה סְאָה אַחֶרֶת וִיצָרֵף, כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה בְּאֶחָד וּמָאתַיִם; וְאִם עָבַר וְעָשָׂה כֵּן, הַכֹּל מֻתָּר[נד]. אֲבָל בְּאִסּוּר שֶׁל דִּבְרֵיהֶם - מְבַטְּלִין הָאִסּוּר לְכַתְּחִלָּה.

נד) לאחרים, אבל לא למבטל עצמו, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

כז. כֵּיצַד? חָלָב שֶׁנָּפַל לִקְדֵרָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ בְּשַׂר עוֹף[נה], וְנָתַן טַעַם בַּקְּדֵרָה - מַרְבֶּה עָלָיו בְּשַׂר עוֹף אַחֵר, עַד שֶׁיִּבְטַל הַטַּעַם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

נה) ובשר עוף בחלב אסור מדברי סופרים בלבד.

כח. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁאִם נָתַן דָּבָר הָאָסוּר טַעְמוֹ בְּדָבָר הַמֻּתָּר, נֶאֱסַר הַכֹּל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִשְׁבִּיחוֹ. אֲבָל אִם פָּגַם זֶה הָאָסוּר לַמֻּתָּר וְהִפְסִיד טַעְמוֹ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה פּוֹגֵם מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף; אֲבָל אִם פָּגַם בַּתְּחִלָּה, וְסוֹפוֹ לְהַשְׁבִּיחַ, אוֹ הִשְׁבִּיחַ בַּתְּחִלָּה, אַף עַל פִּי שֶׁסּוֹפוֹ לִפְגֹּם - הֲרֵי זֶה אָסוּר.

כט. וּמִי יִטְעַם אֶת הַתַּעֲרֹבֶת? אִם הָיָה הַמְעָרֵב תְּרוּמוֹת עִם הַחֵלִין, טוֹעֵם אוֹתָן הַכֹּהֵן[נו]. אִם הָיָה טַעַם הַתְּרוּמָה נִכָּר - הַכֹּל מְדֻמָּע[נז]. וּבְהִלְכוֹת תְּרוּמוֹת יִתְבָּאֵר דִּין הַמְדֻמָּע.

נו) שמותר לאכול בתרומה. נז) תערובת תרומה עם חולין.

ל. וְאִם הָיָה בָּשָׂר בְּחָלָב, אוֹ יַיִן נֶסֶךְ, וְיַיִן עָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנָּפְלוּ לִדְבַשׁ, אוֹ בְּשַׂר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם הַיָּרָק, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - טוֹעֵם אוֹתָן הַגּוֹי, וְסוֹמְכִין עַל פִּיו. אִם אָמַר: 'אֵין בּוֹ טַעַם', אוֹ שֶׁאָמַר: 'יֵשׁ בּוֹ טַעַם, וּמִטַּעַם רַע הוּא וַהֲרֵי פִּגְּמוֹ' - הַכֹּל מֻתָּר; וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה סוֹפוֹ לְהַשְׁבִּיחַ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאִם אֵין שָׁם גּוֹי לִטְעֹם - מְשַׁעֲרִין אוֹתוֹ בְּשִׁעוּרוֹ, בְּשִׁשִּׁים אוֹ בְּמֵאָה אוֹ בְּמָאתַיִם.

לא. עַכְבָּר שֶׁנָּפַל לְשֵׁכָר אוֹ לְחֹמֶץ[נח] - מְשַׁעֲרִין אוֹתוֹ בְּשִׁשִּׁים; שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא טַעְמוֹ בְּשֵׁכָר

71. במדבר-נשא, ו, יט.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּבְחֹמֶץ מַשְׁבִּיחַ. אֲבָל אִם נָפַל לְיַיִן אוֹ לְשֶׁמֶן אוֹ לִדְבַשׁ - מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ נָתַן טַעַם; מִפְּנֵי שֶׁטַּעֲמוֹ פּוֹגֵם - שֶׁכָּל אֵלּוּ צְרִיכִין לִהְיוֹתָן מְבֻשָּׁמִין, וְזֶה מַסְרִיחָן וּמַפְסִיד טַעֲמָן.

נח) היות שהם חריפים, הם בולעים מהר והרי זה ככבוש, וכבוש הרי הוא כמבושל.

לב. גְּדִי שֶׁצָּלָה אוֹתוֹ בְּחֶלְבּוֹנט, אָסוּר לֶאֱכֹל אֲפִלּוּ מִקְצֵה אָזְנוֹס - שֶׁהַחֵלֶב נִבְלַע בְּאֵבָרָיו, וְהוּא מַשְׁבִּיחוֹ וְנוֹתֵן בּוֹ טַעַם. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה כָּחוּשׁ וְלֹא הָיָה בּוֹ חֵלֶב כְּלָיוֹת, וְלֹא חֵלֶב קֵרֶבסא אֶלָּא מְעַט כְּאֶחָד מִשִּׁשִּׁים - קוֹלֵף וְאוֹכֵל, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַחֵלֶבסב.

נט) שלא הוציאו את חלב הכליות והקרב שאסורים באכילה. ס) שנמצא במרחק גדול מהחלב. סא) האסורים מן התורה. סב) וכשהוא מגיע לחלב משליך אותו ואוכל את השאר.

וְכֵן יָרֵךְ שֶׁצָּלָאָהּ בְּגִיד הַנָּשֶׁה שֶׁבָּהסג - קוֹלֵף וְאוֹכֵלסד עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לַגִּיד, וּמַשְׁלִיכוֹ. וְכֵן בְּהֵמָה שֶׁצָּלָאָהּ שְׁלֵמָה וְלֹא הֵסִיר מִמֶּנָּה לֹא חוּטִין וְלֹא קְרוּמוֹת הָאֲסוּרוֹתסה - קוֹלֵף וְאוֹכֵל, וְכֵיוָן שֶׁמַּגִּיעַ לְדָבָר אָסוּר, חוֹתְכוֹ וּמַשְׁלִיכוֹ; שֶׁאֵין בְּגִידִין בְּנוֹתֵן טַעַם, כְּדֵי לְשַׁעֵר בָּהֶן סו.

סג) ושומן הגיד אסור מדברי סופרים. סד) קולף את הבשר שעל הגיד ואוכלו, מפני ששמנונית הגיד רזה היא ולא מפעפעת כמו חלב, אלא נצמדת למקומה. ואפילו אם הוא מפעפע קצת אין זה מספיק כדי ליתן טעם. סה) האסורים מן התורה משום חלב ודם. סו) כיוון שטעמם מועט, תמיד יש בבשר שישים נגדם טעמם.

לג. אֵין צוֹלִין בְּשַׂר שְׁחוּטָה עִם בְּשַׂר נְבֵלָה אוֹ בְּהֵמָה טְמֵאָה בְּתַנּוּר אֶחָד, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין נוֹגְעִין זֶה בָּזֶהסז; וְאִם צָלָאן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה הָאֲסוּרָה שְׁמֻנָּה הַרְבֵּה וְהַמֻּתֶּרֶת רָזָה, שֶׁהֲרֵיחַ אֵינוֹ אוֹסֵר, וְאֵין אוֹסֵר אֶלָּא עַצְמוֹ שֶׁל אִסּוּר.

סז) משום שריח האיסור נכנס בהיתר.

לד. בְּשַׂר נְבֵלָה מָלִיחַ שֶׁנִּבְלַל עִמּוֹ בְּשַׂר שְׁחוּטָה - הֲרֵי זֶה נֶאֱסָר, מִפְּנֵי שֶׁתַּמְצִית הַנְּבֵלָה נִבְלַעַת [על ידי המלח] בְּגוּף בְּשַׂר הַשְּׁחוּטָה, וְאִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד כָּאן לֹא עַל הַטַּעַם וְלֹא עַל הַשִּׁעוּרסח.

סח) מחמת המליחות בשר הנבילה נכנס בתוך בשר השחוטה, ואי אפשר לבדוק אם הוא נתן טעם, מאחר וטעם הנבילה והשחוטה שווה. וכן אי אפשר לבדוק כמה שיעור התערבב, כי בשר הנבילה נכנס לתוך בשר השחוטה, ואין לנו דרך לדעת כמה נכנס. לכן צריך שיהיה בבשר השחוטה שישים כנגד כל בשר הנבילה.

וְכֵן בְּשַׂר דָּג טָמֵא מָלִיחַ שֶׁנִּבְלַל עִמּוֹ דָּג תָּפֵל טָהוֹר, נֶאֱסָר מִפְּנֵי צִירוֹ; אֲבָל אִם הָיָה הַמָּלִיחַ טָהוֹר וְהַתָּפֵל דָּג טָמֵא - לֹא נֶאֱסַר הַמָּלִיחַ, שֶׁהַתָּפֵל בּוֹלֵעַ מִן הַמָּלִיחַ. דָּג טָמֵא שֶׁכִּבְּשׁוֹסט עִם דָּג טָהוֹר - צִיר הַכֹּל אָסוּרע, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה הַטָּמֵאע אֶחָד מִמָּאתַיִם מִן הַטָּהוֹר.

סט) במלח או בחומץ או בשאר משקה. ע) שהציר הטמא אוסר את הכל. עא) כלומר, הציר היוצא מן הטמא.

פֶּרֶק טז

דיני איסור חשוב או שמתקן את המאכל שהתערב בהיתר

א. כָּל הַשִּׁעוּרִין הָאֵלּוּ שֶׁנִּתְּנוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר הָאָסוּר שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמִינוֹ הַמֻּתָּר - בְּשֶׁלֹּא הָיָה הַדָּבָר הָאָסוּר מְחַמֵּץ אוֹ מְתַבֵּל, אוֹ דָּבָר חָשׁוּב שֶׁהוּא עוֹמֵד כְּמוֹת שֶׁהוּא וְלֹא נִתְעָרֵב וְנִדְמָעא בַּדָּבָר הַמֻּתָּר; אֲבָל אִם הָיָה מְחַמֵּץ אוֹ מְתַבֵּל אוֹ דָּבָר חָשׁוּב - אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא.

א) שלא התמזג עם חלקי ההיתר.

ב. כֵּיצַד? שְׁאוֹר [=מחמצת] שֶׁל חִטִּין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ עִסַּת חִטִּיבּ שֶׁל חֵלִין, וְיֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ - הֲרֵי זוֹ הָעִסָּה כֻּלָּהּ מְדֻמָּעג; וְכֵן תַּבְלִין שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלוּ לִקְדֵרַת חֵלִין, וְיֵשׁ בָּהֶן כְּדֵי לְתַבֵּל, וְהֵן מִמִּין הַחֵלִינד - הַכֹּל מְדֻמָּע, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁאוֹר אוֹ הַתַּבְלִין אֶחָד מֵאֶלֶף. וְכֵן שְׁאוֹר שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם לְתוֹךְ הָעִסָּה, אוֹ תַּבְלִין שֶׁל עָרְלָה לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה - הַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָיָה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ב) שהוא מין במינו עם השאור של תרומה. ג) אם יש שיעור בשאור להחמיץ את כל העיסה, העיסה כולה הופכת להיות תערובת של תרומה וחולין. ד) אבל בשאינו מינו, הכל תלוי בנתינת הטעם.

ג. דָּבָר חָשׁוּב שֶׁהוּא אוֹסֵר בְּמִינוֹ בְּכָל שֶׁהוּא[ה] - שִׁבְעָה דְּבָרִים; וְאֵלּוּ הֵן: אֲגוֹזֵי פֶּרֶךְ, וְרִמּוֹנֵי בָדָן[ו], וְחָבִיּוֹת [כשהם] סְתוּמוֹת, וְחִלְפּוֹת [=עלי] תְּרָדִין, וְקַלְסֵי אַכְּרוּב [=כרובים גדולים], וּדְלַעַת יְוָנִית, וְכִכָּרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת[ז].

ה) אבל בשאינו מינו לא אוסר, אלא בנותן טעם. ו) פרך ובדן הם שמות של מקומות. ז) בזמנם היו ככרות של בעל הבית גדולים יותר משל נחתומים.

ד. כֵּיצַד? רִמּוֹן אֶחָד מֵרִמּוֹנֵי בָדָן שֶׁהָיָה עָרְלָה, וְנִתְעָרֵב בְּכַמָּה אֲלָפִים רִמּוֹנִים - הַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָיָה; וְכֵן חָבִית סְתוּמָה שֶׁל יֵין עָרְלָה אוֹ כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּכַמָּה אֲלָפִים חָבִיּוֹת סְתוּמוֹת - הַכֹּל אֲסוּרִין בַּהֲנָיָה. וְכֵן שְׁאָר הַשִּׁבְעָה דְּבָרִים.

ה. וְכֵן חֲתִיכָה שֶׁל נְבֵלָה, אוֹ שֶׁל בְּשַׂר בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה אוֹ עוֹף אוֹ דָּג הַטְּמֵאִין, שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּכַמָּה אֲלָפִים חֲתִיכוֹת - הַכֹּל אָסוּר עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ אוֹתָהּ חֲתִיכָה[ח], וְאַחַר כָּךְ יְשַׁעֵר הַשְּׁאָר בְּשִׁשִּׁים[ט]; שֶׁאִם לֹא הִגְבִּיהָהּ, הֲרֵי הַדָּבָר הָאָסוּר עוֹמֵד וְלֹא נִשְׁתַּנָּה[י]; וְהַחֲתִיכָה חֲשׁוּבָה אֶצְלוֹ, שֶׁהֲרֵי מִתְכַּבֵּד בָּהּ לִפְנֵי הָאוֹרְחִין[יא].

ח) אם הוא מזהה את החתיכה, הוא צריך להוציא אותה מהתערובת. ט) מדובר אחרי שהם התבשלו יחד, צריך להוציא את החתיכה מהתערובת, ואז לשער שיש במה שנשאר שישים כנגד החתיכה האסורה. י) החתיכה שלימה ולא נתמעכה בתוך התבשיל. יא) זוהי חתיכה חשובה, ואם היא הייתה מותרת הוא היה נותן אותה בפני אורחים חשובים ומתכבד בזה.

ו. וְהוּא הַדִּין בַּחֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר בְּחָלָב[יב], אוֹ שֶׁל חֵלִין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה, שֶׁהֲרֵי הֵן אֲסוּרִין מִדִּבְרֵיהֶם[יג] בַּהֲנָיָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת שְׁחִיטָה - אוֹסְרִין בְּכָל שֶׁהֵן, עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ אוֹתָן. וְכֵן גִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם הַגִּידִין אוֹ עִם הַבָּשָׂר - בִּזְמַן שֶׁמַּכִּירוֹ, מַגְבִּיהוֹ וְהַשְּׁאָר מֻתָּר, שֶׁאֵין בַּגִּידִין בְּנוֹתֵן טַעַם. וְאִם אֵינוֹ מַכִּירוֹ, הַכֹּל אָסוּר; מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמוֹ, הֲרֵי הוּא חָשׁוּב וְאוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא.

יב) למרות שהאיסור הוא מחמת הבליעה, שהחלב נבלע בבשר, אין דינה כחתיכה שבלעה איסור כמו בהלכה הקודמת, היות שבשר וחלב כל אחד בפני עצמו מותר, וכשנתבשלו יחד נאסרה התערובת, הרי שתיהם יחד הופכים להיות איסור, ולכן זה נחשב כחתיכה של נבלה. יג) זה מוסד על חולין שנשחטו בעזרה, ולא על בשר בחלב.

ז. וְכֵן כָּל בַּעֲלֵי חַיִּים, חֲשׁוּבִין הֵן וְאֵינָן בְּטֵלִין; לְפִיכָךְ, שׁוֹר הַנִּסְקָל שֶׁנִּתְעָרֵב בְּאֶלֶף שְׁוָרִים, וְעֶגְלָה עֲרוּפָה בְּאֶלֶף עֶגְלוֹת, אוֹ • צִפּוֹר מְצֹרָע הַשְּׁחוּטָה[יד] בְּאֶלֶף צִפּוֹרִים, אוֹ פֶּטֶר חֲמוֹר[טו] בְּאֶלֶף חֲמוֹרִים - כֻּלָּן אֲסוּרִין בַּהֲנָיָה. אֲבָל שְׁאָר הַדְּבָרִים - אַף עַל פִּי שֶׁדַּרְכָּן לִמָּנוֹת[טז], הֲרֵי אֵלּוּ עוֹלִין בְּשִׁעוּרָן.

השגת הראב"ד
או . . בהנייה א"א כיון דקי"ל כר' אליעזר וכר' שמעון בן גמליאל יוליך הנאה לים המלח והשאר מותר בהנאה שהרי הלך חשיבותו.

יד) מצורע שנתרפא מביא שתי צפרים, אחת משלח אותה לנפשה, והשניה שוחט אותה ואסורה בהנאה. טו) בכור לאמו. טז) שאר הדברים שלא חשובים כל כך, אף על פי שמוכרים אותם לפי מניין (ולכאורה יש שם חשיבות על כל אחד).

ח. כֵּיצַד? אֲגֻדָּה שֶׁל יָרָק מִכִּלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמָאתַיִם אֲגֻדּוֹת, אוֹ אֶתְרוֹג שֶׁל עָרְלָה שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמָאתַיִם אֶתְרוֹגִין - הַכֹּל מֻתָּר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ט. יֵרָאֶה לִי, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁהוּא חָשׁוּב אֵצֶל בְּנֵי מָקוֹם מִן הַמְּקוֹמוֹת, כְּגוֹן אֱגוֹזֵי פֶּרֶךְ וְרִמּוֹנֵי בָדָן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָן הַזְּמַנִּין - שֶׁהוּא אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא, לְפִי חֲשִׁיבוּתוֹ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם וּבְאוֹתוֹ זְמַן; וְלֹא הֵזְכִּרוּ אֵלּוּ, אֶלָּא שֶׁהֵן אוֹסְרִין בְּכָל שֶׁהֵן בְּכָל מָקוֹם, וְהוּא הַדִּין לְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת. וְדָבָר בָּרוּר הוּא שֶׁכָּל אִסּוּרִין הָאֵלּוּ מִדִּבְרֵיהֶם [של חכמים].

י. נָפַל רִמּוֹן אֶחָד מִן הַתַּעֲרֹבֶת הַזֹּאת [שנאסרה], לִשְׁנֵי רִמּוֹנִים אֲחֵרִים מֵרִמּוֹנֵי בָדָן, וְנָפַל מִן הַשְּׁלֹשָׁה רִמּוֹן אֶחָד לְרִמּוֹנִים אֲחֵרִים - הֲרֵי אֵלּוּ הָאֲחֵרִים מֻתָּרִין, שֶׁהֲרֵי הָרִמּוֹן שֶׁל תַּעֲרֹבֶת הָרִאשׁוֹנָה בָּטֵל בְּרֹב[יז]; וְאִם נָפַל מִן הַתַּעֲרֹבֶת הָרִאשׁוֹנָה רִמּוֹן לְאֶלֶף, כֻּלָּן אֲסוּרִין; לֹא נֶאֱמַר בָּטֵל בְּרֹב, אֶלָּא לְהַתִּיר סְפֵק סְפֵקוֹ - שֶׁאִם יִפֹּל מִן הַתַּעֲרֹבֶת הַשְּׁנִיָּה לְמָקוֹם אַחֵר, אֵינוֹ אוֹסֵר[יח]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יז) מן התורה, ואינו אסור אלא מדבריהם. ולפיכך כשנפל בתערובת שלישית נתיר אותה, משום שיש בתערובת השלישית שני ספקות: א. שמא הרימון שנפל מן התערובת הראשונה לשניה, אינו הרימון של ערלה; ב. אם תמצא

לומר שהראשון של ערלה נפל ונתערב בשניה, שמא זה שנפל מן השניה לשלישית, אינו זה שנפל מן הראשון לשניה ולכן במקרה כזה נתיר את התערובת השלישית. יח) מה שאמרנו שהרימון שנפל מהתערובת הראשונה לתערובת השניה הוא בטל ברוב, זה רק כדי להתיר במקרה שיש לנו שתי ספקות. אבל כאן כשנפל מהתערובת הראשונה לאלף הרימונים, יש לנו רק ספק אחד, ולכן יאסור את כולם.

יא. נִתְפַּצְּעוּ אֲגוּזִים[יט] אֵלּוּ שֶׁנֶּאֱסְרוּ כֻּלָּן מִפְּנֵי אֲגוּז עָרְלָה שֶׁבֵּינֵיהֶן, אוֹ נִתְפָּרְדוּ הָרִמּוֹנִים, וְנִתְפַּתְּחוּ הֶחָבִיּוֹת, וְנִתְחַתְּכוּ הַדְּלוּעִין, וְנִתְפָּרְסוּ הַכִּפָּרוֹת אַחַר שֶׁנֶּאֱסְרוּ - הֲרֵי אֵלּוּ יַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמָאתַיִם; וְהוּא הַדִּין לַחֲתִיכַת גְּבֵלָה שֶׁנִּדּוֹכָה [נתמעכה] בִּכְלַל הַחֲתִיכוֹת וְנַעֲשָׂה הַכֹּל כָּמוֹהָ, שֶׁהִיא עוֹלָה בְּשִׁשִּׁים.

יט) אותם אגוזי פרך החשובים שהביא הרמב"ם בהלכה ג', וכן שאר שבעת הדברים החשובים.

יב. וְאָסוּר לִפְצֹעַ הָאֲגוּזִים, וּלְפָרֵד הָרִמּוֹנִים, וְלִפְתֹּחַ הֶחָבִיּוֹת אַחַר שֶׁנֶּאֱסְרוּ, כְּדֵי שֶׁיַּעֲלוּ בְּאֶחָד וּמָאתַיִם - שֶׁאֵין מְבַטְּלִין אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה; וְאִם עָשָׂה כֵּן, קוֹנְסִין אוֹתוֹ וְאוֹסְרִין עָלָיו כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[72].

יג. שְׁאוֹר שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם וְשֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹךְ הָעִסָּה, לֹא בָּזֶה כְּדֵי לְחַמֵּץ וְלֹא בָּזֶה כְּדֵי לְחַמֵּץ, וּבִשְׁנֵיהֶן כְּשֶׁיִּצְטָרְפוּ כְּדֵי לְחַמֵּץ - אוֹתָהּ עִסָּה אֲסוּרָה לְיִשְׂרָאֵל[כ] וּמֻתֶּרֶת לַכֹּהֲנִים. וְכֵן תְּבָלִין שֶׁל תְּרוּמָה וְשֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹךְ הַקִּדְרָה, וְלֹא בְּאֶחָד מֵהֶם כְּדֵי לְתַבֵּל, וּבִשְׁנֵיהֶן כְּדֵי לְתַבֵּל - אוֹתָהּ קִדְרָה אֲסוּרָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֲרֵי דָּבָר הָאָסוּר לָהֶם תִּבְּלָהּ; וּמֻתֶּרֶת לְכֹהֲנִים[כא].

כ) כי העיסה נתחמצה מדבר שאסור לו. כא) כי כלאי הכרם לבדם אין בהם כדי לתבל את הקדירה, ותרומה מותרת לכוהנים.

יד. תְּבָלִין שֶׁהֵן שְׁנַיִם אוֹ שְׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת מִמִּין אֶחָד[כב], אוֹ שְׁלֹשָׁה מִינִין מִשֵּׁם אֶחָד[כג] - מִצְטָרְפִין לְתַבֵּל וְלֶאֱסֹר, וְכֵן לְחַמֵּץ. כֵּיצַד? שְׁאוֹר שֶׁל חִטִּין וּשְׁאוֹר שֶׁל שְׂעוֹרִין - הוֹאִיל וְשֵׁם שְׁאוֹר אֶחָד הוּא, אֵינָן כְּמִין וְשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, אֶלָּא הֲרֵי הֵן כְּמִין אֶחָד; וּמִצְטָרְפִין לְשַׁעֵר בָּהֶן כְּדֵי לְחַמֵּץ בְּעִסָּה שֶׁל חִטִּין, אִם הָיָה טַעַם שְׁנֵיהֶם טַעַם חִטִּין[כד], אוֹ כְּדֵי לְחַמֵּץ בְּעִסָּה שֶׁל שְׂעוֹרִים, אִם הָיָה טַעַם שְׁנֵיהֶם טַעַם שְׂעוֹרִים.

כב) כגון סוגי כרפס — כפי שיסביר בהלכה הבאה. כג) כגון שאור של חיטים ושל שעורים, כפי שיסביר מיד להלן. כד) שצריך שהדברים האוסרים ביחד יהיה טעמם שוה עם העיסה הנאסרת, כי אם אין טעמם שוה - אוסרים בנותן טעם בלבד.

טו. שְׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת מִמִּין אֶחָד כֵּיצַד? כְּגוֹן כַּרְפַּס שֶׁל נְהָרוֹת וְכַרְפַּס שֶׁל אֲפַר [=מקום גידול מיוחד] וְכַרְפַּס שֶׁל גִּנָּה - אַף • עַל פִּי שֶׁלְּכָל אֶחָד מֵהֶן שֵׁם בִּפְנֵי עַצְמוֹ - הוֹאִיל וְהֵן מִין אֶחָד, מִצְטָרְפִין לְתַבֵּל.

השגת הראב"ד
אף . . לתבל א"א זה אינו כלום שהרי כל אלה שם אחד הוא שהרי חמירא דחיטי וחמירא דשערי וחלא דחמרא וחלא דשכרא חד שמא חשיב להו בע"ז ועוד השמות הללו איסורין הן.

טז. עִסָּה מְחֻמֶּצֶת שֶׁנָּפַל לְתוֹכָהּ שְׁאוֹר שֶׁל תְּרוּמָה אוֹ שְׁאוֹר שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, וְכֵן • קִדְרָה מְתֻבֶּלֶת שֶׁנָּפְלוּ לְתוֹכָהּ תְּבָלִין שֶׁל תְּרוּמָה אוֹ שֶׁל עָרְלָה אוֹ שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם - אִם יֵשׁ בַּשְּׁאוֹר כְּדֵי לְחַמֵּץ אֵלּוּ הָיְתָה הָעִסָּה מַצָּה[כה], וּבַתְּבָלִין כְּדֵי לְתַבֵּל הַקִּדְרָה אֵלּוּ הָיְתָה תְּפִלָּה - הֲרֵי הַכֹּל אָסוּר; וְאִם אֵין בָּהֶן כְּדֵי לְתַבֵּל וּלְחַמֵּץ - יַעֲלוּ בְּשִׁעוּרָן, תְּרוּמָה בְּאֶחָד וּמֵאָה, וְעָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם בְּאֶחָד וּמָאתַיִם.

השגת הראב"ד
וכן . . ולחמץ א"א זה המחבר חיבר קדרה מתובלת לעיסה מחומצת וטעה שהעיסה מחומצת אף על פי שהיא מחומצת יותר מדאי אינו כפגום מעיקרו לפי שנעשית כשאור שמחמצין בו עיסות אחרות (ע"ז סח.) וא"א לומר כן בקדרה מתובלת שאין מקיימין קדרה מתובלת לתבל ממנה קדרות אחרות.

כה) אילו העיסה לא הייתה מחומצת.

יז. הַתְּרוּמָה מַעֲלָה[כו] אֶת הָעָרְלָה וְאֶת כִּלְאֵי הַכֶּרֶם. כֵּיצַד? סְאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְתִשְׁעָה וְתִשְׁעִים חֻלִּין, וְאַחַר כָּךְ נָפַל לַכֹּל [=לכל התערובת], חֲצִי סְאָה שֶׁל עָרְלָה אוֹ שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם - אֵין כָּאן אִסּוּר עָרְלָה, וְלֹא אִסּוּר כִּלְאֵי הַכֶּרֶם; שֶׁהֲרֵי עָלָה בְּאֶחָד וּמָאתַיִם, וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָת הַמָּאתַיִם תְּרוּמָה[כז].

כו) תרומה שנפלה לתוך חולין, מצטרפת לחולין כדי לבטל את העורלה או כלאי הכרם. כז) אבל איסור תרומה יש

72. לעיל טו, כה.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כאן. שהרי אין בכל התערובת מאה כנגד הסאה של התרומה, אלא רק תשעים ותשע וחצי, והתערובת מותרת לכוהנים בלבד.

יח. וְכֵן הָעָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם מַעֲלִין אֶת הַתְּרוּמָה. כֵּיצַד? מֵאָה סְאָה שֶׁל עָרְלָה אוֹ שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנָּפְלוּ לְעֶשְׂרִים אֶלֶף שֶׁל חֻלִּין[כח], נַעֲשָׂת כָּל הַתַּעֲרֹבֶת עֶשְׂרִים אֶלֶף וּמֵאָה; וְאַחַר כָּךְ נָפַל לַכֹּל, מָאתַיִם סְאָה וּסְאָה שֶׁל תְּרוּמָה - הֲרֵי הַכֹּל מֻתָּר: וְתַעֲלֶה הַתְּרוּמָה בְּאֶחָד וּמֵאָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָת הַמֵּאָה הַמַּעֲלִין אוֹתָהּ עָרְלָה אוֹ כִּלְאֵי הַכֶּרֶם.

כח) היינו מאתים נגד המאה סאה ערלה שנפלו.

יט. וְכֵן הָעָרְלָה מַעֲלָה אֶת כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם אֶת הָעָרְלָה, וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם אֶת כִּלְאֵי הַכֶּרֶם, וְהָעָרְלָה אֶת הָעָרְלָה. כֵּיצַד? מָאתַיִם סְאָה שֶׁל עָרְלָה אוֹ שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם שֶׁנָּפְלוּ לְאַרְבָּעִים אֶלֶף חֻלִּין[כט], וְאַחַר כָּךְ נָפַל לַכֹּל, מָאתַיִם סְאָה וּסְאָה שֶׁל עָרְלָה אוֹ שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם - הַכֹּל מֻתָּר; שֶׁכֵּיוָן • שֶׁבָּטַל הָאִסּוּר שֶׁנָּפַל תְּחִלָּה, נַעֲשָׂה הַכֹּל כְּחֻלִּין הַמֻּתָּרִין[ל].

השגת הראב"ד

שכיון . . המותרין א"א כמה אוהב זה המחבר חשבונות גדולות עד שהניח חשבון המשנה שלשה קבין ערלה שנפלו למאה סאה של חולין ואח"כ נפלו שם סאה ועוד של תרומה הרי הערלה מעלה את התרומה פי' שאותו ועוד אחד באותן שלשה קבין של ערלה שנפלו שם והם עצמם מבטלין אותן.

כט) ונתבטלו המאתים סאה של ערלה, שהם חלק אחד ממאתים של החולין. ל) ולפיכך מעלה אפילו אם נפל עוד פעם אותו איסור עצמו.

כ. בֶּגֶד שֶׁצְּבָעוֹ בִּקְלִפֵּי עָרְלָה[לא], יִשָּׂרֵף; נִתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים, יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמָאתַיִם. תַּבְשִׁיל שֶׁבִּשְּׁלוֹ בִּקְלִפֵּי עָרְלָה, וּפַת שֶׁאָפָיָה בִּקְלִפֵּי עָרְלָה אוֹ בְּכִלְאֵי הַכֶּרֶם - יִשָּׂרֵף הַתַּבְשִׁיל וְהַפַּת, שֶׁהֲרֵי הֲנָיָתוֹ נִכֶּרֶת בָּהֶן[לב]; נִתְעָרְבוּ בַּאֲחֵרִים, יַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמָאתַיִם.

לא) קליפות פירות ערלה שאסורים כפירות עצמם, וערלה אסורה אף בהנאה. לב) מפני שיש שבח עצים בפת.

כא. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁאָרַג בּוֹ מְלֹא הַסִּיט [=כשתי אצבעות] שֶׁצְּבָעוֹ בְּעָרְלָה, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה הוּא - יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמָאתַיִם[לג]. נִתְעָרְבוּ סַמָּנֵי [=צבע] עָרְלָה בְּסַמָּנֵי הֶתֵּר - יַעֲלוּ בְּאֶחָד וּמָאתַיִם; מִי צֶבַע בְּמִי צֶבַע - יִבָּטֵל בְּרֹב[לד].

לג) אם יש בבגד הצבוע כמאתים משיעור הסיט. לד) הואיל ואין כאן ממשות של האיסור אלא מראהו בלבד, ואין זה דומה לבגד שצבעו בקליפי ערלה, מפני ששם נתפס הצבע בדבר שיש בו ממש.

כב. תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוֹ בִּקְלִפֵּי עָרְלָה וּבְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, בֵּין חָדָשׁ[לה] בֵּין יָשָׁן[לו] - יוּצַן [=יתקרר], וְאַחַר כָּךְ יָחֵם אוֹתוֹ בַּעֲצֵי הֶתֵּר; וְאִם בִּשֵּׁל בּוֹ קֹדֶם שֶׁיּוּצַן, בֵּין פַּת בֵּין תַּבְשִׁיל - הֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָיָה[לז]; [שהרי] יֵשׁ שֶׁבַח עֲצֵי אִסּוּר בַּפַּת אוֹ בַּתַּבְשִׁיל. גָּרַף אֶת כָּל הָאֵשׁ, וְאַחַר כָּךְ בִּשֵּׁל אוֹ אָפָה בְּחֵמוֹ שֶׁל תַּנּוּר - הֲרֵי זֶה מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי עֲצֵי אִסּוּר הָלְכוּ לָהֶם.

לה) שלא הסיקוהו מעולם, והתנור מתחזק כשמסיקים אותו, נמצא שנגמרה מלאכתו על־ידי קליפי ערלה האסורים בהנאה. לו) ונתחמם על ידי האיסור. לז) כיון שהחום בא מקליפת איסור.

כג. קְעָרוֹת וְכוֹסוֹת וּקְדֵרוֹת וּצְלוֹחִיּוֹת שֶׁבִּשְּׁלָן [והכינם] הַיּוֹצֵר בִּקְלִפֵּי עָרְלָה - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין בַּהֲנָיָה[לח], שֶׁהֲרֵי דָּבָר הָאָסוּר בַּהֲנָיָה עָשָׂה אוֹתָן חֶרֶשׁ.

לח) כיון שיש שבח עצים בהם, ונהנים מהם באופן ישיר, אם כן הוא נהנה מהדבר האסור. מה־שאין־כן בתנור שאינו נהנה רק ממנו ישירות, אלא יש גורם שני של היתר שגורם להנאה, שזה העצים - ולכן מותר.

כד. פַּת שֶׁבִּשְּׁלָהּ עַל גַּבֵּי גֶחָלִים שֶׁל עֲצֵי עָרְלָה, מֻתֶּרֶת; כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשׂוּ גֶחָלִים - הָלַךְ אִסּוּרָן, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בּוֹעֲרוֹת. קְדֵרָה שֶׁבִּשֵּׁל אוֹתָהּ[לט] בִּקְלִפֵּי עָרְלָה אוֹ בְּכִלְאֵי הַכֶּרֶם, וּבַעֲצֵי הֶתֵּר - הֲרֵי הַתַּבְשִׁיל[מ] אָסוּר, וְאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה וְזֶה גּוֹרֵם; שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁנִּתְבַּשְּׁלָה מִחֲמַת עֲצֵי אִסּוּר, עַדַיִן לֹא בָּאוּ עֲצֵי הַהֶתֵּר[מא]; וְנִמְצָא מִקְצָת הַבִּשּׁוּל בַּעֲצֵי הֶתֵּר וּמִקְצָתוֹ בְּאִסּוּר[מב].

לט) את הקדירה עצמה. מ) אחר כך הוסיף עצי היתר ובישל בה. מא) גוף הקדירה. מב) מפני שהקדירה שנעשתה בעצי איסור מקבלת את התבשיל לפני שהסיק עם עצי היתר, ונמצא נהנה מעצי האיסור בלי כל גורם היתר.

כה. נְטִיעָה שֶׁל עָרְלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בִּנְטִיעוֹת, וְכֵן עֲרוּגָה שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם בְּעֲרוּגוֹת[מג] - הֲרֵי זֶה לוֹקֵט לְכַתְּחִלָּה מִן הַכֹּל: אִם הָיְתָה נְטִיעָה בְּמָאתַיִם נְטִיעוֹת, וַעֲרוּגָה בְּמָאתַיִם עֲרוּגוֹת - הֲרֵי כָּל הַנִּלְקָט מֻתָּר[מד]; וְאִם הָיוּ בְּפָחוֹת מִזֶּה, הֲרֵי כָּל הַנִּלְקָט אָסוּר. וְלָמָּה הִתִּירוּ לוֹ לִלְקֹט לְכַתְּחִלָּה, וְהָיָה מִן הַדִּין שֶׁאוֹסְרִין לוֹ הַכֹּל עַד שֶׁיַּטְרִיחַ וְיוֹצִיא הַנְּטִיעָה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְהָעֲרוּגָה הָאֲסוּרָה[מה]? שֶׁהַדָּבָר חֲזָקָה, שֶׁאֵין אָדָם אוֹסֵר כַּרְמוֹ בִּנְטִיעָה אַחַת, וְאִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ הָיָה מוֹצִיאָהּ.

מג) ואינו יודע איזו נטיעה וערוגה הן האסורות. מד) שהרי עלתה הנטיעה במאתים. מה) כי נחשוש שמא יבא להערים ולערב נטיעת ערלה לכתחילה בנטיעות אחרות, כדי להתיר לו את הערלה.

כו. הַמַּעֲמִיד גְּבִינָה בִּשְׁרַף פִּגֵּי עָרְלָה[מו], אוֹ בְּקֵבֶת תִּקְרֹבֶת עֲבוֹדָה זָרָה[מז], אוֹ בְּחֹמֶץ יַיִן[מח] שֶׁל גּוֹיִים - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה בַּהֲנָיָה; אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ[מט], וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא כָּל שֶׁהוּא[נ] - שֶׁהֲרֵי הַדָּבָר הָאָסוּר הוּא הַנִּכָּר, וְהוּא שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ גְּבִינָה[נא].

מו) פגים הם הפירות שלא הבשילו, והרבה עושים גבינה עם השרף שיוצא מהפירות. מז) קיבת בהמה שהוקרבה לעבודה זרה, ומכניסים בפנים את החלב כדי שיהפוך לגבינה. מח) שנתנסך לפני שהחמיץ. מט) ומין בשאינו מינו בטל בשישים. נ) ולכאורה היה צריך להיבטל. נא) כי הדבר האסור לפנינו, כי הוא הגורם שהפך את החלב לגבינה.

כז. הָעָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, דִּין הַפֵּרוֹת שֶׁלָּהֶן שֶׁיִּשָּׂרְפוּ; וְהַמַּשְׁקִין שֶׁלָּהֶן יִקָּבְרוּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵי אֶפְשָׁר לִשְׂרֹף הַמַּשְׁקִין.

כח. יַיִן שֶׁנִּתְנַסֵּךְ לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁנִּתְעָרֵב עִם הַיַּיִן - הַכֹּל אָסוּר בַּהֲנָיָה בְּכָל שֶׁהוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהוּרַק הַיַּיִן הַמֻּתָּר עַל טִפָּה שֶׁל יַיִן נֶסֶךְ[נב]; אֲבָל • אִם עֵרָה יַיִן נֶסֶךְ מִצִּלְצוּל קָטָן[נג] לְתוֹךְ הַבּוֹר שֶׁל יַיִן - אֲפִלּוּ עֵרָה כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ, רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בָּטֵל[נד]. עֵרָה מִן הֶחָבִית - בֵּין שֶׁעֵרָה מִן הַמֻּתָּר לָאָסוּר, אוֹ מִן הָאָסוּר לַמֻּתָּר - הַכֹּל אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהָעַמּוּד הַיּוֹרֵד מִפִּי הֶחָבִית גָּדוֹל.

השגת הראב"ד
אבל . . בטל א"א הא דלא כהלכתא ממתניתא דאגרדמין.

[=הקילוח]

נב) ששפך יין היתר על היין נסך, והיין נסך עומד במקומו. נג) כלומר, כלי קטן. נד) כל טיפה שמגיעה ליין מיד מתבטלת.

כט. נִתְעָרֵב סְתָם יֵינָם בְּיַיִן - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא, בִּשְׁתִיָּה; וְיִמָּכֵר כֻּלּוֹ לְגוֹיִים, וְלוֹקֵחַ דְּמֵי הַיַּיִן הָאָסוּר שֶׁבּוֹ וּמַשְׁלִיכוֹ לְיָם הַמֶּלַח, וְיִהְנֶה בִּשְׁאָר הַמָּעוֹת. וְכֵן אִם נִתְעָרְבָה חָבִית שֶׁל יַיִן נֶסֶךְ[נה] בֵּין הֶחָבִיּוֹת - הַכֹּל אֲסוּרִין בִּשְׁתִיָּה, וּמֻתָּרִין בַּהֲנָיָה; וְיוֹלִיךְ דְּמֵי אוֹתָהּ חָבִית לְיָם הַמֶּלַח, כְּשֶׁיִּמְכֹּר הַכֹּל לְגוֹי. וְכֵן בְּחָבִית שֶׁל סְתָם יֵינָם.

נה) שחבית שנתערבה בחבית מותר בהנאה, מלבד שווי אותה חבית, אפילו ביין נסך ממש.

ל. מַיִם שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּיַיִן[נו], אוֹ יַיִן בְּמַיִם[נז] - בְּנוֹתֵן טַעַם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִין בְּשֶׁאֵינוֹ מִינוֹ[נח]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁנָּפַל הַמַּשְׁקֶה הַמֻּתָּר לְתוֹךְ הַמַּשְׁקֶה הָאָסוּר; אֲבָל אִם נָפַל הַמַּשְׁקֶה הָאָסוּר לְתוֹךְ הַמַּשְׁקֶה הַמֻּתָּר - רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בָּטֵל; וְהוּא שֶׁיּוּרַק מִצִּלְצוּל קָטָן, שֶׁהָיָה מֵרִיק וְיוֹרֵד מְעַט מְעַט. וְהֵיאַךְ יִהְיוּ הַמַּיִם אֲסוּרִין? כְּגוֹן שֶׁהָיוּ נֶעֱבָדִין [כעבודה זרה], אוֹ תִּקְרֹבֶת עֲבוֹדָה זָרָה.

נו) מים של היתר שנתערבו ביין נסך. נז) יין של היתר שנתערב במים אסורים. נח) ובאינו מינו, אפילו ביין נסך הדין שאוסר רק בנותן טעם.

לא. בּוֹר שֶׁל יַיִן שֶׁנָּפַל לְתוֹכוֹ קִיתוֹן שֶׁל מַיִם תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ נָפַל לְתוֹכוֹ יֵין נֶסֶךְ - רוֹאִין אֶת יֵין הַהֶתֵּר כְּאִלּוּ אֵינוֹ[נט], וְהַמַּיִם שֶׁנָּפְלוּ מְשַׁעֲרִין בָּהֶן עִם יֵין נֶסֶךְ: אִם רְאוּיִין לְבַטֵּל טַעַם אוֹתוֹ יֵין נֶסֶךְ - הֲרֵי הַמַּיִם רָבִין עָלָיו וּמְבַטְּלִין אוֹתוֹ, וַהֲרֵי הַכֹּל מֻתָּר.

נט) יין ההיתר אינו מצטרף למים כדי להשלים את השיעור לביטול יין הנסך, וצריך שיהיה במים לבדם כדי לבטלו.

לב. יֵין נֶסֶךְ שֶׁנָּפַל עַל הָעֲנָבִים - יְדִיחֵן, וְהֵן מֻתָּרוֹת בַּאֲכִילָה[ס]; וְאִם הָיוּ מְבֻקָּעוֹת[סא] - בֵּין שֶׁהָיָה הַיַּיִן יָשָׁן[סב], בֵּין שֶׁהָיָה חָדָשׁ[סג] - אִם נָתַן טַעַם בָּעֲנָבִים, הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרוֹת בַּהֲנָיָה; וְאִם לָאוּ, הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרוֹת בַּאֲכִילָה[סד].

ס) מכיון שהיין לא נבלע בענבים. סא) ויין נכנס לתוכם. סב) והוא שונה מהענבים גם בשמו (יין) וגם בטעמו (כי הוא התיישן כבר). סג) והוא שונה מהענבים רק בשמו ולא בטעמו. סד) כי זה נחשב מין בשאינו מינו, כי שמם שונה.

לג. נָפַל עַל גַּבֵּי תְּאֵנִים - הֲרֵי אֵלּוּ מֻתָּרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַיַּיִן פּוֹגֵם בְּטַעַם הַתְּאֵנִים.

לד. יֵין נֶסֶךְ שֶׁנָּפַל עַל הַחִטִּים - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרוֹת בַּאֲכִילָה[סה], וּמֻתָּרוֹת בַּהֲנָיָה[סו]. וְלֹא יִמְכְּרֵם לְגוֹי, שֶׁמָּא יַחֲזֹר וְיִמְכְּרֵם לְיִשְׂרָאֵל. אֶלָּא כֵּיצַד עוֹשֶׂה? טוֹחֵן אוֹתָן, וְעוֹשֶׂה מֵהֶן פַּת, וּמוֹכְרָהּ לַגּוֹיִים שֶׁלֹּא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בִּפְנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּחוּ אוֹתָהּ יִשְׂרָאֵל מִן הַגּוֹי - שֶׁהֲרֵי פַּת גּוֹיִם אֲסוּרָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְלָמָּה • אֵין בּוֹדְקִין אֶת הַחִטִּים בְּנוֹתְּנָן טַעַם? מִפְּנֵי שֶׁהֵן שׁוֹאֲבוֹת, וְהַיַּיִן נִבְלָע בָּהֶן[סז].

סה) כיון שיש בהם סדק ובולעות. **סו)** מותר למוכרן לגוי שלא בפני ישראל לאחר טחינה ואפיה, מכיון שאינו נהנה מיין נסך כלל, שהרי לוקח רק דמי החיטים, אבל ליהנות מגוף החיטים אסור, שהרי הוא נהנה גם מן היין. **סז)** וטעמו מתמזג עם טעם החיטים, ואי אפשר לעמוד עליו.

השגת הראב"ד

ולמה . . בהן א"א משום דאית בהו ציריא כמבוקעות דמיין.

לה. יַיִן נָסֶךְ שֶׁהֶחְמִיץ, וְנָפַל לְתוֹךְ חֹמֶץ שֵׁכָר - אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּמִינוֹ; שֶׁשְּׁנֵיהֶן חֹמֶץ הֵן[סח]. וְיַיִן שֶׁנִּתְעָרֵב עִם הַחֹמֶץ, בֵּין שֶׁנָּפַל חֹמֶץ לְיַיִן בֵּין שֶׁנָּפַל יַיִן לְחֹמֶץ - מְשַׁעֲרִין אוֹתוֹ בְּנוֹתְּנָן טַעַם.

סח) לשניהם שם חומץ.

המשך ביאור למס' שבועות ליום שבת קודש עמ' א

לפוטרו באמת מחיוב הפקדון, וכיון שכך, אין מקום כלל לספיקו של רב כהנא, שהרי באופן שיש עדים אינו חייב בקרבן כלל, ופשוט אם כן שאם אותם עדים התרו בו, לוקה, ככל אדם העובר על לא תעשה.

אומרת הגמרא: **אַלְמָא** – מוכח מדבריו, **דְּקָסָבַר רַבָּה שֶׁהַכּוֹפֵר בְּמָמוֹן** של חבירו **שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵדִים** שראו שחבירו מסרו לו, ונשבע לשקר, **פָּטוּר** מקרבן, כיון שכפירתו ושבועתו לא פטרוהו מממון, והחיוב בקרבן הוא רק באופן שאין עדים.

מביאה הגמרא ראיה לדברי רבה: **אָמַר לֵיהּ רַב חֲנִינָא לְרַבָּה, תַּנְיָא דְּמַסְיֵיעַ לָךְ** – שנינו ברייתא המסייעת לשיטתך שהכופר בממון שיש עליו עדים פטור. נאמר בפרשת אשם גזילות 'אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וְנִשְׁבַּע עַל שֶׁקֶר עַל אַחַת מִכֹּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם לַחֲטֹא בָהֶנָּה' (ויקרא ה כב), ודרשו חכמים מהלשון 'וְכִחֵשׁ בָּהּ', **פָּרַט** לְאדם **הַמּוֹדֶה** בחיוב ממוני **לְאֶחָד מִן הָאַחִין** השותפים, ואילו כשתבעו האח השני, כפר הנתבע וטען שאינו חייב לו, **אוֹ** שהודה **לְאֶחָד מִן הַשּׁוּתָּפִין** שחייב לו ממון, ואילו לשותפו כפר, שבאופן זה אינו מחוייב בקרבן שבועת הפקדון, כיון שכבר הודה על עצם החיוב. ומהמשך הכתוב 'וְנִשְׁבַּע עַל שָׁקֶר' יש לדרוש, **פָּרַט לְלוָה בְּשֶׁטָר, וּלְלוָה בְּעֵדִים,** שאף אם כפרו בתביעת המלוה ונשבעו על כך, פטורים מקרבן, כיון שאין כפירתם פוטרתם, ומפורש בברייתא כדברי רבה, שהכופר בממון שיש עליו שטר או עדים פטור מקרבן.

דחה רבה את הראיה: **אָמַר לֵיהּ** רבה, **אִי מִשּׁוּם הָא, לֹא תְּסַיְּיעָן** – אם מברייתא זו אתה מביא ראיה לדברי, אין זו הוכחה, לפי שאין כוונת הברייתא לאדם שכופר בהלואה ויש עליו עדים שלוה, אלא מדובר **בְּאָדָם הָאוֹמֵר** אכן **לָוִיתִי, וְלֹא** [–אך לא] **לָוִיתִי בְּעֵדִים,** וכן באומר אמנם **לָוִיתִי, וְלֹא לָוִיתִי בְּשֶׁטָר,** ואף שבאמת היו עדים או שטר על ההלואה, מכל מקום כיון שהוא מודה בעצם תביעת הממון, וכפירתו היא רק בדברים צדדיים, פטור מקרבן.

המשיך רבה וביאר: **מַמֵּאי** – ומנין לי שזהו הפירוש בברייתא, **מִדְּקָתָנֵי** ברישא שמ'וְכִחֵשׁ בָּהּ' דרשו חכמים **פָּרַט לְמוֹדֶה לְאֶחָד מִן הָאַחִין אוֹ לְאֶחָד מִן הַשּׁוּתָּפִין,** שפטור מקרבן, ויש לברר, **הַאי** 'מודה **לְאֶחָד מִן הָאַחִין' הֵיכִי דָּמֵי** – באיזה אופן היתה הודאתו, **אִילֵימָא** באופן **דְּאוֹדֵי לֵיהּ** – שהודה הנתבע לאחד מן האחים רק **בְּפַלְגָא דִּידֵיהּ** – בחצי השייך לו, מדוע הוא פטור מקרבן, **הָא אִיכָּא בְּפִירָה דְּאִידָךְ** – והרי יש כאן כפירת ממון בחצי השייך לאח השני. **אֶלָּא לָאו** – ודאי מדובר באופן **דְּאָמְרִי לֵיהּ** – שאמרו האחים התובעים לנתבע, **מַתְרְוַיְיהוּ יָזֵפְתָּ** – משנינו לויתָ, **וְאָמַר לְהוּ** הנתבע, **לֹא, מֵחַד מִינַּיְיכוּ יָזֵפִי** – רק מאחד מכם לויתי את כל הממון, שבאופן זה הוא פטור מקרבן, משום **דְּהָוְיָא לֵיהּ כְּפִירַת דְּבָרִים בְּעָלְמָא,** כלומר, כפירה שאין בה תועלת עבורו, שהרי אין היא פוטרתו מלשלם את הממון שתבעוהו. **וּמִדְּרֵישָׁא** – ומכך שהרישא עוסקת **בִּכְפִירַת דְּבָרִים,** יש ללמוד **דְּסֵיפָא נַמִּי בִּכְפִירַת דְּבָרִים,** ומה שנאמר בה 'פרט ללוה בשטר וללוה בעדים' היינו שהנתבע לא כפר בעצם החיוב אלא בטענה שההלואה היתה בפני עדים או בשטר, ואין מכאן הוכחה לכופר בממון שיש עליו עדים שפטור מקרבן.

הגמרא מביאה כמה הוכחות מברייתות ומשניות לדחיית שיטתו של רבה, (**סִימָן** לראיות אלו, **חוֹבָה, כִּיתּוֹת, דְּבַעַל הַבַּיִת, חוֹמֶר, גְּזֵירָא**).

מקשה הגמרא על רבה: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנתינו, **אֵינוֹ חַיָּיב** קרבן **עַל שְׁגָגָתָהּ** של שבועת הפקדון, והיינו אם בשעת שבועתו שכח שממון חברו מצוי בידו וסבור היה ששבועתו אמת, לפי שאנוס הוא, **וּמַהוּ חַיָּיב עַל זְדוֹנָהּ, אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים.** ויש לבאר מהו 'זדון השבועה', **מַאי לָאו** – האם אין הכוונה לְזדון **עֵדִים** – שיש עדים על כך שהזיד בשבועתו, והיינו שנשבע לשקר לאחר שהתרו בו עדים, ונמצא שגם הכופר בממון שיש עליו עדים חייב משום שבועת הפקדון, וקשה על רבה הסובר שבאופן כזה הוא פטור מחיובי שבועת הפקדון, כיון שאין בכפירתו תועלת לפוטרו מהשבת הפקדון. דוחה הגמרא: **לֹא,** המשנה אינה עוסקת במקרה שעדים התרו בו, אלא בְּזדון **עַצְמוֹ** – שהנתבע נשבע לשקר בשידע שממונו של התובע בידו ושמתחייב קרבן על שבועתו, אמנם באופן שיש עדים על הממון הנתבע שמצוי בידו יתכן שפטור מקרבן, וכדברי רבה.

ממשיכה הגמרא ומקשה על רבה: **תָּא שְׁמַע,** שנינו במשנה (לעיל לב:) לגבי חיוב שבועת העדות, **הָיוּ שְׁתֵּי כִּתֵּי עֵדִים** שיודעים לו עדות והשביעם התובע שיעידו עבורו, ותחילה **כָּפְרָה** כת העדים **הָרִאשׁוֹנָה** ונשבעו שאינם יודעים לו עדות, **וְאַחַר כָּךְ כָּפְרָה** גם הכת **הַשֵּׁנִיָּה** ונשבעו לשקר, **שֶׁתֵּיהֶן חַיָּיכוֹת** בקרבן שבועת העדות, **מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹלָה הָעֵדוּת לְהִתְקַיֵּים בִּשְׁתֵּיהֶן,** כלומר, כל אחת משתי הכתות יכלה להעיד בבית דין ולחייב את הנתבע, ונמצא שכל אחת מן הכתות גרמה לתובע הפסד בכפירתה. **וּבְשֶׁלָּמָא** – מובן הדבר שכת העדים **הַשֵּׁנִיָּה תִּחַיַּיב, דְּהָא כָּפְרָה לָהּ כַּת רִאשׁוֹנָה** – שהרי כת העדים הראשונה כבר כפרה לפני כן, ושוב לא נותרו להעיד עבורו אלא עדים אלו, ונמצא שבכפירתם גרמו לו הפסד, **אֶלָּא** כת העדים **הָרִאשׁוֹנָה אַמַּאי מִיחַיְּיבָא** – מדוע היא חייבת בקרבן על כפירתה,

מוקדש לעילוי נשמת הרב אברהם בן הרב יעקב ז"ל

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ה' סיון ~

הִלְכוֹת חוֹבֵל וּמַזִּיק

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

1) נתבארו בו דיני המזיק ממון חבירו היזק גמור וניכר, וכן נתבאר בו כשיש שיתוף לבהמה או לדבר אחר עם האדם המזיק בפועל הנזק.

א. הַמַּזִּיק[2] מָמוֹן חֲבֵרוֹ - חַיָּב לְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם[3]. בֵּין שֶׁהָיָה שׁוֹגֵג[4] בֵּין שֶׁהָיָה אָנוּס[5] - הֲרֵי הוּא כְּמֵזִיד[6]. כֵּיצַד? נָפַל מִן הַגָּג[7] וְשִׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים, אוֹ שֶׁנִּתְקַל[8] כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ וְנָפַל עַל הַכְּלִי וְשִׁבְּרוֹ - חַיָּב נֶזֶק שָׁלֵם. שֶׁנֶּאֱמַר: וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה. לֹא חִלֵּק הַכָּתוּב[9] בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד.

2) ראה למעלה פרק א הלכה יא. 3) משנה בבא־קמא כו. 4) שהזיק בלי כוונה. 5) כגון הדוגמאות שלמטה, שאינן אונס גמור, כי אפשר לשים לב ולהשמר מזה, אבל באונס גמור פטור. ראה לקמן הלכה ד, ולמעלה פרק א הלכה יב. 6) משנה, שם. 7) אפילו ברוח שאינה מצויה, והרי זה אנוס. כאן לא חילק רבינו בין רוח מצויה לבין רוח שאינה מצויה, כמו למעלה בפרק א הלכה יב, כי ההבדל ביניהם אינו קיים אלא לענין שלושה דברים (צער, ריפוי ושבת), אבל בנזק – אין הבדל, ובמזיק ממון אין אלא נזק בלבד. בבא־קמא כז. (וראה חושן־משפט סימן שעח סעיף ב, וביאור הגר"א סעיף־קטן ז). 8) והריהו שוגג, לפי שאין דרך בני אדם להתבונן בדרך כשהם מהלכים, ראה בבא־קמא כז: והלכות נזקי ממון פרק יג, הלכה ה. 9) בבא־קמא לה.

ב. וְאֶחָד הַהוֹרֵג בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ אוֹ הַשּׁוֹבֵר כֶּלְיוֹ[10] אוֹ הַקּוֹרֵע בְּגָדָיו[11] אוֹ קוֹצֵץ נְטִיעוֹתָיו - הַכֹּל דִּין אֶחָד הוּא[12].

10) משנה, שם כו. 11) דוגמה זו, וכן זו של ההורג בהמתו של חבירו או קוצץ נטיעותיו – מובאות בתוספתא בבא־קמא פרק ג. 12) חייב נזק שלם כמזיד, בין שהיה שוגג ובין שהיה אנוס.

ג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[13] בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק[14]; אֲבָל בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק - אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם אֶלָּא אִם הִזִּיק בְּזָדוֹן[15], אֲבָל בִּשְׁגָגָה אוֹ בְּאֹנֶס - פָּטוּר[16]. וְכֵן אִם הָיוּ שְׁנֵיהֶן בִּרְשׁוּת[17] אוֹ שְׁנֵיהֶם שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת, וְהִזִּיק אֶחָד מֵהֶן[18] מָמוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה - פָּטוּר[19].

13) שהמזיק חייב לשלם, בין מגיד בין שוגג ובין אנוס. 14) מכיון שהמזיק צריך היה להזהר, בבא־קמא מח. 15) חייב המזיק, אף־על־פי שנכנס הניזק לרשותו, מפני שיש לו רשות להוציאו אבל לא להזיקו (נזקי ממון פרק ז הלכה ז). 16) שיכול לטעון: לא ידעתי שנכנסת, ועל כן לא נזהרתי (שם). ועוד טענה: אתה היית צריך להזהר שלא להניח כליך במקום שאפשר שיוזקו שלא בכוונה. 17) כגון ברשות הרבים או חצר השותפין או אפילו ברשות בעל הבית, אלא שנתן לו בעל הבית רשות להכנס, בבא־קמא מח: 18) מה־שאין־כן בדוגמא הקודמת, שם רק בעל הבית שהזיק פטור שלא בכוונה. אבל אם הנכנס הזיק את בעל הבית, הוא חייב אפילו שלא בכוונה, מכיון שנכנס שלא ברשות. 19) ובלשון הגמרא (שם) "הוזקו זה בזה, פטור". רבינו מפרש "דלא הוה ידע ביה" שאמרו בגמרא, היינו שלא בכוונה. והטעם שהוא פטור, שאין הניזק יכול לבוא בטענה למזיק שהיה עליו להזהר, מכיון ששניהם במצב אחד, ואין הוא חייב להזהר יותר מחבירו.

ד. הָיָה עוֹלֶה בְּסֻלָּם[20], וְנִשְׁמְטָה שְׁלִיבָה[21] מִתַּחְתָּיו וְנָפְלָה וְהִזִּיקָה: אִם לֹא הָיְתָה מְהֻדֶּקֶת[22] וַחֲזָקָה - חַיָּב[23]; הָיְתָה חֲזָקָה וּמְהֻדֶּקֶת, וְנִשְׁמְטָה אוֹ שֶׁהִתְלִיעָה[24] - הֲרֵי זֶה פָּטוּר, שֶׁזּוֹ מַכָּה בִּידֵי שָׁמַיִם הִיא[25]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים[26] - בִּרְשׁוּת הַנִּזָּק; אֲבָל בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק - פָּטוּר[27], עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְהַזִּיק, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[28].

20) מכות ז: 21) מדריגה. 22) ממלאת את כל הנקב שהיא תחובה בו. 23) או אפילו היתה מהודקת, אבל לא היתה חזקה לשאת כובד האיש העולה בה – חייב, מפני שבנזקין חייב אדם אפילו הזיק שלא בכוונה. 24) והתולעים כרסמו והחלישו אותה, וכשעלה על הסולם נשמטה, גמרא שם. 25) ואונס גמור הוא ופטור (ראה להלן הלכות רוצח ושמירת נפש פ"ו הי"ב, ועיין מגיד־משנה כאן, שהיתה לרבינו גירסא אחרת בגמרא שלפנינו). 26) שאין המזיק פטור אלא־אם־כן היתה מכה בידי שמים. 27) בין שוגג ובין אונס רגיל, כעין אלו שמנה רבינו בהלכה א. 28) בהלכה הקודמת.

ה. הֲרֵי שֶׁמִּלֵּא[29] חֲצַר חֲבֵרוֹ כַּדֵּי יַיִן וָשֶׁמֶן, אֲפִלּוּ הִכְנִיסָם בִּרְשׁוּת - הוֹאִיל וְלֹא קִבֵּל עָלָיו בַּעַל הֶחָצֵר לִשְׁמֹר, הֲרֵי זֶה נִכְנָס וְיוֹצֵא כְּדַרְכּוֹ[30]; וְכֹל שֶׁיִּשְׁתַּבֵּר מִן הַכַּדִּים בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ - הֲרֵי הוּא פָּטוּר עֲלֵיהֶן[31]. וְאִם שִׁבְּרָן בְּכַוָּנָה[32], אֲפִלּוּ הִכְנִיסָם בַּעַל הַכַּדִּים שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת - הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם[33]. [וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה].

29) והנכנס והיוצא דורך על הכדים (בבא־קמא כח.). 30) ואין הוא חייב לנהוג בזהירות יתירה וללכת סחור סחור, וכמו כן אין הוא חייב לטרוח לסדר את הכדים זה על גבי זה, כדי לפנות לו מעבר. 31) כי ברשות המזיק אינו חייב

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עד שיתכוון להזיק (למעלה הלכה ג). ולשון הברייתא (שם): "משבר ויוצא, משבר ונכנס". 32) להזיק. 33) יש לו רשות לפנותם מחצרו, אבל לא לשברם.

ו. שׁוֹר שֶׁעָלָה[34] עַל גַּבֵּי שׁוֹר לְהָרְגוֹ בִּרְשׁוּת הַמַּזִּיק[35], שֶׁהוּא בַּעַל הַתַּחְתּוֹן, בֵּין שֶׁהָיָה תָּם[36] בֵּין שֶׁהָיָה מוּעָד[37], וּבָא בַּעַל הַתַּחְתּוֹן וְשָׁמַט אֶת שׁוֹרוֹ לְהַצִּילוֹ, וְנָפַל עֶלְיוֹן וָמֵת - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[38].

34) בבא־קמא כ. 35) משום שאינו מתכוון פטור לדעת רבינו רק ברשות המזיק, ראה למעלה הלכות ג־ד. 36) שהעליון היה תם, ואם יהרוג את התחתון אינו משלם אלא חצי נזק, ובעל התחתון יפסיד. 37) אפילו היה מועד, שמשלם נזק שלם, ובעל התחתון לא יפסיד, אם לא יעשה דין לעצמו ויפנה לבית־הדין. 38) שלא נתכוון להזיק.

ז. דְּחָפוֹ לָעֶלְיוֹן[39] וָמֵת: אִם הָיָה יָכוֹל לְשָׁמְטוֹ[40] וְלֹא שְׁמָטוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב; וְאִם לֹא הָיָה יָכוֹל לְשָׁמְטוֹ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[41].

39) בכוח, גמרא שם. 40) את התחתון (המאירי), ואז יתכן ולא היה העליון מת. 41) גמרא שם.

ח. שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין[42] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, זֶה בָּא בְּחָבִיתוֹ וְזֶה בָּא בְּקוֹרָתוֹ, וְנִשְׁבְּרָה חָבִיתוֹ[43] שֶׁל זֶה בְּקוֹרָתוֹ שֶׁל זֶה - פָּטוּר; שֶׁלָּזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ[44] וְלָזֶה רְשׁוּת לְהַלֵּךְ. הָיָה בַּעַל הַקּוֹרָה רִאשׁוֹן וּבַעַל הֶחָבִית אַחֲרוֹן, וְנִשְׁבְּרָה חָבִית בְּקוֹרָה - פָּטוּר[45]. וְאִם עָמַד בַּעַל הַקּוֹרָה לָנוּחַ מִכֹּבֶד מַשָּׂאוֹ[46] - חַיָּב[47]. וְאִם הִזְהִיר לְבַעַל הֶחָבִית וְאָמַר לוֹ: עֲמֹד - פָּטוּר[48]. עָמַד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ - הֲרֵי הוּא כְּמְהַלֵּךְ[49] וּפָטוּר. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְהִיר לְבַעַל הֶחָבִית; שֶׁהוּא טָרוּד בְּדַרְכּוֹ[50]. הָיָה בַּעַל חָבִית רִאשׁוֹן[51] וּבַעַל קוֹרָה אַחֲרוֹן, וְנִשְׁבְּרָה חָבִית בְּקוֹרָה - חַיָּב; שֶׁזֶּה כְּמוֹ שֶׁשִּׁבְּרוֹ בְּיָדוֹ בְּכַוָּנָה[52]. וְאִם עָמַד בַּעַל חָבִית לָנוּחַ - פָּטוּר[53]. וְאִם הִזְהִיר לְבַעַל הַקּוֹרָה וְאָמַר לוֹ: עֲמֹד - הֲרֵי זֶה חַיָּב. וְאִם עָמַד לְתַקֵּן מַשָּׂאוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִזְהִיר לְבַעַל הַקּוֹרָה - הֲרֵי הוּא חַיָּב. וְכֵן זֶה בָּא בְּגֵרוֹ וְזֶה בָּא בְּפִשְׁתָּנוֹ[54]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

42) זה מול זה או זה בצד זה, משנה בבא־קמא לא: 43) על־ידי שפגעו זה בזה דרך הליכתם. 44) ומכיון ששניהם ברשות, המזיק שלא בכוונה פטור (למעלה הלכה ג), ובעל החבית חייב להזהר שלא יפגע בקורה. 45) בעל הקורה, כי בעל החבית ראה את בעל הקורה הולך כדרכו, ואף הוא צריך היה ללכת במתינות ולא למהר יותר מדי, ועל כן הוא עצמו אשם בנזקו. 46) ובעל החבית הלך כדרכו, ולא הרגיש בעמידתו של בעל הקורה ופגע בו בדרך הילוכו ונשברה החבית (שם לא.). 47) בעל הקורה, שלא היה לו לנוח בדרך ומשאו על גבו, ובעל החבית לא היה צריך להעלות על דעתו, שבעל הקורה יעמוד בדרך, כי אין דרך בני אדם לנוח ומשאם על גבם. 48) אף־על־פי שלא צריך היה לעמוד, בכל זאת מועילה האזהרה לפטור אותו. 49) שדרך נושאי משאות לעשות כן. 50) ואין להאשימו, ובעל החבית צריך היה להרגיש בזה. 51) שם לב. 52) כי בעל החבית הלך כדרכו, והחבית נשברה מפני שבעל קורה מיהר יותר מדי ופגע בחבית, ומשום כך הוא חייב. 53) בעל הקורה, כי בעל החבית לא היה צריך לעמוד לנוח, שהרי הוא יודע שאנשים באים אחריו. 54) ונשרף הפשתן בנרו של חבירו.

ט. שְׁנַיִם[55] שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין[56] בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶחָד רָץ וְאֶחָד מְהַלֵּךְ, וְהֵזִיק[57] אֶחָד מֵהֶן בַּחֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה[58] - זֶה הָרָץ חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשַׁנֶּה[59]. וְאִם הָיָה עֶרֶב שַׁבָּת[60] בֵּין הַשִּׁמְשׁוֹת - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁבִּרְשׁוּת הוּא רָץ[61], כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס הַשַּׁבָּת וְהוּא אֵינוֹ פָּנוּי[62]. הָיוּ שְׁנֵיהֶם רָצִים וְהֵזִיקוּ זֶה בָּזֶה - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין, וַאֲפִלּוּ בִּשְׁאָר הַיָּמִים[63].

55) בבא־קמא לב: 56) זה כנגד זה. 57) על־ידי שפגעו זה בזה. 58) כי בכוונה, אף המהלך שהזיק את הרץ חייב, כשם שהמזיק בכוונה חייב אפילו כשהניזק נכנס לרשותו בלי רשות (למעלה הלכה ג). 59) מדרך בני אדם, ואין לו רשות לרוץ ברשות הרבים. 60) גמרא שם. 61) ודינו כמהלך. 62) לקבל את השבת. 63) כדין שניהם שלא ברשות (למעלה הלכה ג).

י. אֶחָד הַמַּזִּיק בְּיָדוֹ, אוֹ שֶׁזָּרַק אֶבֶן[64] אוֹ יָרָה חֵץ[65] וְהִזִּיק בּוֹ, אוֹ שֶׁפָּטַר מַיִם[66] עַל חֲבֵרוֹ אוֹ עַל הַכֵּלִים וְהִזִּיק, אוֹ שֶׁרָק[67] אוֹ נָע[68] וְהִזִּיק בְּכִיחוֹ[69] וְנִיעוֹ[70] בְּעֵת שֶׁהָלְכוּ מִכֹּחוֹ - הֲרֵי זֶה כְּמַזִּיק בְּיָדוֹ[71]. וְהֵם תּוֹלְדוֹת שֶׁל אָדָם[72]. אֲבָל אִם נָח הָרֹק וְהַכִּיחַ עַל הָאָרֶץ, וְאַחַר כָּךְ נִתְקַל[73] בְּהֶן אָדָם - הֲרֵי זֶה חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹרוֹ[74]; שֶׁכָּל תַּקָּלָה[75] תּוֹלֶדֶת בּוֹר הִיא[76], כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[77].

64) בבא־קמא כו: 65) כתובות לא. 66) הפנה זרם מים, מלשון "פוטר מים" (משלי יז, יד), ודינו ככוחו. ראה בבא־קמא ו. 67) רקק, שם ג: 68) באף. 69) ברוק הפה. 70) ליחת האף. 71) וחייב בין הזיק את חבירו ובין הזיק כליו. 72) נזקים הדומים לאלו שאדם עצמו עושה. 73) וניזק. 74) ואינו חייב על נזקי כלים, כי כתוב בתורה "ונפל שמה שור או חמור" (שמות כא, לג), ודרשו רבותינו: שור – ולא אדם (אם מת), חמור – ולא כלים (בבא־קמא נג: וראה הלכות נזקי ממון פרק יג הלכה א). 75) ברשות הרבים, בין הפקירה ובין לא הפקירה. 76) דומה לבור שמפורש בתורה (שם), ודינם כדין בור. 77) הלכות נזקי ממון פרק יג הלכה ב.

יא. לוּטֵשׁ[78] שֶׁהָיָה מַכֶּה[79] בְּפַטִּישׁ, וְיָצָא גֵץ[80] מִתַּחַת הַפַּטִּישׁ וְהִזִּיק - הֲרֵי זֶה חַיָּב, כְּמִי שֶׁזָּרַק אֶבֶן אוֹ חֵץ[81]. וְכֵן הַבַּנַּאי[82] שֶׁקִּבֵּל עָלָיו[83] אֶת הַכֹּתֶל לְסָתְרוֹ, וְשִׁבֵּר אֶת הָאֲבָנִים אוֹ הִזִּיק[84] - חַיָּב[85]. הָיָה סוֹתֵר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מִצַּד זֶה וְנָפַל מִצַּד אַחֵר[86] - פָּטוּר[87]. וְאִם מֵחֲמַת הַמַּכָּה[88] - חַיָּב; שֶׁזֶּה כְּזוֹרֵק חֵץ וְהִזִּיק בּוֹ הוּא[89].

78) עובד במתכת. 79) על המתכת המלובנת. 80) שביב לוהט, בבא־קמא סב: 81) שהרי הנץ מכוח מכתו יצא. 82) שם צח: 83) עבודה בקבלנות, וכל האחריות עליו. אבל אם היה שכיר יום, לא נסתלק בעל הבית משמירתו, והיא מוטלת על שניהם, ושניהם משלמים (בית הבחירה לבבא־קמא עמוד 281). 84) אחרים. 85) שאדם מועד לעולם, והיה צריך להזהר. 86) מחמת אונס, שהיה סבור שצד שני יוכל לעמוד בלא זה. 87) שאנוס הוא. 88) שהיה מכה בפטיש בכל כוחו, ונתנדנד הכותל מחמת המכה. 89) גופו, ומזיק גמור הוא (ולא כגורם בנזקין).

יב. הַכּוֹבֵשׁ[90] בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ בַּמַּיִם, אוֹ שֶׁנָּפְלָה וּמְנָעָהּ מִלַּעֲלוֹת[91], עַד שֶׁמֵּתָה בַּמַּיִם; אוֹ שֶׁהִנִּיחָהּ בַּחַמָּה וְצִמְצֵם עָלֶיהָ הַמָּקוֹם כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּמְצָא צֵל עַד שֶׁהֲרָגַתְּהָ הַחַמָּה - חַיָּב לְשַׁלֵּם[92]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

90) השקיע בידיו ראש הבהמה במים ומתה (סנהדרין עו:). 91) אחזה בידיו, ולא נתן לה לעלות מן המים. 92) כדעת רבינא בבא־קמא שם, ואף־על־פי שהשמש הרגה אותה, והוא אינו אלא גורם לנזק, בכל זאת חייב. ראה להלן פרק ז הלכה יא.

יג. שְׁנַיִם שֶׁהֵמִיתוּ אֶת הַבְּהֵמָה כְּאַחַת אוֹ שִׁבְּרוּ אֶת הַכְּלִי כְּאַחַת - מְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶן[93].

93) מחלקים את תשלומי הנזק, וכל אחד משלם חצי, ואין אומרים שכל אחד ישלם הכל [כלומר שהניזק יגבה ממי שירצה], אפילו אם בכוחה של מכת כל אחד לשבור את הכלי (מאירת־עינים חושן־משפט סימן שפג, סעיף־קטן י). ומקור דין זה בתוספתא בבא־קמא פרק ב: "חמשה שישבו על גבי ספסל ונשבר, כולם חייבים לשלם", כלומר, כל אחד משלם חלקו.

יד. חֲמִשָּׁה שֶׁהִנִּיחוּ חָמֵשׁ חֲבִילוֹת עַל הַבְּהֵמָה וְלֹא מֵתָה, וּבָא זֶה הָאַחֲרוֹן וְהִנִּיחַ חֲבִילָתוֹ[94] עָלֶיהָ וָמֵתָה: אִם הָיְתָה מְהַלֶּכֶת בְּאוֹתָן הַחֲבִילוֹת, וּמִשֶּׁהוֹסִיף זֶה חֲבִילָתוֹ עָמְדָה וְלֹא הָלְכָה - הָאַחֲרוֹן חַיָּב[95]; וְאִם מִתְּחִלָּה לֹא הָיְתָה מְהַלֶּכֶת - הָאַחֲרוֹן פָּטוּר[96]; וְאִם אֵין יָדוּעַ[97] - כֻּלָּן מְשַׁלְּמִין בְּשָׁוֶה.

94) כך פירש רבינו את לשון הגמרא "מרבה בחבילה", בבא־קמא י. וראה שם רש"י, שפירש אחרת. 95) כי לולא הוא, לא היתה מתה. 96) כי גם בלעדו היתה מתה. גירסת רבינו בגמרא היתה: "היכי דמי, אי דבלאו איהו הוה אזלא (אם בלעדיו היתה הולכת) פשיטא (מובן מאליו שהוא חייב). אלא דבלאו איהו נמי לא אזלא (אלא שבלעדי הוא גם כן לא הלכה), מאי קא עביד (מה הוא עשה, וצריך להיות פטור)". וראה מגיד־משנה כאן. 97) כך משמע מלשון התוספתא שם, שכתוב סתם: חמשה שישבו על גבי ספסל ונשבר, כולם חייבים.

טו. וְכֵן חֲמִשָּׁה שֶׁיָּשְׁבוּ[98] עַל הַכִּסֵּא וְלֹא נִשְׁבַּר, וּבָא אַחֲרוֹן וְיָשַׁב עָלָיו וְנִשְׁבַּר, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה רָאוּי לְהִשָּׁבֵר בָּהֵן קֹדֶם שֶׁיָּשַׁב[99], הוֹאִיל וְקֵרֵב אֶת שְׁבִירָתוֹ[100] - הָאַחֲרוֹן חַיָּב; שֶׁהֲרֵי אוֹמְרִים לוֹ: אִלּוּ לֹא נִסְמַכְתָּ עָלֵינוּ[101], הָיֵינוּ עוֹמְדִים קֹדֶם שֶׁיִּשָּׁבֵר. וְאִם יָשְׁבוּ כְּאַחַת[102] וְנִשְׁבַּר - כֻּלָּן חַיָּבִין. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

98) בבא־קמא י: 99) ויכול האחרון לטעון, לולא ישבתי גם כן היה הכסא נשבר, ולא עשיתי כלום. 100) לולא ישב היה נשבר כעבור שתי שעות, ולאחר שישב נשבר בשעה אחת, גמרא שם. 101) כך בדפוס רומי ר"מ. בדפוסים שלנו: "עלינו". והפירוש, אילו לא ישבת על הכסא, היינו עומדים לפני השעתיים ולא היה נשבר. ורש"י שם פירש אחרת. ועיין היטב חושן־משפט סימן שפא, מאירת־עינים סעיף־קטן ב וביאור הגר"א שם, שלרבינו היתה גירסא אחרת בגמרא שלנו. 102) תוספתא שם.

טז. אָדָם וְשׁוֹר[103] שֶׁדָּחֲפוּ בְּהֵמָה אוֹ אָדָם אוֹ כֵּלִים אוֹ בְּהֵמַת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין[104] לְבוֹר, וְהֵזִיק הַנִּדְחָף בַּבּוֹר אוֹ מֵת אוֹ נִשְׁתַּבְּרוּ הַכֵּלִים: לְעִנְיַן נִזְקֵי אָדָם אוֹ הֵזִיק בְּהֵמָה - שְׁלִשְׁתָּן חַיָּבִין[105]: הָאָדָם הַדּוֹחֵף וּבַעַל הַשּׁוֹר וּבַעַל הַבּוֹר, וּמְשַׁלְּשִׁין בֵּינֵיהֶן[106]; לְעִנְיַן דְּמֵי וְלָדוֹת וְאַרְבָּעָה דְּבָרִים - אָדָם חַיָּב, וּבַעַל הַשּׁוֹר וּבַעַל הַבּוֹר פְּטוּרִין[107]; לְעִנְיַן כֹּפֶר[108] וּשְׁלִשִׁים שֶׁל עֶבֶד[109] - בַּעַל הַשּׁוֹר חַיָּב, וְאָדָם וּבַעַל הַבּוֹר פְּטוּרִין[110]; לְעִנְיַן כֵּלִים וּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין - אָדָם וּבַעַל הַשּׁוֹר חַיָּבִין[111], וּבַעַל הַבּוֹר פָּטוּר[112].

103) בבא־קמא נג: 104) בהמת קדשים שנפל בה מום, שפסולה לקרבן. 105) אף בנזקי האדם, ואף־על־פי שלמדו אצל בור "כי יפול שמה שור", שור — ולא אדם (למעלה הלכה י), זהו רק אם מת האדם, אבל אם הוזק האדם — בעל הבור חייב. 106) אם השור מועד, משלם כל אחד מהם שליש. ואם השור תם, משלם בעל השור חצי חלקו בנזק, היינו שתות הנזק (חצי משליש), והיתר מתחלק שוה בשוה בין האדם ובעל הבית. [כרבי נתן שם, מפני שהמסקנא שם היא: "הא והא כרבי נתן" (שניהם סוברים כרבי נתן)]. 107) כי תשלום דמי ולדות וארבעה דברים, נאמר בתורה באדם בלבד (שמות כא, וראה למעלה פרק א, הלכה א; פרק ד הלכה א). 108) אם דחפו אדם ושור מועד את האדם לבור ומת, וצריך לשלם דמי הנהרג, ראה הלכות נזקי ממון פרק י הלכה ב. 109) אם דחפו עבד כנעני לבור ומת, ומגיע לבעלים כופר העבד לפי הסכום הקצוב בתורה שלושים סלע כסף. ראה שם פרק יא הלכה א. 110) האדם פטור, כי בעבירה שיש בה מיתת בית־דין פטור האדם מן התשלומין, אפילו היה שוגג שאינו נהרג. ראה למעלה פרק ד הלכה ה. 111) המדובר בפסולי המוקדשים שנפדו, והם בכלל "שור רעהו" שהרי מותרים באכילה. [אבל קדשי־קדשים בעלי מומים מועלים בהם

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(פרק שני מהלכות מעילה הלכה טז), והמזיק דבר שיש בו מעילה פטור (פרק ח מנזקי ממון הלכה ה). ובדין שלפנינו היו כולם פטורים. אמנם מסגנונו של רבינו שם משמע שגם לפני שנפדו, בכלל "שור רעהו" הם, שהרי כתב "פסולי המוקדשים עליהם דין נזקין, שהרי יצאו לפדיון ולהיותם חולין". משמע שעומדים לפדיון וטרם נפדו. רש"י בבא־קמא י. אומר שרק אם נפדו הם נקראים "שור רעהו". וצריך עיון גדול]. 112) בכלים פטור, כלמעלה הלכה י. ועל שור פסולי המוקדשים אפילו נפדה והוא מותר באכילה (דברים יב, טו) פטור, שנאמר (שמות כא, לד): "והמת יהיה לו", וזה אין המת שלו, שהרי הוא טעון קבורה, שנאמר "ואכלת" – ולא לכלביך. ראה בבא־קמא שם.

~ יום שני ו' סיון ~

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

1) נתבארו בו דיני המזיק נזק שאינו ניכר, והגורם ההיזק, ודיני התביעה שיש בין הניזק והמזיק.

א. הַמַּזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר[2] - הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁתַּנָּה הַדָּבָר[3] וְלֹא נִפְסְדָה צוּרָתוֹ, הֲרֵי זֶה פָּטוּר[4] מִן הַתַּשְׁלוּמִין דִּין תּוֹרָה[5]. אֲבָל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים[6] אָמְרוּ: הוֹאִיל וְהִפְחִית דְּמֵיהֶן, הֲרֵי זֶה חַיָּב, וּמְשַׁלֵּם מַה שֶּׁהִפְחִית[7] מִדְּמֵיהֶן.

2) גיטין נג. 3) שלא חסר בו כלום. 4) פסק כרבי יוחנן, נגד דעת חזקיה רבו, שדבר תורה חייב, מפני שדעתו הופרכה שם נג: מברייתא. 5) כי כל הנזקין המפורטים בתורה, הם נזק שניכר. 6) חכמים קנסו אותו. ראה הלכה ג. 7) נזק שלם.

ב. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁטִּמֵּא[8] אֲכָלִין טְהוֹרִים[9] שֶׁל חֲבֵרוֹ, אוֹ שֶׁדִּמַּע[10] לוֹ פֵּרוֹת, אוֹ עֵרֵב לוֹ טִפַּת[11] יַיִן נֶסֶךְ[12] בְּתוֹךְ יֵינוֹ, שֶׁהֲרֵי אָסַר עָלָיו הַכֹּל[13], וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[14] - שָׁמִין מַה שֶּׁהִפְסִיד, וּמְשַׁלֵּם נֶזֶק שָׁלֵם[15] מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו[16], כְּדֶרֶךְ כָּל הַמַּזִּיקִין[17].

8) שנגע בהם כשהוא טמא, או הניח עליהם שרץ מת. משנה שם נב: 9) כגון תרומה שמפסידה לגמרי, שדינה בשריפה. ואף על פי שיכול ליהנות ממנה בשעת ביעורה, הרי זה כהפסד מלא, כי הנאה זו אין ערכה רב. או חולין שחבירו אוכל אותם בטהרה, ואף על פי שאין כאן הפסד גמור, חייבוהו החכמים לשלם מה שהפחית מדמיהם, מפני שאסור לגרום טומאה לחולין בארץ ישראל, שהפרושים אוכלים שם חוליהם בטהרה, שם נג. 10) שערבב תרומה בחולין של חבירו, ומפסידו, שצריך למכור פירותיו לכהן בזול, שרק לכהנים מותרים באכילה, שם. 11) שיין נסך אוסר תערובתו במשהו. 12) שנסכו לעבודה זרה. 13) המדובר ביין נסך שאוסר אפילו בהנאה. 14) ולאו דווקא אלו שלושה הנזכרים במשנה, והיינו כרב ולא כשמואל שאמר, שאין ללמוד מאלו על אחרים. [ואף על פי שהלכה כשמואל בדיני ממונות פסק כאן כרב מפני שבגמרא שם שקלו וטרו לפי שיטת רב. ואפשר גם לומר שלמסקנה של הסוגייה שם גם שמואל מודה שבעניינים דומים ממש לומדים מאלה על אחרים, אלא ששלושה אלה אינם דומים ולכן הוצרכו כולם], שם נג. 15) אף על פי שמן התורה הוא פטור לגמרי. 16) מן הטובים שבקרקעותיו, או מטלטלים ואף על פי שאינו אלא מדרבנן, כי חכמים תיקנו כעין דאורייתא. 17) שכתוב בהם "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם", בבא קמא ה.

ג. וְדָבָר זֶה[18] קְנָס הוּא[19] שֶׁקְּנָסוּהוּ חֲכָמִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כָּל אֶחָד מִן הַמַּשְׁחִיתִים הוֹלֵךְ וּמְטַמֵּא טָהֳרוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְאוֹמֵר: פָּטוּר אֲנִי[20]. לְפִיכָךְ, אִם מֵת זֶה שֶׁהִזִּיק הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר - אֵין גּוֹבִין הַנֶּזֶק מִנְּכָסָיו; שֶׁלֹּא קָנְסוּ חֲכָמִים אֶלָּא זֶה שֶׁעָבַר וְהִזִּיק, אֲבָל הַיּוֹרֵשׁ שֶׁלֹּא עָשָׂה כְּלוּם - לֹא קְנָסוּהוּ. וְכֵן הַמַּזִּיק הֶזֵּק שֶׁאֵינוֹ נִכָּר בִּשְׁגָגָה אוֹ בְּאֹנֶס - פָּטוּר[21]; שֶׁלֹּא קָנְסוּ אֶלָּא הַמִּתְכַּוֵּן[22] לְהַזִּיק מִדַּעְתּוֹ[23].

18) שחייב על היזק שאינו ניכר. 19) ולא מצד הדין, כי היזק שאינו ניכר אינו היזק (גיטין נג.). 20) נימוק זה מובא בגמרא שם. 21) משנה גיטין נב: אבל במזיק היזק שניכר חייב שוגג כמזיד. ראה למעלה שם. 22) ולא שגג. 23) מרצונו ולא אנוס. הפטור בשוגג ובאונס נובע מטעם החיוב האמור למעלה "כדי שלא יהיה ... הולך ומטמא ..." שאינו אלא במתכוון.

ד. הַכֹּהֲנִים שֶׁפִּגְּלוּ[24] אֶת הַזֶּבַח: בְּמֵזִיד - חַיָּבִין לְשַׁלֵּם[25], בְּשׁוֹגֵג[26] - פְּטוּרִין[27]. וְכֵן הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּפָרַת חַטָּאת[28] וּבְמֵי חַטָּאת[29]: בְּמֵזִיד - חַיָּב לְשַׁלֵּם[30], בְּשׁוֹגֵג - פָּטוּר.

24) ששחטו את הקרבן או עשו אחת מעבודות הדם, כגון קבלה או זריקה על מנת שיאכלו אותו חוץ לזמנו, ועל ידי כך נפסל הקרבן. 25) את הנזק שהזיקו, אף על פי שזה היזק שאינו ניכר. 26) כגון שהיה קרבן חטאת וחשבו שהוא שלמים, וחשבו עליו לאכלו שני ימים ולילה אחד, כדין אכילת שלמים, או שלא ידע שהמחשבה אסורה ומפגלת את הקרבן. 27) כדין היזק שאינו ניכר. במשנתינו הגירסא: "מזידין חייבין" ומשמע ששוגגים פטורים. ויש גורסים בפירוש: "מזידים חייבים שוגגים פטורים", כמו בהמטמא והמדמע והמנסך, וזוהי גם גירסת הרי"ף וראה שם נג: תוספות דיבור המתחיל ותני עלה. 28) בפרה אדומה שמשתמשים באפרה לטהר טמאים, והעושה בה מלאכה פוסלה, שנאמר "לא עלה עליה עול" (במדבר יט, ב). 29) שמערבבים בהם את אפר הפרה, ואף הם נפסלים במלאכה, כגון ששקל כנגדם משקלות. 30) מטעם קנס, כדין היזק שאינו ניכר (ראה ראב"ד ומגיד משנה).

ה. הִכְנִיס פָּרָה לְמַרְבֵּץ[31] כְּדֵי שֶׁתִּינָק[32] וְתָדוּשׁ[33], וְהִסִּיחַ[34] דַּעְתּוֹ מִמֵּי חַטָּאת[35] - פָּטוּר מִדִּינֵי אָדָם[36] וְחַיָּב בְּדִינֵי שָׁמַיִם.

31) למקום שעומדות פרות קשורות בצוואריהן ודשות (וראה רש"י בבא מציעא ל.). 32) כגון שהייתה אמה שם.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

33) יחד עם שאר הפרות. 34) או הסיח. 35) הטעונים שמירה, שנאמר בהם "למשמרת למי נידה" (שם, ט), כלומר שיהיו משומרים לכך ואם הסיח דעתו משמירתם נפסלו. 36) על שהכניסה אין לחייבו, שהרי לטובתה הכניסה כדי שתינק, ולא נפסלה על ידי זה והפסול בא מחמת מחשבתו שתדוש, ומשום כך פטור מלשלם. בהלכה הקודמת, כהנים שפגלו את הזבח במזיד חייבים לשלם, אף על פי שהפסול בא מחמת המחשבה – ששם הפסול קשור במעשה השחיטה או זריקת הדם, שעשה שלא כהוגן ולכן הרי זה כפוסלו בידיים. ראה שם תוספות רי"ד.

ו. הַמְנַסֵּךְ[37] יֵין חֲבֵרוֹ לַעֲבוֹדָה זָרָה - לֹא נֶאֱסַר הַיַּיִן; שֶׁאֵין אָדָם מִישְׂרָאֵל[38] אוֹסֵר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ. וְאִם הָיָה לוֹ בּוֹ שֵׁתָּפוּת, אוֹ שֶׁהָיָה מוּמָר[39], שֶׁהֲרֵי הוּא כְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אוֹ שֶׁהִתְרוּ בּוֹ[40] וְקִבֵּל הַהַתְרָאָה[41], שֶׁהֲרֵי הוּא מוּמָר[42] - הֲרֵי זֶה אוֹסֵר הַיַּיִן[43], וְחַיָּב לְשַׁלֵּם[44]. וְהֵיאַךְ יִתְחַיֵּב זֶה לְשַׁלֵּם וַהֲרֵי הוּא מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ[45]? מִפְּנֵי שֶׁמֵּעֵת שֶׁהִגְבִּיהוּ[46] נִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם[47], וְאֵינוֹ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ עַד שֶׁיְּנַסֵּךְ[48].

37) הכניס ידו לתוך היין ושכשך לשם עבודה זרה. 38) אין דרכו לאסור, ומשום כך אפילו שמעו מפיו שכוונתו לנסך, אנו אומרים שלצערו בלבד התכוון, חולין מא. 39) "זה שהחזיק עצמו לעשות אותה עבירה בזדון והורגל ונתפרסם בה ... והוא שיעשה להכעיס" (הלכות תשובה פרק ג הלכה ז). 40) בישראל שלא ינסך, שהמנסך חייב מיתה (שם). 41) ואמר יודע אני שאני חייב מיתה, ובכל זאת אני מנסך. 42) על ידי זה הוא נעשה עכשיו מומר אף על פי שקודם לא היה בחזקת מומר, שם. 43) שבמומר לעבודה זרה אנו מניחים שדעתו לנסך, ואדם יכול לאסור דבר שאינו שלו, שם. 44) פסק כרב, שמנסך במזיד חייב לשלם (מגיד משנה). 45) חייב סקילה. וחייבי מיתת בית דין פטורים מלשלם. 46) על מנת לנסכו ולאסרו, דרכם של המנסכים להגביה את היין לפני הניסוך (ראה תוספות גיטין נב: דיבור המתחיל מנסך). 47) כדין גזלן. 48) ואין המתחייב בנפשו פטור מלשלם אלא אם כן חיוב ממון וחיוב מיתה באים כאחד (שם).

ז. כָּל הַגּוֹרֵם לְהַזִּיק מָמוֹן חֲבֵרוֹ - חַיָּב לְשַׁלֵּם[49] נֶזֶק שָׁלֵם מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו, כִּשְׁאָר הַמַּזִּיקִין. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ הוּא הַמַּזִּיק זֶה הַנֶּזֶק עַצְמוֹ בָּאַחֲרוֹנָה[50], הוֹאִיל וְהוּא הַגּוֹרֵם הָרִאשׁוֹן - חַיָּב. כֵּיצַד? הַזּוֹרֵק כְּלִי שֶׁלּוֹ[51] מֵרֹאשׁ הַגָּג עַל גַּבֵּי כָּרִים וּכְסָתוֹת[52], וּבָא אַחֵר וְקָדַם[53] וְסִלֵּק אֶת הַכָּרִים[54] מֵעַל הָאָרֶץ, וְנָחְבַּט הַכְּלִי בָּאָרֶץ וְנִשְׁבַּר - חַיָּב נֶזֶק שָׁלֵם[55] כְּאִלּוּ שִׁבְּרוֹ בְּיָדוֹ; שֶׁסִּלּוּק הַכָּרִים וְהַכְּסָתוֹת גָּרַם לוֹ[56] שֶׁיִּשָּׁבֵר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

49) כדעת רבי מאיר בבא קמא ק. בלשון התלמוד: "דינא דגרמי" וכך פסק הרי"ף בבא קמא סוף פרק ב. [ולא כל גורם נזק חייב, שהרי רבינו עצמו בהלכות נזקי ממון פרק ב הלכה יט פוטר את המשסה כלבו של חבירו בחבירו. וכן פסק שם, פרק יד הלכה יד בטומן קמתו של חבירו. ופירשו רובם של ראשונים ואחרונים שיש לחלק בין "גרמא בנזיקין" ובין "דינא דגרמי". "גרמא" פטור לכל הדעות, וב'דינא דגרמי' מחלוקת תנאים, ורבינו פוסק כרבי מאיר ודן דיני דגרמי לחייב את הגורם. והאריכו בהגדרות שני המונחים הללו ראשונים ואחרונים, ומדברי כולם יוצא ש'דיני דגרמי' כולל גורמים יותר ישירים ויותר חזקים מגרמא. וראה ש"ך חושן משפט תיח סעיף קטן ד שייחס לרבינו את הדעה, שגרמא בניזקין ודיני דגרמי היינו הך, אבל יחיד הוא בדבר זה, ומעניין שהמשפט הזה נמצא בסוגריים. וראה ש"ך שם סימן שפו סעיף קטן א וסעיף קטן ד]. 50) אלא הוא המזיק באחרונה. 51) ובכלי של חבירו ראה הלכה ח. 52) ואין סופו להישבר וברשות זרקו, שהרי שלו הוא. 53) קודם שהגיע הכלי לארץ. 54) שלא ברשות, שהרי לא שלו הם. 55) שהרי הזורק ברשות עשה, וכל החיוב על המסלק. 56) ששבר, והגורם לנזק חייב נזק שלם.

ח. הַזּוֹרֵק כְּלִי שֶׁל חֲבֵרוֹ[57] מֵרֹאשׁ הַגָּג עַל גַּבֵּי כָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁל בַּעַל הַכְּלִי, וְקָדַם בַּעַל הַכְּלִי וְהִסִּיר הַכָּרִים[58] - הַזּוֹרֵק חַיָּב[59]; שֶׁזְّרִיקָתוֹ הוּא הַגּוֹרֵם הָרִאשׁוֹן[60] לִשְׁבִירַת הַכְּלִי. וְאִם קָדַם אַחֵר[61] וְסִלְקָן - שְׁנֵיהֶן חַיָּבִין[62], הַזּוֹרֵק וְהַמְסַלֵּק; שֶׁשְּׁנֵיהֶם גָּרְמוּ לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ שֶׁל זֶה.

57) ושלא ברשות זרק. 58) וברשות עשה, שהרי שלו הם. 59) בכל, כי לבעל הכרים מותר לקחת כרים שלו בכל עת שירצה, מה שאין כן הזורק, שכל מעשהו באיסור. ופסק רבינו כרי"ף שאין הלכה כרבה (בבא קמא כו:) שאומר הזורק פטור. 60) שלולא זרק לא היה הכלי נשבר. 61) שאינו בעל הכרים. 62) כי שניהם שלא ברשות עשו, ושניהם שותפים בנזק שגרמו. [מלשונו של רבינו שכתב: "כרים וכסתות של בעל הכלי" משמע, שאם הכרים היו של אדם אחר ובעל הכלי סילקם, משלם הזורק חצי נזק בלבד].

ט. וְכֵן הַשּׁוֹרֵף שְׁטָרוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ - חַיָּב[63] לְשַׁלֵּם כָּל הַחוֹב[64] שֶׁהָיָה בַּשְּׁטָר; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין גּוּף הַשְּׁטָר מָמוֹן[65], הֲרֵי גָּרַם לְאַבֵּד הַמָּמוֹן[66]. וּבִלְבַד שֶׁיּוֹדֶה לוֹ הַמַּזִּיק שֶׁשְּׁטָר מְקַיָּם הָיָה[67], וְכָךְ וָכָךְ הָיָה כָּתוּב בּוֹ[68], וּמֵחֲמַת שֶׁשָּׂרָפוֹ הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לִגְבּוֹת הַחוֹב[69]; אֲבָל אִם לֹא הֶאֱמִינוֹ[70] - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לוֹ אֶלָּא דְּמֵי הַנְּיָר בִּלְבַד.

63) כרפרם, שדן דינא דגרמי, ולא כרבה שסובר פטור, שהשורף יכול לטעון: שרפתי לך פיסת נייר בלבד (שם). 64) ובלשון הגמרא "דמי שטרא מעליא" (=דמי שטר מעולה), היינו כל הסכום הכתוב בו ולא דמי השטר כפי שהוא שווה למכירה (שם). 65) אלא נייר בלבד. 66) לולא שרפו, היה בעל השטר גובה כל החוב שבשטר. 67) בית דין אישרו חתימות עדי השטר ורשמו האישור על השטר ואפשר לגבות בו. 68) כלומר, השורף מאמין לבעל השטר שסכום זה היה כתוב בשטר. 69) המדובר כשאין

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עדים שיודעים מה היה כתוב בשטר ואם הוא מקויים בבית דין, שאילו היו עדים, יכול לכתוב לו שטר חדש על פי העדים ולא יפסיד כלום (שם). 70) וטוען שהנייר ששרף לא היה שטר כלל.

י. וְכֵן רְאוּבֵן שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה בְּשִׁמְעוֹן, וּמָכַר הַשְּׁטָר לְלֵוִי, וְחָזַר אַחַר שֶׁמְּכָרוֹ וּמְחָלוֹ לְשִׁמְעוֹן[71] - הֲרֵי נִפְטַר שִׁמְעוֹן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ, וְנִתְחַיֵּב רְאוּבֵן לְשַׁלֵּם לְלֵוִי כָּל מַה שֶּׁבַּשְּׁטָר[72]; שֶׁהֲרֵי גָּרַם לוֹ לְאַבֵּד הַשְּׁטָר, וַהֲרֵי הוּא כְּמוֹ שֶׁשְּׂרָפוֹ[73]. וְכֵן אִם מְחָלוֹ יוֹרֵשׁ רְאוּבֵן[74] - מְשַׁלֵּם הַמּוֹחֵל מִן הַיָּפֶה שֶׁבִּנְכָסָיו.

71) ויכול ראובן למחול אף אחרי המכירה, מכיוון שהשטר אין גופו ממון, וכל עיקרו אינו אלא ראייה, שראובן הלווה לשמעון. מן התורה יכול אדם למכור לחבירו דבר מוחשי בלבד, שהוא גופו ממון, וכל קניין שטרות־ראיות אינו אלא מדרבנן. משום כך המוכר שטר חוב לחבירו, יכול אחר כך למחול את החוב, כי מן התורה החוב עדיין שלו הוא, כתובות פו. (רי"ף שם). 72) אפילו קנה לו שטר של אלף לירות במאה לירות, יקבל כל מה שכתוב בשטר, היינו אלף לירות (שם). 73) גם במוחל חוב מביא התלמוד דברי אמימר (בבא קמא צח:), שהשורף משלם "דמי שטרא מעליא". 74) כך פסק שמואל, שאפילו היורש של המלווה יכול למחול (ראה למעלה הלכה ז). ואף על פי שאילו לא מחל, היה הבעל־חוב גובה מבינונית בלבד, עכשיו שהפסידו ישלם מן העידית. וראה בבא קמא צח: רש"י דיבור המתחיל כי כשורא לצלמא.

יא. וְכֵן הָעוֹשֶׂה עַבְדּוֹ אַפּוֹתֵיקִי[75], וְחָזַר וְשִׁחְרְרוֹ - חַיָּב הַמְשַׁחְרֵר לְשַׁלֵּם לְבַעַל הַחוֹב; שֶׁהֲרֵי הִפְקִיעַ שִׁעְבּוּדוֹ[76] וְגָרַם לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ[77]. וְכוֹפִין אֶת בַּעַל חוֹב גַּם הוּא לְשַׁחְרֵר הָעֶבֶד[78], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְגַּע בּוֹ וְיֹאמַר לוֹ: עַבְדִּי אַתָּה[79]. וְכֵן הַדּוֹחֵף[80] מַטְבֵּעַ חֲבֵרוֹ, וְנִתְגַּלְגֵּל[81] וְיָרַד לַיָּם - חַיָּב לְשַׁלֵּם[82]. וְכֵן הַצּוֹרֵם[83] אֹזֶן הַפָּרָה - חַיָּב לְשַׁלֵּם, שֶׁהֲרֵי גָּרַם לִפְחֹת דָּמֶיהָ[84]. וְכֵן הַמְרַקֵּעַ[85] דִּינְרֵי חֲבֵרוֹ וְהֶעֱבִיר צוּרָתָן[86] - חַיָּב לְשַׁלֵּם מִשּׁוּם גּוֹרֵם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים.

75) שאמר לבעל חובו: לא יהיה לך פירעון אלא מזה. 76) כל עוד שהוא עבד הריהו משועבד לבעל חוב, שיוכל לגבות חובו ממנו, והשחרור מפקיע שעבודו ולא יוכל לגבות חובו ממנו, שם. 77) שלא יוכל לגבות חובו משאר נכסי הלווה, שהרי אמר לו מפורש שלא יגבה אלא מזה, והגורם להזיק ממון חבירו חייב. ראה הלכות מלווה ולווה פרק יח הלכה ו. 78) אף על פי שמעולם לא היה עבדו, שהרי גופו לא היה קנוי לו אלא משועבד, והאדון ששעבדו הפקיע שעבודו כששחררו. 79) ויוציא לעז על בניו (שם מא.). 80) חבירו החזיק מטבע בידו, והיכהו תחת ידו (בבא קמא צח.). 81) ולא בא לידו, אבל אם בא לידו, דינו כגזלן וחייב מדין תורה. 82) אף על פי שלא הזיק בידיים, חייב משום שגרם להזיק. 83) הפוגם (שם). 84) שאינה ראוייה למזבח. [ומה שפסק רבינו בפרק ג מנזקי ממון הלכה ד, שהגוזל פרה ונפסלה מלהקריבה למזבח, אומר לו (הגזלן לנגזל): הרי שלך לפניך, המדובר, כשנפסלה מאליה ולא עשה בה מעשה, אבל כשהגזלן עצמו פסלה, משלם את מה שפיחתה]. 85) עושה אותם דקים על ידי הכאה בפטיש, אבל לא החסירם. 86) הצורה שהייתה טבועה בדינרים אינה ניכרת כמקודם ומפני כך פחתו דמיהם.

יב. הַזּוֹרֵק[87] כְּלִי מֵרֹאשׁ הַגָּג לָאָרֶץ וְלֹא הָיָה תַּחְתָּיו כֵּלִים[88], וְקָדַם אַחֵר וּשְׁבָרוֹ בְּמַקֵּל כְּשֶׁהוּא בָּאֲוִיר קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ לָאָרֶץ[89] - הֲרֵי זֶה הָרִאשׁוֹן פָּטוּר; שֶׁלֹּא שָׁבַר אֶלָּא כְּלִי שֶׁסּוֹפוֹ לְהִשָּׁבֵר מִיָּד בְּוַדַּאי, וְנִמְצָא כְּשׁוֹבֵר כְּלִי שָׁבוּר[90], וְאֵין זֶה כְּגוֹרֵם[91]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה - פָּטוּר.

87) בעל הכלי. בבא קמא כו: 88) כלומר, כרים וכדומה. 89) והרי הכלי שנזרק עדיין שלם בזמן שהאחר הכהו. 90) על ידי הזורק, ומשום כך הזורק חייב אם הכלי אינו שלו. וראה שם יז: רש"י דיבור המתחיל זרק. 91) כמסלק הכרים בהלכות ז־ח שחייב, שלולא סילק את הכרים לא היה נשבר, מה שאין כן כאן, שאפילו לא שברו במקל, בוודאי היה נשבר.

יג. שׁוֹר שֶׁהָיָה עוֹמֵד לַהֲרִיגָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַזִּיק אֶת הַבְּרִיּוֹת[92], וְאִילָן הָעוֹמֵד לִקְצִיצָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַזִּיק אֶת הָרַבִּים[93], וְקָדַם אֶחָד וְשָׁחַט[94] שׁוֹר זֶה וְקָצַץ אִילָן זֶה שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַבְּעָלִים - חַיָּב לְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים כְּמוֹ שֶׁיִּרְאוּ הַדַּיָּנִים[95]; שֶׁהֲרֵי הִפְקִיעָן מִלַּעֲשׂוֹת מִצְוָה[96]. וְאִם טָעַן וְאָמַר: אַתָּה אָמַרְתָּ לִי לְהָרְגוֹ וּלְקָצְצוֹ - הוֹאִיל וְהוּא עוֹמֵד לְכָךְ[97], הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

92) אפילו לא המית. 93) כגון שענפיו נוטים לרשות הרבים. 94) כי אין חיוב להרגו אלא לסלק את המזיק. ואפילו שור שהמית וחייב סקילה, אם שחטו עד שלא נגמר דינו, בשרו מותר, שם מד. 95) שיראו אם בעל השור או בעל האילן מדקדק בשאר מצוות או לא, וגם יראו את גודל הטרחה בקיום המצוה, שלפעמים אדם מונע עצמו מן המצוה בגלל הטרחה, ונוח לו שאחר יעשה אותה, מאירת עיניים חושן משפט שפב. 96) "ובערת הרע מקרבך". 97) משום כך הוא נאמן, וכנראה שכח בעל השור שנתן לו רשות, אבל אם השור אינו עומד להריגה, אינו נאמן לטעון שקיבל רשות להרגו, שאין אדם נותן רשות לאחרים שיזיקו ממונו ולפיכך חייב לשלם, אלא אם כן יביא עדים שיעידו כדבריו. שם צא:

יד. וְכֵן מִי שֶׁשָּׁחַט[98] חַיָּה וָעוֹף[99], וּבָא אַחֵר וְכִסָּה הַדָּם שֶׁלֹּא מִדַּעַת הַשּׁוֹחֵט - חַיָּב לִתֵּן[100] כְּמוֹ שֶׁיִּרְאוּ הַדַּיָּנִים. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה[101], שֶׁהוּא נוֹתֵן קְנָס[102] קָצוּב[103], וְהוּא עֲשָׂרָה זְהוּבִים[104]. וְכֵן הוֹרוּ, שֶׁכָּל הַמּוֹנֵעַ הַבְּעָלִים מֵעֲשׂוֹת מִצְוֹת עֲשֵׂה[105] שֶׁהֵן רְאוּיִין

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לַעֲשׂוֹתָהּ, וְקָדַם אַחֵר וַעֲשָׂאָהּ - מְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים עֲשָׂרָה זְהוּבִים[106].

98) והשוחט חייב במצוות כיסוי (שם). 99) או עוף. 100) שהשוחט יכול לטעון אני רוצה לעשות מצוה זו (שם). 101) מובא ברי"ף שם. 102) שהרי לא החסירו ממון. 103) קבוע, ואינו תלוי בשיקול דעתו של הדיין. 104) כך פסק רבן גמליאל (שם) באחד ששחט וקדם חבירו וכיסה. לפי הדעה הקודמת לא היה זה קנס קצוב, אלא רבן גמליאל קבע תשלום זה של עשרה זהובים לפי ראות עיניו באותו מעשה שבא לפניו. 105) אנו לומדים ממעשה כיסוי הדם על שאר מצוות עשה. 106) כפסק דינו של רבן גמליאל במעשה כיסוי הדם.

טו. שָׁמִין[107] **לְמַזִּיק בְּיָדוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁשָּׁמִין לוֹ אִם הִזִּיק מָמוֹנוֹ. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָרַג בְּהֵמַת חֲבֵרוֹ אוֹ שִׁבֵּר כֵּלָיו - שָׁמִין כַּמָּה הָיְתָה הַבְּהֵמָה שָׁוָה וְכַמָּה הַנְּבֵלָה שָׁוָה, וְכַמָּה הָיָה הַכְּלִי שָׁוֶה וְהוּא שָׁלֵם וְכַמָּה שָׁוֶה עַתָּה, וּמְשַׁלֵּם הַפְּחָת**[108] **לַנִּזָּק עִם הַנְּבֵלָה**[109] **אוֹ הַכְּלִי הַשָּׁבוּר**[110]**. כְּדֶרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּשׁוֹרוֹ שֶׁהִזִּיק, שֶׁדִּין אֶחָד הוּא. דָּרַךְ עֲנָבִים**[111] **שֶׁל חֲבֵרוֹ - שָׁמִין לוֹ הֶזֵּקוֹ**[112]**. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

107) מעריכים. 108) היינו ההפרש בין דמי הפרה קודם שהרגה ובין דמי הנבילה. 109) והנבילה שייכת לניזק, ככתוב (שמות כא, לד) "והמת יהיה לו" ופירשו "לו" – לניזק, שם י: ואין הניזק יכול לומר למזיק: טול אתה את הנבילה, ושלם לי את דמי הפרה כולה. 110) בבא מציעא צו: וזו לשון התוספתא (בבא קמא פרק ג): כלל אמרו בנזיקין: הרג את שורו, וקרע את כסותו, וקצץ נטיעותיו, לא יאמר טול את הנבילה ותן לי את הפרה; טול את הקרעים ותן לי את הטלית; טול את הקצצים ותן לי הנטיעות, אלא שמים אותן כמה הן יפין עד שלא הוזקו, וכמה הן יפין משהוזקו, ולפי כך הם משלמים. 111) ועשה אותם יין. 112) במקרה שדמי ענבים עולים על דמי היין, או אם יעשה מהם צימוקים, ראה בבא בתרא קכו. משמע שם שבדרך כלל דמי היין עולים על דמי ענבים.

טז. כְּשֶׁגּוֹבִין הַפְּחָת מִן הַמַּזִּיק, גּוֹבִין מִן הַמַּטַּלְטְלִין[113] **שֶׁלּוֹ. אִם אֵין לוֹ מִטַּלְטְלִין - גּוֹבִין מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו**[114]**. וְכֵן הָאוֹנֵס**[115] **וְהַמְפַתֶּה וְהַמּוֹצִיא שֵׁם רַע**[116] **- כֻּלָּן**[117] **גּוֹבִין מֵהֶן מִן הַיָּפֶה שֶׁבְּנִכְסָיו.**

113) כדרך שגובים אם ממונו הזיק. ראה הלכות נזקי ממון פרק ה הלכה י. 114) ככתוב במזיק (שם כב, ד): "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם". אבל מטלטלין רשאי הוא ליתן אפילו סובין, שכולם נחשבים למיטב, כי אם קשה למכרם במקום זה, אפשר למכרם במקום אחר. בבא קמא ז. ז: 115) נערה בתולה שלא נתארסה, שמשלם חמישים כסף לאבי הנערה (דברים כב, יט). 116) על אשתו וטוען "לא מצאתי לה בתולים", שחייב לשלם מאה כסף לאביה (דברים כב, יח). 117) "כולם כאבות (כאבות נזיקין) לשלם ממיטב", בבא קמא ה.

יז. כָּל הַמַּזִּיק[118] **מָמוֹן חֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ**[119] **מַה הִזִּיק - הֲרֵי הַנִּזָּק נִשְׁבָּע בְּתַקָּנַת חֲכָמִים**[120] **וְנוֹטֵל כְּמוֹ שֶׁיִּטְעַן הַנִּגְזָל**[121]**. וְהוּא**[122]**, שֶׁיִּטְעַן דְּבָרִים שֶׁהוּא אָמוּד בָּהֶן**[123]**, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּגִנְזָל.**

118) בידיים, כעין הדוגמא המובאת בהלכה הבאה. 119) משמע אם המזיק יודע ומכחיש את דברי הניזק, אין הניזק נשבע ונוטל. 120) כי מדין תורה נשבע הנתבע ויוצא פטור, כגון שבועת השומרים (שמות כב) ועוד. ראה הלכות טוען ונטען פרק א, הלכה ב. 121) שתיקנו החכמים שישבע ויטול. ראה הלכות גזילה ואבידה פרק ד הלכה א. 122) במה דברים אמורים שנשבע ונוטל כל מה שהוא טוען. 123) שמעריכים אותו, שאפשר להניח שיש לו דברים אלו שהוא טוען. בבא קמא סב.

יח. כֵּיצַד? לָקַח כִּיס חֲבֵרוֹ וְהִשְׁלִיכוֹ לַיָּם אוֹ לְאֵשׁ, אוֹ שֶׁמְּסָרוֹ בְּיַד אַנָּס[124] **וְאָבַד**[125]**, בַּעַל הַכִּיס אוֹמֵר: זְהוּבִים הָיָה מָלֵא, וְהַמַּזִּיק אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ מָה הָיָה בּוֹ, שֶׁמָּא עָפָר אוֹ תֶּבֶן הָיָה מָלֵא - הֲרֵי הַנִּזָּק נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ**[126] **וְנוֹטֵל. וְהוּא, שֶׁיִּטְעַן דְּבָרִים שֶׁהוּא אָמוּד בָּהֶן אוֹ אָמוּד לְהַפְקִידָן אֶצְלוֹ**[127]**, וְדַרְכָּן לְהַנִּיחָן בְּכִיס**[128] **וְכַיּוֹצֵא בּוֹ; אֲבָל אִם אֵין דַּרְכָּן לְהַנִּיחָן בִּכְלִי זֶה - הוּא פָּשַׁע בְּעַצְמוֹ. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁחָטַף חֵמֶת**[129] **אוֹ סַל מְלֵאִים וּמְחֻפִּים**[130] **וְהִשְׁלִיכָם לַיָּם אוֹ שְׂרָפָן, וְטָעַן הַנִּזָּק שֶׁמַּרְגָּלִיּוֹת הָיוּ בְּתוֹכָן - אֵינוֹ נֶאֱמָן**[131]**, וְאֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ עַל כָּךְ; שֶׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְהַנִּיחַ מַרְגָּלִיּוֹת בְּסַלִּים וּבַחֲמָתוֹת. וְאִם תָּפַשׂ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ**[132]**, אֶלָּא נִשְׁבָּע שֶׁמַּרְגָּלִיּוֹת הָיוּ בָּהּ וְנוֹטֵל מִמַּה שֶׁיֵּשׁ אֶצְלוֹ**[133]**. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.**

124) איש בעל זרוע וכוח, בבא קמא קיז. וראה להלן פרק ח. 125) כי אי אפשר להוציאו מידו. 126) כגון ספר תורה, כדין כל הנשבעים ונוטלים. ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ב. 127) שאיש נאמן הוא (גמרא שם). 128) כגון כסף. 129) שק עור למים. 130) ומכוסים, ולא ראו מה שבתוכם. 131) אבל אם יש עדים שהיו בתוכם מרגליות, חייב לשלם, אף על פי שאין דרך בני אדם להניח שם מרגליות, ואין המזיק יכול לטעון אתה פשעת, שהנחת מרגליות בסל, כי אין לו רשות להשליך כלים של חבירו לים, ולכן חייב לשלם מה שהזיק. 132) כי זוהי בעייה שעלתה בתיקו, שם סב. ורבינו לשיטתו שבבעייא שלא נפתרה, אם תפס אין מוציאים מידו. ראה נזקי ממון פרק ב הלכות ה־ו. וראה תוספות שם דיבור המתחיל מי מנחי, ולדעתם אפילו אם תפס מוציאים מידו ואפילו אם יש עדים שמרגליות היו בסל, כי הניזק פשע. 133) ממה שתפס, ואם מה שיש אצלו שווה פחות מדמי המרגליות, אינו גובה את השאר.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יט. יָדַע הַמַּזִּיק שֶׁהַכִּיס הָיָה בּוֹ זְהוּבִים, אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ כַּמָּה הָיוּ, וְאוֹמֵר הַנִּזָּק: אֶלֶף הָיוּ - נוֹטֵל אֶלֶף בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְאֵינוֹ יָכוֹל[134] לְהִשָּׁבַע[135], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעִנְיַן הַפִּקָּדוֹן.

134) תיבה זו אין לה מקום כאן. ונראה שטעות סופר היא וצריך לומר "צריך". 135) לו טען המזיק שבכיס לא היו אלף זהובים כפי שטוען הניזק אלא חמש מאות, היה נשבע, כדין מודה במקצת, ומשלם רק חמש מאות, ומכיוון שאינו יודע, הריהו מחוייב שבועה ואינו יכול להישבע, וכל המחוייב שבועה ואינו יכול להישבע משלם, ואין שכנגדו צריך להישבע (בבא מציעא צח. והלכות טוען ונטען פרק ד, הלכה ז). ויש למזיק רשות להטיל חרם על כל מי שלקח ממנו יותר מהמגיע לו, מבלי לפרט שם הניזק.

~ יום שלישי ז' סיון ~

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

1) נתבארו בו דיני המוסר ממון חבירו ביד אנס, אם באונס אם ברצון, וכן מי שתפסו לו ממון בשביל חבירו, וכל דיני המוסר. ונסתיים הפרק בדין הרודף או הנרדף שהזיקו ממון. ונשלמו ההלכות.

א. הַמּוֹסֵר[2] מָמוֹן חֲבֵרוֹ בִּידֵי אֲנָס[3] - חַיָּב לְשַׁלֵּם[4] מִן הַיָּפֶה[5] שֶׁבִּנְכָסָיו. וְאִם מֵת - גּוֹבִין מִיּוֹרְשָׁיו[6], כִּשְׁאָר כָּל הַמַּזִּיקִין. בֵּין שֶׁהָיָה הָאֲנָס עוֹבֵד כּוֹכָבִים בֵּין שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל[7], הֲרֵי זֶה הַמּוֹסֵר חַיָּב לְשַׁלֵּם כָּל מַה שֶׁלָּקַח[8] הָאֲנָס. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָשָׂא[9] הַמּוֹסֵר וְלֹא נָתַן בְּיָדוֹ[10], אֶלָּא הִרְגִּיל[11] בִּלְבַד.

2) בבא־קמא ה. 3) בעל זרוע. 4) ככל גורם היזק (למעלה פרק ז הלכה ז). 5) מן העידית, שם. 6) שחיוב זה מן הדין הוא, ואינו קנס כמו במזיק את חבירו היזק שאינו ניכר, שפטרו בו את היורש (למעלה שם הלכה ג). וראה בבא־קמא קטז: קיז. 7) אף־על־פי שבגמרא מדובר על אנס גוי, אבל במשנה שם מדובר על מסיקין = אנסים סתם. 8) שהרי הוא גרם לכל הנזק הזה. 9) נטל. 10) ואינו מזיק בידים. 11) מלשון "לא רגל על לשונו" (תהלים טו, ג), כלומר הלשין, ואמר לאנס היכן ממונו של חבירו. ואף שלא עשה מעשה אלא דיבר בלבד – הוא חייב, שגרם לנזק, ראה בבא־קמא ה.

ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[12] כְּשֶׁהֶרְאָה[13] הַמּוֹסֵר מֵעַצְמוֹ[14]; אֲבָל אִם אֲנָסוּהוּ[15] עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹ יִשְׂרָאֵל אֲנָס לְהַרְאוֹת, וְהֶרְאָה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין[16]. וְאִם נָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד[17], אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָנוּס - חַיָּב לְשַׁלֵּם. הַמַּצִּיל עַצְמוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ - חַיָּב לְשַׁלֵּם[18].

12) שהמוסר חייב, אפילו לא נשא ונתן ביד. 13) את מקום ממון חבירו. 14) בלא אונס. "אם הראה מעצמו, כנשא ונתן ביד דמי" (בבא־קמא קיז.). 15) על־ידי מכות ויסורים. 16) "ישראל שאנסוהו גוים והראה ממון חבירו, פטור" (שם). החיוב באונס אינו אלא במזיק בידים או באחד מאברי גופו, שחיובו מן התורה. אבל הגורם לנזק חייב מדרבנן, ובאונס לא חייבו (הגהות מיימוניות). ראה למעלה פרק ו הלכה א, וראה רי"ף לבבא־קמא קיז. 17) הריהו מזיק בידים, ומשום כך חייב אפילו באונס (גמרא שם). 18) אף שאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודה־זרה גילוי־עריות ושפיכות־דמים, בכל זאת חייב לשלם, ראה בבא־קמא קיז:

ג. כֵּיצַד?[19] הֲרֵי שֶׁגָּזַר הַמֶּלֶךְ[20] לְהָבִיא לוֹ יַיִן[21] אוֹ תֶּבֶן[22] וְכַיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, וְעָמַד מוֹסֵר וְאָמַר: הֲרֵי יֵשׁ לְפִלּוֹנִי אוֹצָר יַיִן אוֹ תֶּבֶן בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי, וְהָלְכוּ[23] וּלְקָחוּהָ - חַיָּב לְשַׁלֵּם. אֲנָסוֹ הַמֶּלֶךְ לְמוֹסֵר זֶה עַד שֶׁיַּרְאֶה לוֹ אוֹצְרוֹת יַיִן אוֹ תֶּבֶן, אוֹ עַד שֶׁיַּרְאֶה לוֹ מָמוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בּוֹרֵחַ מִלְּפָנָיו[24], וְהֶרְאָה לוֹ מִפְּנֵי הָאֹנֶס - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[25]; שֶׁאִם לֹא יַרְאֶה לוֹ - יַכֵּהוּ אוֹ יְמִיתֵהוּ[26].

19) המוסר בדיבור ללא מעשה – חייב. 20) ולא לפי חוקי המלכות, שאילו לפי חוקי המלכות אין לחייב את המוסר, שהרי אמר שמואל "דינא דמלכותא דינא" (בבא־קמא קיג:) וכן פסק רבינו בכמה מקומות. וכבר ביאר רבינו בהלכות גזילה ואבידה פרק ה הלכה יד, שאם לקח המלך ממי שהוא לא בהתאם לחוק, הרי זה גזל, והודו לו כל גדולי הפוסקים ואמרו: "גזלנותא דמלכותא – לאו דינא". 21) כל שהוא, ולא של אדם מסויים. 22) דוגמאות יין ותבן – מובאות בבבא־קמא קיז. 23) עבדי המלך. 24) מלפני המלך, ומשום כך הוא רוצה לתפוס את ממונו של הבורח. 25) אם הראה לו, אבל לכתחילה אסור (מאירת־עינים חושן־משפט סימן שפח, סעיף־קטן יב). 26) אבל אונס מחמת ממון, שאם לא יראהו יטיל עליו עונש ממון, אינו אונס וחייב. ראה כתובות יח:

ד. נָשָׂא מָמוֹן חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ וּנְתָנוֹ לָאֲנָס - חַיָּב לְשַׁלֵּם מִכָּל מָקוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁהַמֶּלֶךְ אֲנָסוֹ לְהָבִיא[27]. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁאִם אֲנָסוֹ לְהָבִיא וְהֵבִיא חַיָּב? בְּשֶׁלֹּא הִגִּיעַ הַמָּמוֹן לִרְשׁוּת הָאֲנָס[28]; אֲבָל אֲנָס שֶׁאָנַס יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהֶרְאָהוּ, וְעָמַד[29] הָאֲנָס עַל הַמָּמוֹן וְנַעֲשָׂה בִּרְשׁוּתוֹ[30], וְאָנַס אֶת יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהוֹלִיכוֹ לוֹ לְמָקוֹם אַחֵר, וַאֲפִלּוּ הוֹלִיכוֹ[31] זֶה הַמּוֹסֵר שֶׁהֶרְאָהוּ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם; שֶׁכֵּיוָן שֶׁעָמַד הָאֲנָס בְּצַד הָאוֹצָר כְּבָר אָבַד כָּל מַה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, וּכְאִלּוּ נִשְׂרַף[32].

27) את ממון חבירו, ואם לא יביא ימיתהו, ומותר לו להביא, כדי להציל עצמו, בכל זאת חייב לשלם. ורבינו פירש את הגמרא שם כרי"ף, אולם הראב"ד חולק עליו ומפרש מה שאמרו נשא ונתן חייב, כשאנסו להביא ממון סתם, אבל כשנקב האנס בשם האיש שאת ממונו הוא דורש, והכריח אותו להביא את ממונו – פטור. [ראה ש"ך חושן־משפט סימן שפח, ס"ק כד]. 28) וזה שנטל ממון

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

חבירו בידו ונתנו לאנס, הריהו מזיק בידיים וחייב. 29) בבא־קמא קיז. 30) שיוכל לשלוט עליו וליטלו, והריהו כאילו כבר נטלו. 31) מרצונו. 32) שם. על שנטל ונתן ביד הוא פטור, שהרי הממון ברשות האנס היה, וכאילו כבר נשרף ולא הזיקו כלום, ועל מה שהראה הוא פטור, שהרי אנוס הוא.

ה. בַּעֲלֵי דִין[33] שֶׁהָיְתָה בֵּינֵיהֶם מְרִיבָה עַל הַקַּרְקַע אוֹ עַל מַטַּלְטְלִין[34], זֶה אוֹמֵר ״שֶׁלִּי״ וְזֶה אוֹמֵר ״שֶׁלִּי״, וְעָמַד אֶחָד מֵהֶן וּמָסָרָה בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים - מְנַדִּין[35] אוֹתוֹ שֶׁיַּחֲזִיר הַדָּבָר לִכְמוֹ שֶׁהָיָה, וִיסַלֵּק יַד אַנָּס[36] מִבֵּינֵיהֶם, וְיַעֲשׂוּ דִין בְּיִשְׂרָאֵל[37].

33) מעשה שהיה, בבא־קמא שם. 34) שאינם לא ביד זה ולא ביד זה. 35) מחרימים. אפילו אם הוא טוען שאינו מוסר ממון חבירו ביד גוי אלא ממון שלו. 36) כגון שיפדם בכסף. 37) בבית־דין של ישראל.

ו. מִי שֶׁנִּתְפַּשׂ עַל חֲבֵרוֹ[38], וְלָקְחוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים מָמוֹן מִמֶּנּוּ בִּגְלַל חֲבֵרוֹ[39] - אֵין חֲבֵרוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם[40]. אֵין לְךָ מִי שֶׁנִּתְפַּשׂ עַל חֲבֵרוֹ וְיִהְיֶה חֲבֵרוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם. חוּץ מִן הַנִּתְפָּשׂ מִפְּנֵי הַמַּס הַקָּצוּב[41] עַל כָּל אִישׁ וָאִישׁ[42] בְּכָל שָׁנָה[43], אוֹ הַנִּתְפָּס עַל הַתְּשׁוּרָה[44] שֶׁנּוֹתֵן כָּל אִישׁ וָאִישׁ לַמֶּלֶךְ בְּעָבְרוֹ עֲלֵיהֶם הוּא אוֹ חֵילוֹתָיו - הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ. וְהוּא, שֶׁיִּקְחוּ מִמֶּנּוּ בְּפֵרוּשׁ בִּגְלַל פְּלוֹנִי בִּפְנֵי עֵדִים.

38) בגלל ממון שרצו לקחת מחבירו. 39) ועל־ידי־זה נפטר חבירו מלשלם לגוי. 40) מכיון שלא כדין לקחו, יכול הוא לטעון: הייתי מפייס אותם והיו פוטרים אותי מלשלם. 41) על־פי חוק המלך, ולולא שילם חבירו, היה הוא מוכרח לשלם. 42) זהו מס הגולגולת ששלמו היהודים בבבל ובארצות גולה אחרות. [וכן מס המוטל על קרקעות, בלשון התלמוד: ״דבורלא״ (בבא־קמא קיג:), ורבינו השמיט מס זה, כנראה שלא היה נהוג בזמנו]. 43) אבל משנה שעברה לא, מכיון שהמלך כבר קיבל קצבת אותה שנה, ולפקיד הגובה אין רשות לכפות עליו תשלום לשנה שעברה בעד חבירו (שם). 44) שאף היא חובה על כל איש ואיש. בגמרא שם לא נזכרה תשורה, ורבינו למד דין זה מירושלמי כתובות פרק יג הלכה ב: ״אין לך נתפס על חבירו וחייב ליתן לו אלא בארנון ובגולגולת״. ורבינו מפרש ״ארנון״ כרבינו חננאל, תשורה ״להארחת השלטונות והחיילות בעברם בעיר״ (ראה תוספות בבא־בתרא ח. דיבור־המתחיל והלך)].

ז. מִי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵדִים[45] שֶׁמָּסַר מָמוֹן חֲבֵרוֹ, כְּגוֹן שֶׁהֵרְאָה מֵעַצְמוֹ אוֹ שֶׁנֶּאֱנַס[46] וְנָשָׂא וְנָתַן, וְלֹא יָדְעוּ הָעֵדִים[47] כַּמָּה הִפְסִידוֹ בִּמְסִירָתוֹ, וְהַנִּמְסָר אוֹמֵר: כָּךְ וְכָךְ הִפְסִידַנִי, וְהַמּוֹסֵר כּוֹפֵר[48] בַּמֶּה שֶׁטָּעָנוּ: אִם תָּפַשׂ הַנִּמְסָר - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ[49], אֶלָּא נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ[50] וְזוֹכֶה בַּמֶּה שֶׁתָּפַשׂ[51]; וְאִם לֹא תָּפַשׂ - אֵין מוֹצִיאִין[52] מִן הַמּוֹסֵר אֶלָּא בִּרְאָיָה בְּרוּרָה[53].

45) אבל אם אין עליו עדים — ישבע הנתבע היסת, כדין כופר הכל, ופטור. 46) ראה למעלה הלכה ב. ואם נשא ונתן בלא אונס, הריהו גזלן ממש, ופשיטא שעשו בו תקנת הנגזל, וישבע הנמסר ויטול (ש"ך חושן־משפט סימן שפח, ס"ק ל). 47) בבא־קמא סב. רי"ף שם. אבל אם ידעו העדים כמה הפסידו, ישלם את כל ההפסד שבא מחמתו. 48) אבל אם אינו כופר, אלא אומר איני יודע, הרי הוא מחויב שבועה ואינו יכול להשבע ומשלם, ונוטל הנמסר בלי שבועה. ראה למעלה פרק ז הלכה יט, וש"ך סעיף־קטן לא, וראה בבא־קמא שם, תוספות דיבור־המתחיל עשו. 49) בבא־קמא שם, בעיא שלא נפתרה, אם עשו תקנת הנגזל במסור או לא, כלומר אם גם בנמסר תיקנו שנשבע ונוטל כמו בנגזל או לא. ומכיוון שהבעיא לא נפתרה, אין מוציאים מספק מיד התופס. וראה למעלה שם הלכה יח. 50) כדין כל הנשבעים ונוטלים. 51) כי בזה הוא מוחזק, אבל אם הוא טוען על יותר ממה שתפס, ורוצה להשבע על כל סכום התביעה, לא תועיל לו השבועה, אלא להחזיק במה שתפס. 52) משום שכל בעיית ממון שעלתה בגמרא בתיקו, אנו פוסקים לטובת המחזיק, רי"ף לבבא־קמא שם. 53) ולא באומדן ולא בשבועה, שלא כרב האי גאון, שפסק שהנמסר נשבע ומוציא מן המוסר חצי ממה שנשבע, שדין "תיקו" לדעתו כדין ממון המוטל בספק וחולקים. ראה אוצר הגאונים לבבא־קמא עמוד 43.

ח. אֵין מַשְׁבִּיעִין אֶת הַמּוֹסֵר שֶׁהֵרְאָה מֵעַצְמוֹ לֹא שְׁבוּעָה חֲמוּרָה[54] וְלֹא שְׁבוּעַת הֶסֵּת[55], מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָשָׁע[56] וְאֵין לְךָ פָּסוּל[57] יָתֵר מִזֶּה. אֲבָל הַמּוֹסֵר שֶׁאָנַסוּהוּ לְהַרְאוֹת[58] אוֹ לְהָבִיא וְנָשָׂא וְנָתַן בַּיָּד, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם[59] - אֵינוֹ רָשָׁע[60], אֶלָּא בֶּן תַּשְׁלוּמִין הוּא בִּלְבַד, וּמַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ כִּשְׁאָר הַכְּשֵׁרִין.

54) כגון שבועה של מודה במקצת, שהיא מן התורה. 55) שתיקן רב נחמן בכופר הכל, שבועות מ: 56) ראה הלכה ט. 57) ראה בבא־מציעא ה: ושבועות מא. 58) שפטור מלשלם, למעלה הלכה ב. 59) שם. 60) שהרי אנוס הוא.

ט. אָסוּר לִמְסֹר[61] הָאָדָם בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֵּין בְּגוּפוֹ בֵּין בְּמָמוֹנוֹ[62]. וַאֲפִלּוּ הָיָה רָשָׁע[63] וּבַעַל עֲבֵרוֹת, וַאֲפִלּוּ הָיָה מֵצֵר לוֹ[64] וּמְצַעֲרוֹ. וְכָל הַמּוֹסְרוֹ בְּיַד עוֹבֵד כּוֹכָבִים, בֵּין בְּגוּפוֹ בֵּין בְּמָמוֹנוֹ - אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא[65].

61) גיטין ז. 62) כמעשה שבא לפני רב, בבא־קמא קיז. וראה רי"ף לבבא־קמא פרק הגוזל ומאכיל מג: 63) שאמר דוד: אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי (תהלים לט, ב), אף־על־פי שרשע לנגדי, אשמרה לפי מחסום, גיטין שם. 64) גורם לו רעות ומצערו. 65) "המינין והמסורות . . . יורדים לגיהינום ונידונים בה לדורי דורות" (ראש השנה יז. ותוספתא סנהדרין פרק יג).

י. מֻתָּר לַהֲרֹג[66] הַמּוֹסֵר בְּכָל מָקוֹם[67], וַאֲפִלּוּ בַּזְּמַן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַזֶּה[68] שֶׁאֵין דָּנִין דִּינֵי נְפָשׁוֹת. וּמֵאֵת לְהָרְגוֹ קֹדֶם שֶׁיִּמְסֹר[69]. אֶלָּא כְּשֶׁאָמַר[70]: הֲרֵינִי מוֹסֵר פְּלוֹנִי בְּגוּפוֹ אוֹ בְּמָמוֹנוֹ, וַאֲפִלּוּ מָמוֹן קַל[71] - הִתִּיר עַצְמוֹ[72] לְמִיתָה. וּמַתִּרִין לוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: אַל תִּמְסֹר[73]. אִם הֵעֵז פָּנָיו וְאָמַר: לֹא כִּי[74], אֶלָּא אֶמְסְרֶנּוּ[75] - מִצְוָה לְהָרְגוֹ[76]. וְכָל הַקּוֹדֵם[77] לְהָרְגוֹ זָכָה.

66) רב כהנא שבר מפרקתו של מוסר, בבא־קמא קיז. וברכות נח. 67) ואפילו בחוץ לארץ, שאין שם בית־דין מומחים, כי מעשה רב כהנא בבבל היה. 68) לאחר החורבן, כמעשה רב כהנא. 69) כדי להציל את הנמסר, ואפילו לא עשה כלום. 70) כך היה המעשה, שם. 71) [שכיוון שנמסר לידי הגוים, יעלילו עליו עלילות שונות ולא ינצל מידם. בגמרא שם למדו דין זה מהכתוב (ישעיה נא, כ): "בניך עלפו וכו' כתוא מכמר", מה תוא זה כיון שנפל למכמר אין מרחמים עליו, כך ממון של ישראל שנפל ליד גוים אין מרחמים עליו. והראשונים פירשו כמו שאמרנו. ראה מרדכי כאן, והרא"ש בתשובותיו כלל יז סימן ב וג]. 72) ומותר להרגו כדין רודף. 73) כך עשה רב, שם. 74) לא כן. 75) ועל־ידי־זה ניכר שהוא מתכוון לעשות זאת. 76) כדין רודף אחר חבירו להורגו, והתורה אמרה הבא להרגך השכם להרגו, ברכות נח. 77) ולאו דוקא הנמסר.

יא. עָשָׂה הַמּוֹסֵר אֲשֶׁר זָמַם[78] וּמָסַר - יֵרָאֶה לִי[79], שֶׁאָסוּר לְהָרְגוֹ[80]; אֶלָּא אִם כֵּן הֶחְזַק[81] לִמְסֹר - הֲרֵי זֶה יֵעָנֵשׁ[82], שֶׁמָּא יִמְסֹר אֲחֵרִים[83]. וּמַעֲשִׂים בְּכָל זְמַן בְּעָרֵי הַמַּעֲרָב[84] לַעֲנֹשׁ הַמּוֹסְרִים שֶׁהֶחֱזִקוּ לִמְסֹר מָמוֹן בְּנֵי אָדָם, וְלִמְסֹר הַמּוֹסְרִים[85] בְּיַד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְעָנְשָׁם וּלְהַכּוֹתָם וּלְאָסְרָם כְּפִי רִשְׁעָם. וְכֵן כָּל הַמֵּצִר לַצִּבּוּר[86] וּמְצַעֲרָן - מֻתָּר לְמָסְרוֹ בְּיַד הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לְהַכּוֹתוֹ וּלְאָסְרוֹ וּלְקָנְסוֹ[87]. אֲבָל מִפְּנֵי צַעַר יָחִיד[88] אָסוּר לְאָסְרוֹ[89]. וְאָסוּר לְאַבֵּד מָמוֹנוֹ[90] שֶׁל מוֹסֵר, וְאַף עַל פִּי שֶׁמֻּתָּר לְעָנְשׁוֹ; שֶׁהֲרֵי מָמוֹנוֹ לְיוֹרְשָׁיו[91].

78) חשב מחשבת בליעל. 79) דעת רבינו, ואינה לא בגמרא ולא ברי"ף (במרדכי סוף פרק הגוזל ומאכיל כתב בשם רבינו שמחה, שהרי"ף חולק על דעה זו). 80) שהרי הדין שמותר להרגו אינו אלא כדי להציל את חבירו, כדין רודף אחר חבירו, אבל לא משום רוצח, שאינו אלא גורם ופטור. ואפילו רוצח ממש אין הורגים אותו אלא בעדים והתראה ובבית־דין. 81) שלוש פעמים, וראה סנהדרין פא: 82) בדפוס רומי ר"מ כתוב "יהרג", וכן גם ב'שולחן ערוך' חושן־משפט סימן שפח, סעיף יא. והמקור הוא: "המינין והמסורות . . . היו מורידין ולא מעלין" (עבודה זרה כו:), כלומר מסבבים את הריגתם, כגון שנפל לבאר והסולם בבאר, מסלקים את הסולם. ולדעת רבינו מותר להרגו בידיים, כמנהג ערי המערב, וכך אם אי־אפשר להרגו בידיים, מצווים לסבב הריגתו. ראה הלכות רוצח פרק ד הלכה י. 83) ומצוה להצילם. 84) צרפת. 85) המוסרים דוקא, אבל רשעים על עבירות אחרות – אסור למסור לגוים, ראה למעלה הלכה ט. 86) דינו כמוסר. התלמוד מונה אותו יחד עם המוסר ויתר הרשעים, שאין להם חלק לעולם הבא. "המינין והמסורות . . . ושנתנו חיתיתם בארץ חיים (=שמטילים אימה יתירה על הצבור) . . ." ראש השנה יז. ותוספתא סנהדרין פרק יג. 87) בממונו. 88) ראה למעלה הלכה ט. 89) ב'שולחן ערוך' חושן־משפט סימן שפח, סעיף יב הגירסא הנכונה "למסרו". 90) מחלוקת רב הונא ורב יהודה בבבא־קמא קיט. ופסק רבינו שאסור לאבדו כדעת הרי"ף שם. והראייה היא מן הבעיא, אם עשו תקנת נגזל במוסר. כלומר, אם הנמסר ישבע ויטול (שם סב.), והבעיא נשארה בתיקו, שאם מותר היה לאבדו, כל־שכן שנשבע ונוטל. 91) ואין לנו רשות להזיק ליורשיו. התלמוד מוסיף, שיכול ויתקיים בו הכתוב (איוב כז, יז): "יכין רשע וצדיק ילבש", כלומר, שמא יורשיו יהיו צדיקים.

יב. רוֹדֵף[92] שֶׁהָיָה רוֹדֵף אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ אוֹ לִדְבַר עֲבֵרָה[93], וְשִׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים, בֵּין שֶׁל נִרְדָּף בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם[94] - פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ; שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּרְדַּף[95] הִתִּיר עַצְמוֹ לְמִיתָה[96].

92) בבא־קמא קיז: 93) כגון אחר אחת העריות לאנסה, בין חייבי מיתות בית־דין ובין חייבי כריתות, אבל חייבי לאוין אין מצילים אותן בנפשו של רודף (סנהדרין עג.). 94) אף־על־פי שמיתה לזה וממון לזה. 95) אפילו לא הרגו. 96) מותר לכל אחד להרוג אותו, כדי להציל את הנרדף (סנהדרין שם), ואפילו כשהוא רודף אחר אחת העריות, שאינו חייב עליה אלא כרת, בכל זאת מותר להרוג אותו, כדי להצילה מן העבירה, וחיוב מיתה וחיוב תשלומין באים כאחד, וקם ליה בדרבה מיניה. ראה הלכות גניבה ואבידה פרק ג הלכה א.

יג. נִרְדָּף[97] שֶׁשִּׁבֵּר כֵּלִים[98] שֶׁל רוֹדֵף - פָּטוּר; לֹא יִהְיֶה מָמוֹנוֹ חָבִיב מִגּוּפוֹ[99]. וְאִם שִׁבֵּר כֵּלִים[100] אֲחֵרִים - חַיָּב[101]; שֶׁהַמַּצִּיל עַצְמוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ - חַיָּב.

97) בבא־קמא שם. 98) כדי להציל עצמו. 99) שהרי נרדף זה רשאי להרוג את רודפו, כדי להציל עצמו, כל־שכן שניתן להצילו בממונו של הרודף, שם. 100) צריך לומר: "כלי", וכן הוא בדפוס רומי ר"מ. 101) לשלם, שם.

יד. מִי שֶׁנִּרְדַּף[102] אַחַר הָרוֹדֵף לְהוֹשִׁיעַ הַנִּרְדָּף, וְשִׁבֵּר אֶת הַכֵּלִים, בֵּין שֶׁל רוֹדֵף בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם - פָּטוּר. וְלֹא מִן הַדִּין[103], אֶלָּא תַּקָּנָה הִיא, שֶׁלֹּא יִמָּנַע מִלְּהַצִּיל אוֹ יִתְמַהְמַהּ[104] וְיַעֲיֵן[105] בְּעֵת שֶׁיִּרְדֹּף.

102) שם. 103) שהרי המציל עצמו בממון חבירו – חייב, כל־שכן המציל אחרים בממון חבירו. 104) יתאחר. 105) שלא ישבר כלים בריצתו, ובינתיים יאחר את המועד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

טו. סְפִינָה שֶׁחִשְׁבָּה לְהִשָּׁבֵר מִכֹּבֶד הַמַּשּׂוֹי, וְעָמַד אֶחָד מֵהֶן וְהֵקֵל מִמַּשָּׂאָהּ וְהִשְׁלִיךְ בַּיָּם[106] - פָּטוּר[107]; שֶׁהַמַּשָּׂא שֶׁבָּהּ כְּמוֹ רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם לְהָרְגָם. וּמִצְוָה רַבָּה עָשָׂה שֶׁהִשְׁלִיךְ וְהוֹשִׁיעָם[108].

~ נקודות משיחות קודש ~

"סְפִינָה שֶׁחִשְׁבָּה לְהִשָּׁבֵר ... וּמִצְוָה רַבָּה עָשָׂה שֶׁהִשְׁלִיךְ וְהוֹשִׁיעָם".

בפנימיות העניינים של הלכה זו נרמזת מעלתם הגדולה של ישראל, כי "ספינה" מורה על הנשמה, כמאמר הזוהר (ח"ב קצט, א.) "יונה דנחת לספינה, דא איהי נשמתא דבר־נש דנחת אל האי עלמא למהוי בגופא דבר־נש" ובלשון הכתוב "יורדי הים באניות עושי מלאכה במים רבים" שאחרי סכנת ה"מים רבים" שהם ריבוי הטרדות והבלבולים של עניני העולם, מגיעה למחוז חפצה בשלום, ואז ניתוסף עילוי גדול יותר בנשמה מכפי שהיתה קודם ירידתה לעולם.

ים הגלות הוא הים הסוער שמביא את הספינה למצב ש"חשבה להשבר" כי מצד התגברות החושך בעולם נעשה חלישות בקיום התורה ומצוותיה. והמשוי הוא העול של תורה ומצוות, ומצד החשש ש"חישבה להישבר" הקב"ה מיקל המשוי מעליה, שהרי ישנם ריבוי עניני תומ"צ שאי אפשר לקיימם בזמן הגלות כמו דיני הקרבנות, טומאה וטהרה וכו' שמצוות אלו "השליך בים" למעליותא ע"ד "כמים לים מכסים" שמצוות אלו חזרו ונתעלו לשורשן ומקורן בבחינת ההעלם שלמעלה מהגילוי.

ובזה מודגשת מעלתן של ישראל, שכל התורה לא ניתנה אלא בשביל לזכות את ישראל, ואם ריבוי התורה מסכן את ישראל "המשא שבה כמו רודף אחריהם להרגם, ומצוה רבה עשה שהשליך והושיעם", שהרי התורה בשביל ישראל, ואם אין ישראל – תורה למה (ע"ד לשון חז"ל – פדר"א פ"נ. אסת"ר פ"ח, ז.).

ספה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 670
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

106) כדי להציל את הנוסעים. 107) ואינו חייב לשלם כדין מזיק, וכל בעלי המטען מחלקים ביניהם את ההפסד. ורבינו בהלכות גזילה ואבידה פרק יב הלכה יד מפרש כיצד מחלקים. לפי פירוש זה מסולקת השגת הראב"ד, שכנראה הבין שכוונתו לפטור לגמרי את המטיל, וראה חושן־משפט סימן שפ, סעיף ד, מאירת־עינים סעיף־קטן ט. 108) סיים רבינו במילה "והושיעם", כדי לסיים בכי טוב. ועוד, מילה זו באה לציין סדר נזיקין, שנקרא "ישועות" (שבת לא.), מגדל עוז.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת חוֹבֵל וּמַזִּיק בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

~ יום רביעי ח' סיון ~

הִלְכוֹת רוֹצֵחַ וּשְׁמִירַת נֶפֶשׁ

יֵשׁ בִּכְלָלָן שְׁבַע עֲשֵׂרֵה מִצְוֹת. שֶׁבַע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְעֶשֶׂר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פִּרְטָן: א) שֶׁלֹּא לִרְצֹחַ. ב) שֶׁלֹּא לִקַּח כֹּפֶר לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ, אֶלָּא יוּמָת. ג) לְהַגְלוֹת הָרוֹצֵחַ בִּשְׁגָגָה. ד) שֶׁלֹּא לִקַּח כֹּפֶר לִמְחֻיָּב גָּלוּת. ה) שֶׁלֹּא יוּמַת הָרוֹצֵחַ כְּשֶׁיִּרְצַח קֹדֶם עֲמִידָה בַּדִּין. ו) לְהַצִּיל הַנִּרְדָּף בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף. ז) שֶׁלֹּא לָחוּס עַל הָרוֹדֵף. ח) שֶׁלֹּא לַעֲמֹד עַל דָּם. ט) לְהַפְרִישׁ עָרֵי מִקְלָט וּלְכַוֵּן לָהֶם הַדֶּרֶךְ. י) לַעֲרֹךְ אֶת הָעֶגְלָה בַּנַּחַל. יא) שֶׁלֹּא יֵעָבֵד בְּאוֹתָהּ קַרְקַע וְלֹא תִזָּרַע. יב) שֶׁלֹּא לָשׂוּם דָּמִים. יג) לַעֲשׂוֹת מַעֲקֶה. יד) שֶׁלֹּא יַכְשִׁיל תָּמִים בְּדָבָר. טו) לִפְרֹק עִם מִי שֶׁנִּכְשַׁל בַּדֶּרֶךְ. טז) לִטְעֹן עִמּוֹ. יז) שֶׁלֹּא יַנִּיחֶנּוּ נִבְהָל בְּמַשָּׂאוֹ וְיֵלֵךְ לוֹ.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

1) יבאר שכל הורג נפש מישראל עובר בלאו. ושמצוה לגואל הדם להרוג הרוצח. ודין מוזהרים בית דין שלא ליקח כופר מהרוצח. ואם ממיתים אותם העדים וכו'. ודין מצוה להציל הנרדף באחד מאבריו או בנפשו. ודין הדברים שממיתים האדם עד שלא יעשה אותם. ודין היכול להציל ולא הציל.

א. כָּל הוֹרֵג[2] נֶפֶשׁ[3] בֶּן אָדָם[4] עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִרְצָח[5]. וְאִם רָצַח בְּזָדוֹן[6] בִּפְנֵי עֵדִים[7] - מִיתָתוֹ בְּסַיִף[8], שֶׁנֶּאֱמַר: נָקֹם יִנָּקֵם[9]. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה[10] לָמְדוּ שֶׁזּוֹ מִיתַת סַיִף[11]. בֵּין שֶׁהָרַג אֶת חֲבֵרוֹ בְּבַרְזֶל[12] בֵּין שֶׁשְּׂרָפוֹ[13] בָּאֵשׁ - מִיתָתוֹ בְּסַיִף

2) בין איש ובין אשה, ואפילו אומר הריני רוצח על־מנת ליהרג (מכילתא דרשב"י, הוצאת מקיצי נרדמים, יתרו כ, יג). "השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה". יבמות פד: ובכמה מקומות. 3) ואפילו תינוק בן יומו, שכלו חדשי עיבורו. 4) ואפילו גוי, עובר בלא־תעשה, אבל אין הישראל הרוצח נהרג עליו (לקמן פרק ב הלכה יא). 5) הציווי מנוסח באופן כללי, משום שהוא מכוון לכל. וראה בבא־קמא טו. ו'תוספות' שם דיבור־המתחיל השווה. 6) "וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה" (שמות כא, יד). 7) "כל מכה נפש לפי עדים ירצח את הרוצח" (במדבר לה, ל) וראה 'ספרי' מסעי קסא. 8) מתיזים את ראשו בסייף, סנהדרין נב: 9) במכה עבדו ומת. 10) תלמיד מפי רבו. 11) כי "נקמה" נזכרת בתורה בקשר ל"חרב", "חרב נוקמת נקם ברית" (ויקרא כו, כה). מכילתא משפטים ז, וסנהדרין שם. 12) "ואם בכלי ברזל הכהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח" (במדבר לה, טז).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

13) אין אומרים דינו בשריפה. ראה 'ספרי' מסעי קס, על הפסוק "ואם בשנאה יהדפנו", וראה סנהדרין עו:

ב. מִצְוָה[14] בְּיַד גּוֹאֵל הַדָּם [לַהֲרֹג אֶת הָרוֹצֵחַ], שֶׁנֶּאֱמַר: גֹּאֵל הַדָּם הוּא יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ. וְכָל הָרָאוּי לִירֻשָּׁה[15] הוּא גּוֹאֵל הַדָּם. לֹא רָצָה גּוֹאֵל הַדָּם, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לַהֲמִיתוֹ, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ גּוֹאֵל דָּם[16] - בֵּית דִּין מְמִיתִין[17] אֶת הָרוֹצֵחַ בְּסַיִף.

14) "מצוה ביד גואל הדם להמיתו", 'ספרי' שם וסנהדרין מה: ודברי רבינו הם המשך להלכה הקודמת "ואם רצח בזדון . . .", ואז מצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח. אבל בהורג בשגגה, שיצא מעיר מקלטו, פסק רבינו לקמן פרק ה הלכה י כרבי עקיבא שאין מצוה אלא רשות ביד גואל הדם להמיתו, ואפילו יצא בזדון. וראה מכות יב. 15) היינו קרובי האב, ואף לענין עדות פסק רבינו שרק קרובי האב פסולים להעיד מן התורה, כי רבי עקיבא לומד דין זה מן הכתוב "לא יומתו אבות על בנים". ראה הלכות עדות פרק יג, הלכה א. וראה ירושלמי סנהדרין פרק ג הלכה ט, ובמראה־הפנים שם. 16) כגון גר צדק. 17) "ומנין שאם אין לו גואל שבית־דין מעמידים לו גואל, שנאמר בפגעו בו, "מכל־מקום", כלומר הפוגע הורגו, ואף־על־פי שאינו גואל הדם, אלא במקום גואל הדם, סנהדרין שם ורבינו חננאל שם. סיכום שיטת רבינו – ראה לקמן פ"ה הי"א בהערות.

ג. הָאָב שֶׁהָרַג[18] אֶת בְּנוֹ: אִם הָיָה בֵּן לַנֶּהֱרָג - הֲרֵי זֶה הוֹרֵג אֲבִי אָבִיו[19], מִפְּנֵי שֶׁהוּא גּוֹאֵל[20]; וְאִם אֵין לוֹ בֵּן - אֵין אֶחָד[21] מִן הָאַחִין נַעֲשֶׂה גּוֹאֵל הַדָּם לְהָמִית אֶת אָבִיו, אֶלָּא בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ[22]. וְאֶחָד הַזָּכָר וְאֶחָד הַנְּקֵבָה[23] בִּגְאֻלַּת הַדָּם.

18) מכות יב. 19) אף־על־פי שראוי לו לכבד אותו, מכל־מקום דינו בזה ככל אדם. 20) ומצוה ביד גואל הדם להרוג את הרוצח. 21) אף־על־פי שזוהי מצוה, כי הבן מצווה על כבוד אביו, והשווה הכתוב כיבוד אב ואם לכבוד המקום (קידושין ל.) ומשום כך אפילו הוא שליח בית־דין ואביו נידון למכות, אסור לבן להכותו, סנהדרין פה: 22) כמו בגואל הדם שאינו יכול להמית את הרוצח, בהלכה הקודמת. 23) גם הנקבה מחוייבת להרוג את רוצח קרוביה, כי חייבת בכל מצוות שבתורה שאינן תלויות בזמן.

ד. וּמְזַהֲרִין בֵּית דִּין שֶׁלֹּא לִקַּח[24] כֹּפֶר[25] מִן הָרוֹצֵחַ[26]. וַאֲפִלּוּ נָתַן כָּל מָמוֹן[27] שֶׁבָּעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ רָצָה גּוֹאֵל הַדָּם לָפָטְרוֹ[28]. שֶׁאֵין נַפְשׁוֹ שֶׁל זֶה הַנֶּהֱרָג קִנְיַן גּוֹאֵל הַדָּם, אֶלָּא קִנְיַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא תִקְחוּ כֹפֶר לְנֶפֶשׁ רֹצֵחַ[29]. וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁהִקְפִּידָה תּוֹרָה עָלָיו כִּשְׁפִיכוּת דָּמִים; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא תַחֲנִיפוּ[30] אֶת הָאָרֶץ וְגוֹמֵר, כִּי הַדָּם הוּא יַחֲנִיף[31] אֶת הָאָרֶץ וְגוֹמֵר.

24) ואם לקחו, עברו בלאו. 25) פדיון נפשו. 26) שלא להרגו. 27) כלומר, יותר מפדיון נפשו. 28) שאמר לבית־דין שהוא מוחל על דמו של הרוצח. 29) חייב מיתה בידי שמים, פודה נפשו בתשלומי כופר, כגון ששורו המועד הרג אדם (שמות כא, ל). אבל מרוצח שחייב מיתת בית־דין, אסור לקחת כופר. ראה 'ספרי' מסעי קסא, וכתובות לז: "שורש מצוה זו ידוע, שאם הורשו אדוני הארץ ליקח כופר מיד הרוצח, נמצא שכל הגדול מחבירו ועשיר ממנו יהרגנו, אם יחרה אפו עליו ויתן כפרו, ונמצא חרב איש באחיו, והישוב בטל" (ספר החינוך מצוה תיב, הוצאת מוסד הרב קוק). 30) ולא תרשיעו. ראה שם תרגום אונקלוס ורש"י. 31) הדגישה התורה שפיכות דמים, ומסיימת בפסוק "ולא תטמא את הארץ", ואמרו חז"ל: "מגיד ששפיכות דמים מטמא את הארץ, ומסלקת את השכינה, ומפני שפיכות דמים חרב בית־המקדש". 'ספרי' שם.

ה. רוֹצֵחַ[32] שֶׁהָרַג בְּזָדוֹן - אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ הָעֵדִים וְלֹא הָרוֹאִים אוֹתוֹ[33], עַד שֶׁיָּבוֹא לְבֵית דִּין וְיִדִּינוּהוּ לְמִיתָה[34]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יָמוּת הָרֹצֵחַ עַד עָמְדוֹ לִפְנֵי הָעֵדָה לַמִּשְׁפָּט. וְהוּא הַדִּין לְכָל מְחַיְּבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין[35] שֶׁעָבְרוּ וְעָשׂוּ[36], שֶׁאֵין מְמִיתִין אוֹתָן עַד שֶׁיִּגָּמֵר דִּינָם בְּבֵית דִּין.

32) מכות יב. 33) ואפילו הם בית־דין ואינם רשאים לדונו אפילו על־פי עדים אחרים. והטעם הוא, שמכיון שראו אותו שהרג, שוב אין רואים לו זכות, והתורה ציוותה להפוך בזכותו "והצילו העדה". ראש השנה כו. "מנין לסנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש, שאין ממיתים אותו עד שיעמוד בבית־דין אחר" (מכות שם, 'ספרי' זוטא, וילקוט שמעוני מסעי לה). וראה בית־הבחירה למכות, עמוד נו. 34) וכל עוד שלא דנו אותו למיתה, אין הוא חייב מיתה. 35) הפסוק "לא ימות הרוצח", הוא דוגמה לכל יתר מחוייבי מיתת בית־דין. "יכול יהרוג אותו משהרג ומשנאף, תלמוד־לומר ולא ימות הרוצח עד עמדו". ספרי זוטא, וילקוט שם. 36) והתרו בהם עדים.

ו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים?[37] בְּשֶׁעָבַר וְעָשָׂה הֶעָוֹן שֶׁחַיָּב עָלָיו מִיתַת בֵּית דִּין; אֲבָל הָרוֹדֵף[38] אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ, אֲפִלּוּ הָיָה הָרוֹדֵף קָטָן[39] - הֲרֵי כָּל יִשְׂרָאֵל[40] מְצֻוִּין[41] לְהַצִּיל הַנִּרְדָּף מִיַּד הָרוֹדֵף, וַאֲפִלּוּ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁל רוֹדֵף[42].

37) שלא יהרגו את החוטא עד שידונו אותו בית־דין למיתה. 38) סנהדרין עג. 39) אף־על־פי שאינו בר עונשין, לענין "רודף" דינו כגדול, כי המטרה היא להציל את הנרדף, שם עב: 40) ולאו דוקא בית־דין. 41) ראה הלכה ז. 42) להרוג אותו. "הצל דמו של זה בדמו של זה". אף־על־פי שעדיין לא הרג אותו, ולא עשה מעשה שחייב עליו מיתה. שם.

ז. כֵּיצַד?[43] אִם הִזְהִירוּהוּ[44] וַהֲרֵי הוּא רוֹדֵף אַחֲרָיו, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִבֵּל עָלָיו הַתְּרָאָה[45], כֵּיוָן שֶׁעֲדַיִן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הוּא רוֹדֵף[46] - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג[47]. וְאִם יְכוֹלִים לְהַצִּילוֹ בְּאֵיבָר מֵאֵיבְרֵי הָרוֹדֵף, כְּגוֹן שֶׁיַּכּוּ אוֹתוֹ בְּחֵץ אוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּסַיִף וְיִקְטְעוּ אֶת יָדוֹ אוֹ יְשַׁבְּרוּ אֶת רַגְלוֹ אוֹ יְסַמּוּ אֶת עֵינוֹ - עוֹשִׂין[48]. וְאִם [אֵינָן] יְכוֹלִין לְכַוֵּן[49] וּלְהַצִּילוֹ אֶלָּא אִם כֵּן הֲרָגוּהוּ לָרוֹדֵף - הֲרֵי אֵלּוּ הוֹרְגִין אוֹתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הָרַג[50]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְקַצֹּתָה אֶת כַּפָּהּ[51], לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ

43) דין הרודף. 44) שלא ירדוף, שאם לא כן יהרגו אותו כמצוות התורה, שם. 45) שלא אמר יודע אני, ועל־מנת־כן אני רודף, שאהרג עליו, שם. לא כן במחוייב מיתת בית־דין, שאינו נהרג עד שיקבל עליו התראה. 46) והנרדף בסכנה. 47) "רודף אינו צריך התראה" (שם), שהרי קיים צורך דחוף להציל את הנרדף ממוות. 48) ואם הרגו, חייב מיתה בידי שמים, וראה להלן הלכה יג. 49) לאחד מאבריו. 50) ולא עשה מעשה שחייב עליו מיתה, ובזה שונה דין רודף מחייבי מיתות בית־דין, שאין ממיתים אותם אלא־אם־כן עברו ועשו (הלכות ה־ו). 51) "מלמד שאתה חייב להצילו בכפה, מנין שאם אין אתה יכול להצילו בכפה, הצילו בנפשה, תלמוד־לומר לא תחוס עיניך", 'ספרי' כי־תצא רצג.

ח. אֶחָד[52] בְּמְבוּשָׁיו[53] וְאֶחָד כָּל דָּבָר[54] שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנַת נְפָשׁוֹת[55]. אֶחָד הָאִישׁ אוֹ הָאִשָּׁה[56]. עִנְיַן הַכָּתוּב: שֶׁכָּל הַחוֹשֵׁב[57] לְהַכּוֹת חֲבֵרוֹ הַכָּאָה הַמְמִיתָה אוֹתוֹ - מַצִּילִין אֶת הַנִּרְדָּף בְּכַפּוֹ שֶׁל רוֹדֵף[58]; וְאִם אֵינָן יְכוֹלִין - מַצִּילִין אוֹתוֹ אַף בְּנַפְשׁוֹ[59], שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ[60].

52) בין... ובין. 53) בביציו, מקום מסוכן. בתורה נאמר "וקצותה את כפה", באשה ששלחה ידה והחזיקה במבושיו של גבר. 54) ו"מבושיו" אינו אלא דוגמה. 55) "והחזיקה במבושיו — אין לי אלא מבושיו, מנין לרבות כל דבר שיש בו סכנה, תלמוד־לומר "והחזיקה" מכל־מקום", 'ספרי' שם רצב (כתוב "ושלחה ידה והחזיקה במבושיו", והמלה "והחזיקה" מיותרת, שהרי מספיק היה לכתוב "ושלחה ידה במבושיו", משום כך דרשו שלריבוי באה). 56) דין אחד לאיש ולאשה כרודפים וכנרדפים, ואף־על־פי שהכתוב מדבר על אשה המתקיפה איש. "השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה", בבא־קמא טו. 57) המתכונן לעשות, ועדיין לא עשה. 58) ואסור להרגו, ראה הלכה ז. 59) של הרודף, שהורגים אותו. 60) כשאין אתה יכול להצילו על־ידי "וקצותה את כפה". ראה הלכה הקודמת.

ט. אַף זוֹ[61] מִצְוַת לֹא תַעֲשֶׂה[62], שֶׁלֹּא לָחוּס עַל נֶפֶשׁ הָרוֹדֵף. לְפִיכָךְ הוֹרוּ חֲכָמִים[63], שֶׁהָעֲבָרָה שֶׁהִיא מְקַשָּׁה לֵילֵד[64] - מֻתָּר לַחְתּוֹךְ הָעֻבָּר בְּמֵעֶיהָ, בֵּין בְּסַם בֵּין בְּיָד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּרוֹדֵף אַחֲרֶיהָ לְהָרְגָהּ. וְאִם מִשֶּׁהוֹצִיא רֹאשׁוֹ[65] - אֵין נוֹגְעִין[66] בּוֹ; שֶׁאֵין דּוֹחִין נֶפֶשׁ מִפְּנֵי נֶפֶשׁ, וְזֶהוּ טִבְעוֹ שֶׁל עוֹלָם[67].

61) כשם שמצוה לחוס על נפש הנרדף ולהצילו, כך מצוה שלא לחוס על נפש הרודף, אם אי־אפשר להצילו באחד מאיבריו. 62) "לא תחוס עיניך". 63) אהלות פרק ז, משנה ו. 64) ומסוכנת מחמת הקושי, שאין העובר יוצא. 65) והקושי שבשעת הלידה מסכן חיי האם. 66) לשון המשנה, שם. 67) שאשה בשעת הלידה מסוכנת, ואין הוולד נחשב לרודף. ובלשון הגמרא: "משמיא קא רדפי לה" (מן השמים רודפים אותה), סנהדרין עב: אבל לפני שהוציא העובר ראשו אינו נקרא נפש, וישראל שהרג עובר אינו נהרג ולפיכך חייה קודמים, אף־על־פי שזה טבעו של עולם. [לשונו של רבינו כאן הוא תמוה קצת, אבל לא נמצא פירוש אחר מתקבל על הדעת]. וראה תוספות רבי עקיבא איגר שם אות טו.

י. אֶחָד הָרוֹדֵף[68] אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ אוֹ רוֹדֵף אַחַר נַעֲרָה מְאֹרָסָה[69] לְאָנְסָהּ. שֶׁנֶּאֱמַר[70]: כִּי כַּאֲשֶׁר יָקוּם אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וּרְצָחוֹ נֶפֶשׁ, כֵּן הַדָּבָר הַזֶּה[71]; וְהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: צָעֲקָה הַנַּעֲרָה הַמְאֹרָשָׂה וְאֵין מוֹשִׁיעַ לָהּ[72]. הָא יֵשׁ לָהּ מוֹשִׁיעַ[73] - מוֹשִׁיעָהּ בְּכָל דָּבָר שֶׁיָּכוֹל לְהוֹשִׁיעַ, וַאֲפִלּוּ בַּהֲרִיגַת הָרוֹדֵף.

68) סנהדרין עג. 69) שיש בה דין מיתה, אבל הרודף אחרי הפנויה, שאסורה רק בלאו שענשו מלקות (פרק א מהלכות אישות הלכה ה) אין מצילין אותה בנפשו. 70) במי שאנס נערה מאורסה. 71) "מקיש רוצח לנערה המאורסה, מה נערה המאורסה ניתן להצילה (מן העבירה והקלון) בנפשו, אף רוצח ניתן להצילו בנפשו", סנהדרין שם. וראה 'ספרי' כי־תצא רמג. 72) משמע שחייבים להושיע לה. 73) לשון הגמרא, שם.

יא. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר כָּל הָעֲרָיוֹת[74] חוּץ מִן הַבְּהֵמָה[75]. אֲבָל הַזְּכוּר[76] - מַצִּילִין אוֹתוֹ בְּנֶפֶשׁ הָרוֹדֵף, כִּשְׁאָר כָּל הָעֲרָיוֹת. אֲבָל הָרוֹדֵף אַחַר הַבְּהֵמָה לְרָבְעָהּ, אוֹ שֶׁרָדַף לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת אוֹ לַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַשַּׁבָּת וַעֲבוֹדָה זָרָה עִקְּרֵי הַדָּת[77] - אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ[78], עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה[79] וִיבִיאוּהוּ לְבֵית דִּין וִידִינוּהוּ וְיָמוּת.

74) בין חייבי מיתות בית־דין ובין חייבי כריתות מצילים אותם בנפש הרודף, אף־על־פי שהכתוב מדבר בנערה המאורסה בלבד. סנהדרין שם. 75) הרודף אחר הבהמה לרבעה, ואף־על־פי שזה דומה לעריות וחייב מיתה, שלא ניתן להציל בנפשו אלא בדבר שהוא ערוה, ויש בה קלון לנרדף, שם. 76) הרודף אחר הזכר לאנסו. 77) והמחלל את השבת דינו כעובד עבודה־זרה. 78) שלא כדעת רבי אלעזר ברבי שמעון שאמר: מחלל את השבת ניתן להצילו בנפשו, ושלא כדעת רבי שמעון בן יוחאי שאמר: עובד עבודה־זרה ניתן להצילו בנפשו. שם עג: 79) לאחר שהתרו בו וקיבל על עצמו התראה, כדין יתר חייבי מיתות בית־דין. ראה למעלה הלכה ה.

יב. רָדַף אַחַר עֶרְוָה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְהֶעֱרָה[80],

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא גָמַר בִּיאָתוֹ[81] - אֵין מְמִיתִין[82] אוֹתוֹ עַד עָמְדוֹ בַּדִּין. רָדַף אַחַר עֶרְוָה, וַאֲחֵרִים הָיוּ רוֹדְפִין אַחֲרָיו לְהַצִּילָהּ, וְאָמְרָה לָהֶם: הַנִּיחוּהוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יַהַרְגֻנִי[83] - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ[84], אֶלָּא מַבְהִילִין אוֹתוֹ וּמוֹנְעִין אוֹתוֹ מִלְּבְעֹל בְּאִיבָרָיו[85]; וְאִם אֵינָן יְכוֹלִים בְּאֵיבָרָיו - אֲפִלּוּ בְּנַפְשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[86].

80) "הערא זו נכנסת עטרה". סנהדרין שם. 81) שלא הכניס את כל האבר. 82) אין מצילים אותו מגמר ביאה בנפשו של רודף, שהרי כבר נבעלה, ודינה כנעברה בה עבירה, שאין מצילים אותה בנפשו, שם עג. עג: 83) קודם שתשיגו אותו, מכיון שאתם רוצים להרוג אותו בגללי, שם. 84) שהרי אנוסה היא, ומתוך פחד אמרה כך. 85) על־ידי הכאת איבריו. 86) למעלה הלכה ז.

יג. כָּל הַיָּכוֹל לְהַצִּיל בְּאֵיבָר מֵאֵיבָרָיו וְלֹא טָרַח בְּכָךְ, אֶלָּא הִצִּיל בְּנַפְשׁוֹ[87] שֶׁל רוֹדֵף וַהֲרָגוֹ - הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים וְחַיָּב מִיתָה[88]; אֲבָל אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ[89].

87) מפני שזה קל לו יותר. 88) "נהרג עליו", סנהדרין עד. 89) מאחר שנתכוון להציל, אין כאן קבלת התראה, ומה שאמרו "נהרג עליו" הכוונה למיתה בידי שמים. (כסף־משנה).

יד. כָּל הַיָּכוֹל לְהַצִּיל[90] וְלֹא הִצִּיל - עוֹבֵר עַל "לֹא תַעֲמֹד[91] עַל דַּם רֵעֶךָ". וְכֵן הָרוֹאֶה אֶת חֲבֵרוֹ טוֹבֵעַ בַּיָּם[92], אוֹ לִסְטִים בָּאִים עָלָיו, אוֹ חַיָּה רָעָה בָּאָה עָלָיו, וְיָכוֹל לְהַצִּילוֹ הוּא בְּעַצְמוֹ אוֹ שֶׁיִּשְׁכֹּר אֲחֵרִים[93] לְהַצִּילוֹ, וְלֹא הִצִּיל; אוֹ שֶׁשָּׁמַע עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אוֹ מוֹסְרִים מְחַשְּׁבִים עָלָיו רָעָה[94] אוֹ טוֹמְנִין לוֹ פַּח, וְלֹא גָּלָה אֹזֶן חֲבֵרוֹ וְהוֹדִיעוֹ[95]; אוֹ שֶׁיָּדַע בְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ בְּאוֹנֵס שֶׁהוּא בָּא עַל חֲבֵרוֹ, וְיָכוֹל לְפַיְּסוֹ בִּגְלַל חֲבֵרוֹ לְהָסִיר מַה שֶּׁבְּלִבּוֹ, וְלֹא פִּיְּסוֹ; וְכֹל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ[96] - הָעוֹשֶׂה אוֹתָם עוֹבֵר עַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ"[97].

90) חבירו מסכנה, ולאו דוקא מיד רודף. 91) ופשוטו של מקרא, שאם רואה חבירו בסכנה, לא יעמוד בחיבוק ידיים, אלא ישתדל בכל הדרכים להצילו. 92) והרואה יודע לשחות ויכול להצילו. ספרא קדושים פרק ד, ח וסנהדרין עג. 93) אף־על־פי שיש בזה טרחה, שם. 94) ומובן מאליו, שהניצול חייב לפרוע למציל מה שהוציא, שאין אדם חייב להציל חבירו בממון של עצמו, כשיש ממון לניצול, רא"ש, סנהדרין פרק ח. 95) טובע בים הוא דוגמה לאדם שכבר נתון בתוך הסכנה; לסטים באים עליו – דוגמה לסכנה המתקרבת לאדם; מוסרים מחשבים עליו רעה – הסכנה עדיין במחשבה בלבד, ובכולם דין אחד, שחייבים להציל. 96) אף־על־פי שבאותו כתוב אסרה תורה ללכת רכיל ולגלות סוד, בכל זאת כאן כשסכנה אורבת לחבריו – הוא חייב לגלות ולהודיע לו. 97) כגון היודע עדות לחבירו ואינו מעידו, ספרא שם.

טו. הָרוֹאֶה רוֹדֵף[98] אַחַר חֲבֵרוֹ לְהָרְגוֹ אוֹ אַחַר עֶרְוָה[99] לְבָעֲלָהּ, וְיָכוֹל לְהַצִּיל וְלֹא הִצִּיל - הֲרֵי זֶה בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁהִיא "וְקַצֹּתָה אֶת כַּפָּהּ", וְעָבַר עַל שְׁנֵי לָאוִין: עַל "לֹא תָחוֹס עֵינֶךָ"[100] וְעַל "לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ"[101].

98) כי הכתוב מחייב את האדם להשתמש בכל האמצעים, כדי להציל את חבירו. 99) למעלה הלכה ז. 100) למעלה הלכה יא. 101) למעלה הלכה ח.

טז. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹקִין עַל לָאוִין אֵלּוּ מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַעֲשֶׂה[102] בָּהֶן - חֲמוּרִים הֵם; שֶׁכָּל הַמְאַבֵּד[103] נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל - כְּאִלּוּ אִבֵּד כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְכָל הַמְקַיֵּם נֶפֶשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל - כְּאִלּוּ קִיֵּם כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ.

102) "ומנין לרודף אחר חבירו להורגו, ואחר הזכור ואחר נערה המאורסה, שחייב אתה להצילו בנפשו, תלמוד־לומר ולא תעמוד על דם רעך", ספרא שם. 103) ראה הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה י.

~ יום חמישי ט' סיון ~

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

1) יבאר השוכר הורג להרוג חברו או כפתו והניחו לפני הארי. ודין ההורג הטריפה או אדם טריפה שהרג את הנפש. ודין ההורג עבד כנעני או גר תושב או עבדו או עבד אחר כו'.

א. כָּל הַהוֹרֵג[2] חֲבֵרוֹ בְּיָדוֹ[3], כְּגוֹן שֶׁהִכָּהוּ בְּסַיִף אוֹ בְּאֶבֶן הַמְמִיתָה[4], אוֹ שֶׁחֲנָקוֹ[5] עַד שֶׁמֵּת, אוֹ שְׂרָפוֹ בְּאֵשׁ - הוֹאִיל וַהֲרָגוֹ מִכָּל מָקוֹם הוּא בְּעַצְמוֹ[6], הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג בְּבֵית דִּין[7].

2) בין איש ובין אשה. כתוב: "רוצח הוא מות יומת הרוצח" (במדבר לה, טו), וזה כולל כל רוצח, בין שהוא איש ובין שהוא אשה. ראה מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 169 ומכילתא דרבי ישמעאל משפטים פרשה ד. 3) פרט לגורם להריגת חבירו, ראה הלכה ב. 4) שיש בה כדי להמית, פרט להיכהו בצרור קטן, שאין בו כדי להמיתו ומת, שהרי לא הייתה לו כוונה להרוג. כתוב בתורה: "ואם באבן יד אשר ימות בה היכהו וימות, רוצח הוא, מות יומת הרוצח" (שם, ז), ואמרו חכמינו: "מגיד הכתוב שאינו חייב עד שיכנו בדבר שהוא כדי להמיתו". ספרי מסעי, קס, וראה הלכות חובל ומזיק פרק א הלכה יח. 5) כתוב "או באיבה היכהו בידו וימות, מות יומת המכה, רוצח הוא" (שם, כא), פסוק זה מיותר, שהרי קודם לכן כבר כתוב "ואם בכלי ברזל", "ואם באבן יד", "או בכלי עץ" – מכאן למדו, שכל ההורג בידו חייב מיתה, כגון "דחפו, דחקו, חנקו", ספרי שם. וראה סנהדרין עו: 6) ככתוב: "היכהו בידו וימות".

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

7) כי בכולם כתוב "מות יומת" (במדבר שם), ומיתתו בסייף, ראה למעלה פרק א הלכה א.

ב. אֲבָל הַשּׂוֹכֵר[8] הוֹרֵג לַהֲרֹג אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁשָּׁלַח עֲבָדָיו[9] וַהֲרָגוּהוּ, אוֹ שֶׁכְּפָתוֹ וְהִנִּיחוֹ[10] לִפְנֵי הָאֲרָיִ[11] וְכֵיוָן שֶׁיָּצָא בּוֹ[12] וַהֲרָגַתְהוּ חַיָּה[13], וְכֵן הַהוֹרֵג אֶת עַצְמוֹ - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ שׁוֹפֵךְ דָּמִים הוּא, וַעֲוֹן הֲרִיגָה בְּיָדוֹ[14], וְחַיָּב מִיתָה לַשָּׁמַיִם; וְאֵין בָּהֶן מִיתַת בֵּית דִּין[15].

8) ומשלם כסף להורג. 9) שמוכרחים לשמוע בקול אדוניהם, קידושין מג. 10) ובשעה שכפתו אין הארי הממית נוגע בו, אלא לאחר זמן. 11) וכגון שהיה הארי בן תרבות אצל הכופת ולא אצל האחר, סנהדרין עז. 12) חיה טורפת אחרת. 13) וכן אם כפתו ומת ברעב, שבשעה שכפתו לא היה דבר ההורג אותו, והרעב מאליו הוא בא אחר כן, שם. 14) העוון נקרא על שמו, שהרי נתן הנביא אמר לדוד: "את אוריה החיתי הכית בחרב", ותלה בו את החטא של הריגת אוריה, אף על פי שלא נהרג בידי דוד, אלא לפי הוראתו (שמואל ב יב, ט). 15) אף על פי ששלוחו של אדם כמותו, ויד השליח כיד השולח, אבל בעבירה אין שלוחו של אדם כמותו, ומשום כך אין בית דין הורגים את השולח, וכמו כן אין דינו של הגורם להריגת חבירו כהורג ביד, אף על פי שבנזקין דין הגורם כמזיק ממש. ראה הלכות חובל ומזיק פרק ז הלכה ז.

ג. וּמִנַּיִן שֶׁכֵּן הוּא הַדִּין? שֶׁנֶּאֱמַר: שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם[16] דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ - זֶה הַהוֹרֵג בְּעַצְמוֹ שֶׁלֹּא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ. אֶת דְּמְכֶם לְנַפְשֹׁתֵיכֶם אֶדְרֹשׁ - זֶה הוֹרֵג עַצְמוֹ[17]. מִיַּד כָּל חַיָּה אֶדְרְשֶׁנּוּ - זֶה הַמּוֹסֵר חֲבֵרוֹ[18] לִפְנֵי חַיָּה לְטָרְפוֹ. מִיַּד הָאָדָם מִיַּד אִישׁ אָחִיו אֶדְרֹשׁ אֶת נֶפֶשׁ הָאָדָם - זֶה הַשּׂוֹכֵר אֲחֵרִים[19] לַהֲרֹג אֶת חֲבֵרוֹ. וּבְפֵרוּשׁ נֶאֱמַר בִּשְׁלָשְׁתָּן לְשׁוֹן דְּרִישָׁה[20], הֲרֵי דִּינָם מָסוּר לַשָּׁמַיִם.

16) בפני אדם, כלומר בפני עדים. 17) כך פירש רבי אלעזר את הפסוק: "את דמכם לנפשותיכם אדרוש" — מיד נפשותיכם אדרוש את דמכם, היינו השופך דם עצמו, בבא קמא צא: 18) לשון בראשית רבה פרשה לד, יט. 19) ופירוש הכתוב הוא: אדרוש את נפש האדם — ששכר איש להרוג את אחיו, שם. 20) "אדרוש", היינו שה' יענוש אותו, ולא כתוב "דמו יישפך" כמו בתחילת הפסוק.

ד. וְכָל אֵלּוּ הָרַצָּחָנִים[21] וְכֵיוָן שֶׁיָּצָא בָּהֶן[22] שֶׁאֵינָן מְחַיָּבִין מִיתַת בֵּית דִּין, אִם רָצָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְהָרְגָם בְּדִין הַמַּלְכוּת[23] וְתַקָּנַת הָעוֹלָם - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ. וְכֵן אִם רָאוּ בֵּית דִּין לְהָרְגָם בְּהוֹרָאַת שָׁעָה[24], אִם הָיְתָה הַשָּׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ[25] - יֵשׁ לָהֶם רְשׁוּת[26] כְּפִי מַה שֶּׁיִּרְאוּ.

21) שדרכם לרצוח אנשים על ידי שכירים או על ידי חיה רעה, וראה בבא מציעא לג. "רבצן" וברש"י שם. 22) כגון ההורגים בלא התראה או בעד אחד. 23) ולא בדין התורה המחייב בית דין. 24) ולא לקבוע הלכה לדורות. 25) לעשות סייג לתורה, כגון שהיו פרוצים בעבירות, אף על פי שאיש זה לא היה פרוץ. ובתלמוד מסופר: "ומעשה באחד שרכב על סוס בשבת בימי יוונים, והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך" (סנהדרין מו.). 26) "בית דין מכים ועונשים שלא מן התורה, שם. וראה הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה ד.

ה. הֲרֵי שֶׁלֹּא הִרְגָּם הַמֶּלֶךְ וְלֹא הָיְתָה הַשָּׁעָה צְרִיכָה לְכָךְ לְחַזֵּק הַדָּבָר[27] - הֲרֵי בֵּית דִּין חַיָּבִין מִכָּל מָקוֹם לְהַכּוֹתָם מַכָּה רַבָּה הַקְּרוֹבָה לְמִיתָה, לְאָסְרָם בְּמְצוֹר[28] וּבְמָצוֹק[29] שָׁנִים רַבּוֹת, וּלְצַעֲרָן בְּכָל מִינֵי צַעַר, כְּדֵי לְהַפְחִיד וּלְאַיֵּם עַל שְׁאָר הָרְשָׁעִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַדָּבָר לָהֶם לְפוּקָה וּלְמִכְשׁוֹל[30], וְיֹאמַר: הֲרֵינִי מְסַבֵּב לַהֲרֹג אוֹיְבַי[31] כְּדֶרֶךְ שֶׁעָשָׂה פְּלוֹנִי וְאֶפָּטֵר.

27) ולגדור בעדו, מפני שלא היו פרוצים, ולא ראו בית דין צורך להרגם. 28) לכלוא אותו בבית הסוהר. 29) וברעב, על פי הכתוב בדברים כח, נג. אבל לא עד כדי מיתת רעב. 30) על פי הכתוב "ולא תהיה זאת לך לפוקה ולמכשול לב אדוני ולשפך דם חינם" (שמואל־א כה, לא). 31) כשם שרצה דוד לעשות בנבל, שם.

ו. אֶחָד[32] הַהוֹרֵג אֶת הַגָּדוֹל[33] אוֹ אֶת הַקָּטָן בֶּן יוֹמוֹ, בֵּין זָכָר בֵּין נְקֵבָה[34], הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו - אִם הָרַג בְּזָדוֹן, אוֹ גוֹלֶה[35] - אִם הָרַג בִּשְׁגָגָה. וְהוּא[36], שֶׁכָּלוּ לוֹ חֳדָשָׁיו[37]; אֲבָל אִם נוֹלַד לְפָחוֹת מִתִּשְׁעָה חֳדָשִׁים - הֲרֵי הוּא כְּנֵפֶל[38] עַד שִׁשָּׁה שְׁלֹשִׁים יוֹם[39], וְהַהוֹרְגוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵינוֹ נֶהֱרָג עָלָיו[40].

32) בין ... בין. 33) בן יג שנה ויום אחד. 34) כתוב (ויקרא כד, יז): "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" זה כולל "בין איש בין אשה בין קטן", ספרא אמור פרק כ, א. וראה סנהדרין פד: ונדה מד: 35) שכתוב: "ונס שמה רוצח מכה נפש בשגגה" (במדבר לה, יא). וראה ספרי מסעי, קנט. 36) הדין הזה שההורג את הקטן בן יומו נהרג. 37) שמלאו לו תשעה חדשי עיבור, שאז הוא בן קיימא, נדה שם. 38) שאינו בן קיימא, כגון ראשו אטום ואפילו כלו לו חדשיו (סנהדרין פד:). 39) ואז יצא מכלל נפל "כל ששהה שלושים יום באדם (בבהמה — שמונה ימים), אינו נפל" (נדה מד:). 40) "שיכול אפילו היכה את הנפלים ובן שמונה (שנולד לאחר שמונה חדשי עיבור) יהא חייב, תלמוד לומר איש (מכה איש ומת מות יומת), מה איש מיוחד שהוא בן קיימא, יצאו נפלים ובן שמונה שאינם בני קיימא (מכילתא דרשב"י משפטים עמוד 169 הוצאת מקיצי נרדמים. וראה סנהדרין שם).

ז. אֶחָד הַהוֹרֵג אֶת הַבְּרִיא אוֹ אֶת הַחוֹלֶה הַנּוֹטֶה לָמוּת[41]. וַאֲפִלּוּ הָרַג אֶת הַגּוֹסֵס[42] - נֶהֱרָג עָלָיו[43]. וְאִם הָיָה גּוֹסֵס בִּידֵי אָדָם, כְּגוֹן שֶׁהִכּוּהוּ עַד שֶׁנָּטָה לָמוּת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וַהֲרֵי הוּא גּוֹסֵס[44], הַהוֹרְגוֹ - אֵין בֵּית דִּין מְמִיתִין אוֹתוֹ[45].

41) אבל חולה שאינו נוטה למות אין צורך להשמיענו שדינו כבריא ממש. 42) "רוב גוססים למיתה" (קידושין עא:). 43) אף על פי שהיה מת, אפילו לא הרג אותו, "הכול מודים בהורג את הגוסס שהוא חייב", סנהדרין עח. 44) כתוצאה מן המכות. 45) שכתוב בתורה "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" (ויקרא כד, יז), ולדעת החכמים באה התורה להדגיש, שאין המכה חייב מיתה, אלא אם כן היכה את כל הנפש, פרט להורג זה שאחרים סייעו בהריגתו, שם (והמכים אף הם פטורים ממיתה, אף על פי שהביאוהו לידי גסיסה, שהרי בכל זאת לא מת מן המכות). רבינו דייק "אין בית דין ממיתים אותו", אבל מלך רשאי להורגו מדין מלכות, כשם שדוד הרג את בן הגר העמלקי, שהרג את שאול, אף על פי שהיה גוסס בידי אדם (שמואל־ב א).

ח. הַהוֹרֵג אֶת הַטְּרֵפָה[46], אַף עַל פִּי שֶׁאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וּמְהַלֵּךְ בַּשּׁוּק - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[47] מִדִּינֵי אָדָם[48]. וְכָל אָדָם[49] בְּחֶזְקַת שָׁלֵם[50], וְהוֹרְגוֹ נֶהֱרָג[51], עַד שֶׁיּוֹדַע בְּוַדַּאי שֶׁזֶּה טְרֵפָה, וְיֹאמְרוּ הָרוֹפְאִים שֶׁמַּכָּה זוֹ אֵין לָהּ תְּעָלָה[52] בְּאָדָם, וּבָהּ יָמוּת אִם לֹא יְמִיתֶנּוּ דָּבָר אַחֵר.

46) כגון ניקבה הריאה או קרום המוח, שאינו יכול לחיות שנים עשר חודש, סנהדרין עח. 47) "הכל מודים בהורג את הטריפה שהוא פטור" (שם). והטעם הוא, מכיוון שנחתכו מקורות החיות, הריהו נחשב ל"גברא קטילא". 48) אבל חייב מיתה לשמים, שהרי שופך דמים הוא, ראה למעלה הלכה ב. 49) אפילו לא ידוע שהוא שלם. 50) כל אדם בחזקת שלם, שהולכים אחר הרוב (חולין יא:), ומשום כך אין שואלים את העדים: "ראיתם טריפה הרג, שלם הרג", שאין הלכה כרבי טרפון ורבי עקיבא במכות ז. וראה רבינו חננאל שם. 51) כאילו הרג וודאי שלם. 52) רפואה.

ט. אָדָם טְרֵפָה שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ - נֶהֱרָג; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ[53]. וְהוּא, שֶׁיַּהֲרֹג בִּפְנֵי בֵּית דִּין[54]; אֲבָל בִּפְנֵי עֵדִים - פָּטוּר. שֶׁמָּא יָזֹמוּ[55], וְאִם הוּזַמוּ - אֵינָן נֶהֱרָגִין, שֶׁהֲרֵי לֹא זָמְמוּ אֶלָּא לַהֲרֹג טְרֵפָה[56]; וְכָל עֵדוּת שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לַהֲזָמָה[57] - אֵינָהּ עֵדוּת[58] בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת[59].

53) ולא דנים אותו לפי דין הרוצח במיתת בית דין, שהרי אי אפשר, כי בית דין שראו איש רוצח חבירו, אינם רשאים לדון אותו. אבל אם לא יהרגו אותו, ילך ויהרוג, ומשום כך צורך השעה הוא להרגו, ובפרט שהוא גברא קטילא, ואפילו לא הרג, ההורגו פטור. ראה בית הבחירה לסנהדרין עמוד 289. 54) שאינם זקוקים לעדים ולמשא ומתן משפטי. 55) יבואו עדים אחרים ויעידו עליהם שעדי שקר הם, כי "עימנו הייתם באותה שעה במקום אחר". 56) וההורג טריפה פטור ממיתת בית דין. 57) לקיים בה דין הזמה, שאמרה תורה "ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (דברים יט, יט). 58) שאינם מפחדים לשקר (סנהדרין שם). 59) כי בדיני ממונות בטלו את הדרישות והחקירות הקשורות בזמן ובמקום, ראה שם לב.

י. אֶחָד הַהוֹרֵג אֶת יִשְׂרָאֵל אוֹ הַהוֹרֵג עֶבֶד כְּנַעֲנִי[60] - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו. וְאִם הָרַג בִּשְׁגָגָה - גּוֹלֶה.

60) כתוב: "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט ומת תחת ידו נקום יינקם" (שמות כא, כ). כתוב זה מדבר בעבד כנעני, שהרי נאמר שם "כי כספו הוא", ואין עבד עברי "כסף", "כסף – יצא עבד עברי שאין כסף", ספרא אמור פרשה ה, ב. וראה מכילתא משפטים פרשה ז.

יא. יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרַג גֵּר תּוֹשָׁב[61] - אֵינוֹ נֶהֱרָג עָלָיו בְּבֵית דִּין[62], שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי יָזִיד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ[63]. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ נֶהֱרָג עַל הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים[64]. וְאֶחָד הַהוֹרֵג אֶת עֶבֶד אֲחֵרִים אוֹ הַהוֹרֵג עַבְדּוֹ - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו; שֶׁהָעֶבֶד קִבֵּל עָלָיו מִצְוֹת[65] וְנוֹסַף עַל נַחֲלַת ה'[66].

61) גוי היושב בארץ, וקיבל עליו שבע מצוות, שנצטווה עליהן בן נח, ולא מל ולא טבל לשם גירות גמורה. 62) ודינו מסור לשמים, מכילתא משפטים פרשה ד. 63) "על רעהו פרט לאחרים (גויים), רעהו פרט לגר תושב". מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי משפטים עמוד 171 (ובמכילתא דרבי ישמעאל לפסוק זה לא נזכר גר תושב. וראה כסף משנה כאן). 64) שאין לו מצוות כישראל. 65) כל המצוות שהאשה חייבת בהן, אף עבד כנעני חייב בהן, ומשום כך "אחיו הוא במצוות", וההורג אותו נהרג עליו. ראה סנהדרין פו. 66) ודינו כישראל.

יב. מַה בֵּין עַבְדּוֹ לְעֶבֶד אֲחֵרִים? שֶׁעַבְדּוֹ יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ[67]. לְפִיכָךְ, אִם הִכָּהוּ הַכָּאָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית[68], וְנָטָה לָמוּת, וְעָמַד עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שָׁעוֹת[69] וְאַחַר כָּךְ מֵת - אֵינוֹ נֶהֱרָג עָלָיו, אַף עַל פִּי שֶׁמֵּת מֵחֲמַת הַמַּכָּה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יֻקַּם כִּי כַסְפּוֹ הוּא[70]. וּמַהוּ 'יוֹם אוֹ יוֹמַיִם'[71]? יוֹם שֶׁהוּא כְּיוֹמַיִם, שֶׁהוּא מֵעֵת לְעֵת[72].

67) כדי לייסרו "כי כספו הוא". 68) שאם אין בה כדי להמית, אפילו על ישראל פטור, ראה למעלה הלכה א. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ז): "ומה אם ישראל שהחמיר בו, אינו חייב עד שיכנו בדבר שיש בו כדי להמית, כנעני שהקל בו, דין הוא שלא יהא חייב עד שיהא בו כדי להמית". 69) שהוא מעת לעת. 70) ויש לו רשות להכותו. 71) בתורה כתוב: "אך אם יום או יומיים יעמוד לא יוקם". "יומיים" משמע שיחיה דווקא שני ימים ו"יום" משמע שמספיק שיחיה יום אחד בלבד. 72) למילה "יום" יש שני מובנים: א. "יום" בניגוד ללילה, והוא שתים־עשרה שעות; ב. "יום" במובן יממה = עשרים וארבע שעות. אילו כתבה התורה "יום" אפשר היה לחשוב בטעות, שהכוונה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ליום במובן א. ואילו כתבה "יומיים" אפשר היה לחשוב, שהכוונה לשתי יממות. משום כך כתבה התורה "יום או יומיים" כלומר יום כמו (או – כמו) יומיים, היינו עשרים וארבע שעות. ובמכילתא דרבי שמעון בן יוחאי נאמר: "יום שיש בו שני ימים, הווי אומר מעת לעת", אם היכה אותו בחצי היום, נגמרות עשרים וארבע שעות בחצי היום השני, ויש בו שני ימים. ואם היכה אותו בערב, נגמרות עשרים וארבע שעות למחרת בערב, וזהו יום שהוא כיומיים. ויונתן בן עוזיאל תרגם: "אין יומא חד מעידן לעידן (אם יום אחד מעת לעת) או תרין יומין קטעין יתקיים (או שני ימים קטועים, שני חצאי יום. וביחד יום שלם מעת לעת)".

יג. אֲבָל הַמַּכֶּה עֶבֶד שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, אֲפִלּוּ מֵת לְאַחַר כַּמָּה יָמִים מִחֲמַת הַמַּכָּה, הוֹאִיל וְהִכָּהוּ כְּדֵי לְהָמִית[73] - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו, כִּשְׁאָר בְּנֵי חוֹרִין[74].

73) מכה שיש בה כדי להמית. 74) "אף עבדו ושפחתו בכלל שנאמר מכה איש ומת, והרי הכתוב מוציאו מכללו להקל עליו, שיהא נידון ביום או יומיים" (מכילתא שם). מכאן שדין "יום או יומיים" הוא בהורג עבדו בלבד, ולא בהורג עבד שאינו שלו.

יד. יֵרָאֶה לִי[75], שֶׁהַמַּכֶּה אֶת עַבְדּוֹ בְּסַכִּין וְסַיִף אוֹ בְּאֶבֶן וְאֶגְרוֹף וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן[76], וְאָמַדּוּהוּ לְמִיתָה[77], וָמֵת - אֵינוֹ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמַיִם; אֶלָּא אֲפִלּוּ מֵת לְאַחַר שָׁנָה - נֶהֱרָג עָלָיו. לְכָךְ נֶאֱמַר 'בַּשַּׁבָּט'[78], שֶׁלֹּא נִתְּנָה תּוֹרָה רְשׁוּת לְהַכּוֹתוֹ אֶלָּא בְּשַׁבָּט[79] וּמַקֵּל וּרְצוּעָה[80] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְלֹא בְּהַכָּאַת רְצִיחָה[81].

75) דעת רבינו ללא מקור בתלמוד וגאונים. 76) בדבר שאין דרך האדון לייסר בו את עבדו. 77) שהיה בהם כדי להמית. 78) "וכי יכה איש את עבדו או את אמתו בשבט" (שמות כא, כ). 79) שהוא שבט מוסר לייסר את העבד או את הבן, ככתוב: "אל תמנע מנער מוסר, כי תכנו בשבט ולא ימות, אתה בשבט תכנו" (משלי כג, יג־יד). 80) שבהם משתמש הדיין לייסר בני אדם, ראה סנהדרין ז: 81) כגון סכין וסייף.

טו. הַמּוֹכֵר עַבְדּוֹ וּפָסַק[82] עִמּוֹ שֶׁיְּשַׁמְּשֶׁנּוּ[83] שְׁלֹשִׁים יוֹם[84], וְהִכָּהוּ אַחַד מֵהֶן בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם וָהֵמִיתוֹ - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו, וְאֵינוֹ בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמַיִם[85]. הָרִאשׁוֹן - לְפִי שֶׁאֵינוֹ כַּסְּפוֹ הַמְּיֻחָד לוֹ[86], וְהַשֵּׁנִי - לְפִי שֶׁאֵינוֹ עֲדַיִן תַּחְתָּיו.

82) והתנה. 83) את המוכר. 84) גופו קנוי לקונה, ולמוכר זכות שימוש בו לשלושים יום. 85) אלא כדין הורג בן חורין. 86) כי הגוף קנוי לקונה, ולמוכר קניין פירות בלבד, כלומר, הזכות להשתמש בו שלושים יום, והתורה מתנה את דין "יום או יומיים" ב"כי כספו הוא". ופסק כרבי אליעזר, בבא קמא צ. וראה מכילתא משפטים פרשה ז ומכילתא דרשב"י משפטים כא, כ.

טז. וְכֵן מִי שֶׁחֲצָיוֹ עֶבֶד וְחֲצָיוֹ בֶּן חוֹרִין[87], וְעֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין - אֵינָן בְּדִין יוֹם אוֹ יוֹמַיִם, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ לְאַחַד מֵהֶן כַּסְּפוֹ הַמְּיֻחָד לוֹ[88], וּלְפִיכָךְ נֶהֱרָג עָלָיו כִּשְׁאָר הָעָם[89].

87) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר האחד את חלקו (גיטין מב.). 88) שהרי החצי האחד שייך במקרה א לעבד, ובמקרה ב לשותף, בבא קמא צ. 89) אפילו הוא מת לאחר כמה ימים מחמת המכה.

~ יום שישי י' סיון ~

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

1) יבאר המכה את חברו שאומדים הדבר שהכהו בו ומקום המכה. ודין הדוחף את חברו שמשערים גובה המקום כו'. ודין כלי ברזל לא נתנה בו תורה שיעור. ודין הכופת חברו והניחו ברעב עד שמת.

א. הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּזָדוֹן בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ וֶהֱמִיתוֹ - אוֹמְדִין[2] דָּבָר שֶׁהִכָּהוּ בּוֹ וּמָקוֹם שֶׁהִכָּה עָלָיו, אִם רָאוּי[3] אוֹתוֹ חֵפֶץ לְהָמִית בְּאֵיבָר זֶה אוֹ אֵינוֹ רָאוּי[4]; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּאֶבֶן יָד אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ הִכָּהוּ, אוֹ בִּכְלִי עֵץ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ הִכָּהוּ - עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּדֵי לְהָמִית. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מַכֵּהוּ עַל לִבּוֹ לְמַכֵּהוּ עַל יֶרְכּוֹ[5].

2) משערים. 3) אם גדלו וכבדו מספיקים. 4) ופטור ממיתה, אף־על־פי שהכהו בזדון, שהרי לא התכוון להמיתו, אלא להכותו בלבד. 5) אותה מכה באבן או בעץ שיש בה כדי להמיתו על לבו, אין בה כדי להמיתו על מתניו. הדוגמה לקוחה ממשנה סנהדרין עח:

ב. הוֹאִיל[6] וְנֶאֱמַר 'אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ'[7], מִכָּאן[8] שֶׁאוֹמְדִין מָקוֹם הַמַּכָּה. וּכְשֵׁם שֶׁאוֹמְדִין הַחֵפֶץ שֶׁהִכָּה בּוֹ וּמָקוֹם הַמַּכָּה, כָּךְ אוֹמְדִין כֹּחַ הַהַכָּאָה; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּאֶבֶן יָד, מִכָּאן שֶׁמְּשַׁעֲרִין אֶת הַיָּד[9]. אֵינוֹ דּוֹמֶה[10] זוֹרֵק אֶבֶן בַּחֲבֵרוֹ בְּרִחוּק שְׁתֵּי אַמּוֹת לְזוֹרֵק בּוֹ בְּרִחוּק עֶשֶׂר, שֶׁבְּרִחוּק עֶשֶׂר יִהְיֶה כֹּחָהּ יָתֵר. וְאֵינוֹ דּוֹמֶה זוֹרֵק בְּרִחוּק עֶשֶׂר לְזוֹרֵק בְּרִחוּק מֵאָה, שֶׁבְּרִחוּק הַמָּקוֹם בְּיוֹתֵר יִתְמַעֵט כֹּחַ הַהַכָּאָה.

6) מבחינת הענין, אין כאן התחלת הלכה. ועד "מקום המכה" שייך להלכה א, והלכה ב מתחילה: "וכשם שאומרים", ובדפוסי רומי ר"מ, קושטא רסט ובכתב־יד מוסד הרב קוק: "כשם שאומדים". 7) וזה תלוי לא בדבר שמכים בו בלבד, אלא אף באבר שמכים עליו. 8) את שני הדינים למד רבינו מאותו פסוק. הדין הראשון, שאומדים את החפץ אם יש בו כדי להמית, מפורש בכתוב "באבן יד אשר ימות בה", היינו שיש באבן כדי להמית. ומכיון שאותה אבן שיש בה כדי להמית על לבו, אין בה כדי להמית על ירכו, ממילא יוצא מאותו פסוק, שחייבים לאמוד גם מקום המכה. וראה להלן סוף הלכה ג. וראה מכילתא משפטים פרשה ז, וב'ספרי' מסעי קס, ששם למדו שני הדינים משני פסוקים. 9) כוחה של היד. יש יד חלשה ויש

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יד חזקה. מכתה של הראשונה אינה פוגעת קשה ואין בה כדי להמית. 10) כאן התחלת בבא חדשה, ופירושה: החפץ הנזרק בכוח רב עוצמת תנופתו מתגברת והולכת זמן מסויים, ולאחר מכן העוצמה פוחתת והולכת. יוצא מזה, שהפגיעה במקום קרוב ביותר אינה קשה כל־כך כמו בריחוק מסוים עד שהחפץ הנזרק מגיע לשיא עוצמת תנופתו. ושיער רבינו, שאדם בינוני הזורק אבן שיש בה כדי להמית, נקודת השיא נמצאת בריחוק עשר אמות בערך, ומכאן ואילך העוצמה פוחתת והולכת.

ג. וְכֵן מְשַׁעֲרִין הַמַּכָּה עַצְמָהּ[11]. וּמְשַׁעֲרִין כֹּחַ הַהוֹרֵג וְכֹחַ הַנֶּהֱרָג, אִם הוּא גָּדוֹל אוֹ קָטָן[12], אוֹ חָזָק אוֹ חַלָּשׁ, אוֹ בָּרִיא אוֹ חוֹלֶה, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ - מִיתָתוֹ שֶׁל זֶה מְשַׁעֲרִין כָּל סִבּוֹתֶיהָ[13].

11) כי אינה דומה מכה למכה. לפעמים אדם חזק אינו מכה בכוח רב ואין במכתו זו כדי להרוג, ואפשר שחלש ממנו יאמץ את כל כוח שריריו ומכתו תהיה יותר קשה ממכתו של החזק. 12) כי מכה שיש בה כדי להמית קטן, אין בה כדי להמית גדול, משנה סנהדרין עט: 13) זהו סיכום של שלוש ההלכות כולן.

ד. כְּלִי בַּרְזֶל לֹא נָתְנָה בָּהּ תּוֹרָה שִׁעוּר[14], שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם בִּכְלִי בַרְזֶל[15] הִכָּהוּ וַיָּמֹת, רֹצֵחַ הוּא; וַאֲפִלּוּ בְּמַחַט. וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חֹד[16], כְּמוֹ מַחַט[17] אוֹ שַׁפּוּד אוֹ סַכִּין[18] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; אֲבָל אִם הִכָּהוּ[19] בְּעֶשֶׁת[20] שֶׁל בַּרְזֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהּ - אוֹמְדִין אוֹתָהּ[21] כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְדִין הָעֵץ אוֹ הָאֶבֶן[22].

14) "שהברזל ממית בכל שהוא", שם עו: 15) ולא כתוב "אשר ימות בו" ככתוב באבן ובכלי עץ. ראה למעלה הלכה א. וראה ירושלמי סנהדרין פרק ט הלכה ב, והשווה הדרשה ב'ספרי' מסעי, קס. וסנהדרין עו: 16) ונעץ בו את החוד במקום מסוכן, כגון בוושט או בלבו, בגמרא סנהדרין עו: כתוב: "דברזיה מיברז", ומובנו: דקרו. השווה חולין ח. 17) 'ספרי' שם. 18) ראה חולין שם. 19) ולא דקרו. 20) גוש, מטיל. 21) אם ראוי להמית בה. 22) ראה למעלה הלכה א.

ה. הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּלֹא כְּלִי[23] וְהֱמִיתוֹ, כְּגוֹן שֶׁהִכָּהוּ בְּיָדוֹ אוֹ בְּרַגְלוֹ[24] אוֹ נְגָפוֹ[25] בְּרֹאשׁוֹ וְהֱמִיתוֹ - מְשַׁעֲרִין כֹּחַ הַמַּכָּה[26] וְכֹחַ הַנֶּהֱרָג וּמְקוֹם הַמַּכָּה. אֵינוֹ דּוֹמֶה דּוֹחֵף חֲבֵרוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ לְבוֹעֵט בּוֹ בְּרַגְלוֹ בְּכָל כֹּחוֹ, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה מַכֵּהוּ עַל לִבּוֹ לְמַכֵּהוּ עַל מָתְנָיו[27], וְאֵינוֹ דּוֹמֶה חַלָּשׁ הַמַּכֶּה אֶת הַבְּרִיא הֶחָזָק לְבְרִיא חָזָק הַמַּכֶּה חַלָּשׁ אוֹ חוֹלֶה[28].

23) ככתוב: "מכה איש ומת מות יומת" (שמות כא, יב). 24) בעט בו, 'ספרי' שם. 25) הכהו. מלשון "ונגפו אשה הרה" (שם, כב). 26) של איש המכה. 27) זוהי דוגמה למקום המכה, משנה סנהדרין עח: 28) דוגמה לכוח הנהרג.

ו. וּמִנַּיִן שֶׁמְּשַׁעֲרִין בְּכָל אֵלּוּ? שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ בְּאֵיבָה הִכָּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת, מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה. אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמַר 'בְּיָדוֹ', הִצְרִיךְ הַכָּתוּב לִהְיוֹת הַהַכָּאָה בְּאֵיבָה. מִכְּלָל שֶׁמְּשַׁעֲרִין כֹּחַ הַהַכָּאָה[29].

29) אינו דומה המכה חבירו בלי איבה, למכה אותו באיבה שמפעיל את מלוא כוחו, ועל מכה זו שיש בה כדי להמית אומרת התורה "מות יומת". מאותו טעם יש לשער את יתר הסיבות של מיתת ההרוג, כגון כוח הנהרג ומקום המכה, ראה ילקוט שמעוני מסעי לה, על הפסוק ואם בשנאה.

ז. וְכֵן הַדּוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ מֵרֹאשׁ הַגָּג[30], וְנָפַל וָמֵת - מְשַׁעֲרִין גֹּבַהּ הַמָּקוֹם שֶׁהִפִּילוֹ מֵעָלָיו וְכֹחַ הַנִּדְחָף; שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה בֶּן יוֹמוֹ שֶׁנָּפַל לְגָדוֹל שֶׁנָּפַל. וּמִנַּיִן שֶׁמְּשַׁעֲרִין גֹּבַהּ הַמָּקוֹם? שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם בִּשְׂנְאָה יֶהְדָּפֶנּוּ[31]. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאֵין בְּגָבְהוֹ עֲשָׂרָה טְפָחִים[32] - אֵין בּוֹ כְּדֵי לְהָמִית, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ[33] בְּבוֹר לְעִנְיַן בְּהֵמָה[34].

30) לשון ה'ספרי' שם. 31) ומגובה המקום אפשר להסיק, אם דחף אותו מתוך שנאה והתכוון להורגו, או לא. ראה ילקוט שמעוני שם. 32) ראה בבא־קמא נא. 33) ראה הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה י. 34) בהמה שנפלה לתוך הבור ומתה, אין בעל הבור חייב לשלם אלא־אם־כן היה הבור עמוק עשרה טפחים.

ח. אֶחָד הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן אוֹ בְּעֵץ, אוֹ שֶׁהִכָּהוּ בְּגוּשׁ עָפָר אוֹ בְּגוּשׁ מֶלַח[35] וְגָפְרִית, אוֹ בְּסֶל מָלֵא עָפָר[36] אוֹ צְרוֹרוֹת[37], וַאֲפִלּוּ בְּפֶלַח[38] דְּבֵלָה[39]; שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר יָמוּת בָּהּ - כֹּל שֶׁהוּא רָאוּי לְהָמִית[40], וְהַכֹּבֶד[41] הוּא שֶׁמֵּמִית.

35) ילקוט שמעוני, שם על הפסוק "ואם באבן". 36) שהפיל עליו, שם. 37) אבנים קטנות. 38) בחתיכה. 39) "ככר גדול, כמו ריחיים, שעושים מן התאנים היבשות" (פירוש המשניות תרומות פרק ב, משנה א). 40) ואבן ועץ שבתורה אינם אלא דוגמאות מן ההווה. 41) בהפיל על הנרצח הכובד לבדו קובע, ובמכה מצטרף כוח היד לכובד, כי אינו דומה מכה במקל דק וקל למכה בדבר כבד. בכל אופן הכובד הוא גורם מכריע.

ט. הַדּוֹחֵף אֶת חֲבֵרוֹ לְתוֹךְ הַמַּיִם[42] אוֹ לְתוֹךְ הָאֵשׁ - אוֹמְדִין אוֹתוֹ: אִם יָכוֹל לַעֲלוֹת[43] מִשָּׁם - פָּטוּר[44] מִמִּיתַת בֵּית דִּין[45], וְאִם לָאו - חַיָּב[46]. וְכֵן אִם כָּבַשׁ עָלָיו[47] [בְּתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ] בְּתוֹךְ הָאֵשׁ עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר בּוֹ[48] כֹּחַ לַעֲלוֹת וָמֵת - חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ הוּא הַדּוֹחֵף בַּתְּחִלָּה[49]. וְהוּא הַדִּין לְמַנִּיחַ יָדוֹ עַל פִּי חֲבֵרוֹ וְחָטְמוֹ עַד שֶׁהִנִּיחוֹ מְפַרְפֵּר וְאֵינוֹ יָכוֹל לִחְיוֹת, אוֹ שֶׁכָּפָתוֹ וְהִנִּיחוֹ בַּצִּנָּה אוֹ בַּחַמָּה[50] עַד שֶׁמֵּת, אוֹ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁבָּנָה עָלָיו[51] מָקוֹם עַד שֶׁמָּנַע מִמֶּנּוּ הָרוּחַ, אוֹ שֶׁהִכְנִיסוֹ לְמְעָרָה אוֹ לְבַיִת[52] וְעִשֵּׁן עָלָיו[53] עַד שֶׁמֵּת, אוֹ שֶׁהִכְנִיסוֹ לְבַיִת שֶׁל שַׁיִשׁ[54] וְהִדְלִיק[55] עָלָיו נֵר עַד שֶׁהֶמִיתוֹ הַהֶבֶל[56] - בְּכָל אֵלּוּ נֶהֱרָג עָלָיו, שֶׁזֶּה כְּמוֹ שֶׁחֲנָקוֹ בְּיָדוֹ.

42) סנהדרין עו: 43) ולא עלה ומת. 44) אף־על־פי שדחף אותו במו ידיו, שאין בדחיפה כדי להמית. 45) ודינו מסור לשמים. ראה 'ספרי' שם. 46) אף־על־פי שלא הדחיפה הורגת אלא האש, הרי זה כאילו הרגו במו ידיו. 47) חבירו נפל לתוך המים, והוא יכול לעלות משם, ובא זה ואחז ראשו של הנופל בכוח בתוך המים, שלא יוכל להרים ראשו, משנה שם. 48) לאחר שהרפה ממנו. 49) בכל זאת חייב, שלא הדחיפה או הנפילה לתוך המים הרגה אותו, אלא הכובש הרג אותו. 50) והצינה והחמה הורגות אותו, כמו המים והאש בדוגמאות הקודמות, גמרא שם עז. 51) אף־על־פי שלא אחז בגופו – כמו בדוגמאות הקודמות – אלא עשה מעשה שמנע אויר מחבירו ונחנק. וזהו "המצמצם" שבגמרא שם, וראה בית הבחירה שם. 52) שאין בו שום דבר ממית. 53) וזהו המעשה הממית. 54) שסתום ביותר, ואין הבל הנר הדולק יכול לצאת ממנו, ואין האויר שמבחוץ חודר לתוכו. גמרא שם. 55) בדוגמה הקודמת, המשיך במעשה העישון על חבירו עד שמת, ואילו כאן עשה מעשה הדלקה חד־פעמי, ובאותה שעה לא מת חבירו, ובכל זאת הוא חייב. 56) האויר המקולקל על־ידי הנר הדולק.

י. אֲבָל הַכּוֹפֵת אֶת חֲבֵרוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּרָעָב[57] עַד שֶׁמֵּת, אוֹ שֶׁכָּפָתוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שֶׁסּוֹף הַצִּנָּה אוֹ הַחַמָּה לָבוֹא לְשָׁם וּבָאָה[58] וְהֵמִיתַתּוּ, אוֹ שֶׁכָּפָה[59] עָלָיו גִּיגִית[60], אוֹ שֶׁפָּרַע[61] עָלָיו אֶת הַמַּעֲזִיבָה[62], אוֹ שֶׁהִשִּׁיךְ עָלָיו[63] אֶת הַנָּחָשׁ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם שִׁסָּה[64] בּוֹ כֶּלֶב אוֹ נָחָשׁ - בְּכָל אֵלּוּ אֵין מְמִיתִין אוֹתוֹ[65]; וַהֲרֵי הוּא רוֹצֵחַ[66], וְדוֹרֵשׁ דָּמִים[67] דּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ דָּם[68].

57) ההולך וחזק משעה לשעה, אבל בשעה שכפת אותו עדיין לא היה רעב ממית, והכופת אינו אלא גורם למיתה, סנהדרין עז. 58) לאחר שהניחו שם. 59) קרקעיתה למעלה ופיה למטה. 60) והאויר הולך ומתקלקל עד שלבסוף חונק אותו, ואילו בדוגמה הקודמת, בשעה שכפתו לא היתה חמה כלל, שם. 61) גילה. 62) טיח שעל גבי התקרה, וזה היה ישן, ונכנסה שם צינה ומת. 63) שאחז הנחש בידו והוליכו, והגיע שיני הנחש בגוף חבירו, והנחש נשף אותו ומת, משנה שם עו: 64) בדיבור או ברמז, שלא עשה מעשה, משנה שם, וראה 'ספרא' אמור פרק כ. 65) שלא המית בידיו, שבשעה שעשה מעשהו לא היה שם דבר ממית, וזה בא רק אחרי כן, משום כך אינו אלא גורם למיתה ופטור. ואפילו השיך עליו את הנחש אינו חייב מיתה, שלדעת החכמים אין הארס עומד ממש בין שיניו של הנחש, אלא בשעת הנשיכה מקיא הנחש את הרעל מכוח עצמו ומרצונו, והמשיך אינו אלא גורם, שם עח. 66) ראה למעלה הלכות ב־ג. 67) הקדוש־ברוך־הוא (תהלים ט, יג). 68) ומענישו.

יא. וְכֵן הַדּוֹחֵהַּ[69] חֲבֵרוֹ בְּבוֹר[70] וְהָיָה שָׁם סֻלָּם שֶׁיָּכוֹל לַעֲלוֹת עָלָיו, אוֹ שֶׁזָּרַק בּוֹ חֵץ וְהָיָה תְּרִיס[71] בְּיָדוֹ לְהָגֵן עָלָיו, וּבָא אַחֵר וְסִלֵּק אֶת הַסֻּלָּם וְהֵסִיר[72] אֶת הַתְּרִיס - שְׁנֵיהֶן[73] אֵין נֶהֱרָגִין בְּבֵית דִּין. אֲפִלּוּ הָיָה הַדּוֹחֵהַּ עַצְמוֹ הוּא שֶׁחָזַר[74] וְסִלֵּק הַסֻּלָּם - פָּטוּר[75] מִמִּיתַת בֵּית דִּין, וְנִדְרָשׁ מִמֶּנּוּ הַדָּם.

69) סנהדרין עז: 70) שאין בנפילה כדי להמית. ראה למעלה הלכה ז. 71) מגן. 72) או הסיר. 73) הדוחף פטור, שבשעה שדחפו היה סולם בבור שיכול לעלות עליו, והמסלק פטור שאינו אלא גורם למיתה, שם. 74) לאחר שדחף. 75) על הדחיפה, שאין בה כדי להמית, ומעשה סילוק אינו אלא גורם, שם.

יב. הַזּוֹרֵק[76] צְרוֹר[77] בְּכֹתֶל[78], וְחָזְרָה הָאֶבֶן לַאֲחוֹרֶיהָ וְהָרְגָה - חַיָּב מִיתַת בֵּית דִּין, שֶׁמִּכֹּחוֹ הִיא בָּאָה. וְכֵן אִלּוּ שֶׁמְּשַׁחֲקִין בְּכַדּוּר[79], שֶׁהִתְּרוּ בָּהֶן[80] וְהָרְגוּ[81]: בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת[82] - פְּטוּרִין[83]; חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, אֲפִלּוּ לְסוֹף מֵאָה אַמָּה[84] - חַיָּבִין[85]. וְהוּא, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[86].

76) שנתכוון להרוג את חבירו, סנהדרין עז: 77) אבן. 78) והכה בכוח בכותל. 79) ומכים בו בכותל בכוח, כדי שיחזור הרבה לאחוריו. 80) שהכדור בחזירתו יהרוג את חבירם. 81) במזיד. 82) מן הכותל. 83) כי המשחקים מתכוונים שיחזור הכדור לאחוריו הרבה, ולא פחות מארבע אמות, ולפיכך יש לדונו כהמית שלא בכוונה. 84) מפני שהמשחקים רוצים שיחזור למרחק רב. 85) כי התכוונו להרוג, ומכוחם בא הכדור, גמרא שם. 86) למעלה הלכה א.

יג. זָרַק אֶבֶן לְמַעְלָה, וְהָלְכָה לִצְדָדִין וְהָרְגָה[87] - חַיָּב[88]. הַכּוֹפֵת אֶת חֲבֵרוֹ וְהִנִּיחוֹ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִבְרֹחַ, וְהִצִּיף[89] עָלָיו מַיִם וָמֵת - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג עָלָיו. וְהוּא[90], שֶׁיָּמוּת מִכֹּחַ רִאשׁוֹן[91] הַבָּא מִמַּעֲשָׂיו.

87) בשעת נפילתה לצדדים. 88) שאף זה עדיין כוחו הוא (שם). אבל אם הרגה בנפילתה במאונך פטור, שפסק כוח הזורק ופועל כוח משיכת הארץ בלבד. 89) שהפנה את זרם המים אליו. 90) בתנאי. 91) כגון שהניחו סמוך לשפת התעלה והשפה מדרון, וכשהסירה במקום שהניח את הכפות, באו עליו המים מיד, אבל אם הניחו במקום שלא הגיעו במים אליו בכוח ראשון, אלא לאחר מכן הגיעו אליו, אין זה אלא גרמא ופטור, גמרא ורש"י שם.

~ שבת קודש י"א סיון ~

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

1) יבאר המתכוון להרוג את זה והרג את זה או להכות

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

במקום אחד והכה באחר. ודין אמדוהו למיתה והקל ואח"כ הכביד. ופירוש על משענתו. ודין הכהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות, וההורג נפשות שלא ראו אותו עדים כאחת. גודל עוון שפיכות דמים, ואם כל המצוות שקולות כנגדו.

א. הַמִּתְכַּוֵּן[2] לַהֲרֹג אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה[3] - פָּטוּר[4] מִמִּיתַת בֵּית דִּין, וּמִן הַתַּשְׁלוּמִין[5], וּמִן הַגָּלוּת[6]; לְפִי שֶׁאֵין עָרֵי מִקְלָט קוֹלְטוֹת אוֹתוֹ[7], כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[8]. לְפִיכָךְ, הַזּוֹרֵק אֶבֶן לְתוֹךְ עֵדָה מִיִּשְׂרָאֵל[9] וְהָרַג אֶחָד מֵהֶן - פָּטוּר[10] מִמִּיתַת בֵּית דִּין[11].

2) סנהדרין עט. 3) התכוון לראובן והרג את שמעון. 4) כתוב: "וכי יהיה איש שונא לרעהו וארב לו וקם עליו והכהו נפש ומת" (דברים יט, יא). המלים "וארב לו" מיותרות, מכאן למד רבי שמעון, שאינו חייב "עד שיתכוון לו" (שם). ורבינו פסק כמותו מפני שסתם ברייתא (שם עט:) נאמרה בשיטתו, ראה הערה הבאה. 5) בברייתא מבית מדרשו של חזקיה שהביא רבא, שם עט: ברייתא זו פוסקת שהמתכוון לזה והרג את זה פטור ממיתה ומתשלומין. ועליה הסתמך רבינו, ופסק כרבי שמעון נגד החכמים, מפני שההלכה בתלמוד היא כברייתא זו של חזקיה, ששנה את ברייתות אביו רבי חייא, שהיו בדוקות ונכונות. וכדעתו פסק רבי נתן. ראה ירושלמי סנהדרין פרק ט, הלכה ד, ובבלי כתובות לה. וירושלמי שם פרק ג הלכה א וסנהדרין עט. 'תוספות' דיבור־המתחיל ומפקא, ופירוש המשניות לרבינו שם. וראה לחם־משנה להלכות חובל ומזיק פרק ד הלכה ה. 6) לערי מקלט. 7) מפני שהתכוון להרוג ועוונו חמור, ואין הגלות מכפרת לו. 8) להלן פרק ו, הלכה ד. 9) אף־על־פי שכולם יהודים והתכוון להרוג אחד מהם, יהיה מי שיהיה. 10) כי לא התכוון לאחד מיוחד. 11) ודינו מסור לשמים, וגואל הדם שהרגו פטור. ראה להלן פרק ו, הלכה ד.

ב. נִתְכַּוֵּן[12] לְהַכּוֹת אֶת חֲבֵרוֹ עַל מָתְנָיו, וְלֹא הָיָה בַּכְּלִי כְּדֵי לְהָמִית עַל מָתְנָיו, וְהָלְכָה לָהּ[13] הָאֶבֶן עַל לִבּוֹ, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל לִבּוֹ, וָמֵת[14]; אוֹ[15] שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְהַכּוֹתוֹ עַל לִבּוֹ, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל לִבּוֹ, וְהָלְכָה לָהּ הָאֶבֶן עַל מָתְנָיו, וְלֹא הָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל מָתְנָיו, וָמֵת - פָּטוּר מִמִּיתַת בֵּית דִּין, וְאֵינוֹ גוֹלֶה; שֶׁאֵין הַהוֹרֵג בְּכַוָּנָה גוֹלֶה[16]. אֲבָל[17] אִם נִתְכַּוֵּן לְהַכּוֹתוֹ עַל מָתְנָיו, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית עַל מָתְנָיו, וְהָלְכָה לָהּ עַל לִבּוֹ, וָמֵת - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג[18]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

12) משנה סנהדרין עה: עט. בהלכה הקודמת פטור ההורג, מפני שלא התכוון להרוג זה, ובהלכה זו התכוון להרוג זה, בכל זאת יש בו צדדים לפטור. 13) והתרו בו שהאבן עלולה ללכת על לבו. 14) פטור, שלא התכוון למכת מיתה. 15) אף־על־פי שהתכוון למכת מיתה, אבל לא הכהו מכת מיתה. ראה למעלה פרק ג, הלכה א. 16) מכות ז. "בבלי דעת" פרט למתכוון וכו'. 17) משנה שם.

18) שהתכוון למכת מיתה והכהו מכת מיתה, ואף־על־פי שלא התכוון לאותו אבר, התכוון לאותו איש.

ג. הַמַּכֶּה אֶת חֲבֵרוֹ בְּאֶבֶן[19] אוֹ בְּאֶגְרוֹף[20] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אוֹמְדִין[21] אוֹתוֹ. אִם אָמְדוּהוּ לְחַיִּים - נוֹתֵן חֲמִשָּׁה דְּבָרִים[22] וְנִפְטָר[23]. וַאֲפִלּוּ חָלָה הַמֻּכֶּה וְהִכְבִּיד[24] וּמֵת מֵחֲמַת הַמַּכָּה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[25]. וְאִם אָמְדוּהוּ לְמִיתָה - אוֹסְרִין אֶת הַמַּכֶּה בְּבֵית הַסֹּהַר מִיָּד[26], וּמַמְתִּינִים לָזֶה[27]: אִם מֵת[28] - יֵהָרֵג הַמַּכֶּה, וְאִם הֵקֵל וְנִתְרַפֵּא רְפוּאָה שְׁלֵמָה[29] וְהָלַךְ בַּשּׁוּק[30] עַל רַגְלָיו[31] כִּשְׁאָר הַבְּרִיאִים[32] - מְשַׁלֵּם הַמַּכֶּה[33] חֲמִשָּׁה דְּבָרִים וְנִפְטָר[34].

19) שיש בו כדי להמית, ככתוב בתורה: "והכה איש את רעהו באבן או באגרוף" (שמות כא, יט). 20) ביד, כשמקבצים אצבעותיה לתוך הכף. 21) בית־דין (שם עח:) 22) נזק, צער, ריפוי, שבת, בושת. בבא־קמא פג: וראה הלכות חובל ומזיק פרק א, הלכה א. 23) ואפילו נמשך החולי יותר מן המשוער, אינו מוסיף לו כלום (שם פרק ב, הלכה טו). 24) חוליו. 25) ואין אומרים שטעו באומד ראשון, אלא אומרים מחמת חולי אחר שבא עליו הכבידה המכה (רש"י סנהדרין עח:). 26) ואפילו יתן ערבים, אין מקבלים. וזה לשון המכילתא (משפטים פרשה ו): "ונקה המכה, שומע אני יתן ערבים ויטייל בשוק, תלמוד־לומר: אם יקום והתהלך בחוץ, מגיד שחובשים אותו עד שמרפא" (ונקה — משמע שעד עכשיו לא היה נקי). 27) שמא יבריא המוכה. 28) ואפילו לאחר זמן. 29) ככתוב: "ורפא ירפא" בבנין כבד, שמשמעו רפואה שלמה, וראה עוד מכילתא שם. 30) ככתוב: "והתהלך בחוץ", ולא די שיתהלך בבית, שאין זה עדיין ראייה לרפואה שלמה, וראה מכילתא שם. 31) ולא כשהוא נשען על חבירו או כשהוא זקוק למקל להשען עליו. 32) שאינם זקוקים לעזרת הזולת, ולא כדרך חולים מבריאים, שעדיין חלושים הם. 33) אף־על־פי שאמדוהו תחילה למיתה, ולא היה מחוייב בחמשה דברים, אבל לאחר שהלה נתרפא ונקה זה מחיוב מיתה, חזר עליו חיוב ממון של חמשה דברים. 34) ורק אז יצא זכאי.

ד. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'עַל מִשְׁעַנְתּוֹ'[35] - אֵינוֹ שֶׁיְּהַלֵּךְ וְהוּא נִשְׁעָן עַל הַמַּטֶּה אוֹ עַל אַחֵר, שֶׁאֲפִלּוּ הַנּוֹטֶה לָמוּת יָכוֹל לְהַלֵּךְ עַל הַמִּשְׁעֶנֶת. לֹא נֶאֱמַר 'מִשְׁעַנְתּוֹ' אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה מְהַלֵּךְ עַל מִשְׁעֶנֶת בֵּרְיוֹ[36], וְלֹא יִהְיֶה צָרִיךְ כֹּחַ אַחֵר לְהִשָּׁעֵן עָלָיו.

35) "אם יקום והתהלך בחוץ על משענתו ונקה המכה". 36) כוחו, וכך תרגם אונקלוס "על בורייה", ומשום כך כתוב על "משענתו", ולא על "משענת", כלומר על כוח עצמו, שנתרפא לגמרי, וראה מכילתא שם.

ה. אֲמָדוּהוּ לְמִיתָה[37], וְהֵקֵל[38] מִמַּה שֶׁהָיָה[39], וּלְאַחַר מִכָּאן הִכְבִּיד וָמֵת - הֲרֵי זֶה נֶהֱרָג[40]. וְאֵין אוֹמְדִין אוֹתוֹ אֹמֶד שֵׁנִי[41] כְּשֶׁהֵקֵל, שֶׁרַגְלַיִם לַדָּבָר[42].

37) שיערו בית־דין שימות המוכה מחמת המכה, משנה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סנהדרין עח. 38) החולי של המוכה, ולו היה מצבו כך מתחילה, לא היו אומדים אותו למיתה. 39) אבל לא נתרפא לגמרי. שאילו נתרפא לגמרי, היו אומדים אותו לממון ונפטר, ראה הלכה ג. 40) כדעת החכמים שם. 41) לחיים, וישלם חמשה דברים ויצא פטור. אפילו הכביד חוליו אחר־כך ומת, כלמעלה הלכה ג. 42) שמת מחמת מכה זו, שהרי מתחילה אמדוהו למיתה. בדפוסים שלנו בתלמוד נאמרו המלים "שרגלים לדבר" בסיום דברי רבי נחמיה האומר פטור. אבל הירושלמי (סנהדרין פרק ט הלכה ג) מגיה ומוסיף: רבי נחמיה פוטר, וחכמים מחייבים שרגלים לדבר. וכן הוא במאירי סנהדרין עמוד 289 ובדקדוקי סופרים לסנהדרין עמוד 219 מכי"ק, וגירסה זו היתה לעיני רבינו.

ו. הִכּוּהוּ[43] עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם בַּעֲשָׂרָה מַקְלוֹת וָמֵת, בֵּין שֶׁהִכּוּהוּ בָּזֶה אַחַר זֶה[44] בֵּין שֶׁהִכּוּהוּ כְּאַחַת - כֻּלָּן פְּטוּרִין[45] מִמִּיתַת בֵּית דִּין; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל נֶפֶשׁ אָדָם[46] - עַד שֶׁיִּהְיֶה אֶחָד שֶׁהָרַג כָּל הַנֶּפֶשׁ[47]. וְהוּא הַדִּין לִשְׁנַיִם שֶׁדְּחָפוּהוּ אוֹ שֶׁכְּבָשׁוּהוּ[48] לְתוֹךְ הַמַּיִם, אוֹ שֶׁהָיוּ רַבִּים יוֹשְׁבִים וְיָצָא חֵץ[49] מִבֵּינֵיהֶן וְהָרַג[50] - שֶׁכֻּלָּן פְּטוּרִין[51].

43) סנהדרין עח. 44) ויש בכל אחד ואחד כדי להמית, וכן הדין בשאין באף אחד מהם כדי להמית. 45) ואפילו האחרון שקירב את מיתתו. 46) "ואיש כי יכה כל נפש אדם, מות יומת". 47) ובהכוהו עשרה, בין בזה אחר זה, ובין כולם כאחת, אף אחד מהם לא הכה את הנפש כולה. 48) ראה למעלה פרק ג, הלכה ט. 49) שם פ. 50) אף־על־פי שיש אחד שהרג כל הנפש וחייב מיתה. 51) מפני שאין הרוצח ידוע לנו. [הדין של יצא חץ וכו' מסתיים בגמרא: "ואפילו אבא חלפתא ביניהם" כלומר ואפילו אחד משניהם הוא אדם כשר, שאפילו צל של חשד אינו נופל עליו, אין הורגים את השני, אבל רבינו אינו מסיים כלום ואם־כן דבר פשוט הוא שאין הורגים מספק. ונראה שרבינו מדבר במקרה שכולם דרכו את הקשת ויצא החץ. ומקרה זה דומה לדינים האחרים שנאמרו בהלכה זו].

ז. זָרְקוּ[52] בּוֹ עֲשָׂרָה אֶבֶן זֶה אַחַר זֶה, וְכָל אַחַת מֵהֶן אֵין בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית, וְזָרַק אֶחָד אֶבֶן בָּאַחֲרוֹנָה וְיֵשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהָמִית, וָמֵת - הָרֵי זֶה הָאַחֲרוֹן נֶהֱרָג עָלָיו[53]. רוֹצֵחַ[54] שֶׁנִּגְמַר דִּינוֹ וְנִתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים[55] וְלֹא נוֹדַע מִי הוּא מֵהֶן - כֻּלָּן פְּטוּרִין. וְרוֹצֵחַ שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ שֶׁנִּתְעָרֵב בְּרוֹצְחִים אֲחֵרִים שֶׁנִּגְמַר דִּינָן - כֻּלָּן פְּטוּרִין מִן הַמִּיתָה; שֶׁאֵין גּוֹמְרִין דִּינוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא בְּפָנָיו[56]. וְאוֹסְרִין אֶת כֻּלָּן[57].

52) מבחינת הענין, אין כאן התחלת הלכה. ועד המלים "נהרג עליו" שייך להלכה ו. ראה להלן הערה נג. 53) שם. 54) שם עט: בדפוס קושטא רס"ט וכן בכת"י של מוסד הרב קוק, מתחילה כאן הלכה חדשה. וכך נכון מבחינת הענין. ראה הערה נא. 55) כשרים. 56) ואפילו יבואו כולם בפני בי"ד, אי אפשר לגמור דינו, כי כל שאין מכירים אותו, אינו נקרא "בפניו". 57) שהרי כולם רוצחים הם, ומחזיקים אותם במאסר עד שיתבאר מי הרוצח שנתערב, אבל אין כונסים אותם לכיפה (ראה הלכה ח), כרבנן לפי פירוש הגמרא שם. וראה הלכות סנהדרין פרק כד, הלכה ט.

ח. הַהוֹרֵג[58] נְפָשׁוֹת, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֵדִים רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאַחַת, אֶלָּא רָאָהוּ הָאֶחָד אַחַר הָאֶחָד[59], אוֹ שֶׁהָרַג בִּפְנֵי עֵדִים בְּלֹא הַתְרָאָה[60], אוֹ שֶׁהֵכְחֲשׁוּ הָעֵדִים בַּבְּדִיקוֹת[61] וְלֹא הֵכְחֲשׁוּ בַּחֲקִירוֹת[62] - כָּל אֵלּוּ הָרַצְחָנִים כּוֹנְסִין אוֹתָן לְכִפָּה[63], וּמַאֲכִילִין אוֹתָן לֶחֶם צַר וּמַיִם לַחַץ[64] עַד שֶׁיֵּצְרוּ[65] מְעֵיהֶן, וְאַחַר כָּךְ מַאֲכִילִין אוֹתָן שְׂעוֹרִים עַד שֶׁתִּבָּקַע כְּרֵסָם[66] מִכֹּבֶד הַחֹלִי.

58) סנהדרין פא: 59) ולא ראה כל אחד את המעשה כולו, ואי־אפשר לחייבו מיתה. ראה מכות ו: 60) ואינו נהרג עד שיהיו שני עדיו מתרים בו. שם. 61) בשאלות צדדיות, כבן זכאי שבדק בעוקצי תאנים (זנבות תאנים), שאמרו העדים תחת תאנה נעשה מעשה. אמר לעד: תאנה זו עוקציה דקים או עוקציה גסים, סנהדרין ט: 62) שבע שאלות יסוד הקשורות במקום ובזמן המעשה. 63) בית הסוהר, מקום צר ואינו גדול אלא כשיעור קומת אדם, ונקרא "כיפה", לפי שתקרתו היתה קמורה מעשה קשת. 64) לשון הכתוב ישעיה ל, כ. 65) שנעשים צרים. 66) וימותו, שהרי כולם רוצחים הם. אבל בהלכה הקודמת אין מכניסים אותה לכיפה, שהרי אחד מהם לא נגמר דינו כרוצח.

ט. וְאֵין עוֹשִׂין דָּבָר זֶה לִשְׁאָר מְחַיְּבֵי מִיתַת בֵּית דִּין; אֲבָל אִם נִתְחַיֵּב מִיתָה - מְמִיתִין אוֹתוֹ, וְאִם אֵינוֹ חַיָּב מִיתָה - פּוֹטְרִין אוֹתוֹ. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עֲוֹנוֹת חֲמוּרִין מִשְׁפִּיכוּת דָּמִים[67], אֵין בָּהֶן הַשְׁחָתַת יִשּׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם כִּשְׁפִיכוּת דָּמִים. אֲפִלּוּ עֲבוֹדָה זָרָה[68], וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר עֲרָיוֹת[69] אוֹ חִלּוּל שַׁבָּת, אֵינָן כִּשְׁפִיכוּת דָּמִים; שֶׁאִלּוּ עֲוֹנוֹת הֵן מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, אֲבָל שְׁפִיכוּת דָּמִים מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ. וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ עָוֹן זֶה - הֲרֵי הוּא רָשָׁע גָּמוּר. וְאֵין כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁעָשָׂה כָּל יָמָיו שְׁקוּלִין כְּנֶגֶד עָוֹן זֶה, וְלֹא יַצִּילוּהוּ מִן הַדִּין; שֶׁנֶּאֱמַר: אָדָם עָשֵׁק בְּדַם נָפֶשׁ וְגוֹמֵר[70]. צֵא וּלְמַד מֵאַחְאָב עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בּוֹ: רַק לֹא הָיָה כְּאַחְאָב[71], וּכְשֶׁנִּסְדְּרוּ עֲוֹנוֹתָיו וּזְכִיּוֹתָיו לִפְנֵי אֱלֹהֵי הָרוּחוֹת, לֹא נִמְצָא עָוֹן שֶׁחִיְּבוֹ כְּלִיָּה, וְלֹא הָיָה שָׁם דָּבָר אַחֵר שֶׁשָּׁקוּל כְּנֶגְדּוֹ, אֶלָּא דְּמֵי נָבוֹת; שֶׁנֶּאֱמַר: וַתֵּצֵא הָרוּחַ וַתַּעֲמֹד[72] לִפְנֵי ה' - זֶה רוּחַ נָבוֹת[73], וְנֶאֱמַר לוֹ: תְּפַתֶּה[74] וְגַם תּוּכָל[75]. וַהֲרֵי הוּא הָרָשָׁע לֹא הָרַג בְּיָדוֹ אֶלָּא סִבֵּב[76], קַל וָחֹמֶר לְהוֹרֵג בְּיָדוֹ.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

67) שענשם שריפה וסקילה, שחמורים ממיתת סייף שבאה על שפיכות דמים. 68) שהוא כופר בעיקר וחייב סקילה. 69) ראה למעלה פרק א, הלכה יא. 70) "עד בור ינוס, אל יתמכו בו", כלומר אדם שרצח נפש, עד הקבר, היינו עד יום מותו, ינוס ממקום למקום למצוא הצלה, אבל לא יצילו אותו. וראה סנהדרין ז. שאהרן בנה מזבח לעגל, מפני שחשש שאם יסרב יהרגו אותו, ולא תהיה להם תקנה לעולם. מוטב שיעבדו לעגל, אפשר תהיה להם תקנה. וראה למעלה פרק א, הלכה ד. 71) והמשך הכתוב הוא: "אשר התמכר לעשות הרע בעיני ה' ויתעב מאד ללכת אחרי הגילולים". 72) במקרא: ויצא . . . ויעמד. 73) סנהדרין קב: 74) את אחאב שילך למלחמה, ושם יפול. 75) מכאן שעל עוון זה של דמי נבות נחתם גזר דין של אחאב, ולא על עוון עבודה־זרה, שהיה בידו לפני כן. 76) על־ידי איזבל אשתו, ששלחה מכתבים לזקני עירו של נבות, מלכים־א כא.

י. הָאֶפִּיקוֹרְסִים[77], וְהֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה[78] אוֹ הָעוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת לְהַכְעִיס, אֲפִלּוּ אָכַל נְבֵלָה[79] אוֹ לָבַשׁ שַׁעַטְנֵז[80] לְהַכְעִיס[81] - הֲרֵי זֶה אֶפִּיקוֹרוֹס[82], וְשֶׁכּוֹפְרִין[83] בַּתּוֹרָה וּבַנְּבוּאָה[84] - מִצְוָה לְהָרְגָן[85]. אִם יֵשׁ בְּיָדוֹ כֹּחַ לְהָרְגָן בְּסַיִף[86] בְּפַרְהֶסְיָא[87] - הוֹרֵג; וְאִם לָאוּ - בָּא עֲלֵיהֶן בַּעֲלִילוֹת[88] עַד שֶׁיְּסַבֵּב[89] הֲרִיגָתָן. כֵּיצַד? רָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנָּפַל לְבְאֵר, וְהַסֻּלָּם בַּבְּאֵר - מְסַלְּקוֹ, וְאוֹמֵר: הֲרֵינִי טָרוּד לְהוֹרִיד בְּנִי מִן הַגָּג, וְאַחֲזִירֶנּוּ לְךָ[90]. וְכַיּוֹצֵא[91] בִּדְבָרִים אֵלּוּ.

77) בדפוס רומי ר"מ ובכת"י: "המינים". 78) ובדפוס רומי ר"מ: "עובדי עבודה־זרה מישראל". בהלכה זו ידובר על בני ישראל בלבד, ועל גוים ידובר בהלכה הבאה. 79) שלא נשחטה כהלכה או מתה מיתה טבעית, והאוכלה אינו עובר אלא על איסור לאו. 80) אריג שאורגים בו חוטי צמר וחוטי פשתן יחד, ואיסורו בלאו. ויקרא יט, יט; הוריות יא. 81) כגון שאיסור והיתר לפניו, ומניח את ההיתר ואוכל את האיסור בכוונה להכעיס את ה'. הוריות שם. 82) אף כאן צריך לומר "מין", ראה הערה עה, וכן הגירסא בגמרא עבודה זרה כו: ופסק רבינו כדעת רבי יוחנן ורבי אבהו, שמומר להכעיס דינו כמין. 83) בדפוס רומי ר"מ הגירסא: "והאפיקורסים, והם שכופרים בתורה" מן השמים, שניתנה על פי ה' ביד משה. 84) שה' נותן דברו בפי אנשים שנבחרו על־ידו להיות שלוחיו, ראה הלכות תשובה פרק ג, הלכות ו־ח. 85) "מפני שהם מצרים (צוררים) לישראל ומסירים את העם מאחורי ה'" (הלכות עכו"ם פרק י, הלכה א). בגמרא שלפנינו (ע"ז כו:) כתוב: "המינים והמסורות והמומרים היו מורידים (לבאר שימותו) ולא מעלים", ו"האפיקורוסים" לא נזכרו כלל. אבל גירסת רבינו חננאל והרי"ף היא: "המינים והמסורות והמומרים והאפיקורסים". את "המסורות" לא הזכיר רבינו כאן, מפני שכבר כתב דינם בהלכות חובל ומזיק פרק ח, הלכה י. ומה שכתוב "היו מורידים" פירש רבינו כשאין בידו כוח להרגם. ראה "שולחן ערוך' חושן־משפט סימן תכה סעיף ה, וביאור הגר"א סעיף־קטן יט. 86) כדין החוטאים בעגל, שצווה משה להרגם בחרב, "שימו איש חרבו על ירכו. . . והרגו איש את אחיו" (שמות לב, כז). 87) למען ישמעו ויראו, כמו בחוטאים בעגל שאמר משה: "עברו ושובו משער לשער במחנה", שם. 88) בתואנה, לבדות סיבה. 89) בלי להרוג בידיים, גמרא שם. 90) והיינו "עלילות" שהזכיר, שם. 91) שם.

יא. אֲבָל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים[92] שֶׁאֵין בֵּינֵינוּ וּבֵינָם מִלְחָמָה[93], וְרוֹעֵי בְּהֵמָה דַּקָּה[94] מִיִּשְׂרָאֵל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין מְסַבְּבִים לָהֶם הַמִּיתָה. וְאָסוּר לְהַצִּילָן[95], אִם נָטוּ לָמוּת[96]. כְּגוֹן שֶׁרָאָה אֶחָד מֵהֶן שֶׁנָּפַל לַיָּם - אֵינוֹ מַעֲלֵהוּ. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַעֲמֹד[97] עַל דַּם רֵעֶךָ - וְאֵין זֶה רֵעֶךָ[98].

92) גוים, בניגוד לישראל עובד עבודה־זרה שבהלכה הקודמת. עבודה זרה כו. 93) אבל בשעת מלחמה – "טוב שבגוים הרוג", מכילתא בשלח פרשה א, ומסכת סופרים פרק טו. 94) שדבקים בגזל, שמרעים עדריהם בשדות אחרים, השייכים לישראל, עבודה זרה כו. והחמירו בבהמה דקה, מפני שהיא מזיקה ביותר. 95) "לא מעלים ולא מורידים", כלומר אין מסבבים מיתתם על ידי הורדתם לבור, ואין מצילים אותם מן הסכנה, שם. 96) אבל לעזור לעכו"ם שאינו נוטה למות, כגון לרפא חולה – מותר, משום איבה, שם. 97) אלא חייב אתה להציל, ראה למעלה פרק א, הלכה יד. 98) ראה למעלה פרק ב, הלכה יא.

יב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיִשְׂרָאֵל בַּעַל עֲבֵרָה וְהָעוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ[99] וְשׁוֹנֶה בּוֹ תָּמִיד, כְּגוֹן רוֹעֵי בְּהֵמָה דַּקָּה[100] שֶׁפָּקְרוּ[101] בְּגָזֵל וְהֵם הוֹלְכִים בְּאִוַּלְתָּן; אֲבָל יִשְׂרָאֵל בַּעַל עֲבֵרוֹת שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד בְּרִשְׁעוֹ תָּמִיד, אֶלָּא עוֹשֶׂה עֲבֵרוֹת לַהֲנָאַת עַצְמוֹ, כְּגוֹן אוֹכֵל נְבֵלוֹת לְתֵאָבוֹן[102] - מִצְוָה לְהַצִּילוֹ[103], וְאָסוּר לַעֲמֹד עַל דָּמוֹ[104].

99) על אף ההתראה. 100) שעוברים על גזל יום יום ורוב היום, ואף־על־פי שהם חוטאים מחמת תאות ממון ולא להכעיס. "כיון דדביק (דאדיק) בה טובא, כמינות דמיא", עבודה זרה יז. 101) נעשו מופקרים. 102) מחמת תאות היצר, כשאינו מוצא היתר. אבל בעובר להכעיס, לא הבחין רבינו בין עומד ברשעו תמיד או לא. 103) עבודה זרה כו: 104) והעומד ואינו מציל – עובר בלאו.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון ה' סיון ~

מצות לא תעשה קסא. קסב.

מצות עשה לח. מצות לא תעשה קם.

קנח. קנט.

הַמִּצְוָה הַקס"א — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַר כֹּהֵן גָּדוֹל בִּלְבַד מִלִּשָּׂא אַלְמָנָה, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת־אֵלֶּה לֹא יִקָּח" (ויקרא כא, יד) וְכָפַל (באיסור מיוחד לכהן גדול) אַזְהָרָה זוֹ בְּכֹהֵן גָּדוֹל בִּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה וְזוֹנָה (למרות שכבר הוא מוזהר על כך ככל כהן הדיוט) לָעִנְיָן שֶׁבֵּאַרְנוּהוּ בִּגְמָרָא קִדּוּשִׁין (עז.). וְהוּא: שֶׁאִם אֵרַע שֶׁתִּהְיֶה אִשָּׁה אַחַת אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזוֹנָה וַחֲלָלָה, וּבְעָלָהּ כֹּהֵן גָּדוֹל — לוֹקֶה אַרְבַּע מַלְקִיּוֹת; וְאִם בְּעָלָהּ כֹּהֵן הֶדְיוֹט — לוֹקֶה שָׁלֹשׁ. וְשָׁם אָמְרוּ: "אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זוֹנָה בִּזְמַן שֶׁהֵן כַּסֵּדֶר — חַיָּב עַל כָּל־אַחַת וְאַחַת", וּבֵאֲרוּ שֶׁזֶּה בְּאִשָּׁה אֶחָת. וְעִנְיָן אֶמְרָם "כַּסֵּדֶר", שֶׁחָלוּ אֵלּוּ הָעִנְיָנִים לְפִי הַסֵּדֶר שֶׁבַּפָּסוּק, שֶׁתִּהְיֶה תְּחִלָּה אַלְמָנָה, וְאַחַר־כָּךְ גְּרוּשָׁה, וְאַחַר־כָּךְ תִּהְיֶה חֲלָלָה, וְאַחַר־כָּךְ תִּהְיֶה זוֹנָה. וְהֵצְרַכְנוּ לָזֶה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אִשָּׁה אַחַת וּבְבַעְלָה אַחַת אָנוּ רוֹצִים לְחַיְּבוֹ אַרְבַּע מַלְקִיּוֹת אֵלּוּ. וּכְלָל הוּא אָצְלָנוּ (שם עז.): אֵין אִסּוּר חָל עַל אִסּוּר אֶלָּא־אִם־כֵּן הָיָה אִסּוּר מוֹסִיף (שהאסור שבא אחרון מוסיף חומרה יתרה בפרטי האיסור): אוֹ אִסּוּר כּוֹלֵל (שאיסור האחרון הוא איסור שמקיף יותר "נאסרים"; איסור השולט על תחום רחב יותר) אוֹ אִסּוּר בַּת אַחַת (שהאיסורים חלים יחדיו באותו מעשה ובאותה יחידת זמן ואין אחד מקדים), כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּמְקוֹמוֹ בְּמַסֶּכֶת כְּרֻתוֹת בְּפֵרוּשֵׁנוּ ("פירוש המשניות" פרק ג משנה ד); וְאִם יִהְיוּ עַל הַסֵּדֶר (בדוגמה שלנו ב"סדר" זה), יִהְיֶה בְּכֻלָּם אִסּוּר מוֹסִיף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. אֲבָל אִם הָיוּ גּוּפִים רַבִּים (נשים שונות), כְּגוֹן שֶׁבַּעַל אִשָּׁה אַלְמָנָה וְאִשָּׁה אַחֶרֶת חֲלָלָה וְאִשָּׁה אַחֶרֶת זוֹנָה וְאִשָּׁה אַחֶרֶת גְּרוּשָׁה — אֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהוּא לוֹקֶה עַל כָּל־אַחַת וְאַחַת. וְאֶפְשָׁר שֶׁתַּקְשֶׁה וְתֹאמַר: כֵּיוָן שֶׁהַכְּלָל אָצְלָנוּ: אֵין לוֹקִין עַל לָאו שֶׁבִּכְלָלוּת — מַדּוּעַ לוֹקֶה עַל כָּל־אַחַת וְאַחַת, וַהֲרֵי כֻּלָּן מֻזְהָר עֲלֵיהֶן בְּלָאו אֶחָד? דַּע שֶׁבִּגְלַל עִנְיָן זֶה כָּפַל אֶת־הַלָּאו בְּכֹהֵן גָּדוֹל עַל גְּרוּשָׁה וְזוֹנָה וַחֲלָלָה — לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁדִּינוֹ בָּהֶן כְּמוֹ דִּין כֹּהֵן הֶדְיוֹט שֶׁלּוֹקֶה עַל כָּל־אַחַת וְאַחַת, וְנִתְחַיֵּב כֹּהֵן הֶדְיוֹט מַלְקוּת עַל כָּל־אַחַת וְאַחַת, כֵּיוָן שֶׁנִּתְיַחֲדָה אַחַת מֵהֶן בְּלָאו אֶחָד, נַעֲשׂוּ כֻּלָּן לְחֵלֶק, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ" (שם כא, ז). הוֹאִיל וְיִחֵד הַגְּרוּשָׁה בְּלָאו, וַהֲרֵי הוּא לוֹקֶה עַל הַגְּרוּשָׁה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, כָּךְ לוֹקֶה עַל זוֹנָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וְעַל חֲלָלָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. וְזֶהוּ עִנְיַן אָמְרָם בִּגְמָרָא קִדּוּשִׁין (עז:) "כְּשֵׁם שֶׁחֲלוּקָה גְּרוּשָׁה מֵחֲלָלָה וְזוֹנָה בְּכֹהֵן הֶדְיוֹט, כָּךְ חֲלוּקָה בְּכֹהֵן גָּדוֹל". וְשָׁם נִתְבָּאֵר, שֶׁאִם הַנָּשִׁים גּוּפִין מְחֻלָּקִין לוֹקֶה עַל כָּל־אַחַת וְאַחַת, בֵּין שֶׁהָיוּ עַל הַסֵּדֶר אוֹ שֶׁלֹּא עַל הַסֵּדֶר. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ שֶׁהַלָּאו עַל כָּל־אַחַת מֵהֶן מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, וּלְפִיכָךְ לוֹקֶה עַל כָּל־אַחַת וְאַחַת. וְשָׁם (עח.) נִתְבָּאֵר, שֶׁאֵין כֹּהֵן הֶדְיוֹט חַיָּב מַלְקוּת מִשּׁוּם אַחַת מֵהֶן עַד שֶׁיִּקַּח (יקדש) וְיִבְעוֹל, וְהוּא אָמְרָם: "בָּעַל — לוֹקֶה, לֹא בָּעַל — אֵינוֹ לוֹקֶה; (והכתובים: "אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח .. ולא יחלל זרעו בעמיו" – מובנם לגבי כהן הדיוט הוא:) מַה־טַּעַם קָאָמַר: (כלומר:) מַה־טַּעַם "לֹא יִקַּח"? מִשּׁוּם "לֹא יְחַלֵּל" (ואין ב"לא יחלל" אזהרה על הקידושין). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי אַרְבַּע מִצְוֹת אֵלּוּ (קנח־קסא) בִּשְׁלֵמוּת בִּיבָמוֹת וְקִדּוּשִׁין.

הַמִּצְוָה הַקס"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַר כֹּהֵן גָּדוֹל מִלָּבוֹא עַל הָאַלְמָנָה אֲפִלּוּ בְּלִי קִדּוּשִׁין, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא־יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו" (שם, טו). וּפֵרוּשׁוֹ שֶׁכֹּהֵן הֶדְיוֹט נֶאֱסְרוּ עָלָיו הַנִּשּׂוּאִין (ב"גרושה" "זונה" ו"חללה" – האסורים על כהן הדיוט), שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִקָּחוּ" (שם ז), וְלִקּוּחִין הֵם הַקִּדּוּשִׁין, אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיִּבְעוֹל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְעֵיל (ובהמשך: לא תעשה קנח, קס ובסוף קסא); אֲבָל אִם בָּעַל בְּלִי קִדּוּשִׁין, אַף־עַל־פִּי שֶׁזֶּה אָסוּר וּמְזֻהָר עָלָיו (מצד "לא תהיה קדשה") וּפְסָלָהּ (עשאה חללה לכהונה ולתרומה) — אֵינוֹ לוֹקֶה מִשּׁוּם זֶה, כֵּיוָן שֶׁלֹּא נִתְפָּרְשָׁה אַזְהָרָה לְכָךְ. אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל בָּאוּ בּוֹ שְׁנֵי לָאוִין: אֶחָד "לֹא יִקָּח" וְהוּא אִסּוּר הַנִּשּׂוּאִין, וְהַשֵּׁנִי "וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ" וְהוּא אִסּוּר הַבִּיאָה אֲפִלּוּ בְּלִי קִדּוּשִׁין. וּבִגְמָרָא קִדּוּשִׁין (עח.) אָמְרוּ: "וּמוֹדֶה רָבָא בְּכֹהֵן גָּדוֹל בְּאַלְמָנָה, שֶׁאִם בָּעַל וְלֹא קִדֵּשׁ שֶׁלּוֹקֶה", "וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ" אֲמַר רַחֲמָנָא — וַהֲרֵי חִלֵּל". וְשָׁם אָמְרוּ: "כֹּהֵן גָּדוֹל בְּאַלְמָנָה — לוֹקֶה שְׁתַּיִם: לוֹקֶה מִשּׁוּם "לֹא יִקָּח", וְלוֹקֶה מִשּׁוּם "לֹא יְחַלֵּל". וְלֹא נִתְיַחֵד זֶה בָּאַלְמָנָה (על אף שבפשטות הכתובים מתייחס לכל הקבוצה שבפסוק שלפניו) אֶלָּא לְפִי שֶׁהִיא הַמְיֻחֶדֶת בְּלָאו עַל כֹּהֵן גָּדוֹל וְהִיא כְּשֵׁרָה לַכְּהֻנָּה, וּבִבְעִילָה זוֹ חִלְּלָהּ וּפְסָלָהּ לַכְּהֻנָּה. אֲבָל גְּרוּשָׁה וְזוֹנָה וַחֲלָלָה הֲרֵי דִּינוֹ בִּשְׁלָשְׁתָּן כְּדִין כֹּהֵן הֶדְיוֹט, כְּלוֹמַר: שֶׁכָּל־אַחַת מֵהֶן פְּסוּלָה לַכְּהֻנָּה מִתְּחִלָּתָהּ (ולא עשה כאן הכהן הגדול חלול מעיקרו), וְלֹא כָּפַל אִסּוּרָן עַל כֹּהֵן גָּדוֹל (לצורך איסור נוסף של חילול, או כדי לאסור גם בביאה) אֶלָּא לְעִנְיָן שֶׁהִזְכַּרְתִּי לְךָ (אזהרה קסא – כדי לייחד לאו לכל אחד).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הַמִּצְוָה הַל"ח — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוָּה כֹּהֵן גָּדוֹל לִשָּׂא בְּתוּלָה (שלא נבעלה) בִּבְתוּלֶיהָ וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח" (שם, יג) וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (כתובות ל.) "עוֹשֶׂה הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא מַמְזֵר אֲפִלּוּ מֵחַיָּבֵי עֲשֵׂה". וּבֵאֲרוּ אֶת־זֶה, כְּגוֹן: שֶׁבָּעַל כֹּהֵן גָּדוֹל מִי שֶׁאֵינָהּ בְּתוּלָה — שֶׁהִיא אֲסוּרָה עָלָיו בַּעֲשֵׂה. לְפִי שֶׁהַכְּלָל הוּא אֶצְלֵנוּ: לָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה — עֲשֵׂה. הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה. וְאָמְרוּ עוֹד (הוריות יא:): "וּמִצַּוֶּה עַל הַבְּתוּלָה". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ו' מִיבָמוֹת (כט.), וּבִמְקוֹמוֹת בִּכְתֻבּוֹת (צז:) וְקִדּוּשִׁין (סח.).

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מֵאָה וְשִׁשִּׁים — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַר הַכֹּהֵן מִלִּשָּׂא גְּרוּשָׁה, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְאִשָּׁה גְּרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ" (שם, ז) וּכְשֶׁבָּא (ויש גורסין: כָּל־זְמַן שֶׁבָּא) עָלֶיהָ — חַיָּב מַלְקוּת.

הַמִּצְוָה הַקנ"ח — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַר הַכֹּהֵן מִלִּשָּׂא זוֹנָה (שאינה בת ישראל או שנבעלה מישראל האסור לה), וְהוּא אָמְרוֹ: "אִשָּׁה זוֹנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ" (ויקרא כא, ז) וּכְשֶׁבָּא (ויש גורסין: כָּל־זְמַן שֶׁבָּא) עָלֶיהָ— חַיָּב מַלְקוּת.

הַמִּצְוָה הַקנ"ט — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַר הַכֹּהֵן מִלִּשָּׂא חֲלָלָה (שנולדה מן הפסולים לכהונה וכן כשנבעלה לפסול מכהונה - מתחללת), וְהוּא אָמְרוֹ: "אִשָּׁה זוֹנָה וַחֲלָלָה" (שם); וּכְשֶׁבָּא (ויש גורסין: כנ"ל) עָלֶיהָ — חַיָּב מַלְקוּת.

~ יום שני ו' סיון ~

מצות לא תעשה שנג.

מצות עשה קמט.

הַמִּצְוָה הַשנ"ג — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלְּהִתְעַנֵּג בְּאַחַת מִכָּל־הָעֲרָיוֹת וַאֲפִלּוּ בְּלִי בִּיאָה, כְּגוֹן הַחִבּוּק וְהַנִּשּׁוּק וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִפְּעֻלּוֹת הַזְּנוּת, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה בָּאַזְהָרָה עַל זֶה: "אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה" (ויקרא יח, ו) כְּאִלּוּ אָמַר: לֹא תִתְקָרְבוּ אֲלֵיהֶם קִרְבָה הַמְּבִיאָה לְגַלּוֹת עֶרְוָה. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (אחרי שם): "לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה", אֵין לִי אֶלָּא שֶׁלֹּא יְגַלֶּה, מִנַּיִן שֶׁלֹּא יִקְרַב? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב" (שם, יט), אֵין לִי אֶלָּא נִדָּה בַּל תִּקְרַב וּבַל תְּגַלֶּה, וּמִנַּיִן בְּכָל־הָעֲרָיוֹת שֶׁהֵן בְּבַל תִּקְרְבוּ וּבַל תְּגַלּוּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה". וְשָׁם (שם כט) נֶאֱמַר: "וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת", מָה תַּלְמוּד לוֹמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִקְרְבוּ" יָכוֹל יִהְיוּ חַיָּבִין כָּרֵת עַל הַקְּרִיבָה — תַּלְמוּד לוֹמַר "הָעֹשֹׂת", לֹא הַקְּרֻבוֹת. וּכְבָר נִכְפַּל הַלָּאו בְּאִסּוּר הַדְּבָרִים הַמְכֹעָרִים הָאֵלֶּה וְאָמַר: "לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת" (שם, ל) אֲבָל אָמְרוֹ: (בפסוק שנאמר כהקדמה לאיסור כל העריות) "כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־כְּנַעַן וְגוֹ' לֹא תַעֲשׂוּ" (שם, ג), אֵינוֹ מַזְהִיר בִּשְׁנֵי לָאוִין אֵלּוּ מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת בִּלְבַד, אֶלָּא מַזְהִיר בָּהֶם מֵהַתּוֹעֵבֹת עַצְמָן שֶׁבֵּאֵר אַחַר כָּךְ, כְּלוֹמַר שֶׁהֵבִיא שְׁנֵי לָאוִין כְּלָלִיִּים עַל כָּל־הָעֲרָיוֹת. וְכַאֲשֶׁר הִזְהִיר עַל מַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם וּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן — וְזֶה כּוֹלֵל כָּל־מַה־שֶּׁהָיוּ עוֹשִׂים, הַשְּׁחִיתוּת וַעֲבוֹדַת הָאֲדָמָה וּמִרְעֶה הַמִּקְנֶה וְיִשּׁוּב הָאָרֶץ גַּם כֵּן, לְפִיכָךְ חָזַר וּבֵאֵר שֶׁאוֹתָם הַמַּעֲשִׂים שֶׁהִזְהַרְתִּיךָ מֵהֶם הֵם אֵלּוּ וָאֵלּוּ: עֶרְוַת לֹא תְגַלֶּה וְעֶרְוַת לֹא תִגְלֶה (כלומר, פרט כל תועבה בפני־עצמה), וּכְמוֹ שֶׁבֵּאֵר בְּסוֹף הָעִנְיָן וְאָמַר: "כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי־הָאָרֶץ" (שם, כז). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (שם): "יָכוֹל לֹא יִבְנוּ בִּנְיָנוֹת וְלֹא יִטְּעוּ כְּרָמִים כְּמוֹתָם (וגם זה, לכאורה, כלול ב"מעשה ארץ כנען לא תעשו") — תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּבְחֻקּוֹתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ" (שם, ג), לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בַּחֻקִּים הַחֲקוּקִים לָהֶם וְלַאֲבוֹתֵיהֶם". וְשָׁם אָמְרוּ: "מָה הָיוּ עוֹשִׂין? הָאִישׁ נוֹשֵׂא אִישׁ וְהָאִשָּׁה נוֹשֶׂאָה אִשָּׁה וְאִשָּׁה נִשֵּׂאת לִשְׁנֵי אֲנָשִׁים". הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁהַלָּאוִין הָאֵלֶּה שֶׁהֵם כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן לֹא תַעֲשׂוּ הֵם אַזְהָרָה עַל בִּיאַת כָּל־הָעֲרָיוֹת עַל דֶּרֶךְ הַכְּלָל. וְחָזַר וְכָפַל אֶת־הַלָּאו בָּהֶן, כָּל־עֶרְוָה לְבַדָּהּ. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ אָנוּ אֵת כָּל־דִּינֵי הַמִּצְוָה הַזֹּאת בְּפֶרֶק ז' מִסַּנְהֶדְרִין (משנה ד) בְּפֵרוּשׁ הַמִּשְׁנָה וּבֵאַרְנוּ שֶׁלּוֹקִין עֲלֵיהֶם. וּמִמַּה־שֶּׁאַתָּה צָרִיךְ לָדַעַת, שֶׁכָּל־אִשָּׁה שֶׁחַיָּבִים עַל בִּיאָתָהּ כָּרֵת — הֲרֵי הַנּוֹלָד מֵאוֹתָהּ הַבִּיאָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חִיּוּב כָּרֵת נִקְרָא: מַמְזֵר, וְהוּא שֶׁקְּרָאוֹ ה' מַמְזֵר, בֵּין שֶׁאוֹתָהּ הַבִּיאָה בְּזָדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה — הַוָּלָד מַמְזֵר, חוּץ מִן־הַנִּדָּה בִּלְבַד שֶׁהַוָּלָד מִמֶּנָּה אֵינוֹ מַמְזֵר אֶלָּא נִקְרָא: בֶּן־הַנִּדָּה. וּכְבָר נִתְבָּאֵר עִנְיָן זֶה בְּפֶרֶק ד' מִיבָמוֹת (מט:).

הַמִּצְוָה הַקמ"ט — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִבְדֹּק בְּסִמָּנֵי (הכשרות של) בְּהֵמָה וְחַיָּה, הֵינוּ: שֶׁיִּהְיוּ מַעֲלֵי גֵּרָה וּפַרְסָתָן סְדוּקָה, וְאָז מֻתָּר לְאָכְלָן. וְזֶה שֶׁאָנוּ מְצֻוִּים לִבְדֹּק אוֹתָן בְּסִמָּנִים אֵלּוּ — הוּא מִצְוַת עֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרוֹ: "זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ וְגוֹ'" (שם יא, ב). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמיני): אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ — אוֹתָהּ בַּאֲכִילָה וְאֵין בְּהֵמָה טְמֵאָה בַּאֲכִילָה, כְּלוֹמַר: אֵת שֶׁיֵּשׁ־בָּהּ סִמָּנִים אֵלּוּ — הִיא שֶׁמֻּתָּר לְאָכְלָהּ, מִשְּׁמַע מִזֶּה, שֶׁאֵת שֶׁאֵין בָּהּ סִמָּנִים אֵלּוּ — אָסוּר לְאָכְלָהּ, וְזֶה לָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה, שֶׁהוּא עֲשֵׂה לְפִי הַכְּלָל שֶׁבְּיָדֵינוּ לְפִיכָךְ אָמְרוּ בְּסָמוּךְ לְלָשׁוֹן זֶה: "אֵין לִי אֶלָּא בַּעֲשֵׂה, מִנַּיִן בְּלֹא־תַעֲשֶׂה? תַּלְמוּד לוֹמַר: אֶת־הַגָּמָל" — כְּמוֹ שֶׁנִּבְאַר בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה (קעב). הִנֵּה נִתְבָּאֵר, שֶׁאָמְרוֹ "אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ" — מִצְוַת עֲשֵׂה. וְהַכַּוָּנָה בְּמִצְוָה זוֹ הִיא מַה שֶּׁהִזְכַּרְתִּי לְךָ, וְהוּא: שֶׁאָנוּ נִצְטַוִּינוּ לִדְרוֹשׁ סִמָּנִים אֵלּוּ בְּכָל־בְּהֵמָה וְחַיָּה, וְאָז יְהֵא מֻתָּר לְאָכְלָהּ, וְדַיִן זֶה — הוּא הַמִּצְוָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת (ו.) וּבְמַסֶּכֶת חֻלִּין (נט.).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ יום שלישי ז' סיון ~

מצות עשה קנ. קנא. קנב.

מצות לא תעשה קעב. קעד.

הַמִּצְוָה הַקּ"ן — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִבְדֹּק גַּם בְּסִמָּנֵי הָעוֹף, וְהוּא שֶׁרַק כַּמָּה מִינִים מִמֶּנּוּ יִהְיוּ מֻתָּרִים. וְסִמָּנֵי הָעוֹף לֹא נֶאֱמְרוּ מִן־הַתּוֹרָה אֶלָּא הֵשִׁגּוּ בַּחֲקִירָה, כִּי כַּאֲשֶׁר אָנוּ מִתְבּוֹנְנִים בְּכָל־הַמִּינִים שֶׁנִּתְבָּאֵר אִסּוּרָם (בתורה, ובפרטות) אֶחָד אֶחָד, מוֹצְאִים אָנוּ בָּהֶם דְּבָרִים הַכּוֹלְלִים אוֹתָם ("צד השווה" – פרטים משותפים), וְהֵם סִמָּנֵי עוֹף טָמֵא וְזֶה שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לָדוּן בָּעוֹפוֹת וְלוֹמַר: זֶה טָמֵא וְזֶה טָהוֹר — הוּא מִצְוַת עֲשֵׂה. וּלְשׁוֹן סִפְרֵי: "כָּל־צִפּוֹר טְהֹרָה תֹּאכֵלוּ (דברים יד, יא) — זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה". הִנֵּה נִתְבָּאֵר מַה־שֶּׁרְמַזְנוּ עָלָיו; וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת חֻלִּין (נט.).

הַמִּצְוָה הַקנ"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִבְדֹּק גַּם בְּסִמָּנֵי חֲגָבִים, וְהֵם הַמְפֹרָשִׁים בַּתּוֹרָה: "אֲשֶׁר לוֹ כְרָעַיִם מִמַּעַל לְרַגְלָיו" (ויקרא יא, כא). וְעִנְיַן מִצְוָה זוֹ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּמִּצְוָה שֶׁלְּפָנֶיהָ, וְהַפָּסוּק שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ הוּא אָמְרוֹ: "אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל שֶׁרֶץ הָעוֹף". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ג' מִמַּסֶּכֶת חֻלִּין (מז).

הַמִּצְוָה הַקנ"ב — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִבְדֹּק בְּסִמָּנֵי דָּגִים וְהֵם מְפֹרָשִׁים בַּתּוֹרָה וְהוּא אָמְרוֹ: "אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּמָּיִם" (שם שם, ט) וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ בִּגְמָרָא חֻלִּין (סו:): שֶׁאוֹכֵל דָּג טָמֵא עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה. כִּי מִמַּה שֶׁאָמַר 'זֶה אֱכוֹל' שׁוֹמֵעַ אֲנִי שֶׁזּוּלָתוֹ לֹא תֹּאכַל, וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה — עֲשֵׂה. הִנֵּה נִתְבָּאֵר, שֶׁאָמְרוֹ "אֶת־זֶה תֹּאכְלוּ" — מִצְוַת עֲשֵׂה. וְהָעִנְיָן בְּאָמְרָנוּ שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה הוּא כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְתִּי לְךָ, שֶׁאָנוּ נִצְטַוִּינוּ לָדוּן בְּסִמָּנִים אֵלּוּ וְנֹאמַר: זֶה מֻתָּר לְאָכְלוֹ וְזֶה אֵינוֹ מֻתָּר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֵר הַכָּתוּב וְאָמַר: "וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה וְגוֹ'" (שם כ, כה) לֹא תְּהֵא הַבְדָּלָה אֶלָּא בַּסִּמָּנִים — לְפִיכָךְ יִהְיֶה כָּל־מִין וָמִין מֵאַרְבַּעַת מִינֵי הַסִּמָּנִין הָאֵלֶּה מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, כְּלוֹמַר: סִמָּנֵי בְּהֵמָה וְחַיָּה, וְסִמָּנֵי הָעוֹף, וְסִמָּנֵי חֲגָבִים, וְסִמָּנֵי דָּגִים. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ לְשׁוֹנָם, שֶׁקָּרָאוּ לְכָל־אֶחָד עֲשֵׂה לְבַדּוֹ. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ, כְּלוֹמַר: סִמָּנֵי דָּגִים, בְּפֶרֶק ג' מִמַּסֶּכֶת חֻלִּין (שם).

הַמִּצְוָה הַקע"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל בְּהֵמָה טְמֵאָה וְחַיָּה טְמֵאָה, וְהוּא אָמְרוֹ (דברים יד, ה-ו): "אַךְ אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וְגוֹ' אֶת־הַגָּמָל וְאֶת־הָאַרְנֶבֶת וְאֶת־הַשָּׁפָן וְאֶת־הַחֲזִיר". אֲבָל שְׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה לֹא בָּא בָּהֶן לָאו בְּפֵרוּשׁ, אֲבָל מִמַּה שֶׁאָמַר: "וְכָל־בְּהֵמָה מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְגוֹ', מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְּהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ" (שם יד, ו), יָדַעְנוּ שֶׁכָּל־מַה שֶּׁאֵין בּוֹ שְׁנֵי הַסִּימָנִים יַחַד מֻזְהָרִים עַל אֲכִילָתוֹ, אֶלָּא שֶׁהוּא לָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁהוּא עֲשֵׂה, וּכְלָל הוּא אֶצְלֵנוּ: לָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה — עֲשֵׂה, וְאֵין לוֹקִין עָלָיו. אֲבָל נֶאֱסְרָה עָלֵינוּ שְׁאָר בְּהֵמָה וְחַיָּה טְמֵאָה וְחַיָּבְנוּ עַל אֲכִילָתָן מַלְקוּת בְּקַל וָחֹמֶר, שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים: וּמָה חֲזִיר וְגָמָל שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן סִימַן טְהֵרָה אֶחָד — לוֹקִין עָלָיו, קַל וָחֹמֶר לִשְׁאָר בְּהֵמָה וְחַיָּה שֶׁאֵין בָּהֶן סִימַן טָהֳרָה כְּלָל — שֶׁלּוֹקִין עֲלֵיהֶן. וּשְׁמַע לְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמיני) בְּכָל־זֶה, אָמְרוּ: "אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ" — אוֹתָהּ בַּאֲכִילָה וְאֵין בְּהֵמָה טְמֵאָה בַּאֲכִילָה. אֵין לִי אֶלָּא בַּעֲשֵׂה, בְּלֹא־תַעֲשֶׂה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֶת־זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה", אֵין לִי אֶלָּא אֵלּוּ בִּלְבַד, שְׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה מִנַּיִן? וְדִין (קל וחומר) הוּא: מָה אֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן סִימַן טָהֳרָה חֲרֵי הֵן בְּלֹא־תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָן, שְׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁאֵין בָּהֶן סִימַן טָהֳרָה, אֵינוֹ דִּין שֶׁתְּהֵא בְּלֹא־תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָן! נִמְצָאוּ: הַגָּמָל וְהָאַרְנֶבֶת וְהַשָּׁפָן וְהַחֲזִיר — מִן־הַכָּתוּב, וּשְׁאָר בְּהֵמָה טְמֵאָה — מִקַּל־וָחֹמֶר: וְנִמְצֵאת מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁלָּהֶן — מִן־הַכָּתוּב (בלאו הבא מכלל עשה – עשה), וּמִצְוָה בְּלֹא־תַעֲשֶׂה — מִקַּל־וָחֹמֶר. אֶלָּא שֶׁקַּל־וָחֹמֶר זֶה לְגַלּוּיֵי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא (כלומר: ה"קל וחומר" מגלה את הנעלם לכאורה "בין השורות" והרי זה נחשב כאילו כתבה זאת התורה במפורש), כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בְּבִתּוֹ", כְּמוֹ שֶׁנִּבְאַר בִּמְקוֹמוֹ (לא תעשה שלו – שיעור פח). וּלְפִיכָךְ כָּל־הָאוֹכֵל כְּזַיִת מִבְּשַׂר בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה טְמֵאָה מֵאֵיזֶה מִין מֵהֶן שֶׁיִּהְיֶה — לוֹקֶה מִדְּאוֹרַיְתָא. וְדַע זֹאת (כלומר: כיון שעיקר האיסור אנו יודעים גם מבלי ללמוד "קל וחומר" – אין זה בסתירה ל"אין מזהירין מן הדין" – ולוקה).

הַמִּצְוָה הַקע"ד — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל עוֹף טָמֵא, וְהוּא אָמְרוֹ בְּאוֹתָם הַמִּינִים: "וְאֶת־אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ" (ויקרא יא, יג). וְגַם הָאוֹכֵל מֵהֶם כְּזַיִת מִבְּשָׂרָם — לוֹקֶה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ עִם הַשְּׁתַּיִם שֶׁלְּפָנֶיהָ בְּפֶרֶק ג' מֵחֻלִּין (נט.).

~ יום רביעי ח' סיון ~

מצות לא תעשה קעג. קעה.

קעו. קעז. קעח.

הַמִּצְוָה הַקע"ג — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל דָּג טָמֵא, וְהוּא אָמְרוֹ בְּאוֹתָם הַמִּינִים מִן הַדָּגִים: "וְשֶׁקֶץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תְּשַׁקֵּצוּ" (ויקרא יא, יא). וְהָאוֹכֵל מִבְּשָׂרָם כְּזַיִת — לוֹקֶה.

הַמִּצְוָה הַקע"ה — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף, כְּגוֹן הַזְּבוּבִים וְהַדְּבוֹרִים וְהַצְּרָעִין וְזוּלָתָם מִן הַמִּינִים הָאֵלֶּה, וְהוּא אָמְרוֹ בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה: "וְכֹל שֶׁרֶץ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכֵלוּ" (דברים יד, יט). וּלְשׁוֹן סִפְרֵי: "וְכֹל שֶׁרֶץ הָעוֹף וְכוּ' — מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה", וְהָאוֹכְלָם — לוֹקֶה.

הַמִּצְוָה הַקע"ו — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל שֶׁרֶץ הָאָרֶץ, כְּגוֹן הַתּוֹלָעִים וְהַחִפּוּשִׂיּוֹת וְהַדּוֹמֶה לָהֶם, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא: שֶׁרֶץ הָאָרֶץ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל" (ויקרא יא, מא). וְהָאוֹכֵל מֵהֶם מַשֶּׁהוּ (אם היתה זו בריה שלמה) — חַיָּב מַלְקוּת.

הַמִּצְוָה הַקע"ז — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל הַשֶּׁרֶץ הַמִּתְהַוֶּה מִן־הָעִפּוּשִׁים, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ מִין מְסֻיָּם וְאֵינוֹ נוֹלָד מִזָּכָר וּנְקֵבָה, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְלֹא תִטַּמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ" (שם, מד). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמיני): "הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ — אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ פּוֹרֶה וְרוֹבֶה", וְזֶהוּ הַחִלּוּק שֶׁיֵּשׁ בֵּין אָמְרוֹ "הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ" (לעיל אזהרה קעו) וּבֵין אָמְרוֹ "הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ". לְפִי שֶׁהַשֶּׁרֶץ הַשּׁוֹרֵץ — הוּא הַשֶּׁרֶץ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כֹּחַ הַמּוֹלִיד אֶת הַמִּין וַהֲרֵי הוּא מַשְׁרִיץ (מוליד שרצים) עַל הָאָרֶץ; וְהַשֶּׁרֶץ הָרוֹמֵשׂ — הוּא הַשֶּׁרֶץ הַמִּתְהַוֶּה מִן־הָעִפּוּשִׁים שֶׁאֵינוֹ מוֹלִיד כָּמוֹהוּ, וְגַם הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ — לוֹקֶה.

הַמִּצְוָה הַקע"ח — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל בַּעֲלֵי הַחַיִּים הַמִּתְהַוִּים בְּתוֹךְ הַזְּרָעִים וְהַפֵּרוֹת מִשֶּׁיֵּצְאוּ וְיִרְמְשׁוּ עַל פְּנֵי אוֹתוֹ הַזֶּרַע אוֹ אוֹתוֹ הַפֶּרִי, אֲפִלּוּ מְצָאנוּם אַחַר־כָּךְ בְּתוֹךְ הָאֹכֶל — אָסוּר לְאָכְלָם, וְהָאוֹכְלָם — לוֹקֶה, וְהוּא אָמְרוֹ: "לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם" (שם יא, מב). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת שמיני): "לְהָבִיא אֵת שֶׁפֵּרְשׁוּ לָאָרֶץ וְחָזְרוּ".

~ יום חמישי ט' סיון ~

מצות לא תעשה קעט.

קפ. קפח.

הַמִּצְוָה הַקע"ט — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל אֵיזֶה שֶׁרֶץ שֶׁיִּהְיֶה, בְּלִי יִחוּד (ללא הבדל המין) בֵּין שֶׁרֶץ הָעוֹף בֵּין שֶׁרֶץ הַמַּיִם בֵּין שֶׁרֶץ הָאָרֶץ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם" (ויקרא יא, מג). זֶה לָאו בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְלוֹקִין עָלָיו, וְהוּא כְּעֵין אִסּוּר כּוֹלֵל. לְפִיכָךְ הָאוֹכֵל דָּבָר מִשֶּׁרֶץ הָאָרֶץ — לוֹקֶה שְׁתַּיִם: אַחַת מִשּׁוּם "וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל" (שם, מא), וְאַחַת מִשּׁוּם "אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ". וְכֵן הָאוֹכֵל דָּבָר מִשֶּׁרֶץ הָעוֹף — לוֹקֶה שְׁתַּיִם: אַחַת מִשּׁוּם "שֶׁרֶץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכְלוּ" (דברים יד, טו) — (לא תעשה קעו), וְאַחַת מִשּׁוּם "אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ". וְאִם אָכַל בַּעַל חַי אֶחָד בִּלְבָד וְהָיָה אוֹתוֹ הַחַי מְעוֹפֵף וְשׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ, כָּךְ שֶׁהוּא שֶׁרֶץ הָעוֹף וְשֶׁרֶץ הָאָרֶץ — יִהְיֶה חַיָּב עָלָיו אַרְבַּע מַלְקִיּוֹת (רבנו חולק להלן על שיטה זו במנין המלקות). וְאִם נוֹסֵף עַל כָּךְ שֶׁהוּא גַּם מִשֶּׁרֶץ הַמַּיִם — יִהְיֶה חַיָּב עָלָיו שֵׁשׁ מַלְקִיּוֹת: הַמַּלְקוּת הַחֲמִישִׁית מִשּׁוּם דָּג טָמֵא שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכֵלוּ" (ויקרא יא, יא) — (לא תעשה קעג), וְהַמַּלְקוּת הַשִּׁשִּׁית מִשּׁוּם "אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ", לְפִי שֶׁהוּא כּוֹלֵל גַּם שֶׁרֶץ הַמַּיִם. וְאֵין לָנוּ פָּסוּק לֶאֱסוֹר שֶׁרֶץ הַמַּיִם חוּץ מִמַּה שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ". וּלְפִי הַכְּלָלִים הָאֵלֶּה אָמְרוּ בִּגְמָרָא מַכּוֹת (טז:): "אָכַל פּוֹטִיתָא (שרץ המים. ולהלן מתאר בו רבינו תכונות של שרצים נוספים כדי לקיים מאמר הגמרא לפי שיטתו) — לוֹקֶה אַרְבַּע; נְמָלָה — לוֹקֶה חָמֵשׁ; צִרְעָה — לוֹקֶה שֵׁשׁ". זֶהוּ הַפֵּרוּשׁ שֶׁפֵּרֵשׁ כָּל־מִי שֶׁשָּׁמַעְתִּי פֵּרוּשׁוֹ אוֹ רָאִיתִי דְּבָרָיו בְּעִנְיָן זֶה שֶׁהוּא: אָכַל פּוֹטִיתָא וְכוּ' (שיטה זו - עליה חולק רבנו - מחייבת מספר מלקות גם מכח לאו אחד - כשהצטרפו כמה איסורים שאצל כל אחד מהם בנפרד היה הלאו האמור קיים. וכמספר האיסורים שהצטרפו - לוקה). וְזֶה פֵּרוּשׁ שֶׁאֵינוֹ נָכוֹן, לֹא יִהְיֶה וְלֹא יִתְקַיֵּם אֶלָּא בְּהִפּוּךְ הַכְּלָלִים הָאֲמִתִּיִּים הַמְבֹאָרִים בִּלְשׁוֹן הַתַּלְמוּד. וְהוּא: שֶׁאִם תִּתְבּוֹנֵן בְּמַה שֶׁהִקְדַּמְנוּ כָּאן תִּמְצָא שֶׁחִיְּבוּ שָׁלֹשׁ מַלְקִיּוֹת מִלָּאו אֶחָד וְהוּא: "אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ". וּכְבָר נִתְבָּאֵר בִּטּוּל דָּבָר זֶה, וְשֶׁאֵין לוֹקִין שְׁתֵּי מַלְקִיּוֹת עַל לָאו אֶחָד בְּשׁוּם פָּנִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּ בִּגְמָרָא חֵלֶק (קב:): וּכְבָר הִקְדַּמְנוּ כְּלָל זֶה וּבֵאַרְנוּהוּ כַּמָּה פְּעָמִים, וְיָבוֹאוּ לְךָ מִמֶּנּוּ דֻּגְמָאוֹת לְקַמָּן (לא תעשה קצה, שיח־ט).

וְהַדָּבָר הַנָּכוֹן שֶׁלֹּא תִּסְתַּפֵּק בּוֹ וְלֹא תִּשְׁתַּבֵּשׁ הוּא: שֶׁהָאוֹכֵל בַּעַל חַי שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ שֶׁרֶץ הָעוֹף וְשֶׁרֶץ הַמַּיִם וְשֶׁרֶץ הָאָרֶץ — לוֹקֶה שָׁלֹשׁ בִּלְבָד: אַחַת מִשּׁוּם שֶׁרֶץ הָעוֹף שֶׁנִּתְבָּאֵר בּוֹ הַלָּאו, וְאַחַת מִשּׁוּם שֶׁרֶץ הָאָרֶץ שֶׁגַּם בּוֹ נִתְבָּאֵר הַלָּאו, וְאַחַת מִשּׁוּם "אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם", שֶׁגַּם שֶׁרֶץ הַמַּיִם נֶאֱסַר בִּכְלַל "כָּל־שֶׁרֶץ", וְהוּא אָמְרוֹ: "אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ". וְאִם אָכַל שֶׁרֶץ הָאָרֶץ בִּלְבָד — לוֹקֶה אַחַת מִשּׁוּם שֶׁרֶץ הָאָרֶץ. וְכָךְ גַּם עַל שֶׁרֶץ הָעוֹף — אַחַת מִשּׁוּם שֶׁרֶץ הָעוֹף. וְכָךְ עַל שֶׁרֶץ הַמַּיִם לְבַדּוֹ — אַחַת מִשּׁוּם "אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ". וּמִחֲמַת שֶׁלָּאו זֶה כּוֹלֵל שֶׁרֶץ הָאָרֶץ לֹא יִלְקֶה עַל שֶׁרֶץ הָאָרֶץ שְׁתַּיִם, לְפִי שֶׁאֲפִלּוּ בָּאוּ לָנוּ אֶלֶף לָאוִין מְפֹרָשִׁים כֻּלָּם בְּ"שֶׁרֶץ הָאָרֶץ" — אֵינוֹ לוֹקֶה עֲלֵיהֶן אֶלָּא מַלְקוּת אַחַת, לְפִי שֶׁכֻּלָּם נִכְפְּלוּ בְּעִנְיָן אֶחָד בְּעַצְמוֹ, וַאֲפִלּוּ אָמַר: "שֶׁרֶץ הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּ", "שֶׁרֶץ הָאָרֶץ לֹא תֹאכֵל", "שֶׁרֶץ הָאָרֶץ לֹא יֵאָכֵל", כָּךְ אֶלֶף פְּעָמִים — לֹא יִתְחַיֵּב עָלָיו אֶלָּא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מַלְקוּת אֶחָת. הֲאִם רָאִיתָ שֶׁאֵלֶּה שֶׁקִּבְּעוּ אֶת־הַכְּלָל הַמְשֻׁבָּשׁ הַזֶּה סוֹבְרִים שֶׁהַלּוֹבֵשׁ שַׁעְטְנֵז לוֹקֶה שְׁתַּיִם כְּיָן שֶׁבָּאוּ בּוֹ שְׁנֵי לָאוִין (ויקרא יט, יט. דברים כב, יא). מְפֹרָשִׁים? לֹא רָאִיתִי שֶׁהֵם סוֹבְרִים כֵּן אֶלָּא זֶה הָיָה מוּזָר בְּעֵינֵיהֶם אִלּוּ אָמְרוּ מִי שֶׁהוּא, וְאֵין דִּבְרֵיהֶם מוּזָרִים בְּעֵינֵיהֶם בְּאָמְרָם שֶׁשֶּׁרֶץ הָאָרֶץ אוֹ שֶׁרֶץ הָעוֹף לוֹקִין עָלָיו שְׁתַּיִם: אַחַת מִחֲמַת הַלָּאו הַמְפֹרָשׁ בּוֹ וְאַחַת מִשּׁוּם "אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ". וְזֶה בָּרוּר בְּתַכְלִית עַד שֶׁלֹּא יֵעָלֵם אֲפִלּוּ מִן־הַחֵרְשִׁים וְהָאִלְּמִים. אֶחָזוֹר לְהַשְׁלִים אֶת־הָעִנְיָן שֶׁהִתְחַלְתִּי לְבָאֲרוֹ וְאֹמַר (לשיטת רבינו כדי להוסיף לאו, כל לאו צריך להיות מכוון ל"חלק" או "תוספת" של תכונה. לולא כן הרי זה כפילות שאין לוקין (לשיטת רבינו) יותר מפעם אחת על אותו חלק של איסור. והדברים הבאים הם הקדמה לפירוש רבינו במאמר הגמרא): שֶׁאִם אֵרַע שֶׁנִּתְהַוֶּה חַי בְּאֵיזֶה זֶרַע מִן הַזְּרָעִים אוֹ בִּפְרִי מִן הַפֵּרוֹת וְיָצָא לַאֲוִיר הָעוֹלָם, אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא נָגַע בִּפְנֵי הָאֲדָמָה – הֲרֵי הָאוֹכְלוֹ חַיָּב מַלְקוּת אַחַת, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ לָאו בִּפְנֵי עַצְמוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּמִּצְוָה שֶׁקֹּדֶמֶת לָזוֹ (לא תעשה קעח), וְאִם רָחַשׁ עַל פְּנֵי הָאָרֶץ וְרָמַשׂ בָּהּ ("רמש" הוא איסור מיוחד בשרץ שאינו מוליד) – חַיָּב עַל אֲכִילָתוֹ שְׁתַּיִם: אַחַת מִשּׁוּם: "לְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם" (שם, מב) – (לא תעשה קעח), וְאַחַת מִשּׁוּם: "וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ" (ויקרא שם, מד) – (לא תעשה קעז), ["וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל" (שם, מא)] וְאִם אֵרַע נוֹסָף לָאֵלּוּ [שֶׁלֹּא יִהְיֶה] שֶׁיִּהְיֶה פּוֹרֶה וְרוֹבֶה – חַיָּב עָלָיו שָׁלֹשׁ מַלְקִיּוֹת: הַשְּׁתַּיִם שֶׁהִזְכַּרְנוּ לְעֵיל, וּשְׁלִישִׁית מִשּׁוּם: "וְכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל" (שם) – (לא תעשה קעו) ["וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ" (שם, מב)], וְאִם נוֹסַף לְכָךְ שֶׁיִּהְיֶה מְעוֹפֵף יִתְחַיֵּב עָלָיו מַלְקוּת רְבִיעִית מִשּׁוּם: "כָּל־שֶׁרֶץ הָעוֹף טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֵאָכֵל" (דברים יד, יט) – (לא תעשה קעה) וְאִם נוֹסַף לְכָךְ שֶׁיְּהֵא שׁוֹחֶה בַּמַּיִם עִם שֶׁהוּא מְעוֹפֵף, כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִים תָּמִיד בְּמִינִים רַבִּים – יִתְחַיֵּב עָלָיו חָמֵשׁ מַלְקִיּוֹת, מַלְקוּת חֲמִישִׁית זוֹ מִשּׁוּם: שֶׁרֶץ הַמַּיִם, שֶׁבָּא לָאו הַכּוֹלְלוֹ וְהוּא אָמְרוֹ: "אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם" (שם, מג) – (לא תעשה הנוכחי). וְאִם נוֹסַף לְכָךְ שֶׁיְּהֵא חַי זֶה בְּעַצְמוֹ הַמִּתְהַוֶּה מִן הָאוֹכֵל גַּם עוֹף – יִתְחַיֵּב בְּמַלְקוּת שִׁשִּׁית מִשּׁוּם: "וְאֶת־אֵלֶּה תְּשַׁקְּצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֵאָכְלוּ" (שם, יג) – (לא תעשה קעד). וְאַל תִּתַּמַּהּ עַל כָּךְ שֶׁיִּתְהַוֶּה עוֹף מֵעִפּוּשׁ הַפֵּרוֹת, לְפִי שֶׁאָנוּ רוֹאִים לְעִתִּים קְרוֹבוֹת עוֹפוֹת מִתְהַוִּים מִן־הָעִפּוּשִׁים וְהֵם יוֹתֵר גְּדוֹלִים מִן הָאֱגוֹז הַקָּטָן וְאַל תִּתְפַּלֵּא עַל שֶׁמִּין אֶחָד בְּעַצְמוֹ הוּא עוֹף טָמֵא וְהוּא שֶׁרֶץ הָעוֹף – כִּי אֵין זֶה דָּבָר רָחוֹק, שֶׁיִּהְיוּ לוֹ תְּכוּנוֹת הָעוֹף וּפְעֻלּוֹתָיו וּתְכוּנוֹת שֶׁרֶץ הָעוֹף. הֲלֹא תִּרְאֶה פֵּרוּשֵׁי כָּל־הָרִאשׁוֹנִים שֶׁמָּנוּ בִּכְלַל אֵלּוּ הַשֵּׁשׁ מַלְקִיּוֹת דָּג טָמֵא וְשֶׁרֶץ הַמַּיִם, וְזֶה נָכוֹן וְלֹא אַכְחִישֵׁנוּ, לְפִי שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּהְא דָּג וְיִהְיֶה שֶׁרֶץ הַמַּיִם, כָּךְ גַּם־כֵּן יִהְיֶה עוֹף וְיִהְיֶה שֶׁרֶץ הָעוֹף, וְזֶהוּ הַפּוֹטִיתָא, שֶׁהָיָה עוֹף וְשֶׁרֶץ הָעוֹף וְשֶׁרֶץ הָאָרֶץ וְשֶׁרֶץ הַמַּיִם – וּלְפִיכָךְ חַיָּבִין עָלֶיהָ אַרְבַּע, וְהַנִּמְלָה לוֹקֶה עָלֶיהָ חָמֵשׁ. וּנְמָלָה זוֹ הָאֲמוּרָה, הִיא הַנִּמְלָה הַמְעוֹפֶפֶת הַמִּתְהַוָּה מֵעִפּוּשׁ הַפֵּרוֹת שֶׁאֵינָהּ פּוֹרָה וְרוֹבָה – חַיָּב עָלֶיהָ אַחַת מִשּׁוּם: שֶׁרֶץ שֶׁפֵּרֵשׁ מִן־הָאֹכֶל (לא תעשה קעח), וְאַחַת מִשּׁוּם: שׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ (לא תעשה קעו), וְאַחַת מִשּׁוּם: רוֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ (לא תעשה קעז), וְאַחַת מִשּׁוּם: שֶׁרֶץ הָעוֹף (לא תעשה קעה), וְאַחַת מִשּׁוּם: שֶׁרֶץ הַמַּיִם (לא תעשה קעט) וְהַצְּרָעָה שֶׁגַּם הִיא מִתְהַוָּה מִן־הָעִפּוּשׁ, נוֹסַף בָּהּ עַל אֵלּוּ שֶׁהִיא עוֹף וְשֶׁרֶץ הָעוֹף. וְאֵין מִן הַנִּמְנָע שֶׁתִּתְהַוֶּה הַצְּרָעָה אוֹ הַנִּמְלָה וְזוּלָתָן מִמִּינֵי הַמְעוֹפְפִים וְהַשּׁוֹרְצִים מִן־הָעִפּוּשִׁים וּבְתוֹךְ הַפֵּרוֹת אֶלָּא אֵצֶל הֶהָמוֹן, שֶׁאֵין לָהֶם יְדִיעָה בְּמַדָּעֵי הַטֶּבַע, אֶלָּא מְדַמִּים שֶׁכָּל־מִין אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְהַוֶּה דָּבָר מִמֶּנּוּ אֶלָּא מִזֶּכָר וּנְקֵבָה כֵּיָן שֶׁהֵם רוֹאִים שֶׁהַדָּבָר כָּךְ עַל הָרֹב. וּזְכוֹר כְּלָלִים אֵלּוּ וְהָבֵן עִנְיָן זֶה, לְפִי שֶׁהוּא דָּבָר דָּבֵר עַל אָפְנָיו (משלי כה, יא). וּכְבָר בֵּאַרְתִּי לְךָ אֶת הָעִנְיָנִים שֶׁבָּהֶם תִּבְחוֹן וְתֹאמַר: בַּעַל חַי זֶה חַיָּבִים עַל אֲכִילָתוֹ כָּךְ וְכָךְ מַלְקִיּוֹת, וְזֶה אֵין חַיָּבִין עָלָיו אֶלָּא כָּךְ וְכָךְ. וּמִן הַלְּשׁוֹנוֹת הָאֵלֶּה יִתְבָּאֵר לְךָ שֶׁהָאוֹכֵל בַּעַל חַי שָׁלֵם אֵין חוֹשְׁשִׁין לְשַׁעוּרוֹ וְאֵין אוֹמְרִים בּוֹ "כְּזַיִת", אֶלָּא אֲפִלּוּ אוֹכֵל יַתּוּשׁ – לוֹקֶה שָׁלֹשׁ: מִשּׁוּם שֶׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ, וּמִשּׁוּם רוֹמֵשׂ, וּמִשּׁוּם שֶׁרֶץ הָעוֹף. וְאָמְרוּ עוֹד (מכות טז.): הַמַּשְׁהֶה נְקֵבָיו – עוֹבֵר מִשּׁוּם: אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם. וְכֵן מַאן דְּשָׁתֵי מַיָּא (השותה מים) בְּקַרְנָא דְּאַמְּנָא, וְהוּא כְּלִי שֶׁל מַקִּיז דָּם – עוֹבֵר מִשּׁוּם: אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם. וְהוּא הַדִּין בַּאֲכִילַת הַלְּכְלוּכִים וּדְבָרִים הַמְּאוּסִים וּשְׁתִיַּת דְּבָרִים הַמְגֹעָלִים, שֶׁנֶּפֶשׁ רֹב בְּנֵי אָדָם קֵהָה מֵהֶם – כָּל־זֶה מֻזְהָרִים עָלָיו, אֲבָל אֵין חַיָּבִים עָלָיו, מַלְקוּת, לְפִי שֶׁפְּשָׁטֵיהּ דִּקְרָא אֵינוֹ אֶלָּא בְּשֶׁרֶץ בִּלְבָד: אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ עַל אֵלּוּ מַכַּת מַרְדּוּת. הִנֵּה נִתְבָּאֵר לְךָ מִכָּל־מַה־שֶּׁהִקְדַּמְנוּ שֶׁפָּסוּק זֶה, שֶׁהוּא "אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם", לָמַדְנוּ מִמֶּנּוּ אִסּוּר שֶׁרֶץ הַמַּיִם בִּלְבַד, שֶׁלֹּא בָּא עָלָיו לָאו מְיֻחָד חוּץ מִזֶּה. וְהָבֵן זֹאת.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מֵאָה וּשְׁמֹנִים – הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל בְּשַׂר שׁוֹר הַנִּסְקָל (בעל חי שחייב סקילה, כגון שהרג אדם) וַאֲפִלּוּ לוֹקֶה.

הַמִּצְוָה הַקפ"ח – הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל בְּשַׂר שׁוֹר הַנִּסְקָל (בעל חי שחייב סקילה, כגון שהרג אדם) וַאֲפִלּוּ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נִשְׁחַט קֹדֶם סְקִילָתוֹ, לְפִי שֶׁמִּשֶּׁנִּגְמַר דִּינוֹ נֶאֱסַר בַּאֲכִילָה אַף־עַל־פִּי שֶׁנִּשְׁחַט שְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא יֵאָכֵל אֶת־בְּשָׂרוֹ" (שמות כא, כח). וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת משפטים): "שׁוֹר שֶׁיָּצָא לְסָקֵל וְקָדְמוּ הַבְּעָלִים וּשְׁחָטוּהוּ – בְּשָׂרוֹ אָסוּר בַּאֲכִילָה", לְכָךְ נֶאֱמַר: "וְלֹא יֵאָכֵל אֶת־בְּשָׂרוֹ". וְהָאוֹכֵל מִבְּשָׂרוֹ כְּזַיִת – לוֹקֶה.

~ יום שישי י' סיון ~

מצות לא תעשה קפא. קפב. קפד. קפה. קפג.

הַמִּצְוָה הַקפ"א – הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכֹל אֶת־הַטְּרֵפָה, וְהוּא אָמְרוֹ: "וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ" (שמות כב, ל), פְּשַׁט הַכָּתוּב הוּא בְּמַה־שֶּׁהִזְכִּירוּ בַּמְּכִלְתָּא (פרשת משפטים שם), וְהוּא אָמְרָם: "דִּבֵּר הַכָּתוּב בַּהֹוֶה (כתב "שדה" מפני שהוא המציאותי ביותר), מְקוֹם שֶׁרֹב הַבְּהֵמוֹת (דרכם) לְהִטָּרֵף": אֲבָל בָּא בְּקַבָּלָה (חולין סח.) שֶׁיֵּשׁ לְפָסוּק זֶה גַּם בֵּאוּר (בעל משמעות הלכתית) וְכָךְ הוּא: "וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה" הוּא – וּלְפִיכָךְ לֹא תֹאכְלֶנּוּ. כַּוָּנָתָם בָּזֶה, שֶׁכָּל־בָּשָׂר כֵּיוָן שֶׁיָּצָא חוּץ לִמְחִיצָתוֹ נַעֲשֶׂה כִּטְרֵפָה, כְּגוֹן בְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים אִם יָצָא חוּץ לָעֲזָרָה, אוֹ בְּשַׂר קָדָשִׁים קַלִּים אִם יָצָא חוּץ לַחוֹמָה, אוֹ בְּשַׂר הַפֶּסַח אִם יָצָא חוּץ לַחֲבוּרָה, אוֹ אִם הוֹצִיא הָעֵבֶר אֶת־יָדוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ד' מֵחֻלִּין (סח.) – שֶׁכָּל־סוּגֵי בָּשָׂר אֵלּוּ נִקְרָאִים: טְרֵפָה, וְהָאוֹכֵל מֵהֶם כְּזַיִת לוֹקֶה מִן־הַתּוֹרָה וְכֵן גַּם בָּשָׂר מִן־הַחַי נִקְרָא: טְרֵפָה וְהָאוֹכְלוֹ – לוֹקֶה. וּבִגְמָרָא חֻלִּין (קב:) אָמְרוּ: "וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ – זֶה בָּשָׂר מִן־הַחַי וּבָשָׂר מִן־הַטְּרֵפָה". וּכְבָר נִכְפַּל הַלָּאו בְּמִצְוָה זוֹ עִם שֶׁלְּפָנֶיהָ (לא תעשה קפ) גַּם בַּכֹּהֲנִים, וְהוּא אָמְרוֹ בַּכֹּהֲנִים: "נְבֵלָה וּטְרֵפָה לֹא יֹאכַל לְטָמְאָה־בָהּ" (ויקרא כב, ח), וְכָפַל בָּהֶם לָאו זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהַכָּתוּב צִוָּה אוֹתָם לֶאֱכוֹל חַטַּאת הָעוֹף וְהִיא הַמְּלִיקָה (שנמלק ראשה בצפורן), וְהַמְּלִיקָה בְּלִי סָפֵק בַּחֻלִּין אֵינָהּ שְׁחִיטָה אֶלָּא נְבֵלָה; וְהָיָה עוֹלֶה בְּדַעְתֵּנוּ שֶׁמֻּתֶּרֶת לָהֶם אֲכִילַת הַמְּלִיקָה אֲפִלּוּ בְּחֻלִּין וְהוּא הַדִּין לְכָל־שְׁחִיטָה פְּסוּלָה, לְפִיכָךְ בֵּאֵר שֶׁהֵם נִשְׁאָרִים בִּכְלַל יִשְׂרָאֵל בָּאַזְהָרָה מִלֶּאֱכוֹל נְבֵלָה וּטְרֵפָה, וְכָךְ פֵּרְשׁוּ חֲכָמִים נוֹסָף עַל דִּין אַחֵר שֶׁהֵעִירוּ עָלָיו מִפָּסוּק זֶה, שֶׁאֵין מֵעִנְיַן מַאֲמָרֵנוּ זֶה לְהַזְכִּירוֹ (דינים נוספים לגבי טומאה בחולין ק: ובנדה מב:). אֲבָל הַבְּהֵמָה אוֹ הַחַיָּה שֶׁנּוֹלְדוּ בָּהֶן אַחַת הַטְּרֵפוֹת שֶׁנִּלְמְדוּ בְּאַחַת הַמִּדּוֹת (שהתורה נדרשת בהן, וטרפה דרבנן) הֲרֵי אֲכִילָתָהּ אֲסוּרָה, אֲפִלּוּ נִשְׁחֲטָה כָּרָאוּי, וְהַשּׁוֹחֲטָהּ שְׁחִיטָה כְּשֵׁרָה וְאָכַל מִבְּשָׂרָהּ – לוֹקֶה מִדְּרַבָּנָן (וחזר בו הרמב"ם בספר היד). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ לְךָ הַטְּרֵפוֹת בְּפֶרֶק ג' מֵחֻלִּין. וּבְפֶרֶק זֶה וְגַם בְּפֶרֶק אַחֲרוֹן דְּמַכּוֹת וּבְפֶרֶק א' מִבְּכוֹרוֹת נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי תֵּשַׁע מִצְוֹת אֵלּוּ שֶׁקָּדְמוּ לְמִצְוָה זוֹ (לא תעשה קעא־קפא).

הַמִּצְוָה הַקפ"ב – הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל אֵבֶר מִן הַחַי, וְהוּא שֶׁנִּחְתּוֹךְ מִמֶּנּוּ אֵבֶר (שלם) כְּשֶׁהוּא חַי וְנֹאכַל מֵאוֹתוֹ הָאֵבֶר כִּבְרִיָּתוֹ (כשהוא מכיל גם גידים ועצמות - למרות שבשאר איסורים לא מצטרפים לבשר) כְּזַיִת, וַאֲפִלּוּ הָיָה בּוֹ בָּשָׂר כָּל־שֶׁהוּא – הָאוֹכְלוֹ לוֹקֶה. וְהָאַזְהָרָה עַל כָּךְ הִיא אָמְרוֹ: "וְלֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר" (דברים יב, כג), וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (פרשת ראה שם): "לֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר – זֶה אֵבֶר מִן־הַחַי". וְכָךְ נִתְבָּאֵר בִּגְמָרָא חֻלִּין (קב:), וְשָׁם אָמְרוּ: "אָכַל אֵבֶר מִן־הַחַי וּבָשָׂר מִן־הַחַי – חַיָּב שְׁתַּיִם". פֵּרוּשׁוֹ: לְפִי שֶׁהֵם שְׁנֵי לָאוִין. הַלָּאו הָאֶחָד: "לֹא־תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבָּשָׂר" שֶׁהוּא אִסּוּר הָאֵבֶר, וְהַלָּאו הַשֵּׁנִי: "וּבָשָׂר בַּשָּׂדֶה טְרֵפָה לֹא תֹאכֵלוּ" שֶׁהוּא אִסּוּר בָּשָׂר מִן־הַחַי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ (לא תעשה קפא). וּכְבָר נִכְפַּל הַלָּאו בְּעִנְיָן זֶה בְּלָשׁוֹן אַחֵר וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה לְנֹחַ בְּאָסְרוֹ עָלָיו אֵבֶר מִן־הַחַי: "אַךְ־בָּשָׂר בְּנַפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכֵלוּ" (בראשית ט, ד).

הַמִּצְוָה הַקפ"ד – הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל אֶת־הַדָּם, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְכָל־דָּם לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא ז, כו). וּכְבָר נִכְפַּל בּוֹ הַלָּאו כַּמָּה פְּעָמִים. וּפֵרֵשׁ שֶׁהוּא בְּכָרֵת וְאָמַר: "כָּל־אֹכְלָיו יִכָּרֵת" (שם יז, יד). אִם הוּא מֵזִיד: וְאִם הוּא שׁוֹגֵג – מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ה' מִכְּרֵתוֹת.

הַמִּצְוָה הַקפ"ה – הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל חֶלְבֵי בְּהֵמָה טְהוֹרָה אָמַר יִתְעַלֶּה: "כָּל־חֵלֶב שׁוֹר וְכֶשֶׂב וָעֵז לֹא תֹאכֵלוּ" (שם ז, כג), וְגַם בָּזֶה נִכְפַּל הַלָּאו וְעָנַשׁ בּוֹ בְּפֵרוּשׁ כָּרֵת בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? אִם הוּא מֵזִיד: וְאִם הוּא שׁוֹגֵג – חַיָּב חַטָּאת קְבוּעָה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מֵחֻלִּין (צג.).

הַמִּצְוָה הַקפ"ג – הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל גִּיד הַנָּשֶׁה, וְהוּא אָמְרוֹ: "עַל־כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־גִּיד הַנָּשֶׁה" (בראשית לב, לג): וְהָאוֹכְלוֹ כֻּלּוֹ, וַאֲפִלּוּ הוּא כָּל־שֶׁהוּא, אוֹ שֶׁאָכַל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת – לוֹקֶה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מֵחֻלִּין.

~ שבת קודש י"א סיון ~

מצות לא תעשה קפז. קפו. קפט. קצ. קצא. קצב.

הַמִּצְוָה הַקפ"ז – הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל בָּשָׂר בְּחָלָב, וְהוּא אָמְרוֹ עוֹד (בנוסף לשמות כג): "לֹא־תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ" (שמות לד, כז) בְּפַעַם שְׁנִיָּה – שֶׁהַכַּוָּנָה בּוֹ אִסּוּר הָאֲכִילָה. וּבִגְמָרָא חֻלִּין (קיד.) אָמְרוּ: בָּשָׂר בְּחָלָב לוֹקֶה עַל בִּשּׁוּלוֹ וְלוֹקֶה עַל אֲכִילָתוֹ. וּבִגְמָרָא מַכּוֹת (כא:) אָמְרוּ: "הַמְבַשֵּׁל גִּיד הַנָּשֶׁה בְּחָלָב בְּיוֹם טוֹב וַאֲכָלוֹ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

— לוֹקֶה חָמֵשׁ מַלְקִיּוֹת: לוֹקֶה מִשּׁוּם אוֹכֵל גִּיד, וְלוֹקֶה מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל גִּיד (שאסור באכילה – והרי זה בשול שלא לצורך ביום־טוב), וְלוֹקֶה מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל בָּשָׂר בְּחָלָב, וְלוֹקֶה מִשּׁוּם אוֹכֵל בָּשָׂר בְּחָלָב, וְלוֹקֶה מִשּׁוּם הַבְעָרָה". וְשָׁם אָמְרוּ: "אַפִּיק (השמט, מן המנין) הַבְעָרָה וְעַיֵּל (והכנס, צרף למנין) עֲצֵי הֶקְדֵּשׁ", וְאַזְהַרְתִּיהּ מֵהָכָא: "וַאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ לֹא־תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם" (דברים יב, ג־ד). וּבְגְמָרָא חֵלִין (שם) אָמְרוּ: "לְהָכֵי אַפְּקֵהּ רַחֲמָנָא לַאֲכִילָה בִּלְשׁוֹן בִּשּׁוּל (לכך התבטאה התורה באסור האכילה בלשון של בשול), כִּי הֵיכִי דְּאַבִּשּׁוּל לָקֵי אַאֲכִילָה נַמִּי לָקֵי" (ללמד שכשם שלוקה על הבישול כך לוקה על האכילה). וּבְפֶרֶק ב' מִפְּסָחִים (כה.) אָמְרוּ עַל בָּשָׂר בְּחָלָב: "לְהָכֵי לָא כְּתַב בֵּיהּ רַחֲמָנָא אֲכִילָה בְּגוּפוֹ (ולומדים זאת ממקום אחר). לְמֵימְרָא (ללמדנו) שֶׁלּוֹקִין עָלָיו אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא דֶּרֶךְ חֲנָאָתוֹ". וּזְכוֹר זֹאת. וְכָאן רָאוּי לִי לְהָעִיר עַל כְּלָל גָּדוֹל שֶׁעֲדַיִן לֹא הִזְכַּרְתִּיו וְהוּא, שֶׁאָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ" נִכְפָּל בַּתּוֹרָה שָׁלֹשׁ פְּעָמִים (שמות כד, יט. לד, כו. דברים יד, כא). וְאָמְרוּ מַעְתִּיקֵי הַשְּׁמוּעָה שֶׁכָּל־לָאו מֵהֶם יֵשׁ בּוֹ (משמע) לְעִנְיָן נִפְרָד. אָמְרוּ (מכילתא פרשת משפטים): "חַד לְאִסּוּר אֲכִילָה וְחַד לְאִסּוּר הֲנָאָה וְחַד לְאִסּוּר בִּשּׁוּל". וְאֶפְשָׁר לְמַקְשֶׁה לְהַקְשׁוֹת עָלַי וְלוֹמַר: לָמָּה מָנִיתָ אִסּוּר אֲכִילָתוֹ וְאִסּוּר בִּשּׁוּלוֹ שְׁתֵּי מִצְוֹת וְלֹא מָנִיתָ אִסּוּר הֲנָאָתוֹ מִצְוָה שְׁלִישִׁית? יֵדַע הַמַּקְשֶׁה שֶׁאִסּוּר הֲנָאָה אֵין רָאוּי לִמְנוֹתוֹ מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ, לְפִי שֶׁהוּא וְאִסּוּר אֲכִילָה עִנְיָן אֶחָד כֵּיוָן שֶׁהָאֲכִילָה מִין מִמִּינֵי (אחד מדרכי) הַהֲנָאָה. לְפִי שֶׁאָמְרוּ יִתְעַלֶּה בְּאֵיזֶה דָּבָר שֶׁלֹּא יֵאָכֵל אֵינוֹ אֶלָּא דֵּגְמָא מִדֵּגְמוֹת הַהֲנָאָה, וְהַכַּוָּנָה שֶׁאֵין נֶהֱנִין בּוֹ לֹא בַּאֲכִילָה וְלֹא בְּזוּלָתָהּ, וְהוּא אָמְרָם (פסחים כא:) "כָּל־מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תֹאכַל, לֹא תֹאכְלוּ — אֶחָד אִסּוּר אֲכִילָה וְאֶחָד אִסּוּר הֲנָאָה בְּמַשְׁמַע, עַד שֶׁיְּפָרֵט לְךָ הַכָּתוּב (שמותר בהנאה) כְּדֶרֶךְ שֶׁפֵּרֵט בַּנְּבֵלָה" שֶׁנִּתְבָּאֵר הֶתֵּר הַהֲנָאָה בָּהּ, וְהוּא אָמְרוֹ: "לַגֵּר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכוֹר לְנָכְרִי" (שם יד, כא). וּלְפִי הַכְּלָל הַזֶּה אֵין רָאוּי לִמְנוֹת אִסּוּר אֲכִילָה וְאִסּוּר הֲנָאָה שְׁתֵּי מִצְוֹת, וְאִלּוּ מָנִינוּ אוֹתָם שְׁתֵּי מִצְוֹת בְּבָשָׂר בְּחָלָב כִּי אָז הָיִינוּ חַיָּבִים לַעֲשׂוֹת כֵּן גַּם בְּחָמֵץ וּבְעָרְלָה וּבְכִלְאֵי הַכֶּרֶם, שֶׁיִּהְיֶה בְּכָל־אֶחָד מֵאֵלּוּ אַרְבַּע הַמִּצְוֹת, אִסּוּר הֲנָאָה מִצְוָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. וְכֵיוָן שֶׁנָּפַל בְּאֵלּוּ וְלֹא נִמְנָה אֶלָּא הַלָּאו שֶׁבָּא בְּאִסּוּר אֲכִילָתָם בִּלְבַד וּבִכְלָל זֶה אִסּוּר הֲנָאָה כְּפִי הָעִקָּר שֶׁאָמַרְנוּ — כָּךְ נָפַל גַּם בְּבָשָׂר בְּחָלָב. נִשְׁאֲרָה כָּאן שְׁאֵלָה אַחַת בִּלְבַד וְהִיא, שֶׁאֶפְשָׁר לָאוֹמֵר לוֹמַר: כֵּיוָן שֶׁאִסּוּר הֲנָאָה מוּבָן מֵאִסּוּר אֲכִילָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ עֲלֵיהֶם הַשָּׁלוֹם, אִם כֵּן לָמָּה הֵצְרַךְ הַכָּתוּב לְלָאוֹ שְׁלִישִׁי בְּבָשָׂר בְּחָלָב כְּדֵי לֶאֱסוֹר הֲנָאָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ? הַתְּשׁוּבָה לָזֶה: שֶׁהֵצְרַךְ לְכָךְ כֵּיוָן שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּבָשָׂר בְּחָלָב לְשׁוֹן "לֹא תֹאכַל" שֶׁמִּמֶּנּוּ תֵּאָסֵר הָאֲכִילָה וְהַהֲנָאָה, וּלְפִיכָךְ הֵצְרַךְ לִכְפּוֹל לָאו אֶחָד לְאִסּוּר הַנָּאָה. וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ הַטַּעַם שֶׁבִּגְלָלוֹ לֹא כָּתַב רַחֲמָנָא אֲכִילָה בְּבָשָׂר בְּחָלָב, לְפִי שֶׁכָּל־מַה שֶׁנִּזְכַּר בּוֹ אֲכִילָה אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיֵּהָנֶה בַּאֲכִילָתוֹ: אֲבָל אִם פָּתַח פִּיו וּבָלַע אֶחָד הָאִסּוּרִין אוֹ שֶׁאֲכָלוֹ כְּשֶׁהוּא חַם וְשׁוֹרֵף עַד שֶׁיִּכְוֶה גְּרוֹנוֹ וּמַכְאִיבוֹ בִּשְׁעַת בְּלִיעָתוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה: — הֲרֵי זֶה פָּטוּר. זוֹלְתִי בְּבָשָׂר בְּחָלָב, שֶׁהוּא חַיָּב עַל אֲכִילָתוֹ וַאֲפִלּוּ לֹא נֶהֱנָה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁהִזְכִּירוּ (פסחים כה:), וְכֵן כְּלָאֵי הַכֶּרֶם, כְּמוֹ שֶׁנִּבְאַר לְקַמָּן (לא תעשה קצג – שיעור ק), וְהֶבֵן כָּל־הַכְּלָלִים הָאֵלֶּה וּזְכוֹר אוֹתָם. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ח' מֵחֵלִין.

הַמִּצְוָה הַקפ"ו — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלְּבַשֵּׁל בָּשָׂר בְּחָלָב, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ" (שמות כג, יט), וְהַמְבַשְּׁלוֹ — לוֹקֶה אַף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא אֲכָלוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּתַּלְמוּד.

הַמִּצְוָה הַקפ"ט — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל לֶחֶם הֶעָשׂוּי מִתְּבוּאָה חֲדָשָׁה, קֹדֶם עֲבוֹר יוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן (שאז מקריבים את העומר מהתבואה החדשה), וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ" (ויקרא כג, יד) וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת—לוֹקֶה.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מֵאָה וְתִשְׁעִים — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל קָלִי (תבואה קלויה לצורך אכילה) תְּבוּאָה חֲדָשָׁה קֹדֶם עֲבוֹר יוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ". וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת — לוֹקֶה.

הַמִּצְוָה הַקצ"א — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל כַּרְמֶל (גרגרי שיבולת, קלויה כשהיא באבה; מלאה בגרגיריה) הֶחָדָשׁ (מתבואה חדשה) קֹדֶם עֲבוֹר יוֹם שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה". וּכְבָר קָדַם לָנוּ לְשׁוֹנָם בְּאָמְרָם (בכריתות ה.): "אָכַל לֶחֶם קָלִי וְכַרְמֶל — חַיָּב עַל כָּל־אֶחָד וְאֶחָד". וּבֵאַרְנוּ אֶת־זֶה תַּכְלִית בֵּאוּר בַּכְּלָל הַתְּשִׁיעִי מִן־הַכְּלָלִים (השורשים) שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְמַאֲמָר (לספר) זֶה עַיֵּן עָלָיו שָׁם. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי הֶחָדָשׁ בְּפֶרֶק ז' מִמְּנָחוֹת (ע.) וּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּשְׁבִיעִית וּמַעַשְׂרוֹת וְחַלָּה (פרק א משנה א).

הַמִּצְוָה הַקצ"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלֶּאֱכוֹל אֶת־הָעָרְלָה (פירות האילן בשלש שנותיו הראשונות), וְהוּא אָמְרוֹ: "שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל" (שם יט, כג), וְהָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת — לוֹקֶה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת עָרְלָה. וְאִסּוּר אֲכִילַת הָעָרְלָה בְּחוּצָה לָאָרֶץ הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי: אֲבָל לְשׁוֹן הַתּוֹרָה הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שֶׁמְּבַזְבְּזִין – שמבטלים דִּין אֲבִיהֶם הרשעים לֶעָתִיד לָבוֹא, וכך אוֹמְרִים לְפָנָיו, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מֵאַחַר שֶׁאַתָּה עָתִיד לִיפָּרַע מֵהֶן, לָמָּה הִקְהַיְתָה שִׁינֵּיהֶם בָּם לענשם במיתתנו בקטנותנו.

אָמַר רַבִּי אִילְעָא בַּר יְבֶרְכְיָה, אִלְמְלֵא תְּפִלָּתוֹ שֶׁל דָּוִד, הָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בגלות מוֹכְרֵי רְכָב – שומנים ודברים מאוסים, מתוך עניותם, שֶׁנֶּאֱמַר בתהילים, שבקש דוד על ישראל, שגם כשיהיו בגלות, 'שִׁיתָה ה' מוֹרָה לָהֶם' שפירושו, תתן לעניים מרות ועושר, כדי שלא יהיו פחותים ונבזים כל כך בעיני האומות.

וְאָמַר רַבִּי אִילְעָא בַּר יְבֶרְכְיָה, אִלְמְלֵא תְּפִלָּתוֹ שֶׁל חֲבַקּוּק, הָיוּ שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִתְכַּסִּים בְּטַלִּית אַחַת מרוב עניותם וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בתפלתו של חבקוק, "ה' שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי ה' פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ", אֵל תִּקְרָא 'בְּקֶרֶב שָׁנִים', אֶלָּא 'בְּקָרוּב שָׁנִים', וכך הוא נדרש, פעלך, שהיא התורה, כששנים מתקרבים ללמוד אותה בכסות אחת מחמת עניים, חיה אותם לבל יהיו עוסקים בה בעניות מרובה.

וְאָמַר רַבִּי אִילְעָא בַּר יְבֶרְכְיָה, שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַמְּהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ וְאֵין בֵּינֵיהֶן דִּבְרֵי תּוֹרָה, רְאוּיִן לִישָׂרֵף בָּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר כשהלכו אליהו הנביא ואלישע תלמידו, "וַיְהִי הֵמָּה הוֹלְכִים הָלוֹךְ וְדַבֵּר וְהִנֵּה רֶכֶב אֵשׁ וְגוֹ'" והפריד ביניהם, ולקח את אליהו, מַעֲמָא שלא נשרפו אש של מעלה, הוא משום דְּאִיכָּא דִּיבּוּר תורה ביניהם, הָא אם לֵיכָּא דִּיבּוּר, הִיא רְאוּיִן לִישָׂרֵף.

וְאָמַר רַבִּי אִילְעָא בַּר יְבֶרְכְיָה, שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַדָּרִין בְּעִיר אַחַת וְאֵין נוֹחִין זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה, אֶחָד מהם מֵת על ידי חברו, וְאֶחָד – ההורג בשגגה גּוֹלֶה על ידו, שֶׁנֶּאֱמַר בפרשת ערי מקלט, שמטרת עיר מקלט היא "לָנוּס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דַעַת", וְאֵין 'דַּעַת' אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר על ישראל כשעברו על מצוות התורה 'גָּרְמוּ עָמִי מִבְּלִי הַדָּעַת' שפירושו, שנטפשו עמי מתוך שלא עסקו בתורה, ונדרש הפסוק של ערי מקלט כך, שהרציחה נגרמה משום שלא עסקו יחד בדעת שהיא תורה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא, כָּל תַּלְמִיד חָכָם הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מִתּוֹךְ הִדְחָק, תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת, שֶׁנֶּאֱמַר, "כִּי עַם בְּצִיּוֹן יֵשֵׁב בִּירוּשָׁלִַם בָּכֹה לֹא תִבְכֶּה חָנוֹן יָחְנְךָ לְקוֹל זַעֲקֵךְ כְּשָׁמְעָתוֹ עָנָךְ", ונדרש, שהקדוש ברוך הוא עונה לקול זעקת אלו היושבים ישיבה של תורה, וּכְתִיב בַּתָּרֵיהּ, שבאיזה עסק התורה הדברים אמורים, "וְנָתַן ה' לָכֶם לֶחֶם צָר וּמַיִם לָחַץ", ומכאן, שישיבה זו היא על ידי הדחק. רַבִּי אַבָּהוּ אוֹמֵר, אותו העוסק בתורה מתוך הדחק מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ מִזִּיו שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר בסוף הפסוק, "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רוֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ". רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא אָמַר, אַף אֵין הַפַּרְנוֹד נִגְעָל בְּפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר באתו הפסוק "וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ", שפירושו, שלא יסתר ממך מוריך, שהוא הקדוש ברוך הוא, ולא תנעל המחיצה בינך לבינו.

שנינו במשנה, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין יום שאין קללה וְכוּ'. אָמַר רָבָא, לא זו בלבד שאין יום שאין בו קללה, אלא וְכָל יוֹם וָיוֹם מְרוּבֶּה קִלְלָתוֹ מִשֶּׁל חֲבֵירוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בתוכחת הגלות, "בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בֹּקֶר", ויש לשאול, הֵי בֹּקֶר – על איזה בקר הכוונה שבערב תאמר עליו מי יתן ויבא, אֵילֵימָא תאמר כך על בֹּקֶר דִּלְמָחָר, מִי יָדַע מַאי הָוֵי – וכי יודע הוא שיהיה טוב יותר, אֶלָּא תאמר כך על הבקר דְּחָלִיף – שעבר, מי יתן ויבא שוב יום כזה, משום שהיה טוב יותר מן הערב שאחריו. שואלת הגמרא, וְאֶלָּא אם כל יום מתרבה הקללה, עֶלְמָא אַמַּאי קָא מְקַיְּים – על מה העולם עומד. עונה הגמרא, אַקְּדוּשָׁה דְּסִידְרָא – על סדר קדושה שאומרים על הסדר בשחרית אחר תפילת שמונה עשרה, וְאִיהֵא שְׁמֵיהּ רָבָא דְּאַנַּדְתָּא – ועל 'אמן יהא שמיה רבא' שעונים העם אחר הדרשה בדברי אגדה כל שבת, שֶׁנֶּאֱמַר, "אֶרֶץ עָפְתָה כְּמוֹ אוֹפֶל צַלְמָוֶת וְלֹא סְדָרִים", שמשמעו, שהארץ חשכה וצלמות כשאין בה סדרים, וסוף הפסוק הוא, 'ותופע כמו אופל', ופירושו, הָא אם יֵשׁ סְדָרִים – סדר קדושה ויהא שמיה רבא, אזי תּוֹפִיעַ הארץ מֵאוֹפֶל.

שנינו במשנה, העיד רבי יהושע מיום שחרב בית המקדש וכו' וְלֹא יָרַד טַל לִבְרָכָה וְנִיטַל טַעַם פֵּרוֹת וְכוּ'. מביאה הגמרא ברייתא בענין זה, תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, טָהֳרָה בִּטְלָה טַעַם וְרֵיחַ, מַעֲשֵׂר בִּיטֵּל שׁוּמַן דָּגָן. מספרת הגמרא, רַב הוּנָא אַשְׁכַּח תּוֹמַרְתָּא דְּחִינוּנִיתָא – מין תמרה שמנה שאף יש בה ריח טוב, שַׁקְלָהּ כַּרְכָּהּ בְּסוּדְרֵיהּ – נטלה רב הונא ועטפה בסודרו, אָתָא רַבָּה בְּרֵיהּ של רב הונא, אָמַר לֵיהּ לרב הונא, מוֹרְחִינָא רֵיחָא דְּחִינוּנִיתָא – מריח אני ריח של תמרה חינוניתא, אָמַר לֵיהּ רב הונא לרבה בנו, בְּנִי, כיון שהרחת את ריחה, ודאי טָהֳרָה יֵשׁ בָּךְ שלכך לא ניטל ממך ריח הפירות, יָהֲבָהּ נִיהֲלֵיהּ – נתנה לו רב הונא לרבה, אַדְּהָכִי אָתָא אַבָּא בְּרֵיהּ – בין כך בא אבא בנו של רבה בר רב הונא, שַׁקְלָהּ יָהֲבָהּ נִיהֲלֵיהּ – נטלה רבה בר רב הונא ונתנה לאבא בנו, אָמַר לֵיהּ רב הונא לרבה בנו, בְּנִי, שַׁמַּחְתָּ אֶת לִבִּי בכך שיש בך טהרה, וְהִקְהֵיתָהּ אֶת שִׁינַּי בכך שהראית לי שאתה אוהב את בנך יותר ממני, שלקחת אותה ממני ונתת לו, הַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי, רַחֲמֵי דְּאַבָּא אַבְּנֵי – רחמי האב על בניו, רַחֲמֵי דִּבְנֵי אַבְּנֵי דְּהָווּ לֵיהּ – ורחמי הבן אינם על האב, אלא על הבנים שלו.

עוד מספרת הגמרא, רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אִיטַּפַּל בֵּיהּ בְּרַב יַעֲקֹב בַּר בְּרַתֵּיהּ – טרח בגידולו של רב יעקב בן בתו, כִּי גָּדַל, אָמַר לֵיהּ רב אחא בר יעקב לנכדו, אַשְׁקְיֵין מַיָּא – השקני מים, אָמַר לוֹ רב יעקב, לָאו בְּרֵיךְ אֲנָא – איני בנך, ואיני חייב לכבדך כאב, וְהַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי, רַבִּי רַבִּי, בַּר בְּרַתְּךָ אֲנָא – גדל גדל את נכדיך, ולבסוף יאמרו לך בן בתך אני.

משנה. בְּפוּלְמוּס שֶׁל אַסְפַּסְיָנוּס – בביאת חילו של אספסיינוס קיסר רומי על ירושלים בסוף ימי בית שני, גָּזְרוּ חכמים עַל עֲטָרוֹת חֲתָנִים, וְעַל הָאֵירוּס. **בְּפוּלְמוּס** – בביאת חילו שֶׁל טִיטוּס, כשהביאו הורקנוס להילחם עם אריסתובלוס אחיו, גָּזְרוּ חכמים עַל עֲטָרוֹת כַּלּוֹת, וְשֶׁלֹּא יְלַמֵּד אָדָם אֶת בְּנוֹ יְוָונִית. **בַּפּוּלְמוּס** – בביאת החיל הָאַחֲרוֹן על ירושלים, שבו בא טיטוס והחריב את בית המקדש, גָּזְרוּ חכמים שֶׁלֹּא תֵצֵא הַכַּלָּה בְּאַפִּרְיוֹן – בחופת כבוד של מעילים וטליתות מוזהבות בְּתוֹךְ הָעִיר כשמוליכים אותה מבית אביה לבית בעלה, וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁתֵּצֵא הַכַּלָּה בְּאַפִּרְיוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר.

מִשֶּׁמֵּת רַבִּי מֵאִיר, בָּטְלוּ מוֹשְׁלֵי מְשָׁלִים – מלמדים את החכמה דרך משל ומליצה, כגון משלי שועלים. מִשֶּׁמֵּת בֶּן עַזַּאי, בָּטְלוּ הַשַּׁקְדָּנִים – שוקדים על דלתות בית המדרש לילה ויום. מִשֶּׁמֵּת בֶּן זוֹמָא, בָּטְלוּ הַדַּרְשָׁנִים – דורשים את פסוקי התורה. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי עֲקִיבָא, בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה – שהיה דורש כל קוץ וקוץ של אותיות, וכל שכן אותיות, וזהו כבוד התורה שאין בה דבר לבטלה. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דוֹסָא, בָּטְלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה – בטוחים בצדקתם ועושים מעשי פלא. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי יוֹסֵי קָטְנְתָּא, פָּסְקוּ חֲסִידִים, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ קָטְנְתָּא, שֶׁהָיָה קָטְנְתָּא וסופם שֶׁל חֲסִידִים. מִשֶּׁמֵּת רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, בָּטַל זִיו הַחָכְמָה. מִשֶּׁמֵּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן, בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה – שהיו עד אז עוסקים בה בעמידה, ומשמת ירדה

המשך בעמוד 271

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד א

שֶׁמְּבַזְבְּזִין דִּין אֲבִיהֶם לֶעָתִיד לָבוֹא. אוֹמְרִים לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מֵאַחַר שֶׁאַתָּה עָתִיד לִיפָּרַע מֵהֶן, לָמָּה הִקְהִיתָה שִׁינֵּיהֶם בָּם. אָמַר ר' אִילְעָא בַּר יְבֶרֶכְיָה: אִלְמָלֵא תְּפִלָּתוֹ שֶׁל דָּוִד, הָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מוֹכְרֵי רְבָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁיתָה ה' מוֹרָה לָהֶם". וְאָמַר ר' אִילְעָא בַּר יְבֶרֶכְיָה: אִלְמָלֵא תְּפִלָּתוֹ שֶׁל חֲבַקּוּק, הָיוּ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים מִתְכַּסִּים בְּטַלִּית אַחַת וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' שָׁמַעְתִּי שִׁמְעֲךָ יָרֵאתִי ה' פָּעָלְךָ בְּקֶרֶב שָׁנִים חַיֵּיהוּ" אַל תִּקְרָא "בְּקֶרֶב שָׁנִים" אֶלָּא "בִּקְרוֹב שְׁנַיִם". וְאָמַר ר' אִילְעָא בַּר יְבֶרֶכְיָה: שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַמְּהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ וְאֵין בֵּינֵיהֶן דִּבְרֵי תוֹרָה, רְאוּיִן לִישָּׂרֵף בָּאֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיְהִי הֵמָּה הֹלְכִים הָלוֹךְ וְדַבֵּר וְהִנֵּה רֶכֶב אֵשׁ". טַעְמָא, דְּאִיכָּא דִּיבּוּר. הָא לֵיכָּא דִּיבּוּר, רְאוּיִן לִישָּׂרֵף. וְאָמַר ר' אִילְעָא בַּר יְבֶרֶכְיָה: שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַדָּרִין בְּעִיר אַחַת וְאֵין נוֹחִין זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה, אֶחָד מֵת וְאֶחָד גּוֹלֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לָנֻס שָׁמָּה רוֹצֵחַ אֲשֶׁר יִרְצַח אֶת רֵעֵהוּ בִּבְלִי דַעַת" וְאֵין דַּעַת אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "נִדְמוּ עַמִּי מִבְּלִי הַדָּעַת". אָמַר ר' יְהוּדָה בְּרֵיהּ דר' חִיָּיא: כָּל תַּלְמִיד חָכָם הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מִתּוֹךְ הַדְּחָק, תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי עַם בְּצִיּוֹן יֵשֵׁב בִּירוּשָׁלָםִ בָּכוֹ לֹא תִבְכֶּה חָנוֹן יָחְנְךָ לְקוֹל זַעֲקֶךָ כְּשָׁמְעָתוֹ עָנָךְ" וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: "וְנָתַן לָכֶם ה' לֶחֶם צַר וּמַיִם לָחַץ". ר' אַבָּהוּ אוֹמֵר: מַשְׂבִּיעִין אוֹתוֹ מִזִּיו שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ". ר' אַחָא בַּר חֲנִינָא אָמַר: אַף אֵין הַפַּרְגּוֹד נִנְעָל בְּפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִכָּנֵף עוֹד מוֹרֶיךָ": רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם ר' יְהוֹשֻׁעַ: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵין וְכוּ': אָמַר רָבָא: בְּכָל יוֹם וָיוֹם מְרוּבָּה קִלְלָתוֹ מִשֶּׁל חֲבֵירוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "בַּבֹּקֶר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עֶרֶב וּבָעֶרֶב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בֹּקֶר" הֵי בֹּקֶר? אִילֵימָא בֹּקֶר לְמָחָר, מִי יָדַע מַאי הָוֵי? אֶלָּא דְּחָלֵיף. וְאֶלָּא, עָלְמָא אַמַּאי קָא מְקַיֵּים? אַקְּדוּשָּׁה דְּסִידְרָא וְאַ"יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא" דְּאַגַּדְתָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶרֶץ עֵפָתָה כְּמוֹ אֹפֶל צַלְמָוֶת וְלֹא סְדָרִים" הָא יֵשׁ סְדָרִים, תּוֹפִיעַ מֵאוֹפֶל: לֹא יָרַד טַל לִבְרָכָה וְנִיטַּל טַעַם פֵּירוֹת וְכוּ': תַּנְיָא, ר' שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: טָהֳרָה בִּטְּלָה טַעַם וָרֵיחַ, מַעֲשֵׂר בִּיטֵּל שׁוּמָן דָּגָן. רַב הוּנָא אַשְׁכַּח תּוּמַרְתָּא דְּחִינּוּנִיתָא, שְׁקָלָהּ, כְּרָכָהּ בְּסוּדָרֵיהּ. אֲתָא רַבָּה בְּרֵיהּ, אָמַר לֵיהּ: מוֹרְחִינָא רֵיחָא דְּחִינּוּנִיתָא. אָמַר לֵיהּ: בְּנִי, טָהֳרָה יֵשׁ בְּךָ, יָהֲבָהּ נִיהֲלֵיהּ. אַדְּהָכִי, אֲתָא אַבָּא בְּרֵיהּ. שְׁקָלָהּ, יָהֲבָהּ נִיהֲלֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: בְּנִי, שִׂמַּחְתָּ אֶת לִבִּי וְהִקְהִיתָה אֶת שִׁינַּי. הַיְינוּ דְּאָמְרִי אֱינָשֵׁי: רַחֲמֵי דְּאַבָּא, אַבְּנֵי. רַחֲמֵי דִּבְנֵי, אַבְּנֵי דְּהָווּ לֵיהּ. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, אִיטַּפַּל בֵּיהּ בְּרַב יַעֲקֹב בַּר בְּרַתֵּיהּ. כִּי גָּדַל, אָמַר לֵיהּ: אַשְׁקְיַין מַיָּא. אָמַר לוֹ: לָאו בְּרִיךְ אֲנָא. וְהַיְינוּ דְּאָמְרִי אֱינָשֵׁי: רְבִי רְבִי, בַּר בְּרָתָךְ אֲנָא: **מתני'** בַּפּוּלְמוּס שֶׁל אַסְפַּסְיָינוּס גָּזְרוּ עַל עַטְרוֹת חֲתָנִים, וְעַל הָאִירוּס. בַּפּוּלְמוּס שֶׁל טִיטוּס גָּזְרוּ עַל עַטְרוֹת כַּלּוֹת, וְשֶׁלֹּא יְלַמֵּד אָדָם אֶת בְּנוֹ יְוָנִית. בַּפּוּלְמוּס הָאַחֲרוֹן גָּזְרוּ שֶׁלֹּא תֵּצֵא הַכַּלָּה בְּאַפִּרְיוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר, וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁתֵּצֵא הַכַּלָּה בְּאַפִּרְיוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר. מִשֶּׁמֵּת ר' מֵאִיר בָּטְלוּ מוֹשְׁלֵי מְשָׁלִים. מִשֶּׁמֵּת בֶּן עַזַּאי בָּטְלוּ הַשַּׁקְדָנִים. מִשֶּׁמֵּת בֶּן זוֹמָא בָּטְלוּ הַדַּרְשָׁנִים. מִשֶּׁמֵּת ר' עֲקִיבָא בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה. מִשֶּׁמֵּת ר' חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא בָּטְלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. מִשֶּׁמֵּת ר' יוֹסֵי קְטְנוּתָא פָּסְקוּ חֲסִידִים. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ "קְטְנוּתָא"? שֶׁהָיָה קְטְנוּתָא שֶׁל חֲסִידִים. מִשֶּׁמֵּת ר' יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בָּטַל זִיו הַחָכְמָה. מִשֶּׁמֵּת רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה, וּמֵתָה טָהֳרָה וּפְרִישׁוּת. מִשֶּׁמֵּת ר' יִשְׁמָעֵאל בֶּן פָּאבִי בָּטְלָה זִיו הַכְּהוּנָּה. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי בָּטַל עֲנָוָה וְיִרְאַת חֵטְא: [**גמ'** תָּנוּ רַבָּנָן]: ר' פִּנְחָס בֶּן יָאִיר אוֹמֵר: מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בּוֹשׁוּ חֲבֵרִים וּבְנֵי חוֹרִין וְחָפוּ רֹאשָׁם, וְנִדַּלְדְּלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, וְגָבְרוּ בַּעֲלֵי זְרוֹעַ וּבַעֲלֵי לָשׁוֹן, וְאֵין דּוֹרֵשׁ וְאֵין מְבַקֵּשׁ וְאֵין שׁוֹאֵל, עַל מִי לָנוּ לְהִשָּׁעֵן עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. ר' אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שָׁרוּ חַכִּימַיָּא לְמֶהֱוֵי כְּסָפְרַיָּא, וְסָפְרַיָּא כְּחַזָּנַיָּא, וְחַזָּנַיָּא כְּעַמָּא דְּאַרְעָא, וְעַמָּא דְּאַרְעָא

אזלא

רש"י

שֶׁמְּבַזְבְּזִין דִּין אֲבִיהֶם. קוֹרְעִים דִּין אֲבִיהֶם, שֶׁכְּשֶׁבָּאִין לְדוּנָם אוֹמְרִים לְפָנָיו וְכוּ': **הִקְהֵיתָה שִׁנֵּיהֶם.** לָמָּה הֶאֱבַלְתֶּם וְצַעַרְתָּם עָלֵינוּ בְּמוֹתֵנוּ וְנִפְרַעְתָּ מֵהֶם בְּחַיֵּיהֶם: **מוֹכְרֵי רְבָב.** רְבָב הוּא דָּבָר מָאוּס, כְּגוֹן חֵלֶב וְשֶׁמֶן וְנִדְבָּק בִּבְגָדִים וְנִמְאָסִין, וְאֵין לְךָ אָדָם מִתְעַסֵּק בָּהֶם אֶלָּא עָנִי: **שִׁיתָה ה' מוֹרָה לָהֶם.** לְעֵיל מִנֵּיהּ כְּתִיב כִּי לֹא לָנֶצַח יִשָּׁכַח אֶבְיוֹן תִּקְוַת עֲנִיִּים תֹּאבַד לָעַד שִׁיתָה ה' מוֹרָה לָהֶם, תֵּן לָהֶם מָרוּת לְאוֹתָן עֲנִיִּים עֹשֶׁר שֶׁיִּהְיוּ הַגּוֹיִם נוֹהֲגִין בָּהֶם כָּבוֹד, וְיֵדְעוּ הַגּוֹיִם שֶׁהֵן אֱנוֹשׁ וְאֵינָם אֱלָהוּת, שֶׁאֵין כָּל הַכָּבוֹד וְהַגְּדֻלָּה שֶׁלָּהֶם: **מִתְכַּסִּין בְּטַלִּית אַחַת.** מִשּׁוּם עֹנִי: **בְּקֶרֶב שָׁנִים.** אוֹתָהּ פְּעֻלָּה שֶׁלְּךָ דְּהַיְנוּ דְּבַר תּוֹרָה שֶׁהִיא בְּקָרוֹב שְׁנַיִם, שֶׁשְּׁנַיִם צְרִיכִין לְהִתְקָרֵב יַחַד בְּכִסּוּי אֶחָד: **חַיֵּיהוּ.** רַפְּאֵהוּ וְהַרְוַח לָהֶם וְתֵן לָהֶם חִיּוּתָם: **הֵמָּה הוֹלְכִים הָלוֹךְ וְדַבֵּר.** בְּדִבְרֵי תוֹרָה. בְּאֵלִיָּהוּ וּבֶאֱלִישָׁע כְּתִיב: **רְאוּיִין לִשָּׂרֵף.** שֶׁעַל מְנָת כֵּן בָּא הָרֶכֶב אֵשׁ עֲלֵיהֶם: **אֶחָד מֵת.** ע"י חֲבֵרוֹ שֶׁהֲרָגוֹ בְּשׁוֹגֵג וְזֶה גּוֹלֶה לְעָרֵי מִקְלָט, וְאִם אֵין כָּאן מִיתָה סִימָן לְמִיתָה [אִיכָּא], וְגָלוּת סִימָן לְגָלוּת שֶׁאֶחָד מֵת וְאֶחָד גּוֹלֶה: **בִּבְלִי דַעַת.** עַל שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם דַּעַת לִהְיוֹת מְלַמְּדִין זֶה אֶת זֶה וּלְמֵדִין זֶה מִזֶּה: **נִדְמוּ עַמִּי.** וְסֵיפֵיהּ דִּקְרָא וַתִּשְׁכַּח תּוֹרַת אֱלֹהֶיךָ: **כִּי עַם בְּצִיּוֹן יֵשֵׁב.** אֵלּוּ יוֹשְׁבֵי יְשִׁיבַת תּוֹרָה, וְסֵיפָא דִּקְרָא חָנוֹן יָחְנְךָ לְקוֹל זַעֲקֶךָ: **לֶחֶם צָר.** בְּמִי הַכָּתוּב מְדַבֵּר, בְּמִי שֶׁמְּזוֹנוֹתָיו קָשִׁין עָלָיו ואעפ"כ יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה: **וְהָיוּ עֵינֶיךָ וְגוֹ'.** וְכֵן בַּתְרֵיהּ כְּתִיב וְלֹא יִכָּנֵף: **פַּרְגּוֹד.** מְחִצָּה: **לֹא יִכָּנֵף.** לֹא יִתְכַּסֶּה מִמְּךָ בִּכְנַף בִּגְדוֹ וּמְחִצָּתוֹ: **דִּלְמָחָר.** מִי יִתֵּן שֶׁיָּבֹא יוֹם: **מִי יָדַע.** אִם יֵיטַב מִן הַלַּיְלָה: **אֶלָּא דְּחָלֵיף.** מִי יִתֵּן וְהָיָה זֶה יוֹם הַבָּא כָּזֶה שֶׁעָבַר: **אֶלָּא עָלְמָא אַמַּאי מְקַיֵּים.** מֵאַחַר שֶׁהַקְּלָלָה הוֹלֶכֶת תָּמִיד וְרַבָּה: **אַקְּדֻשָּׁה דְּסִדְרָא.** סֵדֶר קְדֻשָּׁה, שֶׁלֹּא תִּקְּנוּהָ אֶלָּא שֶׁיְּהוּ כָּל יִשְׂרָאֵל עוֹסְקִין בַּתּוֹרָה בְּכָל יוֹם דָּבָר מוּעָט, שֶׁאוֹמֵר קְרִיאָתוֹ וְתַרְגּוּמוֹ וְהֵן כְּעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, וְכֵיוָן שֶׁנּוֹהֵג בְּכָל יִשְׂרָאֵל בְּתַלְמִידִים וּבְעַמֵּי הָאָרֶץ וְיֵשׁ כָּאן שְׁתַּיִם קְדֻשַּׁת הַשֵּׁם וְתַלְמוּד הַתּוֹרָה חָבִיב הוּא, וְכֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּה מְבָרֵךְ שֶׁעוֹנִין אַחַר הַגָּדָה שֶׁהַדַּרְשָׁן דּוֹרֵשׁ בָּרַבִּים בְּכָל שַׁבָּת הָיוּ נוֹהֲגִין כָּךְ, וְשָׁם הָיוּ נִקְבָּצִין כָּל הָעָם לִשְׁמוֹעַ לְפִי שֶׁאֵינוֹ יוֹם שֶׁל מְלָאכָה וְיֵשׁ כָּאן תּוֹרָה וְקִדּוּשׁ הַשֵּׁם: **סְדָרִים.** סִדְרֵי פָּרָשִׁיּוֹת דְּתוֹרָה: **טָהֳרָה.** שֶׁפָּסְקָה מִיִּשְׂרָאֵל: **בִּטְּלָה טַעַם.** הַפֵּרוֹת וְרֵיחָם, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁהָיוּ טְהוֹרִים וְנוֹהֲגִין בְּטָהֳרָה אַף הַקָּבָּ"ה מְטַהֵר פֵּרוֹתֵיהֶן מֵרֵיחַ רַע וּמִטַּעַם רַע: **מַעֲשֵׂר בִּטֵּל שֻׁמַּן דָּגָן.** בְּעָוֹן פִּסּוּק מַעַשְׂרוֹת פָּסַק שֻׁמַּן הַדָּגָן כִּשְׁמוֹ שֶׁל מַעֲשֵׂר דְּאִיקְּרֵי חֵלֶב כִּדְכְתִיב כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְגוֹ' (בַּמִּדְבָּר יח): **דְּחִנּוּנִיתָא.** שְׁמֵנָה וְיֵשׁ בָּהּ רֵיחַ טוֹב, וּמִין תְּמָרִים הוּא לְעַצְמָן: **טָהֳרָה יֵשׁ בְּךָ.** לְפִיכָךְ מְרִיחָה לְךָ וְלֹא בָּטֵל הָרֵיחַ מֵאֶצְלְךָ: **אֲתָא בְּרֵיהּ.** דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא: **א"ל.** רַב הוּנָא לִבְרֵיהּ: **שִׂמַּחְתָּ אֶת לִבִּי.** בְּטָהֳרָתְךָ: **וְהִקְהֵיתָה אֶת שִׁנַּי.** שֶׁהֶרְאִיתַנִי שֶׁאַהֲבָתְךָ עַל בִּנְךָ יוֹתֵר מֵעָלַי, שֶׁנָּטַלְתָּ מִמֶּנִּי וְנָתַתָּ לוֹ: **רַחֲמֵי.** אַהֲבָה: **אִיטַּפַּל בֵּיהּ.** גִּדְּלוֹ בְּבֵיתוֹ: **רַבִּי רַבִּי.** גָּדֹל גִּדֵּל אוֹתִי ואע"פ כֵּן אֵינִי בִּנְךָ: **בַּר בְּרָתָךְ אֲנָא.** וְאֵין עָלַי לְכַבֶּדְךָ כְּבֵן: **מַתְנִי' בְּפוּלְמוּס.** חַיִל שֶׁהֵבִיא אַסְפַּסְיָנוּס עַל יְרוּשָׁלַיִם: **עַטְרוֹת חֲתָנִים וְאֵרוּס.** מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: **בְּפוּלְמוּס שֶׁל טִיטוּס.** שֶׁהֵבִיא הוֹרְקְנוּס אֲרִיסְתּוֹבְלוּס אָחִיו, וּבֵין זֶה לָזֶה הָיוּ חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה כִּדְאָמַר בְּסֵדֶר עוֹלָם: **עַטְרוֹת כַּלּוֹת.** מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: **בְּפוּלְמוּס הָאַחֲרוֹן.** הוּא שֶׁל חֻרְבַּן הַבַּיִת וְשֶׁל טִיטוּס נַמִּי הֲוָה: **בְּאַפִּרְיוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר.** שֶׁהָיוּ מוֹלִיכִין אוֹתָהּ מִבֵּית אָבִיהָ לְבֵית בַּעְלָהּ וְאַפִּרְיוֹן שֶׁל מְעִילִים וְטַלִּיתוֹת מֻזְהָבוֹת מֻקָּפוֹת לָהּ: **מוֹשְׁלֵי מְשָׁלוֹת.** לָתֵת אוֹת אֲמַתְלָא וְטַעַם לַחָכְמָה לִכָּנֵס בָּהּ בְּשַׁעֲרֵי בִּינָה, כְּגוֹן מִמְּשָׁלוֹת שׁוּעָלִים דְּאָמַר בְּסַנְהֶדְרִין (דַּף לח:) כִּי הֲוָה דָּרֵישׁ ר"מ בְּפִירְקָא הֲוָה דָּרֵישׁ תִּלְתָּא שְׁמַעְתָּא וְתִלְתָּא אֲגַדְתָּא וְתִלְתָּא מַתְלֵי: **שַׁקְדָנִים.** שׁוֹקְדִין עַל דַּלְתוֹת בֵּית הַמִּדְרָשׁ לַיְלָה וָיוֹם כִּדְאָמַר בִּיבָמוֹת (דַּף סג:) אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁנַּפְשִׁי חָשְׁקָה בַּתּוֹרָה: **הַדַּרְשָׁנִים.** שֶׁהָיָה בָּקִי בְּטַעֲמֵי הַמִּקְרָאוֹת כִּדְאָמַר לֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא (בְּרָכוֹת דַּף יב:): **בָּטַל כְּבוֹד תּוֹרָה.** שֶׁהָיָה נוֹתֵן לִבּוֹ לִדְרוֹשׁ כָּל קוֹץ וָקוֹץ שֶׁל כָּל אוֹת, וכ"ש תֵּבוֹת יְתֵרוֹת וְאוֹתִיּוֹת יְתֵרוֹת כְּגוֹן בַּת וּבַת אֲנִי דּוֹרֵשׁ (סַנְהֶדְרִין דַּף נא:), וְזֶהוּ כְּבוֹד תּוֹרָה גָּדוֹל שֶׁאֵין בָּהּ דָּבָר לְבַטָּלָה: **אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה.** בָּטוּחַ בַּחֲשִׁיבוּתוֹ וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים מֻפְלָאִים כִּדְאָמַר בְּתַעֲנִית (דַּף כה.) נִמְטֵי כְּשׁוּרַיךְ יֹאמַר לַחֹמֶץ וְיִדְלוֹק וְלָעִזִּים לְהָבִיא זְאֵבִים בְּקַרְנֵיהֶם: **קַטְנוּתָם שֶׁל חֲסִידִים.** שֶׁהָיוּ הַחֲסִידִים הוֹלְכִים וְכָלִים וְהוּא הָיָה מִקַּטְנוּתֵיהֶם וְסוֹפָן: **זִיו הַחָכְמָה.** זֶה לֹא יָדַעְנָא מַאי הִיא: **מִשֶּׁמֵּת ר"ג הַזָּקֵן בָּטַל כְּבוֹד הַתּוֹרָה.** בְּמַסֶּכֶת מְגִלָּה (דַּף כא.) אָמַר שֶׁעַד שֶׁמֵּת הוּא הָיָה בְּרִיאוּת בָּעוֹלָם וְלֹא הָיוּ לְמֵדִין תּוֹרָה אֶלָּא מְעֻמָּד, מִשֶּׁמֵּת הוּא יָרַד חֹלִי לָעוֹלָם וְהוּצְרְכוּ לִלְמוֹד תּוֹרָה מְיֻשָּׁב: **בָּטַל זִיו הַכְּהֻנָּה.** שֶׁהָיָה חָכָם וְעָשִׁיר וְכֹהֲנִים רַבִּים אוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָנוֹ: **וּבְנֵי חוֹרִין.** מְיֻחָסִין: **חָפוּ רֹאשָׁם.** שֶׁגָּבְרָה יַד עַזֵּי פָּנִים מַמְזֵרִים שֶׁהֵם עֲשִׁירִים וְאֵלּוּ עֲנִיִּים: **נִדַּלְדְּלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה.** אֵין חָשׁ לָהֶם: **וְאֵין דּוֹרֵשׁ.** לְיִשְׂרָאֵל: **וְאֵין מְבַקֵּשׁ.** עֲלֵיהֶם רַחֲמִים: **שָׁרוּ חַכִּימַיָּא.** הִתְחִילוּ הַחֲכָמִים: **סָפְרַיָּא.** מְלַמְּדֵי תִינוֹקוֹת, שֶׁהֵם קְטַנִּים מִן הַחֲכָמִים: **כְּעַמָּא דְּאַרְעָא.** כְּעַמֵּי הָאָרֶץ:

אזלא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מט עמוד ב

רש"י

אֶזְלָא וְנָזְלָא. הוֹלְכִים וְדַלִּים וּמִתְנַוְּלִים: בְּעִקְּבוֹת הַגְּלוּת לִפְנֵי בִּיאַת מָשִׁיחַ: הַזְּרָעִים בִּיקָר. שֶׁהַכֹּל עוֹסְקִין בְּמִשְׁתָּאוֹת: וְאֵין תּוֹכֵחָה. אֵין לָךְ אָדָם שֶׁיּוֹכֵל לְהוֹכִיחַ, שֶׁכֻּלָּם נִבְשָׁלִים בְּחֲטָאוֹת וּכְשֶׁמּוֹכִיחִין אוֹמַר לוֹ אַתָּה כָּמוֹנִי: וּבֵית הַוַּעַד. שֶׁל חֲכָמִים יִהְיוּ לְבֵית זְנוּת, שֶׁכֻּלּוֹ הַחֲכָמִים וְאֵין לוֹמֵד תּוֹרָה, וְיִהְיֶה חָרֵב מֵאֵין אִישׁ, וּבַעֲלֵי דִימָה מִתְגּוֹדְדִים שָׁם מִפְּנֵי שְׁחוּץ לְעִיר הָיוּ בָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת שֶׁלָּהֶם: גמ'. שֶׁל מֶלַח וְשֶׁל פְּרִית. עִנְיָן עֲטָרָה עוֹשִׂין מִאֵבֶן שֶׁל מֶלַח שֶׁהוּא צָלוּל כְּאֶבֶן הַבְּדֹלַח וְקוֹרִין שליימי"א, וְצוֹבְעִין אוֹתָהּ בְּמִין צִיּוּרִין בְּגִפְרִית כֶּשֶׁם שֶׁעוֹשִׂין בְּכֵלִי זָהָב וְכֶסֶף וְקוֹרִין גאולי"א: חִילֵּת. לישל"א בְּמִין גֹּמֶא הַגָּדֵל בַּמַּיִם: מַטְבֵּלָא דְּחַד פּוּמָא. זוג שֶׁל עִנְבָל אֶחָד שֶׁמְּקַשְּׁקְשִׁין בּוֹ לְשִׁיר בְּבֵית הַמִּשְׁתָּאוֹת: טַנְבּוּרָא. כָּךְ קוֹרִין אוֹתוֹ בִּלְשׁוֹן לַעַז טַנְבּוּר, וְהוּא עָשׂוּי דָּפְנוֹתָיו עֲגֻלּוֹת כְּעֵין נָפָה וְקוֹשְׁרִין בְּדָפְנוֹתָיו חוּטִין שֶׁל בֶּרֶזֶל וְשׁוֹטְחִין עַל פִּיו עוֹר כְּשֶׁהוּא לַח וּמוֹתֵחַ וְהוּא מִתְיַבֵּשׁ שָׁם מֵאֵלָיו, וּכְשֶׁמַּכִּין עָלָיו בְּמִקֵּל דֹּק הוּא מוֹצִיא קוֹל צָלוּל, וְיֵשׁ אוּמָנִין שֶׁיּוֹדְעִין לְהַכּוֹת עָלָיו מִכָּה אַחַר מִכָּה כְּסֵדֶר עַד שֶׁנִּשְׁמַע כְּמִין שִׁיר: מִיחַלַּף בְּמַטְבֵּלָא דְּחַד פּוּמָא. זוג שֶׁל עִנְבָל שֶׁעוֹשִׂים בְּבֵית מִשְׁתָּאוֹת דּוֹמֶה לוֹ בְּקוֹל, וְאִתְּיָ לְמֶעְבַּד הַהוּא דְּגָזוּר עֲלֵיהּ: קְפִיזָא. כְּלִי מַחֲזִיק ג' לוּגִין: עִיר שֶׁל זָהָב. עֲטָרָה שֶׁל זָהָב וְעִיר שֶׁל זָהָב מְצֻיֶּרֶת עָלֶיהָ: כַּפָּה. כְּמוֹ כּוֹבַע שֶׁל צֶמֶר לְבָן שֶׁקּוֹרִין פילטר"א: זְהוֹרִית הַמַּוְזֶהֶבֶת. טְלִית צְבוּעָה שְׁנֵי וּבוֹ קִבּוּעִין טִסֵּי זָהָב עַד שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּמִין כַּפָּה: אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא פְּרִיפִיר. כְּמִין כַּפָּה שֶׁל מַעְגְּלֵי עֵץ כְּמוֹ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין, וְתוֹלִין בָּהּ צְנִיפִין וּרְדִידֵי זָהָב כְּמוֹ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין: חָכְמַת יְוָנִית. לְשׁוֹן חָכְמָה שֶׁמְּדַבְּרִים בּוֹ בְּנֵי פְּלֶטֶין וְאֵין שָׁאר הָעָם מְבִינִין בּוֹ: סַלֵּבִי בֵּית חַשְׁמוֹנַאי. שְׁנֵי אַחִים שֶׁהָיוּ מִתְקוֹטְטִין עַל הַמְּלוּכָה הוֹרְקָנוֹס וְאַרִיסְטוֹבּוּלוֹס: הָיָה הוֹרְקָנוֹס מְבַפְּחוּץ. צָר עַל יְרוּשָׁלַיִם וְהֵבִיא עִמּוֹ חֵיל רוֹמִיִּים: מְשַׁלְּשְׁלִים לָהֶם דִּינָרֵי כֶּסֶף בַּקֶּפֶּף. מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה לְתַמִּידִים: הָיָה שָׁם זָקֵן אֶחָד. מִבִּפְנִים: לָעֵז לָהֶם. לְאוֹתָן שֶׁבַּחוּץ: נָעֵץ צִפָּרְנָיו נִזְדַּעְזָעָה. מֵחֲמַת הַמֶּלֶךְ שֶׁבָּעֲרָה עַל חִלּוּל שְׁמוֹ: וְעַל אוֹתָהּ שָׁנָה שָׁנִינוּ בוֹ. שֶׁאוֹתָהּ שָׁנָה הֶחֱרִיבוּ הַחִילּוֹת אֶת הַזְּרָעִים שֶׁסְּבִיבוֹת מְדִינַת יְרוּשָׁלַיִם וְהִצְרִיךְ לְהָבִיא אוֹתָהּ שָׁנָה אֶת הָעֹמֶר מִגְּזוֹת צְרִיפִים, וּבִשְׁאָר הַשָּׁנִים מִצְוַת הָעֹמֶר לְהָבִיא מִן הַקָּרוֹב לִירוּשָׁלַיִם כְּדִכְתִיב (ויקרא כג) כַּרְמֶל תִּקְרִיבוּ שֶׁיְּהֵא הַזֶּרַע לֵח וְהַכֹּר מְלֵא מִמֶּנּוּ, וּכְשֶׁהוּא בָּא מֵרָחוֹק מִתְיַבֵּשׁ וּמִתְמַעֵט וְאֵין כֹּר הַשְּׁבֹלֶת מְלֵא מִן הַגַּרְעִין: לָשׁוֹן סוֹרְסִי. קָרוֹב הוּא לְלָשׁוֹן אֲרַמִּי, וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁזֶּה לָשׁוֹן גְּמָרַת יְרוּשַׁלְמִי, וְאֻמּוֹת הָעוֹלָם קוֹרִין אוֹתוֹ לינג"א שורייי"א: אוֹ לָשׁוֹן יָוָנִי. שֶׁהָיוּ קְרוֹבִין לְאֶרֶץ יָוָן, וּלְשׁוֹן יָוָן יָפָה מִזֶּה וְהָיָה לוֹ לְסַפֵּר בּוֹ: מֵאי דִּכְתִיב. לא גָּרַס אֶלָּא ר"ש קָרָא מִקְרָא זֶה עַל עַצְמוֹ וְאָמַר שֶׁעָלָיו לְעוֹלֵל אֶת עֵינָיו בִּבְכִי יוֹתֵר מִן הַכֹּל: עוֹלְלָה. מְנַעֶלֶת אֶת עֵינַי: לְנַפְשִׁי. עַל נַפְשִׁי מִפְּנֵי קוֹרוֹתַי: מִסַּפֵּר קוֹמִי. שֶׁעָרוּ שֶׁלְּפָנַיּ וּמִנִּיחַ בְּלוֹרוֹת מֵאַחוֹרָיו: מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. שֶׁהֵן מַנִּיחִין בְּלוֹרוֹת לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים: גִּנְּנוּ סֵפֶר תּוֹרָה. שֶׁהָיָה בַּעַל הֲלָכוֹת מִפִּי שְׁמוּעָה הַרְבֵּה, וּסְדוּרוֹת בְּפִיו כְּאִלּוּ כָּתוּב בְּסֵפֶר כְּדֵאָמַר בְּסַנְהֶדְרִין (קף סח.) הַרְבֵּה תּוֹרָה לְמַדְתִּי מֵרַבּוֹתַי, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֲנִי שׁוֹנֶה שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים הֲלָכוֹת בְּנִטִּיעוֹת קִשּׁוּאִין וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת בְּבֶהֱרֵת עִזָּה: עִצָּה וּמַחֲשָׁבָה. שֶׁהָיָה זָהִיר בְּדִרְשׁוֹת וּבְקִי בַּהֲלָכוֹת וּבִתְשׁוּבַת הָאֲפִיקוֹרְסִים וּלְהָבִין בְּרִמְזֵיהֶם כְּדֵאָמְרִי' בפ"ק דְּחַגִּיגָה (קף ה:) כִּי נַח נַפְשֵׁיהּ אָמְרוּ לֵיהּ רִבְּנָן מַאי תְּהֵוֵי עָלָן מִמִּנִּים, אָמַר לָהֶן אֲבִדָּה עִצָּה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִסְרְחָה חָכְמָה שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים: זְרוֹעֵי תּוֹרָה. עֹמֶק סְבָרָא וְלִסְמוֹךְ טַעֲמֵי תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה עַל מִדְרְשֵׁי הַמִּקְרָאוֹת וְאוֹתִיּוֹת הַיְתֵרִים וּלְשׁוֹנוֹת הַמִּשְׁתַּנִּים בַּמִּקְרָא: רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. עִשִּׁיר הָוָה כְּדֵאָמְרִי' (שבת קף ל:) תְּרֵיסַר אַלְפֵי עִגְלֵי הָוָה מְעַשֵּׁר מֵעֲדָרָיו כָּל שֶׁתֵּא: דְּאִיכָּא אֲנָא. שֶׁאֲנִי עַנְוְתָנוּתוֹ:

הַדְרָן עָלָךְ עֶגְלָה עֲרוּפָה וּסְלִיקָא לָהּ מַסֶּכֶת סוֹטָה

רש"י

אֶזְלָא וְדַלְדְּלָה, וְאֵין שׁוֹאֵל וְאֵין מְבַקֵּשׁ, עַל מִי יֵשׁ לְהִשָּׁעֵן עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם. בְּעִקְּבוֹת מְשִׁיחָא, חוּצְפָּא יִסְגֵּא וְיוֹקֶר יַאֲמִיר. הַגֶּפֶן תִּתֵּן פִּרְיָהּ וְהַיַּיִן בְּיוֹקֶר, וּמַלְכוּת תֵּהָפֵךְ לְמִינוּת וְאֵין תּוֹכַחַת. בֵּית וַוַעַד יִהְיֶה לִזְנוּת, וְהַגָּלִיל יֵחָרֵב, וְהַגַּבְלָן יִשּׁוֹם, וְאַנְשֵׁי הַגְּבוּל יִסּוֹבְבוּ מֵעִיר לְעִיר וְלֹא יְחוֹנֵנוּ, וְחָכְמוֹת סוֹפְרִים תִּסָּרַח, וְיִרְאֵי חֵטְא יִמָּאֲסוּ, וְהָאֱמֶת תִּהֵא נֶעֱדֶרֶת. נְעָרִים פְּנֵי זְקֵנִים יַלְבִּינוּ, זְקֵנִים יַעַמְדוּ מִפְּנֵי קְטַנִּים, בֵּן מְנַוֵּול אָב, בַּת קָמָה בְּאִמָּהּ, כֶּלֶה בַּחֲמוֹתָהּ, אֹיְבֵי אִישׁ אַנְשֵׁי בֵיתוֹ, פְּנֵי הַדּוֹר כִּפְנֵי הַכֶּלֶב, הַבֵּן אֵינוֹ מִתְבַּיֵּשׁ מֵאָבִיו, וְעַל מִי יֵשׁ לָנוּ לְהִשָּׁעֵן עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם: (גמ') אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁל מֶלַח וְגִפְרִית, אֲבָל שֶׁל הֶדֶס וְשֶׁל וֶרֶד מוּתָּר. וּשְׁמוּאֵל אוֹמֵר: אַף שֶׁל הֶדֶס וְשֶׁל וֶרֶד אָסוּר, שֶׁל קָנִים וְשֶׁל חֵילֶת מוּתָּר. וְלֵוִי אָמַר: אַף שֶׁל קָנִים וְשֶׁל חֵילֶת אָסוּר. וְכֵן תָּנֵי לֵוִי בְּמַתְנִיתֵיהּ: אַף שֶׁל קָנִים וְשֶׁל חֵילֶת אָסוּר; וְעַל הָאִירוּס: מַאי "אִירוּס"? אָמַר ר' אֶלְעָזָר: טַבְלָא דְּחַד פּוּמָא. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, עָבַד לֵיהּ לְבֵרֵיהּ טַנְבּוּרָא. אֲתָא אֲבוּהּ, תַּבְרֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: מִיחַלַּף בַּטַּבְלָא דְּחַד פּוּמָא, זִיל עָבֵיד לֵיהּ אַפּוּמָא דַּחֲצָבָא אוֹ אַפּוּמָא דִּקְפִיזָא: בַּפּוּלְמוּס שֶׁל טִיטוּס גָּזְרוּ עַל עֲטָרוֹת כַּלּוֹת וכו': מַאי "עֲטָרוֹת כַּלּוֹת"? אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר ר' יוֹחָנָן: עִיר, שֶׁל זָהָב. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: אֵיזֶהוּ עֲטָרוֹת כַּלּוֹת? עִיר שֶׁל זָהָב, אֲבָל עוֹשֶׂה אוֹתָהּ כִּיפָּה שֶׁל מִילֶת. תָּנָא: אַף עַל חוּפַּת חֲתָנִים גָּזְרוּ. מַאי "חוּפַּת חֲתָנִים"? זְהוֹרִית הַמּוּזְהָבוֹת. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: אֵלּוּ הֵן חוּפַּת חֲתָנִים, זְהוֹרִית הַמּוּזְהָבוֹת, אֲבָל עוֹשֶׂה פַּפִּירִית וְתוֹלֶה בָּהּ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה: שֶׁלֹּא יְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ יְוָנִית: תָּנוּ רַבָּנָן, כְּשֶׁצָּרוּ מַלְכֵי בֵית חַשְׁמוֹנַאי זֶה עַל זֶה הָיָה הוּרְקָנוֹס מִבַּפְּחוּץ וְאַרִיסְטוֹבּוּלוֹס מִבִּפְנִים. בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ מְשַׁלְשְׁלִין דִּינָרִים בְּקוּפָּה, וּמַעֲלִין לָהֶן תְּמִידִים. הָיָה שָׁם זָקֵן אֶחָד שֶׁהָיָה מַכִּיר בְּחָכְמַת יְוָנִית, לָעֵז לָהֶם לְהֶן: כָּל זְמַן שֶׁעוֹסְקִים בַּעֲבוֹדָה אֵין נִמְסָרִין בְּיָדְכֶם. לְמָחָר, שִׁלְשְׁלוּ לָהֶם דִּינָרִים בְּקוּפָּה וְהֶעֱלוּ לָהֶם חֲזִיר. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַחֲצִי חוֹמָה, נָעַץ צִפָּרְנָיו, נִזְדַּעְזְעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה. אוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ: אָרוּר אָדָם שֶׁיְּגַדֵּל חֲזִירִים, וְאָרוּר אָדָם שֶׁיְּלַמֵּד לִבְנוֹ חָכְמַת יְוָנִית. וְעַל אוֹתָהּ שָׁנָה שָׁנִינוּ: מַעֲשֶׂה וּבָא עוֹמֶר מִגַּזּוֹת צְרִיפִים, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם מִבִּקְעַת עֵין סוֹכַר, אֵינִי? וְהָאָמַר רַבִּי: בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לָשׁוֹן סוּרְסִי לָמָּה? אֶלָּא, אִי לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ אִי לְשׁוֹן יְוָנִית. וְאָמַר רַב יוֹסֵף בְּבָבֶל לָשׁוֹן אֲרַמִּי לָמָּה? אֶלָּא, אוֹ לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ אוֹ לְשׁוֹן פָּרְסִי. לְשׁוֹן יְוָנִית לְחוּד, וְחָכְמַת יְוָנִית לְחוּד. וְחָכְמַת יְוָנִית מִי אֲסִירָא? וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַאי דִּכְתִיב "עֵינִי עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי"? אֶלֶף יְלָדִים הָיוּ בְּבֵית אַבָּא, חָמֵשׁ מֵאוֹת לָמְדוּ תּוֹרָה, וְחָמֵשׁ מֵאוֹת לָמְדוּ חָכְמָה יְוָנִית, וְלֹא נִשְׁתַּיֵּיר מֵהֶן אֶלָּא אֲנִי כָּאן, וּבֶן אֲחִי אַבָּא בְּעַכּוֹ. שֶׁאֲנִי שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל, דִּקְרוֹבִין לַמַּלְכוּת הָווּ, דְּתַנְיָא מִסַּפֵּר קוֹמִי, הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אַבְטוֹלוֹס בֶּן רְאוּבֵן הִתִּירוּ לוֹ לְסַפֵּר קוֹמִי, שֶׁהוּא קָרוֹב לַמַּלְכוּת. שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל הִתִּירוּ לָהֶן חָכְמָה יְוָנִית מִפְּנֵי שֶׁקְּרוֹבִין לַמַּלְכוּת: בַּפּוּלְמוּס הָאַחֲרוֹן גָּזְרוּ שֶׁלֹּא תֵּצֵא כַּלָּה בַּאפִּרְיוֹן וכו': מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם צְנִיעוּתָא: מִשֶּׁמֵּת רַבָּן יוֹחָנָן בְּטֵלָה הַחָכְמָה: תָּנוּ רַבָּנָן: מִשֶּׁמֵּת ר' אֱלִיעֶזֶר נִגְנְזוּ סֵפֶר תּוֹרָה. מִשֶּׁמֵּת ר' יְהוֹשֻׁעַ בְּטֵלָה עֵצָה וּמַחֲשָׁבָה. מִשֶّמֵּת ר' עֲקִיבָא בְּטְלוּ זְרוֹעֵי תּוֹרָה וְנִסְתַּתְּמוּ מַעְיְנוֹת הַחָכְמָה. מִשֶּׁמֵּת ר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּטְלוּ עֲטָרוֹת חָכְמָה, שֶׁ"עֲטֶרֶת חֲכָמִים עָשְׁרָם". מִשֶּׁמֵּת ר' חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא בְּטְלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. מִשֶּׁמֵּת אַבָּא יוֹסֵי בֶּן קְטוֹנְתָּא בְּטְלוּ חֲסִידִים, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אַבָּא יוֹסֵי בֶּן קְטוֹנְתָּא? שֶׁהָיָה מִקְּטַנֵּי חֲסִידִים. מִשֶּׁמֵּת בֶּן עַזַּאי בְּטְלוּ הַשִּׁקְדָּנִין. מִשֶּׁמֵּת בֶּן זוֹמָא בְּטְלוּ הַדַּרְשָׁנִין. מִשֶּׁמֵּת רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל עָלָה גּוֹבַאי וְרַבּוּ צָרוֹת. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי הוּכְפְּלוּ צָרוֹת: מִשֶּׁמֵּת רַבִּי בְּטְלָה עֲנָוָה וְיִרְאַת חֵטְא: אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לְתַנָּא: לֹא תִּיתְנֵי עֲנָוָה, דְּאִיכָּא אֲנָא. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְתַנָּא: לֹא תִּיתְנֵי יִרְאַת חֵטְא, דְּאִיכָּא אֲנָא:

הַדְרָן עָלָךְ עֶגְלָה עֲרוּפָה וּסְלִיקָא לָהּ מַסֶּכֶת סוֹטָה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים למסכת סוטה דף מט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אַזְלָא וְדִלְדְּלָה – ועם הארץ הולך ומידלדל, **וְאֵין שׁוֹאֵל** לישראל **וְאֵין מְבַקֵּשׁ, עַל מִי יֵשׁ לְהִשָּׁעֵן, עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם.**

בְּעִקְּבוֹת מְשִׁיחָא חוּצְפָּא יִסְגֵּא – לקראת ביאת המשיח תרבה החוצפה בעולם, **וְיוֹקֶר יַאמִיר** – היוקר יגדל, **הַגֶּפֶן תִּתֵּן פִּרְיָהּ וְהַיַּיִן** למרות כן **יִקַּר** משום שישתמשו בו הכל למשתה, **וּמַלְכוּת תֵּהָפֵךְ לְמִינוּת, וְאֵין תּוֹכַחַת** – לא יהיה מי שראוי להוכיח, **בֵּית וַועַד** של החכמים יהיה שמם מן הלומדים ותחת זה **יִהְיֶה לְזִנּוּת** – למקום שמתאספים בו בעלי זמה, **וְהַגָּלִיל**, שהיה שם תלמידי חכמים וחסידים **יֶחְרַב, וְהַגַּבְלָן יִשּׁוֹם** – יהיה שמם, **וְאַנְשֵׁי הַגְּבוּל** – אנשי גבול ארץ ישראל **יְסוֹבְבוּ מֵעִיר לְעִיר, וְלֹא יְחוֹנְנוּ** – אין מי שיחון אותם, **וְחָכְמוֹת סוֹפְרִים תִּסְרַח** – יהיה לבוז, **וִירֵאֵי חֵטְא יִמָּאֲסוּ, וְהָאֱמֶת תִּהֵא נַעֲדֶרֶת, נְעָרִים פְּנֵי זְקֵנִים יַלְבִּינוּ, זְקֵנִים יַעַמְדוּ מִפְּנֵי קְטַנִּים, "כִּי מְנַוֵּול אָב, בַּת קָמָה בְאִמָּהּ** לחרפה ולביישה, **כַּלָּה בַּחֲמֹתָהּ, אויְבֵי אִישׁ אַנְשֵׁי בֵיתוֹ", פְּנֵי הַדּוֹר כִּפְנֵי הַכֶּלֶב** – שתהיה עזות ולא יתביישו זה מזה, **הַבֵּן אֵינוֹ מִתְבַּיֵּשׁ מֵאָבִיו, וְעַל מַה יֵשׁ לָנוּ לְהִשָּׁעֵן, עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם.**

(גמרא) אָמַר רַב, מה שגזרו על עטרות חתנים, **לֹא שָׁנוּ, אֶלָּא** עטרה **שֶׁל מֶלַח וְגֶפְרִית** – העשויה מאבן מלח, או מכסף וזהב, ומציירים אותו בגפרית, **אֲבָל** עטרה **שֶׁל דָּם וְשֶׁל וֶרֶד מוּתָּר. וּשְׁמוּאֵל אוֹמֵר, אַף** עטרה **שֶׁל דָּם וְשֶׁל וֶרֶד אָסוּר,** אבל **שֶׁל קָנִים וְשֶׁל חֵילֶת** – צמח כמין גומא הגדל במים **מוּתָּר. וְלֵוִי אָמַר, אַף** עטרה **שֶׁל קָנִים וְשֶׁל חֵילֶת אָסוּר, וְכֵן תָּנֵי לֵוִי בְּמַתְנִיתֵיהּ** – וכן שנה לוי בברייתא שלו, **אַף שֶׁל קָנִים וְשֶׁל חֵילֶת אָסוּר.**

שנינו במשנה, בפולמוס של אספסיינוס גזרו על וכו' **וְעַל הָאֵירוּס.**

שואלת הגמרא, **מַאי אֵירוּס. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, טַבְלָא דְּחַד פּוּמָא** – פעמון שיש בעינבל אחד, שמקשקשים בו בבתי משתה. מספרת הגמרא, **רַבָּה בַּר רַב הוּנָא עָבַד לֵיהּ לִבְרֵיהּ טַנְבּוּרָא** – עשה לבנו מין תוף שקולו צלול, ואפשר להשמיע בו צליל של שיר, **אָתָא אֲבוּהּ** – בא רב הונא, אביו של רבה בר רב הונא, ושברו, וכך **אָמַר לֵיהּ** רב הונא לרבה, גם דבר זה בכלל האיסור, כי **מִיחַלַּף בְּטַבְלָא דְּחַד פּוּמָא** שהוא האירוס שנאסר, מפני שקולו דומה, אלא, **זִיל עֲבִיד לֵיהּ** תוף **אַפּוּמָא דְּחַצְצְבָא** – על פי חבית **אוֹ אַפּוּמָא דְּקַפִּיזָא** – על פי כלי ששמו קפיזא שמכיל שלשה לוגים, ובכך לא יתחלף באירוס.

שנינו במשנה, **בְּפוּלְמוּס שֶׁל טִיטוּס גָּזְרוּ עַל עֲטָרוֹת כַּלּוֹת וְכוּ'.**

שואלת הגמרא, **מַאי עֲטָרוֹת כַּלּוֹת. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, עִיר שֶׁל זָהָב** – עטרה עשויה מזהב, ועיר של זהב מצויירת עליה. **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, אֵיזֶהוּ עֲטָרוֹת כַּלּוֹת עִיר שֶׁל זָהָב, אֲבָל עוֹשֶׂה אוֹתָהּ כִּיפָּה שֶׁל מֵילָת** – כמין כובע של צמר נקי.

תָּנָא בברייתא, **אַף עַל חוּפַּת חֲתָנִים גָּזְרוּ.** מבארת הגמרא, **מַאי חוּפַּת חֲתָנִים, זְהוֹרִית הַמּוּזְהָבוֹת** – בגד צמר צבוע שני, וקבועים בו רצועות של זהב, שמעמידים אותו בכיפה. **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, אֵלּוּ הֵן חוּפַּת חֲתָנִים** שאסורות, **זְהוֹרִית הַמּוּזְהָבוֹת, אֲבָל עוֹשֶׂה פַּפִּירִית** – עיגולים מעץ כמין כיפה, **וְתוֹלֶה בָּהּ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה** כגון רצועות של זהב.

שנינו במשנה, **וְשֶׁלֹּא יְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ יְוָנִית. תָּנוּ רַבָּנָן, כְּשֶׁצָּרוּ מַלְכֵי בֵית חַשְׁמוֹנַאי זֶה עַל זֶה,** שנלחמו שני האחים על המלוכה, והביא הורקנוס עמו את חיל רומי לעזרו, **הָיָה הוֹרְקָנוֹס מְבַחוּץ** לחומה, **וְאַרִיסְטוֹבּוּלוֹס מִבְּפְנִים, בְּכָל יוֹם וָיוֹם הָיוּ מְשַׁלְּשְׁלִין** אלו שבפנים **דִּינָרִים בְּקוּפָּה** מתרומת הלשכה, **וּמַעֲלִין לָהֶן** אלו שבחוץ טלאים לצורך **תְּמִידִים, הָיָה שָׁם זָקֵן אֶחָד שֶׁהָיָה מַכִּיר בְּחָכְמַת יְוָנִית, לָעֵז לָהֶם** לאותם שבחוץ **בְּחָכְמַת יְוָנִית** באופן שאין הכל מבינים, **אָמַר לָהֶן, כָּל זְמַן שֶׁעוֹסְקִים בַּעֲבוֹדָה אֵין נִמְסָרִין בְּיֶדְכֶם, לְמָחָר שֹׁלְשְׁלוּ לָהֶם** אותם שבפנים **דִּינָרִים בְּקוּפָּה, וְהַעֲלוּ לָהֶם** אותם שבחוץ **חֲזִיר** במקום טלה, **כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְחַצִּי חוֹמָה, נָעַץ צִפָּרְנָיו** בה, ואז **נוֹדַעְוָעָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה** מחמת חילול כבוד שמים, **אוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ** חכמים, **אָרוּר אָדָם שֶׁיְגַדֵּל חֲזִירִים, וְאָרוּר אָדָם שֶׁיְלַמֵּד לִבְנוֹ חָכְמַת יְוָנִית, וְעַל אוֹתָהּ שָׁעָה** שבאו הרומאים והחריבו את סביבות ירושלים, **שָׁנִינוּ, מַעֲשֶׂה וּבָא עוֹמֶר מְגַנְּוֹת צְרִיפִים וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם מִבִּקְעַת עֵין סוֹכַר** שהם מקומות רחוקים, אף שמצוה להביא ממקום קרוב, כיון שלא נמצא בסביבות ירושלים.

מקשה הגמרא, **אִינִי** – וכי אכן חכמת יוונית אסורה, **וְהָאָמַר רַבִּי, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְשׁוֹן סוּרְסִי לָמָּה לִדְבַר בּוֹ, אֶלָּא אִי** לדבר **לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ, אִי לְשׁוֹן יְוָנִית** שהיא לשון צח ויפה ואילו לשון סורסי הוא לשון עילג, **וְאָמַר רַב יוֹסֵף, בְּבָבֶל לְשׁוֹן אֲרַמִּי לָמָּה** לדבר בו, **אֶלָּא אוֹ לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ אוֹ לְשׁוֹן פָּרְסִי** שהוא יפה יותר מארמי, הרי מבואר בדברי רבי, שלשון יוונית מותרת. מתרצת הגמרא, **לְשׁוֹן יְוָנִית לְחוּד, וְחָכְמַת יְוָנִית לְחוּד** שאמנם לשון יוונית מותרת, אבל חכמת יוונית, שהיא שפת רמזים שהקרובים למלכות משתמשים בה, אסורה.

שוב מקשה הגמרא, **וְחָכְמַת יְוָנִית מִי אֲסִירָא, וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, מַאי דִּכְתִיב** באיכה **"עֵינִי עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי"** לי יש להצטער לבכות ולנוול את עיני יותר מכל משפחות עירי, **אֶלֶף יְלָדִים הָיוּ בְּבֵית אַבָּא** – רבן גמליאל דיבנה, **חֲמֵשׁ מֵאוֹת** מהם **לָמְדוּ תּוֹרָה, וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת** מהם **לָמְדוּ חָכְמַת יְוָנִית, וְלֹא נִשְׁתַּיֵּיר מֵהֶן** אחר החורבן **אֶלָּא אֲנִי כָּאן, וּבֶן אָחִי אַבָּא בְּעַסְיָא,** הרי שמותר ללמד חכמת יוונית. מתרצת הגמרא, **שַׁאנִי שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל דִּקְרוֹבִין לְמַלְכוּת הָווּ** והיה להם צורך להשתמש בחכמת יוונית לצורך ישראל, **דְּתַנְיָא,** מי שהוא **מְסַפֵּר קוֹמֵי** – מסתפר מלפניו ומניח בלורית מאחוריו, **הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי** שהיו נוהגים לעשות כך לשם עבודה זרה, **אוּלַם אַבְטוֹלוֹס בֶּן רָאוּבֵן הִתִּירוּ לוֹ חכמים לְסַפֵּר קוֹמֵי, לְפִי שֶׁהוּא קָרוֹב לְמַלְכוּת,** וכן **שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל הִתִּירוּ לָהֶן** ללמוד **חָכְמַת יְוָנִית מִפְּנֵי שֶׁקְּרוֹבִין לְמַלְכוּת.**

שנינו במשנה, **בַּפּוּלְמוּס הָאַחֲרוֹן גָּזְרוּ שֶׁלֹּא תֵּצֵא כַּלָּה בְּאַפִּרְיוֹן וְכוּ'** ושנינו שם שרבותינו התירו גזרה זו. אומרת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** התירו רבותינו שתצא הכלה באפריון, **מִשּׁוּם צְנִיעוּתָא** – שתהיה הכלה מכוסה בצאתה מבית אביה לבית בעלה.

שנינו במשנה, **מִשֶּׁמֵּת רַבָּן יוֹחָנָן בן זכאי בְּטֵלָה זִיו הַחָכְמָה. תָּנוּ רַבָּנָן, מִשֶּׁמֵּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בן הורקנוס, נִגְנַז סֵפֶר תּוֹרָה** – שהיו הלכות שבתורה שבעל פה סדורות בפיו ככתובות בספר. **מִשֶּׁמֵּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בְּטֵלָה עֵצָה וּמַחְשָׁבָה** – שהיה זהיר בדרשות ובקי בהלכות, ויודע להשיב על קושיות המינים. **מִשֶּׁמֵּת רַבִּי עֲקִיבָא, בְּטְלוּ זְרוֹעֵי תּוֹרָה** – עומק הסברא בתורה, **וְנִסְתַּתְּמוּ מַעְיְנוֹת הַחָכְמָה** – שהיה סומך את הלכות תורה שבעל פה על דרשות הפסוקים ועל האותיות היתירות והלשונות המשתנים במקרא. **מִשֶּׁמֵּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה, בְּטְלוּ עֲטָרוֹת חָכְמָה** – שהיה עשיר מופלג, **שֶׁ"עֲטֶרֶת חֲכָמִים עָשְׁרָם". מִשֶּׁמֵּת רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דוֹסָא, בְּטְלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה. מִשֶּׁמֵּת אַבָּא יוֹסֵי בֶּן קְטוֹנְתָּא,**

המשך בעמוד 254

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נביאים

עמוס פרק־ב ח־יד

ח וְעַל־בְּגָדִים חֲבֻלִים יַטּוּ אֵצֶל כָּל־מִזְבֵּחַ וְיֵין עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: ט וְאָנֹכִי הִשְׁמַדְתִּי
אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כְּגֹבַהּ אֲרָזִים גָּבְהוֹ וְחָסֹן הוּא כָּאֵלוֹנִים וָאַשְׁמִיד פִּרְיוֹ מִמַּעַל וְשָׁרָשָׁיו מִתָּחַת:
י וְאָנֹכִי הֶעֱלֵיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וָאוֹלֵךְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לָרֶשֶׁת אֶת־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי:
יא וָאָקִים מִבְּנֵיכֶם לִנְבִיאִים וּמִבַּחוּרֵיכֶם לִנְזִרִים הַאַף אֵין־זֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־יְהוָה: יב וַתַּשְׁקוּ
אֶת־הַנְּזִרִים יָיִן וְעַל־הַנְּבִיאִים צִוִּיתֶם לֵאמֹר לֹא תִנְבְּאוּ: יג הִנֵּה אָנֹכִי מֵעִיק תַּחְתֵּיכֶם כַּאֲשֶׁר תָּעִיק
הָעֲגָלָה הַמְלֵאָה לָהּ עָמִיר: יד וְאָבַד מָנוֹס מִקָּל וְחָזָק לֹא־יְאַמֵּץ כֹּחוֹ וְגִבּוֹר לֹא־יְמַלֵּט נַפְשׁוֹ:

רש"י

(ח) ועל בגדים חבולים יטו. תרגם יונתן על מטות שוויין דמשכון מסתחרין זוקפין מלוה על העניים וממשכנים אותם ועושים בגדיהם מצעות ומסובין עליהם בהטייה בעת סעודתם: **בית אלהיהם.** בבית עכו"ם שהיתה להם אצל מזבח: **יטו.** לשון מסיבה שכל מסיבת סעוד' בהטייה היא שהוא נסמך על שמאלו: **ויין ענושים.** שעונשים אותם ממון ושותים בו יין: **(ט) כאלונים.** קיישנ"ש בלע"ז: **ואשמיד פריו ממעל.** שרים העליונים: **ושרשיו מתחת.** שרים התחתונים ד"א הצרעה היתה מסמא עיניהם מלמעלה ומסרסתן מלמטן: **(יא) לנזרים.** תרגם יונתן למלפין שהיו פרושין מדרכי עם הארץ ועוסקים בתורה, אין נזירה בכל מקום אלא ל' פרישה: **האף אין זאת.** בתמיה כלומ' כלום אתם יכולים להכחיש את זאת: **(יב) ותשקו את הנזירים יין.** שלא יורו אתכם שהשיכור אסור להורות, ותשקו את הנזירים יין, תרגם יונתן ואטעיתון ית מלפיכון בחמר: **לא תנבאו.** לעמוס צוה כן אמציה כהן בית אל חוזה ברח לך אל ארץ יהודה (לקמן ז): **(יג) מעיק.** תרגום של מציק: **תחתיכם.** את חנייתכם: **תעיק העגלה.** מכובד משא שעליה:

מצודת דוד

(ח) ועל בגדים חבולים יטו. ממשכנין בגדי המסרבים במשפטם ומטים עצמן לסמוך עליהם בעת הסעודה מה שהם סועדים אצל כל מזבח העשוי לפסילים: **ויין ענושים ישתו.** מענישים את המסרב לתת כסף ובו יקנו יין ושותין בבית העכו"ם: **(ט) ואנכי השמדתי.** ר"ל הלא אף את העכו"ם אשר לא ידעוני אני מענשם בעונם כי הלא השמדתי מפניהם את האמורי שהיה גבהו כארז וחזק כאילן אלון: **ואשמיד וגו'.** ר"ל השמדתיו בתכלית ולפי שהמשילו לאילן אמר לשון הנופל בהשחתת עץ פרי שמשירים הפירות ועוקרים השרשים: **(י) ואנכי העליתי.** ר"ל ואתם הלא ידעתם אותי כי אנכי העליתי אתכם וגו' וספקתי צרכיכם במדבר ארבעים שנה לבוא לרשת את ארץ האמורי: **(יא) ואקים וגו'.** בכל ימי הדורות הקמתי מבניכם לנביאים והשריתי שכינתי עליהם: **ומבחוריכם לנזירים.** נתתי בלבם רוח טהרה להיות נזירים: **האף אין זאת.** ר"ל וכי גם זאת תכחשו לומר שלא היה זאת וכאומר הלא הוא דבר מפורסם וא"א לכחש בו: **(יב) ותשקו.** ר"ל פתיתם את הנזירים לשתות יין ומחיתם ביד הנביאים שלא ינבאו: **(יג) הנה אנכי.** מוסב למעלה שאמר אם שלמתי גמול להעכו"ם אשר לא ידעוני כ"ש אתם שהרביתי להטיב עמכם ועכ"ז פשעתם בי כ"ש שאשלם לכם גמול ולכן הנה אני מביא עליכם צוקה במקומכם ולא תוכלו לברוח כי בכל מקום שתהיו תשיג לכם הצוקה: **כאשר תעיק העגלה.** אמר דרך משל כי העגלה אינה בעלת חיים שתעיק לה ור"ל כמו העגלה המלאה עמיר שהמשא קשה ונפוחה רב וכאילו תעיק אל העגלה בכל מקום מהלכתה כן יעיק להם במקומם בכל מקום שיהיו: **(יד) ואבד מנוס מקל.** אף הקל ברגליו לא יציל עצמו במה שינוס מפני האויב הואיל וימצא אויב בכל מקום שיהיה: **לא יאמץ.** לא יוכל לחזק כחו במלחמה:

מצודת ציון

(ח) חבולים. ענין משכון כמו לא יחבול רחים (דברים כד): **יטו.** מל' הטייה ר"ל ישענו: **ענושים.** מל' עונש ממון: **(ט) השמדתי.** ענין כליון ואבדון: **וחסון.** ענין חוזק כמו והיה החסון לנעורת (ישעיה א): **כאלונים.** שם אילן החזק ביותר: **(יא) לנזירים.** הוא ענין פרישה כי פורש עצמו מן היין והטומאה: **(יג) מעיק.** ענין צוקה וצרה כמו מפני עקת רשע (תהלים נה): **תחתיכם.** במקומכם: **עמיר.** אלומות התבואה כמו ושכחת עומר (דברים כד): **(יד) מנוס.** ענין בריחה: **יאמץ.** ענין חוזק כמו יוסף אומץ (איוב טז):

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כתובים

דברי הימים ב פרק־לו א־ט

א וַיִּקְחוּ עַם־הָאָרֶץ אֶת־יְהוֹאָחָז בֶּן־יֹאשִׁיָּהוּ וַיַּמְלִיכֻהוּ תַּחַת־אָבִיו בִּירוּשָׁלִָם: ב בֶּן־שָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה
יוֹאָחָז בְּמָלְכוֹ וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם: ג וַיְסִירֵהוּ מֶלֶךְ־מִצְרַיִם בִּירוּשָׁלִָם וַיַּעֲנֹשׁ אֶת־הָאָרֶץ מֵאָה
כִכַּר־כֶּסֶף וְכִכַּר זָהָב: ד וַיַּמְלֵךְ מֶלֶךְ־מִצְרַיִם אֶת־אֶלְיָקִים אָחִיו עַל־יְהוּדָה וּירוּשָׁלִַם וַיַּסֵּב אֶת־שְׁמוֹ
יְהוֹיָקִים וְאֶת־יוֹאָחָז אָחִיו לָקַח נְכוֹ וַיְבִיאֵהוּ מִצְרָיְמָה: (פ) ה בֶּן־עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה יְהוֹיָקִים בְּמָלְכוֹ
וְאַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלִָם וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֱלֹהָיו: ו עָלָיו עָלָה נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל
וַיַּאַסְרֵהוּ בַּנְחֻשְׁתַּיִם לְהֹלִיכוֹ בָּבֶלָה: ז וּמִכְּלֵי בֵית יְהוָה הֵבִיא נְבוּכַדְנֶאצַּר לְבָבֶל וַיִּתְּנֵם בְּהֵיכָלוֹ בְּבָבֶל:
ח וְיֶתֶר דִּבְרֵי יְהוֹיָקִים וְתֹעֲבֹתָיו אֲשֶׁר־עָשָׂה וְהַנִּמְצָא עָלָיו הִנָּם כְּתוּבִים עַל־סֵפֶר מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וְיהוּדָה
וַיִּמְלֹךְ יְהוֹיָכִין בְּנוֹ תַּחְתָּיו: (פ) ט בֶּן־שְׁמוֹנֶה שָׁנִים יְהוֹיָכִין בְּמָלְכוֹ וּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַעֲשֶׂרֶת יָמִים מָלַךְ
בִּירוּשָׁלִָם וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה:

רש"י

(א) וימליכהו תחת אביו. אע"פ שהיה יהויקים אחיו גדול ממנו כ"א חדשים: **(ג)** ויסירהו מלך מצרים בירושלים. מבואר במלכים (שם) היטב ויאסרוהו פרעה נכה ברבלה בארץ חמת: בירושלים. ממלוך בירושלים: ויענש את הארץ. ליתן מסים דוגמא וענשו אותו מאה כסף (דברים כ"ב): **(ד)** ויסב את שמו יהויקים. כך דרך המלכים והשרים שמכנים למשרתיהם שם שהם רוצים דוגמא (בראשית מ"א) ויקרא פרעה שם יוסף וגו' וכן (במדבר) ויקרא משה להושע בן נון יהושע וכן (דניאל א) וישם שר הסריסים שמות וגו' והכל כדי להודיע שהוא מושל בו לכנות לו שם כרצונו: ויסב את שמו יהויקים. למה קרא שמו יהויקים למעלה מפורש כי לאחר שהרג פרעה יאשיהו המליך מלך והעניש' למס עובד: **(ו)** עליו עלה נבוכדנאצר. כי לא יכול פרעה לצאת מארצו כמו שכתוב (במלכים ב' כד) ולא הוסיף עוד מלך מצרים לצאת מארצו כי לקח מלך בבל מנחל מצרים עד נהר פרת כל אשר למלך מצרים שנצח בשנה הרביעית בכרכמיש של נהר פרת כמפורש (בירמיה מה): להוליכו בבלה. ולא הוליכו לאשור אלא בדרך מת והשליך נבלתו וכן ניבא (ירמיה כ"ב) קבורת חמור יקבר סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלים והיכן קבורת חמור במעי הכלב וכן מוכיח (במ"ב כד) וישכב יהויקים עם אבותיו ולא כתב ויקברהו: **(ז)** ומכלי בית ה'. ומקצת כלי בית ה', ועל זה נתנבא ירמיה (כו) כי כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל על הכלים הנותרים וגו' ומקשה בסדר עולם בשנת שלש למלכות יהויקים מלך יהודה ויתן ה' בידו וכאן מוכיח שהיה בי"א למלכות ומה ת"ל בשנת שלש למרדו שנאמר (במ"ב כד) ויהי לו יהויקים עבד שלשה שנים וישב וימרוד בו שלשה שנים ובשנת שלשה למרדו עלה עליו והוא שנת שמונה לנבוכדנאצר דאמ' מר שנה ראשונה כבש נינוה שניה כבש יהויקי' ושלש' שנים מרד בו והוא לא מלך כי אם בשנת ארבע ליהויקים שנ' (ירמיה כ"ה) בשנת הרביעית ליהויקים בן יאשיהו מלך יהודה היא השנה הראשונה לנבוכדנצר: **(ח)** ותועבותיו. שבא על אמו: והנמצא עליו. כתובת קעקע:

מצודת דוד

(ג) בירושלם. ר"ל ממלוך בירושלים: **ויענש.** על שהמליכו את יהואחז לפני יהויקים אחיו הגדול ממנו אשר לו משפט המלוכה: **(ו) ויאסרהו.** קשרו בשלשלאות של נחושת להוליכו אל בבל ומת בדרך כמ"ש בירמיה: **(ז) בהיכלו.** בארמונו שהיה לו בבבל: **(ח) והנמצא עליו.** ר"ל תועבותיו שבסתר אשר נתגלה לאחר זמן: **(ט) בן שמונה שנים.** ובמ"ב נאמר בן שמונה עשרה שנה ואילו יהויקים אביו המליכו בחייו עשר שנים על כי ראה אשר עם הארץ המליכו לפניו את אחיו הקטן ממנו וחשש פן לאחר מותו ימליכו הקטן לפני הגדול לזה המליכו בחייו ואמר כאן עת מלכו בחיי אביו ובמלכים ב' עת מלכו לאחר מות אביו: **ושלשה חדשים וכו'.** ר"ל משמלך לאחר מיתת אביו ובמ"ב לא חש לכתוב עוד עשרה ימים:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

משניות מסכת אבות

ד רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן חֲכִינַאי אוֹמֵר: הַנֵּעוֹר בַּלַּיְלָה, וְהַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ יְחִידִי, וְהַמְפַנֶּה לִבּוֹ לְבַטָּלָה — הֲרֵי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ.

ה רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה אוֹמֵר: כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו עֹל תּוֹרָה — מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עֹל מַלְכוּת וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ; וְכָל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עֹל תּוֹרָה — נוֹתְנִין עָלָיו עֹל מַלְכוּת וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ.

פירוש ברטנורא

ד הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי. ומחשב בלבו דברי הבאי: **הרי זה מתחייב בנפשו.** לפי שלילה הוא זמן למזיקים, והמהלך בדרך יחידי הוא בסכנה מפני הליסטים וכמה פגעים רעים, ואם היה מחשב בדברי תורה היתה תורתו משמרתו:

ה עול מלכות. משא מלך ושרים: **דרך ארץ.** עמל וטורח הפרנסה, לפי שמלאכתו מתברכת: **הפורק ממנו עול תורה.** האומר קשה עולה של תורה ואיני יכול לסובלה:

משניות מבוארות – קהתי

~ יום ראשון ~

באור משנה ד

רבי חנניא בן חכינאי היה אחד מתלמידיו המובהקים של רבי עקיבא, שמלבד תורת הנגלה למד ממנו גם תורת הסוד: מעשה בראשית ומעשה מרכבה (חגיגה יד, ב). במדרש "אלה אזכרה" מובא, שהיה מעשרה הרוגי מלכות, והיה אז בן תשעים וחמש שנים.

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן חֲכִינַאי אוֹמֵר: הַנֵּעוֹר בַּלַּיְלָה, וְהַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ יְחִידִי, וְהַמְפַנֶּה לִבּוֹ לְבַטָּלָה – נוסח אחר: ומפנה לבו לבטלה, כלומר שאם אדם הוא ער בלילה או שהוא מהלך בדרך יחידי, ומפנה אז לבו לדברים בטלים ואינו עוסק בתורה, **הֲרֵי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ** – לפי שלילה הוא זמן למזיקים, והמהלך בדרך יחידי, הריהו בסכנה מפני הליסטים וכמה פגעים רעים, ואילו היה עוסק בדברי תורה, היתה תורתו משמרתו **(רש"י; ברטנורא)** ויש מפרשים, לפי שאלו הן שעות רצויות, ואין לחשוב בהן אלא בדברים שהם רצויים לפני המקום, דהיינו בדברי תורה, שכן אותן השעות חשובות וראויות למחשבת התורה, כי אז אין לו מלאכה לעשות, ואינו שומע קולות בני אדם, וכשהוא מפנה לבו לבטלה, הריהו מתחייב בנפשו, שמפסיד זמן שבו יכולה להיות לו מחשבה ברורה ונכונה בדברי תורה **(רבנו יונה). וכן כותב הרמב"ם (הל' תלמוד תורה ג, יג):** "אף על פי שמצוה ללמוד ביום ובלילה, אין אדם לומד רוב חכמתו אלא בלילה. לפיכך מי שרוצה לזכות בכתר התורה, ייזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה, באכילה ובשתיה ובשיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה". **ברם,** יש גורסים "והמפנה לבו לבטלה"; **ולפי** גירסה זו דבר בפני עצמו הוא, ושלושה דברים מונה רבי חנניא: **א.** הנעור בלילה – כלומר שהוא ער כל הלילה, והרי זה מזיק לבריאותו; **ב.** המהלך בדרך יחידי – שמסכן את עצמו מפני הליסטים והשודדים המצויים בדרכים; **ג.** המפנה לבו לבטלה – כשאינו עוסק בשום דבר, לא בתורה ולא בדרך ארץ, שעל ידי זה הוא בא לידי תמהון לבב והשתוממות המחשבה; בכל אחד מהדברים הללו הרי זה מתחייב בנפשו – שגורם רעה לנפשו; ובא רבי חנניא להזהיר את האדם, שעם כל אמונתו בהשגחת הבורא על כל ענייני האדם לשלם לכל אחד כמעשהו, אם לגמול אם לעונש, מכל מקום ראוי לו לאדם שלא לפשוע בעצמו, ולהיזהר מן הדברים שההיזק מצוי בהם **(המאירי).**

באור משנה ה

רבי נחוניא בן הקנה היה בן דורו של רבן יוחנן בן זכאי ורבו של רבי ישמעאל. הוא זכה לאריכות ימים; וכששאלוהו תלמידיו, במה זכה לכך? אמר להם: "מימי לא נתכבדתי בקלון חברי, ולא עלתה על מטתי קללת חברי, וותרן בממוני הייתי" (מגילה כח, א). במסכת ברכות שנינו (פרק ד משנה ג): "רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפילה קצרה. אמרו לו: מה מקום לתפילה זו? אמר להם: בכניסתי אני מתפלל, שלא תארע תקלה על ידי; וביציאתי אני נותן הודיה על חלקי" (ששם חלקי מיושבי בית־המדרש).

רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה אוֹמֵר: כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו עֹל תּוֹרָה – לשקוד על התורה ולהתמיד בלימודה, **מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עֹל מַלְכוּת** – עול תשלום מסים וחובות אחרים שמטילים על הציבור לצרכי המדינה, **וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ** – עול פרנסה, שאינו צריך לעמול הרבה, לפי שמלאכתו מתברכת; כלומר שבזכות עול התורה שקיבל עליו, הרי הוא ניצל מכל עול אחר ומכל טירדות החיים. **וְכָל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עֹל תּוֹרָה** – האומר: קשה עולה של תורה ואיני יכול לסבלה **(ברטנורא);** ויש מפרשים, שמאבד זמנו בעסקי העולם ואינו נותן לבו להתבונן בתורה ובמצוותיה **(המאירי), נוֹתְנִין עָלָיו עֹל מַלְכוּת וְעֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ**– שכתוב **(איוב ה, ז):** "אדם לעמל יולד", ואם אינו עמל בתורה, מעמיסים עליו עול מלכות ועול דרך ארץ. – וכן אמרו **(ברכות לה, ב):** "בזמן שישראל עושים רצונו של מקום, מלאכתם נעשית על ידי אחרים, שנאמר **(ישעיה סא, ה):** "ועמדו זרים ורעו צאנכם, ובני נכר אכריכם וכורמיכם. ואתם כהני ה' תקראו"... ובזמן שאין ישראל עושים רצונו של מקום, מלאכתם נעשית על ידי עצמם... ולא עוד אלא שמלאכת אחרים נעשית על ידן, שנאמר **(דברים כח, מז-מח):** "תחת אשר לא עבדת את ה' א־להיך בשמחה ובטוב לבב, מרב כל. ועבדת את אויבך"... – ועוד אמרו **(תנא דבי אליהו רבא י"ג):** "הרוצה לעמול בדרך ארץ, נותנים לו שיעמול בדרך ארץ. ועליו הכתוב אומר: "כי אדם לעמל יולד"; למה הדבר דומה? לנוד שנתמלא מים, ונשפך והלך לו; לאחר שעה אין בנוד כלום. והרוצה לעמול בדברי תורה, נותנים לו שיעמול בדברי תורה, ועליו הכתוב אומר **(משלי יז, כו):** "נפש עמל עמלה לו, כי אכף עליו פיהו" (כשפיהו כופהו ותובע לו מאכל, אז עמלו עומד לו, שיאכל מה שעמל כבר – **רש"י**); למה הדבר דומה? לאסקופה התחתונה שהכל דשין בה (כך הלומד תורה ומלמדה לאחרים, שהכל נהנים מאור תורתו), **ולקורה שהכל עוברים עליה, וכאילן שהכל יושבים בצלו, וכנר שעושה מאור עינים לרבים".**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ו רַבִּי חֲלַפְתָּא אִישׁ כְּפַר חֲנַנְיָה אוֹמֵר: עֲשָׂרָה שֶׁיּוֹשְׁבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פב, א): "אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת־אֵל". וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ חֲמִשָּׁה? שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ט, ו): "וַאֲגֻדָּתוֹ עַל־אֶרֶץ יְסָדָהּ". וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ שְׁלֹשָׁה? שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פב, א): "בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט". וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ שְׁנַיִם? שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ג, טז): "אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ, וַיַּקְשֵׁב ה' וַיִּשְׁמָע" וגו'. וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ אֶחָד? שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ, כ): "בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת־שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ".

ז רַבִּי אֱלִעֶזֶר אִישׁ בַּרְתּוֹתָא אוֹמֵר: תֵּן לוֹ מִשֶּׁלּוֹ, שֶׁאַתָּה וְשֶׁלְּךָ שֶׁלּוֹ; וְכֵן בְּדָוִד הוּא אוֹמֵר (דברי הימים א' כט, יד):

פירוש ברטנורא

ו **עשרה שהיו יושבים בדין.** גרסינן: **בעדת אל.** ואין עדה פחותה מעשרה, שנאמר במרגלים (במדבר י"ד) עד מתי לעדה הרעה הזאת, יצאו יהושע וכלב, הרי עשרה: **ומנין אפילו חמשה שנאמר בקרב אלהים ישפוט.** שלשה דיינים ושני בעלי דינים: **ומנין אפילו שלשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה.** האש והאויר והמים שהם שלשה, על ארץ יסדה, על יסוד הארץ הם מקיפים. הרי לך ששלשה קרויין אגודה. אי נמי, מצינו שלשה קרוין אגודה, אגודת אזוב שהם שלשה קלחים. ויש ספרים שכתוב בהן ומנין אפילו חמשה שנאמר ואגודתו על ארץ יסדה, שאדם אוגד בידו אחת שיש בה חמש אצבעות, וכלל אצבעות שביד קרויין אגודה. ובראש המקרא הוא אומר, הבונה בשמים מעלותיו, כלומר השכינה שהיא בשמים יורדת למטה לארץ כשיש שם אגודה עוסקים בתורה. ומנין אפילו שלשה שנאמר בקרב אלהים ישפוט, שהדיינים הם שלשה: **כי נטל עליו.** לשון סכך. תרגום וסכות, ותטל, כלומר שהשכינה סוככת עליו:

ז **תן לו משלו.** לא תמנע מלהתעסק בחפצי שמים בין בגופך בין בממונך, שאינך נותן משלך, לא מגופך ולא מממונך, שאתה וממונך שלו: **מה נאה אילן**

משניות מבוארות – קהתי

~ יום שני ~

באור משנה ו

רבי חלפתא שבמשנתנו היה, כנראה, תלמידו של רבי מאיר (עיין בבא מציעא צד, א – שם מובאת הלכה שאמרה רבי חלפתא משמו של רבי מאיר). מקומו, כפר חנניה, הוא בגבול שבין הגליל העליון והגליל התחתון.

רַבִּי חֲלַפְתָּא אִישׁ כְּפַר חֲנַנְיָה אוֹמֵר: עֲשָׂרָה שֶׁיּוֹשְׁבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם – כלומר שיורדת עליהם השפעה אלהית להאיר עיניהם בחכמה (**"תפארת ישראל"; ועיין באורנו למעלה, משנה ב**), **שֶׁנֶּאֱמַר: "אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת־אֵל"** – ואין "עדה" פחותה מעשרה (עיין משנה סנהדרין א, ו). **וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ חֲמִשָּׁה?** – שיושבים ועוסקים בתורה, ששכינה שרויה ביניהם? **שֶׁנֶּאֱמַר: "וַאֲגֻדָּתוֹ עַל־אֶרֶץ יְסָדָהּ"** – וראשו של הפסוק הוא: "הבונה בשמים מעלותיו", כלומר השכינה שהיא בשמים יורדת למטה לארץ כשיש שם "אגודה", דהיינו חמישה שיושבים ועוסקים בתורה, שכן "אגודה" משמעה מה שאוגד אדם בידו אחת, שהיא בת חמש אצבעות (**ברסנורא; דמב"ם**).**וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ שְׁלֹשָׁה?** – שעוסקים בתורה, ששכינה ביניהם? **שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט"** – "אלוהים" היינו בית דין של שלושה דיינים (**עיין שמות כב, ז-ח**), ואומר הכתוב, שהקב"ה משתתף עמהם, בשעה שיושבים בדין. ויש גורסים: ומניין אפילו חמישה? שנאמר: "בקרב אלהים ישפוט" – והם: שלושה דיינים ושני בעלי הדין; ומניין אפילו שלושה? שנאמר "ואגודתו על ארץ יסדה"– וסתם "אגודה" היא של שלושה, שכן מצינו באגודת־אזוב שהיא שלושה קלחים, וכן אגודת הלולב: כפות תמרים, הדס וערבה. **וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ שְׁנַיִם?** – שעוסקים בתורה, ששכינה ביניהם? **שֶׁנֶּאֱמַר: "אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ, וַיַּקְשֵׁב ה' וַיִּשְׁמָע" וגו'** – "איש אל רעהו" משמע שהם שניים, ונאמר "ויקשב ה' וישמע", מכאן שהשכינה שרויה ביניהם. **וּמִנַּיִן אֲפִלּוּ אֶחָד?** – שיושב ועוסק בתורה, שהשכינה עמו? **שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּכָל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת־שְׁמִי** – (כלומר במקום שאתן דעת בלבך להזכיר את שמי – רש"י; ולפי הריטב"א: אזכיר כמו תזכיר. **בחילוף** אות אל"ף באות ת"ו, לפי א"ת ב"ש), **אָבוֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ"** – לשון יחיד. לפי הגמרא (**ברכות ו, א**) שונה הוא ערכם של המספרים הללו, זה מזה, כפי שמוכח מהמקראות: שניים – דבריהם נכתבים בספר הזכרונות, שכתוב בהם: "ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו"...; מה שאין כן באחד, שדבריו אינם נכתבים. שלושה – הכוונה היא לבית דין, ובא התנא להשמיענו שגם הישיבה בדין, לפשר, לדון ולהטיל שלום בין הבריות, נחשבת להם כאילו הם יושבים ועוסקים בתורה. בעשרה – מקדימה השכינה לבוא עוד בטרם שיתאספו כל העשרה; לא כן בשלושה, שאין השכינה באה אלא כשהם כבר יושבים ועוסקים בדין. ויש מפרשים, שההפרש בין המרובים למועטים מרומז במקראות כדלקמן: באחד העוסק בתורה נאמר– "אבוא אליך וברכתיך" – היינו שהשכינה אינה מתעכבת אצלו, אלא באה היא לברכו, ומיד היא מסתלקת, משל למלך הנכנס לעיר ומוסר לאוהבו דברים אחדים והולך לו מיד. בשניים נאמר: "ויקשב ה' וישמע" – שמתעכב אצלם לשמוע. בשלושה נאמר: "בקרב אלהים ישפוט" – שמשתתף עמהם בשעת דינם. בחמישה נאמר: "ואגודתו על ארץ יסדה" – שמניח יסוד לבניין, משל למלך שבא לעיר ומקים לו שם אכסניה קבועה, כדי להתאכסן בה מדי פעם בפעם. בעשרה – נאמר: "א־להים נצב בעדת א־ל" – שקובע שם עיקר משכנו וישיבתו (**רבי יוסף יעבץ**).

באור משנה ז

רבי אלעזר איש ברתותא הוא רבי אלעזר בן יהודה (עיין ערלה א, ד), תלמידו של רבי יהושע בן חנניה, וחברו של רבי עקיבא (עיין טבול יום ג, ד). במאמרו שבמשנתנו בא הוא להעיר לאדם, שלא תהא עינו צרה בנתינת צדקה ובכל מה שהוא מוציא, תורם או מקדיש, לכבוד שמים, אלא יתן ויתרום ביד נדיבה. ואמנם רבי אלעזר היה נאה מקיים, שכן מסופר עליו בגמרא (תענית כד, א), שכל פעם שהיו גבאי הצדקה רואים אותו, היו מתחמקים ובורחים מפניו, כי דרכו היה לתת להם כל מה שהיה בידו. יום אחד יצא לשוק לקנות נדוניה (צרכי חתונה) לבתו. ראוהו גבאי צדקה והחלו מתחמקים מפניו. מיד רץ אחריהם ואמר להם: הריני משביעכם שתגידו לי במה אתם עוסקים? אמרו לו: ביתום ויתומה (להשאם). אמר: נשבע אני, שהם קודמים לבתי; לקח כל מה שהיה בידו ונתן להם.

רַבִּי אֱלִעֶזֶר אִישׁ בַּרְתּוֹתָא – מכפר ברתותא – **אוֹמֵר: תֵּן לוֹ מִשֶּׁלּוֹ** – תן להקדוש ברוך הוא ממה שנתן לך, כלומר שתתן צדקה, או תוציא ממונך לדבר מצוה, מתוך הכרה, שכל מה שאתה נותן, לא משלך אתה נותן, אלא משל הקדוש ברוך הוא, **שֶׁאַתָּה וְשֶׁלְּךָ שֶׁלּוֹ** – שכל מה שיש לך, קבלת ממנו; ברצונו אתה חי ומתפרנס, והוא שנתן לך הכל. וכן דרשו את הכתוב (**איוב מא, ג**): "מי הקדימני ואשלם" – כלום עשית מזוזה עד שנתתי לך בית? מעקה – עד שנתתי לך גג? ציצית – עד שנתתי לך טלית? (ויקרא רבה כז, ב). ויש מפרשים, שרבי אלעזר אינו מדבר לענין ממונו של האדם בלבד, אלא גם לענין גופו; והוא אומר, שלא ימנע אדם את עצמו ואת ממונו מחפצי שמים, מפני שאינו נותן משלו; וממונו של אדם אינו אלא פיקדון בידו משל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

"כִּי־מִמְּךָ הַכֹּל וּמִיָּדְךָ נָתַנּוּ לָךְ". רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: הַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְשׁוֹנֶה וּמַפְסִיק מִמִּשְׁנָתוֹ, וְאוֹמֵר: מַה נָּאֶה אִילָן זֶה! וּמַה נָּאֶה נִיר זֶה! — מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ.

ח רַבִּי דּוֹסְתַּאי בְּרַבִּי יַנַּאי מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ דָּבָר אֶחָד מִמִּשְׁנָתוֹ — מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ד, ט)**: "רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד, פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ". יָכוֹל אֲפִלּוּ תָקְפָה עָלָיו מִשְׁנָתוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם)**: "וּפֶן־יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" — הָא אֵינוֹ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ עַד שֶׁיֵּשֵׁב וְיִסִּירֵם מִלִּבּוֹ.**

פירוש ברטנורא

זה מה נאה ניר זה. הוא הדין לכל שיחה בטלה, אלא שדיבר בהווה שדרך הולכי דרכים לדבר במה שרואים בעיניהם. ויש אומרים, דאשמעינן רבותא דאע"ג דעל ידי כן הוא מברך ברוך שכבה לו בעולמו, אעפ"כ מעלין עליו כאילו מתחייב בנפשו, מפני שהפסיק ממשנתו: **ניר.** תלם המחרישה, כמו נירו לכם **ניר** (ירמיה ד'):

ח כל השוכח דבר אחד ממשנתו. בשביל שלא חזר עליה, מעלין עליו כאילו מתחייב בנפשו. שמתוך שכחתו הוא בא להתיר את האסור ונמצאת תקלה באה על ידו, ושגגתו עולה זדון. אי נמי כאילו מתחייב בנפשו, לפי שאותה משנה היתה משמרתו ועכשיו ששכחה אינה משמרתו: **תקפה עליו משנתו.** שהיתה קשה עליו ומתוך הקושי שבה שכחה:

משניות מבוארות – קהתי

הקב"ה (**רבנו יונה**). **וְכֵן בְּדָוִד הוּא אוֹמֵר** – כאשר גייס את העם להתנדב לבנין בית המקדש, אמר: "כי מי אני ומי עמי כי נעצור כח להתנדב כזאת, **כִּי־מִמְּךָ הַכֹּל וּמִיָּדְךָ נָתַנּוּ לָךְ"** – כל מה שאנו נותנים אינו אלא מכוח ידך. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר** – ויש גורסים כאן: רבי יעקב אומר. והוא רבי יעקב קורשאי או בן קורשי (**עיין הוריות יג, ב**), רבו של רבי יהודה הנשיא (**ירושלמי שבת י, ה**); ואמנם הגירסה הזאת מקובלת היא ברוב הנוסחאות. **הַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְשׁוֹנֶה** – שמהרהר בדברי תורה, **וּמַפְסִיק מִמִּשְׁנָתוֹ** – בראותו אילן נאה או ניר נאה (שדה חרוש); **וְאוֹמֵר: מַה נָּאֶה אִילָן זֶה! וּמַה נָּאֶה נִיר זֶה!** – והוא הדין לכל שיחה הגורמת לידי הפסקת משנתו, אלא שנקט התנא דוגמה מצויה, שכן דרך הולכי דרכים לדבר במה שרואים בעיניהם (**ברטנורא**); כיון שהוא מפסיק ממשנתו על ידי שיחה זו, **מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב** – המובא להלן במשנה הבאה: "רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים"... (**דברים ד, ט**), **כְּאִלּוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ** – כלומר כאילו אינו עוסק בתורה כלל, שהוא המתחייב בנפשו ממש, והטעם: שטבעו של אדם נמשך אחר ההבלים והשיחות הבטלות, ויימשך ממנו בזה עד שיפרוק עול תורה לגמרי (**המאירי**). ויש מוסיפים, שהמפסיק ממשנתו לשיחה בטלה, יש בזה משום חילול כבוד התורה (**הרשב"ץ**). ואמנם התורה היא חיים לעוסקים בה, והמפסיק מלימודה הרי הוא כפורש מן החיים ומתחייב בנפשו.

~ יום שלישי ~

באור משנה ח

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת בענין המפסיק ממשנתו, באה משנתנו ללמד, שחייב אדם לחזור על לימודו, כדי שיישמרו הדברים היטב בזכרונו, שכל השוכח דבר אחד מלימודו, הרי הוא כמי שמתחייב בנפשו. – רבי דוסתאי היה, כנראה, תלמידו של רבי מאיר.

רַבִּי דּוֹסְתַּאי בְּרַבִּי יַנַּאי מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ דָּבָר אֶחָד מִמִּשְׁנָתוֹ – מתוך שהתרשל ולא חזר על לימודו, ואפילו שכח רק דבר אחד, **מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ** – שהואיל והתעצל לחזור, גילה דעתו שלא איכפת לו כשישכח דבר מלימודו (**"תפארת ישראל"**); ועוד, שאדם השוכח דבר אחד ממשנתו, הרי הוא כאילו שכח דברים רבים, שאין לך דבר אחד בתורה, שלא יהיו תלויים בו דברים רבים (**מדרש שמואל**), **שֶׁנֶּאֱמַר: "רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד, פֶּן־תִּשְׁכַּח אֶת־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־רָאוּ עֵינֶיךָ"** – ואי אפשר לומר שכוונת הכתוב על ראיית עין ממש, ומוסב על הניסים והנפלאות שראו במדבר, שהרי התורה לכל ישראל נאמרה, והדורות האחרונים לא ראו את הניסים; אלא על כרחך, שהכוונה על ראיית עין השכל, ורצונו לומר: דברים שראית בעין שכלך, היזהר בהם שלא תשכחם (**"תפארת ישראל"**). וכן אמרו (**ספרי עקב**): "כשם שאדם צריך להיזהר בסלעו שלא יאבד, כן צריך אדם להיזהר בתלמודו שלא יאבד, וכן הוא אומר (**משלי ב, ד**): "אם תבקשנה ככסף" – מה כסף קשה לקנותו, כך דברי תורה קשים לקנותם. או מה כסף קשה לאבד, אף דברי תורה קשים לאבדם? תלמוד לומר (**איוב כח, יז**): "לא יערכנה זהב וזכוכית, ותמורתה כלי פז" – קשים לקנותם ככלי זהב וכלי פז, ונוחים לאבדם ככלי זכוכית. היה רבי שמעון אומר: "רק השמר לך ושמור נפשך מאד" – משל למלך שצד צפור ונתנה ביד עבדו; אמר לו: הווי זהיר בצפור זו לבני; אם אתה מאבדה, לא תהיה סבור: צפור באיסר אבדתי, אלא כאילו אבדת את נפשך". **יָכוֹל** – אתה לומר: **אֲפִלּוּ תָקְפָה עָלָיו מִשְׁנָתוֹ?** – כבדה עליו משנתו, שהיתה למעלה מכוח השגתו, ושכח תלמודו מתוך אונס, שאף הוא מתחייב בנפשו? **תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּפֶן־יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ"**, **הָא אֵינוֹ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ** – הרי פסוק זה מלמד, שאינו מתחייב בנפשו, **עַד שֶׁיֵּשֵׁב וְיִסִּירֵם מִלִּבּוֹ** – מחמת התרשלות והתבטלות מדברי תורה. אבל מחמת אונס – פטור, וכן אמרו (**ברכות ח, ב**): "הזהרו בזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו, שאנו אומרים: לוחות ושברי לוחות מונחין בארון".

באור משנה ט

רבי חנינא בן דוסא היה תלמידו של רבן יוחנן בן זכאי. הוא היה מפורסם בחסידותו ובצדקתו, והיה עושה נפלאות בכוח תפילתו. בגמרא מובא (ברכות לד, ב): "מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי, וחלה בנו של רבן יוחנן בן זכאי, אמר לו: חנינא בני, בקש עליו רחמים ויחיה! הניח ראשו בין ברכיו וביקש עליו רחמים, וחיה. אמר רבן יוחנן בן זכאי: אלמלי הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו, לא היו משגיחים עליו. אמרה לו אשתו: וכי חנינא גדול ממך? אמר לה: לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני המלך (שהוא יוצא ונכנס אצלו כבן בית, והוא מבקש וענעה מיד), ואני דומה כשר לפני המלך (שאינו רגיל לבוא לפניו). וכן שנינו (ברכות ה, ה): "אמרו עליו על רבי חנינא בן דוסא שהיה מתפלל על החולים ואומר: זה חי וזה מת. אמרו לו: מניין אתה יודע? אמר להם: אם שגורה תפילתי בפי, יודע אני שהוא מקובל; ואם לאו, ידוע אני שהוא מטורף". – יושרו של רבי חנינא ובטחונו בה' היו למופת, עד שאמרו (מכילתא יתרו): "אנשי אמת" (שמות יח, כא) – זה חנינא בן דוסא. ובברייתא בגמרא מובא (ברכות לג, א): "מעשה במקום אחד שהיה ערוד, והיה מזיק את הבריות. באו והודיעו לו לרבי חנינא בן דוסא. אמר להן: הראו לי את חורו! הראוהו את חורו; נתן עקבו על פי החור; יצא ונשכו, ומת אותו ערוד. נטלו על כתפו והביאו לבית המדרש. אמר להם: בני, אין ערוד ממית אלא החטא ממית. באותה שעה אמרו: אוי לו לאדם שפגע בו ערוד, ואוי לו לערוד שפגע בו רבי חנינא בן דוסא".

רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא אוֹמֵר: כָּל שֶׁיִּרְאַת חֶטְאוֹ קוֹדֶמֶת לְחָכְמָתוֹ

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ט רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא אוֹמֵר: כָּל שֶׁיִּרְאַת חֶטְאוֹ קוֹדֶמֶת לְחָכְמָתוֹ — חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת; וְכָל שֶׁחָכְמָתוֹ קוֹדֶמֶת לְיִרְאַת חֶטְאוֹ — אֵין חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת. הוּא הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁמַּעֲשָׂיו מְרֻבִּין מֵחָכְמָתוֹ — חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת; וְכָל שֶׁחָכְמָתוֹ מְרֻבָּה מִמַּעֲשָׂיו — אֵין חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת.

י הוּא הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁרּוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ — רוּחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה הֵימֶנּוּ; וְכָל שֶׁאֵין רוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ — אֵין רוּחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה הֵימֶנּוּ. רַבִּי דּוֹסָא בֶּן הַרְכִּינָס אוֹמֵר: שֵׁנָה שֶׁל שַׁחֲרִית, וְיַיִן שֶׁל צָהֳרַיִם, וְשִׂיחַת הַיְלָדִים, וְיִשִּׁיבַת כְּתֵי כְנֵסִיּוֹת שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ — מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם.

פירוש ברטנורא

ט כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו. אני שמעתי, שמקדים במחשבתו יראת חטאו לחכמתו, שהוא חושב בלבו אלמוד בשביל שאהיה ירא חטא. וזה על דרך שאמרו תחלת המחשבה היא סוף המעשה: **חכמתו מתקיימת.** שהחכמה מביאתו למה שלבו חפץ והוא נהנה בה: **וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו.** שאינו לומד על מנת לעשות, הואיל ואין לבבו פונה להיות ירא חטא: **אין חכמתו מתקיימת.** שמתוך שהיא מונעת אותו מללכת אחרי שרירות לבו הוא קץ בה ומואסה ומניחה: **כל שמעשיו מרובים מחכמתו.** הכא מיירי שזריז במצות עשה, ולעיל בכל שיראת חטאו קודמת לחכמתו איירי שנזהר במצות לא תעשה:

י כל שרוח הבריות נוחה הימנו. כל מי שאהוב למטה בידוע שהוא אהוב למעלה: **שינה של שחרית.** שהולך וישן עד שעונת קריאת שמע עוברת: **ויין של צהרים.** מושך לבו של אדם, דכתיב [קהלת ב'] למשוך ביין את בשרי, ומביא אותו לידי שכרות: **ושיחת הילדים.** מבטלת את אבותיהם מלעסוק בתורה: **וישיבת כנסיות של עמי הארץ.** שמתכנסים ומדברים בדברים בטלים:

משניות מבוארות – קהתי

– שרואה ביראת החטא את תכלית לימודו, **חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת** – שכן החכמה שרכש לו על ידי לימוד התורה מתגלמת במדותיו ובמעשיו, כמו שכתוב (**תהלים קיא, י**): "ראשית חכמה יראת ה'" **וְכָל שֶׁחָכְמָתוֹ קוֹדֶמֶת לְיִרְאַת חֶטְאוֹ** – שאינו לומד על מנת לעשות, אלא בעיקר לשם השגת דעת וחכמה, **אֵין חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת** – שהואיל ואין בו יראת חטא, הרי חכמתו מטפחת על פניו, מאחר שמתכחש לה במעשיו, ומתוך כך סופו להניחה ולנוטשה. וכן אמרו: "בנוהג שבעולם, אדם אומר לחברו: עשיר אני, ויש לי חיטים הרבה, ושמן ויין הרבה. אמרו לו חבריו: הרי הכל יש בידך; היש לך אוצר היכן ליתנם? אם אין לך אוצר, אין בידך כלום; – כך מי שהוא עשיר וחכם ובן דעת, ואין בידו יראת חטא, אין בידו כלום, שנאמר (**קהלת יב, יג**): "סוף דבר הכל נשמע, את הא־להים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם". **הוּא** – רבי חנינא – **הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁמַּעֲשָׂיו מְרֻבִּין מֵחָכְמָתוֹ** – שנותן הוא בעיקר את דעתו להרבות במעשים טובים, **חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת** – שמתגשמת היא במעשיו, כפי שבארנו לעיל; ומבואר בברטנורא, שבמאמר הקודם מדבר רבי חנינא על הזהירות במצוות לא תעשה, וכאן הוא מדבר על הזריזות במצוות עשה. **וְכָל שֶׁחָכְמָתוֹ מְרֻבָּה מִמַּעֲשָׂיו** – שהוא לומד ואינו מקיים, **אֵין חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת** – שהואיל ואינו מקיימה במעשים, סופו שזונחה ומאבדה, ויש מפרשים: כל שמעשיו מרובין מחכמתו – מי שמחנך את העם במעשיו יותר מאשר בדיבורו, חכמתו מתקיימת – כלומר שמתקיימת באחרים, שכן דבריו נשמעים ונכנסים ללבם של השומעים. אבל כל שחכמתו מרובה ממעשיו – שהוא נאה דורש ואינו נאה מקיים, אין חכמתו מתקיימת – שדבריו אינם מתקבלים (**מנחת שבת**).

~ יום רביעי ~

באור משנה י

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת מאמריו של רבי חנינא בן דוסא בענין חכמתו של אדם, מביאה משנתנו מאמר נוסף של רבי חנינא, בענין מידותיו של אדם, שכל שהוא אהוב על הבריות אהוב גם למקום.

הוּא – רבי חנינא בן דוסא – **הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁרּוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ** – שיש לבריות נחת רוח ממעשיו, **רוּחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה הֵימֶנּוּ** – לפי ששם שמים מתקדש ומתאהב על ידו. **וְכָל שֶׁאֵין רוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ** – ששנאוי הוא על הבריות בגלל מידותיו הרעות, **אֵין רוּחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה הֵימֶנּוּ** – לפי ששם שמים מתחלל על ידו; וכן אמרו (**יומא פו, א**): כל שקורא ושונה, ומשמש תלמידי חכמים, ודיבורו בנחת עם הבריות, ומשאו ומתנו באמונה – מה הבריות אומרים עליו? אשרי פלוני שלמד תורה אשרי אביו שלימדו תורה, אשרי רבו שלימדו תורה... ראו כמה נאים דרכיו וכמה מתוקנים מעשיו! עליו הכתוב אומר (**ישעיה מט, ג**): "ויאמר לי עבדי אתה, ישראל אשר בך אתפאר". אבל מי שקורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ואין משאו ומתנו באמונה ואין דיבורו בנחת עם הבריות – מה הבריות אומרים עליו? אוי לו לפלוני שלמד תורה, אוי לו לאביו שלימדו תורה, אוי לו לרבו שלימדו תורה; ראו, כמה מקולקלים מעשיו, וכמה מכוערים דרכיו! ועליו הכתוב אומר (**יחזקאל לו, כ**): "ויחללו את שם קדשי באמור להם עם ה' אלה ומארצו יצאו". **רַבִּי דּוֹסָא בֶּן הַרְכִּינָס** – שהיה בן דורו של רבן יוחנן בן זכאי – **אוֹמֵר: שֵׁנָה שֶׁל שַׁחֲרִית** – שאדם מוסיף לישון בבוקר מתוך עצלות, בשעה שהוא צריך לקום לעבודת הבורא, לקרוא שמע ולהתפלל, **וְיַיִן שֶׁל צָהֳרַיִם** – המושך לבו של אדם ומרגילו בשכרות, **וְשִׂיחַת הַיְלָדִים** – המשעשעת ומושכת, ומבטלים בה הרבה זמן, **וְיִשִּׁיבַת כְּתֵי כְנֵסִיּוֹת שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ** – שמתכנסים ועוסקים בשיחה בטלה; כל הדברים הללו **מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם** – בפרק הקודם שנינו (משנה יא): "עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאין את האדם מן העולם" – שלשת הדברים הללו, שמנה שם רבי יהושע, הם דברים רעים כשלעצמם, שמאבדים את הגוף, ומוציאים את האדם מן העולם בלא עת; ברם, רבי דוסא בן הרכינס מונה כאן ארבעה דברים, שהם כשלעצמם טובים לגוף וערבים עליו, אבל הם קשים לנשמה, וכשאדם משתקע בהם במותרות ובחיים ההמוניים האלה, הוא מאבד עולמו בידיו (**הרשב"ץ**).

באור משנה יא

רבי אלעזר המודעי, מוצאו – כפי שמעיד כינויו – ממודיעין, עירם של החשמונאים. מלבד מאמרו כאן, במסכתנו, לא נזכר שמו במשנה. בעיקר היה ידוע כבעל אגדה, ובייחוד בפירוש המקראות. רבן גמליאל מיבנה היה מחשיב אותו מבחינה זו, והיה רגיל לומר: "עדיין צריכים אנו למודעי" (שבת נה, ב; מגילה טו, ב; ועוד). רבי אלעזר המודעי היה דודו של בר כוכבא ועמד לימינו. אולם לבסוף, בימי המצור על ביתר, נחשד על ידי בר־כוכבא שהוא אומר להשלים עם האויב, והרגו (עיין איכה רבה פרק ב'). במאמרו שבמשנתנו מונה רבי אלעזר המודעי חמישה חטאים, שהעושה אותם אין לו חלק לעולם הבא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יא רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי אוֹמֵר: הַמְחַלֵּל אֶת הַקָּדָשִׁים, וְהַמְבַזֶּה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת, וְהַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים, וְהַמֵּפֵר בְּרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, וְהַמְגַלֶּה פָּנִים בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא כַּהֲלָכָה, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים – אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא.

יב רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: הֱוֵי קַל לְרֹאשׁ, וְנוֹחַ לְתִשְׁחֹרֶת, וֱהֵוֵי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּשִׂמְחָה.

פירוש ברטנורא

יא המחלל את הקדשים. המביא קדשי המזבח לידי פגול ונותר וטמא, או המועל ונהנה בין בקדשי בדק הבית: **והמבזה את המועדות.** ימים של חול המועד, עושה בהן מלאכה או נוהג בהן מנהג חול באכילה ושתיה: **והמלבין פני חבירו ברבים.** המתבייש פניו מאדימות תחלה ואח"כ מתלבנות, שהנפש יש לה שתי תנועות אחת לחוץ ואחת לפנים, וכשמבייישין את האדם, בתחלה הרוח מתנועע לצד חוץ כמי שמתמלא חמה ופניו מאדימות, וכשאינו מוצא טענה כיצד יסיר הבושת ההוא מעל פניו, הוא דואג בקרבו ונכנס הרוח לצד פניו מפני הצער. ופניו מתכרכמים ומתלבנים. וזהו שאמרו [בבא מציעא נ"ח ע"ב] בענין ההלבנה, דאזיל סומקא ואתי חיורא: **והמפר בריתו.** שלא מל, או שמל ומושך ערלתו לכסות המילה כדי שלא יראה שהוא מהול: **והמגלה פנים בתורה.** שמראה פנים ופירושים בתורה שלא כהלכה. כגון המתרגם ומזרעך לא תתן להעביר למולך, ומזרעך לא תתן לאעברא לארמיותא. ואין זה פשוטו של מקרא. ובכלל זה הדורש דרשות של דופי. פירוש אחר, מגלה פנים, שמעיז פניו לעבור על דברי תורה בפרהסיא ביד רמה ואין לו בושת פנים: **אע"פ שיש בידו תורה ומעשים טובים.** ולא חזר בתשובה מאחד מעבירות הללו שבידו, אע"פ שבאו עליו יסורים ומת ביסורים, אין לו חלק לעולם הבא. אבל אם חזר בתשובה קודם מותו, אין לך דבר שעומד בפני התשובה:

יב הוי קל לראש. לפני אדם גדול זקן ויושב בראש בישיבה, הוי קל לעבוד עבודתו ולשמש לפניו: **ונוח לתשחורת.** לאדם בחור ששערותיו שחורות אינך צריך לחקל עצמך כל כך, אלא תעמוד לפניו בנחת ובישוב: **והוי מקבל וכו'.** נגד כל אדם בין ראש בין תשחורת תעמוד בשמחה. מקבל, כמו מקביל.

משניות מבוארות – קהתי

רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי אוֹמֵר: הַמְחַלֵּל אֶת הַקָּדָשִׁים – שאינו נזהר בהם כהלכה, והוא מטמא אותם, או שהוא נהנה ומועל בהם, או שהוא מטיל בהם מום, או שהוא מוציאם מחוץ למחיצתם: קדשי קדשים חוץ לעזרה, וקדשים קלים חוץ לירושלים – כל זה נכנס בכלל "המחלל את הקדשים", בין קדשי מזבח ובין קדשי בדק הבית; וכיון שהוא מחלל אותם במזיד, מוכח הדבר שהוא כופר בקדושתם, ואינו מאמין שבאה עליהם מצוות ה' (**ספר המאור להרמב"ם**); **וְהַמְבַזֶּה אֶת הַמּוֹעֲדוֹת** – ימי חול המועד, שעושה בהם מלאכה בדבר שאינו אבד; או שנוהג בהם מנהגי חול באכילה ושתיה; **וְהַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים** – המעליב את חברו בפני הרבים, שגורם לו שפניו יחוירו אחרי שהאדימו בראשונה, כאומרם (**בבא מציעא נח, ב**): "אזיל סומקא ואתי חיורא" (מי שנכלם הולכת האדמימות מעל פניו ובאה הלבנונית), ואמרו חכמים (**ברכות מג, ב**): "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש, ואל ילבין פני חברו ברבים", שכאילו שופך דמים הוא; **וְהַמֵּפֵר בְּרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם**– שלא מל את בנו, או שלא מל את עצמו כשלא נימול בילדותו; או שמשך ערלתו לכסות המילה כדי שלא יהא ניכר שהוא מהול; **וְהַמְגַלֶּה פָּנִים בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא כַּהֲלָכָה** – מלשון "שבעים פנים לתורה", כלומר שמפרש את התורה שלא כהלכה, כגון שמראה את עצמו כאילו הוא יודע בסתרי תורה, והוא אומר על הנגלה שאינו אלא משל, ולא היתה כוונת ה' אליו כלל; כגון שעל איסור אכילת חזיר הוא אומר, שאין כוונת התורה שלא יאכל אדם בשר חזיר, אבל מה שאסרה תורה בשר חזיר הוא משל, שלא יהיו מידותיו של אדם מגונות ומלוכלכות; – וזהו שורש משרשי הכפירה, מפני שהמצוות אף על פי שיש בהן צד נסתר, אין ספק שעצם המצוה הוא הנגלה ממנו; ואי אפשר לכוון כוונתה מצד הנסתר מבלי לקיימה מצד הנגלה (**המאירי**). ויש מפרשים: המגלה פנים בתורה שלא כהלכה – שמעז פניו לעבור על מצוות התורה בפרהסיא, והיא תכלית הכפירה, כמו שכתוב (**במדבר טו, ל**): "והנפש אשר תעשה ביד רמה... את ה' הוא מגדף" (**רמב"ם**); – כל העושה אחד מהחטאים הללו, **אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים** – אם אינו חוזר בתשובה (**ברטנורא**), **אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא** – לפי שחטאים אלו חמורים הם מעבירות אחרות, שכן בעבירות אחרות אפשר להצדיק את האדם ולומר, שיצרו תקפו, אבל כל אלה אין עבירתם באה אלא מצד הכפירה וביזוי דבר ה'. וכן אמרו בברייתא בגמרא (**סנהדרין צט, א**): "כי דבר ה' בזה" (**במדבר טו, לא**) – זה המגלה פנים בתורה, "ואת מצוותו הפר" (**שם**) – זה המפר ברית בשר; "הכרת תכרת" (**שם**) – "הכרת" בעולם הזה, "תכרת" לעולם הבא. מכאן אמר רבי אלעזר המודעי: המחלל את הקדשים, והמבזה את המועדות, והמפר בריתו של אברהם אבינו, והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה, והמלבין פני חברו ברבים, אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים, אין לו חלק לעולם הבא".

~ יום המישי ~

באור משנה יב

רבי ישמעאל היה חברו וגם מחלוקתו של רבי עקיבא. מרבותיו הראשונים היה, כנראה, רבי יהושע בן חנניה, שכפי המסופר בגמרא (גיטין נח, א) פדה אותו בהיותו עוד תינוק שבוי בבית האסורים ברומא. כמו כן קיבל תורה מפי רבי אליעזר, וכן היה תלמידו של רבי נחוניא בן הקנה, שממנו קיבל את שיטתו במדרש התורה "בכלל ופרט". במאמרו שבמשנתנו מזהיר רבי ישמעאל, שיש להתנהג כלפי כל אדם בכבוד הראוי, ולקבלו בשמחה. ואמנם רבי ישמעאל התנהג כך אף כלפי הגויים, שכן מסופר בירושלמי (ברכות ח): גוי אחד פגע את רבי ישמעאל ובירכו; החזיר לו: עליך נאמר: "ומברכך ברוך".

רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: הֱוֵי קַל לְרֹאשׁ – שתעשה את עצמך קל וזריז כלפי אדם חשוב ונכבד, לשרתו ולעשות רצונו. **וְנוֹחַ לַתִּשְׁחֹרֶת** – כלפי צעיר,ששערותיו עדיין שחורות, אינך מחוייב אמנם להקל בכבודך, אבל עליך להתנהג כלפיו בנחת ובמתינות. **וֱהֵוֵי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּשִׂמְחָה** – כל אדם שבא אליך, בין זקן, בין צעיר, בין חכם ובין הדיוט, תקבל אותו בשמחה. ומפרש הרמב"ם, שזה יותר ממה שאמר שמאי (למעלה א, טו): "בסבר פנים יפות". ויש מפרשים: הווי קל לראש – הווי קל לעשות רצון בוראך בראשיתך, בהיותך צעיר לימים (ויש מוצאים רמז: "לראש" – ראשי תיבות: לעשות רצון אביך שבשמים" – הרב אלשאקר), ונוח לתשחורת – וגם בימי זקנותך, כשהושחרו כבר פניך מחמת הזיקנה, תהא נוח לו, כלומר שתהא רוח המקום נוחה ממך (**רש"י; ברטנורא**). והוי מקבל את כל אדם בשמחה – שגם בינך לבין חברך תהא מידתך לקבל את כל אדם בשמחה ובטוב לב. ובמדרש שמואל מבואר: ונוח לתשחורת – תהא נוח למי שמשחר פניך ומבקש ממך איזו טובה, לתת לו משאלות לבו. ויש מפרשים בדרך זו את כל המאמר: "הווי קל לראש" כלומר שכשיבואו אליך עניים לבקשך, שתמליץ עליהם אצל ראשי העיר, תהיה קל לעשות מבוקשם, וזה "ונוח לתשחורת" – היינו לשחר פני השרים. ואף אם יטריחו אותך כמה פעמים, אל תראה להם פנים זועפות אלא הווי מקבל את כל האדם בשמחה" (**"כנסת ישראל"**).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

יג רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ מַרְגִּילִין לָעֶרְוָה. מָסֹרֶת סְיָג לַתּוֹרָה; מַעַשְׂרוֹת סְיָג לָעֹשֶׁר; נְדָרִים סְיָג לַפְּרִישׁוּת; סְיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה.

יד הוּא הָיָה אוֹמֵר: חָבִיב אָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּצֶלֶם; חִבָּה יְתֵרָה נוֹדַעַת לוֹ שֶׁנִּבְרָא בְּצֶלֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ט, ו): "בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם". חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּקְרְאוּ בָּנִים לַמָּקוֹם; חִבָּה יְתֵרָה נוֹדַעַת לָהֶם שֶׁנִּקְרְאוּ בָּנִים

פירוש ברטנורא

מתורגם נגד, קבל. פירוש אחר, הוי קל לראש, בראשיתך כשאתה בחור הוי קל לעשות רצון בוראך, ובזקנותך כשהושחרו פניך מפני הזקנה תהא נוח לו:

יג מסורת סייג לתורה. המסורת שמסרו לנו חכמים בחסרות ויתרות שבתורה, הם גדר וחיזוק לתורה שבכתב, שעל ידיהם אנו מבינים כמה מצות איך יעשו אותם. כמו בסכת בסכת בסכות, שנים חסרים ואחד מלא, שממנו אנו לומדים להכשיר סוכה בשלש דפנות. וכגון מועדי ה' אשר תקראו אתם, שנכתב חסר בשלשה מקומות, ללמד, אתם אפילו שוגגים, אתם אפילו מזידים, אתם אפילו מוטעים: **מעשרות סייג לעושר.** דכתיב עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר [תענית ט']: **נדרים סייג לפרישות.** בומן שאדם מתחיל בפרישות ומתירא שלא יעבור, מקבל עליו בלשון נדר שלא יעשה כך וכך, ועל ידי כן הוא כובש את יצרו: **סייג לחכמה שתיקה.** במה אנן קיימין, אי בשתיקה מדברי תורה, הרי כבר כתיב והגית בו וגו', אי בשתיקה מרכילות ולשון הרע וקללה, דאורייתא נינהו. הא אינו מדבר אלא בשתיקה מדברי הרשות שבין אדם לחברו, שיש לו לאדם למעט הדבור בהם כל מה שאפשר. ועליהם אמר שלמה (משלי י"ז) גם אויל מחריש חכם יחשב:

יד חבה יתירה נודעת לו. רמב"ם פירש, חבה יתירה הראה הקב"ה לאדם שהודיעו ואמר לו ראה שבראתיך בצלם, שהמטיב לחברו ומודיעו הטובה שעשה עמו, מראה חבה יתירה יותר משאילו הטיב עמו ואינו חשוב בעיניו להודיעו הטובה שעשה עמו. ויש לפרש, חבה יתירה נודעת לו, חבה גלויה

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה יג

רבי עקיבא היה איש האשכולות (איש שהכל בו, כל מעלות המדות ומעלות החכמות). וכן אמרו (ירושלמי סוטה ט, י): "משמת יוסי בן יועזר בטלו האשכולות ולא עמד אשכול עד שבא רבי עקיבא". אמנם לא היתה לו זכות אבות (ברכות כז, ב), אבל גדולה מאד היתה זכות עצמו, שכן היה עץ שצמח מתחתיו, ובכוחות עצמו היה לארז אדיר; היה נערץ בתורתו וחכמתו בחייו, ושמו היה הולך מסוף העולם ועד סופו (יבמות טז, א), ונקדש במותו על קידוש שם שמים ותורתו. רבותיו המובהקים היו רבי אליעזר ורבי יהושע. כן שימש גם את רבי נחום איש גם זו, והושפע משיטתו במדרש התורה, שהיה דורש ב"ריבוי ומיעוט". רבי יהודה הנשיא שהיה מונה שבחם של חכמים קורא לרבי עקיבא: "אוצר בלום", שכן דומה הוא לפועל שנטל קופתו ויצא לחוץ, מצא חטין, מניח בה, מצא שעורים, מניח בה, כוסמין – מניח בה... כיון שנכנס לביתו – מברר הוא חיטים בפני עצמם, שעורים בפני עצמם, כוסמים בפני עצמם. כך עשה רבי עקיבא, ועשה כל התורה טבעות טבעות" (אבות דרבי נתן יח) – שהבדיל את כל ענייני ההלכה לסוגיה ומכל התורה עשה שלשלת אחת שטבעותיה וחוליותיה אחוזות ודבוקות זו בזו (ספר המאור להרמב"ם). במאמרו שבמשנתנו מונה רבי עקיבא חמישה סייגים, כדי להרחיק את האדם מן החטא.

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ – שחוק וליצנות והתנהגות של קלות ראש, תוך שיחות בטלות ופטפוטי הבלים, **מַרְגִּילִין לָעֶרְוָה** – מרגילים את האדם לידי פריצות; "אבל כובד ראש ויראה – סייג לעריות, שכל המשנה בסייגים מדברת" (**דבנו יונה**). ומדוע לא נקט רבי עקיבא בלשון זו, כדרך שנקט בשאר הדברים? שלא תאמר: "כובד ראש ויראה" אינם אלא סייג, דהיינו ממידות החסידות, ואילו שחוק וקלות ראש הן מידות כל אדם בינוני, ובא רבי עקיבא להשמיענו, ששחוק וקלות ראש מידות פחותות הן, המביאות את האדם להתפרקות מוסרית, ועליו להתרחק מהן (**"מגן אבות"**). **מָסֹרֶת סְיָג לַתּוֹרָה** – התורה שבעל פה שנמסרה מדור לדור, הרי היא סייג, דהיינו גדר, לתורה שבכתב, שכן בלעדי המסורת לא היינו מבינים את פירוש התורה והלכותיה, והיתה התורה דומה לכרם בלי גדר וסייג, שכל אחד היה נוהג בה כבהפקר, לבארה ולפרשה כטוב בעיניו. ויש מפרשים: מסורת – שמסרו לנו חכמים בחסרות ויתרות שבתורה, סייג לתורה – שבלי המסורת של מלא וחסר ומנין התיבות והאותיות שבתורה שקבעו בעלי המסורת, היתה התורה עשויה הרבה תורות, לפי שינוי נוסחאותיהן וגירסותיהן המתחלפות, וכל "מבין" היה מגיה ומתקן לפי ראות עיניו וכפי דעתו ורוחו. **מַעַשְׂרוֹת סְיָג לָעֹשֶׁר** – בזכות המעשרות מתברך האדם בעושר, והוא שמור לו לטובתו, שנאמר (**דברים יד, כב**): "עשר תעשר", ודרשו (**תענית ט, א**): עשר בשביל שתתעשר. וכן אמרו (**מדרש משלי יא**): אם ראית אדם מפזר מעותיו לצדקה, הווי יודע שהוא מוסיף, שנאמר (**משלי יא, כד**): "יש מפזר ונוסף עוד"; וכן כתוב (**מלאכי ג, י**): "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר... ובחנוני נא בזאת אמר ה' צבאות, אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה עד בלי די". **נְדָרִים סְיָג לַפְּרִישׁוּת** – בזמן שאדם מתחיל בפרישות, שמחמיר על עצמו לנהוג איסור גם בדברים המותרים, כדי שלא ייכשל בדברים האסורים, אם הוא מתיירא שמא יצרו יתגבר עליו, יקבל עליו בלשון נדר שלא יעשה כך וכך, ועל ידי כך הוא יכבוש את יצרו ויחזק בו את מידת הפרישות. ואמנם בסתם אדם, טוב שלא ידור כלל, שכן כאשר ידור לקיים איזו מצוה אז יפתנו יצרו לעבור גם על הנדר. אבל אם האדם הוא כבר בגדר פרישות ועושה הכל לפנים משורת הדין, הרי הנדר מועיל לו במלחמתו עם היצר, והוא מתחזק בפרישותו. **סְיָג לַחָכְמָה שְׁתִיקָה** – היינו שתיקה מדברי הרשות שבין אדם לחברו, שיש לו לאדם למעט הדיבור בהם כל מה שאפשר (**ברטנורא**). וכבר בארנו מעלת השתיקה בפרק א' משנה י"ז. במדרש שמואל מבואר, שלא אמר: "שתיקה סייג לחכמה" כמו בשאר הסייגים, לפי שבא להשמיענו שאין שום סייג לחכמה כי אם השתיקה בלבד, מה שאין כן בשאר הדברים, שיש לכל דבר עוד סייגים מלבד הסייג האמור כאן, כגון בעושר יש גם דרכים אחרות להשגת העושר מלבד המעשרות. אבל ביחס לחכמה – סייג לחכמה אינה אלא שתיקה, וכן כתוב (**משלי יז, כז-כח**): "חושך אמריו יודע דעת... אוטם שפתיו נבון".

~ יום ששי ~

באור משנה יד

משנתנו מביאה מאמר שני של רבי עקיבא, בו הוא מחנך אותנו לאהבת אדם בכלל ולאהבת ישראל בפרט, והרי מפורסמת אימרתו (ירושלמי נדרים ט, ד): "ואהבת לרעך כמוך" (ויקרא יט, יח) – זה כלל גדול בתורה".

הוּא הָיָה אוֹמֵר – רבי עקיבא היה אומר: **חָבִיב אָדָם שֶׁנִּבְרָא בְּצֶלֶם** – א־להים, והיא "ההשגה השכלית אשר בו ייחיחד האדם, שתכליתה היא ידיעת א־להים כפי האפשר בכוח האדם והשגתו" (**רמב"ם**), ולכן מוטל עליו לעשות רצון קונו (**רש"י**); **חִבָּה יְתֵרָה נוֹדַעַת לוֹ שֶׁנִּבְרָא בְּצֶלֶם** – חיבה יתירה הראה הקב"ה לאדם, שהודיע לו שנברא בצלם; שהמיטיב לחברו ומודיע לו הטובה שעשה עמו, מראה לו חיבה מרובה יותר, מאשר העושה טובה לאדם, ואינו חשוב בעיניו להודיעו הטובה שעשה עמו (**רמב"ם**); וכיון שהודיע הקב"ה לאדם שבראו בצלם, הרי סימן הוא שחשוב הוא בעיניו וחיבה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לַמָּקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יד, א)**: "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם". חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּתַּן לָהֶם כְּלִי חֶמְדָּה; חִבָּה יְתֵרָה נוֹדַעַת לָהֶם, שֶׁנִּתַּן לָהֶם כְּלִי חֶמְדָּה שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר** (משלי ד, ב)**: "כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם, תּוֹרָתִי אַל־תַּעֲזֹבוּ".**

טז הַכֹּל צָפוּי, וְהָרְשׁוּת נְתוּנָה; וּבְטוֹב הָעוֹלָם נִדּוֹן; וְהַכֹּל לְפִי רֹב הַמַּעֲשֶׂה.

טז הוּא הָיָה אוֹמֵר: הַכֹּל נָתוּן בְּעֵרָבוֹן, וּמְצוּדָה פְּרוּסָה עַל כָּל הַחַיִּים. הַחֲנוּת פְּתוּחָה, וְהַחֶנְוָנִי מַקִּיף, וְהַפִּנְקָס

פירוש ברטנורא

ומפורסמת, שלא בלבד אהבה מסותרת היה לו למקום ברוך הוא עם האדם אלא אף חבה גלויה וידועה לכל: **שנאמר כי לקח טוב.** כל מעשה בראשית שנאמר בו וירא אלהים כי טוב, לא נברא אלא בשביל התורה שנקראת לקח, כמה דאת אמר (דברים ל"ב) יערוף כמטר לקחי:

טו הכל צפוי. כל מה שאדם עושה בחדרי חדרים גלוי לפניו: **והרשות נתונה.** בידו של אדם לעשות טוב ורע, כדכתיב (שם ל) ראה נתתי לפניך היום את החיים וגו': **ובטוב העולם נדון.** במדת רחמים. ואעפ"כ אין הכל שוין במדה זו, לפי שהכל לפי רוב המעשה. המרבה במעשים טובים נותנים לו רחמים מרובים, והממעיט במעשים טובים ממעטים לו ברחמים. פירוש אחר, והכל לפי רוב המעשה, לפי רוב מעשיו של אדם הוא נדון, אם רוב זכיות זכאי, אם רוב עונות חייב. ורמב"ם פירש, הכל צפוי, כל מעשה בני אדם מה שעשה ומה שעתיד לעשות הכל גלוי לפניו, ולא תאמר כיון שהקב"ה יודע מה שיעשה האדם א"כ הוא מוכרח במעשיו שיהיה צדיק או רשע, כי הרשות נתונה בידו לעשות טוב ורע ואין שם דבר שיכריחהו כלל, וכיון שכן הוא, בטוב העולם נדון, להפרע מן הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקים. שהחוטא חטא ברצונו, ראוי שיענש. והצדיק היה צדיק ברצונו, וראוי שיקבל שכר: **והכל לפי רוב המעשה.** לפי מה שאדם כופל ומתמיד בעשיית הטוב כך שכרו מרובה. שאינו דומה המחלק מאה זהובים לצדקה במאה פעמים, לנותן אותם בפעם אחת. וגרסת רמב"ם היא, והכל לפי רוב המעשה, אבל לא על פי המעשה:

משניות מבוארות – קהתי

יתירה היא, **שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם"** – והכוונה היא לכל אדם, שכן פסוק זה לבני נח נאמר (**עיין "תוספות יום טוב"**) במדרש מובא (**ויקרא רבה לד**): "הלל הזקן בשעה שהיה נפטר מתלמידיו היה הולך עמהם. אמרו לו תלמידיו: רבי, להיכן אתה הולך? אמר להם: לעשות מצוה. אמרו לו: וכי מה מצוה זו? אמר להם: לרחוץ בבית המרחץ. אמרו לו: וכי זו מצוה היא? אמר להם: מה אם איקונין של מלכים שמעמידים אותו בבתי תיאטראות ובתי קרקסאות, מי שנתמנה עליהם הוא מורקן ושוטפן ובשכר זה מעלים לו מזונות; ולא עוד אלא שהוא מתגדל עם גדולי מלכות – אני שנבראתי בצלם, שנאמר "כי בצלם א־להים עשה את האדם", על אחת כמה וכמה". **חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּקְרְאוּ בָּנִים לַמָּקוֹם** – ואפילו בשעה שהם חוטאים (**קידושין לו, א**), שנאמר (**ירמיה ד, כב**): "בנים סכלים המה"; וכן כתוב (**דברים לב, כ**): "בנים לא אמון בם". **חִבָּה יְתֵרָה נוֹדַעַת לָהֶם שֶׁנִּקְרְאוּ בָּנִים לַמָּקוֹם** – חיבה יתירה הראה הקב"ה לישראל שהודיעם שהם בנים, **שֶׁנֶּאֱמַר: "בָּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם"** – וזו מעלתם המיוחדת של ישראל. ברם, מעלה זו תלויה במעלה אחרת של ישראל, שכן **חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל, שֶׁנִּתַּן לָהֶם כְּלִי חֶמְדָּה** – היא התורה שנקראת "חמדה", שנאמר (**תהלים יט, ח-יא**) "תורת ה' תמימה... משפטי ה' אמת... הנחמדים מזהב ומפז רב"; וכן אמרו (**זבחים קטז, א**): כשנתן הקב"ה תורה לישראל, היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו... וכל מלכי אומות העולם נתקבצו אצל בלעם הרשע ואמרו לו: "מה קול ההמון אשר שמענו?... אמר להם: חמדה טובה יש לו להקב"ה בבית גנזיו... ומבקש ליתנה לבניו; **חִבָּה יְתֵרָה נוֹדַעַת לָהֶם, שֶׁנִּתַּן לָהֶם כְּלִי חֶמְדָּה שֶׁבּוֹ נִבְרָא הָעוֹלָם** – כמו שאמרו (**בראשית רבה א**): "ואהיה אצלו אמון" (**משלי ח, לא**) – התורה אומרת: אני הייתי כלי אומנותו של הקב"ה; בנוהג שבעולם מלך בשר ודם בונה פלטין, אינו בונה אותה מדעת עצמו אלא מדעת אומן; והאומן אינו בונה אותה מדעת עצמו, אלא דיפתראות ופנקסאות יש לו לדעת היאך הוא עושה חדרים, היאך הוא עושה פשפשים – כך היה הקב"ה מביט בתורה וברא את העולם"; וחיבה יתירה היא, שהודיע הקב"ה לישראל שנתן להם את התורה, **שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם, תּוֹרָתִי אַל־תַּעֲזֹבוּ"** – ומבואר בברטנורא: "כל מעשה בראשית, שנאמר בו: "וירא א־להים כי טוב", לא נברא אלא בשביל התורה שנקראת "לקח", שנאמר (**דברים לב, ב**): "יערוף כמטר לקחי". – "ולפי ש"טוב" שייך בדברים גשמיים, ו"חמדה" יותר בדברים שכליים, שהחמדה היא בנפש, לכן לא קרא לתורה "כלי טוב" כמו שנאמר בבריאה "כי טוב", אלא קראה "כלי חמדה"; ומקרא מלא הוא (**בראשית ג, ו**): "כי טוב העץ למאכל... ונחמד העץ להשכיל" – הרי ש"טוב" נאמר אצל אכילה גשמית, ו"חמדה" נאמרה אצל השכלה" (**"תוספות יום טוב"**).

באור משנה טו

משנתנו היא המשך דברי רבי עקיבא. וכותב הרמב"ם בפירושו למשנה זו: "זה המאמר כולל דברים גדולים מאד".

הַכֹּל צָפוּי – הכל גלוי וידוע מראש לפני ה', **וְהָרְשׁוּת נְתוּנָה** – ואף על פי כן הרשות בידי האדם לבחור בטוב או ברע, כלומר שיש לאדם בחירה חפשית; ואין ידיעת הבורא, שיודע הכל מראש, מכריחה את האדם בכלום. ואף על פי שזה מן הנמנע לפי השגתנו וידיעתנו, אבל ידיעת הבורא אינה כידיעתנו, ואין שום דמיון ביניהן, כי הוא וידיעתו – אחד; וכשם שאין אנו משיגים בשכלנו המוגבל את מציאותו של הבורא, כך אין אנו משיגים את ידיעתו (**רמב"ם**); וכן כתוב (**ישעיה נה, ח**): "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי". **וּבְטוֹב הָעוֹלָם נִדּוֹן** – הקב"ה דן את בני האדם בחסד ובטוב, דהיינו במידת הרחמים ולא במידת הדין, שנאמר (**שמות לד, ו**): "ארך אפים ורב חסד ואמת", ואמרו חז"ל (**סנהדרין קיא, א; ועוד**): "ארך אפים" – לצדיקים ולרשעים, וכן כתוב (**תהלים קמה, ט**): "טוב ה' לכול". **וְהַכֹּל לְפִי רֹב הַמַּעֲשֶׂה** – הרמב"ם מבאר: לפי רוב מספר המעשים, ולא לפי גודל המעשה; שאם אדם מתמיד במעשים־טובים, וחוזר לעשותם הרבה פעמים, מתחזקות בלבו ובנפשו המעלות הטובות; מה שאין כן בעשותו פעם אחת בלבד מעשה גדול; למשל: הנותן לאיש אחד נדבה של אלף זהובים בבת אחת, אינו מסגל לעצמו את מידת הנדיבות, כמי שנותן אלף זהובים באלף פעמים, מפני שזה כופל מעשה הנדיבות אלף פעמים, ועל ידי התעוררות נפשית תדירה, הוא מחזק בנפשו את מידת הנדיבות; ואילו זה שנתן בבת אחת, פעם אחת בלבד היתה התעוררות גדולה בנפשו למעשה טוב, ואחר כך פסקה ממנו. ומכאן גם במתן שכר המצוות נידון האדם לפי רוב התמדתו בעשיית הטוב.

~ שבת קודש ~

באור משנה טז

משנתנו מביאה מאמר נוסף של רבי עקיבא, שהוא ביאור למשנה הקודמת, על פי משל מחיי יום יום.

הוּא – רבי עקיבא – **הָיָה אוֹמֵר: הַכֹּל נָתוּן בְּעֵרָבוֹן** – כל מה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

פָּתוּחַ, וְהַיָּד כּוֹתֶבֶת, וְכָל הָרוֹצֶה לִלְווֹת, יָבֹא וְיִלְוֶה, וְהַגַּבָּאִים מַחֲזִירִים תָּדִיר בְּכָל יוֹם, וְנִפְרָעִין מִן הָאָדָם מִדַּעְתּוֹ וְשֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, וְיֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ, וְהַדִּין דִּין אֱמֶת, וְהַכֹּל מְתֻקָּן לַסְּעוּדָה.

יז רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ; אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ, אֵין תּוֹרָה. אִם אֵין חָכְמָה, אֵין יִרְאָה; אִם אֵין יִרְאָה, אֵין חָכְמָה. אִם אֵין בִּינָה, אֵין דַּעַת; אִם אֵין דַּעַת, אֵין בִּינָה. אִם אֵין קֶמַח, אֵין תּוֹרָה; אִם אֵין תּוֹרָה, אֵין קֶמַח. הוּא הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁחָכְמָתוֹ מְרֻבָּה מִמַּעֲשָׂיו, לְמַה הוּא דּוֹמֶה? לְאִילָן שֶׁעֲנָפָיו

פירוש ברטנורא

טז הכל נתון בערבון. רגלוהי דבר נש אינון ערבין ביה [סוכה נ"ג ע"א.] לאתר דמתבעי תמן מובילין יתיה: **ומצודה פרוסה.** יסורין ומיתה: **החנות פתוחה.** ובני אדם נכנסים שם ולוקחים בהקפה: **והחנוני מקיף.** ומאמין לכל הבא ליטול. כך בני אדם חוטאים בכל יום והקב"ה ממתין להם עד בא עתם: **הפנקס פתוחה.** לכתוב בה ההקפות כדי שלא ישכח: **והיד כותבת.** שלא תאמר אף על פי שהפנקס פתוחה פעמים שהחנוני טרוד ואינו כותב הכל, לכך אמר והיד כותבת: **וכל הרוצה ללוות וכו'.** היינו והרשות נתונה דלעיל, שאין שום אדם מוכרח ללוות שלא ברצונו: **והגבאים.** יסורים ופגעים רעים: **לדעתו.** פעמים שזוכר את חובו ואומר יפה דנתני: **ושלא לדעתו.** פעמים ששכח וקורא תגר כנגד דינו של מקום ברוך הוא: **ויש להם על מה שיסמוכו.** על הפנקס, ועל החנוני שהוא נאמן על פנקסו. כך היסורים הללו הן נסמכים על מעשיו של אדם הנזכרים לפני המקום ברוך הוא, אף על פי שהם נשכחים מן האדם: **והדין דין אמת.** שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו [ע"ז ג' ע"א]: **והכל מתוקן לסעודה.** אחד צדיקים ואחד רשעים יש להם חלק לעולם הבא לאחר שגבו מהן את חובן:

יז אם אין תורה וכו'. אין משאו ומתנו יפה עם הבריות: **אם אין דרך ארץ וכו'.** סוף שתורתו משתכחת ממנו: **אם אין דעת וכו'.** דעת, הוא שמוצא טעם לדבר. ובינה, הוא שמבין דבר מתוך דבר אבל אינו מראה לו טעם. ואם אין דעת לתת טעם לדבר אין בינה, אחר שלא ידע טעמו של דבר כאילו לא ידעו. ומכל מקום הבינה היא קודמת, לפיכך אם אין בינה אין דעת: **אם אין קמח אין תורה.** מי שאין לו מה יאכל היאך יעסוק בתורה: **אם אין תורה אין קמח.** מה יועיל לו הקמח שבידו, הואיל ואין בו תורה, נוח לו שלא היה לו קמח והיה מת ברעב:

משניות מבוארות – קהתי

שיש לו לאדם בעולמו, האדם ערב בו, ועתידים לגבות ממנו חובו, כלומר להענישו על חטאיו. **וּמְצוּדָה פְּרוּסָה עַל כָּל הַחַיִּים** – ואין מנוס ממנה, שנאמר (**קהלת ט, יב**): "כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה... כהם יוקשים בני האדם לעת רעה". **הַחֲנוּת פְּתוּחָה** – ויכול האדם לקבל בה כל מה שלבו חפץ, כלומר שיכול אדם ליהנות מהעולם ותענוגיו כרצונו; **וְהַחָנְוָנִי מַקִּיף** – הוא נותן לכל אחד בהקפה, ואינו דורש תשלום לאלתר, וזהו ששנינו במשנה הקודמת: "ובטוב העולם נדון", שהקב"ה הוא "ארך אפים" אף לרשעים, והוא דן את העולם במידת הרחמים; **וְהַפִּנְקָס פָּתוּחַ, וְהַיָּד כּוֹתֶבֶת** – כלומר שאמנם הוא מקיף ומאריך אפו, אבל הכל נרשם בספר הזכרונות לגבות את החוב לעת מצוא, ואינו מוותר על שום דבר; **וְכָל הָרוֹצֶה לִלְווֹת יָבֹא וְיִלְוֶה** – זה מה ששנינו במשנה הקודמת: "והרשות נתונה", שניתנה לאדם בחירה חפשית לעשות הכל כרצונו, **וְהַגַּבָּאִים מַחֲזִירִים תָּדִיר בְּכָל יוֹם** – הגובים, שליחי החנווני, באים מדי פעם בפעם לגבות את החובות; דבר זה הוא משל על היסורים והחליים הבאים על האדם, **וְנִפְרָעִין מִן הָאָדָם מִדַּעְתּוֹ** – שיש ואדם זוכר את חובו, והוא מצדיק עליו את הדין, כמו שאמר דוד (**תהלים קיט, עה**): "ידעתי ה' כי צדק משפטיך, ואמונה עניתני", **וְשֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ** – שפעמים הוא שוכח את "חובו", וקורא תגר כנגד דינו של הקב"ה, כאילו היסורים באו עליו שלא בצדק, לפי שחושב על עצמו שהוא צדיק ונקי מכל חטא ועוון, **וְיֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמְכוּ** – אבל יש ל"גובים" הללו על מה לסמוך, שהרי הכל רשום בספר הזכרונות, **וְהַדִּין דִּין אֱמֶת** – שאין הקב"ה גובה יותר ממה שמגיע לו, וכן אמרו (**עבודה זרה, ג, א**): "אין הקב"ה בא בטרוניא (בתלונה ובעלילה) עם בריותיו". **וְהַכֹּל מְתֻקָּן לַסְּעוּדָה** – בין צדיקים ובין רשעים יש להם חלק לעולם הבא לאחר שגבו מהם את חובם (**ברטנורא**). וכן שנינו (**סנהדרין י', א**): "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (**ישעיה ס, כא**): "ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ"...; ויש מפרשים: "כמו שהאדם דרך משל ימצא סעודתו ממה שטרח בו לקנותו ולהביאו אל ביתו... כן ימצאו הנפשות סעודה מוכנת לעולם הבא ממה שקנו בעולם הזה..." (**המאירי**).

באור משנה יז

רבי אלעזר בן עזריה היה מגדולי חכמי יבנה. בזכות חכמתו, יחוסו (שהיה דור נשיאי לעזרא הסופר) ועשרו עלה לכס הנשיאות בזמן שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאותו על שלא נהג כבוד ברבי יהושע. ואף לאחר שנתפייס רבי יהושע, ורבן גמליאל הוחזר לנשיאותו, לא הורידו את רבי אלעזר לגמרי, אלא נתנו לרבן גמליאל שתי שבתות, ולרבי אלעזר בן עזריה שבת אחת (עיין ברכות כז, ב). אותו היום שעלה רבי אלעזר בן עזריה לנשיאות יום גדול הוא בתולדות המשנה, והרבה פעמים מדובר בתלמוד על "בו ביום", שכן "בו ביום נשנתה מסכת עדיות ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה" (ברכות כח, א). רבי יהודה הנשיא שהיה מונה שבחם של חכמים דימה אותו לקופה של רוכלים – "בזמן שתלמיד חכם נכנס אצלו; שאלו במקרא – אומר לו, שאלו במשנה – אומר לו, במדרש – אומר לו, בהלכות – אומר לו, באגדות – אומר לו. כיון שיצא מלפניו הוא מלא טוב וברכה" (אבות דרבי נתן יח).

רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: אִם אֵין תּוֹרָה – מי שלא קרא ולא שנה ולא שימש תלמידי חכמים, **אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ** – אינו בעל מוסר ומידות, ואין משאו ומתנו יפה עם הבריות. **אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ** – מי שאינו בעל מידות טובות ואינו נוהג יפה עם הבריות, **אֵין תּוֹרָה** – אין ערך לתורתו, שכן התורה מתחללת ונמאסת על ידו; וכן מבואר במחזור ויטרי: אם אין דרך ארץ אין תורה – שאם אין תרבות לאדם לנהוג כשורה, אין תורתו מועילה לו כלום ואינה מתקיימת בידו. **אִם אֵין חָכְמָה** – מי שאין בו חכמה להשכיל גדולת הבורא, **אֵין יִרְאָה** – אינו יכול להגיע לידי יראת חטא. ואף על פי שבמחשבתו וברצונו להיות ירא חטא אין יראתו יראה שלמה, מאחר שהוא ריק מחכמה ולא ידע להיזהר, כמו ששנינו (**למעלה ב, ה**): "אין בור ירא חטא". **אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה** – מי שאינו רואה ביראת חטא את תכלית החכמה, אין חכמתו מתקיימת, כמו ששנינו (**בפרקנו משנה ט**): כל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת (עיין שם בבאורנו). **אִם אֵין בִּינָה אֵין דַּעַת** – מי שאינו תופס את הדבר שהוא לומד כדי להבין דבר מתוך דבר, אינו יודע לתת טעם לדבר. **אִם אֵין דַּעַת אֵין בִּינָה** – שאם אינו יודע טעמו של דבר, סימן הוא שלא הבין כראוי את הדבר. – "דעת", שמראה טעם לדבר; ו"בינה", שמבין דבר מתוך דבר אבל אינו מראה לו טעם (**ברטנורא**); ועל ידי "בינה" אדם משיג "דעת". **אִם אֵין קֶמַח אֵין תּוֹרָה** – מי שאין לו לחם לאכול, אין דעתו מיושבת עליו לעסוק בתורה. **אִם אֵין תּוֹרָה אֵין קֶמַח** – מי שאינו עוסק בתורה אינו ראוי שיהא לו קמח, שחיים בלא תורה חסרי ערך הם. **הוּא** – רבי אלעזר בן עזריה – **הָיָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁחָכְמָתוֹ מְרֻבָּה מִמַּעֲשָׂיו** – שלומד תורה ואינו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מְרֻבִּין וְשָׁרָשָׁיו מוּעָטִין, וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקַרְתּוּ וְהוֹפְכָתוּ עַל פָּנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יז, ו): "וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבוֹא טוֹב, וְשָׁכַן חֲרֵרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלֵחָה וְלֹא תֵשֵׁב". אֲבָל כָּל שֶׁמַּעֲשָׂיו מְרֻבִּין מֵחָכְמָתוֹ, לְמָה הוּא דּוֹמֶה? לְאִילָן שֶׁעֲנָפָיו מוּעָטִין וְשָׁרָשָׁיו מְרֻבִּין, שֶׁאֲפִלּוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ, אֵין מְזִיזוֹת אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יז, ח): "וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל־מַיִם וְעַל־יוּבַל יְשַׁלַּח שָׁרָשָׁיו, וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֹא חֹם, וְהָיָה עָלֵהוּ רַעֲנָן, וּבִשְׁנַת בַּצֹּרֶת לֹא יִדְאָג, וְלֹא יָמִישׁ מֵעֲשׂוֹת פֶּרִי".

משניות מבוארות – קהתי

מקיימה, **לְמָה הוּא דּוֹמֶה? לְאִילָן שֶׁעֲנָפָיו מְרֻבִּין וְשָׁרָשָׁיו מוּעָטִין** – שכן מעשי המצוות הם השרשים, והחכמות הם הענפים, **וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקַרְתּוּ וְהוֹפְכָתוּ עַל פָּנָיו** – לפי שאינו מושרש בקרקע כראוי; כך מי שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת, כפי שבארנו לעיל במשנה ט, **שֶׁנֶּאֱמַר:** "ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו, ומן ה' יסור לבו. **וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה** (כעץ בודד וחשוף עלים הצומח במדבר) **וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבוֹא טוֹב** (גם בעונת הגשמים אינו מרגיש שינוי לטובה), **וְשָׁכַן חֲרֵרִים בַּמִּדְבָּר** (במקום שמם וחרב מחום השמש הלוהט במדבר) **אֶרֶץ מְלֵחָה** (אדמה שאינה מוציאה כל צמח, כאילו זרעו בה מלח) **וְלֹא תֵשֵׁב"** (ואין בה ישוב). **אֲבָל כָּל שֶׁמַּעֲשָׂיו מְרֻבִּין מֵחָכְמָתוֹ** – שעיקר מגמתו היא לעשות מעשים טובים, **לְמָה הוּא דּוֹמֶה? לְאִילָן שֶׁעֲנָפָיו מוּעָטִין וְשָׁרָשָׁיו מְרֻבִּין, שֶׁאֲפִלּוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ, אֵין מְזִיזוֹת אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ** – כך האדם שהוא בעל מעשים טובים, והוא מושרש ביראת שמים – שום דעות והשפעות זרות אינן יכולות להזיזו מדעתו, **שֶׁנֶּאֱמַר:** "ברוך הגבר אשר יבטח בה'... **וְהָיָה כְּעֵץ שָׁתוּל עַל־מַיִם וְעַל־יוּבַל** (נחל מים) **יְשַׁלַּח שָׁרָשָׁיו, וְלֹא יִרְאֶה כִּי־יָבֹא חֹם, וְהָיָה עָלֵהוּ רַעֲנָן, וּבִשְׁנַת בַּצֹּרֶת לֹא יִדְאָג** (שמספיקים לו המים אשר בנחל), **וְלֹא יָמִישׁ מֵעֲשׂוֹת פֶּרִי"** (לא יחדל מלתת פירות).

המשך ביאור למס' שבועות ליום חמישי עמ' א

1 וכפרו, **חֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין**. אבל אם אמר משביע אני עליכם **בְּאֶלֶף**
2 **דָּלֶת** – שם אדני, או **בְּיוּד הֵי** – שם הוי"ה, או **בְּשַׁדַּי** או **בִּצְבָאוֹת**, וכן
3 בכנויי הבורא כגון **בְּחַנּוּן וְרַחוּם** [–או ברחום], או **בְּאֶרֶךְ אַפַּיִם** או
4 **בְּרֹב חֶסֶד, וּבְכָל** – או בכל **הַכִּנּוּיִין** האחרים, וכפרו, **חֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין**.
5 אגב דיני שבועה שצריכה הזכרת שם, מבארת המשנה דיני קללה,
6 שגם היא בהזכרת שם: **הַמְקַלֵּל** את ה' **בְּכוּלָּן** – באחד מהשמות או
7 הכנויים שהזכירה המשנה, והיינו שמקלל שם בשם, כגון שאמר
8 יכה פלוני [–ה'] את פלוני [–אומר אחד מן השמות או הכנויים],
9 **חַיָּב** מיתה, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין**, משום שהמקלל את
10 ה' חייב רק כשקלל את השם המיוחד.
11 **הַמְקַלֵּל** את **אָבִיו וְאִמּוֹ בְּכוּלָּן** – באחד מהשמות או הכנויים, **חַיָּב**
12 מיתה, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין**, משום שאינו חייב אלא
13 כשקילל בשם המיוחד. **הַמְקַלֵּל** את **עַצְמוֹ וַחֲבֵרוֹ** [–או את חבירו]
14 **בְּכוּלָּן** – באחד מהשמות או הכנויים, **עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה**.
15 בשבועת העדות נאמר (ויקרא ה א) 'וְנֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל
16 אָלָה' וגו'. ו'אלה' זו קללה, והיינו שהתובע מקלל את העדים אם
17 לא יעידו לו. המשנה מבארת מהי האלה:
18 אמר לעדים אחד מהקללות הכתובות בתורה, כגון (דברים כח כב)
19 'יַכְּכָה ה' (אֱלֹהִים) בַּשַּׁחֶפֶת וּבַקַּדַּחַת וגו' אם לא תעידו לי', או
20 שהיה שומע אחד הקורא בתורה בפרשת הקללות (דברים כח), ואמר
21 לעדים 'יְכָן (יככה) [וַיַּכֶּם] אֱלֹהִים בקללות אלו אם לא תעידו לי',
22 **זוֹ הִיא אָלָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה**, כמו שנאמר על קללות אלו (דברים כט
23 כ) 'וְכָל אָלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה'.
24 אמר לעד, **אַל יַכְּךָ** ה' אם תעיד לי, **וְכָן** אם אמר **יִרְפָּאֲךָ** ה' אם תעיד
25 לי, **וְכָן** אם אמר **יֵיטִיב לְךָ** ה' אם תעיד לי, וכפר העד, ונמצא שיודע
26 לו עדות, **רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב** בשבועת העדות, לפי שמשמע מדבריו
27 שאם לא תעיד לי יכך ה', ויקללך, וירע לך, והרי זו אלה. **וַחֲכָמִים**
28 **פּוֹטְרִין**.

גמרא

29
30 שנינו במשנה, **מַשְׁבִּיעֲנִי עֲלֵיכֶם**, מצווה אני עליכם, אוסרכם אני,
31 הרי אלו חייבין. הגמרא מבארת באיזה אופן אמר המשביע את
32 דבריו. שואלת הגמרא: **מַאי קָאָמַר** – מהי כוונת התנא, והרי ודאי
33 שאם אמר התובע לעדים בלשון ציווי או איסור בלבד בלא
34 שבועה אינם חייבים בשבועת העדות. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב**
35 **יְהוּדָה, הָכִי קָאָמַר** – כך כוונת התנא, אמר לעדים **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי**
36 **עֲלֵיכֶם בִּשְׁבוּעָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה** שתבואו ותעידוני, או אמר להם
37 **מְצַוֶּה אֲנִי עֲלֵיכֶם בְּצִוּוּאָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה**, וכוונתו לפרשת נדרים
38 שנאמר עליהם 'אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי
39 יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי' (במדבר כז לד) לשון צוואה, או אמר להם **אוֹסְרָכֶם**
40 **אֲנִי בְּאִיסּוּר הָאָמוּר בַּתּוֹרָה**, והיינו בשבועה שנאמרה בתורה
41 בלשון 'איסר', הרי אלו חייבים.
42 **אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי** לרב יהודה, **אֶלָּא** לפי דבריך שמצווה ואוסר הכוונה
43 לציווי ולאיסור הכתוב בתורה, **הָא דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא**, אמר לעדים
44 'כּוּלְּכֶם אֲנִי' **חֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין**, וכי 'כּוּלְּ' **בְּאוֹרַיְיתָא מִי כְּתִיב**, וכיון
45 שלא נאמרה לשון זו בתורה, אין לחייבם, שהרי אינו יכול לסיים
46 'בבבילה האמורה בתורה'. **אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר** התנא, אמר
47 לעדים 'מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שתבואו ותעידוני', ואמר זאת **בִּשְׁבוּעָה**,
48 כלומר שהזכיר את השם, וכן **מְצַוֶּה אֲנִי עֲלֵיכֶם**, היינו **בִּשְׁבוּעָה**,
49 שהזכיר את השם, וכן **אוֹסְרָכֶם אֲנִי בִּשְׁבוּעָה**, וזוהי גם כוונת רבי
50 חייא שהוסיף **כּוּלְּכֶם אֲנִי**, היינו שאמר זאת **בִּשְׁבוּעָה** והזכיר את
51 השם.
52 שנינו במשנה, **בְּאֶלֶף דָּלֶת בְּיוּד הֵי בְּשַׁדַּי בִּצְבָאוֹת בְּחַנּוּן וְרַחוּם**
53 **בְּאֶרֶךְ אַפַּיִם בְּרֹב חֶסֶד** ובכל הכנויים הרי אלו חייבים. תמהה
54 הגמרא: **לְמִימְרָא** – האם משנתינו באה לומר, **דְּחַנּוּן וְרַחוּם** וכן
55 שאר כינויים **שְׁמוֹת גְּנוּזוֹת** – הרי הם נחשבים שמותיו של הקדוש
56 ברוך הוא, ומשום כך אם השביע את העדים בחנון או ברחום הרי
57 זו השבעה בשם וחייבים. **וּרְמִינְהִי** – וקשה ממה ששנינו בברייתא,
58 **יֵשׁ שְׁמוֹת שֶׁנִּמְחָקִין וְיֵשׁ שְׁמוֹת שֶׁאֵין נִמְחָקִין** – מי שהוצרך למחוק
59 אחד משמות ה', כגון שהיה כותב ספר תורה וטעה בכתיבתו, יש
60 מן השמות שמותר לו למחקן ויש שאסור. מפרטת הברייתא: **אֵלּוּ**
61 **הֵן שְׁמוֹת שֶׁאֵין נִמְחָקִין**, כְּגוֹן 'אֵל' 'אֱלֹהֶיךָ' 'אֱלֹהִים' 'אֱלֹהֵיכֶם' 'אֶהְיֶה
62 **אֲשֶׁר אֶהְיֶה, אֶלֶף דָּלֶת** – אדני, **יוּד הֵי** – שם הוי"ה, 'שַׁדַּי' 'צְבָאוֹת',
63 כל אחד משמות אלו **חֲרֵי אֵלּוּ אֵין נִמְחָקִין. אֲבָל** 'הַגָּדוֹל' 'הַגִּבּוֹר'
64 'הַנּוֹרָא' 'הָאַדִּיר' 'וְהַחָזָק' 'וְהָאֲמִיץ' 'הָעִוּוּז' 'חַנּוּן' 'וְרַחוּם' 'אֶרֶךְ אַפַּיִם'
65 'וְרַב חֶסֶד' **חֲרֵי אֵלּוּ נִמְחָקִין**. הרי מבואר בברייתא שהכינויים חנון
66 ורחום נמחקים, ואם כן אין בהם קדושה, והרי זה סותר לדברי
67 המשנה שאם השביע בחנון ורחום הרי אלו חייבים.
68 מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי, מַתְנִיתִין, בְּמִי שֶׁהוּא חַנּוּן**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

נכסי' כו'. הרבה קרקעות קנית וכסיין אבקי': כסוי עפר ממפולת החומר: **ונתר מוקרי.** נשר מוחי: **אודרי וכו'.** המוכין יוצאין מן הכר שבראשותיו: **מצראה.** הלל שאנו קורין בפסח: ל"ל. שמא תטבע הספינה והוא ינצל וזהו הגם שיאר' לו: **בדידך.** תלוי הפתרון אם לטובה אם לרעה והפכתה לי לרעה: מברתא דר"ח אשתו של רבא שפתר שתמות:

דף נו עמוד א. חלום נוסף שחלם רבא, ופתרונו: **אָמַר לֵיהּ** רבא לבר הדיא, **חֲזַאי אַפַּדְנָא דִידִי דְנָפִיל** – ראיתי בחלומי את ארמוני שנפל, **וְאָתוּ כּוּלֵי עָלְמָא שָׁקִיל לְבֵינְתָּא לְבֵינְתָּא** – ובאו כולם ולקחו ממנו לבנים, ומהו פתרון חלום זה. **אָמַר לֵיהּ** בר הדיא לרבא, פתרון החלום הוא **דִשְׁמַעְתָּתָךְ מִבַּדְרָן בְּעָלְמָא** – השמועות שיאמרו בשמך, יתפזרו ויתפרסמו בעולם.

חלום נוסף שחלם רבא, ופתרונו: **אָמַר לֵיהּ** רבא לבר הדיא, **חֲזַאי דְאִבְּקַע רֵישִׁי וְנָתַר מוֹקְרֵי** – ראיתי בחלום שראשי נבקע ומוחי נושר, כלומר יוצא ממנו, ומהו פתרון חלום זה. **אָמַר לֵיהּ** בר הדיא לרבא, פתרון החלום הוא **דאוּדְרָא מִבֵּי סַדְיָא נָפִיק** – המוכין שבכר שתחת מראשותיך, יצאו ממנו.

חלום נוסף שחלם רבא, ופתרונו: **אָמַר לֵיהּ** רבא לבר הדיא, **אַקְרִיוּן הַלֵּלָא מִצְרָאָה בְּחֶלְמָא** – ראיתי בחלומי שקוראים לפני 'הלל המצרי' [הוא ההלל שקוראים בפסח על ניסי יציאת מצרים], ומהו פתרון חלום זה. **אָמַר לֵיהּ** בר הדיא לרבא, פתרון החלום הוא, **דְנִיסָּא מִתְרַחֲשִׁי לָךְ** – ההלל שקראו לפניך הוא רמז לכך שעתידים להתרחש לך ניסים, לפי שהלל זה נאמר על ניסים שנעשים לישראל.

הגמרא מספרת כיצד נתגלה לרבא שבר הדיא ברשעותו פתר לו את חלומותיו לרעה: **הֲוָה קָא אָזִיל בַּהֲדֵיהּ בְּאַרְבָּא** – בר הדיא היה הולך יחד עם רבא בספינה, **אָמַר** בר הדיא, **בַּהֲדֵי גַּבְרָא דְמִתְרְחִישׁ לֵיהּ נִיסָּא לָמָּה לִי** – למה לי ללכת יחד עם אדם שעתידים להתרחש לו ניסים, שמא כאן יארע לו הנס, שהספינה תטבע והוא ינצל, ואילו אני אטבע. כיון שכך, עלה ויצא בר הדיא מן הספינה ליבשה. **בַּהֲדֵי דְקָא סָלִיק נְפַל סִיפְּרָא מִינֵּיהּ** – בשעה שעלה בר הדיא מן הספינה ליבשה, נפל ספרו ממנו, **אַשְׁכְּחֵיהּ רָבָא וַחֲזָא דַּהֲוָה כְּתִיב בֵּיהּ** – מצא רבא את ספרו, וראה שכתוב בו **'כָּל הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִין אַחַר הַפֶּה'**, והיינו שקיום החלומות הוא כפי שנפתרו בפיו של הפותר אותם. מתוך כך הבין רבא, שבר הדיא ברשעותו פתר לו את חלומותיו לרעה, כיון שכך, **אָמַר** רבא לבר הדיא, **רָשָׁע, בְּדִידָךְ קָיְימָא** – בך היה פתרון החלומות תלוי, אם יהיה לטובה או לרעה, ואתה פתרת אותם לרעה, **וְצַעֲרְתָּן כּוּלֵי הַאי** – וציערתני כל כך. הוסיף רבא ואמר לו, **כּוּלְּהוּ מָחִילְנָא לָךְ** – על כל הפתרונות שפתרת לי לרעה, ונתקיימו, אני מוחל לך, **כַּד מִבְּרַתֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא** – חוץ מהפתרון שפתרת לי שתמות אשתי שהיא בתו של רב חסדא. הוסיף רבא וקילל את בר הדיא, **יְהֵא רַעֲוָא דְּלִמְסַר הַהוּא גַּבְרָא** – יהי רצון שימסר אותו האיש [־בר הדיא] **לִידֵי דְמַלְכוּתָא דְּלָא מְרַחֲמוּ עֲלֵיהּ** – ביד מלכות שלא תרחם עליו.

בר הדיא חשש מקללת רבא: **אָמַר** בר הדיא, לאחר ששמע שרבא קיללו, **מַאי אֶעֱבִיד** – מה אעשה, הרי **גְּמִירִי** [־קיבלתי מרבותי] **דְּקִלְלַת חָכָם אֲפִילּוּ** אם קילל **בְּחִנָּם, הִיא בָּאָה** על האדם, **וְכָל שֶׁכֵּן** שיש לי לחשוש מקללתו של **רָבָא, דִּבְדִינָא קָא לָיֵיט** – שבדין קילל אותי, לפי שגרמתי לו רעות רבות.

ולכן **אָמַר** בר הדיא, **אֵיקוּם וְאֶגְלֵי** – אקום ואצא לגלות, כדי לכפר בכך על מעשי, וגלות מכפרת, **דְּאָמַר מַר** – שנאמרה שמועה בשם אחד החכמים, **גָּלוּת** שאדם גולה, **מְכַפֶּרֶת** על **עָוֹן** שעשה. ואכן כך עשה, **קָם, גַּלִּי לְבֵי רוֹמָאֵי** – וגלה אצל הרומאים.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

קוֹלָר – שלשלת העון תָּלוּי בְּצַוַּאר עֲדִים, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק', אלא מה יעשה, יחקור וידרוש הרבה בדבר, ואם עדיין נראה לו שהדין מרומה יסלק עצמו מדין זה וידוננו מי שלבו שלם בדבר.

הגמרא מביאה הלכות נוספות הנלמדות מהפסוק 'מדבר שקר תרחק'. (סִימָן לזכרון, להלכות שהוזכרו להלן, תְּלָתָ"א – שלש, לענין תַּלְמִי"ד, וּתְלָ"ת לענין בַּעֲלֵי"ן חוֹ"ב, ועוד הלכה לענין סַמְרְטוּ"ט, ולענין שׁוֹמֵ"ע, ולענין מַטְעֵ"ם).

מִנַּיִן לְתַלְמִיד שֶׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבּוֹ, ובא דין לפני רבו, וְהתלמיד רוֹאֶה זְכוּת לְעֻנִּי וְחוֹב לְעָשִׁיר, ורבו החליף, מִנַּיִן שֶׁלֹּא יִשְׁתּוֹק, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק'.

וּמִנַּיִן לְתַלְמִיד שֶׁרוֹאֶה אֶת רַבּוֹ שֶׁטּוֹעֶה בַּדִּין, שֶׁלֹּא יֹאמַר אַמְתִּין לוֹ ואשתוק עַד שֶׁיִּגְמְרֶנּוּ [–את הדין], וְאַחרי כן אֶסְתְּרֶנּוּ וְאַכְּנֶנּוּ מִדַּעְתִּי שֶׁלִּי, כְּדֵי שֶׁיִּקָּרֵא הַדִּין עַל שְׁמִי, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק', אלא יאמר לו דרך כבוד, רבי, כך וכך למדתני.

מִנַּיִן לְתַלְמִיד שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ, יוֹדֵעַ אַתָּה בִּי, שֶׁאפילו אִם נוֹתְנִין לִי מֵאָה מָנֶה אֵינִי מְבַדֶּה [–משקר], וּמָנֶה יֵשׁ לִי אֵצֶל פְּלוֹנִי, שחייב הוא לִי, וְאֵין לִי עָלָיו אֶלָּא עֵד אֶחָד, מִנַּיִן שֶׁלֹּא יִצְטָרֵף התלמיד עִמּוֹ – עם העד, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק'.

מקשה הגמרא: הַאי – דין זה, וכי מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק נָפְקָא – הוא נלמד, הָא – הרי וַדַּאי שַׁקּוּרֵי קָא מְשַׁקֵּר, וְרַחֲמָנָא – והקדוש ברוך הוא אָמַר (שמות כ יב) 'לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר' – לא תעיד עדות שקר.

מתרצת הגמרא: אֶלָּא כְּגוֹן דְּאָמַר לֵיהּ הרב לתלמיד, וַדַּאי חַד סָהֲדָא אִית לִי – ודאי עד אחד יש לי שפלוני חייב לי מנה, וְתָא אַתָּה קוּם הָתָם וְלָא תֵּימָא וְלָא מִידִי – ובוא אתה ותעמוד שם בבית דין ואל תאמר כלום, ויהיה בעל דיני סבור שבאת להעיד ויש כנגדו שני עדים, ויודה על האמת, דְּהָא לֵא מַפְּקַת מִפּוּמֵךְ שִׁקְרָא – שהרי אינך מוציא מפיך דבר שקר. ועל זה נאמר שֶׁאֲפִילּוּ הָכִי אָסוּר לעשות כן, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר 'מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק'.

מִנַּיִן לְנוֹשֶׁה בַּחֲבִירוֹ מָנֶה שֶׁלֹּא יֹאמַר המלוה, אֶטְעָנֶנּוּ בבית דין בְּמָאתַיִם, כְּדֵי שֶׁיּוֹדֶה לִי בְּמָנֶה, וְיִתְחַיֵּב לִי שְׁבוּעָה כדין מודה במקצת, וְעל ידי שבועה זו אֲגַלְגֵּל עָלָיו שְׁבוּעָה מִמָּקוֹם אַחֵר – אחייב אותו להשבע על ענין אחר שאיני יכול להשביעו בדרך אחרת, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק'.

מִנַּיִן לְנוֹשֶׁה בַּחֲבִירוֹ מָנֶה, וּמְעָנוֹ התובע מָאתַיִם, שֶׁלֹּא יֹאמַר הנתבע, אֲכַפְּרֶנּוּ על כל החוב בְּבֵית דִּין, וְאוֹדֶה לוֹ על המנה מחוץ לְבֵית דִּין, כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶתְחַיֵּב לוֹ שְׁבוּעָה כדין מודה במקצת, וְלֹא יְגַלְגֵּל עָלַי שְׁבוּעָה מִמָּקוֹם אַחֵר, וישביעני על מה שאיני חייב לו שבועה, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק'.

מִנַּיִן לְשִׁלְשָׁה שֶׁנּוֹשִׁין מָנֶה בְּאֶחָד ואין להם עדים על החוב, שֶׁלֹּא יעשו קנוניא ביניהם, וְיֹאמַר אֶחָד מהם בַּעַל דִּין, וּשְׁנַיִם האחרים עֵדִים, כְּדֵי שֶׁיּוֹצִיאוּ את המָנֶה מהנתבע, וְיַחֲלוֹקוּ המנה בין שלושתם, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק', ודבר זה שקר הוא, שהרי השנים האחרים אינם עדים אלא בעלי דין ופסולים לעדות.

וּמִנַּיִן לִשְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ לַדִּין, אֶחָד לָבוּשׁ סַמְרְטוּטִין [–בגדים בלויים] וְאֶחָד לָבוּשׁ אִיצְטְלִית [–בגד עליון] בַּת מֵאָה מָנֶה, שֶׁאוֹמְרִין לוֹ, לְבוּשׁ סמרטוטין כְּמוֹתוֹ של בעל דינך, אוֹ הַלְבִּישֵׁהוּ לבעל דינך כְּמוֹתְךָ, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק', שאם בגדיהם אינם שוים יכול הוא לשקר, מפני שגורם הוא לבית דין לישא לו פנים, או לבעל דינו שיסתתמו דבריו, כי יחשוב בליבו, איך ישמעו בית דין לדברי ובעל דיני לבוש בגדים נאים ממני.

הגמרא מביאה את מנהגו של רבא בר רב הונא בענין זה: כִּי הֲווּ אָתוּ לְקַמֵּיהּ [–כשהיו באים לדון לפני] דְּרָבָא בַּר רַב הוּנָא, אָמַר לְהוּ – היה אומר רבא לבעלי הדין, שְׁלוֹפוּ פּוּזְמוֹקֵיכוּ – חלצו את האנפילאות החשובים שברגליכם, וְחוּתוּ לְדִינָא – ורדו לדין.

וּמִנַּיִן לְדַיָּן, שֶׁלֹּא יִשְׁמַע דִּבְרֵי בַּעַל דִּין (חֲבִירוֹ), קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא בַּעַל דִּין חֲבִירוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר 'מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק'. וטעם שני דינים אלו, מפני שאותו בעל דין שמשמיע לדיין את טענותיו מסדר דברי שקר כדברי אמת, כיון שאין האחר נמצא בכדי שיכחישנו.

רַב כַּהֲנָא, מַתְנֵי – שנה, שדינים אלו נלמדים מֵהפסוק (שמות כג א) 'לֹא תִשָּׂא שֵׁמַע שָׁוְא' – שהדיין לא יקבל שמיעה של שקר, ויש לדרוש 'לֹא תַשִּׂא' שלא ישמיע הבעל דין דבריו לדיין שלא בפני בעל דינו. הגמרא מביאה דין נוסף שלא יבוא אדם לזכות בדין בדרך שאינה ראויה: כתוב (יחזקאל יח יח) 'וַאֲשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמּוֹ וְהִנֵּה מֵת בַּעֲוֹנוֹ'. רַב אָמַר, זֶה הַבָּא בְּהַרְשָׁאָה – שנטל רשות מאחד מהבעלי דינים לריב עם בעל דינו. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, זֶה הַלּוֹקֵחַ שָׂדֶה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ עֲסִיקִין – שיש עוררין על בעלות השדה, והוא קונה את השדה, ובוטח על חוזקו מפני שהוא איש בעל זרוע.

שנינו במשנתינו: 'וְאֵינָהּ נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּרָאוּיִן לְהָעִיד' כו'.

שואלת הגמרא: לְאַפּוּקֵי מַאי – מי אלו שבאה משנתינו להוציא, שאין נוהגת בהם שבועת העדות, והרי כבר מנתה המשנה בפרוט את הפסולים לעדות שאין נוהגת בהם שבועת העדות. משיבה הגמרא: אָמַר רַב פַּפָּא, משנתינו באה לְאַפּוּקֵי [–להוציא] מֶלֶךְ משבועת העדות, לפי שאינו מעיד. וְרַב אֲחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר, לְאַפּוּקֵי מְשַׁחֵק בְּקוּבְיָא, ואמרו חכמים שאלו המשחקים בזה פסולים לעדות, ולכך שבועת העדות אינה נוהגת בו.

הגמרא מבארת את חילוק הדין בין שני התירוצים: מַאן דְּאָמַר – רב אחא, שמשנתינו ממעטת מְשַׁחֵק בְּקוּבְיָא, כָּל שֶׁכֵּן מֶלֶךְ שפסול לעדות מן התורה. וּמַאן דְּאָמַר – רב פפא, שמשנתינו ממעטת מֶלֶךְ, אֲבָל מְשַׁחֵק בְּקוּבְיָא חייב בשבועת העדות, משום שמִדְּאוֹרַיְיתָא מִחְיָא חַיָּז – מן התורה הוא ראוי להעיד, וְרַבָּנָן הוּא דִּפְסָלוּהוּ לעדות.

שנינו במשנתינו: בִּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין כו' מפי עצמו. ומפי אחרים אין חייבין עד שיכפרו בהן בבית דין, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, בין מפי עצמו ובין מפי אחרים אינן חייבין עד שיכפרו בהן בבית דין.

שואלת הגמרא: כְּמַאי קָמִיפַּלְגִי – במה נחלקו רבי מאיר וחכמים. משיבה הגמרא: אָמְרִיהּ רַבָּנָן קַמֵּיהּ דְּרַב פַּפָּא, בְּדִין מִינָּהּ וּמִינָּהּ – דין שאנו לומדים לאחת מפרשיות התורה מפרשה אחרת בגזרה שוה, לומדים את הדין עם כל פרטיו שנאמרו בפרשה שלמדנו ממנה, או בְּדִין מִינָּהּ וְאוֹכִי בְּאַתְרָהּ – שלומדים מהפרשה האחרת את עיקר הדין, אבל את פרטיו נעמיד כמו שנאמרו במקומו בפרשה שלמדים אליה, קָא מִיפַּלְגִי – בזה נחלקו. וכפי שיתבאר.

שרַבִּי מֵאִיר סָבַר, דון לשבועת העדות מִינָּהּ וּמִינָּהּ מִשבועת הַפִּקָּדוֹן, מַה בשבועת הַפִּקָּדוֹן מוּשְׁבָּע מִפִּי עַצְמוֹ חַיָּיב, אַף בשבועת הָעֵדוּת מוּשְׁבָּע מִפִּי עַצְמוֹ חַיָּיב, וּמִינָּהּ – ואף את פרטי דין מושבע מפי עצמו תלמד מפקדון, מַה פִּקָּדוֹן חייב בֵּין שכפר בְּבֵית דִּין וּבֵין שכפר שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין, אַף בשבועת הָעֵדוּת חייב בֵּין בְּבֵית דִּין וּבֵין שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין.

וְרַבָּנָן סָבְרִי, דון מִינָּהּ וְאוֹכִי בְּאַתְרָהּ. והיינו, דון מינה שבועת העדות משבועת הפקדון, מַה פִּקָּדוֹן מוּשְׁבָּע מִפִּי עַצְמוֹ חַיָּיב, אַף עֵדוּת מוּשְׁבָּע מִפִּי עַצְמוֹ חַיָּיב, ומכאן נלמד עיקר דין מושבע מפי עצמו שכלול הוא בשבועת העדות. וְאוֹכִי בְּאַתְרָהּ – אך את שאר פרטי הדין העמד במקומם כמו שהתפרשו בפרשת שבועת העדות, ותאמר, מַה בשבועת העדות, מוּשְׁבָּע מִפִּי אֲחֵרִים, אם כפר בְּבֵית דִּין, אֵין – אכן חייב, אבל שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין, לֹא. אַף מוּשְׁבָּע מִפִּי עַצְמוֹ, אם כפר בְּבֵית דִּין, אֵין, שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין, לֹא.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

קולר – שלשלת הענן. **ורואה זכות** – ורבו החליף. **איני מברה** – משקר. **וקום התם** – ושיהא סבור בעל דין שאתה בא להעיד, ויודה אמת. **ואגלגל עליו שבועה** – שאינו מודה לי במקצת, ואשביענו על ידי גלגול. או שבועת קרקעות שאין נשבעין עליהן אלא על ידי גלגול. **שלא יהא אחד בעל דין ושנים עדים** – והם בעלי דין. **לבוש כמותו** – שלא תגרום לנו לישא לך פנים. או יסתתמו דברי שבנגדך מפני חשיבותך, ואמר: איך יאמינו בי בית דין על אדם חשוב כזה. **מדבר** שקר תרחק – וכיון שאיש מריבו מסותם, מעמיד זה את שקרו. **פוזטוקייבו** – כמין אנפיליאות חשובים, קלצונ"ש בלעז. **לא תשא** – אזהרה למקבל. קרי **ביה לא תשיא** – אזהרה לבעל דין. **שמע שוא** – שהמטעים דבריו שלא בפני בעל דינו אינו בוש מדברי שקר. **ואשר לא טוב עשה** – פסוק זה בספר יחזקאל. **זה הבא בהרשאה** – ומתעבר על ריב לא לו. ושמא הראשון נוח לו ונוח לפשרה יותר מזה שאינו יכול לעשות פשרה בממון אחרים. **שיש עליה עסיקין** = עוררין, **כמו (בראשית כו)** "כי התעשקו עמו". **שמערערין על המחזיק בה, וזה בא וקונה אותה ובוטח על חזקו שהוא איש זרוע. למעוטי מלך** – דתנן סנהדרין (יח, א): לא מעיד ולא מעידין אותו. **משחק בקוביא** – בעירבון והמראה שקורין פרמייל"ה. **כל שכן מלך** – דמדאורייתא לא חזי, דכתיב (דברים יז) "שום תשים עליך מלך" שתהא אימתו עליך. והבא להעיד צריך לעמוד לפני הדיין, כדאמרן לעיל (שבועות ל, א), ודרך בזיון הוא לו. **אבל משחק בקוביא מדאורייתא חזי** – שלא פסלה תורה אלא עד חמס שנוטל בחזקה כמו (שופטים ט) "ויגזלו את כל (העובר) [אשר יעבור]" דבעלי שכם, ורבנן גזרו ביה ועשוהו גזלן מדברידהם, ואמרו: אסמכתא היא ולא קניא, וכיון דמדאורייתא חזי – חיילא עליה שבועה. ורב אחא סבר: הואיל וסוף סוף אי מסהיד לא מקבלינן ליה, לא קרינן ביה "והוא עד". **בדון מינה ומינה בדון מינה ואוקי באתרה פליגי** – פרשה שלמדה דבר מחבירתה בגזירה שוה, אם תעמיד אותו דבר בזו בתורת מה שהיה עומד במקום שלמדתו משם, דהואיל ולמדתו ממנו על כרחך ממנו תחזור ותלמדנו לכל משפטו. או דון מינה ואוקי באתרה. כלומר, לאחר שלמדתו משם והבאתו לכאן, העמידהו כאן בתורת שאר דברים המפורשים כאן. והשתא מפרש לה ואזיל. **רבי מאיר סבר דון מינה ומינה** – לקמן (שבועות לד, א) ילפינן שבועת העדות בגזירה שוה ד"תחטא" "תחטא" משבועת הפקדון למושבע מפי עצמו, דכתיב בשבועת הפקדון ולא כתיב בשבועת העדות. **דון מינה** – מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב, דכתיב (ויקרא ה) "אשר ישבע עליו", אף עדות מפי עצמו חייב. ומינה, מה פקדון אפילו שלא בבית דין, דהא "ונשבע על שקר" בין בבית דין בין שלא בבית דין משמע. **אף בעדות** – אף על גב דמושבע מפי אחרים האמור בשבועת העדות אינו אלא בבית דין, דכאמרינן לקמן בשמעתין, מפי עצמו דילפינן מפקדון אפילו שלא בבית דין, ומייתינן ליה הכא כי התם. **ורבנן סברי דון מינה** – מה פקדון מושבע מפי עצמו חייב, אף עדות מושבע מפי עצמו חייב. **ואוקי באתרה** – כלומר, לאחר שהבאתו לכלל שבועת העדות העמידהו כמשפט המפורש בשבועת העדות: מה מושבע מפי אחרים האמור בשבועת העדות אינו אלא בבית דין, אף מפי עצמו שהבאת לה ממקום אחר אינו אלא בבית דין.

אמר

תוספות

ורואה זכות לעני שלא ישתוק – בפרק קמא דסנהדרין (ו, ב) נפקא לן מ"לא תגורו". וכן דרך [התלמוד] בכמה דוכתי.

שלא אתחייב לו שבועה ולא יגלגל עלי שבועה ממקום אחר – ואם תאמר: למה ירא מגלגול שבועה יותר משבועה זאת שעתה תובעו? ויש לומר: כגון שאין לו כדי לפרוע כל מה שיגלגל עליו. כגון שחייב לו הרבה ממקום אחר, וסבר: אכפור גם זה, ואשתמיטנא עד דליהוו לי זוזי בנגד כל החוב ופרענא ליה.

שלא ישמע דברי בעל דין – בפרק קמא דסנהדרין (ז, ב) מפיק ליה מ"שמועו בין אחיכם". **זה** הבא בהרשאה – כשעושה בשביל שהוא אלם ובעל טענות, שמתעבר על ריב לא לו. אבל כשטורח להביא לחירבו מעותיו שאין חבירו יכול לטרוח – מצוה קעביד. **ורבנן** הוא דפסלוהו – ואף על גב דאמר לקמן (שבועות לב, ב): הכל מודים בעד מיתה דחייב משום דרבנן אכשרוה, ואזלינן בתר דרבנן – בתר תרוייהו אזלינן לחייבו, דהתם כיון דמדרבנן מועלת עדותו הרי יש כאן הפסד ממון במה שלא העיד. והכא, אף על גב דמדרבנן לא מהני עדותו מידי, כיון דמדאורייתא מהני – מיחייב.

דמייתי

1 קוֹלָר תָּלוּי בְּצַוָּאר עֵדִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר
2 תִּרְחָק". (סִימָן: תְּלָתָ"א תַּלְמִי"ד וּתְלֵ"ת בַּעֲלֵ"י חו"ב
3 סְמַרְטוּ"ט שׁוֹמֵ"ע וּמַטְעֵי"ם) מִנַּיִן לְתַלְמִיד שֶׁיּוֹשֵׁב
4 לִפְנֵי רַבּוֹ וְרוֹאֶה זְכוּת לְעָנִי וְחוֹב לְעָשִׁיר, מִנַּיִן שֶׁלֹּא
5 יִשְׁתּוֹק? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". מִנַּיִן
6 לְתַלְמִיד שֶׁרוֹאֶה אֶת רַבּוֹ שֶׁטּוֹעֶה בַּדִּין, שֶׁלֹּא יֹאמַר:
7 אַמְתִּין לוֹ עַד שֶׁיִּגְמְרֶנּוּ, וְאֶסְתְּרֶנּוּ וְאֲבַנְּנוּ מִשֶּׁלִּי, כְּדֵי
8 שֶׁיִּקָּרֵא הַדִּין עַל שְׁמִי? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר
9 תִּרְחָק". מִנַּיִן לְתַלְמִיד שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ: יוֹדֵעַ אַתָּה בִּי
10 שֶׁאֵם נוֹתְנִין לִי מֵאָה מָנֶה אֵינִי מְבַדֶּה, מָנֶה יֵשׁ לִי
11 אֵצֶל פְּלוֹנִי וְאֵין לִי עָלָיו אֶלָּא עַד אֶחָד - מִנַּיִן שֶׁלֹּא
12 יְצַטְרֵף עִמּוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". -
13 הַאי "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק" נָפְקָא? הָא וַדַּאי שַׁקּוּרֵי קָא
14 מְשַׁקַּר, וְרַחֲמָנָא אָמַר "לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר"! אֶלָּא כְּגוֹן דַּאֲמַר לֵיהּ: וַדַּאי חַד סָהֲדָא
15 אִית לִי, וְתָא אַתָּה קוּם הָתָם וְלָא תֵּימָא וְלָא מִידִּי, דְּהָא לָא מַפְקַתְּ מִפּוּמְךָ שְׁקָרָא - אֲפִילּוּ
16 הָכִי אָסוּר, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". מִנַּיִן לַנּוֹשֶׁה בַּחֲבֵירוֹ מָנֶה, שֶׁלֹּא יֹאמַר:
17 אֶמְטָעֲנֵנוּ בְּמֵאתַיִם כְּדֵי שֶׁיּוֹדֶה לִי בְּמָנֶה וְיִתְחַיֵּב לִי שְׁבוּעָה, וַאֲגַלְגֵּל עָלָיו שְׁבוּעָה מִמְּקוֹם
18 אַחֵר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". מִנַּיִן לַנּוֹשֶׁה בַּחֲבֵירוֹ מָנֶה וּטְעָנוֹ מָאתַיִם, שֶׁלֹּא
19 יֹאמַר: אֶכְפְּרֵנוּ בְּבֵית דִּין וְאוֹדֶה לוֹ חוּץ לְבֵית דִּין, כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶתְחַיֵּב לוֹ שְׁבוּעָה, וְלֹא
20 יְגַלְגֵּל עָלַי שְׁבוּעָה מִמְּקוֹם אַחֵר? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". מִנַּיִן לְשִׁלְשָׁה שֶׁנּוֹשִׁין
21 מָנֶה בְּאֶחָד, שֶׁלֹּא יְהֵא אֶחָד בַּעַל דִּין וּשְׁנַיִם עֵדִים, כְּדֵי שֶׁיּוֹצִיאוּ מָנֶה וְיַחֲלוֹקוּ? תַּלְמוּד
22 לוֹמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". מִנַּיִן לִשְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ לְדַיָּן, אֶחָד לָבוּשׁ סְמַרְטוּטִין וְאֶחָד לָבוּשׁ
23 אִיצְטָלִית בַּת מֵאָה מָנֶה, שֶׁאוֹמְרִין לוֹ: לְבוּשׁ כְּמוֹתוֹ אוֹ הַלְבִּישֵׁהוּ כְּמוֹתְךָ? תַּלְמוּד לוֹמַר:
24 "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". כִּי הָווּ אָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא בַּר רַב הוּנָא, אָמַר לְהוּ: שְׁלוֹפוּ פּוּזְמוֹקֵייכוּ
25 וְחוּתוּ לְדִינָא. מִנַּיִן לַדַּיָּן שֶׁלֹּא יִשְׁמַע דִּבְרֵי בַעַל דִּין (חֲבֵירוֹ) קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא בַּעַל דִּין חֲבֵירוֹ?
26 תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". מִנַּיִן לְבַעַל דִּין שֶׁלֹּא יַטְעִים דְּבָרָיו לַדַّיָּן קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא
27 בַּעַל דִּין חֲבֵירוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִדְּבַר שֶׁקֶר תִּרְחָק". רַב כָּהֲנָא מַתְנִי מ"לֹא תִשָּׂא" - לֹא
28 תַשִּׂיא. "וַאֲשֶׁר לֹא טוֹב עָשָׂה בְּתוֹךְ עַמִּיו" - רַב אָמַר: זֶה הַבָּא בְּהַרְשָׁאָה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר:
29 זֶה הַלּוֹקֵחַ שָׂדֶה שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ עֲסִיקִין. "אֵינָה נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּרָאוּיוֹן לְהָעִיד" כו'. לְאַפּוּקֵי מַאי?
30 אָמַר רַב פַּפָּא: לְאַפּוּקֵי מֶלֶךְ. וְרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: לְאַפּוּקֵי מְשַׁחֵק בְּקוּבְּיָא. מַאן דְּאָמַר
31 מְשַׁחֵק בְּקוּבְּיָא - כָּל שֶׁכֵּן מֶלֶךְ; וּמַאן דְּאָמַר מֶלֶךְ - אֲבָל מְשַׁחֵק בְּקוּבְּיָא מִדְּאוֹרַיְיתָא מֵחֲזָא
32 חָזֵי, וְרַבָּנַן הוּא דִּפְסָלוּהוּ. "בִּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין" כו'. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? אָמְרוּהָ
33 רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַב פַּפָּא: בְּדוֹן מִינָּהּ וּמִינָּהּ, בְּדוֹן מִינָּהּ וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ, קָא מִיפַּלְגִי; רַבִּי מֵאִיר
34 סָבַר: דּוֹן מִינָּהּ וּמִינָּהּ, מִפִּקָּדוֹן - מַה פִּקָּדוֹן מוּשְׁבָּע מִפִּי עַצְמוֹ חַיָּיב, אַף עֵדוּת מוּשְׁבָּע מִפִּי
35 עַצְמוֹ חַיָּיב. וּמִינָּהּ, מַה פִּקָּדוֹן בֵּין בְּבֵית דִּין וּבֵין שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין, אַף עֵדוּת בֵּין בְּבֵית דִּין
36 וּבֵין שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין; וְרַבָּנַן סָבְרִי: דּוֹן מִינָּהּ וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ, מַה פִּקָּדוֹן מוּשְׁבָּע מִפִּי עַצְמוֹ
37 חַיָּיב, אַף עֵדוּת מוּשְׁבָּע מִפִּי עַצְמוֹ חַיָּיב. וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ, מַה מּוּשְׁבָּע מִפִּי אֲחֵרִים, - בְּבֵית
38 דִּין אִין, שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין לָא, אַף מּוּשְׁבָּע מִפִּי עַצְמוֹ - בְּבֵית דִּין אִין, שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין לָא.

אמר

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

דמייתי לה בקל וחומר כו׳ – ומפקדון לא בעי למילף, דאי ב״מה מצינו״ איכא למיפרך: שכן נוהג באנשים ובנשים. ורבי מאיר גמר לה מגזרה שוה ד״תחטא״ ״תחטא״, כרבי שמעון לקמן בפירקין (שבועות לד, א).

מההיא אין – פירוש: יש להוכיח מההיא דלרבנן אית להו דון מינה ואוקי באתרה. אבל לרבי מאיר דאית ליה דון מינה ומינה – אין להוכיח מההיא אלא מדך דהכא, דההיא איכא למימר דטעמא דרבי מאיר משום דיליף פקדון בקל וחומר מעדות, שלא עשה בו נשים כאנשים וחייב בו בין מפי עצמו בין מפי אחרים, פקדון לא כל שכן? ודיו לבא מן הדין להיות כנדון, מה עדות מפי אחרים דוקא בבית דין, אף פקדון כך. וליכא למימר: שבועת בטוי תוכיח, שעשה בו נשים כאנשים ופטר בו מושבע מפי אחרים. דמה לשבועת בטוי שכן לא עשה בו מזיד כשוגג, דכתיב ביה ״ונעלם״. ואי לא הוה ביה פירכא, הוה אמינא דשבועת בטוי גופיה נילף מקל וחומר מעדות לחייבו מושבע מפי אחרים.

ואין חייבין על שגגתה גרידתא – פירש בקונטרס בריש פירקין: ששכחו העדות. ואם תאמר: תיפוק ליה דבקושטא קמשתבעי! ויש לומר: כגון דאמרי: שבועה שלא ידענו או לא ראינו לך שום עדות. ואם תאמר: אכתי מה שייך הא לדרב כהנא ורב אסי? דלמא הכא היינו טעמא לפי שאינן ראוים להעיד, והוו להו כקרובים או פסולים! ויש לומר: דלא דמי, דאינהו נפקי מ״והוא עד״ כדפירש בקונטרס בריש פרקא, דמשמע והוא ראוי להעיד. אבל הכא קרינן בהו ״והוא עד״, דראוין להעיד אם היו זוכרין. ועוד יש לומר: שגגתה גרידתא, שסבורים שמותרים לגמרי לישבע לשקר.

משביע אני עליכם ואמרו אמן – אליבא דרבי מאיר אתי, דחייב חוץ לבית דין במושבע מפי עצמו. ולכך איצטריך למיתני ״ואמרו אמן״ דהוי כמרציא שבועה מפיו, ותנא כל עניני מושבע מפי עצמו. דאי לרבנן איירי בבית דין, למה לי ״ואמרו אמן״ דהוי כמרציא שבועה מפיו? תיפוק ליה דאפילו מפי אחרים חייב! אי נמי, אתי אפילו כרבנן, ונקט ״ואמרו אמן״ כדי לקצר, והוא הדין אם אמרו אחר כך אין אנו יודעים לך עדות. וסיפא נמי דקתני: השביע עליהם חמש פעמים חוץ לבית דין כו׳ אתיא נמי כרבנן, דלרבנן נמי לא בענין שבועה בבית דין אלא הכפירה, דאהגדה דוקא קפיד קרא דלהוי במקום הראוי להגדה. והשתא ניחא, דבגמרא משמע דהא דדרשינן מ״לאחת״ לחייב על כל אחת ואחת, דעל כרחך מיבעי ליה למידרשה, ואתי נמי לרבנן. ואי

רש״י

אמר להו רב פפא אי מפקדון – הוו מייתי רבנן מפי עצמו לשבועת העדות, הוו מחייבי ליה אפילו שלא בבית דין כי התם, דלכולי עלמא דון מינה ומינה אית לן. והאי דלא מחייבו אלא בבית דין – משום דלאו בגזירה שוה משבועת הפקדון גמרי לה, אלא משבועת העדות גופה, מקל וחומר: מה מושבע מפי אחרים בית בעדות, כדכתיב (ויקרא ה) ״ושמעה קול אלה״, מפי עצמו מבעיא? **לאו דגמרי לה מעדות** – דהא בפקדון ״אשר ישבע עליו לשקר״ כתיב (שם) משמע מפי עצמו, והכא ליכא למידן קל וחומר, דודאי מושבע מפי עצמו חמור ממושבע מפי אחרים, אלא מגזירה שוה גמרי לה מעדות. ומדחייב בבית דין ושלא בבית דין, אלמא דון מינה ואוקי באתרה סבירא להו: מאחר שהבאת מפי אחרים לבלל שבועת הפקדון – העמידהו בתורת שבועת הפקדון שאין שבועה בבית דין מפורש בה. **מההיא אין** – מההיא ודאי שמעינן להו לרבנן דון מינה ואוקי באתרה, אבל מההיא פלוגתא לא הוה שמעינן ליה. **בכולן נאמר ונעלם** – בכל הכתובים בקרבן עולה ויורד, כגון שבועת ביטוי וטומאת מקדש, נאמר ״ונעלם״. **וכאן** – בשבועת העדות, לא נאמר. **לימא תנינא לדרב כהנא ורב אסי** – דהיכא דסבור לישבע באמת אינו חייב? ואמאי איסתפקא להו דאיצטריך רב למימר להו ״לבך אנסך״? **אף על גב דתנן** – האי גבי עדות, איצטריך רב למימר נמי גבי בטוי. **שגגה כל דהו** – ואפילו אנוס בלבו ניחייב. **משנה** **או שאמרו לו** – בלא שבועה: אין אנו יודעין לך עדות, ואמר להם: משביעני עליכם שיהא אמת מה שאמרתם, ואמרו ״אמן״ – חייבין. אבל אם שתקו אחר השבועה – אין כאן קבלת שבועה. **ובאו לבית דין והודו פטורין** – ואפילו כפרו חוץ לבית דין על כל שבועה, שאין כפירה חוץ לבית דין כדמפרש בגמרא. **כפרו** – בבית דין, חייבין על כל אחת ואחת, דכפירה אכולה קיימא. וילפינן מקרא ״והיה כי יאשם לאחת מאלה״ (שם) לחייב על כל אחת ואחת. **מה טעם** – אין חייבין אלא אחת אפילו שתקו וכפרו לבסוף, ולא אמרינן כפירה קיימא אכולהו? **הואיל ואין יכולין לחזור ולהודות** – אילו כפרו בראשונה, הואיל ובבית דין הם שוב לא היו ראוין להעיד, שכבר הגידו שאינן יודעין לו עדות ושוב אינו חוזר ומגיד. הלכך אף על גב דלא כפרו אלא לבסוף – כל השבועות היו לבטלה חוץ מן הראשונה, שאם שתקו בראשונה כפירה היא – שוב אינן ראוים להשביען, ואם אינה כפירה – הרי מושבעין ועומדין, ומה זה שבועה על שבועה? ועל כרחך כי כתב ״לאחת״ לחייב על כל אחת ואחת, אשבועה חוץ לבית דין וכפרו בבית דין כתב. דשבועות דחוץ לבית דין שהיה משביען שיבואו לבית דין ויעידו לא יצאו לבטלה, וראויות לחלק, שהרי אפילו כפרו שם בראשונה היה ראוי לחזור ולהשביען. **כפרו שניהן כאחת** – בתוך כדי דבור. **הראשון חייב** – אבל השני פטור, שכיון שכפר הראשון שוב אין עד יחידי ראוי להגיד. **גמרא** **עד שישמעו מפיו** – ״בואו והעידוני״. **שילח ביד עבדו** – התובע השביען ביד עבדו. **שאם אתם יודעין לו עדות** – לבעל דינו.

עד

1 אָמַר לְהוּ רַב פַּפָּא: אִי מִפִּקְדוֹן גָּמְרִי לָהּ רַבָּנַן, דְּכוּלֵּי
2 עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּדוֹן מִינָּהּ וּמִינָּהּ. אֶלָּא הַיְינוּ טַעְמָא
3 דְּרַבָּנַן, דְּמַיְּיתוּ לָהּ בְּקַל וָחוֹמֶר: וּמַה מִּפִּי אֲחֵרִים
4 חַיָּיב - מִפִּי עַצְמוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן? וּמִדְּמַיְּיתוּ לָהּ מִקַּל
5 וָחוֹמֶר, דַּיּוֹ לַבָּא מִן הַדִּין לִהְיוֹת כְּנִדּוֹן: מַה מּוּשְׁבָּע
6 מִפִּי אֲחֵרִים - בְּבֵית דִּין אִין, שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין לָא,
7 אַף מּוּשְׁבָּע מִפִּי עַצְמוֹ - בְּפְנֵי בֵית דִּין אִין, שֶׁלֹּא
8 בִּפְנֵי בֵית דִּין לָא. אֲמַרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְרַב פַּפָּא: מִי
9 מָצֵית אָמְרַתְּ דְּלָאו בְּדוֹן מִינָּהּ וּמִינָּהּ פְּלִיגִי? וְהָתְנַן
10 גַּבֵּי פִּקָּדוֹן: שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן נוֹהֶגֶת בַּאֲנָשִׁים וּבְנָשִׁים,
11 בְּרְחוֹקִין וּבִקְרוֹבִין, בְּכְשֵׁרִין וּבִפְסוּלִין, בִּפְנֵי בֵית דִּין
12 וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין - מִפִּי עַצְמוֹ, וּמִפִּי אֲחֵרִים אֵינוֹ
13 חַיָּיב עַד שֶׁיִּכְפּוֹר בּוֹ בְּבֵית דִּין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר;
14 וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין מִפִּי עַצְמוֹ וּבֵין מִפִּי אֲחֵרִים
15 - כֵּיוָן שֶׁכָּפַר בּוֹ חַיָּיב; מוּשְׁבָּע מִפִּי אֲחֵרִים בְּפִקָּדוֹן
16 מְנָא לְהוּ לְרַבָּנַן דְּחַיָּיב? לָאו דְּגָמְרִי לָהּ מֵעֵדוּת?
17 וּשְׁמַע מִינָּהּ: בְּדוֹן מִינָּהּ וּמִינָּהּ פְּלִיגִי! - מֵהַהִיא אִין,
18 מַהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינָּהּ. "וְחַיָּיבִין עַל זְדוֹן הַשְּׁבוּעָה".
19 מְנָהֲנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: בְּכוּלָּן נֶאֱמַר בָּהֶן "וְנֶעְלַם",
20 וְכָאן לֹא נֶאֱמַר בָּהּ "וְנֶעְלַם", לְחַיֵּיב עַל הַמֵּזִיד כְּשׁוֹגֵג.
21 "וְעַל שְׁגֻגָתָהּ עִם זְדוֹן הָעֵדוּת". הֵיכִי דָּמֵי שְׁגֻגָתָהּ עִם
22 זְדוֹן הָעֵדוּת? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, בְּאוֹמֵר: יוֹדֵעַ
23 אֲנִי שֶׁשְּׁבוּעָה זוֹ אֲסוּרָה, אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם חַיָּיבִין
24 עָלֶיהָ קָרְבָּן אִם לֹא. "וְאֵין חַיָּיבִין עַל שְׁגֻגָתָהּ" גְּרִידְתָּא.
25 לִימָא תְּנִינָא לְדְרַב כָּהֲנָא וּדְרַב אַסִי? - לָא, אַף עַל
26 גַּב דִּתְנַן אִיצְטְרִיךְ; סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא: הָכָא הוּא
27 דְּלָא כְּתִיב "וְנֶעְלַם" - דְּבָעְיָנַן שׁוֹגֵג דּוּמְיָא דְּמֵזִיד,
28 אֲבָל הָתָם דִּכְתִיב "וְנֶעְלַם" - אֲפִילּוּ שְׁגֻגָתָהּ כָּל דְּהוּ,
29 קָא מַשְׁמַע לָן. **מִשְׁנָה** שְׁבוּעַת הָעֵדוּת כֵּיצַד? אָמַר
30 לִשְׁנַיִם: "בּוֹאוּ וְהָעִידוּנִי"! - "שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין
31 לְךָ עֵדוּת". אוֹ שֶׁאָמְרוּ לוֹ: "אֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת",
32 - "מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם", וְאָמְרוּ: "אָמֵן" - הֲרֵי אֵלּוּ
33 חַיָּיבִין. הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶם חָמֵשׁ פְּעָמִים חוּץ לְבֵית דִּין,
34 וּבָאוּ לְבֵית דִּין וְהוֹדוּ - פְּטוּרִין; כָּפְרוּ - חַיָּיבִין עַל
35 כָּל אַחַת וְאַחַת. הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶן חָמֵשׁ פְּעָמִים בִּפְנֵי בֵית דִּין וְכָפְרוּ - אֵינָן חַיָּיבִין אֶלָּא
36 אַחַת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַה טַּעַם? הוֹאִיל וְאֵינָם יְכוֹלִין לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת. כָּפְרוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד
37 - שְׁנֵיהֶן חַיָּיבִין, בָּזֶה אַחַר זֶה - הָרִאשׁוֹן חַיָּיב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר. כָּפַר אֶחָד וְהוֹדָה אֶחָד -
38 הַכּוֹפֵר חַיָּיב. הָיוּ שְׁתֵּי כִיתֵּי עֵדִים, כִּפְרָה הָרִאשׁוֹנָה וְאַחַר כָּךְ כִּפְרָה הַשֵּׁנִיָּה - שְׁתֵּיהֶן
39 חַיָּיבוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהָעֵדוּת יְכוֹלָה לְהִתְקַיֵּים בִּשְׁתֵּיהֶן. **גְּמָרָא** אָמַר שְׁמוּאֵל: רָאוּהוּ שֶׁרָץ אַחֲרֵיהֶן,
40 אָמְרוּ לוֹ: "מָה אַתָּה רָץ אַחֲרֵינוּ? שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת" - פְּטוּרִין, עַד
41 שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּיו. - מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? תְּנִינָא: שִׁילַּח בְּיַד עַבְדּוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לָהֶן הַנִּתְבָּע:
42 "מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת שֶׁתְּבוֹאוּ וּתְעִידוּהוּ" - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים,

עד

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רב פפא דוחה את דברי החכמים שפירשו שמחלוקת רבי מאיר ורבנן היא בדון מינה ומינה: **אָמַר לְהוּ רַב פָּפָא** לחכמים, **אִי מִפִּקָּדוֹן גְּמִרֵי לֵהּ רַבָּנַן** – שאם רבנן היו לומדים מושבע מפי עצמו בשבועת העדות משבועת הפקדון, ודאי **דְּכוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי** – בין רבי מאיר ובין רבנן היו מודים **דְּדוּן מִינָּה וּמִינָּה** וחייב עליה גם שלא בבית דין. **אֶלָּא הַיְינוּ טַעְמָא דְּרַבָּנַן** שמושבע מפי עצמו חייב רק בבית דין, משום **דְּמַיְּתוּ לֵהּ** – שלמדו דין הנשבע מפי עצמו שחייב בשבועת העדות, **בְּקַל וָחוֹמֶר** מדין המושבע מפי אחרים בשבועת העדות, **וּמַה** מושבע **מִפִּי אֲחֵרִים חַיָּיב,** מושבע **מִפִּי עַצְמוֹ, לֹא כָּל שֶׁכֵּן. וּמִדְּמַיְּתוּ לֵהּ מִקַּל וָחוֹמֶר, דַּיּוֹ לַבָּא מִן הַדִּין לְהִיוֹת כַּנִּדּוֹן** – דבר שאתה למד בקל וחומר ממקום אחר, אל תטיל על הנלמד יותר ממה שבמלמד, ולכך **מַה מּוּשְׁבָּע מִפִּי אֲחֵרִים,** נשבע **בְּבֵית דִּין, אִין** – אכן חייב, אבל נשבע **שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין, לֹא. אַף מּוּשְׁבָּע מִפִּי עַצְמוֹ,** נשבע **בִּפְנֵי בֵית דִּין, אִין. נשבע שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין, לֹא.**

רבנן דוחים את דברי רב פפא: **אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְרַב פָּפָא, מִי מָצֵית אָמְרַת** – האם אתה יכול לומר, **דְּלָאו בְּדוּן מִינָּה וּמִינָּה פְּלִיגִי** – שרבנן ורבי מאיר לא נחלקו האם אומרים דון מינה ומינה או דון מינה ואוקי באתרא. **וְהָתְנַן** (להלן לו:) **לְגַבֵּי** שבועת **הַפִּקָּדוֹן, שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן נוֹהֶגֶת בָּאֲנָשִׁים וּבַנָּשִׁים בָּרְחוֹקִין וּבַקְּרוֹבִין בַּכְּשֵׁרִין וּבַפְּסוּלִין, בִּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין מִפִּי עַצְמוֹ, וּמִפִּי אֲחֵרִים אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיִּכָּפֵר בּוֹ בְּבֵית דִּין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, בֵּין מִפִּי עַצְמוֹ וּבֵין מִפִּי אֲחֵרִים, כֵּיוָן שֶׁכָּפַר בּוֹ חַיָּיב,** ואפילו שלא בבית דין. ומדייקת הגמרא: **מּוּשְׁבָּע מִפִּי אֲחֵרִים** בשבועת **הַפִּקָּדוֹן, מְנָא לֵהּ** – מנין להם **לְרַבָּנַן דְּחַיָּיב,** והרי לא נאמר בתורה, דין מושבע מפי אחרים בשבועת הפקדון, אלא **לָאו דְּגְמִרֵי לֵהּ** – אלא ודאי שלמדו דין זה **מֵעֵדוּת** – ממושבע מפי אחרים הנאמר בשבועת העדות, **וּשְׁמַע מִינָּה בְּדוּן מִינָּה וּמִינָּה פְּלִיגִי** – ומוכח ממשנה זו, שחכמים סוברים דון מינה ואוקי באתרא. ולכן, למדו משבועת העדות רק את הדין ששבועת הפקדון נוהגת גם במושבע מפי אחרים, אבל את פרטי הדין, האם הוא רק בבית דין או גם שלא בפני בית דין, זה למדו ממקומו בדין שבועת הפקדון שנוהגת בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין.

השיב רב פפא: **מַהֲהִיא** – ממחלוקתם בשבועת הפקדון, **אִין** – אכן אפשר להוכיח שחכמים סוברים דון מינה ואוקי באתרא, אבל **מֵהָא** – מהמחלוקת בדין שבועת העדות, **לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינָּה** – אין להוכיח שחכמים סוברים דון מינה ואוקי באתרא, משום שאפשר לדחות כמו שדחינו לעיל.

שנינו במשנתינו: **וְחַיָּיבִין עַל זְדוֹן הַשְּׁבוּעָה.**

הגמרא מבררת: **מְנָהֲנִי מִילֵּי** – מהיכן למדנו דברים אלו שהנשבע במזיד חייב קרבן. משיבה הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנַן, בְּכוּלָּן** – בכל החייבים בקרבן עולה ויורד האמורים בסמוך לפרשת שבועת העדות, **נֶאֱמַר בָּהֶן 'וְנֶעְלַם',** שמשמע שהחיוב הוא רק על שוגג, **וְכָאן** בשבועת העדות, **לֹא נֶאֱמַר בָּהּ 'וְנֶעְלַם',** משמע שבאה התורה **לְחַיֵּיב עַל הַמֵּזִיד כַּשּׁוֹגֵג.**

שנינו במשנתינו: **וְעַל שִׁגְגָתָהּ עִם זְדוֹן הָעֵדוּת.**

מבררת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – איך מדובר במה שאמרה המשנה **שִׁגְגָתָהּ עִם זְדוֹן הָעֵדוּת.** משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, בְּאוֹמֵר** הנשבע, **יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁשְּׁבוּעָה זוֹ אֲסוּרָה** שהרי היא שבועת שקר, **אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הַיָּיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן אִם לֹא,** וזו היא שגגתה.

שנינו במשנתינו: **וְאֵין חַיָּיבִין עַל שִׁגְגָתָהּ גְּרִידְתָּא.**

הגמרא מבררת אם אפשר לפשוט מדברי המשנה כאן את מה שנסתפקו רב כהנא ורב אסי: מקשה הגמרא: **לֵימָא תְּנִינָא** – האם נאמר שמשנתינו כוללת בדבריה את התשובה לשאלתם **דְּרַב כַּהֲנָא וּדְרַב אַסִּי** שהובאה לעיל (כו.), שהיה מעשה שנחלקו ביניהם מה אמר רב, וכל אחד מהם נשבע שהאמת כדבריו, וכשבאו לפני רב אמר להם שהאמת כאחד מהם. שאל חבירו, וכי לשקר נשבעתי. אמר לו רב לבך אנסך, שסברת לישבע אמת ואנוס היית. ולכאורה ממשנתינו מוכח שאין חייבים על שבועה באופן שסבור הוא להשבע באמת, ומדוע הסתפקו בזה עד שהוצרך רב לומר להם לבך אנסך.

מתרצת הגמרא: **לֹא,** ממשנתינו אין לפשוט את הספק, **וְאַף עַל גַּב דִּתְנַן** – ששנינו במשנתינו דין זה לגבי שבועת העדות, **אִיצְטְרִיךְ** – הוצרך רב להשיב להם שאף בשבועת ביטוי הדין כן. שאם נבוא ללמוד זאת ממשנתינו, **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא** – היה עולה בדעתך לומר, שדווקא **הָכָא הוּא** – כאן, בשבועת העדות, פטור בשוגג, משום **דְּלֹא כְּתִיב 'וְנֶעְלַם',** ומשמע שאין חיוב על שוגג גמור, **דְּבָעֵינַן שׁוֹגֵג דּוּמְיָא דְּמֵזִיד** – שצריך שהשוגג יהיה דומה למזיד, כלומר, שידע שנשבע לשקר, אך לא ידע שחייב על כך קרבן. **אֲבָל הָתָם** – שם במעשה של רב, שחיובו מדין שבועת ביטוי, **דִּכְתִיב בּוֹ** (ויקרא ה ד) **'וְנֶעְלַם'** ומשמע שחייב גם על שוגג, **הֵיתֵי סבור אֲפִילּוּ שִׁגְגָתָהּ כָּל דְּהוּ** – בכל שגגה שהיא, ואפילו כשהוא אנוס בלבו ואינו יודע שהוא נשבע לשקר, **קָא מַשְׁמַע לָן** – לכן השמיענו רב שאין הדבר כן, אלא גם בשבועת ביטוי אין חייבים כשלבו אנוסו.

משנה

משנתינו עוסקת באופנים השונים, בהם יש חיוב או פטור מדין שבועת העדות.

תחילה מבארת המשנה, כיצד מתחייבים העדים בקרבן שבועת העדות: **שְׁבוּעַת הָעֵדוּת כֵּיצַד, אָמַר** הבעל דין **לִשְׁנַיִם בּוֹאוּ וְהָעִידוּנִי** – והעידו עבורי, ואמרו לו, **'שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת'. אוֹ שֶׁאָמְרוּ לוֹ, 'אֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת'** בלא לשון שבועה, אמר להם, **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם** שמה שאמרתם שאינכם יודעים עדות הוא אמת, **וְאָמְרוּ 'אָמֵן'** שהוא לשון קבלת השבועה, ונמצא שנשבעו לשקר, **חַיָּבִין** קרבן שבועת העדות.

המשנה מבארת באיזה אופן מתחייבים כמה קרבנות: **הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶם חָמֵשׁ פְּעָמִים** מחוץ **לְבֵית דִּין** שאינם יודעים עדות, **וּבָאוּ** אחר כך **לְבֵית דִּין, וְהוֹדוּ** שאכן יודעים לו עדות, **פְּטוּרִין** מקרבן. אבל אם אחר שהגיעו לבית דין **כָּפְרוּ, חַיָּבִין** קרבן **עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** – על כל שבועה ושבועה שנשבעו חוץ לבית דין.

אבל אם **הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶן חָמֵשׁ פְּעָמִים בִּפְנֵי בֵית דִּין, וְכָפְרוּ** ואמרו שאינם יודעים לו עדות, ונמצאו שקרנים, **אֵינָן חַיָּבִין** משום שבועת העדות **אֶלָּא אַחַת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַה הַטַּעַם** שאין אנו אומרים שכפירה זו היא על כל חמשת השבועות, ויהיו חייבים חמשה קרבנות. **הוֹאִיל וְאִם כפרו בפעם הראשונה בבית דין, אֵינָם יְכוֹלִין לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת** – הלכה בידינו 'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד', ונמצא שאין הם ראויים להגיד לו עדות ושוב אינם ראויים להשביעם שיעידו לו. ולכן, אף ששתקו תחילה וכפרו רק לבסוף, כל השבועות שנשבעו היו לבטלה, חוץ מהשבועה הראשונה שנשבעו, ועליה חייבים מדין שבועת העדות.

המשנה מבארת, מתי חייבים קרבן כל היודעים עדות וכפרו, ומתי אין חייבים אלא חלק מהם: **כָּפְרוּ שְׁנֵיהֶן כְּאֶחָד** – בתוך כדי דבור, ונשבעו, **שְׁנֵיהֶן חַיָּבִין.** אבל כפרו **בָּזֶה אַחַר זֶה, הָרִאשׁוֹן** שכפר **חַיָּיב, וְהַשֵּׁנִי** שכפר **פָּטוּר,** שכיון שכפר הראשון, אין השני ראוי להגיד לו עדות זו, משום שהוא יחיד, וכדי לחייב בשבועת העדות צריך שימנע מלהעיד עדות המחייבת ממון.

כָּפַר אֶחָד מן העדים, **וְהוֹדָה אֶחָד, הַכּוֹפֵר חַיָּיב,** וזה שהודה פטור. **הָיוּ שְׁתֵּי כִיתֵּי עֵדִים וְכָפְרָה הכת הָרִאשׁוֹנָה, וְאַחַר כָּךְ כָּפְרָה הכת הַשְּׁנִיָּה, שְׁתֵּיהֶן חַיָּיבוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהָעֵדוּת יְכוֹלָה לְהִתְקַיֵּים בִּשְׁתֵּיהֶן.**

המשך בעמוד 250

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ בּוּאוּ וְהָעִידוּנִי. מתרצת הגמרא: רֵישׁ אַחֲרֵיהֶן אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ – הוצרך שמואל להשמיענו, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא – שהיה בדעתינו לומר, כֵּיוָן דְּרֵישׁ אַחֲרֵיהֶן, כְּמַאן דְּאָמַר לְהוּ בפירוש דָּמֵי, קָא מַשְׁמַע לָן שמואל שאין חייבים אלא אם אמר בפירוש.

מקשה הגמרא: וְהָא חידוש זה נַמִּי תְּנִינָא במשנתינו, שְׁבוּעַת הָעֵדוּת כֵּיצַד, אָמַר לָעֵדִים בּוּאוּ וְהָעִידוּנִי, שְׁבוּעָה כו'. ומשמע אָמַר אין, לֹא אָמַר, לֹא. מתרצת הגמרא: 'אָמַר' לָאו דַּוְקָא, אלא כך הוא הרגילות בשבועת העדות, שהתובע אומר לעדים בואו והעידוני. דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי – שאם לא תאמר כן, אלא 'אמר' הוא בדווקא, גַּבֵּי שבועת הַפִּקָּדוֹן, דְּקָתָנֵי (להלן לו:) שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן כֵּיצַד, אָמַר לוֹ תֵּן לִי פִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ וכו', הָכִי נַמִּי – האם גם תפרש שכשאָמַר המפקיד בפירוש אין – אכן יתחייב, לֹא אָמַר, לֹא יתחייב, וְהָא כתוב (ויקרא ה כא) 'וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ' ומשמע כָּל דְּהוּ – בכל אופן שכיחש מתחייב. אֶלָּא ודאי, לשון 'אָמַר' בשבועת הפקדון, הוא לָאו דַּוְקָא. ואם כן הָכָא נַמִּי – בשבועת העדות, הייתי אומר לשלשון אמר לָאו דַּוְקָא, ולכך השמיענו שמואל שחייבים רק אם אמר התובע בפירוש.

הגמרא מנסה לדחות את הראיה משבועת הפקדון. שואלת הגמרא: הָאי מַאי – מה פירושם של דברים אלו, אִי אָמְרַת בִּשְׁלָמָא – מובן הדבר אם תאמר שהלשון 'אָמַר' דְּהָכָא – בשבועת העדות, הוא בַּדַּוְקָא, לכן תָּנָא הָתָם – בשבועת הפקדון, לשון 'אמר' אָטוּ הָכָא – משום הלשון 'אמר' הכתוב כאן. אֶלָּא אִי אָמְרַת שלא 'אָמַר' דְּהָתָם בשבועת הפקדון, הוא בַּדַּוְקָא, וְלֹא 'אָמַר' דְּהָכָא בשבועת העדות, הוא בַּדַּוְקָא, 'אָמַר' ו'אָמַר' לָמָּה לִי לְמִיתְּנֵייהּ – מדוע שנה התנא 'אמר' בשני המקומות שלא לצורך.

משיבה הגמרא: דִּלְמָא אוֹרְחָא דְּמִילְּתָא קָא מַשְׁמַע לָן – שמא נקט התנא לשון 'אמר' משום שכך הוא הרגילות, שהתובע אומר לעדים בואו והעידוני.

הגמרא מביאה ראיה לדברי שמואל: תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל, רָאוּהוּ את התובע שֶׁבָּא אַחֲרֵיהֶן, אָמְרוּ לוֹ מָה אַתָּה בָּא אַחֲרֵינוּ, שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת, פְּטוּרִין. וְאִם מעשה זה היה כך בְּפִקָּדוֹן, שראה הנפקד את בעל הממון שהוא בא אחריו, ואמר לו מה אתה בא אחרי, שבועה שאין לך בידי כלום, ונמצא כפרן, חַיָּבִים – חייב הנפקד קרבן משום שבועת הפקדון.

שנינו במשנתינו: הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶן חֲמִשָּׁה פְּעָמִים כו' חוץ לבית דין, ובאו לבית דין והודו פטורים.

מבררת הגמרא: מְנָלָן [–מהיכן לנו] דְּאַכְּפֵיהּ בְּבֵית דִּין הוּא דְּמַחְיְיבִי – שהעדים חייבים רק אם כפרו בבית דין, אַחוּץ – אבל כשכפרו חוץ לְבֵית דִּין, לֹא מְחַיְּיבִי. משיבה הגמרא: אָמַר אַבָּיֵי, אָמַר קְרָא (ויקרא ה א) 'אִם לֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ', לֹא אֲמַרְתִּי לְךָ שהעד חייב בשבועת העדות, אֶלָּא כשכפר בְּמְקוֹם שֶׁאִילּוּ מַגִּיד זֶה [–העד], מִתְחַיֵּיב זֶה [–הנתבע] מָמוֹן, וזה הוא רק בבית דין.

רב פפא מקשה על אביי: אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבָּיֵי, אִי הָכִי – אם כך, אֵימָא – תאמר שאף הַשְּׁבוּעָה גּוּפָא, כשנשבע בְּבֵית דִּין, אֵין – אכן מחייבת, וְשֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין, לֹא. משיב אביי לרב פפא: לֹא סָלְקָא דַּעְתָּךְ – אל תעלה בדעתך כן, דְּתַנְיָא, נאמר בשבועת העדות (ויקרא ה ה) 'וְהָיָה כִּי יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה', ויש לדרוש, 'לְאַחַת' לְחַיֵּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שאין החיוב אלא כשהשבועה בְּבֵית דִּין, מִי מְחַיֵּיב כשנשבע כמה פעמים בבית דין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, וְהָתְנַן – במשנתינו, הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶן חֲמִשָּׁה פְּעָמִים בִּפְנֵי בֵית דִּין וְכָפְרוּ, אֵין חַיָּבִין אֶלָּא אַחַת, וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַה טַּעַם, הוֹאִיל וְאֵינָם יְכוֹלִין לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת בבית דין אחר שנשבעו. אֶלָּא לָאו, שֶׁמַּע מִינָּהּ, שהַשְּׁבוּעָה גם חוץ לְבֵית דִּין, והַכְּפִירָה רק בְּבֵית דִּין.

שנינו במשנתינו: כָּפְרוּ שֶׁנֵּיהֶן כְּאַחַת חַיָּבִין.

הגמרא מבררת כֵּיצַד יתכן בכפירה כאחת. ומקשה: וְהָא אִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם, ולבדוק אם עדותם היתה בבת אחת ממש. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב חִסְדָּא, הָא מַנִּי – משנתינו רק כשיטת רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא, דְּאָמַר אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם.

תירוץ נוסף: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֲפִילּוּ תֵּימָא – תאמר שמשנתינו כשיטת רַבָּנַן שאי אפשר לצמצם, ומשנתינו כְּגוֹן, שֶׁכָּפְרוּ שְׁנֵיהֶן בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר – הכפירה של שניהם, מתחילתה ועד סופה, נעשתה תוך זמן כדי דיבור שהוא זמן מועט, וְהִלְכָּה שתּוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר, כְּדִיבּוּר דָּמֵי – דיבור הנאמר תוך זמן מועט לדיבור שלפניו, נחשבים שני הדיבורים כדיבור אחד, ולכן נחשב כאן כאילו כפרו בבת אחת.

רב אחא מקשה על תירוצו של רבי יוחנן: אָמַר לֵיהּ רַב אָחָא מִדִּיפְתִּי לְרָבִינָא, מִכְּדֵי [–הרי] תּוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר, כַּמָּה הֲוֵי – מהו שיעורו, כְּדֵי שֶׁאֵילַת תַּלְמִיד לְרַב – שיאמר התלמיד לרבו 'שלום עליך רבי', (אִיכָּא דְּאָמְרִי כְּדֵי שֶׁאֵילַת הָרַב לְתַלְמִיד – שיאמר 'שלום עליך'), והרי עַד דְּאָמְרִי שני העדים בכפירתם 'שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת', שהם שש תיבות, טוּבָא הֲוֵי – עובר זמן מרובה יותר מתוך כדי דיבור, וכיצד תהיה כפירתם כאחת.

רבינא מתרץ: אָמַר לֵיהּ רבינא, אין הפירוש 'כאחת' ששני העדים יאמרו יחד את דברי הכפירה בשיעור זמן של בתוך כדי דיבור, אלא כָּל אֶחָד וְאֶחָד תּוֹךְ דִּיבּוּרוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ – מיד לאחר שהראשון מסיים את כפירתו, תוך זמן כדי דיבור, השני יתחיל את עדותו.

שנינו במשנתינו: כפרו העדים בָּזֶה אַחַר זֶה, הָרִאשׁוֹן חַיָּב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר.

הגמרא מביאה מחלוקת בדבר, ומבררת את טעמיה: מַתְנִיתִין דְּלֵא כְּרַבִּי אַבָּא, דְּתַנְיָא, המַשְׁבִּיעַ עַד אֶחָד, וכפר, פָּטוּר. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מְחַיֵּיב, הרי שמחייב עד אחד בשבועת העדות, ואילו התנא במשנתינו פוטר.

אומרת הגמרא: לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִּי – נאמר שבכך נחלקו התנאים בברייתא, דְּתַנְיָא – תנא קמא סָבַר, עַד אֶחָד, כִּי אֲתָא – כשבא להעיד בבית דין, לִשְׁבוּעָה הוּא דְּקָא אָתָא – בא לחייב את הנתבע בשבועה ולא בממון, ולכן אם כפר פטור. וּמַר – ורבי אלעזר ברבי שמעון סָבַר, עַד אֶחָד, כִּי אֲתָא, לְמָמוֹנָא קָא אָתָא – בא לחייב את הנתבע בממון, ולכן אם כפר ולא העיד חייב.

דוחה הגמרא: וְתִיסְבְּרָא – וכי סבור אתה לומר שרבי אלעזר מחייב בממון על פי עדות עד אחד, וְהָאָמַר אַבָּיֵי, הַכֹּל מוֹדִים בְּעַד סוֹטָה, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּעֵדֵי סוֹטָה, וּמַחֲלוֹקֶת בְּעֵדֵי סוֹטָה, הַכֹּל מוֹדִים בְּעַד אֶחָד, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּעַד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה. ומביאור מאמר זה בגמרא להלן מבואר, שרבי אלעזר ברבי שמעון סובר שעד אחד מחייב רק שבועה, והטעם שהוא מחייב בעד אחד, משום שהוא סובר שדבר הגורם לממון נחשב כממון.

דוחה הגמרא: אֶלָּא דְּכוּלֵּי עָלְמָא – אכן לדעת כולם עַד אֶחָד כִּי אֲתֵי, לִשְׁבוּעָה קָא אָתֵי, וְהָכָא בברייתא, בְּהָא קָמִיפַּלְגִּי – בכך נחלקו, מַר – רבי אלעזר ברבי שמעון סָבַר, דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן, כְּמָמוֹן דָּמֵי, ולכן המשביע עד אחד וכפר חייב. וּמַר – תנא קמא סָבַר, דבר הגורם לממון לָאו כְּמָמוֹן דָּמֵי, ולכן המשביע עד אחד וכפר פטור.

גּוּפָא, אָמַר אַבָּיֵי, הַכֹּל מוֹדִים בְּעַד סוֹטָה, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּעֵדֵי סוֹטָה, וּמַחֲלוֹקֶת בְּעֵדֵי סוֹטָה. הַכֹּל מוֹדִים בְּעַד אֶחָד, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּעַד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה. מבארת הגמרא: הַכֹּל – תנא קמא ורבי אלעזר שנחלקו האם עד אחד חייב בשבועת העדות, מוֹדִים בְּעַד סוֹטָה שֶׁחַיָּיב, והיינו בְּעַד טוּמְאָה – בעל שהתרה באשתו בפני שנים אל תתייחדי עם פלוני בסתר, והעידו שנים על כך שנסתרה עמו, ויש עד אחד המעיד שבסתירה זו היא נבעלה לו ונטמאה, זה הוא עד טומאה, והכל מודים בו שחייב, משום דְּרַחֲמָנָא הֵימְנֵיהּ – שהתורה האמינה לעד שהיא אכן נטמאה, ונאסרת על בעלה והפסידה כתובתה, דִּכְתִיב בפרשת סוטה (במדבר ה יג) 'וְעֵד אֵין בָּהּ',

המשך בעמוד 52

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

עד שישמעו מפי התובע – "בואו והעידוני". ולקמן יליף לה מקראי. **אמר לאו דוקא** – אלא אורחא דמילתא נקט, ואי לא שמואל לא שמעינן לה ממתניתין. **הכא נמי** – הוה אמינא לאו דוקא אי לא דאשמועינן שמואל. **תנא התם** – בפקדון "אמר" אטו דתנייה הכא. **פטורין** – דיליף לה לקמן (שבועות לה, א) מ"אם לוא יגיד" שכתוב מלא, למדרש:

אם לו לא יגיד ונשא עונו, שמשמע שהוא תובעם. **לא אמרתי כו'** – דכיון דאהגדה קפיד קרא, על כרחך במקום הראוי להגדה קאי. **והא אי אפשר לצמצם** – וקא סלקא דעתין ד"באחת" דקתני מתניתין מצומצין אמר. **רבי יוסי הגלילי** – במסכת בכורות (יז, א): רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים, רבי יוסי הגלילי אומר: שניהן לבהן, דאפשר לצמצם שיוציאו שניהם ביחד ראשם. וחכמים אומרים: אי אפשר שלא יצא ראשו של אחד מהם תחלה, והאחד אינו בכור. ושניהם ספק, וירעו עד שיסתאבו והאחד לו והאחד לכהן. **תלמיד לרב** – "שלום עליך רבי". **רב לתלמיד** – "שלום עליך". **טובא הוי** – אין שניהם יכולין לומר שש תיבות הללו בשיעור זה. **כל אחד בתוך כדי דיבור של חבירו** – כשגמר זה בפירתו התחיל זה לדבר בתוך כדי שאילת שלום. **דלא כי האי תנא** – דלא כרבי אלעזר ברבי שמעון. **המשביע עד אחד** – וכפר, פטור דעד מקרבן שבועת העדות. **מר סבר** – תנא קמא. **עד אחד כי אתי לשבועה אתי** – אם מעיד עליו שהוא חייב מנה – אינו מחייב ממון אלא שבועה, לפיכך אין הגדתו חשובה. **ומר סבר לממונא אתא** – ודריש קרא הכי: לכל עון ולכל חטאת, דהיינו למכות וענושין, הוא דאינו קם, אבל קם הוא לממון. **ותיסברא** – דמחייב רבי אלעזר ברבי שמעון ממון על פי עד אחד, וטעמא משום הכי הוא? **והאמר אביי הכל מודים בעד סוטה וחכל מודים בעדי סוטה כו'** – ומפרש לה לקמן הכי: יש עדות בסוטה שהכל מודים בה שהמשביע עד אחד חייב. ויש עדות בסוטה שאף אם השביע שניהן וכפרו פטורין. ומחלוקת בעדי סוטה – יש עדות בסוטה שנחלקו בה חכמים ורבי אלעזר ברבי שמעון, במשביע את שניהן וכפרו, במחלוקתן שנחלקו במשביע עד אחד דממון. ומפירושא דמילתא דאביי לקמן שמעינן דטעמא דרבי אלעזר משום דקסבר דבר הגורם לממון כממון דמי, ועד אחד גורם לממון הוא, שאילו הוא העיד היה מחייבו שבועה, ורוב בני אדם אין נשבעין לשקר, והיה משלם. **בעד טומאה** – אם הביא שני עדי קינוי שהתרה בה "אל תסתרי עם פלוני", ושני עדי סתירה שנסתרה עמו אחרי כן, ויש עד אחד שנטמאת בסתירה זו, והשביע הבעל את העד להעיד ויפטר מכתובתה, וכפר עדותו – חייב, דהא מפסידו ממון ממש. **דרחמנא היימניה** – כדאמר במסכת סוטה (לא, א), ואם העיד היה פוטרו מכתובתה, והואיל וכפר עדותו חייב. **ועד אין בה** – ודרשינן במסכת סוטה (שם): כל מקום שנאמר "עד" – שנים קאמר עד שיפרוט לך הכתוב אחד, וקאמר רחמנא "ועד אין בה" תרי אלא חד, והיא לא נתפשה – אסורה, דעל כרחך "היא לא נתפשה" להחמיר עליה בא ולאוסרה. **והכל מודים בעדי סוטה** – שאפילו השביע שניהם וכפרו – פטורין. **בעדי קינוי דגורם הוא** – אף אם העדנוך עדיין אתה צריך לעדי סתירה, וכשיבואו עדי סתירה אף הן אין מחייבין אותה להפסידה, אלא גורמים הם, שמביאין אותה לידי שתיית מים המאררים, ושמא מיראת המים תודה שנטמאת ותפסיד כתובתה.

ומחלוקת

תוספות

ואי סלקא דעתך בבית דין מי מחייב – תימה: דלמא קרא כי אתא ל"שבועה שאין אנו יודעין לך עדות שיש לך ביד פלוני חיטין ושעורין וכוסמין", דתנא לקמן (לג, א) דחייבין על כל אחת ואחת!

שבועה שאין אנו יודעין לך עדות טובא הוי – דסלקא דעתין דצריך שתהא כפירה שניה תוך כדי דיבור של כפירה ראשונה. ואם תאמר: לימא כגון שהתחילו וסיימו בבת אחת, אלא שאחד מיהר מעט יותר מחבירו וסיימו שניהם תוך כדי דיבור! ויש לומר: שאין רגילות כלל להעיד שני עדים כאחת, דתרי קלי לא משתמעי. אי נמי, הוה מצי לשנויי הכי, אלא שמתרץ האמת.

בתוך כדי דיבור של חבירו – פירוש: רק שיתחילו תוך כדי דיבור של חבירו, אף על פי שלא יהיו הכפירות תוך כדי דיבור. ואם תאמר: אמאי שני חייב? לימא: אני לא עשיתי כלום, שכפר הראשון כבר, ואילו היה חוזר בו תוך כדי דיבורו גם אני הייתי חוזר בי תוך כדי דיבורי? ואומר רבינו יצחק: דכיון שהעיד זה תוך כדי דיבור של ראשון, חשיב כאילו שניהם העידו בבת אחת בצמצום, ויכול גם הראשון לחזור ולהודות תוך כדי דיבור של עדות שני כמו השני, ואין לשני יותר שהות לחזור מלראשון, אלא לשניהם שוין, ולכך אין השני יכול לתלות כלום בחזרת הראשון.

הכל מודים בעד טומאה – ואין העד יכול לומר: בלא עדותי, על ידי עדי קינוי וסתירה תשתה ותמות, ויפטר בעלה מן הכתובה. דהרבה פעמים זכות תולה, ונפסדת על ידי העד יותר ממה שנפסדת על ידי עדי סתירה, משום דאיכא למימר שמא זכות יתלה לה, ולא חשיבי אלא גורמים.

הוה

עד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ! - רַק אַחֲרֵיהֶן אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ; סָלְקָא דַעְתָּךְ אָמִינָא: כֵּיוָן דְּרָץ אַחֲרֵיהֶן כְּמַאן דְּאָמַר לְהוּ דָּמֵי, קָא מַשְׁמַע לָן. - וְהָא נַמִּי תָּנֵינָא: שְׁבוּעַת הָעֵדוּת כֵּיצַד? אָמַר לָעֵדִים: "בּוֹאוּ וְהָעִידוּנִי", שְׁבוּעָה כו'; אָמַר - אִין, לֹא אָמַר - לָא! - "אָמַר" לָאו דַּוְקָא. דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, גַּבֵּי פִּקָּדוֹן דְּקָתָנֵי: שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן כֵּיצַד? אָמַר לוֹ: "תֵּן לִי פִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ", הָכִי נַמִּי אָמַר אִין, לֹא אָמַר לָא? הָא "וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ" כָּל דְּהוּ! אֶלָּא "אָמַר" לָאו דַּוְקָא, הָכָא נַמִּי לָאו דַּוְקָא. - הַאי מַאי? אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלָּמָא "אָמַר" דְּהָכָא דַּוְקָא, תְּנָא הָתָם אַטּוּ הָכָא. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לָא "אָמַר" דְּהָתָם דַּוְקָא וְלָא "אָמַר" דְּהָכָא דַּוְקָא, "אָמַר" "אָמַר" לָמָּה לִי לְמִיתְנֵייהּ? - דִּלְמָא אוֹרְחָא דְּמִילְּתָא קָא מַשְׁמַע לָן. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּשִׁמּוּאֵל: רָאוּהוּ שֶׁבָּא אַחֲרֵיהֶן, אָמְרוּ לוֹ: "מָה אַתָּה בָּא אַחֲרֵינוּ? שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת" - פְּטוּרִין, וְאִם בְּפִקָּדוֹן - חַיָּבִים. "הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶן חֲמִשָּׁה פְּעָמִים" כו'. מְנָלַן דְּאַכְּפִירָה בְּבֵית דִּין הוּא דְּמְחַיְּבִי, אַחוּץ לְבֵית דִּין לָא מְחַיְּבִי? אֲמַר אַבַּיֵי, אָמַר קְרָא: "אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ", לֹא אָמַרְתִּי לְךָ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאִילּוּ מַגִּיד זֶה - מִתְחַיֵּב זֶה מָמוֹן. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵי: אִי הָכִי, אֵימָא: שְׁבוּעָה גּוּפָא בְּבֵית דִּין אִין, וְשֶׁלָּא בְּבֵית דִּין לָא! - לָא סָלְקָא דַעְתָּךְ, דְּתַנְיָא: "לְאַחַת" - לְחַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; וְאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ בְּבֵית דִּין, מִי מְחַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת? וְהָתְנַן: הִשְׁבִּיעַ עֲלֵיהֶן חֲמִשָּׁה פְּעָמִים בִּפְנֵי בֵית דִּין וְכָפְרוּ - אֵין חַיָּבִין אֶלָּא אַחַת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַה טַּעַם? הוֹאִיל וְאֵינָם יְכוֹלִין לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת! אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ: שְׁבוּעָה חוּץ לְבֵית דִּין, כְּפִירָה בְּבֵית דִּין. "כָּפְרוּ שְׁנֵיהֶן כְּאַחַת - חַיָּבִין". הָא אִי אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם! אֲמַר רַב חִסְדָּא: הָא מַנִּי? רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הִיא, דְּאָמַר: אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן, כְּגוֹן שֶׁכָּפְרוּ שְׁנֵיהֶן בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר, וְתוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר כְּדִיבּוּר דָּמֵי. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא מְדִיפְתִּי לְרָבִינָא: מִכְּדֵי תּוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר כַּמָּה הֲוֵי? כְּדֵי שֶׁאֵילַת תַּלְמִיד לָרַב, אִיכָּא דְּאָמְרִי: כְּדֵי שֶׁאֵילַת הָרַב לַתַּלְמִיד, עַד דְּאָמְרִי "שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת", טוּבָא הֲוֵי! אֲמַר לֵיהּ: כָּל אֶחָד וְאֶחָד תּוֹךְ דִּיבּוּרוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ. "בָּזֶה אַחַר זֶה - הָרִאשׁוֹן חַיָּב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר". מַתְנִיתִין דְּלָא כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: מַשְׁבִּיעַ עַד אֶחָד - פָּטוּר, וְרַבִּי אֱלִעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מְחַיֵּב; לֵימָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּמָר סָבַר: עַד אֶחָד כִּי אָתָא - לְשִׁבּוּעָה הוּא דְּקָא אָתָא, וּמָר סָבַר: עַד אֶחָד כִּי אָתָא - לְמָמוֹנָא קָא אָתָא? - וְתִיסְבְּרָא? דַּאֲמַר אַבַּיֵי: הַכֹּל מוֹדִים בְּעַד סוֹטָה, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּעֵדֵי סוֹטָה, וּמַחֲלוֹקֶת בְּעֵדֵי סוֹטָה. הַכֹּל מוֹדִים בְּעַד אֶחָד, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּעַד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה! אֶלָּא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא עַד אֶחָד כִּי אָתֵי - לִשְׁבוּעָה קָא אָתֵי, וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, מָר סָבַר: דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן כְּמָמוֹן דָּמֵי, וּמָר סָבַר: לָאו כְּמָמוֹן דָּמֵי. גּוּפָא, אָמַר אַבַּיֵי: הַכֹּל מוֹדִים בְּעַד סוֹטָה, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּעֵדֵי סוֹטָה. הַכֹּל מוֹדִים בְּעַד אֶחָד, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּעַד שֶׁכְּנֶגְדּוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה. הַכֹּל מוֹדִים בְּעַד סוֹטָה שֶׁחַיָּב - בְּעַד טוּמְאָה, דְּרַחֲמָנָא הֵימְנֵיהּ, דִּכְתִיב: "וְעֵד אֵין בָּהּ" - כָּל שֶׁיֵּשׁ בָּהּ. וְהַכֹּל מוֹדִים בְּעֵדֵי סוֹטָה שֶׁפָּטוּר - בְּעֵדֵי קִינּוּי, דַּהֲוָה גּוֹרֵם דְּגוֹרֵם.

ומחלוקת

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּמַחֲלוֹקֶת בְּעֵדֵי סוֹטָה - בְּעֵדֵי סְתִירָה, מָר סָבַר: דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן כְּמָמוֹן דָּמֵי וְחַיָּיב, וּמָר סָבַר: לָאו כְּמָמוֹן דָּמֵי וּפָטוּר. הַכֹּל מוֹדִים בְּשֶׁכְּנֶגְדּוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה, הַכֹּל מוֹדִים בְּעֵד אֶחָד דְּרַבִּי אַבָּא. הַכֹּל מוֹדִים בְּשֶׁכְּנֶגְדּוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה - דַּחֲשִׁיד מַאן? אִילֵימָא דַּחֲשִׁיד לֹוֶה, דְּאָמַר לֵיהּ מַלְוֶה: אִי אֲתֵית אַסְהֲדְתְּ לִי הֲוָה מִשְׁתַּבַּעְנָא וְשָׁקֵילְנָא - וְלֵימָא לֵיהּ: מִי יֵימַר דְּמִשְׁתַּבַּעַתְּ! אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁשְּׁנֵיהֶן חֲשׁוּדִין, דְּאָמַר מָר: חָזְרָה שְׁבוּעָה לַמְחוּיָּב לָהּ, וּמִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִישָּׁבַע - מְשַׁלֵּם. הַכֹּל מוֹדִים בְּעֵד אֶחָד דְּרַבִּי אַבָּא - דְּהַהוּא גַּבְרָא דַּחֲטַף נַסְכָּא מֵחַבְרֵיהּ, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמִי, הֲוָה יָתֵיב רַבִּי אַבָּא קַמֵּיהּ. אֲזַל אַיְיתֵי חַד סָהֲדָא דְּמִיחֲטַף חַטְפָהּ מִינֵּיהּ. אֲמַר לֵיהּ: אִין, חֲטַפִּי וְדִידִי חֲטַפִּי; אֲמַר רַבִּי אַמִי: הֵיכִי לְדַיְינֵי דַּיָּינֵי לְהַאי דִּינָא? לִישַׁלֵּם - לֵיכָּא תְּרֵי סָהֲדֵי! לִיפְטְרֵיהּ - הָא אִיכָּא חַד סָהֲדָא דְּמִחְטַף חֲטַף! לִישְׁתַּבַּע - כֵּיוָן דְּאָמַר: אִין, חֲטַפִּי וְדִידִי חֲטַפִּי, הֲוָה לֵיהּ כְּגַזְלָן! אֲמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא: הֲוָה לֵיהּ מְחוּיָּב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִישָּׁבַע, וְכָל הַמְחוּיָּב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִישָּׁבַע - מְשַׁלֵּם. אָמַר רַב פַּפָּא: הַכֹּל מוֹדִים בְּעֵד מִיתָה שֶׁהוּא חַיָּיב, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּעֵד מִיתָה שֶׁהוּא פָּטוּר. הַכֹּל מוֹדִים בְּעֵד מִיתָה שֶׁהוּא פָּטוּר - דְּאָמַר לָהּ לְדִידָהּ וְלָא אֲמַר לְהוּ לְבֵית דִּין, דִּתְנַן: הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: מֵת בַּעְלִי - תִּנָּשֵׂא, מֵת בַּעְלִי - תִּתְיַבֵּם. הַכֹּל מוֹדִים בְּעֵד מִיתָה שֶׁהוּא חַיָּיב - דְּלָא אֲמַר לְדִידָהּ וְלָא אֲמַר לְהוּ לְבֵית דִּין. - שְׁמַע מִינָּהּ: מַשְׁבִּיעַ עֵדֵי קַרְקַע חַיָּיב? - דִּלְמָא דִּתְפִישָׂא מִטַּלְטְלֵי. "כָּפַר אֶחָד וְהוֹדָה אֶחָד" כו'. הָשְׁתָּא בָּזֶה אַחַר זֶה דְּתַרְוַיְיהוּ קָא כָּפְרִי, אָמְרַתְּ: הָרִאשׁוֹן חַיָּיב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר, כָּפַר אֶחָד וְהוֹדָה אֶחָד מִיבַּעְיָא? - לָא צְרִיכָא, כְּגוֹן שֶׁכָּפְרוּ שְׁנֵיהֶן, וְחָזַר אֶחָד מֵהֶן וְהוֹדָה בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר; וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּתוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר כְּדִיבּוּר דָּמֵי. בִּשְׁלָמָא לְרַב חִסְדָּא דְּמוֹקֵי לָהּ לְהַהוּא כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, רֵישָׁא אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם, וְסֵיפָא אִיצְטְרִיךְ לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּתוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר כְּדִיבּוּר דָּמֵי; אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן, רֵישָׁא תּוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר, סֵיפָא תּוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר, תַּרְתֵּי לָמָּה לִי? - מַהוּ דְּתֵימָא: הָנֵי מִילֵּי כְּפִירָה וּכְפִירָה, אֲבָל כְּפִירָה וְהוֹדָאָה אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לָן. "הָיוּ שְׁתֵּי כִיתֵּי עֵדִים, כָּפְרָה הָרִאשׁוֹנָה וְאַחַר כָּךְ כָּפְרָה הַשְּׁנִיָּה". בִּשְׁלָמָא שְׁנִיָּה תִּתְחַיֵּיב, דְּכָפְרָה לָהּ רִאשׁוֹנָה, אֶלָּא רִאשׁוֹנָה אַמַּאי?

הא

רש"י

ומחלוקת בעדי סוטה – אותו מחלוקת שנחלקו חכמים ורבי אלעזר ברבי שמעון במשביע עד אחד של ממון, באותו מחלוקת עצמו חלוקים הם במשביע שני עדי סתירת סוטה וכפרו, דלרבי אלעזר דמחייב במשביע עד אחד דממון משום דבר הגורם לממון – מחייב נמי בהני, שאילו העידו שמא היו גורמין לה שתהא מודה מיראת בדיקת מים. **הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה** – מי שבעל דינו חשוד על השבועה וכופר לו ממון, ועד אחד יודע בו, והשביעו זה שיעיד וכפר, שהוא חייב, שזה אחד מן הנשבעין ונוטלין כדאמרינן בפרק "כל הנשבעין" (שבועות מד, ב). הלכך, אילו העיד וחייב את החשוד שבועה היו בית דין מגלגלין את השבועה על זה לישבע וליטול. **והכל מודים בעד דרבי אבא** – במשביע עד אחד כעין מעשה דרבי אבא, דאמר לקמן שהוא חייב, כדמפרש ואזיל. **מי יימר דמשתבעת** – ואכתי גורם לממון הוא דהוי, ולרבנן פטור. **דאמר מר** – לקמן בפרק "כל הנשבעין", היכא דשניהן חשודין – חזרה שבועה על המחויב אותה, ומתוך שאינו יכול לישבע, שהוא חשוד – הוא משלם, שהרי או שבועה או תשלומין מוטלין עליו. הלכך המשביע עד אחד היודע בדבר, וכפר – חייב העד קרבן שבועה, שאם העיד נתחייב הלוה שבועה, ואין כאן שבועה מאחר ששניהן חשודין, אלא תשלומין. **נסכא** = חתיכת כסף מותך, לשון (ישעיהו מ) "הפסל נסך חרש". **חטפי ודידי חטפי** – שלי חטפתי, שאתה גזלתו ממני. **ליפטריה** – מלהחזירו, שהרי אין כאן שני עדים. ומיגו דאי בעי אמר לא חטפתי, כי אמר נמי דידי חטפתי – נאמן. **איכא חד סהדא** – דחטפה מיניה, ואי הוה אמר לא חטפתי היה צריך לישבע להכחיש העד. **לישלם** – שאין כל החוטפין נאמנים לומר שלי גזלתי, דאם כן אין לך גזלן שמשלם, ואפילו יש עדים. **ליכא תרי סהדי** – דחטפה, ואיכא למימר מיגו. **לישתבע** – שבועה שהעד מחייבו. **כיון דאמר אין חטפי** – הוה ליה כגזלן, והמתחייב שבועה על פי עד אחד צריך לישבע על מה שהעד מעיד ולהכחיש את העד, וזה אינו יכול לישבע על כך שהרי מודה הוא לדברי העד שחטפה, והוה האי גברא אצל שבועה זו כגזלן אצל כל שבועות, שאינו יכול לישבע עליהן, אף זה בשבועה זו אינו יכול לישבע, שהרי מודה בה. **הוה ליה מחויב שבועה** – על כרחו אם בא להחזיק בה הויא עליו לישבע שלא חטף, שאין החוטף נאמן לומר שלי חטפתי, וזו היא השבועה שהעד מחייבו לישבע על מה שהעד מעיד, ואינו יכול לישבע שהרי מודה לדבריו. **בעד מיתה** – בעד אחד היודע באשה שמת בעלה, והשביעתו שיעיד בה, כדי שתטול כתובתה מן היורשים. **שהוא פטור** – ואף על גב שעד אחד נאמן בעדות זו והפסידה ממון בכפירתו. **כגון דאמר לה לדידה** – חוץ לבית דין: מת בעליך, ולא אמר עדותו בבית דין כשהשביעתו. לפי שהיא יכולה לילך לבית דין ולומר מת בעלי ולא תהא צריכה לשום עד, דתנן: האשה שאמרה כו' והיא עצמה נאמנת. **שמע מינה משביע עדי קרקע חייב** – לשון שאילה היא: מהכא נשמע דסבירא ליה לרב פפא שהמשביע עדים על עדות קרקע וכפרו שחייבים? ולקמן (שבועות לז, ב) פליגי תנאי ואמוראי. ועד אמיתה עד קרקע הוא, שהכתובה אינה נגבת אלא מן הקרקע. ומשני: דלמא הא דרב פפא דהוי תפסה מטלטלי דבעל מחיים, ואם העיד זה עדותו היתה תופסתן בכתובתה. **השתא בזה אחר זה דתרווייהו כפרי** – דמצי למימר ראשון: מה מועיל לך אם העדתיך, הלא כפר השני – אפילו הכי אמרת: הראשון חייב, הואיל ועדיין לא כפר השני. **כפר האחד והודה אחד מיבעיא** – דהכופר חייב? **הא קא משמע לן דתוך כדי דיבור כדיבור דמי** – ויכול לחזור. וכי איצטריך מתניתין, לאו לאשמועינן חיובא דכופר, אלא לאשמועינן שהשני פטור. **בשלמא לרב חסדא דמוקי להההיא** – דכפרו שניהן כאחת במצומצמין וכרבי יוסי הגלילי, אכתי לא אשמעינן דתוך כדי דיבור כדיבור דמי – איצטריך לאשמועינן הכא פטורא דשני, לאגמורי לן דכדיבור דמי. **כפירה וכפירה** – כפר השני בתוך כדי דיבורו של הראשון, אשמועינן רישא דהוי חשיב באחת לחיוביה לשני. ובסיפא אשמועינן כפר וחזר והודה בתוך כדי דיבור, דיכול לחזור בו, ועדות האחרונה עדות. **דכפרה לה ראשונה** – ואין לו עדים אלא אלו, ונמצא שהפסידוהו בכפירתן.

הא

תוספות

הוה ליה כגזלן – משום דכל דבר מחזיקין ליה בחזקת מי שהיה בידו, ואם היו שני עדים לא הוה מהימן למימר דידי חטפי. השתא נמי, כיון דמודה הוה ליה כגזלן. ואם תאמר: וניהמניה בשבועה דדידיה חטף, מיגו דאי בעי אמר לא חטפי והוה מהימן בשבועה. דכהאי גוונא אמר בסוף "המוכר את הבית" (בבא בתרא ע, ב) גבי מפקיד אצל חבירו בשטר, דנאמן לומר בשבועה החזרתי לך, ולא מצי למימר ליה היאך: שטרך בידי מאי בעי, במיגו דאי בעי אמר נאנסו נאמן בשבועה! ויש לומר דירא לשקר בדבר שהעד מכחישו, כדאשכחן ב"חזקת הבתים" (שם לב, ב) גבי רבא בר שרשום, דקאמר: "לקוח בידי" לא מצית אמרת, דהא נפק עלה קלא דארעא דיתמי היא, ואין אדם טוען ברצון דבר שהקול מכחישו. מיהו צריכא לטעמא דמחויב שבועה ואינו יכול לישבע דמשלם, דבלא שבועה לא היה חושש להכחיש את העד ואיכא מיגו. אבל לישבע בדבר שהעד מכחישו – זה ודאי קשה לו כמו בדבר שהקול מכחישו. **ואמר** מר חזרה שבועה למחויב לה – תימה, דהוה ליה למימר: ואמר יחלוקו, דהכי הלכתא, דאמר לקמן פרק "כל הנשבעין" (שבועות מז, א): עבד רב נחמן עובדא יחלוקו! ועוד תימה: דרבי אבא הוא דאומר חזרה שבועה למחויב לה, כדמוכח התם מנסכא דהכא, ואם כן הוה ליה למימר: הכל מודים בעד אחד וכשנגדו חשוד דחייב כרבי אבא!

שמע מינה משביע עדי קרקע חייב – קאי נמי אהכל מודים בעד סוטה.

אבל כפירה והודאה אימא לא – קצת תימה להרב רבינו יעקב דאורלינ"ש: דכפירה והודאה שמעינן נמי מרישא, דטעמא כשכפר תוך כדי דיבור אף שני חייב – משום דראשון נמי יכול לחזור עדיין ולהודות, דאי לאו דיכול לחזור ולהודות שני אמאי חייב?

הא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עוד אמר אביי, וּמַחֲלוֹקֶת בְּעֵדֵי סוֹטָה. מבארת הגמרא: בְּעֵדֵי סְתִירָה, שאם כפרו ואמרו שאינם יודעים עדות, מַר – רבי אלעזר סָבַר, דָּבָר הַנּוֹרֵם לְמָמוֹן כְּמָמוֹן דָּמֵי, ואותו עד שראה שנסתרה אשת פלוני, ואינו מעיד, הרי הוא גורם לבעל הפסד ממון, כי אם היה מעיד, שמא היתה האשה מודה שנטמאת מיראת המים המאררים והיתה יוצאת בלא כתובתה, ולכך חַיָּיב בשבועת העדות. וּמַר – תנא קמא סָבַר, שדבר הגורם לממון לָאו כְּמָמוֹן דָּמֵי, וּפָטוּר.

הגמרא מבארת את שני הדינים האחרונים שאמר אביי. הַכֹּל מוֹדִים בְּשֶׁכְּנֶגְדּוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּעֵד אֶחָד דְּרַבִּי אַבָּא.

מבררת הגמרא: הַכֹּל מוֹדִים בְּשֶׁכְּנֶגְדּוֹ חָשׁוּד עַל הַשְּׁבוּעָה, דַּחֲשִׁיד מַאן – מי הוא החשוד בשבועה לשקר, אִילֵימָא – אם נאמר דַּחֲשִׁיד לֵיהּ, דְּאָמַר לֵיהּ מַלְוֶה לעד, אִי אָתֵית אַסַּהֲדְתְּ לִי – אם היית בא ומעיד עבורי שהלוויתי לאותו אדם ממון, הֲוָה מִשְׁתְּבַעְנָא וְשָׁקֵילְנָא – הייתי נשבע שהוא חייב לי ונוטל ממנו את ממוני, שהרי בית דין לא היו מחייבים את הלוה לישבע כיון שהוא חשוד לישבע לשקר, והדין הוא שבמקום שהמחוייב שבועה אינו יכול להשבע ולהפטר, בית דין מטילים את השבועה על בעל דינו שישבע ויטול. שואלת הגמרא: וְלֵימָא לֵיהּ – ויאמר העד למלוה, מִי יֵימַר דְּמִשְׁתְּבַעְתְּ – מי יאמר שאכן היית נשבע ונוטל, וכיון שכך אין זה אלא דבר הגורם לממון, ותנא קמא אינו מודה באופן זה. ומהו המקרה בו הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה.

משיבה הגמרא: אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁשְּׁנֵיהֶן – המלוה והלוה, חֲשׁוּדִין על השבועה. דְּאָמַר מַר – שאמר רבי אבא, חָזְרָה שְׁבוּעָה לְמַחוּיָב לָהּ – הלוה, שהרי מוטל עליו או לישבע או לשלם, וּמִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִישָׁבַע, מְשַׁלֵּם. וכיון שאותו העד נמנע מלהעיד הוא מפסיד את המלוה ממון.

הגמרא מבארת את דברי אביי: הַכֹּל מוֹדִים בְּעֵד אֶחָד דְּרַבִּי אַבָּא. ומה היה אותו מעשה, דְּהַהוּא גַּבְרָא – מעשה באדם אחד, דְּחָטַף נַסְכָּא [–חתיכת כסף] מֵחַבְרֵיהּ, אֲתָא [–בא הנגזל] לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַמִּי, לתבוע את החוטף. הֲוָה יָתֵיב – היה יושב רַבִּי אַבָּא קַמֵּיהּ – לפני רבי אמי. אָזַל אֲיִתֵּי חַד סָהֲדָא דְּמִיחְטַף חַטְפָּהּ מִינֵּיהּ – הלך הנגזל והביא עד אחד שראה שאכן חטף ממנו. אָמַר לֵיהּ – החוטף לנגזל, אֵין חַטְפִּי וְדִידִי חַטְפִּי – אכן חטפתי, אך את שלי חטפתי, שאתה גזלת ממני את אותה חתיכת הכסף.

רבי אמי מסתפק בדין: אָמַר רַבִּי אַמִּי, הֵיכִי לְדַיְּנִי דַּיָּנֵי לְהַאי דִּינָא – איך ידונו הדיינים דין זה. אם יפסקו שהחוטף לִישַׁלֵּם, והרי לֵיכָּא תְּרֵי סָהֲדֵי – אין שני עדים שראו שחוטף, וכיצד יחייבוהו על פי עד אחד. לִיפְּטְרֵיהּ, כיון שלא היו שני עדים למעשה, ויהיה נאמן לומר שהנסכא שלו במיגו שהיה יכול לומר לא חטפתי, גם אי אפשר דְּהָא אִיכָּא חַד סָהֲדָא דְּמִחְטַף חָטַף – שהרי יש עד אחד שראה את החטיפה, ואם היה אומר לא חטפתי היה צריך לישבע, ומדוע יפטר בלא כלום. לִישְׁתְּבַע, כשאר עדות עד אחד המחייב שבועה, גם אי אפשר, כֵּיוָן דְּאָמַר אֵין חַטְפִּי וְדִידִי חַטְפִּי – כיון שהחוטף מודה שחטף, אלא שטוען שחטף את שלו, הֲוָה לֵיהּ כְּגַנְזָן לגבי שבועה זו, וכשם שגזלן אינו נשבע, אף חוטף זה אינו יכול לישבע, לפי שהוא מודה לדברי העד שחטף, ואינו יכול להשבע להכחיש את העד.

רבי אבא פשט לרבי אמי את ספיקו: אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לרבי אמי, החוטף הֲוָה לֵיהּ [–הרי הוא] מְחוּיָב שְׁבוּעָה שלא חטף, שכיון שהעד מחייבו שבועה, אינו יכול להחזיק בחפץ בלי להשבע עליו שלא חטפו, שזו היא השבועה שהעד מחייבו, להשבע על מה שהעד מעיד ולסתור דבריו. וְאֵינוֹ יָכוֹל לִישָׁבַע שלא חטף, שהרי הוא מודה שחטף. וְכָל הַמְּחוּיָב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִישָׁבַע, מְשַׁלֵּם. ועל מקרה כעין זה אמר אביי, שאם אותו העד שראה את החטיפה נמנע מלהעיד חייב בשבועת העדות, שהרי מפסיד את התובע ממון.

הגמרא מביאה מקרה נוסף, בעד אחד שכפר, בו לא נחלקו חכמים ורבי אלעזר אם חייב או פטור משבועת העדות: אָמַר רַב פַּפָּא, הַכֹּל מוֹדִים בְּעֵד מִיתָה – עד שראה שמת בעלה של אשה פלונית, שֶׁהוּא חַיָּיב בשבועת העדות, אם כפר ולא העיד, לפי שאילו היה מעיד היה נאמן, והיתה האשה נוטלת דמי כתובתה מן היורשים, ומחמת שלא העיד הפסיד לה ממון. ויש אופן שהַכֹּל מוֹדִים בְּעֵד מִיתָה, שֶׁהוּא פָּטוּר משבועת העדות, אף שאילו היה מעיד היה נאמן.

מבארת הגמרא: באיזה אופן הַכֹּל מוֹדִים בְּעֵד מִיתָה שֶׁהוּא פָּטוּר, כגון, דְּאָמַר לָהּ לְדִידָהּ – שאמר לה העד חוץ לבית דין יודע אני שמת בעלך, וְלֹא אָמַר לְהוּ לְבֵית דִּין – ולא העיד כן בבית דין. והטעם שפטור, משום שלא הפסידה ממון, שהרי יכולה היא ללכת לבית דין, ולומר על פי דברי העד מת בעלי, ותהיה נאמנת. דִּתְנַן (עדיות פ"א מי"ב) הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה בבית דין, מֵת בַּעְלִי, תִּנָּשֵׂא – מותרת לינשא לאחר. וכן אם אמרה מֵת בַּעְלִי ואין לו בנים, תִּתְיַבֵּם לאחי בעלה. וכיון שהעד לא הפסידה דבר בכפירתו בבית דין, אינו חייב בשבועת העדות.

ובאיזה אופן הַכֹּל מוֹדִים בְּעֵד מִיתָה שֶׁהוּא חַיָּיב. כגון, דְּלֹא אָמַר העד לְדִידָהּ – לאשה, שמת בעלה, וְאף לֹא אָמַר לְהוּ לְבֵית דִּין שמת בעלה של אשה זו, אלא נשבע שאינו יודע לה עדות, וכיון שהפסידה ממון שאינה יכולה ליטול כתובתה מן היורשים, חייב בשבועת העדות.

שואלת הגמרא: שְׁמַע מִינָּהּ – האם מוכח מדברי רב פפא, שהמַשְׁבִּיעַ עֲדֵי קַרְקַע – אדם התובע קרקע מחבירו, והשביע עדים שיעידו עבורו, וכפרו, העד שכפר חַיָּיב בשבועת העדות. שהרי עד המעיד לאשה על מיתת בעלה, עד קרקע הוא, משום שהכתובה אינה נגבית אלא מן הקרקעות.

משיבה הגמרא: דִּלְמָא – שמא לא דיבר רב פפא, אלא כגון דִּתְפִישָׂא מִטַּלְטְלֵי – שאותה האשה תפסה בחיי בעלה מטלטלין של היתומים, שאף אם היה מעיד העד עבורה שמת בעלה, לא היתה האשה גובה כתובתה מן הקרקע, אלא מן המטלטלין התפוסים בידיה. ואין להוכיח מכאן מה היא דעתו של רב פפא בעדי קרקע.

שנינו במשנתינו: כָּפַר אֶחָד וְהוֹדָה אֶחָד כּו' הכופר חייב.

הגמרא מבארת באיזה אופן עוסקת משנתינו. מקשה הגמרא: הַשְׁתָּא בָּזֶה אַחַר זֶה, דְּתַרְוַיְיהוּ קָא כָּפְרֵי – אף על פי ששניהם כפרו, אָמְרַת במשנתינו שהָרִאשׁוֹן חַיָּיב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר, ואף שיכול הראשון לטעון לא הפסדתיך בכפירתי, שגם אם הייתי מעיד לך לא היית גובה את הממון שהרי העד השני כפר, ומכל מקום חייב הראשון, הואיל ובשעה שכפר עדיין לא כפר השני ויכול היה התובע לגבות ממון בעדות שניהם, כָּפַר אֶחָד וְהוֹדָה אֶחָד, שרק הראשון הזיק בכפירתו, מֵיבַעְיָא – האם בזה יש להסתפק, הרי ודאי שהראשון חייב.

מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא – לא הוצרכה משנתינו לומר דין זה, אלא כְּגוֹן, שֶׁכָּפְרוּ מתחילה שְׁנֵיהֶן יחד, וְחָזַר בו אֶחָד מֵהֶן מכפירתו וְהוֹדָה שיודע עדות בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר מזמן שכפר. ולא הוצרכה המשנה לחדש שהראשון חייב כי זה פשוט, וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן שהשני פטור, והטעם משום דְּתוֹךְ כְּדֵי דִּיבּוּר כְּדִיבּוּר דָּמֵי, ומכיון שחזר בו השני מכפירתו בתוך כדי דיבור והודה, הרי זה כאילו לא כפר מעולם.

מקשה הגמרא: בִּשְׁלָמָא – תירוץ זה מובן לְרַב חִסְדָּא, דְּמוֹקֵי לָהּ לְהַהוּא – שהעמיד את הדין השנוי לפני כן במשנה 'כפרו שניהן כאחד שניהן חייבין', כְּשִׁיטַת רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי שאמר אפשר

המשך בעמוד 90

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְהָא קָיְימָא שְׁנִיָּה – והרי הכת השניה עדיין קיימת ותוכל להעיד עבורו, ומה הפסידוהו.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבִינָא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן** – כאן, במשנתינו, במה המדובר, **כְּגוֹן שֶׁהִיְּתָה הכת הַשְּׁנִיָּה בִּשְׁעַת כְּפִירַת הכת הָרִאשׁוֹנָה, קְרוֹבִין בְּנִשׂוֹתֵיהֶן** – אנשי הכת השניה היו קרובים האחד לשני דרך נשותיהם שהיו אחיות, והיו פסולים להעיד זה עם זה, ונמצא שבשעת כפירת הכת הראשונה אין עדים נוספים שיכולים להעיד בעדות זו, והראשונים שכפרו הפסידוהו ממון באותה שעה. ואחר כפירת הראשונה, מתו נשותיהם של הכת השניה, ובטלה קרבתם והם ראויים להעיד זה עם זה, וכיון שכפרו, הפסידו לתובע ממון וגם הם חייבים. ואם תקשה אם כן מדוע הוצרכה משנתינו לכתוב שהכת הראשונה חייבת, והרי פשוט הוא, שהרי אין כאן כת שניה בשעה שכפרו, לכך ממשיך רבינא בתירוצו, **וּנְשׂוֹתֵיהֶן** של הכת השניה שהן אחיות, **הָיוּ גּוֹסְסוֹת** ועומדות למות. **מַהוּ דְּתִימָּא** – שמא תאמר, כיון **שרוֹב גּוֹסְסִים** סופם **לְמִיתָה**, יוכלו אנשי הכת הראשונה לפטור עצמם ולטעון שאינם מפסידים את התובע כלום, לפי שנשות הכת השניה הגוססות כאילו כבר מתו, והכת השניה יכולה להעיד עבורו. **קָא מַשְׁמַע לָן** (**הַשְּׁתָּא מִיהָא לֹא שְׁכִיב**) שכל זמן שלא מתו נשי הכת השניה הרי הן כחי לכל דבר, ובעליהן פסולים לעדות, ולכך הכת הראשונה חייבת.

משנה

משנתינו מבארת את דיני שבועת העדות כשכולל בשבועתו כמה תביעות או מינים שונים, וכן מבארת על אלו תביעות מתחייבים העדים בשבועת העדות.

המשנה מבארת את דין השבועה כשהיתה כפירתם על מין אחד ותביעות שונות: אמר אדם לשנים, **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, אִם לֹא תָּבוֹאוּ** לבית דין **וְתָעִידוּנִי** – ותעידו עבורי, **שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי** חיטים, חלק מהם הם אצלו **בִּפְקָדוֹן** שהפקדתי אצלו ואינו משיב לי, **וְחִלְקָם בְּתִשּׁוּמֶת יָד** – בהלואה שהלויתי לו, **וְחִלְקָם בְּגָזֵל** – שגזלם ממני, **וְחִלְקָם בַּאֲבֵידָה** – שמצאם לאחר שאבדו ממני ואינו משיב לי. ואמרו לו העדים, **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת** על אף אחת מהתביעות האלו, ונמצאו כפרנים, **אֵין חַיָּבִין אֶלָּא אַחַת** – קרבן אחד של שבועת העדות. אבל אם פרטו בשבועתם ואמרו לו, **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין שֶׁיֵּשׁ לְךָ בְּיַד פְּלוֹנִי, פִּקָּדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד וְגָזֵל וַאֲבֵידָה**, כיון שפרטו כל תביעותיו, אף שהם ממין אחד, **חַיָּבִין** קרבן **עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.**

המשנה מבארת את דין השבועה כשהיתה הכפירה על מינים שונים ותביעה אחת: אמר לעדים, **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, אִם לֹא תָּבוֹאוּ** לבית דין **וְתָעִידוּ** עבורי, **שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי פִּקָּדוֹן** שהפקדתי אצלו, של **חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכוּסְמִין**. ואמרו לו, **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת, אֵין חַיָּבִין אֶלָּא אַחַת.** אבל אם פרטו ואמרו, **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת שֶׁיֵּשׁ לְךָ בְּיַד פְּלוֹנִי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכוּסְמִין**, אף שהיתה כפירתם על תביעה אחת, כיון שפירטו בכפירתם את המינים השונים, **חַיָּבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.**

המשנה מביאה מיני תביעות שונות המחייבות בשבועת העדות: אמר לעדים, **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, אִם לֹא תָּבוֹאוּ** לבית דין **וְתָעִידוּנִי, שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי**, דמי **נֶזֶק** שהזיקני. **וְחַצִּי נֶזֶק** – או דמי היזק שהזיקני שחייב לשלם לי עליו מחצית הנזק. או **תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל** – שגנב ממני חפץ וחייב לשלם לי כפל. **וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה** – או שגנב ממני שור או שה וטבחו או מכרו וחייב לשלם תשלומי ארבעה וחמשה. **וְשֶׁאָנַס אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת בִּתִּי, וּפִתָּה אֶת בִּתִּי. וְשֶׁהִכָּנִי בְּנִי הכאה** שאין בה חבורה, וחייב לשלם דמי בושת. **וְשֶׁחָבַל בִּי חֲבֵירִי** ביום הכפורים. **וְשֶׁהִרְלִיק אֶת גְּרִישֵׁי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.** והעדים כפרו ונשבעו שאינם יודעים לו עדות, ונמצאו שקרנים, **הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין.**

גמרא

הלכה בידינו, שאין העדים חייבים בשבועת העדות אלא אם הפסידו לתובע ממון בכפירתם. הגמרא מבררת האם עדים שכפרו בעדות המחייבת קנס חייבים בשבועת העדות, והאם אפשר להוכיח דין זה ממשנתינו: **אִיבָּעְיָא לְהוּ, מַשְׁבִּיעַ עֲדֵי קְנָס** – מי שהשביע עדים שיעידו לו עדות שעל ידה יתחייב בעל דינו קנס, וכפרו אותם העדים ואמרו שאינם יודעים לו עדות, **מַהוּ** – האם יהיו חייבים בשבועת העדות או לא.

הגמרא מבארת את צדדי הספק: **אַלִּיבָּא** – לפי שיטתו **דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי** [–בן רבי] **שִׁמְעוֹן, לֹא תִּיבָּעֵי לָךְ** – אין לך להסתפק בעדי קנס, שלשיטתו ודאי שהם חייבים בשבועת העדות. משום **דְּאָמַר** רבי אלעזר ברבי שמעון בברייתא במסכת בבא קמא (עה.), אף שאין אדם מתחייב קנס על פי הודאתו, אבל אם יש עדים על מעשהו, אף לאחר שהודה בבית דין **יָבוֹאוּ הָעֵדִים** לבית דין **וְיָעִידוּ** עליו, ויחייבוהו את הקנס. ואם כן לדברי רבי אלעזר אם העדים היו מעידים, היו מחייבים אותו בקנס בין אם לא הודה בו ובין הודה, ונמצא שהעדים הפסידו את התובע בכך שכפרו בממון גמור. אלא **כִּי תִּיבָּעֵי לָךְ, אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן** החולקים שם בברייתא על רבי אלעזר ברבי שמעון, **דְּאָמְרִי, מוֹדֶה בִּקְנָס וְאַחַר כָּךְ בָּאוּ עֵדִים** לבית דין להעיד עליו שעשה את המעשה, **פָּטוּר** מלשלם את הקנס. ולדבריהם יש להסתפק במשביע עדי קנס קודם שהודה הבעל דין וכפרו, האם יהיו חייבים, משום שכל זמן שלא הודה, העדים היו מחייבים אותו ממון והפסידו את התובע בכפירתם, או שמא יהיו פטורים, כיון שאין כפירתם על עדות ממון גמורה, שהרי יכול הנתבע להודות וליפטר.

הגמרא מבררת את דעת רבנן, כדי לברר מהו הספק. שואלת הגמרא: **וְרַבָּנַן דְּהָתָם** – רבנן שם בברייתא הסוברים מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור, **כְּמַאן סְבִירָא לְהוּ** – כדעת מי הם סוברים, במחלוקת רבי אלעזר ברבי שמעון ורבנן שהובאה לעיל (לב.), בדין משביע עד אחד וכפר, האם חייב בשבועת העדות. **אִילֵימָא** – אם נאמר שהם סוברים **כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּהָכָא** – שכאן, לגבי שבועת העדות, **הָא קָאָמַר** – הרי הוא אמר שהמשביע עד אחד חייב, משום **שדָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן כְּמָמוֹן דָּמֵי** – דבר שאין הוא עצמו ממון אלא גורם לחיוב ממון אחר חשוב כממון עצמו, ומטעם זה ראוי לחייב אף את עדי הקנס שכפרו, שהרי אין עדות על הקנס פחותה מעדות הגורמת לחיוב ממון, שהרי אם הבעל דין לא מודה מתחייב ממון על פי העדים, ואם כן לשיטת רבי אלעזר בשבועת העדות, אין להסתפק בדבר, וודאי שעדי קנס שכפרו חייבים בשבועת העדות. **אֶלָּא** ודאי שמה שהסתפקו בני הישיבה אם עדי קנס חייבים, כוונתם היתה אם נאמר שרבנן הסוברים מודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור, סוברים **כְּרַבָּנַן דְּהָכָא, דְּאָמְרִי** משביע עד אחד פטור משום **דדָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן לָאו כְּמָמוֹן דָּמֵי**, בזה יש להסתפק **מַאי** – מה דין עדי קנס שכפרו קודם שהודה הבעל דין. האם נאמר **כֵּיוָן דְּאִילּוּ** הנתבע היה **מוֹדֶה** היה **מִיפְּטַר** מן הקנס, אם כן אותו עד שכפר **לָאו מָמוֹנָא קָא כָּפַר לֵיהּ** – לא כפר בעדות ממון, ולכן יהיה פטור. **אוֹ דִּלְמָא** – או שמא נאמר, **הַשְּׁתָּא מִיהָא לֹא אוֹדֵי** – עתה, בשעה שכפרו העדים, עדיין לא הודה הנתבע שחייב ולא נפטר עדיין מהקנס, ואם היו מעידים עכשיו היו מחייבים אותו, וכיון שכן בשעה שכפרו הרי הפסידו לתובע ממון גמור.

הגמרא מביאה ראיה ממשנתינו לפשוט את הספק במשביע עדי קנס: **תָּא שְׁמַע**, אמר לעדים, **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבוֹאוּ וְתָעִידוּנִי שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי נֶזֶק וַחֲצִי נֶזֶק**, וכפרו, הרי אלו חייבים בשבועת העדות. **וְהָא** – והרי תשלום **חֲצִי נֶזֶק, קְנָסָא הוּא**, – שהרי לכאורה עוסקת המשנה בשור תם שנגח שור אחר, שבעליו חייב לשלם מחצית דמי הנזק, ואמרו בגמרא חצי נזק קנס הוא שקנסה

המשך בעמוד 250

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

הא קיימא שניה – ומה הפסידוהו הראשונים? **קרובים בנשותיהם** – נשאו שתי אחיות ואינן כשירין בעדות אחד, נמצא שלא היה לו עדות בשכפרה ראשונה אלא הם לבדם. וכי תימא, למה לי למתנייה? איצטריך, כגון ששתי האחיות הללו גוססות. **למיתה** – דוו להו כאילו מתו, ותפטר כת ראשונה, דהא קיימא כת שניה. **קא משמע לן השתא מיהא הא לא שכיב** – ולימודך שהגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו, ואף על פי שרובן למיתה. **משנה תשומת יד** – הלואה, ששם בידו ממון. **ואבידה** – שמצא אבידה. **חטין ושעורין וכוסמין כו'** – רישא אשמועינן מין אחד ותביעות חלוקות, וסיפא אשמועינן תביעה אחת כולה פקדון ומינין חלוקין. **ושחכני בני** – הכאה שאין בה חבורה, שאינו חייב עליו מיתה. שהמכה אביו אינו חייב אלא אם כן עשה בו חבורה, וכיון דליכא מיתה איכא ממון דבושת. **ושחכל בי חבירי** – משום יום הכיפורים נקט ליה, דאף על גב דענוש כרת חייב ממון. והנך דלעיל נקט משום חצי נזק, כדמפרש בגמרא. אי נמי, לאשמועינן דהמשביע עדי קנס חייבים. ו"שהכני בני" נקט לאשמועינן דהואיל ואין בה חבורה אין בה מיתה, וחייב ממון. **גמרא דרבי אלעזר ברבי שמעון** – בפרק "מרובה" (בבא קמא עה, א). **יבואו עדים ויעידוהו** – ויתחייב, ואינו נפטר בהודאה ראשונה. דכי אמרינן מודה בקנס פטור, דנפקא לן בבא קמא (סד, ב) מ"אשר ירשיעון אלהים" פרט למרשיע את עצמו, הני מילי היכא דלא אתו עדים לא משלם קנס אפומיה דידיה, אבל אתו סהדי בתר הכי משלם. **לא תיבעי לך** – דחייבין, שהרי הפסידוהו בכפירתן. **כי תיבעי לך כו'** – וזה השביעו קודם שהודה בעל דין, ואם העידוהו היה מתחייב. ומיהו הא מיבעיא לן אי מיחייבי או לאו, משום דאיכא למימר קנס לאו ממון גמור הוא, דהא אי הוה מודה מיפטר לגמרי, ואיכא למימר נמי כל כמה דלא אודי ממון הוא. **ורבנן דהתם כמאן סבירא להו** – התלמוד פריך עלה דהא בעיא: ורבנן דהתם דפליגי במודה בקנס, דבעינן להא בעיא אלייבידהו, כמאן סבירא להו באידך פלוגתא דאיפלגו לעיל רבנן ורבי אלעזר ברבי שמעון במשביע עד אחד? **אי כרבי אלעזר ברבי שמעון** – סבירא להו, בהא דדבר הגורם לממון כממון דמי, מאי מספקא לן במשביע עדי קנס? אי נמי לאו ממונא הוא, בציר מגורם לממון לא הוי, דהא כי לא מודה משלם ממון. ותפשוט לך דמיחייבי קרבן שבועה משום גורם לממון. **אלא כרבנן דהכא כו'** – הכי מבעיא לן: אי רבנן דהתם, דפטרי במודה בקנס ואחר כך באו עדים, סבירא להו כרבנן דהכא דגורם לממון לאו כממון דמי, קנס קודם הודאה מאי? מדמית ליה לממון או גורם לממון? מי אמרינן כיון דאי הוה מודה קודם עדים מיפטר עולמית אין זה ממון. **או דלמא השתא מיהא** – כשמשביע זה את העדים, לאו אודי, ואי הוה מסהדי הוו מחייבי ליה, ואין זה גורם לממון אלא ממון גמור. **הניחא למאן דאמר כו'** – פלוגתא היא בבבא קמא (טו, א) ובכתובות (מא, א). **חצי נזק צרורות** – בהמה שהיתה מהלכת בדרך והיו צרורות מנתזין מתחת רגליה ושירבה את הכלים – משלמת חצי נזק. ואף על פי שאין זה שינוי, דהא אורחא בהכי, והויא תולדה דרגל ולאו תולדה דקרן תמה, והוה ליה לשלומי נזק שלם – הלכה למשה מסיני הוא לחצי נזק. וההוא חצי נזק ממונא הוא, דהא לאו תולדה דקרן הוא. **משום בושת ופגם** – דהא איכא ממון. דקנס דבר הקצוב בתורה, כגון שלשים של עבד בין עבד יקר בין עבד זול, וכן חמשים של אונס ושל מפתה שוים בכל הנשים, אבל בושת הכל לפי המבייש והמתבייש, לכן הוי ממון. וכן פגם, בתולה כתובתה מאתים ובעולה מנה. **אלא** – כיון דתרצת כולה מתניתין בממון. **מאי קא משמע לן** – נימא אחת או שתים ונשתוק! **רישא קא משמע לן דחצי נזק צרורות ממונא הוא** – ואיידי דתנייה הא תנא בהדיה תשלומי ארבעה וחמשה ואונס ומפתה, דממון שאין משתלם בראש הוא, דומיא דחצי נזק שאין משתלם בראש. ודכוותה משנינן בשמעתא קמייתא דסנהדרין (ג, א). **סיפא קא משמע לן** – "שחבל בי חבירי ביום הכפורים או הדליק גדישי", לאפוקי מדרבי נחוניא דאמר: המתחייב כרת פטור מן התשלומין. ואיידי דתנן בהדייהו "שהכני בני" דקרובה לצד מיתה, ואשמועינן דהואיל ואינו חייב מיתה בהכאה בלא חבורה חייב בתשלומין.

שהוציא

תוספות

הא קיימא שניה אמר רבינא כו' – ואם תאמר: ומאי פריך? הא בריש "שבועת הפקדון" (שבועות דף לז, א) פריך הכי לרבה דאמר הכופר בממון שיש עליה עדים פטור, ממתניתין דהכא: אלא ראשונה אמאי? הא קיימא שניה! אלמא הכופר במלוה שיש עליה עדים חייב. ורבה איתותב התם, ואם כן אתי שפיר דחייבים! ויש לומר: דאף על גב דכופר במלוה שיש עליה עדים וליתנהו קמן סבירא לן דחייב, דלא כרבה לקמן, מכל מקום היכא דקיימי עדים קמן סבירא ליה להתלמוד דחשיב כפירת דברים בעלמא. ואף על גב דבלאו מילתא דרבה הוצרך רבינא לשנויי: כאן כגון שהיו קרובים בנשותיהן כו', מכל מקום פריך מינה לקמן לרבה, דאי לאו דרבה הוה מצי למידחי דאפילו קיימי עדים קמן חשיב כפירה.

קרובים בנשותיהם – כגון שבשעת ראיית העדות היו רחוקים, דבעינן תחלתה וסופה בכשרות כדאמרינן בפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא קכח, א). וההוא ד"חזקת הבתים" (שם מג, א) דבני העיר שנגנב ספר תורה שלהן אין דנין בדייני אותה העיר, דפריך: ולסלקו בי תרי מינייהו ולידייני, אף על גב דאין תחלתן בכשרות – אין לדמות פסול דמחמת שנוגעין בעדות לפסול דקורבה או לשאר פסולין.

קא משמע לן – אין לפרש: קא משמע לן דאין רוב גוססין למיתה, דבהדיא מוכח בפרק "כל הגט" (גיטין כח, א) דרובן למיתה. אלא פירוש: אף על גב דרוב גוססין למיתה, השתא מיהא לא שכיב. **או** דלמא השתא מיהת הא לא אודי – תימה: דתפשוט ממתניתין דסוף פרק "שבועת הפקדון" (שבועות לח, ב) ד"אנסת ופתית את בתי", רבי שמעון פוטר משום דאינו משלם קנס על פי עצמו, ואפילו רבנן לא מחייבי אלא משום דקסברי בושת ופגם קתבע. ושבועת העדות מינה ילפינן, מגזרה שוה ד"תחטא", דעיקר שבועת העדות דמיירי בתביעת ממון לא גמרה אלא משבועת הפקדון! ולאו פירכא היא, דלקמן גבי שבועת הפקדון טעמא משום דלא כפר ליה ממונא, שלא היה מתחייב בהודאתו כדאמרינן לקמן. אבל הכא בשבועת העדות הוי קנס כשאר ממון, שאם היו מעידין היה מתחייב בהודאתו, כדאמרינן לקמן שאם היו מעידין היה מתחייב הנתבע בממון אחר.

[שייך למשנה להלן עמוד ב] **ושאנס** איש פלוני או פתה את בתו – פירש בקונטרס, דיש מפרשים: בתו של עצמו. וטעמא דפטורין, משום דאיכא חיוב מיתה. ואי אפשר להעמידו, דאפילו בלא חיוב מיתה, מאן קתבע? השתא

1 הָא קָיְיְמָא שְׁנִיָּה! אֲמַר רָבִינָא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה שְׁנִיָּה בִּשְׁעַת כְּפִירַת רִאשׁוֹנָה קְרוֹבִין
3 בִּנְשׁוֹתֵיהֶן, וּנְשׁוֹתֵיהֶן גּוֹסְסוֹת, מַהוּ דְּתֵימָא: רוֹב
4 גּוֹסְסִים לְמִיתָה, קָא מַשְׁמַע לָן הָשְׁתָּא מִיהָא לָא שְׁכִיב.
5 **משנה** "מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי
6 שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי פִּקָּדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד וְגָזֵל וַאֲבֵידָה". -
7 "שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת" - אֵין חַיָּבִין אֶלָּא
8 אַחַת. "שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין שֶׁיֵּשׁ לְךָ בְּיַד פְּלוֹנִי
9 פִּקָּדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד וְגָזֵל וַאֲבֵידָה" - חַיָּבִין עַל כָּל אַחַת
10 וְאַחַת. "מִשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבוֹאוּ וְתָעִידוּ שֶׁיֵּשׁ
11 לִי בְּיַד פְּלוֹנִי פִּקָּדוֹן חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכוּסְמִין". - "שְׁבוּעָה
12 שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת" - אֵין חַיָּבִין אֶלָּא אַחַת.
13 "שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת שֶׁיֵּשׁ לְךָ בְּיַד פְּלוֹנִי
14 חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכוּסְמִין" - חַיָּבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת.
15 "מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי שֶׁיֵּשׁ לִי
16 בְּיַד פְּלוֹנִי גֵּזֶל וַחֲצִי גֵּזֶל, תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה
17 וַחֲמִשָּׁה, וְשֶׁאָנַס אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת בִּתִּי וּפִתָּה אֶת בִּתִּי,
18 וְשֶׁהִכְּנִי בְּנִי, וְשֶׁחָבַל בִּי חֲבֵירִי, וְשֶׁהִדְלִיק אֶת גְּדִישִׁי
19 בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים" - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. **גמרא** אִיבַּעְיָא
20 לְהוּ: מַשְׁבִּיעַ עֲדֵי קֶנֶס, מַהוּ? אַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי
21 שִׁמְעוֹן לָא תִּיבְעֵי לָךְ, דְּאָמַר: יָבוֹאוּ עֵדִים וְיָעִידוּ. כִּי
22 תִּיבְעֵי לָךְ - אַלִּיבָּא דְּרַבָּנַן, דְּאָמְרִי: מוֹדֶה בִּקְנָס וְאַחַר
23 כָּךְ בָּאוּ עֵדִים פָּטוּר. וְרַבָּנַן דְּהָתָם כְּמַאן סְבִירָא לְהוּ?
24 אִילֵימָא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּהָכָא - הָא קָאָמַר:
25 דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן כְּמָמוֹן דָּמֵי. אֶלָּא כְּרַבָּנַן דְּהָכָא,
26 דְּאָמְרִי: דָּבָר הַגּוֹרֵם לְמָמוֹן לָאו כְּמָמוֹן דָּמֵי; מַאי? כֵּיוָן
27 דְּאִילּוּ מוֹדֶה מִיפַּטַּר לָאו מָמוֹנָא קָא כָּפַר לֵיהּ, אוֹ
28 דִּלְמָא הָשְׁתָּא מִיהָא לָא אוֹדֵי? תָּא שְׁמַע: "מַשְׁבִּיעַ אֲנִי
29 עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד פְּלוֹנִי גֵּזֶל
30 וַחֲצִי גֵּזֶל"; וְהָא חֲצִי גֵּזֶל קְנָסָא הוּא! - כְּמַאן דְּאָמַר
31 פַּלְגָּא נִזְקָא מָמוֹנָא. - הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר פַּלְגָּא נִזְקָא
32 מָמוֹנָא, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר קְנָסָא מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? -
33 בַּחֲצִי גֵּזֶל צְרוֹרוֹת, דְּהִלְכְתָּא גְּמִירִי לָהּ דְּמָמוֹנָא הוּא. -
34 תָּא שְׁמַע: תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל! - מִשּׁוּם קַרְנָא. - וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה! - מִשּׁוּם קַרְנָא. - "שֶׁאָנַס
35 אִישׁ פְּלוֹנִי וּפִתָּה אֶת בִּתִּי"! - מִשּׁוּם בּוֹשֶׁת וּפְגָם. - מַאי קָא מַשְׁמַע לָן? כּוּלְּהּ מָמוֹנָא הוּא! -
36 רֵישָׁא חָדָא קָא מַשְׁמַע לָן, סֵיפָא חָדָא קָא מַשְׁמַע לָן; רֵישָׁא חָדָא קָא מַשְׁמַע לָן - דַּחֲצִי גֵּזֶל
37 צְרוֹרוֹת מָמוֹנָא הוּא, סֵיפָא חָדָא קָא מַשְׁמַע לָן - "וְשֶׁהִדְלִיק אֶת גְּדִישִׁי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים", לְאַפּוּקֵי
38 מַאי? לְאַפּוּקֵי מִדְּרַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה; דְּתַנְיָא: רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה הָיָה עוֹשֶׂה יוֹם הַכִּפּוּרִים
39 כְּשַׁבָּת לְתַשְׁלוּמִין, מַה שַּׁבָּת כּוּ'. תָּא שְׁמַע: "מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי

שהוציא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

השתא אם אחר אנסה קים לן דבשת ופגם לאביה הוי, אנסה אביה הקנס בעי לשלומי להּ? ונראה דלא קשה מידי, דאיכא לאוקמה בנערה שנתארסה ונתגרשה, שיש לה קנס וקנסה לעצמה (לרבי יוסי הגלילי) [צריך להיות: לרבי עקיבא! כדתנן פרק "אלו נערות" (כתובות לח, א). וכן צריך לפרש מתניתין דהתם, דתנא: הבא על בתו פטור משום שמתחייב בנפשו. מיהו, הא דקתני הכא: או פתח את בתו – לא אתי שפיר, שהרי מחלה לו. ושמא איכא לאוקמה בקטנה דלאו בת מחילה היא, וכרבנן דאמרי התם: קטנה יש לה קנס. ולפירוש הקונטרס אין להקשות: למה לך למיתנייה בסמוך עד שישמעו מפי התובע, כיון דכבר אשמעינן הכא? דסיפא אשמעינן משום שלח ביד עבדו, דאף על פי דשלוחו הוא לא מיחייב. **כבא** בהרשאה – אף על פי דפסקינן ב"מרובה" (בבא קמא ע, א) דשליח שויה, ותנן (שבועות לה, א): שילח ביד בנו ביד עבדו פטור – הכא עדיף, שיש לו כח להוציא ממון כמו לבעלים עצמן. ואם תאמר: אכתי תקשי, הא "מנה לפלוני ביד פלוני", ובא בלא הרשאה חייבין, דומיא דכהן דלא שייך הרשאה! ואומר רבינו יצחק, דיתור משנה אתא לאשמועינן: דוקא בבהאי גוונא פטור בכל ענין, דלא משכחת חיובא. אבל "מנה לפלוני ביד פלוני" זימנין דמשכח חיובא, כמו בבא בהרשאה. **היכא** דלא כפריה כתבינן – ואיירי שאחר שכתב לו הרשאה כפר לו. ולמאן דאמר ב"מרובה" (בבא קמא ע, א): אפילו לא כפר ליה לא כתבינן – מוקמינן מתניתין דהכא בפקדון, דהא טעמא דלא כתבינן מפרש התם משום דגזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אין יכולין להקדיש, ופקדון יכול להקדיש. כדמוכח התם, דמייתי עלה לעיל (שם סט, ב) לסייעתא מהא דתנן: אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל, ובפקדון משלם, כדתנן בפרק "דמפקיד" (בבא מציעא לג, ב). וכן מוכח ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פח, א) גבי ההוא גברא דאייתי קארי לפום נהרא, אתו כולי עלמא שקול חדא חדא, ואמר: הרי הם מקודשים לשמים. ומסקינן דאי לאו דקיצי דמיידהו – קדשי, דברשותא דמריידהו קיימי. אי נמי, איכא לאוקומא במקרקעי, דודאי כתבינן ליה, דקרקע אינה נגזלת, וכמאן דאמר לקמן פרק "שבועת הפקדון" (לז, ב): המשביע עדי קרקע חייב. והא דלא משני התלמוד הכי דהוה ניחא לבולהו לישני, משום דלא חייש לשנויי אלא לפי לשון שתופס עיקר. מיהו קשה: בפרק "יש בכור" (בכורות מח, ב) גבי שתי נשים של שני אנשים שלא ביכרו וילדו שני זכרים, מת אחד מהן בתוך שלשים יום, אם לכהן אחד נתנו יחזור להן חמשה סלעים. ומוקי לה בבא בהרשאה. והתם לא שייך לא פקדון ולא קרקע, דאין פורין בקרקעות! מיהו, התם נמי איכא לשנויי בבא במעמד שלשתן. ורבינו תם פוסק דכתבינן אפילו אמטלטלי דכפריה. דטעמא דלא כתבינן, מפרש (בכתובות סח, א) משום דמיחזי כשיקרא (ובפרק כל הגט (גיטין כו, ב) וב"הכותב" (כתובות פה, א) מסקינן דלמיחזי לשיקרא לא חיישינן. ואין להאריך כאן בדבר). **ונאמר** להלן אואין – תימה: כיון דגמרינן מפקדון ניבעי בהלואה ובעושק ייחוד כלי, כדאמרינן גבי שבועת הפקדון ב"הזהב" (בבא מציעא מח, א)! **אואין** סוטה יוכיחו – דעיקר לא אתי להפסידה כתובתה, אלא להשקותה.

מושבע

1 שֶׁהוֹצִיא אִישׁ פְּלוֹנִי שֵׁם רַע עַל בִּתִּי" - חַיָּבִין, הוֹדָה
2 מִפִּי עַצְמוֹ - פָּטוּר! - הָא מַנִּי? רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרִבִּי שִׁמְעוֹן
3 הִיא, דְּאָמַר: יָבוֹאוּ עֵדִים וְיָעִידוּ. - אִימָא סֵיפָא: הוֹדָה
4 מֵעַצְמוֹ - פָּטוּר, אֲתָאן לְרַבָּנַן! - כּוּלָּהּ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי
5 שִׁמְעוֹן הִיא, וְהָכִי קָאָמַר: לָא מַשְׁכַּחְתְּ לָהּ הוֹדָה מִפִּי
6 עַצְמוֹ דְּפָטוּר - אֶלָּא הֵיכָא דְּלֵיכָּא עֵדִים כְּלָל וְהוֹדָה
7 מֵעַצְמוֹ. **מִשְׁנָה** "מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבוֹאוּ
8 וְתָעִידוּ שֶׁאֲנִי כֹּהֵן", "שֶׁאֲנִי לֵוִי", "שֶׁאֲנִי בֶּן גְּרוּשָׁה",
9 "שֶׁאֵינִי בֶּן חֲלוּצָה", "שֶׁאִישׁ פְּלוֹנִי כֹּהֵן", "שֶׁאִישׁ פְּלוֹנִי
10 לֵוִי", "שֶׁאֵינוֹ בֶּן גְּרוּשָׁה", "שֶׁאֵינוֹ בֶּן חֲלוּצָה", "שֶׁאָנַס
11 אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת בִּתּוֹ" וּ"פָתָה אֶת בִּתּוֹ", וְ"שֶׁחָבַל בִּי
12 בְּנִי", וְ"שֶׁחָבַל בִּי חֲבֵירִי", "שֶׁהִדְלִיק גְּדִישִׁי בְּשַׁבָּת" -
13 חַיָּבִין אֵלּוּ פְּטוּרִין. **גְּמָרָא** טַעֲמָא דְּאִישׁ פְּלוֹנִי כֹּהֵן,
14 דְּאִישׁ פְּלוֹנִי לֵוִי, הָא "מָנֶה לִפְלוֹנִי בְּיַד פְּלוֹנִי" - חַיָּבִין,
15 הָא קָתָנֵי סֵיפָא: עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ! אָמַר
16 שְׁמוּאֵל: כְּבָא בְּהַרְשָׁאָה. - וְהָאֲמְרִי נְהַרְדְּעֵי: לָא כְּתָבִינַן
17 אוֹרַכְתָּא אַמַּטְלְטְלֵי! - הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּכַפְרֵיהּ, אֲבָל
18 לָא כַּפְרֵיהּ כְּתָבִינַן. תָּנוּ רַבָּנַן: מַנַּיִן שֶׁאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר
19 אֶלָּא בְּתְבוּעַת מָמוֹן? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נֶאֱמַר כָּאן
20 "אוֹאִין", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "אוֹאִין", מַה לְּהַלָּן אֵינוֹ מְדַבֵּר
21 אֶלָּא בְּתְבוּעַת מָמוֹן, אַף כָּאן אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּתְבוּעַת
22 מָמוֹן. - "אוֹאִין" דְּרוֹצַח יוֹכִיחוּ, שֶׁהֵן "אוֹאִין" וּמְדַבְּרִים
23 שֶׁלֹּא בְּתְבוּעַת מָמוֹן! - דָּנִין "אוֹאִין" שֶׁיֵּשׁ עִמָּהֶן שְׁבוּעָה
24 מִ"אוֹאִין" שֶׁיֵּשׁ עִמָּהֶן שְׁבוּעָה, וְאַל יוֹכִיחוּ "אוֹאִין"
25 דְּרוֹצַח שֶׁאֵין עִמָּהֶן שְׁבוּעָה. - "אוֹאִין" דְּסוֹטָה יוֹכִיחוּ,
26 שֶׁהֵן "אוֹאִין" וְיֵשׁ עִמָּהֶן שְׁבוּעָה, וּמְדַבְּרִים שֶׁלֹּא
27 בְּתְבוּעַת מָמוֹן! - דָּנִין "אוֹאִין" שֶׁיֵּשׁ עִמָּהֶן שְׁבוּעָה וְאֵין
28 עִמָּהֶן כֹּהֵן, מִ"אוֹאִין" שֶׁיֵּשׁ עִמָּהֶן שְׁבוּעָה וְאֵין עִמָּהֶן
29 כֹּהֵן, וְאַל יוֹכִיחוּ "אוֹאִין" דְּרוֹצַח שֶׁאֵין עִמָּהֶן שְׁבוּעָה,
30 וְאַל יוֹכִיחוּ "אוֹאִין" דְּסוֹטָה שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עִמָּהֶן
31 שְׁבוּעָה יֵשׁ עִמָּהֶן כֹּהֵן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: "וְדָיָה כִּי
32 יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה" - יֵשׁ מֵאֵלֶּה שֶׁהוּא חַיָּב, וְיֵשׁ
33 מֵאֵלֶּה שֶׁהוּא פָּטוּר, הָא כֵּיצַד? תְּבָעוֹ מָמוֹן - חַיָּב,
34 דָּבָר אַחֵר - פָּטוּר. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, הֲרֵי הוּא
35 אוֹמֵר: "וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע", בְּעֵדוּת הַמִּתְקַיֶּמֶת
36 בְּרִאיָּה בְּלֹא יְדִיעָה וּבִידִיעָה בְּלֹא רְאִיָּה הַכָּתוּב מְדַבֵּר;
37 רְאִיָּה בְּלֹא יְדִיעָה כֵּיצַד? "מָנֶה מָנִיתִי לְךָ בִּפְנֵי פְלוֹנִי
38 וּפְלוֹנִי", "יָבוֹאוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְיָעִידוּ" - זוֹ הִיא רְאִיָּה
39 בְּלֹא יְדִיעָה; יְדִיעָה בְּלֹא רְאִיָּה כֵּיצַד? "מָנֶה הוֹדַיְתָה
40 לִי בִּפְנֵי פְלוֹנִי וּפְלוֹנִי", "יָבוֹאוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְיָעִידוּ" - זוֹ
41 הִיא יְדִיעָה בְּלֹא רְאִיָּה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: חַיֵּב כָּאן
42 וְחַיֵּב בְּפִקָּדוֹן, מַה לְּהַלָּן אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּתְבוּעַת
43 מָמוֹן, אַף כָּאן אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּתְבוּעַת מָמוֹן; וְעוֹד,
44 קַל וָחוֹמֶר: מַה פִּקָּדוֹן שֶׁעֲשָׂהּ בּוֹ נָשִׁים כַּאֲנָשִׁים, קְרוֹבִים כְּרְחוֹקִים, פְּסוּלִים כְּכְשֵׁרִים, וְחַיֵּב עַל
כל

רש"י

1 שהוציא פלוני שם רע על בתי – לא מצאתי לבתך בתולים, ונמצא בדאי
2 ולא הספקתי להעמידו שם בדין לתובעו קנס של מאה כסף. הודה מפי עצמו – בבית דין
3 זה, שהוציא שם רע בבית דין אחר – פטור. קא סלקא דעתין השתא דאפילו באו עדים
4 לאחר שהודה קאמר פטור, וקתני: המשביע את העדים קודם הודאה חייבין. אלמא
5 משביע עדי קנס חייבין! **הא מני רבי אלעזר ברבי**
6 **שמעון היא** – ואליביה לא אבעיא לי, דלדידיה
7 הוי קנס ממון ביון דלא מיפטר בהודאתו. **אתאן**
8 **לרבנן** – קושיא היא. ומשני: כולה רבי אלעזר
9 היא, והאי דקתני הודה מפי עצמו פטור – לאו
10 שבאו עדים אחר הודאה קאמר, אלא בהודאה
11 בלא עדים. וטעמא הוא דקא יהיב למילתיה:
12 משום הכי העדים חייבין – משום דממונא
13 אפסדוה, דאין מודה בקנס פטור אלא כל זמן
14 שהודה מפי עצמו, אבל אם באו עדים אחרי כן
15 – חייב, הלכך ממון גמור הוא. **משנה שאני**
16 **כהן כו' פטורין** – כדמפרש בגמרא שאין הענין
17 מדבר אלא בכפירת ממון. **שאנס איש פלוני או**
18 **פתה בתו של פלוני** – שאנס ראובן בתו של
19 שמעון. ו"בתו" דקתני א"איש פלוני" דלעיל קאי,
20 דתנא לעיל מינה: שאיש פלוני כהן או לוי ואינו
21 בן גרושה, ועליה קאי: או שהשביען שאנס איש
22 פלוני את בתו של אותו דאיירינן ביה עד
23 השתא. **פטורין** – דבעינן שישמעו מפי התובע.
24 ואצטריך למיתנייה משום דמוקמינן לה בבא
25 בהרשאה, אפילו הכי אינו בעל דינו בזו כשאר
26 ממון, דמידי דלא מטא לידיה מעולם לא מצי
27 למכתב הרשאה עילויה. **ושחבל בי בני** – חבלה
28 היא חבורה. **פטורין** – שאין כאן הפסד ממון,
29 שאם העידו היה הבן מתחייב מיתה ולא ממון.
30 **ושחבל בי חבירי ושהדליק את גדישי בשבת** –
31 שחבל בי בשבת או הדליק גדישי בשבת,
32 דתרוייהו חיוב מיתה נינהו פטורין. ויש מפרשים:
33 שאנס איש פלוני ופיתה את בתו – האב הבא
34 על בתו. וטעמא דפטורין משום דאיכא חיוב
35 מיתה. ואף אני כן שמעתי. ואי אפשר
36 להעמידה, דאפילו בלא חיוב מיתה נמי, מאן קא
37 תבע? השתא אם אנסה אחר קים לן בושתה
38 ופגמה וקנסה לאביה, אנסה אביה קנס בעי
39 לשלומי להּ? בתמיה. **גמרא הא קתני סיפא**
40 **עד שישמעו מפי התובע** – דקתני סיפא: שילח
41 ביד בו' עד שישמעו מפי התובע. **כבא בהרשאה**
42 – שמינהו אפטרופוס על כך. הלכך, אי תביעת
43 ממון היא הוו מחייבי. **אורכתא** = הרשאה.
44 ולשון שולטנות הוא, כמו (בבא בתרא קסד, ב):
45 בשנת פלוני אורכן = שלטון. אף כאן "אורכתא"
46 = השלטה, שהשליטו על בעל דינו לתובעו.
47 **אמטלטלי** – לפי שאינו בעין, והעדים מעידין על
48 מה שכתוב "מחמת שיש לי ביד פלוני כך וכך".
49 **היכא דכפריה** – שכבר נשמע שהנתבע כפרן,
50 דהשתא מחזי כשיקרא שחתמו על מה שכתב
51 זה "שיש לי ביד פלוני כך וכך". **מנין שאין**
52 **הכתוב** – דשמיעת קול מדבר אלא בעדות
53 תביעת ממון? **נאמר כאן אואין** – "או ראה או
54 ידע". **ונאמר להלן אואין** – בשבועת הפקדון,
55 "בפקדון או בתשומת יד או בגזל או עשק".
56 **אואין דרוצח** – "או באיבה הכהו" "או השליך
57 עליו בצדיה". **אואין דסוטה** – "או עבר עליו רוח
58 קנאה" "או איש אשר תעבר עליו" וגו'. **ויש**
59 **עמהן שבועה** – "והשביע הכהן את האשה"
(במדבר ה'). **הא כיצד** – יש תביעה שהוא חייב
60 בו'. ולקמיה פריך: איפוך אנא. **בעדות**
61 **המתקיימת בו'** – ואין לך עדות בזו בלא זו אלא
62 בתביעת ממון, כדמפרש ואזיל. **מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני** – הם ראו שמניתים לך, אבל לא הודעתים אם הם מתנה או הלואה או פרעון. ואמר לו הלה: יבואו פלוני ופלוני
63 ויעידו שמנית לי בפניהם, ואני פורע לך.
64

ואינו

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שֶׁהוֹצִיא אִישׁ פְּלוֹנִי שֵׁם רָע עַל בִּתִּי – שבא לבית דין ואמר לא מצאתי לבתך בתולים, ונמצא שקרן, וחייב לי קנס של מאה כסף, אלא שלא הספקתי להעמידו שם בדין לחייבו את הקנס, ואני משביעכם שתעידו על זה, והעדים כפרו, חַיָּבִין בשבועת העדות. ואם הוֹדָה מִפִּי עַצְמוֹ שהוציא שם רע בבית דין אחר, פָּטוּר מהקנס. ומהדין הראשון שבברייתא מוכח שעדי קנס שכפרו קודם שהודה הנתבע, חייבים.

דוחה הגמרא: הָא מַנִּי – ברייתא זו בשיטת רַבִּי אֱלִעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר המודה בקנס יָכוֹלוּ עֵדִים וְיָעִידוּ וחייב, ולכן אם העדים כפרו חייבים, שהפסידוהו ממון.

מקשה הגמרא: אֵימָא סֵיפָא, הוֹדָה מֵעַצְמוֹ פָּטוּר, אֲתָאן לְרַבָּנַן – זה כשיטת רבנן, ואיך נעמיד את הרישא כרבי אלעזר ברבי שמעון. מתרצת הגמרא: כּוּלָּהּ ברייתא רַבִּי אֱלִעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, וְהָכִי קָאָמַר – וכך כוונתו בסיפא, לֹא מַשְׁכַּחַת לָהּ – לא תמצא דין הוֹדָה מִפִּי עַצְמוֹ דְּפָטוּר מן הקנס, אֶלָּא הֵיכָא דְּלֵיכָא עֵדִים כְּלָל וְהוֹדָה מֵעַצְמוֹ, אבל אם באו אחר כך עדים אכן חייב בקנס. וכיון שהברייתא היא לדעת רבי אלעזר, אין הוכחה מה דעת רבנן בהשביע עדי קנס.

משנה

משנתינו מביאה כמה מיני תביעות, שעדים שהושבעו להעיד עליהם וכפרו, אינם חייבים משום שבועת העדות. וכגון, שאותה העדות אין בה חיוב ממון, או שלא תבע מהם התובע בעצמו שיעידו לו.

אמר לעדים מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, אִם לֹא תְּבוֹאוּ וְתָעִידוּ שֶׁאֲנִי כֹּהֵן, או שֶׁאֲנִי לֵוִי, או שהתובע ידוע ככהן, והשביעם בואו והעידוני שֶׁאֲנִי בֶּן גְּרוּשָׁה, או שֶׁאֲנִי בֶּן חֲלוּצָה, או השביעם שֶׁאִישׁ פְּלוֹנִי כֹּהֵן, או שֶׁאִישׁ פְּלוֹנִי לֵוִי, או שֶׁאוֹתוֹ כהן אֵינוֹ בֶּן גְּרוּשָׁה, או שֶׁאֵינוֹ בֶּן חֲלוּצָה וכפרו ונמצאו שקרנים, פטורים משבועת העדות.

אמר לעדים משביעכם אני שתבואו ותעידו, שֶׁאָנַס אִישׁ פְּלוֹנִי, אֶת בִּתּוֹ של אדם אחר, וּפִתָּהּ [–או שפתה] אֶת בִּתּוֹ של אדם אחר, וכפרו, פטורים. משום שאיש אחר השביעם.

וְכן הדין בהשביעם שֶׁחָבַל בִּי בְּנִי – שעשה בי חבורה, וְשֶׁחָבַל [–או שחבל] בִּי חֲבֵירִי ועשה בי חבורה בשבת, או שֶׁהִדְלִיק חברי את גְּדִישִׁי בְּשַׁבָּת, וכפרו, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, משום שבכל אלו אין חיוב ממון אלא מיתה, ואין העדים חייבים בשבועת העדות אלא כשהפסידו לתובע ממון.

גמרא

שנינו במשנתינו, משביע אני עליכם שתבואו ותעידו שאיש פלוני כהן או לוי, פטורין. מדייקת הגמרא: מַעֲמָא שפטורים, משום שהשביעם דְּאִישׁ פְּלוֹנִי כֹּהֵן דְּאִישׁ פְּלוֹנִי לֵוִי, ואין כאן כפירה בתביעת ממון, הָא אם השביעם מָנָה לִפְלוֹנִי בְּיַד פְּלוֹנִי, שהיא תביעת ממון וכפרו חַיָּבִין. מקשה הגמרא: וְהָא קָתָנֵי סֵיפָא דמשנתינו להלן (לה.), שאין העדים חייבים בשבועת העדות אלא עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ, וכאן לא השביעם התובע.

מתרצת הגמרא: אָמַר שְׁמוּאֵל, משנתינו עוסקת בְּבָא בְּהַרְשָׁאָה – המשביע מורשה מטעם התובע, שמינהו לאפוטרופוס על תביעה זו, ולכן העדים חייבים להעיד. וכשכפרו פטורים, כיון שאין כאן תביעת ממון, אבל במנה לפלוני ביד פלוני אכן יהיו חייבים.

מקשה הגמרא: וְהָאֲמַרִי נְהַרְדָּעִי, לֹא כְּתִבְינַן אוֹרַכְתָּא [–הרשאה] אַמִּטַּלְטְלֵי – על תביעת מטלטלין. משום שהעדים מעידים בחתימתם על שטר ההרשאה, בו כתוב שהתובע ממנה את פלוני לגבות את מטלטליו הנמצאים ביד הנתבע, וכיון שאין המטלטלין בפניהם אינם יכולים להעיד על כך. מתרצת הגמרא: הָנֵי מִילֵּי – דין זה הוא רק הֵיכָא דְּכַפְרֵיהּ – כשנודע שהנתבע כופר בחיובו, שאזי נראה הדבר כעדות שקר, אֲבָל לֹא כַּפְרֵיהּ, כְּתִבְינַן הרשאה.

ובמשנתינו מדובר שנכתבה ההרשאה קודם שנודע שכפר הנתבע. הגמרא מביאה ברייתא בה נחלקו תנאים מה המקור בתורה שדין שבועת העדות הוא רק בעדות על תביעת ממון: תָּנוּ רַבָּנַן, מִנַּיִן שֶׁאֵין הַכָּתוּב בשבועת העדות (ויקרא ה א) 'וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה' מְדַבֵּר, אֶלָּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן, משיבה הברייתא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מגזירה שוה נֶאֱמַר כָּאן בשבועת העדות 'אוֹאִין' – כמה פעמים תיבת 'אוֹ', שנאמר (שם) 'אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע', וְנֶאֱמַר לְהַלָּן בשבועת הפקדון (ויקרא ה כא) 'אוֹאִין' – 'אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגָזֵל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ'. מַה לְּהַלָּן בפקדון, הכתוב אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן, שהמפקיד תובע את הנפקד על הפקדון שבידו, אַף כָּאן בשבועת העדות, הכתוב אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן.

מקשה הברייתא: 'אוֹאִין' הנאמרו בפרשה דְּרוֹצֵחַ, שנאמר (במדבר לה כ–כא) 'אוֹ הִשְׁלִיךְ עָלָיו בְּצָדִיָּה וָיָמֹת. אוֹ בְאֵיבָה הִכֵּהוּ', יוֹכִיחוּ, שֶׁהֵן 'אוֹאִין', וּמְדַבְּרִים שֶׁלֹּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן אלא בחיוב מיתה. מתרצת הברייתא: דָּנִין 'אוֹאִין' שנאמרו בשבועת העדות שֶׁיֵּשׁ עִמָּהֶן שְׁבוּעָה, מֵ'אוֹאִין' שנאמרו בפקדון שֶׁיֵּשׁ עִמָּהֶן שְׁבוּעָה, וְאַל יוֹכִיחוּ 'אוֹאִין' דְּרוֹצֵחַ שֶׁאֵין עִמָּהֶן שְׁבוּעָה.

מקשה הברייתא: 'אוֹאִין' דְּסוֹטָה, שנאמר (במדבר ה יד, ל) 'אוֹ עָבַר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה', 'אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה' וגו', יוֹכִיחוּ שכשנאמר 'אואין' אין הכוונה דווקא לממון, שֶׁהֵן 'אוֹאִין' וְיֵשׁ עִמָּהֶן שְׁבוּעָה, שהכהן משביע את האשה, כמו שנאמר (שם ה יט) 'וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן', וּמְדַבְּרִים שֶׁלֹּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן אלא בהשקאת המים המארריים. מתרצת הברייתא: דָּנִין 'אוֹאִין' שנאמרו בשבועת העדות שֶׁיֵּשׁ עִמָּהֶן שְׁבוּעָה וְאֵין עִמָּהֶן כֹּהֵן, מֵ'אוֹאִין' שנאמרו בשבועת הפקדון שֶׁיֵּשׁ עִמָּהֶן שְׁבוּעָה וְאֵין עִמָּהֶן כֹּהֵן, וְאַל יוֹכִיחוּ 'אוֹאִין' דְּרוֹצֵחַ, שֶׁאֵין עִמָּהֶן שְׁבוּעָה, וְכן אַל יוֹכִיחוּ 'אוֹאִין' דְּסוֹטָה, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עִמָּהֶן שְׁבוּעָה, יֵשׁ עִמָּהֶן כֹּהֵן.

הברייתא מביאה דעה נוספת מנין לומדים ששבועת העדות היא רק בתביעת ממון: רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, נאמר בשבועת העדות (ויקרא ה ה) 'וְהָיָה כִּי יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה' ודורשים שיֵּשׁ מֵאֵלֶּה – מאופני שבועת העדות שֶׁהוּא חַיָּיב, וְיֵשׁ מֵאֵלֶּה שֶׁהוּא פָּטוּר. הָא כֵּיצַד, תְּבָעוֹ מָמוֹן והשביע עד שיעיד וכפר חַיָּיב בשבועת העדות, אבל תבעו דָּבָר אַחֵר שאינו ממון, וכפר העד פָּטוּר העד משבועת העדות.

הברייתא מביאה דעה נוספת מנין ששבועת העדות אינה אלא בתביעת ממון: רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בשבועת העדות (ויקרא ה א) 'וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע' משמע שבְּעֵדוּת הַמִּתְקַיֶּמֶת בְּרִאיָה בְּלֹא יְדִיעָה וּבִידִיעָה בְּלֹא רְאִיָּה הַכָּתוּב מְדַבֵּר. מבארת הברייתא: עדות רְאִיָּה בְּלֹא יְדִיעָה כֵּיצַד, אמר התובע לנתבע, מָנָה מָנִיתִי לְךָ – מנה הלויתי לך בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, ולא אמרתי בפניהם שהם בתורת הלואה, ואמר הנתבע, אם כדבריך יָבוֹאוּ אותם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וְיָעִידוּ שנתת לי מנה, ואני פורע לך. זוֹ הִיא עדות רְאִיָּה בְּלֹא יְדִיעָה – שהעדים מעידים רק שראו את נתינת המעות, ואינם יודעים אם הם מתנה או הלואה. עדות יְדִיעָה בְּלֹא רְאִיָּה כֵּיצַד, אמר התובע לנתבע, מָנָה הלויתי לך, והוֹדַיְתָה לִי עליו שאתה חייב, בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי. ואמר הנתבע, יָבוֹאוּ אותם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְיָעִידוּ שהודיתי לך, זוֹ הִיא עדות יְדִיעָה בְּלֹא רְאִיָּה, שהרי לא ראו את מעשה ההלואה ומעידים על פי ידיעתם. ומכך שאמר הכתוב ששבועת העדות מתקיימת בעדות ראיה בלבד או עדות ידיעה בלבד, משמע שאין חיובה אלא בעדות על תביעת ממון.

הברייתא מביאה דעה נוספת מנין ששבועת העדות אינה אלא בתביעת ממון: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, בבנין אב משבועת הפקדון אנו למדים כן, חַיָּיב הכתוב קרבן כָּאן, בשבועת העדות, וְחַיָּיב הכתוב קרבן בְּשבועת הַפִּקָּדוֹן. מַה לְּהַלָּן בשבועת הפקדון, הכתוב אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן, אַף כָּאן בשבועת העדות, הכתוב אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן. וְעוֹד, קַל וָחוֹמֶר הוא, מַה פִּקָּדוֹן שֶׁעֲשָׂה בּוֹ דין נָשִׁים שחייבות בו כְּדִין אֲנָשִׁים, וקְרוֹבִים – שהיה בעל הפקדון קרוב לכופר בפקדון, חייבים בו כְּרֻחוֹקִים, וּפְסוּלִים לעדות חייבים בו כַּכְּשֵׁרִים, וְחַיָּיב הנשבע עַל

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כָּל אַחַת וְאַחַת – על כל שבועה שנשבע, בין אם נשבע **בִּפְנֵי בֵּית דִּין** ובין **שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵּית דִּין**, **וְאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא** כשהיתה הכפירה **בִּתְבִיעַת מָמוֹן**, שבועת **הָעֵדוּת** שהיא קלה, **שֶׁלֹּא עָשָׂה בָּהּ נָשִׁים כָּאֲנָשִׁים**, **קְרוֹבִים כְּרְחוֹקִים**, **פְּסוּלִין כַּכְּשֵׁרִים**, **וְאֵינוֹ חַיָּב** אם נשבע כמה פעמים **אֶלָּא אַחַת בִּפְנֵי בֵּית דִּין**, וכי **אֵינוֹ** ראוי מן הדין **שֶׁלֹּא יְהֵא** הכתוב **מְדַבֵּר** בו, **אֶלָּא** כשנשבע **בִּתְבִיעַת מָמוֹן**.

רבי שמעון מקשה על דברי עצמו ודוחה את הלימוד בבנין אב ובקל וחומר מפקדון: **מַה לְּפִקָּדוֹן** שיש בו צדדים שהוא קל בהם, **שֶׁכֵּן לֹא עָשָׂה בּוֹ מוּשְׁבָּע** מפי אחרים **כְּנִשְׁבָּע** מפי עצמו, שהמושבע מפי אחרים בשבועת הפקדון פטור, **וְכֵן** לא עשה בו **מַזִּיד כְּשׁוֹגֵג** – שהנשבע שבועת הפקדון בשוגג פטור, **תֹּאמַר בְּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת**, **שֶׁכֵּן עָשָׂה בָּהּ מוּשְׁבָּע** מפי אחרים **כְּנִשְׁבָּע** מפי עצמו, **וְנִשְׁבַּע מַזִּיד** חייב בה **כְּנִשְׁבַּע בְּשׁוֹגֵג**.

מחמת הדחיה, מביא רבי שמעון שהלימוד מפיקדון הוא בגזירה שוה: אלא **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדינו הכתוב **'תֶּחֱטָא'** לְ**גְזֵרָה שָׁוָה**, **נֶאֱמַר כָּאן** בשבועת העדות (ויקרא ה א) **'תֶּחֱטָא'** **וְנֶאֱמַר לְהַלָּן** בשבועת הפקדון (ויקרא ה כא) **'תֶּחֱטָא'**, **מַה לְּהַלָּן** בפקדון, הכתוב **אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן**, **אַף כָּאן**, בשבועת העדות, הכתוב **אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן**.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא, ותחילה מקשה על דברי רבי אליעזר: **מַתְקִיף לָהּ רַבָּה בַּר עוּלָּא**, **'אוֹ' 'אוֹ'** שנאמרו אצל שבועת **בִּיטּוּי**, שנאמר בשבועת ביטוי (ויקרא ה ד) 'אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב', **יוֹכִיחוּ שֶׁהֵן 'אוֹאִין'** **וְיֵשׁ עִמָּהֶן שְׁבוּעָה** **וְאֵין עִמָּהֶן כֹּהֵן וּמְדַבְּרִים שֶׁלֹּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן**.

מתרצת הגמרא: **מִסְתַּבְּרָא**, ששבועת העדות **מִפִּקָּדוֹן הֲוָה לֵיהּ לְמֵילַף** – היה לו ללמוד, **שֶׁכֵּן** אפשר ללמוד בגזירה שוה **'תֶּחֱטָא' מִ'תֶּחֱטָא'**.

מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה**, שבועת העדות **מִשְּׁבוּעַת בִּיטּוּי הֲוָה לֵיהּ לְמֵילַף** – היה לו ללמוד, **שֶׁכֵּן חַטָּאת מֵחַטָּאת** – שניהם חיובם בחטאת, אבל שבועת הפקדון חיובה באשם. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא מִסְתַּבְּרָא** ששבועת העדות **מִפִּקָּדוֹן הֲוָה לֵיהּ לְמֵילַף**, **שֶׁכֵּן** יש ביניהם דמיון בכמה דברים, והם **חֵטְא**, **בְּמַזִּיד**, **תַּבְעִיהּ וְכַפְּרִיהּ**, **וְעַבְרֵיהּ** – 'חטא', בשניהם נאמר 'תחטא' 'תחטא'. 'במזיד', בשניהם חייב המזיד, אבל בשבועת ביטוי פטור במזיד. 'תבעיה וכפריה' – בשניהם השבועה באה על ידי טענה וכפירה, ואינו כן בשבועת ביטוי שאין בה טענה וכפירה. 'ועבריה', בשניהם השבועה על העבר, שנשבע על מה שכבר היה, ושבועת ביטוי עיקרה על העתיד, שנשבע שיעשה כך או לא יעשה כך.

מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה** שבועת העדות **מִשְּׁבוּעַת בִּיטּוּי הֲוָה לֵיהּ לְמֵילַף**, **שֶׁכֵּן** יש ביניהם דמיון בכמה דברים, והם **חַטָּאת שֶׁיְּרֵדָה לַחוֹמֶשׁ** – 'חטאת', – שבועת העדות וביטוי חיובם חטאת, אבל שבועת הפקדון באשם. 'שירדה', בשניהם חיוב קרבן עולה ויורד, ושבועת הפקדון קרבנה קבוע. 'לחומש', בשבועת הפקדון חייב להוסיף חומש על הפקדון אשר כפר לו, ואינו כן בשבועת העדות והביטוי. מתרצת הגמרא: **הָנָךְ נְפִישָׁן** – הדברים השוים בשבועת העדות והפקדון הם ארבעה, והם מרובים על השוים בשבועת העדות והביטוי, שהם שלושה.

שנינו בברייתא לעיל (לג:), **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר**, **'וְהָיָה כִּי יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה' יֵשׁ מֵאֵלֶּה שֶׁהוּא חַיָּב**, **וְיֵשׁ מֵאֵלֶּה שֶׁהוּא פָּטוּר. הָא כֵּיצַד, תְּבָעוֹ מָמוֹן חַיָּב, תְּבָעוֹ דָּבָר אַחֵר פָּטוּר.**

הגמרא מבררת את דברי רבי עקיבא. מקשה הגמרא: **אִיפּוּךְ אָנָא** – נלמד להיפך, ש'יש מאלה שהוא חייב' זהו על תביעת דבר אחר, ו'יש מאלה שהוא פטור' זהו על תביעת ממון.

מתרצת הגמרא: **רַבִּי עֲקִיבָא**, כדי ללמוד את עצם הדין ששבועת העדות היא רק בתביעת ממון, **אַ'אוֹאִין'** **דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָמִיךְ** – על דרשתו של רבי אליעזר מ'אואין' סמך, ומה שדרש רבי עקיבא יש מאלה וכו' הוא שגם בעדי ממון יש מאלה העדויות שאם כפר בהם חייב ויש מאלה שהוא פטור.

שואלת הגמרא: אם כן **מַאי בֵּינַיְיהוּ**, **בֵּין רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּבֵין רַבִּי עֲקִיבָא**, ובאיזה דין נחלקו.

משיבה הגמרא: **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ מַשְׁבִּיעַ עֲדֵי קַרְקַע** – משביע עדים שיעידו לו על תביעת קרקע, **שֶׁלְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר חַיָּבִין, וּלְרַבִּי עֲקִיבָא פְּטוּרִין**.

מקשה הגמרא: **וּלְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר הָתָם** [–שם] **מַשְׁבִּיעַ עֲדֵי קַרְקַע**, **אֲפִילּוּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פְּטוּרִין, הָכָא מַאי אִיכָּא** – מה ההבדל שיש כאן **בֵּין רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבִּי עֲקִיבָא**, ובמה נחלקו.

מתרצת הגמרא: **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ עֲדֵי קָנָס** – עדים שכפרו ואמרו שאינם יודעים עדות על תביעת קנס, לרבי אליעזר שדורש 'אואין' משבועת הפקדון, כשם שאם כפר הנפקד בתביעת קנס חייב קרבן, אף בשבועת העדות אם כפרו העדים בתביעת קנס חייבים, אבל לרבי עקיבא פטורים.

שנינו בברייתא: **רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר**, **'וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע' בְּעֵדוּת הַמִּתְקַיֶּיֶמֶת בִּרְאִיָּה בְּלֹא יְדִיעָה וּבִידִיעָה בְּלֹא רְאִיָּה הַכָּתוּב מְדַבֵּר.**

הגמרא מבררת מדוע לרבי יוסי הגלילי עדות ידיעה בלא ראיה אינה עדות המתקיימת בעדות נפשות: **אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָא לְאַבַּיֵּי, לֵימָא** – האם תאמר **שֶׁרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, לֵית לֵיהּ** – אינו סובר כשיטתו **דְּרַבִּי אָחָא. דְּתַנְיָא, רַבִּי אָחָא אוֹמֵר, גָּמָל הָאוֹחֵר** [–עוסק בתשמיש] **בֵּין הַגְּמַלִּים**, ובאותה שעה נלחם ובועט ומכה ברגליו את הגמלים שסביבותיו, **וְנִמְצָא גָּמָל הָרוּג בְּצִידוֹ, בְּיָדוּעַ שֶׁזֶּה** [–הגמל האוחר] **הֲרָגוֹ**, וחייב בעליו בנזקו, לפי שאפשר לחייב על ידי אומד הדעת. מוכיח רב פפא את דבריו, **דְּאִי אִית לֵיהּ דְּרַבִּי אָחָא** – שאם רבי יוסי סובר כרבי אחא, אם כן **בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת נַמִּי מַשְׁכַּחַת לָהּ** – גם בדיני נפשות מצינו עדות המתקיימת בידיעה בלא ראיה, **וּכְמַעֲשֶׂה** ברבי **שִׁמְעוֹן בֶּן שְׁטַח. דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שְׁטַח, אֲרָאֶה בַּנֶּחָמָה** – לא אראה בנחמת ירושלים, **אִם לֹא** היה מעשה כן, **שֶׁרָאִיתִי אָדָם אֶחָד שֶׁרָץ אַחַר חֲבֵרוֹ לְחוּרְבָה, וְרַצְתִּי אַחֲרָיו, וּמְצָאתִי סַיִף בְּיָדוֹ וְדָם מְטַפְטֵף וְהָרוּג מְפַרְפֵּר. אָמַרְתִּי לוֹ, רָשָׁע, מִי הָרַגְוָ לָזֶה אוֹ אֲנִי אוֹ אַתָּה, אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁאֵין דָּמְךָ מְסוּר בְּיָדִי**, ואיני יכול להורגך בדין, **שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה** (דברים יז ו) **'עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת,** לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד', **אֶלָּא הַמָּקוֹם** – הקב"ה **יִפְרַע מִמְּךָ** ויעניש**ך. אָמְרוּ** חכמים, **לֹא זָזוּ מִשָּׁם, עַד שֶׁנְּשָׁכוֹ נָחָשׁ לרוצח וָמֵת.** ובמעשה זה ידוע בודאי שזה הרגו, ואם רבי יוסי סובר כדעת רבי אחא, מדוע אמר שרק בעדות ממון מצינו עדות ראיה בלא ידיעה וידיעה בלא ראיה, והרי אף בעדות נפשות אין צריך ראיה וידיעה.

דוחה הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא אִית לֵיהּ דְּרַבִּי אָחָא** – אפילו תאמר שרבי יוסי הגלילי סובר כשיטת רבי אחא, ומכל מקום סובר רבי יוסי שהפסוק 'או ראה או ידע' מדבר רק בעדות ממון, **דִּשְׁלָמָא** עדות **יְדִיעָה בְּלֹא רְאִיָּה, מַשְׁכַּחַת לָהּ** – מצינו כמותה וכמעשה דרבי שמעון בן שטח, **אֶלָּא** עדות **רְאִיָּה בְּלֹא יְדִיעָה, הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ** – היכן מצינו, וכי **מִי לֹא בְּעֵי מִידַּע** – האם אינו צריך לדעת המעיד שפלוני הרג **אִם עוֹבֵר כּוֹכָבִים הָרַג** ופטור **אוֹ יִשְׂרָאֵל הָרַג** וחייב, וכן **אִם אָדָם טְרֵפָה הָרַג** ופטור **אוֹ שָׁלֵם הָרַג**, וחייב. ומכיון שאין עדות נפשות בראיה בלא ידיעה לא יתקיים הכתוב או ראה או ידע אלא במשביע עדי ממון.

הגמרא מדייקת מדברי רבי יוסי הגלילי את דעתו לענין משביע עדי קנס: **שָׁמַע מִינָּהּ, קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי, מַשְׁבִּיעַ עֲדֵי קָנָס** – המשביע עדים על תביעת קנס וכפרו, **הָעֵד שכפר פָּטוּר. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – שאם עלה בדעתך לומר **שַׁחַיָּב**, והרי אין הכתוב 'או ראה או ידע' מתקיים בעדות קנס, **נְהִי** – שאף **דִּידִיעָה בְּלֹא רְאִיָּה, אַשְׁכַּחַן**

המשך בעמוד 18

מדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

ואינו חייב אלא אחת כפני בית דין – אם השביעם בבית דין. **שלא עשה בו מושבע** – מפי אחרים כנשבע עצמו. ולקמן מפרש לה לכולה. **או או ביטוי** – "או נפש כי תשבע לבטא", "להרע או להיטיב". **שכן תחטא מתחטא** – בשניהן כתיב "תחטא" לגזרה שוה. **חטאת מחטאת** – עדות וביטוי בחטאת, אבל שבועת הפקדון באשם. **שכן חט"א במו"ד תבע"ה וכפרי"ה** [**ועברי"ה**] – סימן הוא: שכן חטא – "תחטא" מ"תחטא", ובשניהן חייב על המזיד. אבל ביטוי כתיב בה "ונעלם". **תבעיה וכפריה** – עדות ופקדון באין על ידי טענה וכפירה, מה שאין כן בשבועת ביטוי. **ועבריה** – עדות ופקדון שתיהן השבועות לשעבר, אבל ביטוי עיקרה להבא. **חטא"ת שירד"ה לחומ"ש** – סימן הוא: עדות וביטוי שניהן בחטאת, ובעולה ויורד, ואין בהם חומש. לאפוקי פקדון, שהוא באשם, ובקרבן קבוע, ומוסיף עליו חומש, כדכתיב (ויקרא ה) "ושילם אותו בראשו וחמשתיו יוסף עליו". **אאואין דרבי אליעזר** סמיך – דאינו אלא בתביעת ממון, ואתביעת ממון גופה קאמר: יש מהן שהוא חייב ויש מהן שהוא פטור. **מאי ביניייהו** – הי נינהו תביעת ממון דפטר רבי עקיבא ומחייב בהו רבי אליעזר? **לרבי אליעזר חייבין** – דגבי השבת גזילה שמעינן ליה לקמן (לז, ב) דמיחייב השבה על גזילת קרקע, וקא סלקא דעתין דהוא הדין לשבועת הפקדון או לשבועת העדות. **ולרבי יוחנן דאמר משביע עדי קרקע פטור אפילו לרבי אליעזר** – וכן לשבועת הפקדון. לקמן היא בפרק "שבועת הפקדון" (שם). **איכא ביניייהו עדי קנס** – לרבי אליעזר חייבין. וכן בשבועת הפקדון, דשמעינן ליה דדריש פרשת שבועת הפקדון בריבויי ומיעוטי גבי "והשיב את הגזלה". והא דאמרינן בכתובות (מב, א) גבי פקדון: יצאו אלו שהם קנס – דלא כרבי אליעזר. **לימא רבי יוסי הגלילי** – דאמר: אין עדות מתקיימת אלא בראיה וידיעה חוץ מעדות ממון. **לית ליה דרבי אחא** – דדאין ומחייב בדדמי, כגון גמל האוחר בין הגמלים, דמחייב ליה בלא ראיה בדדמי. **האוחר** – בועט ברגליו. ולי נראה: כשבא ליזקק לנקיבה הוא נלחם ומכה ברגליו גמלים שסביבותיו. ולשון "אוחר" נופל בתשמיש גמלים, דתניא בבכורות (ח, א): גמל אחור כנגד אחור. **דאי אית ליה דרבי אחא** – דדאין בדדמי. **דיני נפשות נמי משכחת לה** – דמתקיימת בלא ראיה, כגון הא דשמעון בן שטח, דאי דיינת ליה בדיני ממונות גבי גמל משום דבידודע שזה הרגו – **הכי נמי** בידודע שזה הרגו. **אלא ראיה בלא ידיעה היכי משכחת לה** – אם ראה שהרג אדם ואינו יודע מי הוה ההרוג, מי מצי מסהיד עליה? מי לא בעי למידק כו'. **קסבר רבי יוסי הגלילי** – מילתא באפי נפשה היא. והכי קאמר: מדקאמר רבי יוסי הגלילי אין שבועת העדות אלא בעדות המתקיימת בידיעה בלא ראיה וראיה בלא ידיעה, שמע מינה דסבירא ליה: משביע עדי קנס דאונס ומפתה וכפרו – פטורין.

ועדים

תוספות

מושבע כנשבע ומזיד כשוגג – וליכא למימר דהיא גופה נילף בקל וחומר, דאיכא למימר: שבועת ביטוי יוכיח. ומיהו ב"מה מצינו" מצי גמר לה. ונראה דהיינו הא דפריך לקמן: ליגמר נמי שבועת פקדון משבועת העדות למושבע מפי אחרים. וכי תימא: אדרבה, נילף מביטוי – מסתברא דאיכא למילף טפי מעדות, שכן חטא תבעיה כפריה ועבריה. **הכי** גרסינן: תבעיה כפריה ועבריה – ואית דלא גרסי "ועבריה" משום דשבועת ביטוי איתא [נמי] לשעבר לרבי עקיבא. ולא נראה, דאם כן תבעיה וכפריה תרי מילי נינהו, מדקאמר הנך נפישן. ולקמן בשמעתין מוכח דחדא היא, דפריך: אדרבה מעדות הוה ליה למילף שכן חטא הדיוט בשבועה תבעיה וכפריה ואואין, ומשני: הנך נפישן, ואי חשיבי בתרי – אם כן לא נפישן.

דאי אית ליה דרבי אחא בדיני נפשות נמי משכחת לה – משמע הכא דרבי אחא אית ליה אומדנא בדיני נפשות. ותימה: דבפרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לז, א) גבי: כיצד מאיימין על דיני נפשות שמא תאמרו מאומד ראיתם, ודייק בגמרא (שם לז, ב): הא בדיני ממונות אמרינן, כמאן כרבי אחא כו'. משמע דלא איירי רבי אחא בדיני נפשות! ויש לומר: דודאי מעיקרא דסלקא דעתין דלא מיתוקם כרבנן, על כרחך מוקי לה כרבי אחא, ואית לן למימר דלא איירי אלא בדיני ממונות דוקא ולא בדיני נפשות, כי היכי דתיתוקם מתניתין כוותיה. אבל לפי המסקנא דמוקי לה כרבנן מצי למימר דרבי אחא אית ליה אומדנא אפילו בדיני נפשות. אבל עוד תימה: דמשמע משום דאית ליה בדיני ממונות אית ליה נמי בדיני נפשות. ואם כן אפילו לית ליה דרבי אחא משכחת לה אומדנא בדיני נפשות לכולי עלמא, כמו שעלתה לו נשיכה על ראשו ונקב קרום של מוח, דאפילו רבנן מודו בהאי אומדנא כדמוכח בפרק "כל הנשבעין" לקמן (מו, ב) כגון שעלתה לו נשיכה על גבו ובין אצילי ידיו! ויש לומר: דהוה מצי למימר "ולטעמיך".

על פי שנים עדים – חבר היה, וכמאן דאמר (מכות ו, ב ובסנהדרין ח, ב) דאין צריך התראה. ואף על פי שהיה כאן פירכוס ובלבול רוח, שהרי בחורבה היה – לא היה פוטרו בשביל כך. דדוקא גבי גלות הוא דפטרינן ליה בפרק בתרא דיבמות (קכ, ב) משום דמייתרי קראי, דבתיב כמה זמנין "ויפל עליו וימות", אבל ממיתת בית דין לא מיפטר בהכי. תדע, דהא אמרינן (סנהדרין נח, ב) שהיו חובשים אותו. ומיהו, מכאן יש לדחות ולאוקמיה כגון דמחייה בביתא דשישא ולא פרכיס. וכן צריך לאוקומה למאן דמוקי בפרק "אלו נערות" (כתובות לג, ב) לקרא בשוגג, ומאי "ונקה" – ונקה מגלות.

אי טריפה הרג אי שלם הרג – תימה: הא אזלינן בתר רובא, דמרוצח דייקינן לה בפרק קמא דחולין (יא, א) דלא חיישינן דלמא במקום סייף נקב הוה! ויש לומר: דמיירי כגון דאיכא קמן חד טריפה וחד שלם, דצריך לידע איזה מהם הרג.

ועדים

1 כָּל אַחַת וְאַחַת, בִּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין
2 - אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן, עֵדוּת שֶׁלֹּא עָשָׂה
3 בָּהּ נָשִׁים כַּאֲנָשִׁים, קְרוֹבִים כִּרְחוֹקִים, פְּסוּלִין כִּכְשֵׁרִים,
4 וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת בִּפְנֵי בֵית דִּין - אֵינוֹ דִּין שֶׁלֹּא
5 יְהֵא מְדַבֵּר אֶלָּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן! - מַה לְּפִקָּדוֹן שֶׁכֵּן
6 לֹא עָשָׂה בוֹ מוּשְׁבָּע כְּנִשְׁבָּע כְּגִשְׁבָּע וּמַזִּיד כְּשׁוֹגֵג, תֹּאמַר
7 בְּעֵדוּת שֶׁכֵּן עָשָׂה בָּהּ מוּשְׁבָּע כְּגִשְׁבָּע וּמַזִּיד כְּשׁוֹגֵג!
8 תַּלְמוּד לוֹמַר: "תֶּחֱטָא" "תֶּחֱטָא" לִגְזֵרָה שָׁוָה, נֶאֱמַר
9 כָּאן "תֶּחֱטָא" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "תֶּחֱטָא", מַה לְּהַלָּן אֵינוֹ
10 מְדַבֵּר אֶלָּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן, אַף כָּאן אֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא
11 בִּתְבִיעַת מָמוֹן. מַתְקִיף לָהּ רַבָּה בַּר עוּלָּא: "אוֹ"
12 "אוֹ" בִּיטּוּי יוֹכִיחוּ, שֶׁהֵן "אוֹאִין" וְיֵשׁ עִמָּהֶן שְׁבוּעָה
13 וְאֵין עִמָּהֶן כֹּהֵן, וּמְדַבְּרִים שֶׁלֹּא בִּתְבִיעַת מָמוֹן! -
14 מִסְתַּבְּרָא מִפִּקָּדוֹן הֲוָה לֵיהּ לְמֵילַף, שֶׁכֵּן "תֶּחֱטָא"
15 מ"תֶּחֱטָא". - אַדְּרַבָּה, מִבִּיטּוּי הֲוָה לֵיהּ לְמֵילַף, שֶׁכֵּן
16 חַטָּאת מֵחַטָּאת! - אֶלָּא, מִסְתַּבְּרָא מִפִּקָּדוֹן הֲוָה לֵיהּ
17 לְמֵילַף, שֶׁכֵּן חֵטְא בְּמֵזִיד תַּבְעֵיהּ וְכַפְרֵיהּ וְעַבְרֵיהּ. -
18 אַדְּרַבָּה, מִבִּיטּוּי הֲוָה לֵיהּ לְמֵילַף, שֶׁכֵּן חַטָּאת שֶׁיָּרְדָה
19 לְחוֹמֶשׁ! - הָנָךְ נְפִישָׁן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: "וְהָיָה
20 כִּי יֶאְשַׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה" - יֵשׁ מֵאֵלֶּה שֶׁהוּא חַיָּב,
21 וְיֵשׁ מֵאֵלֶּה שֶׁהוּא פָּטוּר; הָא כֵּיצַד? תְּבָעוֹ מָמוֹן -
22 חַיָּב, תְּבָעוֹ דָּבָר אַחֵר - פָּטוּר. - אֵיפּוּךְ אֲנָא! - רַבִּי
23 עֲקִיבָא אַ"אוֹאִין" דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָמִיךְ. מַאי בֵּינַיְיהוּ בֵּין
24 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּבֵין רַבִּי עֲקִיבָא? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ: מַשְׁבִּיעַ
25 עֲדֵי קַרְקַע, לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר חַיָּבִין, לְרַבִּי עֲקִיבָא פְּטוּרִין.
26 וּלְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר הָתָם: מַשְׁבִּיעַ עֲדֵי קַרְקַע אֲפִילּוּ
27 לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פְּטוּרִין, הָכָא מַאי אִיכָּא בֵּין רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
28 לְרַבִּי עֲקִיבָא? - אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ: עֲדֵי קֶנֶס. רַבִּי יוֹסֵי
29 הַגְּלִילִי אוֹמֵר: "וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדַע" - בְּעֵדוּת
30 הַמִּתְקַיֶּמֶת בִּרְאִיָּה בְּלֹא יְדִיעָה וּבִידִיעָה בְּלֹא רְאִיָּה
31 הַכָּתוּב מְדַבֵּר. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵי: לֵימָא, רַבִּי
32 יוֹסֵי הַגְּלִילִי לֵית לֵיהּ דְּרַבִּי אַחָא? דְּתַנְיָא, רַבִּי אַחָא
33 אוֹמֵר: גְּמַל הָאוֹחֵר בֵּין הַגְּמַלִּים וְנִמְצָא גְּמַל הָרוּג
34 בְּצִידוֹ - בִּידוּעַ שֶׁזֶּה הָרָגוֹ; דְּאִי אִית לֵיהּ דְּרַבִּי אַחָא -
35 בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת נַמִּי מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ, כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח;
36 דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח: אֲרָאָה בְּנֶחָמָה,
37 אִם לֹא רָאִיתִי אֶחָד שֶׁרָץ אַחַר חֲבֵירוֹ לְחוּרְבָּה, וְרָצִתִּי
38 אַחֲרָיו וּמְצָאתִי סַיִּף בְּיָדוֹ וְדָם מִטַּפְטֵף וְהָרוּג מְפֻרְפָּר,
39 אָמַרְתִּי לוֹ: רָשָׁע, מִי הֲרָגוֹ זֶה, אוֹ אֲנִי אוֹ אַתָּה? אֲבָל מָה אֶעֱשֶׂה שֶׁאֵין דָּמְךָ מָסוּר בְּיָדִי,
40 שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה: "עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת", אֶלָּא הַמָּקוֹם יִפְרַע מִמְּךָ; אָמְרוּ: לֹא זָז מִשָּׁם עַד שֶׁנִּשְׁכּוֹ נָחָשׁ
41 וּמֵת! - אֲפִילּוּ תֵּימָא אִית לֵיהּ דְּרַבִּי אַחָא, בִּשְׁלָמָא יְדִיעָה בְּלֹא רְאִיָּה מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ, אֶלָּא רְאִיָּה בְּלֹא יְדִיעָה הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ? מִי לָא
42 בָּעֵי מֵידַע אִם גּוֹי הָרַג אוֹ יִשְׂרָאֵל הָרַג, אִם אָדָם טְרֵפָה הָרַג אוֹ שָׁלֵם הָרַג? שְׁמַע מִינָּה קָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: מַשְׁבִּיעַ עֲדֵי קֶנֶס -
43 פָּטוּר; דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ חַיָּב, נְהִי דִּידִיעָה בְּלֹא רְאִיָּה אַשְׁכַּחַן לָהּ, רְאִיָּה בְּלֹא יְדִיעָה מִי לָא בָּעֵי מֵידַע גּוֹיָה בְּעַל בַּת יִשְׂרָאֵל בָּעַל,
44 בְּתוּלָה בָּעַל בְּעוּלָה בָּעַל? יָתֵיב רַב הַמְנוּנָא קַמֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה, וְיָתֵיב רַב יְהוּדָה וְקָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ: "מְנָה מְנִיתִיךְ בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי",

ועדים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

ועדים רואין אותו מבחוץ – שאם היו מבפנים היו יודעים אם היה פרעון או הלואה. ובקונטרס פירש: שעל ידי שהם בחוץ לא הכיר בהם הנתבע. **אתו** סהדי ואמרו דהשתין מים בצד עמוד זה אמר ריש לקיש הוחזק כפרן – ואם תאמר: בריש בבא מציעא (דף ג, א) דאמר: "מנה לי בידך" והלה אומר "אין לך בידי כלום", והעדים מעידים שחייב לו חמשים – ישלם לו החמשים וישבע על השאר. והשתא יהא הוחזק כפרן ויפרע הכל, דלא גרע עדות שהעידו שחייב חמשים מדהשתין דהכא! ויש לומר: דהכא דקאמר "לא עברתי בצד עמוד זה" משמע דבעי למימר דאם עברתי מעולם בצד עמוד זה אני חייב, ולכך הוי כפרן בכל כשהעידו עדים שהשתין בצד עמוד זה. אבל התם לא הוחזק כפרן אלא בחמשים, ואותם פורע. **כי** היכי דגמר שבועת העדות משבועת הפקדון – תימה: דלמא הא דנקט רבי שמעון במילתיה דעשה בו מושבע כנשבע בשבועת העדות, היינו משום דלבתר דקים ליה גזרה שוה הוי הכי. דהא כל כמה דלא קים ליה גזרה שוה, על כרחך ב"מה מצינו" לא מצי למילף, דאיכא למיפרך דמה לפקדון שכן עשה בו נשים כאנשים. **ליגמר** נמי שבועת הפקדון כו' – פירוש: ליגמר מיניה ב"מה מצינו" כדפירשתי לעיל. ואם תאמר: כל כמה דלא ידע הכא דמזיד כשוגג, היכי מצי גמר? הא איכא למיפרך: מה לשבועת העדות שכן עשה בו מזיד כשוגג! ויש לומר: דהשתא נמי מתרוייהו פריך, ורישא דמילתא נקט.

פקדון נמי לא כתיב ביה ונעלם – תימה: היכי מדמי פקדון לעדות? דהתם כתיב גבי ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו דכתיב בהו "ונעלם" ובדידיה לא כתיב. דליכא למימר דאכתי לא מסיק אדעתיה עד לבסוף. מדקאמר בסמוך: אדגמר ממעילה נגמר מעדות – משמע דפשיטא ליה בעדות טפי מבפקדון מטעמא דפרישית. ומיהו יש לומר, דהא דפשיטא ליה בעדות טפי – משום דלא שייך למילף עדות ממעילה כמו פקדון, דלא דמי למעילה.

הנך נפישין – היינו, כל כמה דלא קים להו גזרה שוה ד"תחטא" אית לן למילף טפי ממעילה ב"מה מצינו" משום דנפישין. אבל לבתר דקים לן גזרה שוה – ילפינן מעדות אף על גב דהנך נפישין, דדאמורינן בפרק "ארבעה מחוסרי כפרה" (כריתות ט, א) דגזרה שוה עדיפא, דמעילה ממעילה לאו גזרה שוה היא. ותימה: כיון דרבי שמעון גמר גזרה שוה, מנא ליה לרבא בר איתי בסמוך, דקאמר: מאן תנא שבועת הפקדון לא ניתן דזונה לכפרה רבי שמעון היא? הא אין גזרה שוה למחצה! ואפילו היתה קבלה בידו, מכל מקום תקשי, דמאי טעמא דרבי שמעון? ושמא קסבר דמעילה מעילה גזרה שוה היא.

רש"י

ועדים רואין אותו מבחוץ – ולא הכיר הנתבע בהם. **הוחזק כפרן** – שהרי ראו אלו שמנה לו. ואף על פי שאינן יודעין אם הלואה אם מתנה נעשה כפרן בדבר, שהרי אמר לו "לא היו דברים מעולם" ואין נאמן עוד בשבועה. **המנונא את עול** – אתה ראוי ליכנס לבית המדרש, שאתה מחכים את רבך. **כל מילתא דלא רמיא עליה דאינש** – כי הכא, שאין לאדם לשום אל לבו כל המקומות שהוא משתין שם מים להיות זכור עליהן. **מחכו עלה במערבא** – אהא דרבי שמעון דגמר מפקדון בגזרה שוה ד"תחטא" "תחטא". **בקל וחומר מייתי לה** – מיניה וביה, ולית ליה גזרה שוה. **ממעילה גמר לה** – נאמר כאן (ויקרא ה) "ומעלה מעל", ונאמר להלן (שם) "כי תמעול מעל". **נגמרה מעדות** – לחיובא, בגזרה שוה ד"תחטא" "תחטא"! **שכן מעילה בכל נהנה בקבוע חומש ואשם** – בשניהם נאמר מעילה. ושניהם נוהגים בכל, אבל עדות אינו נוהג אלא בראויין להעיד. ושניהם נהנו בעבירה שבידם, זה נהנה מן ההקדש וזה כפר ממון, לאפוקי עדות שלא נהנה. ושניהם בקרבן קבוע, ועדות בעולה ויורד. ושניהם בחומש ואשם, ועדות בחטאת ואין שם חומש. **שכן חטא הדיוט בשבועה תבעיה וכפריה ואואין** – בשניהם נאמר "תחטא", ודינו עם ההדיוט, אבל מעילה דינו עם ההקדש. ושניהם בשבועה, ועל ידי תביעה וכפירה הן באין, ובשניהם נאמר אואין, מה שאין כן במעילה. **הנך נפישין** – דתבעיה וכפריה חדא היא. **מכדי רבי שמעון גזרה שוה** – ד"תחטא" "תחטא" גמיר, דקתני סיפא דמילתיה: תלמוד לומר "תחטא" "תחטא" לגזרה שוה, אמאי פריך ברישא: לא עשה בו מושבע כנשבע ומזיד בשוגג? כי היכי דגמר עדות מפקדון לענין שאינו מדבר אלא מתביעת ממון, נגמר נמי פקדון מעדות למושבע כנשבע ומזיד כשוגג! **דלמא כי פריך** – שכן לא עשה כו'. **מקמי דתיקום ליה גזרה שוה** – בתחלת משנתו, כשהיה בא ללמדה בבנין אב, דחייב כאן וחייב בפקדון. אבל לבתר דקמא ליה גזרה שוה ד"תחטא" "תחטא" לא שמעינן ליה דפרכה. והאי דפרכה ברישא – לאו משום דסבירא ליה (הא דהודה) (דהא הוי) גמיר גזרה שוה מרבו, אלא להודיעך בא שהוצרך גזרה שוה לכתוב, שלא תאמר: למה הוצרכה והלא יש ללמוד ב"מה מצינו". לפיכך התחיל ללמדה תחלה בבנין אב, והודיע תשובות שיש להשיב עליו, לכך הוצרכה גזרה שוה. וכן דרך תנאים וספרי וספרא. **ולא** – פריך? בתמיה. כלומר, ובתר דקמא לא הוה פריך? כלומר, דיליף הא נמי בגזרה שוה שעשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג? **והא אמר להו רבא בר איתי כו'** – בפרק "שבועת הפקדון". **רבי שמעון היא** – דאמר: לא עשה בו מזיד כשוגג. אלמא סבירא ליה כי פירכיה! והא דלא פרכה לגזרה שוה בהא פירכא בתר דקמא ליה – משום דגזרה שוה מופנה היא ואין משיבין עליה. ומשני: דלמא כי פריך מזיד כשוגג פריך. במזיד כשוגג הוא דסבירא ליה כי פירכיה קמייתא ואפילו בתר גזרה שוה, משום דגמר לה ממעילה דלא עשה בה מזיד כשוגג. וניחא ליה לגמרה ממעילה לפטורא ולא מעדות לחיובא, משום דהנך נפישין דאמורינן לעיל: שכן מעילה בכל נהנה בקבוע חומש ואשם. אבל מושבע

1 וְעֵדִים רוֹאִין אוֹתוֹ מִבַּחוּץ, מַאי? אֲמַר לֵיהּ רַב
2 הַמְנוּנָא: וְהַלָּה מָה טוֹעֵן? אִי אָמַר: "לֹא הָיוּ דְּבָרִים
3 מֵעוֹלָם" - הוּחְזַק כַּפְּרָן. אִי אָמַר: "אִין, שָׁקְלִי וְדִידִי
4 שָׁקְלִי" - כִּי אָתוּ עֵדִים מַאי הָוֵי? אֲמַר לֵיהּ: הַמְנוּנָא
5 אַתְּ, עוֹל תָּא. הַהוּא דַּאֲמַר לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ: מָנֶה מָנִיתִי
6 לְךָ בְּצַד עַמּוּד זֶה, אֲמַר לֵיהּ: לֹא עָבַרְתִּי בְּצַד עַמּוּד
7 זֶה. אֲתוּ תְּרֵי סָהֲדֵי אַסְהִידוּ בֵּיהּ דְּהִשְׁתִּין מַיִם בְּצַד
8 עַמּוּד זֶה. אֲמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הוּחְזַק כַּפְּרָן. מַתְקִיף לֵהּ
9 רַב נַחְמָן: הַאי דִּינָא פַּרְסָאָה הוּא! מִי קָאָמַר מֵעוֹלָם?
10 בְּעַסָּק זֶה קָאָמַר לֵיהּ! אִיכָּא דְּאָמְרִי, הַהוּא דַּאֲמַר
11 לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ: מָנֶה מָנִיתִי לְךָ בְּצַד עַמּוּד זֶה, אֲמַר
12 לֵיהּ: לֹא עָבַרְתִּי בְּצַד עַמּוּד זֶה מֵעוֹלָם. נְפַקוּ בֵּיהּ
13 סָהֲדֵי דְּהִשְׁתִּין מַיִם בְּצַד עַמּוּד זֶה. אֲמַר רַב נַחְמָן:
14 הוּחְזַק כַּפְּרָן. אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: כָּל מִילְּתָא
15 דְּלָא רַמְיָא עֲלֵיהּ דְּאִינִישׁ, עָבֵיד לֵהּ וְלָאו אַדַּעְתֵּיהּ.
16 "רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: חַיֵּיב כָּאן וְחַיֵּיב בְּפִקָּדוֹן" כו'.
17 מְחַכּוּ עֲלָהּ בְּמַעֲרְבָא. מַאי חוּכָא? דְּקָתָנֵי: מַה לְּפִקָּדוֹן
18 שֶׁכֵּן לֹא עָשָׂה בּוֹ מוֹשְׁבָּע כְּנִשְׁבָּע מַזִּיד כְּשׁוֹגֵג; מִכְּדֵי
19 מוֹשְׁבָּע מִפִּי עַצְמוֹ בְּעֵדוּת לְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְנָא לֵיהּ?
20 דְּגָמַר מִפִּקָּדוֹן, פִּקָּדוֹן נַמִּי מוֹשְׁבָּע מִפִּי אֲחֵרִים נִגְמַר
21 מֵעֵדוּת! - וּמַאי חוּכָא? דְּלִמָּא רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּקַל וָחוֹמֶר
22 מַיְּיתֵי לֵהּ: מִפִּי אֲחֵרִים חַיָּיב, מִפִּי עַצְמוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן!
23 - אֶלָּא חוּכָא אַמַּזִּיד כְּשׁוֹגֵג, דְּקָתָנֵי: מַה לְּפִקָּדוֹן שֶׁכֵּן
24 לֹא עָשָׂה בּוֹ מוֹשְׁבָּע כְּנִשְׁבָּע מַזִּיד כְּשׁוֹגֵג; מִכְּדֵי מַזִּיד
25 גַּבֵּי עֵדוּת מְנָא לֵיהּ? דְּלָא כְּתִיב בֵּיהּ "וְנֶעְלַם", הָכָא
26 נַמִּי לָא כְּתִיב בֵּיהּ "וְנֶעְלַם"! אֲמַר לְהוּ רַב הוּנָא:
27 וּמַאי חוּכָא? דִּלְמָא מַזִּיד דְּלָאו כְּשׁוֹגֵג בְּפִקָּדוֹן -
28 מִמְּעִילָה רַבִּי שִׁמְעוֹן גָּמַר לָהּ! - וְהַיְינוּ חוּכָא: אַדְּגָמַר
29 לָהּ מִמְּעִילָה נִגְמַר לָהּ מֵעֵדוּת. - מִסְתַּבְּרָא, מִמְּעִילָה
30 הָוָה לֵיהּ לְמֵילַף, שֶׁכֵּן מְעִילָה מִמְּעִילָה. - אַדְּרַבָּה,
31 מֵעֵדוּת הָוָה לֵיהּ לְמֵילַף, שֶׁכֵּן "תְּחֵטְא" מִ"תְּחֵטְא"!
32 - מִסְתַּבְּרָא, מִמְּעִילָה הָוָה לֵיהּ לְמֵילַף, שֶׁכֵּן מְעִילָה
33 בְּכֹל נֶהֱנֶה בְּקִבּוּעַ חוֹמֶשׁ וְאָשָׁם. - אַדְּרַבָּה, מֵעֵדוּת
34 הָוָה לֵיהּ לְמֵילַף, שֶׁכֵּן חָטָא הֶדְיוֹט בִּשְׁבוּעָה תַּבְעֵיהּ
35 וְכַפְּרֵיהּ וְ"אוֹאִין"! - הָנָךְ נְפִישִׁין. - אֶלָּא מַאי חוּכָא?
36 כִּי אֲתָא רַב פַּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ מִבֵּי רַב אָמְרִי: הַיְינוּ חוּכָא, מִכְּדֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן
37 גְּזֵירָה שָׁוָה גָּמֵיר, לָמָּה לֵיהּ דְּפָרֵיךְ: מַה לְּפִקָּדוֹן שֶׁכֵּן לֹא עָשָׂה בּוֹ מוֹשְׁבָּע כְּנִשְׁבָּע מַזִּיד כְּשׁוֹגֵג.
38 - וּמַאי חוּכָא? דִּלְמָא כִּי פָּרֵיךְ - מִקַּמֵּי דְּתִיקּוּם לֵיהּ גְּזֵירָה שָׁוָה, בָּתַר דְּקָמָא לֵיהּ גְּזֵירָה שָׁוָה
39 לָא פָּרֵיךְ! - וְלָא? וְהָאֲמַר לְהוּ רָבָא בַּר אִיתַי לְרַבָּנַן: מַאן תְּנָא שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן לֹא נִיתְּן דְּזוֹנָה
40 לְכַפָּרָה? רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא! - דִּלְמָא מַזִּיד כְּשׁוֹגֵג פָּרֵיךְ, דְּגָמַר לָהּ מִמְּעִילָה, דְּהָנָךְ נְפִישִׁין,
41 אֲבָל מוֹשְׁבָּע כְּנִשְׁבָּע לָא פָּרֵיךְ. - וְתָהֵדַר עֵדוּת וְתִגְמַר לָהּ מִפִּקָּדוֹן, מַזִּיד דְּלָאו כְּשׁוֹגֵג: מַה
42 פִּקָּדוֹן - שׁוֹגֵג אִין, מַזִּיד לָא, אַף עֵדוּת - שׁוֹגֵג אִין, מַזִּיד לָא, כִּי הֵיכִי דְּיָלֵיף פִּקָּדוֹן מִמְּעִילָה!

לְהֵכִי

כנשבע – מילף יליף פקדון מעדות, ולא סבירא ליה כפריכיה מדקמא ליה גזרה שוה, וליכא חוכא. **ופרכינן: ותיהדר עדות כו'** – כלומר, היינו חוכא: לבתר דגמר פקדון ממעילה למזיד דלאו בשוגג, היכי פריך: תאמר בעדות שעשה בו מזיד בשוגג? בתר דקמא ליה גזרה שוה ד"תחטא" "תחטא", ליהדר עדות וליליף מפקדון למזיד דלא בשוגג, דהא ילפא פקדון ממעילה! ומשני:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְעֵדִים רוֹאִין אוֹתוֹ מִבַּחוּץ מקבל את המנה, ואינם יודעים אם זו מתנה או הלוואה, **מַאי** – מה הדין, האם כשבאים להעיד כך, עדותם עדות או לא.

אָמַר לֵיהּ רַב הַמְנוּנָא לרב יהודה, **וְהַלָּה** – הנתבע, **מַה הִיא טוֹעֵן** קודם שבאו העדים. **אִי אָמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם,** הרי משבאו העדים הוּחְזַק **כַּפָּרָן,** ושוב אינו נאמן לטעון מתנה היה וחייב לשלם. **וְאִי אָמַר אֵין שַׁקְלֵי וְדִידִי שַׁקְלֵי** – אכן לקחתי מנה, אך את שלי לקחתי ולא היתה זאת הלוואה, **כִּי אָתוּ עֵדִים מַאי הָוֵי** – גם אם באו עדים מה בכך, והרי אין העדים מעידים שאותו המנה ניתן בתורת הלוואה, ויתכן שהאמת כדבריו שאותו המנה הוא שלו.

אָמַר לֵיהּ רב יהודה לרב המנונא, **הַמְנוּנָא, אַתְּ עוֹל תָּא** – אתה הכנס ובוא לכאן, כלומר, אתה הוא שראוי ליכנס לבית המדרש, שאתה מחכים את רבך, והריני מקבל את דבריך.

הגמרא מביאה מעשה נוסף של עדות ממון שאינה עדות ראיה וידיעה, ושתי לשונות נאמרו בגמרא למעשה זה: **הַהוּא דְּאָמַר לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ, מָנֶה מָנִיתִי לְךָ** – מנה נתתי לך **בְּצַד עָמוּד זֶה,** ובתורת הלוואה היה. **אָמַר לֵיהּ** הנתבע, תביעתך אינה אמת לפי שלא **עָבַרְתִּי בְּצַד עָמוּד זֶה. אָתוּ תְּרֵי סָהֲדֵי** – באו שני עדים, **אַסְהִידוּ בֵּיהּ** – והעידו בו **דְּהַשְׁתִּין מַיִם בְּצַד עָמוּד זֶה. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ,** הנתבע הוּחְזַק **כַּפָּרָן,** שהרי אמר שלא עבר בצד עמוד זה, והעדים מעידים שעבר, ומכיון שהוחזק כפרן אינו נאמן לומר שלא קבל את המנה וחייב לשלם.

מַתְקִיף לֵהּ רַב נַחְמָן לריש לקיש, **הַאי דִּינָא פַּרְסָאָה הוּא** – דין זה, של פרסיים הוא, שאינם דנים ביושר. **מִי קָאָמַר** הנתבע **'מֵעוֹלָם'** לא עמדתי בצד עמוד זה, והרי לא אמר כך, ויש לפרש **שבְּעֵסֶק** זֶה של הלוואה **קָאָמַר לֵיהּ** הנתבע, לא עמדתי בצד עמוד פלוני, ולא נמצא כפרן, ואין לחייבו.

הגמרא מביאה לשון נוסף ביצד היה מעשה זה: **אִיכָּא דְּאָמְרִי, הַהוּא דְּאָמַר לֵיהּ לְחַבְרֵיהּ, מָנֶה מָנִיתִי לְךָ בְּצַד עָמוּד זֶה, אָמַר לֵיהּ** הנתבע, **לֹא עָבַרְתִּי בְּצַד עָמוּד זֶה מֵעוֹלָם. נָפְקוּ בֵּיהּ סָהֲדֵי** – יצאו עדים והעידו עליו **דְּהַשְׁתִּין מַיִם בְּצַד עָמוּד זֶה. אָמַר רַב נַחְמָן הוּחְזַק כַּפָּרָן,** שהרי אמר שמעולם לא עמד בצד עמוד זה ונמצא שאכן עמד.

אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן, אין הדין כן, משום **שכָּל מִילְּתָא דְּלֵא רַמְיָא עֲלֵיהּ דְּאִינִישׁ, עָבֵיד לָהּ וְלָאו אַדַּעְתֵּיהּ** – כל דבר שאין מוטל על האדם לזוכרו, משום שאינו רואה חשיבות בדבר, עושה אותו ואינו זוכר שעשה אותו. ומשום כך אין אותו אדם זוכר את כל המקומות שהטיל בהם מימיו. ולכך לא הוחזק כפרן, ואין לחייבו.

הגמרא דנה בדברי רבי שמעון בברייתא לעיל (לג:): שנינו בברייתא: **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, חַיֵּב כָּאן וְחַיֵּב בְּפִקָּדוֹן כּוֹ',** מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון, אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממון כו', מה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע ומזיד בשוגג כו'.

מַחֲכוּ עֲלֵיהּ כְּמַעֲרְבָא – חכמים חייכו ושחקו על דברי רבי שמעון שבברייתא.

הגמרא מנסה לבאר בכמה אופנים מדוע שחקו חכמים על דברי רבי שמעון. שואלת הגמרא: **מַאי חוּכָּא** – מה הטעם ששחקו. משיבה הגמרא: **דְּקָתָנֵי** – ששנינו בברייתא, שאי אפשר ללמוד שבועת העדות משבועת הפקדון בבנין אב, משום שמה **לְפִקָּדוֹן שֶׁכֵּן לֹא עָשָׂה בּוֹ מוּשְׁבָּע** מפי אחרים **כְּנִשְׁבָּע** מפי עצמו, שהמושבע שבועת הפקדון מפי אחרים פטור, וכן לא חייב בו **מֵזִיד כְּשׁוֹגֵג.** ועל זה שחקו החכמים, שהוקשה להם, ומדוע אכן בשבועת הפקדון אין חייב בו מושבע מפי אחרים, **מִכְּדֵי** – והרי **מוּשְׁבָּע מִפִּי עַצְמוֹ בִּשבועת הָעֵדוּת, לְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְנָא לֵיהּ** – מנין לו שחייב, והרי לא נאמר בשבועת העדות בפירוש בתורה לחייב הנשבע מפי עצמו אלא מושבע מפי אחרים, אלא ודאי משום **דִּגְמַר** [–שלמד] בגזירה שוה **מִפִּקָּדוֹן,** שבשניהם נאמר 'תחטא', ואם כן **פִּקָּדוֹן נָמֵי מוּשְׁבָּע מִפִּי אֲחֵרִים נִגְמַר** – נלמד חיובו בגזירה שוה **מֵעֵדוּת.**

דוחה הגמרא: **וּמַאי חוּכָּא** – ומה שחוק יש בדבר, **דִּלְמָא רַבִּי שִׁמְעוֹן** שחייב נשבע מפי עצמו בשבועת העדות, לא למד גזירה שוה מפקדון, אלא **בְּקַל וָחוֹמֶר מַיְיתֵי לָהּ** – הביא ולמד זאת בקל וחומר, אם מושבע **מִפִּי אֲחֵרִים חַיָּיב,** הנשבע **מִפִּי עַצְמוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שחייב.

משיבה הגמרא: **אֶלָּא חוּכָּא, אַמֵּזִיד כְּשׁוֹגֵג.** דְּקָתָנֵי, **מַה לְּפִקָּדוֹן שֶׁכֵּן לֹא עָשָׂה בּוֹ מוּשְׁבָּע כְּנִשְׁבָּע מֵזִיד כְּשׁוֹגֵג,** ושחקו על כך חכמים, **מִכְּדֵי** – הרי דין הנשבע **במֵזִיד לְגַבֵּי** דין שבועת **הָעֵדוּת מְנָא לֵיהּ** – מנין לרבי שמעון שחייב, משום **דְּלֵא כְּתִיב בֵּיהּ 'וְנֶעְלַם', הָכָא נָמֵי** – בפקדון **לֵא כְּתִיב בֵּיהּ 'וְנֶעְלַם',** ומדוע בפקדון מזיד פטור.

דוחה הגמרא: **אָמַר לְהוּ רַב הוּנָא** לחכמים ששחקו, **וּמַאי חוּכָּא, דִּלְמָא** דין **מֵזִיד דְּלָאו כְּשׁוֹגֵג בְּפִקָּדוֹן מִמְּעִילָה רַבִּי שִׁמְעוֹן נָמֵר לָהּ,** בשבועת הפקדון נאמר (ויקרא ה כא) **'וּמְעֲלָה מַעַל',** ונאמר במעילה (שם ה טו) **'נֶפֶשׁ כִּי תִמְעֹל מַעַל',** מה המועל בקדשים במזיד פטור אף הנשבע שבועת הפקדון במזיד פטור.

משיבה הגמרא: **וְהַיְינוּ חוּכָּא, אַדַּנְמַר לָהּ** רבי שמעון **מִמְּעִילָה** לפטור במזיד, **נִגְמַר לָהּ מֵעֵדוּת** ולחייב במזיד.

דוחה הגמרא: **מִסְתַּבְּרָא מִמְּעִילָה הָוָה לֵיהּ לְמֵילַף** – מסתבר יותר שהיה לו ללמוד שבועת הפקדון ממעילה ולא משבועת העדות, **שֶׁכֵּן 'מְעִילָה' מִ'מְּעִילָה'** – בשניהם נאמר 'מעילה'.

מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה,** פקדון **מֵעֵדוּת הָוָה לֵיהּ לְמֵילַף, שֶׁכֵּן 'תֶּחֱטָא' מִ'תֶּחֱטָא'** – בשניהם נאמרה תיבת 'תחטא'.

מתרצת הגמרא: **מִסְתַּבְּרָא** פקדון **מִמְּעִילָה הָוָה לֵיהּ לְמֵילַף,** ולא מעדות, **שֶׁכֵּן** שוים הם **בְּמְעִילָה, בְּכֹל, נֶהֱנָה, בְּקָבוּעַ, חוֹמֶשׁ, וְאָשָׁם** – 'מעילה', בשניהם נאמרה תיבת 'מעילה', ובשבועת העדות לא נאמרה. 'בכל', שניהם חיובם בכל האנשים, אבל שבועת העדות אינה נוהגת אלא בראויים להעיד. 'נהנה', במעילה נהנה המועל מההקדש, ובפקדון נהנה מהפקדון שבידו, אבל שבועת העדות אין הנאה לעדים. 'קבוע', שניהם חיובם בקרבן קבוע, אבל שבועת העדות חיובה בקרבן עולה ויורד. 'חומש', שניהם חייבים להוסיף חומש על הקרן, אבל בשבועת העדות אין חיוב חומש. 'ואשם', שניהם באשם, אבל שבועת העדות חיובה חטאת.

מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה** פקדון **מֵעֵדוּת הָוָה לֵיהּ לְמֵילַף, שֶׁכֵּן** שוים הם **בחֲטָא, הֲדִיוֹט, כִּשְׁבוּעָה, תַּבְעִיהּ וְכַפְּרֵיהּ, וְאוֹאִין** – 'חטא', בשניהם נאמר 'תחטא', ובמעילה לא נאמר. 'הדיוט', שניהם דינם עם ההדיוט, אבל מעילה דינו עם ההקדש. 'בשבועה', שניהם חיובם על השבועה, ובמעילה החיוב על ההנאה. 'תבעיה וכפריה' – שניהם על ידי תביעה וכפירה הם באים, אבל במעילה אין תובע ונתבע. 'ואואין', בשניהם נאמר כמה פעמים 'או' ולא נאמר כן במעילה.

מתרצת הגמרא: **הָנָךְ נְפִישִׁין** – הדברים השוים בפקדון ומעילה מרובים על השוים בפקדון ועדות, ולכך עדיף ללמוד ממעילה.

שואלת הגמרא: **אֶלָּא** אחר שמובן טעמו של רבי שמעון שפטר מזיד בפקדון, ואם כן **מַאי חוּכָּא.**

משיבה הגמרא: **כִּי (אתא) [אָתוּ]** – כאשר באו **רַב פַּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ מִבֵּי רַב** – מביתו של רב, **אָמְרִי הַיְינוּ חוּכָּא** – זה הטעם ששחקו החכמים, **מִכְּדֵי** [–הרי] **רַבִּי שִׁמְעוֹן גְּזֵירָה שָׁוָה גָּמִיר** – הרי רבי שמעון במסקנת דבריו בברייתא, למד ששבועת העדות עוסקת רק בתביעת ממון בגזירה שוה משבועת הפקדון, ואם כן **לָמָּה לֵיהּ דְּפָרִיךְ** – מה הטעם שהקשה, **מַה לְּפִקָּדוֹן שֶׁכֵּן לֹא עָשָׂה בּוֹ מוּשְׁבָּע כְּנִשְׁבָּע מֵזִיד כְּשׁוֹגֵג,** והרי מאותה גזירה שוה, היה לו גם ללמוד שבועת הפקדון משבועת העדות לחייב בה גם במושבע מפי אחרים וכן גם כשנשבע במזיד. ולכך שחקו החכמים.

המשך בעמוד 52

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מתרצת הגמרא: אין להקשות שנלמד שבועת העדות מפקדון לפטור את הנשבע במזיד, משום דלְהָכִי כַּתְבָהּ רַחֲמָנָא לְעֵדוּת גַּבֵּי שְׁבוּעַת כִּיטּוּי, וְכֵן גַּבֵּי טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדְשָׁיו, כדי ללמד את החילוק שביניהם, דִּבְכוּלָּן – בכל החייבים בקרבן עולה ויורד האמורים בפרשת שבועת העדות, נֶאֱמַר בָּהֶן 'וְנֶעְלַם', וְכָאן בשבועת העדות לֹא נֶאֱמַר בָּהֶן 'וְנֶעְלַם', ומדוע שינתה התורה, כדי לְחַיֵּב בשבועת העדות עַל הַמַּזִּיד כְּשׁוֹגֵג. ונמצא שאין לנו ביאור בטעמם של חכמים ששחקו על הברייתא של רבי שמעון.

משנה

משנתינו עוסקת באופנים שאין חייבים עליהם משום שבועת העדות: אמר לעדים, מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אם לֹא תְּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי – ותעידו עבורי, שֶׁאָמַר אִישׁ פְּלוֹנִי לִיתֵּן [–שיתן] לִי מָאתַיִם זוּז, וְלֹא נָתַן, וכפרו ונשבעו שאינם יודעים לו עדות זו, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים מקרבן שבועת העדות, לפי שֶׁאֵין העדים חַיָּבִין בשבועת העדות אֶלָּא כשהעדות עַל תְּבִיעַת מָמוֹן כתביעת פִּקָּדוֹן, והיינו תביעה שיוכל לחייב את הנתבע בבית דין על פי עדותם. אבל כאן אף אם יעידו עבורו כן, לא יחייבו בית דין על פי עדותם, שהרי יכול לחזור בו מדיבורו.

אמר לעדים, מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, כְּשֶׁתִּדְּעוּ לִי עֵדוּת שֶׁתְּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, ונודעה להם אחר כך עדות עבורו ולא העידו לו, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים. מִפְּנֵי שֶׁקָּדְמָה הַשְּׁבוּעָה שהשביען לָעֵדוּת, ודין שבועת העדות הוא רק באופן שקדמה העדות לשבועה.

עָמַד התובע בְּבֵית הַכְּנֶסֶת והיו שם אותם העדים שהיו יודעים לו עדות, וְאָמַר בפני הקהל, מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לִי עֵדוּת שֶׁתְּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, וכפרו, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, משום שלא ייחד דבריו אליהם (עַד שֶׁיְּהֵא מִתְכַּוֵּין לָהֶם).

אָמַר התובע לִשְׁנַיִם, מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לִי עֵדוּת שֶׁתְּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, ואמרו לו, שֶׁבּוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת, וְהֵם יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת עַד מִפִּי עֵד, כלומר, שלא ראו הם עצמם את המעשה, אלא כל אחד מהם שמע את הדבר מפי עד אחר, אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן – מהעדים קָרוֹב לתובע או לנתבע, אוֹ שהיה פָּסוּל לעדות, כגון גזלן, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין משבועת העדות.

שֶׁלַּח התובע בְּיַד עַבְדּוֹ או ביד אדם אחר שישביע את העדים, אוֹ שֶׁאָמַר לָהֶן [–לעדים] הַנִּתְבָּע, מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת לתובע, שֶׁתְּבוֹאוּ וּתְעִידוּהוּ, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ בפירוש מִפִּי הַתּוֹבֵעַ עצמו שיבואו ויעידוהו.

גמרא

שנינו במשנה, אם אמר לעדים משביע אני עליכם שתעידוני שאמר איש פלוני שיתן לי ממון ולא נתן לי וכפרו פטורים. הגמרא מביאה ברייתא המפרשת מנין למדו זאת: תָּנוּ רַבָּנָן, אמר התובע לעדים, מַשְׁבִּיעֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תְּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, שֶׁאָמַר אִישׁ פְּלוֹנִי לִיתֵּן לִי מָאתַיִם זוּז וְלֹא נָתַן, והעדים כפרו, יָכוֹל יְהוּ חַיָּבִין משום שבועת העדות, תַּלְמוּד לוֹמַר 'תֶּחֱטָא' 'תֶּחֱטָא' לְגֵזֵרָה שָׁוָה, נֶאֱמַר כָּאן בשבועת העדות (ויקרא ה א), 'תֶּחֱטָא' וְנֶאֱמַר לְהַלָּן בפקדון (ויקרא ה כא) 'תֶּחֱטָא', מַה לְּהַלָּן בפקדון מדובר בִּתְבִיעַת מָמוֹן, יֵשׁ לוֹ לנפקד חיוב ממון, אַף כָּאן בשבועת העדות מדובר בִּתְבִיעַת מָמוֹן, יֵשׁ לוֹ לנתבע חיוב ממון, יצאה תביעה זו שאין הנתבע חייב ממון משום שאם רצה חוזר בו.

שנינו במשנה, מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּשֶׁתִּדְּעוּ לִי עֵדוּת כו' הרי אלו פטורים. הגמרא מביאה ברייתא המפרשת מנין למדו דין זה: תָּנוּ רַבָּנָן, אמר התובע לשנים, מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּשֶׁתִּדְּעוּ לִי עֵדוּת שֶׁתְּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, יָכוֹל אם ידעו לו עדות וכפרו יְהוּ חַיָּבִין, תַּלְמוּד לוֹמַר (ויקרא ה א) 'וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע, מִי שֶׁקָּדְמָה עֵדוּת לִשְׁבוּעָה שבשעה שהשביעו כבר הוא עד, וְלֹא שֶׁקָּדְמָה שְׁבוּעָה לָעֵדוּת.

שנינו במשנה, עָמַד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאָמַר מַשְׁבִּיעֲנִי עֲלֵיכֶם שאם אתם יודעין לי עדות שתבואו ותעידוני הרי אלו פטורין. אָמַר שְׁמוּאֵל, אֲפִילּוּ עֲדָיו בֵּינֵיהֶן – בין הקהל שבבית הכנסת, הרי הם פטורים.

מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא – הלא פשוט הוא שהמשנה מדברת כשהיו העדים בבית הכנסת, ומדוע הוצרך שמואל להשמיענו זאת, שהרי אם לא היו בבית הכנסת בזמן שהשביעם מדוע יעלה על דעתינו שיהיו חייבים.

מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא, אלא בְּדַקָּאֵי עִילָּוֵיהוּ – שעמדו בפניו העדים בזמן שהשביע את הקהל, מַהוּ דְּתֵימָא כְּמַאן דְּאָמַר לְהוּ דְּמֵי – שמא תאמר שהרי זה כאילו אמר להם בפירוש, לפי שודאי להם היתה כוונתו, ונמצא שייחד את עדיו, קָא מַשְׁמַע לָן שמואל שאינו כן, אלא אין כאן יחוד.

הגמרא מביאה ברייתא המסייעת לדברי שמואל: תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, רָאָה התובע סִיעָה [–חבורה] שֶׁל בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין וְעֲדָיו בֵּינֵיהֶן, והיו העדים עומדים בסמוך לו, וְאָמַר לָהֶן – לכולם, מַשְׁבִּיעֲנִי עֲלֵיכֶם אִם אַתֶּם יוֹדְעִין לִי עֵדוּת שֶׁתְּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, יָכוֹל יְהוּ חַיָּבִין, תַּלְמוּד לוֹמַר (ויקרא ה א) 'וְהוּא עֵד' משמע שהתכוין לעד, וַהֲרֵי לֹא יִיחֵד עֲדָיו. יָכוֹל אֲפִילּוּ אָמַר משביע אני את כָּל הָעוֹמְדִין כָּאן, יהיו עדיו העומדים בסמוך לו פטורים, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְהוּא עֵד' וַהֲרֵי יִיחֵד עֲדָיו, ומשמע מדברי הברייתא, שאפילו השביע את כל העומדים כאן, כלומר העדים העומדים בצדו, אם לא ייחדם בפירוש פטורים.

שנינו במשנה, אָמַר לִשְׁנַיִם מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם וכו' והם יודעין לו עדות עד מפי עד או שהיה אחד מהם קרוב או פסול, הרי אלו פטורין. הגמרא מביאה ברייתא שממנה יתבאר מנין למדו דין זה שבמשנה: תָּנוּ רַבָּנָן, אָמַר לִשְׁנַיִם מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אִם אַתֶּם יוֹדְעִין לִי עֵדוּת שֶׁתְּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי, וְהֵן יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת עַד מִפִּי עֵד אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָּסוּל, יָכוֹל יְהוּ חַיָּבִין, תַּלְמוּד לוֹמַר (ויקרא ה א) 'אִם לֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ' בָּרְאוּיִן לְהַגָּדָה הַכָּתוּב מְדַבֵּר, יצאו אלו שאינם ראויים להגדה כיון שפסולים לעדות.

שנינו במשנה: שִׁלַּח בְּיַד עַבְדּוֹ וכו' הרי אלו פטורין עד שישמעו מפי התובע. הגמרא מביאה ברייתא המפרשת מנין למדו דין זה: תָּנוּ רַבָּנָן, שִׁלַּח בְּיַד עַבְדּוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לָהֶן הַנִּתְבָּע מַשְׁבִּיעֲנִי עֲלֵיכֶם שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לוֹ [–לתובע] עֵדוּת שֶׁתְּבוֹאוּ וּתְעִידוּהוּ, יָכוֹל יְהוּ חַיָּבִין, תַּלְמוּד לוֹמַר 'אִם לֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ'. שואלת הגמרא: מַאי תַּלְמוּדָא – כיצד הלימוד מפסוק זה. אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, 'אִם לוֹא יַגִּיד' כְּתִיב, ומכך שנכתבה תיבת 'לוא' בפסוק באופן מלא, היא נדרשת כשתי תיבות 'לו לא', והיינו אִם לוֹ [–לתובע עצמו] לֹא יַגִּיד, וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ, וְאִם לְאַחֵר לֹא יַגִּיד, כגון לעבדו של התובע או לנתבע, פָּטוּר.

משנה

משנתינו מבארת באיזה לשון יש להשביע בשבועת העדות, ואיזה שם משמותיו של הקדוש ברוך הוא יש להזכיר בשבועה זו. ואגב כך מפרשת דין המקלל באחד מכנויו של הבורא את ה' או את אביו ואמו, או את עצמו או חבירו.

המשנה מבארת באיזה לשון חלה שבועת העדות: אמר התובע בלשון 'מַשְׁבִּיעֲנִי (אֲנִי) עֲלֵיכֶם', או בלשון 'מְצַוֶּה אֲנִי עֲלֵיכֶם' או 'אוֹסְרָכֶם אֲנִי' שתבואו ותעידו לי, וכפרו ואמרו שאינם יודעים לו עדות, הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין קרבן משום שבועת העדות.

כדי לחייב קרבן בשבועת העדות, יש להשביע באחד משמותיו של ה'. המשנה מבארת איזה מהשמות והכנויים מחייבים בשבועת העדות: אמר לעדים משביע אני עליכם בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ שתעידו לי,

המשך בעמוד 220

מדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

ומשני: להכי כתבה כו'. **משנה אלא על תביעת ממון כפקדון** – שאילו העידוהו היו מחייבין אותו ממון. אבל זה אם העידוהו לא היה מחויב, שהיה יכול לומר "חורני ב'". **משביע אני עליכם** – כולה מתניתין מפרש בגמרא. **גמרא** ויש לו – שיש ממון עליו. **והוא עד** – שהיה עד באותה שעה. **פשיטא** – דאי לא עדים ביניהן מאי איצטריך למיתני במתניתין פטורין? **לא צריכא דקאי עלייהו** – שעומד בצד עדיו. **מהו דתימא** – ודאי להנך דקיימי גביה קאמר, והרי ייחד עדיו, קא משמע לן. **תניא נמי הכי** – דאף על גב דגבייהו קאי, פטורין. **ראה סיעה של בני אדם ועדיו ביניהן** – על כרחך בדקאי גבייהו קאמר, מדקאמר סיפא: [יכול] (כו') אפילו כל העומדין כאן תלמוד לומר והוא עד. **הרי ייחד עדיו** – דכיון דאמר "עומדין כאן" – אותן העומדין אצלו ייחד וחייבין, ואי לא פריש הכי בהדיא – תנא ברישא פטורין. **אם לוא יניד** – כתיב מלא, למדרש ביה: לו לא. **משנה מצוה אני עליכם** – בגמרא מפרש. **באל"ף דל"ת** – שם הכתוב באל"ף דל"ת. **ביו"ד ה"י** – שם הכתוב ארבע אותיות הכתוב ביו"ד ה"י. **המקלל בכולן** – מברך את השם באחד מהם, כגון "יכה פלוני את פלוני" שזה הוא חיובו כשמקלל שם בשם. **חייב** – מיתה. **המקלל עצמו כו'** – מפרש בגמרא. **יכבה ה' אלהים** – "יכבה אלהים" גרס במתניתין, וכן כתוב ונקוד בסדר משנה מוגהת ודווקנית. **זו היא אלה** – אם אמר לעדים אחד מן המקראות שבקללות: "יכבה השם בשחפת וגו' אם לא תעידוני". וכן "יכבה השם" – כגון שהיה אחד קורא קללות שבתורה, ואמר לעדים: "כן יכבה אם לא תעידוני" – זו היא אלה, דהא כתיב בהם "בכל אלות הברית". **אל יכך** – אם תעידוני, אוי: יברכך אם תעידוני, (וכפר) [וכפרו]. **רבי מאיר מחייב** – מכלל לאו אתה שומע הן: אל יכבה אם תעידוני, ואם לא תעידוני יכך. **גמרא בצוואה האמורה בתורה** – "אלה המצות" (כתב) [דכתיב] בפרשת נדרים (ויקרא כז). **כובלכם** – לשון אסירה "בכבלי ברזל" (תהלים קמט). **אוסרכם אני בשבועה** – מזכיר את השם באחד מכל הלשונות הללו.

תוספות

או שהיה אחד מהן קרוב או פסול הרי אלו פטורין – אף על גב דכבר שמענו דאין נהגת אלא בראוין להעיד, איצטריך למיתני הכא, דאפילו אם יש שלשה עדים והשנים כשרים – פטורין, דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. מתוספות הרב רבינו משה. **באלף** דלת ביוד ה"י – אף על גב דהזהורה את השם באותיותיו אין לו חלק כו', שמא כיון שאינו מתכוין לשם מוחר. גם זה מתוספות רבינו משה.

לְהָכִי כְּתֻבָה רַחֲמָנָא לְעֵדוּת גַּבֵּי שְׁבוּעַת בִּיטּוּי וְגַבֵּי טוּמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, דִּבְכוּלָּן נֶאֱמַר בָּהֶן "וְנֶעְלַם" וְכָאן לֹא נֶאֱמַר בָּהֶן "וְנֶעְלַם", לְחַיֵּב עַל הַמַּזִּיד כְּשׁוֹגֵג.

משנה "מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי שֶׁאָמַר אִישׁ פְּלוֹנִי לִיתֵּן לִי מָאתַיִם זוּז, וְלֹא נָתַן" - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים, שֶׁאֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל תְּבִיעַת מָמוֹן כְּפִקָּדוֹן. "מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּשֶׁתִּדְּעוּ לִי עֵדוּת, שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי" - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, עַד שֶׁיִּהְא מִתְכַּוְּנִין לָהֶם. אָמַר לִשְׁנַיִם: "מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לִי עֵדוּת שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי", - "שְׁבוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת", וְהֵם יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת עַד מִפִּי עֵד, אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָּסוּל - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין. שָׁלַח בְּיַד עַבְדּוֹ, אוֹ שֶׁאָמַר לָהֶן הַנִּתְבָּע: "מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת, שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּהוּ" - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּי הַתּוֹבֵעַ. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן: "מַשְׁבִּיעֲנִי עֲלֵיכֶם אִם לֹא תָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי שֶׁאָמַר אִישׁ פְּלוֹנִי לִיתֵּן לִי מָאתַיִם זוּז, וְלֹא נָתַן", יָכוֹל יְהוּ חַיָּבִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "תֶּחֱטָא" "תֶּחֱטָא" לְגִזֵּרָה שָׁוָה, נֶאֱמַר כָּאן "תֶּחֱטָא", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "תֶּחֱטָא", מַה לְּהַלָּן בִּתְבִיעַת מָמוֹן וְיֵשׁ לוֹ, אַף כָּאן בִּתְבִיעַת מָמוֹן וְיֵשׁ לוֹ. "מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּשֶׁתִּדְּעוּ לִי עֵדוּת" כו'. תָּנוּ רַבָּנַן: "מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּשֶׁתִּדְּעוּ לִי עֵדוּת שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי", יָכוֹל יְהוּ חַיָּבִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע", מִי שֶׁקָּדְמָה עֵדוּת לִשְׁבוּעָה, וְלֹא שֶׁקָּדְמָה שְׁבוּעָה לְעֵדוּת. "עָמַד בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְאָמַר מַשְׁבִּיעֲנִי עֲלֵיכֶם". אָמַר שְׁמוּאֵל: אֲפִילּוּ עֲדָיו בֵּינֵיהֶן. - פְּשִׁיטָא! - לָא צְרִיכָא דְּקָאֵי עִילָּוֵיהוּ, מַהוּ דְּתֵימָא: כְּמַאן דְּאָמַר לְהוּ דְּמִי, קָא מַשְׁמַע לָן. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: רָאָה סִיעָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין וְעֵדָיו בֵּינֵיהֶן, וְאָמַר לָהֶן: "מַשְׁבִּיעֲנִי עֲלֵיכֶם אִם אַתֶּם יוֹדְעִין לִי עֵדוּת, שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי", יָכוֹל יְהוּ חַיָּבִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהוּא עֵד", וַהֲרֵי לֹא יִחֵד עֵדָיו. יָכוֹל אֲפִילּוּ אָמַר "כָּל הָעוֹמְדִין כָּאן"? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהוּא עֵד", וַהֲרֵי יִחֵד עֵדָיו. "אָמַר לִשְׁנַיִם מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם". תָּנוּ רַבָּנַן: אָמַר לִשְׁנַיִם: "מַשְׁבִּיעֲנִי עֲלֵיכֶם שֶׁאִם אַתֶּם פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אִם אַתֶּם יוֹדְעִין לִי עֵדוּת, שֶׁתָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי", וְהֵן יוֹדְעִין לוֹ עֵדוּת עַד מִפִּי עֵד, אוֹ שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶן קָרוֹב אוֹ פָּסוּל, יָכוֹל יְהוּ חַיָּבִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִם לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ", "אִם לוֹא יַגִּיד" כְּתִיב, אִם לוֹ לֹא יַגִּיד - וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ, וְאִם לְאַחֵר לֹא יַגִּיד - פָּטוּר. **משנה** "מַשְׁבִּיעֲנִי (אֲנִי) עֲלֵיכֶם", "מְצַוֶּה אֲנִי עֲלֵיכֶם", "אוֹסְרְכֶם אֲנִי" - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין; "בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ" - הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין; בְּ"אֶלֶף דָּלֶת", בְּ"יוֹד הֵי", בְּ"שַׁדַּי", בְּ"צְבָאוֹת", בְּ"חַנּוּן וְרַחוּם", בְּ"אֶרֶךְ אַפַּיִם", בְּ"רַב חֶסֶד", וּבְכָל הַכִּנּוּיִין - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. הַמְקַלֵּל בְּכוּלָּן - חַיָּב, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. הַמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ בְּכוּלָּן - חַיָּב, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. הַמְקַלֵּל עַצְמוֹ וַחֲבֵרוֹ בְּכוּלָּן - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. "יַכֶּה ה' אֱלֹהִים", וְכֵן "יַכֶּכָה אֱלֹהִים" - זוֹ הִיא אָלָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה. "אֵל יַכֶּךָ", וְ"יְבָרֶכְךָ", וְ"יֵיטִב לְךָ" - רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. **גמרא** "מַשְׁבִּיעֲנִי עֲלֵיכֶם". מַאי קָאָמַר? אָמַר רַב יְהוּדָה, הָכִי קָאָמַר: מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם בִּשְׁבוּעָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, מְצַוֶּה אֲנִי עֲלֵיכֶם בַּצַּוָּאָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, אוֹסְרְכֶם אֲנִי בְּאִיסּוּר הָאָמוּר בַּתּוֹרָה. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי, אֶלָּא הָא דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: "כּוֹבְלְכֶם אֲנִי" - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין, כּוֹבֵל בְּאוֹרַיְיתָא מִי כְּתִיב? אֶלָּא אֲמַר אַבַּיֵי, הָכִי קָאָמַר: מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם בִּשְׁבוּעָה, מְצַוֶּה אֲנִי עֲלֵיכֶם בִּשְׁבוּעָה, אוֹסְרְכֶם אֲנִי בִּשְׁבוּעָה, כּוֹבְלְכֶם אֲנִי בִּשְׁבוּעָה. "בְּאֶלֶף דָּלֶת, בְּיוֹד הֵי, בְּשַׁדַּי, בְּצְבָאוֹת, בְּחַנּוּן וְרַחוּם, בְּאֶרֶךְ אַפַּיִם, בְּרַב חֶסֶד". לְמִימְרָא, דְּ"חַנּוּן" וְ"רַחוּם" שֵׁמוֹת נִינְהוּ? וּרְמִינְהִי: יֵשׁ שֵׁמוֹת שֶׁנִּמְחָקִין, וְיֵשׁ שֵׁמוֹת שֶׁאֵין נִמְחָקִין, כְּגוֹן: "אֵל", "אֱלֹהֶיךָ", "אֱלֹהִים", "אֱלֹהֵיכֶם", "אֲשֶׁר אֶהְיֶה", "אֶלֶף דָּלֶת", וְ"יוֹד הֵי", "שַׁדַּי", "צְבָאוֹת" - הֲרֵי אֵלּוּ אֵין נִמְחָקִין; אֲבָל "הַגָּדוֹל", "הַגִּבּוֹר", "הַנּוֹרָא", "הָאַדִּיר", וְ"הֶחָזָק", וְ"הָאֱמִיץ", "הָעַזּוּז", "חַנּוּן" וְ"רַחוּם", "אֶרֶךְ אַפַּיִם", וְ"רַב חֶסֶד" - הֲרֵי אֵלּוּ נִמְחָקִין! אָמַר אַבַּיֵי: מַתְנִיתִין - בְּמִי שֶׁהוּא חַנּוּן, בְּמִי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

במי שהוא חנון – ולאו דחנון שם הוא, אלא בשם מי שהוא חנון. **כתב אלף למד מאלהים** – שהתחיל לכתוב אלהים וכתב אלף למד – אין נמחקין ואף על פי שלא גמר את השם, שהרי שתי אותיות הללו שם לעצמו. **חוץ מזה כו'** – למלאך האמצעי קרא אדון, שכך באו לפניו מיכאל באמצעו גבריאל מימינו רפאל משמאלו. **אף זה קדש** – דכתיב לעיל מינה "וירא עליו ייי" והדר כתיב "והנה שלשה אנשים". ואמר להקדוש ברוך הוא: אל נא תעבור מעל עבדך, המתן לי כאן עד שאכניס האורחין. **מי שיש בידו כו'** – והכי קאמר: ויאמר לוט אליהם באזניהם: אל נא יהי כן, וחזור כלפי השם ואמר לו: אדוני, הנה נא מצא עבדך. **גנבות** – כתיב (מלכים א כא) "ברך נבות אלהים". **במיכה** – כגון (שופטים יז) "לו בית אלהים", וכגון (שם) "הקדש הקדשתי [את] הכסף לה' מידי לבני" וגו' – הרי הוא אסור עלי כהקדש גמורים שהן לשם עד שאתננו מידי לבני לעשות פסל ומסכה. וכן (שם יח) "נכח ה' דרככם" כלפי שכינה אמר. **אלף למד חול** – כגון (שם יז) "לו בית אלהים" (שם יח), "את אלהי אשר עשיתי לקחתם". **שמות האמורין בגבעה** – "וישאלו בני ישראל בה'" (שם ב). **וכי מבטיח** – שיצליחו ואינו עושה? **הם לא ביחנו** – הם לא שאלו אלא "האלך", ולא אמרו "התתנהו בידי". **באחרונה שביחנו** – באורים ותומים – "כי מחר אתננו בידך", הסכימו לדבריהם. **וטאתים לנוטרים כו'** – לרבנן, הניחם ויעסקו בתורה אחד מששה שבהם. **הנה מטתו** – חול, שהיה נבעת מאשמדאי כדאמר במסכת גיטין (סח, ב). **דקטלא חד משיתא** – באנגריא דעבודת המלך. **כל מלביא האמורים בדניאל** – כל מקום שנאמר שם מלך. חוץ מזה – "מלך מלביא". דאילו לנבוכדנצר לא הוה קרי ליה דניאל "מלך מלביא", אלא הכי קאמר: אנת מלכא נבוכדנצר, מלך מלביא דהוא אלהא דשמיא מלכות חסנא יהב לך. **והלא כבר נאמר בשבועת האלה** – מהכא משמע תיהוי לאלה ולשבועה, ותו לא הוה ליה למיכתב אלא "יתן ה' את ירכך נופלת". **מה להלן שבועה** – דכתיב "והשביע". **ומה להלן בשם** – דכתיב "יתן ה'" וגו'. **השבע** – "שבועת ה' תהיה וגו'" (שמות כב). **[ואל תשבע]** – "לא תשבעו [בשמי] לשקר" (ויקרא יט). **קלל** – "יתן ה' אותך לאלה". **לא תקלל** – בין קללת השם, בין קללת חבירו "לא תקלל חרש" (שם). **מה השבע בשם כו'** – ובריתא רבי חנינא, ומתניתין רבנן. **גזרה שוה** – דנאמר כאן "אלה" ונאמר להלן "אלה". **דשבועה היא מנא להו** – "ושמעתא קול אלה" מנא להו דבשבועה משתעי? **נפקא להו מדתניא** – מגופיה דמשמעות דקרא הכי משמע. **וכן הוא אומר** – אלמא אלה היא שבועה כו'. ופרכינן: התם "שבועת האלה" כתיב, שבועה שהיא בקללה, אבל שבועה שאינה בקללה לא משתמע מהכא.

באחרונה שביחנו – שבכולן לא כתב "אם אחדל" אלא באחרונה, דכתיב "האוסיף לצאת למלחמה עם בני בנימין אחי אם אחדל". **דקטלא** חד משיתא בעלמא כו' – בהוצאת למלחמת הרשות קאמר. **מה** כאן שבועה – תימה: ותיפוק ליה משבועת הפקדון מגזרה שוה ד"תחטא"! וכי תימא דעיקר דאיצטריך למילף מה כאן בשם כו', אכתי לקמן דפריך לרבנן: אלה דשבועה היא מנא להו, ליגמר מפקדון.

בְּמִי שֶׁהוּא רַחוּם קָאָמַר. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: אִי הָכִי, "בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ" נַמִּי, בְּמִי שֶׁהַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ שֶׁלּוֹ קָאָמַר! - הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם כֵּיוָן דְּלֵיכָּא מִידֵּי אַחֲרִינָא דְּאִיקְרֵי רַחוּם וְחַנּוּן, וַדַּאי בְּמִי שֶׁהוּא חַנּוּן, וַדַּאי בְּמִי שֶׁהוּא רַחוּם קָאָמַר, הָכָא כֵּיוָן דְּאִיכָּא שָׁמַיִם וְאָרֶץ, בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ קָאָמַר. תָּנוּ רַבָּנַן: כָּתַב אָלֶף לָמֶד מֵ"אֱלֹהִים", "ה" מִ"יי" - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ נִמְחָק. שִׁין דָּלֶת מִ"שַׁדַּי", אָלֶף דָּלֶת מִ"אֲדֹנָי", צָדֵי בֵּית מִ"צְבָאוֹת" - הֲרֵי זֶה נִמְחָק; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: "צְבָאוֹת" כּוּלּוֹ נִמְחָק, שֶׁלֹּא נִקְרָא צְבָאוֹת אֶלָּא עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר "וְהוֹצֵאתִי אֶת צִבְאֹתַי אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם". אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. תָּנוּ רַבָּנַן: כָּל הַטָּפֵל לַשֵּׁם, בֵּין מִלְּפָנָיו וּבֵין מִלְּאַחֲרָיו - הֲרֵי זֶה נִמְחָק. לְפָנָיו כֵּיצַד? "לַיי" - ל' נִמְחָק, "בַּיי" - ב' נִמְחָק, "וַיי" - ו' נִמְחָק, "מַיי" - מ' נִמְחָק, "שַׁיי" - ש' נִמְחָק, "הַיי" - ה' נִמְחָק, "כַּיי" - כ' נִמְחָק; לְאַחֲרָיו כֵּיצַד? "אֱלֹהֵינוּ" - נ"ו נִמְחָק, "אֱלֹהֵיהֶם" - ה"ם נִמְחָק, "אֱלֹהֵיכֶם" - כ"ם נִמְחָק. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: לְאַחֲרָיו אֵינוֹ נִמְחָק, שֶׁכְּבָר קִדְּשוֹ הַשֵּׁם. אָמַר רַב הוּנָא: הֲלָכָה כַּאֲחֵרִים. (אַבְרָהָם דְּלַטְבָּא לְנָבוֹת בְּגִבְעַת בְּנְיָמִן שְׁלֹמֹה דָּנִיאֵל, סִימָן) כָּל שֵׁמוֹת הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה בְּאַבְרָהָם קֹדֶשׁ, חוּץ מִזֶּה שֶׁהוּא חוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר יי' אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ"; חֲנִינָא בֶּן אָחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי אָמְרוּ: אַף זֶה קֹדֶשׁ. כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: גְּדוֹלָה הַכְנָסַת אוֹרְחִין יוֹתֵר מִהַקְבָּלַת פְּנֵי שְׁכִינָה, כְּמַאן? כְּאוֹתוֹ הַזּוּג. כָּל שֵׁמוֹת הָאֲמוּרִים בְּלוֹט חוֹל, חוּץ מִזֶּה שֶׁהוּא קֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵהֶם אַל נָא אֲדֹנָי הִנֵּה נָא מָצָא עַבְדְּךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ" וגו', מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. כָּל שֵׁמוֹת הָאֲמוּרִים בְּנָבוֹת קֹדֶשׁ, בְּמִיכָה - חוֹל; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בְּנָבוֹת - קֹדֶשׁ. בְּמִיכָה - יֵשׁ מֵהֶן חוֹל וְיֵשׁ מֵהֶן קֹדֶשׁ; אֶלֶף לָמֶד - חוֹל, יוֹד הֵי - קֹדֶשׁ, חוּץ מִזֶּה שֶׁאֶלֶף לָמֶד וְהוּא קֹדֶשׁ: "כָּל יְמֵי הֱיוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים בְּשִׁילֹה". כָּל שֵׁמוֹת הָאֲמוּרִים בְּגִבְעַת בְּנְיָמִן - רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: חוֹל, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: קֹדֶשׁ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: וְכִי מַבְטִיחַ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מַה שֶּׁהִבְטִיחַ עָשָׂה, וְהֵם לֹא בִּיחֲנוּ אִם לִנְצֹחַ; בָּאַחֲרוֹנָה שֶׁבִּיחֲנוּ - הִסְכִּימוּ עַל יָדָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפִנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן (הַכֹּהֵן) עֹמֵד לְפָנָיו בַּיָּמִים הַהֵם לֵאמֹר הַאוֹסִיף עוֹד לָצֵאת לַמִּלְחָמָה עִם [בְּנֵי] בִנְיָמִן אָחִי אִם אֶחְדָּל" וגו'. כָּל שְׁלֹמֹה הָאֲמוּרִין בְּשִׁיר הַשִּׁירִים קֹדֶשׁ, שִׁיר לְמִי שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ, חוּץ מִזֶּה: "כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנַי הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה" - שְׁלֹמֹה לְדִידֵיהּ, "וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ" - רַבָּנַן; וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַף זֶה חוֹל: "הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים". - אַף זֶה וְלָא מִיבְּעֵי הָאִידָּךְ? אֶלָּא הָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: מַלְכוּתָא דְּקָטְלָא חַד מִשִּׁיתָּא בְּעָלְמָא לָא מִיעַנְּשָׁא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנַי הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה" - לְמַלְכוּתָא דִּרְקִיעָא, "וּמָאתַיִם לְנֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ" - לְמַלְכוּתָא דְּאַרְעָא; שְׁמוּאֵל לָא כְּתָנָא קַמָּא וְלָא כְּיֵשׁ אוֹמְרִים! - אֶלָּא הָכִי קָאָמַר, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: זֶה - קֹדֶשׁ, וְזֶה הוּא חוֹל - דְּ"מִטָּתוֹ", וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּיֵשׁ אוֹמְרִים. כָּל מַלְכֵיָא הָאֲמוּרִים בְּדָנִיֵּאל חוֹל, חוּץ מִזֶּה שֶׁהוּא קֹדֶשׁ: "אַנְתְּ מַלְכָּא [מָלֶךְ] מַלְכֵיָא דִּי אֱלָהּ שְׁמַיָּא מַלְכוּתָא הִסְנָא וְתָקְפָא וִיקָרָא יְהַב לָךְ"; וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף זֶה קֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "מָרֵי חֵלְמָא לְשַׂנְאָךְ וּפִשְׁרֵהּ לְעָרָךְ", לְמַאן קָאָמַר? אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לְנְבוּכַד נֶצַּר קָאָמַר לֵיהּ, שַׂנְאוֹתֵיהּ מַאי נִינְהוּ - יִשְׂרָאֵל, מִילְּטָא קָא לֵיטֵי לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל? - תַּנָּא קַמָּא סָבַר: שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל אִיכָּא, שׁוֹנְאֵי גּוֹיִם לֵיכָּא? "וּבְכָל בְּנוּיִין - הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּיבִין" כו'. וּרְמִינְהִי: "יִתֵּן ה' אוֹתָךְ לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה" - מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: "וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בִּשְׁבֻעַת הָאָלָה"! לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה", נֶאֱמַר כָּאן "אָלָה" וְנֶאֱמַר לְהַלָּן "אָלָה", מַה לְּהַלָּן שְׁבוּעָה אַף כָּאן שְׁבוּעָה, מַה לְּהַלָּן בְּשֵׁם אַף כָּאן בְּשֵׁם! אֲמַר אַבָּיֵי, לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי חֲנִינָא בַּר אִידִי, הָא רַבָּנַן; דְּתַנְיָא, רַבִּי חֲנִינָא בַּר אִידִי אוֹמֵר: הוֹאִיל וְאָמְרָה תּוֹרָה הִשְׁבַּע וְאַל תִּשְׁבַּע, קַלֵּל וְאַל תְּקַלֵּל, מַה הִשְׁבַּע בְּשֵׁם - אַף לֹא תִּשְׁבַּע בְּשֵׁם, מַה קַלֵּל בְּשֵׁם - אַף לֹא תְּקַלֵּל בְּשֵׁם. וְרַבָּנַן, אִי גְּמִירִי גְּזֵירָה שָׁוָה - נִיבְעֵי שֵׁם הַמְיוּחָד, אִי לָא גְּמִירִי גְּזֵירָה שָׁוָה - אָלָה דְּשְׁבוּעָה הִיא מְנָא לְהוּ? - נָפְקָא לְהוּ מִדְּתַנְיָא: "אָלָה" - אֵין אָלָה אֶלָּא לְשׁוֹן שְׁבוּעָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בִּשְׁבוּעַת הָאָלָה". הָתָם "שְׁבוּעַת הָאָלָה" כְּתִיב! הָכִי קָאָמַר: "אָלָה" - אֵין אָלָה אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה בִּשְׁבֻעַת הָאָלָה".

ומנין הכי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בְּמִי שֶׁהוּא רַחוּם קָאָמַר, כלומר הוא משביע בשם מי שהוא חנון או רחום, וזהו ה׳, אבל אכן אין הם שמות בעצם, ולכך הם נמחקים.

הקשה רבא לאביי: אָמַר לֵיהּ רָבָא, אִי הָכִי, כשמשביעים ׳בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ׳ נַמִּי נפרש את דבריו, שבְּמִי שֶׁהַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ שֶׁלּוֹ קָאָמַר, שהוא ה׳, ומדוע נאמר במשנה שאם השביעם בשמים ובארץ לא השביעם בשם ופטורים.

מתרצת הגמרא: הָכִי הַשְׁתָּא – וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש לומר כן, הָתָם כשהשביעם בחנון ורחום, כֵּיוָן דְּלֵיכָא מִידִי אַחֲרִינָא – כיון שאין דבר אחר דְּאִיקְרֵי רַחוּם וְחַנּוּן אלא הבורא, וַדַּאי בְּמִי שֶׁהוּא חַנּוּן, וַדַּאי בְּמִי שֶׁהוּא רַחוּם קָאָמַר, אבל הָכָא כשהשביעם בשמים ובארץ, כֵּיוָן דְּאִיכָּא [–שיש] שָׁמַיִם וָאָרֶץ, אין הכרח שכוונתו למי שהשמים והארץ שלו, אלא בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ עצמם קָאָמַר, ונמצא שלא נשבע בשם.

כיון שהגמרא הקשתה על משנתינו מברייתא העוסקת בדין מחיקת שמות, מביאה הגמרא ברייתא נוספת העוסקת בדינים אלו: תָּנוּ רַבָּנַן, כָּתַב אֶלֶף לָמֶד מֵאֱלֹהִים – התחיל לכתוב שם אלהים וכתב אותיות ׳אל׳, או יָה מֵיי׳ – משם הוי״ה, והוצרך למחקם, הֲרֵי זֶה אֵינוֹ נִמְחָק, משום שאותיות ׳אל׳ וכן ׳יה׳ הם שם בפני עצמם, אבל כתב אותיות שִׁין דָּלֶת מִ׳שַׁדַּי׳ או אֶלֶף דָּלֶת מִ׳אֲדֹנָי׳, או צְדִי בֵּית מִ׳צְבָאוֹת׳ והוצרך למחקם, הֲרֵי זֶה נִמְחָק. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אף אם כתב ׳צְבָאוֹת׳ כּוּלּוֹ, נִמְחָק, שֶׁלֹּא נִקְרָא ה׳ ׳צְבָאוֹת׳ אֶלָּא עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ז ד) ׳וְהוֹצֵאתִי אֶת צִבְאֹתַי אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׳, ואין השם צבאות אחד משמות הבורא. אָמַר שְׁמוּאֵל, אֵין הֲלָכָה כְּרִבִּי יוֹסֵי, ו׳צבאות׳ אינו נמחק.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בדיני מחיקת השמות: תָּנוּ רַבָּנַן, כָּל הַמְּטַפֵּל לַשֵּׁם – כל אות המצורפת ונסמכת לאחד משמותיו של ה׳, בֵּין שכתובה מִלְּפָנָיו וּבֵין מִלְּאַחֲרָיו, הֲרֵי זֶה נִמְחָק, שאין בו קדושת השם לפי שאינו מהשם עצמו.

מבארת הברייתא: הטפל מִלְּפָנָיו כֵּיצַד, כגון שכתב לַיי׳, ל׳ שלפני השם נִמְחָק. וכן בַּיי׳ אות ב׳ נִמְחָק. וכן וַיי׳ אות ו׳ נִמְחָק. וכן מֵיי׳ אות מ׳ נִמְחָק. וכן שֵׁיי׳ אות ש׳ נִמְחָק. וכן הַיי׳ אות ה׳ נִמְחָק. וכן כַּיי׳ אות כ׳ נִמְחָק.

הטפל לשם לְאַחֲרָיו כֵּיצַד, כגון שכתב אֱלֹהֵינוּ, אותיות נ״ו שלאחר השם נִמְחָק. וכן אֱלֹהֵיהֶם אותיות ה״ם נִמְחָק. וכן אֱלֹהֵיכֶם אותיות כ״ם נִמְחָק. אלו דברי תנא קמא. אבל אֲחֵרִים חולקים וואוֹמְרִים, הטפל לשם לְאַחֲרָיו אֵינוֹ נִמְחָק, מפני שֶׁכְּבָר קִדְּשׁוֹ הַשֵּׁם. אָמַר רַב הוּנָא, הֲלָכָה כַּאֲחֵרִים, שהטפל לשם לפניו נמחק והטפל לשם לאחריו אינו נמחק.

כל שם מהשמות שאינם נמחקים, אם נכתבו לשם חול הרי הם נמחקים. הגמרא מביאה ברייתא הדנה בשמות שבמקראות שאפשר לפרש שהם קדש ואפשר לפרשם כחול, ומבארת איזה מהם קדש או חול: (אַבְרָהָם, דְּלַטְיָא, לְנָבוֹת, בְּגִבְעַת בִּנְיָמִן, שְׁלֹמֹה, דָּנִיאֵל, סִימָן לאלו הענינים שתדון בהם הברייתא להלן).

אומרת הברייתא: כָּל שֵׁמוֹת ה׳ הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה כַּאֲבְרָהָם אבינו, הם קֹדֶשׁ, שמכוונים על ה׳, חוץ מִשֵּׁם זֶה שֶׁהוּא חוֹל, והוא מה שֶׁנֶּאֱמַר כשבאו שלושת המלאכים אל אברהם (בראשית יח ג) ׳וַיֹּאמֶר [–אברהם], אֲדֹנָי, אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ׳, שכוונתו למלאך מיכאל, וקראו ׳אדני׳ מלשון אדון. אבל חֲנִינָא בֶּן אָחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מְשׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי אָמְרוּ, אַף שם זֶה קֹדֶשׁ, שאמרו אברהם לה׳ ובקש שימתין לו עד שיכניס את האורחים.

הגמרא מביאה את דברי רב הסובר כשיטת חנינא ורבי אלעזר בן עזריה. מבררת הגמרא: כְּמַאן אֲזָלָא הָא – כשיטת מי הולכים דברים אלו דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, גְּדוֹלָה [–חשובה] הַכְנָסַת אוֹרְחִין יוֹתֵר מֵהַקְבָּלַת פְּנֵי שְׁכִינָה. משיבה הגמרא: כְּמַאן, כְּאוֹתוֹ הַזּוּג – חנינא ורבי אלעזר בן עזריה, שאמרו שאברהם הניח את הקדוש ברוך הוא והלך להכניס את האורחים.

ממשיכה הברייתא: כָּל שֵׁמוֹת ה׳ הָאֲמוּרִים בְּלוּט, הם חוֹל, חוץ מִשֵּׁם זֶה שֶׁהוּא קֹדֶשׁ, והוא מה שֶׁנֶּאֱמַר בדברי לוט כשהוציאוהו המלאכים מסדום (בראשית יט יח–יט) ׳וַיֹּאמֶר לוֹט אֲלֵיהֶם אַל נָא אֲדֹנָי הִנֵּה נָא מָצָא עַבְדְּךָ חֵן בְּעֵינֶיךָ וגו׳, למי היו דברי לוט מכוונים, לְמִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת, ומי הוא זה, זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

ממשיכה הברייתא: כָּל שֵׁמוֹת הָאֲמוּרִים בְּנְבוֹת, קֹדֶשׁ. אבל האמורים בְּמִיכָה הם חוֹל, שמשמעותם לעבודה זרה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חולק וואוֹמֵר, בְּנְבוֹת אכן הם קֹדֶשׁ, אבל בְּמִיכָה, יֵשׁ מֵהֶן חוֹל וְיֵשׁ מֵהֶן קֹדֶשׁ, אלו הפותחים בְּאֶלֶף לָמֶד [–אלהים], הם חוֹל, ואלו הפותחים ביוד הֵי [–שם הוי״ה], הם קֹדֶשׁ. חוץ מִשֵּׁם זֶה שֶׁהוּא אֶלֶף לָמֶד וְהוּא קֹדֶשׁ בין לתנא קמא ובין לרבי אליעזר, ׳כָּל יְמֵי חַיּוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים בְּשִׁילֹה׳.

ממשיכה הברייתא: כָּל שֵׁמוֹת הָאֲמוּרִים בְּגִבְעַת בִּנְיָמִין – אחר מעשה פילגש בגבעה עלו בני ישראל להלחם בשבט בנימין שנאספו בגבעה, אחר ששאלו בה׳ שני פעמים אם להלחם, וניגפו מפני בני בנימין, וכששאלו בשלישית כמו שנאמר שם (שופטים כ כז) ׳וַיִּשְׁאַלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּה׳ נענו כי ינצחו את בני בנימין וכך היה, ועל שמות ה׳ האמורים שם נחלקו התנאים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, הם חוֹל, לפי ששאלתם לא היתה לה׳. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, הם קֹדֶשׁ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לרבי יהושע, לדבריך שהם קדש, וְכִי מַבְטִיחַ ה׳ שיצליחו במלחמה וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה, ומדוע בפעם הראשונה והשניה לא ניצחו בני ישראל את בני בנימין. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מַה שֶּׁהִבְטִיחַ ה׳ עָשָׂה, וְהֵם [–בני ישראל] בתחילה לֹא בִּיחֲנוּ אִם לִנְצוּחַ אִם לִנָּצַח – הם לא שאלו אם ינצחו במלחמה או ינוצחו, אלא בראשונה רק שאלו מי יעלה להלחם ובשניה שאלו אם יוסיפו להלחם או לא, וה׳ ענה להם שיעלו להלחם אבל לא הבטיחם שינצחו. אבל בְּאַחֲרוֹנָה שֶׁבִּיחֲנוּ באורים ותומים אם ינצחו, הִסְכִּימוּ מן השמים עַל יָדָן וניצחו. כמו שֶׁנֶּאֱמַר (שם כ כח) ׳וּפִנְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אַהֲרֹן (הַכֹּהֵן) עוֹמֵד לְפָנָיו בַּיָּמִים הָהֵם לֵאמֹר הַאוֹסִיף עוֹד לָצֵאת לַמִּלְחָמָה עִם [בְּנֵי] בִנְיָמִין אָחִי אִם אֶחְדַּל וגו׳, ועל זה נענו שינצחו, ואכן אז ניצחו במלחמה.

ממשיכה הברייתא: כָּל תֵּיבוֹת שְׁלֹמֹה הָאֲמוּרִין בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, קֹדֶשׁ – כוונתם לה׳. ופירוש התיבה ׳שלמה׳ הוא שִׁיר לְמִי שֶׁהַשָּׁלוֹם שֶׁלּוֹ, הוא ה׳ שעושה שלום בין בריותיו. חוץ מִזֶּה – שם שלמה האמור בפסוק ׳כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנַי הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה׳ (שיר השירים ח יב), שהוא על שלמה, השכינה אומרת שמתוך בני ישראל על כל אלף איש שלקח שְׁלֹמֹה לְדִידֵיהּ [–לעצמו] להיות לו לעבדיו וכן לעבודת המלחמה, ׳וּמֵאָתַיִם לְנוֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ׳ – השאיר מאתיים אחרים לשמור את פירות הכרם, הם רַבָּנַן – תלמידי חכמים העוסקים בתורה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַף פסוק זֶה הוא חוֹל (שם ג ז) ׳הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה, שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ׳, ששלמה המלך העמיד גיבורים סביב למיטתו.

מקשה הגמרא: מלשון ׳אַף זֶה׳ משמע וְלֹא מִיבְּעֵי הַאי – ואין צריך לומר את הפסוק הראשון ׳הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה׳ שהיש אומרים מודים לתנא קמא שהוא חול, וכי אפשר לומר כן, אֶלָּא הָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל, מַלְכוּתָא דְּקָטְלָא חַד מִשִּׁיתָא בְּעָלְמָא לֹא מִיעַנְשָׁא – מלכות ההורגת שישית מאוכלוסיה אינה נענשת, כלומר, המלכות רשאית ליטול לעבודת המלך רק שישית מהעם ועליהם אינה נענשת, שֶׁנֶּאֱמַר ׳כַּרְמִי שֶׁלִּי לְפָנַי, הָאֶלֶף לְךָ שְׁלֹמֹה׳ זהו לְמַלְכוּתָא דְּרִקִיעָא – לעבודת מלכות שמים, ׳וּמֵאָתַיִם לְנוֹטְרִים אֶת פִּרְיוֹ׳ זהו לְמַלְכוּתָא דְּאַרְעָא – לעבודת מלכות הארץ, ומפסוק זה למד שמואל שרק שישית ניתן לבטל מהתורה לעבודת המלכות. ומדברי שמואל מבואר, ש׳שלמה׳ הנאמר בפסוק הוא כינוי לה׳ ופירושו שהאלף יעבדו

המשך בעמוד 283

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וּמִנַּיִן לַעֲשׂוֹת (אָלָה שֶׁאֵין עִמָּהּ שְׁבוּעָה כְּאָלָה שֶׁיֵּשׁ עִמָּהּ שְׁבוּעָה) וּשְׁבוּעָה שֶׁאֵין עִמָּהּ אָלָה כִּשְׁבוּעָה שֶׁיֵּשׁ עִמָּהּ אָלָה – מנין ששבועת העדות היא אף כשהשביע בלא אלה, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (ויקרא ה א) 'וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה', ואם אין השבועה אלא כשהיא עם אלה, היה לכתוב לומר 'וְשָׁמְעָה אָלָה', והיינו יודעים שהשבועה היא עם אלה, והאריך הכתוב לומר 'וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה' כדי לדרוש מיתור תיבת 'קול' ששבועת העדות היא באחת משתי הקולות, בין שבועה עם אלה ובין שבועה לבדה.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, מִנַּיִן לְאָלָה הַכְּתוּבָה בְּתוֹרָה בִּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת שֶׁהִיא שְׁבוּעָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל יז יג) 'וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאָלָה' וגו' – נבוכדנצר הביא את צדקיהו באלה שלא ימרוד בו, **וּכְתִיב** על צדקיהו (דה"י ב' לו יג) 'וְגַם בַּמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶצַּר מָרַד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוֹ בֵּאלֹהִים', ומכאן שהאלה האמורה בספר יחזקאל היא שבועה.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מה היא משמעות לשון 'ארור': **תָּנָא, 'אָרוּר', יֵשׁ בּוֹ** לשון **נִידּוּי** אם אמר לו חכם 'ארור' לשם נידוי, צריך לפרוש ממנו. **ויש בּוֹ** לשון **קְלָלָה** – אם קלל אדם את חבירו ואמר ארור הוא לה', קללה היא וחייב המקלל. **ויש בּוֹ** לשון **שְׁבוּעָה** – אם אמר אדם לחבירו ארור אתה אם תעשה דבר פלוני, וכיון להשביעו, וקבלו אותו אדם, הרי הוא מושבע.

הגמרא מוכיחה מהפסוקים את כל אחד מהלשונות האמורים בברייתא: ארור **בּוֹ** לשון **נִידּוּי, דִּכְתִיב** בשירת דבורה (שופטים ה כג) **'אוֹרוּ מֵרוֹז אָמַר מַלְאַךְ ה' אוֹרוּ אָרוֹר יוֹשְׁבֶיהָ, כִּי לֹא בָאוּ לְעֶזְרַת ה' לְעֶזְרַת ה' בַּגִּבּוֹרִים'** – מנודה מרוז אמר ברק שליח ה', ומנודים הישובים בארבע אמותיו, כי לא באו לעזרת ישראל במלחמתם עם הכנענים. **וְאָמַר עוּלָא, בְּאַרְבַּע מֵאָה שִׁיפּוּרֵי שַׁמְּתֵיהּ בָּרָק לְמֵרוֹז** – בארבע מאות שופרות נידה ברק את מרוז, ומביאורו של עולא בפסוק זה מוכח שארור הוא לשון נידוי.

ארור **בּוֹ** לשון **קְלָלָה, דִּכְתִיב** (דברים כז יג) **'וְאֵלֶּה יַעַמְדוּ עַל הַקְּלָלָה', וּכְתִיב** (שם כז טו) **'אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל** וגו', וי"ב ארורים נאמרו שם, וארורים אלו הם הקללה שאמר בתחילה, הרי שארור הוא לשון קללה.

ארור **בּוֹ** לשון **שְׁבוּעָה, דִּכְתִיב** אחר כיבוש ירידו (יהושע ו כו) **'וַיַּשְׁבַּע יְהוֹשֻׁעַ בָּעֵת הַהִיא לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ לִפְנֵי ה'** וגו' **אֲשֶׁר יָקוּם וּבָנָה אֶת הָעִיר הַזֹּאת אֶת יְרִיחוֹ'**. פתח הכתוב לומר שיהושע השביע את ישראל, אך דברי יהושע היו 'ארור האיש', ומכאן שארור הוא לשון שבועה.

דוחה הגמרא: **וְדִלְמָא תַּרְתֵּי עֲבַד לְהוּ** – ושמא יהושע עשה להם את שניהם, **אַשְׁבְּעִינְהוּ וְלַיְיטִינְהוּ** – גם השביעם וגם קללם אם יבנו את יריחו, ומנין שארור הנאמר שם הוא לשון שבועה ואולי הוא לשון קללה.

מתרצת הגמרא: אכן מקללת יהושע אין ללמוד שארור הוא שבועה, **אֶלָּא מֵהָכָא** [–מכאן], שנאמר במלחמת שאול בפלשתים (שמואל א' יד כד) **'וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל נִגַּשׁ בַּיּוֹם הַהוּא, וַיּוֹאֶל** [–לשון אלה] **שָׁאוּל אֶת הָעָם לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יֹאכַל'** וגו', **וּכְתִיב** אחרי כן (שם יד כז) **'וְיָהוֹנָתָן לֹא שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אָבִיו אֶת הָעָם'**, והיכן השביע אביו את העם שלא לאכול, אלא ודאי מה שאמר 'ארור האיש אֲשֶׁר יֹאכַל' היא השבועה שהשביעם, ומכאן שארור הוא לשון שבועה.

דוחה הגמרא: **וְדִלְמָא הָכָא נַמִּי תַּרְתֵּי עֲבַד לְהוּ** – ושמא גם במעשה זה שאול עשה להם את שניהם, **אַשְׁבְּעִינְהוּ וְלַיְיטִינְהוּ** – גם השביעם וגם אררם, ו'ארור' שבפסוק אינו לשון שבועה.

מתרצת הגמרא: **מִי כְּתִיב וְאָרוּר** – בוא"ו, שמשמעו שמי שיאכל יהיה גם ארור בנוסף על השבועה, והרי לא כתוב אלא ארור בלא וא"ו, ומכאן שאותו ארור הוא ההשבעה שהשביעם.

מסיימת הגמרא: **הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי** – כעת שאתה אומר שמכך שכתוב ארור בלא וא"ו זו הוכחה שלא היתה שבועה נוספת שלא התפרשה בכתובים, **הָתָם נַמִּי**, בקללת יהושע את מי שיבנה את יריחו, **לֹא כְּתִיב 'וְאָרוּר'** בוא"ו, אלא 'ארור' בלבד, הרי שלא היתה שם שבועה נוספת על מה שאררם, ואם כן גם מהכתוב ביהושע מוכח שארור הוא לשון שבועה.

רבי יוסי בר חנינא מבאר מה היא משמעות אמירת אמן: **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, 'אָמֵן', בּוֹ** לשון **שְׁבוּעָה** – העונה אמן אחר שהשביעוהו כאילו נשבע בפיו. **בּוֹ קַבָּלַת דְּבָרִים** – אם התנה עם חבירו שיעשה עבורו איזה דבר, ואמר אמן, מחוייב לקיים את התנאי. **בּוֹ הַאֲמָנַת דְּבָרִים** – אמן הוא לשון אמת, ואם שמע תפילה או תחינה ראוי לענות אחריה אמן, וכלומר, יהי רצון שיהיה האמת כן ויתקיים הדבר.

הגמרא מביאה ראיות מן הכתובים לדברי רבי יוסי ברבי חנינא: אמן **בּוֹ שְׁבוּעָה, דִּכְתִיב** בפרשת סוטה אחר שהכהן משביע את האשה שלא נטמאת (במדבר ה כב), **'וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן'**, ואם אין בעניית האשה 'אמן' לשון שבועה, הרי אינה מושבעת כלל, ולא יבדקו אותה המים המאררים.

אמן **בּוֹ קַבָּלַת דְּבָרִים, דִּכְתִיב** בהשבעת ישראל אחר שעברו את הירדן והושמעו להם ברכות וקללות (דברים כז כו) **'אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן'**, ובענייתם אמן קבלו עליהם כל ישראל את הקללות למי שלא יקיים את התורה. ומכאן שהעונה אמן אחר דברי חבירו הרי הוא מקבל את דבריו.

אמן **בּוֹ הַאֲמָנַת דְּבָרִים, דִּכְתִיב** כשהתנבא חנניה על חזרת כלי המקדש ואת גלות יכניה מבבל (ירמיה כח ו) **'וַיֹּאמֶר יִרְמְיָה [הַנָּבִיא] (אֶל חֲנַנְיָהוּ) אָמֵן כֵּן יַעֲשֶׂה ה', יָקֵם ה' אֶת דְּבָרֶיךָ'**. ומכאן שכאשר עונה אדם אמן על דברי חבירו משמעו שאומר כן יהיה כדבריך.

הגמרא מביאה לשונות נוספים שמשמעותם שבועה: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, המחזק את דבריו בלשון **לָאו** הרי הוא כ**שְׁבוּעָה**, וכן המחזק את דבריו בלשון **הֵן** הוא כ**שְׁבוּעָה**.

מקשה הגמרא: **בִּשְׁלָמָא לָאו** הוא לשון **שְׁבוּעָה, דִּכְתִיב** בברית שכרת ה' עם נח אחר המבול (בראשית ט טו) **'וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל', וּכְתִיב** (ישעיה נט ד) **'כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי'** – הנביא אומר שה' נשבע שלא יהיה עוד מבול, והיכן נאמר בתורה שנשבע, ודאי הוא מה שאמר 'ולא' יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל' הוא השבועה, ומכאן ש'ולא' הוא לשון שבועה. **אֶלָּא** מה שאמר רבי אלעזר 'הֵן' לשון **שְׁבוּעָה, מְנָא לָן** – מנין לנו שכן הוא.

מתרצת הגמרא: **סְבָרָא הוּא, מִדְּלָאו שְׁבוּעָה, הֵן נַמִּי שְׁבוּעָה** – מכך שמצינו בתורה שהמחזק את דבריו בלשון 'לאו' הוא לשון שבועה, מסתבר שכך גם המחזק את דבריו בלשון 'הן' הוא גם לשון שבועה.

רבא מבאר את דברי רבי אלעזר: **אָמַר רָבָא**, מה שאמר רבי אלעזר האומר לאו או הן הוא לשון שבועה, **וְהוּא דְּאָמַר לָאו לָאו תְּרֵי זִימְנֵי** [–שני פעמים] **וְהוּא דְּאָמַר הֵן הֵן תְּרֵי זִימְנֵי, דִּכְתִיב** (בראשית ט יא) **'וְלֹא יִכָּרֵת כָּל בָּשָׂר עוֹד מִמֵּי הַמַּבּוּל'** ואחר זה כתוב (שם ט טו) **'וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל'**, ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא (ישעיה נט ד) **'אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מֵעֲבֹר מֵי נֹחַ עוֹד עַל הָאָרֶץ'**, מבואר שהשבועה היא מחמת שנאמר שתי פעמים 'לא'. **וּמִדְּלָאו תְּרֵי זִימְנֵי** – ומכך שהאומר 'לאו' הוא לשון שבועה רק אם אמרו פעמיים, **הֵן נַמִּי תְּרֵי זִימְנֵי** – כשאמר הן הוא לשון שבועה רק כשאמר פעמיים.

שנינו במשנה: **הַמְקַלֵּל בְּכוּלָּן** [–באחד מהשמות או הכינויים] **חַיָּיב, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין.** הגמרא מביאה ברייתא המבארת את מחלוקת חכמים ורבי מאיר: **תָּנוּ רַבָּנַן**, נאמר בתורה בפרשת המקלל (ויקרא כד טו) **'אִישׁ [אִישׁ] כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ'**. שואלת הברייתא: **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר** בפסוק שאחר כן (שם

המשך בעמוד 251

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

הכי גרסינן: מנין לעשות שבועה שאין עמה אלה כשבועה שיש עמה אלה – כך שנויה בתורת כהנים. ובמסכת סוטה מפרשה בפרק "היה מביא את מנחתה" (יח, א): היכי דמי שבועה שיש עמה אלה? "שבועה שלא נטמאת ואם נטמאת יבאו בך". **ושמעה אלה ושמעה** קול – מדהוה ליה למכתב "ושמעה אלה" שמעת מינה דהיא שבועה (כל) שיש בה אלה, וכתב "קול אלה" יתירא, לדרשא אתא, לחייבה באחת משתי הקולות. **ויבא אותו באלה** – נבוכדנצר את צדקיהו. **ארור בו נידוי בו שבועה בו קללה** – כל לשונות הללו הוא משמש, וצריך לפרוש ממנו אם אמר חכם ארור בלשון נידוי, ואם אמר אדם לחבירו לשם שבועה וקבלו עליו – שבועה היא, והמקלל את חבירו בלשון "ארור הוא לה'" – קללה היא, וחייב המקלל. **ודלמא תרתי עבד** – אבל "ארור" לאו לשון שבועה הוא. **אמן בו שבועה** – הענוה "אמן" אדר שבועה – כמרציא שבועה מפיו. **בו קבלת דברים** – האומר לחבירו "על מנת שתקיים לי תנאי כך וכך", ואמר "אמן" – קבל חבריו וחייב לקיים תנאו. **בו אמנת דברים** – וראוי לענות "אמן" על דבר תפלה ותודה, שהוא לשון מאמן הדברים, שידאה רצון שידאה אמת כן. **ואמרה האשה אמן אמן** – דאי לאו במרציאה שבועה דמיא אמאי מבדקה? אפילו מושבע מפי אחרים אין באן, שהרי לא אמרה כלום אחר שבועה. ולא דמיא ל"משביעיני עליכם" שהם כופרין אחר שבועה ועונין על דבריו "אין אנו יודעין לך עדות". **לאו שבועה** – כדמסיים ואזיל, שאמר או "לאו לאו" תרי זימני, או "הן הן" תרי זימני – הרי היא כשבועה, מאחר (שהחזיק) [שהחזיר] דבריו. **איש איש כי יקלל** – מה תלמוד לומר? מאחר שעתיד לכתוב "ונקב שם ה' מות יומת", ליכתוב "איש איש כי יקוב שם ונשא חטאו וימות"! **על שם מיוחד** – בן ארבע אותיות דיו"ד ה"י. **באהרה** – "אלהים לא תקלל" (שמות כב). **כנקבו שם יומת כו'** – קרא יתירא הוא, ותניהו ענין למקלל אביו [ואמו], שאינו חייב עד שיקללם בשם המיוחד. **ודברי הכל** – דלא תימא: הואיל וקרא יתירא הוא לרבות – תניהו ענין לרבות אף המקלל עצמו וחבירו. אלא דוקא קאמר רבי מנחם, לרבות מקלל אביו שהוא בסקילה כמברך את השם, אבל בעצמו וחבירו דלאו בעלמא הוא – לא תליף מהכא. **לא תקלל חרש** – ומרבינן מיניה בסנהדרין (סו, א) כל שהוא בעמך. **ויתיב וקאמר מתניתין כדתנן** – רב כהנא היה שונה משנתנו כמות שהיא שנויה: "יכבה וכן יכבם". **אמר ליה** – רב יהודה: כְּנַה, הפוך דבריך כנגד אחרים, אמור "יכהו וכן יכהם" שלא תקללני. **ויתיב וקאמר גם אל יתצך לנצח** – את המקרא הזה היה דורש, שנאמר בדואג בספר תהלים. **כנה** – ואמור "יתצהו". **והא לית ליה לרבי מאיר כו'** – דתנן במסכת קדושין (סא, א) רבי מאיר אומר: כל תנאי שאינו כפול כתנאי דבני גד [ובני ראובן] אינו תנאי, ואי לא כפליה לא אמרינן: מכלל זה אתה שומע את זה. **והרי סומה דאיסורא** – ופרבינן מינה לרבי מאיר כו' דתנן במסכת קדושין, מדבהנה "אם לא שטית הנקי", ופשיטא לן דלא הורצבנו לברך את הסוטות, ולא נאמר אלא לשמוע לאו מכלל הן, קללה מכלל ברכה, שאם שטית לא תנקי, אלמא לא בעינן כפילה. ומשני רבי תנחום: "הנקי" כתיב בלא יו"ד, כמו "חנקי", וקאי אקרא דבתריה דכתיב "ואת כי שטית" למשמע הכי: חנקי ממים המארירים האלה ואת כי שטית. אלמא, אי לא "הנקי" – מכלל הן אתה שומע לאו לא אמרינן.

שתויי

תוספות

והוא דאמר לאו לאו – ולאו דשבועה ממש היא, אלא יש להזהר, וקצת יש עונש בדבר.

יכב וכן יככם זו היא אלה שנאמרה בתורה – תימה: דלעיל לא גמרינן אלא שבועה שאין עמה אלה שהיא כשבועה שיש עמה אלה, אבל אלה שאין עמה שבועה כיש עמה שבועה מנא לן?

ועל הכנויין באזהרה – ואם תאמר: למאן דאמר בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סו, א): "אלהים לא תקלל" קדש, "איש איש כי יקלל" למה ליה? ויש לומר: דאיצטריך לכרת. והא דאמרינן: על הכנויין באזהרה – למעוטי מיתה אתא, ולא למעוטי כרת. **כנקבו** שם יומת מה תלמוד לומר – תימה: הא איצטריך לבדרשינן בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נו, א) דאינו חייב עד שיברך שם בשם!

ושמור נפשך מאד – תימה: בקללה דברי הכל חייב, ובחובל עצמו איכא פלוגתא (בבא קמא צא, ב), חבלה נמי תיפוק ליה מהאי קרא, או מ"והשמרו מאד לנפשותיכם"! ועוד תימה: דבפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סו, א) דחיק לאשכוחי אזהרה למקלל אביו מנשיא וחרש ודיין, ליגמר ממקלל עצמו! ויש לומר: דאי לאו דאשכחנא אביו לא הוה גמרינן בעצמו מה שלא מצינו שאסור בחבירו.

מקלל חבירו דכתיב לא תקלל חרש – מחרש ואביו אתי, אלא שלא חש כאן להאריך. וליכא למיפרך: שכן משונין, כדפריך בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין סו, א) על דיין וחרש ונשיא, דאביו אינו משונה.

הכי

1 מִנַּיִן לַעֲשׂוֹת שְׁבוּעָה שֶׁאֵין עִמָּהּ אָלָה כְּשְׁבוּעָה שֶׁיֵּשׁ
2 עִמָּהּ שְׁבוּעָה, וּשְׁבוּעָה שֶׁאֵין עִמָּהּ אָלָה כְּשְׁבוּעָה
3 שֶׁיֵּשׁ עִמָּהּ אָלָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה",
4 וְשָׁמְעָה אָלָה, וְשָׁמְעָה קוֹל. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: מִנַּיִן
5 לְאָלָה שֶׁהִיא שְׁבוּעָה? שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיָּבֵא אֹתוֹ בְּאָלָה"
6 וגו', וּכְתִיב: "וְגַם בְּמֶלֶךְ נְבוּכַדְנֶצַּר מָרַד אֲשֶׁר הִשְׁבִּיעוֹ
7 בֵּאלֹהִים". תָּנָא: "אָרוּר" - בּוֹ נִידּוּי, בּוֹ קְלָלָה, בּוֹ
8 שְׁבוּעָה. בּוֹ נִידּוּי - דִּכְתִיב: "אוֹרוּ מֵרוֹז אָמַר מַלְאַךְ ה'
9 אָרוֹ אָרוֹר יֹשְׁבֶיהָ", וְאָמַר עוּלָּא: בְּאַרְבַּע מְאָה שִׁיפּוּרֵי
10 שַׁמְתֵּיהּ בָּרָק לְמָרוֹז. בּוֹ קְלָלָה - דִּכְתִיב: "וְאָלָה יַעֲמֹדוּ
11 עַל הַקְּלָלָה", וּכְתִיב: "אָרוּר הָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פֶסֶל"
12 וגו'. בּוֹ שְׁבוּעָה - דִּכְתִיב "וַיִּשְׁבַּע בָּעֵת הַהִיא
13 לֵאמֹר אָרוּר הָאִישׁ לִפְנֵי ה'" וגו'. - וְדִלְמָא תְּרָתֵי עֲבַד
14 לְהוּ, אַשְׁבְּעִינְהוּ וְלַיְיטִינְהוּ! אֶלָּא מֵהָכָא: "וְאִישׁ יִשְׂרָאֵל
15 נִגַּשׁ בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאֶל שָׁאוּל אֶת הָעָם לֵאמֹר אָרוּר
16 הָאִישׁ אֲשֶׁר יֹאכַל" וגו', וּכְתִיב: "וִיהוֹנָתָן לֹא שָׁמַע
17 בְּהַשְׁבִּיעַ אָבִיו אֶת הָעָם". - וְדִלְמָא הָכָא נַמִּי תְּרָתֵי
18 עֲבַד לְהוּ, אַשְׁבְּעִינְהוּ וְלַיְיטִינְהוּ! - מִי כְּתִיב "וְאָרוּר"?
19 הָשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי, הָתָם נַמִּי לָא כְּתִיב "וְאָרוּר".

20 אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: "אָמֵן" - בּוֹ שְׁבוּעָה, בּוֹ קַבָּלַת דְּבָרִים, בּוֹ הַאֲמָנַת דְּבָרִים. בּוֹ
21 שְׁבוּעָה - דִּכְתִיב "וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן". בּוֹ קַבָּלַת דְּבָרִים - דִּכְתִיב "אָרוּר אֲשֶׁר לֹא יָקִים
22 אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת לַעֲשׂוֹת אוֹתָם וְאָמַר כָּל הָעָם אָמֵן". בּוֹ הַאֲמָנַת דְּבָרִים - דִּכְתִיב
23 "וַיֹּאמֶר יִרְמְיָה [הַנָּבִיא] (אֶל חֲנַנְיָהוּ) אָמֵן כֵּן יַעֲשֶׂה ה' יָקֵם ה' אֶת דְּבָרֶיךָ". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר:
24 "לָאו" שְׁבוּעָה, "הֵן" שְׁבוּעָה. - בְּשֶׁלְּמָא "לָאו" שְׁבוּעָה, דִּכְתִיב: "וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל",
25 וּכְתִיב "כִּי מֵי נֹחַ זֹאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי". אֶלָּא "הֵן" שְׁבוּעָה מְנָא לָן? - סְבָרָא הוּא, מִדְּ"לָאו"
26 שְׁבוּעָה, "הֵן" נַמִּי שְׁבוּעָה. אֲמַר רָבָא: וְהוּא דַּאֲמַר "לָאו" "לָאו" תְּרֵי זִימְנֵי, וְהוּא דַּאֲמַר "הֵן"
27 "הֵן" תְּרֵי זִימְנֵי; דִּכְתִיב: "וְלֹא יִכָּרֵת כָּל בָּשָׂר עוֹד מִמֵּי הַמַּבּוּל" "וְלֹא יִהְיֶה עוֹד הַמַּיִם לְמַבּוּל",
28 וּמִדְּ"לָאו" תְּרֵי זִימְנֵי, "הֵן" נַמִּי תְּרֵי זִימְנֵי. "הַמְקַלֵּל בְּכוּלָּן - חַיָּיב, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים
29 פּוֹטְרִין". תָּנוּ רַבָּנַן: "אִישׁ [אִישׁ] כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ" - מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? וַהֲלֹא
30 כְּבָר נֶאֱמַר: "וְנֹקֵב שֵׁם ה' מוֹת יוּמָת"! יָכוֹל לֹא יְהֵא חַיָּיב אֶלָּא עַל שֵׁם הַמְיוּחָד בִּלְבַד, מִנַּיִן
31 לְרַבּוֹת אֶת הַכִּינּוּיִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: "אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו" וגו', מִכָּל מָקוֹם, דִּבְרֵי רַבִּי
32 מֵאִיר; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַל שֵׁם מְיוּחָד - בְּמִיתָה, וְעַל הַכִּינּוּיִין - בְּאַזְהָרָה. "הַמְקַלֵּל אָבִיו
33 וְאִמּוֹ" וכו'. מַאן חֲכָמִים? רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי; דְּתַנְיָא, רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי אוֹמֵר: "בְּנָקְבוֹ שֵׁם
34 יוּמָת" - מַה תַּלְמוּד לוֹמַר שֵׁם? לִימֵּד עַל הַמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ, שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיְּקַלְּלֵם בְּשֵׁם.
35 "וְהַמְקַלֵּל עַצְמוֹ וַחֲבֵירוֹ" כו'. אָמַר רַבִּי יַנַּאי: וְדִבְרֵי הַכֹּל. עַצְמוֹ - דִּכְתִיב: "רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר
36 נַפְשְׁךָ מְאֹד", כִּדְרַבִּי אֶבְיָן אָמַר רַבִּי אֵילְעָא, דְּאָמַר: כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "הִשָּׁמֵר" "פֶּן" וְ"אַל"
37 - אֵינוֹ אֶלָּא לֹא תַּעֲשֶׂה. וַחֲבֵירוֹ - דִּכְתִיב: "לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ". "יַכֶּךָּ ה' אֱלֹהִים", וְכֵן "יִכְּכָה
38 אֱלֹהִים" - זוֹ הִיא אָלָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה". יָתֵיב רַב כָּהֲנָא קַמֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה, וְיָתֵיב וְקָאָמַר הָא
39 מַתְנִיתִין כְּדִתְנַן. אֲמַר לֵיהּ: כַּנֵּה. יָתֵיב הַהוּא מְרַבְּנַן קַמֵּיהּ דְּרַב כָּהֲנָא, וְיָתֵיב וְקָאָמַר: "גַּם אֵל
40 יִתְּצְךָ לָנֶצַח יַחְתְּךָ וְיִסָּחֲךָ מֵאֹהֶל וְשֹׁרֶשְׁךָ מֵאֶרֶץ חַיִּים סֶלָה", אֲמַר לֵיהּ: כַּנֵּה. תַּרְתֵּי לָמָּה לִי?
41 - מַהוּ דְּתִימָא הָנֵי מִילֵּי מַתְנִיתִין, אֲבָל בִּקְרָאֵי - אֵימָא לָא מִכְּנַיְנִן, קָא מַשְׁמַע לָן. "אַל יַכֶּךָּ",
42 וְ"יְבָרֶכְךָ", וְ"יֵיטִיב לְךָ" - רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין". וְהָא לֵית לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר מִכְּלָל
43 לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן? - אֵיפּוּךְ. כִּי אֲתָא רַבִּי יִצְחָק תְּנָא כְּדִתְנַן. אֲמַר רַב יוֹסֵף: הָשְׁתָּא דַּאֲנַן
44 תְּנַן הָכִי, וְכִי אֲתָא רַבִּי יִצְחָק תְּנֵי הָכִי, שְׁמַע מִינָּהּ דַּיְקָא תְּנַן. - אֶלָּא קַשְׁיָא! - כִּי לֵית לֵיהּ -
45 בְּמָמוֹנָא, אֲבָל בְּאִיסּוּרָא אִית לֵיהּ. - הָרֵי סוֹטָה דְּאִיסּוּרָא הוּא, וְאָמַר רַבִּי תַּנְחוּם בַּר חֲנִינַאי:
46 "הַנְּקִי" כְּתִיב; טַעְמָא דִּכְתִיב "הַנְּקִי", הָא לָאו הָכִי - מִכְּלָל לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן לָא אָמְרִינַן!

אלא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אֶלָּא אִיפּוּךְ, אֲפִילּוּ בְּאִיסּוּרָא לֵית לֵיהּ. מַתְקִיף לֵיהּ רָבִינָא: וּבְאִיסּוּרָא לֵית לֵיהּ? אֶלָּא מַעֲתָּה, שְׁתוּיֵי יַיִן וּפְרוּעֵי רֹאשׁ דִּבְמִיתָה, הָכִי נַמִי דְּלֵית לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר? וְהָתְנַן, אִלּוּ שֶׁבְּמִיתָה: שְׁתוּיֵי יַיִן וּפְרוּעֵי רֹאשׁ! - אֶלָּא לְעוֹלָם תִּיפּוּךְ, כִּי לֵית לֵיהּ - בְּמָמוֹנָא, בְּאִיסּוּרָא אִית לֵיהּ, וְשָׁאנֵי סוֹטָה דְּאִיסּוּרָא דְּאִית בֵּיהּ מָמוֹנָא הוּא.

הדרן עלך שבועת העדות

שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן נוֹהֶגֶת בַּאֲנָשִׁים וּבְנָשִׁים, בְּרִחוֹקִים וּבְקְרוֹבִים, בְּכְשֵׁרִים וּבְפְסוּלִים, בִּפְנֵי בֵית דִּין וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין - מִפִּי עַצְמוֹ, וּמִפִּי אֲחֵרִים אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיְּכַפְּרֶנּוּ בְּבֵית דִּין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין מִפִּי עַצְמוֹ בֵּין מִפִּי אֲחֵרִים - כֵּיוָן שֶׁכָּפַר בּוֹ חַיָּיב. וְחַיָּיב עַל זְדוֹן הַשְּׁבוּעָה, וְעַל שִׁגְגָתָהּ עִם זְדוֹן הַפִּקָּדוֹן, וְאֵינוֹ חַיָּיב עַל שִׁגְגָתָהּ גְּרִידְתָּא. וּמַה חַיָּיב עַל זְדוֹנָהּ? אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים. שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן כֵּיצַד? אָמַר לוֹ: "תֵּן לִי פִּקְדוֹנִי שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדֶךָ", - "שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי"; אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: "אֵין לְךָ בְּיָדִי", - "מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן" - הֲרֵי זֶה חַיָּיב. הִשְׁבִּיעַ עָלָיו חָמֵשׁ פְּעָמִים, בֵּין בִּפְנֵי בֵית דִּין וּבֵין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין, וְכָפַר - חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מַה טַּעַם? מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת. הָיוּ חֲמִשָּׁה תּוֹבְעִים אוֹתוֹ, אָמְרוּ לוֹ: "תֵּן לָנוּ פִּקְדוֹן שֶׁיֵּשׁ לָנוּ בְּיָדֶךָ", - "שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָכֶם בְּיָדִי" - אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. "שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי וְלֹא לְךָ" - חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: עַד שֶׁיֹּאמַר "שְׁבוּעָה", בָּאַחֲרוֹנָה; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַד שֶׁיֹּאמַר "שְׁבוּעָה" לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. "תֵּן לִי פִּקְדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד גָּזֵל וַאֲבֵידָה שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדֶךָ", - "שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי" - אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. "שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי פִּקְדוֹן וּתְשׁוּמֶת יָד וְגָזֵל וַאֲבֵידָה" - חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. "תֵּן לִי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכוּסְמִין שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדֶךָ", - "שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי" - אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. "שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכוּסְמִין" - חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת; רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֲפִילּוּ אָמַר: "חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְכוּסֶמֶת" - חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. "אָנַסְתָּ וּפִיתִּיתָ אֶת בִּתִּי", וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא אָנַסְתִּי וְלֹא פִּיתִּיתִי", "מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן" - חַיָּיב; רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קֹנֶם עַל פִּי עַצְמוֹ; אָמְרוּ לוֹ: אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קֹנֶם עַל פִּי עַצְמוֹ, מְשַׁלֵּם בֹּשֶׁת וּפְגָם עַל פִּי עַצְמוֹ. "גָּנַבְתָּ אֶת שׁוֹרִי", וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא גָּנַבְתִּי", - "מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן" - חַיָּיב; "גָּנַבְתִּי, אֲבָל לֹא טָבַחְתִּי וְלֹא מָכַרְתִּי", - "מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן" - פָּטוּר. "הַמִּית שׁוֹרְךָ אֶת שׁוֹרִי", וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא הֲמִיתִי", - "מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן" - חַיָּיב; "הַמִּית שׁוֹרְךָ אֶת עַבְדִּי", וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא הֲמִיתִי", - "מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן" - פָּטוּר. אָמַר לוֹ: "חָבַלְתָּ בִּי וְעָשִׂיתָ בִּי חַבּוּרָה", וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא חָבַלְתִּי וְלֹא עָשִׂיתִי בְּךָ חַבּוּרָה", - "מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן" - חַיָּיב; אָמַר לוֹ עַבְדּוֹ: "הִפַּלְתָּ אֶת שִׁנִּי וְסִימִּיתָ אֶת עֵינִי", וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא הִפַּלְתִּי וְלֹא סִימִּיתִי", - "מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן" - פָּטוּר. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַמְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ - חַיָּיב, וְשֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ - פָּטוּר. **גְּמָרָא** רַב אַחָא בַּר הוּנָא וְרַב שְׁמוּאֵל בְּרֵיהּ דְּרַבָּה בַּר בַּר חָנָה וְרַב יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה תְּנוּ שְׁבוּעוֹת בֵּי רַבָּה, פְּגַע בְּהוּ רַב כָּהֲנָא, אֲמַר לְהוּ:

תוספות

הכי גרס בקונטרס ורבינו חננאל: אלא לעולם איפוך ובאיסורא אית ליה ובממונא לית ליה ושאני סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא הוא. ובספרים היה כתוב "לא תיפוך". והקשה בקונטרס, דלרבנן דפטרי מי לית להו דשתויי יין במיתה? ונראה לתרץ, דהא דפטרי משום דבענין שם המיוחד, ואינהו אאלהים קאי. אף על גב דכבר איפליגו, איידי דתנא רבי מאיר מחייב – תנא נמי וחכמים פוטרין. ואם תאמר: התינח סוטה דלית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן, משום דאית ביה ממונא. אבל אכתי תיקשה מכל הנהו קראי דמייתי פרק שלישי דקדושין (סא, ב): בשלמא לרבי מאיר היינו דכתיב "ואם בחקותי" וגו', וכן "אם תטיב" ו"אם תאבר" "ואם לא יתחטא", משמע דמצריך רבי מאיר כפילא אף על גב דליכא אלא איסורא גרידא! ויש לומר: ד"אם בחקותי" ו"אם תטיב" ו"אם תאבר" איכא כמה מצות דאית בהו ממונא, ו"הוא יתחטא" נמי שייך לענין ממון, כגון מטמא תרומה. אבל קשיא לרבינו תם, דבסוף פרק קמא דנדרים (יג, ב) גבי נדר לית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן, אף על גב דליכא אלא איסורא! ואומר הרב רבינו יום טוב: דוקא באיסור חמור הוא דאית ליה לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן, כגון שתויי יין ופרועי ראש דבמיתה, וכן נמי גבי "שבועה שלא אוכל לך" בפרק שני דנדרים (טז, א) משמע דאית ליה משום דאיסור חמור הוא, דחשיב בפרק בתרא דיומא (פו, א) חייבי כריתות ו"לא תשא" עמהן, ולקמן בריש "שבועת הדיינים" (לט, א) נמי אמרינן: נודעוני כל העולם כשאמר הקדוש ברוך הוא "לא תשא". ואם תאמר: והלא בקדושין (שם) בעי רבי מאיר תנאי בפול בשבועה, גבי "אז תנקה נאלתי"! ויש לומר: דהתם איכא ממונא, דכתיב "וכל טוב אדוניו בידו".

הדרן עלך שבועת העדות

שבועת הפקדון, אשם בכסף שקלים – באשם מעילות כתיב ומניה ילפינן שאר אשמות.

רש"י

שתויי יין – דבמיתה לא שמעינן לה אלא הן מכלל לאו (סנהדרין פג, ב) דכתיב (ויקרא י) "יין ושכר אל תשת ולא תמותו", הא אם תשתו בבואכם אל אהל מועד תמותו. **פרועי ראש** – נפקא לן (סנהדרין שם) מדאיתקש לשתויי יין בספר יחזקאל (מד). **והתנן אלו שבמיתה** – ולא פליג איש עליה. **הכי גרסינן: אלא לעולם איפוך וכי לית ליה בממונא** – כלומר, אלא כי מפכת לה – לא תימא אפילו באיסורא לית ליה. אלא ודאי אית ליה, ומשום הכי ליכא פלוגתא גבי שתויי יין. **ושאני סוטה דאיסורא דאית ביה ממונא הוא** – גביית כתובתה, ושבועה דמתניתין נמי על ידי ממון באה, הלכך רבי מאיר פוטר כדאפכינן. ובלאו איפוך ליכא לתרוצה, דאם כן לרבי מאיר שבועה דמתניתין איסורא גרידתא היא, דעל כרחך בהכי איצטריך לן לאוקומיה (והוא השבעת עד אחד שאינו בא לממון). ואי רבנן פטרי בה, אלמא לית להו מכלל לאו אתה שומע הן אפילו באיסורא גרידתא, אם כן שתויי יין דבמיתה לרבנן מנא להו? וכן מצאתי לשון בבלי בספרים ישנים: לא איתמר לא תיפוך משום קושיא דשתויי יין לרבנן.

הדרן עלך שבועת העדות

משנה **שבועת הפקדון. באנשים ובנשים כו'** – איידי דתנא בשבועת העדות "באנשים ולא בנשים" כו', תנא נמי לכולהו. **בקרובים** – שבעל הפקדון קרוב לזה שהפקדון אצלו. **בפני בית דין ושלא בפני בית דין** – אם מפיו נשבע, שהוציא שבועה מפיו, או שענה "אמן" אחר שבועה ואחר כך הודה – חייב קרבן, דכתיב (ויקרא ה) "וכחש בעמיתו" כל דהו. **ומפי אחרים** – שלא ענה "אמן", כגון "משביעיני עליך שתחזיר לי פקדוני", ואמר "אין לך בידי" – אינו חייב עד שיכפור בבית דין. משום דמושבע מפי אחרים בפקדון לא כתיב, ומשבועת העדות גמרינן ליה, וסבירא ליה לרבי מאיר: דון מינה ומינה, והתם בבית דין כדפרישנא בפירקין לעיל (לא, א). **וחכמים אומרים כו'** – דסבירי להו: דון מינה ואוקי באתרה, כדפרישנן בפירקין דלעיל (שם). **וחייב** על זדון **שבועה** – דלא כתיב בהו "ונעלם". זדון השבועה – שזכור על הפקדון, ויודע שמתחייב על כפירתו קרבן. **ועל שגגתה עם זדון הפקדון** – ששגג בקרבן והזיד בפקדון. דיודע דהזיד בפקדון וכפר, אבל אינו יודע אם חייב עליו קרבן וכו'. **ואינו חייב על שגגתה גרידתא** – אם סבור לישבע באמת, משום דאנוס הוא. **בכסף שקלים** – הקנוי בשני סלעים, דהכי כתיב (ויקרא ה) גבי איל האשם "בערכך כסף שקלים". **מפני שיכול לחזור ולהודות** – אחר כפירה, נמצא שבכל שבועה הוא כופרו ממון. **שבועה באחרינה** – "אין לך בידי לא לך ולא לך בשבועה", דהשתא קיימא "שבועה" אכולהו. **אפילו אמר חטה ושעורה וכוסמת** – בגמרא מפרש לה. **שאינו משלם קנם על פי עצמו** – וכיון דאי אודי לא מיחייב לשלומי, כי כפר נמי לאו ממונא קא כפר ליה. **אבל משלם בושת ופגם וכו'** – הילכך ממונא כפריה. ובגמרא מפרש פלוגתייהו. **המית שורך את עבדי** – קנסא הוא, דמשלם שלשים סלעים אפילו אינו שוה אלא דינר. **אמר לו עבדו הפלת את שיני** – קנסא הוא, שיוציא את עבדו לחרות בשביל אבר, והרי הוא כבהמתו. **גמ'** הזיד

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא אִיפּוּךְ, אֲפִילּוּ בְּאִיסּוּרָא לֵית לֵיהּ** – אלא ודאי הוא שצריך לגרוס את דברי המשנה להיפך, ולומר שרבי מאיר פוטר, ואפילו בדיני איסור אין הוא סובר מכלל לאו אתה שומע הן.

רבינא מקשה: **מַתְקִיף לֵיהּ רָבִינָא, וּבְאִיסּוּרָא לֵית לֵיהּ** – האם באיסורים רבי מאיר סובר שלא אומרים מכלל לאו אתה שומע הן, **אֶלָּא מַעֲתָּה** מה שאמרו כהנים שעבדו בבית המקדש **שְׁתוּיֵי יַיִן וּפְרוּעֵי רֹאשׁ דְּבִמִּיתָה** – שעונשם במיתה, **הָכִי נַמִּי דְּלֵית לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר** – האם רבי מאיר אינו סובר כן, (והתנן) [וְהָתַנְיָא], **אֵלּוּ** עבירות שֶׁעוֹנְשׁוֹן בְּמִיתָה, **שְׁתוּיֵי יַיִן וּפְרוּעֵי רֹאשׁ**, ולמדו דין זה במכלל לאו אתה שומע הן, שכתוב בתורה (ויקרא י ט) 'יַיִן וְשֵׁכָר אַל תֵּשְׁתְּ אַתָּה וּבָנֶיךָ אִתָּךְ בְּבֹאֲכֶם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תָמוּתוּ', משמע אם תשתו תמותו, והרי לא מצינו אף אחד שנחלק על דין זה ומשמע שאף רבי מאיר מודה בזה, ומנין אם כן לרבי מאיר שהם חייבים והרי אינו סובר מכלל לאו אתה שומע הן.

מתרצת הגמרא: **אֶלָּא לְעוֹלָם תֵּיפּוּךְ** – יש להפוך את גירסת המשנה ולגרוס רבי מאיר פוטר, אך אין לומר שגם באיסורים אינו סובר מכלל לאו אתה שומע הן, אלא **כִּי לֵית לֵיהּ** לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן, זה הוא רק **בְּמָמוֹנָא**, אבל **בְּאִיסּוּרָא אִית לֵיהּ**, ולכך אף רבי מאיר מחייב כהנים שתויי יין ופרועי ראש במיתה. אלא שלפי זה חוזרת הקושיא שהקשתה הגמרא לעיל (ע"א), מדוע בסוטה שהיא איסור הוצרך רבי מאיר ללמוד את עונשה בפירוש מן הפסוק 'הנקי' ולא לומד במכלל לאו אתה שומע הן. על כך מתרצת הגמרא: **וְשָׁאנֵי סוֹטָה** – ושונה הדבר לגבי סוטה, **דְּאִיסּוּרָא דְּאִית בֵּיהּ מָמוֹנָא הוּא** – שסוטה הוא דין שיש בו גם הלכות הנוגעות לאיסור וגם לממון והוא כתובת האשה, שאם יתברר שהאשה אכן סטתה הבעל פטור מדמי כתובתה, ובדין הנוגע גם לדיני ממונות רבי מאיר סובר שאין אומרים מכלל לאו אתה שומע הן. ואף במשנתינו לגבי שבועת העדות פוטר רבי מאיר מטעם זה, משום שחיוב שבועת העדות בא על ידי שהעדים כופרים על עדות ממון, והרי זה איסור שיש בו ממון.

הדרן עלך שבועת העדות

פרק חמישי - שבועת הפקדון

פרק 'שבועת הפקדון' עוסק באדם הכופר בממון שיש לחבירו בידו, ונשבע לשקר על כפירתו, ואחר כך הודה שנשבע לשקר, ודינו הוא שחייב להשיב לבעל הממון את הקרן בתוספת חומש, וכן מביא איל לאשם, כאמור בתורה (ויקרא ה כא–כה).

משנה

המשנה מבארת תחילה במי נוהג דין שבועת הפקדון: **שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן** – חיוב הבאת אשם המוטל על הכופר בפקדון ונשבע לשקר, **נוֹהֶגֶת בָּאֲנָשִׁים וּבַנָּשִׁים, בָּרְחוֹקִים וּבַקְּרוֹבִים** – בין אם המפקיד והנפקד קרובים זה לזה, ובין שאינם קרובים, **בַּכְּשֵׁרִים וּבַפְּסוּלִים** – בין אם הנפקד הוא אדם כשר הנאמן בשבועתו ובין אם הוא חשוד על השבועה.

המשנה מביאה מחלוקת באופן החיוב: שבועת הפקדון נוהגת בין אם נשבע לשקר **בִּפְנֵי בֵית דִּין**, ובין אם נשבע **שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין**, והיינו כשנשבע **מִפִּי עַצְמוֹ** – שהוציא שבועה בפיו, שנאמר (ויקרא ה כב) 'וְנִשְׁבַּע עַל שָׁקֶר', ומשמע שבכל שבועת שקר הוא מתחייב, ואף אם ישבע חוץ לבית דין. וְאילו באופן שהושבע **מִפִּי אֲחֵרִים**, שאמר לו התובע 'משביעני עליך שתחזיר לי פקדוני', והשיבו הנפקד 'אין לך פקדון בידי', **אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיִּכְפְּרֶנּוּ בְּבֵית דִּין** דווקא, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים** חולקים **וְאוֹמְרִים, בֵּין** אם נשבע **מִפִּי עַצְמוֹ, וּבֵין** אם הושבע **מִפִּי אֲחֵרִים, בֵּין שֶׁכָּפַר בּוֹ** הנפקד, אף שלא בפני בית דין, **חַיָּיב** אשם.

דין נוסף: **וְהַכּוֹפֵר בְּפִקָּדוֹן חַיָּיב** אשם **עַל זְדוֹן הַשְּׁבוּעָה וְעַל שְׁגָגָתָהּ** – בין אם ידע שיתחייב קרבן על שבועת שקר זו ובין אם שגג ולא ידע זאת, **עַם זְדוֹן הַפִּקָּדוֹן** – ובלבד שיהיה מזיד בכפירת הפקדון, שידע שממון חבירו בידו, והתכוין לכפור בו. **וְאֵינוֹ חַיָּיב** קרבן **עַל שְׁגָגָתָהּ גְּרִידְתָּא** – על שגגת השבועה ללא זדון הפקדון, כלומר ששגג גם בכפירתו, ששכח שממון חבירו מצוי בידו וסבור היה ששבועתו אמת, לפי שאנוס הוא. מבארת המשנה: **וּמַה חַיָּיב עַל זְדוֹנָהּ** – במה מתחייב הנשבע לשקר על כפירת הפקדון, קרבן **אָשָׁם** שקנוי **בְּכֶסֶף שְׁקָלִים** – בשני סלעים.

מבארת המשנה: **שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן כֵּיצַד, אָמַר לוֹ** המפקיד **תֵּן לִי פִּקְדוֹנִי שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ**, והשיבו **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי כְּלוּם, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ** הנתבע **אֵין לְךָ בְּיָדִי**, ללא לשון שבועה, וחזר התובע ואמר **מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי** שאין בידך משלי כלום, **וְאָמַר** הנתבע **'אָמֵן'** שזו לשון קבלת שבועה, **הֲרֵי זֶה חַיָּיב** אשם.

המשנה מבארת שהנפקד יכול להתחייב בכמה קרבנות על פקדון אחד: **הִשְׁבִּיעַ עָלָיו** התובע **חָמֵשׁ פְּעָמִים** שאין הפקדון בידו, **בֵּין** אם **הִשְׁבִּיעוֹ בִּפְנֵי בֵית דִּין וּבֵין שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בֵית דִּין, וּבכל** אחת מהפעמים **כָּפַר** ונשבע לשקר, **חַיָּיב** אשם **עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** מהשבועות. מבארת המשנה: **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מַה טַּעַם** חייב על כל אחת מהשבועות, **מִפְּנֵי שֶׁהִיה יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְהוֹדוֹת** לאחר כל פעם שנשבע לשקר, ואילו הודה היה חייב לשלם, נמצא שבכל שבועה הוא כופר ממון, ולכן הוא חייב על כל אחת מהשבועות.

המשנה מבארת את דיני הנשבע על תביעות של כמה בני אדם: **הָיוּ חֲמִשָּׁה** בני אדם **תּוֹבְעִים אוֹתוֹ, אָמְרוּ לוֹ 'תֵּן לָנוּ פִּקָּדוֹן שֶׁיֵּשׁ לָנוּ בְּיָדְךָ'**, והשיבם הנפקד **'שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לָכֶם בְּיָדִי** פקדון', אף שבשבועה זו כפר בחמשה פקדונות **אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת**, כיון שכלל את כל הפקדונות בשבועה אחת. אך אם השיב להם **'שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי, וְלֹא לְךָ, וְלֹא לְךָ', חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** מהשבועות, כיון שנחשב שנשבע לכל אחד מהתובעים בפני עצמו. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** חולק **וְאוֹמֵר**, הזכרת לשון שבועה בתחילת דבריו מחייבת רק אחת, ואינו מתחייב בכמה קרבנות **עַד שֶׁיֹּאמַר** לשון **שְׁבוּעָה בָּאַחֲרוֹנָה** – בסוף דבריו, והיינו שיאמר 'אין לך בידי, ולא לך, ולא לך, בשבועה', שבאופן זה חלה השבועה על כל אחת מהתביעות, ומתחייב על כל אחת ואחת. **רַבִּי שִׁמְעוֹן** חולק על שניהם **וְאוֹמֵר**, אינו חייב קרבן על כל שבועה **עַד שֶׁיֹּאמַר** לשון **שְׁבוּעָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד** מהם, והיינו 'שבועה שאין לך בידי, ושבועה שאין לך בידי' וכו'.

המשנה מבארת את הדין כשכפר ונשבע על כמה תביעות של אדם אחד: טענו התובע, **תֵּן לִי פִּקָּדוֹן** שהפקדתי בידך, **וּתְשׁוּמֶת יָד** – הלואה שהלויתי לך, **וְגָזֵל** שגזלת ממני, **וַאֲבֵידָה** שאבדה ממני ומצאתה, **שֶׁיֵּשׁ לִי** את כל אלו **בְּיָדְךָ**, והשיבו הנתבע **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי** דבר מכל תביעותיך, אף ששבועתו כללה ארבע כפירות, **אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אֶחָת**. אך אם פירט הנתבע בשבועתו את כל התביעות ואמר **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי פִּקָּדוֹן, וּתְשׁוּמֶת יָד, וְגָזֵל וַאֲבֵידָה**, הרי הוא **חַיָּיב** קרבן **עַל כָּל אַחַת וְאַחַת** מכפירותיו, כיון שהשבועה חלה על כל כפירה וכפירה, וכאילו נשבע ארבע שבועות.

המשנה מבארת את דינו של הנשבע לאדם אחד על פקדון הכולל כמה מינים: טענו התובע, **תֵּן לִי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכוּסְּמִין שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ**, והנתבע השיבו **שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי** כלום, אף שכפר בשלשה

המשך בעמוד 252

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לְהוּ, נתבע שֶׁהֵזִיד בִּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן, כלומר שידע שממון חברו בידו ושאסור להשבע לשקר, וְגם הִתְרוּ בּוֹ עדים קודם שנשבע שלא ישבע לשקר, מַהוּ – מה דינו, ויש בזה שלשה צדדי ספק, האם כֵּיוָן דְּחִיוּב קרבן בשבועת הפקדון חִידּוּשׁ הוּא, דִּבְכָל הַתּוֹרָה לֹא אַשְׁכְּחָן מֵזִיד דְּמַיְיתֵי קָרְבָּן – שהרי בכל התורה לא מצאנו שהעובר על איסור במזיד מביא קרבן, וְאִילּוּ הָכָא התחדש שהנשבע לשקר במזיד מַיְיתֵי קָרְבָּן, אם כן לֹא שְׁנָא אַתְרוּ בֵּיהּ וְלֹא שְׁנָא לֹא אַתְרוּ בֵּיהּ – אין חילוק בין שהתרו בו לבין אופן שלא התרו בו, ולעולם מביא קרבן ואינו לוקה, לפי שאין מחייבים שני עונשים על מעשה אחד, ואי אפשר לחייב על השבועה גם מלקות וגם קרבן. אוֹ דִּלְמָא, הָנֵי מִילֵּי – דבר זה, שהנשבע לשקר מתחייב בקרבן, הוא רק הֵיכָא דְּלֹא אַתְרוּ בֵּיהּ, שכיון שללא התראה אי אפשר להלקותו, חייבתו התורה בקרבן, אֲבָל הֵיכָא דְּאַתְרוּ בֵּיהּ, מִילְקָא לֵיכֵּי – הרי הוא לוקה, ככל העובר על איסור לאו בעדים והתראה, וְקָרְבָּן לֹא מַיְיתֵי, לפי שאין מחייבים שני עונשים על מעשה אחד. אוֹ דִּלְמָא – או שנאמר צד שלישי, דְּהָא וְהָא עָבְרִינָא – שזה וזה עושים לו, מלקות וקרבן, כיון שקרבן אינו נחשב כעונש, שאין בית דין מענישים אותו בזה ואין זה אלא חיוב המוטל עליו כלפי ה׳.

אָמְרוּ לֵיהּ אותם חכמים לרב כהנא, תְּנִינָא – שנינו דין זה בברייתא, חֲמוּרָה הֵימֶנָּה – ממנה, משבועת העדות, שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן, ומה היא חומרתה, שֶׁחַיָּיבִין עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת, מה שאין כן שבועת העדות שלא שייכת בה התראה ואין חייבים על זדונה מלקות אלא קרבן, וְחומרא נוספת יש בה, שֶׁעַל שִׁגְגָתָהּ – שלא ידע מה מתחייב עליה, אך הזיד בכך שידע שהפקדון בידו, מביא אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים – קרבן אשם ששוויו לפחות שני שקלי כסף, ואילו השוגג בשבועת העדות ולא ידע מה מתחייבים עליה, והזיד בכך שזכר את העדות, מביא קרבן חטאת עולה ויורד, ויכול לקנותו אף בסכום קטן. סיימו החכמים את הוכחתם מהברייתא: מִדְּקָאָמַר (ליה) התנא בברייתא שֶׁעַל זְדוֹנָהּ של שבועת הפקדון חייב מַכּוֹת, מִכְּלָל – משמע שמדובר באופן דְּאַתְרוּ בֵּיהּ, שאם לא כן לא היה מתחייב מלקות, וְעל אופן זה קָאָמַר התנא שמַכּוֹת אִין – הוא חייב מלקות, ומשמע שקָרְבָּן אשם, לֹא – אינו חייב. ומוכח שהמזיד בשבועת הפקדון והתרו בו, לוקה ואינו מביא קרבן.

המשיכו אותם חכמים בביאורם: וּלְפִי זה מַאי חוּמְרָא – מהי החומרא שמבואר בברייתא שיש בשבועת הפקדון יותר מבשבועת העדות, והרי כשם שבשבועת העדות מוטל עליו רק חיוב אחד, והוא קרבן, כך בשבועת הפקדון מוטל עליו רק חיוב אחד, והוא מלקות, וביארו, דְּנִיחָא לֵיהּ לְאִינִישׁ דְּמַיְיתֵי קָרְבָּן – שנוח לו לאדם להביא קרבן, שהוא עונש ממוני, וְלֹא לִילְקֵי – ולא ללקות בעונש הגוף, ולכן חמורה שבועת הפקדון שיש בה עונש מלקות, משבועת העדות שעונשה קרבן.

דוחה הגמרא: אָמַר לְהוּ רָבָא בַּר אִיתַי, אין זו ראיה, שהרי מַאן תַּנָּא – מי הוא התנא הסובר שזְדוֹן שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן לֹא נִיתַּן לְכַפָּרָה על ידי קרבן, רַבִּי שִׁמְעוֹן, והברייתא שפטרתו מקרבן היא לשיטתו, אֲבָל לְדעת רַבָּנַן החולקים עליו וסוברים שזדון שבועה ניתן לכפרה, קָרְבָּן נַמִּי מַיְיתֵי – יתכן שמביא גם קרבן לכפרתו מלבד המלקות.

הגמרא דוחה את הראיה מברייתא זו באופן נוסף: אָמַר לְהוּ רַב כַּהֲנָא לאותם חכמים, בַּר מִינָּהּ דְּהַהִיא – חוץ מאותה ברייתא, כלומר, אין צורך לדחוק ולהעמיד את הברייתא כרבי שמעון כדי לדחות את ראייתכם, אלא אף אם נאמר שהברייתא סוברת כחכמים אין לפשוט ממנה את הספק, דַּאֲנָא תְּנִינָא לָהּ וְהָכִי תְּנִינָא לָהּ – שכן אני הוא ששניתי ברייתא זו, ובנוסח אחר שניתי אותה, חמורה שבועת הפקדון משבועת העדות שאֶחָד זְדוֹנָהּ וְאֶחָד שִׁגְגָתָהּ – בין אם בשעה שנשבע ידע שיתחייב על שבועתו קרבן, ובין אם לא ידע, אם הזיד בכך שידע שממון חברו מצוי בידו, מביא אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים, ואילו בשבועת העדות מביא קרבן עולה ויורד. ולגירסא זו לא הוזכר בברייתא כלל חיוב מלקות, ואין לפשוט מכאן את ספיקו של רב כהנא. המשיך רב כהנא וביאר: וּלְפי זה מַאי חוּמְרָא – מהי חומרתה של שבועת הפקדון משבועת העדות, והרי בשתיהן יש חיוב קרבן, ואין מלקות באחת מהן. וביאר, דְּאִילּוּ הָתָם, בשבועת העדות, מביא חַטָּאת בַּת דַּנְקָא – מביא קרבן חטאת אפילו אם שוויו מעה כסף בלבד, וְאִילּוּ הָכָא, בשבועת הפקדון, מביא אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים – ששוויו לפחות שני שקלי כסף.

שואלת הגמרא: גם לפי גירסת רב כהנא, וְלִיגְמַר מִינָּהּ – נפשוט מהברייתא את הספק, שהרי מלשון הברייתא נראה שחייב רק בקרבן, ופטור ממלקות. משיבה הגמרא: דִּלְמָא דְּלֹא אַתְרוּ בֵּיהּ – שמא הברייתא עוסקת באופן שלא התרו בו ולכן אינו לוקה, שהרי אין הברייתא עוסקת כלל בחיובי מלקות.

הגמרא סבורה לפשוט את ספיקו של רב כהנא ממשנתינו: (לישנא אחרינא) תָּא שְׁמַע ממה ששנינו במשנתינו, אֵין חַיָּיבִין קרבן עַל שִׁגְגָתָהּ של שבועת הפקדון, וּמָה הֵן חַיָּיבִין עַל זְדוֹנָהּ, אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים. ויש לדייק, מַאי לָאו – האם לא מדובר בְּדַאַתְרוּ בֵּיהּ – גם באופן שהתרו בו העדים קודם שנשבע, ומוכח שגם בעדים והתראה מביא קרבן ואינו לוקה. דוחה הגמרא: הָכָא נַמִּי דְּלֹא אַתְרוּ בֵּיהּ – גם כאן מדובר באופן שלא התרו בו עדים, ולפיכך אינו לוקה.

הגמרא מנסה לפשוט את שאלת רב כהנא מברייתא: תָּא שְׁמַע ממה ששנינו בברייתא, בתחילה סברה הברייתא שיש ללמוד דין שבועת הפקדון מדין נזיר שנטמא, ודחתה, לֹא – אין ללמוד כן, לפי שאִם אָמַרְתָּ בְּנָזִיר טָמֵא שהחמירה בו תורה בדבר אחר, שֶׁכֵּן לוֹקֶה, האם תֹּאמַר שכך הוא הדין גם בִּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן שהקילה בו התורה, שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה אם נשבע לשקר. וּמִדְּקָאָמַר התנא שנזיר טמא לוֹקֶה, מִכְּלָל – מוכח שמדובר באופן דְּאַתְרוּ בֵּיהּ – שהתרו בו עדים שלא יטמא, שאם לא כן לא היה לוקה, ובאופן זה קָאָמַר ׳תֹּאמַר בִּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה׳, ומשמע, אֲבָל קָרְבָּן מַיְיתֵי – מביא, ויש לפשוט מכאן שהמזיד בשבועת הפקדון והתרו בו, מביא קרבן ואינו לוקה. דוחה הגמרא: לעולם יתכן שאם התרו בו ונשבע, לוקה, וּמַאי ׳אֵינוֹ לוֹקֶה׳ האמור בברייתא, דְּאֵינוֹ נִפְטָר בְּמַלְקוֹת בלבד, אלא צריך גם לכפרת קרבן, ודינו חמור מדינו של נזיר טמא, שנפטר במלקות.

מקשה הגמרא: מִכְּלָל – משמע מביאור זה בברייתא דְּנָזִיר טָמֵא נִפְטָר בְּמַלְקוֹת ללא קרבן, וְהָא קָרְבָּן כְּתִיב בֵּיהּ – הרי נאמר חיוב קרבן בפירוש לגבי נזיר טמא ׳וְהֵבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְאָשָׁם׳ (במדבר ו יב). מתרצת הגמרא: הָתָם, בנזיר, דְּמַיְיתֵי קָרְבָּן, אין הקרבן בא לכפר על שנטמא, אלא כִּי הֵיכִי דְּתֵיחוּל עָלֵיהּ נְזִירוּת בְּטָהֳרָה – כדי שתוכל לחול עליו הנזירות שקבל על עצמו בתחילה ונסתרה מחמת טומאתו, ואמרה תורה שכל זמן שאינו מביא קרבן אינו יכול לחזור ולמנות את ימי נזירותו בטהרה.

אומרת הגמרא: אַמְרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַבָּה – אותם חכמים שלמדו מסכת שבועות אצל רבה, ושאלם רב כהנא את ספיקו חזרו לפני רבה ואמרו לו את הספק, אָמַר לְהוּ רבה, מכך שהסתפק רב כהנא רק במקרה שהעדים התרו בו, מִכְּלָל דְּכִי לֹא אַתְרוּ בֵּיהּ, וְאִיכָּא עֵדִים – משמע שאם יש עדים שהפקדון בידו אך לא התרו בו, מִיחַיַּיב – חייב קרבן [והספק הוא רק האם יש חיוב מלקות על ידי ההתראה], ואין זה נכון, שהרי כיון שיש עדים על הפקדון, נמצא שכפירת ושבועת הנפקד ׳בְּפִרְיַת דְּבָרִים׳ בְּעָלְמָא הוּא – אין זו אלא כפירה של דיבור בלבד, שאין בו ממש, שהרי העדים יכולים לבוא ולהעיד שהוא חייב לו, ולא הועילה כפירתו ושבועתו

המשך בעמוד 176

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

רש"י

הזיד בשבועת הפקדון והתרו בו מהו – חייב קרבן, או מלקות, או שניהן? וגבי שבועת העדות, אף על גב דחייב נמי מזיד בשוגג – ליכא למיבעי דף בעיא, משום דאין התראת ודאי בשבועת העדות, דמי יודע שהם יודעים לו עדות ויכול להתרות בו. **לא אשכחן מזיד דמייתי קרבן** – לאו דוקא כל התורה קאמר, שהרי ארבעה מביאין על הזדון כשגגה: הבא על השפחה, וגזיר שנטמא, ושבועת העדות, ושבועת הפקדון. **הכי גרסינן:** אמרו ליה תנינא חמורה הימנה שבועת הפקדון שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה אשם בכסף שקלים מדקאמר על זדונה מכות מכלל דאתרו ביה וקאמר מכות אין קרבן לא ומאי חומרא דניחא ליה לאיניש דמייתי קרבן ולא לילקי. אמר להו רבא בר איתי מאן תנא שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה רבי שמעון היא. אמר להו רב כהנא בר מינה דההיא דאנא תנינא והכי תנינא לה אחד זדונה ואחד שגגתה אשם בכסף שקלים ומאי חומרא דאילו התם חטאת בת דנקא והכא אשם בכסף שקלים. וליגמר מינה התם בדלא אתרו ביה – והכי פירושה: חמורה ממנה שבועת הפקדון משבועת העדות, שחייבין על זדונה מכות, מה שאין כן בעדות שאין בה התראת ודאי. ועל שגגתה עם זדון הפקדון אשם בכסף שקלים, ובעדות קרבן עולה ויורד. **מכות אין קרבן לא ומאי חומרא** – דמכות מקרבן, הואיל ולא תרוייהו עבדינן ביה? הא בעדות מייתי קרבן! ומשני: ניחא ליה לאיניש כו'. אמר להו רבא בר איתי לרבנן: הך מתניתין דקתני להו – מהכא לא תפשטה, דלעולם קרבן איכא לרבנן, והך מתניתין דקתני קרבן לא – רבי שמעון היא, דקאמר: שבועת הפקדון לא ניתן זדונה לכפרה, כדאמרן בפירקין דלעיל, שכן לא עשו בו מושבע בנשבע ומזיד בשוגג. **אמר להו רב כהנא** – לא תדחקוה לאוקומה כרבי שמעון, ובעיין נמי לא תפשטוה, דאנא תנינא לה כו'. **ומאי חומרא** – הא שבועת העדות נמי זדונה ושגגתה קרבן! **היינו חומרא** – דאילו בעדות חטאת היא, ולא נתנה בה תורה קצבה, ויכול לקנותה במעה כסף. דנקא = שתות, והיינו מעה שהיא אחד מששה בדינר. **וליגמר מינה** – למיפשט בעיין, דמייתי קרבן ולא לקי. **ומשני: דלמא התם בדלא אתרו ביה** – קאמר, דהא לא איירי בה במלקות כלל. **לא אם אמרת** – לא ידענן במאי קאי "לא אם אמרת". **הא קרבן כתיב ביה** – "והזיר לה' את ימי נזרו והביא כבש בן שנתו" וכו' (במדבר ו). **כי היכי דתיחול עליה נזירות בטהרה** – שמתחיל למנות מעכשיו, ותלה הכתוב בקרבן. ולא לכפרה הוא בא. **אמרו רבנן קמיה דרבה** – הנך רבנן דלעיל דתנו שבועות בי רבה, אמרו לפניו שכך שאל רב כהנא מהם. **אמר להו** – מדקא מיבעי ליה באתרו ביה. **מכלל** – דפשיטא ליה דכי לא אתרו ביה הני סהדי דמיחייב קרבן, ואף על גב דידעי הני סהדי שהוא חייב לו. ואמאי מיחייב? והא לא תועיל לו כפירתו, ועל ברחו ישלם, נמצא שכפירת דברים בעלמא הוא! **פטור** – מקרבן. **פרט למודה לאחד מן האחין** – שיש לו חלק בממון זה, ובשתבעו האח השני כפר. **פרט ללוה בשטר** – קא סלקא דעתיה לבופר ממון שיש לו עליו שטר או עדים. **לא תפייגן** – דהא מתניתא לאו בבופר ממון קאמר, אלא במודה בממון, וכופר שלא מסר לו שטר עליו ולא היו עדים בדבר. **מתרוינן יזפת** = **משנינו לוית. מינך יזפי** – ממך לויתי כל המנה, ולא היה לחבירך חלק בו. **לאו זדון עדים** – שהתרו בו.

הא

תוספות

הזיד בשבועת הפקדון מהו – פירש בקונטרס דבשבועת העדות ליכא למבעי דף בעיא, משום דאין התראת ודאי בשבועת העדות, דמי יודע שהם יודעים לו עדות. ואין נראה, דלא חשיב ספק כיון דלמוותרה אין ספק, דהא בעדים זוממין אי הוו צריכי התראה הוה מתרינן בהו, אף על גב דהמתרים בהם אין יודעין אם הם משקרים. והא דלא בעי דף בעיא בשבועת העדות – משום דאי אפשר לידע לעולם אם הם מזידין, שיכולין לומר שכחנו. **ביון** דחידוש הוא כו' – לאו חידוש גמור הוא, דהא איכא טובא כדפירש בקונטרס. אלא כלומר, כיון שניתן זדונו לכפרה.

מילקא לקי קרבן לא מייתי – ואף על גב דגבי שפחה כתיב (ויקרא יט) "בקורת תהיה והביא את אשמו", הא אמרינן בסוף "ארבעה מחוסרי כפרה" (כריתות יא, א) דהיא לוקה והוא מביא קרבן. **מאי** אינו לוקה דלא מיפטר במלקות – תימה: דמעיקרא סלקא דעתיה דבעי למילף מיניה חומרא, דדין הוא שנחמיר בגזיר שכן לוקה. ולמאי דמסיק השתא צריך לומר דמיתניא לענין קולא, דדין הוא שנקל בגזיר שכן מיפטר במלקות! ונראה, דלא ידע לגבי מאי מיתניא. אי נמי, מעיקרא סלקא דעתיה דהכי פירושו: לא, אם אמרת בגזיר שהוא טמא שכן כפרתו תלויה במלקות הקל ולא בקרבן, תאמר בשבועת הפקדון שאין כפרתו תלויה במלקות אלא בקרבן דחמור. ודלא כמאן דאמר לעיל ניחא ליה לאיניש דליתי קרבן ולא לילקי. ומיהו בסיפרי מיתניא הך ברייתא ומיתניא איפכא, והכי איתא התם בפרשת נשא גבי נזיר: "בפתע" להביא את האונס, "פתאום" להביא את השוגג. והדין נותן, ומה במקום שלא חייב את המזיד חייב בו את השוגג, כאן שחייב את המזיד אינו דין שנחייב את השוגג. ומנין שחייב את המזיד? אמרת קל וחומר: מה שבועת העדות שלא חייב את השוגג, פירוש: שגגתה גרידא, חייב את המזיד, כאן שחייב את השוגג אינו דין שנחייב את המזיד? לא, אם אמרת בשבועת העדות שכן אינו לוקה, תאמר בגזיר שלוקה, והואיל ולוקה לא יביא קרבן – תלמוד לומר "וכפר מאשר חטא" וגו'. ונראה דהיינו הך דמייתי בשמעתין, ובמקום שבועת העדות אית למיגרס שבועת הפקדון. ואית למיגרס נמי הכא איפכא כדאמרינן בסיפרי: מה לשבועת הפקדון דכן אינו לוקה כו'. וכן גרס רבינו חננאל, וזה לשונו: ואתינן למפשטה מהא דתניא בסיפרי דבי רב: לא, אם אמרת בשבועת הפקדון שכן אינו לוקה, תאמר בגזיר שנטמא דלוקה. והואיל ולוקה כו'. ואם תאמר: מאי קמשני דלא מיפטר במלקות, כלומר אלא צריך עדיין קרבן? והא היא גופה אתינן למילף בגזיר שיהא עדיין צריך קרבן! ואמר רבינו תם דהכי פירושו: דלא מיפטר במלקות – שאין מתכפר במלקות לחודיה, תאמר בגזיר שמתכפר במלקות לחודיה, דכי מייתי נמי בשוגג קרבן לא מייתי אלא למיחל עליה נזירות טהרה כדמסיק. ודלא כרבי אלעזר הקפר דאמר (נזיר יט, א): נזיר טמא חוטא הוא. והא דפריך: והא קרבן כתיב ביה, פירוש: הא בשוגג כתיב קרבן, ולמאי קאתי אם לא לכפר? ואם כן נילף משבועת הפקדון דבמזיד לא יפטר במלקות, אלא יצטרך עדיין קרבן! ומשני כו'. **פרט** ללוה בשטר ולוה בעדים – כגון דאמר "לא לויתי", דכאומר "לא פרעתי" דמי.

הכא

לְהוּ: הֵזִיד בִּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן וְהֻתְּרוּ בּוֹ, מַהוּ? כֵּיוָן דְּחִידּוּשׁ הוּא, דְּבְכָל הַתּוֹרָה לָא אַשְׁכְּחַן מְזִיד דְּמַיְיתֵי קָרְבָּן וְהָכָא מַיְיתֵי קָרְבָּן - לָא שְׁנָא אַתְּרוּ בֵּיהּ וְלָא שְׁנָא לָא אַתְּרוּ בֵּיהּ; אוֹ דִּלְמָא הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלָא אַתְּרוּ בֵּיהּ, אֲבָל הֵיכָא דְּאַתְּרוּ בֵּיהּ - מִילְּקָא לֵקֵי, קָרְבָּן לָא מַיְיתֵי; אוֹ דִּלְמָא הָא וְהָא עָבְדִינָא? אֲמַרוּ לֵיהּ, תָּנֵינָא: חֲמוּרָה הֵימֶנָּה שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן, שֶׁחַיָּיבִין עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת וְעַל שְׁגֶגְתָּהּ אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים; מִדְּקָאָמַר לֵיהּ "עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת" - מִכְּלָל דְּאַתְּרוּ בֵּיהּ, וְקָאָמַר: מַכּוֹת - אִין, קָרְבָּן - לָא. וּמַאי חֲמוּרָא? דְּנִיחָא לֵיהּ לְאִינִישׁ דְּמַיְיתֵי קָרְבָּן וְלָא לִילְקֵי. אֲמַר לְהוּ רָבָא בַּר אִיתִּי: מַאן תְּנָא זְדוֹן שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן לֹא נִיתַּן לְכַפָּרָה? רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֲבָל לְרַבָּנַן קָרְבָּן נַמִּי מַיְיתֵי. אֲמַר לְהוּ רַב כָּהֲנָא: בַּר מִינָּהּ דְּהַהִיא, דַּאֲנָא תְּנֵינָא לָהּ וְהָכִי תְּנֵינָא לָהּ: אֶחָד זְדוֹנָהּ וְאֶחָד שְׁגֶגְתָּהּ - אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים, וּמַאי חֲמוּרָא? דְּאִילּוּ הָתָם חַטָּאת בַּת דַּנְקָא, וְהָכָא אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים. - וְלִיגְמַר מִינָּהּ! - דִּלְמָא דְּלָא אַתְּרוּ בֵּיהּ. לִישָׁנָא אַחֲרִינָא, תָּא שְׁמַע: אֵין חַיָּיבִין עַל שְׁגֶגְתָּהּ, מַה הֵן חַיָּיבִין עַל זְדוֹנָהּ? אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים; מַאי לָאו בְּדְאַתְּרוּ בֵּיהּ? - הָכָא נַמִּי דְּלָא אַתְּרוּ בֵּיהּ. תָּא שְׁמַע: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּגִזִּיר טָמֵא שֶׁכֵּן לוֹקֶה, תֹּאמַר בִּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה? מִדְּקָאָמַר לוֹקֶה - מִכְּלָל דְּאַתְּרוּ בֵּיהּ, וְקָאָמַר: תֹּאמַר בִּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה, אֲבָל קָרְבָּן מַיְיתֵי! - מַאי אֵינוֹ לוֹקֶה - דְּאֵינוֹ נִפְטָר בְּמַלְקוֹת. - מִכְּלָל דְּגִזִּיר טָמֵא נִפְטָר בְּמַלְקוֹת? הָא קָרְבָּן כְּתִיב בֵּיהּ! - הָתָם דְּמַיְיתֵי קָרְבָּן, כִּי הֵיכִי דְּתֵיחוּל עֲלֵיהּ נְזִירוּת בְּטַהֲרָה. אֲמַרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַבָּה, אֲמַר לְהוּ: מִכְּלָל דְּכִי לָא אַתְּרוּ בֵּיהּ וְאִיכָּא עֵדִים - מִיחַיַּיב? כְּפִירַת דְּבָרִים בְּעָלְמָא הוּא! אַלְמָא קָסָבַר רַבָּה: הַכּוֹפֵר בְּמָמוֹן שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵדִים - פָּטוּר. אֲמַר לֵיהּ רַב חֲנִינָא לְרַבָּה, תַּנְיָא דְּמִסְיַיעַ לָךְ: "וְכִחֵשׁ בָּהּ" - פְּרָט לַמּוֹדֶה לְאֶחָד מִן הָאַחִין אוֹ לְאֶחָד מִן הַשּׁוּתָּפִין, "וְנִשְׁבַּע עַל שָׁקֶר" - פְּרָט לַלֹּוֶה בִּשְׁטָר וְלַלֹּוֶה בְּעֵדִים. אֲמַר לֵיהּ: אִי מִשּׁוּם הָא לָא תְּסַיְּיעָן, בְּאוֹמֵר: "לְוִיתִי, וְלֹא לְוִיתִי בְּעֵדִים", "לְוִיתִי, וְלֹא לְוִיתִי בִּשְׁטָר". מִמַּאי? מִדְּקָתָנֵי: "וְכִחֵשׁ בָּהּ" - פְּרָט לַמּוֹדֶה לְאֶחָד מִן הָאַחִין אוֹ לְאֶחָד מִן הַשּׁוּתָּפִין; הַאי לְאֶחָד מִן הָאַחִין הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵּימָא דְּאוֹדֵי לֵיהּ בְּפַלְגָּא דִּידֵיהּ - הָא אִיכָּא כְּפִירָה דְּאִידְּךְ! אֶלָּא לָאו דְּאָמְרֵי לֵיהּ: "מַתְרֵינָן יָזֵפְתָּ", וַאֲמַר לְהוּ: "לָא, מֵחַד מִינַּיְיכוּ יָזֵפִי", דְּהָוְיָא לֵיהּ כְּפִירַת דְּבָרִים בְּעָלְמָא. וּמִדְּרֵישָׁא כְּפִירַת דְּבָרִים, סֵיפָא נַמִּי כְּפִירַת דְּבָרִים. (סִימָן: חוֹבָה כִּיתּוֹת דְּבַעַל הַבַּיִת חוֹטֵר גְּזֵרָא) תָּא שְׁמַע: אֵינוֹ חַיָּיב עַל שְׁגֶגְתָּהּ, וּמַהוּ חַיָּיב עַל זְדוֹנָהּ? אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים; מַאי לָאו זְדוֹן עֵדִים! - לָא, זְדוֹן עַצְמוֹ. תָּא שְׁמַע: הָיוּ שְׁתֵּי כִּתֵּי עֵדִים, כְּפָרָה הָרִאשׁוֹנָה וְאַחַר כָּךְ כְּפָרָה הַשֵּׁנִיָּה - שֶׁתֵּיהֶן חַיָּיבוֹת, מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹלָה עֵדוּת לְהִתְקַיֵּים בִּשְׁתֵּיהֶן; בִּשְׁלָמָא שְׁנִיָּה תִּחַיֵּיב, דְּהָא כָּפְרָה לָהּ כַּת רִאשׁוֹנָה, אֶלָּא רִאשׁוֹנָה אַמַּאי מְחַיְּיבָא?

הא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תוספות

הכא נמי כדרבינא – שהיו קרובין בנשותיהן. אבל נשותיהן גוססות לא צריך למימר, דהא הכא ליכא לאקשויי פשיטא, דהא קא משמע לן דהודה ואחר כך באו עדים דמשלם קרן וחומש, וכי באו עדים ואחר כך הודה משלם תשלומי כפל.

ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות – תימה: והא רבי יוחנן גופיה אית ליה בסוף בבא בתרא (קעה, ב) דשעבודא דאורייתא, ואם כן אפילו בעל פה היכי משכחת לה לשבועת העדות ולשבועת הפקדון? והכי נמי קשה מ"השולח" (גיטין לז, א) דאמר רבי יוחנן: שטר שיש בו אחריות נכסים אינו משמט, ואם כן אפילו בעל פה לא משכחת לה לדידיה. וכן בפרק קמא דבבא מציעא (ד, ב) גבי מודה מקצת, ובפרק "הכותב" (כתובות פז, ב). ואיתא נמי התם גבי עד אחד דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות, ולמאן דאמר שעבודא דאורייתא לעולם לא משכחת שבועה! וצריך לומר דאליביה משכחת כשמחל השעבוד. **מיעט** שטרות – אפילו מאן דלא דאין דינא דגרמי ב"הגוזל קמא" (בבא קמא צח, א) ופטר שורף שטרותיו של חבירו, מכל מקום כיון דכי איתנהו בעינייהו מחייב ליה לאהדורינהו, הוה אמינא דכי כפר חייב. ומיהו, לבסוף דמסיק דלענין השבה דוקא פליגי אי אומר לו כשנשתנו "הרי שלך לפניך", ולא לענין שבועה, קשיא: מה שייך למעוטי שטרות? הא אפילו שרפן פטור, כל שכן נשתנו! וצריך לומר: דסבר רבי מאיר דדאין דינא דגרמי. אי נמי, כי פטרינן היינו כי קלינהו באתריהו, אבל נטלן ושרפן חייב. **מתניתין** נמי דיקא – אף על גב דמאן דמחייב נמי מודה דלרבנן פטור, מכל מקום מייתי דסתם מתניתין דיקא כמאן דפטר. ומיהו קצת תימה דמייתי ממתניתין דדחי לה, לייתי ממתניתין ד"שבועת הדיינין" (שבועות לח, ב) דאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות, אם כן אין כאן קרבן.

אלא

הא קיימא שניה – אלא לאו שמע מינה: כפירת ממון שיש עליו עדים הויא כפירה. **קרובין בנשותיהן** – נשואי שתי אחיות, דההיא שעתא לא חזו לאסהודי. ואם תאמר: למה לי למיתנא? איצטריך, כגון שהיו גוססות באותה שעה. **מהו דתימא** – קיימא לן רוב גוססות למיתה, והוו להו כמתות, והוה ליה ממון שיש עליו עדים דלא תתחייב ראשונה – קא משמע לן: השתא מיהא לא שכיבי. ואף על גב דרוב גוססין למיתה, כל זמן שלא מת חי הוא לכל דברים. **מענת גנב** – פטר עצמו על ידי גניבה, שטען "נגנב הימני", ושומר חנם פטור מגניבה. וקיימא לן בבבא קמא (סג, ב) שאם נשבע ובאו עדים – משלם כפל כגנב עצמו. אבל אם הודה אחר כך – אין כאן כפל, דמודה בקנס פטור, אבל חומש ואשם יש משום שבועת הפקדון. **ונשבע והודה ובאו עדים** – גרסינן, ולא גרסינן "אחרי כן". **משלם תשלומי כפל** – משום עדים. **ואשם** – משום שבועה, אבל חומש לא משלם. וילפינן לה בבבא קמא מהאי קרא "ושלם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו", ממון המשתלם בראש מוסיף חומש, ושאינו משתלם בראש, כגון זה שישלם עליו כפל – אין מוסיף חומש. **כדרבינא** – שהיו עדים קרובים בנשותיהן בשעת שבועה, לפיכך חייב קרבן כמאן דליתיהו. **כר מינה דההיא** – אין ללמוד הימנה, דלא איירי במכות כלל, ודלמא בזדון עצמו קאמר ולא בזדון עדים. **אי דליכא עדים** – דאתרו בנזיר, אמאי לוקה? **עבידי דמייתי** – הלכך מהניא ליה כפירתו אם ימותו העדים. **משום דהוה ליה** – האי שטר, ממון שהקרקעות משועבדים לו, והכופר בו כבופר בקרקעות, וקיימא לן לקמן (שבועות מב, ב) דאין נשבעין על הקרקעות. הלכך, כי אישתבע נמי – אין לה דין חיוב שבועה להביא עליה קרבן. **וכדרב הונא בריה דרב יהושע** – דפריש טעמא דרבי יוחנן משום דאין חייבין על כפירת [שעבוד] קרקעות. **חייב להעמיד לו שדה** – דקסבר: קרקע נגזלת וקיימא לה ברשות גזלן, וקרינן ביה "והשיב את הגזלה" (ויקרא ה). **הרי שלך לפניך** – קסבר: קרקע אינה נגזלת, וכי שטפה נהר ברשותיה דמרא קמא היא קיימא. **מיעט שטרות** – שאין גופן ממון, שאינן אלא לראיה שבהן. **מאן דמחייב** – עלייהו דין קרבן שבועה – כרבי אליעזר, כי היכי דמרבה להו לענין השבה מרבה להו נמי לכל האמור בענין, וקרבן בההיא עניינא כתיב. **אפילו רבי אליעזר מודה** – דאף על גב דאיתרבו בענין השבה, לא איתרבו לענין חומש ואשם. דכי אהדר קרא ונקט ענין חומש ואשם כתיב "או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו' וחמישיתו יוסף עליו את אשמו יביא", "מכל" ולא הכל, ואימעיט להו דבר שאינו דומה לפרט. **מתניתין נמי דיקא** – כרבי יוחנן, דאין חיוב קרבן שבועה בקרקעות. **דעבד איתקש לקרקעות** – "והתנחלתם אותם [וגו']" לרשת אחוזה" (שם כה), כאחוזה.

כלל

הָא קַיְימָא שְׁנִיָּה! אֲמַר רַבִּינָא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה שְׁנִיָּה בִּשְׁעַת כְּפִירַת הָרִאשׁוֹנָה קְרוֹבִין בְּנִשׂוֹתֵיהֶן וְנִשׂוֹתֵיהֶן גּוֹסְסוֹת; מַהוּ דְּתֵימָא: רוֹב גּוֹסְסִין לְמִיתָה, קָא מַשְׁמַע לָן: הָשְׁתָּא מִיהַת חַיֵּי נִינְהוּ וְלָא שְׁכִיבִי. תָּא שְׁמַע: בַּעַל הַבַּיִת שֶׁטָּעַן טַעֲנַת גַּנָּב בְּפִקָּדוֹן, וְנִשְׁבַּע וְהוֹדָה וּבָאוּ עֵדִים, אִם עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ עֵדִים הוֹדָה - מְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחוֹמֶשׁ וְאָשָׁם, אִם מִשֶּׁבָּאוּ עֵדִים הוֹדָה - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל וְאָשָׁם! - הָכָא נַמִּי כִּדְרַבִּינָא. אֲמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אַשִׁי, תָּא שְׁמַע: חֲמִירָה מִמְּנָה שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן, שֶׁחַיָּיבִין עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת וְעַל שִׁגְגָתָהּ אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים; מִדְּקָאָמַר לוֹקֶה - מִכְּלָל דְּאִיכָּא עֵדִים, וְקָאָמַר: עַל שִׁגְגָתָהּ אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים! אֲמַר לֵהּ רַב מָרְדְּכַי: בַּר מִינָּהּ דְּהַהִיא, דְּהָאֲמַר לְהוּ רַב כָּהֲנָא: אֲנָא תָּנִינָא לָהּ וְהָכִי תָּנִינָא לָהּ: אֶחָד זְדוֹנָהּ וְאֶחָד שִׁגְגָתָהּ - אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים. תָּא שְׁמַע: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּנָזִיר מָמֵא שֶׁכֵּן לוֹקֶה, תֹּאמַר בִּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה? הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּלֵיכָא עֵדִים, אַמַּאי לוֹקֶה? אֶלָּא כְּשִׁיטָּא דְּאִיכָּא עֵדִים, וְקָתָנֵי: תֹּאמַר בִּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה; מִלְּקָא הוּא דְּלָא לָקֵי, אֲבָל קָרְבָּן מַיְיתֵי, תִּיוּבְתָּא דְּרַבָּה! תִּיוּבְתָּא. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הַכּוֹפֵר בְּמָמוֹן שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵדִים - חַיָּיב, בִּשְׁטָר - פָּטוּר.

אֲמַר רַב פַּפָּא: מַאי טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן? עֵדִים עֲבִידִי דְּמָיְיתֵי, שְׁטָר - הָא מַנַּח. אֲמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַב פַּפָּא: שְׁטָרָא נַמִּי עֲבִיד דְּמִרְכַּס! אֶלָּא אֲמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: הַיְינוּ טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, מִשּׁוּם דַּהֲוָה שְׁטַר שְׁעַבּוּד קַרְקָעוֹת, וְאֵין מְבִיאִין קָרְבָּן עַל כְּפִירַת שְׁעַבּוּד קַרְקָעוֹת. אִיתְּמַר: מַשְׁבִּיעַ עַדֵּי קַרְקַע - פְּלִיגִי רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, חַד אָמַר: חַיָּיב, וְחַד אָמַר: פָּטוּר. תִּסְתַּיֵּים דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר פָּטוּר, מִדְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַכּוֹפֵר בְּמָמוֹן שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵדִים - חַיָּיב, שְׁטָר - פָּטוּר, וְכִדְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, תִּסְתַּיֵּים. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי אַבָּהוּ: לֵימָא, רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבָּנַן קָא מִיפַּלְגִי? דִּתְנַן: הַגּוֹזֵל שָׂדֶה מֵחֲבֵירוֹ וּשְׁטָפָהּ נָהָר - חַיָּיב לְהַעֲמִיד לוֹ שָׂדֶה, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אוֹמֵר לוֹ: "הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ"; וְאָמְרִינַן: בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דָּרֵישׁ רַבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי, וְרַבָּנַן דָּרְשִׁי כְּלָלֵי וּפְרָטֵי; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דָּרֵישׁ רַבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי: "וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ" - רִיבָּה, "בִּפְקֻדּוֹן אוֹ בְתִשּׂוּמֶת יָד" - מִיעֵט, "אוֹ מִכָּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע" - חָזַר וְרִיבָּה, רִיבָּה וּמִיעֵט וְרִיבָּה - רִיבָּה הַכֹּל, מַאי רִיבָּה? רִיבָּה כָּל מִילֵּי, וּמַאי מִיעֵט? מִיעֵט שְׁטָרוֹת. וְרַבָּנַן דָּרְשִׁי כְּלָלֵי וּפְרָטֵי: "וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ" - כְּלָל, "בִּפְקֻדּוֹן אוֹ בְתִשּׂוּמֶת יָד אוֹ בְגֵזֶל" - פְּרָט, "אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו" - חָזַר וְכְלָל; כְּלָל וּפְרָט וּכְלָל - אִי אַתָּה דָּן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט, מַה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ, דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל וְגוּפוֹ מָמוֹן - אַף כָּל דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל וְגוּפוֹ מָמוֹן, יָצְאוּ קַרְקָעוֹת - שֶׁאֵין מִטַּלְטֵל, יָצְאוּ עֲבָדִים - שֶׁהוּקְּשׁוּ לְקַרְקָעוֹת, יָצְאוּ שְׁטָרוֹת - שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמִּטַּלְטְלִין אֵין גּוּפָן מָמוֹן; מַאן דִּמְחַיֵּיב - כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וּמַאן דְּפָטַר - כְּרַבָּנַן? אֲמַר לֵיהּ: לָא, מַאן דִּמְחַיֵּיב - כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וּמַאן דְּפָטַר - כְּרַבָּנַן? אֲמַר לֵיהּ: לָא, מַאן דִּמְחַיֵּיב - כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מוֹדֶה, דְּרַחֲמָנָא אָמַר "מִכָּל" וְלֹא הַכֹּל. אֲמַר רַב פַּפָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: מַתְנִיתִין נַמִּי דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי: "גָּנַבְתָּ אֶת שׁוֹרִי", וְהוּא אוֹמֵר: "לֹא גָּנַבְתִּי", - "מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי", וְאָמַר: "אָמֵן" - חַיָּיב, וְאִילּוּ "גָּנַבְתָּ אֶת עַבְדִּי" לָא קָתָנֵי, מַאי טַעְמָא? לָאו מִשּׁוּם דְּעֶבֶד אִיתְקַשׁ לְקַרְקָעוֹת, וְאֵין מְבִיאִין קָרְבָּן עַל כְּפִירַת שְׁעַבּוּד קַרְקָעוֹת? אֲמַר רַב פַּפָּי מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: אֵימָא סֵיפָא, זֶה הַכְּלָל: כָּל הַמְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ - חַיָּיב, וְשֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ - פָּטוּר; "זֶה הַכְּלָל" לְאַתּוּיֵי מַאי? לָאו לְאַתּוּיֵי "גָּנַבְתָּ אֶת עַבְדִּי"?

אלא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הָא קָיְימָא שְׁנִיָּה – הרי הכת השניה קיימת ויכולה להעיד, ומכך שחייבה אותם המשנה מוכח שלא כדברי רבה האומר שאם יש עדים שיכולים להעיד אין זו כפירת ממון ואין חיוב קרבן שבועה.

דוחה הגמרא: **אָמַר רָבִינָא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה הכת הַשְׁנִיָּה בְּשֵׁעַת כְּפִירַת הכת הָרִאשׁוֹנָה קְרוֹבִין זה לזה בִּנְשׁוֹתֵיהֶן,** שהיו נשואים לשתי אחיות, ופסולים להעיד יחד, ונמצא שבאותו זמן רק הכת הראשונה יכלה להעיד, ובכך שכפרה גרמה הפסד לתובע, ולכך הם חייבים בקרבן שבועה. וְהחידוש במשנה הוא שמדובר אף באופן שבאותו זמן היו **נְשׁוֹתֵיהֶן גּוֹסְסוֹת,** ולאחר שנשבעו עדי הכת הראשונה אכן מתו והוכשרה הכת השניה לעדות, **מַהוּ דְּתֵימָא** – היינו סבורים לומר שכיון שרוֹב **גּוֹסְסִין לְמִיתָה,** הרי זה כאילו בשעת כפירת הראשונה יש כאן כת שניה הכשרה לעדות, ואין כפירת הראשונים גורמת הפסד לתובע, **קָא מַשְׁמַע לָן** – השמיעה לנו המשנה שאמנם רוב גוססים למיתה, אך **הַשְׁתָּא מִיהַת חָיֵי נִינְהוּ, וְלֹא שְׁכִיבִי** – עתה נשותיהן חיות, ולא מתו עדיין ולכן עדי הכת השניה נחשבים קרובים ופסולים להעיד, נמצא שכפירת הכת הראשונה היא כפירת ממון, המחייבת קרבן שבועה.

מביאה הגמרא ראיה נוספת: **תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא, **בַּעַל הַבַּיִת שֶׁטָּעָן טַעֲנַת גַּנָּב בְּפִקָּדוֹן** – אדם שנמסר לידו פקדון והיה עליו שומר חנם, ופטר את עצמו מלהשיבו בטענה שהפקדון נגנב, **וְנִשְׁבַּע** על כך לשקר, **וְאחר כך הוֹדָה** שהפקדון בידו, **וְגם בָּאוּ עֵדִים** על כך, **אִם עַד שֶׁלֹּא** – קודם **שבָּאוּ הָעֵדִים הוֹדָה, מְשַׁלֵּם קֶרֶן,** ומוסיף **חוֹמֶשׁ, וּמביא אָשָׁם,** אך הוא פטור מכפל, כדין המודה בקנס. אבל **אִם מִשֶּׁבָּאוּ** [–אחר שבאו] **עֵדִים הוֹדָה, מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל,** שהרי שומר הטוען טענת גנב דינו כגנב (ב"ק סג:), **וּמביא אָשָׁם** על שבועתו, אך פטור מחומש. ומבואר במשנה שאף שבשעה שכפר ונשבע היו עדים על הפקדון, וכפירתו לא פטרה אותו, מכל מקום הוא חייב אשם, ושלא כדברי רבה האומר שזו 'כפירת דברים' שאינה מחייבת.

דוחה הגמרא: **הָכָא נַמִּי כִּדְרָבִינָא** – גם את הברייתא הזו יש לבאר כמו שתירץ רבינא את הברייתא הקודמת, שבשעה שכפר ונשבע היו העדים קרובים בנשותיהן, ונמצא שכפירתו הועילה לפוטרו מממון באותה שעה, ולכן חייב אשם על שבועתו.

מוסיפה הגמרא להקשות על דברי רבה: **אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַשִׁי, תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא, **חֲמוּרָה מִמָּנָּה** – משבועת העדות, **שְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן, שֶׁחַיָּיבִין עַל זְדוֹנָהּ מַכּוֹת, וְעַל שִׁגְגָתָהּ אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים, וּמִדְּקָאָמַר שלוֹקֶה, מִכְּלָל דְּאִיכָּא עֵדִים** – מוכח שמדובר באופן שיש עדים על הפקדון, שהרי אין אדם מתחייב מלקות על פי הודאת עצמו, **וְאף על פי כן קָאָמַר שעַל שִׁגְגָתָהּ מביא אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים,** ומוכח שאף הכופר בפקדון שיש עליו עדים חייב, ושלא כדברי רבה הפוטרו.

דוחה הגמרא: **אָמַר לְהוּ רַב מָרְדְּכַי, בַּר מִינָּהּ דְּהַהִיא** – חוץ מברייתא זו, כלומר, מברייתא זו אין להקשות על דברי רבה, **דְּהָאָמַר לְהוּ רַב כַּהֲנָא לתלמידיו של רבה, אֲנָא תְּנִינָא לָהּ וְהָכִי תְּנִינָא לָהּ** – אני שניתי ברייתא זו, וכך יש לשנותה, **אֶחָד זְדוֹנָהּ וְאֶחָד שִׁגְגָתָהּ חייב אָשָׁם בְּכֶסֶף שְׁקָלִים,** וכיון שלא הוזכר בברייתא כלל חיוב מלקות, אין ראיה שמדובר באופן שיש עדים, ולכן חייב קרבן.

מקשה הגמרא עוד על שיטת רבה: **תָּא שְׁמַע,** ממה ששנינו בברייתא, שרצתה הברייתא ללמוד דין שבועת הפקדון מדין נזיר טמא, ודחתה, **לֹא, אִם אָמַרְתָּ** חומרא זו **בְּנָזִיר טָמֵא,** היינו כיון שהחמירה עליו התורה בדבר אחר, **שֶׁכֵּן לוֹקֶה,** האם **תֹּאמַר** חומרא זו גם **בִּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה,** ויש לברר, **הֵיכִי דָּמֵי, אִי** באופן **דְּלֵיכָּא** – שאין **עֵדִים** על כך שנטמא, אם כן **אַמַּאי לוֹקֶה, אֶלָּא פְּשִׁיטָא** שמדובר באופן **דְּאִיכָּא** – שיש **עֵדִים,** ולכן הוא לוקה, **וְעל** אופן זה **קָתָנֵי 'תֹּאמַר בִּשְׁבוּעַת הַפִּקָּדוֹן שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה',** והיינו כשיש עדים על כך שנשבע לשקר, ויש לדייק, **מִלְּקָא הוּא דְּלָא לָקֵי** – רק לגבי מלקות אמרו כן, שאינו לוקה, **אֲבָל קָרְבָּן מַיְּיתֵי** – משמע שהוא מביא, ומוכח שאף במקום שהיו עדים על כפירתו, ונמצא שלא נפטר מממון על ידי כפירה זו, אין מחשיבים זאת ל'כפירת דברים' בלבד, אלא חייב קרבן, **וּתְיוּבְתָּא דְּרַבָּה** – זו קושיא על דברי רבה, הסובר שבאופן כזה פטור מקרבן. מסיימת הגמרא: **תְּיוּבְתָּא** – אכן פירכא היא על דברי רבה, ונדחו דבריו.

הגמרא מביאה אופן שבו הכופר בפקדון ונשבע לשקר פטור: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,** אדם **הַכּוֹפֵר בְּמָמוֹן** של חבירו **שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵדִים** שהוא של חבירו, ונשבע לשקר, **חַיָּיב** קרבן שבועה, וכפי שדחתה הגמרא לעיל את דברי רבה הפוטרו, אבל הכופר בְּממון חבירו שיש עליו **שְׁטָר, פָּטוּר** מקרבן. **אָמַר רַב פָּפָּא, מַאי מַעְמִיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן** שמחלק בין עדים לבין שטר, כיון **שעֵדִים עֲבִידִי דְּמָיְיתִי** – עדים יכולים למות קודם שיעידו, ונמצא שהועילה כפירתו למקרה שימותו העדים ולא יעידו, אבל **שְׁטָר, הָא מַנַּח** – הרי הוא מונח ביד התובע, ואין כפירתו של הנתבע מועילה לו כלל, והרי זו כפירת דברים.

דוחה הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַב פָּפָּא, שְׁטָרָא נַמִּי עָבִיד דְּמִרְכַּם** – הרי גם שטר יכול להאבד, ונמצא שכפירתו תועיל להפטר מהממון, ומדוע הוא פטור מקרבן.

אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, הֵיינוּ טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, מִשּׁוּם דַּהֲוָה שְׁטָר 'שַׁעֲבוּד קַרְקָעוֹת' – שהרי הנושה בחבירו ממון ויש לו שטר עליו, קרקעות הלוה משועבדות לו, ואף אם מכרם הלוה לאחרים יכול המלוה לגבותם מהם, **וְאֵין מְבִיאִין קָרְבָּן עַל כְּפִירַת שַׁעֲבוּד קַרְקָעוֹת,** כיון שאין חיוב שבועה על קרקע, כמו שתדרוש הגמרא להלן (מב:), וממילא אין בה גם חיוב קרבן שבועה.

הגמרא מביאה מחלוקת לגבי קרבן שבועת העדות השייכת לנידון הקודם: **אִיתְּמַר, מַשְׁבִּיעַ עֲדֵי קַרְקַע** – אדם המשביע עדים שיבואו להעיד לו עדות על קרקע השייכת לו, ונשבעו לשקר שאינם יודעים לו עדות, **פְּלִיגִי** – נחלקו בדינם **רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר,** האם הם חייבים קרבן שבועה, **חַד אָמַר חַיָּיב, וְחַד אָמַר פָּטוּר,** ולא התבאר מי המחייב ומי הפוטר. אומרת הגמרא: **תִּסְתַּיֵּים** – יש להוכיח מסוגייתנו **דְּרַבִּי יוֹחָנָן הוא דְּאָמַר שפָּטוּר, מִדְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** לגבי קרבן שבועת הפקדון **שהַכּוֹפֵר בְּמָמוֹן שֶׁיֵּשׁ עָלָיו עֵדִים חַיָּיב,** ואילו הכופר בממון שיש עליו **שְׁטָר פָּטוּר, וּכְטַעְמוֹ דְּרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ,** שביאר שכפירה על ממון בשבטר נחשבת ככפירה בקרקע, שאינה מחייבת שבועה, ואף לגבי שבועת העדות אין חיוב קרבן אלא כשנשבעו שאינם יודעים עדות על ממון, ולא כשנשבעו על עדות קרקע, שהרי שתי שבועות אלו נלמדות בגזירה שוה זו מזו, כמבואר לעיל (לג:). מסיימת הגמרא: **תִּסְתַּיֵּים** – אכן מוכח מכאן שרבי יוחנן הוא הפוטר את העדים מקרבן שבועה באופן זה, ורבי אלעזר הוא המחייב.

הגמרא מנסה לתלות את מחלוקתם של רבי יוחנן ורבי אלעזר במחלוקת תנאים: **אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי אַבָּהוּ, לֵימָא** – האם אפשר לומר ולבאר **שרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר, בְּפִלּוּגְתָּא** [–במחלוקתם] **דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבָּנַן קָא מִיפַּלְגִי** – נחלקו, (דתנן) [**דְּתַנְיָא**], **הַגּוֹזֵל שָׂדֶה מֵחֲבֵירוֹ, וּשְׁטָפָהּ נָהָר** והתקלקלה והופחת שוויה, **חַיָּיב** הגזלן **לְהַעֲמִיד לוֹ שָׂדֶה** אחרת ששוה כפי שהיתה שדה זו שוה כשגזלה, כיון שקרקע נגזלת וזכה בה הגזלן, והתחייב להשיב את שווי הקרקע בעת הגזילה, **דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים,** אין קרקע נגזלת ולא חל על הגזלן חיוב השבה של הגזילה, אלא **אוֹמֵר לוֹ** הגזלן לנגזל **'הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ',** שהרי מעולם לא יצאה הקרקע מרשותך ולא התחייבתי בהשבתה. **וְאָמְרִינַן, בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי** – וביארנו במה נחלקו רבי אליעזר וחכמים, באופן דרשות הפסוקים של חיוב 'והשיב את הגזילה' האמור בתורה, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דָּרֵישׁ** את הפסוק באופן של **'רִבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי'** – ריבוי ומיעוט,

המשך בעמוד 253

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

המשך ביאור למס' שבועות ליום ראשון עמ' ב

גמרא

הגמרא מבארת שדין שבועת העדות הוא רק כשהתובע ביקש בפיו שיעידו לו: **אָמַר שְׁמוּאֵל, רָאוּהוּ** העדים את התובע **שֶׁרָץ אַחֲרֵיהֶן, אָמְרוּ לוֹ, מָה אַתָּה רָץ אַחֲרֵינוּ,** אם כדי שנעיד עבורך, **שֶׁבּוּעָה שֶׁאֵין אָנוּ יוֹדְעִין לְךָ עֵדוּת,** ונמצאו כפרנים, **פְּטוּרִין** מקרבן שבועת העדות. שאין העדים חייבים, אלא **עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִפִּיו** של התובע שיאמר בואו והעידוני.

שואלת הגמרא: **מַאי קָא מַשְׁמַע לָן** שמואל, והרי **תָּנְיָא** (להלן לה.) שאין חיוב שבועת העדות עד שישמעו מפיו, ששנינו **שֵׁילַח** התובע **בְּיַד עַבְדּוֹ** שישביע את העדים שיבואו ויעידוהו, **אוֹ שֶׁאָמַר לָהֶן הַנִּתְבָּע, מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, שֶׁאִם אַתֶּם יוֹדְעִין לוֹ** – לתובע, **עֵדוּת, שֶׁתָּבוֹאוּ** לבית דין **וּתְעִידוּהוּ,** ובאו לבית דין ואמרו שאין יודעים לו עדות, **הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים** מקרבן,

---

המשך ביאור למס' שבועות ליום שלישי עמ' א

התורה את בעל השור כדי שישמור את שורו. וממה שנאמר במשנתינו שעדי חצי נזק שכפרו חייבים, הרי שעדי קנס שכפרו חייבים בשבועת העדות.

דוחה הגמרא: אין להוכיח מדין המשנה בעדי חצי נזק, משום שמשנתינו **כְּמַאן דְּאָמַר** – כדעת רב פפא הסובר **שַׁפְלָגָא נִזְקָא מָמוֹנָא** – תשלום חצי נזק ממון הוא. ואם כן אין ראיה מעדי חצי נזק לעדי קנס, משום שחצי נזק אינו קנס.

שואלת הגמרא: **הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר** – לדעת רב פפא הסובר **פַּלְגָא נִזְקָא מָמוֹנָא, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר** – לדעת רב הונא בריה דרב יהושע הסובר פלגא נזקא **קְנָסָא** הוא, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נפרש את הספק, כלומר, האם לדעתו יש להוכיח מדין עדי חצי נזק שבמשנתינו, שעדי קנס שכפרו חייבים בשבועת העדות.

מתרצת הגמרא: משנתינו אינה עוסקת בדין חצי נזק של שור תם שנגח, אלא **בַּחֲצִי נֵזֶק צְרוֹרוֹת** – בהמה שהזיקה בכוחה ולא בגופה, כגון שהלכה כדרכה והתיזה צרורות [–אבנים קטנות] מתחת רגליה, והלכו הצרורות ושברו את הכלי, **דְּהִלְכְתָּא גְּמִירִי לָהּ** – שהלכה למשה מסיני שחייב על היזקה רק חצי נזק, **דְּחַצִּי נזק** זה ודאי **מָמוֹנָא הוּא** ולא קנס, ואם כן אין ראיה מעדי חצי נזק שבמשנתינו לדין עדי קנס שכפרו אם חייבים או פטורים.

הגמרא מביאה ראיה נוספת לפשוט את הספק אם עדי קנס שכפרו חייבים בשבועת העדות: **תָּא שְׁמַע** – בוא ושמע ראיה נוספת לפשוט את הספק ממשנתינו, שאמרה, משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני **תַּשְׁלוּמֵי כֶּסֶף** וכפרו חייבין בשבועת העדות. והרי תשלום הכפל הוא תשלום קנס, ומכך שעדים אלו חייבים בשבועת העדות משמע שעדי קנס חייבים.

דוחה הגמרא: מה שאמרו במשנה שאם לא העידו על תשלומי כפל חייבים, הוא **מִשּׁוּם קַרְנָא** – משום תשלום הקרן הנמצא בתוך תשלומי הכפל שהגנב חייב בו, שהוא תשלום ממון ולא קנס.

שואלת הגמרא: 'וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה' שנשנו במשנה הרי הם תשלומי קנס, ואם כן נוכיח ממשנתינו שעדי קנס שכפרו חייבים.

משיבה הגמרא: אין חיוב העדים משום תשלום הקנס שבתשלומי ארבעה וחמשה, אלא **מִשּׁוּם קַרְנָא** – משום תשלום הקרן שיש בהם.

שואלת הגמרא: ונוכיח ממה שאמרה המשנה 'שאם אמר להם תעידוני **שֶׁאָנַס אִישׁ פְּלוֹנִי וּפִתָּה אֶת בִּתִּי**' שחייבים עליהם בשבועת העדות, והרי האונס והמפתה חייבים בתשלום חמישים שקלי כסף שהוא קנס, ויש להוכיח שעדי קנס חייבים. משיבה הגמרא: אין חיוב העדים משום הקנס של חמישים כסף, אלא **מִשּׁוּם** תשלום **בּוֹשֶׁת וּפְגָם** המוטל על האונס והמפתה, נוסף על החמישים כסף, שהוא חיוב ממון.

שואלת הגמרא: אם כן שהמדובר בתשלומי ממון, **מַאי קָא מַשְׁמַע לָן** – מה באה משנתינו להשמיענו בכך שהביאה את כל האופנים שבמשנה, והרי **כּוּלְּהוּ מָמוֹנָא הוּא.**

משיבה הגמרא: **רֵישָׁא** – תחילת המשנה, בעדים שכפרו על נזק, וחצי נזק, ותשלומי כפל, וארבעה וחמשה, ואונס, ומפתה, **חָדָא קָא מַשְׁמַע לָן** – דבר אחד באה להשמיענו. וכן **סֵיפָא** – סוף המשנה, בעדים שכפרו על עדות שהכני בני, ושחבל בי חברי, ושהדליק את גדישי ביום הכיפורים, **חָדָא קָא מַשְׁמַע לָן** – דבר אחד באה להשמיענו.

מבארת הגמרא את דבריה: **רֵישָׁא, חָדָא קָא מַשְׁמַע לָן, דְּחַצִּי נֵזֶק צְרוֹרוֹת** – שתשלום חצי נזק על בהמה שהתיזה צרורות ברגליה דרך הילוכה ושברו את הכלים, **מָמוֹנָא הוּא** ואינו קנס כשאר תשלומי חצי נזק. ואגב ששנתה המשנה דין זה, שאינו משלם קרן אלא פחות ממנו, שנתה גם את שאר הדינים שברישא, שגם בהם אינו משלם קרן בלבד, אלא יותר מקרן.

סֵיפָא, חָדָא קָא מַשְׁמַע לָן, שכתוב בסיפא **וְשֶׁהִדְלִיק אֶת גְּדִישִׁי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים** וכפרו חייבים, מפני שאילו היו מעידים היו מחייבים בעדותם את המדליק ממון, וכשכפרו הפסידו את התובע. ואף שהמדליק מתחייב גם כרת, שחילל את יום הכיפורים, מכל מקום אינו נפטר מהממון. ודין זה **לְאַפּוֹקֵי מַאי** – להוציא ממה הוא כתוב. **לְאַפּוֹקֵי** – להוציא **מִדְּרַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה, דְּתַנְיָא** בברייתא, לגבי העושה מלאכה בשבת או ביום הכיפורים, ובאותה מלאכה הזיק ממון חבירו. שבשבת הדין הוא שכיון שחייב סקילה, פטור מלשלם לחבירו על הנזק. ונאמר על כך בברייתא, 'רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה הָיָה עוֹשֶׂה יוֹם הַכִּפּוּרִים כַּשַּׁבָּת לְתַשְׁלוּמִין, מַה שַּׁבָּת כּוּ' מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין, אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין', שאף שביום הכיפורים אין מיתת בית דין אלא כרת, מכל מקום פטור מהתשלומים. ומשנתינו באה לחדש שאין הדין כרבי נחוניא בן הקנה, והמדליק גדישו של חבירו ביום הכיפורים אף שעונשו כרת חייב בתשלומי הנזק, ואם כפרו העדים בעדות זו חייבים בשבועת העדות.

הגמרא מביאה ראיה נוספת לפשוט את הספק אם עדי קנס שכפרו חייבים בשבועת העדות: **תָּא שְׁמַע** – בוא ושמע ראיה מברייתא, אמר התובע לעדים **מַשְׁבִּיעַ אֲנִי עֲלֵיכֶם, אִם לֹא תָּבוֹאוּ וּתְעִידוּנִי**

מדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

(כד ט) 'וְנֹקֵב שֵׁם ה' מוֹת יוּמָת', היה יכול הכתוב לקצר ולומר, 'איש איש כי יקוב שם ונשא חטאו ויומת'. משיבה הברייתא: אם היה הכתוב אומר כן, יָכוֹל הַיִּת לפרש, שֹׁלֹא יֶהֱא המקלל את ה' חַיָּיב אֶלָּא עַל קללה שנקב בה המקלל את הַשֵּׁם הַמְיוּחָד [–שם הוי"ה] בִּלְבָד, שהרי נאמר 'וְנֹקֵב שֵׁם ה'', מִנַּיִן לְרַבּוֹת אֶת המקלל בשאר הַכִּינּוּיִין, תַּלְמוּד לוֹמַר 'אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו' וגו', ובפסוק זה נאמר קללה על שם אלהים ולא על שם המיוחד, משמע שמִכָּל מָקוֹם – בכל אופן שיקלל ואף בשאר הכינויים חייב מיתה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים חולקים וואוֹמְרִים, עַל שֵׁם הַמְיוּחָד [–שם הוי"ה] חייבה התורה את המקלל בְּמִיתָה, וְעַל הַכִּינּוּיִין אינו במיתה, אלא הוא רק נכלל בְּאַזְהָרָה שהזהירה התורה (שמות כב כז) 'אֱלֹהִים לֹא תְקַלֵּל'.

שנינו במשנה: וְהַמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ וכו', בכולן [–בכל השמות והכינויים] חייב, דברי רבי מאיר, וחכמים פוטרין. מבררת הגמרא: מַאן חֲכָמִים – מי הם החכמים שפוטרים.

משיבה הגמרא: רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי, דְּתַנְיָא, רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי אוֹמֵר, הכתוב אומר בפרשת המקלל (ויקרא כד טז) 'וְנֹקֵב שֵׁם יוּמָת', מַה תַּלְמוּד לוֹמַר – מדוע חזר הכתוב ואמר בְּנָקְבוֹ 'שֵׁם' יוּמָת, והרי מיותר הוא, שכבר אמר בתחילה 'וְנֹקֵב שֵׁם ה' מוֹת יוּמָת', אלא לִימֵּד הכתוב עַל הַמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ שֶׁאֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיְּקַלֵּלֵם בְּשֵׁם המיוחד. וזו אם כן דעת חכמים שהמקלל אביו ואמו בשאר הכינויים ולא בשם הוי"ה פטור.

שנינו במשנה: וְהַמְקַלֵּל עַצְמוֹ וחֲבֵירוֹ כו' בכולן [–בכל השמות והכינויים] עובר בלא תעשה.

אָמַר רַבִּי יַנַּאי, וְדין זה, שהמקלל עצמו או חבירו חייב בכינוי, דִּבְרֵי הַכֹּל הוא, ואף חכמים שחייבו במקלל את ה' ומקלל אביו רק בשם המיוחד, בזה הם מודים שחייב אף בכינוי.

הגמרא מבררת מנין למדים שהמקלל עַצְמוֹ חייב. משיבה הגמרא: משום דִּכְתִיב באזהרת שמירת הנפש (דברים ד ט) 'רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמוֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד', והמקלל את עצמו גורם רעה לנפשו ואינו שומרה. ולשון הפסוק משמעותה לאו, כִּדְרַבִּי אָבִין שאָמַר בשם רַבִּי אֵילָעָא, דְּאָמַר, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בתורה 'הִשָּׁמֶר' 'פֶּן' וְ'אַל' אֵינוֹ אֶלָּא לֹא תַעֲשֶׂה. וְמנין שהמקלל חֲבֵירוֹ חייב, דִּכְתִיב (ויקרא יט יד) 'לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ', והגמרא בסנהדרין (סו:) דורשת מכתוב זה שאף כל מי שהוא בעמך לא תקללו.

שנינו במשנה: יָכַךְ ה' אֱלֹהִים וְכֵן (יככה) [יְכַכֶּם] אֱלֹהִים זוֹ הִיא אָלָה הַכְּתוּבָה בַּתּוֹרָה.

יְתִיב [–ישב] רַב כַּהֲנָא קַמֵּיהּ [–לפני] דְּרַב יְהוּדָה, וְיתִיב וְקָאָמַר הָא מַתְנִיתִין כְּדְתַנֵּן – ישב ושנה את משנתינו כמו שהיא כתובה, יכך ה' אלהים וכן יככם אלהים וכו'. אָמַר לֵיהּ רב יהודה לרב כהנא, כַּנָּה – אמור דברי המשנה בכינוי. כלומר, אל תשנה בפני את המשנה בלשון שהיא כתובה ותאמר לי יכך, שהרי אתה מקללני, אלא הפוך את הלשון כנגד אחרים, ואמור יכהו ה' או יכהם.

מעשה נוסף כגון זה היה: יְתִיב הַהוּא מְרַבָּנָן – ישב אחד מן החכמים קַמֵּיהּ דְּרַב כַּהֲנָא, וְיתִיב וְקָאָמַר – וישב והיה דורש את הכתוב (תהלים נב ז) 'גַּם אֵל יִתָּצְךָ לָנֶצַח יַחְתְּךָ וְיִסָּחֲךָ מֵאֹהֶל וְשֵׁרֶשְׁךָ מֵאֶרֶץ חַיִּים סֶלָה', אָמַר לֵיהּ רב כהנא לאותו חכם, כַּנָּה – תקרא את הכתוב בכינוי, כלומר, אל תקראהו ככתבו 'יתצך' וגו' שהרי אתה מקללני, אלא אמור יתצהו וגו'.

שואלת הגמרא: תַּרְתֵּי לָמָּה לִי – מדוע הגמרא הוצרכה להביא שתי דוגמאות, ולא די בדוגמא אחת. משיבה הגמרא: אם היו מביאים רק את המעשה הראשון, מַהוּ דְּתֵימָא – שמא תאמר, הָנֵי מִילֵּי מַתְנִיתִין – דברים אלו רק במשניות, שבהם רשאי אדם לשנות הלשון לכינוי, אֲבָל בְּקָרְאֵי אֵימָא לֹא מְכַנְּיָנַן – אבל במקראות, שמא נאמר שאין אדם רשאי לשנות ולקרוא בכינוי, קָא מַשְׁמַע לָן שאין הדבר כן, אלא גם במקראות רשאי אדם לשנות הלשון לכינוי כשהוא לשון גנאי.

שנינו במשנה: אַל יַכָּךְ יְבָרֶכְךָ וְיֵיטִיב לְךָ, רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין.

טעמו של רבי מאיר שמחייב, לפי ש'מכלל לאו אתה שומע הן', כלומר, כשאמר אדם לחבירו אל יכך ה' אם תעיד עבורי, משמע מדבריו שאם לא תעיד עבורי יכך ה', והרי הוא בכלל 'וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה' (ויקרא ה א) שנאמר בשבועת העדות, וחייב העד בשבועת העדות.

מקשה הגמרא: וְהָא לֵית לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר מְכַּלָּל לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן – והרי מצאנו לגבי דיני תנאי שרבי מאיר סובר שאם אמר אדם על אופן מסוים שיהיה בו כך וכך, אין מחשיבים את דבריו כאילו אמר שבאופן ההפוך יהיה הדבר להפך, ואם כן מדוע רבי מאיר מחייב, והרי כשאמר לא יכך ה' אם תעיד עבורי, לא משמע מדבריו שיכך ה' אם לא תעיד עבורי, ואין כאן קללה.

מתרצת הגמרא: אִיפּוּךְ – תהפוך את לשון המשנה ותגרוס, רבי מאיר פוטר וחכמים מחייבים.

כִּי אֲתָא [–כשבא] רַבִּי יִצְחָק, תָּנָא כְּדַתְנַן – הביא בידו ברייתא שנאמר בה כפי הגירסא במשנתינו, רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרים. אָמַר רַב יוֹסֵף, הַשְׁתָּא דַּאֲנַן תְּנַן הָכִי – כעת, שאנו שונים במשנה רבי מאיר מחייב, וְכִי אֲתָא רַבִּי יִצְחָק תָּנֵי הָכִי – וגם כשבא רבי יצחק לפנינו היה שונה כך את הברייתא שבידו, שָׁמַע מִינָּהּ דַּוְקָא תְּנַן – מוכח מכך שבדווקא שנתה המשנה רבי מאיר מחייב, ואין להפוך את הגירסא. אֶלָּא קַשְׁיָא – ואלא קשה מה שהקשינו שהרי רבי מאיר אינו סובר מכלל לאו אתה שומע הן, ומדוע הוא מחייב. מתרצת הגמרא: כִּי לֵית לֵיהּ לרבי מאיר מכלל לאו אתה שומע הן, זהו רק בְּמָמוֹנָא, אֲבָל בְּאִיסּוּרָא אִית לֵיהּ מכלל לאו אתה שומע הן, ושבועת העדות הוא דבר איסור ולכן רבי מאיר מחייב.

מקשה הגמרא: הָרֵי סוֹטָה, דְּאִיסּוּרָא הוּא – הרי דין הסוטה הוא מדיני האיסורים, וְאָמַר רַבִּי תַּנְחוּם בַּר חֲנִינָאי, 'הִנָּקִי' כְּתִיב – הגמרא במסכת קדושין (סב.) מקשה על רבי מאיר, כתבה התורה בפרשת סוטה (במדבר ה יט) 'וְהִשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל הָאִשָּׁה אִם לֹא שָׁכַב אִישׁ אוֹתָךְ וְאִם לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה'. נאמר בפסוק הברכה לאשה שלא סטתה [–הנקי ממי המרים המאררים], אבל אין כתוב את הקללה לאשה שסטתה, אלא מכלל הברכה שנאמרה לאשה שלא סטתה אתה למד שהאשה שסטתה לא תנקה מן המים המאררים. והקשתה הגמרא שם, הרי לרבי מאיר אין אומרים מכלל לאו אתה שומע הן. ותירץ רבי תנחום בר חנינאי שם, שבפסוק נאמר 'הִנָּקִי' בלא יו"ד, ויש לדרשו חנקי אם שטית, ואם כן זו קללה האמורה בפירוש לאשה שסטתה. ומקשה הגמרא כאן: מדברי רבי תנחום בדעת רבי מאיר מבואר, שטַעֲמָא – הטעם שלמדנו מן הפסוק עונש האשה שסטתה, רק משום דִּכְתִיב 'הִנָּקִי' בלא יו"ד, הָא לָאו הָכִי – אבל בלא זה, מִכְּלָל לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן לֹא אָמְרִינַן, והרי הגמרא אמרה שגם רבי מאיר מודה לגבי איסורים שאומרים בהם מכלל לאו אתה שומע הן.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מינים, אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. אבל אם אמר לו 'שְׁבוּעָה שֶׁאֵין לְךָ בְּיָדִי חִטִּין וּשְׂעוֹרִין וְכוּסְמִין' חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מן הכפירות, כיון שפירט בשבועתו את כל המינים, והרי זה כאילו נשבע שלש שבועות על שלשת המינים שתבעו.

רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, אֲפִילּוּ אם נקט התובע לשון יחיד וְאָמַר 'תן לי חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְכוּסֶמֶת שיש לי בידך', הרי זה כאילו תבעו חיטים ושעורים רבים, ואם כפר הלה ונשבע לשקר, חַיָּיב קרבן עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מכפירותיו.

שבועת הפקדון נוהגת רק כשכפר בממון שאילו היה מודה בו היה חייב לשלם, אבל הכופר בתביעת חבירו המחייבתו תשלומי קנס, כיון שאף אם היה מודה בחיובו לא היה צריך לשלם, שהרי המודה בקנס פטור, אם כן בשעת הכפירה אין כאן כלל חיוב ממון, ולפיכך אף אם נשבע לשקר אינו חייב קרבן שבועת הפקדון. המשנה דנה באדם הכופר בתביעה שיש בה גם חיוב ממון וגם חיוב קנס.

טענו התובע, אָנַסְתָּ וּפִיתִּיתָ [–או פיתית] אֶת בִּתִּי שהיתה נערה בתולה, ותובעו תשלום קנס של חמשים כסף שחייבתו תורה, וגם דמי בושת ופגם שהם תשלומי ממון, וְהוּא אוֹמֵר לֹא אָנַסְתִּי וְלֹא פִּיתִּיתִי, אמר לו התובע מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי, וְאָמַר הנתבע אָמֵן, והתברר שנשבע לשקר, חַיָּיב אשם. רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, כיון שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קֶנֶס עַל פִּי הודאת עַצְמוֹ, שהרי המודה בקנס פטור מלשלם, ומאחר ואף אילו היה מודה היה פטור מלשלם קנס, אין כאן כפירת ממון, ופטור. אָמְרוּ לוֹ חכמים, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם קֶנֶס עַל פִּי עַצְמוֹ, מכל מקום הרי הוא מְשַׁלֵּם תשלומי בֹּשֶׁת וּפְגָם עַל פִּי עַצְמוֹ, לפי שתשלומי ממון הם ולא קנס, ונמצא שיש כאן כפירת ממון, וחייב.

המשנה מביאה דוגמאות נוספות של כפירות ממון או קנס בשבועת הפקדון: טענו התובע 'גָּנַבְתָּ אֶת שׁוֹרִי' וחייב אתה לשלם תשלומי קרן וכפל כדין גנב, וְהוּא אוֹמֵר, לֹא גָּנַבְתִּי. אמר לו התובע, מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי שלא גנבת, וְאָמַר הנתבע אָמֵן, ולאחר מכן התברר שגנב, חַיָּיב אשם.

טענו התובע שגנב את שורו, וטבחו או מכרו, והוא חייב מלבד הקרן והכפל גם תשלומי ארבעה וחמשה, ואמר הנתבע, אמנם אני מודה שגָּנַבְתִּי את שורך ואני חייב תשלומי קרן, אֲבָל לֹא טָבַחְתִּי וְלֹא מָכַרְתִּי אותו, ואני פטור מתשלומי ארבעה וחמישה, אמר לו התובע מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי שלא טבחת ומכרת, וְאָמַר הנתבע אָמֵן, ולאחר מכן הודה שטבחו או מכרו, פָּטוּר מאשם, כיון שכפירתו היתה רק בתשלומי ארבעה וחמשה, שהם קנס.

טענו התובע הֲמִית שׁוֹרְךָ אֶת שׁוֹרִי, וחייב אתה לשלם לי דמיו, וְהוּא – הנתבע אוֹמֵר, לֹא הֲמִית שורי את שורך ואיני חייב לך כלום, אמר לו התובע מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי, וְאָמַר הנתבע אָמֵן, ולאחר מכן התברר שהמית, חַיָּיב קרבן, כיון שזהו חיוב ממוני, שאם היה מודה בו היה חייב לשלם. אבל אם טענו התובע הֲמִית שׁוֹרְךָ אֶת עֶבְדִּי הכנעני, וחייב אתה לשלם לי קנס של שלשים שקלים הקצובים בתורה (שמות כא לב), וְהוּא אוֹמֵר לֹא הֲמִית שורי את עבדך, אמר לו התובע מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי, וְאָמַר הנתבע אָמֵן, ולאחר מכן התברר שהמית שורו את העבד, פָּטוּר מחיובי שבועת הפקדון, מאחר וכפירתו היתה בחיוב קנס.

אָמַר לוֹ התובע, חָבַלְתָּ בִּי וְעָשִׂיתָ בִּי חַבּוּרָה וחייב אתה לשלם לי חמשה דברים, נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, וְהוּא אוֹמֵר לֹא חָבַלְתִּי וְלֹא עָשִׂיתִי בְּךָ חַבּוּרָה, אמר לו התובע מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי, וְאָמַר הנתבע אָמֵן, ולאחר מכן התברר שנשבע לשקר, חַיָּיב אשם, כיון שכפר בתביעת ממון.

אָמַר לוֹ עַבְדּוֹ הכנעני לרבו, הִפַּלְתָּ אֶת שִׁנִּי, וְסִימֵיתָ [–או סימית] אֶת עֵינִי, והרינִי יוצא לחירות, וְהוּא – רבו אוֹמֵר, לֹא הִפַּלְתִּי את שינך וְלֹא סִימֵיתִי את עינך ואינך יוצא, אמר העבד מַשְׁבִּיעֲךָ אֲנִי על כך, וְאָמַר רבו אָמֵן, ולאחר מכן התברר שנשבע לשקר, פָּטוּר מאשם, לפי שיציאת העבד בשן ועין היא קנס.

מסיימת המשנה: זֶה הַכְּלָל, כָּל הַמְשַׁלֵּם עַל פִּי הודאת עַצְמוֹ, והיינו בתביעת ממון, שאם היה מודה בה היה חייב לשלם, אם כפר ונשבע לשקר חַיָּיב אשם, וְכל שֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי הודאת עַצְמוֹ, והיינו בתביעת קנס, שאף אם היה מודה בה לא היה חייב לשלם, פָּטוּר מאשם.

גמרא

שנינו במשנה: 'וחייב על זדון השבועה ועל שגגתה עם זדון הפקדון'. הגמרא מבררת האם כשהתרו בו קודם השבועה דינו שונה, או לא: רַב אָחָא בַּר הוּנָא, וְרַב שְׁמוּאֵל בְּרֵיהּ דְּרַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, וְרַב יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה, תָּנוּ שְׁבוּעוֹת בֵּי רַבָּה – למדו מסכת שבועות בבית מדרשו של רבה. פָּגַע בְּהוּ – פגש בהם רַב כַּהֲנָא, אָמַר

אגרות קודש

ב"ה, י' סיון, תשכ"ד
ברוקלין, נ.י.

[שלום וברכה!]

בצער נודעתי מאבדתם, ונוסף על השתתפותי בצערו, נא למסור לבתו והמשפחה שי' אף כי בלתי מכירם ברכת תנחומים - המקום ינחם אותם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

המשך בעמוד הבא

מדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְרַבָּנָן דְּרִשֵׁי 'כְּלָלֵי וּפְרָטֵי' – בכלל ופרט, וכך הן הדרשות, נאמר בפסוקים (ויקרא ה' א'-כד') 'נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וּמָעֲלָה מַעַל בַּה' וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ בִּפְקֻדּוֹן אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגֵזֶל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ, אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ וגו', וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה אֲשֶׁר גָּזָל אוֹ אֶת הָעֹשֶׁק אֲשֶׁר עָשָׁק אוֹ אֶת הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ אוֹ אֶת הָאֲבֵדָה אֲשֶׁר מָצָא, אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו לַשָּׁקֶר', **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דָּרֵישׁ רִבּוּיֵי וּמִיעוּטֵי**, 'וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ' **רִיבָּה** – זהו ריבוי של כל דבר, 'בִּפְקֻדּוֹן **אוֹ בִתְשׂוּמֶת** יָד אוֹ בְגֵזֶל אוֹ עָשַׁק אֶת עֲמִיתוֹ, אוֹ מָצָא אֲבֵדָה וְכִחֵשׁ בָּהּ', שעל כולם נאמר 'וְהֵשִׁיב אֶת הַגְּזֵלָה', **מִיעֵט** – זהו מיעוט, שרק על חמשה דברים אלו נאמר חיוב 'והשיב', **'אוֹ** מִכֹּל **אֲשֶׁר יִשְׁבַּע** עָלָיו לַשָּׁקֶר', **חָזַר וְרִיבָּה** את כל ההכחשות, וכיון שהפסוק **רִיבָּה, וּמִיעֵט, וְרִיבָּה, רִיבָּה הַכֹּל** – כך הוא הלימוד ב'ריבוי ומיעוט וריבוי', שהריבוי בא לרבות את הכל, **וּמַאי רִיבָּה** – מה בא הפסוק שלפנינו לרבות, **רִיבָּה כָּל מִילֵּי** – ריבה הפסוק כל דבר שנגזל, **וּמַאי מִיעֵט** בכך שפירט חמשה דברים מסוימים, **מִיעֵט שְׁטָרוֹת**, שאין גופן ממון, שהרי השימוש שבהם הוא רק להוכיח מהם שהיתה הלואה, והגוזלם אינו בכלל החיוב של 'והשיב את הגזילה'.

ממשיכה הגמרא לבאר: **וְרַבָּנָן**, החולקים על רבי אליעזר, **דָּרְשֵׁי כְּלָלֵי וּפְרָטֵי**, וכך הם דורשים את הפסוק, 'וְכִחֵשׁ בַּעֲמִיתוֹ' זהו **כְּלָל**, הכולל כל דבר, 'בִּפְקֻדּוֹן **אוֹ בִתְשׂוּמֶת יָד אוֹ בְגֵזֶל**', זהו **פְּרָט**, שפירטה התורה שרק בדברים אלו יש חיוב השבה, **'אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו'**, **חָזַר** הפסוק **וְכָלַל** את כל הדברים, ואופן הדרשה של 'כְּלָל **וּפְרָט וּכְלָל**' הוא שאי **אַתָּה דָּן אֶלָּא כְּעֵין הַפְּרָט** – אין לומדים מה'כלל' אלא דברים הדומים ל'פרט', **מָה הַ'פְּרָט'** מְפוֹרָשׁ בפסוק שהוא **דָּבָר הַמַּטַּלְטֵל, וְגוּפוֹ מָמוֹן**, ונאמר בהם חיוב השבה, כך **אַף כָּל דָּבָר הַמַּטַּלְטֵל וְגוּפוֹ מָמוֹן** יש על הגזלן חיוב השבה, **יָצְאוּ** מכלל זה **קַרְקָעוֹת, שֶׁאֵין מִטַּלְטֵל** – שאי אפשר לטלטלם, וכן **יָצְאוּ עֲבָדִים** כנעניים, **שֶׁהוּקְּשׁוּ לְקַרְקָעוֹת**, וכן **יָצְאוּ שְׁטָרוֹת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵן מִטַּלְטְלִין, אֵין גּוּפָן מָמוֹן**, ועל שלשה דברים אלו אין חיוב השבה.

מסיים רבי ירמיה את דבריו: ולפי זה יש לומר **דַּמַּאן דְּמְחַיֵּיב** קרבן שבועה על קרקעות, סובר **כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר**, שבפרשת גזילה לא התמעטו קרקעות, וכשם שיש בהן חיוב 'והשיב' כך יש בהן גם חיוב קרבן שבועה, שהרי שני חיובים אלו נאמרו באותה פרשה, **וּמַאן דְּפָטַר** מקרבן שבועה סובר **כְּרַבָּנָן**, שמיעטו קרקעות מחיוב 'והשיב', והוא הדין שמיעטום מחיוב 'קרבן שבועה'.

דוחה הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ רבי אבהו, **לָא** – אין הכרח לומר שנחלקו בזה, כי אמנם **מַאן דְּמְחַיֵּיב** קרבן שבועה בקרקע בודאי סובר **כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר**, שקרקע אינה ממועטת בפרשה זו, ואינו יכול לסבור כחכמים הממעטים קרקעות בפרשה זו, ומכל מקום **מַאן דְּפָטַר** אינו חייב לסבור דווקא כחכמים, אלא **אָמַר לְךָ, כְּהָא** – בנידון זה, של קרבן שבועה, **אֲפִילּוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מוֹדֶה** שאין חייבים בו על שבועת קרקע, כיון **דְּרַחֲמָנָא אָמַר** לגבי חיוב חומש ואשם 'אוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר יִשְׁבַּע עָלָיו לַשָּׁקֶר', ויש לדרוש שחיובים אלו נאמרו 'מִכֹּל' – על חלק מכל הדברים המנויים לעיל, **וְלָא** על 'הַכֹּל', ומיעטה בזה התורה אף קרקעות מקרבן שבועה, הגם שאינם ממועטים מחיוב 'והשיב'.

הגמרא מביאה ראיה לדברי רבי יוחנן, שקרקע ממועטת מחיוב קרבן שבועה: **אָמַר רַב פַּפָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא, מַתְנִיתִין נַמִּי דְּתַנְיָא** – אף ממשנתינו (לו:) מדוייק שאין חיוב קרבן שבועה על קרקע, **דְּקָתָנֵי**, אמר לו התובע 'נָגַבְתָּ **אֶת שׁוֹרִי' וְהוּא אוֹמֵר 'לֹא נָגַבְתִּי'**, אמר לו התובע 'מַשְׁבִּיעֲךָ **אֲנִי' וְאָמַר** הנתבע 'אָמֵן', **חַיָּיב. וְאִילּוּ** אופן שהתובע אומר 'נָגַבְתָּ **אֶת עַבְדִּי' לֹא** קָתָנֵי במשנה, אף שבהמשך הביאה המשנה דוגמא של עבד, לגבי 'המית שורך את שורי, המית שורך את עבדי', **וּמַאי טַעְמָא** שלגבי גניבה לא נקטה המשנה אופן של גניבת עבד, **לָאו** – האם אין זה **מִשּׁוּם דְּעֶבֶד אִיתְּקֵשׁ לְקַרְקָעוֹת, וְאֵין מְבִיאִין קָרְבָּן עַל כְּפִירַת שְׁעֲבוּד קַרְקָעוֹת**, ומוכח כדברי רבי יוחנן, שקרקעות ממועטות מחיוב קרבן שבועה.

דוחה הגמרא: **אָמַר רַב פַּפִּי מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא, אֵימָא סֵיפָא** – אמור ובאר את הסיפא של משנתינו, בה נאמר כך, 'זֶה הַכְּלָל, כָּל הַמְשַׁלֵּם **עַל פִּי עַצְמוֹ** חַיָּיב, **וְשֶׁאֵינוֹ מְשַׁלֵּם עַל פִּי עַצְמוֹ פָּטוּר**', ויש לברר, 'זֶה הַכְּלָל' **לְאָתּוּיֵי מַאי** – מה באה המשנה לרבות בזה, **לָאו לְאָתּוּיֵי** – האם אין כוונתה לרבות את האופן של 'נָגַבְתָּ **אֶת עַבְדִּי**' שאינו מפורש במשנה, ואף הוא כלול בכלל של 'המשלם על פי עצמו' שחייב.

המשך מהעמוד הקודם

אופייני הוא הנוסח האמור המקובל והמסורתי, שיש לדייק בו שתי נקודות: א) בנוגע לעצם הצער, שמקשר את צער היחיד עם צער הכלל, זאת אומרת שכמו שחורבן ציון וירושלים הוא אבל כל העם כולו, כן הוא אבל היחיד, באשר כל עם ישראל הוא קומה אחת, שלכן נקל יותר לשאת את הצער והיגון. ב) ובנוגע הנחמה, הרי כמו שודאית נחמת ציון וירושלים והיא מיסודי אמונתנו, עד שאמרו שכל המתאבל על ירושלים זוכה לראות בנחמתה שמחתה, כן הוא ענין האבלות שמטרתה ותכליתה ענין התשובה (רמב"ם הל' אבל סוף פ' י"ג) שהנחמה ודאי שתבוא ממנחם ציון ובונה ירושלים.

בכבוד.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אגרות קודש

ב״ה, י״א אייר, תשי״ח
ברוקלין.

מר מנחם שמואל שי׳

שלום וברכה!

במענה למכתבו מד׳ אייר, בו שואל:

האם נכון מה שאומרים שכוונת רבנו הזקן בהקדמתו להתניא בכתבו, מפי ספרים, לספרי מהר״ל מפראג.

כן מפרשים חסידים בלמדם ספר התניא, ע״פ מה שקבלו מזקני החסידים מדור לדור, אבל לא שמעתי בזה מכ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע, אף שבכלל מסורת חסידים בעלת סמכא היא.

ולהעיר אשר הלשון מפי ספרים ומפי סופרים, מובא ג״כ בהקדמת חלק ב׳ דתניא הנק׳ חינוך קטן, וכן בנוסח שער התניא, אשר שמעתי מכ״ק מו״ח אדמו״ר, שהתיבות, ספר לקוטי אמרים כו׳ בדרך ארוכה וקצרה בעזה״י, הוא לשון רבנו הזקן, ובפמ״ב (בהיפך הסדר).

דא״ג הלשון האמור נמצא ג״כ בעבודת הקדש לר״מ ן׳ גבאי חלק ד׳ פרק א׳ ובשל״ה איזה פעמים [נמצא בכת״י אחד חסיד: עיין ירושלמי יבמות פ״ד הלכה י״א רבא דמתניתא רבא דאולפנא עיי״ש].

במ״ש ע״ד חיזוק בחסידות, יעוין כתבי כ״ק מו״ח אדמו״ר אודות המדובר רבות בהנ״ל וביחוד קונטרס לימוד החסידות וקו׳ תורת החסידות. ועיקר החיזוק הוא ע״פ דבר המשנה שהמעשה הוא העיקר, ובכגון דא הכוונה ללמוד בשופי ובפועל ממש, שלא יעבור יום בלא לימוד תורה זו וביום הש״ק בהוספה.

בודאי יודע משלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים ושומר עליהם, אשר כ״פ שמענו מכ״ק מו״ח אדמו״ר ששוים הם לכל נפש וסגולה לכמה ענינים.

בברכה לבשו״ט.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ותשעה לעומר עמוד ב

1 **בָּטְלוּ חֲסִידִים, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אַבָּא יוֹסֵי בֶּן קָטוֹנְתָּא, שֶׁהָיָה**
2 **מִקְּטַנֵּי** וסופם של **חֲסִידִים. מִשֶּׁמֵּת בֶּן עַזַּאי, בָּטְלוּ הַשַּׁקְדָּנִין.**
3 **מִשֶּׁמֵּת בֶּן זוֹמָא, בָּטְלוּ הַדַּרְשָׁנִין. מִשֶּׁמֵּת רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן**
4 **גַּמְלִיאֵל, עָלָה גּוֹבַאי וְרַבּוּ צָרוֹת. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי, הוּכְפְּלוּ צָרוֹת.**
5 שנינו במשנה, **מִשֶּׁמֵּת רַבִּי, בָּטְלָה עֲנָוָה וְיִרְאַת חֵטְא. אָמַר לֵיהּ רַב**
6 **יוֹסֵף לְתַנָּא** השונה את המשנה, **לֹא תִּיתְנֵי** במשנתך **עֲנָוָה, דְּאִיכָּא**
7 **אֲנָא** – שהרי יש אותי, שאני עניו. **אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְתַנָּא, לֹא**
8 **תִּיתְנֵי** במשנתך **יִרְאַת חֵטְא, דְּאִיכָּא אֲנָא** – שהרי יש אותי, שאני
9 ירא חטא.

הַדְרָן עֲלָךְ עֶגְלָה עֲרוּפָה
וְסָלִיקָא לָהּ מַסֶּכֶת סוֹטָה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וציונים - הלכות שבת ~

ו וְכָל זֶה בִּמְחִצַּת עֲרַאי, אֲבָל מְחִצָּה קְבוּעָה לה] אֲסוּרָה בְּכָל עִנְיָן לו], אֲפִלּוּ אֵינָהּ נַעֲשֵׂית אֶלָּא לִצְנִיעוּת בְּעָלְמָא. וַאֲפִלּוּ לְהוֹסִיף עָלֶיהָ תּוֹסֶפֶת קָבוּעַ, אָסוּר בְּכָל עִנְיָן.
וּמִכָּל־מָקוֹם, מֻתָּר לִתְלוֹת לז] בְּשַׁבָּת סְדִינִים הַמְצֻיָּרִים לְנוֹי לח], אַף־עַל־פִּי שֶׁקְּבוּעִין שָׁם, כֵּיוָן שֶׁאֵינָן עֲשׂוּיִין שָׁם לִמְחִצָּה לט]:

חלק ב, סימן שטו, דְּבָרִים הָאֲסוּרִים מִשּׁוּם אֹהֶל בְּשַׁבָּת, סְעִיף ו:

ביאורי הלכה

לה] **מחיצה קבועה** – מחיצה קבועה היינו שהדרך להשאירה בקביעות באותו מקום[51], או שמחברים או קושרים אותה לקרקע[52], וגם אם דעתו להסירה משם לאחר זמן קצר – כיון שהדרך להשאירה – נראה כבניין[53].

לו] **בכל ענין** – מחיצה קבועה אסורה מדרבנן משום שנראה כבונה[54].

לז] **מותר לתלות** – לתלות על מוט או וו, או בחיבור קל[55].

לח] **המצויירים לנוי** – אבל אסור לסמוך עצים אל המחיצה הקבועה כשכוונתו להוסיף בעובי הדופן, והרי הוא כמוסיף על הבנין[56].

לט] **שם למחיצה** – ואפילו אין שם כותל[57].

ציונים והוספות

51) כגון שעשויה מעצים ושאר חומרים שדרך לעשות מהם דווקא מחיצות קבועות (ואם ניכר שעשויה לזמן קצר וכגון מחיצת עץ על גלגלים, ראה להלן הערה סג), או שזהו מקומה הקבוע בו עומדת בקביעות אף שעשויה מחומרים עראיים וכדלעיל הערה לט.

52) ראה להלן הערה נד שלפעמים יש בחיבור לקרקע או לבניין איסור בונה מן התורה.

53) להלן (סעיף ז) מבואר שכדי ליתן לה דין קבועה צריך גם שתמנע מעבר העוברים ושבים ושלא תתנועע ברוח מצויה, וכן שלא תהיה עשויה כעין דלת והדומה שאז אין לה גדר מחיצה כלל.

54) ראה לעיל הערה כב לעניין גג קבוע, ועל סי' שיג הערה יא, ואפילו היא מתרת איסור שאז נראה כעושה אוהל – לא נאסרה מן התורה; וראה לקו"ש ח"ו (פ' תרומה שיחה ב אות ה (ע' 661)) שהחיבור לקרקע נותן לאוהל דין בונה מן התורה, ואף ללא החיבור ישנה סברא שיש לו דין בונה מן התורה (במחיצה יציבה מאוד), ולכאורה היינו אוהל גמור שהוא גג ומחיצות המחוברים היטב בכמה וכמה חיבורים (כמו אוהל המשכן) ששייך בהם "בנייה" וחיובו על עצם בנייתו כמו בניין מאבנים, משא"כ בפריסת גג או מחיצה ללא פעולת בניה. ולהעיר שבחיבור לבניין לפעמים יש איסור בונה מן התורה אפילו בחיבור סדין בעלמא (ראה על סי' שיג הערות ד, פב).

55) צ"ע אם מותר לחבר בחוזק (בנעצים וכיוצא־בזה) למחיצה קבועה שאינה מחוברת לקרקע (ראה על סי' שיד הערות יג־יד).

56) אפילו אינם מחוברים (ראה סי' תקיח סעיפים טז־יז), משא"כ אם כוונתו לסמוך את הכותל שלא ייפול.

57) לכאורה כשאין שם כותל צריך שיהיה ניכר שהוא לנוי ולא למחיצה (ואם כוונתו למחיצה, נתבאר להלן סעיף ז).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות תפילין ~

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן לח מי הם החייבים בתפילין והפטורים:

ח המצטער אפילו מצטער מפני הצינה וכן כל מי שאין דעתו מיושבת ונכונה עליו ואי אפשר לו ליישב דעתו פטור מן התפילין מפני שאסור להסיח דעתו מן התפילין אבל אם אפשר לו ליישב דעתו חייב ליישב דעתו ולהניחן שהרי אבל חייב מיום ב' ואילך אע"פ שמצטער ואין דעתו מיושבת מפני שיש לו ליישב דעתו ושלא להצטער:

ט הקורא בתורה פטור מהנחת תפילין כל היום דהיינו שא"צ להפסיק מלימודו להניחם (זולת) בשעת קריאת שמע ותפלה כדי לקבל עליו עול מלכות שמים שלימה ואע"פ שכל מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים חייב להפסיק כדי לעשותה כמו שיתבאר בי"ד סימן ר"מ מ"מ בתפילין נאמר בהן לאות על ידך ולזכרון בין עיניך למען תהיה תורת ה' בפיך וזה שכבר יש תורת ה' בפיהו א"צ לאות ולזכרון ואם רצה להפסיק ולהניחן יכול ג"כ לברך עליהם שאע"פ שפטור מלהפסיק בשבילן מ"מ כיון שרוצה להפסיק מלימודו הרי הוא חייב בתפילין מיד שמפסיק:

י לא יחלוץ תפיליו בפני רבו שמזלזל הוא בכבודו שמגלה ראשו בפניו אלא יפנה לצד אחר מפני אימתו ויחלוץ שלא בפניו:

יא היה צריך לתפילין ולמזוזה ואין ידו משגת לקנות שניהם תפילין קודמין מפני שהם חובת הגוף ועכשיו שאין מניחים תפילין אלא בשעת קריאת שמע ותפלה אם אפשר לו לשאול תפילין מאחרים לקריאת שמע ותפלה מזוזה קודמת שאי אפשר בשאלה (מנודה אם מותר בתפילין יתבאר בי"ד סי' של"ד):

~ יום שני ~

חלק א' סימן לט מי הם הכשרים לכתוב תפילין ולקנות מהם:

א תפילין שכתבן עבד כנעני או אשה או קטן אפילו הוא בן י"ג שנים אלא שאינו ידוע בודאי שהביא ב' שערות ועדיין אינו בן י"ח שנה שנוכל לומר מן הסתם הביא כבר ב' שערות או שכתבן נכרי או כותי אפילו כתבן בפירוש לשמן או שכתבן ישראל מומר לכל התורה אפילו לתיאבון או אפילו לעבירה אחת אלא שאינה לתיאבון אלא מפני שאינו חושש עליה כלל כגון שיש לפניו היתר ואיסור ומניח ההיתר ואוכל את האיסור או שכתבן מסור אפילו הוא מסור לתיאבון פסולין מפני שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה דהיינו שמוזהר עליה ומאמין בה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה ועבד ואשה ונכרי אינן מוזהרין על קשירה וקטן אף על פי שמוזהר על הקשירה מדברי סופרים לחנכו במצות אינו מוזהר עליה מן התורה (וגם מדברי סופרים אין האזהרה אלא על אביו כמו שיתבאר בסי' שמ"ג) ומומר ומסור אע"פ שהן מוזהרין עליה מ"מ כיון שפרקו עול בודאי אינם מאמינים במצוות.

ויש אומרים שפסול המומר לעבירה אחת מפני שאינו חושש עליה והמסור הוא מדברי סופרים שהחמירו עליהם חכמים לעשותם כנכרים הואיל ופרקו מעליהם עול מצוה אבל מומר לכל התורה כולה אפילו לתיאבון פסול מן התורה לדברי הכל שהרי הוא כנכרי לכל דבריו כיון שיצא מן הכלל ואפילו אם אינו אלא מומר לעבודה זרה או לחלל את השבת בפרהסיא הוא כנכרי לכל דבריו כמ"ש בי"ד סי' ב' וכן אם הוא מומר להכעיס אפילו לדבר אחד לבד הרי הוא כנכרי לכל התורה כמ"ש בי"ד שם ומי שאינו מניח תפילין אפילו אינו עושה להכעיס פסול מן התורה לדברי הכל שהרי אינו בקשירה והוא שאינו מניחן מפני שאינו חושש עליהם כלל אבל אם אינו מניחן לתיאבון כגון שהולך אחר עסקיו כשר לכתוב ואצ"ל מי שאינו מניחן מפני שאין יכול להניחן כגון שנקטעה ידו השמאלית שכשר לכתוב שהרי מוזהר הוא על התפילין ומאמין במצותן אלא שאינו יכול להניחן מחמת אונסו:

~ יום שלישי ~

ב גר שחזר לדתו מחמת יראה וכותב תפילין לשמן יש מכשירים ויש פוסלים מפני שאינו בקשירה שהרי אפשר לו להניח תפילין בצנעא ואינו מניח ויש להחמיר כדבריהם בשל תורה:

ג כל שפסול לכותבן פסול לכל תיקון עשייתן כשעושה מעשה בגוף התפילין כגון לעשות חיפוי הבתים או לתפרן אבל לעבדן כשר אפילו נכרי אם מעבד לשמו כמו שנתבאר בסימן ל"ב ואם אחד מהפסולין חפן בבתים או תפרן פסולין מפני השי"ן של שם שבבתים של ראש שהוא בכלל חפוי ותפירה אבל אם גרר דבק שבין אות לאות או עשה שאר תיקון כשר בדיעבד וה"ה אם תפר ספר תורה:

ד תפילין שכתבן מין דהיינו האדוק לעבודה זרה ישרפו שסתם מחשבת מין לעבודה זרה:

ה נמצאו ביד מין ואינו ידוע מי כתבן יגנזו מספק שמא הוא כתבן אבל אין שורפין מספק:

ו נמצאו ביד נכרי ואין ידוע מי כתבן כשרים אפילו להמחמירים בספר תורה שנמצא ביד נכרי וחוששים שמא הוא כתבם כמ"ש בי"ד סי' רפ"א לפי שבספר תורה יש

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לחוש שמא כתבו לעצמו להתלמד בו אבל תפילין אין דרכן לכתבן ובודאי באו לידו מישראל ואינו דומה למין דלעיל בסעיף ה' שהמין הוא יודע לכתוב ויש לחוש שמא אירע מקרה שכתב גם תפילין אע"פ שאין לו צורך בהן אבל סתם נכרים אינם יכולים לכתוב אלא שבספר תורה חיישינן שמא אירע אחד שיודע לכתוב וכתב ספר תורה כדי להתלמד בתוכה אבל אין לחוש כל כך שמא אירע אחד שיודע לכתוב ואירע שכתב גם תפילין שאין לו צורך בהם:

ז אין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן הנכרי יותר מכדי דמיהם הרבה בכדי שלא להרגילם לגנבן ולגזלן אבל מחוייבים לקנותן מהם מעט יותר מכדי דמיהן שלא יזלזלו בהן ולא יאמר להנכרי שימכרם בדבר מועט מאד פן יכעוס הנכרי וישליכם לאיבוד:

ח אין לוקחין תפילין אלא מן המומחה שבקי בחסירות ויתירות אבל לא ממי שאינו מומחה אע"פ שהוא רוצה לבדקן לפי שיש לחוש שמא יתעצל בבדיקתן מפני שטורח הוא לו להסיר התפירה ולחזור ולתופרן:

~ יום רביעי ~

ט לקח ממי שאינו מומחה בודק בחסירות ויתירות ואין לחוש שמא עיבדן שלא לשמן מפני שהכל בקיאים בזה ואין צריך לבדוק כולן אלא אפילו לקח ממנו מאה קציצות די שיבדוק ג' קציצות ב' של ראש ואחד של יד או ב' של יד ואחד של ראש אם מצאן כשרות הוחזק זה האיש והרי כולן כשרות ואין השאר צריכין בדיקה ואם לקח צבתים צבתים חזקתן שמסופרים הרבה הם לוקחים לפיכך צריך לבדוק מכל צבת ב' של ראש ואחד של יד או ב' של יד ואחד של ראש:

י המוכר תפילין ואומר שהיו של אדם גדול נאמן שעד אחד נאמן באיסורין ושוב א"צ בדיקה שחזקה על חבר שלא הוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן:

יא תפילין שהוחזקו בכשרות פעם אחת א"צ בדיקה לעולם מן הדין שכל זמן שחיפוין שלם הרי הן בחזקתן ואין חוששין שמא נמחקה אות מתוכן או נקבה ומכל מקום נכון לבודקן מפני שמתקלקלים מן הזיעה ואם אין מניחן אלא לפרקים צריכים בדיקה פעמים בשבע שנים שיש לחוש שמא נתעפשו וכן אם נקרע החיפוי צריכין בדיקה וכן אם נשרו במים ואם אין לו מי שיודע לבדקן ולחזור ולתפרן יניחן כך בלא בדיקה שלא יתבטל ממצות תפילין:

חלק א' סימן מ דין איך לנהוג בקדושת התפילין:

א אסור לתלות תפילין על היתד בין ברצועות והבתים תלוים למטה בין בבתים והרצועות תלויות למטה מפני שהוא דרך בזיון ומכל מקום באקראי בעלמא שאוחז התפילין בידו והרצועות תלויות למטה אין להקפיד אבל אם התפילין תלוים אסור אפילו באקראי בעלמא ואין בכלל זה מה שהתפילין של ראש תלויה באויר ומחזיקין ביד ברצועות ומשימין על הראש כי זהו צורך הנחתן:

ב כשהן בכיסן מותר לתלותן אבל ספר תורה אסור לתלותה אפילו בכיסה וסידורים הקבועים בלוחות שבהן שלשלת של כסף אסור לתלותן בה שהלוחות אינן דומות לכים לפי שהן מחוברות לסידור והרי הן כסידור עצמו:

~ יום חמישי ~

ג בית שיש בו תפילין אסור לשמש בו מטתו עד שיוציאן או שיעשה לפניהם מחיצה גבוה י' טפחים אע"פ שהן מגולין או שיכסן ב' כיסוין כלי בתוך כלי והוא שאין הב' מיוחד להם או שהחיצון מיוחד להם והפנימי אין מיוחד להם ואצ"ל אם שניהם אינן מיוחדים להם אבל אם שניהם מיוחדים ואפילו מאה שהם מיוחדים להם חשובים ככלי אחד אע"פ שאין מניחין לעולם התפילין כמו שהן בתוך החיצון אלא מניחין אותו בתוך הפנימי והפנימי בתוך החיצון לפיכך אותן המניחין כים התפילין והטלית לתוך כים גדול הרי גם כים הגדול נקרא כליין המיוחד להן וצריך עוד כלי על גביו אך אם כים התפילין מחובר למעלה על כים הגדול הרי צד הב' של כים הגדול אינו נקרא כליין ומועיל להן אם הפכו:

ד אם פירש טלית על גבי כים של תפילין שמונח אף על פי שאינה כרוכה תחתיו מלמטה מותר:

ה אם המזוזה קבועה בפנים בחדר יש מי שמצריך כלי בתוך כלי דהיינו לכסותה בב' כיסוין ואם יש זכוכית על השם די בפריסת סודר אחד על הזכוכית ויש מי שאומר שמזוזה כיון שקבועה כולה בכותל ואין בה אלא נקב בלבד די שיסתום את הנקב בחתיכת שעוה או דבר אחר שמבטלו שם וא"צ כלי בתוך כלי לפי שהכותל חולק רשות לעצמו לכל מה שבתוכו כשאין נקב פתוח משם לבית ואף אם המזוזה קבוע בשפופרת מכל מקום כיון שהיא מחוברת לכותל הרי היא ככותל אבל סתימת זכוכית אינה מועלת שכיון שהמזוזה נראית דרך הזכוכית אסור כמו שאסרו ערוה בעששית משום לא יראה בך ערות דבר ותשמיש המטה היא גם כן גנאי ודומה לערוה וצריך סתימה גמורה שאין המזוזה נראית מתוכה ויש לסמוך על דבריו להקל בדברי סופרים בשגם שי"ל שאף מי שהצריך כלי בתוך כלי לא הצריך אלא בכלי לבד מפני שאינו מבטלו שם ואינו מועיל לסתום פתיחת נקב הכותל לבית שלא יהא כל מה שבתוכו נידון כאלו הוא בתוך הבית:

~ יום שישי ~

ו אפילו הניחן כלי בתוך כלי אסור להניחן תחת מרגלותיו אפילו אין אשתו עמו מפני שנוהג בהן מנהג בזיון וכן להניחן במטה כנגד צדו דינם כתחת מרגלותיו ואפילו תחת מראשותיו אסור כנגד ראשו אפילו כלי בתוך כלי אפילו אין

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אשתו עמו אבל שלא כנגד ראשו אם אין אשתו עמו מותר אפילו שלא בכלי כלל רק שיניחן בענין שלא יתגלגלו משם לצדדין כגון שהניחן בין כר התחתון לכר שתחת ראשו שלא כנגד ראשו ואם אשתו עמו צריך כלי בתוך כלי דהיינו שיניחם בתוך כלי א' והכר שתחת ראשו הוא כלי ב' ולא התירו חכמים להניח תפילין תחת מראשותיו (כשאשתו עמו) אפילו כלי בתוך כלי אלא כדי שישתמרו מן הגנבים והעכברים ולפיכך אם יש לו מקום אחר שמשתמרין שם לא יניחן כלל במטה:

ז היה יוצא מהמטה מקום שהוא גבוה ג' טפחים למעלה מראשותיו או נמוך ג' טפחים למטה מראשותיו מותר להניחן עליו אף על פי שאשתו עמו במטה ובלבד שיניחם כלי בתוך כלי:

ח אשתו עמו ואינו רוצה לשמש נקרא אין אשתו עמו ויש מי שאוסר להיות אשתו עמו במטה עד שיניח התפילין והספרים שבחדר כלי בתוך כלי שמא ישכח עליהן וישמש (ונכון לחוש לדבריו אע"פ שאין איסור בדבר מן הדין שהרי מן הדין מותר לישן עם אשתו בט' באב ואין חוששין שמא ישכח אלא שנכון הדבר להחמיר כמו שיתבאר בסי' תקנ"ד):

ט שכח ושמש מטתו בתפילין לא יאחוז לא בבתים ולא ברצועות עד שיטול ידיו מפני שהידים עסקניות הן ושמא נגעו במקום הטינופת ומיד שנוטל ידיו צריך לחלצן עד שיקנח הקרי אם ישנו עליו ואז יכול לחזור וללבשן שבעל קרי מותר בתפילין לאחר שקנח הקרי אבל לא בעוד שהקרי עליו:

י שכח וישן בהם וראה קרי וצריך לסלקן בעוד שהקרי עליו לא יאחוז בבתים אלא יאחוז ברצועות ומסירן עד שיקנח הקרי מעליו ויטול ידיו אבל לא יטול ידיו מיד שניעור משנתו מפני שאין לחוש בהם כל כך שמא נגעו במקום הטינופת כשישן שתהא נטילתן כדאי להשהות עליו התפילין בעוד שהקרי עליו עד שיטול ידיו ואעפ"כ אין מתירים לו לאחוז בבתים כיון שאפשר ע"י הרצועות אבל בשימש מטתו אין מתירים אפילו על ידי הרצועה הואיל והידים עסקניות הן:

~ שבת קודש ~

יא הנכנס לסעודת קבע חולצן ומניחן על השולחן שיהא מזומנים לו בשעת גמר הסעודה שיחזור ויניחן עליו קודם ברכת המזון במה דברים אמורים בסעודת קבע שיש לחוש שמא ישתכר ויתגנה בתפליו אבל לאכילת עראי א"צ לחלצן כלל:

חלק א' סימן מא דין הנושא משאוי איך ינהוג בתפילין:

א הנושא משאוי על ראשו צריך לחלוץ תפילין של ראש עד שיסיר המשאוי ואפילו דבר קל כגון מטפחת אסור להניח על הראש שיש בו תפילין שגנאי הוא כשיש על הראש דבר אחר שאינה מלבוש ואין דרכה להיות על הראש אבל דבר שדרכה להיות על הראש כגון כובע ומצנפת מותר אפילו אם מונח על התפילין ומכל מקום אם הוא משאוי כבד ד' קבין והתפילין נדחקות צריך להסירן:

חלק א' סימן מב אם מותר לשנות תפילין של יד לשל ראש:

א אסור לשנות תפילין של ראש לעשותה של יד אפילו אין לו תפילין של יד ויש לו ב' של ראש ואפילו ליקח רצועה משל ראש לשל יד אסור מפני שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה ושל ראש קדושתו חמורה שרובו של שם שד"י הוא בשל ראש השי"ן בבתים והד' בקשר אבל בשל יד אין בו כי אם היו"ד אבל משל יד לשל ראש מותר לשנות שיעשה לו ד' בתים בתוכו ואם היו חדשים שלא הניחן עדיין עליו מותר לשנות אפילו משל ראש לשל יד שטולה עליהם מכסה עור אחד ונראית כבית אחד בחוץ ואף שהם ד' מבפנים אין בכך כלום בדיעבד כמו שנתבאר בסי' ל"ב ואין בזה הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה הימנה אע"פ שזימנם והכינם לצורך הראש לפי שההזמנה אינה כלום:

ב אם התנה עליהם מתחילה שיוכל לשנותה לשל יד יכול לשנותה אפילו לבשן אדם על ראשו אח"כ:

ג אם נפסקה רצועה של יד סמוך לקשר והופך ראש השני למעלה ועושה בו הקשר וראש הראשון יהיה למטה לא יקשור שם למטה חתיכת הרצועה שהיה הקשר בה שנפסקה שם מפני שמורידה מקדושתה כיון שהיה בה הקשר והיו"ד ועתה יעשה בה כריכות האצבעות אלא צריכה גניזה ואם אין הרצועה ארוכה כל כך אזי לא יעשה כל כך כריכות סביב היד:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ 'לקוטי תורה' פרשת נשא - הפרשה החסידית ~

נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן

"נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן וְגוֹ'" (בַּמִּדְבָּר ד, כב):

יֵשׁ לְהָבִין, לָמָּה נֶאֱמַר בִּבְנֵי גֵרְשׁוֹן "גַּם הֵם"?

וְגַם, מַה שֶּׁכָּתוּב בִּבְנֵי גֵרְשׁוֹן דַּוְקָא (בַּמִּדְבָּר ד, כז): "עַל פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל עֲבוֹדַת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי" וְלֹא נֶאֱמַר כֵּן בִּבְנֵי קְהָת וּמְרָרִי.

אַךְ הִנֵּה, תְּחִלָּה צָרִיךְ לְהָבִין כְּלָלוּת עִנְיָן הַמִּשְׁכָּן וּנְסִיעָתָם בַּמִּדְבָּר:

דְּהִנֵּה, שֹׁרֶשׁ טַעַם נְסִיעָתָם בַּמִּדְבָּר עִם הַמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו הָיָה כְּדֵי לְהַכְנִיעַ כֹּחַ יְנִיקַת הַחִיצוֹנִים, שֶׁשֹּׁרֶשׁ יְנִיקָתָם הוּא בַּמִּדְבָּר דַּוְקָא. וּלְכָךְ בַּמִּדְבָּר אֵין שָׁם גִּידּוּל צֶמַח וְדֶשֶׁא כְּלָל אֶלָּא שִׁמְמוֹן בִּלְבָד, כִּי הַהַשְׁפָּעָה הִיא מִסִּטְרָא־דִקְדוּשָׁה דַּוְקָא, "וְאַתָּה מְחַיֶּה אֶת כֻּלָּם" (נְחֶמְיָה ט, ו). וּכְתִיב (תְּהִלִּים יא, ז וְעוֹד): "צַדִּיק ה'", פֵּירוּשׁ "צַדִּיק" – שֶׁהוּא מַשְׁפִּיעַ וּבַעַל צְדָקָה. וְכֵן בְּכָל סִטְרָא־דִקְדוּשָׁה יֵשׁ בְּחִינָה זוֹ.

וְהִנֵּה, בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא, הַחֶסֶד נִמְשָׁךְ מִצַּד "הַגְּדוּלָּה", כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קמה, ח): "אֶרֶךְ אַפַּיִם וּגְדָל חָסֶד". וּבְכָל סִטְרָא־דִקְדוּשָׁה, הַחֶסֶד נִמְשָׁךְ מִצַּד הַבִּיטּוּל שֶׁבָּטֵל לַה' וְנִחְשָׁב לְאַיִן וָאֶפֶס בְּעֵינָיו, לָכֵן רָאוּי לִיתֵּן לְזוּלָתוֹ שֶׁהוּא חָשׁוּב יוֹתֵר. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּאַבְרָהָם (בְּרֵאשִׁית יח, כז): "וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר". וּלְפִיכָךְ הָיָה עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם כָּל בְּנֵי אָדָם כו'. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן מִי שֶׁהוּא 'יֵשׁ' וְ'דָבָר' וְאֵינוֹ בָּטֵל, צָרִיךְ הַכֹּל לְגַרְמֵיהּ, וְאֵינוֹ בְּחִינַת מַשְׁפִּיעַ. וְלָכֵן בַּמִּדְבָּר הֵם "נָחָשׁ, שָׂרָף, וְעַקְרָב" (דְּבָרִים ח, טו) – ג' קְלִיפּוֹת, שֶׁשָּׁם מְקוֹר הַקְּלִיפּוֹת, שֶׁהֵם יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד, וְאֵין בָּהֶם בְּחִינַת הַבִּיטּוּל, לָכֵן אֵין מִמְּנוּ שׁוּם הַשְׁפָּעָה.

וְהִנֵּה לְכָךְ הָיָה נְסִיעַת הָאָרוֹן וְיִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, כְּדֵי לְהַכְנִיעַ אֶת הַמִּדְבָּר. וּלְכָךְ נָשְׂאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן בְּמ"ב מַסָּעוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שֵׁם מ"ב. וְהַיְינוּ, עַל יְדֵי גִילּוּי אֱלֹקוּת שֶׁהָיָה בַּמִּשְׁכָּן כְּשֶׁנְּשָׂאוּ אוֹתוֹ בַּמִּדְבָּר, מִמֵּילָא נִכְנָעוּ. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים סח, ג): "כְּהִמֵּס דּוֹנַג וְגוֹ'"[1]. וְתוֹעֶלֶת הַכְנָעָה זוֹ הָיְתָה עִנְיָן הַכָּנָה לֶעָתִיד־לָבֹא, שֶׁיּוּכַל לִהְיוֹת גִּילּוּי אֱלֹקוּת בָּעוֹלָם הַשָּׁפֵל שֶׁלָּנוּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָהוּ מ, ה): "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְגוֹ'", שֶׁעַל יְדֵי שֶׁנִּכְנַע תְּחִלָּה מְקוֹר הַהֶסְתֵּר וְהַיֵּשׁ, יוּכַל לִהְיוֹת בּוֹ אַחַר כָּךְ הַגִּילּוּי לֶעָתִיד־לָבֹא.

[וְאִפְשָׁר לוֹמַר, שֶׁהוּא כְּעִנְיָן שֶׁבַּעֲבוֹדַת ה' צָרִיךְ לִהְיוֹת תְּחִלָּה בְּחִינַת "אִתְכַּפְיָא", בִּכְדֵי שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוּכַל לָבֹא אַחַר כָּךְ לִבְחִינַת וּמַדְרֵגַת "אִתְהַפְּכָא חֲשׁוֹכָא לְנְהוֹרָא". וּכְלִי בְּחִינַת אִתְכַּפְיָא תְּחִלָּה, לֹא יוּכַל לָבֹא לִבְחִינַת "אִתְהַפְּכָא חֲשׁוֹכָא כו'". כְּמוֹ כֵּן עַל דֶּרֶךְ זֶה, כְּדֵי שֶׁלֶּעָתִיד־לָבֹא יִהְיֶה גִּילּוּי אֱלֹקוּת מַמָּשׁ בָּעוֹלָם הַשָּׁפֵל, שֶׁיְּהַפֵּךְ הַחֹשֶׁךְ לְאוֹר מַמָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (זְכַרְיָה יד, ז): "לְעֵת עֶרֶב יִהְיֶה אוֹר" – לְכָךְ הוּצְרַךְ לִהְיוֹת תְּחִלָּה בְּחִינַת הַכְנָעַת הַמִּדְבָּר כו'.

וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאַר עַל פָּסוּק "אֵלֶּה מַסְעֵי", בְּעִנְיָן אַחֵר – שֶׁעַל יְדֵי זֶה יֵשׁ כֹּחַ בְּיַד הָאָדָם לְהַכְנִיעַ הַגּוּף שֶׁלּוֹ כו'].

וְעִנְיָן הַגִּילּוּי הַזֶּה שֶׁיִּהְיֶה לֶעָתִיד־לָבֹא הוּא: כִּי הִנֵּה בֶּאֱמֶת הֲרֵי קַמִּיהּ, עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, אֵין שׁוּם בְּחִינַת הֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם כְּלָל. כִּי "קַמִּיהּ, כּוּלָּא – כְּלָא חֲשִׁיבֵי", וְאֵין שִׁינּוּי כְּלָל בֵּין קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לְאַחַר הַבְּרִיאָה. כִּי גַּם עַתָּה הוּא אֶחָד, יָחִיד וּמְיוּחָד כְּמוֹ קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, מֵאַחַר שֶׁכָּל עִיקַּר הִתְהַוּוּת הַנִּבְרָאִים יֵשׁ מֵאַיִן הוּא רַק מִבְּחִינַת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר – "בִּדְבַר ה' שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ" (תְּהִלִּים לג, ו).

וְעַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל הַדִּבּוּר בָּאָדָם, שֶׁהוּא בָּטֵל וְטָפֵל לְגַבֵּי הַמַּחְשָׁבָה, וּבְלִתִּי תּוֹפֵס מָקוֹם כְּלָל וּכְלָל. רַק אֵצֶל הַשּׁוֹמֵעַ הוּא שֶׁהַדִּבּוּר נִתְפָּס לְיֵשׁ וְדָבָר. וְכָךְ לְמַעְלָה, בְּחִינַת "אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר", "בְּיו"ד מַאֲמָרוֹת" – לְגַבֵּי הַנִּבְרָאִים מֵהֶם "יֵשׁ מֵאַיִן" – הֵם בִּבְחִינַת "יֵשׁ". אֲבָל לְגַבֵּי עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ הֵם בְּטֵלִים כְּ"לָא". וּלְכָךְ, אַף עַל פִּי שֶׁמִּצַּד בְּחִינַת הִתְגַּלּוּת אוֹתִיּוֹת הַדִּבּוּר, נִרְאֶה הָעוֹלָם לִבְחִינַת "יֵשׁ" וְ"דָבָר" לְעֵינֵינוּ, אֲבָל אֶצְלוֹ יִתְבָּרֵךְ אֵין הֶסְתֵּר וְהֶעְלֵם כְּלָל.

וְעַל כֵּן, לֶעָתִיד־לָבֹא שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹד ה', שֶׁהוּא בְּחִינַת גִּילּוּי עַצְמִיּוּת אֱלֹקוּת, אֲזַי מִמֵּילָא לֹא יַסְתִּיר שׁוּם הֶסְתֵּר כְּלָל, וְיִהְיֶה גִּילּוּי אֱלֹקוּת גַּם בַּעֲשִׂיָּה, עַד שֶׁיִּרְאוּ כָּל בָּשָׂר, אֲפִילּוּ בְּהַשְׁנַת שִׁכְלוֹ הַנִּשְׁמִיּוּת. וּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה גִּילּוּי זֶה לֶעָתִיד־לָבֹא, הוּצְרַךְ לִהְיוֹת נְסִיעַת הַמִּשְׁכָּן בַּמִּדְבָּר - לְהַכְנִיעַ אוֹתוֹ כַּנַּ"ל.

1. [וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאַר מִזֶּה עַל פָּסוּק "אֵלֶּה מַסְעֵי"].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ב וְהִנֵּה, זֶה הָיָה עִנְיָן נִסִּיעַת הַמִּשְׁכָּן בְּפוֹעַל מַמָּשׁ – בִּבְחִינַת "עוֹלָם". וּכְמוֹ כֵן הוּא גַּם עַכְשָׁו בְּרוּחָנִיּוּת בִּבְחִינַת "נֶפֶשׁ". כִּי יֵשׁ בִּחְינַת מִשְׁכָּן בִּפְרָט בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְכָל פְּרָטֵי הָעִנְיָנִים שֶׁבּוֹ – הַכֹּל יֵשׁ בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם.

דְּהִנֵּה כְּתִיב (שְׁמוֹת כה, ח): "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם". וְאָמְרוּ רַז"ל: "בְּתוֹכוֹ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא בְּתוֹכָם". לְפִי שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בִּחְינַת מִשְׁכָּן בְּנַפְשׁוֹ. וְהַיְינוּ, לְהַמְשִׁיךְ בִּחְינַת גִּילוּי אֱלֹקוּת בְּנַפְשׁוֹ, בְּעֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זוֹ תְּפִלָּה, כְּשֶׁיִּהְיֶה לְבָבוֹ טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים נא, יב): "לֵב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹקִים כו'".

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים כד, ד): "וּבַר לֵבָב כו'": דְּכַאֲשֶׁר לְבָבוֹ טָהוֹר מִכָּל סִיג, "בִּלְתִּי לַה' לְבַדּוֹ" (שְׁמוֹת כב, יט), אֲזַי נִקְרָא מִשְׁכָּן – לִשְׁכּוֹן בּוֹ גִּילוּי אוֹר ה'. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים כד, ד־ה): "נְקִי כַפַּיִם וּבַר לֵבָב כו' יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת ה'". דְּפֵירוּשׁ 'בְּרָכָה', הוּא הַמְשָׁכַת גִּילוּי אֱלֹקוּת בְּנַפְשׁוֹ כו'[2]. וְעַל יְדֵי זֶה, יִדְחֶה וְיַכְנִיעַ גַּם כֵּן הַהֶסְתֵּר שֶׁל נֶפֶשׁ־הַבַּהֲמִית הַמַּסְתִּיר וּמַבְדִּיל, וְנִרְאֶה לוֹ הָעוֹלָם לִבְחִינַת יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד, וְהַיְינוּ מִפְּנֵי גַּסּוּת חוֹמֶר נַפְשׁוֹ הַבַּהֲמִית.

אֲבָל כְּשֶׁלְּבָבוֹ זַךְ וּבָרוּר, יִרְאֶה בְּעַיִן שִׂכְלוֹ אֵיךְ שֶׁאֵין מַסְתִּיר בֶּאֱמֶת, וּכְמוֹ שֶׁהוּא לְמַעְלָה דְּ"קַמֵּיהּ – כְּלָא כו'", כִּי עַל יְדֵי זַכּוּת לִבּוֹ נִמְשָׁךְ גִּילוּי אֱלֹקוּת גַּם בִּבְחִינַת הַהֶסְתֵּר וְהַהֶעְלֵם שֶׁלֹּא יַסְתִּיר.

וְזֶהוּ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה נִסִּיעַת הַמִּשְׁכָּן בִּבְחִינַת מִדְבָּר, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הָיָה מַכְנִיעַ אֶת הַמִּדְבָּר כו' – וְכָךְ הוּא בַּנֶּפֶשׁ עַכְשָׁיו – הַכְנָעַת הַיֵּצֶר הָרָע, שֶׁהוּא גַּם כֵּן בִּחְינַת מִדְבָּר, שֶׁהוּא "אֶרֶץ לֹא זְרוּעָה" (יִרְמְיָהוּ ב, ב). דְּהַיְינוּ, הַמַּעֲשִׂים וְהַדִּבּוּרִים וְהַמַּחְשָׁבוֹת אֲשֶׁר "לֹא לַה' הֵמָּה כו'" (יִרְמְיָהוּ ה, י).

וְזֶהוּ "אֲשֶׁר "לֹא יָשַׁב אָדָם שָׁם" (יִרְמְיָהוּ ב, ו), פֵּירוּשׁ: "אָדָם" הוּא מַה שֶׁכָּתוּב (יְחֶזְקֵאל א, כו): "וְעַל דְּמוּת הַכִּסֵּא דְּמוּת כְּמַרְאֵה אָדָם כו'" - "לֹא יָשַׁב שָׁם", כִּי "יְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם" (שְׁמוֹת כה, ח) כְּתִיב[3], וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְהַכְנִיעַ בִּחְינַת מִדְבָּר זֶה, שֶׁהוּא הַיֵּצֶר הָרָע. וְהַיְינוּ, עַל יְדֵי הַמְשָׁכַת גִּילוּי אֱלֹקוּת בְּנַפְשׁוֹ.

[וּבְמָקוֹם אַחֵר נִתְבָּאֵר, בְּעִנְיָן "בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים – כַּלָּה נָאָה וַחֲסוּדָה": שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַהַמְשָׁכָה לְפִי הַהַעֲלָאָה, אֶלָּא אַדְּרַבָּה, תְּחִלָּה יִהְיֶה הַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה, דְּהַיְינוּ שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הַטּוֹב יִהְיֶה אֲפִילּוּ קוֹדֶם לְ"סוּר מֵרָע" בְּדִקּוּת, וְלֹא יַמְתִּין בְּ"וַעֲשֵׂה טוֹב" עַד שֶׁיִּהְיֶה תְּחִלָּה "סוּר מֵרָע" בְּתַכְלִית.

וְהַיְינוּ, מִשּׁוּם שֶׁעַל יְדֵי זֶה הַהַמְשָׁכָה שֶׁבְּ"וַעֲשֵׂה טוֹב", אֲזַי מִמֵּילָא יִפְלוּ כָּל הַחִיצוֹנִים. כִּי "מְעַט אוֹר, דּוֹחֶה הַרְבֵּה מִן הַחֹשֶׁךְ", וְיָבוֹא לְ"סוּר מֵרָע" בְּתַכְלִית כו'. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא עִנְיָן מַסָּעוֹת הַמִּשְׁכָּן בַּמִּדְבָּר – שֶׁעַל יְדֵי הַמְשָׁכַת גִּילוּי אֱלֹקוּת, מִמֵּילָא נִכְנְעוּ הַקְּלִיפּוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בַּמִּדְבָּר י, לה): "וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרוֹן כו' וְיָנוּסוּ מְשַׂנְאֶיךָ כו'".

וְכָךְ בְּחִינָה זוֹ בְּנֶפֶשׁ: שֶׁעַל יְדֵי הַמְשָׁכַת אֱלֹקוּת מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה, בְּמַעֲשֵׂה הַטּוֹב וּבְעֵסֶק הַתּוֹרָה וּתְפִלָּה, אֲזַי מִמֵּילָא יִכָּנַע גַּשְׁמִיּוּת הַגּוּף, וְנֶפֶשׁ־הַבַּהֲמִית כו'].

וְהִנֵּה, בַּמִּשְׁכָּן הָיוּ ג' דְּבָרִים: "קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן" (שְׁמוֹת כו, יז. וְעוֹד); וְ"יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן" (בַּמִּדְבָּר ד, כה); וְ"הַכֵּלִים" – הַיְינוּ אָרוֹן, וּמְנוֹרָה וּמִזְבֵּחַ כו'.

וְהִנֵּה, תְּחִלָּה יֵשׁ לְהָבִין עִנְיָן הַקְּרָשִׁים שֶׁנִּקְרְאוּ (שְׁמוֹת כו, טו): "עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים", שֶׁהֵם עַל־דֶּרֶךְ שֶׁהַמַּלְאָכִים נִקְרָאִים 'עוֹמְדִים', כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָהוּ ו, ב) "שְׂרָפִים עוֹמְדִים". וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמִדְרַשׁ שִׁיר הַשִּׁירִים רַבָּה, סוֹף פָּסוּק "צְאֵינָה וּרְאֵינָה": לְמַעְלָה – 'שְׂרָפִים עוֹמְדִים', אַף לְמַטָּה – 'עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים'. וּפֵירוּשׁ "שְׂרָפִים עוֹמְדִים", הַיְינוּ כְּמַאֲמָר: "וַאֲשֶׁר מִשְׂרָתָיו כּוּלָּם עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם וּמַשְׁמִיעִים בְּיִרְאָה כו'"[4].

וְהָעִנְיָן הוּא: כִּי "אֵין עֲמִידָה אֶלָּא שְׁתִיקָה" (סוֹטָה לט, א). וּפֵירוּשׁ "שְׁתִיקָה", הַיְינוּ בְּחִינַת בִּיטּוּל הָעַצְמוּת מִכֹּל וָכֹל. וְהַיְינוּ בְּחִינַת בִּיטּוּל־הָרָצוֹן, שֶׁלֹּא יְהֵא לְאָדָם רָצוֹן אַחֵר זוּלַת הָרָצוֹן לַה' אֶחָד. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים עג, כה): "וְעִמָּךְ לֹא חָפַצְתִּי כו'". וּכְמַאֲמַר רַז"ל: "בַּטֵּל רְצוֹנְךָ כו'"[5].

וְהַטַּעַם שֶׁנִּקְרָא בְּחִינָה זוֹ "עֲמִידָה" הוּא: כִּי הִנֵּה כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ הָאַהֲבָה וְהַדְּבֵיקוּת בַּה' – זֶהוּ בְּחִינַת "מְהַלֵּךְ", וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּאֲבִרָהָם (בְּרֵאשִׁית יב, ט): "הָלוֹךְ וְנָסוֹעַ כו'". אַךְ קוֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ לִבְחִינַת הִילּוּךְ וְאַהֲבָה זוֹ, צָרִיךְ לִהְיוֹת תְּחִלָּה בְּחִינַת עֲמִידָה זֹאת. הַיְינוּ, לַעֲמוֹד וְלִשְׁתּוֹק מִן הִתְפַּשְׁטוּת וְהִילּוּךְ שֶׁבִּלְעוּמַּת־זֶה. וְהֵן הָרְצוֹנוֹת זָרוֹת, שֶׁהָאָדָם רוֹצֶה וְחָפֵץ וּמִשְׁתּוֹקֵק לִדְבָרִים זָרִים – זֶהוּ נִקְרָא גַּם כֵּן "הִילּוּךְ". עַל־דֶּרֶךְ מַה שֶׁכָּתוּב: "וַיָּבֹא הַלָּךְ לְאִישׁ הֶעָשִׁיר" (בְּשְׁמוּאֵל ב' י"ב, ד'), שֶׁהוּא הַהִילּוּךְ דִּלְעוּמַּת־זֶה.

2. [וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶׁאָמְרוּ רַז"ל "טָהֳרָה מְבִיאָה לִידֵי קְדוּשָׁה". עַיֵּן בְּ"רֵאשִׁית חָכְמָה"].

3. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "אֲנִי לְדוֹדִי".

4. (וְעַיֵּין בְּזֹהַר: תְּרוּמָה, דַּף קס"ט, עַמּוּד א'. וְדַף ק"ע, עַמּוּד א').

5. [עַיֵּין בְּ"אַגֶּרֶת־הַקֹּדֶשׁ", דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "לְהַשְׁכִּילְךָ בִּינָה"].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְזֶהוּ "הֵלֶךְ" – שֶׁהוֹלֵךְ וּמִתְחַזֵּק. שֶׁמִּתְחִלָּה הוּא כְּאוֹרֵחַ כו'. עַיֵּן שָׁם בְּפֵירוּשׁ רַשִׁ"י[6]. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת "מְשַׁלְּחֵי רֶגֶל, הַשּׁוֹר וְהַחֲמוֹר", דְּהַיְינוּ לִמְנוֹעַ הִילּוּךְ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרָע[7].

וּכְדֵי שֶׁיִּתְהַפֵּךְ מֵהִילּוּךְ זֶה לִהְיוֹת הַהִילּוּךְ בֶּאֱלִקּוּת – הוּא עַל יְדֵי שֶׁיָּבֹא תְּחִלָּה לִבְחִינַת עֲמִידָה. וְהוּא בְּחִינַת בִּיטּוּל־רָצוֹן[8]. וְזֶה הָיָה עִנְיָן "קְרָשִׁים עוֹמְדִים". וַעֲמִידָה וּבִיטּוּל רָצוֹן זֶה נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי יִרְאָה, וְזֶהוּ "כּוּלָּם עוֹמְדִים בְּרוּם עוֹלָם, וּמַשְׁמִיעִים בִּירְאָה".

וְזֶה הָיָה עִנְיָן עֲבוֹדַת בְּנֵי מְרָרִי נוֹשְׂאֵי הַקְּרָשִׁים, שֶׁכְּדֵי לָבוֹא לִבְחִינַת יִרְאָה וַעֲמִידָה זוֹ – זֶהוּ עַל יְדֵי הַמְּרִירוּת. בְּהִיוֹתוֹ מִ"מְּאֹרֵי דְּחוּשְׁבָּנָא" עַל יְמֵי חֶלְדּוֹ, אֲשֶׁר רוּבָּם כְּכוּלָּם "בַּחוֹשֶׁךְ יֵלֵךְ כו'" (קֹהֶלֶת ו, ד). וְעַל יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים שֶׁיּוּכַל לָבוֹא לִבְחִינַת "בַּטֵּל רְצוֹנְךָ"[9].

וְהִנֵּה, מִזֶּה נִמְשָׁךְ אַחַר כַּךְ לָבֹא לְמַדְרֵגַת הָאַהֲבָה וְהָרָצוֹן לַה' בִּבְחִינַת "כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ". וְזֶהוּ עִנְיָן הַיְרִיעוֹת "תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן כו'" (שְׁמוֹת כו, א), כִּי תְּכֵלֶת הוּא לְשׁוֹן כִּלָּיוֹן – "כָּלָה שְׁאֵרִי וּלְבָבִי"[10] (תְּהִלִּים עג, כו). וְהוּא הַחוֹפֶה עַל הַקְּרָשִׁים שֶׁהוּא בְּחִינַת הַבִּיטּוּל־רָצוֹן הַנַּ"ל.

וְהוּא גַּם כֵּן כִּדְמְיוֹן שֵׁשׁ בָּאָדָם עֲצָמוֹת, וְיֵשׁ בָּשָׂר, וְגִידִים הַחוֹפְפִים עֲלֵיהֶם:

וּבְחִינַת הָעֲצָמוֹת זֶהוּ הַיְסוֹד שֶׁעֲלֵיהֶם נִבְנָה הַבָּשָׂר וְהַגִּידִין, וְהוּא בְּחִינַת "כָּל עַצְמוֹתַי תֹּאמַרְנָה – ה' מִי כָמוֹךָ כו'" (תְּהִלִּים לה, י), בְּחִינַת בִּיטּוּל־רָצוֹן. וְזֶה צָרִיךְ לִהְיוֹת בָּאָדָם כָּל הַיּוֹם.

וּמִזֶּה יָבֹא אַחַר כַּךְ לִבְחִינַת בָּשָׂר וְגִידִים הוּא בְּחִינַת אַהֲבָה [כִּי בָשָׂר הוּא "יְסוֹד הָאֵשׁ", וְגִידִים בְּחִינַת "דָּם וְרוּחַ"]. וְזֶהוּ עֲבוֹדַת "בְּנֵי גֵרְשׁוֹן".

ג וְהִנֵּה, בַּעֲבוֹדַת ה' בִּתְפִלָּה, בְּחִינַת בִּיטּוּל־רָצוֹן הַנַּ"ל – צָרִיךְ לִהְיוֹת עַל יְדֵי הִתְעוֹרְרוּת יִרְאָה־תַּתָּאָה בִּפְסוּקֵי־דִזְמְרָה, וּבִרְכַּת "יוֹצֵר אוֹר", בְּסִיפּוּרוֹ מִיְּרִאַת וּבִיטּוּל הַמַּלְאָכִים. וְלָבוֹא לִבְחִינַת הִילּוּךְ וְאַהֲבָה, הוּא עַל יְדֵי הִתְבּוֹנְנוּת בְּאָמְרוֹ "אַהֲבַת עוֹלָם כו'", "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל כו'" שֶׁהוּא בְּחִינַת "הֵיכַל הָאַהֲבָה".

פֵּירוּשׁ "שְׁמַע" – לְשׁוֹן הֲבָנָה כַּיָּדוּעַ. וְהוּא עִנְיָן הַהִתְבּוֹנְנוּת בִּגְדוּלַּת ה' אֵיךְ שֶׁכָּל הָעוֹלָמוֹת כּוּלָּם: גַּן־עֵדֶן עֶלְיוֹן וְתַחְתּוֹן, וְגַם מַה שֶּׁעָתִיד לִהְיוֹת בָּאֶלֶף הַשְּׁבִיעִי לֶעָתִיד־לָבוֹא, וְגַם עַד נ' אֶלְפִים יוֹבְלוֹת – כּוּלָּם עָלוּ בִּמַחְשָׁבָה אַחַת לְבַד קַמֵּיהּ - עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. וּכְמַאֲמָר: "צוֹפֶה וּמַבִּיט עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת", וְהַבָּטָה זֹאת – בִּמַחְשָׁבָה אַחַת הִיא לְבַד. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר וּבַמִּדְרָשׁ – דֶּ"בִּמַחֲשָׁבָה אַחַת בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ־הוּא כָּל הָעוֹלָמוֹת".

וְעַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל, הַמַּחְשָׁבָה בְּאָדָם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁאֵינָהּ רַק בִּחִינַת לְבוּשׁ לִבָּד לָנֶפֶשׁ. וְכָל־שֶׁכֵּן לְמַעְלָה – "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם" (יְשַׁעְיָהוּ נה, ח) כְּתִיב[11].

וְזֶהוּ "ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ" (תְּהִלִּים צג, א): דְּהַיְינוּ, מַה שֶּׁעָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְפָנָיו לְהַאֲצִיל וְלִבְרוֹא הָעוֹלָמוֹת אֲצִילוּת־בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה, בִּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה הוּא יִתְבָּרֵךְ מֶלֶךְ עַל עָם, הִנֵּה מַחֲשָׁבָה זוֹ הוּא מַה שֶּׁנִּתְלַבֵּשׁ בִּלְבוּשׁ. שֶׁאֵינוֹ כְּמוֹ הָרָצוֹן וְהַמַּחְשָׁבָה בְּמֶלֶךְ בָּשָׂר־וָדָם שֶׁרוֹצֶה לִמְלוֹךְ עַל עֲבָדָיו – שֶׁעֲבָדָיו הֵם מַהוּת וְדָבָר גַּם בְּזוּלַת מַלְכוּתוֹ עֲלֵיהֶם, עַל כֵּן שַׁיָּךְ רָצוֹן לַמֶּלֶךְ לִמְלוֹךְ עֲלֵיהֶם. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן לְמַעְלָה, שֶׁהָעוֹלָמוֹת כּוּלָּם מִתְהַוִּים יֵשׁ מֵאַיִן מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ עַל יְדֵי רָצוֹן זֶה. אִם כֵּן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רָצוֹן זֶה לִמְלוֹךְ עֲלֵיהֶם, הוּא רַק עַל דֶּרֶךְ בְּחִינַת לְבוּשׁ, שֶׁמִּתְלַבֵּשׁ בְּרָצוֹן וּמַחְשָׁבָה זוֹ. וּלְכָךְ אָמַר "ה' מָלָךְ גֵּאוּת לָבֵשׁ", דְּהַיְינוּ, שֶׁהַמַּחְשָׁבָה עֶלְיוֹנָה שֶׁעָלְתָה לְפָנָיו "אֲנָא אֶמְלוֹךְ" הוּא רַק בְּחִינַת "לְבוּשׁ" בִּלְבָד.

וְזֶהוּ "יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לָבַשׁ בּוֹ הַמֶּלֶךְ" (אֶסְתֵּר ו, ח) – שֶׁהַמַּלְכוּת הוּא רַק בְּחִינַת לְבוּשׁ לְבָד.

[אַךְ "יָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת" כְּתִיב, דִּבְאִתְעָרוּתָא־דִלְתַתָּא תַּלְיָא מִילְּתָא, לְהַמְשִׁיךְ רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּמַחְשָׁבָה זוֹ. וְהַיְינוּ עַל יְדֵי קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת.

וְזֶהוּ עִנְיָן הַמִּשְׁכָּן – "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם" (שְׁמוֹת כה, ח). וְזֶהוּ עִנְיָן "הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלַי כו'" (בְּרֵאשִׁית כט, לד). הַיְינוּ הַמְּשָׁכַת אוֹר אֵין־סוֹף – לִהְיוֹת נִמְשָׁךְ בִּבְחִינַת מַחֲשָׁבָה זוֹ. כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן].

---

6. [דִּימָה אֶת יַצֵּר הָרָע תְּחִלָּה לְהֹלֵךְ. שֶׁנּוֹבֵר לְדַרְכּוֹ. וְאַחַר כַּךְ לְאוֹרֵחַ. שֶׁנַּעֲשָׂה אַכְסְנַאי. וְאַחַר כַּךְ לְאִישׁ. שֶׁהוּא בַּעַל הַבַּיִת].

7. (כִּדְאִיתָא בִּגְמָרָא, פֶּרֶק קַמָּא דַּעֲבוֹדָה זָרָה, דַּף ה', עַמּוּד ב'. וּבְפֵירוּשׁ רַשִׁ"י שָׁם. וְעַיֵּין זֹהַר, חֵלֶק ב': שְׁמוֹת, דַּף ה' סוֹף עַמּוּד ב'. בְּשֶׁלַּח, דַּף ס"ד, סוֹף עַמּוּד ב'. וּבְהַרְמַ"ז רֵישׁ פָּרָשַׁת מִקֵּץ).

8. וְוַכְנַי"ל, שֶׁעַל יְדֵי אִתְכַּפְיָא הוּא הַדֶּרֶךְ לָבוֹא לִבְחִינַת אִתְהַפְּכָא כו'. וְעַיֵּין מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה" – בְּפָרָשַׁת וַיַּקְהֵל].

9. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר מַזֶּה עַל פָּסוּק "קוֹל דּוֹדִי", בְּעִנְיָן "עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים כו'". עַיֵּין שָׁם.

10. וְעַיֵּין מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר מֵעִנְיָן "כָּלָה שְׁאֵרִי", בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "שִׁיר הַשִּׁירִים".

11. [וְעַיֵּין מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר בָּזֶה בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "רָנִי וְשִׂמְחִי בַּת" – בְּפָרָשַׁת מִקֵּץ].

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְזֶהוּ הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּ"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ" (דְּבָרִים ו, ד) – פֵּירוּשׁ: שֶׁהוּא מִתְלַבֵּשׁ בְּמַחֲשָׁבָה זוֹ. וְזֶהוּ "אֱלֹקֵינוּ" בְּחִינַת צִמְצוּם.

וְאַחַר כַּךְ אוֹמְרִים "בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" – שֶׁמְּבָרְכִים וּמַמְשִׁיכִים בְּחִינַת מַלְכוּת, גַּם בְּעוֹלְמוֹת בְּרִיאָה־יְצִירָה־עֲשִׂיָּה[12]. וּמֵהִתְבּוֹנְנוּת זוֹ נוֹלָד וְנִמְשָׁךְ בְּחִינַת "וְאָהַבְתָּ" (דְּבָרִים ו, ה).

וְהָאַהֲבָה הוּא עִנְיָן הַ"יְרִיעוֹת" דֶּרֶךְ כְּלָל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. אֲבָל דֶּרֶךְ פְּרָט הֵן "שִׁשָּׁה מִדּוֹת". כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּמַּלְאָכִים (יְשַׁעְיָהוּ ו, ב): "בִּשְׁתַּיִם יְכַסֶּה פָּנָיו כוּ', וּבִשְׁתַּיִם יְעוֹפֵף". דְּהַיְינוּ "רָצוֹא וָשׁוֹב" (יְחֶזְקֵאל א, יד). וּלְכָךְ "שֵׁם מ"ב" – יֵשׁ בּוֹ ז' פְּסוּקִים, וּבְכָל אֶחָד שִׁשָּׁה תֵּיבוֹת.

וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב בַּיְרִיעוֹת "שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן כוּ'", שֵׁשׁ גְּוָונִין, "וּמִכְסֵה עוֹרוֹת תְּחָשִׁים" (שְׁמוֹת כו, יד. לו, יט) שֶׁתַּרְגּוּמוֹ "סַסְגּוֹנָא". וְאָמְרוּ רַז"ל [פֶּרֶק ב' דְּשַׁבָּת דַף כ"ח]: "שֵׁשׁ שֵׁשׁ בִּגְוָנִין הַרְבֵּה". הַיְינוּ שִׁשָּׁה מִדּוֹת הַנַּ"ל[13].

וְעִנְיָן "רָצוֹא וָשׁוֹב" בָּאָדָם: הָ"רָצוֹא" הוּא הָאַהֲבָה, וְהַ"שּׁוֹב" הוּא הַמְשָׁכַת אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא עַל יְדֵי מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת, שֶׁהֵן "רַמַ"ח אֵבָרִין דְּמַלְכָּא" - כְּמוֹ הָאֵבֶר שֶׁהוּא כְּלִי לְגִילּוּי הָאוֹר וְהַחַיּוּת כוּ'. וְעַל יְדֵי הַמְשָׁכָה זוֹ, שֶׁהָאָדָם מַמְשִׁיךְ עָלָיו גִּילּוּי הַשְׁרָאַת אוֹר אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא עַל יְדֵי הַמִּצְוֹת, כְּמַאֲמָר "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו", הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה חוֹזֵר וּמִתְעוֹרֵר אַהֲבָה־רַבָּה בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם[14]. וְזֶהוּ "מָשְׁכֵנִי אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה" (שִׁיר הַשִּׁירִים א, ד). וּכְתִיב (יִרְמְיָהוּ לא, ב): "אַהֲבַת עוֹלָם אֲהַבְתִּיךְ, עַל כֵּן מְשַׁכְתִּיךְ חָסֶד וְגוֹ'". וְנִמְצָא יֵשׁ "רָצוֹא – אַחַר הַשּׁוֹב", וְ"שּׁוֹב – אַחַר הָרָצוֹא".

וְזֶהוּ עִנְיָן בְּנֵי גֵרְשׁוֹן שֶׁנִּשְׂאוּ הַיְרִיעוֹת, הַיְינוּ הַמְשָׁכַת "אַהֲבָה רַבָּה" הַנִּמְשָׁךְ עַל יְדֵי קִיּוּם הַמִּצְוֹת – בְּ"אַהֲבַת עוֹלָם" שֶׁהוּא הָ"רָצוֹא שֶׁקּוֹדֶם הַשּׁוֹב" כוּ'. וְגַם הַיְרִיעוֹת הֵם מַקִּיפִים, כְּמוֹ שֶׁהַמִּצְוֹת הֵם לְבוּשִׁים לָנֶפֶשׁ.

נִמְצָא, עֲבוֹדַת בְּנֵי מְרָרִי נוֹשְׂאֵי הַקְּרָשִׁים, שֶׁהֵן בְּחִינַת "עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים" – זֶהוּ יִרְאָה־תַּתָּאָה, שֶׁמִּמֶּנָּה נִמְשָׁךְ בְּחִינַת הָעֲמִידָה וּבִיטּוּל־רָצוֹן.

וְאַחַר כַּךְ בְּחִינַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן נוֹשְׂאֵי הַיְרִיעוֹת – הַיְינוּ הִתְחַבְּרוּת ב' בְּחִינוֹת אַהֲבָה: "אַהֲבַת־עוֹלָם" וְ"אַהֲבָה־רַבָּה".

וַעֲבוֹדַת בְּנֵי קְהָת נוֹשְׂאֵי הָאָרוֹן וְהַמִּזְבְּחוֹת כוּ' – זֶהוּ בְּחִינַת יִרְאָה־עֵילָּאָה שֶׁהִיא לְמַעְלָה גַּם מִבְּחִינַת "אַהֲבָה־רַבָּה".

כִּי הִנֵּה, בָּאָרוֹן הָיָה גְּנוּז הַלּוּחוֹת. כִּדְכְתִיב (אִיּוֹב יב, כב): "מְגַלֶּה עֲמוּקוֹת מִנִּי חֹשֶׁךְ; כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים צב, ו): "עָמְקוּ מַחְשְׁבוֹתֶיךָ". וְהַגִּילּוּי הָיָה עַל יְדֵי הַמְּנוֹרָה. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי ו, כג): "וְתוֹרָה – אוֹר" – שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּחִינַת אוֹר וְגִילּוּי מִבְּחִינַת הַהֶעְלֵם דְּ"שֶׁת חֹשֶׁךְ סִתְרוֹ" (תְּהִלִּים יח, יב)[15].

וְהִנֵּה, "בְּחָכְמָה אִתְבְּרִירוּ", כִּי כָּל הַתּוֹרָה הִיא לְבָרֵר בֵּירוּרִים. וְזֶהוּ עִנְיָן הַמִּזְבְּחוֹת. וְלָכֵן הָיָה זֶה "מִשָּׁא בְּנֵי קְהָת" (בַּמִּדְבָּר ד, טו), שֶׁהוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית מט, י) "וְלוֹ יִקְהַת עַמִּים" – "יִתְכַּנְּשׁוּן עַמְמַיָּא כוּ'"[16], שֶׁהוּא עִנְיָן הַבֵּירוּרִים.

וְעַל יְדֵי חָכְמָה נִמְשָׁךְ גַּם כֵּן בְּחִינַת יִרְאָה־עֵילָּאָה, כַּנּוֹדָע מִמַּאֲמָר "אִם אֵין יִרְאָה – אֵין חָכְמָה, אִם אֵין חָכְמָה – אֵין יִרְאָה":

דְּמִתְּחִלָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת יִרְאָה־תַּתָּאָה, דְּאִם אֵין יִרְאָה־תַּתָּאָה אִי אֶפְשָׁר לָבוֹא לִבְחִינַת הַחָכְמָה – וְזֶהוּ בְּחִינַת הַ"קְּרָשִׁים" הַנַּ"ל. וְאַחַר כַּךְ "אִם אֵין חָכְמָה – אֵין יִרְאָה־עֵילָּאָה" שֶׁכְּדֵי לָבוֹא לְיִרְאָה־עֵילָּאָה, זֶהוּ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה דְּ"מִחָכְמָה נָפְקָת"[17]. נִמְצָא, בְּחִינַת "בְּנֵי קְהָת" זֶהוּ יִרְאָה־עֵילָּאָה שֶׁלְּאַחַר אַהֲבָה־רַבָּה. וְזֶהוּ בְּחִינַת שְׁמוֹנֶה־עֶשְׂרֵה שֶׁאַחַר "וְאָהַבְתָּ" דְּקְרִיאַת־שְׁמַע. :

ד **וְאָמְנָם,** מַה שֶּׁהָיוּ בְּנֵי מְרָרִי נוֹשְׂאִים הַקְּרָשִׁים, הַיְינוּ לְהַעֲלוֹת וּלְחַבֵּר יִרְאָה־תַּתָּאָה בְּיִרְאָה־עֵילָּאָה. דְּהִנֵּה, שֵׁם מְרָרִי מוֹרֶה עַל זֶה. כִּי הִנֵּה בַּמִּשְׁכָּן הָיוּ ב' פְּעָמִים "מוֹר": אֶחָד – "בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר דְּרוֹר" (שְׁמוֹת ל, כג) שֶׁבְּ"שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה", הַב', בְּסַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת – "מוֹר וּקְצִיעָה".

וְהָעִנְיָן: כִּי הַמּוֹר נַעֲשָׂה מִדַּם חַיָּה שֶׁנִּקְרָא 'דְּרוֹעַ', כְּשֶׁנִּקְרַשׁ הַדָּם וְנַעֲשָׂה בּוֹשֶׂם[18]. וְהוּא עִנְיָן "אִתְכַּפְיָא, וְאִתְהַפְּכָא חֲשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא". וְזֶהוּ עִנְיָן "מוֹר" דְּסַמְמָנֵי הַקְּטֹרֶת – שֶׁהוּא רֵיחַ וְהַעֲלָאָה מִמַּטָּה־לְמַעְלָה.

12. (וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר סוֹף דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שְׁלַח").

13. [וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּעִנְיָן רָצוֹא וָשׁוֹב בַּפָּסוּק "וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים כוּ'"].

14. [עַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בַּפָּסוּק "רָאשֵׁי הַמַּטּוֹת"].

15. (וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת", בְּפֵירוּשׁ (**שְׁמוֹת יד, כ**) "וַיְהִי הָעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאֶר כוּ'").

16. [גְּרֵסַת הָאַבְרְבַּנֵאל בְּתַרְגּוּם אֶנְקְלוּס.]

17. (וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה").

18. (וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר מִזֶּה בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "חַיָּב אִינְשׁ לְבַסּוּמֵי בְּפוּרְיָא").

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וְעַל יְדֵי הַעֲלָאָה זוֹ, מְעוֹרֵר הַמִּשְׁכָּה – מִלְּמַעְלָה־לְמַטָּה. וְהוּא "מָר דְּרוֹר" שֶׁבְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שֶׁנִּקְרָא "מֵירָא דַכְיָא", שֶׁהוּא חָכְמַת הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא גַּם כֵּן בְּחִינַת יִרְאָה־עִילָּאָה.

וְהַמּוֹר שֶׁבַּקְּטֹרֶת – שֶׁהוּא "אִתְכַּפְיָא, וְאִתְהַפְּכָא דַחֲשׁוֹכָא לְנְהוֹרָא" – הוּא בְּחִינַת יִרְאָה־תַּתָּאָה וְהוּא הַגּוֹרֵם הַמִּשְׁכַּת יִרְאָה־עִילָּאָה.

לָכֵן "מְרָרִי" הָיֵינוּ פֵּירוּשׁ ב' פְּעָמִים מוֹר; דְּהַיְינוּ הִתְחַבְּרוּת ב' בְּחִינוֹת מוֹר הַנַּ"ל. וְלָכֵן הֵם נָשְׂאוּ הַקְּרָשִׁים, שֶׁהוּא גַּם כֵּן עִנְיַן חִיבּוּר יִרְאָה־תַּתָּאָה בְּיִרְאָה־עִילָּאָה.

וְזֶהוּ "עַל פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל עֲבוֹדַת בְּנֵי הַגֵּרְשׁוּנִי" (בְּמִדְבַּר ד, כז): דְּדַוְקָא גַּבֵּי "עֲבוֹדַת בְּנֵי הַגֵּרְשׁוּנִי" נֶאֱמַר "עַל פִּי אַהֲרֹן", כִּי עֲבוֹדַת בְּנֵי גֵרְשׁוֹן - שֶׁנָּשְׂאוּ הַיְרִיעוֹת, שֶׁהֵם בְּחִינַת מַקִּיפִים, וְהוּא לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת 'אַהֲבָה עֶלְיוֹנָה' שֶׁהִיא בְּחִינַת מַקִּיף – בְּשִׁשָּׁה מִדּוֹת וּגְוָונִין שֶׁבְּמִדּוֹת הַנֶּפֶשׁ כַּנַּ"ל. וְהַמְשָׁכָה זוֹ הִיא דַּוְקָא עַל יְדֵי אַהֲרֹן, שֶׁהוּא הוּא מְקוֹר הָ'אַהֲבָה־רַבָּה', וּבְחִינַת "וְרַב חֶסֶד".

וְלָכֵן נִקְרָא אַהֲרֹן: א', הָ"ר, ן': כִּי "הָר" הִיא בְּחִינַת אַהֲבָה. וְלָכֵן, "אַבְרָהָם אוֹהֲבִי" (יְשַׁעְיָהוּ מא, ח) – קְרָאוֹ "הָר". אַף אַהֲרֹן מֵת "בְּהֹר הָהָר" (בְּמִדְבַּר לג, לט), שֶׁהִיא אַהֲבָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר מִבְּחִינַת אַבְרָהָם[19].

וְזֶהוּ אָלֶ"ף – הָר: אָלֶ"ף הוּא בְּחִינַת פֶּלֶא, שֶׁהוּא מִמִּדּוֹת עֶלְיוֹנוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַשֵּׂכֶל, וְנִקְרָא בַּזֹּהַר "טוּרֵי חֲשׁוֹכָא".

וְנוּ"ן הַפְּשׁוּטָה הִיא בְּחִינַת יְרִידַת וְהַמְשָׁכַת אוֹר אַהֲבָה־רַבָּה זוֹ לְמַטָּה, לְכָל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל. כִּי אַהֲרֹן הוּא מִ"שִּׁבְעָה רוֹעִים" הַמְפַרְנְסִים לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

וְלָכֵן "בְּנֵי גֵרְשׁוֹן" שֶׁנָּשְׂאוּ יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁהוּא גַּם כֵּן הַעֲלָאַת וְהַמְשָׁכַת וְחִבּוּר ב' בְּחִינוֹת אַהֲבָה – 'אַהֲבָה עֶלְיוֹנָה' וְ'אַהֲבָה רַבָּה' – הָיָה זֶה דַּוְקָא "עַל פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו", דְּאַהֲרֹן הוּא מְקוֹר בְּחִינַת 'אַהֲבָה רַבָּה', "וְרַב חֶסֶד".

וְלָכֵן נִקְרָא גַּם כֵּן "גֵּרְשׁוֹן" – בְּנוּ"ן פְּשׁוּטָה דַיְיקָא, (מַה שֶׁאֵין כֵּן "גֵּרְשֹׁם" שֶׁהוּא בְּמֵ"ם), שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּם כֵּן מִבְּחִינַת נוּן פְּשׁוּטָה דְּאַהֲרֹן. כִּי הַנּוּ"ן פְּשׁוּטָה רוֹמֵז עַל הַהַמְשָׁכָה לְמַטָּה מַטָּה. וּכְדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַהַמְשָׁכָה לְמַטָּה – הִיא עַל יְדֵי בְּחִינָה עֶלְיוֹנָה יוֹתֵר, כַּנּוֹדָע מֵעִנְיַן "וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שְׁמוֹת יב, יב) – "אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ", עַל כֵּן דַּוְקָא מִבְּחִינַת אַהֲבָה־רַבָּה דְּאַהֲרֹן יוּכָל לִימָּשֵׁךְ לְמַטָּה בְּכָל נֶפֶשׁ.

וְהִנֵּה, גֵּרְשׁוֹן הוּא לְשׁוֹן "גֵּירוּשִׁין". כִּי "יְמִינְךָ ה'" – דַּוְקָא – "תִּרְעַץ אוֹיֵב" (שְׁמוֹת טו, ו). הוּא בְּחִינַת נֶפֶשׁ־הַבַּהֲמִית. מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִקַּו הַשְּׂמֹאל יֵשׁ יְנִיקָה כו'. גַּם הַיְרִיעוֹת וְהַמַּקִּיף מְסַמֵּא עֵינֵי הַחִיצוֹנִים.

וְזֶהוּ "מִקְדָּשׁ אדני כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ" (שְׁמוֹת טו, יז), פֵּירוּשׁ: שֶׁמַּדְרֵגַת הַלְּוִיִּם הוּא, שֶׁהָיוּ מְחַבְּרִים אוֹר אֵין־סוֹף בָּעוֹלְמוֹת. שֶׁהֲרֵי בֶּאֱמֶת "אֵין עֲרוֹךְ לְךָ". וְלָכֵן, כְּדֵי שֶׁבְּאִתְעָרוּתָא־דִלְתַתָּא יִהְיֶה אִתְעָרוּתָא־דִלְעֵילָּא – זֶהוּ עִנְיַן הַלְּוִיִּם – שֶׁהוּא לְשׁוֹן חִיבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "הַפַּעַם יִלָּוֶה אִישִׁי אֵלָי", שֶׁהֵם הַגּוֹרְמִים חִיבּוּר זֶה. וְזֶהוּ שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִים הַמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו, וְאַחַר כַּךְ הָיָה חֲנָיָה – הַעֲלָאָה וְהַמְשָׁכָה.

וְזֶהוּ "מִקְדָּשׁ אדני כּוֹנְנוּ" – שֶׁיִּהְיֶה גִּילּוּי אוֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְמַטָּה – "וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם",

"יָדֶיךָ" – הֵם ג' יָדוֹת: "יָד הַגְּדֹלָה" (שְׁמוֹת יד, לא), "יָד הַחֲזָקָה" (דְּבָרִים לד, יב), הַ"יָּד הָרָמָה"[20] (שְׁמוֹת יד, ח).

"יָד הַגְּדֹלָה", שֶׁהִיא בְּחִינַת "וְרַב חֶסֶד" – הוּא עִנְיַן עֲבוֹדַת "בְּנֵי הַגֵּרְשׁוּנִי".

וְ"יָד הַחֲזָקָה", בְּחִינַת "שְׂמֹאלוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי" (שִׁיר הַשִּׁירִים ב, ו) – הוּא בְּחִינַת "בְּנֵי מְרָרִי".

וְ"יָד הָרָמָה" – זֶהוּ בְּחִינַת "בְּנֵי קְהָת", כִּי "רָמָה" – לְשׁוֹן רוֹמְמוּת, וְהוּא בְּחִינַת "בְּנֵי קְהָת" שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִים הָאָרוֹן וְהַלּוּחוֹת כו'.

וְהִנֵּה, הַכֹּחַ לְהַעֲלָאָה זוֹ שֶׁעַל יְדֵי הַג' לְוִיִּם, אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת כִּי־אִם עַל יְדֵי הַמִּשְׁכָּה בִּתְחִלָּה מִלְּמַעְלָה, וְזֶהוּ עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים. וְלָכֵן לֹא הָיוּ הַלְּוִיִּם מַתְחִילִים בַּעֲבוֹדָתָם כִּי־אִם עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (בְּמִדְבַּר ד, יט): "וְשָׂמוּ[21] אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ כו'"[22]. וְזֶהוּ עִנְיַן "נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם".

וּמַה שֶּׁבִּבְנֵי מְרָרִי לֹא נֶאֱמַר "נְשִׂיאַת רֹאשׁ" – עַיֵּן בְּרַבּוֹת רֵישׁ פָּרָשַׁת נָשֹׂא, לְפִי שֶׁקְּהָת הָיָה מִטּוֹעֲנֵי הָאָרוֹן

19. (כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאַר עַל פָּסוּק (שְׁמוֹת כח, ב) "וְעָשִׂיתָ בִגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן כו'").

20. [וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֹצְאִים "בְּיָד רָמָה" (שְׁמוֹת יד, ח)].

21. [אוֹתָם]

22. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאַר בְּמָקוֹם אַחֵר. (וְעַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאַר עוֹד מַעְנְיָן ג' יָדוֹת, בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "חַיָּיב אִינְשׁ לְבָסוּמֵי בְּפוּרְיָא").

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

– "שֶׁהוּא קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים כו'". וְגֵרְשׁוֹן הָיָה קֹדֶשׁ, דְּהַיְינוּ שֶׁהָיָה בְּכוֹר, וּכְתִיב (שְׁמוֹת יג, ב): "קַדֶּשׁ לִי כָּל בְּכוֹר כו'". מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּבְנֵי מְרָרִי כו'. עַיֵּן שָׁם.

וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ: דְּהִנֵּה מְבוֹאָר לְעֵיל בְּפֵרוּשׁ "שְׂאוּ אֶת רֹאשׁ", דְּהַיְינוּ לְקַשֵּׁר בְּחִינַת "רָצוֹן הַתַּחְתּוֹן", הַנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינַת רֹאשׁ וּמוֹחִין הַמְּלוּבָּשִׁים בַּגּוּף, וּלְחַבְּרוֹ וּלְהַעֲלוֹתוֹ לִבְחִינַת "הָרָצוֹן שֶׁלְּמַעְלָה מִן הַשֵּׂכֶל" – שֶׁהוּא מִבְּחִינַת "מַזָּלֵיהּ" כו'. (עַיֵּן שָׁם רֵישׁ פָּרָשַׁת בַּמִּדְבָּר).

וְהִנֵּה, עִיקַּר הַעֲלָאָה זוֹ – זֶהוּ עַל יְדֵי עֵסֶק הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִינַת "רָצוֹן הָעֶלְיוֹן"[23]. וְלָכֵן, גַּבֵּי "בְּנֵי קְהָת" שֶׁהָיוּ טוֹעֲנִין אֶת הָאָרוֹן שֶׁבּוֹ הַלּוּחוֹת נֶאֱמַר "נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ". וְזֶהוּ עִנְיַן "קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים"[24]. אֶלָּא שֶׁבִּבְנֵי גֵּרְשׁוֹן שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאֵי הַיְרִיעוֹת, שֶׁהוּא גַּם כֵּן עִנְיַן הִתְחַבְּרוּת – 'אַהֲבָה עֶלְיוֹנָה' בְּ'אַהֲבָה רַבָּה' – לָכֵן נֶאֱמַר בָּהֶם גַּם כֵּן "נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם כו'". אֲבָל עֲבוֹדַת "בְּנֵי מְרָרִי" הוּא בִּבְחִינַת יִרְאָה הַנִּמְשָׁכֶת מִן הָרֹאשׁ וְהַמּוֹחִין, לְכָךְ לֹא נֶאֱמַר בָּהֶם נְשִׂיאַת רֹאשׁ. אֶלָּא שֶׁעַל יְדֵי זֶה יָבֹא אַחַר כַּךְ לִבְחִינַת וּמַעֲלַת קְהָת וְגֵרְשׁוֹן, שֶׁהוּא עִנְיַן נְשִׂיאַת רֹאשׁ.

23. וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם בְּעִנְיַן "אֲחַזְתִּיו כו'" (**שִׁיר הַשִּׁירִים ג, ד**). וּבִשְׁאָר דּוּכְתֵּי. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב לְעֵיל, בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "וַיְדַבֵּר אֱלֹקִים אֵת כָּל הַדְּבָרִים", גַּבֵּי "אִם אֵין חָכְמָה – אֵין יִרְאָה".

24. עַיֵּן מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב". וּבְדִבּוּר הַמַּתְחִיל "שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן".

ב.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

(מד) **אך** הנה באמת זה הצווי היה רק על בחי' קיום התו"מ ברוחניות דאצי' להאיר בתוס' אורות בכלים בג' הקוין דאצי' (שזהו הנק' מצות הוי"ה למעלה או מצותי ממש כנ"ל) שיאירו ביתר מכפי הצמצום הראשון דאע"פ שמאיר לפרקים תוס' אורות בכלים זהו הכל ע"פ קו המדה מהתעוררות דחפץ חסד הראשון משא"כ ע"י עובדות דאבות נמשך ביותר כנ"ל וזהו הקיום דתו"מ ברוחניות להוסיף אורות בכלים למעל' הוא כמו הקיום דתו"מ בפנימית כמו שהוא בבחי' האצי' ממש דאיהו וחיוהי חד כו' (שהוא בבחי' הסוד וטעם שבהם שנק' טעמי תו"מ שיתגלו לע"ל ע"י משיח (וכמו בג"ע עכשיו כו') אבל כדי שיהי' קיום התו"מ בגשמיו' דהיינו שיומשך ויתלבש האור בכלי למטה בעשיה גשמית ע"ד התלבשות האור העליון דאצי' בכלי שלה דאצי' בתוס' אור כנ"ל (עפ"י התור' דאצי'). והדוגמא לזה התלבשות ח"ע הפנימית בפ' קדש דתפלין ול"ב נ"ח דמקיף העליון בל"ב חוטין שבציצית וכה"ג בכל המצות במצות צדקה ות"ת שמתלבשים למטה בגשמיות ממש הנה לזה לא היה הצווי אל אברם לך לך מארצך כו' כי לא ניתן לו יכולת הזה להביא ולהמשיך יח"ע דאצי' שבמצות הרוחניות גם למטה בגשמיו' כ"א לפ"ע העלאת מ"ן שלו מלמטה ע"י דביקות ומס"נ שלו בתמידות לעצמות א"ס ב"ה שאין זה גורם רק הוספו' אורות בכלי' דאצי' ברוחניות לבד אלא ישראל דוקא הוא שקבלו זה בשעת מ"ת כידוע וכמ"ש ושמי הוי"ה לא נודעתי להם שהוא מצות הוי"ה שבאו למטה בגשמיו' ששרשם עליון יותר כמשי"ת ומה שיכלו ישראל לקבל תו"מ בגשמיות לא היה רק מחמת עול גלות קשה שהיה להם במצרים בעבוד' קשה בחומר ובלבנים שמררו את חייהם ממש (שמחמת עוצם השפלות שנק' עמ"ת הוא שזכו להיות נמשך להם תו"מ משרשם העליון ביותר בחי' עו"ר) אבל לא מחמת שירשו כח זה מן האבות דאין אבות סימן לבנים להוריש להם ירושה כנ"ל רק במה שהיה בכחם בעובדות שלהם שהוא קיום התו"מ בפנימיות ברוחניות דאצי' לבד אבל מה שלא זכו האבות בעובדות שלהם שהוא קיום תו"מ בגשמיות איך יורישום לבניהם וע"כ הוצרכו ישראל להיות בגלות מצרים כדי שיזכו לקבלת תו"מ בחצוניות דוקא וד"ל:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - (ביאור לד"ה אחרי ה"א)

והנה כל זמן שהאור אלקי הוא מוסתר ונעלם בבחי' הקליפות שהוא גוף הנסיון לא נראה וניכר עדיין עוצם רוממות מדרגתו כמו הפרי אגוז כשמכסה עליו קליפה הקשה של האגוז אינו נראה כלל אך כשמתברר' הקליפות ונשברו המסכים ה"ז כמשל שמשברים קליפת האגוז שנראה מיד הפרי ואז טוב הפרי למאכל כך כשיבוער הרע מן הארץ ויסור מכנ"י ההסתר פנים שהן היסורים אזי יתגלה האור אלקי שהיה גנוז וצפון ונעלם בהם שהוא גבוה מאד נעלה, וז"ש (יחזקאל ל"ט) ולא אסתיר עוד פני מהם משא"כ עכשיו זמן הנסיונות נק' הסתר פנים כדלקמן, ומ"מ גם עכשיו ע"י שעומד בנסיון הרי מתגלה הניצוץ וממנו מאיר בתוספת וריבוי האור בנפש האדם יותר מכפי ערך נפשו בתחלה משום שניצוץ זה שמבחי' תהו גבוה יותר מנפש האדם שמבחי' תיקון ולכך ביכולתו לבוא בנפשו בחי' הדעת וז"ש כי מנסה כו' לדעת, שעי"ז יתהוה אצלו בחי' גדלות הדעת בה' מה שלא הי' כן קודם הנסיון, דהיינו שיעלה ויבא ויגיע לבחי' הדעת באלקות בבחי' גילוי ממש בבחי' הרגשה נגלית כמו שמרגיש חיי נפשו אע"פ שאין רואה המהות כו' ויתפעל לאהבה את ה' באה"ר בלב ונפש חפיצה, והיינו הכל מצד שעמד בנסיון משום שעי"ז בירור הניצוצות שמהן נמשך ונתגדל בחי' הדעת כדלקמן, אך הנה ארז"ל אם אין בינה אין דעת, והענין כי הנה ידוע שהספי' דתהו שנשברו הן היו בבחי' נקודות ונק' עולם הנקודים ונמשכו מבחי' ס"ג דס"ג כמ"ש בע"ח, ובירור שלהן הוא בבחי' בינה דאצי' שם הוא מקום הבירורים להיות נעשים בבחי' פרצוף כי ענין עולם התיקון הוא להיות בבחי' פרצוף אדם, ותיקון הניצוצי' דתהו הוא שאחר שנבררי' ועולי' מהרע ליכלל בקדושה הם מתתקני' להיות בבחי' פרצוף כו', ולכן בירור ותיקון זה הוא בבחי' בינה דוקא, כי כמו עד"מ בגשמיות בהתהוות הולד הנה אב מזריע הטפה שהיא כוללת רמ"ח איברי הולד בבחי' העלם והתכללות, וע"י שהיה ששוהה טפה זו בבטן האם נעשה מזה ולד שלם ברמ"ח איברים ושס"ה גידים, והרי טפה זו אף שיש בה כללות רמ"ח איברים וממנה עיקר התהוות הולד מ"מ היא אין בה עדיין מהות ולד כלל, ואם לא תהיה בבטן האם לא יתהוה ממנה כלום רק דוקא ע"י שהייתה בבטן האם בה הוא שיש הכח הזה להוות מן הטפה ולד שלם, וע"י ששוהה ט"ח בבטן האם ואוכל ממה שאמו אוכלת מתגדל ומתחזק כו'. וכך יובן ג"כ עד"מ למעלה ענין התיקון מנקודה לבחי' פרצוף הוא כמו עד"מ להיות מטפה ולד כו' כי ענין פרצוף הוא התכללות הי"ס טפ"ט ורת"ס כו' משא"כ הנקודה הוא רק בחי' א' הכוללת כולן בהעלם לבד ואין בה בחי' גילוי כו' והוא ג"כ כמשל התהוות גידול הפירות מן הגרעין כו' כמ"ש במ"א, ולכן בירור ותיקון זה הוא בבחי' בינה דוקא שנקראת אימא עילאה כמ"ש אם הבנים שמחה, והיינו שהמדות נמשכי' ומתהוים מן ההתבוננות כהתהוות הולד ע"י שהייה בבטן האם, וזהו אם אין בינה אין דעת, דהנה הדעת הוא פנימית המדות וחיותן וקיומן (והוא בחי' דעת תחתון דבין כתפין המתפשט במדות) ולכן תיקון והגדלת נקודות דתהו הנ"ל להיות בבחי' פרצוף נק' בחי' דעת כי נקודות הנ"ל הן בחי' ז' מדות שנפלו שהן הז' מלכים ומלך הראשון הוא בחי' הדעת ותיקון זה הוא ע"י העיבור בבטן אימא דוקא לכן אם אין בינה אין דעת. (וענין אם אין דעת אין בינה הוא בחי' דעת עליון המייחד חו"ב): **ויובן** ענין זה בנפש האדם, כי הנה האהבה המסותרת שיש בכל א' מישראל היא נק' בחי' נקודה כיון שמסותרת במצפוני לבו ואין בה גידול והתפשטות עדיין, וכשהיא יוצאה מההעלם והסתר אל הגלוי להיות נראית ונגלית שיהי' תוכו רצוף אהבה ותתפשט ג"כ בכל איברי הגוף להיות האהבה ברשפי אש כו' ה"ז ענין תיקון והגדלת המדות שמבחי' הנקודה נעשה גידול כנ"ל וזהו ע"י ההתבוננות דוקא בגדולת ה' ית' כפי אשר יוכל מוחו שאת להעמיק בגדולת ה' נמצא שע"י הבינה דוקא נמשך ונגדל בחי' הדעת שהוא פנימית המדות. משא"כ אם אין בינה אין דעת כו'. ובזה יובן ענין שהגלות נמשל לעיבור כמארז"ל (במשנה פ"ד דברכות) אפי' בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כאשה עוברה כו' כי הגלות נק' ג"כ הסתר פנים כמ"ש ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא ומחמת הסתר פנים זה נמשכו בחי' הנסיונות כמ"ש ומצאוהו רעות כו' וכמשנ"ת שהנסיון הוא כדי לברר הניצוצו' המובלעים בעמקי הקליפות שמוסתרים שם בתכלית. ובירור זה נק' עיבור בבחי' בטן אימא שעי"ז נגדל הדעת לכן נמשל הגלות לעיבור והתכלית הוא כדי שיגיעו לבחי' דעת בה' כנ"ל:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ד.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

וכי תאמרו מה נאכל

ז) **ובזה** יובן מ"ש וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית שכיון שהמצות יהיו בטילות א"כ לא יהי' העלאה מלמטה למעלה וא"כ מאין יהי' המשכה, וזהו הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתינו שכיון שלא נזרע ממילא יהי' לא נאסוף כו' וא"כ מה נאכל, וגם זה גופא תמוה למה יהיו המצות בטילות שהם המשכות גבוהות כו', וזהו התשובה ואכלתם ישן כו' שת"א תיכלון עתיקא, ולהבין מהו בחי' ישן, הענין הוא דהנה חדש הוא בחי' המחדש בטובו בכי"ת מע"ב שבכל יום נתחדש החיות, והנה מ"ש המחדש כו' מע"ב אינו קאי כ"א על עולמות התחתוני' דוקא, אלא שהוא קאי על עולמות עליונים אפילו על ח"ע כי בראשית בחוכמתא כו', והיינו שאפילו ח"ע נתחדש ג"כ תמיד מאין ליש שהוא למעלה מן ההשתל' כי השתלשלו' הוא כמו למשל אותיות הדבור ממח' שאותיות אלו היו כלולים מתחלה במח' רק שהיו בהעלם ואח"כ בדבור יוצאים לגילוי לזולתו כו', או כמו למשל עיבור ולידה, שאין זה התחדשות אלא שהוא בחי' העלם וגילוי שמתחלה הי' הולד בהעלם בבטן אימא ואח"כ יוצא לגילוי כו', וזהו בחי' השתלשלות כו', משא"כ התהוות החכ' מאוא"ס ב"ה זהו למעלה מן השתלשלות שאינו בערך כלל ואינו שייך לומר ע"ז העלם וגילוי, שא"א לומר שהחכ' הי' מתחלה בהעלם העצמות ואח"כ יצא לגילוי שהרי לגבי עצמותו אפי' ח"ע נחשבת כעשי' גשמי' וכמ"ש כולם בחכ' עשית, עושה פלא שאפילו פלא העליון בחי' כתר היא ג"כ נחשבת כעשי' גשמי', וא"כ כמו שא"א לומר שגשמי' שמים וארץ היו מתחלה כלולים בהעלם העצמות כמו"כ א"א לומר על בחי' חכ' כיון שגם חכ' נחשבת כעשי' גשמי', אלא התהוות החכ' מלמעלה מן החכ' הוא בדרך יש מאין וכמ"ש והחכמ' מאין תמצא כו', וע"כ כתיב המחדש בטובו בכי"ת מע"ב, שאפי' ח"ע היא בדרך חידוש מאין ליש.

והנה עתה מה שממשיכי' תום' אור בג"ע ע"י עבודת תומ"צ שנק' בשם זריעה כו' זהו רק מבחי' חכ' כו', וכמ"ש ביו"ד נברא עוה"ב שהוא ע"י בחי' חכ', ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן כו', להנחיל אוהבי יש שהוא בחי' חכ' וכמ"ש קנה חכ' קנה בינה שהוא בגימ' יש כו' שהוא הכל בחי' חדש כו', אך לע"ל תאכלו ישן שהוא בחי' ע"י, והיינו שיהי' הגילוי לע"ל מבחי' עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד, שגם מתחלה הי' בהעלם העצמות כו', וזהו בחי' עת"י שהוא המתנשא מימות עולם שלמעלה מגדר עולמות שאין זה דבר חדש אלא מתחלה קודם שנבה"ע הי' ג"כ כלולה בהעלם, וזהו בחי' אתעדל"ע שלמעלה מאתדל"ת, והיינו שאין אתעדל"ת מגיע לשם כלל, וזהו מ"ש וצויתי את ברכתי לכם שהוא אתעדל"ע מצ"ע כו', אך מ"מ מקודם צ"ל שש שנים כו' ותזמור כרמך שהוא ע"י אתעדל"ת של תומ"צ ואח"כ עי"ז נמשך המשכה אתעדל"ע מצ"ע מה שאין אתעדל"ת מגיע שם כלל.

וזהו מ"ש כארץ תוציא צמחה כו' כן אד' ה' יצמיח צדקה ותהלה שמתחלה צ"ל כי כארץ תוציא צמחה כו' שהוא בחי' אכלו ריעים כו' שתו ושכרו דודים חיצוני' ופנימי' התורה שהיא בחי' אתעדל"ת ואח"כ עי"ז נמשך אתעדל"ע מצ"ע שאד' הוי' יצמיח צדקה כו' בלי אתעדל"ת כלל (ודוגמא לזאת מצינו בהארת הכתר בחג השבועות שהוא שער החמשים מנו"ן שערי בינה, ועז"נ תספרו חמשים יום, והרי אין סופרין רק מ"ט ימים שהם המשכת מ"ט שערי בינה ע"י שסופרין היום יום אחד היום שני ימים כו' ויום החמשים אין סופרין בשבועות, והיינו כי לשם אין מגיע כלל מעשה התחתונים ואין בנו כח להמשיכו ע"י ספירה אלא הוא נמשך מאליו וממילא בלי ספירה שלנו, אלא שעכ"ז אינו נמשך אלא בהקדים תחילה ספירת העומר מ"ט ימים דהיינו אחר שיאיר ויומשך האתעדל"ע מה שבכח האדם להמשיך כי אחר שיש לו שלימות מלמטה ג"כ בבחי' ההשתלשלות (שזהו ענין תמימות תהיינה כו') אזי דוקא שורה ונמשך ג"כ ממילא מה שלמעלה מהשתלשלות ואתעדל"ת כו' ולכן נאמר תספרו חמשים יום כו' שמעלה עלינו הכתוב כאלו המשכנו יום החמשים הגם שאין שייך בו בעצם ספירה והמשכה שלנו אך לפי שיום החמישים והתגלותו שממילא תלוי ג"כ בספירת מ"ט ימים תחלה, ועד"ז הוא כל ענין פתחי לי כחודה של מחט כי כל ההשתלשלות נק' חודה של מחט נגד רצון העליון כו', והנה מחכ' ולמטה הוא בחי' סדר השתלשלות, ולכן עד בחי' חכ' יכול להגיע באתעדל"ת אתעדל"ע, אבל בחי' הכתר הוא בחי' אתעדל"ע שלמעלה מאתעדל"ת, והיינו שאין אתעדל"ת מגעת לשם, אך ע"י שמגיעי' ע"י העבודה בתומ"צ בבחי' אתדל"ת אתעדל"ע עד מקום שידינו בעבודתינו בתומ"צ מגעת אז נמשך ממילא ומאליו בחי' אתדל"ע שמצד עצמו שלמעלה מאתדל"ת, ועד"ז יובן ענין כארץ תוציא צמחה כו' כן כו' יצמיח כו').

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

בהעלותך את הנרות, ש"פ בהעלותך, תרד"ע

בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה כו', וזה מעשה המנורה כו' עד ירכה עד פרחה כו', וצ"ל מה"ע העלאת הנרות הלא הנרות הן בבחי' העלאה, וכמו הנשמה שקרוי' נר וכמ"ש נר ה' נשמת אדם שזהו עד"מ שהלהב עולה תמיד למעלה ונאחז ע"י הפתילה ועי"ז הוא ברצו"ש תמיד כו', וכמו"כ הנשמה היא בבחי' רצו"ש שיש בה ההעלאה לעלות ולהכלל באוא"ס וכמ"ש רשפי' רשפי אש שלהבת י"ה כו' ויורדת למטה להחיות לקיים רצון בוראה כו', ובפנימיות הענין הוא שהיא בבחי' ירידה לקיים תומ"צ שזהו תכלית הכוונה וכמ"ש לא לתהו בראה אלא לשבת יצרה כו', הרי שהנר הוא בבחי' העלאה וא"כ מה צריכים להעלות את הנרות כו'. גם צ"ל מ"ש כאן וזה מעשה המנורה, הלא במעשה המנורה כבר נאמרה פ' שלימה בפ' תרומה ולמה נאמרה כאן, והמשמעות הוא שזה שייך אל ההעלאה ובשביל זה נשנית כאן, וצ"ל מה שייך מעשה המנורה להעלאת הנרות כו'. והנה רש"י כ' בשם מדרש אגדה למה נסמכה פ' הנרות לפ' הנשיאים לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים חלשה דעתו שלא הי' הוא ושבטו עמהם א"ל הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומיטיב את הנרות, דגם צ"ל הלא הקרבנות הוא ענין גבוה ונעלה מאד מפני מה העלאת הנרות גדולה משלהם כו'.

ולהבין כ"ז ילה"ק משנת"ל במש"א במשנה דאבות האומר שלי שלי ושלך שלך זו מדה בינונית וי"א זו מדת סדום דלדעת הת"ק מדת סדום הוא מניעת השפע מה שזה נהנה וזה לא חסר כלל אבל כשזה חסר קצת אין זה מדת סדום, ולדעת הי"א גם כשחסר קצת ה"ז מדת סדום, ונת' הענין למעלה דמה שזה חסר קצת ה"ז בבחי' השפעה שמבחי' הכלים היינו בהאור המתלבש בכלים שזהו ע"י ירידת וצמצום המשפיע להשפיע בבחי' התלבשות כו', והשפעה זו לא הי' כלל בתהו להיות דהשפעה היא בבחי' ביטול לירד ולצמצם כו' והיא מצד הכוונה העליונה דנעיצת התחלה שבהמקבל כו', וכלים דתהו שהיו בבחי' יש והיו בבחי' שלימות בעצמן לא רצו לירד ולצמצם כו' (כ"א לקבל לעצמן כו') ולא מצאו גרעון בעצמן וגם לא יתרון בהמקבל כו', וע"כ לא רצו להשפיע ולקבל כו', וההשפעה בבחי' לא חסר כלל היא מצד האור שלמע' מהכלי שההשפעה לא בבחי' התלבשות וע"כ לא חסר כלל מפני שאינו יורד מעצמותו ואינו מצמצם עצמו כו', והשפעה זו הי' ג"כ בתהו אך לא הי' בבחי' נהנה כ"א אדרבא שלא נתן מקום להספי' האחרת כו' והיא ג"כ בחי' הישות והמציאות דאנא אמלוך ולא אחר כו', ונמצא דמה שהספי' לא נתנו מקום זל"ז הוא מצד האורות כו' ומה שלא הי' משפיעים ומקבלים זמ"ז הוא מצד הכלים כו'.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

כי נר מצוה ותורה אור - ג' אור ליום ד' ט"ו מנ"א, תל־אביב

אמנם איך הוא בכח נברא בעל גבול שנמצא בעוה"ז התחתון שיש כמה מניעות ועיכובים על לימוד התורה וקיום המצות בריבוי נסיונות הנה בעבודתו והתעסקותו בלימוד התורה המלובשה בשכל אנושי וקיום המצות המלובשים בדברי' גשמי' יכול לעלות ולהגיע למדרי' רמה ונשאה כזו, אשר הנשמה העומדת למעלה לא תוכל להגיע לזה, וזהו תכלית ירידת הנשמה למטה להתלבש בגוף דהמדרי' הגבוה והרמה הלזו אשר הנשמה בעבודתה באהוי"ר אינה יכולה להגיע אלי' היא באה לזה ע"י העבודה וההתעסקות בתומ"צ למטה בעוה"ז דוקא וכמ"ש היום לעשותם והיינו דהנשמה עומדת כמה אלפים שנה ומחכה על זמן ירידתה למטה להתלבש בגוף ונה"ט, ותתעסק בלימוד התורה וקיום המצות ועי"ז תגיע לבחינה ומדריגה כזו, וצ"ל מאין נמצא כח בהנשמה להגיע למדרי' גבוה כזו. אך הענין

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

הוא, דהנה כח זה ניתן לנשמות במ"ת, אין מ"ת האט דער אייבערשטער גיגעבין דעם כח לנשמה שתוכל לעלות בעילוי אחר עילוי ע"י עבודה דוקא, דהנה כתי' פנים בפנים דבר ה' עמכם כו', דבמ"ת הי' התגלות עצמות א"ס ב"ה, וכמ"ש וירד ה' על ה"ס ודיבר עם כל אחד ואחד מישראל בפרט, וכמבואר במד"ר בארוכה, הנה עי"ז נחקק שם ה' בכל אחד ואחד מישראל, והם הד' אותיות משם הוי' שהם יו"ד ה"א וא"ו ה"א, וזהו טוב לי תורת פיך כו' דטוב יותר הלימוד דתורה וקיום המצות של הנשמה בירידתה למטה להתלבש בגוף ונה"ט כמו שהוא בעוה"ז הגשמי מהאהוי"ר של הנשמה כמו שהיא למעלה קודם ירידתה למטה, והגם דגדלה יותר מעלת מדרי' הנשמה כמו שהיא למעלה בעולם הרוחני ומ"מ נקראת בחי' עומד ורק ע"י ירידתה למטה ועוסקת בתורה ומצות, ובפרט בהעבודה שבאה ע"י מסירת נפש מפני כמה נסיונות, הנה עי"ז הוא עליית הנשמה בעילוי אחר עילוי להמדריגות היותר עליונות דעי"ז נשלם הכוונה העליונה דנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, דזהו כל עיקר ענין בריאת והתהוות העולמות, דכוונה זו הרי נשלמת ע"י ירידת הנשמה למטה דוקא, וזהו כוונת הירידה בשביל העלי'.

וביאור ענין ד' אותיו' דשם הוי' שבנפש וענינם בעבודה הוא, דהנה אמרז"ל בכ"י ויום ב"ק יוצאת מהר חורב מכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, דכרוז זה הוא לעורר על התשובה, וכן יש כמה כרוזים שמכריזים למעלה בשביל לעורר את הנשמות בתשובה, וכמ"ש שובו שובו כו' ולמה תמותו, וכתי' אמור אליהם חי אני נאום ד' אם אחפץ כו' כ"א בשוב רשע מדרכו וחי', וידוע הפי' מדרכו וחי', דע"י התשובה האמיתית הרי הזדונות נעשי' לו כזכיות וזהו מדרכו וחי' היינו התוספת אור וחיות שניתוסף לו מדרכו הקדומה הלא טובה, א"כ הרי כל עיקר ענין הכרוזים הוא בשביל לעורר על התשובה, והנה האדם שלמטה הרי אינו שומע את הכרוזים העליונים, א"כ איזה תועלת יש בהכרוזים, מאחר דעיקר כוונת ההכרזה הוא בשביל שישמע האדם ויתעורר, אבל מאחר שהאדם אינו שומע כרוז העליון א"כ מהו התועלת של הכרוזים. אך הענין הוא, דהנה ידוע דלא כל הנשמה מתלבשת בגוף ומה שמתלבש בגוף הוא רק הארת ומקצת הנשמה בלבד, ועצם הנשמה נשארת למעלה וכמ"ש גבי דניאל, וראיתי אני דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נופלת עליהם, ואמרז"ל אע"ג דאינהו לא חזי מזלייהו חזי, דמזלייהו היינו שרש ועצם הנשמה דשרש ועצם הנשמה ה"ה רואה ושומעת הכרוזים העליונים דטעם וסיבת הדבר מה שהאדם אינו שומע הכרוזים העליונים הוא מפני שהגוף והנה"ט מכסים ומעלימים על אור הנשמה שאינה שומעת הכרוז העליון, ועד"מ בית שאין בו חלונות דהגם דאור השמש זורח בתוקף גדול הנה בהבית לא יאיר, וכאשר יש בו נקב קטן אז חודר בו אור השמש בכל תוקפו וכמו"כ להיות שהגוף והנה"ב מעלימים על אור הנשמה לכן אינה שומעת הכרוזים העליונים, אבל עצם הנשמה ה"ה רואה ושומעת כל הכרוזים ומתעוררת במאד וכתי' ונוזלים מן לבנון, דמעצם הנשמה הרי נוזל ונוטף גם בהארת הנשמה, דגם בהארת הנשמה המלובשת בגוף נרגש בה ג"כ, ווערט אין איהר אויך דער הערט דיא התעוררות, וזהו ההרהורי תשובה שנופלים להאדם פתאום, וואס ער ווערט נתעורר תשובה טאן און ווערין נעהענטער צו געטליכקייט.

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

סעודת יום שביעי של פסח, ה'תש"ג

עח. בכל דבר יש הענין עצמו והסדר של הענין. כך בתורה ישנם דברים הכתובים במפורש בתורה ודברים שאינם כתובים במפורש בתורה, כמו שהטעם על מסירות נפש – אינו מוזכר בפירוש בתורה. תורה היא חכמה ושכל, ושכל אינו מחייב מסירות נפש. אך, שכל מחייב את ענין האמונה. השכל אומר: ככל מה שהשכל יכול להשיג צריכים להטריח ולייגע את כוח השכל להבין, ובמה שאין השכל משיג – צריכה להיות אמונה. ואמונה הרי לא זו בלבד שהיא מחייבת מסירות נפש, אלא היא גם מכריחה למסור את הנפש על מה שמאמינים באמונה שלימה.

בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים. אמונה היא לא אמונה סתמית כפי שאומרים אני מאמין, יש לי לב יהודי. אמונה משמעה להאמין במה שעושים, ועל ידי הפעולה, למרות שלא יודעים ולא מבינים בהשגה – נעשה הדבר בפועל, כמו בתפילין – המשכת ד' מוחין,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

וכן בענין מצה והדומה, ועל ידי האמונה נגאלו אבותינו ממצרים, שכן, בני ישראל בהיותם בגלות מצרים האמינו ודיברו כל הזמן בענין הגאולה.

עט. בקריעת ים סוף כתוב[7] "ויולך ה' את הים ברוח קדים עזה", ומאידך הרי כתוב[8] "ויאמר ד' אל משה גו' ונטה את ידך". לכאורה, סותרים פסוקים אלה זה את זה. אלא הענין הוא, קריעת ים סוף היתה על ידי שני הדברים, כפי שכתוב בזהר[9] שרוח קדים דא רוח יעקב, וקריעת ים סוף היתה על ידי יעקב ועל ידי משה. וכתיב[10] "כי במקלי עברתי את הירדן". ובשל"ה איתא שהרבה שמות יוצאים מהפסוק "כי במקלי עברתי" ומונה השמות של הפסוקים[11] "מי כמוכה באלים ה'", ו"לישועתך קויתי ה'"[12].

ביעקב כתוב[13] "ויקח לו יעקב מקל לבנה לח ולוז וערמון". מקל הוא מוט בו מכים את הכלב, כמאמר[14] "מה דרכו של כלב ללקות במקל". לח ולוז[15] הם חסד וגבורה. לבנה הוא שורש ומקור החסד, וזהו בחינת חכמה, מחשוף הלבן זה ההתכללות, וזהו רחמים – תפארת, וכן ענינם בעבודה, מקל הוא הענין של מבטשין ליה ליצר הרע שהוא ציור הרע, וענין הרחמים הוא על הנפש הבהמית שהיא רק כוח המתאוה, ומשה הוא ענין של דעת עליון, היינו שדעת עליון יאיר בדעת תחתון ועל ידי ב' העבודות האלו הוא קריעת ים סוף, היינו להרגיש בכל דבר אלקות בפנימיות.

פ. בשיעור "תניא" היומי[16] כפי שחולק בקובץ "היום יום", אומר הרבי: "לכל אחד ואחד יש אוצר של יראת שמים אבל הוא בפנימיותו וצריכים לגלותו ולכן נקרא בשם אוצר הטמון בארץ". היסוד לדברים אלה הוא מהבעש"ט ז"ל[17]. הן אמת שישנן בזה מדריגות, יש מי שמיד שמתבונן כו' מיד יגיע אליו היראה כו' ויש נפש שפלה בטבעה ותולדתה ולא תוכל למצוא במחשבתה האלקות כי אם בקושי ובחזקה ובפרט אם הוטמאה בחטאת נעורים, מכל־מקום בקושי ובחזקה כו' באומץ ויגיעה רבה כו' להעמיק בגדולת ה' שעה גדולה בודאי תגיע אליו על־כל־פנים היראה תתאה.

וענין "שעה גדולה" אין הכוונה בזמן כי אם באיכות, כמו שאנו רואים בגשמיות בענין שנוגע אליו מאד, אין נפקא־מינה אם הוא חושב בו הרבה זמן או מעט זמן, העיקר הוא איכות המחשבה. וכן הוא ברוחניות, העיקר הוא שלא תכבד עליו העבודה, ויעמיק דעתו בקשר אמיץ וחזק. ועל זה הביא הפסוק[18] "אם תבקשנה ככסף וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה'", פירוש: כדרך שאדם מחפש מטמון ואוצר הטמון בתחתיות הארץ שחופר אחריו ביגיעה עצומה, כך צריך לחפור ביגיעה עצומה לגלות אוצר של יראת שמים.

והנה בענין החפירה יש ב' ענינים: הא' הוא להסיר את העפר התיחוח שנתקבץ ומכסה עליו במשך זמן רב, ועל זה ישנם כלים מיוחדים כמו מרא וכהאי גוונא, ואחר כך צריך לחפור גם בעפר הקשה שתחתיו, וגם על זה יש כלים מיוחדים. ועל ידי יגיעה רבה מתגלה האוצר והמטמון. וכן הדבר ברוחניות, כדי לגלות את האוצר של יראת שמים צריכים מתחילה להסיר את עפר התיחוח, היינו הרגילות שהורגל בה במשך זמן רב, ולאחר מכן צריכים לחפור בעומק יותר, היינו ביגיעה הגדולה ביותר, עד שמתגלה האוצר של יראת שמים, צפון במצפוני בינת הלב שלמעלה מהזמן. ומדייק בלשונו בינת הלב ולא בינת המוח, מפני שהמדות בכלל הן בהגבלה, ועל זה אומר ממצפוני בינת הלב שהוא למעלה מהזמן.

בזה יובן הדיוק שאומר למצוא במחשבתה האלקות, שלכאורה איזו שייכות לענין מציאות האלקות כאן, כשמדבר בענין יראת שמים, דלכאורה הרי זה כענין מאמר רז"ל[19] זימן שחורים ומצא לבנים, לבנים ומצא שחורים. ועל פי האמור יובן, כי זה האלקות שבנפש שלמעלה מהזמן, והוא האוצר של יראת שמים. וזאת גופא צריכים להביא לידי מעשה בפועל ממש בזמן ממש.

7) שמות יד, כא.
8) שם, יד, טו-טז.
9) ח"ג קנא, ב.
10) בראשית לב, יא.
11) שמות טו, א.
12) בראשית מט, יח.
13) בראשית ל, לז.
14) שמות רבה פ"ט, ב.
15) ראה זח"א קסא, ב. אור התורה – להצ"צ – ע"פ זה.
16) פמ"ב: והשנית היא (ע' 118) - ואוזן שומעת כו' (ע' ס').
17) ראה תורת הבעש"ט ע"פ כי תהיו אתם ארץ חפץ (היום יום ע' נד. קובץ מכתבים שני ע' ה).
18) משלי ב, ד.
19) ביצה י, ב.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

~ רְשִׁימוֹת אַדְמוֹר מוֹהַרַיי"צ ~

אבות החסידות*

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

יא.

בשנת תקל"ו היתה אספה כללית של תלמידי הה"מ ויחליטו: א) אשר הרמ"מ מהאראדאק יסע לאה"ק תוב"ב. ב) אשר רבנו הזקן יהי' לנשיא לחסידים במדינת ליטא. ג) אשר רבנו הזקן יהי' המסדר הכללי.

בשנה ההיא יסד רבנו הזקן את המרכז הראשון במקום מגורו ליאזנא. וכרוזא נפק אשר אברכים הסמוכים על שלחן אבותיהם או חותניהם, יכולים לבא לליאזנא על משך שנים שלשה חדשים לקבל סדר בלימוד, ואכסניא ומזון הכרחי יספיקו להם אנשי הקהלה ע"פ ציווי הרב.

בעת ההיא הייתה עיר ליאזנא אחת העיירות אשר הפרנסה בהן היתה מצוי', יען כי היתה רוכלת עם ערי רוסיא הפנימית. ליאזנא עצמה היתה אמנם אז עוד תחת ממשלת פולין, אבל מפני שהייתה קרובה לגבול רוסיא[10] היתה נוהלת מו"מ עם ערי רוסיא הפנימית, אבל יושבי' היו רובם אנשים פשוטים טרודים במסחר וקנין.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק בעל צמח־צדק סיפר לבנו הרה"ק אאזמו"ר מוהר"ש ע"ד כשרונותיהם ומעלותיהם של כ"ק אחיו של כ"ק רבנו הזקן, מהרי"ל ר' מרדכי ור' משה.

כולם היו בעלי כשרונות נפלאים ושקידתם היתה מבהלת וכל אחד מהם הי' לו כשרון מיוחד.

כבוד ד"ז הגאון מהרי"ל[11] הי' בעל הוראה מופלג וכל סוגיא וסוגיא שהי' לומד גם עמוקה ביותר, הנה מכל סברא וסברא היה מוצא דבר הלכה בהנוגע למעשה, ומלבד בקיאותו הנפלאה בכל ד' חלקי שו"ע עם פרטי הדינים ומקורם בש"ס בבלי וירושלמי וראשונים הי' ממציא חידושי דינים בסברות נפלאות על צד הגאונות.

כבוד ד"ז הגאון ר' מרדכי[12] הי' חריף נפלא ובעל סברא ישרה בעמקות נפלאה.

כשהיה לומד איזה סוגיא הי' לומד חמשה ששה פעמים ומפעם לפעם הי' מחדש חידושים בחריפות עצומה כמטפס ועולה מדרגא לדרגא ופלפולו הי' נחמד, ונעים.

כבוד ד"ז הגאון ר' משה[13] הי' מסביר נפלא ופה מפיק מרגליות, כשהוא הי' אומר איזה

*) הערה מערכת גליון 'התמים': המאמר "אבות החסידות" מכיל הרבה פרקים. בחוברת זו הננו נותנים רק ח"י פרקים ממנו ואי"ה בחוברות הבאות נשתדל עד כמה שיהי' באפשרותנו להדפיס יתר הפרקים עד גמירא.

9) לפלך סמאלענסק דעכשיו.

10) הי' רב ביאנאויטש — ברוסיא הלבנה, נדפס ממנו ספר "שארית יהודא".

11) הי' רב באורשא־פלך מאגילעוד־כינוי משפחתו פוזנער, נסתלק א' אדר תקפ"ג מ"כ בקאפוסט.

12) הי' רב בעיר באייעוז־פלך מאגילעוד ובליעפלע־פלך ויטעבסק־ובעיר רודינא הסמוכה לליאזנא ומ"כ ברודינא בחיי כ"ק רבנו הזקן.

13) סדר זה נהג כנראה רק לערך שבת אחת, היינו מחצית שנת תקל"ו וחורף תקל"ז.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

דברי תורה הן בגליא שבתורה והן בחסידות – כי ד"ז הגרי"ל ור' משה היו עוסקים הרבה בדא"ח, לא כן ד"ז הר"ר מרדכי שעיקר עסקו הי' בש"ס ופוסקים – הי' מסביר הענינים בהסברים נפלאים ונעלים.

כחמשה שנים הי' לנו – כך סיפר הגרי"ל לכ"ק אאזמו"ר הרה"ק בעל צמח־צדק – כל האחים שיעור קבוע שלשה פעמים בשבוע, ביום הראשון, ביום השלישי וביום הששי, חמש שש שעות רצופות.

חמשת שנים האמורות הי' משנת תקכ"ט עד שנת תקל"ד, ובאחת הרשימות מובא בארוכה גודל הפלאת הלימוד ההוא כפי שסיפר כבוד ד"ז הגרי"ל לכ"ק אאזמו"ר בעל צמח צדק.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הריי"צ ~

ב"ה, י' אלול, תש"ח

ברוקלין

שלום וברכה.

במענה על מכתבו ע"ד מה שמציעים לו להתעסק בזביחת עופות, היא הצעה נכונה מאד והנני מצרף בזה מכתב להשו"ב הנעלה מוהר"ר . . . שי'.

וכאשר מסתדר כעת בעזה"י במקום חדש הנני חפץ להעירו, שהגם שלבדיקת הסכין צריכים צפרנים, אבל בענין ההנהגה עם הזולת אדרבא צריכים נטילת הצפרנים, וכפי שזכינו לשמוע באחת השיחות של כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה זי"ע, אשר בטבעי בנ"א ישנם שטעכעדיגע און ווייכע, א קלוגער עובד נעמט די שטעכעדיגע צו זיך און די ווייכע צו יענעם, ובכלל ע"י קירוב יכולים הרבה לפעול על הזולת בעניני תורה וי"ש.

והשי"ת יחזק את בריאותו ובריאות ב"ב שיחיו ויסתדרו בפרנסה בריוח מתוך קביעות עתים לתורה והתעסקות בהרבצת תורה וי"ש בין אחב"י שבמחנו ויצליח בגשמיות וברוחניות.

הדו"ש ומברכו בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

המשך ביאור למסכת סוטה ליום ארבעים ותשעה לעומר עמוד א

חולשה לעולם ועוסקים בה בישיבה, **וּמַתָּה טָהֲרָה וּפְרִישׁוּת. מִשֶּׁמֵּת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן פָּאבִי, בָּטְלָה זִיו הַכְּהוּנָּה** – שהיה חכם ועשיר וכהנים רבים אוכלים על שולחנו. **מִשֶּׁמֵּת רַבִּי, בָּטְלָה עֲנָוָה וְיִרְאַת חֵטְא.**

[גמרא. תָּנוּ רַבָּנָן], רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר אוֹמֵר, מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בּוּשׁוּ חֲבֵרִים – תלמידי חכמים **וּבְנֵי חוֹרִין** – מיוחסים, **וְחָפוּ רֹאשָׁם** לפי שהיו הממזרים ועזי הפנים בגדולה ועושר, והתלמידים והמיוחסים בעניות, **וְנִדַּלְדְּלוּ אַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה, וְגָבְרוּ בַּעֲלֵי זְרוֹעַ וּבַעֲלֵי לָשׁוֹן, וְאֵין דּוֹרֵשׁ** לישראל **וְאֵין מְבַקֵּשׁ** עליהם רחמים, **וְאֵין שׁוֹאֵל** בשלום חבירו, ואם כך, **עַל מִי לָנוּ לְהִשָּׁעֵן, עַל אָבִינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם.**

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר, מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שָׁרוּ חַכְּמֵי מָיָא לְמֶהֱוֵי כְּסַפְּרֵיָא – התחיל ערך החכמים להיות כמלמדי תינוקות, **וְסַפְּרֵיָא כְּחַזָּנֵיָא** – וערך מלמדי התינוקות התחיל להיות כשמשי הצבור, **וְחַזָּנֵיָא כְּעַמָּא דְּאַרְעָא** – וערך שמשי הצבור התחיל להיות כעם הארץ, **וְעַמָּא דְּאַרְעָא**

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

נְקֻדָּה מְשִׂיחַת קֹדֶשׁ

לִלְמֹד וּלְהִתְרוֹמֵם

מִסֻּפָּר בַּגְּמָרָא שֶׁרַב יוֹסֵף הָיָה עוֹרֵךְ סְעוּדָה חֲגִיגִית בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת, וְהָיָה אוֹמֵר: "אִי לָאו הַאי יוֹמָא דְּקָא גָּרִים, כַּמָּה יוֹסֵף אִיכָּא בְּשׁוּקָא" - אִם לֹא הַיּוֹם הַזֶּה שֶׁגָּרַם, כַּמָּה יוֹסֵף הָיוּ בַּשּׁוּק. וּכְפִי שֶׁמְּפָרֵשׁ רַשִׁ"י, שֶׁאִם לֹא הַיּוֹם הַזֶּה שֶׁל מַתַּן תּוֹרָה, שֶׁבִּזְכוּתוֹ "לָמַדְתִּי תּוֹרָה וְנִתְרוֹמַמְתִּי, הֲרֵי אֲנָשִׁים הַרְבֵּה בַּשּׁוּק שֶׁשְּׁמָם יוֹסֵף, וּמָה בֵּינִי לְבֵינָם?"...

כָּךְ גַּם אֶת פָּרָשַׁת נָשֹׂא אָנוּ קוֹרְאִים (בְּדֶרֶךְ כְּלָל) בַּשַּׁבָּת שֶׁלְּאַחַר חַג הַשָּׁבוּעוֹת, זְמַן מַתַּן תּוֹרָה. הַדָּבָר בָּא לִידֵי בִּטּוּי בַּשֵּׁם שֶׁל הַפָּרָשָׁה, הַמְּבַטֵּא אֶת הַמַּעֲלָה הַנִּפְלָאָה שֶׁלִּמּוּד הַתּוֹרָה פּוֹעֵל בָּנוּ - נָשֹׂא, מִלְּשׁוֹן הִתְנַשְּׂאוּת וְהִתְרוֹמְמוּת.

מַהִי אוֹתָהּ 'נְשִׂיאָה', הַגְּבָהָה וַהֲרָמָה?

בִּשְׁעַת מַעֲמַד הַר סִינַי, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בָּחַר בְּעַם יִשְׂרָאֵל וְאָמַר "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ", וּבְכָךְ הֶעֱלָה אוֹתָנוּ לְמַעֲלָה עֶלְיוֹנָה, מֵעַל כָּל הָעַמִּים. כַּאֲשֶׁר יְהוּדִי לוֹמֵד תּוֹרָה, הִיא גּוֹרֶמֶת לוֹ לְהִתְרוֹמֵם וּלְהִתְעַלּוֹת מֵעַל גִּדְרֵי הַמְּציאוּת הַגַּשְׁמִית שֶׁל הָעוֹלָם.

הַמַּעֲלָה הַמְּיֻחֶדֶת שֶׁל לִמּוּד הַתּוֹרָה - אֲפִלּוּ לְגַבֵּי קִיּוּם הַמִּצְוֹות - הִיא בְּכָךְ, שֶׁעַל־יְדֵי לִמּוּד הַתּוֹרָה נוֹצֶרֶת הִתְאַחֲדוּת גְּמוּרָה בֵּין שִׂכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם לְבֵין חָכְמַת הַשֵּׁם הַמְּלֻבֶּשֶׁת בַּתּוֹרָה. דָּבָר זֶה מֵרִים אוֹתָנוּ, לְרָמָה עֶלְיוֹנָה בְּיוֹתֵר הַמְּאַחֶדֶת אוֹתָנוּ עִם הַשֵּׁם, וּכְדִבְרֵי רַב יוֹסֵף "שֶׁלָּמַדְתִּי תּוֹרָה וְנִתְרוֹמַמְתִּי".

רוֹמְמוּת זוֹ, שֶׁמְּשֻׁגֶּת עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה, נוֹבַעַת מֵהַקֶּשֶׁר הַמַּהוּתִי בֵּין יְהוּדִי לְבֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. כְּשֶׁיְּהוּדִי לוֹמֵד תּוֹרָה, אֵין זֶה סְתָם לִמּוּד וַהֲבָנָה שֶׁל סֻגְיָה. נִשְׁמָתוֹ שֶׁל יְהוּדִי הִיא "חֵלֶק אֱ־לוֹהַּ מִמַּעַל מַמָּשׁ", וְהַתּוֹרָה הִיא הַגֶּשֶׁר הַמְּחַבֵּר בֵּין הַנְּשָׁמָה הָאֱלוֹקִית לְבֵין הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

לָכֵן לִמּוּד הַתּוֹרָה יוֹצֵר אֵצֶל יְהוּדִי מַצָּב שֶׁל "נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ" - הָרֹאשׁ, שֶׁהוּא הַחֵלֶק הָעֶלְיוֹן וְהֶחָשׁוּב בְּיוֹתֵר בְּאֵיבְרֵי הָאָדָם, מִתְעַלֶּה וּמִתְנַשֵּׂא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה בְּמִדָּה שֶׁאֵין לְמַעְלָה מִמֶּנָּה. בְּכָךְ מִתְעַלֶּה הַיְּהוּדִי לְמַעְלָה מִגִּדְרֵי הָעוֹלָם וּמִתְאַחֵד עִם נוֹתֵן הַתּוֹרָה בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ.

זוֹ הַהִתְעַלּוּת שֶׁל מַתַּן הַתּוֹרָה כְּשֶׁהִיא לְעַצְמָהּ, וְאַחֲרֵי זֶה בָּאָה פָּרָשַׁת נָשֹׂא וּמַדְגִּישָׁה הֶבֵט נוֹסָף בַּהִתְעַלּוּת שֶׁנּוֹצֶרֶת עַל־יְדֵי מַתַּן תּוֹרָה. נוֹסָף עַל הַהִתְעַלּוּת שֶׁל כָּל יְהוּדִי, מִכּוֹחַ הֱיוֹתוֹ חֵלֶק מִ"מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ", בָּאָה הַדְגָּשָׁה נוֹסֶפֶת עַל 'נְשִׂיאַת רֹאשׁ' שֶׁל כָּל בְּנֵי לֵוִי. וְעַל כָּךְ כּוֹתֵב הָרַמְבַּ"ם, שֶׁכָּל מִי "שֶׁנְּדָבָה רוּחוֹ אוֹתוֹ, וְהֵבִינוֹ מַדָּעוֹ לְהִבָּדֵל לַעֲמֹד לִפְנֵי הַשֵּׁם לְשָׁרְתוֹ וּלְעָבְדוֹ" - הוּא בְּדַרְגַּת שֵׁבֶט לֵוִי.

כְּשֶׁיְּהוּדִי אֵינוֹ מִסְתַּפֵּק בְּקֹדֶשׁ וּבַהִתְעַלּוּת הַבְּסִיסִית שֶׁלּוֹ, כְּחֵלֶק מִ"מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים", אֶלָּא מַקְדִּישׁ אֶת עַצְמוֹ לְלִמּוּד הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֵׁבֶט לֵוִי שֶׁהֻקְדַּשׁ לַעֲבֹד אֶת הַשֵּׁם - הוּא זוֹכֶה לְ'נְשִׂיאַת רֹאשׁ' נוֹסֶפֶת וּלְהִתְאַחֲדוּת גְּמוּרָה עִם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא.

(מעובד על פי שיחת חג השבועות ושבת פרשת נשא, 'התוועדויות' ה'תש"נ כרך ג, עמוד 272. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

חומש לקריאה בציבור

פרשת נשא

ד כא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כב נָשֹׂא
אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם־הֵם לְבֵית אֲבֹתָם
לְמִשְׁפְּחֹתָם: כג מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה עַד
בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקֹד אוֹתָם כָּל־הַבָּא לִצְבֹא
צָבָא לַעֲבֹד עֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: כד זֹאת עֲבֹדַת
מִשְׁפְּחֹת הַגֵּרְשֻׁנִּי לַעֲבֹד וּלְמַשָּׂא: (לו) כה וְנָשְׂאוּ
אֶת־יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִכְסֵּהוּ
וּמִכְסֵה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו מִלְּמַעְלָה וְאֶת־מָסַךְ
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: כו וְאֵת קַלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת־
מָסַךְ | פֶּתַח | שַׁעַר הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן
וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מֵיתְרֵיהֶם וְאֶת־כָּל־כְּלֵי
עֲבֹדָתָם וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה לָהֶם וְעָבָדוּ:
כז עַל־פִּי אַהֲרֹן וּבָנָיו תִּהְיֶה כָּל־עֲבֹדַת בְּנֵי
הַגֵּרְשֻׁנִּי לְכָל־מַשָּׂאָם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּפְקַדְתֶּם
עֲלֵהֶם בְּמִשְׁמֶרֶת אֵת כָּל־מַשָּׂאָם: כח זֹאת עֲבֹדַת
מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי הַגֵּרְשֻׁנִּי בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּמִשְׁמַרְתָּם
בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

נָשֹׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי גֵרְשׁוֹן גַּם הֵם (ד, כב)

גֵּרְשׁוֹן - לְשׁוֹן גֵּרוּשִׁין, רוֹמֵז לְ׳סוּר מֵרַע׳. קֶהָת — מִלְּשׁוֹן ״יִקְהַת עַמִּים״, רוֹמֵז לַ׳עֲשֵׂה טוֹב׳, אֲסִיפַת דְּבָרִים טוֹבִים. וְגֵרְשׁוֹן נוֹלַד לִפְנֵי קֶהָת, כִּי רֵאשִׁית הָעֲבוֹדָה הִיא ׳סוּר מֵרַע׳, כִּמְשַׁל הֶכָּנַת הֵיכָל לַמֶּלֶךְ, שֶׁמְּפַנִּים תְּחִלָּה אֶת הַלְּכְלוּךְ וְאַחַר־כָּךְ מַכְנִיסִים כֵּלִים נָאִים. אַךְ בְּנֵי קֶהָת נִמְנוּ לִפְנֵי בְּנֵי גֵּרְשׁוֹן, כִּי ״סוּר מֵרַע״ הוּא הֲכָנָה וְהַקְדָּמָה לַ״עֲשֵׂה טוֹב״, וְאִם־כֵּן ׳עֲשֵׂה טוֹב׳ קָדוּם בַּכַּוָּנָה.

(לקוטי שיחות, כרך יג, עמ׳ 19)

(ישראל) שני כט בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית־אֲבֹתָם
תִּפְקֹד אֹתָם: ל מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד
בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה תִּפְקְדֵם כָּל־הַבָּא לַצָּבָא
לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: לא וְזֹאת
מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל מוֹעֵד
קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וּבְרִיחָיו וְעַמּוּדָיו וַאֲדָנָיו:
לב וְעַמּוּדֵי הֶחָצֵר סָבִיב וְאַדְנֵיהֶם וִיתֵדֹתָם
וּמֵיתְרֵיהֶם לְכָל־כֵּלֵיהֶם וּלְכָל עֲבֹדָתָם וּבְשֵׁמֹת
תִּפְקְדוּ אֶת־כְּלֵי מִשְׁמֶרֶת מַשָּׂאָם: לג זֹאת
עֲבֹדַת מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי לְכָל־עֲבֹדָתָם בְּאֹהֶל
מוֹעֵד בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן: ע״ב בחול
לד וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי הָעֵדָה אֶת־בְּנֵי
הַקְּהָתִי לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם: לה מִבֶּן
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: לו וַיִּהְיוּ
פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם אַלְפַּיִם שְׁבַע מֵאוֹת
וַחֲמִשִּׁים: לז אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי
כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה
וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: ס לח וּפְקוּדֵי
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן לְמִשְׁפְּחוֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם: לט מִבֶּן
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: מ וַיִּהְיוּ
פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם אַלְפַּיִם
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים: מא אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת
בְּנֵי גֵרְשׁוֹן כָּל־הָעֹבֵד בְּאֹהֶל מוֹעֵד אֲשֶׁר פָּקַד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה: מב וּפְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת
בְּנֵי מְרָרִי לְמִשְׁפְּחֹתָם לְבֵית אֲבֹתָם: מג מִבֶּן
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה
כָּל־הַבָּא לַצָּבָא לַעֲבֹדָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד: מד וַיִּהְיוּ
פְקֻדֵיהֶם לְמִשְׁפְּחֹתָם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וּמָאתָיִם:
מה אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי אֲשֶׁר פָּקַד
מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה: מו כָּל־
הַפְּקֻדִים אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּנְשִׂיאֵי
יִשְׂרָאֵל אֶת־הַלְּוִיִּם לְמִשְׁפְּחֹתָם וּלְבֵית אֲבֹתָם:
מז מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָמַעְלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שָׁנָה כָּל־הַבָּא לַעֲבֹד עֲבֹדַת עֲבֹדָה וַעֲבֹדַת מַשָּׂא בְּאֹהֶל מוֹעֵד: מח וַיִּהְיוּ פְּקֻדֵיהֶם שְׁמֹנַת אֲלָפִים וְחָמֵשׁ מֵאוֹת וּשְׁמֹנִים: מט עַל־פִּי יְהוָה פֻּקַד אוֹתָם בְּיַד־מֹשֶׁה אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְעַל־מַשָּׂאוֹ וּפְקֻדָּיו אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

אֵלֶּה פְקוּדֵי מִשְׁפְּחֹת בְּנֵי מְרָרִי (ד, מה)

מְרָרִי – מַשָּׂאוֹ הָיָה עַל הָעֲגָלוֹת, הַיְינוּ עֲבוֹדָה שֶׁל הִלּוּךְ בְּלִי גְּבוּל בַּנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, "מָשְׁכֵנִי". גֵּרְשׁוֹן – בּוֹ נֶאֱמַר לְעֵיל "וּלְמַשָּׂא", הַיְינוּ עֲבוֹדָה זוֹ גַּם בַּנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, "אַחֲרֶיךָ נָרוּצָה". קְהָת – עֲבוֹדָה זוֹ מִצַּד שֹׁרֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁאֵינוֹ שַׁיָּךְ כְּלָל לַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, "הֲבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו". לָכֵן הָיָה עִקַּר מַשָּׂאוֹ הָאָרוֹן - תּוֹרָה, כִּי "הֲבִיאַנִי הַמֶּלֶךְ חֲדָרָיו" הָיָה בְּמַתַּן תּוֹרָה.

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 53)

שלישי **ה** א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב צַו אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִשַּׁלְּחוּ מִן־הַמַּחֲנֶה כָּל־צָרוּעַ וְכָל־זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ: ג מִזָּכָר עַד־נְקֵבָה תְּשַׁלֵּחוּ אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה תְּשַׁלְּחוּם וְלֹא יְטַמְּאוּ אֶת־מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁכֵן בְּתוֹכָם: ד וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיְשַׁלְּחוּ אוֹתָם אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ו דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל־חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיהוָה וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא: ז וְהִתְוַדּוּ אֶת־חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ וְהֵשִׁיב אֶת־אַשְׁמוֹ בְּרֹאשׁוֹ וַחֲמִישִׁתָו יֹסֵף עָלָיו וְנָתַן לַאֲשֶׁר אָשַׁם לוֹ: ח וְאִם־אֵין לָאִישׁ גֹּאֵל לְהָשִׁיב הָאָשָׁם אֵלָיו הָאָשָׁם הַמּוּשָׁב לַיהוָה לַכֹּהֵן מִלְּבַד אֵיל הַכִּפֻּרִים אֲשֶׁר יְכַפֶּר־בּוֹ עָלָיו: ט וְכָל־תְּרוּמָה לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יַקְרִיבוּ לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה: י וְאִישׁ אֶת־קָדָשָׁיו לוֹ יִהְיוּ אִישׁ אֲשֶׁר־יִתֵּן לַכֹּהֵן לוֹ יִהְיֶה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ (ה, ז)

הַמִּתְוַדֶּה בִּדְבָרִים וְלֹא גָּמַר בְּלִבּוֹ לַעֲזֹב . . דּוֹמֶה לְטוֹבֵל וְשֶׁרֶץ בְּיָדוֹ (רמב"ם)

לְכָאוֹרָה הָיָה לוֹ לוֹמַר סְתָם שֶׁאֵין וִדּוּי בְּלִי תְּשׁוּבָה, וּמַדּוּעַ כָּתַב דֻּגְמָא זוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הַשֶּׁרֶץ אֵינוֹ דָּבָר צְדָדִי הַמּוֹנֵעַ אֶת פְּעֻלַּת הַטְּבִילָה (כְּמוֹ חֲצִיצָה), אֶלָּא הוּא הֵפֶךְ הַטְּבִילָה, שֶׁעִנְיָנָהּ עֲזִיבַת הַטֻּמְאָה וְטָהֳרָה מִמֶּנָּה. וְאַף כָּאן: בְּלִי תְּשׁוּבָה אֵין תֹּכֶן לַוִּדּוּי, כִּי שְׁנֵיהֶם מַעֲשֶׂה אֶחָד שֶׁל טָהֳרָה מִטֻּמְאַת הַחֵטְא.

(לקוטי שיחות, כרך לח, עמ' 19)

רביעי יא וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי־תִשְׂטֶה אִשְׁתּוֹ וּמָעֲלָה בוֹ מָעַל: יג וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת־זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה: יד וְעָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִוא נִטְמָאָה אוֹ־עָבַר עָלָיו רוּחַ־קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהִיא לֹא נִטְמָאָה: טו וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ אֶל־הַכֹּהֵן וְהֵבִיא אֶת־קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירִת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא־יִצֹק עָלָיו שֶׁמֶן וְלֹא־יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי־מִנְחַת קְנָאֹת הִוא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן: טז וְהִקְרִיב אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְהֶעֱמִדָהּ לִפְנֵי יְהוָה: יז וְלָקַח הַכֹּהֵן מַיִם קְדֹשִׁים בִּכְלִי־חָרֶשׂ וּמִן־הֶעָפָר אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּקַרְקַע הַמִּשְׁכָּן יִקַּח הַכֹּהֵן וְנָתַן אֶל־הַמָּיִם: יח וְהֶעֱמִיד הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וּפָרַע אֶת־רֹאשׁ הָאִשָּׁה וְנָתַן עַל־כַּפֶּיהָ אֶת מִנְחַת הַזִּכָּרוֹן מִנְחַת קְנָאֹת הִוא וּבְיַד הַכֹּהֵן יִהְיוּ מֵי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים: יט וְהִשְׁבִּיעַ אֹתָהּ הַכֹּהֵן וְאָמַר אֶל־הָאִשָּׁה אִם־לֹא שָׁכַב אִישׁ אֹתָךְ וְאִם־לֹא שָׂטִית טֻמְאָה תַּחַת אִישֵׁךְ הִנָּקִי מִמֵּי הַמָּרִים הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה: כ וְאַתְּ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת־שִׁכְבָתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אִישֵׁךָ׃ כא וְהִשְׁבִּיעַ הַכֹּהֵן אֶת־הָאִשָּׁה בִּשְׁבֻעַת
הָאָלָה וְאָמַר הַכֹּהֵן לָאִשָּׁה יִתֵּן יְהוָה אוֹתְךָ
לְאָלָה וְלִשְׁבֻעָה בְּתוֹךְ עַמֶּךָ בְּתֵת יְהוָה אֶת־
יְרֵכֵךְ נֹפֶלֶת וְאֶת־בִּטְנֵךְ צָבֶה׃ כב וּבָאוּ הַמַּיִם
הַמְּאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעַיִךְ לַצְבוֹת בֶּטֶן וְלַנְפִּל
יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן | אָמֵן׃ כג וְכָתַב
אֶת־הָאָלֹת הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וּמָחָה אֶל־מֵי
הַמָּרִים׃ כד וְהִשְׁקָה אֶת־הָאִשָּׁה אֶת־מֵי הַמָּרִים
הַמְּאָרְרִים וּבָאוּ בָהּ הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים לְמָרִים׃
כה וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה אֵת מִנְחַת הַקְּנָאֹת
וְהֵנִיף אֶת־הַמִּנְחָה לִפְנֵי יְהוָה וְהִקְרִיב אֹתָהּ
אֶל־הַמִּזְבֵּחַ׃ כו וְקָמַץ הַכֹּהֵן מִן־הַמִּנְחָה אֶת־
אַזְכָּרָתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת־
הָאִשָּׁה אֶת־הַמָּיִם׃ כז וְהִשְׁקָהּ אֶת־הַמַּיִם וְהָיְתָה
אִם־נִטְמְאָה וַתִּמְעֹל מַעַל בְּאִישָׁהּ וּבָאוּ בָהּ
הַמַּיִם הַמְּאָרְרִים לְמָרִים וְצָבְתָה בִטְנָהּ וְנָפְלָה
יְרֵכָהּ וְהָיְתָה הָאִשָּׁה לְאָלָה בְּקֶרֶב עַמָּהּ׃
כח וְאִם־לֹא נִטְמְאָה הָאִשָּׁה וּטְהֹרָה הִוא וְנִקְּתָה
וְנִזְרְעָה זָרַע׃ כט זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאֹת אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה
אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ וְנִטְמָאָה׃ ל אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר
תַּעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה וְקִנֵּא אֶת־אִשְׁתּוֹ וְהֶעֱמִיד
אֶת־הָאִשָּׁה לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן אֵת
כָּל־הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃ לא וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה
הַהִוא תִּשָּׂא אֶת־עֲוֹנָהּ׃ פ ו א וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר
לְהַזִּיר לַיהוָה׃ ג מִיַּיִן וְשֵׁכָר יַזִּיר חֹמֶץ יַיִן וְחֹמֶץ
שֵׁכָר לֹא יִשְׁתֶּה וְכָל־מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה
וַעֲנָבִים לַחִים וִיבֵשִׁים לֹא יֹאכֵל׃ ד כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ
מִכֹּל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מִגֶּפֶן הַיַּיִן מֵחַרְצַנִּים וְעַד־זָג
לֹא יֹאכֵל׃ ה כָּל־יְמֵי נֶדֶר נִזְרוֹ תַּעַר לֹא־יַעֲבֹר
עַל־רֹאשׁוֹ עַד־מְלֹאת הַיָּמִם אֲשֶׁר־יַזִּיר לַיהוָה
קָדֹשׁ יִהְיֶה גַּדֵּל פֶּרַע שְׂעַר רֹאשׁוֹ׃ ו כָּל־יְמֵי
הַזִּירוֹ לַיהוָה עַל־נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֹא׃ ז לְאָבִיו
וּלְאִמּוֹ לְאָחִיו וּלְאַחֹתוֹ לֹא־יִטַּמָּא לָהֶם בְּמֹתָם כִּי
נֵזֶר אֱלֹהָיו עַל־רֹאשׁוֹ׃ ח כֹּל יְמֵי נִזְרוֹ קָדֹשׁ הוּא
לַיהוָה׃ ט וְכִי־יָמוּת מֵת עָלָיו בְּפֶתַע פִּתְאֹם
וְטִמֵּא רֹאשׁ נִזְרוֹ וְגִלַּח רֹאשׁוֹ בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי יְגַלְּחֶנּוּ׃ י וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יָבִא שְׁתֵּי תֹרִים
אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶל־הַכֹּהֵן אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד׃ יא וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד
לְעֹלָה וְכִפֶּר עָלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל־הַנָּפֶשׁ וְקִדַּשׁ
אֶת־רֹאשׁוֹ בַּיּוֹם הַהוּא׃ יב וְהִזִּיר לַיהוָה אֶת־יְמֵי
נִזְרוֹ וְהֵבִיא כֶבֶשׂ בֶּן־שְׁנָתוֹ לְאָשָׁם וְהַיָּמִים
הָרִאשֹׁנִים יִפְּלוּ כִּי טָמֵא נִזְרוֹ׃ יג וְזֹאת תּוֹרַת
הַנָּזִיר בְּיוֹם מִלֹּאת יְמֵי נִזְרוֹ יָבִיא אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח
אֹהֶל מוֹעֵד׃ יד וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ
בֶּן־שְׁנָתוֹ תָּמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכַבְשָׂה אַחַת בַּת־
שְׁנָתָהּ תְּמִימָה לְחַטָּאת וְאַיִל־אֶחָד תָּמִים
לִשְׁלָמִים׃ טו וְסַל מַצּוֹת סֹלֶת חַלֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן
וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם׃
טז וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וְעָשָׂה אֶת־חַטָּאתוֹ
וְאֶת־עֹלָתוֹ׃ יז וְאֶת־הָאַיִל יַעֲשֶׂה זֶבַח שְׁלָמִים
לַיהוָה עַל סַל הַמַּצּוֹת וְעָשָׂה הַכֹּהֵן אֶת־מִנְחָתוֹ
וְאֶת־נִסְכּוֹ׃ יח וְגִלַּח הַנָּזִיר פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
אֶת־רֹאשׁ נִזְרוֹ וְלָקַח אֶת־שְׂעַר רֹאשׁ נִזְרוֹ וְנָתַן
עַל־הָאֵשׁ אֲשֶׁר־תַּחַת זֶבַח הַשְּׁלָמִים׃ יט וְלָקַח
הַכֹּהֵן אֶת־הַזְּרֹעַ בְּשֵׁלָה מִן־הָאַיִל וְחַלַּת מַצָּה
אַחַת מִן־הַסַּל וּרְקִיק מַצָּה אֶחָד וְנָתַן עַל־כַּפֵּי
הַנָּזִיר אַחַר הִתְגַּלְּחוֹ אֶת־נִזְרוֹ׃ כ וְהֵנִיף אוֹתָם
הַכֹּהֵן | תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה קֹדֶשׁ הוּא לַכֹּהֵן עַל
חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְעַל שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְאַחַר יִשְׁתֶּה
הַנָּזִיר יָיִן׃ כא זֹאת תּוֹרַת הַנָּזִיר אֲשֶׁר יִדֹּר קָרְבָּנוֹ
לַיהוָה עַל־נִזְרוֹ מִלְּבַד אֲשֶׁר־תַּשִּׂיג יָדוֹ כְּפִי נִדְרוֹ
אֲשֶׁר יִדֹּר כֵּן יַעֲשֶׂה עַל תּוֹרַת נִזְרוֹ׃ פ כב וַיְדַבֵּר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ כג דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר
לָהֶם: ס כד יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: ס כה יָאֵר
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: ס כו יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו
אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם: ס כז וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי
עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר (ו, ב)

הָרוֹאֶה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ, יַזִּיר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן (רש"י)

הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב אוֹמֵר, שֶׁ'הַזּוּלְתִּ' הוּא רְאִי: מִי שֶׁרוֹאֶה בְּזוּלְתּוֹ דָּבָר רַע, סִימָן שֶׁגַּם בּוֹ עַצְמוֹ יֵשׁ מֵעֵין דִּפְי זֶה, כִּי אַחֶרֶת לֹא הָיָה רוֹאֶה אוֹתוֹ בַּחֲבֵרוֹ. וְאַף כָּאן: אָדָם שֶׁרָאָה סוֹטָה בְּקִלְקוּלָהּ, חַיָּב לָדַעַת שֶׁיֵּשׁ לוֹ קֶשֶׁר מְסֻיָּם לְחַטָּא זֶה, לְפָחוֹת בְּדַקּוּת, וְלָכֵן עָלָיו לְתַקֵּן וּלְהַגְדִּיר אֶת עַצְמוֹ.

(שיחת ש"פ נשא, תשל"ז)

חמישי **ז** א וַיְהִי בְּיוֹם כַּלּוֹת מֹשֶׁה לְהָקִים אֶת־
הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו
וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ
אֹתָם: ב וַיַּקְרִיבוּ נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל רָאשֵׁי בֵית
אֲבֹתָם הֵם נְשִׂיאֵי הַמַּטֹּת הֵם הָעֹמְדִים עַל־
הַפְּקֻדִים: ג וַיָּבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־
עֶגְלַת צָב וּשְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר עֲגָלָה עַל־שְׁנֵי
הַנְּשִׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיַּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי
הַמִּשְׁכָּן: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ה קַח
מֵאִתָּם וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד
וְנָתַתָּה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי עֲבֹדָתוֹ:
ו וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֲגָלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם
אֶל־הַלְוִיִּם: ז אֵת | שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת וְאֵת אַרְבַּעַת
הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי גֵרְשׁוֹן כְּפִי עֲבֹדָתָם: ח וְאֵת |
אַרְבַּע הָעֲגָלֹת וְאֵת שְׁמֹנַת הַבָּקָר נָתַן לִבְנֵי מְרָרִי
כְּפִי עֲבֹדָתָם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן:
ט וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם
בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ: י וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת חֲנֻכַּת
הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ וַיַּקְרִיבוּ הַנְּשִׂיאִם
אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יַקְרִיבוּ
אֶת־קָרְבָּנָם לַחֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ: ס יב וַיְהִי הַמַּקְרִיב
בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֶת־קָרְבָּנוֹ נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב
לְמַטֵּה יְהוּדָה: יג וְקָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: יד כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב
מְלֵאָה קְטֹרֶת: טו פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: טו שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת: יז וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתּוּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן נַחְשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב: פ יח בַּיּוֹם
הַשֵּׁנִי הִקְרִיב נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר נְשִׂיא יִשָּׂשכָר:
יט הִקְרֵב אֶת־קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: כ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: כא פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד
בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: כב שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
כג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן נְתַנְאֵל בֶּן־צוּעָר: פ כד בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
נָשִׂיא לִבְנֵי זְבוּלֻן אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: כה קָרְבָּנוֹ
קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ
מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה:
כו כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: כז פַּר
אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ
לְעֹלָה: כח שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: כט וּלְזֶבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן
אֱלִיאָב בֶּן־חֵלֹן: פ ל בַּיּוֹם הָרְבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי
רְאוּבֵן אֱלִיצוּר בֶּן־שְׁדֵיאוּר: לא קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: לב כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: לג פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר
אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: לד שְׂעִיר־
עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: לה וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיצוּר בֶּן־
שְׁדֵיאוּר: פ לו בַּיּוֹם הַחֲמִישִׁי נָשִׂיא לִבְנֵי שִׁמְעוֹן
שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי: לז קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף
אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: לח כַּף אַחַת עֲשָׂרָה
זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: לט פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל
אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: מ שְׂעִיר־עִזִּים
אֶחָד לְחַטָּאת: מא וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם
אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן שְׁלֻמִיאֵל בֶּן־צוּרִישַׁדָּי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם, בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ (ז, ט)

יֵשׁ יְהוּדִי שֶׁהֻטְּלָה עָלָיו הָעֲבוֹדָה הַקְּדוֹשָׁה שֶׁל הֲפָצַת הַגְּאֻלָּה וְהַנִּסְתָּר שֶׁבַּתּוֹרָה (הָאָרוֹן וְהַמְּנוֹרָה) וְקָרוּב לִבָּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, וְעָלָיו לְמַלֵּא שְׁלִיחוּת זוֹ בְּמָקוֹם שֶׁהַכְּוָנָה הָעֶלְיוֹנָה הֲבִיאָתוֹ לְשָׁם וְלֹא לָזוּז מִמְּקוֹמוֹ. וְזֹאת, אַף שֶׁ"בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ", הַיְינוּ שֶׁלֹּא הָיוּ נוֹשְׂאִים הַכֵּלִים עַל בְּהֵמוֹת וַעֲגָלוֹת - הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית אֵינָהּ יְכוֹלָה לָשֵׂאת וּלְהָבִין מַה זֶּה וְעַל מַה זֶּה.

(לקוטי שיחות, כרך יג, עמ' 190)

ששי מב בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי נָשִׂיא לִבְנֵי גָד אֶלְיָסָף
בֶּן־דְּעוּאֵל: מג קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: מד כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: מה פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־
אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: מו שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת: מז וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֶלְיָסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: פ מח בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי אֶפְרָיִם אֱלִישָׁמָע בֶּן־
עַמִּיהוּד: מט קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה
בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: נ כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה
קְטֹרֶת: נא פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־
אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: נב שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת: נג וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה
חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִישָׁמָע בֶּן־עַמִּיהוּד: פ
נד בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי נָשִׂיא לִבְנֵי מְנַשֶּׁה גַּמְלִיאֵל
בֶּן־פְּדָהצוּר: נה קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת
שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: נו כַּף אַחַת עֲשָׂרָה
זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: נז פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד
כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: נח שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד
לְחַטָּאת: נט וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם
חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה
זֶה קָרְבַּן גַּמְלִיאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר: פ ס בַּיּוֹם
הַתְּשִׁיעִי נָשִׂיא לִבְנֵי בִנְיָמִן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי:
סא קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה
מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן
לְמִנְחָה: סב כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת:
סג פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־
שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: סד שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת:
סה וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבַּן אֲבִידָן בֶּן־גִּדְעֹנִי: פ סו בַּיּוֹם הָעֲשִׂירִי נָשִׂיא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לִבְנֵי דָן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישַׁדָּי: סו קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־
כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: סח כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: סט פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר
אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: ע שְׂעִיר־
עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: עא וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים
בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֲחִיעֶזֶר בֶּן־
עַמִּישַׁדָּי: פ עב בְּיוֹם עַשְׂתֵּי עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא לִבְנֵי
אָשֵׁר פַּגְעִיאֵל בֶּן־עָכְרָן: עג קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־כֶּסֶף
אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים
סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: עד כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: עה פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר
אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
עו שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: עז וּלְזֶבַח הַשְּׁלָמִים
בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים חֲמִשָּׁה
כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן פַּגְעִיאֵל
בֶּן־עָכְרָן: פ עח בְּיוֹם שְׁנֵים עָשָׂר יוֹם נָשִׂיא
לִבְנֵי נַפְתָּלִי אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן: עט קָרְבָּנוֹ קַעֲרַת־
כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם |
מְלֵאִים סֹלֶת בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן לְמִנְחָה: פ כַּף אַחַת
עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: פא פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר
אַיִל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה:
פב שְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: פג וּלְזֶבַח
הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עַתֻּדִים
חֲמִשָּׁה כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן
אֲחִירַע בֶּן־עֵינָן: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

בְּיוֹם עַשְׂתֵּי עָשָׂר יוֹם, נָשִׂיא לִבְנֵי אָשֵׁר (ז, עב)

רַז"ל אָמְרוּ: כָּל הַמּוֹסִיף גּוֹרֵעַ, שֶׁנֶּאֱמַר . . עַשְׂתֵּי עֶשְׂרֵה יְרִיעוֹת (דל עיי"ן מהכא, הוי להו י"ב). הַשֹּׁרֶשׁ שֶׁל "כָּל הַמּוֹסִיף גּוֹרֵעַ" הוּא בְּעוֹלָם הַתֹּהוּ, שֶׁהָיָה בּוֹ רִבּוּי אוֹרוֹת, וְנִשְׁבְּרוּ וְנָפְלוּ י"א בְּחִינוֹת (שֶׁמֵּהֶן הוּא י"א אֲלוּפֵי עֵשָׂו). וְהִנֵּה 'תֹּהוּ' הוּא גְּבוּרוֹת, בְּסוֹד "בִּתְחִלָּה עָלָה בַּמַּחֲשָׁבָה לִבְרֹא אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין", וְאֲשֶׁר דַּוְקָא מַמְתִּיק גְּבוּרוֹת אֵלּוּ, כִּי הוּא בְּחִינַת בִּינָה, עָלְמָא דְּאַתְי ("אֲשֶׁר" מִלְּשׁוֹן אֹשֶׁר וְתַעֲנוּג), וְהַגְּבוּרוֹת נִמְתָּקִין בְּשָׁרְשָׁן - בִּינָה.

(לקוטי שיחות, כרך לז, עמ' 90)

שביעי פד **זֹאת** | חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הִמָּשַׁח אֹתוֹ מֵאֵת נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל קַעֲרֹת כֶּסֶף שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה מִזְרְקֵי־כֶסֶף שְׁנַיִם עָשָׂר כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה: פה שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה הַקְּעָרָה הָאַחַת כֶּסֶף וְשִׁבְעִים הַמִּזְרָק הָאֶחָד כֶּסֶף הַכֵּלִים אַלְפַּיִם וְאַרְבַּע־מֵאוֹת בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: פו כַּפּוֹת זָהָב שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה מְלֵאֹת קְטֹרֶת עֲשָׂרָה עֲשָׂרָה הַכַּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ כָּל־זְהַב הַכַּפּוֹת עֶשְׂרִים וּמֵאָה: פז כָּל־הַבָּקָר לָעֹלָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילֵם שְׁנֵים־עָשָׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר וּמִנְחָתָם וּשְׂעִירֵי עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר לְחַטָּאת: פח וְכֹל בְּקַר | זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילֵם שִׁשִּׁים עַתֻּדִים שִׁשִּׁים כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁשִּׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הִמָּשַׁח אֹתוֹ: פט וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו: ספפ

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ וַיַּמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. אמן בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך: יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמַם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדַּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחָמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

מפטיר פו כָּל־הַבָּקָר לָעֹלָה שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים אֵילִם שְׁנֵים־עָשָׂר כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר וּמִנְחָתָם וּשְׂעִירֵי עִזִּים שְׁנֵים עָשָׂר לְחַטָּאת: פח וְכֹל בְּקַר | זֶבַח הַשְּׁלָמִים עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה פָּרִים אֵילִם שִׁשִּׁים עַתֻּדִים שִׁשִּׁים כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁשִּׁים זֹאת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ אַחֲרֵי הִמָּשַׁח אֹתוֹ: פט וּבְבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְדַבֵּר אִתּוֹ וַיִּשְׁמַע אֶת־הַקּוֹל מִדַּבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו:

קע"ו פסוקים, עמו"ם סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת נשא לקריאה בציבור

ולשמו"ת בשופטים פרק יג

עטרת מרים

ב וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצָּרְעָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדָּנִי וּשְׁמוֹ מָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יָלָדָה גם לִפְנֵי שֶׁנַּעֲשֵׂית עֲקָרָה: ג וַיֵּרָא מַלְאַךְ־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִנֵּה־נָא אַתְּ־עֲקָרָה וְלֹא יָלַדְתְּ וְהָרִית תֹּהֵי הָרָה וְיָלַדְתְּ בֵּן:

שי למורא

ב) עֲקָרָה וְלֹא יָלָדָה, שֶׁיִּתְכֵּן לִהְיוֹתָהּ עֲקָרָה אֲשֶׁר יָלְדָה כְּבָר לִפְנֵי שֶׁנַּעֲשֵׂית עֲקָרָה, לָכֵן כָּפַל דִּבְרָיו.

יג ב וַיְהִי אִישׁ אֶחָד מִצָּרְעָה מִמִּשְׁפַּחַת הַדָּנִי וּשְׁמוֹ מָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ עֲקָרָה וְלֹא יָלָדָה: ג וַיֵּרָא מַלְאַךְ־יְהוָה אֶל־הָאִשָּׁה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

עטרת מרים

ד וְעַתָּה מעתה הִשָּׁמְרִי נָא וְאַל־תִּשְׁתִּי יַיִן חָדָשׁ וְשֵׁכָר וְיַיִן יָשָׁן וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טֻמְאָה דְּבָרִים הָאֲסוּרִים לְנָזִיר: ה כִּי הִנָּךְ תִּהְיִי הָרָה וְיָלַדְתְּ בֵּן וּמוֹרָה תַּעַר לֹא־יַעֲלֶה עַל־רֹאשׁוֹ כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מֵעַת צֵאתוֹ מִן־הַבֶּטֶן וְהוּא יָחֵל יַתְחִיל וְלֹא יִגְמֹר לְהוֹשִׁיעַ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים: ו וַתָּבֹא הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר לְאִישָׁהּ לֵאמֹר אִישׁ הָאֱלֹהִים חָשְׁבָה שֶׁנָּבִיא הָיָה בָּא אֵלַי וּמַרְאֵהוּ כְּמַרְאֵה מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים נוֹרָא מְאֹד וְלֹא שְׁאִלְתִּיהוּ אֵי־מִזֶּה הוּא הוּאיל וְאֶת־שְׁמוֹ לֹא־הִגִּיד לִי: ז וַיֹּאמֶר לִי הִנָּךְ הָרָה וְיָלַדְתְּ בֵּן וְעַתָּה אַל־תִּשְׁתִּי | יַיִן וְשֵׁכָר וְאַל־תֹּאכְלִי כָּל־טֻמְאָה כִּי־נְזִיר אֱלֹהִים יִהְיֶה הַנַּעַר מִן־הַבֶּטֶן עַד־יוֹם מוֹתוֹ: ח וַיֶּעְתַּר מָנוֹחַ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמַר בִּי אֲדוֹנָי אִישׁ הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר שָׁלַחְתָּ יָבוֹא־נָא עוֹד אֵלֵינוּ וְיוֹרֵנוּ מַה־נַּעֲשֶׂה לַנַּעַר הַיּוּלָּד: ט וַיִּשְׁמַע הָאֱלֹהִים בְּקוֹל מָנוֹחַ וַיָּבֹא מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים עוֹד אֶל־הָאִשָּׁה וְהִיא יוֹשֶׁבֶת בַּשָּׂדֶה וּמָנוֹחַ אִישָׁהּ אֵין עִמָּהּ: י וַתְּמַהֵר הָאִשָּׁה וַתָּרָץ וַתַּגֵּד לְאִישָׁהּ וַתֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נִרְאָה אֵלַי הָאִישׁ אֲשֶׁר־בָּא בַיּוֹם הַיְדִיעַ אֵלָי: יא וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ מָנוֹחַ אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ וַיָּבֹא אֶל־הָאִישׁ וַיֹּאמֶר לוֹ הַאַתָּה הָאִישׁ אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ אֶל־הָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר אָנִי: יב וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ עַתָּה הוּאיל וּבָאתָ שֵׁנִית עַל יְדֵי תְּפִלָּתִי בְּוַדַּאי יָבֹא דְבָרֶיךָ לְזֹאת אֵשְׁאָלְךָ וְהוֹדִיעֵנִי מַה־יִּהְיֶה מִשְׁפַּט הַנַּעַר איך לְהִתְנַהֵג עִמּוֹ וּמַעֲשֵׂהוּ וּמַה הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר אֲעֲשֶׂה לוֹ: יג וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־מָנוֹחַ אֵין מִשְׁפַּט הַנַּעַר לְהוֹסִיף עָלָיו עַל שְׁאָר נְזִירוּת, רַק הַהוֹסָפָה הִיא מִכֹּל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֶל־הָאִשָּׁה תִּשָּׁמֵר גַּם הָאִשָּׁה, אִמּוֹ שֶׁל הַנַּעַר: יד מִכֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִגֶּפֶן הַיַּיִן לֹא

שי למורא

ד) יַיִן וְשֵׁכָר, יַיִן חָדָשׁ וְיַיִן יָשָׁן. **כָּל טֻמְאָה,** דְּבָרִים הָאֲסוּרִים לְנָזִיר. ה) **וּמוֹרָה לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ,** וְתַעַר לֹא יַעֲלֶה עַל רֹאשׁוֹ לְהָסִיר אֶת שְׂעָרוֹ. **יָחֵל,** יַתְחִיל. ו) **אִישׁ הָאֱלֹהִים,** חָשְׁבָה שֶׁהָיָה נָבִיא. **וְאֶת שְׁמוֹ לֹא הִגִּיד לִי,** כְּלוֹמַר, שְׁאַלְתִּי אֶת שְׁמוֹ וְלֹא הִגִּיד לִי. וְלָכֵן לֹא שְׁאַלְתִּי עַל מְקוֹמוֹ. ח) **מַה נַּעֲשֶׂה,** אוּלַי צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים נוֹסָפִים עַל שְׁאָר נְזִירוּת, שֶׁהֲרֵי הוּא נָזִיר מִן הַבֶּטֶן. **הַיּוּלָּד,** הֶעָתִיד לְהִוָּלֵד. י) **אֲשֶׁר בָּא בַיּוֹם,** בַּיּוֹם הַיְדִיעַ שֶׁנִּזְכַּר קֹדֶם. יא) **אַחֲרֵי אִשְׁתּוֹ,** שֶׁהִיא לְבַדָּהּ יָדְעָה אֶת הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נִרְאָה בּוֹ. (וְכָתַב המלבי"ם, שֶׁהַמַּלְאָךְ נִרְאָה אֶל הָאִשָּׁה דַּוְקָא, מִשּׁוּם שֶׁנְּזִירוּת שִׁמְשׁוֹן אֵינוֹ דָּבָר הַנִּדָּר וְאִי אֶפְשָׁר לְהַתִּירוֹ כִּי הָיָה עַל יְדֵי הַמַּלְאָךְ. וְאִם הָיָה עַל פִּי הָאָב הָיָה דָּבָר הַנִּדָּר, כִּי הָאָב יָכוֹל לְהַתִּיר אֶת בְּנוֹ בִּנְזִירוּת וְאָז הָיָה דִּין אַחֵר לְנְזִירוּתוֹ). יב) **עַתָּה יָבוֹא דְבָרֶיךָ,** עַתָּה, הוּאיל וּבָאתָ שֵׁנִית עַל יְדֵי תְּפִלָּתִי, אִם־כֵּן דְּבַר ה' הוּא, וּבְוַדַּאי יָבוֹא דְּבָרֶיךָ. **מַה יִּהְיֶה מִשְׁפַּט הַנַּעַר וּמַעֲשֵׂהוּ,** כְּלוֹמַר, אַתָּה אָמַרְתָּ רַק מַה תַּעֲשֶׂה הָאִשָּׁה, אֲבָל מַה יִּהְיֶה מִשְׁפַּט הַהַנְהָגָה שֶׁל הַנַּעַר וּמַעֲשֵׂהוּ. יג) **מִכֹּל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֶל הָאִשָּׁה תִּשָּׁמֵר,** כְּלוֹמַר, מַה יִּהְיֶה מִשְׁפַּט הַנַּעַר אֵינְךָ צָרִיךְ לִשְׁאֹל אוֹתִי,

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

אֶל־מָנוֹחַ מִכֹּל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֶל־
הָאִשָּׁה תִּשָּׁמֵר: יד מִכֹּל אֲשֶׁר־יֵצֵא מִגֶּפֶן
הַיַּיִן לֹא תֹאכַל וְיַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ
וְכָל־טֻמְאָה אַל־תֹּאכֵל כֹּל אֲשֶׁר־
צִוִּיתִיהָ תִּשְׁמֹר: טו וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־
מַלְאַךְ יְהוָה נַעְצְרָה־נָּא אוֹתָךְ וְנַעֲשֶׂה
לְפָנֶיךָ גְּדִי עִזִּים: טז וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה
אֶל־מָנוֹחַ אִם־תַּעְצְרֵנִי לֹא־אֹכַל
בְּלַחְמֶךָ וְאִם־תַּעֲשֶׂה עֹלָה לַיהוָה
תַּעֲלֶנָּה כִּי לֹא־יָדַע מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ
יְהוָה הוּא: יז וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ
יְהוָה מִי שְׁמֶךָ כִּי־יָבֹא דְבָרְךָ וְכִבַּדְנוּךָ:
יח וַיֹּאמֶר לוֹ מַלְאַךְ יְהוָה לָמָּה זֶּה
תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וְהוּא פֶּלִאי: יט וַיִּקַּח
מָנוֹחַ אֶת־גְּדִי הָעִזִּים וְאֶת־הַמִּנְחָה
וַיַּעַל עַל־הַצּוּר לַיהוָה וּמַפְלִא לַעֲשׂוֹת וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים:
כ וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַלַּהַב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשָּׁמַיְמָה וַיַּעַל מַלְאַךְ־יְהוָה
בְּלַהַב הַמִּזְבֵּחַ וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם
אָרְצָה: כא וְלֹא־יָסַף עוֹד מַלְאַךְ יְהוָה לְהֵרָאֹה אֶל־
מָנוֹחַ וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אָז יָדַע מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ
יְהוָה הוּא: כב וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־
אִשְׁתּוֹ מוֹת נָמוּת כִּי מַלְאַךְ
אֱלֹהִים רָאִינוּ: כג וַתֹּאמֶר לוֹ
אִשְׁתּוֹ לוּ חָפֵץ יְהוָה לַהֲמִיתֵנוּ
לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ עֹלָה וּמִנְחָה לֹא
הָיָה מְקַבֵּלָם בְּרָצוֹן, שֶׁהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם
וְלֹא הֶרְאָנוּ אֶת־כָּל־אֵלֶּה
הַנִּפְלָאוֹת שֶׁעָשָׂה הַמַּלְאָךְ וְכָעֵת לֹא
הִשְׁמִיעָנוּ כָּזֹאת בְּשׂוֹרָה זוֹ אִם
רְאוּיִים אָנוּ לָמוּת: כד וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה
בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן
וַיִּגְדַּל הַנַּעַר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה:
כה וַתָּחֶל הַחִלָּה כְּבָר רוּחַ גְּבוּרָה

עטרת מרים

תֹּאכַל וְיַיִן וְשֵׁכָר אַל־תֵּשְׁתְּ וְכָל־טֻמְאָה אַל־תֹּאכֵל אין לַעֲשׂוֹת עוֹד, רַק כֹּל אֲשֶׁר־צִוִּיתִיהָ תִּשְׁמֹר: **טו** וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה נַעְצְרָה נַעְכְּבָה־נָּא אוֹתָךְ וְנַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ גְּדִי עִזִּים: **טז** וַיֹּאמֶר מַלְאַךְ יְהוָה אֶל־מָנוֹחַ אִם־תַּעְצְרֵנִי לִסְעוּדָה לֹא־אֹכַל בְּלַחְמֶךָ וְאִם־תַּעֲשֶׂה עֹלָה הֵלֹא לַיהוָה תַּעֲלֶנָּה כִּי לֹא־יָדַע מָנוֹחַ נִסְתַּפֵּק וְלֹא יָדַע בְּבֵרוּר כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה הוּא וְלָכֵן הִסְתַּפֵּק בִּדְבָרָיו אִם יַעַצְרֵהוּ לִסְעוּדָה אוֹ יַקְרִיב קָרְבָּן: **יז** וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־מַלְאַךְ יְהוָה מִי שְׁמֶךָ מַה שְׁמֶךָ כִּי־יָבֹא לָנוּ דְּבָרְךָ וְתִתְקַיֵּם נְבוּאָתְךָ פֶּן לֹא נַפִּירְךָ אָז כְּדֵי וְכִבַּדְנוּךָ לָדַעַת אֶת מִי נְכַבֵּד: **יח** וַיֹּאמֶר לוֹ מַלְאַךְ יְהוָה אֵין רְצוֹנִי בְּכָבוֹד, וְאִם־כֵּן לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי וְעוֹד וְהוּא פֶּלְאִי מְכוּסֶה וְנֶעְלָם שֶׁלֹּא תוּכַל לָדַעְתּוֹ: **יט** וַיִּקַּח מָנוֹחַ אֶת־גְּדִי הָעִזִּים וְאֶת־הַמִּנְחָה וַיַּעַל עַל־הַצּוּר לְהִיוֹת עוֹלָה לַיהוָה וּמַפְלִא לַעֲשׂוֹת הָיָה הַמַּלְאָךְ לְהוֹצִיא הָאֵשׁ מִן הַצּוּר לֶאֱכוֹל הַגְּדִי וְהַמִּנְחָה וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים זֹאת בְּעֵינֵיהֶם: **כ** וּכְשֶׁהָאֵשׁ גָּדְלָה וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַלַּהַב מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ הַשָּׁמַיְמָה לְצַד הַשָּׁמַיִם וַיַּעַל נִסְתַּלֵּק מֵעֲלֵיהֶם מַלְאַךְ־יְהוָה בְּלַהַב הַמִּזְבֵּחַ וּמָנוֹחַ וְאִשְׁתּוֹ רֹאִים כְּשֶׁעָלָה בַּלַּהַב וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם אָרְצָה: **כא** וְלֹא־יָסַף לֹא הוֹסִיף עוֹד מַלְאַךְ יְהוָה לְהֵרָאֹה אֶל־מָנוֹחַ וְאֶל־אִשְׁתּוֹ אָז כְּשֶׁרָאָה כָּל זֹאת יָדַע הֵבִין מָנוֹחַ כִּי־מַלְאַךְ יְהוָה הוּא: **כב** וַיֹּאמֶר מָנוֹחַ אֶל־אִשְׁתּוֹ מוֹת נָמוּת כִּי מַלְאַךְ אֱלֹהִים רָאִינוּ: **כג** וַתֹּאמֶר לוֹ אִשְׁתּוֹ לוּ חָפֵץ יְהוָה לַהֲמִיתֵנוּ לֹא־לָקַח מִיָּדֵנוּ עֹלָה וּמִנְחָה לֹא הָיָה מְקַבְּלָם בְּרָצוֹן, שֶׁהָאֵשׁ תֹּאכְלֵם וְלֹא הֶרְאָנוּ אֶת־כָּל־אֵלֶּה הַנִּפְלָאוֹת שֶׁעָשָׂה הַמַّלְאָךְ וְכָעֵת לֹא הִשְׁמִיעָנוּ כָּזֹאת בְּשׂוֹרָה זוֹ אִם רְאוּיִים אָנוּ לָמוּת: **כד** וַתֵּלֶד הָאִשָּׁה בֵּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁמְשׁוֹן וַיִּגְדַּל הַנַּעַר וַיְבָרְכֵהוּ יְהוָה: **כה** וַתָּחֶל הֵחֵלָּה כְּבָר רוּחַ גְּבוּרָה

שי למורא

אֶלָּא תִּשְׁאַל אֶת חַכְמֵי הַדּוֹר וְיוֹדִיעוּךָ אֶת הַלְכוֹת נְזִירוּתוֹ. וּבָאתִי רַק לְהַזְהִיר אֶת הָאִשָּׁה בִּדְבָרִים שֵׁשׁ בָּהֶם חִדּוּשׁ וְתוֹסֶפֶת עַל הִלְכוֹת נְזִירוּת. **טו) נַעְצְרָה נָּא אוֹתָךְ,** נֵאָסֵף אוֹתְךָ אֶל הַבַּיִת. **טז) בְּלַחְמֶךָ,** בְּמַאֲכָלְךָ. **וְאִם תַּעֲשֶׂה עוֹלָה,** וְאִם תִּרְצֶה לַעֲשׂוֹת אֶת הַגְּדִי לְקָרְבַּן עוֹלָה. **יז) מִי שְׁמֶךָ,** כֵּיוָן שֶׁהָיָה בְּעֵינֵי מָנוֹחַ נָבִיא גָּדוֹל וְנִכְבָּד, וְהָאָדָם הַגָּדוֹל נוֹדָע בִּשְׁמוֹ לְמִי שֶׁלֹּא רְאָהוּ, וּשְׁמוֹ הוּא אֶצְלוֹ כְּמוֹ הָאָדָם בְּעַצְמוֹ, לְפִיכָךְ נֶאֱמַר "מִי שְׁמֶךָ" בִּמְקוֹם "מַה שְׁמֶךָ". **יח) לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי,** כְּלוֹמַר, אֵין רְצוֹנִי בְּכָבוֹד, וְאִם־כֵּן לָמָּה זֶּה תִּשְׁאַל לִשְׁמִי. **וְהוּא פֶּלְאִי,** וְעוֹד טַעַם, שֶׁהוּא מְכֻסֶּה וְנֶעְלָם וְאֵין לְגַלּוֹתוֹ. **יט) וַיַּעַל עַל הַצּוּר לַה',** וְאַף־עַל־פִּי שֶׁנֶּאֱסְרוּ הַבָּמוֹת לְהַקְרִיב קָרְבָּן בְּכָל מָקוֹם, אָמְרוּ רז"ל שֶׁהָיְתָה בָּזֶה הוֹרָאַת שָׁעָה, כְּשֶׁאָמַר לוֹ הַמַּלְאָךְ "לַה' תַּעֲלֶנָּה". **וּמַפְלִא לַעֲשׂוֹת,** הַמַּלְאָךְ עָשָׂה פְּלָאִים, שֶׁהוֹרִיד אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ. **כ) הַשָּׁמַיְמָה,** לְצַד הַשָּׁמַיִם. **כא) אָז יָדַע מָנוֹחַ וגו',** כְּשֶׁרָאָה כָּל זֹאת, הֵבִין מָנוֹחַ שֶׁמַּלְאָךְ הָיָה. **כב) אֱלֹהִים רָאִינוּ,** מַלְאַךְ אֱלֹהִים רָאִינוּ. **כג) אֶת כָּל אֵלֶּה,** אֶת כָּל הַנִּפְלָאוֹת שֶׁעָשָׂה הַמַּלְאָךְ. **לֹא הִשְׁמִיעָנוּ כָּזֹאת,** לֹא הָיָה מַשְׁמִיעֵנוּ בְּשׂוֹרָה זוֹ שֶׁל הֶלֶּדֶת הַבֵּן, אִם רְאוּיִים אָנוּ לָמוּת. **כה) וַתָּחֶל,** הִתְחִילָה. **רוּחַ ה',** רוּחַ גְּבוּרָה מֵאֵת ה'. **לְפַעֲמוֹ,** לְחִזְקוֹ. פֵּרוּשׁ אַחֵר, לְהַצְעִידוֹ, כְּמוֹ "פַּעֲמֵי

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

שי למורא

מַרְכְּבוֹתָיו" (שופטים ה,כח). וְרז"ל פֵּרְשׁוּ, "לְפַעֲמוֹ", מַעֲנִין פַּעֲמוֹן, שֶׁהָיְתָה רוּחַ נְבוּאָה מְקִשְׁקֶשֶׁת לְפָנָיו כְּפַעֲמוֹן. וּפֵרוּשׁ "רוּחַ ה'", נְבוּאָתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁאָמַר "יְהִי דָן נָחָשׁ עַלֵּי דֶרֶךְ" (בראשית מט,יז), שֶׁהִתְחִילָה אוֹ לְהִתְקַיֵּם. **בְּמַחֲנֵה דָן וגו'**, בְּנַחֲלַת שֵׁבֶט דָּן שֶׁהָיְתָה בֵּין צְרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאוֹל.

עטרת מרים

שֶׁהָיְתָה בְּמַחֲנֵה דָן מֵאֵת יְהוָֹה לְפַעֲמוֹ לַהֲלוֹךְ בְּמַחֲנֵה דָן לְהַרְאוֹת בָּהּ גְּבוּרוֹת וְנִפְלָאוֹת, וְהַמַּחֲנֶה הָיְתָה עוֹמֶדֶת בֵּין צְרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאוֹל בְּנַחֲלַת דָּן:

רוּחַ יְהוָֹה לְפַעֲמוֹ בְּמַחֲנֵה דָן בֵּין צָרְעָה וּבֵין אֶשְׁתָּאוֹל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

ח א וַיְדַבֵּר יְהוָֹה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־
אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֵּרֹת אֶל־
מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת: ג וַיַּעַשׂ
כֵּן אַהֲרֹן אֶל־מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה הֶעֱלָה נֵרֹתֶיהָ
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָֹה אֶת־מֹשֶׁה: ד וְזֶה מַעֲשֵׂה
הַמְּנֹרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד־יְרֵכָהּ עַד־פִּרְחָהּ מִקְשָׁה
הִוא כַּמַּרְאֶה אֲשֶׁר הֶרְאָה יְהוָֹה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן
עָשָׂה אֶת־הַמְּנֹרָה: פ (לוי) ה וַיְדַבֵּר יְהוָֹה אֶל־מֹשֶׁה

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לֵאמֹר: ו קַח אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְטִהַרְתָּ אֹתָם: ז וְכֹה־תַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהֲרָם הַזֶּה
עֲלֵיהֶם מֵי חַטָּאת וְהֶעֱבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־בְּשָׂרָם
וְכִבְּסוּ בִגְדֵיהֶם וְהִטֶּהָרוּ: ח וְלָקְחוּ פַּר בֶּן־בָּקָר
וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן וּפַר־שֵׁנִי בֶּן־בָּקָר
תִּקַּח לְחַטָּאת: ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל
מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ישראל)
י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה וְסָמְכוּ בְנֵי־
יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם: יא וְהֵנִיף אַהֲרֹן
אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה: יב וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ
אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וַעֲשֵׂה אֶת־הָאֶחָד
חַטָּאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־
הַלְוִיִּם: יג וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אַהֲרֹן וְלִפְנֵי
בָנָיו וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה: יד וְהִבְדַּלְתָּ
אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

המשך ביאור למס' שבועות ליום חמישי עמ' ב

למלכותו. ואם נפרש שגם היש אומרים מודים לתנא קמא שפסוק זה הוא חול, נמצא ששמואל שמפרש ששלמה האמור בפסוק זה הוא קדש לא סבר כתנא קמא ולא כיש אומרים.

מתרצת הגמרא: אל תגרוס בדברי היש אומרים 'אף זה חול', אלא הכי קאמר הברייתא, תנא קמא אמר שהפסוק 'האלף לך שלמה' הוא חול, ויש אומרים, זה קדש, וזה הוא חול, והוא הפסוק ד"הנה מטתו שלשלמה". ושמואל דאמר שפסוק זה הוא קדש, סובר כיש אומרים.

ממשיכה הברייתא: כל 'מלכיא' האמורים בדניאל – כל מקום שהוזכר מלך בדברי דניאל, הוא חול, שכוונתו למלך נבוכדנצר, חוץ מפסוק זה שנאמר בו מלך שהוא קדש, שכוונתו לה', והוא מה שאמר דניאל (דניאל ב לז) 'אנת מלכא [מלך] מלכיא די אלה שמיא מלכותא חסנא ותקפא ויקרא יהב לך' – אתה [–נבוכדנצר] המלך, מלך המלכים שהוא אלהי השמים, מלכות וחוסן ועוז וכבוד נתן לך. ותיבת מלך שהוזכרה בפסוק היא מכוונת לה'. ויש אומרים, אף מלך הנאמר בפסוק זה הוא קדש, שנאמר (שם ד טז) על דניאל שבא לפתור את חלומו הרע של נבוכדנצר, ואמר 'מרי, חלמא לשנאך ופשרה לערך' – אדוני, החלום יהיה לשונאך ופתרונו לאויבך. ומבארת הגמרא: למאן קאמר – למי אמר דניאל 'מרי' [–אדוני], אי סלקא דעתך לנבוכדנצר נצר קאמר ליה – שאמר כן לנבוכדנצר, מדוע אמר שהחלום יהיה לשונאיו, שנאותיה מאי נינהו – והרי מי הם שונאיו של נבוכדנצר, ישראל, שנבכודנצר היה מיצר להם, ואם כן מילט קא לייט להו לישראל – וכי דניאל היה מקלל את ישראל, אלא ודאי 'מרי' הוא ה', ופירוש הכתוב, נתן דניאל לבו לשמים ואמר לה' החלום ופתרונו יהיה לשונאך.

אומרת הגמרא: ותנא קמא שאמר פסוק זה חול, סבר וכי לנבכודנצר שונאי ישראל איכא שונאי עובדי כוכבים ליכא – שונאים גויים לא היו לו, אלא דניאל כיון לשונאים גויים.

שנינו במשנה, משביעני עליכם ברחום וחנון בארך אפים וברב חסד ובכל הכנויין הרי אלו חייבין כו'.

הגמרא מקשה מברייתא שמשמע ממנה שצריך להשביע בשם: ורמינהי – וקשה מברייתא, אמר הכתוב בהשבעת אשה סוטה (במדבר ה כא) 'יתן ה' אותך לאלה ולשבועה', ומקשה הברייתא: מה תלמוד לומר, והלא כבר נאמר קודם לזה באותו הפסוק 'והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה', ומשם כבר משמע שהאשה תהיה לאלה ולשבועה, והיה צריך הכתוב לומר שהכהן אומר לאשה 'יתן ה' את ירכך נופלת'. משיבה הברייתא: הוצרך הכתוב לומר זאת כדי ללמדנו הלכה לשבועת העדות, לפי שנאמר בשבועת העדות (ויקרא ה א) 'ושמעה קול אלה', נלמד גזירה שוה שבועת העדות מסוטה, נאמר כאן בשבועת העדות 'אלה' ונאמר להלן בפרשת סוטה 'אלה', מה להלן בפרשת סוטה מזכיר הכהן בהשבעתו לשון שבועה שאומר 'והשביע', אף כאן בשבועת העדות המשביע את העדים מזכיר בהשבעתו לשון שבועה, וכן מה להלן בסוטה משביע הכהן בשם שאומר 'יתן ה' אותך', אף כאן בשבועת העדות צריך שישביע את העדים דווקא בשם, שיזכיר שם ה' בשבועתו. ובברייתא זו מבואר ששבועת העדות צריך שישביע את העדים דווקא בשם, וקשה על משנתינו שאמרה שאם השביע את העדים בשאר כינויים הרי הם חייבים.

אביי מתרץ: אמר אביי, לא קשיא, הא – הברייתא כשיטת רבי חנינא בר אידי הסובר ששבועת העדות צריכה שם, הא – משנתינו כשיטת רבנן. דתניא בברייתא, רבי חנינא בר אידי אומר, הואיל ואמרה תורה בשבועת הדיינים השבע, ואמרה אל תשבע לשקר. וכן אמרה תורה לכהן בהשבעת סוטה קלל, ואמרה לכל אדם אל תקלל את ה' ואל תקלל את חברך, מה השבע האמור בשבועת הדיינים, השבועה בשם, אף כשאמרה לא תשבע לשקר אין חיובו אלא כשנשבע בשם, ועוד נלמד, מה בסוטה כשאמרה תורה לכהן קלל, הוא בשם, אף כשאמרה לא תקלל אין המקלל חייב אלא כשקלל בשם.

מקשה הגמרא: ורבנן הסוברים ששבועת העדות אינה צריכה שם, מה טעמם, אי גמירי – אם הם למדים שבועת העדות מהשבעת סוטה בגזירה שוה 'אלה' 'אלה', אם כן ניבעי – נצריך בשבועת העדות שבועה בשם המיוחד כמו בסוטה, ואי לא גמירי בגזירה שוה, אלה השבועה היא מנא להו – מנין להם לרבנן שהכתוב 'ושמעה קול אלה' הנאמר בשבועת העדות עוסק בשבועה.

מתרצת הגמרא: נפקא להו – רבנן למדו דבר זה מדתניא בברייתא, כתוב בשבועת העדות 'ושמעה קול אלה', וממשמעות הלשון אלה משמע שהיא שבועה, כי אין לשון אלה, אלא לשון שבועה, וכן הוא אומר בסוטה 'והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה', ומכאן שאלה היא שבועה.

מקשה הגמרא על הברייתא: איך נלמד מסוטה לשבועת העדות ש'אלה' היא שבועה, והרי התם – שם, בסוטה, 'שבועת האלה' כתיב ומשמע מזה שבועה שהיא בקללה, אבל שבועה לבדה בלא קללה אינה במשמעות הלשון 'אלה', והרי בשבועת העדות חייבים גם בשבועה בלא קללה, וכיצד למדו חכמים דבר זה.

מתרצת הגמרא: אכן 'אלה' אין משמעותה שבועה, אלא הכי קאמר הברייתא, כתוב בשבועת העדות 'אלה', ואין אלה אלא בשבועה – בכל מקום שנאמר 'אלה' יש עמה שבועה, וכן הוא אומר בסוטה 'והשביע הכהן את האשה בשבועת האלה'.

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

ביאורים לפרקי אבות

פרק א משנה יז

שִׁמְעוֹן בְּנוֹ אוֹמֵר, כָּל יָמַי גָּדַלְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים, וְלֹא מָצָאתִי לַגּוּף טוֹב מִשְׁתִּיקָה. וְלֹא הַמִּדְרָשׁ עִקָּר, אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה. וְכָל הַמַּרְבֶּה דְבָרִים, מֵבִיא חֵטְא.

~ נקודות משיחות קודש ~

ממשמעות דברי המפרשים[1] יוצא שהפיסקה הראשונה של המשנה עוסקת בדיבורים השייכים לגוף אשר בהם אין טוב משתיקה, ואילו הפיסקה השניה מכוונת לדברי תורה, שאמנם שם הדיבור הוא טוב, אבל גם בזאת "לא המדרש עיקר אלא המעשה".

והביאו בהתאם לזה את דברי הגמרא[2] על הפסוק[3]: "האמנם אלם צדק תדברון" – "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאילם; יכול אף לדברי תורה? תלמוד לומר, צדק תדברון".

וצריך להבין:

א. מהמשנה ומהגמרא נראה כי השתיקה וההמנעות מדברים בטלים, אינה אלא הנהגה טובה ("לגוף טוב") או "אומנותו של אדם". ולכאורה, דברים בטלים כפשוטו, הרי זה איסור גמור – "ודברת בם ולא בדברים בטלים"!

ב. "יכול אף לדברי תורה" – האמנם קא־סלקא־דעתך שיש להימנע מלהרבות דברי תורה?!

ג. "מה אומנותו של אדם" – איך אפשר להגדיר את תפקיד האדם בעולם בכיוון של "סור מרע" ("ישים עצמו כאלם") בשעה שברור כי התכלית היא ב"עשה טוב" ואילו ה"סור מרע" הוא רק בגדר הקדמה והכנה ל"עשה טוב"?!

ד. מהו דיוק הלשון "אומנותו של אדם בעולם הזה"?

ויש לבאר כל זאת על דרך החסידות:

דיבור ושתיקה ברוחניות, הם דיבור ומחשבה. בחינת דיבור הוא מה שכתוב "בדבר ה' שמים נעשו"[4], "בעשרה מאמרות נברא העולם"[5]. ושייכות בריאת העולם לדיבור היא, כי יחודיותו של הדיבור הוא שעל־ידו אפשר לגלות לזולתו את הענינים הצפונים במחשבה שאינם גלויים לזולת. מה־שאין־כן מחשבה היא לעצמו ולא לזולתו, והנמשל הוא אצל הקב"ה: שכדי שתהיה מציאות של עולם שנראה כנפרד [=זולת] מאלוקות, צריך שתהיה בריאה על־ידי בחינת הדיבור – "בעשרה מאמרות (דוקא) נברא העולם".

אולם "ישראל עלו במחשבה", דהיינו שהם מאוחדים בקב"ה – "חלק אלוקה ממעל ממש"[6], ואינם בבחינת "זולת"; וזהו תפקידן של נשמות ישראל, לגלות בעולם את בחינת המחשבה, דהיינו לאחד גם את העולם עם אלוקות [שלא יהיה כ"זולת"]. זהו "מה אומנותו של אדם בעולם הזה? ישים עצמו כאלם!", היינו שתפקידו של יהודי הוא לגלות את בחינת "מחשבה" (ההיפך מדיבור – אילם) כאן בעולם.

והנה שתי בחינות אלה – מחשבה ודיבור – ישנן גם בתורה, מחשבה שבתורה היא התורה כפי שהיא ברוחניות, דהיינו פנימיות התורה; דיבור שבתורה, הוא מה שהתורה מדברת בעניני עולם הזה הגשמי שהוא על־דרך שמגלה לזולתו מה שנמצא במחשבתו.

על כך אומרת הגמרא, "יכול אף בדברי תורה", דהיינו שהיתה סברא לומר שכשם שבעניני העולם צריך להתעלות מבחינת הדיבור, על־דרך־זה גם בתורה יעסוק אדם רק בפנימיות התורה; על כך התשובה – "צדק תדברון"! יש להתעסק ב"גליא דתורה", מכיון שתכלית נתינת התורה למטה היא לזכך את עולם הזה הגשמי.

על־דרך־זה יש לפרש את המשנה "לא מצאתי לגוף טוב משתיקה" – שהביטול הטוב ביותר לגוף (אומנותו של אדם בעולם הזה) הוא שיהיה בטל במציאות לאלוקות (על־דרך התאחדותה של הנשמה בקב"ה). ואולם, כאמור, בנוגע לדברי תורה, "לא המדרש עיקר אלא המעשה", והכוונה היא שיש ללמוד את התורה כפי שירדה למטה (בדיבור ובמעשה), כדי לזכך את העולם[7].

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1186)

---

1) ראה מדרש שמואל כאן. **2)** חולין פט, א. **3)** תהלים נח, ב. **4)** תהלים לג, ו. **5)** להלן פרק ה משנה א. **6)** איוב לא, ב. ובתניא פרק ב, מוסיף "ממש". **7)** אמנם, אין להסתפק ב"גליא שבתורה", אלא צריך להתעסק גם בלימוד פנימיות התורה, וכמאמר חז"ל (שבת לא, א) שיש לערב בחטים "קב של חומטין", שהכוונה לפנימיות התורה (לקוטי תורה ויקרא ו, א).

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח זמנים לשבוע פרשת נשא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	5:37	5:36	8:26	8:25	9:06	9:06	10:18	10:19	13:14	13:15	19:40	19:43	20:10	20:13	19:23	20:25
חיפה (ק)	5:33	5:32	8:22	8:21	9:03	9:03	10:16	10:17	13:13	13:15	19:47	19:50	20:13	20:17	19:16	20:29
ירושלים (ק)	5:34	5:33	8:23	8:23	9:04	9:04	10:16	10:16	13:12	13:13	19:45	19:48	20:10	20:13	19:08	20:25
תל אביב (ק)	5:35	5:34	8:24	8:24	9:05	9:05	10:18	10:18	13:14	13:15	19:42	19:45	20:12	20:15	19:23	20:28
אוסטריה, וינה (ק)	4:58	4:55	7:44	7:40	8:52	8:54	10:15	10:14	13:32	13:33	20:47	20:52	21:30	21:36	20:33	21:55
אוסטרליה, מלבורן (ה)	7:26	7:30	9:11	9:13	9:53	9:50	10:41	10:43	12:48	12:49	17:11	17:09	17:40	17:39	16:50	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	5:08	5:05	7:57	7:54	8:59	9:00	10:19	10:19	13:34	13:35	20:42	20:47	21:23	21:29	20:29	21:46
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	4:43	4:39	7:28	7:23	8:37	8:38	9:59	9:59	13:17	13:19	20:33	20:39	21:17	21:23	20:20	21:42
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:00	4:56	7:39	7:31	8:58	9:00	10:22	10:22	13:44	13:45	21:07	21:13	21:54	22:00	20:54	22:21
אוקראינה, קייב (ק)	4:52	4:48	7:29	7:21	8:50	8:52	10:15	10:14	13:36	13:38	21:01	21:06	21:47	21:54	20:47	22:15
איהוד אמירויות, אבו דאבי (ה)	5:34	5:33	8:19	8:19	8:55	8:55	10:05	10:05	12:54	12:55	19:07	19:10	19:34	19:37	18:49	19:48
איטליה, מילאנו (ק)	5:38	5:35	8:28	8:25	9:27	9:28	10:47	10:47	14:00	14:01	21:07	21:12	21:44	21:49	20:51	22:06
אקוואדור, קיטו (ה)	6:09	6:10	8:37	8:38	9:09	9:08	10:11	10:12	12:42	12:43	18:15	18:16	18:39	18:40	17:58	18:50
ארגנטינה, בואנוס איירס (ה)	7:52	7:55	9:42	9:44	10:22	10:20	11:12	11:14	13:22	13:23	17:52	17:51	18:20	18:19	17:32	18:31
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ה)	9:01	9:05	10:39	10:41	11:23	11:20	12:09	12:11	14:13	14:14	18:25	18:23	18:58	18:56	18:05	19:09
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:42	5:40	8:33	8:32	9:21	9:21	10:37	10:37	13:41	13:43	20:27	20:31	21:01	21:05	20:13	21:20
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:27	5:25	8:18	8:17	9:08	9:08	10:25	10:25	13:31	13:32	20:21	20:25	20:56	21:00	20:06	21:15
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:27	5:25	8:18	8:17	9:08	9:09	10:25	10:25	13:31	13:33	20:22	20:25	20:56	21:01	20:07	21:15
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:58	5:56	8:49	8:47	9:42	9:42	10:59	10:59	14:08	14:09	21:03	21:07	21:39	21:44	20:48	21:59
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:21	6:20	9:09	9:09	9:48	9:48	11:00	11:00	13:54	13:55	20:19	20:22	20:47	20:50	20:02	21:01
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:42	5:41	8:32	8:31	9:14	9:14	10:27	10:28	13:26	13:27	19:58	20:01	20:29	20:32	19:43	20:45
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:29	9:15	9:15	9:52	9:52	11:02	11:03	13:53	13:54	20:09	20:11	20:36	20:39	19:53	20:50
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:21	5:19	8:12	8:10	9:03	9:03	10:20	10:20	13:27	13:28	20:19	20:23	20:54	20:59	20:04	21:14
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	5:26	5:24	8:17	8:16	9:09	9:10	10:27	10:27	13:34	13:36	20:28	20:32	21:04	21:08	20:13	21:23
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:52	5:50	8:43	8:41	9:32	9:33	10:49	10:49	13:55	13:56	20:44	20:48	21:19	21:23	20:30	21:38
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:18	5:16	8:09	8:07	9:01	9:01	10:18	10:18	13:26	13:27	20:20	20:24	20:55	21:00	20:05	21:15
בוליביה, לה-פס (ה)	6:54	6:56	9:09	9:10	9:42	9:40	10:38	10:40	13:00	13:02	18:07	18:07	18:31	18:32	17:49	18:41
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:32	5:28	8:03	-	9:33	9:34	10:58	10:57	14:21	14:22	21:49	21:55	22:37	22:44	21:36	23:06
בלגיה, בריסל (ק)	5:34	5:30	8:09	7:58	9:34	9:35	10:59	10:58	14:21	14:22	21:47	21:53	22:35	22:42	21:34	23:03
ברזיל, סאן פאולו (ה)	6:41	6:44	8:48	8:49	9:23	9:21	10:17	10:18	12:35	12:36	17:32	17:32	17:54	17:53	17:09	18:04
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ה)	6:28	6:30	8:35	8:37	9:10	9:08	10:04	10:06	12:23	12:24	17:17	17:17	17:43	17:43	16:59	17:53
בריטניה, לונדון (ק)	4:49	4:45	7:16	-	8:50	8:52	10:15	10:15	13:39	13:41	21:10	21:16	21:57	22:04	20:58	22:27
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:47	4:42	-	-	8:53	8:55	10:20	10:19	13:48	13:50	21:28	21:34	22:22	22:29	21:18	22:56
גרמניה, ברלין (ק)	4:50	4:46	-	-	8:54	8:55	10:20	10:19	13:46	13:47	21:22	21:28	22:11	22:18	21:07	22:43
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:21	5:17	8:00	7:53	9:19	9:20	10:43	10:42	14:04	14:05	21:27	21:32	22:13	22:19	21:13	22:40
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ה)	6:47	6:50	8:50	8:52	9:26	9:24	10:19	10:21	12:35	12:36	17:30	17:29	17:50	17:49	17:04	18:00
הודו, מומבאי (ה)	6:00	6:00	8:42	8:42	9:17	9:16	10:24	10:25	13:09	13:11	19:13	19:15	19:38	19:41	18:56	19:51
הודו, פונה (ה)	5:57	5:57	8:39	8:39	9:13	9:13	10:21	10:21	13:05	13:07	19:08	19:10	19:33	19:36	18:51	19:46
הונגריה, בודפשט (ק)	4:50	4:47	7:38	7:34	8:44	8:43	10:05	10:04	13:21	13:22	20:33	20:38	21:15	21:21	20:19	21:39

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

לוח זמנים לשבוע פרשת נשא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:30	4:28	7:22	7:20	8:12	8:12	9:29	9:29	12:36	12:37	19:26	19:30	20:02	20:06	19:12	20:21
יוון, אתונה (ק)	6:04	6:03	8:55	8:54	9:42	9:41	10:57	10:57	14:00	14:01	20:42	20:46	21:15	21:19	20:27	21:33
מולדובה, קישינב (ק)	5:13	5:10	8:01	7:58	9:06	9:05	10:26	10:26	13:42	13:43	20:52	20:57	21:34	21:39	20:38	21:57
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:57	8:39	8:39	9:13	9:14	10:21	10:22	13:07	13:08	19:11	19:13	19:37	19:39	18:55	19:49
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:59	8:04	9:26	9:28	10:11	10:14	10:58	11:00	12:57	12:58	16:55	16:53	17:31	17:29	16:35	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:08	5:07	7:55	7:55	8:33	8:33	9:44	9:44	12:36	12:37	18:55	18:58	19:23	19:26	18:39	19:37
סין, בייג'ין (ח)	4:48	4:46	7:39	7:37	8:28	8:28	9:44	9:44	12:49	12:50	19:37	19:41	20:11	20:15	19:20	20:30
סינגפור, סינגפור (ח)	6:57	6:58	9:27	9:27	9:58	9:59	11:01	11:02	13:33	13:34	19:08	19:09	19:32	19:33	18:51	19:43
פולין, ורשא (ק)	4:21	4:16	-	-	8:25	8:24	9:50	9:49	13:15	13:16	20:48	20:54	21:38	21:46	20:35	22:10
פרו, לימה (ח)	6:22	6:24	8:41	8:42	9:12	9:14	10:12	10:13	12:36	12:37	17:50	17:50	18:14	18:15	17:32	18:24
צרפת, ליאון (ק)	5:54	5:52	8:44	8:41	9:45	9:44	11:04	11:04	14:17	14:19	21:23	21:28	22:03	22:08	21:09	22:26
צרפת, פריז (ק)	5:52	5:48	8:36	8:31	9:48	9:47	11:10	11:09	14:28	14:30	21:48	21:53	22:30	22:36	21:33	22:56
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:44	8:15	8:16	8:47	8:48	9:51	9:51	12:25	12:26	18:06	18:07	18:30	18:31	17:49	18:41
קנדה, טורונטו (ק)	5:39	5:36	8:29	8:27	9:25	9:25	10:43	10:43	13:54	13:55	20:56	21:00	21:30	21:35	20:38	21:51
קנדה, מונטריאול (ק)	5:09	5:06	7:58	7:56	8:59	8:58	10:18	10:18	13:31	13:32	20:37	20:42	21:16	21:21	20:22	21:38
קפריסין, לרנקה (ק)	5:33	5:32	8:23	8:22	9:06	9:06	10:20	10:20	13:19	13:20	19:54	19:57	20:25	20:29	19:39	20:42
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:26	4:21	-	-	8:38	8:36	10:05	10:04	13:36	13:38	21:23	21:30	22:21	22:30	21:11	23:00
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:53	3:48	-	-	8:08	8:06	9:36	9:35	13:10	13:12	21:07	21:14	22:04	22:14	20:51	22:47
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:29	4:26	7:17	7:13	8:22	8:21	9:43	9:42	12:58	13:00	20:09	20:14	20:51	20:57	19:56	21:15
שוויץ, ציריך (ק)	5:33	5:30	8:20	8:17	9:27	9:26	10:47	10:47	14:03	14:04	21:20	21:25	21:57	22:02	21:01	22:21
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:50	5:50	8:28	8:29	9:01	9:01	10:07	10:08	12:48	12:49	18:43	18:44	19:07	19:09	18:26	19:19

*) הזמנים נערכו על־פי תוכנת 'חזון שמים'.

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א
לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל
לקראת חג השבועות, ה'תשל"ד

קבלת התורה בשמחה ובפנימיות ולהמשיכה בכל השנה כולה.

מנחם שניאורסאהן

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

סדר הדלקת נרות לחג השבועות ושבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה . . . אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך . . . ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל . . . להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - (בחו"ל נותנים בערב החג הראשון, גם עבור היום השני).
אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

ערב חג השבועות

יש להדליק (בחו"ל) לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות בלילה השני.
זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על־ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.
במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג.
אסור בשום אופן להדליק על־ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

בחוץ לארץ: יום שני של חג השבועות

זמן הדלקת הנרות הערב - רק בלילה, לאחר צאת הכוכבים. הדלקת הנרות נעשית אך ורק על ידי העברה מאש הדלוקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית).

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

ערב שבת פרשת נשא

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על־ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.
מנהגן הטוב של בנות ישראל . . . להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' **הלוי** בן חנה וזוגתו **אולגה שרה** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעיין חנה**

אור אבנר הלוי וזוגתו **רינת** שיחיו

לבייב

●

לעילוי נשמת הרה"ח ר' **טובי'** ב"ר **יעקב** ע"ה

הרשמה כמנויים לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

2304-3377

P.P.
שולם
1949
תל אביב